

**Akayëta and eter ekašax aŋ. Akayë-
ta Añanar aŋ**

The New Testament in Oniyan

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Añanar aᅇ	4
Maco	59
Marëk	96
Luk	119
Ŝaᅇ	158
Bandixa	186
Bërom	224
1 Bëkoreᅇt	242
2 Bëkoreᅇt	259
Bëgalat	270
Bëhefes	276
Bëflip	282
Bëkolos	287
1 Bëtesalonik	292
2 Bëtesalonik	296
1 Timote	299
2 Timote	305
Tit	309
Filemoᅇ	312
Bëšëwif	314
Ŝak	328
1 Piyer	333
2 Piyer	339
1 Ŝaᅇ	343
2 Ŝaᅇ	348
3 Ŝaᅇ	349
Yud	351
Andoᅇakel	353

Añanar aṅ

Lilaya in

Akayëta Añanar and Bibël aṅo ro kë säyalind mëne Kaxanu rik ngwën iṅ do gë dëk bëbër ex polo bën. Mëṅ ri këbi bela bën gër eñaw endexëm do gër amëndëra andexëm. Gër ýanar, aniyar aṅ monënga nënga bax gayik enjekax fo bax. Barikan asošan an do gë asoxari aýanar an wëndëra këni. Ata Kaxanu ýana ko këbi xitind bela bën xali yowëk apumbuluýët aṅ. Nowe do gë bër ekun edexëm bën fo fex bax gayik bën fo bax bër bax liyand ang rek eyeyan ed Kaxanu bën. Ga xucak apumbuluýët aṅ, bërändëwëra and Nowe bën ýana këni këni šënarënd. Ýana këni gašëxe emëšen ed Kaxanu el. Barikan Kaxanu yata këṅo Abëraxam do fel këṅo exo dëfa gër ebar ed Kanahaṅ. Isak, asëñiw ar Abëraxam, do gë bëteli këni eter ed Kaxanu do gë Abëraxam el. Obaš or Yakob ol rëwër këni benëng epëxw gë bëki, do hi këni bulunda ir Isërayel in. Ata paš gë bulunda ijo bakawëk gër ebar enang ed enim Kaxanu el. Er ex gër akayëta in:

Mondake ýanak ngwën iṅ do gë aniyar and bela aṅ: 1.1-2.25.

Mondake ýanak eñëṅenax eṅ do mondake xëñëk gër ngwën: 3-6.

Endey end Nowe do gë end apumbuluýët eṅ: 7-9.

End bërändëwëra and Nowe eṅ: 10-11.

Endey end Abëraxam do gë ekun edexëm eṅ: 12-25.

Endey end Isak do gë ekun edexëm eṅ: 26.1-28.9.

Endey end Yakob do gë ekun edexëm eṅ: 28.10-50.26.

End eñana eṅ

1 Gër ýanar, Kaxanu nęcëtëguk † orën ol do gë ebar el. ² Ebar el er hi bax šode-šode, do wafërëluṅ. Ecamëdan fo xëñ bax gër ambëxw atiŵax aṅo, do onjën ond Kaxanu oṅ bax xerëkerarand yaṅ gër amen.

³ Kaxanu re ko: «Gil ex angoben aṅ!» Ata hik angoben aṅ. ⁴ Kaxanu wat ko mëne angoben aṅ eyekax ex. Šapëreli ko angoben aṅ do gë ecamëdan el. ⁵ Kaxanu ŵac ko angoben aṅ «Goyat», do ecamëdan el «Gëmëd». Ata ga ŵëdëk do xeyëk, hik akey añanar aṅ.

⁶ Kaxanu re ko: «Gil ex anguxar mërëxand ir amen do ex capëreli amen aṅ ja mërëxand!»

⁷ Ata Kaxanu ri ko yaṅ anguxar aṅ. Šapëreli ko amen and hik dila gër anguxar aṅ gë amen

and hik yaṅ gër anguxar aṅ. Ata hik mondako.

⁸ Kaxanu ŵac ko anguxar aṅ «Orën». Ata ga ŵëdëk do xeyëk, hik akey akinëm aṅ.

⁹ Kaxanu re ko: «Amen and hik dila gër anguxar aṅ barërëlex bebët ibat, do canayal ex eperëk el.» Ata hik mondako. ¹⁰ Kaxanu ŵac ko eperëk el «Ebar», do amara and amen aṅ ŵac ko «Angwëngw». Ata Kaxanu wat ko mëne aye yek. ¹¹ Kaxanu re ko: «Ebar el dëwëlex bebëlëg, ondës ond gë enëda, gë batëx bañamb yamb, band gë enëng gë enëng, do gë benëda benëbën ak.» Ata hik mondako.

¹² Ebar el rëwëk bebëlëg, ondës ond gë benëda, batëx bañamb yamb band gë enëng gë enëng, do gë benëda benëbën ak. Kaxanu wat ko mëne aye yek. ¹³ Ata ga ŵëdëk do xeyëk, hik akey atasën aṅ.

† Kaxanu nęcëtëguk bëṅ bën në ýoweý gayik mbaṅ fanga ko.

¹⁴ Kaxanu re ko: «Gil ex bangoben gër anguxar and orën, ex pitëndëraxënënd goyat in, do gë gëmëd in. Bangoben baṅo kē hi bananganēme band opēna, gë bakey, do gë bēniy.

¹⁵ Elod yaṅ gër anguxar and orën ṅobayindēlex ebar el!» Ata hik mondako.

¹⁶ Kaxanu ri ko bangoben batēm baki: atēm-nak aṅ ex ṅobaxënënd goyat, do atil aṅ do gë oṵal oṅ ex ṅobaxënënd gëmëd. ¹⁷ Kaxanu xaṵ ko bangoben baṅo gër anguxar and orën ex ṅobaxënënd ebar el, ¹⁸ ex ṅobaxënënd, aṅo goyat do baṅo gëmëd, do ex pitëndëraxënënd angoben aṅ do gë ecamēdan el. Kaxanu wat ko mēne aye yek. ¹⁹ Ata ga ṵwēdēk do xeyēk, hik akey anaxën aṅ.

²⁰ Kaxanu re ko: «Bēmacar bēṅ ñēm-bērēlexēni gër amen, do oṵēl ol cēgērayindēlexēni yaṅ gër ebar, gër anguxar and orën!» ²¹ Kaxanu nēcētēgu kēbi boñēy bond gër angwēngw boṅ, gë dek bebēbēngw do kēni šangēnarand bēn. Nēcētēgu kēbi bēte bebēr yēmbēr bax gër amen bēn, gë benēng bendebēn ak, do gë oṵēl ol, gë benēng bendebēn ak. Ata Kaxanu wat ko mēne aye yek. ²² Kaxanu yēl kēbi obetak ol and re ko: «Cēnar-in, ñēmbērin do pēxwin gër amen, polo gër angwēngw. Do oṵēl ol ñēmbērēlexēni gër ebar!» ²³ Ata ga ṵwēdēk do xeyēk, hik akey anjoxën aṅ.

²⁴ Kaxanu re ko: «Ebar el dēwēlebi bebēbēngw, gë benēng bendebēn ak: oyel ol, gë banjēn baṅ, gë oṵacar obapuṵ ol, er ex yo gë enēng endexēm ak!» Ata hik mondako. ²⁵ Kaxanu ri kēbi oṵacar obapuṵ ol, gë benēng bendebēn ak; oyel ol gë benēng bendebēn ak; do gë dek banjēn band gër ebar baṅ, gë benēng bendebēn ak. Ata Kaxanu wat ko mēne aye yek.

²⁶ Kaxanu re ko: «Dinēbēne tan bela bēn gër eñaṵ endebi, eni mēndēr gë biyi, enēbi bēñaxënënd oxan or gër angwēngw ol, oṵēl or kē šēgērand gër orën ol, gë oyel ol; eni bēñaxënënd ebar el dek, do gë dek banjēn band kē šangēnarand gër ebar baṅ.» ²⁷ Kaxanu nēcētēgu kēbi bela bēr ex eñaṵ endexēm bēn. Nēcētēgu kēbi gër eñaṵ end Kaxanu: asošan do gë asoxari. ²⁸ Kaxanu yēl kēbi obetak ol and re ko: «Dēwērin mbaṅ, ñēmbērin, dēgērayin nē er ex yo, do bēñayin ebar el.

Bēñayinēbi oxan or gër angwēngw ol, oṵēl or kē šēgērand gër orën ol, do gë dek oṵacar or kē šangēnarand gër ebar ol.»

²⁹ Ata re ko Kaxanu: «Anēka yēl kēmun dek ondēs ond gër ebar oṅ, gë benēda bendebēn ak, dek batēx bañamb yamb baṅ, gë benēda bendebēn ak, ex gi eyamb edewēn el.

³⁰ Emacar end ex yo gër ebar, acēl and kē šēgērand yo yaṅ gër orën, er kē šangēnarand gër ebar do hik gë onjēn yo, dek ondēs ocēkēt oṅ ex eyamb yamb edewēn el.» Ata hik mondako. ³¹ Kaxanu wat ko dek er ri ko in mēne mbaṅ ye bax. Ata ga ṵwēdēk do xeyēk, hik akey anjongamatēn aṅ.

2 Mondako faṵ ko Kaxanu edi ed orën, gë ebar el, do gë dek bebēr ex polo gër ndebēn bēn. ² Yatir akey anjongakinēm, Kaxanu anēka faṵ baxo dek andiyen and ri baxo aṅ. Gë akey anjongakinēm aṅ faṵ baxo Kaxanu andiyen and ri ko aṅ. Ata gë akey anjongakinēm aṅ seyēta ko dek andiyen and ri ko aṅ. ³ Kaxanu ri ko akey anjongakinēm aṅ akey acēbax, akey and xwēn ko. Gayikwa yatijo seyēta ko dek andiyen and enēcētēgu ed beṵ aṅ.

End andēda and Eden eṅ

⁴ Mondako bax endey end orën do gë ebar eṅ and nēcētēgu ko Kaxanu aṅ. Yatir ri ko Axwēn Kaxanu orën ol do gë ebar el, ⁵ ado acēc aṅ dēṅ ax gi bana pere gër ebar. Bēte endēs gematak ax dēg bana pere. Gayikwa Axwēn Kaxanu axo mēlaw bana pere tēb iṅ gër ebar, do ala ax gi bana ar kē yāndēra.

⁶ Barikan añēsa and men bax lejēnd gër ebar, do bax xošand dek aṅangēyāng and ebar aṅ.

⁷ Axwēn Kaxanu bay kēṅo asošan gë obar ok. Fif kēṅo gër ocēn onjēn ond kē yēlēnd aniyen oṅ. Ata hi ko ala abēngw. ⁸ Axwēn Kaxanu ri ko andēda gër ebar ed Eden, gand apēn-eñan, do xwēt kēṅo asošan ar bay baṅo an. ⁹ Axwēn Kaxanu nēcētēgu ko gër ebar dek batēx baṅ, gë benēng bendebēn ak, batēx band ye bax owat, do nēnga bax eyamb. Ata šit gër batēx baṅo, lēg bax mērēxand ir andēda atēx and kē yēlēnd aniyen aṅ, gë atēx and kē yēlēnd enang ed enjekax do gë eñēṅēnax aṅ.

¹⁰ Yeb ebax na gër ebar ed Eden ir bax yēmēnd yabēt obēṅa ok, do bax xošand

andēda aṅ. Ata na gēr andēda šapēr bax yeb ijo bambana banax. ¹¹ Ambana añanar aṅ bani wācēnd Pišoṅ. Mēṅ bētak dek ebar ed Afla el, gēr ed ex kaṅe, ¹² kaṅe iwēnēk in. Na gēr ebar elo fo ex bēte angiri ir kēni wācēnd bēdeliyom in do gē ekaṅ ekēbēnaxik ed kēni wācēnd *onikēs*. ¹³ Ambana akinēm aṅ bani wācēnd Gixoṅ. Aṅo bētak ebar ed Kuš el. ¹⁴ Ambana atasēn aṅ bani wācēnd Tigēr, aṅo bax fesēnd apēn-eñan and gēr ebar ed Asiri. Ambana anaxēn aṅ bani wācēnd Ēfērat.

¹⁵ Axwēn Kaxanu wēd kēṅo asošan an, do xwēt kēṅo gēr andēda and Eden exo ñanēnd do exo nēkonand. ¹⁶ Ata Axwēn Kaxanu fel kēṅo asošan an: «Axor kēy xor ey yambēnd dek batēx band gēr andēda baṅ.» ¹⁷ Bari atēx and kē nangēnēnd enjekax do gē eñēṅēnax aṅ, ax gi ex na moñamb. Gayikwa ašēs kēy šēs yatir kēy yamb.»

¹⁸ Ga xucak eṅo, Axwēn Kaxanu re ko: «Ax ye ex na wa asošan an exo gi gabat. Dinēlemo arēcara ar kēni ṽana eni paḃērēnd.» ¹⁹ Axwēn Kaxanu bay kēbi gē obar dek oṽacar or gēr apuṽ ol, do gē dek bacēl band kē šēgērānd gēr orēn baṅ. Šēñēta kēbi end asošan eṅ exo wat ba mondake kēbi wācēra. Do er gē onjēn yo, exo gi gē oṽac or kēṅo yēl asošan an.

²⁰ Asošan an yēlēra kēbi omac dek oyel ol, dek bacēl baṅ, do gē dek oṽacar ol. Bari emacar gematak aṅo wat bana end kē hi arēcara ar kēni ṽana eni paḃērēnd. ²¹ Axwēn Kaxanu lapan kēṅo asošan an akwēd atēm, asošan an raš kēṅo lēb. Šosēta ko anjaṽ amat gēr ambēb and asošan, do wāš ko oyas ok. ²² Gē anjaṽ and šosēt ko gēr asošan aṅ, Axwēn Kaxanu ri kēṅo asoxari, do wēla kēṅo gēr asošan. ²³ Ata asošan an ga wat kēṅo, re ko:

«Dodo nēkodō ngwa ar ex šapar ir šapar iram an,

ar ex eman end eman endam an.

Asoxari kēno ṽana eno macēnd gayikwa gēr asošan šosētagu kēno.» ²⁴ Mēṅ ex, asošan an ṅawētalebi nēm gē sēm eni baraxēn gē asoxari arexēm an, do eni gi eman emat.

²⁵ Ata asošan an do gē asoxari arexēm an hi kēni bēn tak bēxi tēb gē beman beṅ, bari ababi šēfēnandēr na.

End eñēṅēnax gēr ngwēn eṅ

3 Andēn aṅ ebar emacar end siti bax nēmēc gēr dek oṽacar obapuṽ or bay kēbi Axwēn Kaxanu ol. Akey amat, ga sēka kēṅo asoxari an, wēka kēṅo: «Kaxanu dēṅ nde rek: “Wēn kēren yambēnd na dek batēx band gēr andēda baṅ?”» ² Asoxari an yaka kēṅo andēn aṅ: «Biyi axor xor kēmi mi yambēnd batēx band gēr andēda baṅ. ³ Barikan atēx and hik mērēxand gēr andēda aṅ, Kaxanu ga re ko: “Wēn kēren yambēd na, kēren kwixwētaḃ na. Ga yamb yamb kēn, and kēn šēs ex dē!”» ⁴ Ata andēn aṅ fel kēṅo asoxari an: «Adokiṅ an cēs na! ⁵ Barikan Kaxanu ga nang ko mēne yatir kēn yamb, bangēs bandewēn baṅ kē watēra. Ata en gi ang Kaxanu fo, en nang enjekax eṅ do gē eñēṅēnax eṅ.»

⁶ Asoxari an wat ko mēne atēx aṅ anēnga kē nēnga eyamb el ga yek ako owati ol. Ga ṽandi kēṅo onangēran or kē yēlēnd ol, xwēca ko do yamb ko. Yēl kēṅo icēn indexēm ind xetēna baṅo iṅ; mēṅ bēte yamb ko. ⁷ Ata bangēs bandēbēn baṅ watērak ga fodēt kēbi, ata nang kēni mēne tēb gē beman beṅ hi kēni. Ban kēni opat od andan do xura kēni.

⁸ Ata wēlēgu kēno Axwēn Kaxanu ga ko bē-tara andēda aṅ gē ingoc ind genēka iṅ. Asošan an do gē asoxari arexēm an ye kēni, ṽafēx kēni šit gēr batēx band gēr andēda, kēdi kēbi wat Axwēn Kaxanu. ⁹ Axwēn Kaxanu ga kēṅo wāc asošan an, wēka kēṅo: «Feye wa hi kēy?»

¹⁰ Mēṅ yakaw ko: «Ga wēlēgu kēmi gēr andēda, ata yēdara kēme gayik tēb gē eman eṅ hi kēme, awa mēṅ ṽafaxēn kēme.» ¹¹ Axwēn Kaxanu re ko: «Noṽo wa nangēn ki mēne tēb gē eman eṅ hi kēy? Ba yamb kēy nde atēx and šēban bami eyamb aṅ?» ¹² Yakaw ko asošan an: «Asoxari ar wēlanēgu kēye an, yēl ke atēx aṅ, do yamb kēme.»

¹³ Axwēn Kaxanu wēka kēṅo asoxari an: «In-eṽa rixēn kēy eṅo?» Yakaw ko asoxari an: «Andēn aṅ yifa ke, do yamb kēme.» ¹⁴ Axwēn Kaxanu re kēṅo andēn aṅ:

«Awa wēj gayikako eṅo ri kēy,

anēka wē ki gēr oyel dek,

do gēr oṽacar or gēr apuṽ dek.

Gē acēl andey aṅ kēy ṽana ey ṅexērānd,

do ey bēlēnd ebēkwērēbēkw el

ang kē nēka bakey bandey ak.
¹⁵ Wēno kē ri angoṽera and wēj do gē asoxari aṅ,
 angoṽera and andēwēra andey aṅ,
 do gē andēwēra andexēm aṅ.
 Ar andēwēra andexēm an ki sēkan bēlēbēl
 gaf in,
 do wēj eyo ṅat gēr etak.»
¹⁶ Axwēn Kaxanu re kēṅo bēte asoxari an:
 «Abaš kēme baš toro ind bacēl bandey iṅ,
 gē ayambēn kēyēbi ṽana eyēbi dēwēnd obaš
 ol.
 Oñandi odey ok gēr icēn indey kē hi,
 do mēṅ ki wēña.»
¹⁷ Axwēn Kaxanu re kēṅo bēte asošan an:
 «Gayikako asoxari arey an baxēt kēyo,
 do yamb kēy atēx and sēban bami eyamb aṅ,
 ebar el aṽe kē ṽe nē endey;
 gē ayambēn kēy ṽana ey nēcētēnd eyamb
 yamb irey in
 dek bakey band aniyān andey baṅ.
¹⁸ Odēmbēn do gē ondēs kē ṽana exi dēgēnd,
 do bebēlēg bēr gēr apuṽ kēy ṽana ey yam-
 bēnd.
¹⁹ Gē asēwētēwa ir dēxas irey in kēy ṽana ey
 cotēnd eyamb yamb in,
 xali ey baka gēr ebar ed gēr ed nēcētēgu kē-
 mi;
 gayikwa obar hi kēy, do gēr ebar kēy baka.»
²⁰ Ga xucak eṅo, asošan an yēl kēṅo asoxari
 arexēm an oṽac or «Xawa», mēne ngēṅ
 «Abēngw», gayikwa mēṅ ex nēm ir dek bēr kē
 liyand bēn. ²¹ Axwēn Kaxanu rin kēbi bacud
 band banar, do asošan an gē asoxari an
 šudara kēni.
²² Axwēn Kaxanu re ko: «Ala an anēka hi ko
 ang biyi ak gēr enang ed enjekax do gē eñēṅ-
 nax. Gērēgako, kērexo kwēca na bēte atēx and
 kē yēlēnd aniyān aṅ, exo yamb, do exo diya
 din ir din!» ²³ Axwēn Kaxanu ṽaṽ kēbi asošan
 an do gē asoxari an eni can andēda and Eden
 aṅ, do asošan an exo ṅanēnd ebar ed gēr ed
 nēcētēgu kēṅo el. ²⁴ And ṽaṽ kēbi bela aṅ,
 Axwēn Kaxanu xwēt kēbi gand apēn-eñan and
 andēda and Eden Ocerubeṅ do gē duxuma ir
 gē okodux ir kē šenarand. Mondako sēng ko
 fēña ir gēr atēx and kē yēlēnd aniyān in.

Endey end Kaṽe do gē Abel eṅ

4 Ga xucak eṅo, Adam, asošan an, nangēr
 kēni gē alindaṽ Xawa. Alindaṽ hi ko gē
 acēl, rēw kēṅo itošan, do ṽac kēno Kaṽe.
 Gayikwa are re baxo: «Ala rēw kēmo, gē edēca
 ed Axwēn Kaxanu el.» ² Rēw kēṅo bēte itošan,
 abinēm ar Kaṽe, do ṽac kēṅo Abel. Abel hi ko
 axwēl ar obeci do gē opeṽ, do Kaṽe hi ko aṽan.
³ Ga niyitarak, Kaṽe ṽēlan kēṅo Axwēn Kax-
 anu šadaxa ir er xana baxo gēr ebar in. ⁴ Abel
 mēṅ bēte, ṽēlan kēṅo šadaxa ir bēñanar bēnd
 oyel orexēm, gē onil ondebēn ak. Axwēn Kax-
 anu nēngan kēṅo end Abel eṅ, do xana ko
 šadaxa irexēm in. ⁵ Bari aṅo nēngan bana end
 Kaṽe eṅ, do axo kana bana šadaxa irexēm in.
 Ata Kaṽe xoṽ ko mbaṅ, ṽēṅēnin ko dēxas
 irexēm in. ⁶ Axwēn Kaxanu ṽēka kēṅo Kaṽe:
 «Ineṽa xoṽaxēn kēy? Ineṽa ṽēṅēninaxēn kēy
 dēxas irey in? ⁷ Kido šenene ri bay, arēnēta
 rēnēta doy. Bari gayikako ay di ex na šenene,
 eñēṅēnax eṅ mokaš xaš ki gēr ebēt edey ga
 ṽandi kēṅo exi bēña. Barikan wēj wa ṽapēk
 eyo bēña!»
⁸ Kaṽe yeyaneli kēṅo Abel abinēm, ga hi bani
 gēr apuṽ, Kaṽe ṽēlēn kēṅo Abel abinēm, do
 laṽ kēṅo. ⁹ Ata Axwēn Kaxanu ṽēka kēṅo
 Kaṽe: «Feye exo abinēx Abel?» Kaṽe yaka ko:
 «Ame nang ex na. Ba wēno nde ex anēkona ar
 abaṽe an?» ¹⁰ Re ko bēte Axwēn Kaxanu: «Ine
 ri kēy? Nē ewēleme ošat or abinēx oṅ ga kē
 xeṽēgund elod gēr ebar xali gēr ndam ro.
¹¹ Gērēgako wēj anēka ṽe ki, caw kēy ḥawēta
 ebar ed hēlēk ošat or abinēx el. ¹² And kēy ṽan
 ebar aṅ, ṽoweṽ ay ṅana na ey kanand. Ar edēg
 kēm kēy hi, asēk ayexērand fo kēy ṽana ey
 yexērand gēr ebar.» ¹³ Ata Kaṽe yaka kēṅo
 Axwēn Kaxanu: «Amena andam aṅ mbaṅ
 sibēk, ame kor na me buṅa. ¹⁴ Anēka kēye
 ṽaṽēnd doro, me ṅaṽēta ebar ed bame
 ṽanēnd el. Aṽafēra kēmi ṽana mi ṅafērand, do
 din ame wat na dēxas irey in. Ar edēg kēm
 kēme hi, asēk ayexēra fo kēme ṽana me
 yexērand gēr ebar. Do angēmēne mi ped gē
 ala, exe daṽ.» ¹⁵ Axwēn Kaxanu yaka kēṅo:
 «Angēmēne ala eṅo daṽ Kaṽe, bakēlēbēd ban-
 jongēbaki kēno ṽašan.»
 Axwēn Kaxanu laram ko nanganēme gēr
 Kaṽe eni watēnd bēr kēni fedēnd bēn, kēdi

këno laŵ. ¹⁶ Ata Kaŷe ga xani ko eṅo ṅaŵëta Axwën Kaxanu, ye ko lëgëx ko gër ebar ed *Nod*, gand apën-eñan ed andëda and Eden.

End bërandëwëra bër Kaŷe eṅ

¹⁷ Kaŷe nangër këni gë alindaŵ. Ata alindaŵ hi ko gë acël, rëŵ këṅo Enok. Kaŷe bay ko angol, do ŵacan këṅo asëniŵ Enok. ¹⁸ Enok hi ko sëm ir Irad, do Irad, sëm ir Mexuyahel. Mexuyahel hi ko sëm ir Metuŷahel, do Metuŷahel, sëm ir Lemek.

¹⁹ Lemek ŷër këbi bësoxari bëxi: aṅanar an Ada, do axinëm an, Tëсила. ²⁰ Ada, asoxari aṅanar an, rëŵ këbi bëtoŷan bëki: Yabal do gë Yubal. Yabal hi ko axarëk ar bëxwël bër oyel do këni rëfarand laṅ. ²¹ Do Yubal mëṅ, hi ko axarëk ar bësemb bër bemangï do gë bëfarix bër bacëroti an. ²² Tëсила, asoxari axinëm aṅ, rëŵ këbi bëte bëtox bëki: itoŷan iṅ Tubal-Kaŷe, do itoxari iṅ, Nahama. Tubal-Kaŷe hi ko asap ar ðek bebër ex yawale do gë dun.

²³ Akey amat, Lemek fel këbi bësoxari bërexëm bën:

«Ada do gë Tëсила, baxëtin oniŵ oram ol!
Wën bësoxari bër Lemek bën,
banëf bandewën baṅ wëlëlex eyeyan edam el!

Asoŷan këmo laŵ angëmëne ala exe këm,
Itox këmo laŵ angëmëne ala exe tembayën.
²⁴ Bakëlëbëd banjongëbaki këno ŵaŷan Kaŷe,
barikan wëno Lemek, bakëlëbëd ofëxw ocongoxi gë banjongëbaki këne ŵaŷan!»

²⁵ Adam, asoŷan an, nangër këni gë alindaŵ Xawa. Ata Xawa rëŵ këṅo itoŷan, do ŵac këṅo Set. Gayikwa are re baxo: «Kaxanu yël ke itoŷan, exo bët gër ed ebaxo Abel, ir laŵ këṅo Kaŷe.» ²⁶ Set rëŵ këṅo itoŷan do ŵac këṅo Enoŷ. Ata bela bën amëd aṅo ŷana këni ecale do gë emac ed Kaxanu Axwën el.

End bëxarëk eṅ: elod Adam xali gër Nowe

5 Mondako ex akayëta and andëwëra and Adam aṅ. Kaxanu, yatir nëcëtëgu këbi bela, ari ri këbi do wëndër këni gë mëṅ. ² Kaxanu nëcëtëgu këbi asoŷan an do gë asoxari an. Yël këbi obetak ol, yatir nëcëtëgu këbi dëṅ re ko enëbi macënd bela.

³ Adam ga sëk këṅo bëniy këme gë ofëxw osas, rëŵ këṅo itoŷan ind wëndër këni gë mëṅ, gër eñaŵ endexëm, do ŵac këṅo Set. ⁴ Adam liya ko bëniy okeme ocongotas and rëŵ këṅo Set aṅ. Rëŵ këbi bëte bëtoŷan do gë bëtoxari.

⁵ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonax gë ofëxw osas, Adam ŷës ko.

⁶ Set ga sëk këno bëniy keme gë bënjo, rëŵ këṅo Enoŷ. ⁷ Set liya ko bëniy okeme ocongotas gë bënjongëbëki and rëŵ këno Enoŷ aṅ. Rëŵ këbi bëte bëtoŷan do gë bëtoxari. ⁸ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonax gë epëxw gë bëki, Set ŷës ko.

⁹ Enoŷ ga sëk këṅo bëniy ofëxw ocongonax, rëŵ këṅo Kenaṅ. ¹⁰ Enoŷ liya ko bëniy okeme ocongotas gë epëxw gë bënjo and rëŵ këṅo Kenaṅ aṅ. Rëŵ këbi bëte bëtoŷan do gë bëtoxari. ¹¹ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonax gë bënjo, Enoŷ ŷës ko.

¹² Kenaṅ ga sëk këṅo bëniy ofëxw ocongoxi, rëŵ këṅo Maxalalel. ¹³ Kenaṅ liya ko bëniy okeme ocongotas gë ofëxw onax, and rëŵ këṅo Maxalalel aṅ. Rëŵ këbi bëte bëtoŷan do gë bëtoxari. ¹⁴ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonax gë epëxw, Kenaṅ ŷës ko.

¹⁵ Maxalalel ga sëk këṅo bëniy ofëxw ocongebat gë bënjo, rëŵ këṅo Yered. ¹⁶ Maxalalel liya ko bëniy okeme ocongotas gë ofëxw osas and rëŵ këṅo Yered aṅ. Rëŵ këbi bëte bëtoŷan do gë bëtoxari. ¹⁷ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongotas gë ofëxw ocongonax gë bënjo, Maxalalel ŷës ko.

¹⁸ Yered ga sëk këṅo bëniy këme gë ofëxw ocongebat gë bëki, rëŵ këṅo Enok. ¹⁹ Yered liya ko bëniy okeme ocongotas and rëŵ këṅo Enok aṅ. Rëŵ këbi bëte bëtoŷan do gë bëtoxari. ²⁰ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonax gë ofëxw ocongebat gë bëki, Yered ŷës ko.

²¹ Enok ga sëk këṅo bëniy ofëxw ocongebat gë bënjo, rëŵ këṅo Matusalem. ²² Enok liya ko ang këṅo nënganënd Kaxanu ak, bëniy okeme otas, and rëŵ këṅo Matusalem aṅ. Rëŵ këbi bëte bëtoŷan do gë bëtoxari. ²³ Ata Enok sëk këṅo bëniy okeme otas gë ofëxw ocongebat gë bënjo. ²⁴ Enok liya ko ang këṅo nënganënd Kaxanu ak, ata bela bën nema këno anema fo ga xana këṅo Kaxanu.

²⁵ Matusalem ga sëk këṅo bëniy këme gë ofëxw ocongosas gë bënjongëbëki, rëŵ këṅo

Lemek. ²⁶ Matusalem liya ko bēniy okeme ocongoki gē ofēwx ocongosas gē bēki, and rēw kēṅo Lemek aṅ. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari. ²⁷ Ata ga sēk kēṅo bēniy okeme ocongonaḡ gē ofēwx ocongebat gē bēnjongēbēnax, Matusalem šēs ko.

²⁸ Lemek ga sēk kēṅo bēniy keme gē ofēwx ocongosas gē bēki, rēw kēṅo itošan. ²⁹ Wac kēṅo Nowe, ga baxo rend cēṅ: «Ajo kēbo racēt gēr andiyen añēkaxik and kēne rinde ene dīyaxēne gēr ebar ed xare ko Axwēn Kaxanu aṅ.» ³⁰ Lemek liya ko bēniy okeme oco gē ofēwx ocongonaḡ gē bēnjo, and rēw kēno Nowe aṅ. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari. ³¹ Ga sēk kēṅo bēniy okeme ocongoki gē ofēwx ocongoxi gē bēnjongēbēki, Lemek šēs ko. ³² Nowe liya ko bēniy okeme oco, and rēw kēbi Šem, gē Xam, do gē Yafet aṅ.

End bela bēsēmbak eṅ

6 And ŷana kēni bela eñēmbēr ed gēr ebar aṅ, rēwēra kēnēbi odēnaḡ. ² Bela bēr ekun ed Kaxanu bēn wat kēni mēne odēnaḡ od bela bēr gēr ebar ok mbaṅ ye kēni. Sana kēnēbi do ŷērera kēnēbi dek. ³ Ata Axwēn Kaxanu re ko: «Ala an oñas fo hi ko. Wēno ame teb na din ir din onjēn ondām oṅ gēr ndexēm. Bēniy kēme gē alapem fo ko ŷana exo dīyand.» ⁴ Amēd aṅo hi bani bela bēsākax bēn gēr ebar. Bēte amēd aṅo fo bar bani bela bēr ekun ed Kaxanu bēn gē odēnaḡ od bela bēr gēr ebar ok. Bēsaxari bējo rēwēra kēnēbi obaš or hi bax bela bēsēm, bangwēlik band akarēk baṅ.

⁵ Axwēn Kaxanu wat ko mēne eñēṅēnax end bani rind bela gēr ebar eṅ axuri xurik. Er xēñ bax gēr oḡēkw orebēn wayēt banjēlan bañēṅēnax fo. ⁶ Axwēn Kaxanu šena kēṅo er bayaxēn bābi bela in gēr ebar. Gēr emēkw edexēm šena baṅo endebēn eṅ. ⁷ Ata re ko Axwēn Kaxanu: «Ebar el kēme fat eni dēxētaxēn bela bēr bay kēmēni bēn. Afat kēme fat gē bela ak, gē oyel ak, gē banjēn ak, do gē ošēl ak. Gayikwa dek šena ke er bayaxēn bamēni in.» ⁸ Barikan Nowe šot ko oyekax or Axwēn Kaxanu ol.

End apexa and Nowe eṅ

⁹ Mondako ex andēwēra and Nowe aṅ. Nowe mēṅ cēṅ, ala ar šenene do ar dal ebaxo. Ang kēṅo nēnganēnd Kaxanu ak baxo liyand, mērēxand ir bandēwēra band bela bēr angwēn aṅo bēn. ¹⁰ Nowe mēṅ, ocambenjar otas rēw bābi: Šem, gē Xam do gē Yafet.

¹¹ Ebar el anēka sēmba bax gēr owat or Kaxanu. Bela bēn mbaṅ wēr bani. ¹² Ebar etēmbak fo baxo watēnd Kaxanu, gayikwa bela bēn edi ed bētēmbak fo wata bani gēr ebar. ¹³ Ata Kaxanu fel kēṅo Nowe: «Ekwēt ed beṅ dek el ḡatēguk, ang faṅ kēme gēr emēkw edam ak. Gayikwa owēr fo ex gēr ebar nē end bela bēsēmbak eṅ. Anemin kēmēni nemin dek gē ebar ak. ¹⁴ Barikan wēṅ Nowe, pikanayal akuluṅ and otēx od ax bērēnd na. Cetēndērid akuluṅ aṅo bāciḡ bāciḡ do notayid gē otesesan amēlēf do gē amēfac. ¹⁵ Mondako kēy fika akuluṅ aṅo: acakēšak in, ometēr keme gē ofēwx oco, aṅgēṅyāng in, ometēr alapem gē oco, do yaṅ-yaṅ in, ometēr epēwx gē oco. ¹⁶ Pikayid yaṅ ang aciḡ šēxw kēy fo. Do tebayid amēd and gwēr nē enēxar fo, nē bebēt ibat. Tebayid bēte ebēt nē bebēt ibat. Tēndēndērid gēr *ku-luṅ isēm* ijo bāciḡ batas. ¹⁷ Wēno cēṅ, ata kēme wēlaw *ampumbuluṅyēt* or kēbi nemin dek bebēr ex gē onjēn bēn. Dek er ex gē onjēn yo gēr ebar kē nemi. ¹⁸ Barikan eter kēmi yata. Do dīlidēn gēr akuluṅ aṅo wēṅ, gē bosēñix, gē alindax, do gē bolindaḡ bor bosēñix. ¹⁹ Dēnidēbi gēr akuluṅ aṅo dek oḡacar obēngw ol, enēm gē ecan, eni bayixēn bēbēngw ang wēṅ ak. ²⁰ Enēng end ošēl end ex yo, gē enēng end oḡacar or gē osapar onax end ex yo, gē enēng end oḡacar or xaḡa-xaḡa end ex yo, do gē banjēn baṅ, ayow kēni yow gēr akuluṅ andey, enēm gē ecan, eni bayixēn bēbēngw. ²¹ Barid dek bebēr kēn ŷana en yambēnd bēn, gē bebēr kēni ŷana eni yambēnd bēn. Do mēxwētayid, en yambēraxēnēnd wēṅ gē ekun edey el, do gē oḡacar ol.» ²² Ata Nowe ri ko dek er fel baṅo Kaxanu in, ang fel baṅo ak dēṅ.

End Nowe polo gër akuluņ eņ

7 Axwën Kaxanu fel kęņo Nowe: «Dilin gër akuluņ wěj do gę ekun edey el đek. Gayik-wa męrexand ir bandęwęra band bela bęr gę okey oko baņo, wěj gabat wat kęmi ar řenene an. ² Medęlębi ođacar ocongoxi, enęm gę ecan, gę enęng kala end ođacar ođwęnek, bęte gę đek ođacar obuyaraxik, enęm gę ecan. ³ Medęlębi bęte bacęl banjongębaki, anęm gę acan, ex bayixęn benęng bendębęn bęņ đek ebar el. ⁴ Gayikwa ro gę bakey banjongębaki, tęb iņ kęme węlaw do ex tęb gęmęđ gę goyat, bakey ofęxw onax. Mondako kęmęni fat gę aňangęyąng ir ebar, đek bebęr gę onjęn do bay kęmęni bęn.» ⁵ Ata Nowe ri ko đek er fel baņo Axwën Kaxanu in.

End ampumbuluđęt eņ

⁶ Amęd aņo, Nowe anęka sęk baņo bęniy okeme ocongiđat ga yowęk ampumbuluđęt aņ gęr ebar. ⁷ Ata Nowe, gę bosęniđw, gę alindađw, do gę bolindađw bor bosęniđw lil kęni gęr akuluņ kędi kębi lađw ampumbuluđęt aņ. ⁸ Đek ođacar ol, hik ođwęnek ol, hik obuyaraxik ol, gę ođęl ol, do gę đek bebęr kę yexęrand xada-xada gęr ebar bęn, ⁹ yow kęni gęr akuluņ and Nowe, beki beki, gę enęm gę ecan, eni đilaxęn gęr akuluņ, ang fel baņo Kaxanu Nowe ak. ¹⁰ Ga xucak bakey banjongębaki, amen aņ yępętak xali xwęcarak ebar el.

¹¹ Ata yatir sęk kęņo Nowe bęniy okeme ocongiđat, gę opacađw oki, gę bakey epęxw gę banjongębaki, fęti bax đek baňęsa band men band ex gęr ebar baņ. Men ond yaņ oņ ýanak kę yępętand ga fęrętayak bamęd band gęr oręn baņ. ¹² Tęb iņ kę yępętand gęr ebar, gęmęđ gę goyat, xali bakey ofęxw onax. ¹³ Kwęl yatijo fo lil bani gęr akuluņ Nowe, gę bosęniđw, řem, gę Xam, gę Yafet, gę alindađw arexęm, do gę bęsoxari bęsas bęr bosęniđw bęn. ¹⁴ Alil lil bani bęte đek benęng bend ođacar or gęr apuđ bęņ, gę bend oyel bęņ, gę bend banjęn band kę řangęnarand gęr ebar bęņ; gę benęng bend ođęl bęņ, do gę đek bend banjęn band kę řęgęrand bęņ. ¹⁵ Đek bebęr gę onjęn bęn, yow kęni gęr Nowe, enęm gę ecan, eni đilaxęn gęr akuluņ. ¹⁶ Đek beđijo yow kęni,

enęm gę ecan, enęng end ex yo, ang re baxo Kaxanu ak. Ata Axwën Kaxanu fęra ko ebęt ed akuluņ el, gęr epoy ed Nowe.

¹⁷ Ebar el đek ýęmęk xali nękak bakey ofęxw onax. Key yo key bax ýęmbęręnd amen aņ xali lębinak akuluņ aņ. Ata kuluņ aņ xangęk yaņ gęr amen and hi bax gęr ebar. ¹⁸ Amen aņ ga bařęręk yaņ gęr ebar do ampumbuluđęt aņ kę węlarand akuluņ aņ. ¹⁹ Bęte kwęl dęņ bax bařęręnd amen aņ, ata řiliparak kwęc đek osęnd ořakax or ex gęr ebar oņ. ²⁰ Osęnd oņ řiliparak polo gęr amen nę ometęr ocongoki ba ocongotas. ²¹ Đek bebęr bay babi Kaxanu do bani řangęnarand gęr ebar bęn, nemira kęni: ođęl ol, gę oyel ol, gę ođacar obapuđ ol, gę đek banjęn band bax yexęrand gęr ebar baņ, do gę đek bela bęn. ²² Đek bebęr ebax gę onjęn gęr ebar bęn řęsęra kęni. ²³ Mondako fat kębi Kaxanu đek bebęr gę onjęn bęr bax liyand gęr ebar bęn. Ga ýana kębi bela bęn, felata kębi ođacar osęm ol, gę osil ol, gę ođęl ol, do gę banjęn baņ. Fat kębi đek ebar el. Ata bayi kęni Nowe, do gę bęr hi bax gę męņ gęr akuluņ bęn. ²⁴ Amen and oýęm aņ xwęndak gęr ebar xali sękęk opacađw oco.

End ocane ond gęr akuluņ eņ

8 Barikan Kaxanu xwita kęņo Nowe gę đek ođacar obapuđ ol, do gę oyel or hi bani gę męņ polo gęr akuluņ ol. Kaxanu węlaw ko ekoc gęr ebar, ata amen aņ ýanak ebęxw el. ² Baňęsa band men band gęr ebar baņ lęmayak, do men ond yaņ oņ sebęk eyępętan el ga fęrętayak bamęd band gęr oręn baņ. Tęb iņ xanik. ³ Ata amen aņ kę węxęnd tękęr tękęr gęr ebar. Ga xucak opacađw oco, amen aņ ýanak kę bařętand. ⁴ Yatir sękęk bakey epęxw gę banjongębaki, gę facađw icongixinęm in, akuluņ aņ rędayak gęr atęnd and Ararat. ⁵ Amen aņ kwęl dęņ bax węxęnd. Ata gę akey aňanar and facađw ir epęxwęn aņ, oyur or osęnd oņ řanayak. ⁶ Ga xucak bakey ofęxw onax, Nowe fęręt ko fonetęr ir seba baxo gęr akuluņ in.

⁷ Sebęt kęņo aņęrak aņ. And ko řęgęraraw aņ abakaw baxo bakawęnd bakęlębęd bandanjęm, xali nand węxęk amen gęr ebar na.

⁸ Sebęt kęņo edęxwęte epeřax el exo nękonęragu angęmęne amen aņ abařęta bařę-

tak gër ebar. ⁹ Bari edëxwëte epeşax el axo cot bana në er ko lapax. Ata kwël bakaw ko gër Nowe, polo gër akuluņ, gayikwa amen aņ kwël bayi bax gër ebar. Ga yën ko ataxan aņ, Nowe sërrow këņo edëxwëte epeşax el, do lën këņo gër ed hi baxo, lëf gër akuluņ. ¹⁰ Şëni ko bête bakey banjongëbaki bacëxe, do sebët këņo gaşëxe edëxwëte epeşax el exo can akuluņ. ¹¹ Edëxwëte epeşax el wäyigu ko genëka ga yapëgu ko apat acëkët and añarëka! Mondako nang baxo Nowe mëne amen aņ abaşëta başëta bax gër ebar. ¹² Şëni ko bête bakey banjongëbaki bacëxe, do sebët këņo edëxwëte epeşax el. Barikan aņo, axo bakaw ex na gër ndexëm.

¹³ Yatir sëk këņo Nowe bëniy okeme ocongibat gë imat, gë akey añanar and facaw iyanar aņ, men oņ wëxëk do ebar el ferëk. Nowe labët ko ejur ed akuluņ el, wat ko mëne ebar el anëka ferëk bax. ¹⁴ Ebar el dek fer bax yatir sëkëk facaw ixinëm in, bakey alapem gë banjongëbaki.

¹⁵ Ata Kaxanu fel këņo Nowe: ¹⁶ «Canin gër akuluņ, wëj, gë asoxari arey an, gë bosëniş, do gë bësoxari bërebën bën. ¹⁷ Nécëtëlëbi bête dek oşacar ol, gë oşël ol, gë oyel ol, gë banjën band kë şangënarand gër ebar baņ. Canëlexëni eni beñëta ebar el dek, do eni cënarëx!» ¹⁸ Nowe, gë bosëniş, gë asoxari arexëm an, do gë bësoxari bër bosëniş bën, şan këni gër akuluņ. ¹⁹ Dek oşacar ol, gë banjën band kë şangënarand gër ebar baņ, do gë oşël ol şan këni bête, gë enëng gë enëng.

²⁰ Ata Nowe ri ko angëb and eņo calexënënd Axwën Kaxanu. Wëd këņo emacar emat gër benëng bend oşacar oşënëk, do acël amat gër benëng bend oşël oşënëk, do rin këņo Axwën Kaxanu şadaxa ir momëlën, yaņ gër angëb. ²¹ Axwën Kaxanu ga wëran këņo otëner onëngax oņ, re ko: «Ang nemin këme ebar në end bela ak, din ame nemin na. Gayikwa oşëkw or bela oņ eñëjënax fo nangëk elod amëd and oşambenjar aņ. Ang nemin këme er ex gë onjën yo, bête din ame nemin na.

²² Ang kë nëka yo ebar el, onedëran ok do gë ekanaran el, ayem in do gë ayëka in ecaşa el do gë ekol el, goyat in do gëmëd in

din ir din kë bayi.»

End eter ed Kaxanu gë Nowe eņ

9 Kaxanu ga këbi yël obetak ol Nowe do gë bosëniş, re ko: «Dëwërin mbaņ, nëmbërin, dëgërayin në er ex yo gër ebar. ² Emacar end ex yo gër ebar, gë acël and kë şegërand yo gër orën, gë er kë şangënarand yo gër ebar, do gë ekan ed ex yo gër angwëngw, ayëda kënun ýana enun yëdand, do ahër kënun ýana enun gërënd: wën xwën këbi. ³ Er kë şangënarand do hik gë onjën yo, do gë dek bebëlëg bën ex eyamb ed yël këmun el. ⁴ Barikan, këren yambënd na ýas er emacar eņ gë enjëw endexëm ak, mëne ngëņ gë oşat orexëm ak. ⁵ Oşat orewën oņ, aniyan andewën aņ ex. Mëņ ex emacar end këņo laş yo ala, aşëka këmo wëkad. Bête ala ar këņo laş yo ala aşandaş, aşëka këmo wëkad. Ala kala aşëka këmo wëkad end aniyan and aşandaş eņ.

⁶ Ar këņo laş ala an, ala fo këņo laş mëņ bête.

Gayikwa Kaxanu ri këņo ala an gër eñaw endexëm.

⁷ Do wën, dëwërin mbaņ do nëmbërin, dëgërayin në er ex yo, do nëmbërin gër ebar.»

⁸ Kaxanu fel këbi bête Nowe do gë bosëniş: ⁹ «Wëno cëņ, eter sana këmun wën, do gë bërändëwëra andewën bën, ang këni bëtëraw gër ebar ak. ¹⁰ Eter edam elo ahi hik bête ed gë dek bebër gë onjën, gë dek oşël, gë dek oyel, do gë dek oşacar obapuş el. Wën dek bër şanëguk gër *kuluņ isëm* bën sana këmun gë eter elo, gë oşacar obapuş ak. ¹¹ Paş gë eter elo këme rend: “Bête din amëni nemin na gë *ampumbuluşët* dek bebër gë onjën bën, do din ampumbuluşët ax pat na ebar el”.» ¹² Re ko bête Kaxanu: «Watin nanganëme ir eter ed sana këmun wën do gë dek bebër gë onjën bër hik gë wën el, ang këni bëtëraw bandëwëra bandëwëra, din ir din ak. ¹³ Aşasin këmun ýana mun masinënd şandiş in, ang atumb fo gër baņar. Ata şandiş in ex nanganëme ir eter ed wëno do gë ebar el. ¹⁴ And këme bar baņar do ex bedi orën aņ, şandiş in aşanaya kë ýana ex canayand yaņ. ¹⁵ Ata mondako këme ýana me pëbënd eter ed wëno gë wën do gë dek

bebër gë onjën el. Men oṅ ax ñana na ex ñëm-bërënd xali ex gi ampumbuluṽët and këbi fat dek bebër gë onjën bën. ¹⁶ Šandiṽ in ašanaya kë ṽana ex canayand and kë bedi orën aṅ. Do awat këme ṽana me watënd me pëbaxënënd eter ed din ir din ed wëno Kaxanu do gë dek bebër gë onjën gër ebar el.» ¹⁷ Ata Kaxanu fel këṅo Nowe: «Šandiṽ in ex nanganëme ir eter ed ri këme wëno gë dek bër ex gër ebar in.»

End bosëñiṽ bor Nowe eṅ

¹⁸Bosëñiṽ bor Nowe, Šem, gë Xam do gë Yafet, šanëgu bax gër kuluṅ isëm. Xam hi ko sëm ir Kanahaṅ. ¹⁹ Ata ocambenjar otas od Nowe oko rëwërëk dek ebar el.

²⁰ Nowe hi ko aṽan. Ata ri ko andëḍa and *re-seṅ*. ²¹ Akey amat, ga šëb ko ngoy iṅ, ṽaw këṅo. Laki ko tëb gë eman eṅ lëf gër aner andexëm. ²² Xam, sëm ir Kanahaṅ, sëk këṅo Nowe tëb gë eman eṅ. And šan ko an, ko reyaxënd fac gër boḍinëm Šem do gë Yafet. ²³ Šem do gë Yafet ga wël këni ang ri baxo sëm irebën ak, lapara këni acud atëm, sëka këno gë epoy el, do lab këno. Ga wäšan bano epoy el, ano wat ex na tëb gë eman eṅ. ²⁴ And xoc këṅo Nowe ngoy ind ṽaw baṅo aṅ, nang ko er ri këṅo šambenjar iḍeja irexëm in. ²⁵ Ata re ko:

«Aṽe këṅo ṽe Kanahaṅ!
Xadëp ir okadëp od boḍinëm ko hi!»
²⁶ Re ko bëte:
«Cëkwayino Axwën Kaxanu, mëṅ ar xwën këṅo Šem an,
barikan Kanahaṅ hik xadëp irexëm in!
²⁷ Wëno Kaxanu kë ṽangën ebar ed xwën ko Yafet el!

Alëg ko lëg ṅëš gër baner band Šem,
do Kanahaṅ kë hi xadëp irexëm in!»

²⁸ Ga xucak *ampumbuluṽët* aṅ, Nowe baša ko bëte bëniy okeme otas gë ofëxw oco. ²⁹ Ata and sëk këṅo bëniy okeme ocongonax gë ofëxw oco aṅ, Nowe šës ko.

End bandëwëra band bosëñiṽ bor Nowe eṅ

10 Mondako bax bandëwëra band ocambenjar od Nowe Šem, gë Xam do gë Yafet baṅ. Bëtošan rëwëra banëbi and xucak *ampumbuluṽët* aṅ.

²Bosëñiṽ bor Yafet ebani: Gomer, gë Magog, gë Medi, gë Yafan, gë Tubal, gë Mešek do gë Tiras. ³Bosëñiṽ bor Gomer ebani: Ašëkenas, gë Rifat do gë Togarëma. ⁴Bosëñiṽ bor Yafan ebani: Eliša do gë Tarësis, gë Šipër do gë Rod. ⁵ Obaš orebën ol rëwërëk gër *ošir* or benëṅ bend owar orebën, do ed bamëṅa band bangwëngw el. Ala kala gë eyeyan edexëm el, do gë ebaca edexëm el, lëgëra këni gër ebar.

⁶Bosëñiṽ bor Xam ebani: Kuš, gë Mitësërayim, gë Put, do gë Kanahaṅ. ⁷Bosëñiṽ bor Kuš ebani: Seba, gë Afla, gë Sabëta, gë Rama do gë Sabëteka. Bosëñiṽ bor Rama ebani: Saba do gë Dedan. ⁸ Ata Kuš hi ko sëm ir Nimërod. Nimërod ijo ebax angwëlik añanar aṅ gër ebar. ⁹ Kamara isëm hi baxo ogës od Kaxanu. Mëṅ bani rexënënd bela bën: «Kamara isëm, ogës od Axwën Kaxanu, ang Nimërod fo.»

¹⁰ Ata Nimërod wun ko gër bangol band ebar ed Šinehar baṅo: Babilon, gë Erek, gë Akad, do gë Kalëne. ¹¹ Akey amat, Nimërod ga xani ko gër ebar elo, ye ko gër ed Asiri. Bayëx ko bangol band Ninif, gë Rexobot, do gë Kalax baṅ, ¹² do gë angol and Resen aṅ, and ebax fëco Ninif, fëco Kalax, angol atëm aṅ.

¹³Bosëñiṽ bor Mitësërayim ebani: bandëwëra band Lud, gë bandëwëra band Anem, gë bandëwëra band Lehab, gë bandëwëra band Nafëtu; ¹⁴ gë bandëwëra band Patëros, gë bandëwëra band Kasëlu, do gë bandëwëra band Kafëtor baṅ. Ofilisëteṅ ok bërändëwëra and Kasëlu exëni bën bëte.

¹⁵ Kanahaṅ hi ko sëm ir Sidoṅ, itošan iñanar indexëm iṅ, do sëm ir Het. ¹⁶ Mëṅ fo bax axarëk ar bandëwëra band Yebus, gë band Amor, do gë band Girëgaš an. ¹⁷ Mëṅ fo bax bëte, axarëk ar bërändëwëra and Het, gë band Arëki, gë band Sini, ¹⁸ gë bërändëwëra and Arëfad, gë band Tësëmar, do gë band Amat an. Ata obaš or Kanahaṅ ol, mondako šapërëra këni bandëwëra baṅ. ¹⁹ Ebar ed obaš or Kanahaṅ el ṽanak elod gër ebar ed Sidoṅ, gand bebët ir Gerar, yek xali gër Gasa. Do gand bebët ir Sodom, yek bëte xali gër Gomor, gër Adëma, gër Tësoboyim, do xali gër Leša.

²⁰ Mondako hi bani bosëñiṽ bor Xam gër owar orebën, ebaca gë ebaca, eyeyan gë eyeyan, nëṅ gë nëṅ.

²¹ Šem bēte gē obaš ebaxo. Mēņ ebax itošan ikarēnak ind Nowe iņ, do abinēm ar Yafet, sēm ir Eber do gē bosēniw. ²² Bosēniw bor Šem ebani: Elam, gē Asiri, gē Arēpakēšad, gē Lud do gē Aram. ²³ Bosēniw bor Aram ebani: Utēs, gē Hul, gē Geter, do gē Maš. ²⁴ Arēpakēšad rēw kēņo Šela, do Šela rēw kēņo Eber ²⁵ Eber rēw kēbi bētošan bēki: oʋac or iñanar ol ebax Peleg, gayik gē bakey band rēw kēno baņ šetērək ebar el. Do oʋac or abinēm ol ebax Yoketaņ. ²⁶ Yoketaņ rēw kēbi Alēmodad, gē Šelef, gē Atēsarēmafet, gē Yerax, ²⁷ gē Adoram, gē Usal, gē Dikēla, ²⁸ gē Obal, gē Abimayel, gē Saba, ²⁹ gē Ofir, gē Afla, do gē Yobab. Bējo dek ebax bosēniw bor Yoketaņ. ³⁰ Bēn lēg bax elod gēr ebar ed Meša, bebēt ir Sefar, xali gēr osēnd or apēn-eñan. ³¹ Bēn ebax bosēniw bor Šem, ebaca gē ebaca, eyeyan gē eyeyan, nēng gē nēng, gēr owar orebēn. ³² Ata mondako rēwēr bani bosēniw bor Nowe, ang sēfērera kēni gēr bandēwēra bandebēn ak, gē benēng bendebēn beņ. Bandēwēra bandebēn baņ šapērək enēng gē enēng, do beñeta kēni ebar el and xucak ampumbuluŷēt aņ.

End acapēra and bela benēng benēng eņ

11 Amēd aņo, eyeyan ebat fo ebax ngwēn iņ dek, do elo fo bani yeyanēnd bela bēn. ² Ga xaniw kēni apēn-eñan, sēk kēni angēni aňangax gēr ebar ed Šinehar. Ata lēgēra kēni na. ³ Ata ŷana kēni kēni rend: «Bayēne tan osingiri do ene bēkaye mo mbēka ex ke-maxēn!» Gēr ed ebax eni bay gē oxaŷ, nēmb kēni osingiri. Ata kēni bayēnd gē edaka ed petērol el, gēr ed ebax eni bay gē simaņ. ⁴ Akey amat, re kēni: «Angol and kēne xwēne kēne baye, do gē aciŷ atēndēndēr and gē ejur ed kē hat ŋēš gēr orēn. Mondako kēne hiye bangwēlik, do ane capērēraye ex na dek ebar el!» ⁵ Axwēn Kaxanu feda ko exo nēkon angol aņ, do gē aciŷ atēndēndēr and bani bayēnd bela bējo aņ. ⁶ Re ko Axwēn Kaxanu: «Watinēbi bela bējo ga hi kēni bulunda ibat, do kēni yeyanēnd eyeyan ebat. Angēmēne mondako ŷana kēni, er kēni wēlēr eni di yo, axor kēni xor! ⁷ Awa pedane tan ene bēle eyeyan edebēn elo, eni tēkwanaxēn ewēlēr ed andebēn rebēn el!» ⁸ Ata Axwēn Kaxanu, mondako šapēreli babi

bela bējo, ebar el dek, do kwēl seš kēni eбай ed angol el. ⁹ Mēņ ŷacaxēn kēni angol aņo «Babel», mēne ngēņ «Ambēle». Gayikwa Axwēn Kaxanu na wēl ko eyeyan ebat ed ebax dek ebar el. Yatijo šapēreli kēbi bela bēn do yēcar kēni ebar el dek.

End bērandēwēra and Šem eņ

¹⁰ Mondako bax bandēwēra band Šem baņ. Šem ga sēk kēņo bēniy kēme, rēw kēņo Arēpakēšad ga xucak bēniy bēki elod ga hi bax ampumbuluŷēt aņ. ¹¹ And rēw kēņo Arēpakēšad aņ, Šem liya ko bēniy okeme oco. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari.

¹² Arēpakēšad ga sēk kēņo bēniy ofēwx osas gē bēnjo, rēw kēņo Šela. ¹³ And rēw kēņo Šela aņ, Arēpakēšad liya ko bēniy okeme onax gē bētas. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari.

¹⁴ Šela ga sēk kēņo bēniy ofēwx osas, rēw kēņo Eber. ¹⁵ And rēw kēņo Eber aņ, Šela liya ko bēniy okeme onax gē bētas. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari.

¹⁶ Eber ga sēk kēņo bēniy ofēwx osas gē bēnax, rēw kēņo Peleg. ¹⁷ And rēw kēņo Peleg aņ, Eber liya ko bēniy okeme onax gē ofēwx osas. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari.

¹⁸ Peleg ga sēk kēņo bēniy ofēwx osas, rēw kēņo Rehu. ¹⁹ And rēw kēņo Rehu aņ, Peleg liya ko bēte bēniy okeme oki gē bēnjongēbēnax. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari.

²⁰ Rehu ga sēk kēņo bēniy ofēwx osas gē bēki, rēw kēņo Serug. ²¹ And rēw kēņo Serug aņ, Rehu liya ko bēniy okeme oki gē bēnjongēbēki. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari.

²² Serug ga sēk kēņo bēniy ofēwx osas, rēw kēņo Naxor. ²³ And rēw kēņo Naxor aņ, Serug liya ko bēniy okeme oki. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari.

²⁴ Naxor ga sēk kēņo bēniy alapem gē bēnjongēbēnax, rēw kēņo Terax. ²⁵ And rēw kēņo Terax aņ, Naxor liya ko bēniy kēme gē epēwx gē bēnjongēbēnax. Rēw kēbi bēte bētošan do gē bētoxari.

²⁶ Terax ga sēk kēņo bēniy ofēwx ocongoxi, rēw kēbi bētošan bētas: Abēram, gē Naxor, do gē Xaraņ.

²⁷ Mondako bax bandēwēra band Terax baņ. Terax, rēw kēbi bētošan bētas: Abēram, gē Naxor do gē Xaraņ, ar rēw kēņo Lot an. ²⁸ Ata

Xaraṅ šēsēt ko gē sēm Terax, fēn gēr Ur, gēr ebar ed *Bēkalēde*, gēr ed rēw kēno. ²⁹ Abēram do gē Naxor ŷēr kēni. Asoxari ar Abēram an kēno wācēnd Sarayi, do ar Naxor an, Milēka, abiw ar Xaraṅ, sēm ir Milēka do gē Yisēka.

³⁰ Sarayi axo gi bana gē obaš. Asoxari aboroxok ebaxo. ³¹ Akey amat, Terax faṅ ko gēr emēkw edexēm exo dēfa. Wēlali kēbi: asēniw Abēram, gē Lot, asēniw ar Xaraṅ an, do gē abiw ar eñer Sarayi, alindaw ar Abēram an. Bēn dek xani bax na gēr ebar ed Ur ir *Bēkalēde*, do ye kēni ond gēr ebar ed *Kanahaṅ* oṅ. Ata ga hat kēni gēr Xaraṅ, lēg kēni na. ³² Terax ga sēk kēṅo bēniy okeme oki gē bēnjo gēr angol and Xaraṅ, šēs ko.

End Abēram eṅ

12 Akey amat, Axwēn Kaxanu fel kēṅo *Abēram*: «Canēl ebar edey el, ebar ed gēr ed rēw kēni el. Tebēlēbi bēr ekun ed sorix bēn, do yel gēr ebar ed kēmi wāsin. ² Wēno ki ri ar gē obaš or kē rēwēr bulunda isēm. Wēno ki yēl obetak ol, wēno ki ri ey gi angwēlik. Do paḅ gē wēj kēni beta bēranjēm. ³ Ayēl kēmēni ŷana mēni yēlēnd obetak ol, bēr ki yēl obetak bēn. Do axare kēmēni ŷana mēni karend bēr ki xare bēn. Oxun or gēr ebar oṅ dek kē beta paḅ gē wēj.»

⁴ Mondako rēfa baxo Abēram, ang fel baṅo Axwēn Kaxanu ak, do Lot sēfa kēṅo. Amēd aṅo, Abēram anēka sēk baṅo bēniy ofēxw ocongoxi gē bēnjo, and šan ko angol and Xaraṅ aṅ. ⁵ Abēram wēlali kēbi alindaw Sarayi, gē Lot, asēniw ar abinēm, gē bela bēr ekun edexēm bēr yēc babi na gēr Xaraṅ bēn, do gē dek bebēr šotēra baxo na bēn. Ata hat kēni gēr ebar ed *Kanahaṅ*. ⁶ And hat kēni gēr ebar ed *Kanahaṅ*, Abēram ye ko cangēt ebar elo, xali gēr Sišem, gēr bananga band More. Amēd aṅo, bērandēwēra and *Kanahaṅ* bēn lēgēra bax gēr ebar elo.

⁷ Axwēn Kaxanu ga šanayaxēn kēṅo Abēram, re ko: «Awēl nde, ebar elo ro kēmēni yēl bērandēwēra andey bēn.» Ata Abēram ri ko angēb and eṅo calexēnēnd Axwēn Kaxanu, na gēr ed šanayaxēn baṅo. ⁸ Ga xucak eṅo, Abēram ga xani ko na, rēfa ko gēr etēnd ed apēn-eñan ed angol and Bet-El †. Ata rix ko baner bandexēm baṅ mērēxand: angol and

Bet-el aṅ, acēla-eñan, do gē and Ayi aṅ, apēn-eñan. Ga ri ko bēte na angēb and eṅo calexēnēnd Axwēn Kaxanu aṅ, šalera kēṅo. ⁹ Ga nēkanak, Abēram fakēt ko oñe oṅ, akwēndaya gē akwēndaya, gand ladawe ir Negeb.

End Abēram gēr ebar ed Misēra eṅ

¹⁰ Ata hatēguk enjo na gēr ebar ed *Kanahaṅ*. *Abēram* rēfa ko gēd gēr ebar ed *Misēra*, exo ñēpax ang aliyer fo, gayik enjo eṅ mokuma xuma bax gēr ebar ed *Kanahaṅ*. ¹¹ Dam eni ṅat gēr ebar ed *Misēra*, Abēram fel kēṅo alindaw Sarayi: «Wēj asoxari ayekax hi kēy. ¹² And kēni wat Bēmisēra aṅ, ata kēni nang mēne asoxari aram hi kēy. Ata ene ḁaw, do wēj eni teb. ¹³ Kēla deyiḁ mēne abaṅe fo hi kēy, ene mēlayaxēn šenene, do me pexaxēn nē endey.»

¹⁴ And hat kēni gēr *Misēra* aṅ, Bēmisēra bēn wat kēni mēne asoxari an mbaṅ dēṅ ye ko. ¹⁵ Bēlēngw bēr ex ler gēr *Farawoṅ*† bēn ga wat kēno bēn bēte asoxari an, kēno šēk-wēxēnd gēr *Farawoṅ*. Ata wēla kēno asoxari an gēr *Farawoṅ*. ¹⁶ Emun end *Misēra* eṅ likinaxēn kēṅo mbaṅ Abēram nē end asoxari eṅ. Yēlēra kēṅo: opeṅ, gē obeci, gē oxey, gē opali onēm do gē ocan, gē ogelemba, gē okadēp otošan do gē okadēp otoxari.

¹⁷ Barikan Axwēn Kaxanu lapan kēbi ošēxwēra osēm *Farawoṅ* do gē bēr ekun edexēm bēn nē end Sarayi, asoxari ar Abēram an. ¹⁸ Ata *Farawoṅ* ga wāc kēṅo Abēram, re ko: «Ineṅa rixēn kēye endey eṅo? Ineṅa bayik aye pel ex na mēne asoxari arey exo? ¹⁹ Ineṅa felaxēn kēye: “Abaṅe ex!” Nēkoḁ gako ga ŷandi baxe mo ñēr! Awa gērēgako, nēkoḁo asoxari arey an, kanalo en ye!»

²⁰ *Farawoṅ* ga felēra kēbi bela bērexēm bēn, laṅēta kēnēbi Abēram, gē asoxari arexēm an, do gē dek bebēr yēlēra baṅo bēn.

13 Ga xucak eṅo, Abēram gē alindaw xani kēni gēd gēr ebar ed *Misēra*, bēn do gē dek bebēr xwēn bani bēn, baka kēni gēr ladawe ir Negeb. Lot babi sēfērand.

† *Owac olo wacayak «Aciw and Kaxanu» gē eyeyan ed Bēšewif el* †† *Owac olo, or emun end gēr ebar ed Misēra ol ebax.*

End acapëra and Abëram gë Lot eñ

² *Abëram*, ar gë napul hi baxo. Mbañ šotëra baxo: oyel oranjëm, gë kodî, do gë kañe. ³ Ata Abëram ko ßakand ed hi bax ßakwëndaya ßandexëm el, elod gër ladawe ir Negeb, xali gër Bet-El, gër ed ri baxo ßaner, fëco Bet-El, fëco Ayi. ⁴ Ga sëkëx ko angëb and ri baxo aq, Abëram šale këno Axwën Kaxanu.

⁵ Lot, mëñ ar baño sëfarand Abëram an, ašotëra šotëra baxo ßëte: opey, gë obeci, do gë oxey. Gë ßaner ßandexëm pit ebaxo. ⁶ Na gër ed lëg bani Abëram gë Lot, mërey ebax gayik mbañ yëmb bani oyel orebën ol. Ax mënd bana eni bayi në erebat. ⁷ ßëte bërandëwëra and *Kanahañ* do gë and Perisi ßën ebax bëraketa andeßën ßën. Ata akey amat, bëxadac bër oyel or Abëram ßën sakër këbi gë bër oyel or Lot ßën. ⁸ Ata Abëram fel këno Lot: «Axara xara këmi, wëno gë wëj, kërebo takër na. ßëte bëxadac bër oyel oram ßën, gë bër oyel orey ßën, kërebi takër na! Gayik ßiyi bër ekun ebat hi kel» ⁹ Nëkod ebar el, calal gand ed këy ye, këla capëre. Angëmëne gand šame ye këy, wëno me ye gand liw. Angëmëne gand liw ye këy, wëno me ye gand šame.»

¹⁰ Lot ga nëkonara ko, wat ko ðek ebar ed ler gër yeß ir *Yurëdeñ* el, ang ed këni xoşand fo. Mondako bax ebar elo, xali yatir bëlën ko Axwën Kaxanu ßangol ßand Sodom do gë Gomor ßañ. Ang andëda and Axwën Kaxanu fo, ang ebar ed Misëra fo bax, xali gër ingol ind Tësowar. ¹¹ Ata Lot sana ko ðek ebar ed ler gër yeß ir *Yurëdeñ* el, rëfa ko kwël apën-eñan. Mondako šapër bani Abëram gë Lot.

¹² Abëram bayi ko gër ed hi bani, na gër ebar ed *Kanahañ*. Lot lëgëx ko gër ßangol ßand ler gër yeß ir *Yurëdeñ*. Rix ko ßaner ßandexëm ßañ ñëš gër Sodom. ¹³ Xarak, Bësodom ßën, mbañ sëmba bani, do mbañ bano wënanënd Axwën Kaxanu.

¹⁴ Akey amat, Axwën Kaxanu fel këno Abëram, and šapër këni gë Lot aq: «Këla, nëkonaral elod na gër ed hi këy, gand ambëng, gand ambëtëb, gand apën-eñan do gand acëla-eñan. ¹⁵ Dek ebar ed këy watënd elo, wëno yël këñun en kwën din ir din, wëj do gë obaš orey ol. ¹⁶ Ašënan këmëni šënanëd obaš orey ol xali eni ñëmb ang ošëni fo. Angëmëne

afën këni fënënd ošëni oñ, afën kënebi yana enëbi pënënd bëte obaš orey ol. ¹⁷ Bëtarayind ebar elo ang šakëk ak, do ang yangëk ak, ayël këmi yël.» ¹⁸ Abëram ga rëfali ko ßaner ßandexëm ßañ, ye ko lëgëx ko gër ßananga ßand Mamëre, ler gër Ebëroñ. Ata rix ko angëb eño calexënënd Axwën Kaxanu.

End Abëram do gë Melëkisedek eñ

14 Baniy baño, wun bani: Amërafel gër Šinehar, Arëyok gër Elasar, Këdorëlawomer gër Elam, do Tidal gër Goyim. ² Bemun beño ßar bax enëbi mereli Bera, emun end gër Sodom eñ, gë Birëša, emun end gër Gomor eñ, gë Šinehab, emun end gër Adëma eñ, gë Šemeber, emun end gër Tësoboyim eñ, do gë emun end gër Bela, ir bani wacënd bëte, Tësowar eñ. ³ Bemun beño ðek ßar babi ocoroda odebën ok gër eden ed Sidim, gër ed bëtëk doru anjer and gë ongal aq. ⁴ Këdorëlawomer wëña babi bemun beño elod bëniy epëxw gë bëki. Barikan gë iniy epëxw gë itasën iñ, hëp këni mbëña iño. ⁵ Ata gë iniy epëxw gë inaxën iñ, Këdorëlawomer do gë bemun bend ßar babi eno ðañëta gër emer beñ, xor kënebi bërandëwëra and Rafa ßën gër Ašëtarot-Karënañim, gë bërandëwëra and Susi bër gër Xam ßën, gë bërandëwëra and Emi ßën, do gë bër gër angëni and gër Kiriayatayim ßën. ⁶ Xor kënebi bëte bërandëwëra and Hor ßën, gër etënd edebën, gër Seyir. Sëf kënebi xali gër etënd ed gër Parañ, ler gër ladawe. ⁷ Ata këni ßakand ond gër Eñin-Mišëpat oñ, gër ed këni wacënd bëte Kadeš. Fën xorëx banëbi bërandëwëra and Amalek ßën, ðek ebar edebën el, do gë bërandëwëra and Amor bër lëg bax gër Xatësätësoñ-Tamar ßën. ⁸ Ata bemun bend gër Sodom, gër Gomor, gër Adëma, gër Tësoboyim beñ, do gë emun end gër Bela eñ, mëne ngëñ Tësowar, ßarër këni eni meraxën gë ßën gër eden ed Sidim. ⁹ Gë Këdorëlawomer, emun end Elam eñ, gë Tidal, emun end Goyim eñ, gë Amërafel, emun end Šinehar eñ, do gë Ariyok, emun end Elasar eñ bani wërend. Bemun beño bax wërend gë bemun benax. ¹⁰ Na gër eden ed Sidim elo, mbañ yëmb bax ßambëxw ßand gë edaka ed petërol ßañ. And bani hërend aq, emun end Sodom, do gë end Gomor eñ wëc këni polo. Ata bemun

becëxe beņ hër këni end etënd eņ. ¹¹ Bër xor babi bën wëd këni dek napul ir hi bax gër Sodom do gër Gomor in. Ga lëbinara këni gë dek šëlafana irebën ak, kwël ye këni. ¹² Asërali sërali bano bête Lot, asëniw ar abinëm ar *Abëram* an, ga lëg baxo cëņ gër Sodom. Ga bo-ki këno gë bacota bandexëm ak, kwël ye këni.

¹³ Ata ala abat ga šana këbi, hër ko felëx këņo Abëram, ar enëņ end Eber an. Amëd aņo lëg baxo Abëram ler gër bananga band Mamëre, arandëwëra and Amor an. Bošinëm borexëm ebani Ešëkol do gë Aner, odawo od Abëram ok. ¹⁴ Abëram sam ga wël ko mëne Lot, asëniw ar abinëm arexëm an, asëra sëra këno, sana këbi gër okadëp odexëm ocambenjar okeme otas gë epëxw gë ocongotas, od rëw kënëbi gër ekun edexëm. Ga yëlëra këbi oÿënga or emer oņ, sëf kënëbi bemun bend wëlali baņo Lot beņ, xali gër ebar ed Dan. ¹⁵ Ata Abëram šetëndër këbi bër laņëta baņo gër emer bën, benga benga, enëbi nÿwëlëxaxën gëmëd bemun bend banëbi sëfënd beņ. Ata ga xor kënëbi bemun beņo, wayëra kënëbi xali gër Xoba, angol and ex ambëņg and Damas aņ. ¹⁶ Ata Abëram bakaliw ko dek napul ir xanaw baxo in. Bakaliw këņo bête Lot, asëniw ar abinëm arexëm an, gë bacota bandexëm ak, gë bësoxari bën do gë bela bëšëxe bër sërara banëbi bën.

¹⁷ Ata emun end Sodom eņ xaca këņo Abëram, and baxo bakawënd ga xorëgu këbi Këdorëlawomer do gë bemun bend bar babi gër emer, gër eden ed Šafe beņ. Eden elo bani wacënd bête, eden ed emun. ¹⁸ *Melëkisedek*, emun end Salem eņ, xacali këņo Abëram, bamburu do gë ngoy. Melëkisedek ijo, ašadaxan ar Kaxanu, mëņ Ar ex Yaņ an, hi baxo. ¹⁹ Ata Melëkisedek ga këņo šalen Abëram ko rend:

«Kaxanu, mëņ ar ex yaņ an,
mëņ ar rik orën do gë ebar an,
yëlëleņo Abëram obetak ol.

²⁰ Aye ri ko Kaxanu, mëņ ar ex Yaņ an,
mëņ ar xorën ki bërangoÿëra andey an!»

Ata Abëram yëlëra këņo Melëkisedek, epëxw kala ed dek er xanagu baxo el.

²¹ Emun end Sodom eņ fel këņo Abëram: «Mašëguye bela bën, do bayilexi bebër xanaragu këy bën.» ²² Abëram yaka këņo emun end Sodom eņ: «Ataxan andam aņ yën këme

exo wat Axwën Kaxanu, mëņ ar ex yaņ an, mëņ ar rik orën do gë ebar an. ²³ Wëno ÿoweÿ axe bayi na de. Ado ingux ind aped dëņ axe bayi na këdi këy ÿana ey dend: «Wëno yëlëra këņo Abëram hixën ko ar gë napul!» ²⁴ Wëno ÿoweÿ axe bayi na. Er ke bayi wayët er këni yamb ocambenjar odam in, do gë er këbi bayi odawo odam in: Aner, gë Ešëkol do gë Mamëre. Bën cëņ bayilebi ma indebën in.»

End eter ed Kaxanu do gë Abëram eņ

15 Ga xucak eņo, Axwën Kaxanu ga këņo felëra *Abëram* në lakeli re ko: «Kërey yë-dara na Abëram! Wëno ex angwak andey aņ, epupa ed këmi fupa el mbaņ rafëk.» ² Yaka këņo Abëram: «Axwën Kaxanu, ine ngwa këye yël? Itox amo dëw ex na gër aniyandam. Do Eliyeser iß Damas kë bëteli ekun edam el.» ³ Re ko bête Abëram: «Andëwëra aye yël ex na. Ar rëw këno bëšëxe gër iciw indam fo kë bëteli ekun edam el.» ⁴ Ata re ko gašëxe Axwën Kaxanu: «Ax gi ex na mëņ kë bëteli ekun edey el. Barikan ar ex ošat orey dëņ kë bëteli.» ⁵ Ata Axwën Kaxanu ga wëla këņo Abëram fac, re ko: «Këla, keņal orën ol ey pë-naxën owal oņ, angëmëne axor xor këy.» Re ko bête: «Mondako këni ÿëmb bërändëwëra andey bën.» ⁶ Abëram xwëta ko eyeyan ed Axwën Kaxanu el. Ata Axwën Kaxanu xwët këņo Abëram ar šenene.

⁷ Re ko bête: «Wëno ex Axwën Kaxanu, ar necëtëgu ki gër Ur, ebar ed *Bëkalëde* an, mi yëlaxënati oxwën or ebar elo ro ol.» ⁸ Ata wëka ko Abëram: «Axwën Kaxanu, gë ine këme nangaxën mëne axwën këme xwën ebar elo?» ⁹ Yaka këņo: «Ńašënele šadaxa šambana ir ixey ir bëniy bëtas, gë emeci end bëniy bëtas, gë xondo ir bëniy bëtas, do gë olëxwëte ox: ebat eba-puÿ, elo ekwëlëxwël.» ¹⁰ Ata Abëram ħaš këbi dek owarar olo. Šaxëra këbi end ex kala mërëxand, do xwët ko obebët oki ok ler ler. Barikan aſi cax bana olëxwëte ol. ¹¹ Ata oyafe ol kënëbi lapaxënënd owarar or ħas babi ol. Barikan Abëram këbi wayërand.

¹² Ga kë šëla eñan eņ, Abëram raš këņo lëb. Anjiÿ atëm do gë acamëdan xul këņo. ¹³ Axwën Kaxanu, fel këņo Abëram: «Nangël mëne bërändëwëra andey bën aye këni ye eni ñë-pax ang bëliyer fo në ebar ed kënëbi wëñax.

Bër lëgëk gër ebar elo bën enëbi di okadëp odebën do enëbi torolira xali ex nëka bënny okeme onax. ¹⁴ Barikan anëp këmëni nëpëd enëng end bër këbi wënađ eṅ, and këmëni nëcët aṅ, do bën eni mëlali napul isëm. ¹⁵ Do wëj anëka këy šës ecës ejekax do eni mëxwëta, xarak gë onënga fo xar këy. ¹⁶ Awa ejiw ekënukenü bën kë bakawëd ro gër ebar elo. Gayikwa amëd aṅo, bërändëwëra and Amor bën anëka këbi bëro edi ed betëmbak el.»

¹⁷ And šëlak eñan aṅ, wur in šamëđanëk xali xurik. Ĥatëguk angodux and gë okwëcën, do ang enjeb fo, xucak mërëxand ir ođacar or šaxëra babi Abëram ol. ¹⁸ Ata Axwën Kaxanu, yatijo yata baṅo eter el Abëram. Fel këṅo: «Ebar elo ro, wëno yël këbi bërändëwëra andey bën. Añangëyāng irexëm in yānak elod gër yeβ ir gër ebar ed Misëra, do yek xali gër yeβ isëm ir këni wācënd Ēfërat in. ¹⁹ Aye yek bête xali gër ebar ed bërändëwëra and Kayëni, xali gër ed bërändëwëra band Keni, do gë Kadëmoni. ²⁰ Aye yek bête xali gër ebar ed bërändëwëra and Het, xali gër ed bërändëwëra and Perisi, xali gër ed bërändëwëra and Rafa. ²¹ Aye yek bête xali gër ebar ed bërändëwëra and Amor, xali gër ed bërändëwëra and *Kanahaṅ*, xali gër ed bërändëwëra band Girëgaš do gë Yebus.»

End andëwa and Isëmayël eṅ

16 Sarayi, alindaŵ ar *Abëram* an, itox aṅo dëwën bana. Barikan xadëp isoxari iβ Misëra šot baṅo na, do bano wācënd *Agar*. ² Ata Sarayi fel këṅo icën indexëm iṅ Abëram: «Gayikako Axwën Kaxanu ri ke ar gë bëttox këm, nëkodō xadëp isoxari iram in. Axara xara këmi barindën angaŵ amat gë xadëp isoxari iram in. Bamat paβ gë mëṅ këmo šot itošan.» Ata Abëram ŵa ko end fel baṅo Sarayi eṅ. ³ Abëram anëka lëg baxo bënny epëxw na gër ebar ed *Kanahaṅ* and wëd këṅo Sarayi Agar, xadëp isoxari iβ Misëra irexëm in, do yërëndër këbi gë Abëram, icën indexëm iṅ. ⁴ Ata Abëram bar këni angaŵ amat gë Agar. Agar hi ko gë acël. And wat ko mëne gë acël hi ko aṅ, këṅo yafënd Sarayi, axwën arexëm an. ⁵ Ata Sarayi fel këṅo Abëram: «Eṅo amena andey ex! Wëno dëṅ yërëndër këṅun wëj gë xadëp isoxari iram in. Barikan anëka ke yafënd elod

ga nang ko mëne gë acël hi ko. Awa Axwën Kaxanu këbo xiti wëno gë wëj!» ⁶ Abëram yaka këṅo Sarayi: «Xadëp isoxari irey ga hi ko wa, gër otaxan oday exo. Dilo ang ki yāndi ak.» Ata Sarayi yāna ko këṅo rixërand xali Agar hër ko eṅo canaxën.

⁷ Meleka ir Axwën Kaxanu in sëk këṅo Agar gër ladawe, ler gër andu and hik gër fëña ir Šur. ⁸ Wëka këṅo: «Agar, xadëp isoxari ir Sarayi in, feye wa xaniw këy, do feye wa këy yend?» Yaka ko Agar: «Ahërëgu hërëgu këmo mo canaxën Sarayi, axwën aram an.» ⁹ Meleka ir Axwën Kaxanu in re ko: «Bakal gër axwën isoxari arey, do buṅal ang ki rixëra yo.»

¹⁰ Meleka ir Axwën Kaxanu in re ko bête: «Bërändëwëra andey bën mbaṅ këmëni šënan. Ala ax ñana na exo korënd eβi pën, gayik mocëna këni šëna.» ¹¹ Baš ko bête meleka ir Axwën Kaxanu in:

«Nëkod ga šot këy acël aṅ,
itošan këyo rëw do yëlidō ođac or Isëmayel,
(Kaxanu awël ko wëlënd).

Gayikwa Axwën Kaxanu awël wël ko
oniw oreṅ ol gër ocëmu oday.

¹² Ar këyo rëw ajo er ko hi ang fali iβapuŷ fo,
bela đek këbi yāna eβi merelind,
bête bela đek këṅo yāna eṅo merelind;
gabāt ko yāna exo điyand, ed timëriṅ el.»

¹³ Ata Agar wāc këṅo Axwën Kaxanu, mëṅ ar yeyaneli baṅo an: «Wëj ex El Royi», mëne ngëṅ, «Kaxanu, mëṅ ar ke watënd an.» Gayikwa are baxo rend: «Awat nde ngwa wat këmo ar wat ke an?» ¹⁴ Ata mëṅ këni wācaxënënd andu aṅo: «Andu and Laxahi Royi», mëne ngëṅ «Abëngw ar ke watënd an». Andu aṅo hik fëco Kadeš, fëco Bered. ¹⁵ Agar ga baka ko gër iciw ind Abëram, rëwën këṅo itošan. Abëram wāc këṅo Isëmayel, itošan ind rëwën këṅo Agar iṅ. ¹⁶ Abëram anëka sëk baṅo bënny ofëxw ocongosas gë bënjongimat, and rëw këṅo Agar Isëmayel aṅ.

End enëngwët ed omac eṅ

17 Amëd aṅo, *Abëram* anëka sëk baṅo bënny ofëxw ocongonax gë bënjongëbë-nax. Axwën Kaxanu šanaxën këṅo, do re ko: «Wëno ex Kaxanu, ar fangak an. Diyayind ogës odam ang ke nënganënd ak, do gil ar đal. ² Wëno yata ki eter el. Wëno ki yël obaš oran-

jëm.»³ Ata Abëram lapaya ko mopoxi, eyiŷ el ńêš gër ebar. Re ko bête Kaxanu:⁴ «Endam eņ cęņ, eter ed yata këmi el ex: wěj ey gi sëm ir benëng bend bela bëranjëm.⁵ Oŵac orej ol ax bo na Abëram. *Abëraxam* këni ŷana eni macënd, gayikwa wëno yata ki ey gi sëm ir benëng bendanjëm.⁶ Obaš or këyëbi rëw ol mbaņ këni ŷëmb. Wëno ki šënan benëng benëng, do bemun kë šanaya na gër andëwëra andey.⁷ Wëno yata këņun eter el, wěj do gë đek banjex band bërändëwëra andey baņ. Eter elo ed din ir din kë hi. Mondako këme hi wëno Kaxanu, ar xwën këņun wěj do gë bërändëwëra andey an.⁸ Ayël këmun yël wěj do gë bërändëwëra andey bën oxwën or ebar ed gër ed ŷëpa kën ang bëliyer fo ol. Oxwën or din ir din yël këmun đek ebar ed *Kanahaņ* el, ene nangaxën mëne wëno ex Kaxanu, wëno ar xwën këņun an.»

⁹ Kaxanu fel këņo bête Abëraxam: «Wěj đëkayal aye eter ed yata këmun wěj do gë đek bërändëwëra andey el, ang këni bëtëraw banjex banjex ak.¹⁰ Mondako kë hi eter ed yata këmun wěj do gë bërändëwëra andey el: itošan ind ex yo eno kacënd axac.¹¹ Oxac ol kë hi nanganëme ir eter ed yata këmun in.¹² Lëmëta ir këno rëw yo, kacino and këņo sëk bakey banjogëbatas aņ. Mondako kën ŷana en dind gë bërändëwëra andewën bën. Kacindënëbi bête okađëp ok: hi këni od rëw kënëbi gër iciw ńde, hi këni od yęc këyëbi gë kodı në bëliyer, gër bër ax gi ex na bër ekun edey ńde.¹³ Kacindëleno ar rëw këno yo gër iciw indej, do gë ar yęc këyo yo gë kodı irey an. Oxac ol kë hi gër beman bendewën, nanganëme ir eter ed din ir din ed yata këmun el.¹⁴ Asošan axacërëx an, ar ano kac na an, kërexo bayi na gër bulunda irewën gayik axo pëb ex na eter ed yata këmun el.»

¹⁵ Kaxanu fel këņo bête Abëraxam: «End Sarayi, alindax eņ cęņ, tebël emac ed Sarayi el, macindo Sara.¹⁶ Wëno ayël këmo yël obetak ol: męņ ki rëwën itošan. Ayël këmo yël obetak ol, benëng benëng këbi rëw. Bemun bend benëng bendanjëm kë šanaya na gër obaš orexëm.»¹⁷ Ata Abëraxam lapaya ko mopoxi, eyiŷ el ńêš gër ebar. Ga këņo lëšëgën, ko rend: «Wëno ar sëk ke bëniy keme an ńde mo đëw itox? Bête Sara arëw ńde ko rëw, ga sëk këņo

ako bëniy ofëxw ocongonax?»¹⁸ Ata Abëraxam fel këņo Kaxanu: «Wëno đek er xara këmi in ex, exo daf Isëmayel, do eyo mëlaya!»

¹⁹ Barikan Kaxanu yaka këņo: «Ax gi na mondako, Sara, alindax, ki rëwën itošan, do macido *Isak*. Wëno këņo yata eter el, eter ed din ir din ed męņ do gë bërändëwëra andexëm el.²⁰ End Isëmayel eņ cęņ, awël wël këmi. Ayël këmo yël obetak ol, ašënan këmo šënan. Obaš or këbi rëw ol mbaņ këni ŷëmb. Arëw këbi rëw bemun epëxw gë beki, end ex kala, gë bulunda irexëm in. Axarëk ar enëng etëm këmo ri.

²¹ Barikan eter ed yata këmi el, abayi kë bayi gë Isak, ar këņo rëw Sara aniy and kë yowënd an, gë amëd and hi këne aņo đëņ.»²² And ħata ko er baņo felënd Abëraxam aņ, Kaxanu šëg ko kwël yaņ yaņ.

²³ Ga xucak eņo, Abëraxam bar këbi asëniw Isëmayel, gë đek bësošan bër ekun edexëm bën, gë đek okađëp od rëw kënëbi gër iciw indexëm ok, do gë đek od yęc këbi gë kodı irexëm ok. Yatijo fo xac banëbi ang fel baņo Kaxanu ak.²⁴ Abëraxam anëka sëk baņo bëniy ofëxw ocongonax gë bënjongëbënax and xac këno aņ.²⁵ Asëniw Isëmayel, anëka sëk baņo bëniy epëxw gë bëtas and xac këno aņ.²⁶ Ata kwël yatijo fo xac banëbi Abëraxam do gë asëniw Isëmayel.²⁷ Bête kwël yatijo fo xac banëbi andamat gë męņ, đek bësošan bër ekun edexëm bën: hi këni bër rëw kënëbi na, hi këni bër yęc këbi gë kodı në bëliyer.

End itox ind Sara eņ

18 Akey amat, Axwën Kaxanu šanaxën këņo Abëraxam gër bananga band Mamëre. Abëraxam aŷëpa ŷëpa baxo gër ebët ed aner andexëm, ga kë yëka goyat.² Ga rënëta ko, wat këbi bësošan bësas ga xwëša këni nacët ako gër lëngw irexëm. And wat këbi aņ, xaca këbi gë ongër fo elod gër ebët ed aner andexëm. Ga fed këni, Abëraxam foxi ko eyiŷ el ńêš gër ebar,³ do re ko: «Axara xara këmi Axwën, angëmëne ar šenene xwët këye, këla kërey kuca na wa caparëxe gër iciw ind xadëp irey!»⁴ Cëniyine tan mun dëmbënegu təkër men oņ, en nebaraxën osapar oņ, do en teyëtaxën dila gër amol and atëx!⁵ Cëniyine mun mëlänëgu eyamb yamb en kemaxën. Do gwëre ngwa en kuca fëña irewën in. Gayikwa

ašapagu šapagu kën, gër iciw̃ ind wëno ar ex xadëp irewën iṅ.» Ata yaka këni: «Awa wa këmi, dil ang re këy ak.»

⁶ Ata *Abëraxam* w̃ara ko gër aner, fel këṅo Sara: «Awa maral tan ey nega pix ind bële iṅ, bacariya batas, ey gëji bambeñe.» ⁷ Abëraxam mëṅ w̃ara ko bëte gër oyel. Yebëgu këṅo engas̃, end bëtëk aye, do fëxwën këṅo xadëp ibat eno ṅaşaxën. Xadëp ijo w̃ëla këṅo engas̃ eṅo ṅaşëx do ebi bëkanëgu ṅas eṅ bëliyer bën.

⁸ Abëraxam w̃ed ko bëte omër oñënëk, do gë ond xaṅëgu këni eced, w̃ëlara ko dëk gë ṅas er engas̃ end ḥas̃ bano eṅ, do rëdën këbi. Ata bayi ko mokwëša ler gër ed hi bani, dila gër amol and atëx and gër ed bani yambërand bëliyer.

⁹ Ata w̃ëka këni: «Feye wa exo alindax Sara?» Yaka ko Abëraxam: «Lëf fën gër aner hi ko.»

¹⁰ Ata re ko bëte abat: «Abaka këme bakaw šana gër ndewën ro šana, ata gë dorogo dëṅ. Ata alindax Sara eṅo dëw̃ itošan.» Xarak, Sara abaxët babi baxëtënd gër ebët ed aner and hi bax gër epyo ed Abëraxam.

¹¹ Amëd aṅo, Abëraxam do gë Sara mokaṅ xar bani. Sara axo bo bana ga ko wat apacaṅ andexëm aṅ. ¹² Ata Sara këṅo lëšëgënënd do ko rend gër emëkw edexëm fo: «Gërëgako anëka xar këme, oñandi nde ngwa bayi ke na? Ado axwën ar iciw̃ indam an dëṅ, anëka xar ko.» ¹³ Ata Axwën Kaxanu w̃ëka këṅo Abëraxam: «Ineṅa ko lëšaxënënd Sara, do ko rend: “Axor nde ngwa këme xor mo cot itox, wëno axarëk ajo?” ¹⁴ Yeṅ nde ex na er sëkwan ko Axwën Kaxanu? Gë aniy and kë yowënd aṅ, gë amëd and fënëta këme aṅ, abaka këme bakaw gër ndewën ro, do Sara ašot këṅo šot itošan.» ¹⁵ Ata Sara ga ko yax, ko rend: «Ame dëš ex na», gayikwa ayëdara yëdara baxo. Barikan Axwën Kaxanu re ko: «Dal ex, alëš lëš këy!»

End ecalen ed angol and Sodom eṅ

¹⁶ Bësošan bësas bën ga xani këni oñe oṅ, fab këni end angol and Sodom eṅ. Sëfër këni gë *Abëraxam*, ga këbi laṅëta. ¹⁷ Xarak, Axwën Kaxanu are re baxo: «Er këme ri in, amo con na Abëraxam. ¹⁸ Abëraxam axarëk ar enëṅ etëm, end gë ojaṅ otëm, ko hi. Paḃ gë mëṅ këni beta dëk benëṅ bend gër ebar beṅ. ¹⁹ Gayikwa wëno yata këṅo ebi pelaxënënd

obaš orexëm ol, do gë dëk bër ekun edexëm bën, eni dıyand ed ang rek bapela bandam ak, and kë xuca bakey bandexëm baṅ. Asëyali këbi ṅana ebi tëyalind edi ed end šenene el, do gë er ke ṅandind in. Mondako këmo yëlxën Abëraxam er beya këmo in.» ²⁰ Ata re ko Axwën Kaxanu: «Abëraxam, awël wël këme mëne Bësodom bën do gë Bëgomor bën beñëṅëxax betëm këni rind. ²¹ Wëno mëṅ këme šëlxënënd me wat ba ang wël këme ak dëṅ nde ex. Hik d'al nde, ax gi ex na d'al nde, anang këme nang.»

²² Ata xuca këni bësošan bëxi bën ond gër Sodom oṅ, barikan Axwën Kaxanu bayi ko na. Abëraxam xwëša ko gër lëṅgw irexëm.

²³ Abëraxam sëka këṅo, do re ko: «Enimin, abar nde këyëbi bar eyëbi nemin ar šenene an do gë aṅwëndëran an? ²⁴ Bamat na fo exëni gër angol aṅo bela ofëxw oco bër šenene. Enimin, anemin nde këy nemin angol aṅo? Ayëbi teban na nde në end bela bër šenene ofëxw oco bëjo?

²⁵ Ax mënd ex na ey di mondako: eyëbi bar enemi el, ar šenene an do gë aṅwëndëran an. Ax mënd ex na ey di mondako! Wëṅ wa ga këbi xitind šenene dëk ebar el, ay di na nde kiti ind šenene?» ²⁶ Yaka ko Axwën Kaxanu: «Angëmëne, asëk sëk këmëni gër Sodom bër šenene ofëxw oco, në end endebën këmëni sebanaxën dëk angol aṅ.»

²⁷ Abëraxam re ko bëte: «Axwën, ayëxw yëxw këme mi yeyaneli wëno ar ex omak do gë eyëwën fo an. ²⁸ Bamat gër bër šenene ofëxw oco, bëco bayiḅ ani gi ex na, anemin nde këy nemin dëk angol aṅ?» Yaka ko Axwën Kaxanu: «Ame nemin na angol aṅ, angëmëne asëk sëk këmëni bër šenene ofëxw onax gë bëco.»

²⁹ Barikan Abëraxam, kwël dëṅ bayi baxo ga këṅo yeyaneli Axwën Kaxanu. Ata re ko bëte: «Bamat bër šenene ofëxw onax fo exëni.» Yaka këṅo: «Në end bër šenene ofëxw onax bëjo, ṅoweṅ ame di na.» ³⁰ Re ko bëte Abëraxam: «Këla Axwën, kërey koṅ na, angëmëne ayeyan yeyan këme. Bamat bër šenene ofëxw osas fo exëni.» Yaka ko Axwën Kaxanu: «ṅoweṅ ame di na angëmëne asëk sëk këmëni bër šenene ofëxw osas.» ³¹ Abëraxam re ko bëte: «Axwën, kwël dëṅ bayiḅ ga këme yëxw mi yeyaneli... bamat bër šenene alapem këyëbi sëk.» Yaka ko: «Në end bër šenene alapem bëjo, ame ne-

min na angol aņ.»³² Abëraxam re ko bête:
«Këla Axwën, kërey koỹ na, angëmëne
akëlëbëd aņo fo yeyan këme bête: bamat bër
šenene epëxw fo exëni.» Yaka ko: «Në end bër
šenene epëxw bëjo, ame nemin na angol aņ.»
³³ Ga Ĥata ko eyakar ed gë Abëraxam el,
Axwën Kaxanu ye ko kwël. Ata Abëraxam ba-
ka ko gër ndebën.

End enem in ed angol and Sodom eņ

19 Omeleka oki ok Ĥat këni genëka gër
Sodom. Xarak Lot, gër ebët ed angol and
Sodom yëpa baxo. And wat këbi aņ, xani ko,
xaca këbi, do foxi ko eyiỹ el ñëš gër ebar. ² Ata
re ko: «Faba bën axara xara këmun, capayin
wa gër iciw ind wëno xadëp irewën iņ, eņun
keyëx. Nebarayin osapar oņ, gwëre en kuca
ecan mopëd gëbër.» Yaka këni bën: «Ali, biyi
fac këbo xey gër yangana ir angol.» ³ Barikan
Lot ga nëyalira këbi xali, xor këbi, ata šapa
këni gër iciw indexëm. Rin këbi ñambëran,
wëkan këbi bamburu band gë lewir këm, do
yambëra këni.

⁴ Ani đakira bana pere ga yëlëtaw këni bër
gër angol and Sodom bën. Bësošan bën xeta
këni jey iciw ind Lot iņ, ga ýanaw këni ocam-
benjar ok, bëtëgu këni bëxarëk bën.
Fëxwëšëreģu këni dek bulunda in, gë ar kë
bayi këm ak. ⁵ Ga wac këno Lot, wëka këno:
«Feye wa exëni bela bër Ĥatëguk genëka go
gër iciw indey ro bën? Nëcëtëguyëbi mi đaki
gë bën!»

⁶ Ata Lot šan ko, fëraw ko ebët el gand epoy
edexëm. ⁷ Re ko: «Bëmaýe axara xara këmun,
këren di na eñëģenax etëm eņo! ⁸ Nëkodëbi
odënaw oki odam ok, bësošan anëbi nang ex
na. Bën këmun nëcëtënëli, do enëbi di ang
këģun nëģan ak. Bela bëjo cëģ, ýoweỹ
kërenëbi di na, gayikako gër amol and iciw in-
dam ro yow këni.»

⁹ Barikan bën yaka këni: «Wëj pacanal!» Re
këni bête: «Watino aliyer ar yowëk ocalaran
gër ndëbi ro, ga ýandi këģo ebo nëp! Gërë-
gako, biyi wëj këmi nëmba mi di eñëģenax eņ
nëmëc bën!» Ga fim këno Lot, wël këni eni
gëbëra epëra el. ¹⁰ Ata omeleka ok sërav këno
Lot, lasëx këno lëf gër iciw, do kwël fëra këni
ebët el. ¹¹ Bësošan bër ebax gër ebët ed iciw
bën cëģ, lapan kënëbi ošiw. Ga ýana kënëbi

ocambenjar ok, šiwën kënëbi xali gë bëxarëk
ak. Añëmbarëra fo bani Ĥëmbarërand, bari
abani wat na ebët el.

¹² Omeleka ok fel këno Lot: «Bela bër ekun
edey nde exëna gër angol? Hi këni bër ýër
këbi odënaw oday nde, hi këni bosëñix nde, hi
këni bobix nde, hi këni bërey nde, nëcëtëlëbi,
eyëbi ñawëtali angol aņ. ¹³ Biyi mi nemin an-
gol aņo ro yowaxënëģu këmi. Gayikwa Axwën
Kaxanu awël wël ko mëne bela bër lëģëk ro
bën bëñëģenax bëtëm këni rind. Mëģ lawë-
naxënëģu këbo mi nemin angol aņo ro.» ¹⁴ Ata
Lot šan ko ebi pelëra bër ýër babi odënaw
odexëm bën, gë bër nëm babi odënaw odexëm
od bayi bax ok: «Marayin en can angol aņo ro,
gayikwa Axwën Kaxanu anemin ko nemin.»
Barikan boýaraw yëla këni anëxi këbi nëxind.

¹⁵ And Ĥatëguk oxeya aņ, omeleka ok ga këno
nëyalı Lot, këni rend: «Wëj kanil ey ye, međlo
alindax do gë odënaw oki od ex ro ok, këdi
këģun wëlali amena and angol aņ.» ¹⁶ Barikan
Lot ko fërerand. Ata sëra kënëbi dëp gër
bataxan, mëģ, gë alindaw, do gë odënaw oki
odexëm ok, las kënëbi xali šan këni angol aņ.
Gayikwa Axwën Kaxanu aýandi ýandi baģo ebi
pexën.

¹⁷ And nëcët kënëbi angol aņ, omeleka ok re
këni: «Awa ala kala gërëlexo exo pexënağen
gaf irexëm in. Ax gi ex na monëkona, do ax gi
ex na mokwëša dek anen aņ. Gërin xali gër
etënd, en pexaxën këdi këģun buša.» ¹⁸ Ata re
ko Lot: «E Axwën, axara xara këmi! ¹⁹ Axara
xara këmi Axwën, wëno xadëp irey in, ga xaýë-
nan ki ako biyi xali yël këyëbo oyekax or mi
pexaxën ol, ami kor na mi ñat xali gër etënd
elo, tëb këbo fënga etëm eņ do mi cës. ²⁰ Këla
nëkoda angol aņo đam ro fo ex, bête atil fo ex.
Axor këmi xor mi ñat, mi pexaxën. Ax bax na
nde angol aņo?» ²¹ Ata yaka ko meleka in:
«Awa aña wa këme mun yël bête oyekax olo.
Angol and xara këye aņo, ame nemin na.

²² Awa marayin, gërin xali fën. Gayikwa ýoweỹ
ame kor na me di xali en ñat.» Mëģ wacaxën
këni angol aņo «Tësowar», mëne ngëģ «Atil».
²³ Ga kë fën eñan eņ, bani Ĥatënd Lot bën gër
Tësowar.

²⁴ Ata Axwën Kaxanu wëlaw ko mungu ind
fëtëk xodux do sëbandëra këbi elod gër orën
bangol band Sodom do gë Gomor baģ. ²⁵ Bëlën

ko ßangol ßaņo gë ðek ebar elo ak, gë ðek bela ßër lëg bax gër ßangol ßaņo ak, do gë ßebër lëgëra bax gër ebar elo ak. ²⁶ Asoxari ar Lot an, ga nëkona ko, nëngwëta ko atox and ongal.

²⁷ *Abëraxam* ga xani ko mopëð gëbër, ye ko gër ed xwëša bani gë Axwën Kaxanu.

²⁸ Nëkona ko gand Sodom do gë Gomor, gand ed ex ðek ebar elo. Wat ko gand angëni bokwëcën ßoņ ang ßond apuỹ and kë ýegënd fo.

²⁹ And baxo neminënd ßangol ßand ebar elo ßaņ, Axwën Kaxanu xwita ko er xara ßaņo Abëraxam in: racët këņo Lot gër etëm end lapan babi ßër gër ßangol ßand gër ed lëg baxo Lot ßën.

End Lot do gë odënañ odexëm eņ

³⁰ Lot ga yëda ko exo ðëg gër angol and Të-sowar, ye ko ýafëx këni gë odënañ odexëm ok gër etënd, lëf në akel. ³¹ Ata endënañ ekarëk eņ fel këņo emeja eņ: «Faba ireßi anëka xar ko, do asošan ar këbo ýër ang rëpëk ak, axo gi ex na ro gër ebar ed hi këne. ³² Yow eņo yële ngoy iņ faba ireßi, xali eņo ñañ. Do ðakinde gë mëņ ebo cotënañën ßëtox, ex ßayixën andëwëra andexëm aņ.» ³³ Ata genëka, yël këno ngoy iņ sëm ireßën xali ýaw këņo. Endënañ ekarëk eņ laki këni gë sëm irexëm. Bari mëņ ýoweỹ axo wata bana: axo nang bana nand laki këni gë endënañ ekarëk na, ßëte axo nang bana nand xani ko endënañ na. ³⁴ Në ecan ijo, endënañ ekarëk eņ fel këņo emeja eņ: «Ganëka gëmëð gë wëno laki këmi gë faba. Yëlëņoye ßëte ngoy iņ exo ceß xali eņo ñañ doro ßëte. Do gë wëj kën laki eņo cotënañë andëwëra.» ³⁵ Ata genëka ijo ßëte, yël këno ngoy iņ sëm ireßën, xali ýaw këņo. Endënañ emeja eņ ye ko laki këni gë mëņ. Bari mëņ ýoweỹ axo wata bana: axo nang bana nand laki këni na, ßëte axo nang bana nand xani ko endënañ na.

³⁶ Odënañ oki od Lot ok, mondako ßot bani ßacël gë sëm ireßën. ³⁷ Endënañ ekarëk eņ rëw këņo itošan wac këņo Mohab: mëņ ex axarëk ar ßërandëwëra and Mohab an xali doro. ³⁸ Endënañ emeja eņ rëw këņo ßëte itošan. Wac këņo Ben-Ami, mëne ngëņ «Asëñi-w ar ßulunda iram»: mëņ ex, axarëk ar ßërandëwëra and Amoņ an xali doro.

End Abëraxam do gë Abimelek eņ

20 Ata *Abëraxam* ga xani ko na, rëfa ko gand ladawe ir Negeb. Lëgëx këni fëco Kadeß, fëco Şur. Ga nëkanak, ye ko ßëte oliyer gër ebar ed Gerar. ² End Sara, asoxari arexëm eņ, Abëraxam mondako felëx babi: «Abaỹe ex.» Ata Abimelek, emun end gër Gerar eņ, re ko eno mëlan Sara. ³ Barikan Kaxanu ga yow ko gëmëð në lakeli gër Abimelek, re ko: «Awa wëj aßës këy şës në end asoxari ar wëlaw këyo ajo, gayikwa gë icën exo.» ⁴ Ani tëkar bana pere Abimelek do gë asoxari ajo. Abimelek re ko: «Axwën, wëno gë ßulunda iram in, ami mendëra ex na. Alañ nde këyo lañ mondako ðëņ ar şenene an? ⁵ Mëņ Abëraxam ðëņ ga fel ke wa: “Abaỹe ex.” Asoxari an re ko mëņ ßëte: “Abaỹe ex.” Gë emëkw epeşax wëlaw këmo, do eñëņënañ ame di ex na.» ⁶ Ata Kaxanu yaka këņo gër lakeli: «Wëno ßëte anang nang këme mëne gë emëkw epeşax wëlaw këyo. Wëno wa sëra ki mëņ ßayik aye menan ex na. Ami teß ex na eyo tëka asoxari ajo. ⁷ Mëņ ex gërëgako, meðëlo asoxari ajo eyo maş icën indexëm iņ. Mëņ alañënel aram hi ko. Aşalen ki şalen ey ßayixën ga këy liyand. And kën şës ex ðe wëj do gë ðek ekun edey el, angëmëne ayo maş ex na asoxari an, icën indexëm iņ.»

⁸ Abimelek xani na mopëð gëbër. Wac këbi ðek ßëlëngw ßër gër owun orexëm ßën, do sëfëtan këbi ðek endey eņo. Ata yëdara këni mbaņ. ⁹ Abimelek wac këņo Abëraxam do wëka këņo: «Inëwa rixën këyëbo eņo? Ba wëno ýey nde wënan këmi na mëņ lënanaxën këyëbo eñëņënañ etëm eņo, wëno gë ßulunda iram in? Beßër rinan këye ßëjo, ax ñap ex na.»

¹⁰ Abimelek fel këņo ßëte Abëraxam: «Ga ri këy ako eņo, ine bay şaland?» ¹¹ Ata yaka këņo Abëraxam: «Wëno ako yëla bame mëne wën bela ßër gër ebar elo ro ßën ano yëdand na Kaxanu, do mëne alañ këne lañ në end asoxari aram. ¹² Beßëte ðal ðëņ ex mëne abaỹe ex gayikako, faba ißat hi këmi. Barikan asoxari aram hi ko gayik ami gi ex na nëma ißat.

¹³ And fel ke Kaxanu me canëgu gër ekun ed faba iram aņ, fel këmo Sara: “Awël nde oyekax olo këye ýana eye dinënd gër ed ke yeye yo. Deyind mëne abinëx hi këme”.»

¹⁴ Ga xucak eņo, Abimelek w̄ed kēbi obeci, gē opeŷ, do gē oxey do yēl kēņo Abēraxam. Yēl kēņo bēte okadēp otoŝan do gē okadēp otoxari. W̄aŝ kēņo bēte Sara, alindaŵ. ¹⁵ Re ko Abimelek: «Awēl nde, nekod ebar edam el, dēgēl gēr ed kēy Ĥan.» ¹⁶ Fel kēņo bēte Sara: «Anēka yēl kēmo abinēx batama wēli band kodī. Mondako laβ kēme dēxas irey in eni nangaxēn bēr ekun edey bēn mēne ay mendēra ex na.» ¹⁷ Ata Abēraxam xara kēņo Kaxanu. Kaxanu fakēn kēbi Abimelek, gē alindaŵ, do gē dēk okadēp otoxari odexēm ok, eni koraxēn edēw̄ ed obaŝ el. ¹⁸ Gayikwa Axwēn Kaxanu ri bax hi kēni bēsoxari bēboroxok dēk ekun ed Abimelek el, nē end Sara, asoxari ar Abēraxam eņ.

End Isak eņ

21 Ga xucak eņo, Axwēn Kaxanu yēl kēņo oyekax orexēm ol Sara, ang re baxo ak. Axwēn Kaxanu ri ko ang bēya baxo ak. ² Ata Sara hi ko gē acēl do rēw̄en kēņo Abēraxam itoŝan gēr oxar orexēm dēņ, nand fēnēta baxo Kaxanu na. ³ Abēraxam w̄ac kēņo asēñiŵ ar rēw̄ bano mēņ gē Sara an, *Isak*, mēne ngēņ «Olēŝ». ⁴ Abēraxam xac kēņo asēñiŵ Isak yatir sēk kēņo bakey banjongēbatas, ang fel baņo Kaxanu ak. ⁵ Abēraxam anēka sēk baņo bēniy kēme and rēw̄ kēno asēñiŵ Isak aņ. ⁶ Ata re ko Sara: «Kaxanu ri ke alēšēradēšēra. Ar kē wēl yo endey eņo, alēš ke lēŝ.» ⁷ Re ko bēte: «Noŷo wa fel doņo Abēraxam mēne akey amat, wēno Sara ayerin kēmēni yerin obaŝ? Barikan itoŝan rēw̄en kēmo gēr oxar orexēm dēņ!» ⁸ Mondako raf ko lēmēta in xali yapēt kēņo. Abēraxam ri ko ofēna osēm yatir yapēt kēno Isak.

End Agar do gē Isēmayel eņ

⁹ Akey amat, Sara wat kēņo asēñiŵ ar *Abēraxam* an, ar rēw̄ kēņo *Agar*, xadēp isoxari iβ Misēra an, ga kēņo lēŝ Isak. ¹⁰ Sara fel kēņo Abēraxam: «Iŷw̄ayēlēbi xadēp isoxari in, do gē itox indexēm iņ. Gayikwa itox ind xadēp isoxari ijo iņ do gē *Isak*, itox indam iņ, ani bēteli na andamat napul irey in!»

¹¹ Ata Abēraxam ŝus ko mbaņ eyeyan elo gayikwa itox iņo asēñiŵ ebaxo! ¹² Barikan Kaxanu fel kēņo Abēraxam: «Kērey koŷ na end

lēmēta eņ do gē end xadēp isoxari irey eņ. Dil dēk er ko re Sara in. Gayikwa paβ gē Isak ko yow ar kēno w̄ac andēw̄era andey an. ¹³ End asēñix ar ŝot kēno gē xadēp isoxari irey eņ cēņ, ari kēmo ri exo gi mēņ bēte bulunda, gayikwa arandēw̄era andey hi ko.»

¹⁴ Ata Abēraxam xani ko mopēd gēbēr, w̄ed ko ŝēlafana in, gē amote and men aņ fēxwēn kēņo Agar do fela kēņo. Agar ga rēnda kēņo itox iņ ye ko kwēl ko nambēraraxēnd gēr ladawe ir Berēšeba. ¹⁵ And xwētēk men ond gēr amote aņ, Agar ŷaņēta kēņo itox indexēm iņ dila nē acēc, ¹⁶ ye ko ŷēpax ko nacēt, gwēr nē edapan ed ekaŷ. Gayikwa er baxo rend: «Axe ñandi ex na mo wat itox indam iņ ga ko ŝēs.» Ata ŷēpax ko, nacēt ako do ko sesēnd. ¹⁷ Kaxanu wēl ko otes od lēmēta ok. Ata elod gēr orēn, meleka ir Kaxanu in, w̄ac kēņo Agar, re ko: «Agar in ex wa? Kērey yēdara na gayikwa Kaxanu awēl wēl kēņo lēmēta in fēn gēr ed exo. ¹⁸ Kanil eyo medēgu lēmēta in, do dāsēguyo aye, gayikwa wēno kēņo ri exo gi bulunda isēm.» ¹⁹ Ata Kaxanu ga fodēt ko bangēs band Agar baņ, Agar wat ko andu. Ye ko rēmbēgu ko cēm amote aņ, do yēl kēņo itox iņ ŝēb ko. ²⁰ Mondako hi bani Kaxanu gē lēmēta in, do mēņ kwēl ko rafēnd. Lēg ko na gēr ladawe, do hi ko kamara ir bax nēxand gē atumb. ²¹ Na gēr ladawe ir Paraņ lēg baxo, do nēm ŝalanēgu kēņo asoxari Amisēra.

End eter ed Abēraxam do gē Abimelek eņ

²² Amēd aņo, Abimelek do gē Pikol, alēngw ar ocoroda odexēm an, yow kēni gēr *Abēraxam*. Re ko Abimelek: «Kaxanu ki nēkonand gēr dēk bēbēr kēy rind. ²³ Gērēgako yaŝarēl ro dēņ, gēr oŷac or Kaxanu mēne din ayēbo mereli na wēno, gē obaŝ oram ol, gē bērandēw̄era andam bēn. Yaŝarēl mēne alēkaya kēy lēkaya eter edebi el ang lēkayaw kēme wēno gēr ebar ed liyerali bay.» ²⁴ Ata re ko Abēraxam: «Awa anēka yaŝar kēme.»

²⁵ Barikan Abēraxam rexēra kēņo Abimelek nē end andu and xan bano bela bērexēm eņ. ²⁶ Yaka ko Abimelek: «Amo nang ex na ar rik eņo an. Doro fo kēme wēlēnd endey eņo, wēj elod aye pel ex na.» ²⁷ Abēraxam yebēgu kēbi obeci, gē opeŷ do gē oxey, yēl kēņo Abimelek. Mondako yatar bani eter el bēn bēxi.

²⁸ Abëraxam fit këbi opeỹ ocongoki. ²⁹ Ata Abimelek wëka këņo: «Oko ineŵa fitaxën këyëbi opeỹ ocongoki oko?» ³⁰ Yaka ko Abëraxam: «Kanalëbi opeỹ ocongoki oko, ex gixën sede ir mëne wëno nacëk andu aņo.» ³¹ Mëņ këni wacaxënënd na gër ed hi bani Berëšeba, mëne ngëņ «Andu and gë eyašar», gayik na yašar bani bën tak bëxi.

³² Mondako ri bani eter el gër Berëšeba. Ga xucak eņo, Abimelek do gë Pikol emun end ocoroda odexëm eņ xani këni eni bakaxën ond gër ebar ed Ofilisëteņ. ³³ Ata Abëraxam rëd ko angwalam na gër Berëšeba, do ga këņo šale Kaxanu, këņo wacënd Axwën. ³⁴ Ata Abëraxam ýëpa ko na gër ebar ed Ofilisëteņ xali nëkak.

End atëy and Abëraxam eņ

22 Ga xucak eņo, Kaxanu ri këņo atëy *Abëraxam*. Re ko: «Abëraxam!» Yaka ko Abëraxam: «Woy!» ² Re ko bëte Kaxanu: «Axara xara këmi, medëlo asëñix ar tañ arey an, ar Ĥan këyo an, *Isak*. Mëlalo gër ebar ed Moriya, eyo dix šadaxa ir momëlën yaņ gër etënd ed këmi fënëtan.»

³ Ata Abëraxam xani ko mopëd gëbër, xap këņo fali in, fel këbi okadëp oki, do gë asëñiŵ *Isak* eno daņëta. Otëx od šadaxa ir momëlën od šapën bano ok, libën këno fali in, do kwël ye këni ond gër ed fënëtan baņo Kaxanu oņ.

⁴ Yatir akey atasën, Abëraxam ga rënëta ko, wat ko caw ako gër ed fënëtan këņo Kaxanu.

⁵ Abëraxam fel këbi okadëp odexëm ok: «Wën cëniyinëbo ro gë fali in. Wëno do gë lëmëta in, mi ye xali yaņ mi caleraw, gwëre mun tëkati.»

⁶ Abëraxam wëd ko otëx od šadaxa ir momëlën ok, do lëbïn këņo asëñiŵ *Isak*. Lëkaya ko mëņ dëņ xodux ol do gë icas iņ. Ata kwël këni yend bën tak bëxi yaņ gër etënd. ⁷ Ata *Isak* wac këņo sëm: «Faba» Yaka ko Abëraxam: «Woy, asëñiŵën!» Re ko bëte *Isak*: «Nëkod xodux ol do gë otëx ok, do feye wa exo ifeỹ ir šadaxa ir momëlën in?» ⁸ Yaka ko Abëraxam: «Asëñiŵën, Kaxanu ašotën këbo šotën ifeỹ ir këņo riye šadaxa ir momëlën in!» Do kwël këni yend bën tak bëxi.

⁹ And Ĥat këni gër ed wasin baņo Kaxanu aņ, Abëraxam ri ko angëb, do xëbena ko otëx ok yaņ. Xap këņo, asëñiŵ *Isak*, do ren këņo gër otëx od yaņ gër angëb. ¹⁰ Abëraxam wëd ko

icas iņ eņo űašaxën asëñiŵ. ¹¹ Ata meleka ir Axwën in ga wacëgu këņo elod gër orën ko rend: «Abëraxam! Abëraxam!» Yaka ko mëņ: «Woy!» ¹² Re ko bëte meleka ir Axwën in: «Këreyëņo kwixwëta na lëmëta in, do ýoweỹ këreyëņo dinan na. Anëka nang këme gërëgako mëne ayëda këyo yëdand Kaxanu, do ado ayo dëc ex na asëñix ar tañ an.» ¹³ Ga rënëta ko Abëraxam, wat këņo xondo gand epoy edexëm ga hënjar ko gë ofarix orexëm oņ gër acëc. Ata yen këņo do Ĥaš këņo šadaxa ir momëlën in, gër ed ebax eņo cadaxa asëñiŵ. ¹⁴ Abëraxam wac ko na gër ed ebani: «Adon-ayi-Yire», mëne ngëņ «Axwën Kaxanu ašotën ko šotënënd». Mëņ bayixënëk eyeyan elo xali doro: «Gër etënd ed Axwën Kaxanu, mocot ex.»

¹⁵ Meleka ir Axwën Kaxanu in wac këņo ak-inëm Abëraxam elod gër orën. ¹⁶ Re ko: «Në eyašar eme gër oŵac oram dëņ (eyeyan ed wëno Axwën Kaxanu el), gayik ari ri këy eņo, bëte gayik aye dëc ex na asëñix, asëñix ar tañ an, ¹⁷ ayël këmi yël obetak ol. Bërandëwëra andey bën aýëmb këni ýëmb ang oŵal or gër orën fo, do ang edini ed gër bëņa ir angwëngw fo. Bërandëwëra andey bën kë ýana ex kwënënd bangol band bërangoýëra andebën baņ. ¹⁸ Dek benëņg bend gër ebar beņ kë ýana ex dëwarëndërend obetak ol paš gë arandëwëra andey aņ gayik abaxët baxët këye.»

¹⁹ Ga xucak eņo, Abëraxam do gë lëmëta in šëla këni gër ed sešëgu banëbi okadëp odexëm. Ata bën dek sëfër këni do kwël wäyi këni gër Berëšeba, gayikwa fën lëg baxo Abëraxam.

End bërändëwëra band Naxor beņ

²⁰ Ga xucak eņo, fel këno *Abëraxam*: «Milëka mëņ bëte, arëwën rëwën këņo bëtošan abinëx Naxor: ²¹ Utës, itošan iñanar iņ, gë Bus abinëm, gë Kemuhel, sëm ir Aram, ²² gë Kesed, gë Aso, gë Pilëdaš, gë Yidëlaf, do gë Betuwel».

²³ Betuwel rëw këņo itoxari, Rebeka. Bën ex bosëñiŵ bor Naxor, abinëm ar Abëraxam, bëtošan bënjongëbëtas bënd rëw këbi Milëka bëņ. ²⁴ Rewuma, asoxari ar ýëpa bani aýëpa fo gë Naxor an, arëw rëw këbi bëte obaš: Teba, gë Gaxam, gë Taxaš, do gë Mahaka.

End ecës ed Sara eṅ

23 Ga xucak eṅo, Sara sək kəṅo bēniy kēme gē alapem gē bēnjongēbēki. Bēniy go liya ko Sara. ² Sara šēs ko and lēg bani gēr Kiriyaṭ-Arēba, angol and wēr bax oṽac or Ebēroṅ, gēr ebar ed *Kanahaṅ* aṅ. Ata *Abēraxam* kəṅo ṽawēnd, do ko fēṽepēṽēnd eman end Sara eṅ, ang rēp bax ak. ³ Abēraxam ga xani ko na gēr ed ebax eman end alindaṽ, ye ko gēr bērandēwēra and Het. ⁴ Re ko: «Wēno aliyer fo hi kēme, do aṽēpa fo ṽēpa kēme gēr ndewēn ro. Panine ebar ed kēme xwēn, me dixēn banapēra gēr ndewēn ro, mo mēxwētaxēn asoxari aram ar sebēta ke an.» ⁵ Ata bērandēwēra and Het bēn yaka kēno Abēraxam: ⁶ «Awēl nde faba, wēj emun end sana kəṅo Kaxanu ga hi kēy wa mērēxand irebi ro. Mēxwētalo alindax gēr ṽeg ir yexēnan ki nēmēc, gēr banapēra bandebi ro. Gabatak axi dēc na añeg and xwēn ko aṅ eyo mēxwētaxēn alindax.» ⁷ Ata xwiriš Abēraxam, foxi ko gēr lēngw ir bēr ṽēpaxēn bax endey eṅo, gēr lēngw ir bērandēwēra and Het bēr lēg bax na gēr ebar elo bēn. ⁸ Re ko: «Angēmēne aṽa ṽa kēn mo mēxwēta asoxari aram ar sebēta ke an, awēl nde ṽatelin okar odam ok gēr Efēroṅ, asēniṽ ar Tēsohar an. ⁹ Panēlexe oxel or Makēpela or xwēn ko ol, or hik gēr wura ir ošēnga orexēm ol. Panēlexe ang ko fēnēta akanji ak, me cotaxēn ebar ed kēme ri banapēra bandam, gēr ndewēn ro.»

¹⁰ Xarak, Efēroṅ mēṅ dēṅ na ṽēpa bani gē bērandēwēra and Het bēn. Efēroṅ yaka kəṅo Abēraxam, wēl kēno bērandēwēra and Het bēn, do gē dēk bēr bax lilēnd gēr ebēt ed angol andexēm bēn. ¹¹ Re ko: «Ali faba! Awēl nde, wēno ayēl fo yēl kēmi ošēnga ol. Bēte ayēl fo yēl kēmi oxel or ex gēr wura ol. Anēka yēl kēmi ogēs od bēr ex bulunda iram ok: mēxwētālēṅo alindax.» ¹² Ata Abēraxam foxi ko na gēr lēngw ir bela bēr gēr ebar elo. ¹³ Fel kəṅo Efēroṅ, na gēr ed barēr bani bulunda ir ebar elo: «Angēmēne aṽa ṽa kēy, eye baxēt, wēno ayēl kēmi yēl akanji and ošēnga aṅ. Kanal axana kodī in mo mēxwētaxēn asoxari aram an.» ¹⁴ Barikan Efēroṅ yaka kəṅo Abēraxam: ¹⁵ «Faba awēl nde, ine ngwa ex ebar ed batama okeme onax band kodī elo? Mēxwētālēṅo alin-

dax!» ¹⁶ Ata Abēraxam ga wēl ko er re baxo Efēroṅ in, fēnēn kəṅo kodī in ang fēnēta baxo ak, ogēs od bērandēwēra and Het: batama okeme onax band kodī, ang bani nēmbēnd gēr bēfandēran ak.

¹⁷ Ata Abēraxam yēc ko ošēnga or Efēroṅ ol, or gēr Makēpela ol, or mopabēr gē Mamēre ol, gē oxel ak, do gē dēk batēx band ex gēr ed sēlēk ošēnga ak. ¹⁸ Ata xwēn ko dēk ogēs od bērandēwēra and Het, do ogēs od dēk bēr bax lilēnd gēr ebēt ed angol andebēn.

¹⁹ Ga xucak eṅo, Abēraxam wēxēta kəṅo alindaṽ Sara, lēf gēr oxel or gēr ošēnga or gēr Makēpela, or mopabēr gē Mamēre ol, mēne ngēṅ gēr Ebēroṅ, gēr ebar ed *Kanahaṅ*. ²⁰ Awa Abēraxam mondako ri baxo banapēra bandexēm baṅ gēr oxel or hik gēr ošēnga or yēc ko gēr otaxan od bērandēwēra and Het ol.

End asoxari ar Isak eṅ

24 Ga niyitarak, *Abēraxam* kwēl dēṅ ko xarēnd. Axwēn Kaxanu yēl baṅo obetak ol gēr beṽ dēk. ² Akey amat, Abēraxam ṽac kəṅo axarēk ar okadēp od gēr ekun edexēm an, ar bax nēkonand dēk napul irexēm an, do fel kəṅo: «Kēla, dīlaliw tan ataxan andey aṅ gēr emef endam †. ³ Awa gērēgako yašarēl gēr oṽac or Axwēn Kaxanu, mēṅ ar rik orēn do gē ebar an, mēne din ayēṅo cala na asoxari ar asēniṽwēn an gēr odēnaṽ od gēr ebar ed *Kanahaṅ*, ro gēr ed lēg kēme. ⁴ Yeyid xali gēr ebar edebi, gēr ed rēw kēne fēn, eyo calaw asoxari ar asēniṽwēn *Isak* an.» ⁵ Yaka kəṅo xadēp in: «Bamat asoxari an, aṅo ṽandid na exe tēfēgu xali gēr ebar elo ro. Mo bakalid nde fēn asēniṽ?» ⁶ Yaka ko Abēraxam: «Adokiṅ, din kēreyēṅo bakalid na dē! ⁷ Axwēn Kaxanu, mēṅ ar ex gēr orēn an, nēcētēgu ke gēr ekun ed faba, gēr ed rēw kēne. Mēṅ ṽacēgu ke do yašar ko mēne ayēl kēbi yēl oxwēn or ebar elo ro ol, bērandēwēra andam bēn. Mēṅ dēṅ kəṅo laṽwēnēgu meleka irexēm in exi dēngweli. Awa fēn kēyo šotēguṽ asoxari ar asēniṽwēn an. ⁸ Eyašar ed nēṽali kēmi elo, ax bo na ga sēra ki, angēmēne asoxari an aṅo ṽandi ex na exi tēfēgu. Bari din kēreyēṅo bakalid na fēn

† Mondako bani yašarēnd bēr enēng end Abēraxam bēn, monilali ataxan aṅ gēr emef ed axarēk ṽēš gēr oṽēnga, xarak mbaṅ šēbak.

asëniwën.»⁹ Ata xadëp in lilali ko ataxan aņ gër emef end Abëraxam, axwën arexëm eņ. Mondako yaşar baxo mëne ari ko ri er fel këņo in.

End ebar ed Abëraxam eņ

¹⁰ Ga xucak eņo, xadëp in wëd këbi ogelemba epëxw gër kece ir ogelemba od axwën arexëm, do kwël ye ko, gë dek bebëxëbëanaxik bër fëxwëndëra baņo axwën arexëm bën. Ye ko kwël ond gër ebar ed Mesopotami oņ, xali gër angol and Naxor. ¹¹ Mondako ye bani bakey bakey, ĥataxën këni đam gër angol, ler në andu. Ata xadëp in foxin këbi ogelemba ok eni pedaraxën bër engä endexëm bën. Amëd aņo bani yowërawënd genëka, bësoxari bën gër edëmb ed men.

End cale ind xadëp ir Abëraxam eņ

¹² Ata xadëp in šale ko mondako: «Axwën, wëj ex Kaxanu, ar yata këņo *Abëraxam*, axwën aram an. Axara xara këmi, yelex doro fëña iram in, do masinële mondako mëne alëkaya lëkaya këy eter ed yata këyo axwën aram el! ¹³ Wëno ro këme xwëša, gër ed këni yowënd odënawë od bela bër gër angol aņo ok, eni dëmb men oņ. ¹⁴ Endënawë end këmo fel: “Axara xara këmi, ñëwël eput edey el me cebaxën men ond lapara këy oņ”, do mëņ exe yaka: “Awa cebël, arëmbën rëmbënëgu bëte ogelemba oday ok eni ceb!” Gilexo asoxari ar sanan këyo *Isak*, xadëp irey an! Angëmëne mondako ri këy, anang këme nang mëne alëkaya dëņ lëkaya këy eter ed yata këyo Abëraxam, axwën aram el.»

End Rebeka eņ

¹⁵ Xadëp in axo ņata bana pere cale iņo ga ĥatëgu ko gë eput el monapara, Rebeka ađiwë ar Betuwel asëniwë ar Milëka, asoxari ar Naxor, abaņe ar *Abëraxam* an. ¹⁶ Endënawë end yek mbaņ ebaxo, emeja fo bayi baxo, do gë asošan ani nangër bana. Mëņ šëla bax gër andu rëmbëgu ko men oņ. ¹⁷ Xadëp in hër ko, fed këni, do re ko: «Axara xara këmi, ñëwël eput edey el, me cebaxën men ond lapara këy oņ.» ¹⁸ Yaka ko endënawë eņ: «Cebël faba, cebël!» Yëw ko aņand eput el, exo cebaxën xadëp in. ¹⁹ And

fed këņo aņ, endënawë eņ re ko: «Arëmbën këmëni rëmbënëgu bëte ogelemba oday ok eni ceb xali ebi ped.» ²⁰ Ata xat ko aņand gër aceba men ond bayita bax gër eput oņ. Baka ko aņand exo dëmbëgu bëte polo gër andu. Rëmbëndëra këbi mondako dek ogelemba ok. ²¹ Ata asošan an ko yëlarand ba Axwën Kaxanu dëņ nde rik eņo ex yexën fëña irexëm in.

²² And šëb këni ogelemba xali fed këbi aņ, asošan an yëpëtën këņo anëna atibax and kaņe, gë bëņwën bëtibax bënd kaņe, do bakëra këņo endënawë eņ gër onëxar. ²³ Xadëp in wëka ko: «Wëj endënawë end noņo wa hi këy? Axara xara këmi, pelële. Aşot nde këmi şot gër ndewën në er këbo xey?» ²⁴ Yaka ko endënawë eņ: «Wëno itox ind Betuwel hi këme. Faba iram, asëniwë ar Milëka, alindawë ar Naxor, hi ko.» ²⁵ Re ko bëte: «Er këni yamb ogelemba in ax gi ex na mopaņ gër ndëbi. Bëte aşot kën şot gër ed këņun xey.»

²⁶ Ata asošan an ga rëngw ko, foxi ko gër lëngw ir Axwën Kaxanu. ²⁷ Re ko: «Aye ri ko Axwën Kaxanu, mëņ ar yata këņo Abëraxam, axwën aram an. Gayikwa alëkaya lëkaya ko eter ed yata këņo axwën aram el. Axwën Kaxanu wëlaw ke šëw gër bëmaņe bënd axwën aram.»

²⁸ Ata endënawë eņ hër ko eņo tëfëtanëx nëm dek endey eņo. ²⁹ Rebeka, imaņe itošan ebaņo na ind bano wacënd Labaņ. Labaņ hërëgu ko gër ed ebaxo asošan ajo, ler gër andu. ³⁰ Ga wateli baņo abinëm Rebeka anëna aņ, gë bëņwën bëņ, do wël baņo ga ko reya bënd felëgu baņo asošan ajo beņ, yowaxënëgu baxo Labaņ gër asošan ar ĥatëgu bax gë ogelemba ok, ler gër andu. ³¹ Ata re ko Labaņ: «Yow wëj ar gë obetak or Axwën Kaxanu an! Inëwa bayixën këy gër ed ĥatëgu këy ro? Yene gër ndëbi, aşotën këmëni şotën ogelemba ok gër ed këni hi.»

³² Asošan an ĥat ko gër iciwë. Labaņ fel këbi odexëm enëbi pëtëra ogelemba ok, do enëbi kwëtindëra olëb oņ. Xobëndëran këbi ondës do gë enenar. Yël këbi bëte asošan ajo do gë bela bër laņëtagu baņo bën men ond eni nebaraxën osapar orebën oņ. ³³ Ata rëdën kënëbi ecemar el. Barikan asošan ajo re ko: «Wëno pere fo këme reya olawën ol đamana mi yambëraxën.» Yaka këņo Labaņ: «Awa

deyal!»³⁴ Ata re ko: «Wëno xadëp ir Abëraxam hi këme. ³⁵ Axwën Kaxanu mbaṅ yël këṅo obe-tak ol axwën aram an, do ala ar gapak hi ko. Ayël yël këṅo obeci, gë opeÿ, gë oxey, gë kodî, gë kaṅe, gë ogelemba, gë opali, gë okadëp otoşan, do gë okadëp otoxari. ³⁶ Sara, alindaŵ ar axwën aram an, gand oxar go dëṅ rëwën këṅo itoşan. Do axwën aram an, asëñiŵ ijo yël këṅo dek er xwën ko in. ³⁷ Wëno ayaşar yaşar këme gër axwën aram mëne ari këme ri ang fel ke ak: “Këreyo calad na asoxari ar asëñi-wën an gër odënaŵ od gër ebar ed *Kanahaṅ*, gër ed lëg këme ro. ³⁸ Barikan yeyid gër bër hi këmi ekun ebat, gër bër bar këmi andëwëra. Fën këyo şalagu asoxari ar asëñiŵën an.”
³⁹ Wëno yaka këmo axwën aram an: “Bamat asoxari an axo mad na exe tëfëgu.” ⁴⁰ Yaka ke: “Wëno din këme rind er re ko Axwën Kaxanu in, mëṅ dëṅ këṅo laŵëneliwëgu meleka irexëm in exi dëca ex ye fëña irey in. Calagudo asoxari ar asëñiŵën an gër bër bar këmi andëwëra, gër bër hi këmi ekun ebat.
⁴¹ Angëmëne ahat hat këy gër bër ekun edam, ax bo na ga sëra ki eyaşar ed yaşar këy elo. Bëte angëmëne bën eni nöp eni yëlëgu endënaŵ eṅ, oşëba ax bo na ga sëra ki gë eyaşar ed yaşar këy elo.” ⁴² Doro ga hatëgu këme gër andu, şale këme: Kaxanu, wëṅ ar yata këṅo Abëraxam, axwën aram an, dëcale ex ye fëña iram in. Axara xara këmi, masinële asoxari ar asëñiŵ ar axwën aram an. ⁴³ Nëkođ ga xwëşa këme ler gër andu ro, endënaŵ end kë şanëgu edëmb ed men do wëno mo mëka: Këla ñëwël eput edey el me cebaxën men ond lapara këy oṅ, ⁴⁴ do mëṅ exe yaka: “Awa cebël, arëmbën këmëni rëmbënëgu ogelemba oday ok eni cebaxën bën bëte!” Gilexo asoxari ar sanan këyo asëñiŵ ar axwën aram an! ⁴⁵ Damana me ṅata cale indam iṅ, hatëgu ko Rebeka, eput el monapara. Şëla ko gër andu do rëmbëgu ko men oṅ. Ata wëno re këme: “Axara xara këmi, ñëwël eput edey el me cebaxën men ond la-para këy oṅ.” ⁴⁶ Yëw ko aṅand eput ed lapara baxo el, do re ko: “Cebël, arëmbën këmëni rëmbënëgu bëte ogelemba oday ok eni ceb!” Wëno şëb këme, do bëte rëmbënëgu këbi ogelemba ok şëb këni. ⁴⁷ Wëka këmo: “Endënaŵ end noṅo wa hi këy?” Yaka ko: “Abiŵ ar Betuwel hi këme! Faba iram, asëñiŵ ar Naxor

hi ko, itoşan ind rëw këṅo Milëka iṅ.” Wëno ataṅ bakëra gë amocën aṅ, do gë bëṅwën bëṅ gër onëxar. ⁴⁸ Axwën Kaxanu, mëṅ ar yata këṅo Abëraxam, axwën aram an, wëlaw ke sëw wëno ar ocal od asoxari ar asëñiŵ ar axwën aram an. Mëṅ šëxwëndër këbo gë endënaŵ end abinëm ar axwën aram eṅ. Ata ga rëngw këme, foxi këme gër lëngw ir Axwën Kaxanu, şëkwa këmo. ⁴⁹ Awa gërëgako angëmëne kwël lëkaya kën do abayeli bayeli këṅun aminëmëra and gë axwën aram aṅ, pe-line. Angëmëne ax gi ex na mondako, bëte pe-line me gi gë enang nang.»

⁵⁰ Ata Labaṅ do gë Betuwel yaka këni: «Endey eṅo gër Axwën Kaxanu xaniwëk, biyi ami kor na mi de aŵa ŵa këmi ba ami ma ex na.

⁵¹ Nëkođo Rebeka, međëlo en ye. Gilexo alindaŵ ar asëñiŵ ar axwën arey an, ang re ko Axwën Kaxanu ak.»

⁵² Xadëp ir Abëraxam in ga wël ko eṅo, foxi ko, gër lëngw ir Axwën Kaxanu, eyiŵ el nşëş gër ebar. ⁵³ Yëpëtëgu ko oÿënga or eñaṅënan or kodî, gë or kaṅe, do gë banjëm, yëlëra këṅo Rebeka. Yëlëra këbi bëte bebëxëbëanaxik abinëm ar Rebeka do gë nëm irexëm.

End eñer ed Rebeka eṅ

⁵⁴ Ga xucak eṅo, xadëp ir Abëraxam in do gë bër laṅëtagu baṅo bën yambëra këni, şëbëra këni, ata lakira këni. Ga xeyëk, and nëngëtarara këni aṅ, xadëp in re ko: «Tëbine ngwa me baka gër axwën aram.» ⁵⁵ Yaka këno abaÿe ar endënaŵ do gë nëm: «Bayilebo wa pere endënaŵ eṅ bakey epëxw, do gwëre ngwa en yed.»

⁵⁶ Yaka këbi: «Kërene cac na de gayikako Axwën Kaxanu rik ye ke fëña iram in. Tëbine me maÿi gër axwën aram.» ⁵⁷ Yaka këno: «Macënëṅone endënaŵ eṅ enëṅo mëkaye er yëla ko in.» ⁵⁸ Awa ga ŵac këno Rebeka, wëka këno: «Yandi ki nde en ye gë ala ajo?» Yaka ko: «Iyo aṅandi yandi ke.» ⁵⁹ Ata ŵa këni enëbi tēb eni ye gë Rebeka, ar ekun edebën an, mëṅ do gë xadëp isoxari irexëm in. Kwël sëfër këni gë xadëp ir *Abëraxam* in do gë bër laṅëtagu baṅo bën. ⁶⁰ Damana eni yexën, şalen këno Rebeka mondako:

«Wëṅ abaÿe arebi an,
 obaş oreṅ ol gilexëni owëli owëli!
 Bërandëwëra andey bën

kwënindëlexëni ßangol ßand ßërangoyëra andeßën ßaṅ!»

⁶¹ Rebeka do gë okadëp otoxari odexëm ok ga yëpara këni yaṅ gër ogelemba, kwël sëfa këno asoßan an. Xadëp ijo, mondako wëla baṅo Rebeka.

⁶² Amëd aṅo, rëfa baxo *Isak* ga hiw ko gër andu and bani wacënd Laxahi Rohi gayik gand ladawe ir Negeb lëg baxo. ⁶³ Genëka, Isak ßan ko exo nëkonaraw gër apuý. Ga rënëta ko, wat këbi ogelemba ga këni yow endexëm eṅ. ⁶⁴ Ata Rebeka ga rënëta ko, wat këṅo Isak. Ga rad ko, feda ko gër gelemba, ⁶⁵ do wëka këṅo xadëp ir Abëraxam in: «Noýo ex wa asoßan ar gër apuý ar këbo xacagund ajo?» Yaka ko xadëp in: «Axwën aram Isak ex.» Ata Rebeka labaya ko anjëm and baxo labayarand aṅ. ⁶⁶ And fed këni aṅ, xadëp in sëfëtandëra këṅo Isak ðek er riw baxo in. ⁶⁷ Na ex Isak hãteli këṅo Rebeka gër aner and Sara, nëm irexëm. Mondako xana baṅo Rebeka, do mëṅ hi ko alindaŵ ar hãn këṅo. Mondako fuṅara baṅo end nëm ir sebëta baṅo eṅ.

End ecës ed Abëraxam eṅ

25 Ga xucak eṅo, *Abëraxam* yër këṅo bëte asoxari ar bano wacënd Ketura. ² Rëwën këṅo bëtoßan bëṅo: Simëraṅ, gë Yokëßaṅ, gë Medan, gë Majaṅ, gë Yißëbak do gë Œuwa. ³ Yokëßaṅ rëw këbi Saba do gë Dedan. Bosëñiŵ bor Dedan exëni: andëwëra and Aßur aṅ, gë and Letuß aṅ, do gë and Lewum aṅ. ⁴ Bosëñiŵ bor Majaṅ exëni: Efa, gë Efer, gë Anok, gë Abida, do gë Elëdaha. Bën ðek ex andëwëra and Ketura aṅ.

⁵ Abëraxam yëlëra këṅo asëñiŵ *Isak* ðek bebër xwën baxo bën. ⁶ End bosëñiŵ bor rëwën bano bësoxari bër yëpa bani aýëpa fo bën cëṅ, Abëraxam yëlëra këbi bebëremar do fel këbi eni eno ṅawëta asëñiŵ *Isak*. Ata bën ye këni apën-eñan.

⁷ Abëraxam er sëk baṅo, bëniy këme gë ofëxw ocongoxi gë bënjo. ⁸ And sës ko aṅ, moped fed baṅo oxar or gë onënga ol, ðamana ßaraxën këni gë bëxarëk bërexëm bër sësëk elod anëka fo bën. ⁹ Bosëñiŵ, *Isak* do gë Isëmayel, wëxëta këno gër oxel or Makëpela, mopabër gë Mamëre, gër oßënga or Efëroṅ, asëñiŵ ar Tësohar, arandëwëra and Het an.

¹⁰ Oßënga olo yëc baxo Abëraxam gër bërandëwëra and Het. Fën wëxëta kënebi mëṅ do gë alindaŵ Sara. ¹¹ Kaxanu yël këṅo mbaṅ obetak ol Isak, asëñiŵ ar Abëraxam, and sës ko sëm aṅ. Amëd aṅo lëg baxo Isak ler gër andu and Laxahi Rohi.

End andëwëra and Isëmayel eṅ

¹² Mondako ex andëwëra and Isëmayel aṅ, asëñiŵ ar *Abëraxam* an, itoßan ind rëw këno gë *Agar*, xadëp isoxari ib Misëra ir Sara iṅ. ¹³ Mondako ex omac od bosëñiŵ bor Isëmayel ok, ang sëfër këni gër acël andeßën ak: Nebayot itoßan iñanar ind Isëmayel iṅ, gë Kedar, gë Adëbehel, gë Mibësam, ¹⁴ gë Mißëma, gë Duma, gë Masa, ¹⁵ gë Xadad, gë Tema, gë Yetur, gë Nafiß, do gë Kedëma. ¹⁶ Bën ex bosëñiŵ bor Isëmayel, gë omac odeßën ok, gë bëngol bëndëßën bëṅ, do gë ßakwëndaya ßandëßën ßaṅ: bemun epëxw gë beki, enëṅ gë enëṅ. ¹⁷ Isëmayel ga liya ko bëniy keme gë ofëxw osas gë bënjongëbëki, sës ko. Ata ßar këni gë bëxarëk bërexëm bër sësëk elo anëka fo bën. ¹⁸ Bërandëwëra and Isëmayel bën lëgëra këni, elod gër ebar ed Afila, xali gër ed Œur. Ebar elo ßabërek gë ed Misëra el, gand ed Asiri. Mondako lëgëra bani bërandëwëra and Isëmayel bën mopabër gë ðek bër aminëmëra andeßën bën.

End Esawu gë Yakob eṅ

¹⁹ Mondako ex andëwëra and *Isak*, asëñiŵ ar *Abëraxam* aṅ. Abëraxam rëw këṅo Isak. ²⁰ And sëk këṅo Isak bëniy ofëxw onax aṅ, yër këṅo Rebeka, abiŵ ar Betuwel, abaýe ar Labaṅ. Sëm irebën ebax Betuwel, arandëwëra and Aram an, do lëg baxo gër ebar ed Padaṅ-Aram. ²¹ Isak aßalendëra baṅo ßalendërand alindaŵ gër Axwën Kaxanu gayik abaxo rëw na. Ata Axwën Kaxanu yakali këṅo cale indexëm iṅ. Rebeka, alindaŵ, hi ko gë acël. ²² Bëttox bëṅ këni hëyërend gër acël and nëm irebën. Ata nëm irebën ko yëlarand ba në end ine këṅo hixënënd mondako. Ye ko eṅo mëka Axwën Kaxanu. ²³ Axwën Kaxanu yaka këṅo: «Benëṅ beki hi këni gër acël andey, ßandëwëra ßaki kë ßapër and këni ßanëgu gër acël andey aṅ.

Andēwēra akinēm kēņo xuca ojaŵ ok añanar aņ,
do andēwēra and abejanak aņ kē wēna and axarēnak aņ.»

²⁴ And ĥatēk orēw aņ, watik mēne bēša dēņ ex gēr acēl and Rebeka. ²⁵ Yatir orēw, iñanar iņ ŝanēgu ko eman eņ yer omban fo, ang acud and anar fo. W̄ac kēno *Esawu*, mēne ngēņ «Yer Omban». ²⁶ ŝanēgu ko abinēm, ga sēraw ko etak ed *Esawu* el. W̄ac kēno *Yakob*, mēne ngēņ «Afērēcēt». Isak anēka sēk baņo bēniy ofēwx ocongebat and rēw kēnēbi aņ.

²⁷ Odēmēta ok raf kēni. *Esawu* hi ko kamara isēm, ar gēr apuỹ. *Yakob* mēņ cēņ hi ko, anambik, ar kē bayirand gēr baner. ²⁸ Isak xwēl kēņo *Esawu* gayik anēngan baņo nēnganēnd end oŵacar or babi laŵēgund eņ. *Rebeka* mēņ, xwēl kēņo *Yakob*.

²⁹ Akey amat, *Yakob* ko ŝemērand. Ata ĥatēgu ko *Esawu* ga hiw ko gēr apuỹ, aloxo dēk.

³⁰ *Esawu* re ko: «*Yakob*, kēla dētēnēle wa me yamb ecemar ed warēgeyan ed kēy ŝemand elo, (Iyo ecemar ed warēgeyan elo) gayikwa dēk loxo kēme.» Mēņ nēngwētaxēn kēno *Esawu* «*Edom*», mēne ngēņ «*Warēgeyan*».

³¹ Yaka kēņo *Yakob*: «Nēmbēre pere gē oxarēnak orey ol †.» ³² Yaka ko *Esawu*: «Wēno ar kērex cēs ajo nde, ineŵa ke fecā oxarēnak olo?» ³³ Ata re ko *Yakob*: «Yaŝarēl pere.» *Esawu* yaŝar ko. *Esawu*, mondako nēmb baņo *Yakob*, oxarēnak orexēm ol. ³⁴ Ata *Yakob* rētēn kēņo *Esawu* ecemar ed gē oŝod el, do gē mburu iņ. *Esawu* yambēra ko, ŝebēra ko, do kwēl xani ko ye ko. Ata *Esawu* mondako yepēn baxo oxarēnak orexēm ol.

End Isak do gē Abimelek eņ

26 Ga niyitarak, ĥatēguk enjo gēr ebar ed *Kanahaņ*, nēmēc enjo end hi bax amēd and hi baxo *Abēraxam* eņ. Ata *Isak* ye ko exo ñēpax gēr *Gerar*, ebar ed *Abimelek*, emun end *Oflisēteņ* el. ² Axwēn *Kaxanu* ga ŝanaxēn kēņo, re ko: «Ñēpal gēr ebar ed kēmi fēnētan, kērey cēlad na gēr *Misēra*. ³ Dēgid gēr ebar elo ang aliyer fo. Wēno gē wēj kēme hi, do ayēl kēmi yēl obetak oram ol. *Gayikwa* wēj do gē bērandēwēra andey bēn yēl kēmūn dēk owar

† Gēr bērandēwēra and *Abēraxam*, itoŝan ind xarēnak iņ bax ŝotēnd oŝet oxi gēr *napul* ir kēbi sebētan sēm irebi in.

oņo. Mondako kēme ĥata er yaŝar kēme arin kēmo rin sorix *Abēraxam* in. ⁴ Aŝēnan kēmēni ŝanēn bērandēwēra andey bēn ang oŵal or gēr orēn fo. Do dēk owar oņo kēmēni yēl. Do dēk bēnēng bēnd gēr ebar bēņ kē beta paŵ gē andēwēra andey aņ. ⁵ *Gayikwa* *Abēraxam* abaxēt baxe baxētēnd, do asēf baxo sēfēnd ŝapela ŝaņ do gē ŝacariya ŝandam ŝaņ.» ⁶ Ata *Isak* rēfa ko gēr ebar ed *Gerar*.

⁷ Bēsoŝan bēr lēg bax gēr ebar elo bēn kēno wēkarand end alindaŵ eņ. Er babi yakand: «*Abaỹe* iram ex». Ayēda baxo yēdand exo de: «*Asoxari* aram ex», kēdi kēno laŵ bēsoŝan bēr ebar elo bēn nē end *Rebeka*, gayik mbaņ ye baxo. ⁸ Ata *Isak* nēka ko mbaņ na gēr ebar elo. Akey amat *Abimelek*, emun end *Oflisēteņ* eņ, ko yēkwand gēr fonetēr, wat kēbi *Isak* gē *Rebeka*, alindaŵ, ga kēni nēxira. ⁹ *Abimelek* w̄ac kēņo *Isak* do re ko: «*Awa* ajo *asoxari* arey nde ex! Mondake cēņ rexēn kēy: “*Abaỹe* iram ex!”» Yaka ko *Isak*: «Wēno mondako yeyan bame, ga bame yēland mēne alaŵ kēne laŵ nē endexēm.» ¹⁰ Ata re ko bēte *Abimelek*: «Ine ex end ri kēyēbo eņo? Tēkēr fo bayi bax asoŝan ar gēr bulunda iram eni daki gē *asoxari* arey an. Wēj lēnanēdobo eñēņēnax eņo!» ¹¹ Ata *Abimelek* yēl kēbi *acariya* aņo dēk bulunda in: «*Ar* kēņo sēka asoŝan ajo, ba alindaŵ, ar eđaŵ ex.»

¹² Ga xucak eņo, *Isak* yandēra ko na gēr ebar elo, ŝotēra ko dēm aniy aņo. Axwēn *Kaxanu* yēl baņo obetak ol. ¹³ Ata *Isak* ŝotēra ko. *Napul* irexēm in kwēl dēņ bax yēmbērēnd xali hi ko ar gē *napul* isēm. ¹⁴ Aŝot ŝot baxo okece od obeci do gē opeỹ, gē okece od oxey, do gē okadēp odanjēm. Ata *Oflisēteņ* ok yāna kēni kēbi yakēraxind endexēm eņ.

End eter ed Isak do gē Abimelek eņ

¹⁵ Dēk bandu band nac bani angwēn and hi baxo *Abēraxam*, sēm ir *Isak* ŝaņ, lēmēra gē obar bani *Oflisēteņ* ok. ¹⁶ Ata *Abimelek* fel kēņo *Isak*: «*Canēl* ebar edebi el, *gayikwa* mbaņ xuca kēyēbo ojaŵ ok.» ¹⁷ *Isak* ye ko ŝēxwayax ko gēr epesa ed *Gerar*, do lēgēx ko fēn. ¹⁸ Ata *Isak* lēmētēra ko bandu band nac baxo *Sēm* *Abēraxam* ŝaņ, and bayi baxo mopēr aņ. *Oflisēteņ* ok lēmēra bax, and ŝēs ko *Abēraxam* aņ.

Ang wacera baxo sēm bandu baņo ak wacera baxo mēņ bēte.

¹⁹ Akey amat, okadēp od Isak ok bax nacēnd bēte andu gēr epesa. Sēkēn kēni añesa and gēr men ond mbaņ. ²⁰ Barikan bēxadac bēr gēr ebar ed Gerar bēn sakēreli kēnēbi bēxadac bēr Isak bēn. Er bani rend: «Biyi xwēnēk men oņo!» Ata Isak wac ko andu aņo «Esek», mēne ngēņ «Atakēra» gayik asakēreli sakēreli bano nē end andu aņo. ²¹ Okadēp od Isak ok nac kēni bēte andu acēxe, sakēreli kēnēbi gašēxe. Isak wac ko andu aņo «Sitēna», mēne ngēņ «Ekandēr». ²² Ata Isak ga xani ko na, rēfa ko, do nacēx ko andu acēxe, and ala aņo takēreli bana. Wac ko andu aņo «Rexobot», mēne ngēņ «Wur iyangax». Gayikwa are re baxo: «Gērēgako Axwēn Kaxanu anēka xwēt kēbo gēr ed kēne xēne. Axor kēne xore ene cotēraye gēr ebar elo.»

²³ Isak ga xani ko na, rēfa ko kwēl yaņ yaņ, end Berēšeba eņ. ²⁴ Ata Axwēn Kaxanu šanayaxēn kēņo gēmēd ijo, do re ko: «Wēno ex Kaxanu, ar yata kēņo sorix Abēraxam an. Gē wēj hik kēme, kērey yēdarand na. Wēno ki yēl obetak ol, do me cēnan andēwēra andey aņ nē end Abēraxam, ariyenin aram eņ». ²⁵ Ata Isak ri ko na angēb, do šale kēņo Axwēn Kaxanu. Na ri baxo baner bandexēm baņ, do okadēp odexēm ok nac kēni bēte andu.

²⁶ Abimelek do gē Ahusat, alaņētaran arexēm an, do gē Pikol, alēngw ar ocorođa odexēm an, nēngaw kēno Isak, ga xaniw kēni gēr ebar ed Gerar. ²⁷ Ata wēka kēbi Isak: «Ineŵa nēngaxēnēgu kēne xarak ašus šus kēne, do aŵayēgu ŵayēgu kēne gēr ndewēn?» ²⁸ Yaka kēni: «Biyi aye wat kēmi mēne Axwēn Kaxanu gē wēj hi ko. Mēņ yowaxēnēgu kēmi mi pel: Axara xara kēmi, yatarēne eter wēj gē biyi, eter ed kēne yašare mēne afēb kēne fēbe.

²⁹ Yašarēl mēne wēj ayēbo mereli na, gayikwa biyi eñēņēnax gematak ami dinanēgu ex na. Wayēt enjekax fo rinēgu kēmi, do sebēgu kēmi rēfaw kēy gē aketēxeta fo. Gērēgako Axwēn Kaxanu yēl ki obetak ol.» ³⁰ Ata Isak rin kēbi űambēran, yambēra kēni do šebēra kēni. ³¹ Ga xeyēk, mopēd, yatar kēni eter el, do yašar kēni ala kala. Isak seb kēbi, kwēl ye kēni gē aketēxeta fo.

³² Kwēl yatijo fo yow bani okadēp od Isak ok, fel kēno end andu and bani nacēnd eņ: «Anēka sēkēn kēmi men oņ!» ³³ Isak wac ko andu aņo «Šiba», mēne ngēņ «Eyašar». Mēņ wacaxēn kēni doro doro angol aņ «Berēšeba», mēne ngēņ «Andu and gē Eyašar».

End eñer ed Esawu eņ

³⁴ *Esawu* ga sēk kēņo bēniy ofēxw onax, yēr kēbi odēnaŵ oki od bērandēwēra and Het: Yudit, abiŵ ar Beri, do gē Basemat, abiŵ Eloņ.

³⁵ Barikan *Isak* do gē Rebeka mokoŵ bani xoŵēnd end bēsoxari bējo eņ.

End Yakob do gē Esawu eņ

27 Amēd aņo, *Isak* mbaņ xar baxo, bangēs bandexēm baņ abašēta bašēta bax: ax bo bana ga ko watēra. Akey amat, ga wac kēņo *Esawu*, itox ikarēk indexēm iņ, re ko: «Asēniŵēn!» Mēņ yaka ko: «Woy!» ² Re ko bēte Isak: «Wēno anēka xar kēme, do ame nang ex na yatir kēme šēs. ³ Gērēgako, axara xara kēmi medēl oŵēnga or onēxa oņ, amote andey aņ, gē atumb andey aņ, do el gēr apuŵ eye đawēnēgu emacar. ⁴ Cēdēnēguye űas eņ ex nēnga, ang űan kēme ak. Do mēlanēguye me yak, mi karanaxēn obetak ol đamana me cēs.» ⁵ Xarak, and baņo felērand Isak mondako asēniŵ *Esawu* aņ, Rebeka awēl wēl baņo. *Esawu* ye ko ngwa gēr apuŵ exo nēxaraw, do eņo đawēgu emacar end kēņo wēlagu eņ.

⁶ Ata Rebeka fel kēņo asēniŵ *Yakob*: «Awēl wēl kēmo sorix ga kēņo fel abinēx *Esawu*: ⁷ «Mēlanēguye emacar, cēdēnēguye űas eņ ex nēnga ang űan kēme ak, me yak, do mi karanaxēn obetak ol gēr Axwēn Kaxanu đamana me cēs.» ⁸ Gērēgako asēniŵēn, baxētēle mi pel er kēy ri in. ⁹ Kēla yel gēr eciŵi eye yebēnēgu bēpērac bēnd šenene bēki. Wēno kēņo šēdēn sorix űas eņ ex nēnga ang űan ko ak. ¹⁰ Wēj kēņo wēlan sorix exo yak, exi karanaxēn obetak ol đamana exo cēs.» ¹¹ Ata *Yakob* yaka kēņo nēm Rebeka: «Abaŵe *Esawu* yer omban fo ga hi ko wa, xarak eman endam eņ garēgar ex. ¹² *Bamat* faba alēkēra ke lēkēra, do exo wata mēne nē eyifa emo. Eñēņēnax wa ke xaran, ax gi ex na obetak.» ¹³ Re ko nēm Rebeka: «Eñēņēnax eņo wēcānidēlexe

wëno, asëñiwën! Awël nde, yel eye yebënegu bëpërac bëņ.» ¹⁴ Ata Jakob ye ko yebëgu këbi bëpërac bëņ, do wëlaw këbi gër nëm. Nëm šëd ko ýas erebën eņ, nëngak ang ħan ko Isak ak.

¹⁵ Ata Rebeka wëd ko bacud band Esawu, šambenjar ixarëk irexëm baņ, band xurik ex ye gër iciw baņ, do šudëra këņo Jakob, šambenjar ibeja irexëm in. ¹⁶ Wëd ko banar band bëpërac baņ, šerira këņo ed onëxar el, do gër egëla ed garëgar ed asëñiwë Jakob. ¹⁷ Fëxwën këņo asëñiwë Jakob ýas er šëd baxo xali nëngak eņ, do gë amburu aņ, eņo mëlan Isak.

¹⁸ Ata Jakob ga ħat ko gër sëm, wac këņo: «Faba!» Yaka ko mëņ: «Woy! Wëj noýo ex wa asëñiwën?» ¹⁹ Yaka ko Jakob: «Wëno Esawu, itox iñanar indey iņ ex. Er fel baye in ri këme. Axara xara këmi, kanil ey ñëpa. Yakëral ýas er emacar end lawënegu këmi eņ, eye karanaxën obetak ol.» ²⁰ Isak fel këņo asëñiwë: «Ata aýand aýand šotëgu këyo dë asëñiwën!» Yaka ko Jakob: «Axwën Kaxanu, ar yata ki an, fan-gacëgu këņo gër lëngw iram.» ²¹ Isak fel këņo bëte Jakob: «Axara xara këmi, tëkawëye tan mi dëkëra asëñiwën, me nangaxën aye mëne wëj asëñiwën Esawu dëņ ex!» ²² Jakob sëka këņo sëm Isak, do mëņ ga lëkëra këņo, re ko: «Oniw ol or Jakob ol ex, barikan onëxar oņ, or Esawu ex.» ²³ Ata aņo kwita ex na gayik onëxar oņ yer omban fo bax ang or abinëm Esawu fo. Ata xarandëra këņo na obetak ol.

²⁴ Isak re ko: «Wëj dëņ nde ex asëñiwën Esawu?» Yaka ko Jakob: «Iyo wëno dëņ ex.» ²⁵ Re ko bëte Isak: «Dinëguye tan, me yamb ýas er emacar end lawënegu këye wëj asëñiwën eņ, mi karanaxën obetak ol.» Ata Jakob rin këņo, do yambëra ko. Wëlanëgu këņo ngoy iņ, šebëra ko. ²⁶ Ata sëm Isak re ko: «Tëkawëye, axara xara këmi, megale, asëñiwën!» ²⁷ Jakob sëka këņo sëm do wëga këņo. Isak wëran këņo otëner ond banjëm bandexëm oņ. Ata xaran këņo obetak ol mondako: «Oko otëner ond asëñiwën oņ, er ex ang otëner ond ošënga or gë obetak or Axwën Kaxanu fo.

²⁸ Kaxanu yëlëlexi, ašëber ir kë fedawënd gër orën in, do gë napul ir gër ebar in, bële ir mbaņ, do gë ngoy ind mbaņ!

²⁹ Benëng bend bela këyëbi ýana eyëbi bëñand, do bën eni diyeninënd, benëng kë ýana ex poxind gër lëngw irey! Gil alëngw ar bobinëx an, obaš or norix ol poxindëlexëni gër lëngw irey! Katalëņo ar ki xarend an, betalexo ar ki xaranënd obetak an!»

³⁰ Isak anëka ħata baxo ekaran ed obetak Jakob el, do Jakob eced-eced šapër bani gë sëm. Ĥatëgu ko ngwa abinëm Esawu, ga hiw ko gër onëxa. ³¹ Mëņ bëte šëdëra ko ýas eņ xali nëngak, do wëlanëgu këņo sëm. Fel këņo sëm: «Faba kanil ey yak ýas er emacar end lawënegu këmi eņ, eye karanaxën obetak ol, wëno asëñix!» ³² Yaka ko sëm Isak: «Wëj noýo ex wa?» Yaka ko Esawu: «Wëno Esawu ex, itošan ikarënak indey iņ!» ³³ Ata Isak këņo rëgëñënd mbaņ. Re ko: «Noýo cëņ nëxaw këņo emacar eņ do wëlanëgu ke ýas eņ? Wëno anëka yambëra këme, đamana ey ŋataxënegu. Anëka xaran këmo obetak ol, do mëņ betak!»

³⁴ And wël ko Esawu eyeyan ed sëm aņ, songët ko ga yambën këņo mbaņ gër emëkw. Fel këņo sëm: «Wëno bëte karanële wa axaran obetak ol, faba!» ³⁵ Yaka ko sëm: «Abinëx wa yowëk gë njifa, do wëd ko obetak orey ol.» ³⁶ Esawu re ko: «Ba gayik Jakob këno wacënd nde naņëtaxën ke bakëlëbëd baki? Mëņ xan ke oxarënak oram ol, do doru xan ke bëte obetak oram ol!» Baš ko Esawu: «Obetak aye penan ex na nde?» ³⁷ Isak yaka këņo Esawu: «Wëno anëka ri këmo alëngw arey, do anëka yël këmo đek bobinëm eni gi okađëp odexëm. Bëte anëka ri këmo ar kë ýana ex cotërand mbaņ bële do gë ngoy: awa ine këme xor mi din asëñiwën?» ³⁸ Esawu wëka këņo sëm: «Obetak olo fo nde šot bay, faba? Wëno bëte karanële wa axaran obetak ol, faba!» Ata Esawu ko sesënd.

³⁹ Sëm Isak yaka këņo: «Wëj caw kën ħawëtar gë napul ir gër ebar in, do gë ašëber ir kë fedawënd gër orën in, ašëber ir yaņ in, caw kën ħawëtar. ⁴⁰ Wëj gë ojañ od duxuma irey ok këy ýana ey cotënd er këy liyaxën in, do abinëx këy ýana eyo diyeninënd. Barikan ga këy ýana ey yexërand yaya fo gër ed yo, ašana këy šana mbëña indexëm iņ.»

End Yakob do gë Labaņ eņ

⁴¹ Ga xucak eņo, *Esawu* xoÿen kęno mbaņ *Yakob* nę end obetak or xaran baņo sęm irebęn eņ. *Esawu* are baxo rend: «Bakey band oÿaŵ or faba baņ dam ex. And kę xuca aņ kęmo laŵ abaÿe *Yakob*.» ⁴² Fel kęno *Rebeka* eye-yan ed *Esawu*, űambenjar ixaręnak irexęm el. Ata *Rebeka* űac kęno *Yakob*, űambenjar ibeja irexęm in, do fel kęno: «*Abinęx Esawu* cęņ aÿandi űandi kęno exi daŵ, exi maűaxęn. ⁴³ Gęręgako asęniŵęn, baxętęle: *Yel ey űafęx gęr abaÿe Labaņ, gęr ebar ed Xaraņ.* ⁴⁴ űępax gęr iciŵ indexęm bęniy, xali abinęx eņo koc oxoÿ orexęm ol. ⁴⁵ And kęno xoc oxoÿ or xoÿęn ki aņ, do exo kwęya end ri kęyęno eņ, ata kęmi űaÿiliwęd. Ineŵa ke nemęranaxęn węn tak bęxi akey amat?»

⁴⁶ Ga xucak eņo, *Rebeka* fel kęno *Isak*: «*Węno ax bo ex na ga ke űandind me diya nę end odęnaŵ od andęwęra and Het oko! Angęmęne Yakob eņo űęręgu bęte endęnaŵ end gęr ebar elo ro, ineŵa kęme bayixęn gęr aniyana?»*

28 Ata *Isak* űac kęno *Yakob*, űalen kęno do fel kęno mondako: «*Kęreyęno űęręd na de asoxari Abękanahaņ.* ² *Yel gęr ebar ed Padaņ-Aram, gęr ekun ed Betuwel, sęm ir norix. Fęn kęyo űęręgu asoxari gęr odęnaŵ od Labaņ, abinęx ar norix.*

³ *Kaxanu, męņ ar xoręk beÿ đek an, yęlęlexi obetak ol, cęnanęlexi, űęmbęnęlebi obaű orey ol, do gil amara and benęng bendanjęm!*

⁴ *Kaxanu yęlęleņun obetak or Abęraxam ol, węj do gę bęrandęwęra andey bęn, ey kanaxęn oxwęn or ebar elo ro ol, gęr ed lęg kęy ang aliyer fo elo, ebar ed űęd ko Kaxanu do yęl kęno Abęraxam elo.»*

⁵ Ata *Isak* mondako felęra baņo *Yakob* exo ye gęr ebar ed *Padaņ-Aram*, gęr *Labaņ*, asęniŵ ar *Betuwel*, arandęwęra and *Aram*, abinęm ar *Rebeka*, nęm ir *Yakob* do gę *Esawu* an.

End asoxari asasęn ar Esawu eņ

⁶ *Esawu* wat ko męne *Isak*, and baņo xaranęnd obetak *Yakob* aņ, afel fel baņo exo ye gęr ebar ed *Padaņ-Aram*, eņo calaw

asoxari. Ga kęno xaran obetak ol mondako yeyan baxo: «*Kęreyęno űęręd na asoxari Abękanahaņ.*» ⁷ *Esawu* wat ko męne *Yakob* aŵa űa baxo end nęm do gę sęm eņ, męņ yexęn baxo kwęl gęr ebar ed *Padaņ-Aram*. ⁸ Mondako wata baxo *Esawu* męne sęm *Isak* axoÿęn xoÿęn baņo nę end bęsoxari bęrexęm, bęr ebar ed *Kanahaņ* eņ. ⁹ Ata ye ko gęr *Isęmayel*, asęniŵ ar *Abęraxam*. *űęręgu kęno Mahalat*, abiŵ ar *Isęmayel*, imaÿe itoxari ind *Nebayot* iņ. *Esawu* űęlaw kęno, do bar kębi gę bęsoxari bęrexęm bęn.

End lakeli ir Yakob eņ

¹⁰ *Yakob* xani ko na gęr *Beręűeba*, ond gęr ebar ed *Xaraņ* oņ. ¹¹ Ĥat ko gęr ed kęno xey gayikwa eňan eņ anęka űęla bax. *űęd ko ekaÿ, xwętaxęn ko gaf irexęm in, do kwęl raű kęno.*

¹² Ata ga ko lakeli, wat ko: angwaņ-gwaņ ga xay kęni elod gęr ebar xali gęr oręn. Wat kębi omeleka od *Kaxanu* ok ga kęni nęmęcęr oko yaņ-yaņ, oko gęd-gęd. ¹³ Wat kęno bęte *Axwęn Kaxanu* ga xwęűa ko yaņ do kęno felęnd: «*Węno ex Axwęn Kaxanu, ar yata kębi ejix Abęraxam, do gę Isak an. Ebar ed gęr ed laki kęy elo ayęl kęmun yęl oxwęn ol węj do gę bęrandęwęra andey bęn.* ¹⁴ *Bęrandęwęra andey bęn aÿęmb kęni űęmb ang oűęni fo. Edęg edewęn el aÿang kę űang gand apęn-eňan, gand acęla-eňan, gand ambęng, do gand ambętęb. Dek benęng bend gęr ngwęņ beņ kę űot obetak ol paű gę węj do gę andęwęra andey aņ.* ¹⁵ *Węno gę węj kęme hi, gęr ed kęy ye yo, węno anękona kęmi űana mi nękonand. Do abakaliw kęmi bakaliw gęr ebar elo ro. Gayikwa aňata kęme Ĥata end kęme rend eņo, din ami teű na.»*

¹⁶ *Yakob* ga nęngęta ko, re ko: «*Enimin Axwęn Kaxanu, ro wa hi ko, do węno ame nang bana!»* ¹⁷ Ga yędara ko, re ko: «*Awa gęr ed hi kęme ro mbaņ űigęnęk! Ro ex iciŵ ind Kaxanu iņ, ro ex ebęt ed oręn el!»* ¹⁸ *Yakob* ga xani ko mopęd gębęr, űęd ko ekaÿ ed xwętaxęn baxo gaf el, ręd ko, do xoű ko oġu. ¹⁹ *űac ko na gęr ed xey baņo: «Bet-El», xarak angol and ex ler na aņ, Lus bani űacęnd.* ²⁰ Ata *Yakob* beya ko mondako: «*Angęmęne Kaxanu gę węno hi ko, angęmęne axaxa xaxa ke gęr fęňa iram, angęmęne ayęl ke yęlęnd eyamb yamb in, do*

gë banjëm band këme šudfa baņ, ²¹ do angëmëne aye fo bakaw këme gër faba, ata Axwën an kë hi Kaxanu, ar yata ke an.»

²² «Ekañ ed rëd këme elo kë hid aciñ and Kaxanu aņ. Do gër bebër ke yël yo, awedën këmo ýana me medënënd dim in.»

End Jakob gër Haraņ eņ

29 *Jakob* ga fakët ko oñe oņ, fab ko gand ebar ed apën-eñan. ² Sëk ko andu gër apuñ. Wat këbi bëmëxwër bëtäs bënd obeci, do gë opeñ ga seyëtarä këni jey gër andu gayik na banëbi šebënënd. Gë angañ atëm bani sëndënd andu aņo. ³ Bëxadac bën, and kënebi bar dek bengä bend oyel aņ fo bani sëndëtënd andu aņ enëbi dëmbëanaxën men oņ. Bëte and këni šeb dek oyel aņ fo bani sëndënd gašëxe. ⁴ Ata Jakob wëka këbi bëxadac bën: «Bëmañe wën bër feye wa hi këñ?» Yaka këni: «Biyi bër gër Xaraņ hi këmi.» ⁵ Wëka këbi bëte: «Anang nde nang këno Labaņ, ejiñ ed Naxor?» Yaka këni: «Iyo anang nang këmo.» ⁶ Re ko: «Mocan nde bayi ko wa?» Yaka këni: «Mocan bayi ko! Nëkodo wa ado abiñ Rašel ga ko hatëgund gë obeci orexëm ol.» ⁷ Re ko bëte Jakob: «Yaņ bayik eñan eņ, ax ñat ex na ebar ed oyel el. Cebëninëbi obeci ol do gë opeñ ok, do enëbi bakalixën gër ondës eni bašaraw.» ⁸ Yaka këni: «Ami kor na mi di eņo. And këmeni bar dek bengä bend obeci do gë opeñ aņ fo këmi sëndëtënd andu aņ, amëd aņo fo këmeni šebënënd.»

⁹ Ata ga këni yeyan mondako fo bayi bani, ga hatëgu ko Rašel gë obeci or sëm ol, mëñ axadac isoxari ebaxo. ¹⁰ Jakob watër këni gë Rašel, endënañ end añiñ Labaņ, and hatëgu ko na gë oyel or Labaņ aņ. Jakob sëka ko andu aņ do sëndët ko angañ aņ. Rëmbën këbi oyel or añiñ Labaņ ol. ¹¹ Jakob, ga wëga këno Rašel, fulët këno otes. ¹² Fel këno mëne ar nëng ir sëm exo, do asëñiñ ar Rebeka. Ata Rašel hër ko felëgu këno sëm. ¹³ Sam ga wël ko Labaņ mëne Jakob, asëñiñ ar imañe itoxari indexëm in hatëguk, hërëgu ko eņo kaca, ata wëga këno bëxiñ. Hateli këno gër iciñ, do Jakob sëfëtandëra këno dek. ¹⁴ Ata Labaņ fel këno: «Wëj ata enimin šapar iram dëñ ey.» Jakob ýëpa ko facañ na gër iciñ ind Labaņ.

End eñer ed Jakob eņ

¹⁵ Akey amat, Labaņ fel këno *Jakob*: «Ax ñap ex na eye diyeninënd ariyenin fo gayik añu ey. Pelële ba ine kë hi acosa andey aņ.» ¹⁶ Xarak, Labaņ odënañ oki šot babi: ekarënak eņ Leya, do emeja eņ Rašel. ¹⁷ Bangës band Leya baņ anambi nambi bax, barikan Rašel, monje ye baxo. ¹⁸ Awa Jakob ga ñan baņo anëka Rašel, yaka këno Labaņ: «Bëniy bënjongëbëki këmi riyenin në end napul ir Rašel, endënañ emejanak endey eņ.» ¹⁹ Ata re ko Labaņ: «Dek yek, wëj fecan ke mi yël gë mo yël ašëxen, bayil gër ndam ro!» ²⁰ Mondako riyeni baxo Jakob bëniy bënjongëbëki eņo ñëraxën Rašel. Bëniy bënjongëbëki bëno er hi bax ang bakey šapëñëfëne fo gayik axuri xuri bax ang ñan këno Rašel ak.

²¹ Ga xucak bëniy bëno, Jakob fel këno Labaņ: «Mašële ngwa asoxari aram an, ga ñata këme ako bëniy bënd wëlër baxe mi diyenin bëñ, anëka ýandi ke mi bar angañ amat!» ²² Ata Labaņ felëra këbi dek bëraketa bën, do ri ko ofëna or ekana ol. ²³ Apenëka aņ wëd këno Leya, endënañ ekarënak endexëm eņ, do wëlan këno Jakob. Ga xana këno, bar këni angañ amat. ²⁴ Labaņ wëlali këno gër eñer, Silëpa, xadëp isoxari irexëm in hi ko xadëp ir abiñ Leya. ²⁵ Ga xeyëk, Jakob wat ko mëne Leya ýër këno. Ata wëka këno Labaņ: «Inëwa rixën këye eņo? Ax gi ex na nde në end Rašel riyenin këmi? Inecëñ yifaxën këye?» ²⁶ Yaka ko Labaņ: «Ax ýap ex na gër ndëfi ro eno ñëret endënañ emejanak eņ. ²⁷ Ñatayin gë Leya loxo ir ekana in, eyo kanaxën bëte Rašel. Barikan afo ey di bëte gër ndam ro bëniy bënjongëbëki bëcëxe.» ²⁸ Ata Jakob ri ko mondako, ñata këni loxo ir ekana in gë Leya. Labaņ wäš këno abiñ Rašel. ²⁹ Labaņ wëlali këno gër eñer, Bila, xadëp isoxari irexëm in, hi ko xadëp ir Rašel. ³⁰ Jakob bar këni bëte angañ amat gë Rašel gayik mëñ ex asoxari ar ñan baņo nëmëc Leya an. Riyeni ko bëte na gër Labaņ bëniy bënjongëbëki bëcëxe.

End obaş or Jakob eņ

³¹ Axwën Kaxanu wat ko mëne Jakob aņo ñan ex na Leya ang ñan këno Rašel ak. Ri këno

Leya asoxari ar kē rēwënd, do Rašel, asoxari aboroxok. ³² Leya hi ko gē acēl. Rēw kēņo itošan, wac kēņo Ruben, mēne ngēņ «Nēkoyino asēniwēn». Gayikwa mondako baxo rend: «Axwēn Kaxanu awat wat ko ošēfēn oram ol. Gērēgako ahan ke han icēn indam iņ.» ³³ Leya hi ko bēte gē acēl, rēw kēņo itošan. Re ko: «Axwēn Kaxanu awēl awēl ko mēne icēn indam iņ axe ņan ex na, barikan yēl ke bēte itošan iņo ro.» Ata wac kēņo Simewoņ, mēne ngēņ «Awēl». ³⁴ Hi ko bēte gē acēl, rēw kēņo bēte itošan. Re ko: «Dodo gērēgako, icēn indam iņ monēka ke lēka, gayikako bētošan bētas rēwēn kēmo.» Mēņ wacaxēn kēņo Lewi, mēne ngēņ «Alēka». ³⁵ Hi ko bēte gē acēl, rēw kēņo itošan. Ata šēkwa kēņo Kaxanu mondako: «Aņo cēņ Axwēn Kaxanu kēmo šēkwa.» Mēņ wacaxēn kēņo Yuda, mēne ngēņ «Ašēkwa». Ata Leya seḅ ko orēw ol.

30 Rašel wat ko mēne itox aņo dēwēn ex na *Yakob*, yakēraxi kēņo end abinēm Leya eņ. Ata Rašel fel kēņo Yakob: «Cotēnēle fa obaš, angēmēne ax gi ex na mondako ašēs kēme šēs!» ² Ata Yakob ga xoŷēn kēņo Rašel, re ko: «Ba wēno nde ex Kaxanu, mēņ ar lēc ki obaš an?» ³ Yaka ko Rašel: «Awa nēkoḁo Bila, xadēp isoxari iram in, barin angaŷ amat exo dēwaxēn gēr olēkēna oram. Paḅ gē mēņ kēme hi wēno bēte ar gē obaš!» ⁴ Ata Rašel mondako ŷērēndēr babi Yakob do gē Bila, xadēp isoxari irexēm in. Yakob do gē Bila, ata bar kēni angaŷ amat. ⁵ Bila hi ko gē acēl, do rēwēn kēņo itošan Yakob. ⁶ Ata re ko Rašel: «Kaxanu wāšan ke. Abaxēt baxēt ke do yēl ke itošan.» Mēņ wacaxēn baņo asēniwēn Dan, mēne ngēņ «Kiti». ⁷ Bila, xadēp isoxari ir Rašel in, hi ko bēte gē acēl, do rēwēn kēņo Yakob itošan ikinēm. ⁸ Re ko bēte Rašel: «Mbaņ xaxēr kēmi gē abaŷe Leya, do anēka xor kēmo.» Rašel wac kēņo itošan iņo Nefētali, mēne ngēņ «Okaxēr».

⁹ Leya ga wata ko mēne anēka seḅ ko orēw ol, wēd kēņo Silēpa, xadēp isoxari irexēm in, do ŷērēndēr kēbi gē Yakob. ¹⁰ Silēpa, xadēp isoxari ir Leya in, rēwēn kēņo mēņ bēte itošan Yakob. ¹¹ Ata re ko Leya: «Oko oyekax olo!» Ata wac kēņo Gad, mēne ngēņ «Oyekax». ¹² Silēpa, xadēp isoxari ir Leya in, rēwēn kēņo bēte Yakob itošan ikinēm. ¹³ Re ko bēte Leya: «Oko onēnga oram olo! Odēnaŷ ok kē ŷana exe

macēnd asoxari ar gē onēnga!» Wac kēņo itošan iņo Aser, mēne ngēņ «Onēnga».

¹⁴ Amēd and bani xanarand bēle aņ, Ruben ye ko gēr ošēnga. Ga šanan ko andēs and bani rind bēšan bēr bēsoxari do kēni wacēnd mandēragor † aņ, wēlanēgu kēņo nēm Leya. Ata Rašel fel kēņo Leya: «Cetēle wa mandēragor ir wēlanēgu ki asēniŷ in.» ¹⁵ Yaka kēņo: «Axi gi ex na nde gwac ga xan kēye icēn indam iņ, do ŷandi ki bēte mandēragor ir wēlanēgu ke itox indam in.» Ata yaka ko Rašel: «Awa dorō gē wēj kēņun xey, end mandēragor ir asēniŷ eņ.» ¹⁶ Apenēka aņ, Yakob ga xaniw ko gēr apuŷ ko wāŷiwēnd. Leya ga xaca kēņo, re ko: «Awa dorō gē wēno kēbo xey dē. Ayēc yēc kēmi gē mandēragor ir asēniwēn in.» Ata gēmēd ijo, Yakob do gē Leya bar kēni angaŷ amat. ¹⁷ Kaxanu ga yakali kēņo Leya, hi ko gē acēl, do rēwēn kēņo Yakob itošan injoxēn iņ. ¹⁸ Ata re ko Leya: «Kaxanu šos ke, wēno ar ŷērēndēr kēbi icēn indam iņ gē xadēp isoxari iram an.» Wac kēņo itošan iņo Isakar, mēne ngēņ «Acosa». ¹⁹ Leya hi ko bēte gē acēl, rēwēn kēņo Yakob itošan injongimatēn iņ. ²⁰ Ata re ko Leya: «Kaxanu fupa ke. Dodo aņo cēņ, icēn indam iņ afēḅ ke fēḅ, gayik bētošan bēnjongimat rēwēn kēmo.» Wac kēņo itošan iņo Sabuloņ, mēne ngēņ «Afēḅ». ²¹ Ga xucak eņo, Leya rēw kēņo bēte itoxari do wac kēņo Dina.

²² Kaxanu xwita kēņo Rašel, do yakali kēņo cale iņ. Ata Rašel hi ko ar kē xor exo dēw. ²³ Hi ko gē acēl, do rēw kēņo itošan. Ata re ko: «Kaxanu anēka rēxēt ko ošēfēn oram ol.» ²⁴ Wac kēņo itošan iņo Yosef mēne ngēņ «Abaša», ga baxo rend: «Axwēn Kaxanu bašēlele wa itox icēxe!»

End napul ir Yakob eņ

²⁵ And rēw kēņo Rašel Yosef aņ, *Yakob* fel kēņo Labaņ: «Tebēle ngwa me ye, me maŷi gēr ndebi, gēr ebar edam. ²⁶ Mašēle bēsoxari bēram bēn, do gē obaš oram ol me yexēn gayik nē endebēn riyenin kēmi: wēj dēņ anang nang kēy ang riyenin kēmi ak.» ²⁷ Ata re ko Labaņ: «Axara xara kēmi bayil ro, wēj ex oyekax oram ol. Bangoc bandam baņ fel ke

† Odēwērēwēn od andēs aņo ok bani yambēnd bēsoxari bēn eni cotaxēn acēl angēmēne ani dēwēnd na.

mëne Axwën Kaxanu në endey yë laxën ke obetak ol.» ²⁸ Baš ko bëte: «Deyal ba ine kë hi acosa andey aņ, mi yë laxënënd.» ²⁹ Yaka ko Yakob: «Wëj dëj anang nang këy ang riyenin këmi ak, do ang šëna këni oyel orey gër otaxan odam ak. ³⁰ Gayikwa oyel ofënëpëne or šot bayëbi and ĥatëgu këme ol, mbaņ šëna këni. Axwën Kaxanu yël ki obetak ol elod yatir wëñ këme gër yangana irey ro. Gërëgako nand fe këme ri andiyen andam dëj?» ³¹ Wëka ko Labaņ: «Ine ĥapëk mi yël?» Yaka ko Yakob: «ÿoweÿ aye yël na. Angëmëne aĥa ĥa këy er këmi fel in, abakan këme bakan oxadac or obeci orey do gë opeÿ oday ol, axadac këmëni xadac. ³² Doro këme ye gër ed exëni dek obeci orey ol do gë opeÿ oday ok. Pitëlëbi obeci or ĥër-ĥër ol do gë opeÿ od gë bambaren ok. Bën kë hi acosa andam aņ. ³³ Or šenene oram ol ecan kë šanaya, and këy yeli ey wat acosa andam aņ. Emeci end këyo sëk axo gi ex na ĥër-ĥër yo, areka reka këmo. Bëte ifeÿ ir këyo sëk axo gi ex na gë bambaren yo, areka reka këmo.» ³⁴ Labaņ re ko: «Awa aĥa ĥa këme er re këy in!»

³⁵ Ata kwël yatijo fo, fit babi Yakob dek bapëlang band ĥër-ĥër baņ, gë obeci onëm or ĥër-ĥër ol, gë dek obeci or gë bapešen ol, do gë dek opeÿ od gë bambaren ok. Seb këbi gër otaxan od bosëniĥ enëbi kadacërand pit. ³⁶ Ĥawëtali kënebi gë mëj Yakob në oñe ond bamëdëna batas. Yakob mëj këbi xadacërand obeci ol do gë opeÿ od bayi baņo Labaņ ok.

³⁷ Ata Yakob saĥëgu ko bënini bëcëkët bënd aces, gë bënd angërëša, do gë bënd anjang. Xopëtëra ko dadët dadët xali kë watind bëpešen bëpešen. ³⁸ Ata ga xoy ko oyand ok gër ed këni šëbënd obeci, mar bayi wat-wat gër ogës od obeci or bax xerarënd gër eceb ed men. ³⁹ Mondako bani xerarënd ler gër bënini bëņo. Ata rëĥ kënebi bëmeci bënd ĥër-ĥër, bënd gë bambaren, do gë bënd gë bapešen. ⁴⁰ Opeÿ ok cëj, Yakob ašapëreli šapëreli babi gë obeci ol. Do and këbi ĥandi opeÿ onëm enëbi kera aņ fo babi sëkalind Yakob okondo od ĥër-ĥër ok, do gë od gë bambaren ok. Ata onëm ok rëĥ kënebi bënošo bënd ĥër-ĥër do gë bënd gë bambaren. Mondako baša babi Yakob bengä bend oyel or xwën këbi ol, do ababi bar na gë oyel or Labaņ ol. ⁴¹ Ata Yakob,

and këni xerarënd oyel obëtëk aņ fo baxo xoyënd bënini bënd xopëtëra baxo dadët dadët bëj, eni wataxënënd. ⁴² Barikan and këni xerarënd oyel ofišk aņ, abaxo xoy na. Oyel ofišk ol bayi këno Labaņ, do obëtëk ol xwën këbi Yakob.

End enaĥa ed Yakob eņ

⁴³ Mondako šotëra baxo Yakob napul isëm xali hi ko ar gë opeÿ odanjëm, gë obeci oranjëm, gë ogelemba do gë opali odanjëm. Hi ko bëte axwën ar okadëp otoxari do gë otošan odanjëm.

31 Akey amat, *Yakob* wël këbi obaš or Labaņ ol ga këni re: «Yakob ĥedek dek bebër xwën baxo faba irebi bën. Gë bebër xwën baxo faba irebi bën šotëraxën ko dek napul ijo.» ² Yakob wata ko mëne Labaņ ax bo ex na ga këņo nëkon gë dëxas iyekax, ang gër ĥanar ak. ³ Ata Axwën Kaxanu fel këņo Yakob: «Maÿil ngëj gër ebar ed bëxarëk bërey, gër ed rëĥ këni. Wëno gë wëj këme hi.»

⁴ Yakob ĥac këbi Rašel do gë Leya sëkëx këno gër apuÿ, gër ed babi xadacërand obeci do gë opeÿ odexëm. ⁵ Fel këbi: «Wëno anëka wata këme mëne sorix irewën ax bo ex na ga ke nëkon gë dëxas iyekax, ang gër ĥanar ak. Barikan Kaxanu, mëj ar yata këņo faba iram an, gë wëno hi ko. ⁶ Anang nang kën wën dëj mëne mbaņ riyenin këmo sorix irewën, gë oxor oram ol dek. ⁷ Barikan sorix axacërra xacërra këņo exe yamba. Bakëlëbëd epëxw nëngwët ko acosa andam aņ, bari Kaxanu aņo teb ex na exe yambara. ⁸ And re ko: “Oyel or gë bapešen do gë bambaren ol kë hi acosa andey aņ”, onëm ol dek kënebi rëĥënd bënošo bënd gë bapešen do gë bambaren. Bëte and re ko: “Oyel or ĥër-ĥër ol kë hi acosa andey aņ”, onëm ol dek kënebi rëĥënd bënošo bënd ĥër-ĥër. ⁹ Kaxanu xan këņo sorix irewën oyel orexëm ol, do yël ke wëno.

¹⁰ «Awat wat bamëni gëmëd në lakeli oyel onëm ol, amëd and babi ĥandind enëbi kera aņ. Okondo ok kënebi xerand opeÿ onëm ok: oko od gë bapešen do gë bambaren, oko od ĥër-ĥër. Opëlang ok kënebi xerand obeci onëm ol: oko od gë bapešen do gë bambaren, oko od ĥër-ĥër. ¹¹ Ata kwël gër lakeli fo ĥac ke meleka ir Kaxanu in: “Yakob!” Yaka këmo: “Woy!” ¹² Re

ko: "Këla, dënëtal eyëbi nëkon ðek okondo od këbi xerand opeý onëm ok, do gë opëlang od këbi xerand obeci onëm ok. Er exëni oko od gë bapeßen do gë bambaren, oko od ýër-ýër. Gayikwa awat wat këme ang yambara ki Labaņ ak. ¹³ Wëno ex Kaxanu, ar şalew këyo gë ebeya gër Bet-El, gër ed rëð këy ekaý do xoş këy ogu an. Gërëgako, canël ebar elo ro, ey maýixën gër ebar ed gër ed rëw këni."»

¹⁴ Raşel do gë Leya yaka këno: «Biyi cëņ gër iciw ind faba irebi, er këmi bëteli aþo bo ex na.

¹⁵ Ang bëliyer fo hi këmi gayikako anëka fan këbo xali yamb ko napul ir şotaxën këbo in.

¹⁶ Dek napul ir xana ko Kaxanu gër faba irebi in, biyi do gë obaş orebi ol xwënëk. Gërëgako, dil ðek er fel ki Kaxanu in.»

¹⁷ Ata Jakob fërëyëтали këbi bolindaw do gë obaş orexëm ol yaņ gër ogelemba. ¹⁸ Bar këbi ðek oyel orexëm or şot bafi na gër ebar ed Padaņ-Aram ol, do gë ðek bacota bandexëm þaņ, do kwël ko bakand ond gër sëm *Isak* oņ, gër ebar ed *Kanahan*. ¹⁹ Yatijo ye baxo Labaņ gër ekaca ed omban ond opeý odexëm. Raşel reka këņo atox and ebax eðaş ed sëm aņ.

²⁰ Ata Jakob mondako sitinaxën baņo Labaņ, arandëwëra and Aram an, ga ko waiþi pelarëxe. ²¹ Monawa nawa baņo, do kwël ye ko gë ðek þeþër xwën baxo þën. Ga xegëta ko yeb in, fab ko gand osënd or ebar ed Galahad.

End etëf ed Jakob eņ

²² Ga xucak bakey batas, fel këno Labaņ mëne *Jakob* anëka nawa këņo. ²³ Labaņ ga bar këbi þër ekun edexëm þën, sëf këno Jakob. Ye këni bakey þanjongëbaki ðamana sëkaxën këno gër osënd or ebar ed Galahad. ²⁴ Barikan Kaxanu şanayaxën këņo gëmëð në lakeli Labaņ arandëwëra and Aram an, ðamana eni paþëraxën gë Jakob. Fel këņo: «Këreyëņo dexërad na ðe Jakob.»

²⁵ And hat ko Labaņ gër ebar ed Galahad aņ, sëkëx këņo Jakob kap gër etënd, gër ed ri baxo akwëndaya andexëm. Labaņ do gë þër laņëtaw baņo þën ri këni þën þëte ler na fo akwëndaya andeþën aņ, gër osënd or gër ebar ed Galahad. ²⁶ Ata Labaņ wëka këņo Jakob: «Inewa ri këy? Asitinaxën sitinaxën këye do wëlaw këyëbi odënaw odam ok ang þësoxari þër sëraw këyëbi në emer fo! ²⁷ Inewa

na waxënëgu këye do hërëgu këy, pelarëxe? Kido afela felaw baye, wëno ata ri dome ofëna or mi pelaraxën gë odënaw odam ok, do bela þën eni nëwëra ojëkan od onënga, gë batëmb þaņ, do gë ofarix ol. ²⁸ Barikan, wëj aye teþ ex na mi pelar momëgar gë şaca þën do gë odënaw odam ok! Ata ang aşenëk fo ri këy ðe.

²⁹ Axor xor këme mun denan eñëņëna, þarikan Kaxanu, mëņ ar yata këņo sorix an, fel ke ganëka gëmëð: "Këreyëņo dexërad na ðe Jakob!" ³⁰ Gërëgako, ga yow këy or laņ gayik mbaņ xofi baxi ekun ed sorix el, ine cëņ rekaxënëgu këy eðaş edam el?»

³¹ Jakob yaka këņo Labaņ: «Ayëdara yëdara bame ga bame yëland mëne axan këye xan odënaw oday ok. ³² Barikan end eðaş edey eņ cëņ, gër ar këy sëk yo, ar ecës ex! Bela þëreþi þëjo ex ngëņ otëde ok, calal er xwën këy in gër akwëndaya andam. Ga wat wat këy, kanal!» Jakob axo nang bana mëne Raşel rekawëk eðaş elo.

³³ Labaņ lil ko gër aner and Jakob, þëte gër and Leya, do gër and okadëp otoxari oki, ýoweý axo wat ex na. Ga şanëgu ko gër aner and Leya, lil ko gër and Raşel. ³⁴ Raşel wëð ko eðaş el, lilali ko gër aňëmëna and gelemba, do ýëpaxën ko. Labaņ xëþëtëra ko ðek aner aņ, þari ýoweý axo wat ex na. ³⁵ Ata Raşel fel këņo sëm: «Faba ga wat këy ame kani ex na mi pëbaxën, kërey koý na, gë apacaw aņ hi këme.» Aşalara yo aşalara, Labaņ axo wat ex na eðaş edexëm el.

³⁶ Ata Jakob logën këņo. Ga këņo xeýan Labaņ, re ko: «Ine ex amena andam aņ? Eñëņë-nax end fe wa ri këme, sëfaxënëgu këye gë ox-oý or go olo? ³⁷ And yëlëxëyëtëra këy ðek oýënga oram aņ, er xwën këy nde wat këy na? Masinëlëbi þëram þën do gë þërey þën enëþo ðëcaxën biyi þëxi! ³⁸ Þëniy alapem ri këme gër iciw indey. Elod ami pel ex na mëne emeci enëm endey, ba ifeý inëm irey nacëk. Þëte elod amo yamb ex na xondo irey. ³⁹ Ejel ed law këno o#wacar obapuý el, elod amo maýelil ex na. Wëno baņo nëmbënd gë ejel ebëngw edam. Wëj anëýali baye nëýalind mi maşën ejel ed reka këne hik gëmëð, hik goyat el. ⁴⁰ Aşor baxe şorënd oyat ok, mbaņ bame sorond gë ayem in gëmëð, do akwëð abame şot na. ⁴¹ Þëniy alapem ri këme gër iciw indey. Riyenin këmi

bëniy epëxw gë bënax në end napul ir odënaŵ oki odey eņ. Bëniy bënjongimat mëni cotaxën obeci oram ol do gë opeŷ odam ok. Barikan wëj nëmbët këy bakëlëbëd epëxw acosa andam aņ. ⁴² Kido Kaxanu, mëņ ar yata këņo šaca iram *Abëraxam* an, mëņ ar baņo rëgënd faba iram *Isak* an, axe dëca bana, taxan šanëgu dome iciŵ indey iņ. Kaxanu awat wat ko toro indam iņ, do gë asëkwëra iram in, do ganëka gëmëd mëņ rëc këbo.»

End eter Jakob do gë Labaņ eņ

⁴³ Labaņ yaka këņo *Jakob*: «Bolindax, odënaŵ odam ex, obaš olo, obaš oram ex, oyel olo, oyel oram ex, do dek er këy watënd in, wëno xwënëk. Wëno ine këme xor mëni din doru odënaŵ odam ok, ba obaš or rëw kënebi ol? ⁴⁴ Gërëgako awël nde, yatare eter wëno gë wëj, do eter elo gilex sede irebi in!» ⁴⁵ Ata Jakob ŵedf ko ekaŷ do rëd ko.

⁴⁶ Ga xucak eņo, Jakob fel këbi bër ekun edexëm bën: «Međanëgune oxaŷ.» Ata ŵedfaraw këni oxaŷ do bun këni. Mëņ gë Labaņ yambëra këni na gër angëb and oxaŷ. ⁴⁷ Labaņ ŵac ko angëb aņo «Yegar Saxaduta», do Jakob mëņ ŵac ko «Galehed». ⁴⁸ Ata re ko Labaņ: «Angëb and oxaŷ aņo ex doru sede ir wëj gë wëno in!» Mëņ bayixënëk omac od «Galehed», mëne ngëņ «Angëb and ex sede aņ», ⁴⁹ do «Mitësëpa», mëne ngëņ «Angëb and enëkona», gayik Labaņ are re baxo: «Axwën Kaxanu nëkonalebo and ke šapëre ro aņ! ⁵⁰ Angëmëne arixëra këyëbi rixërand odënaŵ odam ok, angëmëne bësaxari bësëxe baša këyëbi na, ax gi ex na gë ala kën fabër. Titinal, Kaxanu ex sede ir biyi bëxi in.» ⁵¹ Ata Labaņ fel këņo Jakob: «Ebun ed oxaŷ elo, ekaŷ ed xwëšak elo, wëno rëdëk mërëxand ir biyi bëxi. ⁵² Ebun ed oxaŷ elo do gë ekaŷ ed xwëšan këme elo, ex otede odebi ok: ame kucali na oxaŷ oņo, me yeli gand ed hi këy mi dinanaxën eñëņëx. Do wëj bëte ay kucagu na oxaŷ oņo, ey yeli gand ed hi këme eye dinanaxën eñëņëx. ⁵³ Kaxanu, mëņ ar yata këbi *Abëraxam* do gë Naxor an, gilexo arëc arebi an (mëņ ex Kaxanu, ar yata këņo axarëk arebën an).»

Ata Jakob yašar ko gër oŵac or Ar ko rëgaxënënd sëm *Isak* ol. ⁵⁴ Ga xucak eņo, Jakob ri ko šadaxa na gër etënd elo. Ŵac këbi

bërexëm bën gër eyambëran. Yambëra këni do xey këbi na gër etënd elo.

32 Ga xeyëk, Labaņ xani ko mopëd, felarëra këni momegar gë ejiŵ bën do gë bobiŵ. Ga šalendëra këbi, xani ko do kwël ŵaŷi ko gër ndebën.

² Jakob fakët ko fëña irexëm in. Ata šanayaxën këno omeleka od Kaxanu. ³ Ga wat këbi, Jakob re ko: «Bëjo bër enga end Kaxanu exëni!» Ŵac ko na gër ed ebani «Mahanayim», mëne ngëņ «Benga beki beņ».

End ekofëtar ed gë Esawu eņ

⁴ *Jakob* lëngwali këbi bërolaŵën gër abinëm *Esawu*, gër Seyir, gër ebar ed Edom. ⁵ Er re baxo: «Mondako këno felëx, Esawu, axwën aram an: “Jakob, xadëp irey in, ga re ko: aniyitara niyitaraw ke gër Labaņ bën, ang aliyer fo, do alembeliw lembeliw ke oliyer oram ol xali gërëgako. ⁶ Ašotëgu šotëgu këmëni de oxey, gë opali, gë opeŷ, gë obeci, gë okadëp otošan do gë otoxari. Awa axwën, bër yelik bëjo, bërolaŵën bëram exëni. Wëno laŵënëli këbi ga këme yarënd oyekax orey ol, exe kofëtaraxëne.”»

⁷ Bërolaŵën bën ga bakaw këni fel këno Jakob: «Aye ye këmi xali gër abinëx Esawu. Në ekacaw exi mëņ bëte gë ocambenjar okeme onax.» ⁸ Ata Jakob yëdara ko mbaņ, anjiŷ aņ xap këņo mokap dëņ. Šapëreli këbi bela bërexëm bën benga beki. Mondako fo šapëreli babi bëte oyel ol: opeŷ ok do gë obeci ol bebët ibat, oxey ol do ogelemba ok bebët ijo. ⁹ Er baxo rend: «Angëmëne Esawu ebi űŵëlën engamat do ebi kor, enga ekinëm eņ ašana këno šana.»

¹⁰ Ata Jakob ko šalend mondako: «Axwën Kaxanu, wëj ex ar yata këņo šaca *Abëraxam* an, bëte wëj fo yata këņo *Isak*, faba iram. Wëj ex ar fel ke: “Bakal gër ebar edey, gër ed rëw këni, do wëno arin këmi rin enjekax eņ!”

¹¹ Emëlaya ed wëlaya këye wëno xadëp irey el axuri xurik. Bëte benjekax bend rin këye beņ, axe ñap ex na. And xegëta bame *Yurëdeņ* ijo aņ, ošët fo lëkaya bame. Barikan doru bëram bën benga beki exëni. ¹² Axara xara këmi dacëtele gër otaxan od abaŷe Esawu! Gayikwa ayëda këme yëdand ba ayow ko yow exe mereli, ebi daŵëra bësaxari bën, do gë obaš

ol. ¹³ Wěj ga fel ke wa: "Arin këmi rin enjekax eņ, do ašėnan këme šėnan andėwėra andey aņ ang edini ed gėr angwėngw fo, ed ala ax kor na exo pėn el!"»

¹⁴ Ata yatijo, na xey baņo Jakob. Sana këbi gėr napul ir šot baxo, oyel or kėņo fupaxėn abinėm Esawu ol. ¹⁵ Sana këbi obeci onėm okeme oki, do gė řapėlang alapem; opeỹ onėm okeme oki, do gė okondo alapem. ¹⁶ Sana këbi řėte ogelemba onėm ofėxw osas, gė batox band banėři yerinėnd ak; oxey onėm ofėxw onax, do gė okwėlėkwėl epėxw; opali onėm alapem, do ocan ok epėxw. ¹⁷ Mondako fitėra babi oyel olo řenga řenga, do engu kala gė axadac arexėm. Fel këbi řėxadac řėn: «Dėngwayin tan, do en tebėtar motebėtar.» ¹⁸ Fel kėņo axadac aņanar an: «And kėn fed gė abaỹe Esawu aņ do exi mėka: "Noỹo xwėn ki? Feye kėy yend? Noỹo wa xwėn këbi řek oyel or lėngwėna kėyėři olo?"» ¹⁹ Yakayido: "Jakob, xadėp irey in, xwėn këbi. Axwėn Esawu, er fupaxėn ki lėngwaliw ko. Mėņ dėņ nė etėfėgu ebo."»

²⁰ Ata fel këbi eņo fo axadac axinėm an, gė asasėn an, do gė řek řėr babi řėfėnd řenga řend oyel řėn: «Mondako kėno felėf Esawu, axwėn aram an, and kėn fed aņ. ²¹ Deyidėn: "Jakob, xadėp irey in, gand emban řayiw ko".» Gayikwa er baxo yėland: «Axoc kėņo xoc oxoỹ orexėm ol gė er fupaxėn kėmo do lėngwali kėme in. Bamat ařa ko řa exu kaca, do mi kofėtar gė onėnga fo!» ²² Ata Jakob mondako lėngwali babi oyel or fupaxėn baņo ol, do mėņ xey kėņo na gėr akwėndaya.

End okaxėr ond Jakob eņ

²³ Ata yatijo gėmėd, Jakob gė řėsoxari řėxi řėrexėm řėn, gė okadėp otoxari oki od řėsoxari řėrexėm ok, do gė řėtox epėxw gė imat řėndexėm řėņ, xegėta kėni lar ir kėni řacėnd Yabok in. ²⁴ Abar řar babi, xegėta kėni lar in gė řek řėbėr xwėn ko řėn. ²⁵ Jakob řayi ko gabat ekeg elo. Ata řanayaw ko ala do xaxėr kėni gė mėņ xali kė wecand. ²⁶ Ala ajo ga wat ko mėne anėka dėņ řėkwan kėņo eņo řap in, xėm kėņo gėr epem. Ata Jakob lonėta ko nand bani xaxėrėnd na. ²⁷ Ata re ko ala ajo: «Tebėle me ye, gayikwa anėka kė wecand.» Yaka ko Jakob: «Ami teř na ey ye, xarak aye yėl ex na

obetak ol.» ²⁸ Ala ajo řėka kėņo: «Ake kėni řacėnd?» Yaka ko: «Jakob.» ²⁹ Re ko: «Macindėleni gėrėgako Isėrayel, kėrex bo na ga kėni řacėnd Jakob. Gayikwa axaxėr xaxėr kėn gė Kaxanu do gė řela řėn, řarikan wěj xor kėři.» ³⁰ Jakob řėka kėņo: «Kėla pelėle wa ořac orey ol.» Yaka ko: «Ine kėye řėkaxėnėnd ořac oram ol?» Ata yėl kėņo obetak ol.

³¹ Jakob řac ko na gėr ed xaxėr bani «Peniyel», mėne ngėņ «Dėxas ir Kaxanu in». Gayikwa are re baxo: «Afabėr řabėr kėmi gė Kaxanu, do řayi kėme abėngw.» ³² Eřan eņ anėka bax řėnėgund and baxo xucand Jakob Penuwel aņ. Ata kėņo racėtėnd oņe oņ, ga lonėta ko gėr epem. ³³ Mėņ ex xali doro, řėrandėwėra and Isėrayel řėn ani yakėnd na angėn and gėr emef aņ, gayik gėr angėn aņo řembayř baxo Jakob.

End ekofėtar ed Jakob do gė Esawu eņ

33 Jakob ga řėnėta ko, watėgu kėři Esawu do gė ocambenjar okeme onax ok ga kėni řatėgu. řapėreli kėři obař ol, mar hi kėni mėrėxand ir Leya do gė Rařel, mar mėrėxand ir okadėp otoxari od řėsoxari řėrexėm ok. ² Lėngwėn kėři okadėp otoxari ok do gė obař orebėn ol. Bėtėgu kėři Leya do gė obař orexėm ol, do felata kėři Rařel do gė Yosef. ³ Jakob mėņ dėņ, lėngw ko gėr engu eņo, do foxi ko řanjongėřbaki eyiř el řėř gėr ebar, xali řėkar kėři gė abinėm. ⁴ Ata Esawu řėr ko fed kėři. Wėga kėņo Jakob řėxiř gėr egėla, do řes kėři řėn tak řėxi. ⁵ Esawu ga řėnėta ko, wat kėři řėsoxari řėn do gė obař ol. Ata řėka ko: «Nobėn ex wa řėjo?» Yaka ko Jakob: «Bėjo ex obař or yėl ke Kaxanu ol gė oyekax orexėm ol, wėno xadėp irey in.»

⁶ Okadėp otoxari ok do gė obař orebėn ol řėka kėno Esawu, do foxira kėři. ⁷ Leya do gė obař orexėm ol řėka kėno řėte, do foxira kėři. Bėte Yosef do gė Rařel řėka kėno, do foxira kėři. ⁸ Ata re ko Esawu: «Do ine ex wa řek oyel or fedėgu kėmi olo?» Yaka ko Jakob: «Exe kofėtaraxėne gė onėnga fo řet kėmi, řaba!» ⁹ Re ko řėte Esawu: «Abaỹe, ařotėra řotėra kėme wėno řėte! Er xwėn kėy in, řayilexi.» ¹⁰ Yaka ko Jakob: «Ali, axara xara kėmi, kanal axana er fupa kėmi in gayikako gė onėnga fo xofėtar ke. Enimin, wėno ga řanaya kėme gėr lėngw irey

nangède gër lëngw ir Kaxanu fo, do xofëtar ke gë onënga fo. ¹¹ Këla kanal axana er fupa këmi in, oyel orey ex, gayikako gë oyekax orexëm ol yëlëra ke Kaxanu xali šotëra këme đek er ebax me cot in.» Jakob nëyali këņo Esawu xali ŵa ko.

¹² Esawu re ko: «Awa medërane đek oýënga oņ ene yexëne, wëno kë lëngwa.» ¹³ Ata yaka ko Jakob: «Faba, anang nang këy mëne obaš ol ani kem ex na. Bëte nëkodëbi opey onëm ok, gë obeci onëm ol, do gë oxey or gë batox band kë yerind ol. Angëmëne akey amat fo nëyali kënebëne oņe oņ, đek këni šësëra oyel obeja ol. ¹⁴ Axara xara këmi faba, dëngwal wëj. Endëmane endëmane këmi sëfëli wëno xadëp irey in, gë obaš ol do gë oyel ol, xali mi űatëli gër ndewën, gër ebar ed Seyir.» ¹⁵ Ata re ko Esawu: «Awa faxëtël mi tebën ndakaņ mar ocambenjar odam ok.» Yaka ko Jakob: «Oko në end ine ngwa? Faba, axara xara këmi, tebanële din!» ¹⁶ Ata kwël yatijo fo, baka baxo Esawu ond gër ebar ed Seyir oņ.

¹⁷ Ga xucak eņo, Jakob ye ko kwël ond gër Sukot oņ. Bayënayax ko baciw, do rindëranëx këbi baner oyel orexëm ol. Mëņ ŵacaxën këni fën gër ed hi bani «Sukot», mëne ngëņ «Baner baņ».

End gër Sišem eņ

¹⁸ Ata Jakob mondako ħat baxo abëngw ga xaniw ko gër ebar ed Padaņ-Aram. Ĥat ko gër angol and Sišem, gër ebar ed *Kanahan*. Ri ko akwëndaya andexëm aņ ler gër angol aņo.

¹⁹ Jakob wëđ ko batama këme band kodı do yëc ko ebar gër otaxan od bosëniw bor Amor, sëm ir Sišem. Gër ebar elo ri baxo akwëndaya andexëm, ler gër angol and Sišem. ²⁰ Jakob ri ko na angëb and eņo caleraxënënd Kaxanu, do ŵac ko «El-Eloxe-Isërayel», mëne ngëņ «Kaxanu, Kaxanu, mëņ ar yata këņo Isërayel an.»

End Simewoņ do gë Lewi eņ

34 Akey amat, Dina endënaw end rëwën këno Leya Jakob eņ, ye ko ebi nangëgu odënaw od gër ebar elo ok. ² Ata Sišem, asëniw ar Amor, emun end ebar ed bërändëwëra and Het eņ, wat këņo Dina. Ga sëra këņo, wëla këņo, do lakix këni, xarak ax ñap ex na. ³ Ata

Sišem lëka këņo monëka dëņ Dina, endënaw end Jakob eņ. Sišem ħan këņo mbaņ endënaw emeja eņo. Bend ko xwëtaya gër emëkw edexëm fo baņo felënd endënaw emeja eņo. ⁴ Sišem fel këņo sëm Amor: «Karanële endënaw eņo, wëno mo ñër ýandi ke.» ⁵ Ata ga nang ko Jakob mëne Sišem abuyarën buyarën këņo abiw Dina, šësina ko yem xali ħatëgu këni bosëniw ga hiw këni gër apuý, gër oxadac or oyel.

⁶ Ata Amor, sëm ir Sišem, yow ko gër ed ebaxo Jakob eni ñëpaxën end Dina eņ. ⁷ And bani ħatëgund bosëniw bor Jakob aņ, ga hiw këni gër apuý, nang këni ecëfëanaxik eņo. Hi këbi nangède aširëra širëra kënebi fo, do xoý këni xali xurik, gayik Sišem amena atëm ri baxo pađ gër bërändëwëra and Isërayel, ga laki bani ako gë endënaw end Jakob eņ, xarak eņo ax ñap ex na. ⁸ Amor fel këbi: «Asëniwën Sišem wa ħan këņo endënaw endewën eņ, yëline eņo ñër, axara xara këmun. ⁹ Wën gë biyi axor këne xore ene đëkëre pađ gë oýer oņ. Wën enëbo yëlënd odënaw odewën ok, do enëbi ñërënd odebi ok. ¹⁰ Andamat këne lëge do ebar el edewën kë hi. Cëxwayayin ro, en pandërand, do en yëcënd owar or kën xwën.»

¹¹ Sišem yow ko fel këbi sëm ir endënaw do gë bobinëm: «Tebanine! Wëno ayël këmun yël er këne wëka yo. ¹² Pënëtayin mbaņ napul ir këmun wëđën in, do gë exëbëanaxik er këmun yël in. Ayël këmun yël er këne wëka yo. Barikan fo, yëline endënaw eņ mo ñër!»

¹³ Bosëniw bor Jakob yaka kënebi gë osit Sišem do gë Amor, sëm irexëm, gayik Sišem abuyarën buyarën baņo Dina, imaýe itoxari indebën iņ. ¹⁴ Fel kënebi: «Ax mënd ex na mo yël imaýe itoxari indebi iņ asošan axacërex: ošëfën osëm ex eņo gër enëng endebi! ¹⁵ Dama mi maxën end re kën eņo, afo en ma pere en gi ang biyi ak: asošan ar ex yo eno kac axac. ¹⁶ Aņo fo këmun yël odënaw odebi ok, do biyi bëte mëni ñërënd odewën ok. Ata këne lëge në erebat, do ene giye bulunda ibat. ¹⁷ Biyi ata këmo wëđ endënaw endebi eņ, do kwël mi dëfa angëmëne anëbo faxët ex na, angëmëne an ma ex na enun kacënd axac.»

¹⁸ Amor do gë asëniw Sišem ŵa këni eyeyan elo. ¹⁹ Ataņ šambenjar in ŵa ko exo di mondako gayik mbaņ ħan baņo endënaw end

Yakob eņ. Xarak Sišem, ar gapak ebaxo gër dek ekun ed sëm. ²⁰ Ata Amor do gë asëniw Sišem ye këni gër ebët ed angol andebën. Fel kënebi bela bër lëg bax gër angol andebën bën: ²¹ «Bela bëjo, bër aketëxeta ex ro gër ndebi. Dëgëlexëni gër ebar edebi ro, do eni pandërand. Ebar edebi el aņang ŷangëk, axëñ këni xëñ! Biyi aņer kënebe ŷana enëbe nërënde odënaw odebën ok, do bën enëbi nërënd odebi ok. ²² Barikan eni maxën edëg ed andamat gë biyi el, emat wëka këni, ene gixëne bulunda ibat. Asošan ar ex yo gër ndebi ro eno kac axac, ang xac kënebi bën ak. ²³ Oyel orebën ol, gë napul irebën in, do gë oŵacar orebën ol, ax gi ex na nde ata kënebe xwëne? Mane wa aŵa emat end wëka kënebo eņo, ene dëgaxëne andamat.» ²⁴ Dek bër bax šanënd gër ebët ed angol bën wël kënebi Amor do gë asëniw Sišem. Ata dek bësošan bër bax šanënd gër ebët ed angol bën ŵa këni enëbi kac.

²⁵ Yatir akey atasën, xarak anëka këni sorond, Simewoņ do gë Lewi, bosëniw bor Yakob, bër acël amat gë Dina bën, wëd këni ala kala duxuma irexëm in. Ĥat këni gër angol endëmane fo, ala abi wata ex na. Laŵëra kënebi dek bësošan bën. ²⁶ Ĥaš kënebi bëte gë oduxuma ok, Amor do gë asëniw Sišem. Xanaw këno Dina gër iciw ind Sišem, do kwël šan këni. ²⁷ Bosëniw bor Yakob bëjo xoba këni gër bësësëk do xwëcara kënebi. Xandëra kënebi bacota baņ dek angol aņ, gayik imaņe itoxari indebën in buyarën bano. ²⁸ Xandëra kënebi oyel orebën ol: opey, gë obeci, gë oxey, gë opali, gë dek er ebax gër angol in, do gë er ocënga in. ²⁹ Xandëra kënebi bacota bandebën baņ. Sërara kënebi bësoxari bërebën bën, gë dek bër gër oxun orebën bën, do gë dek bebër ebax gër bëciw bën.

³⁰ Ga xucak eņo, Yakob fel këbi Simewoņ do gë Lewi: «Wën ata etëm eņ wëlanëgu këne. Awërax këne xwët bër lëgëk gër ebar elo ro bën, gë bërändëwëra and *Kanahaņ* bën, do gë bër and Përisi bën. Wëno bela bëfënpëne fo šot këmeni. Bën ata këne barënan ene mereli, do enëbo daŵëra wëno gë bër iciw indam bën.» ³¹ Simewoņ do gë Lewi yaka këni: «Aņap nde ŷapëk eno dixëra imaņe itoxari indebi in ang asoxari aņacaxik fo?»

End orëfa or Yakob eņ

35 Akey amat, Kaxanu fel këno *Yakob*: «Kanil ey dëfa yaņ gër Bet-El, ey dëgëx fën. Dinëxëde angëb wëno Kaxanu, ar šanayaxën baxi and bay hërënd eyo cana abinëx *Esawu* an.» ² Ata Yakob fel këbi bër iciw indexëm bën, do gë dek bër ebax gë mëņ bën: «Dapin olaš or ex mërëxand irewën do xwëta kën ang Kaxanu fo oņ. Wunëtarayin, do nëmbarayin banjëm baņ. ³ Yaņ gër Bet-El këne rëfaye. Fën këmo rinëx angëb Kaxanu, mëņ ar yakali baxe cale yatir šëmura baxe an, do mëņ ar xaxa ke gër fëña iram an.» ⁴ Ata fëxwendëra këno Yakob dek olaš orebën or ebax gër otaxan odebën oņ, do gë dek baņepe band bakara bani gër banëf bandebën baņ. Yakob wëg ko dek bebijo, dila gër edëp ed ananga and ex ler gër Sišem. ⁵ Ga ri këni mondako, kwël ye këni. Kaxanu lapan këbi anjiy atëm bër lëgërak gër bangol band ler ler na gër ed ebani bën. Ata anëbi tëf ex na bosëniw bor Yakob.

⁶ Yakob do gë dek bërëxëm bën Ĥat këni gër Lus, mëne ngëņ gër Bet-El, gër ebar ed *Kanahaņ*. ⁷ Rix ko angëb do ŵac ko na gër ed ebani «El-Bet-El», mëne ngëņ «Kaxanu, ar gër Bet-El an». Gayikwa Kaxanu na šanayaxën baņo Yakob, and baxo hërënd eņo cana abinëm aņ.

⁸ Ata Debora, asoxari ar rafën baņo Rebeka an, šës ko. Wëxëta këno ler gër Bet-El, dila gër aces and nëngwët bani oŵac «Atëx and otes».

⁹ Ata Kaxanu šanayaxën këno bëte Yakob, ga hiw ko gër ebar ed Padaņ-Aram. Yël këno obëtak ol.

¹⁰ Ata re ko Kaxanu: «Oŵac orey ol Yakob ex, bari ax bo na ga këni ŵacënd Yakob. Isërayel këni ŷana eni macënd.» Mondako nëngwët baxo oŵac orexëm ol: Isërayel. ¹¹ Re ko bëte Kaxanu: «Wëno ex Kaxanu, ar xorëk bey dek an. Dëwëlëbi obaš oranjëm, do nëmbërexëni mbaņ. Enëng do gë amara and benëng kë šanëgu gër ndey. Bemun kë šanaya na gër bër këyëbi rëw. ¹² Ebar ed yël këmeni *Abëraxam* do gë *Isak* el, ayël këmun yël, wëj do bërändëwëra andey bën, and këy xuca aņ.»

¹³ Ata Kaxanu ga xani ko, ko šëgënd yaņ yaņ na gër ed bani yeyandërand gë Yakob. ¹⁴ Yakob rëd ko ekaņ na gër ed yeyaneli baņo Kaxanu. Xoš ko gër ekaņ ed rëd baxo elo ogu

do gë ngoy ex gixën ekaỹ ecëbax. ¹⁵ Yakob wac ko na gër ed ebani Bet-El, na gër ed yeyaneli baņo Kaxanu.

End ecës ed Rašel eņ

¹⁶ Yakob gë bër ekun edexëm bën xani këni na gër Bet-El. Anëka bani saxand gër Efërata, ga rëwëra ko Rašel. Barikan orëw olo mbaņ yëka baņo. ¹⁷ And baņo rëwënd itox aņ, asoxari ar baņo rëcand gër orëw an, re ko: «Kërey yëdara na, lëmëta šot këyo bëte.» ¹⁸ Damana exo kotixën, wac këņo lëmëta in «Ben-Oni», mëne ngëņ «Asëñiwën ir ayambën iram». Barikan sëm nëngwët këņo «Beņëšame», mëne ngëņ «Asëñiwën ir liw iram». ¹⁹ Ga xoti ko Rašel, wëxëta këno gër fëña ir gër Efërata, mëne ngëņ ir gër Betëlex-em. ²⁰ Yakob rëcf ko ekaỹ gër yeg ir Rašel. Ata ekaỹ elo na bayik xali doro.

²¹ Isërayel gë bër ekun edexëm bën rëfa këni do rix këni akwëndaya andebën aņ yabët ebar ed Migëdal-Eder el. ²² Amëd and lëg baxo Isërayel na gër ebar elo aņ, Ruben ye ko laki këni gë Bila, asoxari ar yëpa bani aỹëpa fo gë sëm an. Ata nang ko Yakob.

Bosëñiw bor Yakob er hi bani epëxw gë bëxi. ²³ Bëtošan bënd rëw këbi Leya beņ: Ruben, iñanar ind Yakob iņ, gë Simewoņ, gë Lewi, gë Yuda, gë Isakar do gë Sabuloņ. ²⁴ Rašel mëņ cëņ, rëw këbi Yosef do gë Beņëšame. ²⁵ Bila, xadëp isoxari ir Rašel in, rëw këbi: Dan do gë Nefëтали. ²⁶ Silëpa, xadëp isoxari ir Leya in, rëw këbi Gad do gë Aser. Bën ex bosëñiw bor Yakob, bër rëwëgu këbi gër ebar ed Padaņ-Aram bën.

²⁷ Ata Yakob gë bër ekun edexëm bën hat këni xali gër sëm *Isak*, gër Mamëre, ler gër Kiriya-Arëba, gër ed këni wacënd bëte Ebëroņ. Fën lëg bani ang bëliyer fo *Abëraxam* do gë Isak. ²⁸ Isak ga liya ko bëniy këme gë ofëxw ocongosas, ²⁹ šës ko. Ata Isak moped fed baņo oxar ol, damana baraxën këni gë bëxarëk bërexëm bër šësëk elod anëka fo bën. *Esawu* do gë Yakob wëxëta këno.

End orëfa or Esawu eņ

36 Mondako ex andëwëra and *Esawu* aņ, mëņ ar bano wacënd bëte Edom an.

² Esawu yër babi odënaw od gër ebar ed *Kana-haņ*: Ada abiw ar Eloņ, arandëwëra and Het an, do gë Oxolibama, abiw ar Ana, ejiw ed Tësi-bewoņ, arandëwëra and Hor an. ³ Baša këņo bëte Basëmat, abiw ar Isëmayel, abinëm ar Nebayot. ⁴ Ata Ada rëwën këņo Esawu, Elifas. Basëmat mëņ, rëwën këņo Rehuwel. ⁵ Oxolibama rëwën këņo: Yewuš, gë Yalam, do gë Kore. Bën ex bosëñiw bor Esawu, bër rëw kënebi na gër ebar ed Kanahaņ bën.

⁶ Akey amat, Esawu bar këbi bësoxari bërexëm bën, gë bosëñiw, gë bobiw, do gë dek bela bër iciw indexëm bën. Bar këbi bëte dek oyel orexëm ol, do gë beber šotëra baxo na gër ebar ed Kanahaņ bën. Ye ko kwël orëfa në ebar ecëxe, eni na wëtaraxën gë abinëm *Yakob*. ⁷ Gayikwa napul ir šot baxo ala kala in axuri xuri bax ga yëmbëk. Ax mënd bana eni dëg në erebat. Bëte na gër ebar ed yëpa bani ang bëliyer fo el, oyel orebën ol abani xëñ na. ⁸ Esawu ye ko yëpax ko gër ebar ed kap gër etënd ed Seyir. Esawu ex wa Edom.

End bërändëwëra and Esawu eņ

⁹ Mondako ex andëwëra and *Esawu* aņ, sëm ir Edom, gër ebar ed kap gër etënd ed Seyir. ¹⁰ Omac od bosëñiw bor Esawu ok ebax: Elifas, ar rëwën këņo alindaw Ada an, gë Rehuwel, ar rëwën këņo alindaw Basëmat an. ¹¹ Ata bosëñiw bor Elifas hi këni: Teman, gë Omar, gë Tësefo, gë Gatam, do gë Kenas. ¹² Timëna, ebax asoxari ar yëpa bani aỹëpa fo gë Elifas, asëñiw ar Esawu an. Timëna ijo rëwën këņo Amalek. Ata bën ex bosëñiw bor Ada, asoxari ar Esawu an.

¹³ Bosëñiw bor Rehuwel exëni: Nahat, gë Sera, gë Šama, do gë Misa. Bën ex bosëñiw bor Basëmat, asoxari ar Esawu an. ¹⁴ Mondako bax omac od bosëñiw bor Oxolibama ok, abiw ar Ana, asoxari ar Esawu an. Ana ijo ex mëņ bëte abiw ar Tësebewoņ an. Mëņ rëwën baņo Esawu: Yewuš, gë Yalam, do gë Kore.

¹⁵ Mondako hi bani bemun bënd bosëñiw bor Esawu beņ. Gër andëwëra and Elifas, iñanar ind Esawu iņ: Teman, gë Omar, gë Tësefo, gë Kenas, ¹⁶ gë Kore, gë Gatam, do gë Amalek. Bën ebax bemun bënd andëwëra and Elifas beņ, gër ebar ed Edom. Bën ex bosëñiw bor Ada. ¹⁷ Mondako hi bani bemun beņ gër

bosēñiŵ bor Rehuwel, asēñiŵ ar Esawu: Nahat, gē Sera, gē Šama, do gē Misa. Bēn ebax bemun bend andēwēra and Rehuwel beṅ, gēr ebar ed Edom. Basemat, asoxari ar Esawu an, ebax ejiŵ edebēn.

¹⁸ Mondako hi bani bērandēwēra and Oxolibama bēn, asoxari ar Esawu an. Gēr bērandēwēra and Oxolibama, abiŵ ar Ana, asoxari ar Esawu an, bemun beṅ er hi bani: Yewuŝ, gē Yalam, do gē Kore. ¹⁹ Bēn ebax bosēñiŵ bor Esawu, do bēn ebax bemun bendebēn beṅ. Esawu ex wa Edom.

²⁰ Mondako hi bani bosēñiŵ bor Seyir, arandēwēra and Hor an. Bēr lēg bax gēr ebar elo na bēn, er hi bani: Lotañ, gē Šobal, gē Tēsibewoṅ, gē Ana, ²¹ gē Dišoṅ, gē Etēser, do gē Dišaṅ. Bēn ebax bemun bend bērandēwēra and Hor, do gē dek obaŝ or Seyir gēr ebar ed Edom beṅ. ²² Obaŝ or Lotañ ol er hi bani: Ori do gē Emam. Imaṅe itoxari ind Lotañ iṅ ebaxo Timēna. ²³ Mondako hi bani bosēñiŵ bor Šobal: Alēfaṅ, gē Manahat, gē Ebal, gē Šefo, do gē Onam. ²⁴ Mondako hi bani bēte bosēñiŵ bor Tēsibewoṅ: Afa do gē Ana. Ana isoŝan ijo ŝanan bax añesa and men gēr ladawe, and babi xadacērand opali od sēm Tēsibewoṅ aṅ. ²⁵ Mondako hi bani bēte obaŝ or Ana ol: itoŝan iṅ, Dišoṅ, do gē itoxari iṅ, Oxolibama. ²⁶ Mondako hi bani bēte bosēñiŵ bor Dišoṅ: Emēdaṅ, gē Ešēbaṅ, gē Yitēran, do gē Keran. ²⁷ Mondako hi bani bosēñiŵ bor Etēser: Bilēxaṅ, Sahafaṅ, Safaṅ, do gē Akan. ²⁸ Mondako hi bani bosēñiŵ bor Dišaṅ: Utēs do gē Aran. ²⁹ Mondako hi bani bemun bend bērandēwēra and Hor beṅ: Lotañ, gē Šobal, gē Tēsibewoṅ, gē Ana isoŝan, ³⁰ gē Dišoṅ, gē Etēser, gē Dišaṅ. Bēn ebax bemun bend bērandēwēra and Hor beṅ, gēr ebar ed Seyir.

³¹ Mondako hi bani bēte bemun bend bētēraw bax gēr ebar ed Edom beṅ, đamana eni gixēn gē bemun bērandēwēra and Isērayel bēn. ³² Bela, asēñiŵ ar Bewor wun ko gēr ebar ed Edom, do oŵac or angol andexēm ol ebax Dinaba. ³³ And šēs ko Bela aṅ, Yobab, asēñiŵ ar Sera, bēteli ko owun ol. Do angol andexēm aṅ ebax Botēsēra. ³⁴ And šēs ko Yobab aṅ, Huŝam, ar gēr ebar ed bērandēwēra and Teman an, bēteli ko owun ol. ³⁵ And šēs ko Huŝam aṅ, Xadad, asēñiŵ ar Bedad, bēteli ko

owun ol. Mēṅ wēreli baṅo Majaṅ xali xor kēṅo gēr ebar ed Mohab. Angol andexēm aṅ ebax Awit. ³⁶ And šēs ko Xadad aṅ, Salēma ir gēr Masēreka, bēteli ko owun ol. ³⁷ And šēs ko Salēma aṅ, Sawul ir gēr Rexobot Nahar, bēteli ko owun ol. ³⁸ And šēs ko Sawul aṅ, Bahal-Hanaṅ, asēñiŵ ar Akēbor bēteli ko owun ol. ³⁹ And šēs ko Bahal-Hanaṅ, asēñiŵ ar Akēbor aṅ, Hadar bēteli ko owun ol. Angol andexēm aṅ ebax Pawu, do oŵac or alindaŵ ol, Mehetabel, abiŵ ar Matēred, ejiŵ ed Mesahab.

⁴⁰ Mondako ebax omac od bemun bend bērandēwēra and Esawu beṅ, nēng gē nēng, edēg gē edēg: Timēna, gē Alēfa, gē Yetet, ⁴¹ gē Oxolibama, gē Ela, gē Pinoṅ, ⁴² gē Kenas, gē Teman, gē Mibētēsar, ⁴³ gē Magēdiyel, do gē Iram. Bēn ebax bemun bend gēr Edom beṅ, ang lēgēra bani ak, gēr ebar ed xwēn kēni. Esawu ex axarēk arebēn an, axarēk ar bērandēwēra and Edom an.

End ofakeli od Yosef eṅ

37 Ata *Yakob* lēg ko na gēr ebar ed *Kanahāṅ*, gēr ebar ed ṽēpa baxo sēm ang aliyer fo el. ² Mondako bax andēwēra and *Yakob* aṅ. *Yosef*, lēmēta fo baṅi baxo, do anēka sēk baṅo bēniy epēxw gē bēnjongēbēki. Oyel ol banēbi xadacērand gē bobinēm, gē obaŝ or *Bila* ol, gē or *Silēpa* ol, bēsoxari bēr sēm bēn. *Xarak Yosef*, dek baxo ḥatelind gēr sēm irebēn ang banēbi renarand ak. ³ *Isērayel* moṅan ḥan baṅo *Yosef*, nēmēc dek obaŝ orexēm ol, gayik gand oxar rēŵ baṅo. Aŝalan ŝalan baṅo acud anjekax and ṽēr-ṽēr. ⁴ *Bobinēm* wat kēni mēne dek ang ebani ak *Yosef* ex itox ind xwēl kēṅo sēm irebēn iṅ. Ata ṽana kēno ecus el. Laṅ gē xoṽ fo bano yeyanelind.

⁵ *Akey* amat, *Yosef* lakeli ko, do sēfētan kēbi bobinēm lakeli in. Ata ŝus kēno kaŝ-kaŝ. ⁶ *Yosef* re ko: «Baxētīn lakeli ir ri kēme in, Axara xara kēmūn! ⁷ *Biyi* dek gēr oŝēnga bane xapērande olaṅ. Ataṅ edaṅ edam el xwēŝak ceg. Olaṅ orewēn oṅ, ga xetak jey edam el, foxik gēr lēngw ir edaṅ edam.» ⁸ Ata re kēni bobinēm: «Do ba wēj nde kē hi emun endebi eṅ? Wēj nde kēbo xwēn?» Ata ŝus kēno bēte kaŝ-kaŝ nē end ofakeli odexēm eṅ, do nē end oyeyandēran orexēm eṅ.

⁹ Yosef lakeli ko bête gašêxe. Ga këbi sêfêtan bobinêm, re ko: «Alakeli lakeli këme bête, eñan eṅ, gë facaw in, do gë ował epëxw gë ebat oṅ, ga foxirak gër lëngw iram.» ¹⁰ Sêfêtan këṅo bête sëm lakeli ijo, aṅ sêfêtan babi bobinêm ak. Ata sëm rexëra këṅo mondako: «Ineṅa wacayak lakeli irey ijo? Ba wëno, gë norix, do gë bobinêx nde kë yeli mi poxi gër lëngw irey?» ¹¹ Ata bobinêm yakëraxi këbi. Barikan sëm bayeli këṅo laṅ gër onden ofake-li oko.

End oyakëraxi od bobinêm bor Yosef eṅ

¹² Akey amat, bobinêm bor Yosef ye këni enêbi kadacërax opey ok do gë obeci or sëm irebën ol ler gër ebar ed Sišem. ¹³ Isërayel fel këṅo Yosef: «Ax gi ex na nde, bobinêx ler gër Sišem kënebi xadacëraxënd oyel ol? Yow mi dawën gër ed exëni.» Yaka ko Yosef: «Awa!» ¹⁴ Re ko bête Isërayel: «Këla, yel gër bobinêx, ey nangëgu ba bëbëngw bayi këni, bën do gë oyel ol. Maṅiwëd eye pelati.»

Mondako lawën baṅo elod na gër amora and Ebëroṅ. Yosef ga ye ko, hat ko xali gër Sišem. ¹⁵ Ata ga ko yexëra gër ocënga, fed këni gë ala. Ala ajo wëka këṅo: «Ineṅa këy šaland?» ¹⁶ Yaka ko: «Bëmaṅe bëndam bëṅ këmëni šaland. Këla pelële, feye kënebi xadacërand oyel orebën ol.» ¹⁷ Re ko ala ajo: «Ani bo ex na ro, gayik awël wël këmëni ga këni re: “Yene gër Dotaṅ.”» Ata Yosef xuca ko gër ocal od bobinêm. Sëkëx këbi gër Dotaṅ.

¹⁸ Ata bën watëgu këno caw. Damana exo ṅat gër ed hi bani, wëlër këni eno daw. ¹⁹ Mondako bani rend: «Yo nekodo wa, axwën ofakeli an ga ko hatëgund. ²⁰ Gërëgako, yowën enëṅo dawë, do enëṅo dape polo nê andu. Gwëre ene dede mëne emacar ekeṅax yak këṅo. Ata këne nange ba mondake kë hi ofakeli odexëm oko.» ²¹ Ruben ga wël ko endey eṅo, racët këṅo Yosef gër otaxan odebën, re ko: «Kërenëṅo daw ex na de!» ²² Baš ko: «Ošat kërex car na. Nêkëtinogër andu and ex gër ladawe aṅ, bari ṅowey këreno dinan na.» Eṅo dacët gër otaxan odebën, do eṅo bakali gër sëm ṅandi baṅo mëṅ yeyanaxën baxo mondako.

²³ And hat ko Yosef gër bobinêm aṅ, bën wëlën këno, do šudët këno acud andexëm, acud and ṅer-ṅer aṅ. ²⁴ Ga sëra këno, ṅëkët

këno gër andu: andu aṅo ax gi bana gë men.

²⁵ Ga rixëra këno mondako, ṅëpa këni eni yambëra. Ga rënëta këni watëgu kënebi enga end Oyula od ebox bërändëwëra and Isëmayel, ga hiw këni gër ebar ed Galahad. Ogelemba odebën ok lëbindëragu kënebi ogu onëngax, ond bani wëlënd gër ebar ed Misëra. ²⁶ Ata Yuda fel këbi bobinêm: «Ineṅa këbo feca ga alaṅ laṅ këneṅone imaṅe indebi iṅ do ene condërande ecës edexëm el? ²⁷ Yowën enëṅo pane gër bërändëwëra and Isëmayel. Kërenëṅo daw ex na, gayikwa imaṅe indebi ex, šapar irebi exo!» Ata bobinêm wa këni endexëm eṅ. ²⁸ Oyula od bërändëwëra and Majaṅ bax xucand. Ata šëpëtëgu këno Yosef gër andu. Na fan këno gër otaxan od bërändëwëra and Isëmayel, batama alapem band kodfi, do bën wëla këno kwël gër ebar ed Misëra. ²⁹ And bakaw ko Ruben na gër andu aṅ, nema këṅo Yosef. Hësëra ko banjëm bandexëm baṅ †. ³⁰ Ga baka ko gër bobinêm, re ko: «Itox iṅ axo bo ex na! Do wëno feye wa këme ye gërëgako?»

³¹ Ata wëd këni acud and Yosef aṅ, nëngëra këni gë ošat or apëlang and haš bano oṅ.

³² Lawënëli këni acud aṅ gër sëm irebën gë eyeyan elo: «Nëkod wa er wëda këmi in. Këla, nëkonël ba acud and asëniṅ aṅ ex.» ³³ Yakob ga wat ko acud aṅ, re ko: «Acud and asëniwën aṅ ex! Emacar ekeṅax wa wanangëtëra këṅo, emacar ekeṅax yak këṅo Yosef!» ³⁴ Ata ga yambën këṅo gër yomb, Yakob hësëra ko banjëm band šudä baxo baṅ. Xapa ko jabote gër edum, do ko renitarand end asëniwën eṅ xali bakey bandanjëm. ³⁵ Dek bosëniw do gë bobiw këno yifarand. Barikan ayifara yo ayifara, hëp ko exo cësina. Er baxo rend: «Arenita këme renita end asëniwën eṅ xali mo təkëx gër wur ir bësësëk!» Mondako sesëra baxo xali.

³⁶ Xarak, bërändëwëra and Majaṅ bën kwël wëla bano Yosef gër ebar ed Misëra. Fanëx këno gër Potifar, alëngw ar bënëkona bër Farawoṅ an.

End Yuda do gë Tamar eṅ

38 Amëd aṅo, Yuda anacëta nacëta babi bobinêm, do rëfa ko ler gër iciw ar bano

† Bër enëṅ endexëm bën aṅes bani hësënd banjëm bandëbën baṅ and këbi logën ba ebi cena aṅ.

ind ar bano wacënd Hira, gër angol and Adu-lam. ² Ata Yuda wat këņo endënaŵ end Šuwa eņ, Abëkanahaņ. Ga ŷër këņo, bar këni angaŵ amat. ³ Asoxari an hi ko gë acël do rëŵ këņo itošan. Yuda wac këņo Er. ⁴ Hi ko bëte gë acël, do rëŵ këņo itošan. Wac këņo mëņ dëņ Onan. ⁵ Rëŵ këņo bëte itošan, do wac këņo Šela. And rëwëra ko alindaŵ aņ, Yuda gër Kesib hi baxo.

⁶ Ata Yuda šalan këņo Er, itošan iñanar in-dexëm iņ, asoxari ar këno wacënd Tamar. ⁷ Ang baxo liyand Er, itošan iñanar ind Yuda ak, Axwën Kaxanu ašus šus baxo, ata laŵ këņo. ⁸ Ga šës ko Er, Yuda fel këņo Onan: «Bëteli asoxari ar abinëx an, ang rëpëk ak, exo gixën ar gë obaš.» ⁹ Ata Onan ŷër këņo asoxari an. Barikan nang ko mëne obaš or këbi rëŵ ol, or abinëm kë hi, ani gi na orexëm. And këni bar angaŵ aņ, Onan exo dex gër ebar eneda endexëm eņ, abaxo seb na gër asoxari, ga xey këņo eņo cotën andëwëra abinëm. ¹⁰ Er baxo rind ijo Axwën Kaxanu ašus šus baxo, ata laŵ këņo mëņ bëte. ¹¹ Ata Yuda fel këņo Tamar, abiŵ ir eñër: «Gayikako asoxari asebeta-sebeta hi këy, maŷil gër sorix xali exo daf asëniwën Šela.» Gayikwa Yuda are baxo rend: «Kërexo cës na fa Šela bëte, ang bobinëm ak.» Tamar wäŷi ko, do ŷëpax ko gër iciŵ ind sëm.

¹² Ga niyitak, abiŵ ar Šuwa, alindaŵ ar Yuda, šës ko. And xucak oŷaŵ aņ, Yuda ye ko yaņ gër Timëna, gër bër babi xacanënd omban opeŷ odexëm ok. Sëfër këni gë Hira, lawo irexëm, Abëkanahaņ ar gër Adulam an. ¹³ Ata bela bën fel këno Tamar: «Ayarax isošan cëņ doro ko yend de yaņ gër Timëna, gër ekaca ed omban ond opeŷ odexëm.» ¹⁴ Tamar šudëtara ko ban-jëm band bësoxari bësebeta-sebeta baņ. Nëm-bara ko bacëxe, labaya ko kwëc dëxas in gë anjëm, do ŷëpa ko ler gër ingol ind Eyinayim, gër fëña ir gër Timëna. Gayikwa awat wat baxo mëne Šela anëka dëņ raf ko, bari aņo bëteli bana. ¹⁵ Yuda, sam ga wat këņo, yëla ko asoxari aŷacaxik ex, gayik kwëc lab baxo dëxas in. ¹⁶ Nangërexe mëne abiŵ ir eñër ex, re ko: «Awël nde, mëkëñaye ga ŵa ŵa këy!» Yaka ko Tamar: «Ine këye yël angëmëne aŵa ŵa këme?» ¹⁷ Re ko Yuda: «Ipërac këmi yebënegu.» Yaka ko Tamar: «Awa! Barikan pere këye sebën ŷëŷ damana exo ŋataxënëgu.» ¹⁸ Wëka ko Yuda: «Ineŵa këmi

yël?» Yaka ko: «Edëxër ed gë oŵac oreŷ ed rëx këy elo, do gë acët and lëkaya këy aņo.» Ata ga fëxwën këņo oŷënga oņo, laki këni. Mandëk Tamar, yatijo šot ko acël aņ. ¹⁹ Ga wäŷi ko gër ndebën, labët ko dëxas irexëm in, do bakan ko banjëm band bësoxari bësebeta-sebeta baņ.

²⁰ Ata Yuda laŵën këņo lawo irexëm in, Abadulam an, eņo yëlëx ipërac iņ asoxari ajo, do exo kanaw bebër sebënegu baņo bën. Bari mëņ ga ye ko, aņo wat ex na. ²¹ Wëka këbi bela bër lëgëk ler gër Eyinayim na bën: «Feye wa exo asoxari aŷacaxik ar bax ŷëpand ler gër fëña an?» Yaka këno: «Biyi elod amo wat ex na ro asoxari aŷacaxik!» ²² Ga baka ko gër Yuda, re ko: «Wëno amo watëgu ex na de, do bër lëgëk ler na bën ga re këni mëne elod ano wat ex na na asoxari aŷacaxik!» ²³ Ata re ko Yuda: «Kwëtayaxëlexo oŷënga or sebënegu këmo oņ! Kërexe calaye na fa mocala dëņ ošëfën ol. Ayebën yebën këmo ipërac iņ, bari wëj ayo watëgu ex na.»

²⁴ Ga xucak opacaŵ otas, yow ko ala fel këņo Yuda: «Awa Tamar, abix ar eñër, eñac xwënda ko de. Ado anëka hi ko gë acël gë eñac endexëm eņ!» Ata re ko Yuda: «Nëcëtëguno enëņo core!» ²⁵ Ga këno nëcët, Tamar laŵën ko gër sëm ir eñër eyeyan elo: «Gë asošan ar xwënëk oŷënga oņo an šot këmi acël aņ. Këla, nëkonël ba anang këyo nang ar xwënëk edëxër ed kë oŵac elo, do gë acët aņo an.»

²⁶ Yuda ga wat ko oŷënga oņ, re ko: «Awa mëņ ex de ar šenene an, ax gi ex na wëno, gayikako wëno hëpëk eņo bëteli asëniwën Šela.» Ata mondako sebët bano Tamar, bari abani laki na gë Yuda.

²⁷ And hatëk orëŵ aņ, Tamar nang ko mëne bëša ex gër acël andexëm. ²⁸ Gër orëŵ, itox imat lëngwaliw ko ataxan aņ. Asoxari ar baņo rëcand gër orëŵ an, sëra ko do xap këņo ingux imbarax. Re ko: «Itox iņo ex ind šanëguk iñanar iņ.» ²⁹ Barikan mëņ bakalix ko ataxan aņ, ata šanëgu ko abinëm. Asoxari ar baņo rëcand gër orëŵ an, re ko: «Añacan fo hăcanëgu këņo abinëm!» Ata Yuda yël këņo oŵac ol: Peres, mëne ngëņ «Amëd.» ³⁰ Ata šanëgu ko abinëm gë ingux imbarax iņ gër ataxan. Yuda yël këņo oŵac ol: Sera, mëne ngëņ «Awarax.»

End Yosef gër iciw̃ ind Potifar eṅ

39 W̃ela këno Yosef gër ebar ed Misëra. Do Amisëra abat, Potifar, alëngw ar bënëkona bër *Farawoṅ*, yec këṅo gër otaxan od bërändew̃era and Isëmayel bër w̃elaw baṅo na. ² Axwën Kaxanu hi këni gë Yosef. Ata er ko ri yo exo kamën. Hi ko gër iciw̃ ind axwën arexëm, Amisëra an. ³ Axwën arexëm an wat ko mëne Axwën Kaxanu gë Yosef hi këni: er ko ri yo, exo kamën në end Axwën Kaxanu. ⁴ Ata Potifar, axwën arexëm an, ga baṅo nënganënd mbaṅ end Yosef eṅ, yata këṅo eṅo diyenindërand. Yata këṅo exo gi alëngw ar gër iciw̃ indexëm, do sebënan këṅo dek er xwën ko in. ⁵ Sam ga hi ko Yosef alëngw ar iciw̃ do gë dek er xwën ko Potifar an, Axwën Kaxanu yël këṅo obetak ol Amisëra an në end Yosef. Obetak or Axwën Kaxanu ol hik gër dek bebër xwën ko Amisëra bën gër iciw̃ do gër ocënga. ⁶ Er xwën ko yo sebënan baṅo Yosef, yoweÿ ax bo bana ga ko ri, ang ax gi ex na eyambëran el.

End Yosef do gë asoxari ar axwën arexëm eṅ

Xarak Yosef šambenjar iyekax ebaxo. ⁷ Ga xucak eṅo, asoxari ar axwën arexëm an yana ko këṅo nëkonënd Yosef gë aṅana. Akey amat, re ko: «Yow exe dakiye!» ⁸ Yosef hëp ko, do re ko: «Ali, axwën aram an sebënan ke er xwën ko yo, yoweÿ axo dind na gër iciw̃ ro. ⁹ Wëno ala axe kuca ex na or gapak ol gër iciw̃ ro, do yoweÿ axe cëban ex na, ang ax gi ex na wëj gayik alindaṅ hi këy. Mondake wa këme xor me di amena atëm aṅo? Mondake këmo wënan Kaxanu?» ¹⁰ Asoxari an key yo key baṅo wacërand Yosef. Bari mëṅ abaṅo yaka na, gayik aṅo ñandi bana eni tëkar do eni daki.

¹¹ Akey amat, Yosef lil ko gër iciw̃ exo diyeni, xarak ang exëni dek na gër iciw̃ ak, gabatak ax bayi bana. ¹² Ata asoxari an sëra këṅo Yosef gër acud, do re ko: «Yow exe dakiye!» Yosef busëta ko acud aṅ gër otaxan odexëm, do hër ko fac. ¹³ And wat ko mëne anëka busëtan këṅo acud aṅ do hër ko fac aṅ, ¹⁴ asoxari an xeÿ ko ebi macaxën bër gër iciw̃ bën. Ga hãtëragu këni, re ko: «Watin icën indam iṅ ga

wëlanëgu këbo arandew̃era and Eber ebo mëkëñaxëni. Asëka sëkaw baxe mëne mi daki, barikan wëno xeÿ këme mbaṅ. ¹⁵ And wël ke ga këme xeÿ aṅ, busëta ko acud andexëm aṅ do kwël hër ko fac.»

¹⁶ Ata asoxari an xwëtaya ko acud and Yosef aṅ xali w̃ayigu ko icën indexëm iṅ. ¹⁷ Fel këṅo bête mondako: «Xadëp ir arandew̃era and Eber ir wëlanëgu këyëbo in, sëka baxe exe mëkëñaxën. ¹⁸ Ga xeÿ këme, busëtan ke acud aṅ gër otaxan odam do kwël hër ko fac.» ¹⁹ Potifar baxët këṅo alindaṅ ga këṅo fel: «Mondako rirëli këmi de gë xadëp irey in.» Ata Potifar xoÿ ko. ²⁰ Re ko eno tëra Yosef, do eno mëla gër epëra, gër ed ebani bandepëra band emun. Ata Yosef mondako hixën baxo gër epëra.

End Yosef gër epëra eṅ

²¹ Axwën Kaxanu hi këni gë Yosef, do yël këṅo oyekax ol. Ata alëngw ar bënëkona bër epëra an xwëta këṅo. ²² Alëngw ar bënëkona bër epëra an sebënan këṅo Yosef dek bandepëra band hi bax na gër epëra baṅ. Mëṅ babi nëkonand gër er këni rind yo. ²³ Alëngw ar bënëkona bër epëra an, abaxo šala na exo nang er ko rind Yosef in, gayik Axwën Kaxanu gë mëṅ hi bani do arëca baṅo rëcand exo kamën er ko ri yo.

40 Ga xucak eṅo, alëngw ar bëxatën bër ngoy bër emun end ebar ed Misëra an, do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an, wënan këno axwën arebën an, emun end ebar ed Misëra eṅ. ² *Farawoṅ* xoÿën këbi bela bër gapak bëxi bëjo: alëngw ar bëxatën bër ngoy an, do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an. ³ Re ko enëbi tëra tak bëxi do enëbi mëla gër epëra ed baxo nëkonand alëngw ar bënëkona an, gër ed fërax bano Yosef. ⁴ Alëngw ar bënëkona bër epëra an fel këṅo Yosef ebi dëband. Ata bëlëngw bëxi bëjo mondako xeyëra babi na gër epëra.

End odakeli od bëlëngw Bëmisëra eṅ

⁵ Gëmëd ibat, alëngw ar bëxatën bër ngoy an do gë alëngw ar bëwëka bër mburu ind emun end Misëra an, lakeli këni ala kala, lakeli ir gë end yap bax eni nang. ⁶ Ga xeyëk gëbër, sëkar

këni gë Yosef, wata ko mëne ašamina šamina këni. ⁷ Ata wëka këbi bëlëngw bësëm bër *Farawoṅ* bëjo: «Ineŵa šaminaxën kën doro?» ⁸ Yaka këno: «Biyi tak bëxi, ala kala, alakeli lakeli këmi do ala ax gi ex na ar këbo fel er wacayak in.» Re ko Yosef: «Ax gi ex na nde Kaxanu xwënëk enangën ed er kë wacayand lakeli in? Awël nde, tëfëtanine odakeli odewën ok!»

⁹ Alëngw ar bëxatën bër ngoy an ga këṅo sëfëtan Yosef lakeli irexëm in, re ko: «Gër lake-li iram, awat wat këme atëx and *reseṅ* gër lëngw iram. ¹⁰ Wat këme bëte gër atëx aṅo bënini bëtas ga nëtëk, fëtëfëtik, rëwëk, do *reseṅ* in sëgëk. ¹¹ Do wataya këme ga lëkaya këme andëmba and *Farawoṅ* aṅ gër ataxan. Ga xwëc këme *reseṅ* in, nas këme gër andëmba, do say këmo *Farawoṅ* gër ataxan.» ¹² Ata re ko Yosef: «Awa baxëtël er wacayak in: bëni-ni bëtas bënd *reseṅ* bëṅo, bakey batas ex. ¹³ Ro gë bakey batas, *Farawoṅ* asebet ki sebet do exi bakali gër andiyen andey. Wëj këṅo ŷana eṅo katënënd gašëxe ngoy iṅ, ang bay rind and hi bay alëngw ar bëxatën bër ngoy indexëm ak. ¹⁴ Barikan and ki yera aṅ, kwitayide wa axwita, pëbid wa afëb anangëra andëbi aṅ. Këla, nangënidō endam eṅ *Farawoṅ*. Do dëcayide me can gër epëra elo ro. ¹⁵ Gayikwa bela fo nëŷaliw ke yowaxënëgu këme elod gër ed exëni bërändëwëra and Eber. Do bëte end këne wëlxënëgu ro gër epëra, ame di ex na.»

¹⁶ Alëngw ar bëwëka bër mburu an, ga wat ko mëne Yosef šenene nangën baṅo alëngw ar bëxatën bër ngoy an, er wacayak lakeli irexëm in, re ko: «Gër lakeli iram, bakange batas band gë mburu sëndëndër bame gër gaf iram. ¹⁷ Polo gër akange and yaṅ ebox bamburu band ex yo, band han ko *Farawoṅ*. Bacël baṅ këni xolënd mburu iṅo yaṅ gër ed lëbina këme.» ¹⁸ Ata re ko Yosef: «Awa baxëtël er wacayak in: bakange batas baṅo, bakey batas ex. ¹⁹ Ro gë bakey batas, *Farawoṅ* asebet ki sebet. Barikan are ko re eni kaŵ yaṅ në osëx, do bacël baṅ eni kolëra eman endey eṅ.»

²⁰ Ata akey atasën aṅ, fedëk gë akey and ekwita ed andëwa and *Farawoṅ* aṅ. *Farawoṅ* rin këbi ñambëran dek bër eyang edexëm bën. Laŵën ko enëbi tebetëgu alëngw ar bëxatën bër ngoy an do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an, ogës od bela dek. ²¹ *Farawoṅ* bakali

këṅo alëngw ar bëxatën bër ngoy an, gër andiyen andexëm. Bakan këṅo xatënënd *Farawoṅ* ngoy iṅ. ²² Alëngw ar bëwëka bër mburu an cëṅ, re ko eno kaŵ, ang reya baxo Yosef wacayak lakeli ir wat baxo ak. ²³ Barikan, alëngw ar bëxatën bër ngoy an xwëya këṅo mokwëya dëṅ Yosef.

End odakeli od *Farawoṅ* eṅ

41 Ga xucak bëniy bëki, *Farawoṅ* lakeli ko. Wataya ko ga xwëša ko ler gër yeḅ ir Nil.

² Wat këbi oxey onëm ocongoxi, oyekax, obëtëk, ga šëpëtagu këni gër Nil, do këni yambërand ondës oṅ na gër bëṅa. ³ Sëfagu kënebi bëte oxey onëm ošëxe ocongoxi oŷëṅëxax, ofišk, ga šëpëtagu këni bën bëte gër Nil, do xetëna kënebi oxey onëm oŷanar ol, ler gër bëṅa. ⁴ Oxey onëm oŷëṅëxax ol, ofišk ol, yamb kënebi oxey onëm ocongoxi oyekax ol, obëtëk ol. Ata nëngëta ko *Farawoṅ*.

⁵ Ga raš këṅo gašëxe, lakeli ko bëte akinëm. Wat ko në añamb amat banjëra banjongëbaki banjekax, band rëwëk mbaṅ. ⁶ Ata nëtëguk bëte gër añamb aṅo fo banjëra banjongëbaki bañëṅëxax, baṅayëk, band šorëk ekoc eyëkax ed kë xaniwënd apën-eñan el. ⁷ Banjëra bañëṅëxax baṅ hëlëk banjëra banjekax baṅ. Aṅo nëngëta ko bëte *Farawoṅ*: lakeli ibat ebox mondako.

⁸ Ata gëbër, *Farawoṅ* wëlandëra këṅo gër onden ondexëm. Wac këbi dek bëšaki bën, gë dek bërenik bër ebox ed Misëra bën do sëfëtan këbi odakeli odexëm ok. Barikan gabatak ax kor bana eṅo pel er wacayak lakeli ijo in.

⁹ Ata alëngw ar bëxatën bër ngoy an fel këṅo *Farawoṅ*: «Awël nde, doro afo mi kwitan amena andam aṅ. ¹⁰ Akey amat, wëj *Farawoṅ* xoŷën babo biyi bëriyenin bërey bën. Fëra këyëbo wëno do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an gër epëra ed alëngw ar bënëkōna.

¹¹ Ata gëmed ibat, lakeli bami wëno do gë mëṅ, ala kala gë lakeli irexëm, do gë er wacayak in.

¹² Icambenjar ind andëwëra and Eber ind ex xadëp ir alëngw ar bënëkōna hik na lëf gër epëra. Biyi ga sëfëtan këmo odakeli odebi ok, fel këbo ala kaka er wacayak in. ¹³ Ata enimin hatak dek ang faŷën babo ak: wëno bakaliw këye gër andiyen andam ro, do alëngw ar bëwëka bër mburu an, šës ko mokaŵ.»

End epaṽen ed lakeli ir Farawoṅ eṅ

¹⁴ Ata *Farawoṅ* re ko eno macēgu Yosef. Nēcētēgu kēno aṽand gēr epēra. Ga šēk kēno lir-lir, nēmbara ko banjēm baṅ ḥataxēn ko gēr Farawoṅ. ¹⁵ Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Wēno alakeli lakeli kēme, do ala ax kor ex na exe pel er wācayak in. Barikan awēl wēl kēme mēne wēj ewēl ed lakeli el fo kēy šēnind ey deyaxēn er wācayak in.» ¹⁶ Yaka ko Yosef: «Kaxanu wa kēṅo faṽen Farawoṅ lakeli irexēm in xali eṅo nēngan, ax gi ex na wēno!»

¹⁷ Ata Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Gēr lakeli iram, wēno er xwēša bame gēr bēṅa ir Nil. ¹⁸ Šēpētaw kēni gēr Nil oxey onēm ocongoxi oyekax, obētēk, do kēni yambērand ondēs oṅ gēr bēṅa. ¹⁹ Šēpētaw kēni bēte oxey onēm ocongoxi ošēxe, ofišk, oṽēṅenax, or bayi bax ošapar fo: oxey or ṽēṅenēk mondako, elod amēni wat ex na dek ebar ed Misēra el. ²⁰ Oxey onēm or bayi bax ošapar fo olo, oṽēṅenax olo, yamb kēnēbi oxey onēm ocongoxi oṽanar or bēt bax ol. ²¹ Ga hēl kēnēbi, bacēl bandebēn baṅ bayi nangēde ṽoweṽ ani yamb ex na fo. Bayi kēni ang ṽēṅen bani gēr ṽanar ak. Aṅo nēngēta kēme. ²² Ga raš ke gašēxe, lakeli kēme bēte. Wat kēme nē añamb amat banjēra banjongēbaki banjekax, band rēwēk mbaṅ. ²³ Ata nētēguk bēte gēr añamb aṅo fo banjēra banjongēbaki, baṅaṽēk gayik ekoc eyēkax ed kē xaniwēnd apēn-eñan el šor bax. ²⁴ Banjēra baṅaṽēk baṅo hēlēk banjekax baṅ. Lakeli ijo fel kēmēni bēšaki bēn, bari gabatak ax kor ex na exe pel er wācayak in.»

²⁵ Ata Yosef yaka kēṅo Farawoṅ: «Lakeli ibat wat kēy, Farawoṅ. Kaxanu nangēn ki wēj Farawoṅ er ko ri in. ²⁶ Oxey onēm ocongoxi obētēk ol ex bēniy bēnjongēbēki. Banjēra banjongēbaki banjekax baṅ ex bēte bēniy bēnjongēbēki. Lakeli ibat fo ex. ²⁷ Oxey onēm ocongoxi or bayi bax ošapar fo ol, oṽēṅenax ol, or šēpētaw bax gēr ofoy or oxey onēm oṽanar ol, ex bēniy bēnjongēbēki bēnd gē enjo. Banjēra banjongēbaki band gē benjēlir kēm baṅ, band šorēk ekoc eyēkax ed apēn-eñan baṅ ex bēte bēniy bēnjongēbēki bēnd gē enjo. ²⁸ Ata ang fel kēmi wēj Farawoṅ ak, Kaxanu nangēn ki er ko ri in. ²⁹ Bēniy bēnjongēbēki bēnd gē eyamb ed mbaṅ kē ḥatēgu na dek ebar ed

Misēra el. ³⁰ Ata ex bētēgu bēniy bēnjongēbēki bēnd gē enjo. Mokwēya kēni xwēya gēr ebar ed Misēra bēniy bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ. Enjo eṅo moṽepēn kē yepēn ebar ed Misēra el. ³¹ Bēniy bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ, ala ax ṽana na exo kwitand ro gēr Misēra gayik enjo eṅ mokuma kē xuma. ³² Awa Farawoṅ, gayikako bakēlēbēd baki wat kēy lakeli ijo, nangēl mēne Kaxanu, end faṽ ko mopaṽ dēṅ ex, gogo ko ri eṅo. ³³ Awa gērēgako Farawoṅ, tanalo ar gē onden, arenik, eyo di alēngw gēr dek ebar ed Misēra. ³⁴ Wēj Farawoṅ, calalēbi bēte gēr ebar edey bēsēf bēr eyamb eni kanaxēnēnd mar † gēr eyamb ed kēni šotēra Bēmisēra el gē bēniy bēnjongēbēki bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ. ³⁵ Barindēlexēni eyamb ed ex yo gē bēniy bēnd gē eyamb bēnd kē ḥatēgu bēṅ. Dilexēni gēr bangol, gē or gapak or kēyēbi yēl wēj Farawoṅ ol, baciw band gēr ed kēni ṽana eni cacēnd bēle in, gē eyamb ed kēni bar do eni nēkonand el. ³⁶ Eyamb ed kēni bar elo kēnēbi šacēn Bēmisēra bēn. Do and kē ḥatēgu bēniy bēnjongēbēki bēnd gē enjo aṅ fo kēnēbi nēcētēn, mondako bayi enjo eṅ abi nemindēra na.»

End olēngw or Yosef eṅ

³⁷ Ata *Farawoṅ* do gē bēr eyang edexēm bēn nēngan kēbi end eyeyan elo eṅ. ³⁸ Farawoṅ wēka kēbi bēr eyang edexēm bēn: «Ašot nde kēnēṅo šote ala ašēxe, ar ang ajo ak, ar gē angoc and Kaxanu?» ³⁹ Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Awa gayikako Kaxanu, wēj nangēn ki eṅo dek, ar gē onden, ar renik ang wēj ak, axo gi ex na. ⁴⁰ Wēj kē hi alēngw ar eyang edam an do ar dek bulunda iram an, šapela bandey kēni ṽana eni baxētēnd. Gē añēpara and owun aṅ fo kēmi ṽembēta or gapak ol.» ⁴¹ Ata Farawoṅ fel kēṅo bēte Yosef: «Awēl nde, wēj sana kēmi ey gi alēngw ar dek ebar ed Misēra an.» ⁴² Farawoṅ rēxēt ko gēr ebasa edexēm anēna and owun aṅ, do lēn ko gēr ebasa ed Yosef. Šudēra kēno banjēm banjekax, band xemēk akanji, do rēxēn kēṅo edēxēr ed kaṅe gēr egēla. ⁴³ Re ko eno ṽēpan Yosef yaṅ gēr wotir ir ar bētēk gēr owun orexēm, do eno mēlara. Bela bēr bax lēngwēnd bēn kēni xeṽēnd: «Pacanayin,

† Gēr er ko xana ala, ašet bani šetēnd obun oco, do ebun ebat eni mēla bēsēf bēr eyamb bēn.

pacanayin!» Ata Farawoṅ mondako yata baṅo Yosef hi ko alëngw ar ðek ebar ed Misëra an.

⁴⁴ Farawoṅ fel këṅo bëte Yosef: «Wëno ex Farawoṅ! Angëmëne ax gi ex na wëj rek, gabatak ax ñana na ex cangënënd imasa indexëm, ba itapar indexëm iṅ, ðek ebar ed Misëra el.» ⁴⁵ Farawoṅ nëngwët ko oʋac or Yosef ol: «Tësafënat-Panehax». Šalan këṅo asoxari ar këno ʋacënd Asenet, abiʋ ar Poti-Fera, ašadaxan ar eðaš ed bani ʋacënd On el. Aṅo fo xor ko Yosef exo yexërand ðek ebar ed Misëra el. ⁴⁶ And ʋëla këno Yosef gër Farawoṅ, emun end ebar ed Misëra aṅ, anëka sëk baṅo bëniy ofëxw osas.

Yosef xani ko na gër eyang ed Farawoṅ, yexëra ko ðek ebar ed Misëra el. ⁴⁷ Gë bëniy bënjongëbëki bënd gë eyamb ed mbaṅ bëṅ, ebar el këbi ʋašënd aye benedfa bend bani nedënd bëṅ, do këni xanarand dëm. ⁴⁸ Ata Yosef ko barënd ðek eyamb el gë bëniy bënjongëbëki bënd eyamb ed dëm bëṅ, na gër ebar ed Misëra. Ašac baxo šacënd eyamb el në angol kala, ler gër ocënga od xanaraw këni. ⁴⁹ Yosef bar ko bële in ang edini ed gër angwëngw fo. Ang ʋëmb bax ak, axuri xuri bax, xali seb këni epën el gayik ax mënd bana eni pën.

⁵⁰ Damana ex ṅatëgu iniy iñanar ind gë enjo iṅ, Asenet, alindaʋ ar Yosef, abiʋ ar Poti-Fera ašadaxan ar eðaš ed On an, anëka rëw babi odëmëta oki. ⁵¹ Yosef ʋac këṅo lëmëta iṅanar in Manase, mëne ngëṅ «Ekwëya», gayik are baxo rend: «Kaxanu rëca ke xwëya këme ðek toro indam iṅ, do gë ðek ekun ed faba ed sebëgu këme el.» ⁵² ʋac këṅo lëmëta ixinëm in Efërayim, mëne ngëṅ «Ecënar», gayikwa are baxo rend: «Kaxanu wa rëca ke këme šënanand ro gër ebar ed šëmura baxe.»

⁵³ Bëniy bënjongëbëki bënd gë eyamb ed mbaṅ na gër ebar ed Misëra bëṅ xucak. ⁵⁴ Ata ʋanak ngwa bëniy bënjongëbëki bënd gë enjo bëṅ, ang reya baxo Yosef ak. Ata enjo eṅ beñëtak ðek owar oṅ. Barikan gër ebar ed Misëra, eyamb yamb hi bax na. ⁵⁵ And ʋana këbi enjo ðek ebar ed Misëra aṅ, bulunda in sesan këno Farawoṅ, eni cotaxën eyamb yamb in. Farawoṅ fel këbi ðek ebar ed Misëra el: «Yeyin eno wat Yosef, do diyindën ang këṅun fel ak.»

⁵⁶ Enjo eṅ mokuma dëṅ xuma bax ðek ebar ed

Misëra el. Yosef fel këbi bër bax riyenind gë mëṅ bën eni përetëra ðek baciʋ band gë eyamb ed šacëra bani baṅ, do enëbi panënd eyamb el Bëmisëra bën. Enjo eṅ kwël dëṅ bax yëkand gër ebar ed Misëra. ⁵⁷ Ngwën iṅ ðek bani yowërawënd gër ebar ed Misëra, gër Yosef, eni yëcëra eyamb yamb in. Gayikwa enjo eṅ mbaṅ yëka bax ðek ngwën iṅ.

End bosëñiʋ bor Yakob gër Misëra eṅ

42 *Yakob* wël ko mëne eyamb yamb ex na gër ebar ed Misëra. Ata fel këbi obaš orexëm ol: «Inëʋa bayi kën ro kën nëkondërend?» ² Re ko: «Awël wël këme mëne eyamb yamb ex na gër Misëra. Cëlayin enëbo yëcënegu, ene bayixëne bëbëngw, cësërexe enjo eṅ.» ³ Bëmaṅe epëxw bënd Yosef šëla bax gër ebar ed Misëra eni yëcëgu bële in. ⁴ Beṅëšame, ar acël amat gë Yosef an cëṅ, Yakob aṅo teš bana exo ye. Are baxo rend: «Ayëda yëda këme eṅo gix etëm.» ⁵ Ata bosëñiʋ bor Isërayel yow këni gër ebar ed Misëra, eni yëcëra eyamb yamb in. Fedër këni gë ðek bela bër bax yend gë obal oko fo bën. Gayikwa enjo eṅ ari babi rind bëte gër ebar ed *Kanahan*.

End Yosef do gë boḃinëm eṅ

⁶ Amëd aṅo ebaxo Yosef gofërene ir ebar ed Misëra in. Mëṅ ebax alëngw ar bër babi fanënd eyamb yamb bulunda in, ðek ebar ed Misëra an. Ata ga hatëgu këni boḃinëm, foxi këni gër lëngw irexëm, eyiṅ el ṅëš gër ebar. ⁷ Yosef ga wat këbi, xwita këbi. Barikan ko rind ang ar abi nang ex na fo. Ga wërëna ko, ʋëka këbi: «Feye wa xaniw kën?» Yaka këni: «Gër ebar ed *Kanahan* xaniw këmi. Eyëc ed eyamb eyamb yow këmi.»

⁸ Yosef aye xwita babi boḃinëm, bari bën ano kwita bana. ⁹ Yosef xwita ko oðakeli od lakeli baxo endebën ok. Re këbi bëte: «Wën bëwër bësitik wa hi kën! Enang ed ed sitarak ebar edebi el yow kën!» ¹⁰ Yaka këno: «Adokiṅ axwën! Eyëc ed eyamb yamb yow këmi. ¹¹ Biyi ðek, arabat rëw këbo, ðal këmi reyand! Okadëp odey hi këmi, ami gi ex na bëwër bësitik!» ¹² Yosef re ko: «Anëgwëš kën rind! Enang ed ed sitarak ebar edebi el yow kën!» ¹³ Yaka

këni: «Biyi bela epëxw gë bëxi hi këmi gër ebaÿër edebi, ðek sëm íbat, fën gër ebar ed Kanahaṅ. Imejanak iṅ bayiw këni gë faba, bari abat axo bo ex na.» ¹⁴ Re ko bëte Yosef: «Ga fel këmun wa, bëwër bësitik hi kën! ¹⁵ Me nangaxën ðal kën reyand, eṅo kën ri. Gër oʋac or Farawoṅ, amun tebët na xarak axo yow ex na pere imejanak indewën iṅ. ¹⁶ Daʋwënino ngëṅ abat eṅo yen. Wën bër kē bayi bën, eno cëni gër epëra. Mondako këmun ri me nangaxën ba ðal reya kën. Gër oʋac or Farawoṅ, bëwër bësitik hi kën, angëmëne an di ex na mondako!»

¹⁷ Ata mondako fëra babi bakey batas. ¹⁸ Yatir akey atasën, Yosef fel këbi: «Awël nde, mondako kën ri en bayixën bëbëngw. Wëno ayëda wa këmo yëdand Kaxanu! ¹⁹ Angëmëne ðal dëṅ kën reyand, bayilexo abat gër epëra. Wën bëjo yeyin enëbi mëlan eyamb yamb in bër gër oxun orewën bën, nē edi ebi enjo eṅ. ²⁰ Do mëlanëgudëne imaÿe imejanak indewën iṅ me nangaxën mëne ðal ex eyeyan edewën el, do ata fo bayik an cës na.» Ata ri këni mondako. ²¹ Bën këni rexërend: «Enimin, biyi mbaṅ wënan banëṅone ar ebaÿër edebi an. Gayikwa awat dëṅ bane watënde ang sëmu baṅo ak, and baxo rend ebo kaÿënan endexëm aṅ, bari biyi anëṅo baxët baxe na. Mëṅ wa sëmuraṅxën këbo mondako.» ²² Re ko Ruben: «Amun pel bana nde: “Këreno dinan na eñëṅënaṅ itox iṅo!” Bari wën ane baxët bana. Gërëgako ecës edexëm el këbo bakaxënënd.» ²³ Ani nang bana mëne ðek babi wëlënd Yosef, gayik and babi yeyanelind aṅ, ala babi íhatelindërend. ²⁴ Ata Yosef nacëta këbi exo tesëgu. Bakaw ko ebi pelëra. Sana këṅo Simewoṅ do re ko eno mëla gër epëra ogës odebën.

End omaÿi ond bobinëm bor Yosef eṅ

²⁵ Yosef fel këbi bëriyenin bërexëm bën eni cël bële in gër ojabote od bobinëm. Fel këbi bëte eni maş kodí ir ala kala in gër ojabote, do enëbi yël şëlafana. Bëriyenin bën ri këni mondako. ²⁶ Bobinëm bor Yosef xapëra këni ojabote od bële ok, lëbindëra kënëbi opali odebën ok do kwël ʋaÿi këni.

²⁷ Gër akwëndaya, abat fët ko jabote irexëm in eṅo yëlaṅxën ondës fali irexëm in. Ga fët ko jabote in, sëk ko kodí in yaṅ. ²⁸ Ata fel këbi

bobinëm: «Aʋaş ʋaş këne kodí iram in, nekoda ro gër jabote!» Ata ga şaran këbi, këbi rëgënënd anjiÿ aṅ, do këni ʋëkarënd: «Ine rixëra këbo mondako Kaxanu?»

²⁹ And íhat këni gër sëm irebën *Yakob* aṅ, gër ebar ed *Kanahaṅ*, sëfëtan këno ðek end sëkëgu këbi eṅ. Re këni: ³⁰ «Asoşan ar hik alëngw ar ebar an rexëraw këbo gë oxeÿ. Nagaşan këbo mëne bëwër bësitik hi këmi, gër ebar edexëm. ³¹ Yaka këmo: “Dal këmi reyand, ami gi ex na bëwër bësitik! ³² Epëxw gë bëxi hi këmi ðek sëm imat fo, bari abat axo bo ex na. Imejanak iṅ bayiwëk dorogë faba gër ebar ed Kanahaṅ.” ³³ Mëṅ yaka këbo: “Mondako këne riye me nangaxën ðal kën reyand. Abat këno seḅ ro gër ndam, enëbi mëlanaxën eyamb yamb in bër gër oxun orewën bën gayikwa anëka këbi rind enjo eṅ. ³⁴ Do mëlanëgudëne imaÿe imejanak indewën iṅ me maxën mëne ðal kën reyand, an gi ex na bëwër bësitik. Aṅo fo këmun ʋaş imaÿe indewën iṅ, do en korënd en pandëra gër ebar edam ro.”»

³⁵ Ata fëtëra këni ojabote aṅ, ala kala sëk ko imboto ind kodí irexëm iṅ. Ga wat këni kodí ijo, yëdara këni bën ðek gë sëm irebën ak.

³⁶ Ata sëm irebën *Yakob* re ko: «Në endewën ke nemëranaxën ðek obaş oram ol! Yosef axo bo ex na, bëte Simewoṅ axo bo ex na, do ýandi këṅun bëte ene kan Beṅëşame! Wëno ke wëcanënd beṅo ðek!» ³⁷ Ruben yaka ko: «Daʋidëbi bëtoşan bëki bëndam bëṅ, angëmëne ami bakalinëgu ex na! Kwëtënanële wëno, aye këmo bakaliw.» ³⁸ Yaka ko sëm: «Asëniwën axo ye na gë wën gayik abinëm aşës şës ko, do gabat bayi ko. Eṅo gixënd ýeÿ gër fëña, okoÿ od këmun xoÿën ok ke laʋ ga xor këne ako!»

End Beṅëşame gër ebar ed Misëra eṅ

43 Barikan enjo eṅ mokuma xuma bax gër ebar ed *Kanahaṅ*. ² And faÿ këni eyamb yamb ed yëcëgu bani gër Misëra aṅ, sëm irebën re ko: «Bakayin enëbo yëcënëgu təkër eyamb yamb in.» ³ Yaka ko Yuda: «Alëngw ar ebar ed Misëra an, aye fel babo: “Angëmëne an tëfërëgu ex na gë abaÿe arewën, ala aṅun tebëd na ene watëre.” ⁴ Awa angëmëne aʋa ʋa këy eyo teb mi tëfër gë abaÿe arebi, aşëla këmi şëla mi yëcënëgu eyamb yamb in. ⁵ Bari

angëmëne ay ma ex na eyo teb mi ye gë mën, ami ye na ngën, gayik ala ajo are re ko: "Ala aŋun teb na ene watëre angëmëne abaŷe arewën axo gi ex na gë wën."»⁶ Ata re ko Isërayel: «Ineŵa felaxën bano ala ajo mëne abaŷe arewën bayiwëk na? Wën wënan ke dël!»⁷ Yaka këni: «Yama mën ga wëkara këbo endeŷi eŋ, do gë end gër ed xaniw këmi eŋ nde. Aŵëka wëka këbo: "Ga ko liya nde bayi ko sorix irewën? Imaŷe icëxe nde šot këno na?" Biyi ayaka fo yaka këmi omëka odexëm ok. Axor nde xorëdomi mi nang mëne ata ko re: "Mëlanëgune abaŷe arewën!"»

⁸ Ata Yuda fel këŋo Isërayel: «Faba, tebëlo Beŋëšame mi tēfēr gë wëno. Yeleme gë mën ga ŷandi ŷandi këbo ene bayiye bëbëngw, wëj, gë biyi, do gë oxun orebi oŋ. ⁹ Wëno ex anëkona arexëm an, wëno këye wëkad endexëm eŋ. Din ir din këmi wënan angëmëne ami maŷil-inëgu ex na, angëmëne ami mašati ex na Beŋëšame. ¹⁰ Nëkoda biyi anëka bakar domi baki, kido abayo hëpeli na.» ¹¹ Ata Isërayel, sëm irebën, re ko: «Gayikako mondako ex, eŋo kën ri: cëlin gër bamote bandewën bebër gër ebar edebi elo ro bën, bebër këno fupaxënëx ala ajo: ogu onëngax, gë dingën, gë bebëlam, do gë ongërëša. ¹² Medin nëmëc kodī in: ir këno wäšëx in, do gë ir kën yëcëraxënëgu in. Bakaliyin kodī ir šël bani gër ojabote odewën in. Bamat axaša xaša këni. ¹³ Awa tēfërin gë abaŷe arewën an, bakayin gër ala ajo. ¹⁴ Kaxanu, mën ar xorëk beŷ dëk an, dilexo gër emëkw ed ala ajo axaŷënan irewën in. Do tebëtudëleŋun en maŷiw gë abaŷe arewën ak, do gë Beŋëšame ak! Wëno cën, angëmëne anemëran këme nemëran wën obaš oram ol, nemëralexe.»

End ñambëran ind gër iciw ind Yosef eŋ

¹⁵ Bosëniw bor Yakob wëlali këni bebër këno fupaxënëx ala ajo bën, bakali këni kodī in në bakanji baki, ang ŷap bax ak, do sēfēr këni gë Beŋëšame. Šëla këni gër ebar ed Misëra, do hat këni gër Yosef. ¹⁶ And wat ko Yosef mëne gë Beŋëšame ak yow këni aŋ, fel këŋo alëngw ar iciw indexëm an: «Mëlalëbi bela bëjo gër iciw. Ijašëläbi oyel do cemëranëxëyëbi. Gayikwa bela bëjo gë wëno këmi yambëra goyat.»¹⁷ Asošan ajo ri ko end fel baŋo Yosef eŋ, wëla

këbi gër Yosef bën. ¹⁸ And wëla kënebi gër Yosef bën aŋ, yëdara këni do këni rend: «Ga wëlaw kënebo ako ro, end kodī ir wäš bani gër ojabote odeŷi and yow bane añanar eŋ ex dë. Aŵëläk kënebo wëläk, enëbo tërara gë opali ak, do enëbo di okadëp!»¹⁹ Ata yeyaneli këno anëkona ar iciw ind Yosef an gër ebët ed iciw. ²⁰ Re këni: «Axwën, tebanëläbo. Biyi ayow yow bami amat gër eyëc ed eyamb yamb. ²¹ Ga këmi wäŷi, hat këmi gër ed këmi seyëtand. Ga fëtëra këmi olëb orebi oŋ, sëk këmi ala kala ang wëlaw baxo ak kodī ir yëcëraxën ko in polo gër jabote irexëm. Nëkod ga bakaliw këmi kodī ijo. ²² Aŵëlaw wëlaw këmi kodī ir këmi yëcaxën eyamb in, gë ir wäš bani gër olëb orebi in, biyi ami nang ex na ba noŷo wäš këbo.»²³ Yaka ko alëngw an: «Nëmin, këren yëdara na! Kaxanu, ar xwën këŋun an, Kaxanu ar yata këŋo sorix irewën an, wäšëk kodī ijo polo gër ojabote odewën. Kodī irewën in, wëno axana xana këme.» Ata ga fërëtëgu këŋo Simewoŋ, sëk këbi na gër iciw. ²⁴ Ala ajo wëla këbi lëf gër iciw ind Yosef. Yël këbi men oŋ do nebara këni osapar oŋ. Yël këbi bëte opali ok er këni yamb in. ²⁵ Yëpëtëra këni bebër këno fupaxën Yosef bën, šënixën këno exo maŷiw goyat. Gayikwa afel fel banëbi mëne na gër iciw ind Yosef këni yambëra. ²⁶ And hatëgu ko Yosef aŋ, fupa këno gë bebër wëlanëgu bano bën, do foxi këni nšë gër ebar gër lëngw irexëm. ²⁷ Ata ga šëma këbi, wëka këbi: «Sorix irewën, axarëk ar felëra bane an, aye fo nde sebëgu këno? Ga ko liyand nde bayi ko?»²⁸ Yaka këno: «Xadëp irey in, faba irebi, aye fo sebëgu këmo. Ga ko liya bayi ko!» Ga rëngw këni, foxi këni. ²⁹ Ata ga rënëta ko Yosef, wat këŋo Beŋëšame, ar acël amat gë mën an. Re ko: «Ajo nde ex imejanak indewën ind fel bane in?» Baš ko: «Kaxanu yëlëlexi obetak ol, Ašëniwën!»

³⁰ Yosef anëngan nëngan baŋo gër yomb irexëm ga wat këŋo ar acël amat gë mën an. Ata ŷandi këŋo exo tes. Lil ko boxay në aciw, do ko sesëxënd. ³¹ And rëxasaw ko aŋ, šanëgu ko, do ko xemënarand këdi ko ses. Re ko: «Dëtin ecemar el.»³² Rëtën këno mën pit. Rëtën kënebi pit boŷinëm, pit Bëmisëra bër bani yambërand bën, gayikwa Bëmisëra bën abani wä na eni yambëra andamat gë bërändëwëra and Eber bën, ašëba šëba babi.

³³Bobinēm bor Yosef ýēpara kēni gēr lēngw irexēm. Ýēpa ko pere ar ebax itošān ikarēnak an ang ýapēk oxarēnak orexēm ak, felata ko imejanak iņ, ang ýapēk ak. Ata kēni nēkondērēnd ga šaran kēbi. ³⁴Yosef re ko enēbi yēlēra er rēdēn bano mēņ in. Edēt ed Beņēšame el xuca bax baņjo ed ala kala el, dek ang ebani ak. Mondako šēbēra bani xali ýawēra kēbi.

End akalama and Yosef eņ

44 Ga xucak eņo, Yosef fel kēņo alēngw ar iciw̄ indexēm an: «Cēlēral eyamb yamb in gēr ojabote od bela bējo, ang kēni xor eni dēbi ak. Bēte mašid̄ kod̄i ir ala kala in gēr jabote irexēm. ² Cēlid̄ bēte gēr jabote ir amejanak arebēn an akalama and kod̄i andam aņ, do gē kod̄i ir yēcaxēn ko eyamb yamb in.» Ata alēngw an ri ko ang fel baņo Yosef ak. ³ Nē ecan ijo, seb kēnēbi mopēd̄ gēbēr bosēniw̄ bor Yakob do kwēl kēni w̄aýind̄ gē opali odebēn ok. ⁴ Ga kēni kēni šan angol aņ, ani ŋaw̄ bana pere, Yosef fel kēņo alēngw ar iciw̄ indexēm an: «Tēfēlēbi bela bējo eyēbi tēraw. Mēkay-idēbi: “Ineŋa w̄ašēnaxēn kēno eñēņēnax ar rin kēņun enjekax an? ⁵ Ax gi ex na nde akalama and ko šēbēraxēnēnd axwēn aram aņ rekaw kēn? Ax gi ex na nde gē aņo ko šakixēnēnd? End ri kēn eņo, ax ye ex na!”»

⁶ Alēngw an ga sēkēx kēbi bobinēm bor Yosef, felēx kēbi dek beņo. ⁷ Yaka kēno: «E faba, ineŋa kēy yeyanaxēnēnd mondako? Biyi ax mēnd ex na mi di endako rako eņ, biyi okadēp oday ok! ⁸ Elod gēr ebar ed *Kanahan* ga bakaliw̄ kēmi wa kod̄i ir sēk kēmi gēr ojabote odebi in. Mondake cēņ kēmi xor mi deka kod̄i, ba kaņe, gēr iciw̄ ind axwēn arey? ⁹ Faba, angēmēne akalama aņo nē ala sēk kēy na, awa mēņ ar eđaw̄ hi ko, do biyi kwēnayay-idēbo oxadēp!» ¹⁰ Yaka kēbi alēngw an: «Awa gilex gērēgako dēņ, ang re kēn ak! Gēr ar kēme sēk yo, mēņ kē hi xadēp iram in, do wēn kwēl kēm̄un sebēd̄ en ye.» ¹¹ Ala kala w̄ara ko fedali ko gēr ebar eđēbi edexēm el, do fēt ko jabote in. ¹² Alēngw an ýana ko ocal ok gēr axarēnak, felata ko gēr abejanak. Sēk ko akalama aņ gēr jabote ir Beņēšame. ¹³ Ata ga wat kēni eņo, hēsēra kēni baņjēm bandebēn

baņ. Ala kala lēb̄indēra kēņo gašēxe fali irexēm in, do baka kēni gēr angol.

End eyaka ed Yuda eņ

¹⁴ Yuda do gē bobinēm h̄at kēni gēr iciw̄ ind Yosef. Ga sēk kēno na, foxi kēni gēr lēngw irexēm dēxas in gēr ebar. ¹⁵ Ata wēka kēbi Yosef: «Ineŋa rixēn kēn eņo? An nang ex na nde mēne ala ar ang wēno ako awat kēme watēnd?» ¹⁶ Yaka ko Yuda: «Axwēn, biyi ine kēmi xor mi de? Mondake kēmi yeyan? Mondake kēmi yax? Kaxanu šonētēk amena andēbi aņ. Awa okadēp oday hi kēmi, andamat gē ar xana kēy akalama andey an!» ¹⁷ Re ko Yosef: «Bētēdēņ, ame di na eņo! Gēr ar xana kēme akalama fo kē hi xadēp iram in. Wēn cēņ, maýiyin aye fo gēr sorix irewēn.»

¹⁸ Yuda sēka kēņo Yosef, do re ko: «Tebanēle Axwēn aram! Axara xara kēmi baxētēle mi pel emat. Kēreye koýēn na wēno xadēp irey in, gayikwa wēj ang *Farawoņ* fo hi kēy! ¹⁹ Wēj wēka babo biyi okadēp oday ok ba abēngw bayi ko faba irebi, ba imaýe šot kēmo na icēxe.» ²⁰ Yaka kēmi: «Na bayi ko faba, mokař xar ko, do bēte imaýe imejanak šot kēmo na, itošān ind rēw̄ kēņo gēr oxar orexēm iņ. Ar acēl amat gē mēņ an anemi nemi ko, do mēņ gabat bayik gēr nēm, sēm moņan h̄an kēņo. ²¹ Wēj fel babo: “Mēlanēgune, aýandi ýandi ke mo wat.” ²² Yaka bami: “Awēl nde axwēn, lēmēta ijo ani ŋawētarēnd na gē sēm. Angēmēne ašapēr šapēr kēni, sēm ata ko šēs!” ²³ Fel bayēbo bēte: “Angēmēne imaýe imejanak indewēn iņ axo yow ex na gē wēn, ala aņun tebēd̄ na ene watēre gē wēno.” ²⁴ And baka kēmi gēr faba irebi, xadēp irey aņ, sēfētanēx kēmo dek bend fel bayēbo beņ. ²⁵ Faba irebi re ko: “Bakayin enēbo yēcēnēgu tēkēr eyamb yamb in.” ²⁶ Yaka kēmo: “Angēmēne ami tēfēr ex na gē imaýe imejanak indebi iņ, ami kor na mi baka. Abaka kēmi baka, angēmēne gē imaýe imejanak indebi iņ sēfēr kēmi. Barikan ami korēd̄ na mi watēr gē ala ajo angēmēne imaýe imejanak indebi iņ axo gi ex na gē biyi.” ²⁷ Re ko faba: “Anang nang kēn mēne alindaŋēn bētox bēki fo šotēn ke. ²⁸ Iñanar iņ anem nem kēmo, do wēndan ke mēne emacar w̄anagētēra kēņo, xali doro amo wat ex na! ²⁹ Angēmēne ene kwēcēt bēte iņo ro, do eņo giw etēm gēr fēña,

oxoŷ or kēmun xoŷēn ol ke laŵ ga xar kēme ako.”³⁰ Gērēgako, mondake wa kēme baka wēno gēr faba, xarak ami tēfēr ex na gē lēmēta ir lēka kēṅo mbaṅ ijo in? ³¹ Ata ko šēs sam exo wat mēne lēmēta in axo bo ex na. Biyi mbaṅ kēmi wēndēra angēmēne faba irebi nē end oxoŷ or xoŷēn kēbo šēs ko ga xar ko ako! ³² Gayikwa wēno xadēp irey in šanayak anēkona ar lēmēta an. Afel fel bamo: “Faba amena and din ir din kēmi wēnan angēmēne ami bakalinēgu ex na!” ³³ Gērēgako, axwēn kēla tebēle me nēm̄ba wēno oxadēp ol gēr ed ebax exo gi lēmēta ijo. Tebēlo lēmēta in eni maŷi gē bobinēm! ³⁴ Wēno mondake kēme xor me baka gēr faba angēmēne lēmēta in axo gi ex na? Kēreme wat na wa kata ind kēṅo wēcan faba iṅ!»

End ekwitar ed Yosef eṅ

45 And ĥata ko Yuda aṅ, Yosef dek ŷēm baṅo ongwēn oṅ gēr bangēs, ogēs od dek bēriyenin bērexēm. Ata xeŷ ko: «Wēn dek canin!» Ariyenin gabatak ax bayi bana na gē Yosef and xwitar kēni gē bobinēm aṅ. ² Ga ko ses kēno wēlēnd Bēmisēra bēn xali gēr eyang ed *Farawoṅ*. ³ Yosef fel kēbi bobinēm: «Wēno ex Yosef! Faba ga ko liya nde bayi ko?» Barikan, bobinēm ga yeḥura kēbi, sēkwan kēni eno yaka in ga fabēr bani gē mēṅ. ⁴ Re ko bēte Yosef: «Axara xara kēmun tēkawēne tan.» And sēka kēno aṅ, re ko gašēxe: «Wēno ex Yosef, abaŷe arewēn an, ar fan bano do wēlaw kēno bēr yēc bano bēn ro gēr ebar ed Misēra an. ⁵ Gērēgako, kēren yēdara na, do kēreṅun cena na ba ine fanaxēn bane. Gayikwa eni pexaxēn bela lēngwalixēnēgu ke Kaxanu.» ⁶ Yosef fel kēbi bēte: «Bēniy bēki xucak elod ga ŷanak enjo eṅ gēr ebar ed Misēra. Bēte bēniy bēnjo bēnd kē yowēnd bēṅ, ala ax ṅandēra na, ala ax kanara na. ⁷ Kaxanu wa lēngwaligu ke ex bayixēn enēng endebi eṅ gēr ebar elo ro, do ene bayixēne bēbēngw. Mēṅ wa racēt kēbo gē panga itēm. ⁸ Enimin, Kaxanu laŵēnēgu ke ro, ax gi ex na wēn. Mēṅ ri ke hi kēme sēm ir Farawoṅ, alēngw ar gēr iciŵ indexēm, gofērēner ir dek ebar ed Misēra in. ⁹ Marayin en baka yaṅ gēr faba. And kēn ĥat aṅ, deyiḍēn ga re ko asēñix Yosef: Kaxanu ri ke alēngw ar dek ebar ed Misēra el. Cēlaw gēr ndam ro,

kērey pērēraw na. ¹⁰ Gēr ebar ed Gošen kēy ŷēpati, do mondako kēne sēkare wēj gē wēno, gē bosēñix, gē ejix bēn, gē obeci ol, gē opeŷ ok, gē oxey ol, gē ogelemba ok, do gē dek bēbēr xwēn kēy bēn. ¹¹ Ro wēno kē ŷana exi yēlēnd er kēn liyaxēn wēj, gē bēr iciŵ indey in, do er xwēn kēy in, gebatak ax nemi na. Gayikwa bēniy bēnjo bayi bēnd gē enjo bēṅ.»

¹² Yosef re ko bēte: «Awat kēn watēnd gē bangēs bandewēn baṅ. Do Beṅēšame, ar acēl amat gē wēno an, awat ko watēnd gē bangēs bandexēm baṅ, mēne wēno dēṅ kēṅun felērand. ¹³ Tēfētānēxēdēno faba dek enjaran end šot kēme ro gēr ebar ed Misēra eṅ, do gē dek bēbēr wateli kēn bēn. Awa marayin eno mēlaw ro faba.»

¹⁴ Ata wēga kēṅo gēr egēla Beṅēšame, ar acēl amat gē mēṅ an, kēni sesēnd mēṅ do gē Beṅēšame. ¹⁵ Gē otes fo wēgara kēbi dek bobinēm. And xofētar kēni mondako aṅ fo, xor bani bobinēm eno yeyaneli.

End orēfa or Yakob gēr ebar Misēra eṅ

¹⁶ Ata wēlik gēr eyang ed *Farawoṅ* mēne bobinēm bor Yosef ĥatēguk. Farawoṅ do gē bēr eyang edexēm bēn nēngan kēbi. ¹⁷ Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Pelēlēbi bobinēx mondako kēn ri: dēbindērayinēbi opali odewēn ok, en bakaxēn gēr ebar ed *Kanahaṅ*. ¹⁸ Medēgunēbi sorix, do gē dek bēr oxun orewēn bēn, do mēlawēnēbi ler gēr ndam ro. Ayēl kēmun yēl gēr ed yek nēmēc ro gēr ebar ed Misēra. Wēn kē ŷana ex yambēnd bēbēr nēngak nēmēc gēr ebar elo ro bēn. ¹⁹ Wēj fana kēmi eyēbi pel: Medēyin ocaret ro gēr Misēra, enēbi mēlaxēnēgu bolindaŵ borewēn, gē oxun orewēn oṅ. Mēlawēno bēte sorix irewēn, dēfawēn ro! ²⁰ End bēbēr kēn sebēraw eṅ, kēren yēlarand na gayik er yek nēmēc ro gēr Misēra in wēn kē xwēn.»

²¹ Bosēñiŵ bor Isērayel ri kēni mondako. Yosef yēl kēbi ocaret ang fel baṅo Farawoṅ ak. Yēl kēbi bēte ocēlafana eni yambēx gēr fēña. ²² Yēl kēbi ala kala acud angašax. Yēl kēṅo Beṅēšame batama okeme otas band kodī, do gē bacud bangašax banjo. ²³ Ata Yosef laŵēneli kēbi gēr sēm, opali epēxw od lēbindēra banēbi bēbēr nēngak nēmēc gēr ebar ed Misēra bēn, do gē opali onēm epēxw

od lëbïndëra banëbi bële, gë mburu, do gë bebyamb yamb. Bëbijo bax šëlafana ir ko rixënëgu Jakob ðamana irexëm in. ²⁴ Ga xani këni oñe oṅ, Yosef fel këbi bobinëm: «Këreṅun takërëx na ðe gër fëña!»

²⁵ Mondako xani bani na gër ebar ed Misëra do ðat këni gër ed Kanahaṅ, gër *Yakob*, sëm irebën. ²⁶ Fel këno Jakob: «Yosef ga ko liya bayi ko, axo cës ex na. Mëṅ ex alëngw ar ebar ed Misëra an!» Barikan Jakob ýoweý aṅo gi bana gayik axo ma bana end bano felënd eṅ. ²⁷ Sëfëtandëra këno ðek bënd felëgu bafi Yosef beṅ. Wat ko ocaret od lawëneliw baxo Yosef eno mëlaxën ok. Ata sëm irebën Jakob fuṅara këṅo gër onden ondexëm. ²⁸ Isërayel re ko: «Gwac ex go! Asëñiwën Yosef ga ko liya bayi ko! Yeleme mo watëgu ðamana me cësaxën!»

End ekofëtar ed Jakob do gë Yosef eṅ

46 Awa Isërayel barëra ko ngwa ðek beber xwën ko bën, do xani ko ond gër Misëra oṅ. ðat ko gër Berëšëba do rix ko ocaðaxa eṅo calëxën Kaxanu, ar yata këṅo sëm *Isak* an. ² Ata Kaxanu felëra këṅo Isërayel gëmëð në lakeli. Wac këṅo: «*Yakob!* *Yakob!*» Yaka ko mëṅ: «Woy!» ³ Re ko Kaxanu: «Wëno ex Kaxanu, Kaxanu, ar yata këṅo sorix an. Kërey yëdara na ga këy šëland ako gër ebar ed Misëra, gayikwa fën këmëni šënanëgu bërandëwëra andey bën, xali eni gi bulunda isëm. ⁴ Wëno alaṅëta këmi laṅëtand gër ebar ed Misëra. Bëte wëno fo këbi nëcëtëguð bërandëwëra andey bën. Yosef kë bakali bangës bandey baṅ gë ataxan andexëm aṅ, yatir këy šës.»

⁵ Jakob xani ko na gër Berëšëba. Bosëñiw bor Isërayel wëla këno sëm irebën, gë bësoxari bërebën ak, do gë oxun orebën ak ðek, gër ocaret od yëlëgu bafi *Farawoṅ* enëbi mëlaxën ok. ⁶ Fac kënebi bëte oyel ol, do gë beber šotëra bani gër ebar ed *Kanahaṅ* bën. Jakob do gë bërandëwëra andexëm bën mondako rëfa bani gër ebar ed Misëra. ⁷ Awëla wëla baxo gër ebar ed Misëra ðek andëwëra andexëm aṅ: bosëñiw, gë bofiw, do gë bër ebax ejiw edexëm bën, bëtošan bëṅ do gë bëtoxari bëṅ.

End ekun ed Jakob eṅ

⁸ Mondako bax omac od bosëñiw bor Isërayel bor ye bax gër ebar ed Misëra bën: *Yakob* do gë bosëñiw. Itošan iñanar ind Jakob iṅ: Ruben. ⁹ Bosëñiw bor Ruben: Enok, gë Palu, gë Hesëroṅ do gë Karëmi. ¹⁰ Bosëñiw bor Simewoṅ: Yemuwel, gë Yamin, gë Oxad, gë Yakin, gë Tësowar, do gë Sawul, asëñiw ar asoxari abëkanahaṅ an. ¹¹ Bosëñiw bor Lewi: Gerëšoṅ, gë Kehat, do gë Merari. ¹² Bosëñiw bor Yuda: Er, gë Onan, gë Šëla, gë Peres, do gë Sera. Barikan, Er do gë Onan anëka šës bani amëd aṅo gër ebar ed *Kanahaṅ*. Bosëñiw bor Peres: Hesëroṅ do gë Hamul. ¹³ Bosëñiw bor Isakar: Tola, gë Pufa, gë Yob, do gë Šimëroṅ. ¹⁴ Bosëñiw bor Sabuloṅ: Sered, gë Eloṅ, do gë Yahëlel. ¹⁵ Bën ex obaš or Leya ol, bëtošan bëṅ, do gë Dina, itoxari iṅ. Bën ex bër rëwën këṅo Leya Jakob gër ebar ed Padaṅ-Aram bën. Bën ex bosëñiw do gë bofiw, ðek ang ebani ak: bën ðek, bela ofëxw osas gë bësas.

¹⁶ Bosëñiw bor Gad: Tësifiwoṅ, gë Hagi, gë Šuni, gë Etësëboṅ, gë Eri, gë Arodi, do gë Areli. ¹⁷ Bosëñiw bor Aser: Yimëna, gë Yišëfa, gë Yišëfi, gë Beriya, do gë Sera, imaýe itoxari indebën iṅ. Bosëñiw bor Beriya: Eber do gë Malëkiyel. ¹⁸ Mondako hi bani obaš or rëw banëbi Jakob do gë Silëpa ol, xadëp isoxari ir yël baṅo Labaṅ abiw Leya in. Bën ex bër rëwën këṅo Silëpa Jakob bën: bën ðek, bela epëxw gë bëcongabat.

¹⁹ Bosëñiw bor Rašel, alindaw ar Jakob: Yosef do gë Beṅëšame. ²⁰ Bosëñiw bor Yosef, bër rëw kënebi gër ebar ed Misëra gë alindaw Asenet, abiw ar Poti-Fera, ašadaxan ar eðaš ed On bën: Manase do gë Efërayim. ²¹ Bosëñiw bor Beṅëšame: Bela, gë Beker, gë Ašëbel, gë Gera, gë Nahamaṅ, gë Ehi, gë Roš, gë Mupim, gë Hupim, do gë Arëd. ²² Bën ex bër rëwën këṅo Rašel Jakob bën: bën ðek, bela epëxw gë bënax. ²³ Asëñiw ar Dan: Hušim. ²⁴ Bosëñiw bor Nefëtali: Yatësel, gë Guni, gë Yetëser, do gë Šilem. ²⁵ Bën ex obaš or rëw kënebi Jakob do gë Bila, xadëp isoxari ir yël baṅo Labaṅ Rašel ol: bën ðek, bela bëcongëbëxi.

²⁶ Bër sëfër bani gë Jakob gër ebar ed Misëra do hi bani bërandëwëra andexëm bën er hi bani bën ðek bela ofëxw ocongebat gë bëcon-

gabab. Xarak, bolindaŵ bor bosēñiŵ ala abi pēn bana. ²⁷ Gē bosēñiŵ bor Yosef bēr rēw kēnēbi gēr ebar ed Misēra bēn: bela bēxi. Er hi bani ekun ed Yakob el dek, bela ofēxw ocongoxi bēr yow bax gēr ebar ed Misēra.

End Yakob gēr ebar ed Misēra eṅ

²⁸ Yakob laŵēn kēṅo Yuda gēr Yosef, eṅo pelēx exo dēngwa gēr Gošen, eṅo kacax fēn. Ata Yakob do gē odexēm ḥat kēni gēr ebar ed Gošen. ²⁹ Yosef ŵed ko šaret irexēm in, do ye ko yaṅ gēr Gošen, gēr ekaca ed sēm Isērayel. Sam ga šanayaw ko, Yosef ŵēlēn kēṅo sēm, ŵega kēṅo bēxiḥ gēr egēla, do ses ko xali gēr egēla edexēm. ³⁰ Ata Isērayel fel kēṅo Yosef: «Ecēs fo bayi ke gērēgako, gayikako awat wat kēme mēne ga kēy liya dēṅ bayi kēy!» ³¹ Ga xucak eṅo, Yosef ga kēni felar gē bobinēm do gē bēr ekun ed sēm bēn, re ko: «Aye kēme ye mo tēfētandērax Farawoṅ. Afel kēmo fel: “Bēmaṅ bēndam bēṅ, do gē dek ekun ed faba el, anēka ḥatēgu kēni gēr ndam ro, ga xaniw kēni gēr ebar ed Kanahaṅ. ³² Bēxadac bēr obeci, gē opeṅ, gē oxey, do gē ogelemba exēni. Bēxwēl bēr oyel exēni, do aŵēlaliw ŵēlaliw kēnēbi oyel orebēn ol, do gē dek bebēr xwēn kēni bēn.” ³³ And kēṅun ŵac Farawoṅ, do eṅun mēka ba ine ex andiyen andewēn aṅ, ³⁴ yakayidēno: “Biyi okadēp oday ok, bēxwēl bēr oyel hi kēmi. Aniyen andebi aṅ ex ekwēl ed oyel, ang ebani bēxarēk bērefi ak.” And kēn yeyan mondako aṅ, ata kēṅun fel en dēg gēr ebar ed Gošen. Gayikwa Bēmisēra bēn mbaṅ šus kēni ekwēl ed oyel el hi kēni opeṅ nde, hi kēni obeci nde.»

47 Yosef ye ko kwēl eṅo tēfētandērax Farawoṅ. Ga ḥat ko, re ko: «Faba do gē bēmaṅ bēndam bēṅ anēka ḥatēgu kēni ga xaniw kēni gēr ebar ed Kanahaṅ. Aŵēlali ŵēlaliw kēnēbi opeṅ ok, gē obeci ol, gē oxey ol, do gē dek bebēr xwēn kēni bēn. Gēr ebar ed Gošen ḥatēgu kēni.» ² Bēmaṅ bēnjo bēndexēm fel babi eno dāṅēta, ebi watēgu Farawoṅ. ³ Ata Farawoṅ ŵēka kēbi bobinēm bor Yosef: «Ine ex wa andiyen andewēn aṅ?» Yaka kēno: «Biyi okadēp oday ok, bēxwēl bēr obeci do gē opeṅ hi kēmi, ang ebani bēxarēk bērefi ak.» ⁴ Fel kēno bēte Farawoṅ: «Oliyer yow kēmi ro gēr ebar edewēn. Ondēs ax bo ex na ond

kēni yamb obeci ol do gē opeṅ oday ok, gayikwa enjo eṅ mbaṅ yēkak gēr ebar ed Kanahaṅ. Gērēgako, axara xara kēmi, tebēlēbo mi nēpa gēr ebar ed Gošen.» ⁵ Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Sorix gē bobinēx, gēr ndey ro ḥatēgu kēni. ⁶ Misēra in dek, gēr otaxan oday ex. Kwētēlēbi sorix gē bobinēx gēr ed xurik ex ye. Dēgēlexēni gēr ebar ed Gošen. Angēmēne gēr enga endebēn na fo exēni bēr gapak, dilēbi bēlēngw bēr bēxadac bēr oyel oram.»

⁷ Yosef ŵēla kēṅo bēte sēm Yakob gēr Farawoṅ eni nangēr. Ga kēni šēmar, Yakob, šalen kēṅo Farawoṅ. ⁸ Ata Farawoṅ ŵēka kēṅo Yakob: «Bēniy bēnjēgwe wa šot kēy?» ⁹ Yakob yaka kēṅo Farawoṅ: «Ang nēkak aniyen and wēno ar kē yēparand ang aliyer fo gand ed kēme ye yo, asēk sēk ke de bēniy kēme gē ofēxw osas. Bēniy bēnd aniyen andam bēṅo ax nēmb ex na do ax ye ex na ang bēnd bēxarēk bēram ak ado ga bani yexerand bēn bēte ang bēliyer fo.» ¹⁰ Yakob šalen kēṅo gašēxe Farawoṅ, do kwēl šapēr kēni gē Farawoṅ.

¹¹ Yosef xwēt kēbi sēm gē bobinēm gēr ed xurik ex ye, gēr ebar ed Misēra, gēr ebar ed Ramēses, ang fel baṅo Farawoṅ ak. ¹² Yosef babi yēlēnd eyamb yamb in sēm, gē bobinēm, do gē dek oxun orebēn oṅ, ang yēmb bani ak.

End andiyen and Yosef eṅ

¹³ Eyamb yamb dēṅ ax bayi bana gēr ed ex yo gēr ebar ed Misēra, gayik enjo eṅ mokuri xuri bax. Hik gēr Misēra, hik gēr ebar ed Kanahaṅ, bela bēn afișera fișera bani enjo eṅ. ¹⁴ Ata Yosef xana ko dek kodī ir gēr ebar ed Misēra in, do ir gēr ebar ed Kanahaṅ in, ir bani yēcaxēnēnd eyamb yamb in. Wēxēta ko gēr eyang ed Farawoṅ. ¹⁵ And faṅ kēni kodī Bēmisēra do gē Bēkanahaṅ aṅ, Bēmisēra bēn ye kēni gēr Yosef, do re kēni: «Yēlēlēbo eyamb yamb in! Ba mi cēs ogēs oday nde yandi ki, gayikako kodī abo bo ex na?» ¹⁶ Yaka kēbi Yosef: «Mēlawēnēbi oyel orewēn ol enēbi nēmb gē eyamb yamb, gayikako kodī ax gi ex na.»

¹⁷ Ata ŵēlaraw kēnēbi oyel orebēn ol gēr Yosef, do mēṅ yēl kēbi eyamb yamb in. Oyel olo nēmb banēbi: opanac, gē obeci, gē opeṅ, gē oxey do gē opali. Yosef yēlēra kēbi eyamb yamb in aniy aṅo gayik anēmb banēbi nēm-

bënd oyel orebën ol xali faṅ kënëbi dek. ¹⁸ And xucak aniy aṅo aṅ, bakaw kēni gēr ndexēm. Re kēni: «Axwën, biyi ami con na mēne anēka faṅ kēmi kodī in. Bēte oyel orebi ol, wēj xwën kēbi. Er bayi kēbo wayēt mi yēlaya biyi dēṅ, do gē owar orebi oṅ. ¹⁹ Ogēs odey nde kēmi šēsēra do mi tebēta owar orebi oṅ? Yēcēlēbo gē owar orebi ak, mi cotaxēn er kēmi yamb in. Kwēnēlēbo Farawoṅ biyi gē owar orebi ak. Yēlēlēbo beneda bēnd kēmi ṽandēraxēn, mi bayixēn bēbēngw, ata fo bayik ami cēsēra na, do owar orebi oṅ ax cenēkēra na.» ²⁰ Ata Yosef mondako yēcēn baṅo Farawoṅ dek owar or gēr Misēra oṅ. Bēmīsēra bēn fan baṅo ocēnga odebēn ok, gayik enjo eṅ mokuri xuri bax. Farawoṅ, elod amēd aṅo xwën ko ebar ed Misēra el. ²¹ Ata rēfalira kēbi bulunda in gēr bāngol, ga ṽana ko bebēt ibat ḥata ko bebēt ijo dēk ebar ed Misēra el. ²² Barikan Yosef axo yēc bana owar or bēšadaxan oṅ gayik apela ṽēgw baxo na Farawoṅ mēne kērexo yēc na. Gē er re baxo enēbi yēlēnd in fo bani liyand, mēṅ bayik ani panaxēn bana owar orebën oṅ.

²³ Yosef fel kēbi bulunda in: «Anēka yēc kēmun gē owar orewēn ak, doro doro Farawoṅ xwën kēṅun. Kanayin eneda eṅ en nedēx gēr ocēnga. ²⁴ And kēn xanara eyamb aṅ, tēyiyindēn, do acariya anjoxēn kala, Farawoṅ xwēnek. Mēxwētayindēn mar er xana kēn in en di beneda, do mar enēbi dēbaxēnēnd bēr gēr bēcīw bēndewēn, do gē oxun orewēn bēn.» ²⁵ Yaka kēni Bēmīsēra bēn: «Axwën, anēka fexēn kēyēbo. Gayikako oyekax orey ol ṽasin kēyēbo, aṽa ṽa kēbi mi gi okaḍēp od Farawoṅ.» ²⁶ Ata acariya and ri baxo Yosef aṅo bayik xali doro gēr ebar ed Misēra: ecoxēn ed er ex yo, Farawoṅ xwēnek. Owar or bēšadaxan oṅ fo bayik axo kwēn bana Farawoṅ.

End bapela bapelatar band Jakob eṅ

²⁷ Isērayel do gē bērandēwēra andexēm bēn ṽēpa kēni na gēr ebar ed Misēra, gēr Gošen. Yēcēra kēni owar, rēw kēnēbi obaš oranjēm, do kwēl dēṅ kēni šēnarēnd xali ṽēmb kēni mbaṅ. ²⁸ Jakob liya ko bēniy epēxw gē bēnjongēbēki gēr ebar ed Misēra. Mondako sēk baṅo bēniy kēme gē ofēxw onax gē bēnjongēbēki.

²⁹ Ga nang ko mēne anēka kē saxēgund ecēs edexēm el, Isērayel ṽac kēṅo asēniw Yosef, do re ko: «Angēmēne aḥan ḥan kēye, dilaliw ataxan andey aṅ gēr emef endam. Axara xara kēmi, dēkayayid šenene end kēmi felēnd eṅo: kēreye mēxwētaḍ na ro gēr ebar ed Misēra! ³⁰ And kēmi bar gēr ecēs gē bēxarēk bēram aṅ, nēcētidēne ebar ed Misēra el, do mēlayidēne eye mēxwētax gēr ṽeg irebēn.» Ata yaka ko Yosef: «Ari kēme ri end fel kēye eṅo.» ³¹ Re ko bēte Jakob: «Awa yašarēl.» Yosef yašar ko. Ata Isērayel foxi ko gand ogaf od angaṽ andexēm.

End obaš or Yosef eṅ

48 Ga xucak eṅo, fel kēno Yosef mēne sēm ašēxwēra ex. Ata ṽēla kēbi bosēniw, Manase do gē Efērayim, gēr ed laki baxo. ² Fel kēno Jakob: «Asēnix Yosef anēka yow ko dē exi nēkon.» Isērayel xemēnara ko xali xani ko, do ṽēpa ko gēr angaṽ andexēm. ³ Jakob fel kēṅo Yosef: «Kaxanu, mēṅ ar Fangak an, šanayaxēn baxe gēr Lus, gēr ebar ed Kanahaṅ, do yēl ke obetak ol. ⁴ Er fel baxe: “Ar gē obaš oranjēm ri kēmi, wēno kēbi šēnandēra xali. Bēte wēno ki ri axarēk ar amara and obulunda odanjēm. Ayēl kēmēni yēl bērandēwēra andey bēn, and kēy xuca wēj aṅ, oxwën or din ir din or ebar elo ro ol.” ⁵ Gērēgako bētošan bēki bēnd šotēli kēyēbi ro gēr ebar ed Misēra ḍamana me dēfaxēnēgu gēr ndey ro bēṅo, wēno xwën kēbi. Efērayim, do gē Manase, wēno xwën kēbi, ang xwën kēmēni Ruben do gē Simewoṅ ak. ⁶ Angēmēne obaš ošēxe rēw kēyēbi na bēte, ani gi na oram. Bēn paḍ gē Efērayim do gē Manase kēni bētelid eram in. ⁷ And ḥatēgu kēme gēr ebar ed Kanahaṅ, ga xaniw kēme gēr ed Padaṅ aṅ, lap kēmo norix Rašel gēr fēña, ḍamana me ṅataxēn gēr Efērata, gēr Betēlexem.» ⁸ And wat kēbi odēmēta od Yosef aṅ, Isērayel ṽēka ko: «Nobēn ex wa bējo?» ⁹ Yaka ko Yosef: «Obaš or yēl ke Kaxanu ro gēr ebar ed Misēra ol ex.» Re ko bēte Jakob: «Kēla tēkaliwēyēbi gēr ndam ro, mēni karanaxēn obetak ol.»

¹⁰ Oxar ol anēka dēṅ baṅo šotand Isērayel, axo bo bana ga ko watēra šenene. Yosef sēkali kēbi bosēniw gēr Jakob. Ga lēk kēbi, nēṽaya kēbi ṅēš gēr emēkw edexēm, do ṽega kēbi.

¹¹ Ata Isērayel fel kēṅo Yosef: «Wēno abame

yëla na awat këme wat gašëxe dëxas irey in, barikan Kaxanu anëka w̄asin ke bëte andëwëra andey aṅ!»¹² Yosef fedali këbi odëmëta odexëm od ebox gër olëkëna or sëm ok, do foxi ko eyiŷ el n̄ëš gër ebar.¹³ Ga xani ko, las këbi tak oki, Efërayim gë ataxan and li-w̄ aṅ, do gand šame ir Isërayel, Manase gë ataxan and šame aṅ do gand liw̄ ir Isërayel. Yosef sëkali këbi mondako gër sëm.¹⁴ Barikan Isërayel nëmbëndër ko otaxan ok: xwët ko ataxan and liw̄ aṅ gër gaf ir Efërayim, xarak mëṅ ebox lëmëta ibeja in. Ataxan and šame aṅ, xwët ko gër gaf ir Manase, lëmëta iyanar ir Yosef in.¹⁵ Ata Yakob këṅo xaran obetak ol Yosef ko rend:

«Kaxanu, mëṅ ar babi laṅëtarand bëxarëk bëram an, *Abëraxam* do gë *Isak*,
Kaxanu, mëṅ ar ebox nand ex yo axadac aram xali doro an,
¹⁶ Mëṅ ar ex Meleka ir racët ke gër eñëṅëx end ex yo an,
yëlëlebi obetak ol odëmëta oko!
Bën macindëlenëbi gë oʋac oram ol,
gë omac od bëxarëk bëram *Abëraxam* do gë *Isak* ok.

Bërandëwëra bandebën bën,
ñëmbërëlexëni xali eni beñëta ðek ebar edebën el!»

¹⁷ Yosef ga wat ko mëne sëm ataxan and liw̄ aṅ xwët ko gër gaf ir Efërayim, šus ko eṅo. Rëxët ko ataxan and liw̄ and sëm aṅ gër gaf ir Efërayim exo kwëtaxën gër gaf ir Manase.
¹⁸ Yosef fel këṅo sëm: «Ali faba, ax gi ex na mondako! Ajo ro wa ex lëmëta iyanar in. Kwëtël ataxan and liw̄ andey aṅ gër gaf irexëm.»¹⁹ Barikan sëm hëp ko, do re ko: «Anang nang këme asëniw̄ën, anang nang këme. Mëṅ bëte bulunda isëm ko hi, mëṅ bëte angwëlik ko hi. Barikan lëmëta ibeja in kë xuri ex gi angwëlik, do andëwëra andexëm aṅ amara and benëṅ bendanjëm kë hi.»

²⁰ Ata Yakob mondako šalendëra babi yatijo ga ko re:

«Bërandëwëra and Isërayel bën mondako këni ŷana eni calendërënd:
“Kaxanu yëlëlexi obetak or Efërayim do gë Manase ol.”»

Ata Yakob mondako lëngwën baṅo Efërayim gër Manase.²¹ Isërayel fel këṅo Yosef: «Wëno

gogo këme šës, barikan Kaxanu gë wën ko bayi. Abakali këṅun bakali gër ebar ed bëxarëk bërewën.²² Wëno cëṅ, anëka šetëgu këmi ebar nëmëc ed bobinëx gër Sišem. Bërandëwëra and Amor bën xan këmëni gë duxuma iram in, do gë atumb andam aṅ.»

End ofelar or Yakob do gë bosëniw̄ eṅ

49 Akey amat, *Yakob* ga w̄ac këbi bosëniw̄, re ko:

«Macërëgun mun nangëxaxën ala kala er këṅo hi ecan-ecan in.»

² «Barërëgun ene baxët wën bosëniw̄ bor Yakob!

Baxëtino Isërayel, baxëtino sorix irewën!

³ Ruben, wëj ex itošan iñanar indam iṅ, wëj ex odëwërewën oñanar od ojaw̄ odam ok, wëj nëmëca këbi bobinëx gaf in, ojaw̄ ok do gë or gapak ol,

⁴ Ola orej ol ang oŷëm fo ex, bari ami yël ex na olëngw ol, gayikwa yaṅ gër angaw̄ and sorix bët bay, angaw̄ andam aṅ buyarën këy ga bët bay gër asoxari aram.»

⁵ Simewoṅ do gë Lewi, bër acël amat exëni, angwëlëra andebën aṅ, ang oŷënga or emer fo ex.

⁶ Wëno ami bar angwëlëra and edi ed eñëṅë-nax elo aṅ, ame ðil na gër amara andebën!
Gayikwa në end oxoŷ orebën lawëra kënebi bela,
do në end owër orebën sawëra kënebi oxey or bela.

⁷ Kata fo ex oxoŷ orebën ol, gayik or gë axaŷë-nan këm ex!

do kata fo ex owër orebën ol, gayikwa xodux fo ex!
Bërandëwëra bandewën bën ašapëreli këmëni šapëreli šit gër bulunda ir Isërayel, ayic këmëni yic eni ðëgëra ðek ebar ed Isërayel el.

⁸ Wëj cëṅ Yuda, ayas këni ŷana eni yasënd bobinëx,

ataxan andey aṅ gër eporëfor ed bëran-goŷëra andey kë hi,

obaš or sorix ol afoxi këni ŷana eni poxind gër lëngw irey.

⁹ Yuda yëraṅ ibeja hi këy!

Gër emaņi edey këy bakawënd and yambëgu këyo emacar aņ,

abaf këy bafënd, alaki këy lakind,
ang yëraņ inëm fo: noņo këņo xanin?

¹⁰ Acët and owun aņ, laņ kë bayi gër ekun ed Yuda,

Acët and olëngw aņ, laņ kë bayi gër bërändëwëra andexëm,

xali exo ŋatëgu Šilo, ar xwënëk an,
do eno kwëtaxën benëng bend bela beņ.

¹¹ Axap këņo ŋana eņo kapënd fali irexëm in lëf gër andëfa and *reseņ*,

axap këņo ŋana eņo kapënd atox and fali inëm aņ në atëx and reseņ.

Acud andexëm aņ ko ŋana exo nebënd gë ngoy iņ,

anjëm andexëm aņ ko ŋana exo nebënd gë omen od reseņ ok.

¹² Ngoy iņ kë ŋana ex bärënënd bangës bandexëm baņ,

omër kë ŋana ex pešënënd oņënga orexëm oņ.

¹³ Sabulon kë lëg ler gër obëņa od bangwëngw,

gër ed kë ŋana ex kwëšand okuluņ,

do ebar ed ko xwën el, aňat kë ĥat xali gër ed Sidoņ.

¹⁴ Isakar mëņ cëņ, fali ir gë ojaŵ hi ko,

alaki ko lakind mërëxand ir bakece.

¹⁵ Awat wat ko mëne gër ed ko seyëtand anënga nëngak, do ebar enëngax ex.

Aňa ŵa ko eno kap exo dëbixën esibax,

aňa ŵa ko exo diyenind ang xadëp fo.

¹⁶ Dan këbi ŋana ebi kitind bulunda irexëm in, ang enëng emat end Isërayel fo.

¹⁷ Dan er hi ko ang andën and në fëña fo,

ang ekifoxifo ed në lec fo,

gër osak këņo ĥatënd fanac in

exo dätixën gë eyiŵ el ar ŷëpaxën këņo an.

¹⁸ (Axwën, ayar këme yarënd apexa andey aņ!)

¹⁹ Gad mëņ cëņ, enga end bërek bëxeŷax këņo ŵereli,

barikan aŵer ko ŵer xali ebi kor, do ebi ŋŵay!

²⁰ Gër ebar ed ko xwën Aser,

eyamb el ax gi na mopaŷ,

mëņ kë ŋana ebi dëband bemun beņ.

²¹ Nefëtali ang ebëjare ed kë radërand fo hi ko,

oyeyan oyekax ko ŷana exo yeyanënd.

²² Yosef mëņ cëņ, ang atëx and kë rëwënd fo hi ko,

ang atëx and lëgëk ler në añësa and men fo hi ko,

bënini bendexëm beņ yabët kece in kë lefënd.

²³ Aňanaxën ŷanaxën këno,

do aňan ŵan këno gë opës odebën ok,

gë opës odebën ok ŵan këno bërangoŷëra andexëm bën.

²⁴ Barikan atumb andexëm aņ ax yëlorä ex na, onëxar orexëm oņ bayik ŋŵac-ŋŵac.

Paß gë otaxan od ar fangak ok,

ar këņo yëlënd panga Yakob an (ar ex Axadac, do Angaŷ and Isërayel an).

²⁵ «Paß gë Kaxanu, ar yata këņo sorix an (gilexo angwak andey aņ)!

Ar Fangak an, yëlëlexi obetak ol,

obetak or yaņ gër orën ol,

obetak or gëd ebar ol,

obetak or gër obër,

do gër acël and asoxari ol!»

²⁶ «Obetak or xaran ki sorix ol,

nëmëcak obetak or gër osënd or angwën ol,

or gër bëtënd bënd akarëk ol.

Obetak olo, gilex gër gaf ir Yosef,

gil ex gër egor ed ar hik emun end bobinëm an!»

²⁷ «Beņëšame mëņ cëņ, yëlemu ixëŷax hi ko,

gëbër këņo yambënd emacar end laŵ këņo eņ;

genëka, ebi cetëra er šotëgu ko in.»

²⁸ Bosëñiŵ bor Yakob ex bëxarëk bër benëng epëxw gë beki bend Isërayel beņ. Bendey

beņo felëra babi sëm irebën and babi xaran

obetak aņ, ala kala gë obetak orexëm pit.

End ecës ed Yakob eņ

²⁹ Ga xucak eņo, Yakob fel këbi bosëñiŵ:

«Wëno gogo këme šës. Mëlayidëne ene

mëxwëtax gër ŷeg ir wëxëta kënëbi bëxarëk

bëram, gër oxel or gër ošënga or Efëroņ,

arandëwëra and Het an, ³⁰ gër oxel or gër

ošënga or Makëpela, ler gër Mamëre, gër ebar

ed *Kanahaņ*, ošënga or yëc ko *Abëraxam* gër

Efëroņ, arandëwëra and Het an, gër ošënga or

xwën ko. ³¹ Fën wëxëta kënëbi Abëraxam do

gë alindaŵ Sara, gë *Isak* do gë alindaŵ Rebe-

ka. Fën wëxëta këmo wëno bëte Leya. ³² Ošën-

ga olo do gë oxel ol, Abëraxam yëcëk gër otax-an od bërändëwëra and Het.»³³ And ñata ko epelëra ed bosëñiŵ aṅ, *Yakob* ßaka ko laki ko gër angaŵ, kwël xoti ko do ßarëx këni gë ßëxarëk ßërexëm ßër šësëk elod anëka fo ßën.

End oṅaŵ or Yakob eṅ

50 Yosef ga lapaya ko gër sëm, wëga këṅo, do ko sesënd. Ongwën oṅ kë šarënd gër dëxas ir Yakob.² Ga xani ko na, Yosef fel këbi ßëxora ßën eni nëmëra eman end sëm eṅ xali eṅo ðilër ogu oṅ. Ata ßëxora ßën nëmëra këno Isërayel xali lilër këṅo ogu oṅ.³ Bakey ofëxw onax nëmëra bano mondako ang rëp bax ak, xali lilër këṅo ogu oṅ. Bëmisëra ßën ñaw këno Yakob ßakey ofëxw ocongoxi.

⁴ Ga xucak ßakey ßand ñawëra bano Yakob ßaṅ, Yosef fel këbi ßër eyang ed *Farawoṅ* ßën: «Angëmëne ahan ñan këne, ñateliyin eyeyan edam elo gër Farawoṅ, axara xara këmun.»

⁵ «Ga re ko Yosef: Faba re bax me yašar yatir baxe felërand mëne mëṅ gogo ko šës, mëne mo mëlad mo mëxwëtax gër ñeg ir nacën këno gër ebar ed *Kanahaṅ*. Gërëgako pelino Farawoṅ mëne axara xara këmo exe teß me ye yaṅ gër ebar ed *Kanahaṅ* moxwëtax faba. And këmo wëxëtax aṅ me ßakaw.»⁶ Yaka ko Farawoṅ: «Oko yel eyo mëxwëtax sorix, ang re baxo ey yašar ari këy ri ak.»

⁷ Yosef ye ko yaṅ gër ebar ed *Kanahaṅ* eṅo mëxwëtax sëm. Laṅëta këno ðek eyang ed Farawoṅ el do gë ßëxarëk ßër iciŵ indexëm ßën, gë ßëxarëk ßër ebar ed Misëra ßën ðek.⁸ Aye ye bani ßëte ðek ekun ed Yosef el, gë ßobinëm do gë ðek ekun ed sëm el. Er seß banëbi na gër ebar ed Gošen wayët ßësoxari ßën, gë obaš ol, gë obeci ol, gë opey ok, gë oxey ol, do gë ogelemba ok.⁹ Yosef aŵëla wëla ßabi ßër gë opanac od bax lasënd ocaret od emer ok: gër enga eṅo aṅyëmb yëmb bani.

¹⁰ Ga ñat këni gër angëni and këni wacënd Atad, kegët *Yurëdeṅ* in, ses këni šor xali wëlik angoṅ atëm. Yosef mondako ri baxo na oṅaŵ or sëm ol ßakey ßanjongëbaki.¹¹ Bër lëg bax na gër ebar ed *Kanahaṅ* ßën, ga wël këni angoṅ aṅ gër angëni and Atad, re këni: «Awa oṅaŵ osëm hi këbi Bëmisëra ßën!» Mëṅ wacaxën këni na gër ed ebani, ekeg *Yurëdeṅ* in,

«Abel-Mitësërayim», mëne ngëṅ «Oṅaŵ or Bëmisëra».

¹² Ata bosëñiŵ ßor Yakob mondako ri bani er fel ßabi sëm irebën in.¹³ Bosëñiŵ wäyeli ßaṅo Yakob gër ebar ed *Kanahaṅ*, do wëxëta këno gër oxel or gër ošënga or Makëpela, gër ošënga or yëc ko *Abëraxam* gër Efëroṅ, arandëwëra and Het ol, ler gër Mamëre. Gër osënga olo ri baxo Abëraxam ßanapëra ßand ßër ekun edexëm ßaṅ.¹⁴ And wëxëta këno sëm aṅ, Yosef, gë ßobinëm, do gë ðek ßër laṅëtax ßabi gër emëxwëta ed sëm irebën yaṅ na gër ebar ed *Kanahaṅ* ßën, ßaka këni gër ebar ed Misëra.

End eṅata ed aniyän and Yosef eṅ

¹⁵ And wat këni ßobinëm ßor Yosef mëne anëka šës ko sëm irebën aṅ, re këni: «Bamat Yosef ašenaxën këbo šëtaxën ebo maša ðek eñëṅë-nax end ri banëṅone eṅ.»¹⁶ Ata laŵën këni mondako gër Yosef: «Damana exo cësaxën, sorix aseßën seßën këbo eyeyan elo: ¹⁷ «Axara xara këmi, teßanëlëbi ßobinëx eñëṅëtax eṅ, do gë amena andëßën aṅ, gayikwa aŵenan wënan këni! Axara xara këmi, teßanëlëbi gërëgako ðëṅ okaðëp od Kaxanu ok, ar yata këṅo sorix an, eñëṅëtax end ri këni eṅ.» Ata Yosef ses ko and fel këno mondako aṅ.¹⁸ Ata ßobinëm ßor Yosef ga sëka këno, lapaya këni gër osapar orexëm, do re këni: «Biya okaðëp oday hi këmi.»¹⁹ Yaka këbi Yosef: «Këren yëdara na: ba wëno nde ex Kaxanu? ²⁰ Eñëṅëtax end šala ban ene di eṅ, Kaxanu nëngwëtëk enjekax, ex gixën er hik doru ijo in, eni pëxaxën ßela ßëranjëm.»²¹ Gërëgako, këren yëdara na. Arëcara këmun ñana mun ðëcarand, wën do gë oxun orewën oṅ.» Yosef mondako yifara ßabi ßobinëm, xali fuṅara këbi.

²² Mondako lëg bani na gër ebar ed Misëra Yosef do gë ßër ekun ed sëm ßën. Yosef liya ko ßëniy keme gë epëxw.²³ Yosef awat wat ßabi obaš or Efërayim ol, xali gë ejiŵ ekënu kënu ßën ak. Obaš or Makir ol, asëñiŵ ar Manase, gër olëkëna orexëm rëw banëbi.²⁴ Yosef afel fel ßabi ßobinëm: «Awa wëno gogo këme šës. Barikan Kaxanu ayowënëgu këṅun yowënëgu. Anëcët këṅun nëcët gër ebar elo ro, eṅun ßakali gër ebar ed ßeya ko gë eyašar mëne ayël yël këbi oxwën ol *Abëraxam*, gë *Isak*, do

gë *Yakob* el.»²⁵ Ata Yosef fel këbi eni yaâsar
bërandëwëra and Isërayel bën mène ari këni
ri end re ko eṅ. Mondako yeyan baxo: «And
këṅun yowënëgu Kaxanu aṅ, mëlalidën oâ-
par oram eṅ.»

²⁶ Ata Yosef šës ko and sëk këṅo bëniy keme
gë epëxw aṅ. Nëmëra këno ogu eṅ xali lilër
këṅo, do xwët këno polo në kes na gër ebar ed
Misëra.

Maco

Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Maco, asëfan abat ar Yesu, yëgwëk. Aÿëgw yëgw ko mène ang beya baxo Kaxanu alaŵëneli këŋo laŵëneliw Afexën ar ngwën ak, aŋata ŋata ko. Yesu Kërisët ŋatak ðek bebër fëna baxo Kaxanu bën. Barikan bëlëngw bër Bëšëwif bën ašus šus bano ga bani yëland mène alif ko lifënd bapela band Kaxanu baŋ, ata lëxw këno gër Pilat. Mëŋ xiti këŋo do re ko eno ðaŵ mopika gër kërëwa. Ecës ed Yesu elo ex šadaxa ir kë rëxëtënd eñëŋenax end ar xwëta këŋo yo. And xani ko Axwën Yesu gër ecës aŋ, fel këbi bësëfan bërëxëm bën eni tëfëtërand endexëm eŋ gë enëng gë enëng ðek ngwën iŋ. Er ex gër akayëta aŋo in:

Ang yanak aniyen do gë andiyen and Yesu ak: 1.1–4.25.

Osëyali or bapela band Owun or Kaxanu ol: 5.1–7.29.

Bandixa band Yesu baŋ, do gë bend baxo sëyalind beŋ: 8.1–9.38.

Osëyali or epemëra ed Atëfëtan aŋ: 10.1–11.1.

End bësëyali bër Apela and Moyis eŋ: 11.2–12.50.

End bapënëtal band Owun or Kaxanu eŋ: 13.1–52.

Bandixa band Yesu baŋ, do gë bend baxo sëyalind beŋ: 13.53–17.27.

End aminëmëra and gër oxëreceŋ eŋ: 18.1–35.

Bandixa band Yesu baŋ do gë bend baxo sëyalind beŋ: 19.1–23.39.

End omakaw ond Yesu eŋ: 24–25.

End ecës ed Yesu el do ang xani ko gër ecës eŋ: 26.1–28.1–20.

End bëxarëk bër Yesu Kërisët eŋ

1 Mondako ex andëwëra and bëxarëk bër Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex rëwis ir *Abëraxam*, rëwis ir *Dafid* in. ² Abëraxam ex sëm ir *Isak*, Isak sëm ir *Yakob*, do Yakob sëm ir Yuda do gë bobinëm. ³ Yuda ex sëm ir Peres do gë Sera, do nëm irebën ex Tamar. Peres ex sëm ir Esërom, do Esërom sëm ir Aram. ⁴ Aram ex sëm ir Aminadab, Aminadab sëm ir Nahason, do Nahason sëm ir Salëma. ⁵ Salëma ex sëm ir Bohes, do nëm ir Salëma ex Raxab. Bohes ex sëm ir Yobed, do nëm ir Yobed ex Rut. ⁶ Obed ex sëm ir Isayi, do Isayi sëm ir Dafid, emun eŋ. Dafid ex sëm ir *Salomoŋ*, do nëm ir Salomoŋ ex asoxari ar Uri an. ⁷ Salomoŋ ex sëm ir Roboham, Roboham sëm ir Abiya, do Abiya sëm ir Asa. ⁸ Asa ex sëm ir

Yosafat, Yosafat sëm ir Yoram, do Yoram sëm ir Osiyas. ⁹ Osiyas ex sëm ir Yohatam, Yohatam sëm ir Akas, do Akas sëm ir Esekiyas. ¹⁰ Esekiyas ex sëm ir Manase, Manase sëm ir Amos, do Amos sëm ir Yosiyas. ¹¹ Yosiyas ex sëm ir Yekoniyas do gë bobinëm. Ata angwën aŋo wëla banëbi Bëyisërayel bën oxadëp ol gër ebar ed Babilon. ¹² And sebëtëgu kënebi gër oxadëp aŋ, Yekoniyas hi ko sëm ir Salacel, do Salacel sëm ir Sorobabel. ¹³ Sorobabel ex sëm ir Abihud, Abihud sëm ir Eliyakim, do Eliyakim sëm ir Asor. ¹⁴ Asor ex sëm ir Sadok, Sadok sëm ir Akim, do Akim sëm ir Elihud. ¹⁵ Elihud ex sëm ir Elasar, Elasar sëm ir Mataŋ, do Mataŋ sëm ir Yakob. ¹⁶ Yakob ex sëm ir Yosef, ašan ar Mari an. Mari ijo rëw këŋo Yesu, ir këno wacënd Kërisët. ¹⁷ Awa er ex bandëwëra epëxw gë banax elod Abëraxam xali gër Dafid.

Bëtëraguk bandëwëra epëxw gë banax, elod Dafid xali angwën and oxadëp or Bëyisërayel gër ebar Babilon aṅ. Bëtëraguk bëte bandëwëra epëxw gë banax, elod gë oxadëp or gër ebar Babilon ol xali gër Yesu Kërisët.

End andëwä and Yesu eṅ

¹⁸ Ata mondako bax andëwä and Yesu Kërisët aṅ. Mari nëm irexëm, enëm ed Yosef ebaxo. Do ðamana eni nangër, Mari şot ko acël gë panga ind Angoc Amënëk iṅ. ¹⁹ Yosef, aşan arexëm, ga hi baxo cëṅ ar şenene, xey këṅo eṅo cëfënin. Ata ko yëlarand ang ko ri eni capëraxën yir fo. ²⁰ Nand baxo yëlarand mondako na, meleka ir Axwën in şanayaxën këṅo në lakeli, do re ko: «Yosef, wëj ar andëwëra and *Dafid* an, kërey yëda na eyo ṅateli Mari, alindax. Ar gër acël andexëm aṅ, Angoc Amënëk aṅ wëlaw këṅo. ²¹ Lëmëta ex, do and këṅo rëw aṅ, yëlidfo oṅac or Yesu gayik mëṅ këbi racët bulunda ir Isërayel in gër beñëṅë-nax.» ²² Ata ðek bëndey beṅo mondako ex ṅata ang re baxo Axwën ak paḅ gë alaṅwënel Esayi ak: ²³ «Endënaṅ emeja kë hi gë acël, do eṅo dëw lëmëta ir këno ṅacëf Emanuwel, mëne ngëṅ “Kaxanu nëngaw këbo †.”» ²⁴ And nëngëta ko aṅ, Yosef ri ko ðek er fel baṅo meleka ir Axwën in. Ata yen këṅo alindaṅ Mari. ²⁵ Bari ani nangër bana xali rëw këṅo lëmëta in. Ata Yosef yël këṅo oṅac or Yesu ol.

End bëşaki eṅ

2 And rëw këno Yesu gër Betëlexem aṅ, Erod wun bax gër ebar ed *Yude*. Ata *bëşaki* bër xaniw bax gand Apën-eñan, ḥatëgu këni gër Yerusalem, gër eyang ed Erod. ² Wëka këni: «Ro nde exo emun end Bëşëwif end rëw këno ecede eṅ? Gayikwa biyi emal edexëm el watëgu këmi elod gand Apën-eñan mëṅ yowaxënëgu këmi mi poxi gër lëngw irexëm, mo calexën.» ³ Ga wël këni eṅo, Erod emun eṅ, gë Bëyerusalem bën, wëlandëra këbi xali xurik. ⁴ Ata Erod ṅac këbi ðek *bëşadaxan bëlëngw* bën do gë *bëşalen* bën ebi mëka ba feye bax eno dëw Afexën an. ⁵ Yaka këno: «Gër ebar ed *Yude* ro dëṅ, gër angol and Betëlexem. Ga yëgw ko wa alaṅwënel an:

† 1.23 Esayi 7.14

⁶ “Wëj angol and Betëlexem aṅo, gër ebar ed *Yude*,

Şëf gër ðangol ðangwëlik band gër ebar ed *Yuda* hi këy,

ay gi ex na wa angol and toc.

Gër ndey na këno rëw ar kë wun gër enëṅ end Isërayel, bulunda iram an †.”»

⁷ Ata Erod ṅac këbi yir fo bëşaki bëjo do wëka këbi eno pënëtan aye amëd and şanayak emal elo aṅ. ⁸ Ata ga laṅwën këbi gër Betëlexem, re ko: «Awa ṅatin tan en mëkaraw aye end lëmëta ijo eṅ. And këno watëgu aṅ, ðakawëdën ijo ro ene nangënati mëṅ këme yed wëno bëte me poxi gër lëngw irexëm mo calew.» ⁹ Ga wëler këni mondako gë emun eṅ, bëşaki bën xuca këni ond gër Betëlexem aṅ. Ata emal ed watëgu bani elod apën-eñan el lëngweli këbi. And ḥatëk gër ed hi baxo lëmëta aṅ, xwëşak. ¹⁰ Bëşaki bën ga wat këni emal el, nëngandëra këbi mbaṅ. ¹¹ Lil këni gër iciṅ ind bax ḥoband emal, sëk këneḅi lëmëta in gë Mari, nëm irexëm. Na foxira këni do şale këno. Fëtëra këni bëkwëtaya bënd kodî bëṅ do şëmaxën këno gë oyël or wëlagu bani oṅ: kaṅe, gë aşururu ir xwëşëna bani gë angiri, do gë ogu ond këni ṅacënd *mir*. ¹² Ata sitin këbi Kaxanu në lakeli eno beş Erod amaṅi ṅaṅi aṅ. Mondako ṅaṅi këni kwël fëña işëxe ond gër ebar edebën oṅ.

End egëreli ed Yesu gër ebar ed Misëra eṅ

¹³ And ṅaṅi këni bëşaki aṅ, meleka ir Axwën in şanayaxën këṅo Yosef në lakeli do re ko: «Yosef, kanil eyëbi gëreli lëmëta in gë nëm gër ebar ed Misëra. Nëpaxëdën fën xali yatir këmi fel en maṅiw. Gayikwa Erod aşala ko şala eṅo ðaṅ lëmëta in.» ¹⁴ Ga nëngëta ko Yosef, xanin këbi kwël gëmëd fo lëmëta in gë nëm do wëla këbi gër ebar ed Misëra. ¹⁵ Fën yëpax bani xali şës ko Erod. Ata mondako ḥata bax er re baxo Axwën Kaxanu paḅ gë alaṅwënel in: «Asëniṅwën ṅacëgu këmo exo canëgu gër ebar ed Misëra †.»

End enemi ed bëndoyer gër Betëlexem eṅ

¹⁶ And wata ko Erod mëne anëka yifa këno bëşaki aṅ, xoṅ ko xali xurik. Şëñëta këbi

†† 2.6 Mişe 5.1 † 2.15 Ose 11.11

ocoroda odexëm ok eni ye gër Betëlexem enëbi dāwërax dek bëtox bëtošan bëñ elod bënd bëniy bëki bëñ xali gër bënd bayik gër oyer. Mondako yëla baxo Erod kë fed gë amëd and fënëtan bano bëşaki aņ. ¹⁷ Ata ĥatak er reya baxo Yeremi, alaŵënel ar Kaxanu in:

¹⁸ «Otes kë wëлинд gër angol and Rama, Otes do gë edenitaran kë wëлинд, Raşel këbi ŷaŵënd obaş orexëm ol, Ayifara yo ayifara, axo ma ex na exo cësina, gayik ani bo ex na, dek şës këni †.»

End omaŷi ond gër ebar ed Isërayel eņ

¹⁹ And şës ko Erod aņ, meleka ir Axwën in şanayaxën këņo Yosef në lakeli gër ebar ed Misëra. ²⁰ Fel këņo: «Yosef, gërëgako kanil eyëbi maŷeli lëmëta in gë nëm gër ebar ed Isërayel. Bër ŷandi babi aniyan andexëm bën anëka nemira këni.» ²¹ Ata Yosef xani ko, ŵed këbi lëmëta in gë nëm do ŵaŷeli këbi gër ebar ed Isërayel. ²² Barikan and wël ko mēne Arëkelawos bëtelik owun or sēm Erod ol gër ebar ed *Yude* aņ, yëda ko eni baka fën. Ata Kaxanu ga sitin këņo në lakeli, ĥateli këbi gër ebar ed *Galile*. ²³ Ye ko ŷëpax këni gër angol and këni ŵacënd Nasaret. Ata ĥatak er re bani bëlaŵënel in: «Abënasaret këno ŷana eno macënd †.»

End epemëra ed Şaņ Batis eņ

3 Amëd aņo, şanayaw baxo *Şaņ Batis* gër *ladawe* ir gër ebar ed *Yude*, do ko femërand end Kaxanu eņ. ² Er baxo rend: «Nëngwët in ola orewën ol gayik *owun or gër orën* dām ex!» ³ Ata Şaņ Batis ex ar baņo rend alaŵënel *Esayi* an:

«Ala exëna ar kë xeŷërand gër *ladawe*, oniŵ orexëm ol kë rend:
“Ñanin fëña ir Axwën in!

Debëtin bëpëña bënd ko xucaxën bëñ. #”»

⁴ Şaņ Batis, acud and omban ond gelemba baxo şudand do baxo xapand enar gër edum. Eyamb yamb irexëm in ebax owure do gë dingën ifapuŷ. ⁵ Bëyerusalem bën, do gë ebar ed *Yude* el dek, gë dek ebar ed *Yurëdeņ* el, aye bani yend bura-bura gër ed hi baxo Şaņ Batis. ⁶ Do mēñ abuyi babi buyind polo gër *Yurëdeņ*

† 2.18 Yeremi 31.15 †† 2.23 Esayi 42.6 ‡ 3.3 Esayi 40.3

bër bax futënd poyoma beñëñenax bënd ri këni bën.

⁷ Ata Şaņ Batis wat këbi *Ofariseņ* do gë *Osaduseņ* odanjëm ga yow këni gër xobuyi. Re ko: «Wën ang bandën fo siti kën. Noŷo wa fel këņun mēne axor ex en kwëŷëta kiti ind Kaxanu ind kë yowënd in? ⁸ Diyindën de ari bandixa band kë ŵasinënd mēne anëngwëta dēñ nëngwëtak ola orewën ol. ⁹ Bari këren yëland na gayikako *Abëraxam* ex axarëk arewën an kën fexaxën. Kaxanu axor ko xor exo nëngwët oxaŷ oņo dēñ ex gi obaş or *Abëraxam*.

¹⁰ Ado anëka ŵed ko ecëngwa el exo taŵaxën batëx baņ nēş gër odëmbët: atëx and ax dëŵënd na odëŵëreŵen ojekax yo, asaŵ ko saŵ do exo dāp gër xodux. ¹¹ Wëno abuyi këmun buyind gër men ex watixën mēne anëngwët nëngwët kën ola orewën ol. Barikan ar ke sëfëgund an këņun ŷana eņun buyind gë pan-ga ind Angoc Amënek in do gë xodux ol. Mēñ fangak nëmëc wëno: ado wëno axe ñap ex na mo pedët baped bandexëm baņ. ¹² Ekëda lëkaya ko gër ataxan andexëm exo pelëraxën gër ebar edexëm. Aŵëla ko wëla bële in exo cacëx gër akërukëru andexëm. Barikan enenar eņ alap ko lap gër xodux or ax domind na gë edomi.»

End xobuyi or Yesu eņ

¹³ Ata Yesu ga xaniw ko gër ebar ed *Galile*, yow ko *Yurëdeņ*, gër *Şaņ Batis*, eņo buyixën. ¹⁴ Barikan Şaņ Batis aĥëp baxo ĥëpënd do ko rend: «Wëno wa ex ar ŷapëk eye buyi an, ecëñëxët yow këy gër ndam!» ¹⁵ Na re ko Yesu: «Buyile mondako dēñ gayikwa aŷap ŷapëk exe ŷataye dek er ex şenene in.» Aņo fo ŵa ko Şaņ Batis do buyi këņo. ¹⁶ Ga ko şëpëta Yesu, hik fol orën ol. Wat këņo Angoc and Kaxanu aņ ga ko fedaw gër ndexëm ang edëxwëte epeşax fo. ¹⁷ Wëlik oniŵ gër orën: «Ajo ex Asëñiŵën ar pëlot gër yomb iram an. Ata wëno mbaņ ke nënganënd endexëm eņ.»

End Yesu do gë şabucara eņ

4 Ata Angoc Amënek aņ wëla këņo Yesu gër *ladawe* eņo dix atëy gë şabucara in. ² And siŵi ko Yesu, gëmëd gë goyat xali bakey ofëxw onax aņ, xor këņo enjo eņ. ³ Amëd aņo, sëkaw

këŋo Ayifa an, re ko: «Angëmëne Asëñiŋ ar Kaxanu ey, nëngwëtël oxaŋ oŋo ex gi eyamb yamb.»⁴ Yaka ko Yesu: «Ga ÿëgw këni gër akayëta and Kaxanu: “Ala an aliya ko liyand gë dek eyeyan ed Kaxanu el, ax gi ex na gë eyamb yamb in fo †.”»

⁵ Šabucara in wëla këŋo Yesu gër angol amënëk †. Ga xwët këŋo yaŋ gër ejur ed Aciw and Kaxanu, ⁶ re ko: «Angëmëne Asëñiŋ ar Kaxanu ey, dƧapayal. Ax gi ex na nde aÿëgw ÿëgw këni: “Afel këbi fel omeleka odexëm ok endey eŋ do bën eni kaka gë otaxan odebën ok këdi këy lapa në ekaŋ #.”»⁷ Yaka ko Yesu: «Bëte aÿëgw ÿëgw këni: “Ax gi ex na monëŋali Kaxanu, Axwën arey an? †”»

⁸ Šabucara in wëla këŋo bëte Yesu yaŋ në atënd acakax, wäsindëra këŋo dek owar or gër ngwën oŋ gë enjaran endebën eŋ. ⁹ Re ko: «Ayël këmi yël owar oŋo dek angëmëne afoxi foxi këy gër lëngw iram eye cale.»¹⁰ Yaka ko Yesu: «Wëj Sindan, nacëtale fa, gayikwa aÿëgw ÿëgw këni: “Poxiyind wayët gër lëngw ir Kaxanu, Axwën arey an, do caleyingo mëŋ fo #.”»

¹¹ Ata šabucara in sebët këŋo Yesu. Sëkaw këno omeleka eno dëba.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

¹² And wël ko Yesu mëne anëka sëra këno Šaŋ Batis aŋ, nacëta ko gër ebar ed Galile. ¹³ Šan ko Nasaret in do rëfa ko gër Kafarë-nawum, ler gër bëŋa ir anjer and Galile aŋ, gër ebar ed xwën bani bandëwëra band Sabuloŋ do gë Nefëtali. ¹⁴ Mondako Ĥata bax er re baxo alaŋwënel Esayi in:

¹⁵ «Bër gër ebar ed Sabuloŋ bën do bër gër ebar ed Nefëtali bën,

Bër lëgëk gër fëña ir ler gër anjer bën,

Bër lëgëk ekeg ed Yurëdeŋ bën,

gër ebar ed Galile ir benëng becëxe,

¹⁶ bulunda ir ÿëpak gër ecamëdan in,

watëk angoben atëm,

gër bër ÿëpak gër ebar ed ecamëdan bën,

gër ed ÿañëk ecës,

šanayak angoben atëm ††.»

† 4.4 Acariyakinëm 8.3 †† Angol and Yerusalem aŋ këni wacënd mondako. ‡ 4.6 Calemoñëw 91.11-12 †† 4.7 Acariyakinëm 6.16 †† 4.10 Acariyakinëm 6.18 †† 4.16 Esayi 8.23

¹⁷ Ata Yesu, amëd aŋo dëŋ ŷana baxo ko femënd mondako: «Nëngwët in ola orewën ol gayik owun or gër orën ol dƧam ex!»

End bësëfan bëŋanar eŋ

¹⁸ Akey amat, Yesu ko sëfand bëŋa ir anjer and Galile in. Wat këbi Simoŋ, ar nëngwët baŋo Piyer an, do gë Andëre abinëm, ga këni lapëra owën gër anjer, bësëpët bër oxan ebani. ¹⁹ Yesu ga sëka këbi re ko: «Wën tëfë-gune tan mun di bëbar bër bela.»²⁰ Ataŋ seb këni na owën oŋ do kwël sëf këno. ²¹ Ga ye këni imbađ, wat kënëbi bër aminëmëra bësëxe, bosëñiŋ bor Sebede, Šak do gë abinëm Šaŋ. Aŋwëxëtëra bani wëxëtërand owën orebën oŋ gë sëm irebën polo në ikuluŋ. Yesu wac këbi: ²² ataŋ seb këni kuluŋ in, gë sëm irebën ak, do kwël sëf këno.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

²³ Ebar ed Galile el dek baxo sëfërand Yesu, do babi sëyalirand Bësëwif bën gër baciŋ bacadaleya bandebën. Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ baxo femërand do afakën babi fakënënd bela bën ošëxwëra or ex yo do gë osëŋi or ex yo. ²⁴ Ata mondako wëli bax oŋwac orexëm ol dek ebar ed Siri el ††. Aŋwëlanëgu bano wëlanëgund dek bër bax sorond bën, bër lëk babi ocëxwëra od ex yo bën, gë bër babi soronënd bëyël bën, gë bër gë šënan bën, do gë bësëŋik bën. Dek babi fakënënd. ²⁵ Ata moñëmb bani ÿëmbënd bela bër baŋo sëfarand Yesu bën, gër ed ko ye yo: hik gër ebar ed Galile, hik gër ed Bangolepëxw, hik gër ed Yude, hik gër angol and Yerusalem, hik gër ebar ed ekeg ed Yurëdeŋ el.

End osëyali or gër etënd eŋ

⁵ Akey amat, Yesu wat këbi bela bën bamëxwër bamëxwër, ga barërëgu këni kap gër etënd. Ga ÿëpa ko, xeta këno bësëfan bërëxëm bën. ² Ata Ĥebëta ko, këbi sëyalind mondako:

³ «Nëngandërayindëlebi bër sitarak gër onden bën,

gayikwa bën xwënëk owun or gër orën ol!

†† Amëd aŋo, ebar ed Isërayel el do gë ed Siri el emun emat xwën bax. Gër Damas ebaxo gofërëner ilëngw in.

⁴ Nəngandərayindəlebi bər kə sesər and gərə-gako bən,

gayikwa Kaxanu ayifara kəbi yifara!

⁵ Nəngandərayindəlebi bər nənga kəbi onden bən,

gayikwa bən kə bəteli ebar el!

⁶ Nəngandərayindəlebi bər ʔandi kəbi ola or šenene

ang eyamb-yamb fo bən,

bər sel kəbi ang men fo bən,

gayikwa Kaxanu ayəl yəl kəbi eni yamb or šenene ol xali eni med!

ayəl kəbi yəl eni ceb xali ebi ped.

⁷ Nəngandərayindəlebi bər gə axaʔənan bən, gayikwa Kaxanu axaʔənan kəjo xaʔənan bən bəte!

⁸ Nəngandərayindəlebi bər gə oʔəkw oʔənək bən

gayikwa bən ex bər kəjo wat Kaxanu bən!

⁹ Nəngandərayindəlebi šaland aketəxeta bən gayikwa bən kə hi obaš or Kaxanu ol!

¹⁰ Nəngandərayindəlebi bər kənəbi rixər and nə end epəb ed fəb kəni end šenene bən, gayikwa bən xwənək owun or gər orən ol!

¹¹ Nəngandərayindəleḡun ado enun cirər and, ado enun dixər and, ado enun nagašandər and end ex yo nə end oʔac oram.

¹² Nəngandərayindəleḡun, mandərayindən onənga ol gayik amašən atəm kən səkəx yaḡ gər orən. Enimin mondako banəbi rixər and bəlaʔənel bər Kaxanu bər ləngwatəgu kəḡun gər ngwən bən.»

End ongal do gə angoben eḡ

¹³ «Wən ex ongal ond ebar oḡ. Bari angəməne ongal oḡ axac xacək, gə ine kə ʔəw gašəxe? Alexəx fo ex fac eni bəñərax bəla bən? ¹⁴ Wən ex angoben and ngwən aḡ. Angol and yaḡ nə etənd aḡ ax gind na monem. ¹⁵ Ani pətənənd na lambo in do eni ɲob gə enəp, barikan yaḡ kəni xaʔənd ebi ɲobaxənənd dek bər gər iciʔ bən. ¹⁶ Awa ola orewən ol ɲobayindəlebi bəla bən, eni wataxənənd benjekax bənd kən rind beḡ do eno cəkwxən Sorix irewən Kaxanu, məḡ ar ex yaḡ gər orən an.»

End acariya do gə bəlaʔənel eḡ

¹⁷ «Kəren yəland na mənə anəka yow kəme me yepən Acariya aḡ do gə er reya kəni bəlaʔənel in. Ame yow ex na me yepən, barikan me ɲata. ¹⁸ Dal in kəm un felənd, enimin, xali ex dəxəta orən ol do gə ebar el, inger gimatak ax dəxəta na gər acariya, xali ex ɲata dek. ¹⁹ Awa ar kə lif apela and xurik ex ba gər acariya do ebi təyalind bəla bən eno təfəteli an, ajo kə xuri ex ba gər owun or yaḡ gər orən. Barikan, ar kə rind er rek acariya in do ebi təyalind bəla bən eno təfəteli an, ajo ar gapak ko hi gər owun or yaḡ gər orən. ²⁰ Məḡ kəm un felaxənənd, angəmənə or šenene orewən ol ax nəməca ex na or bəšalen do gə or *Ofariseḡ* ol, din an dıl na gər owun or gər orən.»

End oxoḡ eḡ

²¹ «Ax gi ex na nde awəl wəl kən er fel banəbi bəxarək bərewən in: “Ax gi ex na monaʔ ala. Ar kəjo laʔ yo ala, ar kiti exo.” ²² Barikan, wənə ga re kəme, ar kəjo xoḡən yo abaḡə arexəm, ar kiti exo. Bəte ar kəjo re yo abinəm: “Wəj ašoḡik ey!” Bəxarək bər Bəšəwif bən ʔapək eḡo kiti. Bəte ar kəjo re abinəm: “Wəj afənirəx ey!” ar gər xodux exo. ²³ Awa angəmənə šadaxa ye kəy ey di gər angəb do fən ey kwitaw mənə abaḡə arey ʔeḡ xoḡən ki na, ²⁴ tebəl šadaxa ijo na gər angəb ey mara en ketənəgu pere. Do and kən xetənəgu aḡ, bakaw ey ɲata šadaxa irey in. ²⁵ Angəmənə eḡun kucar gə ala do en yend ond gər kiti oḡ, wələr in ngəḡ gər fəna kədi kən hat exi dəxwəx gər axiti do axiti an exo cena eḡo pel anəkona an exi məla gər pəra. ²⁶ Dal in kəmi felənd dāmana ey canaxən gər epəra elo, kodı irey in dek kəy nəcət.»

End orekar eḡ

²⁷ «Ax gi ex na nde awəl wəl kən er rek acariya in: “Ax gi ex na mondi orekar ol.” ²⁸ Barikan wənə ga re kəme, ar kəjo nəkon yo asoxari do eḡo ʔandi eni dākido, anəka ri kəni orekar ol gər eməkw edexəm. ²⁹ Angəmənə angəs and liʔ aḡ ki lənanənd eñəḡənax eḡ, nongoloyətəl ey dāp caw! Gayikwa pecanəlexi ey bayi gə angəs amat, gə exi dəxw Kaxanu

dek eman eņ gër xodux or ax domind na gë edomi. ³⁰ Angëmëne ataxan andey and liw aņ ki lënanënd eñëņax eņ, kacal ey đap caw! Pecanëlexi ey bayi gë ataxan amat gë exi đëxw Kaxanu dek eman eņ gër xodux or ax domind na gë edomi.

End ecapër ed eñër eņ

³¹ «Acariya aņ rek: “Ar kęņo feland asoxari arexëm an, pëxwënëleņo kayëta ir ex sede ir acapëra †.” ³² Barikan, wëno ga re këme, ar kęņo fela yo asoxari arexëm xarak ax gi ex na në end orekar, në ecëñëta eņo gër orekar. Do ar kęņo yër yo asoxari ar fela kęņo icën indexëm, në edi exëni orekar ol gë asoxari ajo.»

End eyaşar eņ

³³ «Awël wël kën bête mène afel fel banëbi bëxarëk bërewën: “Ax gi ex na monjaşar, barikan and këy yaşar gër ořac or Axwën, dil ari er re këy in.” ³⁴ Barikan wëno, ga re këme, ax gi ex na dęņ monjaşar. Ax gi ex na monjaşar an: hik orën ol gayik añëpara and owun or Kaxanu aņ ex. ³⁵ Ax gi ex na monjaşaran ebar el gayik ambëñaxën andexëm ex. Ax gi ex na monjaşaran bête Yerusalem in gayik angol and emun etëm aņ ex. ³⁶ Ado gaf irey in dęņ ax gi ex na monjaşaran gayik emban gematak ay kor na ey peşën, bête ay kor na ey banëngënin end feşëk eņ. ³⁷ Gër ed ebax ey yaşar, ga wa wa këy del “Awa”, bari ga hëp hëp këy del “Ali”. Gë yey şaş këy na, awa er şabucara ex.»

End emaşar eņ

³⁸ «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Ar kęņo fëtinën yo ala angës, pët-inënëleno męņ bête andexëm aņ! Bête ar kęņo foyëtën yo ala añënga, poyëtënëleno męņ bête andexëm aņ!” ³⁹ Barikan wëno ga re këme mène axo gi ex na monjaka axeřax ar ki rixërand an. Angëmëne ala exi cën gër añam and liw, bexënëlo and şame aņ. ⁴⁰ Bête angëmëne ala exi kwëñexënënd gayik aņandi yandi kęņo exi kan acud atëm aņ, tebënëlo gë anëngwën ak. ⁴¹ Angëmëne ala nęyali ki na eyo đëbin edëb etibax në apakan amat

đëbinëlo në şapakan baki. ⁴² Ar ki xarand an, yëlëlo do ar yandi kęņo eyo ñomëx an, këreyëņo đëc na.»

End eņan ed bërangoyëra eņ

⁴³ «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Balindëlexi end aşandax eņ, do cusëlo arangoyëra andey an.” ⁴⁴ Barikan, wëno ga re këme: ñanindënëbi bër xořer kęņun bën, calenindënëbi bër kęņun rixërand bën. ⁴⁵ Mondako këni nangëraxën bela bën mène wën obaş or Faba Kaxanu hi kën, męņ ar ex yaņ gër orën an. Enimin męņ key yo key këbi hoband gë eñan endexëm eņ bela bën, hi këni bëxeřax, hi këni bër şenene. Bête abi đëcënd na tëb iņ, hi këni bër şenene hi këni bësëmbak. ⁴⁶ Angëmëne eņun balënd end bër këbi balënd endewën bën fo, amaşën and fe wa kën şotëx gër Kaxanu? Ax gi ex na nde bësëf bër şagale bën dęņ mondako wata këni? ⁴⁷ Do angëmëne gë bëmaņe bëndewën bęņ fo kën şëmarënd, ecarax end fe wa kën rind? Ax gi ex na nde bësëmbak bën dęņ mondako wata këni? ⁴⁸ Ang hi ko şenene Kaxanu, Sorix irewën ak, męņ ar ex yaņ gër orën an, wën bête giyin şenene mondako fo.»

End edëcara ed bëxaņyëanaxik eņ

6 «Angëmëne benjekax kën rind, këren caland na enun wat bela bën. Angëmëne ma ma dęņ kën rind enun wataxën, amaşën an cotëx na gër Sorix irewën Kaxanu, męņ ar ex yaņ gër orën an. ² And këyëbi rëcarand bëxaņyëanaxik aņ, kërey deyarand na poyoma eni cëkwaxën bela. Ax gi ex na nde mondako këni rind bęyëņax bër kë labayand bën gër baciw bacaleya do gër opëña ond gër angol enëbi cëkwaxënënd bela bën? Dal in këmün felënd, mondako kë şanënd amaşën andebën aņ. ³ Barikan, wëj and këyëbi rëcarand bëxaņyëanaxik aņ, ataxan and şame aņ kërëx nangënd na er kë rind and liw in. ⁴ Đëcarayindëbi bëxaņyëanaxik bën xarak bela bën ani watënd na, do Faba Kaxanu męņ ar kë watënd er këy şonënd an, awaşën ki waşën.»

† 5.31 Malaxi 2.14

End cale eŋ

⁵ «And kën šalend aŋ, kërenēbi tēfētēlind na bēyēŋēnax bër kē labayand bën. Moŋan ħan cale ind mokwēša lēf gēr baciw̄ bacaleya iŋ, do gē ind gēr ocanditēra od opēña od gēr angol iŋ enēbi wataxēnēnd bela bën. Wēno d'al in kēmun felēnd, mondako kē šanēnd amašēn andebēn aŋ. ⁶Barikan, wēj and ki ŷandi ey cale aŋ, pēral ebēt ed aciw̄ anakaya andey el, ey calexēn. Faba Kaxanu, mēŋ ar ki watēnd an, ayakali ki yakali er kēyo xarand gēr ed beŋ in. ⁷Bēte and kën šalend aŋ, kēreŋun kurelind na eyeyan el, bēsēmbak bën kē yēland mēne monjeyan mbaŋ fo ko yakalind Kaxanu. ⁸Kërenēbi tēfētēlind na! Gayikwa Faba Kaxanu dek ko nangēnd er ŷandi kēŋun in dāmana eno karaxēn. ⁹Baxētīn ang ŷapēk eno calend ak:

“Faba irebi, wēj ar ex gēr orēn an,
Mēnēlex oŵac orey ol,

¹⁰Yowēlex owun orey ol.

Dil gēr ebar er ŷandi ki in
ang kēy rind gēr orēn ak.

¹¹Yēlindēbo key yo key er kēmi yamb in,

¹²Tebanēlēbo bebēr kēmēni wēnanēnd bela bën

ang kēmēni sebanēnd ak biyi bēte bër kēbo
wēnanēnd bën.

¹³Kēreyēbo teb na ebo naŋētarand do mi
mendērand. Dacētēlēbo gēr Aŷēŋēnax!”

¹⁴Angēmēne wēn aseban kēnēbi sebanēnd
bela bën bamena band kēnun wēnanēnd baŋ,
Faba Kaxanu, mēŋ ar ex yaŋ gēr orēn an,
aseban kēŋun seban wēn bēte.

¹⁵Bari angēmēne anēbi tebanēnd na, aŋun
teban na de wēn bēte bamena bandewēn
baŋ.»

End etiwi eŋ

¹⁶ «And kën siw̄ind aŋ kēren kaŷēninand na
ang bēyēŋēnax bër kē labayand ak. Bën ata
dēxas in dēŋ kēni ŷēŋēninēnd eni nangēraxēn
bela bën mēne asiwi siwi kēni. Dal in kēmun
felēnd mondako kē šanēnd amašēn andebēn
aŋ. ¹⁷Barikan wēj and kēy siw̄ind aŋ, dēxasal
aye do ey ceyaya angiri in gē gaf ak. ¹⁸Bela
bën kēreni nang na mēne asiwi siwi kēy.

Barikan, Faba mēŋ ar ki watēnd gēr ed beŋ an,
aŷašēn ki ŷašēn.»

End napul eŋ

¹⁹ «Kēren kwējēnalind na napul ir šot kën gēr
ebar ro in gayik axor ex ex yaner, axor ex eni
ñama oyame ol, bēte axor ex eni med bērek
gēr ed wēxēta kën. ²⁰Barikan, taŷindēn napul
in gēr orēn gayik fēn ax yaner na, oyame ani
ñama na, bērek ani nēxen na ofēra eni
dekaxēn lēf gēr ed xwēt kën. ²¹Awa gēr ed
xwēt kēy napul irey in, fēn ex anjēlan andey
aŋ.

²² «Bangēs baŋ ang lambo fo ex gēr eman. Do
angēmēne bandey baŋ bamēngw ex dek eman
endey eŋ xērikērak. ²³Barikan angēmēne
baciw̄ek ex, dek eman endey eŋ šamēdanēk.
Awa, angēmēne er kēy yēland angoben ex in
ax gi ex na angoben, wēj anēka xul ki
ecamēdan el!»

End odendēran eŋ

²⁴ «Ala ax kor na exo gi xadēp ir bēxwēn bēxi
ba ebi diyeninēnd bela bēxi. Enimin afo eŋo
cus aŷanar an do eŋo ŋan axinēm an, eŋo pēb
aŷanar an do eŋo yaf axinēm an. Mēŋ ex, wēn
an kor na eŋun balēnd gwēr fo end Kaxanu eŋ
do gē end kodī eŋ. ²⁵Mēŋ kēmun felaxēnēnd
kēren dendērand na gēr aniyan andewēn end
er kën yamb eŋ, end kën er šēb eŋ, ba end
banjēm band kën šuŷa eŋ. Aniyan andewēn aŋ
xēbēnēk nēmēc eyamb-yamb in, bēte eman eŋ
xēbēnēk nēmēc banjēm baŋ. ²⁶Ax gi ex na nde
aye kēnēbi watēnd ošēl ol: ani nedērand na,
ani kanarand na, bēte ŷoweŷ ani cacēnd na.
Barikan Faba Kaxanu, mēŋ ar ex yaŋ gēr orēn
an, kēbi lēband. Ako nde yēla kën mēne en-
debēn eŋ kēŋo balēnd nēmēc gē endewēn eŋ?
²⁷Wēn ang hi kën ako, noŷo wa kē xor exo
baša bakey gēr aniyan andexēm gē odendēran
ok?»

²⁸ «Do ine cēŋ wata kën edendēran ed nē end
banjēm el? Ax gi ex na nde aye kën watēnd
opētēfēt od ondēs ond gēr apuŷ ok: ax
diyēnind na, bēte ax banēnd na banjēm.

²⁹Barikan, ado *Salomoŋ* dēŋ gē dek enjaran
endexēm eŋ, mēŋ ar hi bax gē napul isēm an,
ondēs oŋo kēŋo xucand oye ol. ³⁰Gayikako

Kaxanu kē ŷaŋĕnĕnd mondako ondĕs ond gĕr olen oŋ, ond ex ro doro do ecan gĕr xodux oŋ, aŋun din na nde nĕmĕc enjekax wĕn? Ata wĕn bĕr gĕ ekwĕta etil hi kĕn ċe. ³¹ Kĕren dendĕrand na end er kĕn yamb eŋ, end er kĕn ŷeb eŋ, ba end ŷanjĕm ŷand kĕn ŷuċa eŋ. ³² Beŋo ċek bĕr aŋo kwĕta ex na Kaxanu fo bĕn kĕ ŷaland wayĕt beŋo. Barikan Faba, mĕŋ ar ex yaŋ gĕr orĕn an, anang nang ko mĕne aŷap ŷapĕk en cotĕra bebijo ċek. ³³ Calayindĕn pere owun ol do gĕ ola or ŷenene orexĕm ol gĕr aniyān andewĕn. Ata fo kĕŋun sĕnd ċek bebĕr kĕŋun ŷandi en cot bĕn. ³⁴ Akey and ecan aŋ gĕ andexĕm kĕ rendĕra, wĕn kĕren dendĕrand na. Akey and ex yo, er kĕn ŷot in, pedindĕleŋun.»

End enĕp ed bela eŋ

⁷ «Ax gi ex na mokiti bela bĕn kĕdi kĕŋun xiti Kaxanu wĕn bĕte. ² Enimin, ang kĕnĕbi xitind bela ak kĕŋun xiti wĕn bĕte. Gĕ acariya and kĕnĕbi ŷĕyinĕnd bela aŋ fo kĕŋun ŷaŷĕn wĕn bĕte. ³ Ineŷa kĕy nĕkonaxĕnĕnd atĕxĕsĕx and lĕŋa kĕŋo abinĕx aŋ do kĕy nemĕnd mĕne wĕj yer xĕcar in lĕŋa ki? ⁴ Ba mondake wa kĕy xor eyo pel abinĕx: “Nĕmĕl mi ċĕxĕtĕn atĕxĕsĕx and gĕr angĕs aŋ”, xarak wĕj yer xĕcar in lĕŋa ki? ⁵ Wĕj aŷĕŋĕnax ar kĕ labayand hi kĕy. ċĕxĕtĕl wa pere xĕcar ir gĕr angĕs andey in ey wataxĕn aye atĕxĕsĕx and lĕŋa kĕŋo abinĕx aŋ. ⁶ Kĕdi kĕnun ŷenaxĕn enun ŋatĕra, kĕrenĕbi yĕlĕnd na eŷĕnĕk in oċaŋĕt ok. Bĕte kĕdi kĕni wĕŋĕra oyeri ok, kĕrenĕbi ċapĕnĕnd na ŷambĕxwĕbĕxw ŷaŋ.»

End ekara ed Kaxanu eŋ

⁷ «Karayindĕno Kaxanu eŋun yĕlĕraxĕn, calayindĕn en cotaxĕn, tĕmbindĕn enun pĕrĕtĕnaxĕn ebĕt el. ⁸ Enimin ar kĕ xarand an, ayĕl kĕno yĕlĕnd. Ar kĕ ŷaland an, aŷot kĕno ŷotĕnd. Do ar kĕ sĕmbĕnd epĕra an afĕrĕtĕn kĕno fĕrĕtĕnĕnd. ⁹ Ala nde exĕna ang hi kĕn ro ako, ar kĕŋo yĕl itox indexĕm ekaŷ and kĕŋo xara eyamb-yamb aŋ? ¹⁰ Bĕte ala nde exĕna ar kĕŋo yĕl andĕn and kĕŋo xara ekan aŋ? ¹¹ Ax gi ex na nde ang xwĕj kĕn yo anang nang kĕn eyĕl ed obaŷ orewĕn bebĕr yek el? Awa Sorix irewĕn, mĕŋ ar gĕr orĕn an, abal kĕŋo ŷalĕnd

nĕmĕc endewĕn eŋ do ayĕl kĕbi yĕl bebĕr yek bĕn bĕr kĕŋo xarand bĕn!»

¹² «Ang kĕŋun ŷandind enun dinĕnd bela ak, wĕn bĕte dinindĕnĕbi mondako fo. Mondako rek acariya aŋ, gĕ okayĕta od bĕlaŷĕnel ok. ¹³ Dilin gĕr ebĕt ed mĕrey, gayikwa ebĕt ed fĕŋa ir kĕ wĕland gĕr enemi el aŷang ŷangĕk, do bĕranjĕm kĕ lilĕnd. ¹⁴ Mĕrey hik ċe ebĕt el do gĕ fĕŋa ir kĕ ŷatelind gĕr aniyān in, ani ŋĕmb ex na bĕr kĕ watĕnd bĕn.»

End bĕlaŷĕnel bĕnĕgwĕŷ eŋ

¹⁵ «Titinayin, bĕlaŷĕnel bĕnĕgwĕŷ kĕ yow na. Er kĕni hi fac-fac in ang opeŷ onambik fo xarak lĕf-lĕf in ang ojĕlemu okeŷax fo hi kĕni. ¹⁶ Gĕ odĕwĕrĕwĕn odebĕn ok, mĕne ngĕŋ gĕ bebĕr kĕni rind bĕn kĕnĕbi ŷana enĕbi pĕlĕtĕnd. Ax gi ex na nde ala ax kwĕcand na reŷeŋ nĕ andĕmbĕn? Bĕte ala ax kwĕcand na ondan nĕ apeŷ? ¹⁷ Atĕx anjekax aŋ, odĕwĕrĕwĕn ojekax fo kĕ rĕwĕnd. Atĕx aŋĕŋĕ-nax aŋ, odĕwĕrĕwĕn oŋĕŋĕnax fo kĕ rĕwĕnd. ¹⁸ Atĕx anjekax aŋ, ax gind na gĕ odĕwĕrĕwĕn oŋĕŋĕnax, atĕx aŋĕŋĕnax aŋ ax dĕwĕnd na odĕwĕrĕwĕn ojekax. ¹⁹ Ax gi ex na nde atĕx and ax dĕwĕnd na odĕwĕrĕwĕn ojekax aŋ, asaŷ kĕni saŷĕnd do eni ċap gĕr xodux? ²⁰ Awa bĕlaŷĕnel bĕnĕgwĕŷ bĕn, gĕ bebĕr kĕni rind bĕn kĕnĕbi ŷana enĕbi pĕlĕtĕnd.»

²¹ «Ax gi ex na ċek bĕr ke ŷacĕrand: “Axwĕn, Axwĕn” bĕn kĕ lil gĕr owun or gĕr orĕn, ŷarikan afo ar kĕ rind oŋandi od Faba ir yaŋ gĕr orĕn an. ²² Yatir kĕme ŷakaw gĕr ngwĕn ro mĕni kiti bela bĕn, bĕranjĕm kĕ ŷana exe deni-taxĕnĕnd. Ata bĕrĕmar eni dend: “Axwĕn, Axwĕn ax gi ex na nde paŷ gĕ oŷac orey ol bami yeyanĕnd ang bĕlaŷĕnel, bĕte paŷ gĕ oŷac orey ol bamĕni ŷayĕnd bĕyĕl bĕn gĕr bela?” Bĕjo bĕte: “Axwĕn, ax gi ex na nde biyi gĕ oŷac orey ol bami rind becarax bĕdanjĕm?” ²³ Barikan er kĕme ŷana mĕni yakand: “Wĕno amun nang ex na ċe! Pacanaxĕne wĕn bĕwĕndĕran bĕjo!”»

End amatinali and baciŷ baki eŋ

²⁴ «Awa ar kĕ ŷaxĕtĕnd eyeyan edam do exo dind ang re kĕme ak, ang asoŷan arenik ar ŷayĕk aciŷ andexĕm nĕ aparĕfac fo hi ko.

²⁵ Ga yowëk tēb iŋ, ofesa oŋ ŷēmëk, ekoc el šēñëk aciŵ aŋo: bari ax wëc ex na gayikwa edëda edexëm el gër aparëfac hi bax.

²⁶ Barikan ar kē baxëtënd yo eyeyan edam do axo dind na er re kēme in, er kēni wëndër gē afēnirëx ar bayëk aciŵ andexëm nē edini fo.

²⁷ Ata and yowëk tēb aŋ, oŷëm ol šēñëk aciŵ aŋo. Ataŋ wëcëk do yëcarëk ðek.» ²⁸ And ħata ko Yesu aŋ, bela bēn ðek šaran kēbi ang babi sēyalind ak. ²⁹ Enimin gē or gapak babi sēyalind, ax gi ex na ang bēšalen bēreβën ak.

End ar gē ameŷ eŋ

8 Yesu ga ħata ko ang babi sēyalind kap gër etënd ak, šëla ko. Ata amëxwër and bela aŋ kēno sēfand bura-bura. ² Na xacëraw kēŋo ar gē ameŷ, foxi ko gër lëngw irexëm do ko rend: «Axwën, ga ŷandi ŷandi ki, axor këy xor eye mēnën me pak.» ³ Yesu ga ħēmba kēŋo, re ko: «Awa aŷandi wa ŷandi ke, mēnëll!» Ataŋ ala ajo wën ko ga šanëk ameŷ aŋ. ⁴ Ata Yesu fel kēŋo: «Awa ala këreyëŋo pel na ðe! Barikan, yel exi nēkon ašadfaxan an ey dixën šadaxa ir eŷunëtan in, ang ŷëgw ko *Moyis* ak eni nangëraxën bela bēn osede orey ol.»

End emun end ocoroða eŋ

⁵ Ga xucak eŋo, Yesu ko wāŷind gër Kafarë-nawum. Ga ko ħat, emun end ocoroða xacëra kēŋo do kēŋo xarand: ⁶ «Axwën, ariyenin aram an šëxwërak gër iciŵ, ata mbaŋ exo.» ⁷ Yaka ko Yesu: «Wëno ayeli kēme yeli mo pakën.» ⁸ Ata re ko emun end ocoroða eŋ: «Axwën, adokiŋ wëj nde ey ŋat gër yangana iram? Axe ñap ex na! Barikan, yeyanël tuŋ emat ata ko fak ariyenin aram an. ⁹ Gayikwa wëno dëŋ ariyenin ar bēlëngw bëräm hi kēme do ari kēme rind ang kēne felënd ak. Wëno bēte gē ocoroða od kēmëni lëngwën hi kēme. And kēmo laŵën ibat aŋ, aye ko yend, and kēmo wac išëxe aŋ, exe tēkaw. Bēte and kēmo fel ariyenin aram exe din ŷëŷ aŋ, ari ko rind.»

¹⁰ Yesu, ga baxët kēŋo emun eŋo, nēngan kēŋo endexëm eŋ. Ata fel kēbi bër baŋo sēfërand bën: «Dal in kēmun felënd, ado gër wën Bëy-isërayel ro dëŋ, elod amo wat ex na ar gē ek-wëta edako rako an. ¹¹ Ga re kēme, akey amat, bebët yo bebët kēni xaniraw bela bëränjëm

enëbi ketëna *Abëraxam*, gē *Isak* do gē *Yakob* gër ñambëran ind gër owun or gër orën.

¹² Barikan obaš or gër owun ol, aŷaŷ kēnëbi wāŷ gër ecamëdan ed fac. Mondako kēni ŷana eni denitand do eni ŋatënd ebasa el.» ¹³ Ata ga ħata ko eŋo, fel kēŋo emun end ocoroða eŋ: «Maŷil! Ga xwëta këye ako, afak ko fak ariyenin arey an!» Ata ga yeyan ko mondako fakëx ko ariyenin an.

¹⁴ Ga xucak eŋo, Yesu ye ko gër iciŵ ind Simoŋ Piyer. Sëk kēŋo ayaraŵën isoxari ir Simoŋ Piyer ga šëxw kēŋo. ¹⁵ Yesu ga ħēmba kēŋo na, ayaraŵën ar Simoŋ Piyer xoc kēŋo ataŋ acëxwël aŋ. Ata xani ko xwiriš ebi dēba. ¹⁶ Genëka, wëlanëgu kēno bër gē bēyël bërän-jëm. Ga xeŷan kēbi na, bēyël bën šan kēni gër bela do fakën kēbi bēte ðek bēšëxwëra bër wëlaraw banëbi bën. ¹⁷ Mondako ħata bax er re baxo alaŵënel *Esayi* in end Yesu eŋ: «Mëŋ lëbinak toro indebi iŋ, Mëŋ nēmbak ocëxwëra odebi ok.»

End etëf ed Yesu eŋ

¹⁸ And wata ko Yesu mēne nē eñëmbërëgu exëni bela bër xeta baŋo bën, fel kēbi bēsëfan bërëxëm bën eni kegëta anjer aŋ! ¹⁹ Ata ga kēni ye ond gër anjer oŋ, ašalen abat xacëra kēbi do ko rend: «Asëyali, asëyali, wëno gër ed këy ye yo, asëf këmi sēf.» ²⁰ Yaka kēŋo Yesu: «Ax gi ex na nde anang nang këy mēne ojakëra ok gē oŷaŷi exëni, do ošël or gër orën ol, gē oyël exëni? Bari wëno Asëñiŵ ar ala an, ado gē aňombe ak dëŋ axe gi ex na.» ²¹ Ata gër amëxwër and bēsëfan rëw ko bēte ala: «Axwën, wëno cëŋ faba nemik! Tebanële tan me ye mo mëxwëtar pere.» ²² Ata Yesu yaka kēŋo: «Tebëlëbi bēsësëk bën eni mëxwëtar do wëj tēfëguye wëno!»

End ekoc ed gër anjer eŋ

²³ Yesu gē bēsëfan bën fëra kēni gër ikuluŋ do kēni xegëtand. ²⁴ And hi kēni mërëxand gër anjer aŋ, ħatëguk tēb ind gē ekoc etëm. Ata men oŋ kē xanind bomeŋ bomeŋ xali kē rëmbayand ikuluŋ iŋ. Yesu mëŋ, kēŋo rašënd yem. ²⁵ Ata bēsëfan bën ga bu kēbi, sëka kēno do kēno nēngëtënd: «Axwën, Axwën ecëselebo ðe! Pexënëläbo!» ²⁶ Ga nēngëta ko, wëka kēbi:

«Ineŵa yëdaraxën kën go? Ineŵa ex ekwëta etil ed šot kën elo?» Ga xani ko na, xeŵan ko anjer aŵ gë ekoc el. Ata yeriri! ²⁷ Ga šaran kēbi bēsēfan bën kēni wēkarēnd: «E ala ajo? Ado anjer aŵ gë ekoc el dēŵ abaxētēn kēno baxētēnēnd!»

End bër gë bēyēl eŵ

²⁸ Yesu gë bēsēfan bën ga xegëta kēni, ĥat kēni gër ebar ed Bëgadara. Ata xacëra kēnēbi bēsošan bēxi bër gë bēyēl. Gër oñeg šanēgu bani do yigēn bani xali. Ado ala abax yēxw na exo kuca fēna ir oñeg in. ²⁹ Ga ĥat kēni gër ed hi baxo kēni xeŵēnd: «Xey wēj Asēniŵ ar Kaxanu, ineŵa yowaxēnēgu kēy ro? Ba eyēbo narēn nde yow kēy xarak ax űat ex na amēd aŵ?» ³⁰ Nacēt ako, bambëxwëbëxw banēbi xadacērand na. ³¹ Ata bēyēl bën kēno xarand Yesu: «Këla ga ŵa ŵa kēy, cēñetalēbo mēni dīl bambëxwëbëxw baŵo fēn!» ³² Ata re ko Yesu: «Yeyin!» Ga šan kēni gër bēsošan bēxi bējo, bēyēl bën lil kēnēbi bambëxwëbëxw baŵ. Bambëxwëbëxw baŵ hër kēni gand engew ler gër bēŵa ir anjer, latira kēni polo gër men do noŵeli kēbi dëk kece in. ³³ Bëxadac bën šapër kēni bër, hërëra kēni xali gër angol reyarax kēni dëk end bër gë bēyēl eŵ. ³⁴ Ata dëk angol aŵ xacëra kēno Yesu. Sam ga wat kēno, xara kēno exo űawëta ebar edebën el.

End aseŵik eŵ

9 Ata Yesu baka ko polo gër ikuluŵ, xegëta kēni gë bēsēfan bën anjer aŵ do kwël ŵaŵi kēni gër angol andebën. ² Na gër ed ĥat bani, lēbiw kēno aseŵik nē angaw. Gogo nde ga nang ko Yesu mēne bējo axwëta xwëta kēno. Fel kēŵo aseŵik an: «Asēniŵën kapinal, wëno anëka seban kēmi bamena bandey baŵ.» ³ Ata bēšalen bër ebax na bën kēni rend: «Në ecir eŵo Kaxanu.» ⁴ Ga nang ko Yesu ang bani yēland ak, wëka kēbi: «Wën ineŵa ojēlan oñēŵenax oko gër oŵëkw orewën?» ⁵ Ineŵa saxëk me de: “Anëka seban kēmi bamena bandey baŵ nde”, ba: “Kanil, ey dëkw ebën edey el ey yexëra nde?” ⁶ Barikan en nangaxën mēne wëno Asēniŵ ar ala an, ašot šot kēme or gapak or mēni tebanēnd bela bën gër ebar ro bame-na baŵ, nē epelemo aseŵik an: “Kanil, ey med

angaw andey aŵ do ey maŵi!” ⁷ Ata na dēŵ aseŵik an xani ko xwiriš do kwël ŵaŵi ko. ⁸ Ga wat kēni ecarax eŵo, amëxwër aŵ yëdara kēni, ata kēno šëkwand Kaxanu mēŵ ar yël kēbi bela panga itēm ind mondako an.

End Maco eŵ

⁹ And xani ko Yesu okucan aŵ, wat kēŵo asošan ar kēno wacēnd Maco ga ŵëpa ko lēf gër aciŵ and bēsēf bër šagale. Fel kēŵo: «Wēj tēfëguye!» Ata xwiriš Maco do kwël sēf kēŵo. ¹⁰ Ga ŵëpara kēni gër iciŵ ind Maco, yowëraw kēni *bēsēf bër šagale* do gë bēwëndëran bëranjëm eni yambëra gë Yesu do gë bēsēfan bërëxëm bën. ¹¹ Ga wat kēni eŵo, *ofariseŵ* ok kēnēbi hëbandërand bēsēfan bën: «Ineŵa kēni yambëraxēnēnd asëyali arewën an gë bēsēf bër šagale bën do gë bēwëndëran bën?» ¹² Ga wël kēbi Yesu, yaka ko: «Bëšëxwëra bën kē yend gër axora, ax gi ex na bēbëngw bën. ¹³ Ata yeyin en tēyax er wacayak eyeyan elo in: “Er wëka kēmun wën bulunda iram in, en gi gë axaŵënan do eŵun balërend, ax gi ex na en dind ocaďaxa.” Wëno bēwëndëran yow kēme mēni pel eni nēngwët ola orebën ol, ax gi ex na bër šenene †.»

End etiŵi eŵ

¹⁴ Ata ĥatëgu kēni bēsēfan bër *Šaŵ Batis* bën, wëka kēno Yesu: «Ineŵa bayik ani tiŵind na bēsēfan bërëy bën ang kēmi siŵind laŵ biyi gë *ofariseŵ* ak?» ¹⁵ Yesu yaka kēbi: «Oďawo od šambenjar ir kē ŵërēnd ok axor nde kēni xor eni caminarand xarak gër ekana bayi kēni? Ayow kē yow bakey band kēni šapër baŵ, amēd aŵo kēni siŵi.

¹⁶ «Ala ax kadēnd na anjëm akarëk gë angašax gayikwa angašax aŵ ata kē reg akarëk aŵ do ex űesi kaš-kaš. ¹⁷ Bëte andamat fo ex, ala ax cëlēnd na ngoy ingaf nē bamote bakarëk. Angëmēne ala exo di mondako, bamote baŵ kē fëtira ex nexënara do ngoy iŵ ex dëxira. Nē bamote bangašax ŵapëk mocël ngoy ingaf iŵ ex gixën momëxwëta.» ¹⁸ Ga kēbi felëra mondako, ĥatëgu ko alëngw ar aciŵ acaleya. Foxi ko gër lëngw irexëm ko rend: «Asëyali endënaŵ endam eŵ ecede-ecede xoti

† 9.13 Ose 6.6

ko, yeye eyo ɲɛmba ata ko liya gašêxe.»¹⁹ Ata Yesu gë bësëfan bërëxëm bën sëfër këni gë ala ajo.

²⁰ Ata fed këni gër fëña gë asoxari ar baɲo yexayaxënënd ošat elod bënuy epëxw gë bëki. Ga nëfënëfa ko gër enga, sëkën këɲo Yesu do xwixwëta ko ambana and acuf andexëm aɲ gand epoy. ²¹ Rixën baxo mondako asoxari ajo, axwëta xwëta baxo: «Exe kaÿënd yo me kwixwëta banjëm band Yesu baɲ afak këme fak.» ²² Sam ga xwixwëta ko tuɲ, Yesu šena ko. Ga wat këɲo asoxari an, re ko: «Abiŵën kapinal! Ga xwëta këye pakël!» Ataɲ kwël na fo fak ko. ²³ Ata ħat ko Yesu gër iciŵ ind alëngw ar aciŵ acaleya. Sëk këbi bëfarix bër bacëroti do gë amëxwër and bela ga këni bara ofarix ol gë otes ok. ²⁴ Ata re ko Yesu: «Pacanayin, endënaŵ eɲ araš fo këɲo rašënd, axo cës ex na.» Barikan, ga wël këno këni yepënënd er re ko in. ²⁵ And nęcëtëra këbi amëxwër aɲ, Yesu lil ko gër ed ren bano. Ga lëk këɲo gër ataxan, endënaŵ eɲ xani ko kwengweremët. ²⁶ Ata wëlik endey eɲo dek ebar ed Galile el.

End bëšiwëk bëxi eɲ

²⁷ And fakët ko Yesu oñe aɲ, bëšiwëk bëxi këno sëfand do këni xeÿënd: «Asëñiŵ ar *Dafid*, Asëñiŵ ar *Dafid*, kaÿënanëlexi wa biyi!» ²⁸ Ga ħat ko gër iciŵ, sëka këno. Ata wëka këbi: «Axwëta nde xwëta këne mëne axor këme xor mun pakën?» Yaka këni: «Axwën, axwëta xwëta këmi.» ²⁹ Ga këbi ħëmba gër bangës ko rend: «Awa ga xwëta këne ako, pakiyin!» ³⁰ Ga šiwëta këni, Yesu xëɲa këbi eni cësinali eɲo. ³¹ Barikan bën ga šan këni na, gër ed këni ye yo bani reyarand end Yesu eɲ.

End amuma eɲ

³² And ye këni bëšiwëk aɲ, wëlaw këno bête amuma and lil baɲo ayël. ³³ Yesu, ga nęcët këɲo ayël ajo, amuma ko yeyandërand aye. Ata amëxwër aɲ ga šaran këbi, këni rend: «Awa elod ane wat exe na end ako rako eɲ ro gër ebar ed Isërayel!» ³⁴ Barikan, *ofariseɲ* ok këni rend: «Gë panga ind emun end bëyël in këbi nęcëtënd bëyël bën gër bela!»

³⁵ Ga xucak eɲo, Yesu ko sëfërand bangol baɲ: batëm baɲ, do gë batil baɲ, do ko

femërand Atëfëtan and owun or Kaxanu aɲ gër baciŵ bacaleya. Bête afakën babi fakënënd bela bën ošëxwëra or ex yo. ³⁶ Ga wat këbi bela bën bamëxwër, bamëxwër, xaÿënan këɲo gayik er hi bani ang opeÿ od gë axadac këm fo. ³⁷ Ata fel këbi bësëfan bërëxëm bën: «Ekanara ed eyamb el dek ÿëmbëk, bari bëxana bën ani ñëmb ex na. ³⁸ Awa caleyino axwën eyamb ebi bašaw.»

End oparëxanda epëxw gë oki eɲ

10 Akey amat, Yesu ŵac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bërëxëm bën do yël këbi panga ind enëbi nęcëtaxënënd bangoc bañëɲënax baɲ gër bela do bête enëbi pakë-naxënënd ošëxwëra or ex yo do oseÿi or ex yo. ² Mondako ebax omac od oparëxanda epëxw gë oki ok: Simoɲ ar nëngwët baɲo Piyer an, do gë Andëre abinëm; Šak gë Šaɲ bosëñiŵ bor Sebede. ³ Filip gë Barëtelemi, gë Toma, gë Maco, *asëf ar šagale* an. Šak, asëñiŵ ar Alëfe an, do gë Tade. ⁴ Simoɲ aŵëran an do gë Yuda Isëkariyot, ar lëxw baɲo Yesu an.

End andiyen and oparëxanda eɲ

⁵ Bën ebax epëxw gë bëxi bër laŵën babi Yesu bën. Damana eni yexën, bapela baɲo yël babi: «Këren yend na gër bër ax gi ex na Bëšëwif bën, bête këren dëlënd na gër bangol band *Bësamari* baɲ. ⁶ Yeyindën gër Bëyisërayel bër nambërak ang oyel fo bën. ⁷ Pemërayindën tar fëña in mëne owun or gër orën ol dam ex. ⁸ Pakëningënëbi bësëxwëra bën, kaninindënëbi bësësëk bën gër ecës, mënëningënëbi bër gë ameÿ bën. Nęcëtindënëbi bëyël bën gër bela. Ang xaÿënan këɲo Kaxanu wën ak, wën bête kaÿënanindëleɲun mondako fo bela bën. ⁹ Ŷoweÿ këren penand na: ax gi ex na kaɲe, ax gi ex na kodï, ax gi ex na yawale, ax gi ex na wešeni gër enar end gë bëmbo. ¹⁰ Bête Ŷoweÿ këren penand na: ax gi ex na ambaß, ax gi ex na bacuf baki, ax gi ex na baped band enëmba, ax gi ex na ošët. Ax gi ex na nde arandiyen an alëba këno lëband gër ed ko riyenind?»

¹¹ Ata re ko bête Yesu: «Gër ed kën ħat yo hik angol atëm, hik ingol itil, mëkayindën ba ala exëna ar Ŷapëk eɲun kwëtaya. Angëmëne ala

exëna ar xwëtaya kënjun bayiyin gër iciw̃ ind dexëm xali yatir kën xuca. ¹² Gër iciw̃ ind bër kën ħat, cëmayindënebi. ¹³ Angëmëne bër gër iciw̃ ijo bën gë emëkw ed šenene xwëtaya kënun, ašot këni šot obetak orewën ol. Bari angëmëne aḡun kwëtaya ex na gë emëkw ed šenene, obetak ol wën kënjun bayi.

¹⁴ Angëmëne en ḡat në iciw̃ ba në angol do bela bën eni ḡep enun kwëtaya in, canin gër iciw̃ ijo ba gër angol aḡo, pëxwëcayindën obar od lëkak gër osapar orewën ok. ¹⁵ Dal in këmun felënd, yatir kiti ind Kaxanu bela bëjo ayëka këbi yëka nëmëc Bësodom do gë Bëgomor bën.»

End toro ind në end Yesu eḡ

¹⁶ «Awa ga këmun law̃enënd ako en pemërand end owun or gër orën eḡ, anëka hi kën ang oyel or šit në ojëlemu fo. Awa perënayindën ang bandën fo, do bëngwin ang olëxwëte oxwël kwël fo. ¹⁷ Titinalindënebi Bëšëwif bën gayik alëxw kënun ḡana enun dëxwënd gër kiti. Bëte mbaḡ kënun ḡana enun këmërand gër baciw̃ bacaleya bandebën.

¹⁸ Awëlara kënun ḡana enun mëlarend gër kiti. Awëlara kënun ḡana enun mëlarend në end oḡac oram gër bëlëngw do gër bëmün en deyaraxën endam eḡ: gër Bëšëwif, do gër bër ani gi ex na Bëšëwif. ¹⁹ Barikan and kënun lëxw gër bëxiti aḡ, këreḡun bëlanënd na ang kën yeyan ak ba ang kën yaka ak. Ata amëd aḡo dëḡ kën ḡana en nangënd ang kën yaka ak. ²⁰ Angoc Amënëk and Sorix irewën and ex gër oḡëkw aḡ kē ḡana eḡun pelënd ang kën yeyan ak. ²¹ Bër hik ekun ebat bën alëxwër këni ḡana eni dëxwër gër ecës në end oḡac oram: obaš ol eni dëxwër, bëxarëk bën enëbi dëxwënd obaš orebën ol do obaš ol enëbi dëxwënd bëxarëk bërebën bën. ²² Ata në end oḡac oram bela bën dek kënun šusëra.

Barikan, ar kē xemëna an, ar kē lëkaya endam xali gër ecës an, afex ko fex. ²³ And kënun narën në angol aḡ, gërin në acëxen. Dal in këmun felënd, an paḡ na bangol band gër ebar ed Isërayel baḡ me bakaw wëno Asëniw̃ ar ala an. ²⁴ Asëfan an aḡo kucand na onëngëran asëyali arexëm an. Bëte xadëp in aḡo kucand na or gapak axwën arexëm an. ²⁵ Gilexo tuḡ asëfan an ang asëyali arexëm ak, do xadëp in

ang axwën arexëm ak. Angëmëne wëno axwën an, ašus šus këne xali w̃ac këne *Yëngëtir*, kaš kënun šus wën bëram bën. ²⁶ Bari wën kërenëbi yëdand na bela bën gayik er šonayak ax bo na, dek kē futar. ²⁷ Bëte er këni šësinälind bela ax bo na nangërarëxe. Mëḡ ex, er këmun felënd gëmëd in, deyarayindën goyat. Do er këmun nëkënëkand in, kwëšayindën yaḡ gër oyur or baciw̃ en pemaxën. ²⁸ Kërenëbi camënd na bër kē law̃ënd eman fo bën xarak ḡoḡeḡ ani koranënd na enjëw̃ eḡ. Camindëno ar kē lapënd enjëw̃ eḡ do gë eman gër xodux an. ²⁹ Ax gi ex na nde gë atama and kodī amat kënebi yëcënd bëndër bëki? Barikan, inder gimatak ax wëcënd na gër ebar xarak ax gi ex na Sorix irewën w̃ak. ³⁰ Yama mëḡ emat emat ko fënënd omban ond ex gër ogaf odewën eḡ. ³¹ Këren yëdarand na, endewën këḡo xwëbënanënd nëmëc gë end bëndër bëndanjëm eḡ. ³² Mëḡ ex, ar kē reyarand yo gër bela mëne aram hi ko, wëno bëte mondako fo këmo ḡana mo pelënd endexëm eḡ Faba, yaḡ gër orën. ³³ Barikan ar ke yaxëta yo gër bela wëno bëte mondako fo këmo yaxëta gër Faba yaḡ gër orën.

³⁴ «Këren yëland na mëne angwëlëra wëlaw këme gër ebar ro. Barikan në end oḡac oram këbi ḡana ebi kucarërand bela bën. ³⁵ Sëm in ebi kucarënd gë asëniw̃, nëm in gë abiw̃, nëm ir eñër in gë alindaḡ ar asëniw̃. ³⁶ Ala ar ex yo, gë bër ekun edexëm bën dëḡ këbi ḡana ebi kucarënd në end oḡac oram. ³⁷ Awa ar këḡo bal end nëm ba end sëm nëmëc gë endam an, aḡo ñap na exo gi asëfan aram. Bëte ar këḡo bal end abiw̃ ba end asëniw̃ nëmëc gë endam an, aḡo ñap na exo gi asëfan aram. ³⁸ Ar këḡo xey exo toro ba exo cës në end oḡac oram an, aḡo ñap na exo gi asëfan aram. ³⁹ Ar këḡo ḡandi exo kwël aniyandexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kē nemin aniyandexëm në end oḡac oram an, afexën ko fexën.

⁴⁰ «Ar kënjun xwëtaya yo në end oḡac oram, wëno dëḡ xwëtaya ke. Bëte ar ke xwëtaya an, ar law̃enëgu ke an xwëtaya këḡo. ⁴¹ Ar këḡo xwëtaya yo alaḡenel në end oḡac oram, amašën and alaḡenel ko šot. Bëte ar këḡo xwëtaya yo ala gayik ar šenene exo, amašën and ar šenene ko šot. ⁴² Ar këḡo yël yo në end oḡac oram, men ond exo ceḡ, ado exo gido ar

bak gër bësëfan, ðal in këmun felënd, ašot ko šot amašën andexëm aŋ.»

End bësëfan bër Šaŋ Batis eŋ

11 And ħata ko Yesu ðapela ðand babi yëlënd bësëfan epëxw gë bëxi aŋ, xani ko do kwël ye ko. Ebi tÿyalirax do exo pemërax end Kaxanu eŋ gë angol, gë angol ebar ed Galile el ŷandi baŋo. ² Xarak amëd aŋo Šaŋ Batis gër epëra hi baxo. Ga wël ko becarax ðend baxo rind *Kërisët* beŋ, lawën këbi bësëfan bërexëm bën. ³ And ħat këni aŋ, wëka këno Yesu: «Wëj nde ex Afexën ar këmo šënind an? Angëmëne ax gi ex na wëj, ba mo cëni nde ašëxen?» ⁴ Yesu yaka këbi: «Yeyin eno tÿfëtanëx Šaŋ Batis er kën wëlënd do kën watënd in: ⁵ në eciwëta exëni bëšiwëk bën, në epak exëni bëseŷik bën, në emën exëni bër gë amëŷ bën. Bëte në ewëlëra exëni bër abax wëlëra na bën. Bëte në ekani exëni gër ecës bëšësëk bën do Atëfëtan aŋ në enangën exëni bëxaŷëanaxik bën. ⁶ Awa, nëngandëraleŋo ar aŋo ŋpëpëgë-nand na endam an.» ⁷ Ata ga baka këni bërolawën bën, Yesu këbi wëkand bela bën end Šaŋ Batis eŋ: «Ineŷa watëgu kën gër ladawe? Andës and kë lëfërirand ekoc nde? ⁸ Mondake hi ko ar ye ban eno watëgu an? Ar šudak banjëm banjekax nde ex? Ax gi ex na nde bër gë banjëm banjekax bën gër eyang ed emun hi këni? ⁹ Do ineŷa ye ban gër ladawe? Eno watëgu alaŷënel ar Kaxanu nde? Ga re këme, ar watëgu këno an nëmëc alaŷënel exo. ¹⁰ End Šaŋ ijo eŋ ŷëgw këni mëne Kaxanu rek: “Awa në eðëngwalilemo arolawën an exi ŋacan fëña in.”

¹¹ «Dal in këmun felënd, ala ax gi ex na ar reŷ këno mondëŷ do xuca këŋo Šaŋ Batis or gapak ol. Barikan, ar xurik ex ba gër owun or gër orën an xuca këŋo. ¹² Elod ga yow ko Šaŋ Batis xali doru, bela bën në enëyëtëra exëni eni ðil gër owun or gër orën. ¹³ Gayikwa ðek okayëta od bëlawënel ok do gë acariya aŋ areya reyak end owun or gër orën eŋ xali gër Šaŋ Batis. ¹⁴ Do angëmëne aŷa ŷa kën er këmun felënd in, Šaŋ ijo ex wa alaŷënel Eli ir ebax exo ðakaw in. ¹⁵ Ax gi ex na nde ðek fo wël kën? Awa!

¹⁶ «Gë nobën këmëni wätinali bela bër gë okey oko bën? Ata ang obaš or kë wëkëñarand

në yangana ir angol fo hi këni. Mondako kënebi rend bëcandaŷ bëŋ: ¹⁷ “Farixën këmun acëroti aŋ, an man ex na. Bëte ŷëwën këmun oŷëkan od oŷaŷ, an tes ex na.”

¹⁸ Ga yow ko Šaŋ Batis, abaxo yamb na ece-mar, abaxo šëb na ngoy, wën re kën mëne gë bëyël exo. ¹⁹ Ga yow këme wëno Asëñiŷ ar ala an, këme yambërand do këme šëbërand, do këne rend: “Ajo ñambëran gë ošëb fo xwënda ko. Bëte lawo ir *bësëf bër šagale* do gë bëwëndëran fo hi ko!” Barikan, orenik or Kaxanu ol gë er ko rind ala arexëm in kë šanayand er šenene.»

End eŋëp ed end Yesu eŋ

²⁰ Ga xucak eŋo, Yesu këbi rexërand bela bër gër ðangol ðand gër ed ri baxo becarax ðendanjëm bën gayik ano kwëta bana, bëte ani nëngwët bana ola orebën ol. ²¹ Er baxo rend: «Wën bër gër ðangol ðand Koraseŋ do gë Betësayida bën, mbaŋ ŷe këŋun! Kido becarax ðend wateli këne wën beŋ bër gër angol and Tir do gand Sidoŋ bën wat bax, aŷa ŷa doni endam eŋ, bëte anëngwët nëngwët doni ola orebën ol. Ado gë ojabote doni laŷayand, eni kaŷëninand do eni panayand eyëwën el. ²² Ga re këme, yatir kiti, bër lëgëk gër Tir do gë Sidoŋ bën këbi sax gë wën. ²³ Do wën bër gër angol and Kafarënewum bën cëŋ, yëla kën Kaxanu xali yaŋ gër orën nde këŋun fela? Bëtëdëŋ, gëð gër wur ir bëšësëk këŋun lat. Kido becarax ðend wateli këne wën beŋ bër gër angol and Sodom bën wat bax, xali doru ðayi doni. ²⁴ Ga re këme, yatir kiti, bër lëgëk gër ebar ed Sodom bën këbi sax gë wën.»

²⁵ Ga ħata ko eŋo, Yesu re ko: «Faba, wëj Axwën ar orën gë ebar an, aye ri këy. Aye ri këy ga sana këyëbi obaš eni nang ðend šon këyëbi bëxarëk do bër gë orenik beŋ. ²⁶ Eyo Faba aye ri këy gayik mondako ŷandi ki ex gi.

²⁷ «Beŷ bën ðek seŷënan ke Faba, ðari ala axe nang ex na wëno Asëñiŷ, Faba fo nang ke. Bëte ala aŋo nang ex na Faba ang ax gi ex na wëno Asëñiŷ do gë ar ŷandi ke mo nangën an.»

²⁸ Ata Yesu fel këbi bela bër hi bax na bën: «Tëkawëne wën ðek bër sëkwërak do šëmura këŋun bën, ata këmun rëca en teyëta. ²⁹ Mayin oxadac oram ol, mayin mun tÿyali, gayikwa

mbaŋ liki këme, bëte mbaŋ nëngak emëkw edam el, ata fo kën seyətali benjēw bendewën beŋ. ³⁰ Oxađac oram ol onēngax ex, bëte er këmun lëbin in ax tib ex na.»

End akey and eteyëta eŋ

12 Yesu gë bësëfan bërexëm bën bax xucand në ocēnga od bële, yatir *akey and eteyëta*. Ata Bësëfan bën ga xor këbi enjo eŋ, këni wışand banjëra baŋ do këni yakënd. ² *Ofariseŋ* ok ga wat kënëbi na, re këni: «Er këni rind bësëfan bërey in, ax ñap ex na de yatir akey and eteyëta ang rek acariya ak.» ³ Barikan Yesu yaka këbi: «Wën an pën ex na nde er ri baxo *Dafid* in and bot babi enjo aŋ mēŋ gë bër engax endexëm bën? ⁴ Ax gi ex na nde alilën lilën baxo gër Aciw and Kaxanu mburu icëbax iŋ? Do ax gi ex na nde ayamb yamb bani xarak abi ñap ex na mēŋ gë bër engax endexëm bën gayik ani gi bana bësadaxan? ⁵ Bëte an pën ex na nde gër *acariya and Moyis* mēne gë bakey band eteyëta baŋ bësadaxan bën ayepën këni yepënënd ošëba or akey and eteyëta ol, lëf gër Aciw and Kaxanu, xarak ani menënd na? ⁶ Ga re këme, wëno nēmëca këbi or gapak ol bësadaxan bën, bëte wëno nēmëcak oxwëbën ol Aciw and Kaxanu aŋ. ⁷ Er wëka këŋun Kaxanu: en gi gë axayënan do eŋun balërend andewën rewën aŋ, ax gi ex na en dind ocađaxa fo †. Kido afëni fëni baŋun eyeyan elo, adonëbi nöp na bësëfan bëram bën. ⁸ Enimin wëno Asëniw ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

End ar gë ataxan ateyik eŋ

⁹ Yesu ga xani ko na, ye ko gër aciw acaleya and Bëšëwif. ¹⁰ Yatijo ar gë ataxan ateyik yow baxëna gër cale. Ata bësälën bën do gë Ofariseŋ ok ga këni šala end këno nagašanaxën Yesu eŋ, wëka këno mama dëŋ: «Aŋap nde ŋapëk paß gë acariya aŋ epakën ed ašëxwëra gë *akey and eteyëta* el?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Wën bëte mun mëka đamana mun yakaxën. Ar šot këŋo ifey ibat fo an, aseß nde këŋo seß and lati ko polo në ambëxw gë akey and eteyëta aŋ? Aŋo cöpët na nde mondako dëŋ? ¹² Xarak ala an wa xëbënëk nēmëc ejel ed

ex yo, mēŋ ex aŋap ŋapëk edi ed enjekax el gë akey and eteyëta aŋ.» ¹³ And ĥata ko aŋ, Yesu fel këŋo aseŋik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, ataŋ bēngwëk ataxan aŋ. ¹⁴ Ataŋ šan këni *ofariseŋ* ok eni wëlërëx ang këni ri eno đawaxën Yesu ak.

¹⁵ Ga wata ko Yesu, facana ko na, ata sëfa këno bëranjëm. Fakëndëra këbi đek bër šëxwëra bax bën. ¹⁶ Barikan axëŋa babi xēŋand eni cësinali endexëm eŋ ¹⁷ ex ŋataxën er ŋëgw ko ala wënel *Esayi* endexëm in mēne Kaxanu rek: ¹⁸ «Nëkodo ariyenin aram an, mēŋ ex ar sana këmo gë onēnga an, mēŋ ex ar pëlöt gër yomb iram an. Bëte mēŋ këmo yël Angoc andam aŋ, ebi nangëanaxën or šenene ol đek benēng bend bela beŋ. ¹⁹ Ani campëre na gë ala, oniw orexëm ax wëli na xali fac gër opëna od gër angol, ala aŋo keyëanaxën na.

²⁰ Axo bac na eñamb engëbik eŋ, Enjeb end riwax eŋ axo đomin na, xali ebi kor bela bën gë or šenene ol. ²¹ Do benēng becëxe beŋ endexëm këni ŋana eni yarënd ††.»

End ašiwëk eŋ

²² Ga xucak eŋo, wëlagu këno gër Yesu ala ar šiw bax, ar gë oniw këm. Ga hi bax ar gë bëyël šëxwëraxën baxo mondako. Yesu ga fakën këŋo, ala ajo ko yeyandërand aye bëte ko watërand këri-këri. ²³ Ata đek amëxwër aŋ šaran këbi xali do këni wëkarënd end Yesu eŋ ba mēŋ ex Asëniw ar *Dafid* an. ²⁴ Barikan *ofariseŋ* ok ga wël këni eŋo këni rend: «Yama gë panga ind *Yëngëtir* iŋ, emun end bëyël eŋ, ga këbi necëtënd nde bëyël bën gër bela.» ²⁵ Yesu ga nang ko ang bani yëland ak, re ko: «Angëmëne bela bër owun obat eni merënd, owun olo ala ti kë lati. Bëte, angëmëne bela bër ekun ebat eni merënd, ekun elo ašapër kë šapër. Do bëte bër angol amat eni merënd, angol aŋo ašapër kë šapër. ²⁶ Angëmëne Sindan eŋo ŋwayënd Sindan, në emer exo gabat, ax bayi na owun orexëm ol. ²⁷ Do angëmëne wëno gë panga ind *Yëngëtir* iŋ këmëni necëtënd bëyël bën gër bela, obaš orewën ol cëŋ, gë panga ind noŋo kënebi necëtënd? Mēŋ ex, bën dëŋ kë hi bëxiti bërewën bën. ²⁸ Barikan angëmëne gë panga ind Angoc and Kaxanu iŋ këmëni necëtënd bëyël bën, awa owun or Kax-

† 12.7 Ose 6.6

†† 12.21 Esayi 42.1-4

anu ol anëka ĥatënëgu këņun. ²⁹ Ax gi ex na nde ala ax kor na exo dĭl nē iciw̄ ind ar gē ojaŵ eņo kandëra đek xarak aņo bon ex na? Ax gi ex na nde afo eņo bon pere do eņo kap aye exo medëraxën? ³⁰ Ar ax ma ex na endam an, arangoŷëra andam hi ko. Bëte, ar axe dëcand na ebar an, nē eyëc exo. ³¹ Mëņ këm̄un felaxënënd amena and ex yo ado ex gido ocir od Kaxanu, gē eteban ex. Bari emëšen ed Angoc Amënëk el, ax gi ex na gē eteban. ³² Ar ke yeyanan eñëņënax wëno Asëñiŵ ar ala an, Kaxanu aseban këņo seban. Bari ar këņo yeyanan eñëņënax Angoc Amënëk an, Kaxanu aņo teban na gër ngwën ind doro bëte aņo teban na gër ind ecan.

³³ «Ax gi ex na nde atëx anjekax aņ kē rëwënd odëwërëwën ojekax ok do añëņënax aņ odëwërëwën oñëņënax ok? Ax gi ex na nde paß gē odëwërëwën ok kē hind monang atëx aņ? ³⁴ Wën bandën baņo, mondake kën xor en yeyan benjekax, wën bëŷëņënax bëjo? Gayikwa er lëbëk gër oŵëkw orewën in kē šanënd gër osëŷ orewën. ³⁵ Ala ar gē emëkw ejekax an, benjekax kē šanënd gër etëŷ edexëm. Barikan ar gē emëkw eñëņënax an, beñëņënax kē šanënd gër etëŷ edexëm. ³⁶ Ga re kēme, yatir kiti, bela bën ayëka këbi yëka nē end bonjeyan bond gē ofëcak kēm bond bani yeyandërand eņ. ³⁷ Gayikwa gē eyeyan edey el këy hi ar šenene, do eyeyan edey el ki nëp.»

³⁸ Ata bësälën do gē ofariseņ ŵëka këno bëte Yesu: «Asëyali, biyi ecarax ŷandi këbo ey di mi wat.» ³⁹ Yesu yaka këbi: «Wën anjex añëņënax do and kē rind orekar aņo nde ke ŵëkand mun masin ecarax? Ecarax an wat na, ang ax gi ex na end alaŵënel Yonas eņ. ⁴⁰ Ang ri baxo Yonas bakey batas gër acël and angan and hël baņo ak, mondako fo kēme ri wëno Asëñiŵ ar ala an bakey batas lëf gër emëkw ed ebar. ⁴¹ Bëninif bën axani këni xanid, yatir kiti do enëbi nëp bela bër gē okey oko bën gayik anëngwët nëngwët bani ola orebën ol and baxët këni epemëra ed Yonas aņ. ⁴² Emun etoxari end hi bax gër ebar ed Saba eņ, caw xaniw baxo eņo baxët Salomon, emun end gē orenik osëm eņ. Barikan wëno xuca këņo or gapak ol Salomon. Awa yatir kiti, emun etoxari eņo kē xani eņun nëp.»

⁴³ Re ko bëte Yesu: «And ko šan angoc añëņënax nē ala ar lil baņo aņ, gër apuŷ ko yend, gër ed timëriņ, exo calarax nē er ko seyëta, bari axo cot na. ⁴⁴ Ata exo de: “Bakaleme tan gër ed šanëgu kēme, gër aciŵ andam.” And ko ĥat aņ exo tēk wafërëluņ, ga fat këni aye do gē ŷaņën aye. ⁴⁵ Ata ebi yen bangoc bañëņënax banjongëbaki, band xuca këņo oxeŷ do eni dĭl bën đek gër ala ajo. Awa ala ajo amëd aņo ko soro nëmëc gand lil baņo angoc amat fo aņ. Eņo këņun bët wën bësëmbak bër gē okey oko bën.»

End bobinëm bor Yesu do gē nëm eņ

⁴⁶ Yesu, ga këbi felëra mondako amëxwër aņ, ĥatëgu këni nëm gē bobinëm. Ga šëni këno fac, ŷandi këbi eni kanar gē mëņ. ⁴⁷ Ata re ko ala gër amëxwër: «Axwën, yakalëbi fac norix gē bobinëx.» ⁴⁸ Yesu yaka këņo: «Noŷo ex nëma do nobën ex bëmaŷe bëndam?» ⁴⁹ Ga ŵasi këbi bësëfan bërëxëm bën, re ko: «Bëjo ex nëma do gē bëmaŷe bëndam bëņ. ⁵⁰ Enimin, ar kē rind yo oñandi od Faba ok, mëņ ar yaņ gër orën an, ajo ex abaŷe, do nëma.»

End apënëtal and ar oned eņ

13 Kwël yatijo fo, Yesu šan ko gër iciw̄ do ye ko ŷëpax ko gër bëņa ir anjer and Galile. ² Ga barërëgu këni bela bën amëxwër atëm, xeta këno. Ata mëņ rëfa ko nē ikuluņ ind hi bax polo gër anjer do ŷëpax ko, xwëšara këni đek gër bëņa. ³ Yesu ŷana ko këbi sëyalind gē bapënëtal bandanjëm ko rend: ⁴ «Mondako ri baxo ar oned ga nëca ko gër ošënga. Ga fan ko enedä aņ, mar lapak tar fëña in, ata ošël ol lapara këni, ŵedära këni đek. ⁵ Mar lapak gër ebar ed gē aparëfac. Ata gogo nde ga lëgëk gayik obar ok ax nëm̄b bana. ⁶ Ga fëtëk eñan eņ, šorëk do ĥaŷëk đek gayik odëmbët ok ax tiŵ bana. ⁷ Mar lapak bëte šit nē acëc and gē odëmbën ata lëgëk. Ga kē raf enedä aņ, odëmbën ok xëšak tēc. ⁸ Mar lapak bëte gër ebar ejekax. Ga lëgëk, rafëk aye do rëwëk mbaņ: anjëra amat keme, aņo ofëxw ocongebat do aņo ofëxw osas. ⁹ Ax gi ex na nde đek fo wël kën apënëtal aņo? Awa baxët in angëmëne gē banëf en!»

¹⁰ Ata bësëfan bën xeta këno Yesu ga ĥata ko apënëtal aŋo. Wëka këno: «Inecëŋ këyëbi sëyalixënënd bela bën gë bapënëtal?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Bend owun or gër orën beŋ, wën bësëfan bëram bën fo ŷapëk en nang, eŋo abi yël ex na bën. ¹² Kaxanu abaš këŋo baš ar šotërak an exo cotëra nëmëc. Bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaŷ këŋo in dëŋ.

¹³ Mëŋ këmëni sëyalixënënd gë bapënëtal gayik bën ado eni nëkonënd ani watënd na, ado eni baxëtënd gë təkërak abi pënind na.

¹⁴ Mondako kë ĥatand er yëgw ko alaŷënel *Esayi* in:

“Ado en wëlënd awël dëŋ, din aŋun pëni na,
ado en nëkonënd anëkon dëŋ,
din an wat na.

¹⁵ Gayikwa oŷëkw or buunda ijo oŋ, mbaŋ farëfadik,

banëf baŋ šoya këni,
do afëd fëd këni bangës baŋ,
këdi këni wat gë bangës bandebën baŋ,
këdi këni wël gë banëf bandebën baŋ
këdi këbi fëni gë oŷëkw orebën oŋ
do eni nëngwët ola orebën ol do wëno mëni teban.”

¹⁶ «Barikan, wën nëngandëraleŋun gayik në ewat en gë bangës bandewën baŋ do në ewël en gë banëf bandewën baŋ. ¹⁷ Dal in këmun felënd, bëlaŷënel bëranjëm do gë bër šenene bëranjëm ŷandi babi eni wat er kën watënd in, bari ani wat ex na. Aŷandi ŷandi babi bëte eni wël er kën wëlënd in, bari ani wël ex na. ¹⁸ Awa baxët in mun paŷën apënëtal and ar oned aŋ:

¹⁹ Bër kë wëlënd eyeyan ed owun or Kaxanu do abi pënind na bën er hi këni ang enedä end lapak tar fëña eŋ. Šabucara in kë yowënd exo dëxët er ned këni gër oŷëkw orebën in. ²⁰ Bëjo bëte er hi këni ang ebar ed gë aparëfac ed gër ed lapak enedä fo. Bën and këni wël eyeyan aŋ, eni kwëta gë onënga fo. ²¹ Bari ani tebënd na ex gi gë odëmbët gër oŷëkw orebën, ani dëkayand na eyeyan elo. And këni sorond ba eni cënd në end eyeyan elo aŋ, gogo nde ebi cena do eni dap caw ekwëta ed Kaxanu el.

²² Bëjo bëte er hi këni ang enedä end lapak šit në acëc and gë odëmbën. Awël wël këni eyeyan el barikan ocëmu od ro gër aniyan ok, gë aŋana and napul aŋ kë xëšand eyeyan el xali ex təkwan ecënar el. ²³ Bëjo bëte er hi këni

ang enedä end lapak gër ebar ejekax. Ga wël këni eyeyan ed Kaxanu el, fëni këbi, ata šënarëk gër oŷëkw orebën: keme, ofëxw ocongebat, ofëxw osas.»

End apënëtal and walu-walu eŋ

²⁴ Yesu ga ĥata ko eŋo, fel këbi bëte apënëtal acëxe: «Ako ex end owun or gër orën eŋ. Ar oned nëca baxëna gër eden gë enedä emënëk.

²⁵ Ga fandëra ko ciš malu † bëtëgu ko gëmëd arangoŷëra, fan ko wec walu-walu, do kwël ye ko. ²⁶ And lëgëk malu aŋ lëgëk bëte walu-walu in, rafëk andamat xali šanëk do rëwëk. ²⁷ Ata okadëp ok wëka këno axwën eden: “Faba, ax gi ex na nde enedä emënëk dëŋ fan këy gër eden? Do feye wa šanëguk walu-walu ijo?”

²⁸ Yaka këbi: “Arangoŷëra fanëk.” Wëka këno bëte okadëp ok: “ŷandi ki nde mi bic walu-walu in?” ²⁹ Yaka këbi: “Ali, këren bic na këdi kën wiceli bële in. ³⁰ Tebëxën ako xali gë ekol, xali ex ŋat eŋaš el. Bër eŋaš bën afel këmëni felëd eni ŋana walu-walu in do eni kap olaŋ olaŋ me coraxën. Barikan malu in, afel këmëni felëd ene mëlan gër acac andam.”»

End amatinali and enedä etil eŋ

³¹ Yesu fel këbi bëte apënëtal acëxe: «Mondako ex end owun or gër orën eŋ. Ang enjëlir end mutarëd end ned ko ala gër andëdä andexëm fo ex. ³² Enedä eŋo xurik ex ba dek benedä beŋ. Barikan and kë lëg aŋ, ata kë nëmëcand dek bebëlëg bër gër andëdä bën xali ošël or gër orën ol eni yëlëra gër benini bendexëm.»

End amatinali and lewir eŋ

³³ Yesu fel këbi bëte apënëtal acëxe: «Ako ex end owun or gër orën eŋ. Ang lewir ir negali ko asoxari gë pix në bëndëb bëtas fo hik, ata fufëk dek pix iŋ.» ³⁴ Beŋo dek sëyalira babi Yesu gë bapënëtal. ³⁵ ŷoweŷ ababi sëyali na bela bën gë apënëtal këm, ex ŋataxën er yëgw baxo alaŷënel in ††: «Gë bapënëtal këmëni ŷana mëni tëyalind. Afut këme ŷana me putënd bend šonayak elod ga ŷanak ngwën beŋ.»

† Gër Gërek «Bële» yëgw këni. †† 13.35 Calemoñëw 78.2

End epaÿen ed apënëtal and walu-walu en

³⁶ Yesu ga ĥata ko end babi sëyalind en, seb këbi amëxwër aŋ baka ko gër iciw̄. Ata ga xeta këno bësëfan bën re këni: «Paÿenëlëbo biyi apënëtal and walu-walu aŋ, afo pëni ex na.»

³⁷ Yesu yaka këbi: «Ar kë fanënd enedā emënëk an, wëno Asëñiŵ ar ala an ex. ³⁸ Eden el, ngwën in ex. Eneda emënëk en ex obaš or Owun or Kaxanu ol. W̄alu-w̄alu in ex bër këno baxëtënd šabucara bën. ³⁹ Arangoÿëra ar fanëk walu-walu an, exo šabucara in. Enaš el ex ekwët ed ngwën el, do bēhaš bën exëni omeleka ok. ⁴⁰ Awa, ang kë hi moŋaš pere w̄alu-w̄alu ak eni coraxën, yatir ekwët ed ngwën, ⁴¹ wëno Asëñiŵ ar ala an këbi laŵnëgu omeleka odam ok eni dëxët gër owun oram bebër kë lënanënd eñëŋenax bën, do enëbi bar dek bēwendëran bën. ⁴² And kënëbi barëra dek aŋ, enëbi dap bëngënj gër angodux do bën fën këni ŷana eni denitarand do eni ŋatënd ebasa el. ⁴³ Xarak amëd aŋo, bërëw̄ak end Kaxanu bën, ang eñan fo këni ŷana eni watind jing-jing gër owun or Sëm irebën Kaxanu. Ax gi ex na nde dek fo wël kën? Awa!»

End bamatinali band oyeri do gë napul en

⁴⁴ Yesu šom ko bête: «Owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end napul ir wëg këni në ošënga fo. Ar šananëk an wëg ko gašëxe. Ye ko gë onënga fo fan ko dek acota andexëm aŋ do yëc ko ošënga olo. ⁴⁵ Bête owun or gër orën ol er ex ang yula ir kë šaland oyeri od xemëk akanji fo. ⁴⁶ Ga sëk ko, ye ko fan ko dek acota andexëm aŋ do yëc ko oyeri oko.»

End amatinali and ebën ed oxan en

⁴⁷ «Owun or gër orën ol er hik ang ebën ed lap këni në anjer fo, ebën ed sëra këbi oxan or ex yo. ⁴⁸ Ata ga fëxw këni, šëpët kënëbi gër bëŋa. Ga sana kënëbi oyekax ol, xwët kënëbi në bakange do lap kënëbi oÿëŋenax ol. ⁴⁹ Mondako kë hi yatir ekwët ed ngwën. Omeleka ok kë yow enëbi cëfëyët bēwendëran bën gër bamara band bërëw̄ak end Kaxanu, ⁵⁰ ata enëbi dapëx bëngënj gër angodux do bën fën këni ŷana eni denitarand do eni ŋatënd ebasa el.»

⁵¹ Ga ĥata ko Yesu, wëka këbi bësëfan bën: «Dodo dek nde fëni këŋun?» Yaka këno: «Iyo.»

⁵² Ata re ko: «Mëŋ ex, ašalen ar fëni këŋo aye end owun or gër orën an, ang ar šotërak bon napul fo hi ko. Er këbi sëyalind bela in ko wëdëgund gër emëkw edexëm: bëngašax do gë bekarëk.»

End Yesu gë Bënasaret en

⁵³ And ĥata ko bapënëtal baŋo aŋ, Yesu xani ko na do ye ko. ⁵⁴ Waÿi ko gër ndebën gër Nasaret, ata yatir akey and eteyëta këbi sëyaliraxënd bela bën gër aciŵ acaleya. Dek babi šaranënd osëyali orexëm ol, ata këni wëkarënd: «Feye wa sëyaw ko nangëraxën ko go? Mondake ko xamënënd exo di becarax beŋo? ⁵⁵ Ax gi ex na nde mëŋ dëŋ ex asëñiŵ ar Yosef, afës ar otëx an? Ax gi ex na Mari ex nde wa nëm irexëm? Bobinëm bëtōšan bëŋ ga ex wa Šak, gë Yosef, gë Simoŋ do gë Yud. ⁵⁶ Bëmaÿe bëtōxari bëŋ dek ro ga hi këni wa. Do fe wa sëyaw ko dek beŋo?» ⁵⁷ Bënasaret bën, ga wër bano babi ĥëpëgënanaxënënd endexëm en. Ata re ko Yesu: «Alaŵënel an gër ebar edexëm fo këno yafënd, dek dek in gër bër ekun ebat gë mëŋ.» ⁵⁸ Ata axo di bana becarax bëndanjëm në end oŋëpëgënan odebën en. Bëngol bënd ler ler gër Nasaret bëŋ baxo sëfërand ebi tëyalirax.

End ecës ed Šaŋ Batis en

14 Amëd aŋo, Erod emun end gër ebar ed Galile en awël babi wëlënd bela bën ga këni yeyandërand end Yesu en. ² Ata fel këbi bër gër eyang edexëm bën: «Yama Šaŋ Batis ga xaniwëk nde gër ecës, mëŋ šotaxën ko ojaŵ od ko xoraxënënd exo di becarax ok.» ³ Enimin mëŋ dëŋ sëra baŋo Šaŋ Batis, fëra këŋo do fokëra këŋo gë ogweyele-gweyele, ga baŋo nöpënd në end Erojad, alindaŵ ar abinëm Filip en. ⁴ Enimin, Šaŋ Batis afel baŋo felënd: «Ax ŋap ex na eyo ñër asoxari ar abinëx Filip an.» ⁵ Ata mëŋ ŷandixën baŋo Erod eŋo daŵ Šaŋ Barikan, ayëda babi yëdand bela bën gayik alaŵënel ar Kaxanu xwët bano. ⁶ Xarak, ga ĥatëguk akey and rëw̄ këno aŋ, Erod ri ko ofëna. Ata abiŵ ar Erojad ko wandërand mërëxand ir bëliyer, ata nëngan këŋo Erod.

7 Mokamën xamën baxo anjar aŋ xali Erod yaŋsar ko mēne er kēŋo xara yo ayēl kēŋo yēl.
 8 Ata endēnaŋ eŋ ga wēlērēgu kēni gē nēm, re ko: «Awa yēluye gaf ir Ŝaŋ Batis in nē inēp.»
 9 Ata emun eŋ ŝēnd ko, ŝena kēŋo ba ine yaŋsaraxēn baxo xali wēl kēno bēliyer bēn. Barikan ako dēŋ re ko eno yēl endēnaŋ eŋ er wēka kēŋo in.
 10 Na laŋwēn kēŋo ŝoroŋa fodētēgu ko gaf ir Ŝaŋ Batis in lēf gēr epēra.
 11 Ga wēlaw ko gaf in nē inēp, fēxwēn kēŋo endēnaŋ eŋ. Ata mēŋ wāra ko yēlēx kēŋo nēm.
 12 Bēsēfan bēr Ŝaŋ bēn yen kēni eman eŋ do wēxēta kēno. Ata ye kēni eno pelēx Yesu.

End ecemar ed bela owēli oco eŋ

13 Ga wēl ko endey eŋo, Yesu xani ko na gēr ed ebaxo do ko xegētand gē ikuluŋ iŋ anjer and Galile aŋ exo nacētaxēn nē er tēb. And nangēra kēni amēxwēr aŋ, xanira kēni gēr bēngol do sēf kēno gē osapar.
 14 And baxo ŝēpētand gēr ikuluŋ aŋ, wat kēbi amēxwēr aŋ. Ata ga kēŋo xaŋēnan, fakēndēra kēbi bēsēxwēra bērebēn bēn.
 15 Apenēka aŋ, sēka kēno bēsēfan bēn do re kēni: «Asēyali, ro nē er tēb hi kēne do nē emēf ex. Pelalēbi bela bēn eni capēr gēr bēngol eni yēcērax er kēni yamb.»
 16 Yesu yaka kēbi: «Eyo, bari ax ŋap na eni ye mondako fo. Yēlinēbi wēn dēŋ er kēni yamb.»
 17 Ata yaka kēno: «Bamburu baŋjo do gē oxan oxi fo lēkaya kēmi.»
 18 Aŋo re ko Yesu: «Mēlawēn tan ro», ata wēlanēgu kēno.
 19 Ga fel kēbi amēxwēr aŋ eni ŋēpara gēr ondēs, wēd ko bamburu baŋjo baŋ do gē oxan oxi ol, xeŋa ko orēn ol do ŝēkwa kēŋo Kaxanu. Ata hēbēndēr ko, yēl kēbi bēsēfan bēn eni cet.
 20 Na yambēra kēni, wēd kēni bēn dēk xali wēlali kēni bakange epēxw gē baki gē bacaxaken band bayitara babi baŋ.
 21 Bēr lēba babi Yesu bēn, er hi bani nē owēli oco bēsōŝan bēn fo, ala abi pēn bana bēsōxari bēn gē obaŝ ol.

End Yesu gēr anjer and Galile eŋ

22 Ga xucak eŋo, Yesu nēŋali kēbi bēsēfan bēn eni dēngwa ekeg elo gē ikuluŋ iŋ, eni pelaraxēn mēŋ gē amēxwēr aŋ.
 23 And fela kēbi amēxwēr aŋ, ye ko yaŋ gēr etēnd exo calex nē er nacēt. Ga kē xwēyar, bayi ko na gabat.
 24 Amēd aŋo ĥat kēni bēsēfan bēn gēr

ngu, ga ĥawēta kēni ebar el, ata men oŋ ga kē xani bomeŋ bomeŋ kē lēfērirand ikuluŋ iŋ ga fed kēni gē ekoc etēm.
 25 Ata gand oxeya, Yesu sēf kēbi do ko yend yaŋ gēr men ang gēr ebar fo.
 26 Wat kēno bēsēfan bēn ga ko wēñēt gēr men. Wēlandēra kēbi do ga ŝēg kēbi benjēw bēŋ kēni xeŋēnd ŝor: «Oñēŋ ex, oñēŋ ex!»
 27 Ata re ko Yesu: «Wēno ex, wēno ex! Kapinayin, kēren yēdara na!»
 28 Piyer yaka kēŋo: «Axwēn, angēmēne enimin wēj ex, pelēle me eyeli yaŋ gēr men!»
 29 Re ko Yesu: «Yow!»
 Ata Piyer cēpēsēpēt gēr ikuluŋ, ko yend yaŋ gēr men end Yesu eŋ.
 30 Barikan, ga nēkon ko ekoc el, yēdara ko. Ata ga kēŋo noŋeli, xeŋ ko: «Axwēn, Axwēn, pexēnēle!»
 31 Ataŋ Yesu yēnēn kēŋo ataxan aŋ, sēra kēŋo do re ko: «Oko Piyer, in-eŋa ekwēta etil elo! Ineŋa ĥēpēgēnaxēn ki?»
 32 And fēra kēni gēr ikuluŋ aŋ, xucak ekoc el.
 33 Bēsēfan bēr ebax polo gēr ikuluŋ bēn foxi kēni, gēr osapar or Yesu do kēni rend: «Wēj ex enimin Asēñiŋ ar Kaxanu an!»

End Yesu gēr Genesaret eŋ

34 Ga xegēta kēni anjer aŋ, ĥat kēni gēr ebar ed bani wācēnd Genesaret.
 35 Bēr sēk banēbi na gēr ed ĥat bani bēn, ga xwita kēno Yesu, sēfētēra kēni eŋo dēk Genesaret in. Ata wēlaraw kēnēbi dēk bēsēxwēra bēn.
 36 Axara bano xarand Yesu ebi tebēnd eni kwixwēta ndakaŋ ambana and acud andexēm aŋ. Do dēk bēr bax xwixwētand bēn bax fakēnd.

End bapela band ofariseŋ eŋ

15 Ata akey amat, ofariseŋ do gē bēsālen xaniw kēni gēr Yerusalem yow kēni xali gēr ed ebaxo Yesu. Wēka kēno: 2 «Bēsēfan bērey bēn, ine cēŋ kēni yepēnaxēnēnd bapela band bēxarēk baŋ? Ine kēni yambēraxēnēnd nebarēxe otaxan ok?»
 3 Yesu yaka kēbi: «Do wēn cēŋ, ine kēn yepēnaxēnēnd apela and Kaxanu aŋ do kēn sēfēnd and bēxarēk bērewēn aŋ?»
 4 Kaxanu ga re ko: «Pēbindēbi norix gē sorix. Do ar kēbi xare yo nēm gē sēm, ar eŋa ex.»
 5 Bari wēn kēn rend: «Ar kēbi fel nēm gē sēm mēne er hi bax ebi dēcaxēn in, Kaxanu yēl kēŋo, axor xor ko ebi dēc.»
 6 Awa mondako kēn yepēnēnd er re ko Kaxanu in nē end apela and bēxarēk bērewēn.
 7 Wēn

bëyëñenax bër kë labayand hi kën! Dal in ÿëgw ko alaŵënel *Esayi* mène Kaxanu rek:
⁸ «Bela bëjo gë etëy el fo këne şalend. Oŵëkw orebën oñ caw ħawëta ke. ⁹ Ado këne şalend, asoro fo këni sorond gayikako bend këni yerëtënd beñ kënëbi sëyalind bela bën.»
¹⁰ Ata Yesu ŵac këbi bër gër amëxwër bën do re ko: ¹¹ «Baxëtin aye eñun pënixën eño: er kë şanënd gër etëy ed ala in këño buyarënënd, ax gi ex na er ko nënand in.» ¹² Bësëfan bën, and xeta këno añ re këni: «Anang nde nang këy mène ofariseñ ok axoÿën xoÿën këni gë eye-yan elo?» ¹³ Yesu yaka ko: «Atëx and axo dëd ex na yo Faba, mëñ ar ex yañ gër orën an, and edët ex. ¹⁴ Tebëxënëbi, bëşiŵëk bër kë lasërënd exëni. Aşiŵëk eño dasënd aşiŵëk aşandaŵ, bën tak kë lati në ambëxw.» ¹⁵ Ata Piyer re ko: «Asëyali, pañanëlëbo tan apënëtal año.» ¹⁶ Yaka këño: «Oko wën, ba an yëlarand na nde? ¹⁷ Ax gi ex na nde er ko nënand ala in gër acël kë ħatënd do ex paÿërax gër apuÿ? ¹⁸ Barikan, er kë şanënd gër etëy in, gër emëkw kë xaniwënd. Ejo këño buyarënënd ala an. ¹⁹ Gër emëkw kë xaniwënd banjëlan bañëñenax bañ: olaŵër, orekar, eñac, orek, enëgwëş, ocir. ²⁰ Beñëñenax beño këño buyarënënd ala an. Bari eyambëra ed nebarëxe otaxan el ax buyarënënd na.»

End Yesu do gë asoxari aliyer eñ

²¹ Ga xucak eño, Yesu ye ko gër ebar ed Tir gë Sidoñ. ²² Ata asoxari abëkanahañ, ar lëg bax na gër ebar elo, yow ko gër ed hi ko Yesu do këño xarand: «Axwën, wëj Asëniŵ ar *Dafid*, kaÿënanëlexi wëno! Abiŵën gë bëyël exo, do mbañ këno narëndërand.» ²³ Bari Yesu xor ko, ado gë təkër ak año yaka ex na. Ga xeta këno bësëfan bërëxëm bën, ŵëka këni: «Ayo ñŵay na nde ajo? Biyi dek şëşësan këbo ang ko xeÿërand gër ofoy orebi ak!» ²⁴ Ata Yesu yaka këño asoxari an: «Wëno, Bëyisërayel bër nam-bërak ang opeÿ bën fo yow këme mëni cala.» ²⁵ Barikan, asoxari an ga sëka këño, foxi ko gër lëngw irexëm do re ko: «Axwën, dëcale ako dëñ.» ²⁶ Yesu yaka këño: «Ax ye ex na enaÿët ed er këni yambënd obaş el eyëbi ðapën bëkwërëkwër.» ²⁷ Ata re ko asoxari an: «Eyo ðal ex Axwën, barikan bëkwërëkwër bëñ aŵëdara këni ŵëdarand bebër kë wëcënd gër ed këni

yambërand bër xwën këbi bën.» ²⁸ Año re ko Yesu: «Awa abiŵën, wëj mbañ xwëta këye. Gilex ang ÿandi ki ak.» Ata në amëd año dëñ fak ko abiŵ.

End Yesu do gë bësëxwëra bëranejëm eñ

²⁹ Yesu ga xani ko na gër ebar ed Tir gë Sidoñ, sëfa ko anjer and gër *Galile* añ, ħat ko yañ në etënd do ÿëpax ko. ³⁰ Na barëregu këni bela bën bamëxwër bamëxwër. Wëlanëgu këno na: bëseÿik, bëşiŵëk, bamuma, bër gobo do gë bësëxwëra bëranejëm. Xwëtëra kënëbi gër lëngw irexëm, ata mëñ fakën këbi. ³¹ Ata bamuma bañ këni yeyandërand pot-pot; bër gobo bën do gë bëseÿik bën këni yexërand aye, bëşiŵëk bën këni watërand şenene. Ga wat kënëbi, bela bën şaran këbi xali xurik do këno şëkwënd Kaxanu, mëñ ar xwënëk bulunda ir Isërayel an.

End eceamar ed bela owëli onax el

³² Ata Yesu ŵac këbi bësëfan bën do re ko: «Dek ke xaÿënanënd bela bëjo. Elod bakey batas këne sëfarand do ani yambëra ex na. Axe ñandi ex na mëni pela, eni maÿira gë enjo eñ, bon këni sorox gër fëña.» ³³ Na re këni bësëfan bën: «Mondake kënëbe lëbaye dek bela bëjo tëb ro gër apuÿ?» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Bamburu banjëgwe wa lëkaya kën?» Re këni: «Banjongëbaki do gë bëngan bëpënëfëne.» ³⁵ Na fel këbi bela bën eni ñëpara gër ebar. ³⁶ Ata ŵed ko bamburu banjongëbaki bañ do gë bëngan bëñ. Ga şëkwa këño Kaxanu, hëbëndër ko do yël këbi bësëfan bën enëbi cetëra bela bën. ³⁷ Ang ebani ak, yambëra këni dek xali ŵed këni. Er bayitara bafi in, fëxwëk bakange banjongëbaki. Ata bësëfan bën wëlalı këni kwël. ³⁸ Bër yambëra bax bën er ebani, bësoşan bën fo owëli onax. ³⁹ Ata Yesu ga fela këbi bela bën eni maÿira, mëñ ŵara ko polo gër ikuluñ do ye ko gër ebar ed Magadañ.

End amatinali and gër orën eñ

16 Akey amat, *ofariseñ* do gë *Osaduseñ* yow bax gër Yesu eno di atëy. Wëka këno ebi din ecarax eni nangaxën mène gër orën xaniw ko. ² Ata Yesu yaka këbi: «And kë war orën apenëka añ, ax gi ex na nde anang

kën nangënd mēne wur in xërikërak? ³Bēte gēbēr and kē hi orēn dēmbēndēruṅ aṅ, ax gi ex na nde anang kën nangënd mēne asēb kē sēb? Aye kën fitēndērēnd er kē hi in and kën wat ang ex orēn aṅ do kën sēkwanēnd en pitēndēr bēnd gē okey oko bēṅ. ⁴Ata wēn an-jex añēṅēnax do and kē rind orekar aṅo nde ke wēkand mun masin ecarax. Ecarax end rin baṅo Kaxanu Yonas eṅ fo kēmun wāsin.» Yesu, ga yaka kēbi na mondako, kwēl ye ko.

End lewir ir Ofariseṅ do gē Osaduseṅ eṅ

⁵ Ga xegēta kēni anjer aṅ, bēsēfan bēn xwita kēni mēne eyamb yamb ani penaw ex na. ⁶ Ata re ko Yesu: «Kwēyētayindēn lewir ir ofariseṅ in do gē ir Osaduseṅ in.» ⁷ Na bēsēfan bēn yēla kēni mēne ga xwēyaw kēni bamburu baṅ ko yeyanaxēndēnd mondako. ⁸ Gogo nde ga nang ko Yesu, ata wēka kēbi: «Wēn bela bēr gē ek-wēta etil bējo, ineṅwa kēn yēlaxēndēnd mēne end eyamb yamb ed bayik an mēlaw ex na kēme yeyanēnd? Awa wēn mbaṅ bak dē ang xwēta kēne ak! ⁹ Ata wēn xali gērēgako aṅun pēni ex na endam eṅ. An kwitand na nde ang lēba bamēni bela owēli oco gē bamburu banjo ak? Bakange banjēgwe wa wēlali ban gē er bayitara babi in? ¹⁰ Bēte and lēba bamēni bela owēli onax gē bamburu banjongēbaki aṅ, bakange banjēgwe wēlali ban? ¹¹ Mondake wa bayik aṅun pēni ex na mēne ax gi ex na end eyamb-yamb kēme yeyanēnd? Ga re kēme, kwēyētayindēn lewir ir ofariseṅ in do gē ir Osaduseṅ in.» ¹² Aṅo fēni kēbi bēsēfan bēn mēne ababi fel na end eyamb-yamb, barikan eni titinalind osēyali or ofariseṅ do gē Osaduseṅ ol baxo rend.

End ola or Yesu eṅ

¹³ Akey amat, Yesu ye ko gēr ebar ed Sesare ir Filip. Ata ga ḥat ko, wēka kēbi bēsēfan bērexēm bēn: «Gēr onang or bela, noṅo kēni rend hi kēme wēno Asēñiṅ ar ala an?» ¹⁴ Yaka kēno: «Na fo exēni bēr kē rend mēne wēj ex *Šaṅ Batis*. Bējo, wēj ex alaṅwēnel Eli, bējo, wēj ex alaṅwēnel Yeremi. Na fo exēni bēte bēr kē rend mēne wēj alaṅwēnel ašēxe ar Kaxanu hi kēy.» ¹⁵ «Do wēn cēṅ, noṅo kēn yēland hi kēme?» ¹⁶ Ata yaka kēṅo Simoṅ Piyer: «Wēj ex

Afexēn an, Asēñiṅ ar Kaxanu, mēṅ ar gē aniyān an!» ¹⁷ Ata re ko bēte Yesu: «Awa nēn-gandēralexi, Simoṅ, wēj asēñiṅ ar Yonas an. Faba Kaxanu, mēṅ ar ex yaṅ gēr orēn an, nangēn ki eṅo, ax gi ex na ala. ¹⁸ Ga re kēme, Piyer, wēj ang aparēfac fo hi kēy. Do wēno gēr aparēfac aṅo kēme rēf Amara andam aṅ, do owēt or wur ir bēsēsēk oṅ yowēy aṅo koran na. ¹⁹ Wēj kēmi fēxwēn bacoketaya band owun or gēr orēn baṅ. Ar kēyo seban yo gēr ebar ro, Kaxanu aseban kēṅo seban gēr orēn. Bēte er ki yapan yo gēr ebar ro, Kaxanu aṅapan kēṅo yapan gēr orēn.» ²⁰ Ga ḥata eṅo, Yesu xēṅa kēbi xali bēsēfan bēn eni cēsinali mēne mēṅ ex Afexēn an.

End ecēs ed Yesu eṅ

²¹ Ata amēd aṅo yāna baxo Yesu kēbi nangēndēnd bēsēfan bēn mēne afo exo ye gēr Yerusalem exo torox. Gēr otaxan od *bēsādax-an bēlēngw*, gēr od bēsālen do gēr od bēxarēk bēr Bēsēwif ebax exo toro. Bēn ebax eno tēra, eno narēn xali eno daṅ. Barikan, yatir akey atasēn exo kani gēr ecēs. ²² Ata Piyer nacēt kēṅo Yesu do kēṅo rexērand: «Ali Axwēn, Kaxanu axo ma na eṅo! Endako rako eṅ axi gi na!» ²³ Ata ga ri ko wērēsēt Yesu, yaka kēṅo Piyer: «Beditale fa Sindan! Wēj ang ar ke lēnanēnd eñēṅēnax fo hi kēy! Banjēlan bandey baṅ, band bela fo ex, ax gi ex na band Kaxanu.»

²⁴ Ata ga ḥata ko, fel kēbi bēte bēsēfan bēn: «Ar yāndi kēṅo exe tēf an, tebēlexo ebal ed gaf irexēm fo el. Yēxwēlexo toro iṅ ado ex gi alaṅ kēno laṅ, exe tēfaxēn. ²⁵ Ar kēṅo balēnd end gaf irexēm fo an, anemi ko nemi. Barikan, ar kē nemin aniyān andexēm aṅ nē end oṅac oram an, afex ko fex. ²⁶ Ineṅwa kēṅo feca ar kē šotēra bēy dēk gēr ngwēn ro an, angēmēne anemin nemin ko enjēw endexēm eṅ? Er xēbēnēk ang enjēw ak ax gi ex na. Do gē ine ko nēmb ala an? ²⁷ Wēno Asēñiṅ ar ala an and kēme ye aṅ, abaka kēme bakaw gēr ngwēn gē enjaran end Faba eṅ, do gē omeleka odexēm ok. Yatijo, kēmo wāš ala kala er yāpēk exo cot in ang ko wēlaya aniyān andexēm ak. ²⁸ Dal in kēmun felēnd, ang xwēšara kēn ro mondako, bērēmar ani cēsēra na xarak ane wat ex na wēno Asēñiṅ ar ala an, ga kēme yow gē owun oram ol.»

End enjaran end Yesu eŋ

17 Ga xucak bakey banjongamat elod ga felëra këbi end ecës edexëm eŋ, Yesu w̄ac këbi Piyer, gë Šak do gë Šaŋ, abinëm ar Šak. Nacët këbi yaŋ nē etënd etëm. ² Yaŋ gër etënd elo na, ogës odebën dëŋ nengwët baxo Yesu ang baxo watind ak. Ata dëxas irexëm in kë yegënd ang eñan fo do banjëm baŋ kë watind jing-jing ang bëmäl fo. ³ Ata na bërëxadët, šanayaw këni *Moyis* do gë *Eli* ga këni xanar gë Yesu. ⁴ Piyer fel këŋo Yesu: «Axwën, bon yedox de ene bayiye ro. Ga yandi yandi ki, wëno ata këme ri baner batas: amat andey, aŋo and *Moyis*, aŋo and *Eli*.» ⁵ Ga ko yeyan Piyer mondako, fedawëk aŋar and gë okodux, laß këbi kwëc. Ata wëliwëk oniŋ ga re: «Awa ajo ex Asëñiŋwën ar pëlot gër yomb iram an. Wëno bon ke balënd endexëm eŋ, baxëtindëno aye.» ⁶ Ga wël këni oniŋ olo, anjiŋ aŋ foxin këbi bësëfan bësas bën oyiŋ oŋ nēs gër ebar. ⁷ Barikan, and sëka këbi Yesu aŋ, hëmba këbi do re ko: «Këren yëdara na, kaniyin!» ⁸ Ga rënëta këni, wat këno Yesu gabat. ⁹ And bani šëland etënd aŋ, Yesu fel këbi: «Ala këreno pel na de er wat kën in xali wëno Asëñiŋwën ar ala an me kani gër ecës.» ¹⁰ Ata bësëfan bën wëka këno: «Inecëŋ këni rexënënd bësälën bën mëne afo exo yow pere *Eli*?» ¹¹ Yaka këbi: «Dal ex mëne afo exo yow pere *Eli*, do exo mëxwëtëra beŋ dek gër bandëwëra band *Yakob*. ¹² Barikan ga re këme, *Eli* anëka yow ko, bela bën fo bayik ano kwita ex na mëŋ lëkayaxën këno ang yandi këbi ak. Bëte mondako fo këne soron wëno Asëñiŋwën ar ala an.» ¹³ Ata bësëfan bën fëni këbi mëne *Šaŋ Batis*, baŋo rend.

End Yesu do gë lëmëta ir gë bëyël eŋ

¹⁴ And hat këni gëf gër etënd aŋ, gër ed barërëgu bani bela bëränjëm, šanayaw ko pëlët asošan, foxi ko gër lëngw ir Yesu do ko rend: ¹⁵ «E Axwën, kaŋënanëlexi lëmëta iram, šënan lëk këŋo do mbaŋ ko sorond. Laŋ këŋo rebërand: bandëmar gër xodux, baŋo gër men. ¹⁶ Ga wëlaw këmo ro gër bësëfan bërey, bën ani kor ex na eno pakën.» ¹⁷ Ata yaka këŋo Yesu: «Ata wën anjex and bela bër gë oŋëpëgë-

nan, do bësëmbak hi kën! Xali niŋe wa këme bayi gë wën? Xali niŋe këmun buŋan? Mëlanëgune ro itox iŋ.» ¹⁸ Yesu ga xeŋan këbi na bëyël bën, šan këni ataŋ gër lëmëta, ata fak ko kwël na fo. ¹⁹ And bayi këni bën fo aŋ, bësëfan bën ga xeta këno Yesu, wëka këno: «Inëwa sëkwanaxën këmi mëni necët bëyël bën gër itox iŋo?» ²⁰ Yesu yaka këbi: «Ga bak ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el sëkwanaxën kënebi. Dal in këmun felënd, ekwëta edewën el ado ex ba gwër gë enjëlir end mutarëd, axor xorëdon en de etënd elo: “Wëj etënd nacëtal fa ro!” Ata nacëtaxox. Bëte yowëŋ adon sëkwan na en di. ²¹ Bëyël bërako rako bën, cale ind gë etiŋi fo këbi necëtënd.» ²² And bani yexërand Yesu gë bësëfan bërexëm aŋ gë angol gë angol, dek ebar ed *Galile* el, afel baŋi felënd mëne mëŋ Asëñiŋwën ar ala an, alëxw këno lëxw gër otaxan od bela bëxeŋax. ²³ Afel baŋi felënd bëte mëne alaŋ këno laŋ, bari yatir akey atasën axani ko xani gër ecës. Ata ga wël këni beŋo dek bësëfan bën šamina këni.

End amarënen and Aciŋw and Kaxanu eŋ

²⁴ And hat këni gër Kafarënowum aŋ, Yesu gë bësëfan bërexëm bën fed këni gë bësëf bër šagale bën. Ata wëka këno Piyer: «Asëyali arewën an, aŋed nde ko wëdënd šagale ir Aciŋw and Kaxanu in?» ²⁵ Yaka ko: «Iyo, aŋed ko wëdënd de!» And lil ko Piyer gër iciŋw aŋ, đamana exo yeyan, Yesu wëka këŋo: «Simoŋ, bëmün bend gër ngwën ro beŋ gër nobën këni xanand šagale in? Gër bër lëgëk gër ebar edebën nde, ba gër bëliyer nde?» ²⁶ Yaka këŋo: «Gër bëliyer.» Ata re ko bëte Yesu: «Bër lëgëk gër ebar edebën bën ani medënd na šagale in. ²⁷ Barikan, këdi kënebo xoŋën, maral gër anjer ey đap engërëxato eŋ. Ekan eñanar ed kë lëk el, cëpëtëlo, do polo gër etëŋ edexëm këy sëk atama and kodı. Mëlaw eyëbi pëxwën bësëf bër šagale bën. Atama aŋo gwac kë hi šagale ir biyi bëxi in.»

End alëngw eŋ

18 Ata amëd aŋo, bësëfan bën ga xeta këno Yesu, wëka këno: «Pelëlëbo noŋo hik alëngw an gër owun or gër orën?» ² Yesu w̄acëgu këŋo itox, fela këno, xwët këŋo

mërëxand, re ko: ³ «Dal in këmun felënd ar ax nëngwët ex na ola orexëm do exo gi ang itox ijo an, din axo dîl na gër owun or gër orën.

⁴ Mëñ ex ar kë ßana yo gër ola orexëm ang itox ijo ak, alëngw ko hi gër owun or gër orën.

⁵ Bëte ar këño xwëtaya yo itox ind ako në end oŵac oram, wëno dëñ xwëtaya ke.»

End ambesa atibax eñ

⁶ «Barikan ar këño lënan eñëñënax ar ŵak endam an, kiti ind sax doño iñ ex eno dëxën angaŷ aņoxixën and eyamb, do eno ðap gër anjer eño noŷilexën. ⁷ Kata fo hik gër ngwën ro gayik ßon ex beßer kë lënanënd eñëñënax ßën. Ekwëÿëta ed eñëñënax el ax mënd ex na. Barikan, ßon ŵe këño ar këbi lënanënd eñëñënax ßela an. ⁸ Angëmëne ataxan andey aņ ba sapor irey in ki lënanënd eñëñënax eñ, kacal ey ðap caw. Pecanëlexi ey dîl gër aniyan and din ir din gë wal ibat gë exi ßayi osapar oxi, ba otaxan oki do exi dëxw Kaxanu gër xodux or din ir din. ⁹ Angëmëne angës andey aņ ki lënanënd eñëñënax eñ, nongoloyëtël ey ðap caw. Pecanëlexi ey dîl gë angës amat gër aniyan and din in din gë exi ßayi tak baki, do Kaxanu exi ðap gër anjer and xodux.»

End amatinali and ifeÿ eñ

¹⁰ «Kërenëbi yafënd na ßerëŵak endam ßën. Omeleka od këbi nëkonand ok din këno sëkand Faba yaņ gër orën. ¹¹ Wëno Asëñiŵ ar ala an, ßër nambërak yow këme mëni pexën. ¹² Baxët in amatinali aņo, en yëlaraxën: Ax gi ex na nde ala ar ŝot këbi opeÿ keme an, eño nemënd ibat, aseß këbi seß ofëxw ocongonax gë ocongonax ok gër kece exo yexën gër ocal od ir nem këño? ¹³ Dal in këmun felënd, angëmëne awat wat këño ifeÿ ir nem baņo in, aņo fo këño nëngandëra nëmëc, ßari ax gi ex na në end ofëxw ocongonax gë ocongonax od gër kece eñ. ¹⁴ Mondako fo ex end ßerëŵak endam eñ, gër Faba mëñ ar gër orën an. Ala gabatak aņo ñandi ex na exo nambëra.

¹⁵ «Angëmëne abinëx ŵenan ki, macëlo eyo pelëra wën ßëxi fo. Angëmëne abaxët baxët ki anëka xana këyo abaÿe irey. ¹⁶ Bari angëmëne axi baxët ex na, calalëbi otede oki ba otas eno pelëraxën. ¹⁷ Angëmëne añëp ñëp ko eñun

baxët in, mëlal endey eñ gër ßëlëngw ßër Amara andewën. Bëte ga ñëp ñëp ko ebi baxët in, nangël mëne ala ar aņo nang ex na Kaxanu hi ko. Ata ado ßeßindo, *asëmbak* ex! ¹⁸ Dal in këmun felënd, er këñ sëßan yo gër ebar ro, Kaxanu aßëßan ko sëßan yaņ gër orën. Bëte er këñun ŷapan yo gër ebar ro, Kaxanu aŷapan këño ŷapan yaņ gër orën. ¹⁹ Dal in këmun felënd, angëmëne ßela ßëxi ebi ket gër ebar eno kara ŷeÿ gër cale, Faba, mëñ ar ex yaņ gër orën an, ayël këbi yël. ²⁰ Mëñ ex, gër ed këni ßarër yo ßela ßëxi ba ßësas në end oŵac oram, wëno mërëxand ireßën këme hi.»

End apënëtal and ar okadëp okeÿax eñ

²¹ Ata Piyer ga sëka këño Yesu, ŵëka këño: «Axwën, ßanjëgwe wa ŷapëk mo teßanënd abaÿe and ke ŵenan aņ? Ba ßanjongëßaki nde?» ²² Yesu yaka këño: «Ame de ex na ðe ßanjongëßaki, ßarikan ofëxw ocongoxi ßakëlëbëd ßanjongëßaki. ²³ Mëñ ex, owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end emun end ßar ßabi okadëp odexëm ebi mëkëra ba mondake lëkaya këni napul irexëm in. ²⁴ Ga ko fën kodî in, ŵëlanëgu këno xadëp ir ßayir bani aņomëx atëm. ²⁵ Xarak xadëp ijo axo gi bana gë er këño ŵaßën. Ata axwën arexëm an re ko enëbi pan mëñ, gë alindaŵ, gë obaß ol do gë ðek er ŝot baxo gër ekun edexëm in, exo kanaxën aņomëx aņ. ²⁶ Ata xadëp ijo lapaya ko mopoxi gër osapar or axwën arexëm ko renitand: “Këla ßuņanële pere, ðek këmi ŵaßën.” ²⁷ Ga xaÿënan këño, axwën ar xadëp an, seßën këño aņomëx aņ do kwël seßët këño exo maÿi. ²⁸ And ŝan ko xadëp ijo aņ, fed këni gë aßandaŵ ar ŷomëxa baņo tëkër kodî. Ga ŵëlën këño, xër këño lëy, do ko rend: “Doro afo eye maß kodî iram in! Maßële kodî iram in!” ²⁹ Aßandaŵ ga ŝana këño na, lapaya ko gër osapar orexëm do këño xarand: “Këla ßuņanële pere, aŵaßën këmi ŵaßën!” ³⁰ Bari mëñ ñëp ko kweñ, ŵëla këño gër epëra xali yatir këño ŵaßën er ŷomëxa ko in. ³¹ Boßandaŵ ga wat këni ang ri baxo ak, yambën këbi xali gër oŵëkw. Ŵara këni reyax këni ðek gër axwën areßën. ³² Ata axwën an ŵac këño xadëp ijo, re këño: “Wëj ata mbaņ xeÿ këy ðe! Ax gi ex na nde wëno ro seßan këmi aņomëx andey aņ ga xara këye? ³³ Wëj ßëte ine ßayik axi kaÿënan

ex na ašandax ang wëno ak?»³⁴ Na ga logën kënjo axwën an, fel këbi eno pëxwën andiyen atibax exo mašaxën er ýomëxa ko in.³⁵ Ata Fababa, mën ar ex yañ gër orën an, mondako kënjun ri angëmëne ang hi kën ak, ala kala aņo tebanënd na abaýe irexëm gë emëkw el ðek.»

End ecapër ed eñer eņ

19 Ga Ĥata ko Yesu er bafi sëyalind in na gër ebar ed *Galile*, xani ko xwiriš do kwël ye ko gër ed *Yude*, ekeg *Yurëdeņ* in.² Ata bela bën sëfa këno benga, benga. Fën fakëndërax bafi bër šëxwëra bax bën.³ Ata Ĥatëgu këni *ofariseņ* eno di atëy. Wëka këno: «Aýap nde ýapëk asošan an eņo pela alindaŵ nand kënjo ýandi yo?»⁴ Yesu yaka këbi: «Wën an pën ex na nde gër Akayëta and Kaxanu mëne nand ýanak aniyen na asošan gë asoxari bay këbi Kaxanu.⁵ Mën ex, asošan an afo ebi ŋawëta nëm gë sëm, eni baraxën gë alindaŵ do eni gi eman emat †.⁶ Awa ani bayi na gë nëng gë nëng, šapar íbat këni hi. Mën ex, ala an kërebi capëreli na bër bar këbi Kaxanu bën.»⁷ Ata re këni ofariseņ ok: «Do ine cëņ felaxën këbo *Moyis* mëne asošan an eņo pelaxën alindaŵ ñëgwënëleņo kayëta ir acapëra?»

⁸ Yesu yaka këbi: «Në end emëš endewën rexën baxo *Moyis* enëbi peland bolindaŵ borewën. Bari ax gi bana mondako nand ýanak aniyen na.⁹ Wëno ga re këme, ar kënjo fela yo alindaŵ, xarak ax gi ex na në end orekar do eņo ñër ašëxe, në emenan eņo asoxari aýanar an. Ado orekar këni rind gë axinëm an.»¹⁰ Ata re këni bësëfan bërëxëm bën: «Angëmëne mondako ex emëlayan ed asoxari el, ofëcak ax gi ex na gër eñer.»¹¹ Yesu yaka këbi: «Afo bër yël këbi Kaxanu bën kë xor eņo, ax gi ex na bela ðek.¹² Gër aniyen aņo, bësosän exëna bër ani kor na eni ðaki gë asoxari. Bërëmar mondëwëli kënëbi rëwëli, bëjo bela bën dëņ këbi rind eni gi mondako. Bëjo bëte në end owun or gër orën këni bayixënënd ñërërexe. Ar kë xor eņo an, tëfëlexo.»

End Yesu do gë obaš eņ

¹³ Ata Ĥatëgu këni bela na gër ed baxo yeyanënd Yesu ga wëlanëgu këno obaš orebën

ol ebi calen mokwëtan otaxan ok. Bari bësëfan bën xeyëanaxën kënëbi.¹⁴ Ata re ko Yesu: «Tëbinëbi obaš ol ene tëka, bër ang obaš bën xwënëk owun or gër orën ol, kërenëbi ŋwãýënd na!»¹⁵ And šalen këbi mokwëtan otaxan aņ, ye ko kwël.

Endey end ar gë napul eņ

¹⁶ Ga xucak eņo, Ĥatëgu ko šambenjar, wëka kënjo Yesu: «Asëyali, enjekax end fe wa ýapëk me di me cotaxën aniyen and din aņ?»¹⁷ Yesu yaka kënjo: «Ine këye wëkaxënënd end enjekax? Abat fo ex ayekax an. Angëmëne aýandi ýandi ki ey ðil gër aniyen and din, tëfël bapela baņ.» Ata wëka ko ala ajo: «Band fe wa?»¹⁸ Yesu yaka kënjo: «Ax gi ex na monaŵ ala, ax gi ex na mondi orekar, ax gi ex na monëg-wëšan ala, ax gi ex na mondeka.¹⁹ Pëbëlëbi norix gë sorix, balindëlexi end ašandax eņ ang ki balënd end gaf irey ak.»²⁰ Ata šambenjar in re ko: «Aye sëf këme ðek bapela baņo, bëte and fe bayik?»²¹ Yaka ko Yesu: «Angëmëne aýandi ýandi ki ey gi ar šenene, yel ey panëx acota andey aņ do kodí ey yëlëra bëxaýëanaxik bën. Ata këy šot napul isëm yañ gër orën. And këy ri mondako aņ, yow eye tëf wëno.»²² Ga wël ko eyeyan elo, šambenjar in beði ko, ye ko kwël gayikwa ar gë napul isëm hi baxo.²³ Ata Yesu fel këbi bësëfan bërëxëm bën: «Dal in këmun felënd, bon kënjo yëka ar gë napul an exo ðilaxën gër owun or gër orën.²⁴ Ga re këme, gelemba saxëk exo kuca në imëd ind icëkwër gë exo ðil ar gë napul an gër owun or gër orën.»²⁵ Bësëfan bën, ga wël këni eņo, šaran këbi xali. Ata re këni: «Do noýo ngwa kë fex?»²⁶ Ga nëkon këbi Yesu ang xeta bano ak, re ko: «Gër bela eņo ax mënd ex na. Barikan gër Kaxanu beý ðek wëndëk.»²⁷ Aņo re ko Piyer: «Biyi cëņ beý ðek sebëraw këmi, do sëf këmi wëj. Ine këbo hi?»²⁸ Yesu yaka këbi: «Dal in këmun felënd, and kë Ĥat enëngwët ed beý ðek aņ, wëno Ašëñiŵ ar ala an aýëpa këme ýëpa gër añëpara and owun gë enjaran endam eņ. Ata wën bësëfan bërëxëm bën ke xetëna në bañëpara band owun epëxw gë baki enëbi kitixën Bëyisërayel bën ang exëni bandëwëra epëxw gë baki ak.²⁹ Angëmëne në end oŵac oram seb këbi ala: bobinëm, nëm gë sëm, alindaŵ gë obaš orexëm, bëciŵ, ošënga, nëmëc ko šotëra,

† 19.5 Añanar 2.24

bëte ecan ecan exo tēnda aniyān and din aṅ.
³⁰Bēṅānar bēranjēm kē hi bembān do bembān
 bēranjēm bēṅānar.»

End apēnētal and bēxwēc eṅ

20 «Nēkod owun or gēr orēn ol gē er
 wēndērēk in. Ala ye bax mopēd ebi
 calaraw bērandiyen eno kwēcēn *reseṅ* in gēr
 andēda andexēm. ²Bērandiyen bēṅānar bēr
 sēk kēbi bēn wēlēr kēni ebi cos atama and
 kodī amat, ang rēp bax gēr amēdēna ak. Ata re
 ko eni ye gēr andēda and *reseṅ* andexēm. ³Ye
 ko gēr angol ebi calaw bērandiyen bēšēxe and
 yatēnak aṅ. Sēk kēbi ga ṽēpara kēni aṽēpa fo.
⁴Ata re ko: “Yeyin wēn bëte gēr andēda an-
 dam, ang ṽapēk ak kēmūn šos.” ⁵Bela bējo ga
 ṽa kēni ye kēni. Ye ko bëte gēr angol and
 ḥatēk eñan keṅ gēr gaf aṅ. Baka ko and hik
 eñan poxoš gaf aṅ, ṽēlaw kēbi bëte bēšēxe.
⁶Baka ko bëte gēr angol dām ex cēla eñan eṅ.
 Sēk kēbi bela bēšēxe ga ṽēpara kēni. Ata fel
 kēbi: “Wēn ine bayixēn kēn ro ciš aṽēparand
 fo?” ⁷Yaka kēno: “Ala abo meḏ ex na andiyen.”
 Ata fel kēbi eni ye bēn bëte gēr andēda and
reseṅ andexēm. ⁸Ga xwēyarēk, axwēn andēda
 and *reseṅ* an fel kēṅo aṽēxēta ar kodī irexēm
 an: “Macēlēbi bērandiyen bēn eyēbi cosēra, do
 ṅanalēbi bembān bēn.” ⁹Ga sēka kēno bēr
 ṽēlaw babi dām ex cēla eñan bēn, šot kēni ala
 kala atama amat and kodī ang rēp bax gēr
 amēdēna ak. ¹⁰Felata kēni bēr ṽēlaw babi
 elod mopēd gēbēr bēn ga kēni yēla mēne
 nēmēc kēbi šos. Barikan, šos kēbi ala kala ata-
 ma amat ang rēpēk gēr amēdēna ak. ¹¹Ala
 kala, and ko xana aṅ, exo ṅunēṅuna end
 axwēn andēda eṅ. ¹²Ata abat re ko: “Oko ine
 cēṅ šosaxēn kēyēbo biyi gwēr fo gē bēr
 riyenik apēxēd amat fo bēn, xarak biyi buṅak
 oyat ok dek amēdēna aṅ?” ¹³Yaka kēṅo: “Lawo,
 wēno ṽoweṽ ami menan ex na dē! Ax gi ex na
 nde atama amat wēlēr baxe, ang rēpēk gēr
 amēdēna ak? ¹⁴Kanal kodī irey in ey maṽi!
 Wēno wa ṽandi ke mo cos arandiyen afelatar
 an gwēr fo gē wēj. ¹⁵Ba ame kor na nde me di
 ang ṽandi ke ak gē napul iram in? Bēte ba ga
 nēnga kēme nde ki yakēraxind wēj?” ¹⁶Ata
 Yesu ḥata ko: «Mēṅ ex bembān bēn kē hi bēṅā-
 nar do bēṅānar bēn bembān.»

End ecēs ed Yesu eṅ

¹⁷And hi kēni dām gēr Yerusalem aṅ, Yesu
 nacēt kēbi bēsēfan epēxw gē bēxi bēn, re ko:
¹⁸«Ga kēne yende ako yaṅ gēr Yerusalem,
 nangin mēne bela ke lēxw na wēno Asēñiṽ ar
 ala an gēr *bēšadaxan bēlēngw* do gēr bēšalen.
 Do bēn and kēne xiti aṅ ebi ketan ene dāṽ.
¹⁹Bēn fo ke lēxw gēr bela bēr benēng becēxe.
 Ata and kēne lēšēra do ene kēmēra aṅ, ene
 dāṽ mo pika nē osēx. Bari, wēno yatir akey
 atasēn axani kēme xani gēr ecēs.»

End Šak do gē Šaṅ eṅ

²⁰Ga xucak eṅo, alindaṽ ar Sebede, gē
 bosēñiṽ sēka kēno Yesu. Ata foxi ko eṅo kara
 ṽeṽ. ²¹Yesu ṽēka kēṅo: «Ineṽa ṽandi ki.» Yaka
 ko: «Kēla tanalēbi wa bosēñiṽwēn boram bējo
 eni ketēna gēr owun orey: abat gand liṽ, ajo
 gand šame.» ²²Na, re ko Yesu: «Wēn, an nang
 ex na er kēne xarand in. Axor nde kēn xor en
 toro ang wēno ak?» Yaka kēni: «Iyo, axor kēmi
 xor.» ²³Ata re ko bëte Yesu: «Dal ex, axor kēn
 xor en toro ang wēno ak. Barikan, end ene
 ketēna abat gand liṽ, ajo gand šame eṅ, ax gi
 ex na wēno kē sanand. Bēr xēñēnan kēbi Faba
 bēn xwēnēk bañēpara baṅo.» ²⁴Ga wēl kēni
 eṅo bēsēfan epēxw bēn xoṽēn kēnēbi bēr gē
 abinēm. ²⁵Ata Yesu ṽac kēbi, re ko: «Anang
 nang kēn mēne bēlēngw bēr benēng becēxe
 bēn awun kēni wunēnd gē mbēna gēr bela bēr
 gēr owar orebēn, do bēsēm bēn aṽasin kēnēbi
 ṽasinēnd or gapak orebēn ol. ²⁶Bari gēr enga
 endewēn, kērex gi na mondako. Ar ṽandi kēṅo
 yo exo gi alēngw an, gilexo ariyenin ar bela
 dek. ²⁷Do ar ṽandi kēṅo yo exo gi aṽānar gēr
 enga endewēn an, gilexo xadēp irewēn.
²⁸Wēno Asēñiṽ ar ala an mondako yow kēme
 mun diyenin, ax gi ex na ene diyenin. Ado
 aniyān andam aṅ ṽed kēme ang acosa fo eni
 pexaxēn bela bēranjēm.»

End bēšiṽēk bēxi eṅ

²⁹Yesu gē bēsēfan bēn ga kēni šan angol and
 Yeriko aṅ, enga end bela babi sēfand na bura-
 bura. ³⁰Xarak, bēšiṽēk bēxi ṽēpa baxēna ler
 gēr fēna do kēni xararand. And wēl kēni mēne
 Yesu kē yowēnd aṅ, kēni xēṽēnd: «Axwēn,

kaŷënanëlexi biyi! Kaŷënanëlexi wa biyi Asëñi-
 ŵ ar *Dafid!*»³¹ Ata bëranjëm kënëbi xexënd eni
 cësina. Barikan bën aŷo xeŷ këni kaŷ-kaŷ:
 «Axwën, kaŷënanëlexi biyi! Kaŷënanëlexi wa
 biyi Asëñiŵ ar *Dafid!*»³² Ata xwëŷa ko Yesu,
 ŵac këbi. Ga Ĥat këni, ŵëka këbi: «Ineŵa ŷan-
 di kënjun mun din?»³³ Yaka këno: «Axwën, mi
 ciŵëta ŷandi këbo.»³⁴ Ga xaŷënan këŷo, Yesu
 fëd këbi ala kala. And fëdët këbi aŷ, watëra
 këni ataŷ do kwël sëfa këno.

21 And hi këni Yesu gë bësëfan bërëxëm
 d'am gër Yerusalem aŷ, Ĥat këni gër in-
 gol ind Betëfage, ler gër etënd ed gë bañarë-
 ka. Aŷo laŵën këbi bësëfan bëxi:² «Yeyin gër
 ingol ind gër lëngw. And kën Ĥat aŷ, ata
 kënëbi sëk fali inëm mokap do gë ipali ler gër
 ndexëm. Pëtëgunëbi ene mëlanëgu.
³ Angëmëne ala wëka kënjun na, yakayidën
 mëne Axwën an rek mëni mëla. Ata kënjun
 sebën enëbi mëlaw.»⁴ Ata mondako bax ex ŷa-
 ta er ŷëgw ko alaŵënel in:
⁵ «Pelinëbi bër gër angol and *Siyon* bën,
 Nëkoyino wa emun endewën eŷ ga ko yelind.
 Gë onënga fo ko yelind yaŷ në fali inëm,
 Yaŷ në ipali ind rëŵ këŷo emacar end
 andiyen ŷëpa ko †.»

⁶ Ata bësëfan bën ye këni, rix këni ang fel babi
 Yesu ak.⁷ Ga ŵëlaw kënëbi fali inëm in do gë
 ipali inŷ, labëra kënëbi gë banjëm. Yesu ŷë-
 paxën këŷo ibat.⁸ Do ang barërëgu bani bela
 bën moñëmb: mar rendëra këni banjëm ban-
 debën baŷ gër fëña; bëjo fongëtëraw këni opat
 gër batëx do laŷ këni fëña in tar.⁹ Ata ga këno
 sëfa Yesu, bëjo gand lëngw, bëjo gand epoy,
 këno sëkwënd do këni xeyënd:

«*Hosana*, dafëlexo Asëñiŵ ar *Dafid*,
 Betalexo ga ko yowënd ako gë oŵac or
 Axwën ol,

Wëlilexo xali yaŷ gër orën!»

¹⁰ And Ĥat ko Yesu gër Yerusalem aŷ, angol aŷ
 d'ek fuli këni. Er bani wëkarënd: «Noŷo ngwa
 hi ko ala ajo?»¹¹ Eni yaka bërëmar: «Yama
 alaŵënel ar këno ŵacënd Yesu an ga ex nde!
 Gër Nasaret xaniw ko, fëco gër ebar ed
Galile.»

End Aciŵ and Kaxanu eŷ

¹² And Ĥat ko gër Yerusalem aŷ, Yesu lil ko
 gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu. Wëyëra këbi
 d'ek bër bax fandërand do gë bër bax yëcërand
 na bën. Yamëra ko bakwëtaya band bënëmb
 bër kodf baŷ do gë bañëpara band bëfan bër
 olëxwëte baŷ.¹³ Ata fel këbi mëne Kaxanu rek:
 «Aciŵ andam aŷ and cale ex barikan wën
 nëngwët kën emayf ed bërëk †.»

¹⁴ Na dëŷ gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu,
 Ĥatëraw këni bëŷiŵëk do gë bëseŷik, ata fakën
 këbi d'ek.¹⁵ *Bëŷadaxan bëlëngw* bën do gë
 bëŷalen bën wat këni d'ek becarax bend ri
 baxo na beŷ. Wël kënëbi bëte obaŷ ol ga këni
 xeŷ gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu: «*Hosana*,
 dafëlexo Asëñiŵ ar *Dafid!*»¹⁶ Ata wëka këno
 Yesu: «Këy wëlënd nde er këni rend obaŷ in?»
 Yaka këbi: «Iyo aye këme wëlënd! Do wën, ba
 elod an pën ex na nde gër ed ŷëgw këni endam
 mëne obaŷ ol d'ek gë bënd gër oyer ak ayas
 këne yasëd †.»¹⁷ Ga yaka ko mondako, seŷ këbi
 na, kwël ŷan ko angol and Yerusalem aŷ, ye ko
 gër ingol ind Betani, gër ed hi bax exo d'akix.

End andan eŷ

¹⁸ Ga xeyëk, Yesu fëdar këni enjo. Ata mopëd
 gëbër, ga ko baka gër Yerusalem,¹⁹ wat ko an-
 dan ler gër fëña. Ga ŷapan ko, sëk ko tudëŷ
 opat fo. Ata re ko: «Wëj atëx aŷo bëte din ay
 dëŵ na!» Andan aŷ Ĥayëk ataŷ!²⁰ And wat këni
 bësëfan bën eŷo aŷ, ŷarandëra këbi xali do
 këni wëkarënd: «Mondake wa Ĥayëk andan
 aŷo ataŷ ataŷ?»²¹ Ata re ko Yesu: «Dal in kë-
 mun felënd, angëmëne axwëta xwëta këno
 Kaxanu gë oŷëpëgënan këm, ado etënd elo
 dëŷ ata kën fel: "Pacanal ro, ey d'apayax gër
 anjer" ata facanadox etënd el, ax gi ex na
 eŷaŷën ed andan fo xorëdon.²² Nangin mëne
 d'ek er kën xara yo gë ekwëta gër cale, ayakali
 kënjun yakali Kaxanu.»

End or gapak or Yesu eŷ

²³ And Ĥat ko gër Yerusalem aŷ, Yesu lil ko
 gaŷëxe gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu. Ga
 këbi sëyalira na bela bën, Ĥatëgu këni
bëŷadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër

† 21.5 *Sakari* 9.9

†† 21.13 *Esayi* 56.7 † 21.16 *Calemoñëŵ* 8.3

Bêšewif bën. Wëka këno: «Kërêš wěj gë or gapak or fe këyëbi sëyalixënënd bela bën? Noŷo wa yël ki or gapak olo?»²⁴ Yesu yaka këbi: «Wëno bëte, emat fo këmun wëka wën. Angëmëne ayaka yaka këne, afel këmun fel gë or gapak or fe këme rixënënd beŷ bën.

²⁵ Xobuyi or babi buyind bela *Şaŋ Batis* ol, feye wa xaniw bax? Ba gër orën nde, ba gër bela nde?» Ata na bën këni nekënekërand: «And këne yakaye “Gër orën”, ata këbo wëka: “Ineŷa bayik wën ano kwëta ex na?”²⁶ Bëte angëmëne ene yakaye: “Bela bën laŷënëgu baŋo”, awa yëdanëbene de amëxwër and bela aŋ gayik bën dek *Şaŋ Batis*, alaŷënel ar Kaxanu xwët këno.»²⁷ Ata yaka këno Yesu: «Biyi ami nang ex na ba noŷo laŷënëgu baŋo.» Yaka këbi mëŋ: «Wëno bëte amun pel na ba gë or gapak or fe këme rixënënd beŋo.»

End apënëtal and ocambenjar oki eŋ

²⁸ Ata Yesu fel këbi bëte: «Baxëtin mun pel end ar gë odëmëta oki eŋ. Ga ŷac këŋo iŷanar in fel ko: “Doro asëniŷën yel ey diyenix gër andëda and *reseŋ*.”²⁹ Yaka ko: “Wëno axe ñandi ex na.” Barikan, şena këŋo ye ko aye dëŋ.³⁰ Fel këŋo bëte mondako fo lëmëta ixinëm in. Mëŋ yaka ko: “Oko ado aye këme ye Faba!” Bari axo ye ex na.³¹ Gërëgako, lëmëta ir fe wa ri bax er ŷandi baŋo sëm irebën in?» Yaka këni: «Iŷanar in!» Ata re ko Yesu: «Dal in këmun felënd *bësëf bër şagale* bën do gë bësoxari bëŷacaxik bën kë hatët gër owun or Kaxanu, wën en bayi emban eŋ.³² And yow ko *Şaŋ Batis* eŋun masin fëna ir şenene aŋ, bësëf bër şagale bën do gë bësoxari bëŷacaxik bën fo xwëta këŋo. Barikan wën ado ga nang kën aye fëna ijo, aŋun cena ex na end ola orewën eŋ gayik ano kwëta ex na.»

End apënëtal and bëŷan bëxeŷax eŋ

³³ «Baxëtin mun pel apënëtal acëxe. Mondako ri baxo ala. Ga ri ko andëda and *reseŋ*, xece ko jey. Nac ko ambëxw akaraxën and omen od *reseŋ* do bay ko bëte aciŷ atëndëndër. Na sebënan këbi bëŷan eni cetërend gë mëŋ er këni xana in. Do ye ko kwël damana.³⁴ And sëgëk *reseŋ* aŋ, axwën andëda an laŷënëgu këbi bëriyenin bërexëm

bën eno mëlan ošet orexëm ol.³⁵ Barikan bëŷan bën sëra kënebi bëriyenin bëjo, şewëra këno abat, laŷ këno ajo do fëtëra këno aşëxen an.³⁶ Laŷënëgu këbi bëte bëriyenin bëşëxe, nëmëc ang ebani bëŷanar ak, bëŷan bën narëndëra kënebi bëte xali.³⁷ Mondake ko ri axwën andëda an, afo ga felata këŋo olaŷën ol asëniŷ ga baxo yëland mëne afëb këno fëb.

³⁸ Barikan, bën and watëgu këno ga ko yow aŋ, këni rend: “Mëŋ ex de ar kë bëteli andëda an, marawën enëŋo daŷe ebo bayixën.”³⁹ Ga hatëgu ko lëf gër andëda and *reseŋ*, bëŷan bën şonjorëra këno fac-fac do laŷëx këno.

⁴⁰ Awa gërëgako, and ko yow axwën andëda and *reseŋ* aŋ, mondake yëla kën këbi ri bëŷan bëjo?»⁴¹ Yaka këni: «E gë oxoŷ osëm ko hatëgu ebi daŷëra bela bëxeŷax bëjo do ebi tebënan andëda and *reseŋ* aŋ bëŷan bëşëxe, bër këŋo ŷana eŋo cetënd ašet *reseŋ* in and kë sëg aŋ.»

⁴² Na rew ko Yesu: «Awa do wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënëk od rek:

“Ekaŷ ed şus bani bëbay bër aciŷ el,
Bakan ko Kaxanu xali hik ekël ed aciŷ el.
Gër Axwën xaniwëk eŋo,
Do biyi bon këbo şaranënd.”

⁴³ Mëŋ këmun felaxënënd mëne Kaxanu axan këŋun xan owun or gër orën ol wën Bêšewif bën do ebi tebënan enëŋ end bër ax gi ex na Bêšewif eni dëkaya ang ŷandi këŋo ak.

⁴⁴ Ekaŷ ed këme rend elo, ar këŋo wëcan an bënd-bënd ko hi,

Ar kë wëcan an, exo gi rongo-rongo
Bëte ar këŋo wëcan an, momot këŋo bot.»

⁴⁵ Ga wël këni bapënëtal baŋo, *bëşadaxan bëlëngw* bën do gë *ofarişëŋ* ok fëni këbi mëne Yesu bën dëŋ babi rend.⁴⁶ Dek ŷandi babi eno tëra. Barikan amëxwër aŋ banëbi yëdand gayik bëranjëm alaŷënel ar Kaxanu xwët bano Yesu.

End apënëtal and eñër eŋ

22 Ga xucak eŋo, Yesu këbi felërand bëte gë bapënëtal, ko rend: ² «Owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end emun end rin baŋo ekana asëniŷ fo. ³ Laŷënëgu këbi bëriyenin bën enëbi yen bër fel babi eni yowëraw gër ofëna bën. Bari bën hëp këni eni yow. ⁴ Laŷënëgu këbi bëte bëriyenin bëşëxe, enëbi pelëx: “Ogaş odam ok do gë opërac odam ok haş këmëni

anëka ÿënëk ÿas eñ, wën fo šëni këmun.”⁵ Bari bër fel babi eni yowëraw bën abi bal bana eño. Fecan këbi eni tēf bendebën, kwël šapër këni: ajo gër ošënga, ajo gër opane odexëm. ⁶Bër bayi bax na bën sëra kënëbi bëriyenin bën, xëmëra kënëbi xali laŵ kënëbi. ⁷Ga xoŷ ko emun eñ, laŵën këbi ocoroda odexëm ok enëbi dfaŵëra bela bëjo do eni cor angol andebën añ. ⁸Ata emun eñ fel këbi bëriyenin bën: “Ecemar ed ofëna ol, anëka feyëtëra këni, bari bër fel bamëni eni yow bën abi ñap bana. ⁹Gërëgako yeyin gër angol, gër opëña od këni ÿëmbënd bela. Gë ar kën fed yo macëgudëno.” ¹⁰Bëriyenin bën šapër këni gër angol, ed opëña el. Do gë ar fed këni yo, hi ko asëmbak, hi ko ar šenene, ŵac kënëbi gër ofëna. Ata mondako fëxw bani gër aciŵ and ofëna. ¹¹Ga lilëgu ko emun eñ ebi nëkon bër ŵacëgu kënëbi bën, wat këño ar bayik ax cudã bana anjëm and ofëna. ¹²Ŵëka këño: “Lawo, mon-dake wa lilëgu këy ro gë acud and ofëna këm.” Ata ala ajo šësinan këño yem. ¹³Emun eñ fel këbi bëriyenin bërexëm bën: “Kapin osapar oñ do gë otaxan ok eno yayaxën fac gër ecamëdan. Tesëxëlexo, ñatayaxëlexo ebasa el.” ¹⁴Ga ħata ko Yesu apënëtal año, re ko bëte: «Enimin, bëranjëm exëni bër ŵac këbi Kaxanu bën. Barikan tēkër fo exëni bër sana këbi bën.»

End šagale eñ

¹⁵Ata ofariseñ ok ŵacër këni eni cala endey end këno ŵëka Yesu eno bonaxën. ¹⁶Ga šot këni, laŵën kënëbi bësëfan bërebën bën do gë od Erod gër Yesu. Ga ħat këni re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne wëj end däl fo këy reyand. Enimin, fëña ir Kaxanu in këyëbi ŵasinënd bela bën. Ala ayo yëdand na, bëte ayo nëkonënd na ala an ba noŷo hi ko eyo pelëraxën. ¹⁷Gërëgako, pelëlëbo er yëla këy gër endey eño in: Aŷap nde ŷapëk šagale ir ko ŵëkand Sesar in? Mi medënd nde, ba mi teb emed el nde?» ¹⁸Ga wata ko Yesu osit orebën ol, yaka këbi: «Wën bëŷëñenax bër kë labayand hi kën, ineŵa ŷandixën këñun ene bon? ¹⁹Masinine kodi ir kën ŵedaxënënd šagale in.» Ata fëxwën këno atama amat. ²⁰Ga nëkon ko, ŵëka këbi bër xeta baño bën: «Dëxas in ir noŷo wa ex?» Yaka këno: «Ir

Sesar.» «Do oŵac ol cëñ?» ²¹Yaka këno bëte: «Orexëm fo ex.» Ata re ko: «Mašino Sesar erexëm in, do Kaxanu er xwën ko in.» ²²Ata ga šaran këbi ang yaka ko ak, kwël šapër këni abat abat.

End Yesu do gë Osaduseñ eñ

²³Kwël yatijo fo, *Osaduseñ* yow këni bëte gër Yesu. Bën ex bër bax yëland mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Ata re këni: ²⁴«Asëyali, baxëtël er fel këbo *Moyis* in. Angëmëne asošan exo cës tebëtarëxe obaš, abinëm këño bëteli asoxari an, eño dëŵënaxën obaš ar nemik an. ²⁵Xarak, gër ndebi ro ocambenjar ocongoki hi baxëna aminëmëra. Iñanar in ÿër ko, bari šës ko obaš këm. Abinëm bëteli këño asoxari ar sebëta këño an. ²⁶Nemi ko mëj bëte obaš këm. Ako fo hi babi bën bëcongëbëxi bën dek. ²⁷Ga faŷëra këni bën dek, šës ko bëte asoxari an. ²⁸Do yatir ekani ed bësësëk cëñ, alindaŵ ar noŷo ŵa ko hi gayikako bën dek bëcongëbëxi bën aŷër ÿër bano?» ²⁹Yaka këbi Yesu: «Wën ata and kën lifënd dëñ ex dë. Añun pëni ex na Oñëgw Omënëk ok, bëte an nang ex na panga ind Kaxanu in. ³⁰An nang ex na nde mëne yatir ekani ed bësësëk, eñër ax gi na? Bësošan bën do gë bësoxari bën ang omeleka fo këni hi yañ gër orën. ³¹End ekani ed gër ecës eñ, elod an pën ex na nde er fel këñun Kaxanu in? Ga re ko: ³²“Wëno ex Kaxanu, ar yata këño *Abëraxam* an, wëno ex Kaxanu, ar yata këño *Isak* an, bëte wëno ex Kaxanu, ar yata këño *Yakob* an.”» Ata re ko bëte Yesu: «Awa eño ŵasinëdoñun mëne Kaxanu, Kaxanu ir bëbëngw exo, axo gi ex na ir bësësëk.» ³³Ata dek bër baño baxët bën, šaran këbi end osëyali orexëm eñ.

End apela anëngw eñ

³⁴And wël këni ofariseñ ok mëne Yesu abon bon këbi bëte *Osaduseñ* ok, fedër këni. ³⁵Ata ga ŷandi këbi eno bon Yesu sana këno asëyali ar *acariya and Moyis* eño mëkara. Ga sëka këño ŵëka këño: ³⁶«Asëyali, apela and fe ex anëngw añ gër *acariya and Moyis*?» ³⁷Yaka ko Yesu: «“Iñanëlo Kaxanu, Axwën arey an, gë yomb irey ak dek, gë enjëŵ endey ak dek, gë anjëlän andey ak dek.” ³⁸Apela año ex and xu-

cak dek aŋ, mēŋ ex anēngw aŋ. ³⁹Baxētēl and bētēk aŋ: “Balindēlexi end ašandax eŋ ang ki balēnd end gaf irey ak.” ⁴⁰Acariya and Moyis aŋ dek do gē osēyali or bēlaŵēnel bēr Kaxanu ol dek, gēr bapela baki baŋo ex.»

⁴¹Gēr ed bārēr bani ofariseŋ, Yesu ŵēka kēbi endey eŋo: ⁴²«Ake yēla kēn end Afexēn eŋ? Ar andēŵēra and noŷo hi ko?» Yaka kēno: «Oko, ar andēŵēra and *Dafid!*» ⁴³Ata re ko bēte Yesu: «Ga ŷēm ko gē panga ind Angoc Amēnēk iŋ, Dafid baŋo ŵacēnd Afexēn an, Axwēn arexēm and baxo rend: ⁴⁴“Axwēn an fel kēŋo Axwēn aram an. Nēpal gand liŵ iram ro, xali mi korēn bērangōŷēra and gē wēj bēn xali eyēbi bēna.” ⁴⁵Gayikako Dafid mēŋ dēŋ kēŋo ŵacēnd Afexēn an, Axwēn arexēm, mondake cēŋ hi ko Asēñiŵ arexēm?» ⁴⁶Bari gaŋatak ax kor bana eŋo yaka. Ata elod yatijo ala bax yēxw na eŋo mēka ŷēŷ.

End bēšalen do gē Ofariseŋ eŋ

23 Akey amat, Yesu babi felērand amēxwēr aŋ gē bēsēfan bērexēm bēn. ²Ata ko rend: «Bēšalen bēn gē ofariseŋ ok bētēk gēr añēpara and *Moyis* do kēnēbi sēyalind bela bēn. ³Mēŋ ex, mayindēn ang kēnun sēyalind ak. Bēte tēfindēn er kēnun felēnd in. Bari kērenēbi tēfētelind na ang kēni rind ak. Bēn ani dind na er kēni sēyalind in. ⁴Ang bēr kēbi libēnēnd bonēb botibax bela fo hi kēni xarak bēn gē tēkērak anēbi dēcand na. ⁵Enēbi kwitaxēnēnd bela bēn, imboto kēni fugand gēr eyiŷ, do kēni šudand bocud bond gē oŋaŋēn †. ⁶Mbaŋ ħan kēni eye ed nē er hik űambēran el do gē eketēna ed axwēn ofēna el. Mbaŋ ħan kēni bañēpara band gēr lēngw baŋ gēr baciŵ bacaleya. Bēte gēr ed kēni ŷēpara mbaŋ kēbi nēnganēnd enēbi cēmarand bela bēn. ⁷Bēte mbaŋ kēbi nēnganēnd enēbi macēnd “asēyali.” ⁸Barikan wēn kēren mand na enun mac “asēyali.” Asēyali arewēn an abat fo ex, do wēn dek aminēmēra hi kēn. ⁹Do ala kēreno macēnd na “Faba” gēr ebar, gayikwa abat fo ex Sorix irewēn, Faba ir yaŋ gēr orēn in. ¹⁰Kēren mand na enun mac alēngw. Wēno Afexēn an gabat fo hik alēngw arewēn an. ¹¹Alēngw arewēn an gilexo ariyenin arewēn. ¹²Ar kē

† *Polo gēr bēmboto bēnd bani fugand bēŋo, bengas bēnd er rek Akayēta and Kaxanu in bani ŷēgwēnd.*

rafēna an, Kaxanu alat kēŋo lat, do ar ŵak eno bēna an, Kaxanu arafēn kēŋo rafēn.» ¹³Yesu šom ko: «Wēn bēšalen bēn gē ofariseŋ ok, bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ ŵe kēŋun. Ebēt ed owun or gēr orēn el kēn wedīnd. Wēn dēŋ an dīlēnd na, bēte anēbi tēbēnd na eni dīl bēr ŷandi kēbi bēn. ¹⁴Wēn bēšalen bēn gē Ofariseŋ ok, bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, mbaŋ ŵe kēŋun! Wēn kēbi yambarand *bēsoxari bēsebēta sebēta* bēn. Bēte wēn fo watak ašale, ašale, ašale, mēŋ ex kiti indewēn iŋ gē pit fo kē yēka. ¹⁵Aŵe ŵe kēŋun wēn bēšalen bēn do gē ofariseŋ ok, wēn bēr ex bēŷēŋēnax bēr kē labayand bēn! Angwēngw and ex yo kēn xegētand, gēr ed ex yo gēr ebar kēn hērēnd eno dēnaxēn ala gēr cale indewēn. Do ala ajo and ko hi ašalek aŋ, eno di bakēlēbēd baki ar gēr xodux, ar ŵenak nēmēc wēn.

¹⁶«Ata mbaŋ ŵe kēŋun wēn bēr kēbi lēngwelind bela bēn, xarak bēšiwēk en, bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēn! Wēn kēbi felēnd bela bēn mēne ala exo yašaranēnd Aciŵ and Kaxanu aŋ, xarak axo di ex na er re ko in, ošēba aŋo dēk na. Bari angēmēne exo yašaranēnd kaŋe ir lēf in, xarak axo di ex na er re ko in, alēk kēŋo lēk ošēba ol. ¹⁷Ata and an yēlarand na ex dē! Ineŵa xurik ex kēbēn: kaŋe in nde, ba Aciŵ and Kaxanu aŋ nde, mēŋ ar kē ŵēnēnēnd kaŋe an? ¹⁸Wēn kēbi felēnd bēte bela bēn mēne ala exo yašaranēnd angēb aŋ xarak axo di ex na er re ko in, ŷoŵēŷ aŋo gi na. Bari exo yašaranēnd šadaxa ir ex yaŋ gēr angēb in, xarak axo di ex na er re ko in, alēk kēŋo lēk ošēba ol. ¹⁹Ata and an yēlarand na ex dē! Ineŵa xucak ex kēbēn: ba šadaxa in nde? Ba angēb aŋ nde mēŋ ar kē ŵēnēnēnd šadaxa an? ²⁰Ar kē yašaran angēb an, anēka yašaran ko dek gē er ex yaŋ gēr angēb in. ²¹Ar kē yašaran Aciŵ and Kaxanu an, anēka yašaran kēŋo Kaxanu mēŋ ar lēgēk na an. ²²Ar kē yašaran orēn an, anēka yašaran ko añēpara and owun or gēr orēn aŋ do gē Kaxanu mēŋ ar ŷēpaxēnēk an. ²³Wēn bēšalen bēn, gē ofariseŋ ok, bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ ŵe kēŋun! Emed ed *dim* el aye yek: hik ir esēngēng, hik ir eŷamēn, hik ir ongēn. Barikan, ola or šenene ol, gē axaŷēnan in, do gē egi ed ala axwēta xwēta el lēngwēk gēr

acariya and Moyis. Beŋo doŋun bal nēmēc xarak an teb ex na emed ed dim el. ²⁴ Wēn bēlēngweli bēšiwēk hi kēn! Mondake kēno hēlēnd yer gelemba in, do kēno sēpēnd eñōŋēn eŋ? ²⁵ Wēn bēšalen bēn gē Ofariseŋ ok, bēyēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ wē kēŋun! Odēyamb odewēn ok kēn wēnēnēnd fac fac in, xarak ed lēf lēf el dek bu-yarēk. Gēr oŋēkw orewēn er xēñēk: orek do gē oñandi oñēŋēnax. ²⁶ Wēj fariseŋ ijo, ang ašiwēk fo hi kēy! Nebēl pere odēyamb ok ed lēf lēf el damana ey mēnēnaxēn ed fac fac el! ²⁷ Wēn bēšalen bēn, gē ofariseŋ ok, bēyēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ wē kēŋun! Ang oñeg od fešēn kēni fo fac fac in hi kēn. Barikan, polo ošapar owērēk do dek obu-yaraxik fo fēxwēk. ²⁸ Ata wēn, mondako hi kēn: gēr ogēs od bela ang bēr šenene fo xarak bēyēŋēnax bēr kē labayand hi kēn. Yer betēm-bak fo hi kēn. ²⁹ Wēn bēšalen bēn, gē ofariseŋ ok, bēyēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ wē kēŋun. Wēn dēŋ kē bayēnd bañeg band bēlaŋwēnel bēr Kaxanu baŋ. Wēn kē ŋaŋēnēnd bēte bañeg band bēr šenene baŋ. ³⁰ Bēte wēn fo kē rafēnand mēne kido angwēn and bēxarēk bērewēn aŋ hi ban, an bar dona gē bēn gēr edaŋ ed bēlaŋwēnel bēr Kaxanu bējo. ³¹ Wēn dēŋ kē reyand osede or kēŋun lēxwēnd ol ga kēn rend ako mēne wēn ex obaš or bēr laŋ kēbi bēlaŋwēnel bēr Kaxanu ol. ³² Ata kemēnayin de en mendēra, bašin xali ex dēmbuca eñēŋēnax end bēxarēk bērewēn eŋ! ³³ Ata wēn ang bandēn fo hi kēn, ang otaŋ-orang fo hi kēn! Mondake kēn xwēyēta kiti ind gē xodux iŋ? ³⁴ Mēŋ ex, wēno alaŋwēneli laŋwēneli wēn: bēlaŋwēnel, gē bērenik, do gē bēšalen. Barikan wēn, mar alaŋ kēnēbi laŋ, mar fika kēnēbi, mar xēmēra kēnēbi xali gēr baciŋ bacaleya bandewēn, do mar narēndēra kēnēbi xali. Gē angol gē angol kēnēbi ŋana enēbi tēfērand. ³⁵ Ata wēn awēcan kēŋun wēcan kiti iŋ nē end ošat or lexik gēr ebar eŋ. Anēp kēŋun nēp nē end ošat oŋo. Ga ŋana ŋana ko gēr ošat or Abel, ar šenene an, Kaxanu dek ko sēf xali gēr or Sakari, asēñiŋ ar Berekiya an, ar laŋ kēno fēco angēb fēco ebēt, lēf gēr yangana ir Aciŋ and Kaxanu an. ³⁶ Dal in kēmun felēnd, wēn bela bēr gē okey oko bējo dēŋ kēŋun wēcan dek beŋo.»

End Yesu do gē Bēyerusalem eŋ

³⁷ «E Bēyerusalem, wēn kēbi laŋwēnd bēlaŋwēnel bēr Kaxanu bēn. Wēn fo kēbi fētērand gē oxaŋ xali eni cēs dek bēr kēŋun laŋwēneli wēnd bēn. Wēno bandanjēm xacēra ke mun bar ang kēbi barēnd ecare obaš orexēm dila gēr obafe odexēm ak. Bari wēn an ma ex na. ³⁸ Ata nē eŋo ko ŋaŋētaxēn Kaxanu Aciŋ andexēm aŋ. ³⁹ Ga re kēme, doro fela kēne ewat el xali yatir kēn re: “Betalexo ar kē yowēnd gē oŋac or Axwēn an!”»

End eyēcar ed Aciŋ and Kaxanu eŋ

24 Ata Yesu ga ko šan gēr Aciŋ and Kaxanu, bēsēfan bērexēm bēn re kēni: «Asēyali, nēkonēl bameŋ band bongaŋ baŋ ang yēlēra kēni ak, monje yek de.» ² Yesu yaka kēbi: «Dal in kēmun felēnd, bameŋ band kēn watēnd baŋo, dek kē yēcar; ekaŋ gebatak ax bayi na eyēlētērēx!» ³ Ga hat kēni gēr etēnd ed gē bañarēka, Yesu ŋēpa ko. Ata ga xeta kēno bēsēfan bēn, wēka kēno: «Asēyali, pelēlēbo ba nand fe kē yēcar Aciŋ and Kaxanu aŋ? Ine kēbo wāsin mēne anēka kē saxēgund ebakaw edey el do gē ekwēt ed ngwēn el?» ⁴ Ata Yesu yaka kēbi: «Diyindēn gē onden oŋ, ala kēreŋun yifad na xali en ma endexēm eŋ. ⁵ Bela bēranjēm kē yowērāw gē oŋac oram ol do eni dend: “Wēno ex Afexēn an.” Ata mondako kēnēbi yifa bēranjēm. ⁶ Ado awēl kēn ŋana en wēlēnd oŋer or kē fēt gēr owar oŋ. Mongwēl dēŋ kēn ŋana en wēlēnd edandēr el. Bari kēreŋun dēgēnēd na! Afo ex kuca pere beŋo, xarak ax gi ex na pere ekwēt ed ngwēn el. ⁷ Er kēbi ŋana ebi takērērand bela bēn gē enēng gē enēng, do gē ebar gē ebar. Nē ed mar enjo etēm kēbi ŋana ebi wēcanēnd. Bēte nē ed mar, ebar el kē ŋana ex dēgēnd. ⁸ And kē xuca dek beŋo aŋ, nangiŋ mēne aŋana fo ŋanak toro iŋ. ⁹ Ata alēxw kēnun ŋana enun dēxwēnd nē er kēn soro, bēte alaŋ kēnun ŋana dāwēnd. Dek benēng bend bela beŋ kēnun šusēra nē end oŋac oram. ¹⁰ Bērēmar gēr enga endewēn, and kēni ŋana eni watēnd beŋo dek aŋ aŋhēpēgēnan kēbi ŋana ebi nēpēgēnanēnd endam eŋ. Do bēranjēm kē ŋana ex yifarēnd, bēranjēm kē ŋana ex

cusërënd në end oŵac oram. ¹¹Bëlaŵënel bënëgwëš bëranjëm kē šanayaw na do enëbi yifand bela bëranjëm. ¹²Mbaŋ kē ŷëmb eñëŋë-nax eŋ gër ngwën ro, ata gër oŵëkw or bela bëranjëm aŋana aŋ abašëta kē bašëta. ¹³Barikan, ar kē xemëna xali yatir kē xwët endexëm an, afex ko fex. ¹⁴Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ afem kē hi mopem dek ebar el do gër ed ex yo. Mondako kē hixën osede gër benëng bend bela. Ata amëd aŋo fo kē xwët ngwën iŋ.»

End amena acaraxik eŋ

¹⁵ «Mëŋ ex and këno watënd aŵëndëran ašaraxik ar reya baxo alaŵënel Daniyel mëne ayow ko yow aŋ, lëf gër ed šëbak, awa pënileŋo aye ar kē fënënd akayëta aŋo an †. ¹⁶Mëŋ ex, bër lëgëk gër ebar ed *Yude* bën gërëxëdëlexëni gand osënd. ¹⁷Bëte ar kē hi yaŋ në ejur ed këbe an, gërëlexo. Kërexo pedan na ŷeŷ lëf. ¹⁸Ar kē hi gër ošënga an, gërëxëlexo. Kërexo bakan na banjëm bandexëm gër iciŵ. ¹⁹Awa amëd aŋo, mbaŋ këni soro bësoxari bër gë bacël bën do gë bër këbi yerinënd obaš bën. ²⁰Mëŋ ex caleyindën kërex ŋatëgu na ongër ondewën oŋ amëd and gë ayem, ba gë *akey and eteyëta*. ²¹Ata bakey band toro itëm kē hi. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën iŋ ala ax wat ex na toro indako rako iŋ, bëte din ala ax wat na. ²²Kaxanu abašëta ko bašëta bakey band toro baŋo, në end bela bër sana këbi eŋ. Angëmëne axo bašëta ex na, ala ax pex na. ²³Angëmëne ala eŋun pelënd: “Nëkodo ro Afexën an!” ba “Fën exo Afexën an”, këreno kwëta na. ²⁴Bëlaŵënel bënëgwëš kē šanayaw na do eni dend mëne bëfexën hi këni. Ari këni ŷana eni dind becarax enëbi yifaxënënd bela bën. Kido mokam, ado bër sana këmëni wëno bën dëŋ ayifa yifa donëbi. ²⁵Awa đamana ex ŋatëgu toro iŋo këmun nangënënd beŋo. ²⁶And kënun fel mëne Afexën an gër ladawe watëgu këno aŋ, këren yed na. Ba enun pel mëne lëf gër baciŵ banakaya exo, këreno kwëta na. ²⁷Enimin ga re këme, ang kën watënd ebingara el cangët orën ak, mondako këne watëd wëno Asëniŵ ar ala an yatir këme bakaw. ²⁸Ax gi ex na nde gër ed ex embër këni barërënd oyafe ol? Mëŋ ex yatir këme

† 24.15 Daniyel 9.27

bakaw, ala ax nem na.» ²⁹Ata re ko bëte Yesu: «And kē xuca bakey band toro baŋo: eñan eŋ aŵëdëwëdëfa kē wëdëwëdëfa, facaw in aloš kē loš, oŵal oŋ axwëcëta kē ŷana ex kwëcëtand do dek bebër gë panga gër orën bën kē sëngërëbëtara. ³⁰Ata amatinali and wëno asëniŵ ar ala aŋ ašanaya kē šanaya yaŋ gër orën. Do benëng bend bela beŋ dek gër ebar ro kē ŷana ex denitand në end wëno asëniŵ ar ala eŋ. Awat këne watëgu gër orën ga këme šëlaw gë baŋar baŋ, gë panga iŋ do gë enjaran etëm. ³¹Meleka kē farix na *kerełoŋ*, and këni wël ocandaŵ aŋ enëbi bar bër yata këmëni bën bebët yo bebët ir orën, ebar el dek. ³²Mayin eŋun tëyali apënëtal and andan aŋ. Ax gi ex na nde and kē nëtënd odini aŋ kën nangënd mëne đam ex ecaša el? ³³Bëte wën and kën wat dek beŋo aŋ, nangin mëne wëno Asëniŵ ar ala an gogo këme bakaw, ado gër ebët hi këme. ³⁴Dal in këmun felënd, an cësëra na dek ex ñana toro ind këmun felënd ayow kē yow iŋo. ³⁵Orën ol gë ebar el axuca kē xuca, barikan eyeyan edam el laŋ kē bayi.»

End ekwët ed ngwën eŋ

³⁶Ata Yesu re ko bëte: «End akey eŋ do gë end apëxëd and këme bakaw eŋ, ala gabatak ax nang ex na: ax gi ex na omeleka od gër orën ok, ax gi ex na wëno Asëniŵ ar ala an. Faba Kaxanu gabat nangëk. ³⁷Ang fënga babi *ampumbuluŷët* aŋ bela bën angwën and ebaxo Nowe ak, mondako fo këmëni fënga bëte wëno Asëniŵ ar ala an, yatir këme bakaw. ³⁸Damana ex yow ampumbuluŷët aŋo, bela bën er xwënda bani: ñambëran, gë ošëb, gë oŷër, do gë eñërëndër ed obaš orebën, xali yatir lil ko Nowe gër akuluŋ. ³⁹ŷoweŷ abani yëla na xali ħatëguk ampumbuluŷët ga sëbëk tëb itëm, ŷemeli këbi kwëc ebar el dek. Ata nemira këni dek ang ebani ak. Ako fo këbi bët yatir këme bakaw wëno Asëniŵ ar ala an. ⁴⁰Bela bëxi eni ñandërand në ošënga, abat këmo wëla, mo teš ajo. ⁴¹Në er këni sëŋërand bësoxari bëxi, abat mo wëla, ajo mo teš. ⁴²Mëŋ ex, titinayin gayik an nang ex na yatir këme bakaw wëno Axwën arewën an. ⁴³Aye fëni këŋun mëne axwën iciŵ an, exo nangënd nand ko yow arek na, afer na ko ferëna. Aŋo teš na exo tënga iciŵ indexëm iŋ. ⁴⁴Ga re këme, wën bëte giyindën bëwëlëk

key yo key gayik wëno Asëniw̃ ar ala an, and bayik an yëland na abaka këme bakaw aṅ këme šanayaw.»

End apënëtal and bëriyenin bëxi eṅ

⁴⁵ Ata Yesu baš ko eyeyan el re ko: «Xadëp ir fe wa hik irenik ir xwëta këṅo axwën arexëm xali sebënan këṅo andiyen and ebi dëband bër ekun endexëm bën nand yäpëk na? ⁴⁶ Awa xadëp ijo nëngandëraleṅo angëmëne axwën arexëm an asëk sëk këṅo ga ko ri er fel baṅo exo dind in. ⁴⁷ Dal in këmun felënd, axwën ar xadëp ijo an asebënan këṅo sebënan dek acota andexëm aṅ. ⁴⁸ Barikan angëmëne xadëp ir gë emëkw etëmbak exo, ata ko re: “Axwën aram an dek nëkaw ko.” ⁴⁹ Ata ko xwënda ekëm ed bošandaw̃, ñambëran do gë ošëb. ⁵⁰ Axwën an aŵayiw ko ŵayiw eṅo pënga xadëp ijo gë akey and axo yëla bana abaka ko bakaw aṅ. ⁵¹ Ata damana eṅo dāpaxën fac, mbaṅ këṅo šëndën ang këbi šëndën Kaxanu dek bëyëṅënaṅ bër kë labayand ak. Fac ko yāna exo tesëxënd do exo ṅatayaxënd ebasa el.»

End apënëtal and odënaŵ epëxw eṅ

25 «Ata owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end odënaŵ obeja epëxw od ŵed bax odambo odebën ok eno kacaxën šambenjar ir bax yërënd fo. ² Odënaŵ oko er hi bani oco opënrëx do oco od šëdëta babi. ³ And bani yend gër ekaca aṅ, odënaŵ opënrëx ok ŵed këni odambo odebën ok penarëxe ogu ond këni bašëd oṅ. ⁴ Barikan odënaŵ odenik ok fena këni ogu oṅ në ocëlakuṅ. ⁵ Ga ŵëdeliw këṅo icën iṅ, rašëra këbi abat abat bën dek.

⁶ «Emëd ekarëk el, xeṅ ko ala: “Icën iṅ në eṅatëgu exo! Icën iṅ, në eṅatëgu exo! Marayin eno kaca!” ⁷ Aṅo nëngëtara këni dek odënaŵ obeja ok. Xanira këni ala kala exo nëkon lambo irexëm in. ⁸ Ata odënaŵ opënrëx ok xara këneḃi od šëdëta babi ok: “Cetinëbo wa təkër ogu ondewën oṅ, në edomi ex odambo odebi ok.” ⁹ Yaka këneḃi: “Ali aḃo gi na gwac! Yeyin en yëcëgu gër bëfan.” ¹⁰ And ye këni aṅ, ḥatëgu ko icën iṅ, odënaŵ od ŵel bax ok lilëx këni gë mëṅ gër aciŵ and ofëna do kwël šoke këni ebët el.

¹¹ «Ga nëkanak, odënaŵ obeja od ye bax eni yëcëgu ogu ok, ḥatëgu këni do këni ŵacënd gër ebët: “Axwën, Axwën, përetënëlēbo!”

¹² Bari šambenjar ir bax yërënd in yakaw këbi lëf: “Dal in këmun felënd, wëno amun nang ex na.” ¹³ Ata ga ḥata ko Yesu apënëtal aṅo, re ko bëte: «Mëṅ ex, wën bëte titinayin gayikako an nang ex na akey aṅ do gë apëxëd and këme bakaw aṅ.»

End apënëtal and bëriyenin bësas eṅ

¹⁴ «Bëte ata kë hi ang endey end ala ar ye bax dāmana fo. Damana exo yexën ŵac këbi bëriyenin bërexëm bën do sebënan këbi napul irexëm in eni cënan. ¹⁵ Er yëlëra babi: aṅanar an, okilo oco od kaṅe; axinëm an, okilo oki do asasën an, kilo ibat. Er hi bax ala kala exo cënan er fëxwën këno in gë oxor orexëm ol. And ri ko mondako aṅ, ala aṅo ye ko kwël. ¹⁶ Ataṅ ar fëxwën baṅo okilo oco an, ye ko gër andiyen. Šënan ko kaṅe ir fëxwën baṅo axwën arexëm in, šot ko okilo oco ocëxe. ¹⁷ Bëte ar fëxwën baṅo okilo oki an, šot ko okilo oki ocëxe. ¹⁸ Barikan ar fëxwën baṅo kilo ibat an, ye ko nac ko ambëxw gër ebar, do wëg ko kaṅe ir axwën arexëm in.

¹⁹ «Ga nëkak, axwën ar bëriyenin an, ŵayiw ko. Ata ŵac këbi bëriyenin bërexëm bën eno pelëra ala kala ba mondake šënan ko kaṅe ir sebënan baṅo in. ²⁰ Ar fëxwën baṅo okilo oco an ḥatëgu ko gë okilo oco ocëxe, re ko: “Axwën, okilo oco sebënan baye. Nëkoḃa ga šotëli këme okilo oco ocëxe.” ²¹ Axwën arexëm an yaka ko: “Yo wëṅ ariyenin ayekax hi këy, ar mokwëta mbaṅ hi këy. Bëbër sebënan bami bën ax ñëmb bana do lëkayali këy šenene. Gërëgako bëbëranjëm këmi sebënan. Ga nëngandëra ke ako, wëṅ bëte anëngandëra ki nëngandëra!” ²² Ar fëxwën baṅo okilo oki an, ḥatëgu ko bëte gë okilo oki ocëxe, re ko: “Axwën, okilo oki sebënan baye. Nëkoḃa ga šotëli këme okilo oki ocëxe.” ²³ Ata yaka ko axwën an: “Yo wëṅ ariyenin ayekax hi këy, ar mokwëta mbaṅ hi këy. Bëbër sebënan bami bën ax ñëmb bana do lëkayali këy šenene. Gërëgako, bëbëranjëm këmi sebënan. Ga nëngandëra ke ako, wëṅ bëte anëngandëra ki nëngandëra!” ²⁴ Ḥatëgu ko ngwa ar fëxwën baṅo kilo ibat an. Ata re ko: “Axwën, anang nang

këme mëne wěj mbaŋ xem ki ataxan: asaŋ këy sayënd eyamb el gër ed bayik ay nefëra bana. Bëte axana këy xanand gër ed bayik ay hiş bana. ²⁵ Ga yëdara bame şonaxën bame kaŋe irey in mongwëg gër ebar. Nëkoda, kanal er xwën këy in." ²⁶ Ata yaka ko axwën aŋ: "Ata wěj ay ye ex na de! Ar ariyenin axwëlaraxik ey! Anang nang këy mëne asaŋ këme sayënd gër ed bayik ame nefë bana, axana këme xanand gër ed bayik ame hiş bana. ²⁷ Barikan ey kwëtëdo kaŋe iram in gër otaxan od bëwëxëta bër kodî. Ga bakaw këme ako ata xana dome gë er şënak." ²⁸ Ata na dëŋ fel këbi bërândiyen boşandaŋ: "Kanino tan kaŋe ir lëkaya ko in eno yël ar gë okilo epëxw an." ²⁹ Ar kë şënan yo er şot ko in, Kaxanu asënd këŋo sënd xali exo cotëra nëmëc. Bari ar bayik ax cënan ex na an, ado er xaŋ këŋo in dëŋ këŋo xan. ³⁰ Gërëgako ariyenin axwëlaraxik ajo, pimëxëno fac gër ecamëdan, gër ed këni sesënd bela, gër ed këni ħatayand efasa.»

En kiti ifelatar eŋ

³¹ «And këme bakaw wëno Asëniŋ ar ala aŋ, gë enjaran endam eŋ, gë deŋk omeleka odam ok, në añëpara and owun këme yëpa. ³² Ata yatijo, benëŋ bend bela beŋ deŋk eni barëreŋu gër ed këmi hi. Ata mëni pitëndër ang këbi fitëtërend axadac opeŋ ok gë obeci ak. ³³ Mëni bar opeŋ ok gand liŋ iram do obeci ol gand şame.

³⁴ «Wëno emun eŋ dëŋ këbi felëd bër gand liŋ iram bën: "Tëkawëne wën bër betak gër Fabä bën. Kanayin owun or xëñënan baŋun elod ga ŋanak ngwën ol. ³⁵ And xor baxe enjo aŋ, wën yël baxe er këme yamb in. Sel baxe men, yël këne me eceb; hi bame aliyer, xwëtaya këne. ³⁶ Tëb gë eman ebame, şudëra këne. Şëxwëra bame, yeli kën şëma këne; hi bame gër epëra, yëkwali këne." ³⁷ Ata bër şenene bën ene mëka: "Axwën, niŋe xor baxi enjo do biyi yël këmi er këy yamb? Niŋe sel baxi men do yël këmi ey ceb? ³⁸ Bëte niŋe hi bay aliyer do biyi xwëtaya këmi? Niŋe bayi bay tëb gë eman eŋ do şudëra këmi? ³⁹ Niŋe şëxwëra bay do biyi yeli këmi mi cëma? Niŋe hi bay gër epëra do yëkwali këmi?" ⁴⁰ Ata mëni yaka wëno emun eŋ: "Dal in këmün felënd, nand rin

këno yo enjekax gër ga bak yo, abat gër bëmaŋe bëndam, wëno rin këne."

⁴¹ «Bëte afel këmëni felëd bër gand şame bën: "Nacëtaxëne fa, wën bër xoŋën këŋun Kaxanu bëjo! Yeyin gër xodux or din ir din ol, or fëtën ko ebi d'apaxën şabucara in do gë omeleka odexëm ok. ⁴² And xor baxe enjo aŋ, wën ane yël bana er këme yamb in. Sel baxe men, ane yël bana me eceb. ⁴³ Hi bame aliyer, ane kwëtaya bana. Hi bame tëb gë eman eŋ, ane cudëra bana. Şëxwëra bame, wën an yeli bana ene cëma. Bëte hi bame gër epëra, ane yëkwali bana." ⁴⁴ Ata eni yaka bën bëte: "Axwën, niŋe wa xor baxi enjo eŋ, niŋe wa sel baxi men, niŋe wa hi bay aliyer; niŋe wa hi bay tëb gë eman eŋ, niŋe wa hi bay gër epëra do biyi ami dëba bana?" ⁴⁵ Ata këmëni yakad: "Dal in këmün felënd, nand bayik ano din ex na enjekax gër ga bak yo, ar ŋak endam an, wëno bayik ane dine na." ⁴⁶ Ata bër gand şame bën kë ye gër toro ind din. Barikan, bër şenene bën eni d'il gër aniyen and din.»

End edaŋ ed Yesu eŋ

26 And ħata ko Yesu deŋk bend babi sëyalind aŋ, fel këbi bësëfan bërëxëm bën: ² «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne bakey baki fo bayik ex ŋat Ofëna or Apexa ol. Awa gë ofëna olo këne lëxw wëno Asëniŋ ar ala an do ene daŋ mopika në kërëwa.»

³ Ata amëd aŋo, barëreŋu bani *bëşadaxan bëlëngw* bën gë bëxarëk bër Bëşëwif bën gër yangana ir Kayif, *aşadaxan alëngw* ar niy ijo an. ⁴ Ga xanar këni, xetan këbi eno tëra yir fo Yesu eno daŋaxën. ⁵ Er bani rend mëne kërëno tëra na wat-wat gë amëxwër aŋ këdi kë wonjo ofëna ol.

⁶ Amëd aŋo, ye ko Yesu gër ingol ind Betani, gër iciŋ ind Simoŋ, ar gë amëŋ an. ⁷ Ata gër ed yëpara bani, lilëgu ko asoxari do sëka këŋo Yesu gë şëlakuŋ ir gë angiri ir xem bax mbaŋ akanji. Ata nand bani yambërand na, asoxari an xoş këŋo Yesu gë angiri ijo gër gaf. ⁸ Ga wat këni eŋo, bësëfan bën xoŋën këno ba ine nemi-naxën baxo angiri ijo mondako. ⁹ Akanji and şenene hi dox mopan do kodî enëbi mocetëra-do bëxaŋëanaxik bën. ¹⁰ Ga wata këbi Yesu, wëka këbi: «Ineŋa këno hëbandëraxënënd asoxari ajo? Enjekax rin ke wëno. ¹¹ Wën laŋ gë

bëxaŷënaxik bën ga hi kën wa. Bari wëno ane bayiye na din. ¹² Ga xoš ke ako gë angiri ijo, eman endam eŷ nëm ko gana-gana fo ond gër ŷeg oŷ. ¹³ Dal in këmum felënd, gër ed këni fem yo Atëfëtan aŷo gër ngwën ro, areya këni ŷana eni deyand bëte end er rin ke asoxari ajo eŷ. Ata mondako këno ŷana eno kwitaxënënd.»

End Yuda do gë bëxadaxan bëlëngw eŷ

¹⁴ Bësëfan bër Yesu bën er hi bani epëxw gë bëxi. Ata abat, ar bano wacënd Yuda Isëkariyot an, ye ko gër *bësadaxan bëlëngw*. ¹⁵ Ga hat ko wëka këbi ba ine këno yël angëmëne arëca rëca këbi eno tëra Yesu. Ata yël këno kodi batama ofëxw osas. ¹⁶ Ata elod amëd aŷo, baxo šaland Yuda ang ko ri eŷo dëxwaxën Yesu ak.

End ecemar ed ofëna or Apexa eŷ

¹⁷ Yatir akey añanar and loxo and bani yambënd Bëšëwif bën mburu ind gë lewir këm iŷ. Bësëfan bën ga sëka këno Yesu, wëka këno: «Fe wa ŷandi ki mi cemëra ed Ofëna or Apexa el?» ¹⁸ Yesu yaka këbi: «Yeyin gër angol, ata kën fed gë ala ar ano nang ex na. Pelidëno mënë wëno Asëyali an rek apëxëd andam aŷ anëka hatëguk. Bëte pelidëno mënë gër iciw indexëm këme ri Ofëna or Apexa ol gë bësëfan bëram bën.» ¹⁹ Ye këni bësëfan bën rix këni ang fel këbi Yesu ak do šemërax këni ed Ofëna or Apexa el.

²⁰ Ata genëka, bësëfan epëxw gë bëxi bën xetëna këno Yesu gër eyambëran. ²¹ Nand bani yambërand na, Yesu re ko: «Dal in këmum felënd, gër enga endewën ro abat ex ar ke lëxw an.» ²² Na wëlandëra këbi xali, asëfan kala eŷo mëka: «Wëno nde ex, Axwën?» ²³ Yesu yaka këbi: «Ar ke lëxw an, ar kë xacand gër edëyamb edëbat gë wëno hi ko. ²⁴ Dal ex, ašës këme šës wëno Asëniw ar ala an, ang ŷëgw këni endam ak. Bari aŷo ye ex na ar ke lëxw an! Er fecadox din këreno dëw donna.» ²⁵ Ado Yuda, ar hi bax eŷo dëxw an dëŷ, wëka këŷo: «Wëno nde ex Asëyali?» Yesu yaka këŷo: «Ata go dëŷ ex!»

End ecemar ed Axwën eŷ

²⁶ Ga këni yambëra, Yesu wëd ko mburu iŷ, šëkwa këŷo Kaxanu do hëbëndër ko. And yël

këbi bësëfan aŷ, re ko: «Kanayin en yamb, eman endam eŷ ex.» ²⁷ Wëd ko bëte akalama and gë ngoy aŷ. Ga šëkwa këŷo Kaxanu yël këbi, re ko bëte: «Yëlarin wën dëk, ²⁸ ošat oram oŷ ex, ošat or eter ed gë Kaxanu oŷ. Ošat oŷo kë šar ebi tebanaxën Kaxanu bamena baŷ bela bëranjëm. ²⁹ Dal in këmum felënd, doro fela këme ngoy iŷ xali yatir këne barëxëye gër owun or Faba. Fën këne šëbëxëde ingašax iŷ.» ³⁰ Ata and ŷëwëra këni na oŷëkan od cale aŷ, Yesu gë bësëfan bën ye këni kwël ond gër etënd ed gë bañarëka oŷ.

³¹ Ga hat këni, Yesu fel këbi: «Wën doro gëmëd mbaŷ kën yëdara në end oŷac oram, wën dëk ke šapëran. Ata mondako kë hatra er ŷëgw ko alaŷënel ar Kaxanu in mënë: “Axadac an këmo fëm yem na fo, ata eni capër bër oyel ol †.” ³² Barikan and këme xani gër ecës aŷ, gër ebar ed *Galile* këme lëngwa ene təkëx.» ³³ Na re ko Piyer: «Ado eni gër bëŷo dëk eni teŷ gabat, ax gi ex na gë wëno ak.» ³⁴ Ata yaka këŷo Yesu: «Dal in këmi felënd, doro gëmëd, damana exo yata ecare el wëŷ anëka këye yaxëta batas.» ³⁵ Re ko bëte Piyer: «Ado gido ecës el dëŷ fabër këmi, wëno din ami yaxëta na.» Ata bësëfan bën dëk sošanara këni mondako.

End cale ind gër Getësemani eŷ

³⁶ Ga xucak eŷo, Yesu gë bësëfan bën ye këni gër ed këni wacënd Getësemani. Ga hat këni, fel këbi: «Nëparayin ro do wëno me nacëta me calew.» ³⁷ Wac këbi Piyer, gë bosëniw bor Sebede Šak do gë Šaŷ, eno daŷëta. Ga hat këni, Yesu ŷana ko këŷo wëlandërand xali šamina ko. ³⁸ Ata fel këbi bër laŷëta baŷo bën: «Awa enjëw endam eŷ anëka šaminak, ecës el fo bayi ke. Cëniyine ro, këreŷun daš na dë!» ³⁹ Ga nacëta ko təkër, foxi ko eyiŷ el gëš gër ebar. Ata ko šalend mondako: «E Faba, ey dëxëtëdo, kido awënd wëndëk, akalama and toro and këme šëb aŷo! Barikan dil ang ŷandi ki ak, ax gi ex na ang ŷandi ke wëno ak.» ⁴⁰ Ata baka ko gër ed seŷ babi bësëfan bësas bën, sëk këbi ga këbi raš. Na re ko: «Okö Piyer, wën an kore na nde en bayi dašërëxe apëxëd amat and riw këme aŷo?»

† 26.31 Sakari 13.7

⁴¹ «Ga re këme perënyayin en calexënënd këdi këjnu naŋëta. Ala an gër onden ondexëm këjo ŷandind exo di enjekax eŋ, barikan në end oñandi od eman ko sêkwanaxënënd exo di in.» ⁴² Nacëta ko Yesu gašëxe do ko šalend ang añanar ak: «E Faba, angëmëne ax mënd ex na ey dëxët akalama and toro and këre me šëf aŋo, dil ang ŷandi ki ak!» ⁴³ Ga baka ko akinëm, sêk këbi bëte ga këbi raš. Ata ado motëkwan bani sêkwanënënd eni kwëwëta in. ⁴⁴ Ga seb këbi na, nacëta ko bëte gašëxe do ko šalend atasën ang banëngw ak. ⁴⁵ Aŋo ga bakaw ko gër bësëfan bërëxëm, fel këbi: «Wën xali gërëgako nde xwënda kën okwëd? Nangin mëne anëka Ĥatëguk apëxëd and këne sëra wëno Asëniw ar ala aŋ do ene dëxw gër otaxan od bëwendëran aŋ!» ⁴⁶ Ado kaniwën ene yeye, dam exo ar ke lëxw an!»

End etëra ed Yesu eŋ

⁴⁷ Damana ko Ĥatand eŋo, šanayaw ko pëlët Yuda, asëfan abat ang ebani epëxw gë bëxi ak. Mëŋ lëngwënëgu bafi amëxwër and bela aŋ eno tëra Yesu. *Bëšadaxan bëlëngw* bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën lawënëgu bafi. Ata wëlaraw këni bëjo oduxuma, bëjo okwëlek-wële. ⁴⁸ Ar baŋo lëxwënd an, fel bafi amatinali aŋo: «Ar këmo wëga an, mëŋ ex, tërayino.»

⁴⁹ Ataŋ ga sëka këjo Yesu, re ko: «Mondake bayi këy Asëyalii!» Ata wëga këjo. ⁵⁰ Ata re ko Yesu: «Xey lawo, er yow këy ey di in dil aŷand!» Na ga wëlën këno, sëra këno. ⁵¹ Ata abat ar enga gë Yesu, regëgu ko duxuma irexëm in gër acëmar, saŋ ko bad anëf and xadëp ir *ašadaxan alëngw* in. ⁵² Ata re ko Yesu: «Wëj mašël duxuma in gër acëmar gayik dek bër kë wërënd gë duxuma bën, duxuma fo këbi laŋ bëte. ⁵³ Ba yëla këy asëkwan sêkwan këme mo kara Faba mëŋ ar xor dox exe daŷëneliw ataŋ ataŋ, omeleka owëli owëli an?» ⁵⁴ Mondake cëŋ kë Ĥata er rek Oñëgw Omënëk in mëne afo me toro mondako?» ⁵⁵ Ata Yesu yeyaneli këbi bëte bër gër amëxwër bën: «Wën yowëraw kën ene tëra gë oduxuma do gë okwëlekwële, ba arek axeŷax nde hi këme? Ax gi ex na nde key yo key bamëni sëyalirand bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu? Bari gabatak axe tëra bana. ⁵⁶ Barikan dek beŋo mondako bax ex gi ex ŋataxën er ŷëgw këni

bëlaŷënel bër Kaxanu in.» Aŋo šapëran këno bësëfan bën, hërëra këni bën dek.

End Yesu gër iciw ind Kayif eŋ

⁵⁷ Bër sëra baŋo Yesu bën, wëla këno gër ed barër bani bësälend do gë bëxarëk bër Bëšëwif, gër iciw ind Kayif, *ašadaxan alëngw* an. ⁵⁸ Ata Piyer këbi sëfa nacët ako bër sëra baŋo Yesu bën, xali gër eyang ed *ašadaxan alëngw*. Lil ko gër yangana do xetëna këbi bënëkona bën gër ed ŷëpa këni exo wataxën ba mondake kë Ĥata endey eŋo. ⁵⁹ Ata *bëšadaxan bëlëngw* bën, gë dek Amara and bëxarëk bër Bëšëwif aŋ këni šalend er këno nagašan Yesu eno daŷaxën. ⁶⁰ Bari ado ga nagašandëra bano bëranjëm, abani šot na etiŋax. Ata šanayaw këni bela bëxi këni rend: ⁶¹ «Ajo bax rend mëne axor ko xor exo ñam Aciw and Kaxanu aŋ do exo kanin në bakey batas.» ⁶² Ata *ašadaxan alëngw* an xani ko, wëka këjo: «Wëj bendanjëm këni nagašanënënd, ba ay yaka na nde?» ⁶³ Barikan Yesu xor ko yem. Aŋo re ko *ašadaxan alëngw* an: «Gër oŷac or Kaxanu, mëŋ ar gë aniyani an, këme yašarënd, pelëlebo angëmëne wëj ex Afexën an, Asëniw ar Kaxanu an!» ⁶⁴ Yesu yaka këjo: «Iyo go dëŋ ex. Bëte baxëtël me baš mëne awat këne wat wëno Asëniw ar ala an ga ŷëpa këme gand liw ir Kaxanu, mëŋ Ar xorëk beŷ dek an. Awat këne wat yaŋ gër orën ga këme šëlaw gë baŋar baŋ.» ⁶⁵ Ga logën këjo *ašadaxan alëngw* an, Ĥësëra ko acud andexëm aŋ do ko rend: «Anëka šir këjo Kaxanu! Anëka šir këjo Kaxanu! Sede nde bayik na exo baš ŷëŷ? Ine yëla kën?» ⁶⁶ Ata yaka këni: «Ajo ar edaŷ ex.» ⁶⁷ Kwël na fo ŷana këni këno soronënd: bëjo asëpan, bëjo aŷëŋ, bëjo bëte ašën do eno mëka: ⁶⁸ «Gayikako wëj rek mëne alaŷënel ar Kaxanu ey, pelëlebo ba noŷo šën ki.»

End eyaxëta ed Piyer eŋ

⁶⁹ Xarak amëd aŋo, Piyer fac bayi baxo, gër ed ŷëpa ko gër yangana. Ata sëka këjo endënaŷ, re ko: «Wëj bëte ar enga end Yesu, Agalile an hi këy!» ⁷⁰ Ata ga ko yax Piyer yaka ko poyoma: «Wëno ado ame nang ex na er këy rend in.» ⁷¹ Ga xani ko, ko yend gand ebët ed iciw, endënaŷ ecëxe bëte ga wat këjo këbi felënd

bër hi bax na bën: «Ajo ar engä end Yesu Ibënasaret hi ko de.» ⁷² Ata yaşar ko ga ko yax gaşëxe: «Wëno amo nang ex na de ala ajo.»

⁷³ Ga başanak, bër xet bani gë Piyer bën re këni: «Dal ga ex nde, wëj ar engä end ala ajo hi këy. Ang këy yeyanënd ak nangaxën këmi mëne Abëgalile ey.» ⁷⁴ Na yaka ko: «Corëlexe Kaxanu angëmëne anang nang këmo ala ajo!» Ata amëd aņo yata ecare el. ⁷⁵ Piyer xwita ko er fel baņo Yesu in mëne đamana exo yata ecare el anëka këņo yaxëta batas! Ata xwiriş, şan ko fac ko sesëxënd ga şena këņo mbaņ er ri ko in.

End Yesu gër eyang ed Pilat eņ

27 Ga wecak gëbër, *bëşadaxan bëlëngw* bën gë bëxarëk bër Bëşëwif bën yëpaxën këni end Yesu eņ. Ata xetan këbi eno đaw. ² Ga xap këno, wëla këno yaņ gër eyang ed *Pilat* eņo kitix mëņ bëte.

³ Ata Yuda, asëfan ar lëxw baņo Yesu an, şena këņo ga wat ko mëne anëp dëņ nëp këno. Bakali ko batama ofëxw osas band kodı ir yël bano baņ gër Amara and *bëşadaxan bëlëngw* do gë and bëxarëk bër Bëşëwif. ⁴ Fel këbi mëne mbaņ lif ko ga fan këņo ala ar yowëy axo men ex na an. Yaka këno: «Wëj nangëk de eņo, biyi abo bal ex na!» ⁵ Sam ga yaka këno mondako, Yuda şëni ko bişaw kodı in lëf gër Aciw and Kaxanu, do ye ko kwël xawayax ko. ⁶ Ga wëđara këni kodı in, *bëşadaxan bëlëngw* bën re këni mëne ax ñap ex na eni maş kodı ijo gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, gayikako akanji and enjëw end ala ex. ⁷ Ata xetan këbi eni yëc oşënga or abay ar ofeya an eni dixën oņeg od bëliyer. ⁸ Mëņ këni wacaxënënd xali doro oşënga olo «Ebar ed oşat.» ⁹ Mondako ħata bax er re baxo Kaxanu paş gë Yeremi, ala wënel an: «Bëxarëk bër Bëşëwif bën a wëđ wëđ këni batama ofëxw osas band kodı baņ, akanji and Bëyisërayel aņ ang fënëta bano ak. ¹⁰ Bëte gë kodı ijo këni yëcaxën oşënga or abay ar ofeya ol ang fel ke Axwën ak.»

End Yesu gër kiti ind Pilat eņ

¹¹ And ħateli këno Yesu gër eyang aņ, *Pilat* wëka këņo: «Wëj nde ex emun end Bëşëwif eņ?» Yaka ko: «Iyo go dëņ ex!» ¹² Ako na-

gaşandëra bano xali *bëşadaxan bëlëngw* bën do gë bëxarëk bër Bëşëwif bën, barikan mëņ abi yaka ex na. ¹³ Ata re ko Pilat: «Ay wëlënd na nde đek bend këni nagaşandërand beņ?» ¹⁴ Bari mëņ aņo yaka ex na. Aņo şaran këņo *Pilat* xali xurik.

¹⁵ Ofëna or Apexa kala, *Pilat* asebët baņo sebëtënd andepëra amat, and këno yata Bëşëwif aņ. ¹⁶ Xarak, andepëra angwëlik hi bax na and bano wacënd Yesu Barabas. ¹⁷ Ang barëreģu bani gër aciw and kiti ak, *Pilat* wëka këbi: «Noyö wa yandi këņun mo tebët doyijo, Barabas nde ba Yesu, ar këno wacënd *Kërisët* an nde?» ¹⁸ Aye nang baxo *Pilat* mëne në end oyakërax lëxwaxën bano Yesu. ¹⁹ Ata and yëpa ko *Pilat* gër aciw and kiti aņ, alinda w la wënëģu ko eņo pel ako: «Wëj kërey đil na de gër end ar şenene ajo! Wëno cëņ wec soro këme në endexëm në lakeli!»

²⁰ Ata *bëşadaxan bëlëngw* bën do bëxarëk bër Bëşëwif bën şoñ kënebi bela eno nëyali *Pilat* eņo tebët Barabas do eņo đaw Yesu. ²¹ Na re ko *Pilat*: «Bela bëxi bëjo, yatayino abat!» Yaka këni şor: «Barabas yata këmo! Barabas yata këmo!» ²² Re ko bëte *Pilat*: «Do mondake këmo ri Yesu, ar këno wacënd *Kërisët* an?» Yaka këni şor: «Pikalo, pikalo gër kërewa!» ²³ Wëka këbi bëte: «Inëwa wën ko?» Aņo xeş këni kaş-kaş: «Pikalo, pikalo gër kërewa!» ²⁴ Ata *Pilat* wata ko mëne ax mënd ex na eņo tebët Yesu këdi kë wonjo kaş-kaş angol aņ. Wëđ ko inëp ind gë men do neba ko na dëņ otaxan ok xali wat këno bën đek. Ga faş ko, re ko: «Awa end oşat or ar şenene ajo eņ, wën nangëk de, wëno ame nang ex na!» ²⁵ Yaka këni bën đek: «Eyo, mëkayidëlebo Kaxanu end enjëw end ala ajo eņ biyi gë obaş orebi ol!» ²⁶ *Pilat* sebët këņo Barabas do fel këbi ocorođa odexëm ok eno ce wëra Yesu đamana eno pikaxën.

End Yesu gër otaxan od ocorođa eņ

²⁷ Ata ocorođa od *Pilat* ok necët këno Yesu gër yangana ir eyang. Ga barëreģu këni bën đek, xeta këno. ²⁸ Ga şudëtëra këno banjëm bandexëm baņ, nëmb këno ocuđ ombarax. ²⁹ Sa wëģu këni bëte inini ind atëx and gë odëmbën, bor këni ang ekamote fo do şëxw këno. Fëxwën këno oşët exo đëkaya gër ataxan and liw. And këno sëka aņ, eni poxi gër

lëngw irexëm do eno d'êšënd: «Emun end Bêšëwif, ašëma këmi šëmand!»³⁰ Ocorođa odëmar eno tēpan gër dëxas, oko eno dang gë ošët ol or fëxwën bano ol.³¹ And lëšëra këno mondako aŋ, šudët këno ocud ombarax oŋ do wãš këno banjëm bandexëm baŋ eno mëlaxën gër ed këno fikax.

End Yesu gër kërëwa eŋ

³² Ata enga end ocorođa eŋ këno nēcëtënd Yesu angol and Yerusalem aŋ eno pikax fac. Ga fed këni gë ar bano wacënd Simon iŋ Siren, nëyali këno exo d'apara osëx or këno fikaxënëx Yesu ol.³³ Na lapara ko osëx ol xali ħat këni gër itënd bani wacënd Golëgota, mēne ngëŋ «Ind aŋ egor.»³⁴ Ata yël këno Yesu ngoy ind bar bani gë bēšan. And sēyi ko aŋ, ħëp ko exo ceb.³⁵ And fika këno aŋ, ocorođa ok šetërend këni banjëm bandexëm baŋ. Bëñak ri bani eni nangaxën ar kē wëd an.³⁶ Ata yëpara këni gër enëkona.³⁷ Yabët gaf in fika bani ingomb-gomb ind yëgwaxën bani mēne «Yesu, emun end Bêšëwif eŋ.» Ejo bax amena and laŋaxën bano aŋ.³⁸ Afika fika banëbi bēte gë mēŋ bërek bēxeyax bēxi: abat gand liŋ ajo gand šame.³⁹ Ata bela bër bax xucarand ler gër ed fika banëbi bën, këno širënd Yesu. Sam eni këmëyëta eni de:⁴⁰ «Yo wëj bax rend mēne ax-or këy xor ey ñam Aciŋ and Kaxanu do ey kanin në bakey batas. Awa pexënyal doro! Enimin, angēmēne wëj ex Asëñiŋ ar Kaxanu an, pedaw gër kërëwa mi wat!»⁴¹ Alëš bano lëšënd bēte *bëšadaxan bëlëngw* bën, gë bēšalen bën do gë bëxarëk bër Bêšëwif bën.⁴² Er bani rend: «Oko, mēŋ ar babi racëtënd bela gër toro an nde kē sëkwanënd exo pedaw gër kërëwa! Gayikako mēŋ ex emun end, biyi Bëyisërayel eŋ, pedawëlexo enëŋo kwëtaxëne!»⁴³ Ax gi ex na nde mēŋ ar xwëta këŋo Kaxanu hi ko? Ax gi ex na nde bēte Kaxanu ahan ħan këŋo? Bēte ax gi ex na nde mēŋ dëŋ kē rend mēne Asëñiŋ ar Kaxanu exo? Awa gërëgako dacëtëleŋo ngwa!»⁴⁴ Ašir bano širënd bēte bërek bēxeyax bër fika banëbi gë mēŋ bën.

End ecës ed Yesu eŋ

⁴⁵ Ata ebar el d'ek šamëdanëk elod eñan keŋ gër gaf xali hik poxoš gaf in.⁴⁶ Ga xucak

bapëxëd batas, Yesu xey ko acakax: «Eli, Eli lama sabatani! Mēne ngëŋ Kaxanu, Kaxanu, in-eŋa seboxën këye?»⁴⁷ Bër hi bax ler na bën ga wël këno, këni rend: «Wëliŋo, alaŋwënel Eli këŋo wacënd!»⁴⁸ Na wëran ko ala er ñalu-ñalu, yëmbëgu ko në ngoy ijerëk, fiš ko në ošët do yënën këŋo Yesu exo yuš.⁴⁹ Ata xeyë-naxën këno bër hi bax ler na bën: «Xey wëj, tebëlo ene wate ba ayow ko yow Eli eŋo pexën!»⁵⁰ Yesu xey ko bēte acakax do kwël xoti ko.⁵¹ Ata lëf gër Aciŋ and Kaxanu, anjëm amëgax and bax šetërend në baciŋ baki aŋ ħe-sik cidët. Rëgëk bēte ebar el xali šapirak bangaŋ baŋ.⁵² Oñeg ok fëŋëtayarax do bēwënëk bëranjëm xanira këni gër ecës gë beman beŋ.⁵³ Bër šanëragu bax gër oñeg bējo, lil këni gër Yerusalem, angol amënëk aŋ, do šanayaxëndëra kënëbi bëranjëm.⁵⁴ Ata ocorođa od baŋo nëkonand Yesu ok, gë alëngw arebën an, ga wat këni ang rëgëk ebar ak do d'ek bebër xuca bax na bën, yëdara këni, do re këni: «Enimin ajo, Asëñiŋ ar Kaxanu an ebaxo d'e!»⁵⁵ Bēte bësoxari bëranjëm barëreŋu bax na. Ga xwëšaraw këni nacët ako këno nëkonënd Yesu. Bën elod nand ebaxo gër ebar ed *Galile* sëfaw bano do bano rëcarand.⁵⁶ Šëf gër bësoxari bējo hi bani: Mari Madëlen, gë Mari, nēm ir bër gë abinëm Šak gë Yosef do gë nēm ir bosëñiŋ bor Sebede.

End emëxwëta ed Yesu eŋ

⁵⁷ Ata apenëka aŋ, ala ar gë napul ar xaniw bax gër Arimate do bano wacënd Yosef, ħatëgu ko. Mēŋ ala ar gë napul ebaxo do hi baxo bēte asëfan ar Yesu.⁵⁸ Ata ye ko gër *Pilat*, xaraw këŋo eŋo maš eman end Yesu eŋ eno mëxwëta. Ata Pilat fel këbi ocorođa ok eno maš.⁵⁹ Yosef fedali këŋo, fëlëra këŋo gë këpas iwënëk.⁶⁰ Do kwël wëla këŋo, wëxëtax këŋo në yëg ixašax, ir fësën bano mēŋ Yosef dëŋ gër aparëfac. Ga xwët këno lëf gër xatëx, fëŋ ko lilaya in gë angaŋ atëm do kwël wãyi ko.⁶¹ Nand baŋo wëxëta Yesu na, ler na yëpara bani Mari Madëlen gë Mari išandaŋ mopabër gë yëg in.

End ýeg ir Yesu eŋ

⁶² Yatir akey and eteyëta, *běšadaxan bělëngw* bën do gë ofariseŋ ok sëfër këni bu-
ra-bura gër eyang ed *Pilat*. ⁶³ Ga ĥat këni, fel
këno *Pilat*: «Wëj axwën arebi an yow këmi mi
nangën mëne anëgwëš ajo, and ßayi baxo
abëngw aŋ, are baxo rend mëne and kë xuca
bakey ßatas aŋ, axani ko xani gër ecës. ⁶⁴ Awa
këdi këni yow bësëfan bërexëm bën eni deka
eman eŋ do eni deyarand gër bulunda mëne
axani xani ko gër ecës, pelëlëbi ocoroða oday
ok eni nëkona ýeg in xali ex kuca bakey ßatas
baŋo. Angëmëne ane di ex na mondako, enëg-
wëš eŋo kë xuca eňanar eŋ!» ⁶⁵ Ata yaka këbi
Pilat: «Ax gi ex na nde bënëkona šot kënëbi na,
awa mëlayinëbi gër ýeg eni nëkonax ang nang
kën ak.» ⁶⁶ Ata *běšadaxan bělëngw* bën do gë
ofariseŋ ok sëfër këni gë ocoroða ok xali gër
ýeg. Ga xër këni ošëba gër angaŋ and fëŋaxën
bani ýeg aŋ, ocoroða od seß banëbi na ok këni
nëkonand.

End ekani ed gër ecës eŋ

28 Ga xucak *akey and eteyëta aŋ*, yatir
oganjar, mopëd gëbër, Mari Madëlen gë
Mari išandaŋ ye këni gër ýeg ir Yesu. ² Ga
këni ĥat, ebar el kë rëgënd. Ata fedaw ko elod
gër orën meleka ir Axwën, xën ko angaŋ and
wedixën bani lilaya ir ýeg aŋ, do ýëpaxën ko.
³ Ola orexëm ol kë watind ang ebingara fo do
banjëm bandexëm baŋ fešëk xali xurik.
⁴ Ocoroða ok këbi rëgëndërand. Ga xap këbi
anjiŋ aŋ, këni wëcërand rebe rebe ang
bëšësëk fo. ⁵ Meleka in fel këbi bësoxari bën:
«Wën cëŋ këren yëdara na! Aye nang këme
mëne Yesu, ar fika bano an, këno šaland. ⁶ Axo
bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës ang reya
baxo ak. Yowën tan en nëkon gër ed xwët
bano. ⁷ Gërëgako, marayin enëbi pelëx bësë-
fan bërexëm bën mëne axani xani ko gër ecës.

Anëka lëngwa ko gër ebar ed *Galile*. Fën këno
watëx. Wëno eŋo bax mun nangën!» ⁸ Ga wël
këni eŋo, Mari Madëlen, gë Mari išandaŋ
wara këni gë anjiŋ fo eni ŋawëta ýeg in. Er ßar
bax gër oŵëkw orebën anjiŋ gë onënga osëm.
Hër këni eni tëfëtërax gër bësëfan. ⁹ Ata ga
fed këni gë Yesu, šëma këbi. Bën ga sëka këno,
foxi këni. Ga këno lëkëra gër osapar, šale
këno. ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Këren yëdara na!
Yeyin enëbi pelëx bëmaŋe bëŋ eni mara gër
ebar ed *Galile*. Fën këne watëx.»

¹¹ Në fëna fo ßayi bani Mari Madëlen gë Mari
išandaŋ ga ĥat këni gër angol and Yerusalem
ocoroða od bax nëkonand ýeg ok. Reyax këni
dek gër *běšadaxan bělëngw* ang xucak beŋ ak.
¹² Ata bën wacër këni gë bëxarëk bër Bëšëwif
bën eni nëpaxën endey eŋ. Ga wëlër këni na,
yël kënëbi ocoroða ok kodi ir bon. ¹³ Afel fel
banëbi bëte mondako: «Deyayindën mëne
bësëfan bër Yesu bën yowëk gëmëd do reka
këni eman eŋ nand baŋun rašënd na. ¹⁴ Do
angëmëne exo wël eŋo *Pilat*, ßiyi axor këmo
xor mo pel eŋun teban, ýoŵëŋ aŋun gi na.»
¹⁵ Ocoroða ok xana këni kodi in do ri këni dek
ang fel banëbi ak. Ata wëlik endey eŋo mon-
dako gër Bëšëwif xali doro.

End epemëra ed Atëfëtan eŋ

¹⁶ Bësëfan epëxw gabat bën, ye këni gër ebar
ed *Galile*, yaŋ gër etënd ed fënëtan babi Yesu.
¹⁷ And wat këno aŋ, foxi këni do këno šaland.
Barikan bërëmar aňëpëgënan babi ĥëpëgë-
nanënd mëne Yesu dëŋ ex. ¹⁸ Yesu ga sëka
këbi, fel këbi: «Wëno xwënëk owun or gër orën
ol, bëte wëno xwënëk owun or gër ebar ol!
¹⁹ Yeyin gër bela gë enëng gë enëng ebar el
dek, enëbi di bësëfan bëram. Buyindënëbi gër
oŵac or Faba, gë or Asëniŋ do gë or Angoc
Amënek ol. ²⁰ Tëyalindënëbi etëf ed dek er fel
këmun el. Ata wëno, key yo key, këme hi gë
wën xali yatir kë xwët ngwën.»

Marëk

Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Marëk yëgwëk. Areya reya ko mëne Yesu afakën bafi fakënënd bësëxwëra bën, anëcët bafi nëcëtënd bangoc bañëñënax baŋ gër bela. Yesu er yandi baŋo bela bën eni kwëta eyeyan edexëm el, xarak ax gi ex na në end becarax bend baxo rind. Bësëwif bën abarër bani barërënd bamëxwër bamëxwër do bano sëfarand Yesu gër obaxët. Bari bëlëngw bër Bësëwif bën ani ma bana eno kwëta. Ašala bani šaland ang këni ri eno ðaŋaxën ak. Akey amat sëra këno Yesu do lëxw këno gër Pilat, axiti ar ŵa bax eno ðaŋ mopika në kërëwa an. Ado ga soro ko xali gër ecës, Yesu xorëk ecës el do gë ðek bebër ex gë panga ind Eñëñënax bën. Er ex gër akayëta in:

End epemëra ed Šaŋ Batis eŋ: 1.1-8.

End xobuyi do gë atëy and Yesu eŋ: 1.9-13.

End andiyen and Yesu gër ebar ed Galile eŋ: 1.14-9.50.

End damana ir Yesu elod gër Galile xali gër Yerusalem eŋ: 10.1-52.

End toro do gë ecës ed Yesu eŋ: 11.1-15.47.

End okani ond Yesu gër ecës eŋ: 16.1-8.

End ang šanayaxën bafi Yesu bësëfan bërexëm eŋ: 16.9-20.

End epemëra ed Šaŋ Batis eŋ

1 Mondako ŷanak Atëfëtan and Yesu *Kërisët*, Asëñiŵ ar Kaxanu an. ² Ang yëgw ko alaŋwënel *Esayi* ak: «Nëkoð arolaŋwën aram an këmo lëngwalilind gër ngwën exi ŋacan fëña in. ³ Mëŋ kë xeŷënd gër *ladawe*:

“Mëxwët in fëña ir Axwën in!
Debët in opëña odexëm ok †.”»

⁴ Ata šanayaw ko gër *ladawe Šaŋ Batis*, ar bafi buyind bela an. Afem baxo femënd gër bela eni nëngwët ola orebën ol, ebi buyixën do eni cotaxën eteban ed beñëñënax bendebën el. ⁵ Bela bën ðek ebar ed *Yude* el do gë ðek Bëyerusalem bën aye bani yend gër ndexëm ebi buyi polo gër yeŷ ir *Yurëdeŋ* and këni fut poyoma beñëñënax bendexëm aŋ. ⁶ Šaŋ Batis, acud and omban ond gelemba baxo šudand do baxo xapand enar gër edum. Owure bafi yambënd do gë dingën ibapuŷ. ⁷ Mondako baxo

femërand: «Ar xuca ke panga kë yowënd na. Ado wëno axe ñap ex na me dëngw do me pët ogux od baped bandexëm ok. ⁸ Wëno gë men këmun buyind, barikan mëŋ këŋun ŷana eŋun buyind gë Angoc Amënëk aŋ.»

End xobuyi or Yesu eŋ

⁹ Angwën aŋo, xaniw baxo Yesu gër Nasaret, gër ebar ed *Galile*, do yow ko na eŋo buyi *Šaŋ Batis* polo gër *Yurëdeŋ*. ¹⁰ And baxo šëpëtand aŋ, Yesu wat ko fol orën ol do Angoc Amënëk aŋ ga ko fedaw ang edëxwëte epešax fo xali lapaxën këŋo. ¹¹ Wëlik oniŵ gër orën: «Wëj ex Asëñiŵ aram an! Wëj ex pëlot gër yomb iram do wëno mbaŋ ke balënd endey eŋ.»

¹² Ataŋ Angoc Amënëk aŋ wëla këŋo Yesu gër *ladawe*. ¹³ Fën rix baxo bakey ofëxw onax do Sindan in axacëra baŋo xacërand eŋo naŋët Yesu. Yesu šit gër oŋacar hi baxo do omeleka baŋo rëcarand.

† 1.3 *Esayi* 40.3

End bësëfan bënax bëyanar bër Yesu eḡ

¹⁴ Yesu baka ko gër ebar ed *Galile* and fëra këno *Ŝaḡ Batis* aḡ do ko femëraxënd Atëfëtan and Kaxanu aḡ. ¹⁵ Er baxo rend: «Anëka Ĥatëguk owun or Kaxanu ol, nëngwëtin ola orewën ol, kwëtayin Atëfëtan aḡ.»

¹⁶ Akey amat, Yesu ga ko sëfa bëḡa ir anjer and gër *Galile* in, wat këbi bër gë abinëm, Simoḡ gë Andëre ga këni lapëra gë owën orebën oḡ. Bëšëpët bër oxan ebani. ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Wën tëfëgune tan mun di bëbar bër bela.» ¹⁸ Ataḡ seḡ këni owën orebën oḡ do kwël sëf këno. ¹⁹ Yesu ye ko bëte imbad, wat këbi bëte polo në ikuluḡ, Ŝak asëniw ar Sebede, do gë abinëm Ŝaḡ, ga këni wëxëtëra owën orebën oḡ. ²⁰ Ataḡ wac këbi kwël sëf këno. Seḡ këneḡbi na Sebede, sëm irebën do gë bëriyenin bën polo gër ikuluḡ.

End ar gë bëyël eḡ

²¹ Yesu gë bësëfan bërexëm bën Ĥat këni gër Kafarënowum. Ata yatir *akey and eteyëta*, Yesu ye ko gër aciw acaleya and Bëšëwif, do këbi sëyalirand end Kaxanu eḡ. ²² Mbaḡ babi ŝaranënd bër baḡo baxëtënd ang ko sëyalind ak bën gayik gë or gapak baxo yeyanënd. Osëyali orexëm ol ax mëndër bana gë or *bëšalen* bërebën ol. ²³ Ata fedëk yatijo, Ašëwif ar gë angoc añëḡenax yow bax na gër aciw acaleya aḡo. And wat këḡo Yesu aḡ, ala ajo ŷana ko ko xeḡënd: ²⁴ «Ineḡa këy ŝaland Yesu Ibënasaret? Ba eyëbo nemin nde yow këy? Anang wa nang këme mëne wëḡ ex Awënëk ar xaniwëk gër Kaxanu an!» ²⁵ Ata Yesu xeḡënaxën këḡo angoc añëḡenax aḡ: «Xey wëḡ cësinal! Canël gër ala ajo!» ²⁶ Angoc añëḡenax aḡ ŷëngëndëra këno ala ajo, Ĥerën këno xali do kwël ŝan ko. ²⁷ Dek bër yowëraw bax gër cale yatijo bën ŝarandëra këbi xali xurik. Ata këni wëkarënd: «Ineḡa ex eḡo? Osëyali oxašax, or gapak nde Ĥatënëḡu këbo? Yama bāngoc bañëḡenax baḡ ga këbi xeḡanënd nde gë panga do këni rind er re ko in!» ²⁸ Ata wëlik oḡac or Yesu ol dek ebar ed *Galile* el.

End Yesu do gë bëšëxwëra bëranjëm eḡ

²⁹ Ga ŝan këni gër aciw acaleya, Yesu gë Ŝak do gë Ŝaḡ sëfër këni gër iciw ind Simoḡ do gë Andëre. ³⁰ Sëk këno aḡaraḡ isoxari ar Simoḡ ga šëxw këḡo. Fel këno ataḡ Yesu. ³¹ Yesu ga sëka këḡo, lëk këḡo gër ataxan. Ata xoc këḡo ataḡ acëxwël aḡ do xani ko ebi dëba. ³² Genëka ga šëlak eñan eḡ, wëlaraw këneḡbi gër Yesu dek bëšëxwëra bën do bër gë bëyël bën. ³³ Angol aḡ dek barëreḡu këni gër ebët ed iciw ind Simoḡ bën. ³⁴ Yesu fakëndëra këbi bëranjëm. Ata ošëxwëra or ex yo bani fakënd. Anëcët necët babi bëte bëyël bëranjëm gër bela, ababi seḡ na eni yeyan gayik aye nang bano.

End Yesu gër ebar ed Galile eḡ

³⁵ Në ecan ijo, mëd-mëd fo baḡi bax ga xani ko Yesu do nacëta ko exo calex. ³⁶ Ata Simoḡ, gë bošandaḡ këno ŝalarand. ³⁷ And wat këno aḡ, re këni: «Bela bën dek wëḡ fo këni ŝaland!» ³⁸ Barikan Yesu yaka këbi: «Yene gër bëngol bënd ler ro, me pemërax end Kaxanu eḡ gayik në eḡo yowaxënëḡu këme.» ³⁹ Mondako baxo sëfërand ebar ed *Galile* el, gër ed ex yo, do baxo femërand end Kaxanu eḡ gër baciw bacaleya. Bëte anëcët babi necëtënd bëyël bën gër bela.

End ala ar gë amey eḡ

⁴⁰ Akey amat, ar gë amey sëka baḡo na Yesu. Ga foxi ko, xara këḡo: «Angëmëne aḡandi ŷandi ki, axor këy xor eye mënen me pak!» ⁴¹ Ga xaḡënan këḡo Yesu, Ĥëmba këḡo do re ko: «Aḡandi ŷandi ke, mënel!» ⁴² Amey aḡ ŝan këḡo ataḡ do kwël wën ko. ⁴³ Ata Yesu ga këḡo xëḡa, re ko: ⁴⁴ «Cësinalil de endey eḡo. Yel exi nëkonëx ašadaxan an. Do diyid ŝadaxa ir angunëtan in ang re ko *Moyis* ak, mëḡ këni nangëraxën bela bën osede oreḡ ol.» ⁴⁵ Barikan ala ajo, sam ga ŝapër këni na, ŷana ko ko reyarand gër ed ko ye yo mëne Yesu fakën këḡo. Në eḡo baḡik Yesu abaxo xam na exo ḡat në angol wat-wat ir bela. Në er tëb fo baxo sëlënd do bela bën bebët yo bebët bani xanirawënd, fura-fura eno kacëra.

End Yesu do gë aseŷik eŷ

2 Ga rik bakey, Yesu ba ka ko gër Kafarë-nawum. Ata nangëra këni bela bën mène anëka bakaw ko gër iciw̃. ² Barëregu këni bëranjëm nêš gër ebët xali këni nëñërend. Do Yesu këbi felërand end Kaxanu eŷ. ³ Ata Ĥatëgu këni bela bënax ga lëbiw këno aseŷik. ⁴ Ga šënd këni gër ebët, sëkwan këni eno ŋateli nêš gër Yesu. Sënga këni yaŋ ejur ed aciw̃ and gër ed ebaxo Yesu el, do yëla këno gë ebën el aseŷik an. ⁵ Ga wat ko Yesu mène bela bëjo axwëta xwëta këno, fel këno aseŷik an: «Asëñiŷën, wëno anëka seban këmi beñëŋë-nax bendey beŋ.» ⁶ Ga wël këno bëšalen bër ŷëpara bax lëf na bën, këni yëlarand: ⁷ «Wëni ala ajo ineŷa ko yeyanaxënd mondako? Në ecir eŷo de Kaxanu! Noŷo wa xorëk eteban ed beñëŋë-nax el angëmëne ax gi ex na Kaxanu gabat?» ⁸ Ataŋ ga nang ko Yesu gë onden on-dexëm oŷ, ang bani yëlarand ak, wëka këbi: «Ineŷa kën yëlaraxënënd mondako gër oŷëkw orewën? ⁹ Ineŷa saxëk? Mo pel aseŷik an mène anëka seban këmo beñëŋë-nax bendexëm beŋ nde gë mo pel: “Wëj kanil, ey dëkw ebën edey el do ey maŷi?” ¹⁰ Barikan en nangaxën mène wëno Asëñiŷ ar ala an ašot šot këme or gapak or mëni tebanënd bela bën bamena bandebën baŋ gër ebar ro, ¹¹ ga re këme wëj aseŷik an, kanil, ey dëkw ebën edey el do ey maŷi!» ¹² Ataŋ xani ko xwiriš aseŷik an, lëkw ko ebën el do kwël šan ko, bela bën dek wat këno do šarandëra këbi xali. Ga këno šëkwa Kaxanu, këni rend: «Awa endey endako rako eŷ, elod ala ax wat na.»

End Yesu do gë Lewi eŷ

¹³ And ba ka ko Yesu gašëxe gër bëŋa ir anjer and gër ebar ed Galile aŋ, xetax këno amëxwër atëm and bela. Ata këbi sëyalirand end Kaxanu eŷ. ¹⁴ Ga Ĥata ko osëyali ol, xani ko na do kwël ko yend. Wat këno Lewi, asëñiŷ ar Alëfe, ga ŷëpa ko gër aciw̃ and bëšëf bër ša-gale. Fel këno: «Wëj, tëfëguye wëno!» Ata xwiriš Lewi, sëf këno kwël.

¹⁵ Ga xucak eŷo, Yesu gë bëšëfan bërexëm bën këni yambërand gër iciw̃ ind Lewi gë bëšëf bër šagale bën do gë bëwendëran

bëranjëm. Gër enga end bela bëjo mbaŋ ebani bër baŋo sëfënd Yesu bën. ¹⁶ Ga wat këno bëšalen bër ebax *Ofariseŷ* bën ga këni yambëra gë bëšëf bër šagale do gë bëwendëran bën, wëka kënebi bëšëfan bën: «Asëyali arewën an, ineŷa këni yambëraxënënd gë bëšëf bër šagale do gë bëwendëran bën?» ¹⁷ Ga wël ko Yesu, yaka këbi: «Bëšëxwëra bën kë yend gër ed exo axora, ax gi ex na bëbëngw bën. Mëŋ ex wëno, bela bër kë wëndërand yow këme mëni mac, ax gi ex na bër šenene.»

End etiŷi eŷ

¹⁸ Bëšëfan bër *Šaŋ Batis* bën do gë bër *Ofariseŷ* bën asiŷi bani siŷind. Ata akey amat, yow këni gër Yesu do wëka këno: «Bëšëfan bër Šaŋ Batis bën do gë bër *Ofariseŷ* bën asiŷi këni siŷind. Ineŷa bayik ani tiŷixënënd na bërey bën?» ¹⁹ Ata Yesu yaka këbi: «Asiŷi nde këni siŷind bër këno laŋëtënd šambenjar ir kë ŷërënd bën gër ekana? Ax gi ex na nde gër ga nëka këni yo gë mëŋ ani kor na eni tiŷi?» ²⁰ Barikan yatir këni šapër gë icën iŷo, asiŷi këni siŷi. ²¹ Këdi kë Ĥesi kaš anjëm akarëk aŋ, ala ax kadënd na gë anjëm angašax. ²² Bëte gër bamote bakarëk ala cëlënd na ngoy ingaf gayik and ŷana eñën aŋ ata kë fëtin, do ngoy iŷ gë bamote baŋ ex nemi. Ax gi ex na nde në bamote bangašax këni šëlënd ngoy ingaf iŷ?»

End akey and eteyëta eŷ

²³ Yatir *akey and eteyëta* baxo xucand Yesu në ocënga od gër ed sëg bax bële. Ata bëšëfan bërexëm bën këni wišand banjëra baŋ do këni yakënd. ²⁴ Ata *Ofariseŷ* ok wëka këno Yesu: «Ineŷa këni rixënënd bëšëfan bërey bën er bayik ax ñap ex na yatir akey and eteyëta in?» ²⁵ Yaka këbi: «Er ri baxo *Dafid* ga bot këbi enjo eŷ mëŋ gë bër enga endexëm bën, amëd and ebaxo Abiyatar, *ašadaxan alëngw* aŋ, wën elod an pën ex na nde? ²⁶ Amëd and ebaxo Abiyatar, *ašadaxan alëngw* aŋ, ax gi ex na nde *Dafid* alil lil baxo lëf gër Aciw̃ and Kaxanu yambëgu ko mburu ind ŷap këbi eyamb bëšadaxan fo iŷ xali šet këbi bër enga endexëm bën?» ²⁷ Ga Ĥata ko eŷo, baš ko bëte: «Në end ala rixën ko Kaxanu akey and eteyëta aŋ, bari aŷo di ex na ala an në end akey and eteyëta. ²⁸ Mëŋ ex

wëno Asëñiŵ ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

End Yesu do gë ar gë ataxan ateyik eŋ

3 Ata ĥatëguk akey and eteyëta acëxe, Yesu ye ko gër aciŵ acaleya, sëk këŋo ar gë ataxan ateyik. ² Ata bëshalen bën do gë ofariseŋ ok këno sitinalind Yesu ba afakën këŋo fakën gë *akey and eteyëta aŋ* eni cotaxën end këno nagašanaxën. ³ Ata Yesu fel këŋo ar gë ataxan ateyik an: «Kaniw ey kwëša mërëxand ro!» ⁴ Aŋo re ko Yesu: «Ineŵa ŷapëk gë akey and eteyëta aŋ? Edi ed enjekax nde ba edi ed eñëŋënax nde? Epexën and ala nde ba edaŵ ed ala nde?» Barikan bën dek šësinara këni yem. ⁵ Ata Yesu nëkon këbi gë oxoŷ fo, aŋo nëngan bana end oŵëkw or farëdadik orebën eŋ. Fel këŋo ar gë ataxan ateyik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, ataŋ bëngwëk ataxan aŋ. ⁶ *Ofariseŋ* ok šan këni eni wëlërëx gë od Erod ang këni ri eno daŵaxën Yesu ak.

End etana ed oparëxanda epëxw gë oki eŋ

⁷ Ata Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ye këni ler gër bëŋa ir anjer. Na barërëgu këni bela bërënjëm ga xaniraw këni elod gër ebar ed *Galile*, gër ed *Yude*⁸ do xali gër angol and Yerusalem. Na fo bani bête bër xaniraw bax gër ebar ed Idume, ekeg ed yeß ir *Yurëdeŋ* el, xali gër owar or Tir do gë Sidoŋ. Amëxwër aŋo er yow bani gër Yesu ga bani wëlëxënd bebër baxo rind bën. ⁹ Ata Yesu fel këbi bësëfan bërëxëm bën eni təkaliw ikuluŋ exo ñëpaxën polo këdi këno fimelira bela bën. ¹⁰ Enimin, ga babi fakënënd bela bërënjëm bano radë-naxënënd bëshëxwëra bërëmar eno kwixwë-taxën. ¹¹ Bangoc bañëŋënax baŋ, areß banëbi rebënd bela bër lil banëbi bën gër osapar or Yesu eni keŷaxën: «Yama wëj ga ex nde Asëñiŵ ar Kaxanu an.» ¹² Barikan Yesu mbaŋ babi xeŷëxaxënënd eni teb edeya ed noŷo hi ko el.

¹³ Ata Yesu ye ko yaŋ në etënd. Wac këbi bër ŷandi baŋo bën do bën yaka këno. ¹⁴ Yata këbi epëxw gë bëxi eni gi oparëxanda odexëm eno ðaŋëtarand do ebi ðaŵëndërand ¹⁵ eni pemërand endexëm eŋ do enëbi nëcëtënd bëyël bën gër bela gë panga ind yël këbi in. ¹⁶ Bër yata babi bën ebani: Simoŋ ir nëngwët

baŋo Piyer, ¹⁷ Šak gë Šaŋ, asëñiŵ ar Sebede, do gë abinëm Šaŋ. Bën nëngwët babi oŵac ol: «Bëwanerëges» mène ngëŋ Bër ang ekëman. ¹⁸ Na fo bani bête: Andëre gë Filip, gë Barëtelemi, gë Maco, gë Toma, gë Šak asëñiŵ ar Alëfe, gë Tade, gë Simoŋ, aŵer an, ¹⁹ do gë Yuda Isëkariyot, ar lëxw baŋo Yesu an.

End emenan ed Angoc Amënëk eŋ

²⁰ And ŵaŷi këni gër iciŵ aŋ, bela bën barërëgu këni gašëxe xali hi këni amëxwër atëm. Yesu gë odexëm ani cot bana amëd and këni ŷëpa eni yambëraxën. ²¹ Ga wël këni endey eŋo bërëxëm bën, yow këni eno tëra gayikako bani yëland mène: ošen ŷanar këni. ²² Ata bëshalen bër xaniw bax gër Yerusalem bën re këni: «Yama *Ÿëngëtir*, emun end bëyël eŋ ga lil këŋo nde. Gë panga indexëm in këbi nëcëtënd bëyël bën gër bela.» ²³ Ata Yesu ŵac këbi ebi pelëra gë bapënëtal baŋo do ko rend: «Mondake hik endey eŋo? Sindan nde këŋo ŵaŷënd Sindan? ²⁴ Angëmëne bër ebar ebat eni merënd, ax gi ex na nde ebar edebën el ašapër kë šapër? ²⁵ Bête angëmëne bër ekun ebat eni merënd, ax gi ex na nde ekun elo ayëcar kë yëcar? ²⁶ Awa angëmëne Sindan ebi merelind bër ex gër owun orexëm bën, alati ko lati. Owun orexëm ol ašapër kë šapër do ex kwët endexëm eŋ! ²⁷ Ala ax kor na exo ðil në iciŵ ind ar gë ojaŵ do eŋo kandëra napul irexëm in. Afo eŋo bon pere, do eŋo kap aye exo yëcaxën iciŵ indexëm in! ²⁸ Dal in këmun felënd, Kaxanu aseban ko sebanënd beñëŋë-nax beŋ do gë ocir od šir këno yo! ²⁹ Barikan ar këŋo šir Angoc Amënëk an, eteban axo cot na: Gayik anëka ri ko amena and din ir din aŋ.» ³⁰ Ga bani rend mène gë angoc aňëŋënax hi ko yeyanaxën baxo mondako Yesu.

End bobinëm bor Yesu do gë nëm eŋ

³¹ Ata na gër ed bani yeyandëra mondako, ĥatëgu këni bobinëm bor Yesu do gë nëm. Ga xwëšaw këni fac, laŵën këno ala eŋo macëgu. ³² Bon ŷëmb bani bër xeta bano lëf gër aciŵ bën. Ga ŷëpara këni jey, lilëgu ko ar laŵënëgu bano an, re ko: «Yakalëbi fac norix gë bobinëx, ga këni šaland!» ³³ Yaka këŋo: «Noŷo ngwa ex nëma do nobën ex bëmaŷe bëndam bëŋ?»

³⁴ Ga nëkon këbi bër xeta baço bën, re ko:
«Nëkodëbi nëma do gë bëmaÿe bëndam bëñ.
³⁵ Ar kë rind er ÿandi këño Kaxanu an, ajo ex
abaÿe do gë nëma.»

End apënëtal and ar oned eñ

4 Ata Yesu këbi sëyalirand gaşëxe end Kaxanu eñ gër bëña ir anjer and Galile. Ga xeta këno amëxwër atëm, Yesu fëra ko polo në ikuluñ do ÿëpa ko. Bela bën ðek xwëşara këni gër ebar, gër bëña.² Ata ga këbi sëyalira gë bapënëtal, nëka ko mbañ. Er baxo rend:
³ «Baxëtin end ala ar nëca bax oned gër oşënga orexëm eñ. ⁴ Ga ko yiş enedfa eñ, mar lapak gër fëña. Ata yow këni oşël ol, hël këni ðek.
⁵ Mar lapak bëte gër aparëfac, gër ed ax nëmb bana obar, lëgëk atañ gayik ax tiw bana. ⁶ And fëtëk oyat añ, ñayëk ðek gayik gë odëmbët këm hi bax. ⁷ Mar lapak bëte şit në acëc and gë odëmbën. And lëgëk añ odëmbën ok xëşak, ata sëkwanëk ex dëw. ⁸ Barikan mar lapak bëte gër ebar ejekax. Ga lëgëk, rafëk, do rëwëk bon: enjëlir emat ofëxw osas, eño ofëxw ocongebat do eño keme.» ⁹ Ga ñata ko Yesu apënëtal año, re ko: «Awa ar gë anëf an, wëlël exo eño.»

¹⁰ And şapër këni bela añ, bayi këni Yesu gë oparëxanda epëxw gë oki odexëm ok. Ata wëka këno: «Inecëñ këy sëyalixënënd gë bapënëtal?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Wën fo yël këñun Kaxanu, en nang end ðal end şonayak end owun orexëm eñ. Bër fac bën gë bapënëtal fo këni ÿana eni wëlënd. ¹² Mëñ ex ado eni nëkonënd aye, ani wat na. Ado eni wëlënd, abi pëni na, këdi këni nëngwët ola orebën ol do ebi teban Kaxanu †.» ¹³ Ata re ko bëte Yesu: «Angëmëne wën añun pëni ex na apënëtal año, mondake këñun fëni ðek bacëxe bañ?»

¹⁴ «Aned an kë nedënd eyeyan ed Kaxanu el. ¹⁵ Fëña ir gër ed lapak enedfa in ex bela bër sam eni wël eyeyan elo, atañ Sindan exo yow exo dëxët ðek gër oşëkw orebën. ¹⁶ Bëte aparëfac añ ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el, gë onënga fo eni ma. ¹⁷ Bari ani gi ex na gë odëmbët, gogo nde ebi yepan. And këbi şopara añ, ba enëbi cëndën në end eyeyan elo eñ, ebi cena xali eni ðap caw. ¹⁸ Bëte odëmbën ok ex bër sam eni wël eyeyan ed

Kaxanu el, ¹⁹ eni teb ocëmu od aniyen ok, gë oñandi od napul ok, do gë oñandi od eman ok ex këşa xali ex tëkwän ebi nëngwët in. ²⁰ Do ebar ejekax el ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu bën, eni ma ebi nëngwët do ex cënar gër oşëkw orebën: emat ex dëw ofëxw osas, eño ofëxw ocongebat, do eño keme.»

End apënëtal and lambo eñ

²¹ Yesu ga ñata ko apënëtal año, wëka këbi bër baço baxët bën: «Lambo ir fëtën këni in, añob nde këni hobënd gë enëp? Axwët nde këni xwëtënd ðila në angaw? Ax gi ex na nde në er yañ këni xawënd? ²² Mëñ ex, er hi bax yo watërëxe in, awati kë wati. Er hi bax yo eşoncon in, aşana kë şanaya goyat gër angoben! ²³ Awa ar gë anëf an wëlël exo eño!» ²⁴ Baş ko bëte: «Balëkënalıyindën end kën wëlënd eñ. Gë acariya and kënebi sëyinënd bela añ fo këñun wäşën wën bëte, ado sëf eñun tënd motënd. ²⁵ Ar wäk eyeyan elo an, Kaxanu abaşën këño başën owël ol. Bari ar hëpëk an, ÿoşey año pëni na.»

End apënëtal and enedfa end kë lëgënd gë andexëm eñ

²⁶ Yesu şom ko bëte: «Owun or Kaxanu ol er wëndërek gë end ala ar kë yişënd enedfa gër oşënga orexëm fo. ²⁷ Këño raşënd nde ba këño ferënd nde, hik gëmëd hik goyat, enedfa eñ alëg kë lëg ex daf xarak mëñ axwën an axo nang na ba mondake. ²⁸ Ebar el dëñ këño rëca ex ðëg ang ondës fo, ex daf bële in xali ex neg do ex can, banjëra bañ ex dëw aye. ²⁹ Do and kë sëg añ, eni ñaş gë xorom in and kë hat ekanara ed benedfa añ.» ³⁰ Wëka këbi bëte Yesu: «Gë ine këne watinalıye owun or Kaxanu ol, gë apënëtal and fe?» ³¹ Yaka ko mëñ fo: «Ang enjëlir end atëx and mutarëd fo hik. Dek benedfa bend ex gër ebar ro beñ, enjëlir eño xurik ex ba. ³² Barikan and këni ned do ex ðëg añ, ata kë rafënd nëmëc ðek bebëlëg bebër ex gër andëda bën. Benini beñ ex ðerëra xali oşël or gër orën ol eni yëlëra yañ.»

³³ Ata Yesu gë bapënëtal baço sëfëtan babi end Kaxanu eñ bela bën ang këni xor ebi pëni ak. ³⁴ Ababi sëyali na gë bapënëtal këm.

† 4.12 Esayi 6.9-10

Barikan and këni hi gë bësëfan bërëxëm fo aṅ babi faÿënënd dek.

End Yesu do gë ekoc etëm eṅ

³⁵ Ata kwël yatijo fo, and genëka aṅ, Yesu fel këbi odexëm: «Kegëtane anjer aṅ.» ³⁶ Ga fela këbi amëxwër aṅ, bësëfan bën wëla këno Yesu gë ikuluṅ ind gër ed ÿëpa baxo iṅ. Na fo bax bëte békuluṅ bëcëxe bëndanjëm. ³⁷ And hi këni Yesu gë bësëfan bën gër ngu aṅ, ðatëguk angoc etëm. Men oṅ kë xaninënd bomeṅ bomeṅ xali kë rëmbayand ikuluṅ iṅ. ³⁸ Barikan Yesu mëṅ yem këṅo rašënd gër epoy ed kuluṅ gër akwëtaya and gaf. Ata exo nëngëtaxën in, bësëfan bën xeÿ këni šor: «Asëyali, doru këne nemiye. Wëj axi bal ex na nde?» ³⁹ Ga nëngëta ko na, xeÿan ko ekoc el gë anjer aṅ: «Xey wën, cësinayin!» Ataṅ sebëk ekoc el do anjer aṅ bëte ÿëmëk ataṅ. ⁴⁰ Wëka këbi Yesu bësëfan bën: «Oko ineŵa yëdaraxën kën go? Ba wën xali gërëgako ane kwëta ex na nde?» ⁴¹ Aṅo yë-dara këni kaš-kaš xali do këni wëkarënd: «Noÿo ngwa ex ala ajo? Ekoc el do gë anjer aṅ aŵa kë wand er ko re in?»

End ar gë bangoc bañëṅënaṅ eṅ

5 Yesu gë bësëfan bërëxëm bën, ga xegëta këni anjer aṅ, ðat këni gër ebar ed Bëšerasa. ² Ataṅ ga šëpëta ko Yesu gër ikuluṅ, šanëgu ko pëlët gër oñeg, ala ar gë bangoc bañëṅënaṅ do ko yend aped-fed. ³ Gër oñeg lëg baxo do ala baṅo xor na eno pokëra gë gweyele-gweyele. ⁴ Band mar abon bano bonënd eno pokëra gër otaxan do gër osapar gë gweyele-gweyele. Barikan mëṅ dek baxo xotënd exo nëtëra dëng-dëng odun ok. Ala ax cot bana ojaŵ od eṅo bonaxën ok. ⁵ Er baxo xeÿërand cis wec gër banapëra band gër os-ënd. Asembaÿënaya baxo sembaÿënyand eman eṅ gë oxaÿ. ⁶ Sam ga watëgu këṅo Yesu caw, hër ko aped-fed do foxi ko gër lëngw irexëm. ⁷ Xeÿ ko: «Ineŵa ÿandi ki gër ndam Yesu, wëj Asëniŵ ar Ar-hik-yaṅ gër orën an? Këla gër oŵac or Kaxanu, këreye narën na!» ⁸ Baxo xeÿaxënënd mondako, awël baṅo wëlënd Yesu ga ko re: «Wën bangoc bañëṅënaṅ, canin gër ala ajo!» ⁹ Ata Yesu wëka këṅo: «Mondake këni wacënd?» Yaka ko: Wëno «Ben-

ga sir-sir» këne wacënd gayik bangoc bandan-jëm hi këmi. ¹⁰ Ata bangoc bañëṅënaṅ baṅo këno xarand Yesu kërebi ṅŵaÿ na caw, ga xey këbi eni ṅaŵëta ebar ed Šerasa el. ¹¹ Xarak ler gër etënd gër ed hi bani na, bambëxwëbëxw banëbi xadacërand na. ¹² Ata ga wat këneḃi, bangoc bañëṅënaṅ baṅo xara këno Yesu: «Cëñë-talëbo mëni dël bambëxwëbëxw baṅo!» ¹³ Ata ŵa ko Yesu. Na bangoc bañëṅënaṅ baṅo ga šan këni gër ala, lil këneḃi bambëxwëbëxw baṅo. Do ang hi bani gër ed kwëre kwëre ak, ÿëkëta këni gë ongër fo, lapayax këni gër anjer dek kece in, noÿelira këbi dek. Er hi bani në bambëxwëbëxw owëli oki. ¹⁴ Ga šapër këni bëx-adac bën, hërëra këni bëjo gër angol, bëjo gër ocënga. Reyarax këni end wat bani eṅ. Ata wëraraw këni bela bën, bura-bura gër onang. ¹⁵ Ga ðat këni gër ed ebaxo Yesu, wat këno ar gë bëyël ar benga benga an, ga ÿëpa ko gë banjëm baṅo. Nang këni mëne aye dëṅ bakar këṅo onden oṅ. Yëdara këni xali xurik. ¹⁶ Bër wat bax dek er ri baxo Yesu bën reya këni end ar gë bëyël eṅ, do gë end bambëxwëbëxw eṅ. ¹⁷ Ata ŵana këni këno xarand Yesu exo dëxëta na gër ebar edebën. ¹⁸ Ga ko baka Yesu polo gër ikuluṅ, ar ebax gë bëyël an wëka këṅo: «Aŵa nde këy ŵa me gi ar enga endey?» ¹⁹ Ga ðëp ko Yesu, yaka këṅo: «Maÿil gër ndewën, gër iciŵ indey. Tëfëtanëxëyëbi dek er rin ki Axwën Kaxanu in, do ang xaÿënan këṅo wëj ak.» ²⁰ Ata ala ajo ŵaÿi ko do ko femëraxënd end Yesu eṅ gër Bangolepëxw. Areyara baxo reyarand dek er rin baṅo Yesu in. Do bela bën dek babi šarandërand endey eṅo.

End endënaŵ ecësëk do gë end asoxari ašëxwëra eṅ

²¹ Yesu xegëtaw ko amaka baka gë ikuluṅ iṅ. Barërëgu këni gašëxe bela bën gër bëṅa ir anjer. ²² ðatëgu ko na ar bano wacënd Yayëros, alëngw ar aciŵ acaleya an, lapaya ko gër osapar or Yesu ²³ do ko rend: «Asëyali, dam ex exo koti endënaŵ endam eṅ, axara xara këmi, yeye eyo kwëtan otaxan ok exo pakaxën do exo diyaxën.» ²⁴ Yesu sëfër këni kwël gë Yayëros. Enga end bela eṅ këneḃi sëfand do këno fimelirand Yesu. ²⁵ Xarak asoxari ar baṅo yexayaxënënd ošat elod bëniy epëxw gë bëki ebaxëna gër enga eṅ. ²⁶ Mbaṅ soro baxo gër

otaxan od bëxora bëranjëm, do faÿ baxo ðek napul irexëm in gër oxora, bari axo pak bana. Ado aÿo hi baÿo kaš-kaš ošëxwëra ol. ²⁷ Ga wël ko mëne Yesu kë xucand, nëfënëfa ko xali sèkën këÿo, do xwixwëta ko acud andexëm aÿ. ²⁸ Er yëla baxo mëne ga xaÿ xaÿ këÿo exo kwixwëta banjëm bandexëm baÿ ata ko fak. ²⁹ Sam ga xwixwëta këÿo, ošat oÿ sebëk ataÿ ecan el. Nang ko gër eman endexëm mëne afak dëÿ fak ko. ³⁰ Yesu nang ko mëne panga indexëm šanëk na. Ata xwëša ko mërëxand gër amëxwër. Nëkona ko gand epoy do wëka ko: «Noÿo xwixwëtak banjëm bandam baÿ?» ³¹ Yaka këni bëšëfan bën: «Okò, këyëbi watënd bela bën ga këni fimelirand nde këy wëkand noÿo xwixwëta ki?» ³² Barikan mëÿ kwël këÿo šaland ar ri bax eÿo an. ³³ Ata asoxari an këÿo rëgënënd anjiÿ aÿ, ga nang ko er hi baÿo in. Wëra ko lapaya ko gër osapar or Yesu do reya ko ðek ðal in. ³⁴ Barikan Yesu re ko: «Awël nde abiwën, ga xwëta këye fakaxën këy. Maÿil gë emëkw eyemax do pakël ošëxwëra orey ol.» ³⁵ Ga ko yeyan mondako baÿi baxo Yesu ga ħatëgu këni bela bër hiw bax gër iciw ind alëngw ar aciw acaleya an. Re këni: «Awa anëka xor këÿo endënaw endey eÿ! Ine këyo soroli mama Asëyali an?» ³⁶ Barikan ado ga wël baxo eyeyan elo, Yesu fel këÿo alëngw ar aciw acaleya an: «Kërey yëdara na ngëÿ, kwëtale mondako dëÿ.» ³⁷ Gabatak axo ma bana eÿo ðaÿëta gër iciw ind Yayëros angëmëne ax gi ex na Piyer, gë Šak do gë Šaÿ, abinëm ar Šak. ³⁸ Ga ħat këni gër iciw ind alëngw ar aciw acaleya, Yesu wat këbi bela bën ga këni renitara axeÿënd mbaÿ. ³⁹ And lil ko aÿ, wëka këbi: «Ine kën šëšësinënd go? Inëwa otes od go ok? Itox iÿ araš fo raš këÿo, axo cës ex na.» ⁴⁰ Ata ga wël këno, ŷana këni këno wërëyand. Yesu nëcët këbi ðek ang ebani ak. Ga wëac këbi nëm gë sëm ir endënaw do gë bëšëfan bër laÿëta baÿo bën, lil këni gër ed xwët bano itox. ⁴¹ Ata Yesu lëk këÿo itox iÿ gër ataxan, re ko: «Talita kumi», mëne ngëÿ: Endënaw kanil, ga re këme! ⁴² Ataÿ kwengweremët endënaw eÿ, xwëša ko ceg do ko yëtënd, anëka sëk baÿo bëniy epëxw gë bëki. Bër wat bax eÿo bën šëg këbi benjëw beÿ ga xurik ašaran in. ⁴³ Yesu xëÿara këbi aye bëxwën endënaw eni cësinali endey eÿo. Fel këbi eno yël er ko yamb in.

End Yesu gër Nasaret eÿ

6 Ata Yesu xani ko na, wëaÿi ko kwël gër Nasaret, gër ed raf ko. Sëfër këni gë bëšëfan bërexëm bën. ² And ħatëguk *akey and eteyëta aÿ*, ye ko këbi sëyalirand gër aciw acaleya. Dek ŷëmb bani bër obaxët bën, do ga këbi šarandëra këni wëkarënd: «Feye wa šotëgu ko eÿo? Orenik or mondake wa šot ko? Do mondake ko rind becarax bendako rako beÿ gë otaxan odexëm ok? ³ Ax gi ex na nde mëÿ ex afika ar otëx an, asëniw ar Mari an? Ax gi ex na nde bošinëm ex Šak gë Yose, gë Yud do gë Simoÿ? Do bëšinëm bëtoxari beÿ cëÿ, ax gi ex na nde gër ndebi ro dëÿ exëni?» Ata në eÿo babi ħëpëgënanaxënënd endexëm eÿ. ⁴ Ata yaka këbi Yesu: «Alawënel ar Kaxanu an, gër angol andexëm fo këno yafënd, ado ðek ðek in gër bërexëm do gë bër ekun ebat gë mëÿ bën.» ⁵ Ata ecarax gematak aÿo mëndan bana exo di na. Bëšëxwëra bëfënëpëne fo fakën babi ga ħëmbara këbi. ⁶ Mondako šaran baÿo Yesu end oÿëpëgënan odebën eÿ.

End olawën or bëšëfan epëxw gë bëxi eÿ

Ata Yesu ko sëfërand bëngol bënd ler gër Nasaret beÿ ebi tëyalirax. ⁷ Wëac këbi bëšëfan epëxw gë bëxi bën, lawën këbi eni ye bëxi bëxi sam ga yël këbi panga ind enëbi nëcëtaxënënd bangoc bañëÿenax iÿ. ⁸ Fel këbi bëte eni mëlayand ošët fo do këreni mëland na: ax gi ex na eyamb-yamb, ax gi ex na ambaß, ax gi ex na kodï gër bëmboto. ⁹ Barikan eni peðand ðaped band xalanj, bëte këreni cudand na ðacud baki. ¹⁰ Afel fel babi bëte: «Gër iciw ind kën ħat, baÿiyindën na xali yatir kën xuca. ¹¹ Bëte angëmëne en ñat në angol, do bela bën eni ñëp enun kwëtaya in ba eni ñëp enun ðaxët in, pëxwëcayin obar od lëkak gër osapar orewën ok en kucaxën. Obar oko ex osede or këbi šëndën bela bëjo.» ¹² Ga ye këni bëšëfan bën, femërax këni gër bela end eni nëngwët aniyand andebën eÿ. ¹³ Nëcët kënebi bëyël bëranjëm gër bela. Bëte bëšëxwëra bëranjëm banëbi nëmërand ogu, do bani fakënd.

End ecës ed Şaŋ Batis eŋ

¹⁴ Erod, emun eŋ, wël bax er baxo rind Yesu in gayik oŋac or Yesu ol mongwëli wëli bax. Bërëmar are bani rend mëne *Şaŋ Batis*, ar babi buyind bela an xaniwëk gër ecës, mëŋ şo-taxën ko panga ind ko rixënënd becarax inŋ.

¹⁵ Na fo bani bër bax rend mëne alaŋwënel Eli xaniwëk gër ecës. Na fo bani bête bër bax rend mëne alaŋwënel ar Kaxanu abat, ang ebani akarëk ak, xaniwëk. ¹⁶ Barikan, Erod ga wël ko beŋo dek, re ko: «Yama Şaŋ Batis ir fodëtën bamo gaf ga xaniwëk nde gër ecës.»

¹⁷ Erod mëŋ dëŋ re bax eno tëra Şaŋ Batis do eno pokëra gë gweyele-gweyele lëf gër epëra gayik anëp nëp baŋo ga watar bani gë Erojad, alindaŋ ar abinëm Filip an. ¹⁸ Enimin, Şaŋ Batis mondako baŋo fëlend Erod: «Ax ñap ex na eyo kan abinëx asoxari arexëm an.» ¹⁹ Ata Erojad mbaŋ şus baŋo Şaŋ Batis do ŷandi baŋo eno daŋ, bari abaxo xor na. ²⁰ Ado Erod ayëda baŋo yëdand Şaŋ Batis ga nang baxo mëne ala ar şenene ex, aŋwënek ex. Mëŋ bayik abaŋo seŋ na eno dixëra. Dek baxo şëndënd and këŋo wël aŋ xarak anëngan dëŋ baŋo nënganënd obaxët ol. ²¹ Ata Erod ri ko ofëna or ek-witaxën ed akey and rëŋ këno. Wac këbi gër ñambëran bëlëngw bën do gë bemun bend ocoroda beŋ, ebar ed *Galile* el dek. ²² Ga lilëgu ko abiŋ ar Erojad gër ed ŷëpara bani, ŋan ko xali nëngan këbi Erod gë bër wacëraw babi gër ofëna bën. Ata Erod, emun eŋ, fel këŋo endënaŋ eŋ: «Mëkale er ŷandi ki yo, wëno ayël këmi yël.» ²³ Ga yaşar ko baş ko: «Er këye xara yo ayël këmi yël, ado ex gido mi cet ja mërëxand ebar ed gër ed wun ko ro el.» ²⁴ Ata şan ko endënaŋ eŋ, wëkaw këŋo nëm Erojad: «Ineŋa këmo xara emun eŋ?» Yaka këŋo: «Karalo gaf ir Şaŋ Batis in, ar këbi buyind bela an.»

²⁵ Ga wërëşëtaw ko aŋand lëf gër ed exo emun, xara këŋo: «Er ŷandi ke eye yëlëgu gërëgako gaf ir Şaŋ Batis in polo në inëp.» ²⁶ Ata emun eŋ hi këŋo këŋ gër emëkw, şena këŋo. Barikan ga yaşar baxo xali wël këno bër ofëna bën, ax mënd bana eŋo dëc endënaŋ eŋ er xara ko in. ²⁷ Emun eŋ laŋwën këŋo ataŋ anëkona arexëm abat exo mëlawa gaf ir Şaŋ Batis in. ²⁸ Ye ko, fodëtëgu ko gaf ir Şaŋ Batis in gër ed fëra bano do wëlaw ko në inëp. Fëxwën këŋo endë-

naŋ eŋ. Endënaŋ eŋ şena ko yëlëx këŋo nëm. ²⁹ Bësëfan bër Şaŋ Batis bën ga wël këni endey eŋo, yen këni eman endexëm eŋ gër epëra do wëxëta këno në ŷeg.

End eñëmbën ed eyamb yamb eŋ

³⁰ Oparëxanda ok ga bakaraw këni gër Yesu, reya këni dek bebër riw bani bën do gë dek end sëyaliraw banëŋi bela eŋ. ³¹ Ata yaka këbi Yesu: «Awa yowën ene nacëtaye në er tëb en teyëtax təkër!» Mbaŋ ebani bela bër xeta babi bën: bëjo këni yend bëjo këni hatëgund, ax mënd bana ang këni yambëra ak. ³² Yesu gë bësëfan bën fëra këni polo në ikuluŋ eni nacëtaxën. ³³ Ata bela bëranjëm wat kënëŋi ga këni ye, xwita kënëŋi. Do angol and ex yo bani xani-rawënd eni ye olëngët, gogo nde ga hatët këni. ³⁴ And bani şëpëtand gër ikuluŋ aŋ, Yesu wat këbi bela ga barërëgu këni xali hi këni amëxwër atëm. Aŋo xaŋënan këŋo xali gayik er hi bani ang opeŷ od gë axadac këm fo. Na sëyalira babi beberanjëm xali nëkak. ³⁵ Ga kë xwëyar bësëfan bërëxëm bën sëka këno Yesu do re këni: «Asëyali, ro gër ed hi këne apuŷ ex do anëka wëdëk eñan eŋ. ³⁶ Pelalëŋi bela bën eni capërëra gër ocënga, ed beñëpa el, do gër bëngol bënd ler ro eni yëcërax er këni yamb in.» ³⁷ Barikan mëŋ yaka këbi: «Yëlinëŋi wën dëŋ er këni yamb in!» Yaka këno: «Ba mi ye mi yëcëgu mburu në batama okeme oki band kodï nde, mëni dëbaxën dek ako?» ³⁸ Ata wëka ko Yesu: «Bamburu banjëgwe wa lëkaya kën? Yeyin en nangëgu!» And wëkaraw këni aŋ, yaka këno: «Bamburu banjo do gë oxan oxi.»

³⁹ Aŋo re ko enëŋi pel bela bën dek eni nëpara bëmëxwër bëmëxwër gër ondës ocëkët. ⁴⁰ Ata ŷëpara këni bëmëxwër bënd mar bela keme, beŋo ofëxw oco. ⁴¹ Yesu ga wëd ko bamburu banjo baŋ do gë oxan oxi ol, xeŋa ko orën ol do şëkwa këŋo Kaxanu. Ga xwët ko, hëbëndër ko bamburu baŋ do yël këbi bësëfan bën eni cet. Bête mondako fo şet babi oxan ol xali şot këni bën dek ang ŷëmb bani ak. ⁴² Na yambëra këni xali wëd këni bën dek. ⁴³ Ata bar këni bësëfan bën bakange epëxw gë baki bacaxaken band mburu ind bayëta bax baŋ do gë oxan ol. ⁴⁴ Bër lëŋa babi Yesu bën er ebani, bësöşan bën fo, owëli oco.

End Yesu gër men eņ

⁴⁵ Ataņ ga xucak eņo, Yesu nëyali këbi bësëfan bërëxëm bën eni dëngwa gë ikuluņ iņ ekeg ed anjer, gër Betësayida do mënį bayi ko na ebi pela bela bën. ⁴⁶ And fela këbi aņ, ye ko yaņ në etënd exo calex. ⁴⁷ Ga šëlak eňan eņ, bësëfan bën Ĥat këni gë ikuluņ iņ mërëxand ir anjer xarak ekeg elo bayiw baxo Yesu gër ebar.

⁴⁸ Wat këbi bësëfan bën ga šopa këbi ewac el gayik aped-fed gë ekoc etëm bani xasënd gë ikuluņ iņ. Emëd ekarëk el, Yesu këbi sëfand do ko wëñënd yaņ gër men ang gër ebar fo. Ga sëk këbi, ýandi këņo ebi cand. ⁴⁹ And wat këno ga ko wëñëta yaņ gër men aņ, bësëfan bën yëla këni mène oňeý ex, ax gi ex na mënį. Ata ses këni šor. ⁵⁰ Ga këno nëkon, bën đek šëg këbi benjěw beņ. Ataņ yeyaneli këbi Yesu: «Kapinayin! Wëno ex, këren yëdara na.» ⁵¹ And hi ko polo gër ikuluņ aņ, xucak ekoc el. Ata bësëfan bën đek šaran babi endexëm eņ.

⁵² Gayikwa ýoweý abi pëni bana ecarax end mburu eņ: ga fod babi.

End epakën ed bësëxwëra gër ebar ed Genesaret eņ

⁵³ Ga xegëta këni anjer aņ, Ĥat këni gër ebar ed Genesaret. ⁵⁴ And šëpëta këni gër ikuluņ aņ, bela bën xwita këno ataņ Yesu. ⁵⁵ Ata wëra këni enëbi mëlaraw bësëxwëra bën monëbi gër banakaya bandebën. Motëfelira bano sëfelirand Yesu gand ed ko ye yo. ⁵⁶ Gër ed ko lil yo, hik ingol, hik angol atëm, hik ošënga, tar fëña in banëbi xwëtënd bësëxwëra bën do bano xarand ebi teb eni kwixwëta ndakaņ ambana and acud andexëm aņ. Do đek bër baņo xwixwëtand bën afak bani fakënd.

End bapela band bëxarëk eņ

7 Akey amat, *Ofariseņ* do gë bësälän yow bax gër Yesu ga xaniw këni gër Yerusalem. ² Ata wat kënëbi bësëfan bërëxëm bërëmar ga xoba këni gër eyambëran gë otaxan obuyaraxik, mène ngëņ nebarëxe. ³ Xarak Ofariseņ ok do gë Bësëwif bën đek abani yambëra na nebarëxe šenene otaxan ok, ang rëp bax gër bapela band bëxarëk bërëbën ak.⁴ Angëmène në akwëndaya and gër angol

ye bani, and këni wãýi gër iciw aņ din bani nebarand aye eni yambëraxën. Bëte mbaņ e ebax bend akarëk bend bani fëbënd beņ: eneb ed onëp, eneb ed ofeya el do gë ed bandun band yawale el. ⁵ Ofariseņ ok gë bësälän bën wëka këno Yesu: «Bësëfan bërëy bën inewa këni liyaxënënd mondako, ga këni yambërand gë otaxan obuyaraxik, do ani tēfënd na bapela band bëxarëk bërëbi baņ?» ⁶ Ata Yesu yaka këbi: «Ata ala wënel *Esayi* dal re baxo mène wën bëýëņëna x bër kë labayand hi kën. Ga ýëgw ko wa:

“Bela bëjo gë etëý el fo këne fëbënd, Anjëlän andebën aņ caw Ĥawëta ke;

⁷ Asoro fo këni sorond cale indebën iņ, Osëyali orebën ol bapela band bela fo ex †.”

⁸ Ata re ko bëte Yesu: «Wën, kë yepënënd er re ko Kaxanu in do kën fëbënd bapela band bela. ⁹ Kën yepënënd apela and Kaxanu aņ do kën fëbënd amërëwëra andewën. ¹⁰ Ga re ko *Moyis*:

“Wëj ala an pëbëlëbi norix gë sorix,

Ar këņo xare yo nëm ba sëm ar edaw ex ††.”

¹¹ «Barikan wën këbi sëyalind bela bën: And ki xara ýeý norix ba sorix aņ, axor këy xor eyo pel mène gë er ebax eyo dëcaxën in “Korëbaņ” ex, mène ngëņ Kaxanu yël këyo. ¹² Ax gi ex na nde në end apela andewën aņo, bela bëränjëm anëbi dëcand na bëxarëk bërëbën bën? ¹³ Ata mondako kën yepënënd eyeyan ed Kaxanu el gë apela and yerët kën gë andewën dëņ. Bëte awata wata kën bemenak bend ang eņo ak.»

¹⁴ Yesu wëac këbi gašëxe bela bën. Ga sëka këno amëxwër atëm, re ko: «Wën đek baxëtine đe aye eņun pënixën. ¹⁵ Ýoweý ax gi ex na er kë lil gër ala do eņo buyarën. Barikan er kë šanënd in këņo buyarënënd. ¹⁶ Awa ar gë anëf kala, baxëtëlexo eņo.» ¹⁷ And lil ko Yesu lëf gër iciw aņ, ga sebëgu këbi fac amëxwër aņ, bësëfan bërëxëm bën wëka këno ebi paýën apënëtal aņo. ¹⁸ Ata re ko: «Oko, wën bëte an gi ex na nde gë orenik? Aņun pëni ex na nde mène ýoweý ax gi ex na er kë lilënd gër ala do eņo buyarën? ¹⁹ Er kë lilënd gër ala in gër acël kë Ĥatënd, ax gi ex na gër emëkw. Do and kë hi gër acël aņ, ex paýërax gër apuý.» Ata gë eyeyan elo wësin babi Yesu mène eyamb yamb ed ex yo a wën wënëk. ²⁰ Er re baxo mène er kë

† 7.7 *Esayi* 29.13 †† 7.10 *Andocane* 20.12

šanënd gër ala in këno buyarënënd. ²¹ Gër emëkw ed ala kë ýanand xali ex can: banjêlan bañêñenax bañ, gë eñac eñ, gë orek ol, gë edaŵër el; ²² gë orekar ol, gë añana and kofdi añ, gë oxeý ol, gë njifa ind bela in, gë asëk alakirand fo in, gë oyakërax ol, gë ocir od Kaxanu ok, gë ndafënan in, do gë ofëñirëx ol. ²³ Eyo gër emëkw kë ýanand beño ðek, do and kë šan añ eño buyarën ala an.

End asoxari aliyer eñ

²⁴ Ga xucak eño, Yesu ye ko gër ebar ed këni ŵacënd Tir. Ĥat ko yir fo në iciŵ ga xey këno eni nangëra bela bën mène mëñ yowëk, barikan gogo nde ga nangëraw këni. ²⁵ Ga wël ko nëm ir endënaŵ end hi bax gë angoc añêñenax, yow ko lapaya ko gër osapar or Yesu. ²⁶ Asoxari ajo Agërek ebaxo do xaniw baxo gër Fenisi gand ebar ed Siri. Axara xara baño Yesu eño necët angoc añêñenax añ gër abiŵ. ²⁷ Yesu yaka këno: «Cënil pere eni med obaš ol. Ecemar ed këni yambënd obaš el ax ye ex na eyëbi ðapën bëkwërëkwër. †» ²⁸ Re ko asoxari an: «Eyo ðal ex Axwën, barikan bëkwërëkwër bëñ ðila gër ed këni yambërand obaš këni ŵedfarand bëngacan bënd këni lapëtarand bëñ.» ²⁹ Ata re ko bëte Yesu: «Awa në end eyeyan elo ayakali këmi yakali. Maýil, angoc añêñenax añ anëka šan ko gër abix.» ³⁰ And ŵaýi ko asoxari añ, sëkëx ko mène angoc añêñenax añ anëka šan ko gër abiŵ, alaki fo alaki baxo gër angaŵ.

End apaxo eñ

³¹ Yesu ga xani ko na gër ebar ed Tir, ko ŵaýind ond gër ebar ed *Galile* oñ na do ko xucand gër ed Sidoñ el. Bëña ir anjer in baxo sëfand gand bebët ir «Bangolepëxw.» ³² Fed këni gë bela ga këno wëlanëgu apaxo, ar bax yeyanënd gë ojaŵ fo. Na xara këno eño ñemba exo pakaxën. ³³ And nacët këno caw gër ed hi bani bela añ, Yesu šo ko banëf band apaxo bañ, gë obasa odexëm ok, do wiš këno gë bato bañ gër aniŵ. ³⁴ And xeña ko orën añ, yën ko atëm, re ko: «Efata», mène ngëñ Dëmëtayayin. ³⁵ Atañ lëmëtayak banëf bañ do lëkwëtarëk aniŵ añ, apaxo añ ýana ko ko yeyandërand

† Bëšëwif bën odañët banëbi ŵacënd bër benëñ becëxe bën.

šenene. ³⁶ Yesu xëña këbi eni cësinali endey eño. Barikan axëña yo axëña bela bëjo año bani reyarand kaš-kaš. ³⁷ Mokuri xuri bax ang šaran babi xali bani rend mène Yesu becaraxik fo ko rind. Banëf band bër ðapaxo bañ ko lëmëtënd, do baniŵ band bamuma bañ ko lëkwëtënd eni yeyandëraxën.

End eñëmbën ed mburu eñ

8 Akey amat, bela bën ga barëreğu këni omëxwër otëm, xeta këno gašëxe Yesu. Ga wata ko mène bela bëjo er yamb in ani cot bana, ŵac këbi bësëfan bërexëm bën do re ko: ² Nëkoyinëbi bela bëjo, ðek ke xaýënanënd elod bakey batas këne sëfarand, bari ani gi ex na gë eyamb yamb. ³ And këmëni fela yambërarëxe añ, bon këni sorox gër fëña gayik bërëmar caw xaniw këni. ⁴ Yaka këno bësëfan bën: «Mondake wa kënëbe lëbaye tëb ro?» ⁵ Año ŵëka këbi Yesu: «Bamburu banjëgwe wa lëkaya kën?» Yaka këni: «Banjongëbaki.» ⁶ Fel këbi bela bën eni ñëpara gër ebar. Ga xana ko ko bamburu banjongëbaki bañ, šëkwa këno Kaxanu, hëbëndër ko do yël këbi bësëfan bën enëbi cetëra amëxwër añ. Ata šet këno ala kala aton ðek ang ebani ak. ⁷ Bëte bëngan ebaxëna, ga xana këbi Yesu, šëkwa këno Kaxanu do re ko bëte enëbi cetëra bela bën. ⁸ Na yambëra këni xali ŵed këni. Bayitarak mburu in në ðakange banjongëbaki. ⁹ Bela bër lëba babi na yatijo bën er hi bani në owëli onax. Ata ga yambëra këni, Yesu fel këbi eni maýira. ¹⁰ Atañ mëñ gë bësëfan bërexëm bën fëra këni gër ikuluñ do kwël ye këni gër ebar ed Dalëmanuta.

End amatinali and gër orën eñ

¹¹ Akey amat, *Ofariseñ* yow baxëna na eno mëkara Yesu. Ga ýandi këbi eno bon, ŵëka këno ebi masin ecarax emat eni nangaxën mène gër orën xaniw ko. ¹² Ata yepandëra këno Yesu gër onden ondexëm endebën eñ, yën ko atëm do re ko: «Wën bela bëjo, ineŵa këne ŵëkaxënënd mun masin ecarax en nangaxën mène gër orën xaniw këme? Dal in këmun felënd, ecarax an wat na.» ¹³ And Ĥata ko eño añ, Yesu baka ko polo gër ikuluñ eni kegëtaxën anjer añ gë bësëfan bërexëm bën.

End lewir ir Ofarisej eņ

¹⁴Bësëfan bën axwëya xwëya bani eni pena mburu iņ. Amat fo wëläli bani gër ikuluņ. ¹⁵Ata re ko Yesu: «Kwëÿëtayin lewir ir *Ofarisej* in do gë lewir ir od Erod in †.» ¹⁶Ata ga wël këni eņo, bësëfan bën këni yëland mène ga bani gë mburu këm yeyanaxën baxo mondako Yesu. ¹⁷Ga wata ko Yesu mène mondako këni yëland, wëka këbi: «Ineŵa kën yëlanënd mène ga hi këne mburu këm yeyanaxën këme mondako? Xali gërëgako aņun pëni ex na nde er re këme in? Wën ŷoŵeÿ an kaman ex na nde pere? ¹⁸Ata wën and mokem xem këņun đe ogaf ok. Gë bangës hi kën bari an watërand na, gë banëf hi kën, bari an wëlërand na. ¹⁹An kwita ex na nde gë bamburu banjo lëba bamëni bela owëli oco? Do bacaxaken band bayëtara babi baņ, bakange banjëgwe bar ban?» Yaka këno: «Bakange epëxw gë baki.» ²⁰Bëte an kwita ex na nde and lëba bamëni gë bamburu banjongëbaki bela owëli onax aņ? Bakange banjëgwe fëxw baņun bacaxaken band bayëtara babi baņ? Yaka këno: «Bakange banjongëbaki.» ²¹Ata re ko bëte Yesu: «Do wën xali gërëgako, ŷoŵeÿ an kaman ex na nde?»

End Yesu do gë ašiwëk ar gër Betësayida eņ

²²Yesu gë bësëfan bën ħat këni gër Betësayida. Wëlanëgu këno na ašiwëk do xara këno eņo pakën. ²³Ata Yesu lëk këņo ašiwëk an gër ataxan do las këņo xali šan këni ingol iņ. Ga xwëša këni, wiš këņo gër bangës do fëđ këņo. And fëđët këņo aņ, wëka këņo: «ŷëÿ nde këy watënd na?» ²⁴Ga xëwëta ko ašiwëk an, re ko: «Në ewat mëni bela bën ang batëx fo, bari ayexëra këni yexërand đe.» ²⁵Yesu fëđ këņo gašëxe. And fedët këņo aņ, ašiwëk an fak ko ataņ, do ko watërand šenene. ²⁶Yesu fel këņo exo maÿi gër ndebën, kërexo baka na gër ingol.

End Piyer do gë Yesu eņ

²⁷Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ye bax gër bëngol bënd ler gër Sesare ir Filip. Gër fëña,

† Yesu, ga yeyan ko mondako, er ĵandi baņo ebi pëni mène eni kwëÿëtand er wata bani *Ofarisej* do gë od Erod in.

wëka këbi: «Gër onang or bela, wëno noÿo këni rend hi këme?» ²⁸Yaka këni: «Bela exëna bër kë rend wëj ex *Šaņ Batis*; bëjō wëj ex alaŵënel Eli, do bëjō bëte wëj ex, alaŵënel ar Kaxanu abat, ang bëtëraw këni ak.» ²⁹«Do wën cëņ, ine këne rend?» Yaka këņo Piyer: «Wëj ex Afexën an.» ³⁰Ata Yesu xëņa këbi xali mène eņo ala këreno pelëđ na.

End ecës ed Yesu eņ

³¹Ata amëd aņo ĵana baxo Yesu këbi felënd bësëfan bën mène, mëņ Asëniŵ ar ala an, mbaņ ko soro. Bëxarëk bër Bëšëwif bën, gë *bëšadaxan bëlëngw* bën do gë bësälën bën ašus këno šus xali eno đëxw gër ecës. Barikan gë akey atasën aņ, exo kani gër ecës. ³²Kerët felëra babi bësëfan bën beņo. Ata Piyer ga nacët këņo këņo rexërand. ³³Barikan Yesu ga nekona ko gand bësëfan bërëxëm, xëņan këņo Piyer: «Nacëtaxële fa Sindan, anjëlan andey aņo and bela fo ex, ax gi ex na and Kaxanu!» ³⁴Ata and ŵac këbi amëxwër do gë bësëfan bërëxëm aņ, re ko: «Ar ĵandi këņo exe tëf an tebëlexo ebal ed gaf irexëm fo el. Gilexo aŵelëk ar exo toro mbaņ në end oŵac oram exe tëfaxën. ³⁵Ar kë xwël aniyän andexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin aniyän andexëm në end oŵac oram do në end Atëfëtan an, afexën ko fexën. ³⁶Ineŵa këņo feca ar kë šotëra đek bebër hik gër ngwën ro bën xarak axo pexën ex na enjëŵ endexëm eņ? ³⁷Do gë ineŵa ko nëmb ala an enjëŵ endexëm eņ? ³⁸Ar këņo šëfënan yo endam, do gë end eyeyan edam eņ, mërëxand ir anjex and kë rind orekar do and bëŵwendëran aņo, wëno Asëniŵ ar ala an bëte ašëfënan ke šëfënan endexëm eņ yatir këme bakaw gë enjaran end Faba eņ do gë omeleka omënek ok.»

9 Ata re ko bëte Yesu: «Dal in këmün felënd, ang xwëšara kën ro ako, bërëmar ani cës na watërexë owun or Kaxanu ol ga yowëk gë panga itëm.»

End enjaran end Yesu eņ

²Ga xucak bakey banjongamat, Yesu ŵac këbi Piyer gë Šak do gë Šaņ eno daņëta yaņ në etënd ecakax. Ga ħat këni, owati or eman end Yesu ol nëngwëtak gë ogës odebën.

³ Wëdëk banjëm bandexëm baŋ kē yegënd jing-jing do fešëk nēmëc ang ko xorëdoxo ala exo pešën anjëm gër ebar ro ak. ⁴ Ata bësëfan bësas bën wat kënëbi pëlët Eli gë *Moyis* ga kēni xanar gë Yesu. ⁵ Piyer ga fab kēŋo Yesu, re ko: «Asëyali, bon yedox ene bayiye ro! Dine baner batas: amat andey, amat and Moyis do aŋo and Eli.» ⁶ Piyer abaxo nangënd na er ko rend in, gayikwa anjiŷ aŋ lëk babi xurik mēŋ do gë bošandaŵ. ⁷ Aŋo fedawëk aŋar do laß kēbi kwëc. Wëlik oniŵ ga kē re: «Awa ajo ex dë Asëniŵën, ar pëlöt gër yomb iram an, baxëtindëno.» ⁸ Ataŋ bësëfan bësas bën nēkonara kēni jey, wat kēno Yesu gabat. ⁹ Ga kēni šëla etënd el, Yesu xëŋa kēbi mēne ala kēreno pelëd na er watëgu kēni in xali mēŋ Asëniŵ ar ala an exo kani gër ecës. ¹⁰ Ga xwëtaya kēni gër oŵëkw eyeyan elo, kēni wëkarënd bën bësas er wacayak ekani ed gër ecës in.

¹¹ Ga xucak eŋo, bësëfan bën wëka kēno Yesu: «Inecëŋ kēni rend bēšalen bën mēne afo exo yow pere Eli dāmana exo yowaxënegu afexën an?» ¹² Yesu yaka kēbi: «Eyo Eli ayow ko yow exo kanindëra beŷ dëk. Ax gi ex na nde aŷëgw yëgw kēni bēte mēne wëno Asëniŵ ar ala an, ašus kēne šus bela bën do ene torondëra mbaŋ? Ine yëla kën wën? ¹³ Gërëgako, nangin mēne Eli anëka yow ko, barikan ang yëgw kēni endexëm ak, wëlaya kēno ang yandi kēbi ak.»

End lëmëta ind gë angoc añëŋënax eŋ

¹⁴ And baka kēni Yesu, gë Piyer, gë Šak do gë Šaŋ gër ed ebani bësëfan bēšëxe aŋ, sëk kënëbi amëxwër atëm and bela ga xeta kënëbi do wat kënëbi bēte bēšalen ga kēni šampëre gë bën. ¹⁵ Bela bën ga wat kēno Yesu, šaran kēbi bën dëk do kēni xašërend endexëm eŋ eno cëma. ¹⁶ Ata Yesu wëka kēbi bësëfan bër šëni baŋo bën: «End ineŵa kën šampërend gë bëjo?» ¹⁷ Yakaw ko gër amëxwër asošan abat: «E Asëyali, lëmëta iram in wëlanëgu kēmi. Gë angoc añëŋënax and kē xanënd oniŵ lapar kēni. ¹⁸ Gër ed ex yo kēŋo rebënd do exo ĥatëndërend oŷënga oŋ, gë ocupërëšup ok gër etëŷ xali, exo ŋaŷ cemeŋ. Axara xara kēmëni bësëfan bërey bën eno necët angoc añëŋënax aŋ, bari ano kor ex na.» ¹⁹ Ata re ko Yesu: «Ata

wën anjex and bela bër gë oŋëpëgënan hi kën dë. Xali niŷe fa kēme bayi gë wën? Xali niŷe fa kēmun buŋan? Mëlanëgune tan lëmëta in!» Ata wëlanëgu kēno. ²⁰ And fabër kēni gë Yesu aŋ, angoc añëŋënax aŋ yëngëndëra kēŋo lëmëta ijo. Wëc ko gër ebar do ko xënëcëtarand gë ocupërëšup ok gër etëŷ. ²¹ Na ex Yesu wëka kēŋo sëm ir lëmëta: «Elod niŷe ko hind mondako?» Yaka ko: «Elod imeja. ²² Eŋo dāŵaxën, angoc añëŋënax aŋ alap kēŋo lapënd: baŋo gër xodux, baŋo gër men. Barikan wëŋ angëmëne yëŷ xor kēy na, kēla kaŷënanëlexi wa, kēla dëcalëbo! Kaŷënanëlexi biyi!» ²³ Yaka kēŋo Yesu: «Re kēy angëmëne yëŷ xor kēy... Gër ar xwëta ke wëno an, beŷ dëk wëndëk.» ²⁴ Ataŋ xaka ko sëm ir itox: «Wëno axwëta xwëta kēmi. Maraw eye dëca wëno ar gë oŋëpëgënan ajo!» ²⁵ Yesu wat kēbi bela bën ga kēni wëraraw bura-bura endexëm eŋ. Xëŷan kēŋo angoc aŋ: «Wëŋ angoc añëŋënax and kē xanënd oniŵ, canël gër lëmëta ijo ga re kēme! Bët din kërey bakaw na.» ²⁶ Angoc añëŋënax ĥerëndëra kēŋo, yëngëndëra kēŋo xali lëmëta in do kwël šan ko. Ata lëmëta in, šet gër ebar, laki ko ang ašësëk fo. Bëranjëm bax rend mēne anëka xoti ko. ²⁷ Barikan Yesu lëk kēŋo gër ataxan. Ga xanin kēŋo kwengwëremët, itox in xwëša ko ceg.

²⁸ And ŵaŷi kēni Yesu gë bësëfan bën gër ici-w aŋ, wëkax kēno: «Inecëŋ sëkwanaxën kēmi monëcët angoc añëŋënax aŋo?» ²⁹ Yesu yaka kēbi: «Angoc añëŋënax andako rako aŋ gë cale fo ko šanënd!»

³⁰ Ga xani kēni na gër hi ebani, Yesu gë bësëfan bën ye kēni cangët ebar ed *Galile* el. Axey xey baŋo eni nang bela bën gër ed hi ko. ³¹ Bësëfan bërexëm bën babi sëyalirand do babi felënd mēne mēŋ Asëniŵ ar ala an asëra kēno sëra do eno dāŵ. Barikan yatir akey atasën axani ko xani gër ecës. ³² Ayëda bani yëdand Bësëfan bën eno mēka ba ine ex ekani ed gër ecës. Ababi fëni na ine ex eyeyan elo.

End asëfan alëngw eŋ

³³ Yesu gë bësëfan bën ĥat kēni gër Kafarë-nawum. And hi kēni lëf gër ici-w aŋ, wëka kēbi: «End ineŵa ban šampërewënd gër fëña?» ³⁴ Šësina kēni yem gayik gër fëña end ba noŷo hik asëfan alëngw an bani xanarëgund. ³⁵ And

ÿëpa ko aŋ, Yesu re ko: «Angëmëne ala eŋo ÿandi exo gi alëngw gër engam, gilexo abemban ar ðek. Gilexo bëte ariyenin ar bela ðek!» ³⁶ Ata Yesu felaw këŋo itox, xwët këŋo mërëxand, re ko: ³⁷ «Ar këŋo lëkaya yo itox indako rako në end oŵac oram, wëno dëŋ lëkaya ke. Ar ke lëkaya an, anëka lëkaya këŋo bëte ar laŵënëgu ke an, ax gi ex na wëno fo lëkaye ke.»

³⁸ Ga xucak eŋo, asëfan ar bano ŵacënd Şaŋ an fel këŋo Yesu: «Asëyali, biyi ar këbi necëtënd bëyël gër bela watëgu këmo, xarak axo gi ex na ar engam endebi.» ³⁹ Yaka këŋo Yesu: «Ar kë rind ecarax gë oŵac oram an, wën këreno cëban na gayik ala ax kor na exo di mondako bëte exo cena exe yeyanan eñëŋë-nax. ⁴⁰ Ar abo koŷër ex na an, arebi ex. ⁴¹ Ar këŋun rëmbën yo men gayik bër *Kërisët* hi kën an, ðal in këmun felënd, aşot ko şot amaşën andexëm aŋ.»

End beñëŋë-nax eŋ

⁴² «Barikan ar këŋo lënan eñëŋë-nax abat gër bër ŵak endam ado ex gi itox, er feca doŋo eno dëxën angaŷ aŋoxixën and eyamb, do eno ðap gër anjer eŋo noŷilexën. ⁴³ Angëmëne ataxan andey aŋ ki lënanënd eñëŋë-nax eŋ, kacal ñot ey ðap! Pecanëlexi ey ðil gër aniyan and din gë ataxan amat gë exi bayi tak baki do ey ŋat gër xodux or ax ðomind na. ⁴⁴ [Fën oŷën ol ani cësënd na, bëte xodux ol ax ðomind na.] ⁴⁵ Angëmëne sapor irey in ki lënanënd eñëŋë-nax eŋ, kacal ñot ey ðap! Pecanëlexi ey ðil gër aniyan and din gë sapor ibat, gë exi bayi tak oxi do Kaxanu exi ðap gër xodux or ax ðomind na. ⁴⁶ [Fën oŷën ol ani cësënd na, bëte xodux ol ax ðomind na]. ⁴⁷ Angëmëne angës andey aŋ ki lënanënd eñëŋë-nax eŋ, nongoloyëtël ey ðap! Pecanëlexi ey ðil gër owun or Kaxanu gë angës amat, gë exi bayi tak baki do Kaxanu exi ðap gër xodux ax ðomind na ⁴⁸ [Fën oŷën ol ani cësënd na, bëte xodux ol ax ðomind na]. ⁴⁹ Gayikwa ala ar ex yo ang ongal fo ko sëk gë xodux ol. ⁵⁰ Ongal oŋ er şenene ex, barikan and kë xac aŋ, mondake kë ÿëŵ gaşëxe? Nëwël ex ola orewën ol ang ongal fo en co-taxën aketëxeta aŋ gë bela bëşëxe bën.

End ecapër ed eñër eŋ

10 Yesu ga xani ko na, ko yend ond gër ebar ed *Yude* oŋ, ekeg *Yurëdeŋ* in. Ata barërëgu këni gaşëxe bela bën, bamëxwër bamëxwër, do xeta këno. Do mëŋ ang ŵër baŋo ak, këbi sëyalirand end Kaxanu eŋ. ² Ata *Ofariseŋ* ok ÿandi këbi eno di atëy. Ga sëka këno, ŵëka këno: «Aŷap nde ŷapëk asoşan eŋo pela alindaŵ?» ³ Yesu yaka këbi: «Ineŵa fel këŋun *Moyis*?» ⁴ Re këni: «Moyis ga re ko mëne icën iŋ ñëgwënëleŋo alindaŵ kayëta ir acapëra eŋo pelaxën.» ⁵ Aŋo re ko Yesu: «Në end emëş endewën eŋ, ÿëgwënaxën këŋun apela aŋo. ⁶ Barikan and ŷanak ngwën aŋ, and bay këbi Kaxanu bela aŋ, er ri babi asoşan an gë asoxari an. ⁷ Mëŋ ex asoşan an afo ebi ŋaŵëta nëm gë sëm, do eni bar gë alindaŵ. ⁸ Bën bëxi bër ŷërërëk bën eni gi eman emat, ani bo na gaf gë gaf. ⁹ Mëŋ ex, Kaxanu and këbi bar eñër asoşan gë asoxari aŋ, ax ñap ex na ala ebi capëreli.» ¹⁰ And baka këni gër iciŵ aŋ, bëşëfan bën ŵëka këno Yesu ebi paŷën endey eŋo. ¹¹ Ata re ko: «Asoşan ar këŋo fela yo alindaŵ do eŋo ñër asoxari aşëxe, në emenan eŋo asoxari aŷanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an. ¹² Bëte angëmëne asoxari eni capër gë icën indexëm iŋ do exo ye eŋo ñërëx asoşan aşëxe, në emenan eŋo asoşan aŷanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an.»

End Yesu do gë obaş eŋ

¹³ Bela ŵëlaw babi na obaş gër Yesu ebi calen mokwëtan otaxan ok. Barikan bëşëfan bën xeŷë-naxën kënebi. ¹⁴ Ata xoŷ ko Yesu ga wat eŋo. Ŵac këbi bëşëfan bën, re ko: «Tëbinëbi obaş ol eni yow gër ndam, kërenëbi pëng na gayik bër hik ang obaş ak bën xwënëk owun or Kaxanu ol. ¹⁵ Dal in këmun felënd, ar ax ma ex na owun or Kaxanu ol ang itox fo an, axo ðil na gër owun olo.» ¹⁶ Ata Yesu ga ŵë-gara këbi na obaş olo, şalendëra këbi mokwëtan otaxan ok.

End ar gë napul eŋ

¹⁷ Ata ga ko ye Yesu, asoşan abat sëf këŋo gë ongër fo, lapaya ko mopoxi gër osapar orexëm do ŵëka këŋo: «Asëyali ar şenene, pelële ine

ÿapëk me dind me cotaxën aniyand and din aṅ?»¹⁸ Yesu yaka këṅo: «Ineṽa këye ṽa-caxënënd ar ſenene? Kaxanu gabat ex ar ſenene an, ala ar ſenene ax gi ex na.¹⁹ Ax gi ex na nde anang nang këy ḅapela ḅaṅ: “Këreyo ḅaṽ na ala, kërey dina orekar ol, kërey deka na, këreyo nëgwëſan na ala, ḅëte këreyo menan na ala, pëḅëlëḅi norix gë sorix?”»²⁰ Yaka ko ala ajo: «Asëyali, elod icambenjar ſëf këme ḅapela ḅaṅo ḅek.»²¹ Ata ga nëkon këṅo, Yesu xëḅënan këṅo end ala ajo eṅ. Fel këṅo: «Emat ḅayi ki. Yel ey pan ḅek acota andey aṅ eyëḅi yëlëra kodî in ḅëxaṽënaṽik, ata këy ſot napul iſëm yaṅ gër orën. And këy ri ko mon-dako aṅ, yowëḅ ey gi aſëfan aram.»²² Barikan ala ajo ga wël ko eyeyan elo, ṽëṅënin ko dëxas in do kwël ye ko gë oxoṽ fo gayik ar gë napul iſëm ebaxo.²³ Yesu ga nëkon këḅi jey bela ḅën, fel këḅi ḅëſëfan ḅërexëm ḅën: «Awa ḅër gë napul ḅën bon këḅi yëka eni ḅilaxën gër owun or Kaxanu.»²⁴ Ata ḅëſëfan ḅën wëlandëra këḅi ga wël këni eyeyan elo. Baſ ko ḅëte Yesu: «Obaſ oram, ata ḅër gë napul ḅën bon këḅi yëka eni ḅilaxën gër owun or Kaxanu.»²⁵ Gelemba saxëk exo kuca gër imëd ind icëkwër gë exo dil ar gë napul an gër owun or Kaxanu.»²⁶ Ga wël këni ḅëte eṅo, ḅëſëfan ḅën wëlandëra ḅëte këḅi kaſ kaſ do këni wëkarënd: «Do noṽo ngwa kë xor exo pex?»²⁷ Yesu ga nëkon këḅi gaſëxe, yaka ko: «Gër Kaxanu ḅek wëndëk, ḅari gër wën bela ax mënd ex na.»²⁸ Aṅo re ko Piyer: «Nëkod ḅiyi ga ſebëraw këmi ako ḅek ſëfaxën këmi wëj.»²⁹ Yesu yaka këṅo: «Dal in këmun felënd, ar këḅi ſebëgu gër iciṽ, nëm gë ſëm, gë ḅobinëm gë obaſ orexëm do gë ocënga odexëm në end oṽac oram, do në end Atëfëtan andam eṅ, gë təkër ak axo kaṽën na.³⁰ Ata gërëgako dëṅ ko ſot ḅakëlëḅëd keme: Bëciṽ, gë ḅëmaṽe ḅëtoſan, gë ḅëmaṽe ḅëtoxari, gë onëma odanjëm, gë obaſ, gë ocënga, do gë toro, ḅëte ecan ecan, ex tëndaw aniyand and din aṅ.³¹ Bëlëngw ḅëranjëm kë hi ḅemban do ḅemban ḅëranjëm kë hi bëlëngw.»

End ecës ed Yesu eṅ

³² Ond yaṅ gër Yerusalem oṅ bani yend do Yesu lëngw bax fëña in. Bëſëfan ḅën ḅek yëḅu babi. Bela ḅër babi ſëfand ḅën ḅëte ayëdara

yëdara bani. Ata Yesu ṽac këḅi eno tëka gaſëxe ḅëſëfan epëxw gë ḅëxi ḅën eḅi nangën er këṅo ḅatënëgund in.³³ Re ko: «Awa nëkod ga këne yende yaṅ gër Yerusalem. Ala ke lëxwëx na wëno Asëñiṽ ar ala an gër otaxan od *bëſadaxan bëlëngw* do gër od ḅëſalen. And këne xiti do eḅi ketan ene ḅaṽ aṅ, ene ḅëxw gër otaxan od ḅër ḅenëṅ ḅecëxe.³⁴ Bër ḅenëṅ ḅecëxe ḅëjo, ke lëſëra, ke ſëpandëra, ke ſëwëra ḅamana ene ḅaṽaxën. Barikan, and kë xuca ḅakey ḅatas aṅ axani këme xani gër ecës.»

End okar od ſak do gë ſaṅ eṅ

³⁵ ſak gë ſaṅ, ḅoſëñiṽ ḅor Sebede, ga ſëka këno Yesu, re këni: «Asëyali, aṽandi ṽandi këbo ḅiyi eyëbo yël er këmi xara in.»³⁶ Re ko: «Ineṽa ṽandi këṅun?»³⁷ Yaka këno: «Yëlëlēḅo mi ketëna: abat gand liṽ, ajo gand ſame and këy ṽëpa gë enjaran eṅ gër owun oreṽ aṅ.»³⁸ Ata re ko Yesu: «Wën an nang ex na er kën xarand in. Axor nde kën xor en ceb akalama and toro and këme ſëḅ aṅ? Bëte ayëxw nde kën yëxw enun ḅuyi ang këne ḅuyi ak?» Yaka këno: «Axor këmi xor.»³⁹ Re ko ḅëte Yesu: «Dal ex aſëḅ kën ſëḅ akalama and këme ſëḅ aṅ, ḅëte abuyi kënun ḅuyi ang këne ḅuyi ak.⁴⁰ Barikan end ene ketëna abat gand liṽ ajo gand ſame eṅ, ax gi ex na wëno këṅun yël. Kaxanu, ḅër ṽap këḅi ḅën wëxëtan këḅi ḅaṽëpara ḅaṅo.»⁴¹ Ga wël këni eṅo ḅëſëfan epëxw ḅën, xoṽën këñëḅi ſak gë ſaṅ.⁴² Yesu, ṽac këḅi ḅën ḅek re ko: «Anang nang kën mëne bëlëngw ḅër ḅenëṅ ḅecëxe ḅën awun këni wunënd gë ḅḅëña gër bela ḅër gër owar oreḅën, do ḅëſëm ḅën aṽasin këñëḅi ṽasinënd or gapak oreḅën ol.⁴³ Bari wën këren dind na mondako gër enga endewën. Ar ṽandi këṅo exo gi ar gapak gër enga endewën an, malexo exo gi ariyenin arewën.⁴⁴ Bëte ar ṽandi këṅo exo gi alëngw an, gilexo xadëp ir bela ḅek.⁴⁵ Gayikwa wëno Asëñiṽ ar ala an er yow këme mun diyenin do me meḅ aniyand andam aṅ ang acosa and këni fëxaxën bela ḅëranjëm fo, ame yow ex na ene diyenin.»

End Yesu do gë ašiwëk eŋ

⁴⁶ Yesu gë bësëfan bën Ĥat këni gër Yeriko. Ga këni xuca angol aŋ, bela bëranjëm kënebi sëfand bura-bura. Ašiwëk ar këno wacënd Barëtime, asëniw ar Time, yëpa baxëna ler gër fëña do ko xararand. ⁴⁷ Ata wël ko mëne Yesu Ibënasaret Ĥatëguk. Na yana ko ko xeÿënd: «Yesu, Yesu, Asëniw ar *Dafid*, kaÿënanëlexi wa wëno!» ⁴⁸ Ata bela bëranjëm këno xeÿë-naxënënd: «Wëji, cësinal fa!» Barikan aŋo baš ko okeÿ oŋ: «Asëniw ar *Dafid*, Asëniw ar *Dafid*, kaÿënanëlexi wëno!» ⁴⁹ Ata xwëša ko Yesu, re ko: «Macëguno tan!» Ga këno wac, këni rend: «Kapinal ey kani, në emac exi.» ⁵⁰ Ata xani ko xwiriš, lap ko gër ebar acud atëm aŋ do wël ko gand Yesu. ⁵¹ Ata re ko Yesu: «Ineŋa yandi ki mi din?» Yaka këno: «Asëyali, me ciwëta yandi ke!» ⁵² Ata re ko Yesu: «Awa ga xwëta këye ako, ciwëtal!» Ataŋ watëra ko šenene do sëf këno kwël Yesu gër fëña.

End Yesu gër Yerusalem eŋ

11 Yesu gë bësëfan bërexëm bën Ĥat këni gër Betëfage do gër Betani, bëngol bënd ler gër Yerusalem bëŋ, ler gër *etënd ed gë bañarëka*. Ata Yesu ga këbi lawën bësëfan bëxi, ko rend: ² «Yeyin gër ingol ind gër lëngw, ata këno sëk mokap ipali ind elod ala aŋo në-paxën ex na. Pëtëguno ene mëlanëgu. ³ Angëmëne ala wëka këŋun ba ine këno fë-taxënënd, yakayidën mëne Axwën an yandi këno. Ataŋ këno sebëtëgu.» ⁴ Ga ye këni bësëfan bëxi bën, sëk këno ipali iŋ ga xap këno beŋ gër fëña, ler në ebët ed iciw. Ata fët këno. ⁵ Bër hi bax na bën re këni: «Xey wën, ine këni rind? Ineŋa fëtaxën këno ipali iŋ?» ⁶ Ata yaka këni ang re baxo Yesu ak, sebën kënebi wëla këno. ⁷ And Ĥateli këno gër Yesu aŋ, labëra këni engoÿ end ipali eŋ gë banjëm bandebën baŋ exo nëpaxën Yesu. ⁸ Bëte bëranjëm rendëra këni tar fëña in: banjëm, do gë opat od fongëtëraw bani gër apuÿ. ⁹ Ata xeta këno Yesu: bëjo gand lëngw, bëjo gand emban. Ga këni ye, këni xeÿënd šor:

«*Hosana!* Betalexo gë oŋwac or Axwën ol!
Betalexo ar kë yowënd an.

¹⁰ Betalex owun or kë yowënd ol,

owun or axarëk arebi *Dafid* ol.

Hosana! Awa wëlilex de eŋo xali yaŋ gër orën!»

¹¹ Ga Ĥat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw and Kaxanu. And nëkondëra ko dek na aŋ, sëfër këni gë bësëfan epëxw gë bëxi bën ond gër Betani oŋ. Anëka xwëyar bax amëd aŋo.

End andan eŋ

¹² Ga xeyëk, Yesu fëdar këni enjo eŋ. Ga xani këni na gër Betani eni baka gër Yerusalem.

¹³ Wat ko caw andan ga nëtëk aye. Šapa ko ngwa exo nang ba arëw rëwëk. Ga Ĥat ko, sëk ko tudëŋ opat fo gayik ax ŋat bana nand kë rëwënd ondan na. ¹⁴ Ata re ko: «Bëtëdin ala ax kwëca na exo yamb odëwëreŋwen oday.» Wël këno bësëfan bën.

¹⁵ Yesu gë bësëfan bën Ĥat këni gër Yerusalem, lëf gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ata yana ko këbi wäÿënd bër bax fandërand bën do gë bër bax yëcërand na bën. Yämëra ko bëkwëtaya bënd bënëmb bër kodi bëŋ do gë bañëpara band bëfan bër olëxwëte baŋ. ¹⁶ Ala abaŋo seŋ na exo mëlarand yëÿ na gër yangana ir Aciw and Kaxanu. ¹⁷ And babi sëyalind aŋ ko rend: «Wën an pën ex na nde er re ko Kaxanu in mëne Aciw and cale and benëng bend bela dek ex? Do wën nëngwët këni emayi ed bërek.» ¹⁸ Ga wël këno, *bëšadaxan bëlëngw* bën do gë bëšalen bën, këni šaland osit or eno daŋaxën. Barikan amëxwër aŋ bani yëdand gayik bela bën dek gër oŋëkw babi lëkënd osëyali or Yesu ol. ¹⁹ And xwëyarëk aŋ, Yesu gë bësëfan bërexëm bën šan këni angol and Yerusalem aŋ.

²⁰ Ga këni bakaw gëbër, bësëfan bën wat këni andan aŋ ga Ĥayëk dek gë odëmbët ak.

²¹ Ata ga xwita ko Piyer er xuca bax në ganëka in, re ko: «Asëyali, nëkoda andan and xare këy ganëka aŋ, dek Ĥayëk.» ²² Yaka ko Yesu: «Kwë-tayino Kaxanu! ²³ Dal in këmun felënd, ar xwëta këno Kaxanu an axor ko xor eŋo pel etënd elo: “Bedital ro ey dapayax gër anjer.” Er re ko in ahi kë hi angëmëne aŋo nëpëgënan ex na gër emëkw edexëm. ²⁴ Mëŋ këmun felaxënënd mëne dek er këni xara yo gër cale, kwëtayin mëne anëka šot këni. Ata ko ri Kaxanu ang xara këno ak. ²⁵ Barikan and këni xani cale aŋ

do en kwita ala fenan këno na oxoÿ, tebanino enun tebanaxën Sorix irewën ir ex yaŋ gër orën wën bëte bamena bandewën baŋ.
²⁶ [Sorix irewën ir ex gër yaŋ orën aŋun teban na de bamena bandewën baŋ, angëmëne wën anëbi tebanënd na bela bën.»]

End or gapak or Yesu en

²⁷ Yesu gë bësëfan bën bakaw këni gašëxe gër Yerusalem, gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Yesu ga ko nekondëra lëf, hatëgu këni na *bëšadaxan bëlëngw* bën, gë bëšalen bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën. ²⁸ Ata wëka këno: «Kërëš wëj gë or gapak or fe këyëbi wäŋaxënd bela bën ro? Noÿo wa yël ki or gapak or ey dixënënd mondako olo?» ²⁹ Yesu yaka këbi: «Emat fo këmun wëka wën bëte. Yakayine ata këmun fel gë or gapak or fe rixën këme eŋo. ³⁰ Xobuyi or babi buyind bela *Šaŋ Batis* ol, noÿo wa lawënëgu baŋo? Orën ol nde ba bela bën nde? Yakayine de!» ³¹ Ata bën këni nekënekärënd: «And këne yakaye mëne orën ol lawënëgu baŋo, ata exo de ine bayik biyi ane kwëta exe na end *Šaŋ Batis* eŋ? ³² Bëte and këne yakaye mëne bela bën lawënëgu baŋo, amëxwër aŋ...» Ga banëbi yëdand bela bën rexën bani mondako gayik bën dek wä bax mëne *Šaŋ Batis* ala wënel ar Kaxanu ebaxo. ³³ Ata yaka këno: «Biyi ami nang ex na.» Aŋo re ko Yesu: «Wëno bëte amun pel na ba gë or gapak or fe këme rixënënd beŋo.»

End apënëtal and bëŋan bëxeÿax eŋ

12 Ga xucak eŋo, Yesu ga këbi sëyali gë bapënëtal bëlëngw bër Bëšëwif bën, ko rend: «Mondako ri baxo ala ar gë andëda and reseŋ. Ga xece in jey andëda and reseŋ aŋ, nac ko gër aparëfac ambëxw and eni karaxënënd omen od reseŋ ok do ri ko bëte egaŋ ed ošën. And sebënan këbi bëŋan eni cetërend gë mëŋ reseŋ in and kë sëg aŋ, ye ko kwël damana angol and caw. ² Amëd and kë sëgëdërand reseŋ aŋ, lawënëgu këŋo ariyenin abat gër bëŋan bëŋo eno yël ošet orexëm ol gër er rëw bax gër andëda and reseŋ. ³ Barikan ga sëra këno bëŋan bën, šëwëra këno xali do šëñëta këno taxan. ⁴ Lawënëgu këŋo ariyenin axinëm. Sam ga hatëgu ko, fëmëra këno,

širëra këno gë otebën sebën këm. Ga wäŋ këno, baka ko bëte taxan. ⁵ Lawënëgu këŋo bëte اساسën, laŋ këno. Mondako bëtëraw bani bëriyenin bëranjëm. Barikan, bëŋan bën rixëra kënebi: bëŋo axëm xali exo tëkwaya; bëŋo bëte alaŋ momonaŋ. ⁶ Asëñiŋ arexëm ar pëlot gër yomb irexëm an fo bayi baŋo Axwën andëda an. Ata lawën këŋo ngwa ga yëla ko mëne bëŋan bën afëb këno fëb. ⁷ Barikan, caw fo bayiw baxo ga watëgu këno. Ga wäcër këni, re ko abat: «Yo ajo ex ngëŋ ar kë bëteli andëda an. Dawënëŋone ebo bayixën andëng aŋ.» ⁸ Bëŋan bën ga sëra këno na, laŋ këno, do lap këni eman eŋ wëgërëxe yabët kece ir andëda and reseŋ in.

⁹ «Awa mondake yëla kën ko ri axwën andëda and reseŋ an? Ax gi ex na nde ata ko yow ebi dawëra bëŋan bëŋo do andëda and reseŋ aŋ ebi tebënan bëšëxen? ¹⁰ Wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënek od rek: «Ekaŋ ed šus bani bëbay el bakan këni xali ri këni ekëla ed aciŋ el †.» ¹¹ Gër Axwën xaniwëk eŋo do gër bangës bandëbi ešaraxik ex.» ¹² Ata ga wël këni eŋo, bëlëngw bër Bëšëwif bën këni šaland eno tëra Yesu ga fëni këbi mëne bën babi rend gë apënëtal aŋo. Barikan ga yëda kënebi amëxwër aŋ seb këno na, do kwël šapër këni.

End šagale eŋ

¹³ Ga xucak eŋo, bëlëngw bër Bëšëwif bën lawën kënebi *Ofariseŋ* do gë od Erod eni tëyi eno yifa Yesu exo yeyan er këno cëndëanaxën. ¹⁴ Ga hat këni, re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne wëj ar dal hi këy. Šenene fo këyëbi sëyalind bela bën end Kaxanu eŋ. Wëj ala ayo yëdand na, ay nekönënd na noÿo ki baxëtënd. Awa gërëgako, pelëläbo ngwa ba aŋap nde ŋapëk šagale ir Sesar in. Mi medënd nde ba mi teb emed el nde?» ¹⁵ Ga wata ko Yesu mëne bëŋëŋëxax bër kë labayand hi këni, yaka këbi: «Ineŋa kën šaland ene cëndën? Mëlanëgune tan atama and kodï me nekön.» ¹⁶ Fëxwën këno atama amat. Ga xana ko, Yesu wëka këbi amëxwër aŋ: «Dëxas ir noÿo wa ex gër atama aŋo?» Yaka këni: «Ir Sesar.» «Do oŋac ol cëŋ?» Yaka këni bëte: «Orexëm ex!» ¹⁷ Aŋo re ko: «Mašino Sesar er xwën ko in do Kaxanu

† 12.10 *Calemoñëw* 118.22, 23

erexëm in.» Ata ang yaka baxo ak, Ofarisej ok do gë od Erod šarandëra këbi xali.

End ekani ed gër ecës eņ

¹⁸ Ata ĥatëgu këni Bëšëwif bër kënëbi wacënd *Osadusej*. Bën bax rend mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Ga sëka këno Yesu, re këni: ¹⁹ «Asëyali, baxëtël apela and yëgwën këbo *Moyis* aņ: “Asošan ar këno sebëta alinda wë gë itox këm an, abinëm dëngileņo asoxari an eno cotënaxën obaš ar šësëk an †.” ²⁰ Xarak, ocambenjar ocongoki ebaxëna aminëmëra. Iyanar in yër ko, šës ko. Sebëta këno alinda wë obaš këm. ²¹ Ata šambenjar ixinëm in bëteli këno asoxari an. Mëņ bëte šës ko. Sebëta këno obaš këm. Mondako fo bax end šambenjar isasën eņ. ²² Šësëra këni bën bëcongëbëxi bën dek xali gabatak aņo cotën ex na obaš asoxari ajo. Ata asoxari an šës ko mëņ bëte. ²³ Awa yatir ekani ed bësësëk cëņ, alinda wë ar noyo wë ko hi asoxari ajo gayikako ocambenjar ocongoki oko a yër yër bano?» ²⁴ Ata yaka këbi Yesu: «Ado wën, edif ed lif kën el nde. Aņun pën ex na nde er rek Oñëgw Omënëk in. Bëte an nang ex na panga ind Kaxanu iņ? ²⁵ Enimin, amëd and këni xanira bela gër ecës aņ, eñër ax bo na. Asošan aņo cala na asoxari, bëte asoxari aņo ñandi na asošan. Er këni hi bela bën ang omeleka od yaņ gër orën fo. ²⁶ End mëne bësësëk bën axani këni xanind gër ecës eņ, wën an pën ex na nde gër akayëta and yëgw ko *Moyis* er fel baņo Kaxanu yatir šanayaxën baņo gër acëc and gë xodux in? Ax gi ex na nde mondako re baxo: “Wëno ex Kaxanu ar yata këbi *Abëraxam*, *Isak* do gë *Yakob* an.” ²⁷ Kaxanu, Kaxanu ir bëbëngw exo, mëņ ani terënd na gë bësësëk. Ata wën *Osadusej* ok mbaņ lif kën gër eņo.»

End bapela banëngw eņ

²⁸ Ašalen ar Bëšëwif wëleli baxëna ecampëre elo. Ga wat ko mëne Yesu šenene yaka këbi *Osadusej* ok, sëka këno, wëka ko: «Pelële ngwa gër bapela band *Moyis*, and fe ex anëngw aņ?» ²⁹ Yesu yaka këno: «And rek: “Baxëtël wëj ar enëng end *Isërayel* an, Kaxanu, Axwën arebi an, gabat fo hi ko Axwën.

³⁰ Ijanëlo Kaxanu, Axwën arey an, Dek gë yomb irey ak, gë enjëw endey ak, Dek gë panga indey ak, gë aniyand endey ak.”

³¹ «Baxëtël and bëtëguk aņ: “Balindëlexi end ala ašandax eņ, ang ki balënd end gaf irey ak.” Ata apela akuca ex na baki baņo.» ³² Ata re ko ašalen an: «Asëyali, dal reya këy mëne Kaxanu ibat fo ex, išëxe ax gi ex na. ³³ Ala kala ijanëlo Kaxanu gë dek yomb irexëm ak, gë anjëlan andexëm ak, gë oja wë odexëm ak. Bëte balindëlexi end ašanda wë eņ ang ki balënd end gaf irexëm ak. Edi ed mondako el xucak dek ocafaxa od momëlën ok do gë ocëxen ok.» ³⁴ Yesu ga wat ko mëne šenene yaka baņo ašalen an fel këno: «Wëj ata dam gër owun or Kaxanu hi këy.» Barikan elod yatijo, gabatak abax yëxw na eņo mëka yëy.

End Afexën eņ

³⁵ Akey amat, Yesu ga këbi sëyalira gër *Aciw* and Kaxanu, wëka këbi bër baņo baxëtënd bën: «Mondake këni rexënënd bësälën bën mëne Afexën an, eji wë ed emun *Dafid* exo? ³⁶ Xarak, *Dafid* mëņ dëņ are baxo rend, ga yëm ko gë Angoc Amënëk aņ: “Axwën an fel këno Axwën aram an, yow ey ñëpa ro gand li wë iram, xali mi korën bër šus ki bën eyëbi bëñaxën.” ³⁷ «Nëkoyin mëne *Dafid* mëņ dëņ Axwën këno wacënd. Mondake cëņ hi ko eji wë?» Ata amëxwër aņ këno baxëtënd gë onënga fo.

End bësälën eņ

³⁸ Yesu ga këbi sëyali bëte ko rend: «Titaliyindënëbi bësälën bën. Monëngan këbi nënganënd eni yexërand gë bocud bond gëšëc boņ, do bela bën enëbi cëmarand gër bapedëraya. ³⁹ Moņan ĥan këni bañëpara band gër lëngw baņ lëf gër baci wë bacaleya do band gër ed kë hi ñambëran baņ. ⁴⁰ Bën xali gër bëci wë bëndebën kënëbi lexëxënd *bësoxari bësëbëta sebëta* bën. Xarak, bën watak cale ind ašak ašak iņ enëbi cëkwaxënënd bela bën. Mëņ ex kiti indebën iņ gë pit fo kë yëka.»

End oyël or Kaxanu eņ

⁴¹ Ga yëpa ko Yesu ler gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, këbi nëkonënd bela bën ga këni

† 12.19 *Acariyakinëm* 25.5-10

xwët kodî in. Wat këbi bër gë napul bëranyëm ga këni xwët kodî ir bon. ⁴² Ĥatëgu ko na asoxari axaÿënaxik, asebëta-sebëta. Ata xwët ko bëtama bëki bënd ax tøk bana ado biye ibat. ⁴³ Ata Yesu wac këbi bësëfan bëraxëm bën do re ko: «Dal in këmun felënd, er xwët ko asoxari axaÿënaxik asebëta sebëta ajo gër ak-wëtaya and oyël in nëmëcak er wëlaraw këni dek bela bëjo in. ⁴⁴ Gayikwa bela bësëxe bën ga ÿëmb këbi acota wëlxënëgu këni er xwët këni in, barikan asoxari ajo dek acota andexëm aŋ, do gë er ko yambënd exo di yaxënënd in wëlagu ko.»

End eyëcar ed Aciw and Kaxanu eŋ

13 Ata Yesu gë bësëfan bëraxëm bën këni şanënd yangana ir Aciw and Kaxanu in. Aŋo re ko asëfan abat: «Asëyali nëkonël bameŋ band bongaÿ baŋ ang yëlëra këni ak, monje yek de!» ² Yaka këŋo: «Wat këy nde bameŋ band bongaÿ baŋo, ado gë ekaÿ gebatak ax bayi na eyëlëtërëxe, dek kë yëcar!» ³ And ĥat këni gër etënd ed gë bañarëka aŋ, Yesu ÿëpa ko paß gë Aciw and Kaxanu aŋ. Ata Piyer, gë Şak, gë Şaŋ do gë Andëre, bën bësëfan bër bayi bax na gë mëŋ bën wëka këno: ⁴ «Pelëlëbo wa nand fe kë yëcar Aciw and Kaxanu aŋ? Bëte amatinali and fe kë ĥatëgu mi nangaxën mëne ekwët ed beÿ dek el ĥatëguk?» ⁵ Yesu yaka këbi: «Wën titinayin, ala këreŋun yifað na. ⁶ Bëranyëm kë ÿana ex yowërawënd gë oŋac oram ol, do eni dend: “Wëno ex Afexën an!” do enëbi nambeli bela bëranyëm. ⁷ Angëmëne në ewëlëran end olandër gër owar or caw do en wëlënd bongëbër bond olandër gër ed lëg kë, këreŋun yëburaf na gayik betëm bendako rako beŋ afo ex ŋatëgu. Bari ax gi na pere ekwët ed ngwën el. ⁸ Asakërëra këbi ÿana ebi takërërand bela bën, gë enëng gë enëng, gë ebar gë ebar. Bëte obebët odëmar arëg kë ÿana ex dëgënd ebar el do bela bën ašësëra këni ÿana eni cësërand enjo eŋ. Aŋana fo kë ÿana mondako toro iŋ ang toro ind asoxari ar ŋanar këni orëw ak.

⁹ «Wën kapinayin gayik alëxw kënun ÿana enun dëxwënd gër kiti në end oŋac oram. Axëmëra kënun ÿana enun këmërand gër baciw bacaleya në end oŋac oram. Awëlara kënun

ÿana enun mëlarand gër bëlëngw do gër be-mun betëm en deyaraxënënd endam eŋ.

¹⁰ Atëfëtan aŋ afo ex gi pere mopemëra gër bela dek, gë enëng gë enëng. ¹¹ Nand kënun wëland enun dëxwëx gër kiti na, këren dendërand na ang kën yakaf ak. Yëyanindën er kën yëland amëd aŋo in gayik Angoc Amënek aŋ këŋun ÿana eŋun yëlënd. ¹² Bëte alëxwër këni ÿana eni dëxwërend bela bën gër ecës në end oŋac oram: abat eŋo dëxw imaÿe ind acël amat gë mëŋ iŋ, ajo eŋo dëxw itox indexëm iŋ. Bëte obaş ol aŋwereli kënebi ÿana enëbi merelind bëxarëk bërebën bën xali enëbi daŋ në end oŋac oram. ¹³ Aşus kënun şus dek bela bën në end oŋac oram. Barikan ar kë xemëna xali yatir kë xwët endexëm an, afex ko fex. ¹⁴ And kën wat ga şanayaw ko Awëndëran aşaraxik aŋ gër ed bayik ax ŋap ex na, ar kë fënënd an pënileŋo aye er re këme in. Ata ar këŋo sək eŋo gër ebar ed Yude an, gërëxëlexo end osënd eŋ. ¹⁵ Ar këŋo sək eŋo yaŋ në ejur ed këbe an, gërëlexo. Kërexo pedanëd na yeÿ lëf. ¹⁶ Bëte ar këŋo sək eŋo gër oşënga an, gërëxëlexo. Kërexo bakanëd na gër iciw acud atëm andexëm aŋ. ¹⁷ Mbaŋ këni soro bësoxari bër gë bacël bën do gë bër gë bëtox bënd në oyer beŋ. ¹⁸ Karayino Kaxanu kërex ŋatëgu na toro iŋo amëd and gë ayem aŋ. ¹⁹ Bakey baŋo, bakey band toro itëm ex. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën iŋ ala ax wat na toro indako rako iŋ, bëte toro indako rako din ax gi na. ²⁰ Kido Axwën an axo başëta bana bakey band toro baŋo, ala gabatak ax pex dona. Barikan abaşëta başëta ko në end bela bër yata këbi, në end bër fit këbi gër ebar ro. ²¹ Awa angëmëne ala exo canayaw do exo dend mëne mëŋ ex afexën an, wën këren maf na! Bëte ala exo canayaw exo dend fën exo afexën an, wën këreno kwëtað na! ²² Moñëmb këni ÿëmb bëfexën bënëgwëş bën. Bëte moñëmb këni ÿëmb bëlaŋwënel bënëgwëş bër kë şanayaw bën. Ari këni ÿana eni dind be-carax, gë bërëcaxik enëbi nambelixën bela bën. Ata xali gë bër yata këbi Kaxanu ak, nambelidonëbi kido awënd wënd bax. ²³ Awa wën titinayin ga nangën këmun ako gana-gana fo dek beŋo. ²⁴ Gë bakey band toro baŋo, wur in dek kë şamëdan. Eñan eŋ ax yat na, bëte fa-caŋ in ax peş na. ²⁵ Oŋal oŋ axwëcëtarä kë

ÿana ex kwëcëtarawënd, ðek bebër gë panga gër orën bën kē sēngērëbëtaraw. ²⁶ Amëd aŋo kēne watëgu wëno Asëñiŵ ar ala an ga kēme šëlaw gë ðaŋar ðaŋ, gë panga itēm do gë ðek enjaran endam eŋ. ²⁷ Ata mēni ðaŵën omeleka odam ok eni ye: oko apën-eñan, oko acëla-eñan, oko ambataš, oko ambëtëb. Mondako kēne ðarënëgu ðek bela bër yata kēmēni bën elod gër ed sëlëk ebar, do gër ed sëlëk orën.

²⁸ «Er kēmūn sēyalind ijo, pënileŋun gë apënëtal and andan aŋ. And kē šosënd ofini aŋ do and kē nētënd opat aŋ, wën anang kē nangënd mēne ecaša el ðam ex. ²⁹ Awa andamat fo ex, sam en watënd betēm bēnd fel kēmūn beŋo ga kē ĥatëgu, nangin mēne ðam ex me ðakaw wëno Asëñiŵ ar ala an. Anëka sēkaw kēme xali gër ebët. ³⁰ Dal in kēmūn felënd, wën an nemira na pere ex ŋataxënëgu ðek beŋo. ³¹ Orën ol ašapër kē šapër do ebar el ayëcar kē yëcar. Barikan eyeyan edam el din ir din kē ðayi.

³² «Akey aŋ do gë apëxëd and kē ĥatëgu beŋo aŋ, Faba gabat nangëk. Omeleka od yaŋ gër orën ok ani nang ex na, bēte wëno Asëñiŵ ar ala an ame nang ex na. ³³ Mëŋ ex wën titinayin, perēnayin do en calend gayikako an nang ex na niye kē hi beŋo. ³⁴ Er kē hi ang endey end ala seb kēbi bēriyenin bën gër iciŵ indexēm fo. Ga ye ko kwël ðamana angol and caw. Ala kala sebēnan kēŋo or gapak or ko ÿana exo diyenixënënd, do fel kēŋo anëkona ar ebët an kērexo nambinand na. ³⁵ Kēren nambinand na gayikako an nang ex na nand ko ðakaw axwën iciŵ na: ðamat exo ŋatëgu genëka, ðamat emëd ekarëk el, ðamat and kēni yatand ošare aŋ, ðamat gëbër. ³⁶ Mëŋ ex kemēnayin kēdi kēmūn fēnga ga rašëra kēŋun and kēme ĥatëgu amëd and ðayik an yëla bana aŋ. ³⁷ Er fel kēmūn ijo, bela ðek kēmēni felënd: Perēnayin!»

End eðaŵ ed Yesu eŋ

14 Bakey ðaki fo ðayi bax ebi ŋat Bëšëwif bën *Ofëna or Apexa ol*, do gë or mburu ind gë *lewir* kēm ol. Ata *bëšadaxan bëlëngw* bën, gë bëšalen bën, kēni šaland osit or eno tēraxën Yesu ol do eno ðaŵaxën. ² Are bani rend: «Kērenëŋo tēraye na ðe yatir ofëna kēdi kē wonjo do enëbo mereli bela bën.»

End šëlakun ir angiri eŋ

³ Amëd aŋo hi baxo Yesu gër ingol ind Betani, gër iciŵ ind Simoŋ, ar gë amey an. Ayambëra baxo yambërand lëf ga lilëgu ko asoxari. Šëlakun ir ekaŷ ed *alëbatër* ir gë angiri lëkayaw baxo. Angiri ijo gë opëtëfët od atëx and kēni ŵacënd *nar* ðar bani do xem bax mbaŋ akanji aŋ. Asoxari ajo, ga fodët ko na šëlakun in, xoš kēŋo Yesu gë angiri in gër gaf. ⁴ Ata xoŷën kēno bërëmar do kēni nekënekärënd: «Ineŵa nēxenaxën ko angiri ijo? ⁵ Axor xor doxo exo pan angiri ijo ðatama okeme otas ašand do kodī in ebi yëlëra bēx-aŷëanaxik bën.» Mondako bano renarand asoxari an. ⁶ Barikan Yesu re ko: «Wën tebino ðe. Ineŵa kēno hëbandëraxënënd? An nang ex na nde enjekax rin ke? ⁷ Gayikako din gë bēx-aŷëanaxik bën hi kën axor kën xor enëbi din enjekax nand kēŋun ŷandi yo, ðari wëno ame ðayi na din gë wën. ⁸ Er xor ko exe din in ri ko. Gana gana fo xoš ko angiri in gër eman endam ðamana ene mëxwëtaxën gër ŷeg. ⁹ Dal in kēmūn felënd, gër ed kēni femëra yo bela Atëfëtan andam aŋ gër ngwën ro, areya kēni ÿana eni deyand bēte er rin ke asoxari ajo in. Mondako kēno ÿana eno kwitaxënënd.»

End njifa ind Yuda eŋ

¹⁰ Yuda Isëkariyot, asëfan ar Yesu hi baxo, ang hi bani bësëfan epëxw gë bëxi ak. Mëŋ ye bax gër *bëšadaxan bëlëngw* wëlëregu kēni ang kēbi rëca eno tēraxën Yesu ak. ¹¹ Ado gë onënga fo ðaxët bano do fëna bani mēne kodī kēno yël. Elod amëd aŋo baxo šaland Yuda nand kē ŷap ebi tēran Yesu na.

End ecemar emënëk eŋ

¹² Yatijo bax akey añanar and bani yambënd Bëšëwif mburu ind gë *lewir* kēm aŋ. Bēte yatijo fo banëbi ĥašënd opeŷ od šadaxa ir Apexa ok. Bësëfan bën ŵëka kēno Yesu: «Feye wa ŷandi ki ey yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el? Pelëlëbo mëŋ kēmi ye mi cemërax?» ¹³ Na laŵën kēbi bësëfan bëxi, re ko: «Yeyin gër angol. Ata kēno sēk asošan ar lëbinak epeya ed gë men, tēfayino. ¹⁴ Gër ed ko lil, wën bēte ðilidën eno pel axwën iciŵ an mēne wëno

Asëyali arewën an wëkak: “Feye ex wa aciw and gër ed këmi yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el wëno gë bësëfan bëram aŋ?”¹⁵ Ata këŋun wësin aciw and yaŋ gër ed xwëtëra ko beŋ dek. Fën kën šemërax ecemar ed Ofëna or apexa el.»¹⁶ Ga ye këni bësëfan bëxi bëjo hat këni gër angol. Sëkëx këni beŋ bën ang fel babi ak do šemërax këni ed Ofëna or apexa el.

¹⁷ Apenëka aŋ, Yesu gë bësëfan epëxw gë bëxi bën hatëgu këni na. ¹⁸ Ga yëpara këni eni yambëra, Yesu re ko: «Dal in këmun felënd, gër ed këne yambërande ro dëŋ hi ko ar enga endewën ar ke lëxw an.» ¹⁹ Ga šaminara këni bësëfan bën, këno wëkand abat abat: «Wëno nde ex?» ²⁰ Yaka këbi: «Ang hi kën epëxw gë bëxi ak, ar kë xacand në edëyamb edebat gë wëno hi ko. ²¹ Dal ex wëno Asëñiŋ ar ala an ašës këme šës ang yëgw këni endam ak. Barikan, eñëŋenax etëm këŋo hi ar ke lëxw an. Er saxëdoŋo mëŋ këreno dëw dona.»

²² And bani yambërand aŋ, Yesu wëd ko aton and mburu, šëkwa këŋo Kaxanu do hëbëndër ko. Ga yël këbi bësëfan bën, re ko: «Cetërin mburu iŋo, eman endam eŋ ex!»²³ Wëd ko bëte andëmba and gë ngoy aŋ, ga šëkwa këŋo Kaxanu yël këbi do yëlar këni bën dek. ²⁴ Aŋo re ko: «Ngoy ind šëb kën iŋo ex, ošat oram oŋ! Ošat oŋo kë šar eni cotaxën bëla bëranjëm eter ed din gë Kaxanu el. ²⁵ Dal in këmun felënd, doru këme feland ngoy iŋ xali yatir këme šëb ingašax iŋ gër owun or Kaxanu.»

²⁶ Yesu gë bësëfan bën, ga yëwëra këni na od *Calemoñëw* ok, ye këni kwël gër etënd ed gë bañarëka. ²⁷ Ata re ko Yesu: «Wën dek kë šapër ene teŋ gabat, ang yëgw ko alaŋwënel ak: “And këno laŋ axadac aŋ, oyel ol eni capër †.”

²⁸ Barikan and këme xani gër ecës aŋ, gër ebar ed *Galile* këme yed mun cënix.»²⁹ Ata re ko Piyer: «Ado eni capër bëjo dek wëno ami teŋ na!»³⁰ Yesu yaka këŋo: «Dal in këmi felënd doru gëmëd dãmama exo yata baki ecare el, wëj anëka këye yaxëta batas.»³¹ Barikan Piyer re ko bëte: «Ado ex gido alaŋ këni laŋ gë wëno ak kënebo laŋ, din ami yaxëta na.» Ata sošanara këni bësëfan bën dek mondako.

End gër Getësemani eŋ

³² Ga hat këni gër ed bani wacënd Getësemani, Yesu fel këbi bësëfan bërexëm bën: «Cëniyine ro me nacëta me calew!»³³ Wac këbi Piyer, gë Šak do gë Šaŋ eno dafëta. Ga hi këŋo ñar eman eŋ, lëbëk anjiŋ atëm gër emëkw edexëm. ³⁴ Fel këbi bësëfan bën: «Yomb iram in šaminak, ecës fo bayi ke. Cëniyine ro, barikan këreŋun daš na de!»³⁵ And nacëta ko aŋ, foxi ko. Rën ko eyiŋ el ñës gër ebar do ko šalend. Ga këŋo xara Kaxanu, eŋo pangacën apëxëd and toro aŋo kido awënd wëndëk. ³⁶ Ga ko šale, ko rend: «Faba, wëj xorëk ey di beŋ dek, pangacënële toro ind kërexe wëcan iŋo. Barikan dil de ang yandi ki wëj ak, ax gi ex na ang yandi ke wëno ak.»³⁷ Ga baka ko gër ed sebëgu babi Piyer, gë Šak do gë Šaŋ, sëk këbi ga këbi raš. Re këŋo Piyer: «Oko Simoŋ, në edaš exi de. Apëxëd amat and riw këme aŋo nde wëj ay kor ex na exi per?»³⁸ Perënayin en calexën këdi këŋun naŋëta. Ala an gër onden këno yandind exo di er ya-pan këŋo Kaxanu in. Bari në end oñandi od eman na ko sëkwanaxënëd.»³⁹ Ga nacëta ko gacëxe Yesu ko šalexënd ang šale baxo añanar ak. ⁴⁰ Bakaw ko akinëm, sëk këbi gašëxe Piyer gë bošandaŋ ga këni xond, eni këwëtayin dëŋ bani sëkwanënd. Ga nëngëtara këni, ani nang bana mondake këno yaka Yesu. ⁴¹ And bakaw ko atasën aŋ, re ko: «Wën dašëraraleŋun, do teyëtayin. Dek ex! Anëka hatëguk apëxëd and këne sëra wëno Asëñiŋ ar ala aŋ do ene dëxw gër otaxan od bëwendëran. ⁴² Kaniyin ene yeye! Asošan ar ke lëxw an në etëkaw exe!»

End etëra ed Yesu eŋ

⁴³ Në yeyan bayi baxo Yesu ga hatëgu ko Yuda, asëfan arexëm abat ang ebani epëxw gë bëxi ak. Mëŋ lëngweliw babi amëxwër and bër wëlaraw bax: bëjo oduxuma, bëjo okwëlek-wële. *Bëšadaxan bëlëngw* bën, gë bëšalen bën, do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën laŋwëngu babi eno tëra Yesu. ⁴⁴ Ar baŋo lëxwënd an nanganëme ijo fel babi: «Ar këmo wëga an, mëŋ ex, tërayino eno mëla do eno dëkayax aye.»⁴⁵ Ataŋ ga hatëgu ko gër Yesu, Yuda re ko: «Asëyali, ata wëga këŋo.»⁴⁶ Bër lëngwëngu

† 14.27 Sakari 13.7

babi bën wëlën këno Yesu, sëra bën. ⁴⁷ Ata asëfan abat regëgu ko duxuma, sañ ko bad anëf and xadëp ir *aşadaxan alëngw* aņ. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Wëno arek nde hi këme er yow kën ene tëra gë oduxuma do gë okwëlekwële? ⁴⁹ Key yo key ga bane xetand wa do bamun sëyalirand gër yangana ir Aciw and Kaxanu, bari ane tëra bana. Barikan gërëgako anëka kën hatand er rek Oñëgw Omënëk in.» ⁵⁰ Ata bësëfan bën dek şapëran këno Yesu do hërëra këni. ⁵¹ Şambenjar baņo sëfand Yesu, ga şeraya ko gë anjëm fo. Ga sëra këno, ⁵² nëyëtëra ko, sebën këbi anjëm aņ and şeraya baxo aņ, hër ko tëb gë eman eņ.

End Yesu do gë bëxiti eņ

⁵³ Bër sëra baņo Yesu bën wëla këno gër iciw ind *aşadaxan alëngw*, gër ed barërëgu bani dek *bëşadaxan bëlëngw* bën, gë bëxarëk bër Bëşëwif bën do gë bëşalen bën. ⁵⁴ Ata Piyer këbi sëfand nacët ako xali hat ko lëf gër yangana ir *aşadaxan alëngw*. Ga yëpa këni gë bënëkona bën, ko yesand xodux ol. ⁵⁵ Bëşadaxan bëlëngw bën, gë Amara and bëxarëk bër Bëşëwif aņ dek bani şaland amëd aņo osede or këno nagaşanaxën Yesu exo gixën ar edaw; bari yoweÿ abani şot na. ⁵⁶ Gayikwa bëranjëm bax reyand osede or ebax enëgwëş or këno nëpaxën Yesu. Barikan anëgwëşëtëndër bani nëgwëşëtërend. ⁵⁷ Bërëmar and këni xani aņ eni dend: ⁵⁸ «Biyi awël wël këmo ga ko re: “Wëno ayam këme yam Aciw and Kaxanu aņ, do and kë ri bakey batas aņ me kanin acëxen, and ani bay na bela.”» ⁵⁹ Bëte gër endey eņo dëņ, anëgwëşëtëndër bani nëgwëşëtërend osede orebën ol. ⁶⁰ Ata xani ko *aşadaxan alëngw* an, xwëşa ko mërëxand gër Amara do wëka këno Yesu: «Ba yoweÿ ay yaka na nde? Ay wëlënd na nde ang këni nagaşandërand ak?» ⁶¹ Yesu xor ko yem. *Aşadaxan alëngw* an wëka këno gaşëxe: «Ba wëj nde ex Afexën an, Asëñiŵ ar Kaxanu ir këmo şalend biyi an?» ⁶² Aņo yaka ko Yesu: «Iyo, ata go dëņ ex. Wën awat këne wat wëno Asëñiŵ ar ala an ga yëpa këme gand liw ir Ar gë panga dek an. Bëte awat këne wat ga këme şëlaw gë baņar band gër orën baņ.» ⁶³ Ga logën këno na, *aşadaxan alëngw* an hesëra ko banjëm bandexëm baņ do ko rend: «Otede nde bayik na enëbe wële?

⁶⁴ Awël wël kën ang şir këno Kaxanu ak. End fe wëndan këno?» Ata bën dek nëp këno do këni rend mëne Yesu ar edaw ex. ⁶⁵ Ata bërëmar kwël na fo yana këni motëpan Yesu. Bëjo eno kap gë anjëm gër dëxas eno bëjaxën. And këno wëj aņ, eno mëka: «Cakil ba noÿo wëj ki!» And fim këno gand bënëkona bër Aciw and Kaxanu aņ xanax këno gë bacënen.

End eyaxëta ed Piyer eņ

⁶⁶ Amëd aņo Piyer, gër ed yëpa baxo bayi baxo gëd gër yangana ir *aşadaxan alëngw*. Yow ko endënaŵ end bax riyenind na. ⁶⁷ Wat këno Piyer ga ko yesa, nëkon këno aye gër dëxas, re ko: «Wëj bëte enga emat hi kën gë Yesu Ibënasaret.» ⁶⁸ Ata Piyer ga ko yax ko rend: «Wëno ado ame nang ex na, axe pëni ex na dëņ er këy rend in.» Ga yaka ko mondako kwël şan ko, do ye ko gër yangana ir lëf. Ata amëd aņo yata ko ecare el. ⁶⁹ Endënaŵ eņ ga wat këno gaşëxe këbi felënd bër hi bax na bën: «Ajo ar enga emat gë Yesu exo.» Piyer yax ko gaşëxe. ⁷⁰ Ga nëkak təkër, bër wël baņo endënaŵ bën re këno bëte Piyer: «Dal ex, wëj ar engaga eņo hi këy gayikako Abëgalile hi këy!» ⁷¹ Aņo yaşar ko mo njaşar Piyer: «Angëmëne anang nang këmo ala ajo, corëlexe Kaxanu.» ⁷² Ataņ ecare el yata ko akinëm, Piyer xwita ko ang fel baņo Yesu ak: «Damana exo yata baki ecare el, wëj anëka këye yaxëta batas!» Ata ga şan ko na, ko sesëxënd.

End Yesu do gë Pilat eņ

15 Mopëd gëbër, *bëşadaxan bëlëngw* bën, gë bëxarëk bën do gë bëşalen bën yëpaxën këni end Yesu eņ. Amara aņ dek barërëgu bani. Ga xap këno na Yesu, wëla këno eno dëxwëx gër *Pilat*. ² Ga hateli këno, Pilat wëka këno Yesu: «Wëj nde ex emun end Bëşëwif eņ?» Yaka ko: «Iyo go dëņ ex!» ³ Ata na këno nëgwëşandërand bendanjëm bëşadaxan bëlëngw bën. ⁴ Pilat wëka këno gaşëxe: «Ba yoweÿ ay yaka na nde? Ay wëlënd na nde dek bend këni nagaşanënd beņ?» ⁵ Barikan Yesu gematak axo yaka bana. Eņo şaran baņo Pilat.

End edaŵ ed Yesu eŋ

⁶ Ofëna or Apexa kala, *Pilat* asebët baŋo sebëtënd andepëra amat, ar këno yata Bëšëwif an. ⁷ Andepëra hi baxëna and bano ŵacënd Barabas. Gë bošandaŵ wëreli banëfi bëlëngw bëliyer bën xali laŵ këno ala, ga won-jok angol aŋ. ⁸ Ga ye këni amëxwër and Bëšëwif aŋ yaŋ gër eyang ed Pilat, ŵëka këno eŋo tebët ar epëra abat ang wëren babi ak. ⁹ Ata ŵëka këbi *Pilat*: «Ŷandi këŋun nde motebët emun end Bëšëwif eŋ?» ¹⁰ Mama ŵëka babi mondako ga nang baxo mëne *bëšadaxan bëlëngw* bën nê end oyakëraxi lëxwaxën bano Yesu. ¹¹ Barikan bëšadaxan bëlëngw bën fel kënebi amëxwër aŋ eno nëŷali Pilat eŋo tebët Barabas. ¹² Ata Pilat ŵëka këbi gašëxe: «Mondake ŷandi këŋun mo di ar këno rend wën emun end Bëšëwif exo an?» ¹³ Yaka këni šor: «Pikalo! Pikalo!» ¹⁴ Pilat ŵëka këbi bëte: «Ineŵa wën ko?» Aŋo xeŷ këni kaš-kaš: «Pikalo, Pikalo maŋ nê osëx!» ¹⁵ Ga ŷandi këŋo eni ŋan endexëm eŋ, Pilat sebët këŋo Barabas. Seb këbi ocoroŋa ok eno ceŵëra xali Yesu ŋa mana eno mëlaxën gër ed këno fikax.

¹⁶ Ocoroŋa ok šonjorëra këno Yesu xali lëf gër yangana ir aciŵ and kiti, do ŵacërëgu këni ðek enga eŋ. ¹⁷ Ga šud këno ocud ombarax, fug këno odëmbën gër gaf ang ekamote ed emun fo. ¹⁸ Ata ŷana këni këno šëmand: Ake wa ðayi këy wëj emun end Bëšëwif eŋ? ¹⁹ And këno rang gë ošët aŋ, eno tëpan do eni poxi gër lëngw irexëm eyiŷ el ŋëš gër ebar. ²⁰ And fed këbi enarëndëra ed Yesu aŋ, šudët këno ocud ombarax oŋ. Ŵaš këno banjëm bandexëm baŋ do ŵëla këno eno pikax gër kërëwa.

End Yesu mopika gër kërëwa eŋ

²¹ Ocoroŋa ok ga këno ŵëla Yesu, fed këni gë Simoŋ Ibësiren, sëm ir Alekësandër do gë Rufos, ga hiw ko gër ošënga. Ata nëŷali këno exo ðëbina kërëwa ir Yesu in. ²² Na ŵëla këno yaŋ gër itënd ind bani ŵacënd Golëgota mëne ngëŋ «Itënd ind ang egor». ²³ Yël këno exo ceŋ ngoy ind ðar bani gë bëšan bër këni ŵacënd mir bën. Barikan Yesu hëp ko exo ceŋ. ²⁴ Ga fika këno gër kërëwa, šetër këni banjëm bandexëm baŋ. Ŵed ko šoroŋa ibat and ri këni

bënak aŋ. ²⁵ Apëxëd anaxën and gëbër aŋ hat bax and fika këno Yesu aŋ. ²⁶ End laŵaxën bano eŋ ŷëgw bani nê ingomb gomb do fikali bani yaŋ gër kërëwa: «Emun end Bëšëwif exo.» ²⁷ Bërek bëxeŷax bëxi fika banëfi gë Yesu: abat gand liŵ, ajo gand šame. ²⁸ [Mondako hatata bax er rek Oñëgw Omënëk in: Mërëxand ir bëwendëran xwët bano.] ²⁹ Ata këno širënd Yesu bela bër bax xucarand ler na bën. Sam eni këmëyëtara eni de: «Xey ax gi ex na nde wëj bax rend ayam këy yam Aciŵ and Kaxanu aŋ do ey kanin and ri ðakey ðatas aŋ? ³⁰ Awa doro pexënyal gë andey do pedaw gër kërëwa!» ³¹ Alëš bano lëšënd bën bëte *bëšadaxan bëlëngw* bën do gë bëšalen bën do bani rend: «Ok, mëŋ ga babi fexën wa bela bën do ko sëkwanënd exo pexënyaya. ³² Awa Kërisët, emun end Isërayel eŋ, pedawëlexo gërëgako gër kërëwa, enëŋo wataxëne do enëŋo kwëtaxëne!» Ašir bano širënd bëte bërek bër fika banëfi gë mëŋ bën.

End ecës ed Yesu eŋ

³³ Ga hatëk eňan eŋ keŋ gër gaf, šamëðanëk ðek ebar el xali ðapëxëd ðatas gë apenëka aŋ. ³⁴ Amëd aŋo xeŷ ko Yesu: «Eloyi, Eloyi, lama sabatani?» Mëne ngëŋ: Kaxanu Axwën aram, Kaxanu Axwën aram, ineŵa ŷaŋëtaxën këye? ³⁵ Ga wël këno bër hi bax na bën këni rend: «Baxëtino ga këŋo ŵacënd alaŵënel Eli.» ³⁶ Ata hërën ko abat er ñalu-ñalu, ŷëmb ko gër ngoy iŋerëk, ga fiš ko nê ošët, yën ko xali gër etëŷ ed Yesu exo yušaxën, do ko rend: «Tëbino ðe ene wate ba Eli ayow ko yow eŋo pedaliw.» ³⁷ Barikan, aŋo xeŷ ko gašëxe, kwël Yesu xoti ko. ³⁸ Ata anjëm amëgax and bax weðind lëngwe ir Aciŵ and Kaxanu in, hësik cangët elod yaŋ xali gëð. ³⁹ Alëngw ar ocoroŋa an, ar xwëša baxo ler gër ed fika këno Yesu an, ga wat ko ang xoti ko ak, re ko: «Enimin, ala ajo Asëniŵ ar Kaxanu ebaxo!» ⁴⁰ Enga end bësoxari xwëšara bax na nacët ako do këno nëkonënd Yesu. Er ebani: Mari Madëlen, gë Mari nëm ir Šak iðeja do gë Yose, do gë Salome. ⁴¹ Bën ex bësoxari bër sëfaw baŋo Yesu elod gër ebar ed *Galile* do bano rëcarand. Na fo bani bëte bësoxari bëšëxe bër xaniw bax gër Yerusalem.

End Yesu gër yeg eņ

⁴² Yatir arajëma, and genëka aņ, bani xëñë-nand akey and eteyëta aņ. ⁴³ Ata ĥatëgu ko na, Yosef Ibarimate. Mëņ ar gapak ebaxo gër Amara and bëlëngw bër Bëšëwif. Ašëni baxo šënind bête owun or Kaxanu ol. Ga xapina ko, ye ko gër *Pilat* exo mëkaw eņo maš eman end Yesu eņ. ⁴⁴ Pilat šaran këņo xali ga wël ko mëne anëka xor këņo Yesu. Ga wac këņo alëngw ar ocorođa an, wëka këņo ba elod anëka fo xoti ko. ⁴⁵ Alëngw ar ocorođa an felëra këņo na đek. Ata Pilat wãš këņo Yosef eman end Yesu eņ. ⁴⁶ Yosef yëcëgu ko këpas. Fedali ko eman end Yesu eņ gër ed fika bano. Ga fëlëra këņo gë këpas in, wëxëta këņo lëf në yeg ir fës bani gër aparëfac ang oxel fo do fëņ ko lilaya in gë angaỹ atëm. ⁴⁷ Ata Mari Madëlen do gë Mari, nëm ir Šak ibeja do gë Yose këni nëkonënd gër ed wëxwëta këno.

End ekani ed gër ecës eņ

16 And xucak akey and eteyëta aņ, Mari Madëlen, gë Mari nëm ir Šak ibeja do gë Salome yëcëgu këni ogu onëngax ond eni košaxën eman end Yesu eņ. ² Yatir oğanjar, akey ayanar and loxo aņ, mopëđ gëbër, ĥat këni gër yeg ga kë fënëgu eñan eņ. ³ Ata këni wëkarënd: «Noỹo këbo rëxëtën angaỹ and gër lilaya ir yeg aņ.» ⁴ Ga rënëta këni, wat këni angaỹ aņ ga weditak. ⁵ Lil këni gër yeg, sëk këno moñëpa gand liw šambenjar ir gë acud apešax. Ata šëg këbi benjëw beņ ga xurik anjiỹ aņ. ⁶ Ata re ko šambenjar in: «Wën këren yë-dara na! Ax gi ex na nde Yesu Ibënasaret, ar fika bano an këno šaland? Anëka xani ko gër ecës, axo bo ex na ro. Nëkoyin wa gër ed xwët bano. ⁷ Barikan yeyin enëbi pelëx bësëfan bërëxëm bën do gë Piyer mëne anëka lëngwa

ko gër ebar ed *Galile*. Fën këno watëx ang fel baņun ak.» ⁸ Ata šan këni, nacëta këni caw yeg in gë ongër fo, do këbi rëgëneraxënd anjiỹ aņ. Ga xap këbi anjiỹ aņ, ala ano pel bana yowey.

⁹ [Yesu ga xani ko gër ecës mopëđ gëbër yatir oğanjar, akey ayanar and loxo aņ, šanayaxën këņo pere Mari Madëlen, asoxari ar nęcëtën baņo bangoc bañëņëx ban-jongëbaki an. ¹⁰ Mari Madëlen ye ko ebi pelëx bër engä endexëm bën, gër ed bani renitarand, gër ed bani sesërand. ¹¹ And wël këno ga ko reya mëne Yesu abëngw exo do mëne awat wat këņo aņ, ani ma bana. ¹² Ga xucak eņo, Yesu šanayaxën këbi mëņ dëņ gë ola ošëxe bësëfan bëxi ga këni nëca. ¹³ Ata wërëšëta këni enëbi tëfëtanëx bošandaw, bari bën bête anëbi kwëta bana. ¹⁴ Ata Yesu šanayaxën këbi bësëfan epëxw gabat bën gër ed bani yambërand. Arexëra rexëra babi mbaņ në end oņëpëgënan odebën eņ, do gë në end emëš endebën eņ, gayik anëbi kwëta bana bër wat baņo ang nëngëta ko bën.

¹⁵ Ata na re ko Yesu: «Yeyin ngwën iņ đek en pemërand Atëfëtan aņ gër bela đek. ¹⁶ Ar kë wã yo do eno buyi, afex ko fex, bari ar kë ĥëp an, axiti këno xiti. ¹⁷ Awa becarax beņo këni yana eni dind bër kë wã endam bën: Gë ořac oram ol kënëbi yana enëbi nęcëtënd bangoc bañëņëx baņ, oyeyan oxašax këni yana eni yeyanënd. ¹⁸ Asëra kënëbi yana enëbi tërand bandën. Ado eni ceb er ebax ebi daw in, yowey abi gi na. Añëmba kënëbi yana enëbi ĥëmband bësëxwëra bën eni pakaxën.» ¹⁹ Axwën Yesu, ga felëra këbi na mondako, šëg ko kwël yaņ gër orën do yëpax ko gand liw ir Kaxanu. ²⁰ Bësëfan bën yexëra këni eni pemëra gër ed ex yo. Axwën Yesu ko riyenind gë bën, ata gë becarax bënd bani rind beņ babi wãsinënd bela bën mëne đal këni reyand].

Luk

Lilaya in

Akayêta aŋo ro Luk yëgwëk. Okëreceŋ od ax gi ex na Bêšewif yëgwën këbi ebi pënixën mène Yesu ex Afexën ar benëng dek an. Ga yow baxo Yesu ebi pexën bela bër ex yo baŋo balaxënënd end bëwendëran, gë bësoxari, gë bëxaŷëanaxik, do gë bësëxwëra eŋ. Barikan bëlëngw Bêšewif bën ababi ŷandi na eno wat Yesu gë bela bër banëbi ŷus bëjo. Ebi masinaxën mène alif këni lifënd, Yesu afelëra babi felërand gë bapënëtal. Bêšewif bën bamëxwër bamëxwër baŋo sëfarand Yesu eni baxët osëyali orexëm ol, do eni wat becarax bend baxo rind beŋ. Ata bëlëngw Bêšewif bën ŷandi këbi eno daŵ Yesu gayik ayakëraxi babi yakëraxind endexëm eŋ. Mondako lëxw bano gër otaxan od Bërom eno daŵaxën mopika gër kërëwa. Yesu xani ko gër ecës yatir akey atasën, do ŷanayaxën këbi abëngw bësëfan bërëxëm bën. Fel këbi eni pemërand Atëfëtan aŋ gër ed ex yo gër ngwën ro. Er ex gër akayêta in:

Ineŵa yëgwaxën ko Luk akayêta aŋo: 1.1-4.

End andëŵa and Ŝaŋ Batis do gë andëŵa and Yesu eŋ: 1.5-2.52.

End Ŝaŋ Batis do gë Yesu eŋ: 3.1-4.13.

End andiyen and Yesu gër Galile eŋ: 4.14-9.50.

End damana ir Yesu ond gër Yerusalem eŋ: 9.51-19.27.

End toro do gë ecës ed Yesu eŋ: 19.28-23.56.

End ekani ed Yesu gër ecës eŋ: 24.1-53.

Lilaya in

1 Bëranjëm sëyik eni ñëgw bend Yesu *Kërisët* beŋ do gë bend xucak gër ndëbi ro beŋ ex gixën Atëfëtan amat. ²Bër watelik gë ogës odebën elod gër ŷanar do hi këni bëriyenin bër Eyeyan ed Kaxanu bën nangën këbo beŋo. Bën sebën këbo bend Yesu *Kërisët* beŋ do gë dek bebër ri ko gër aniyan andexëm bën ene deyaraxënënde gër bela ang bani reyarand bën ak. ³Awa wëno bëte, gë obal osëm wëkara këmëni bër nangëk beŋo elod gër ŷanar bën. Ata bebër fel këne bën ŷapan ke mi ñëgwënëli Tewofil, wëj ar gapak an, ey nangaxën mène ⁴bebër sëyali këni bën mokwëta dëŋ ex.

End meleka do gë Sakari eŋ

⁵Angwën and ebaxo Erod emun end gër ebar ed *Yude* aŋ, ašadaxan ebax na ar bano wacënd Sakari. Gër engä end Abiya ebaxo do alindaŵ Elisabet ebaxo bëte ar andëwëra and *Aharoŋ*, ašadaxan alëngw aŷanar an. ⁶Sakari gë Elisabet bër ŷenene ebax gër ogës od Kaxanu. ŷenene bani sëfënd acariya and Axwën Kaxanu aŋ do gë dek bapela band re ko aŷap ŷapëk motëf gër aniyan baŋ. ⁷Barikan gë obaš këm xar bani gayik Elisabet asoxari aboroxok ebaxo.

⁸Bëšadaxan bën arëcar bani rëcarënd, gë engä gë engä, edi ed ocađaxa el gër Aciŵ and Kaxanu. Ata akey amat, engä end Sakari bën eŋ bët bani. ⁹Ang rëp bax gër andiyen and ocađaxa ak, ašadaxan abat ebax eno tana gër engä endebën exo dilaŷën lëf gër Aciŵ and

Axwën Kaxanu exo corëgu ašururu ir xwëšëna bani gë angiri in. Ata sana këno Sakari. ¹⁰ And lil ko aŋ, šëni këno fac amëxwër and Bëšëwif aŋ do këni šalend ga ĥatëk apëxëd and ecor ed ašururu ir xwëšëna bani gë angiri aŋ. ¹¹ Ata lëf, meleka ir Axwën šanaŋaxën këŋo Sakari. Xwëša ko gand liw ir angëb and bani šo-raxënënd ašururu. ¹² Ga fabër këni gë meleka in, Sakari yëdara ko xali xurik, do wëlandëra këŋo mbaŋ. ¹³ Ata re ko meleka in: «Sakari, kërey yëdara na! Cale indey iŋ yakali ki Kaxanu. Alindax Elisabet gë acël ko hi do eŋo dëw lëmëta ir këyo wacëd Šaŋ. ¹⁴ Ata lëmëta ijo kë yemën emëkw edey el do exi nëngandëra mbaŋ. Bëte bëranjëm këbi nëngandëra and këno rëw aŋ. ¹⁵ Lëmëta ijo, ala asëm ko hi gër ogës od Axwën Kaxanu. Mëŋ ex, ašëba këŋo šëba ngoy iŋ do gë ešëbëceb ir kë ŋaŋwënd yo. Ado kwël gër acël and nëm fo ko ŋëm gë Angoc Amënëk aŋ. ¹⁶ Do and ko raf aŋ, mëŋ këbi bakali Bëyisërayel bëranjëm eno kwëta Kaxanu, Axwën arebën an. ¹⁷ Mëŋ ex ar kë lëngwaw an dāmana exo ŋataxënëgu Axwën an. Kaxanu këŋo yël angoc aŋ do gë panga ind yël baŋo alaŋwënel Eli iŋ exo bakalixënëgu gër Isërayel angwëlëra and obaš gë bëxarëk bërebën aŋ. Bëte bër gë oŋëkw oŋëšik bëranjëm këbi wërëšët eni gi bër šenene †. Ata mondako këbi rëca bulunda ir Isërayel in eni këñë-nara šenene eno kacaxën Axwën arebën ar kë yowënd an.» ¹⁸ Sakari wëka këŋo meleka in: «Mondake këme nang mëne ahi dëŋ kë hi bëbër këye felënd bëjo gayikako wëno gë alindaŋwën anëka xar këmi?» ¹⁹ Yaka ko meleka in: «Ay nang ex na nde mëne wëno ex Gabëriyel, ar gër enga end omeleka od hik ler gër Kaxanu an? Do mëŋ ga laŋwënëgu ke mi pel enjekax eŋo, wëj ki ĥëpëgënanënd. ²⁰ Awa ay bayi na gë oniŋ xali yatir kë ĥata bëbër fel këmi bëjo gayikako aye kwëta ex na.»

²¹ Xarak amëd aŋo fac, Bëšëwif bën dek yëka babi ošën or Sakari ol. Dek nemëran babi ba në end ine ko nëkaxënëgund go lëf gër Aciŋ and Kaxanu. ²² And šanëgu ko aŋ, sëkwän ko ebi yeyaneli, ata nang këni mëne ŋëŋ watëgu ko lëf gër Aciŋ and Kaxanu. Alambacara fo babi lambacarand ga šanëgu ko gë oniŋ këm. ²³ And faŋ ko bakey band ebax exo diyeni gër

Aciŋ and Kaxanu aŋ, Sakari wëŋi ko kwël gër ndebën. ²⁴ Ga nëkanak, alindaŋ Elisabet hi ko gë acël. Ata ŋaf ko opacaŋ oco. ²⁵ Er baxo rend: «Dodo anëka yëkwaw ke Axwën Kaxanu. And ĥatan këŋo aŋ, faŋ ko gër emëkw edexëm exo dëxët ašëfën iram in gër bela.»

End meleka in do gë Mari eŋ

²⁶ Anëka bax opacaŋ ocongibat elod ga hi ko Elisabet gë acël. Kaxanu laŋwën këŋo meleka ir këno wacënd Gabëriyel in gër ebar ed *Galile*, gër ingol ind Nasaret. ²⁷ Meleka in ĥat ko në endënaŋ emeja end nëm baŋo Yosef, šambenjar ir andëwëra and *Dafid*, ar ebax emun etëm end gër ebar ed Isërayel an. Endënaŋ emeja eŋo, Mari bano wacënd. ²⁸ Ga lil ko meleka in gër ed hi baxo, re ko: «Ašëma šëma këmi wëj ar rin ki oyekax Kaxanu an! Axwën an gë wëj hi ko, wëj ye ki!» ²⁹ And wël ko Mari eyeyan elo aŋ, wëlandëra këŋo do ko yëlarand ba ine wacayak ecëmar elo. ³⁰ Ata re ko meleka in: «Kërey yëdara na Mari gayikwa Kaxanu yël ki oyekax orexëm ol. ³¹ Gë acël këy hi do eyo dëw lëmëta. Yëlidō oŋac or Yesu ol. ³² Lëmëta ijo, Asëñiŋ ar Kaxanu exo, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an. Mondako këno ŋana eno macënd gayik ala asëm ko hi. Ata Axwën Kaxanu, mëŋ këŋo wäš añëpara and owun or *Dafid*, axarëk arexëm aŋ. ³³ Din ir din ko wun gër enëng end *Yakob* do owun orexëm ol ax kwët na gë ekwët.» ³⁴ Ata Mari yaka këŋo meleka in: «Mondake wa kë hi eŋo gayikako wëno asošan amo nang ex na?» ³⁵ Aŋo re ko meleka in: «Angoc Amënëk aŋ kë yow gër ndey do panga ind Kaxanu mëŋ ar hik yaŋ gër orën iŋ ki laŋ. Mëŋ ex, ar këyo rëw an, Asëñiŋ ar Kaxanu këno ŋana eno macënd gayik aŋwënëk exo. ³⁶ Nëkodā Elisabet ar nëng irey an, mëŋ bëte ga hi ko gë acël gë oxar go dëŋ. Anëka sëk këŋo opacaŋ ocongibat mëŋ ar bano rend asoxari aboroxok exo an, ³⁷ gayik gër Kaxanu bëŋ dek wëndëk.» ³⁸ Ata re ko Mari: «Awa gayikako ex, wëno ariyenin ar Axwën Kaxanu hi këme, dilexo ang fel këye ak.» Ata kwël ye ko meleka in.

† 1.17 Malaxi 3.23-24

End Mari gër iciw̃ ind Elisabet eḡ

³⁹ Ata kwël gë bakey baḡo fo, Mari ye ko aḡand xali gër ebar ed Yude, nē angol and ler nē osēnd. ⁴⁰ And ḡat ko gër iciw̃ ind Sakari bēn aḡ, ḡēma kēḡo Elisabet. ⁴¹ Elisabet, sam ga wël ko ecēmar ed Mari el, itox ind gër acēl andexēm iḡ welētēra ko onēnga ol. Ata Elisabet ḡēm ko gē Angoc Amēnēk aḡ. ⁴² Na bacan kēḡo Mari, ko rend:

«Gër bēsoxari đek, wēj ye ki!
Asoxari abetak hi kēy, wēj ye ki!
Do ar ex gër acēl andey an abetak exo, wēj ye ki!

⁴³ Yakayin, nēm ir Axwēn aram nēngaw ke, wēno ye ke! ⁴⁴ And wël kēme ecēmar edey aḡ, itox indam iḡ awelētēra welētēra ko onēnga ol gër acēl. ⁴⁵ Nēngandēralexi wēj ar w̃ak mēne er fel ki Axwēn in aḡata kē ḡata.»

⁴⁶ Ata yaka ko Mari:
«Gër yomb iram nēngandēra ke mēḡ kēmo yasaxēnēnd Axwēn an!

⁴⁷ Iyo gër yomb iram nēngandēra ke end Kaxanu eḡ, mēḡ Afexēn aram an!

⁴⁸ Gayikwa ayēkwa yēkwaw ke wēno ariyenin arexēm an.

Ang kēni bētēraw yo bela bēn gër ngwēn ro, Din kēne ḡana ene macēnd asoxari abetak.

⁴⁹ Kaxanu, mēḡ ar xorēk beḡ đek an, rin ke ecaraxik eḡo.

Ow̃ac orexēm ol ow̃ēnēk ex.

⁵⁰ Do axaḡēnan irexēm in din ir din ex gër bēr kēḡo fēbēnd.

⁵¹ Panga indexēm iḡ nēcēt ko;
gē panga iḡo ḡapēreli kēbi bēr gē banjēlan band gē ndafēnan bēn,

⁵² Alat lat kēbi bēr gapak bēn gër baḡēpara band owun,

Eni bētaxēn gër owun bērētoc bēn,
⁵³ Bēr babi yambēn enjo bēn lēba kēbi gē benjekax beḡ xali w̃ed kēni,
do aḡaḡ w̃aḡ kēbi taxan bēr gē napul bēn.

⁵⁴ Biyi Bēyisērayel bēn rēca kēbo,
Biyi bēriyenin bērexēm bēn.
Axwita xwita ko ang kēḡo xaḡēnanēnd biyi ak,

⁵⁵ Axwita xwita ko ebo din enjekax eḡ,
Ang fel babi bēxarēk bērebi ak,

Ang bēya babi enjekax end din *Abēraxam* gē obaḡ orexēm ak.»

⁵⁶ Ata ga xucak eḡo, Mari xeyēra kēḡo nē opacaḡ otas gër iciw̃ ind Elisabet bēn đamana w̃ayixēn ko gër ndebēn.

End andēw̃a and ḡaḡ Batis eḡ

⁵⁷ Ga ḡatēk amēd and orēw̃ aḡ, Elisabet rēw̃ kēḡo lēmēta. ⁵⁸ Bēraketa bēn do gē bērexēm bēn ga wël kēni mēne Axwēn an axaḡēnan dēḡ xaḡēnan kēḡo Elisabet, barērēḡu kēni gër iciw̃ ebi nēngandēra andamat gē mēḡ. ⁵⁹ Yatir sēk kēḡo loxo, bakaraw kēni bēte eno kac lēmēta in. Ata yēl kēno ow̃ac or sēm ol mēne ngēḡ Sakari. ⁶⁰ Barikan ga wël ko nēm ow̃ac olo, re ko: «Ali ax gi ex na đe mondako? ḡaḡ ex ow̃ac orexēm ol!» ⁶¹ Yaka kēno: «Ine? Gër nēng irewēn ala ano macēnd na mondako!» ⁶² Ata lambaca kēno sēm ir lēmēta eni nang ba mon-dake ḡandi baḡo eḡo mac. ⁶³ W̃asi ko eno mēđfēnēḡu ingomb gomb. Ga xana ko, ḡēḡw ko: «ḡaḡ ex ow̃ac orexēm ol.» Ata na ḡarandēra kēbi đek ang ebani ak. ⁶⁴ Ataḡ lēkwētak iniw̃ ind Sakari iḡ do wēli kēḡo oniw̃ ol. ḡana ko kēḡo ḡēkwand Kaxanu. ⁶⁵ Ata bēraketa bēn đek wēlandēra kēbi. Bēte đek bēr bax wël endey eḡo bēn wēlandēra kēbi ebar ed *Yude* el đek xali gër osēnd. Ata beḡo fo bani yeyandērand bela bēn. ⁶⁶ Đek bēr bax wël beḡo bēn, gē emēkw el bani baxētēnd do bani w̃ēkarēnd ba ine ko hi itox iḡo. Enimin panga ind Axwēn Kaxanu iḡ gër ola or itox iḡo ebax.

End oyēkan or Sakari eḡ

⁶⁷ Sakari, sēm ir lēmēta, ga ḡēm ko gē Angoc Amēnēk aḡ, ḡana ko ko yeyanēnd ang alaḡwēnel fo do ko rend:

⁶⁸ «Cēkwaneḡone Axwēn an, mēḡ ar ex Kaxanu, Axwēn ar bulunda ir Isērayel an,
Ga laḡwēneliw kēbo enimin apexa aḡ.

⁶⁹ Aḡwēlan w̃ēlanēḡu kēbo apexa aḡ gër ekun ed *Dafid*, ariyenin arexēm an.

⁷⁰ Eḡo fēna baxo exo di elod bēniy okeme okeme ang reya kēni bēlaḡwēnel bēw̃ēnēk bērexēm ak.

⁷¹ Apexa aḡo kēbo racēt gër otaxan od bēr ḡus kēbo.

Bête abeya beya baxo mène aracët kêbo racët gër otaxan od bër şus kêbo.

⁷² Nê emasin ebo ang baço xaÿënanënd bëxarëk bërebi ak,

Bête nê emasin ebo axo kwëya ex na mène mëñ dëñ yata kêbo eter emënëk el.

⁷³ Ayaşar yaşar baxo gër axarëk arebi *Abëraxam* mène,

⁷⁴ Aracët kêbo racët gër toro ind lëxw banëbo bër xoÿer kêbo bën do gë anjiÿ këm enëño cal-ende

⁷⁵ gë ola oÿwënëk do gë or şenene, ang kê nêka yo bakey bandebi baç.

⁷⁶ Do wëj itox iço, alaÿwënel ar Kaxanu këni ÿana eni macënd,

Alaÿwënel ar Kaxanu, mëñ ar hik yaç gër orën an,

Gayik wëj lëngwaliw ki eyo mëxwëtën fëña in Axwën an.

⁷⁷ Wëj kêbo ŵasin biyi bër ex bulunda irexëm bën mi nangaxën apexa and gë eteban ed beñëñëx aç.

⁷⁸ Kaxanu, mëñ ar xwën kêbo an, axaÿënan këño xaÿënanënd endebi eç. Paß gë axaÿënan iço këbi hëbaxënënd eñan eç, dek bela bën.

⁷⁹ Nê eyow exo ebi ñoşa bela bër kê liyand gër ecamëdan bën,

Bela bër ÿëpak gër ed ÿañëk ecës bën.

Nê eyow exo ebo dëngweli gër obetak.»

⁸⁰ Ga xucak beço dek, lëmëta in kwël ko rafënd do ko firind gë panga ind Angoc Amënëk iç.

Do nê er timëriç fo baço ÿandind exo gi

Xali ex ñatëgu akey and ko şanaya exo pemërand gër bulunda ir Isërayel aç.

End andëwa and Yesu eç

2 Ga xucak bakey baço *Sesar* Ogisët, emun etëm end gër Rom eç, re ko enëbi ñëgw

bela bën gaf gë gaf dek ebar ed xwën baxo el.

² Oñëgw oko, oñanar ok ebax amëd and hi baxo Kurenu, gofërener in, gër ebar ed Siri.

³ Bela bën dek bani yexërand enëbi ñëgw ala

kala gër angol and rëw këno. ⁴ Ata Yosef, ar andëwëra and *Dafid* an, xani ko gër Nasaret, gër ebar ed *Galile* do ŵaÿi ko gër ed *Yude*, gër

Betëlexem. ⁵ Gë Mari, enëm edexëm el sëfër bani enëbi ñëgwëx, xarak amëd aço Mari gë acël akarëk hi baxo.

⁶ Nand ebani gër Betëlexem na, Mari ÿanar këni orëw ol. ⁷ Ata rëw këño lëmëta iÿanar irexëm in, lëf nê eciÿi. Ga labëra këño, ren këño nê apefe gayik anëbi cotën bana nê er këni hi lëf gër aciw and bëliyer.

End meleka do gë bëxadac eç

⁸ Yatir rëw këno Yesu, bëxadac babi nêkonand na gëmëd oyel orebën ol gër ocënga od gër Betëlexem. ⁹ Ata şanayaxën këbi bërëxadët meleka ir Axwën in, do enjaran end Kaxanu eç hëbaw këbi. Na yëdara këni xali xurik.

¹⁰ Ata re ko meleka in: «Wën këren yëdara na, Atëfëtan këmün nangënënd! Atëfëtan aço,

onënga osëm or bela dek ex. ¹¹ Nangin mène doro rëw këno, Kërisët, Axwën an. Marayin en

ye gër Betëlexem, gër angol and *Dafid*. ¹² Nanganëme iço yël këmün: ata këno sëk itox im-

barax ga labëra këno do ren këno nê apefe.» ¹³ Ata omeleka ocëxe şoma këno işandaŵ in,

bënga bënga, elod yaç gër orën. Do ga këno yas Kaxanu këni rend:

¹⁴ «Cëkwaneçone Kaxanu, mëñ ar ex yaç gër orën an!

Ga ŵasin këbi gër ebar bela bën enjaran endexëm eç,

dodo ecede këbi fuçara wa bela bën,

do eni cotaxën aketëxeta aç gër ngwën ro!

Awa betalexëni bër han këño Kaxanu bën!»

End bëxadac eç

¹⁵ And baka këni omeleka yaç gër orën aç, bëxadac bën felër këni eni ye xali gër Betëlex-

em, eni watëgu er sëfëtan këbi Axwën in. ¹⁶ Na ŵara këni xali gër bëciw. Ga hat këni, sëk

kënëbi Mari gë Yosef lëf gër eciÿi ga ren këno lëmëta in polo gër apefe. ¹⁷ Sam ga wat këno,

sëfëtan kënëbi dek bënd felëgu babi meleka beç end lëmëta iço eç. ¹⁸ Do dek bër babi

baxëtënd bëxadac bëjo bën mbaç babi

şaranënd end bani reyand eç. ¹⁹ Mari mëñ,

dek beço baxo wëxëtand gër anëf andexëm do baxo yixëtënd gër onden. ²⁰ Ata ga këni baka

gër ocënga, bëxadac bën këno şëkwand

Axwën Kaxanu do këno yasëxënd tar fëña in.

End lēmēta ir gēr Aciw̃ and Kaxanu eṅ

²¹ Yatir sēk kēṅo loxo, xac kēno lēmēta in. Yēl kēno oʋac or Yesu ol, ang fel babi meleka in eno macēd ak dāmana exo gixēn nēm gē acēl. ²² And faṅ ko Mari bakey band ebax exo w̃unē-tara baṅ, ang rēp bax gēr *acariya and Moyis* ak, mēṅ gē Yosef w̃ēla kēno lēmēta in gēr Yerusalem, eno mašēx oxwēn ol Axwēn Kaxanu. ²³ Ata mondako sēf bani er ṽēgw kēni gēr acariya and Axwēn in: «Itox itošan iṅnar yo, Kaxanu yata kēṅo †.» ²⁴ Šadaxa ebax eni di ang re ko Axwēn Kaxanu gēr acariya ak: olēxwēte oxi, hi kēni oxwēlēkwēl, hi kēni obapuṽ.

²⁵ Awa gēr angol and Yerusalem, axarēk ebaxēna ar bano w̃acēnd Simewoṅ. Ala ar šenene ebaxo do fēb baxo mbaṅ end Kaxanu eṅ. Ašēni baxo šēnind bēte apexa and enēng end Isērayel aṅ, do ṽēm baxo gē Angoc Amēnēk aṅ. ²⁶ Angoc Amēnēk aṅ nangēn baṅo mēne axo cēs na watērēxe Afexēn an, ar sana kēṅo Axwēn Kaxanu an. ²⁷ Yatijo Angoc Amēnēk aṅ fangacēgu baṅo gēr Aciw̃ and Kaxanu. Na fed kēni gē Mari do gē Yosef ga xwēnaw kēno lēmēta in, eni di er rek acariya in. ²⁸ Simewoṅ xana kēṅo, xwēna kēṅo imēd. Ga kēṅo šēkwa Kaxanu ko rend:

²⁹ «Dodo Axwēn, kanale wēno xadēp irey in, me yeli gē emēkw eyemax ang re bay ak, ³⁰ gayikako gē bangēs bandam baṅo dēṅ kēmo watēnd ar w̃ēlanēgu kēbo apexa an.

³¹ Apexa aṅo xēñēnaw kēy eni wat benēng bend bela dēk,

³² Apexa aṅo ex angoben and kēni nangēraxēn benēng bend bela aṅ,

Apexa aṅo ex enjaran end Isērayel eṅ, bulunda irey in.»

³³ Nēm gē sēm ir lēmēta dēk babi šaranēnd ga kēni wēl ang baxo yeyan Simewoṅ end lēmēta irebēn ak. ³⁴ Ata Simewoṅ ga šalen kēbi na, fel kēṅo Mari: «Nē end lēmēta irey ijo, bela bēranjēm kē lati. Bēte bēranjēm kē xani gēr bulunda ir Isērayel. Lēmēta irey ijo kēbi ṽana ebi nangēnēnd er ṽandi kēṅo exo di Kaxanu in. Awa nē eṅo kēno šusaxēn. ³⁵ Ado wēj dēṅ Mari, ang sēnga kēni gē duxuma fo ki yambēn gēr emēkw endexēm eṅ. Do mondako kē futaya ojēlan od bela bēranjēm.»

End Ana do gē bēxarēk bēr Yesu eṅ

³⁶ Bēte ala w̃ēnel asoxari hi baxēna ar bano w̃acēnd Ana. Mēṅ abi w̃ ar Fanuwel ebaxo, gēr andēwēra and Aser, do mbaṅ xar baxo. Endēna w̃ emeja fo baṅi baxo ga ṽēr kēno, do liya bani gē icēn indexēm iṅ bēniy bēnjongēbēki dāmana sebētaxēn kēṅo. ³⁷ Ga lap kēṅo icēn iṅ, baṅi ko asošan kēm xali sēk kēṅo bēniy ofēxw ocongosas gē bēnax. Abaxo ḥawēta na Aciw̃ and Kaxanu aṅ. Er baṅo šalend Kaxanu: baṅo gēmēd, baṅo goyat. Ado bakey bandēmar moti w̃i baxo si w̃ind. ³⁸ Gē mēṅ fed bani bēte gē Mari do gē Yosef ga xwēna kēno lēmēta in. And wat kēbi aṅ, ṽana ko kēṅo šēkwand Kaxanu end lēmēta eṅ. Ata kwēl na fo ṽana baxo kēbi felērand end lēmēta eṅ bēr bax šēnind apexa and Yerusalem bēn.

³⁹ And faṅ kēni dēk er ebax eni di aṅ, ang rek acariya and Axwēn ak, Yosef gē Mari w̃aṽi kēni gē lēmēta in gēr ebar ed *Galile*, gēr Nasaret angol andebēn aṅ. ⁴⁰ Ata lēmēta in kwēl ko firind do ko ṽēmēnd gē orenik ol, do oyekax or Kaxanu ol hik gēr ola orexēm.

End Yesu gēr Aciw̃ and Kaxanu eṅ

⁴¹ Bēxarēk bēr Yesu bēn aye bani yend aniy kala yaṅ gēr Yerusalem, gēr ofēna or apexa. ⁴² And sēk kēṅo Yesu bēniy epēxw gē bēki aṅ, sēfēr kēni gēr ofēna gē bēxarēk bērexēm bēn ang rēp bax ak. ⁴³ Awa ga xucak bakey band ofēna baṅ, bēxarēk bēr Yesu bēn kēni w̃aṽind gēr Nasaret nangērēxe mēne anēka sebēgu kēno gēr Yerusalem. ⁴⁴ Er yēla bani ba gē bēcanda w̃ bēṅ lēngwa kēni. Ye kēni ciš dāmana šalaraxēn kēno gēr bērebēn do gēr bēr hi bani enga. ⁴⁵ Ašalara yo ašalara, ano wat ex na. Ata wērēšēta kēni xali gēr Yerusalem. ⁴⁶ And ḥat kēni aṅ, šalarax kēno bēte okey otas dāmana šananaxēn kēno lēf gēr Aciw̃ and Kaxanu ga ṽēpa ko mērēxand ir *bēšalen* bēr Bēšēwif. Na babi baxētērand do babi w̃ēkarand. ⁴⁷ Dek bēr baṅo wēlēnd bēn babi šaranēnd ang baxo yakand gē orenik osēm er kēno wēka yo. ⁴⁸ And wat kēno aṅ, nēm gē sēm šaran kēbi xali. Na w̃ēka kēṅo nēm: «Oko asēñi w̃ēn, in-e w̃a rixēn kēyēbo endako rako eṅ? Nēkoda wēno gē sorix dēk bu babo gēr ocal oday?»

† 2.23 *Andocane* 13.2

⁴⁹ Ata Yesu yaka ko: «Ineŵa këne ŝalaxënënd? Wën an nang ex na nde mène aŵap Ƴapëk me gi gër Aciŵ and Faba?» ⁵⁰ Barikan ga wël këni ang yaka baxo ak, abi pëni bana er baxo rend in. ⁵¹ Ata kwël ŵaŵi këni gë mënŵ ak gër Nasaret. Yesu mbaŵ fëb babi bëxarëk bërëxëm bën. Do Mari mënŵ, dek beŵo baxo wëxëtand gër emëkw edexëm. ⁵² Ata Yesu kwël ko firind gë orenik ol, gë oyekax or Kaxanu ol do bela bën mbaŵ babi nënganënd endexëm eŵ.

End Ŝaŵ Batis eŵ

3 Amëd aŵo bët baxo owun ol gër Rom Tiber Sesar, do sëk baŵo bënŵ epëxw gë bënjo elod ga Ƴëpa ko. Ata Poŵës *Pilat* ebax gofërëner in gër ebar ed *Yude* do bër ebax aminëmëra bën wun bani: Erod Antipas, gër ebar ed *Galile*, Filip, gër ed Iture xali gër ed Tërakoni, do Lisañas, gër ed Abilen. ² Amëd aŵo, An gë Kayif ebax *bëšadaxan bëlëngw* bën gër Yerusalem. Amëd aŵo fo bëte Ƴana baxo *Ŝaŵ Batis*, asëñiŵ ar Sakari an, epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el gër *ladawe*.

³ Ata Ŝaŵ Batis motëfëra baxo sëfërand dek bëngol bënd ler ler gër yëb ir *Yurëdeŵ* bënŵ do baxo femërand gër bela end xobuyi or enëngwët ed ola ol, ebi teŵanaxën Kaxanu bamena bandebën baŵ. ⁴ Ata mënŵ ebax ar Ƴëgw baxo elod anëka fo alaŵënel *Esayi* mène ala kë yow na exo keŵërand gër *ladawe*:

«Ñanin fëña ir Axwën in,
Debët in opëña od ko xucaxën ok.
⁵ Amora and ex yo dek kë wëgaya,
Etënd ed ex yo, do apan and ex yo dek kë yëcar,

Fëña ir sëmbak alebëta kë lebëta,
Fëña ir sëngayak yo aŵaca këni ħaca,

⁶ Eni nangëraxën dek bela bën
apexa and laŵëneliw këbo Kaxanu aŵ.»

⁷ Ata Ŝaŵ Batis mondako babi felënd bër bax yowënd ebi buyi bën: «Wën ata ang bandën fo siti kën de, noŵo wa fel këŵun en kwëŵëta kiti ind Kaxanu ind kë yowënd in?» ⁸ Diyindën de benjekax ex watixën mène anëngwët dënŵ nëngwët kën ola orewën ol. Bari këren yëland na mène gayik *Abëraxam* ex axarëk arewën an kën fëxaxën. Kaxanu axor ko xor exo nëngwët oxaŵ oŵo dënŵ ex gi obaŵ or *Abëraxam*. ⁹ Ado gogo nde wëd ko ecëngwa el exo taŵ gë

odëmbët ak batëx band ax dëwënd na odëwërëwen ojekax baŵ. Ata mondako këbi wedit bër bayik ax nëngwëtënd na ola orebën bën do ebi dap gër xodux.» ¹⁰ Ata amëxwër aŵ ŵëka këno Ŝaŵ Batis: «Ineŵa Ƴapan këŵo Kaxanu mi dind biŵi?» ¹¹ Yaka këbi: «Ar gë bacud baki an, cetëleŵo amat ar ax cot ex na an, do ar gë eyamb yamb an, dilexo mondako fo.»

¹² Yow këni bëte *bësëf bër ŝagale* ebi buyi, ŵëka këno: «Asëyali, ineŵa Ƴapan këŵo Kaxanu mi dind biŵi?» ¹³ Yaka këbi: «Kanayindën ŝagale in cey ang Ƴapëk ak, këren mëkand na nëmëc.» ¹⁴ Yow këni bëte ocoroda, ŵëka këno: «Do biŵi cëŵ, ine Ƴapan këŵo Kaxanu mi dind?» Yaka këbi: «Ala këreno nëgwëŵanënd na mama eno kandëraxën. Bayindëleŵun acosa andewën aŵ fo.» ¹⁵ Ata angwën aŵo dënŵ bano ŝënin de bulunda ir Isërayel in ar këbi fëxën an aŵëkar bani wëkarënd ba ax gi ex na Ŝaŵ Batis ex Afexën an. ¹⁶ Ŝaŵ Batis yaka këbi bën dek: «Wëno gë men këmun buyind, barikan në eyow exo ar xuca ke panga an. Ado wëno dënŵ axe ñap ex na mo tëka do me pëtëra ogux od baped bandexëm ok. Mënŵ ex ar këŵun buyi gë Angoc Amënëk do gë xodux an. ¹⁷ Apalaŵa lëkaya ko exo mënëxaxën ebar edexëm el, eyamb el exo mëla gër acac andexëm, do enenar eŵ exo dap gër xodux or ax domind na gë edomi.» ¹⁸ Ata Ŝaŵ Batis mondako babi felërand Atëfëtan aŵ Bëyisërayel bën. Bëte bëdanjëm babi sëndënd do baxo rend eni këñënara.

¹⁹ Erod ir wun bax gër ebar ed Galile watar bani na gë Erojad, asoxari ar abinëm an. Ata Ŝaŵ Batis këŵo nëpënd në end eŵo do gë dek beñëŵëxax bënd wata baxo beŵ. ²⁰ Barikan Erod ijo wëndëra ko kaŵ-kaŵ ga sëra baŵo Ŝaŵ Batis do wëla këŵo gër epëra.

End xobuyi or Yesu eŵ

²¹ Amëd aŵo, dek Bëyisërayel bën bax yend gër Ŝaŵ Batis ebi buyi. Ata ga yow ko bëte Yesu, buyi këŵo mënŵ bëte. Yesu ga ŝëpëta ko, ko ŝalend, ata watik fol orën ol. ²² Angoc Amënëk aŵ fedaw ko gër ndexëm ang edëxwëte epeŵax fo. Ata wëliwëk oniŵ yaŵ gër orën: «Wëŵ ex Asëñiŵën ar pëlot gër yomb iram an. Wëno bon ke balënd endey eŵ!»

End andëwëra and bëxarëk bër Yesu eŋ

²³ Yesu bëniy ofëxw osas ebaŋo nand ýana ko andiyen andexëm na. Er bani yëland bëla bën mëne Yosef, asëñiŋ ar Eli an, ebax sëm. ²⁴ Eli ijo ebax asëñiŋ ar Matat, do Matat asëñiŋ ar Lewi. Lewi ebax asëñiŋ ar Melëki, do Melëki asëñiŋ ar Yanay. Yanay ebax asëñiŋ ar Yosef. ²⁵ Yosef ebax asëñiŋ ar Matacas, do Matacas asëñiŋ ar Amos. Amos ebax asëñiŋ ar Nahum, do Nahum asëñiŋ ar Esëli, do Esëli asëñiŋ ar Nagahi. ²⁶ Nagahi ebax asëñiŋ ar Mahat, do Mahat asëñiŋ ar Matacas. Matacas ebax asëñiŋ ar Semehin, do Semehin asëñiŋ ar Yose. Yose ebax asëñiŋ ar Yoda. ²⁷ Yoda ebax asëñiŋ ar Yohanan, do Yohanan asëñiŋ ar Resa. Resa ebax asëñiŋ ar Sorobabel, do Sorobabel asëñiŋ ar Šehalëcel. Šehalëcel ebax asëñiŋ ar Neri. ²⁸ Neri ebax asëñiŋ ar Melëki, do Melëki asëñiŋ ar Adi. Adi ebax asëñiŋ ar Kosam, do Kosam asëñiŋ ar Elëmadam. Elëmadam ebax asëñiŋ ar Er. ²⁹ Er ebax asëñiŋ ar Yesu do Yesu ebax asëñiŋ ar Eliyaser. Eliyaser ebax asëñiŋ ar Yorim, do Yorim asëñiŋ ar Matat. Matat ebax asëñiŋ ar Lewi. ³⁰ Lewi ebax asëñiŋ ar Simewoŋ do Simewoŋ asëñiŋ ar Yuda. Yuda ebax asëñiŋ ar Yosef, do Yosef ebax asëñiŋ ar Yonam. Yonam ebax asëñiŋ ar Eliyakim. ³¹ Eliyakim ebax asëñiŋ ar Meleya, do Meleya asëñiŋ ar Menan. Menan ebax asëñiŋ Matata, do Matata asëñiŋ ar Nataŋ. Nataŋ ebax asëñiŋ ar *Dafid*, ³² do Dafid asëñiŋ Esayi. Esayi ebax asëñiŋ ar Yobed, do Yobed asëñiŋ ar Bohes. Bohes ebax asëñiŋ ar Sala, do Sala asëñiŋ ar Nahason. ³³ Nahason ebax asëñiŋ ar Aminadab, do Aminadab asëñiŋ ar Adëmin. Adëmin ebax asëñiŋ ar Arëni, do Arëni asëñiŋ ar Esëroŋ. Esëroŋ ebax asëñiŋ ar Peres, do Peres asëñiŋ ar Yuda. ³⁴ Yuda ebax asëñiŋ ar *Yakob*, do *Yakob* asëñiŋ *Isak*. Isak ebax asëñiŋ ar *Abëraxam*, do *Abëraxam* asëñiŋ ar Tera. Tera ebax asëñiŋ ar Naxor. ³⁵ Naxor ebax asëñiŋ ar Serug, do Serug asëñiŋ ar Rehu. Rehu ebax asëñiŋ ar Peleg, do Peleg asëñiŋ ar Eber. Eber ebax asëñiŋ ar Šela. ³⁶ Šela ebax asëñiŋ ar Kayënam, do Kayënam asëñiŋ ar Arëfaxad. Arëfaxad ebax asëñiŋ ar Šem, do Šem asëñiŋ ar Nowe. Nowe ebax asëñiŋ ar Lemek. ³⁷ Lemek ebax asëñiŋ

ar Matusalem, do Matusalem asëñiŋ ar Enok. Enok ebax asëñiŋ ar Yered, do Yered asëñiŋ ar Malelel. Malelel ebax asëñiŋ ar Kenam. ³⁸ Kenam ebax asëñiŋ ar Enoš, do Enoš asëñiŋ ar Set. Set ebax asëñiŋ ar Adam, do Adam asëñiŋ ar Kaxanu.

End Šabucara do gë Yesu eŋ

4 Yesu, ga ýëmëgu ko gë Angoc Amënëk aŋ gër yeß ir *Yurëdeŋ*, ko yend gër ladawe gër ed baŋo wëland Angoc Amënëk aŋ. ² Ata šabucara in xacërara këŋo eŋo yifa në bakey ofëxw onax. Ýoweŋ axo yamb bana Yesu bakey baŋo ðek. And xucak aŋ, xor këŋo enjo eŋ.

³ Aŋo sëka këŋo šabucara in, re ko: «Angëmëne Asëñiŋ ar Kaxanu ey, nëngwëtël ekaŋ elo ex gi ecepar.» ⁴ Yaka ko Yesu: «Ga ýëgw këni: “Ala an axo ðiyand na gë eyamb yamb fo †.”»

⁵ Šabucara in wëla këŋo në er yaŋ, do wäsin këŋo aŋand ðek owun or gër ebar oŋ, ⁶ do fel këŋo: «Ayël këmi yël owun or owar oŋo ol, gë enjaran endebën ak ðek, gayik wëno fëxwën këne do ar ýandi ke yo këmo yël. ⁷ Awa angëmëne aŋa wä këy ey poxi gër lëngw iram, wëj kë xwën ðek ako.» ⁸ Yaka këŋo bëte Yesu: «Ga ýëgw këni: “Axwën Kaxanu gabat ex mopëß do gër lëngw irexëm fo ýapëk epoxi ed cale el! †”»

⁹ Šabucara in wëla këŋo bëte Yesu gër Yerusalem. Ga xwët këŋo yaŋ gër ejur ed Aciŋ and Kaxanu, re ko: «Angëmëne Asëñiŋ ar Kaxanu ey, ðapayal. Ax gi ex na nde aŋëgw ýëgw këni: ¹⁰ “Kaxanu afel këbi fel omeleka odexëm ok eni nëkona do eni kaka, ¹¹ gë otaxan odebën ok këdi këy lapa në ekaŋ †.”» ¹² Yaka këŋo bëte Yesu: «Ga ýëgw këni bëte: “Axo gi ex na mondi atëy Kaxanu, Axwën arey an †.”» ¹³ Ata na šabucara in ga xacërara këŋo mondako eŋo yifa Yesu, nacëta këŋo do ko šëninđ amëd acëxe.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

¹⁴ Ga xucak eŋo, Yesu wäŋi ko gë panga ind Angoc Amënëk iŋ, ata wëlik oŋac orexëm ol ðek ebar ed *Galile* el. ¹⁵ Aŋo ýana ko këbi sëyalirand gër bëciŋ bëcaleya bandebën do bëla bën ðek baŋo šëkwënd.

† 4.4 *Andocane* 8.3 †† 4.8 *Andocane* 6.13 † 4.11 *Calemoñëw* 91.11-12 †† 4.12 *Andocane* 6.16

¹⁶ Ata akey amat, Yesu baka ko gër ingol ind Nasaret, gër ed raf ko. Do ang wër baŋo ak, ye ko gër aciw̄ acaleya, yatir *akey and eteyëta*; ata fel këno exo kani ebi pënën.¹⁷ Fëxwën këno akayëta and alaŵënel *Esayi* aŋ, and lëkwët ko aŋ ko fënënd gër ed rek:

¹⁸ «Gë Angoc and Axwën aŋ yëm këme gayik mëŋ sana ke mëni nangën Atëfëtan aŋ bëxaŷëanaxik bën.

Mëŋ laŵënegu ke mëni pelëra mëne: bër ex okadëp bën asebet kënebi sebët; bëšiwëk bën awatëra këni watëra; bër kënebi wënarand bën aracët këbi racët.

¹⁹ Mëŋ laŵënegu ke me pemëra mëne dohijo ŷanak oyekax or Axwën olo †.»

²⁰ Ga hata ko opën ok, lëkw ko akayëta aŋ, w̄aš këŋo aŵëxëta an, do yëpa ko. Ata aciw̄ acaleya aŋ dek fab këno mëŋ fo. ²¹ Aŋo re ko: «Oñëgw Omënëk od fënën këmun oko, doro dëŋ hatak.» ²² Bën dek bax reyand end osede orexëm eŋ ga këni wël benjekax bend baxo yeyanënd beŋ. Aŵëkar bani wëkarënd: «Ax gi ex na nde asëniw̄ ar Yosef an ex?» ²³ Barikan Yesu re ko: «Dal ex mëne wën axwitan këne xwitan eyeyan ed orenik ed rek: “Wëj axora an pakënayayind gë andey” Bëte afel këne fel me di becarax gër angol and raf këme ro ang wël kën këme rind gër Kafarënowum ak.» ²⁴ Ata re ko bëte: «Dal in këmun felënd, alaŵënel ar Kaxanu an, gër ed rëw̄ këno fo bayik ano pëbënd na. ²⁵ Dal in këmun felënd, amëd and ebaxo Eli alaŵënel ar Kaxanu gër ebar ed Isërayel aŋ, bon yëmb bani *bësoxari bësebëta sebëta* bën. Ga rik bëniy bëtas gë opacaŵ ocongibat tëb ax tëb ex na, ata wëcan këbi enjo eŋ. ²⁶ Barikan, Kaxanu seb këbi dek bësoxari bëjo, laŵën këŋo Eli në asoxari ar lëg bax gër Sarepëta, gër ebar ed Sidoŋ. ²⁷ Bëte angwën and ebaxo Elise alaŵënel ar Kaxanu gër ebar ed Isërayel aŋ, mbaŋ ebani bela bër gë amey bën. Barikan Namaŋ gaŋat fakën baŋo, xarak gër ebar ed Siri xaniw baxo.» ²⁸ Ga wël këni eyeyan elo, dek aciw̄ acaleya aŋ logën këbi. ²⁹ Xani këni gwaŋ, do šonjorëra këno Yesu fac-fac. Nëcët këno angol and Nasaret aŋ xali gër engeŵ eno pimëx.

³⁰ Barikan, and hateli këno aŋ, Yesu xwëša ko.

Ata ang fur bano ak, forëta këni, xuca ko mërëxand do kwël ye ko.

End ar gë bëyël eŋ

³¹ Yesu šëla ko gër Kafarënowum, angol acëxe and gër ebar ed *Galile*. Ata yatir *akey and eteyëta* këbi sëyalirand bëte bela bën.

³² Gër oŵëkw babi lëkënd osëyali orexëm ol gayik gë panga baxo yeyanënd. ³³ Yatijo ar gë bangoc bañëŋëanax yow bax na gër aciw̄ acaleya. Sam ga wat këŋo Yesu, bangoc bañëŋëanax baŋ xeŷ këni: ³⁴ «Xey Yesu Ibënasaret, in-eŵa yir këbo? Ba eyëbo nemin nde yow këy? Aye nang këmi mëne wëj ex Aŵënek ar Kaxanu an!» ³⁵ Ata Yesu xeŷëanaxën këbi bangoc baŋ: «Cësinayin, ado canin gër ala ajo!» Ata bangoc bañëŋëanax baŋ reba këno ala ajo mërëxand ir amëxwër do kwël šan këni, bari ano tembaŷën bana. ³⁶ Ata aciw̄ acaleya aŋ dek šarandëra këbi xali xurik, do këni wëkarënd: «Endey end fex ngwa ex eŋo? Gë or gapak, do gë panga këbi felënd bangoc bañëŋëanax baŋ eni di er ko re in, do kwël këni šanënd.» ³⁷ Ata bela bën dek këni xanarërand end Yesu eŋ dek ebar ed Galile el.

End epakën ed bëšëxwëra eŋ

³⁸ Ga šan ko na gër aciw̄ acaleya, Yesu ye ko gër Simoŋ Piyer bën. Sëk këŋo aŷaraw isoxari ar Simoŋ Piyer ga šëxw këŋo. Wëka këno ataŋ Yesu eŋo pakën. ³⁹ Ga rëngw ko Yesu gër ed laki baxo, xeŷëanaxën ko acëxwël aŋ. Ataŋ fak ko do kwël xani ko ebi dëba. ⁴⁰ Ga šëlak eñan eŋ, wëlaraw kënebi na gër Yesu dek bëšëxwëra bën, do ošëxwëra or ex yo afak bani fakënd and këbi hëmba aŋ. ⁴¹ Bëte bëyël bax šanënd na gër bela do bani xeŷënd: «Wëj ex Asëniw̄ ar Kaxanu an.» Barikan Yesu axeŷëanaxën babi xeŷëanaxënënd do ababi seb na eni yeyan gayik anang nang bani mëne mëŋ ex Afexën an.

⁴² And wëcak aŋ, Yesu šan ko do nacëta ko në er tëb. Ata ga barërëgu këni bela bën bamëxwër, bamëxwër, këno šalarand xali šanan këno. Er yandi babi eno dëkaya na këdi ko ye ebi tëb. ⁴³ Barikan mëŋ yaka këbi: «Aŷap ŷapëk me yend bëte mëni nangëndërax Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ gër bangol bacëxe

† 4.19 *Esayi* 61.1-2

gayik eņo laŵenaxenēgu ke Faba.»⁴⁴ Mondako baxo femerand Atēfetan aņ ġer baciŵ bacaleya band *Bēyude*.

End bēsēfan bēnax bēyanar eņ

5 Akey amat, Yesu babi sēyalirand amēxwēr aņ ler ġer anjer and Genesaret. Bela bēn ga xeta kēno ġer obaxēt or eyeyan ed Kaxanu, kēni fimērērand.² Ata Yesu wat ko bēkuluņ bēki ġer bēņa. Ecede feda bani bēsēpēt bēr oxan bēn do bani wēsētērand owēn orebēn oņ.³ Ga fēra ko polo ġer ikuluņ ind xwēn baxo Simoņ, xara kēņo exo nacēta tēkēr ebar el, gand etiŵax. Ata ŷēpa ko, do kēbi sēyalind amēxwēr aņ.⁴ And ĥata ko aņ, fel kēņo Simoņ: «Mēlal ikuluņ iņ ġer etiŵax en dāp owēn oņ ata kēnēbi sēra oxan ol.»⁵ Yaka ko Simoņ: «Asēyali, biyi wec lapēra kēmi, ŷoŵeŷ amo cēpēt ex na. Barikan gayik wēj rek alap kēmi lap owēn oņ.»⁶ Ata ga lap kēni, sēra kēnēbi oxan ol xali kē ĥesind owēn orebēn oņ.⁷ Lambaca kēnēbi bēcandaŵ bēnde bēn bēņ eni yow enēbi dēca ġe ikuluņ icēxe iņ. Oxan ol fēxw kēni ġer bēkuluņ bēki xali kē rēmbēnd men oņ.⁸ Ata Simoņ Piyer ga wat ko eņo, šēpēta ko. Ga foxi ko ġer lēngw ir Yesu, re ko: «Axwēn, ineŵa sēkaxenēgu kēye wēno aŵendēran ajo?»⁹ Anjiŷ aņ lēk babi Simoņ ġe bošandaŵ ga wat kēni ang ŷēmb bani oxan or sēra kēnēbi ak.¹⁰ Mondako fo bax end Šak do ġe Šaņ eņ, bosēniŵ bor Sebede bēn, bēr bar bani andiyen amat ġe Simoņ Piyer bēn. Ata Yesu fel kēņo Simoņ Piyer: «Kērey yēdara na, ġerēgako abar ar bela kēy hi!»¹¹ Ata ga šēpēt kēni bēkuluņ bēņ ġer ebar, sebēra kēni na dēk ġer bēņa, do kwēl sēf kēno Yesu.

End ar ġe ameŷ eņ

¹² Akey amat, Yesu bax yend nē angol. Ata fed kēni ġe ala ar ġe ameŷ. Ala ajo foxi ko ġer lēngw irexēm, šale ko mondako: «Axwēn, ga ŷandi ŷandi ki axor kēy xor eye mēnēn me pak.»¹³ Ata Yesu ga yēn ko ataxan aņ, ĥēmba kēņo, re ko: «Awa aŷandi wa ŷandi ke, mēnēll!» Ataņ šan kēņo ameŷ aņ.¹⁴ Yesu xēņa kēņo mondako: «Ala kēreyēņo pel na dē eņo. Barikan yel exi nēkon ašadaxan an. Bēte diyid šadaxa ir eŵunētan in ang rek *acariya and*

Moyis ak, eni nangēraxēn bela bēn osede orey ol.»¹⁵ Ata oŵac or Yesu ol wēlik kaš-kaš, do bela bēn bamēxwēr bamēxwēr bani barērēnd: bējo bēr obaxēt, bējo bēsēxwēra bēr kē šaland eni pak.¹⁶ Barikan Yesu mēņ ed timēriņ el baxo nacētand exo calex.

End aseŷik eņ

¹⁷ Akey amat, Yesu babi sēyalirand bela. Ġer bēr baņo baxētēnd, *ofariseņ* do ġe bēsālen ŷēpara bax na. Bēr obaxēt bēn dēk, er xaniraw bani: bējo ġer bēngol bēnd ġer ebar ed *Galile*, bējo ġer bēnd *Yude*, xali ġer Yerusalem. Ġe panga ind Axwēn Kaxanu iņ babi fakēndērand.¹⁸ Ata ĥatēgu kēni na bela bēr wēlaw kēņo aseŷik nē angaŵ. Er bani šaland eno dēn lēf ġer aciŵ and hi baxo Yesu, do eno kwētina ġer lēngw irexēm.¹⁹ Ga šēnd kēni bela bēn ġer ebēt, wēlan kēbi ang kēno lēn ak ġer ed hi ko Yesu. Ata sēnga kēni yaņ ġer ejur ed aciŵ, do yēla kēno ġe angaŵ ak aseŷik an, mērēxand ir amēxwēr, ġer lēngw ir Yesu.²⁰ Ga wat ko Yesu ang xwēta kēno bela bējo ak, fel kēņo aseŷik an: «Wēno anēka seban kēmi bamena bandey baņ.»²¹ Bēsālen bēn do ġe ofariseņ ok ga wēl kēno, kēni nēkēnēkarēnd: «Noŷo ngwa hi ko ar kēņo širēnd Kaxanu ajo? Noŷo xorēk eteban ed beñēņēnax el ang ax gi ex na Kaxanu gabat?»²² Ga nang ko Yesu ang bani yēland bēsālen do ġe ofariseņ ak, wēka kēbi: «Ineŵa kēn yēlaraxēnēnd mondako ġer oŵēkw orewēn?»²³ Ineŵa saxēk, me de: “Anēka seban kēmi bamena bandey baņ nde”, ba me de: “Kanil ey yexēra nde?”²⁴ Awa, en nangaxēn mēne wēno Asēniŵ ar ala an ašot šot kēme or gapak or eteban ed beñēņēnax ol ġer ebar ro, kēmo felaxēnēnd aseŷik ajo: “Kanil ey med angaŵ andey aņ, ey maŷi!”²⁵ Ata na dēņ aseŷik an xani ko xwiriš, lēkw ko ebēn ed lakixēn baxo el. Ga ko ŵaŷi, kēņo šēkwaxēnd Kaxanu tar fēña in.²⁶ Bela bēr ebax na bēn dēk, ga xap kēbi anjiŷ aņ, kēno šēkwand Kaxanu kēni rend: «Awa biyi ecede kēne watēnde becaraxik bēndako rako bēņ doro!»

End Yesu do ġe Lewi eņ

²⁷ Ga xucak eņo, Yesu šan ko na ġer ed ebaxo, ata wat kēņo *asēf ar šagale*, ar bano ŵacēnd

Lewi, ga ÿëpa ko lëf gër aciŵ and bësëf bër ſa-gale. Ata fel këŋo: «Wëj, tēfëguyel!» ²⁸ Lewi xani ko, seb ko dëk na, do kwël sëf këŋo. ²⁹ Lewi rin këŋo Yesu ofëna osëm gër iciŵ indexëm. Bësëf bër ſagale bëranjëm do gë bela bësëxe yowëraw këni do ÿëpara këni gë Yesu gër eyambëran. ³⁰ Ata *ofariseŋ* ok do gë bësälën bërebën bën ga yow këni gë oxoÿ fo na, këñëbi hëbandërand bësëfan bër Yesu bën: «Wën in-eŵa kën yambëraxënënd do kën ſëbëraxënënd gë bësëf bër ſagale bën do gë bëwendëran bën?» ³¹ Yakaw këbi Yesu: «Bësëxwëra bën kë yend gër axora, ax gi ex na bëbëngw bën. ³² Wëno bëwendëran yow këme mëni pel eni nëngwët ola orebën ol, ax gi ex na bër ſenene.»

End etiŵi eŋ

³³ *Ofariseŋ* ok do gë bësälën bën re këni: «Bësëfan bër *Œaŋ Batis* bën do gë bërebi bën laŋ këni siŵind bëte aſale këni ſalend. Barikan bësëfan bërey bën ñambëran do gë oſëb fo xwënda këni.» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Wën axor nde kën xor enëbi tiŵin odawo od ſambenjar ir kë ÿërënd ok yatir ekana? ³⁵ Ayow kë yow bakey band këni ſapër baŋ, amëd aŋo këni siŵi.» ³⁶ Ata re ko bëte Yesu gë apënëtal: «Ala ax ŋesand na anjëm angaſax exo kadaxën na akarëk këdi kë ħesi kaſ-kaſ aŋ. Ado anjëm angaſax aŋ ax ñapënd na ekađ ed në akarëk el. ³⁷ Bëte ala ax cëlënd na ngoy ingaf në bamote bakarëk. Angëmëne ala exo di mon-dako, ngoy ingaf iŋ afëtin kë fëtin bamote baŋ and kë ÿënënd aŋ, ata ex dëxira, do bamote baŋ ex nëxenara. ³⁸ Në bamote bangaſax ÿapëk mocël ngoy ingaf iŋ. ³⁹ Ala aŋo ñëŵan na ngoy ingaf iŋ and ko sëyi iñënëk aŋ. Ata ko re: “Iñënëk iŋ nëngak”.»

End akey and eteyëta eŋ

6 Yesu gë bësëfan bërexëm bën bax xucand në ocënga yatir *akey and eteyëta*. Ata bësëfan bën këni ŵiſand banjëra baŋ, këni boxoxind do këni yakënd. ² *Ofariseŋ* odëmar ŵëka këñëbi: «Ineŵa kën rixënënd er bayik ax ñap ex na yatir akey and eteyëta in?» ³ Yakaw këbi Yesu: «Wën an pën ex na nde er ri baxo *Dafid* in and ſopar babi enjo mëŋ gë bër enga

endexëm aŋ? ⁴ Ax gi ex na nde alilën lilën baxo lëf gër Aciŵ and Kaxanu, wëdëgu ko mburu ind abi ñap bana eni yamb iŋ, ſet këbi do yamb këni bën dëk xarak bësädaxan bën fo ÿap babi eyamb el?» ⁵ Re ko bëte Yesu: «Awa nangin mëne wëno Asëñiŵ ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

End ar gë ataxan ateÿik eŋ

⁶ Ĥatëguk bëte *akey and eteyëta* acëxe, Yesu ye ko gër aciŵ acaleya, këbi sëyalirand end Kaxanu eŋ. Ar gë ataxan and liŵ ateÿik yow bax na. ⁷ Ata bësälën bën do gë *ofariseŋ* ok këno sitinalind Yesu ba afakën këŋo fakën ala ajo gë akey and eteyëta aŋ eni cotaxën end këno nagaſanaxën. ⁸ Gogo nde ga wata ko Yesu ang bani yëland ak. Fel këŋo ar gë ataxan ateÿik an: «Wëj kaniw ey kwëſa mërëxand ro!» Ata xwiriſ ala ajo, xwëſa ko. ⁹ Ata re ko Yesu: «Baxët in mun mëka. Ineŵa ÿapëk yatir akey and eteyëta? Edi ed enjekax nde, ba edi ed eñëŋenax nde? Epexën ed ala nde, ba edaŵ ed ala nde?» ¹⁰ And nëkon këbi jey aŋ, fel këŋo ar gë ataxan ateÿik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, fakëk ataxan aŋ ataŋ. ¹¹ Ga xoÿ këni na bësälën bën do gë ofariseŋ ok, këni xanarënd ang këno ri Yesu ak.

End bësëfan epëxw gë bëxi eŋ

¹² Bakey baŋo, Yesu ye ko yaŋ në etënd eŋo calex Kaxanu, ata ſale ko wec. ¹³ Gëbër, ŵac këbi bësëfan bërexëm bën, do yata këbi epëxw gë bëxi eni gi oparëxanda odexëm. ¹⁴ Bër yata babi bën ebani: Simoŋ ir nëngwët baŋo Piyer, do gë abinëm Andëre. Œak do gë Œaŋ, Filip do gë Barëtelemi. ¹⁵ Maco do gë Toma. Œak, asëñi-ŵ ar Alëfe, do gë Simoŋ, aŵer an. ¹⁶ Yud asëñi-ŵ ar Œak, do gë Yuda Isëkariyot ar lëxw baŋo Yesu an.

¹⁷ Ata Yesu sëfër këni acëla-ſëla gë bën xali në eŋar, gër ed barëregu bani amëxwër atëm and bësëfan bërexëm do gë amëxwër and bër xaniraw bax gër ebar ed *Yude*, gër angol and Yerusalem, xali gër bëŋa ir angwëngw, ler gër owar or Tir do gë Sidoŋ. Er yowëraw bani gër Yesu: bëjo bër obaxët, do bëjo bësëxwëra bër bax ſaland eni pak. ¹⁸ Afak bani fakënd bëte bër bax sorond në end bangoc bañëŋenax

band lil babi bën. ¹⁹ Amëxwër aṅ dëk bani ša-land eno kwixwëta Yesu gayik panga bax šanënd gër ndexëm do babi fakënënd.

²⁰ Yesu ga fab këbi bësëfan bërëxëm bën, re ko:

«Nëngandërayindëleṅun wën bër sitarak gër onden bën,

gayikwa wën xwënëk owun or Kaxanu ol.

²¹ Nëngandërayindëleṅun wën bër këṅun yambënënd gërëgako enjo bën, gayikwa aŵed kën ŵed.

Nëngandërayindëleṅun wën bër kë sesërand gërëgako bën, gayikwa gër onënga kën hi.

²² Nëngandërayindëleṅun ado enun šus bela bën, ado enun ḡŵayërand aṅ, ado enun cirërand aṅ, ado enun bešërand në end oŵac orewën or këni yëland oṽëṅenax ex, në end ga xwëta këne wëno Asëñiŵ ar ala an.

²³ «Nëngandërayindëleṅun and kënun rixërand Bëšëwif aṅ, mandërayindën onënga ol gayik amašën atëm kën sëkëx yaṅ gër orën. Enimin bëxarëk bërebën bën mondako banëbi rixërand bëlaŵënel bër Kaxanu bën.

²⁴ Wën bër gë napul bën, aṅun ye ex na!

Gayik anëka šot kën apexa andewën aṅ, do and gër ebar ro fo ex!

²⁵ Wën bër ŵedëk gërëgako bën, aṅun ye ex na gayik axor këṅun xor enjo eṅ!

Wën bër kë lepërand gërëgako bën, aṅun ye ex na, gayik ang bër oṽaŵ fo kën ŷana en denitarand!

²⁶ Angëmëne bër šus ke bën kënun šëkwënd, aṅun ye ex na!

Gayik bëxarëk bërebën bën mondako banëbi šëkwënd bëlaŵënel bënëgwëš bën!»

End bërangoṽëra eṅ

²⁷ «Barikan baxëtin mun pel wën bër ke sëfënd bën: ṅanindënëbi bër xoṽër këṅun bën, dinindënëbi enjekax bër šus këṅun bën.

²⁸ Calenindënëbi bër këṅun xarend bën, calenindënëbi bër këṅun širërand bën.

²⁹ Angëmëne ala exi cën gër aṅam and liŵ, bexënëlo and šame aṅ. Angëmëne ala exi kan acud anëngwën aṅ, tebënëlo gë atëm ak. ³⁰ Ar ki xarand yo, yëlëlo, do and ko ŵed ala er xwën këy aṅ, kërey kana na. ³¹ Ang këṅun ŷandind enun dinënd bela ak, wën bëte dinindëbi mondako fo. ³² Angëmëne eṅun

balënd end bër këbi balënd endewën bën fo, enjekax end fe kënun wateli bela bën? Ax gi ex na nde bëŵwendëran bën dëṅ mondako wata këni? ³³ Angëmëne enëbi dinënd enjekax bër këṅun rinënd enjekax bën fo, enjekax end fe wa kënun wateli bela bën? Ax gi ex na nde bëŵwendëran bën dëṅ mondako wata këni?

³⁴ Do angëmëne enëbi ñomëxënd bër kën yëland aŵašën kënun ŵašën bën fo, enjekax or fe kënun wateli bela bën? Ax gi ex na nde bëŵwendëran bën aṽomëxër këni ṽomëxërend bën bëte do këni ŵašërend cey gë cey?

³⁵ Barikan balindëleṅun end bërangoṽëra andewën eṅ, dinindënëbi enjekax.

Ñomëxindënëbi bër an yëland na aŵašën kënun ŵašën bën. Angëmëne mondako kën rind, bela bën ata këni nang mëne wën obaš or Kaxanu, hi kën, mëṅ ar hik yaṅ aṅ. Bon kë xëbën amašën andewën aṅ, gayikako ata kën wëndër gë Ar-hik-yaṅ an. Mëṅ këbi rinënd enjekax eṅ bela dëk, ado eni gi bër ano cëkwa na, ado eni gi bëxeṽax. ³⁶ Ang nënga ko Faba Kaxanu ak, giyin wën bëte mondako fo.»

End kiti eṅ

³⁷ «Ax gi ex na mokiti bela bën këdi këṅun xiti Kaxanu wën bëte. Ax gi ex na monëp bela bën këdi këṅun nëp wën bëte. Tešanindënëbi eṅun tešanaxën. ³⁸ Yëlërayindënëbi bela bën enun yëlëraxënënd wën bëte. Gër amote and kën baxarand kënun šëlën: dëb, mocësi, do monexira. Gayikwa gë acariya and kënëbi sëyinënd bela aṅ fo këṅun ŵašën wën bëte.»

³⁹ Ata Yesu fel këbi bëte apënëtal aṅo: «Ašiwëk axor nde ko xor eṅo d'as ašiwëk ašandaŵ? Ax gi ex na nde bën tak kë lati polo në ambëxw? ⁴⁰ Asëfan an aṅo kucand na onangëran ol sëyali arexëm an, barikan ar faṽëk etëya an gwër fo hi këni gë asëyali arexëm an. ⁴¹ Inëŵa këy nëkonënd atëxësëx and lëṅa këṅo abinëx aṅ, do këy nemënd mëne wëj yer xëcar in lëṅa ki? ⁴² Mondake wa këy xorënd eyo pel abinëx: “Ñëmël mi dëxëtën atëxësëx aṅ gër angës”, xarak wëj yer yëcar in lëṅa ki? Wëj aṽëṅenax ar kë labayand hi këy, dëxëtël wa pere yëcar ir lëṅa ki in ey wataxën aye atëxësëx and gër angës and abinëx aṅ.

⁴³ «Atëx anjekax ax gind na gë odëŵërëwën oṽëṅenax. Do atëx aṽëṅenax ax gind na gë

odëwërëwen ojekax. ⁴⁴ Atëx and ex yo, gër odëwërëwen odexëm kë hind monang. Ax gi ex na nde ondan oŋ ani kwëcand na në apeb? Bëte *reseŋ* in ani kwëcand na në atëx and gë odëmbën? ⁴⁵ Ala ar ye këŋo onden an, emëkw edexëm el yek. Do ar ÿëŋën këŋo onden an, emëkw edexëm el ÿëŋënëk. Gër etëÿ ko nēcëtënd ala an er lëbëk gër emëkw in.»

End amatinali and faciŵ baki eŋ

⁴⁶ «Ineŵa këne ŵacëraxënënd “Axwën”, “Axwën”, xarak an dind na er këmun felënd in? ⁴⁷ Ar kë yow yo exo baxët eyeyan edam do exo dind ang re këme ak, afel këmun fel gë ar wëndër këni an. ⁴⁸ Gë ar bayëk aciŵ wëndër këni: ga nac ko pere gër aparëfac xali siŵëk, xwët ko oxaÿ orëda oŋ. Ata and yowëk tëb aŋ, oÿëm ol yowëk, men oŋ šëñëk aciŵ aŋo, bari ax kor ex na ex ñam, gayik šenene bay ko. ⁴⁹ Barikan ar kë baxët yo eyeyan edam do axo dind na ang re këme ak, er këni wëndër gë ala ar bayëk aciŵ andexëm gër ebar nacërëxe pere gër ed ko xwët oxaÿ orëda fo. Ata and yowëk tëb aŋ, oÿëm ol šëñëk aciŵ aŋo: ataŋ wëcëk do yëcarëk dek.»

End xadëp ir emun end ocoroda eŋ

⁷ Yesu ga ħata ko bend babi sëyalirand bulunda ir baŋo baxët beŋ, ŵaÿi ko gër Kafarënowum. ² Emun end ocoroda šot baŋo na xadëp ir šëxwëra bax mbaŋ, exo koti fo bayi bax, xarak mëŋ momal baŋo balënd endexëm eŋ. ³ Emun eŋo ga wël ko mëne Yesu ħatëguk, laŵën këbi bëxarëk bër Bëšëwif bën eno karaw exo yow eŋo pakën xadëp irexëm in. ⁴ Bëxarëk bër Bëšëwif bën ga ħat këni këno xarand Yesu mondako: «Ajo aÿap ÿapëk eyo din er wëka ko in! ⁵ Ar ħanëk enëng endebi exo, mëŋ bayën këbo aciŵ acaleya aŋ.» ⁶ Ata Yesu sëfër këni kwël gë bën. Dam eni ŋat gër iciŵ, emun end ocoroda eŋ laŵën këbi odawo odexëm eno kaca Yesu do eno pel: «Axwën, in ngwa këy yowaxënegund gë andey, axuri kë xuri ang këye fëb ak, ga lil lilëgu këy gër yangana iram ro. ⁷ Mëŋ bayik axe mëndan ex na me yeli gë andam gër ed hi këy. Barikan, yeyanël tuŋ emat ata ko fak ariyenin aram an! ⁸ Gayikwa wëno dëŋ aŵa ŵa këme or gapak or

bëlëngw bëram ol. Wëno bëte alëngw ar ocoroda hi këme do bën ari këni rind er këmëni felënd in. And këmo fel šoroda ibat: “Yel!” ata exo ye, bëte and këmo ŵac išëxe aŋ: “Yow!” Exo yow. And këmo fel ariyenin aram aŋ: “Dil ejo!” Exo di.» ⁹ And wël ko Yesu eyeyan elo aŋ, nëngan këŋo end emun end ocoroda eŋ. Ga šena ko gand amëxwër, re ko: «Ga re këme gër wën Bëyisërayel elod amo wat ex na ar xwëta ke mondako!» ¹⁰ Bër laŵënëgu babi emun end ocoroda bën ga baka këni gër iciŵ, sëkëx këno ariyenin an ga fak ko šenene.

End ekanin ed ašësëk eŋ

¹¹ Ga xeyëk, Yesu ko yend në angol and bani ŵacënd Nayin. Sëfër këni gë bësëfan bërexëm bën, do gë amëxwër atëm. ¹² And bani lil gër angol aŋ, fed këni gë enga end bela ga lëbi këŋo ašësëk ond gër edap oŋ. Ašësëk ajo, itox imat ind asoxari asebeta sebëta ebaxo. Ata bër lëg bax gër angol aŋo bën mbaŋ ÿëmb bani ga këno laŋëta. ¹³ Axwën Yesu and wat këŋo asoxari ajo aŋ, xaÿënan këŋo xali. Ata re ko: «Cësinall!» ¹⁴ And sëka ko aŋ, lëk ko epël el, ata xwëša këni bëlëbi bën. Aŋo re ko Yesu: «Šambenjar, ga re këme, kanill!» ¹⁵ Xani ko kwengw-eremët ašësëk an, do ko yeyandërand. Yesu ŵaš këŋo nëm. ¹⁶ Ata bela bën dek lëk këbi anjiÿ atëm. Ga këno šëkw Kaxanu këni rend: «Alaŵënel asëm šanayaxënegu këbo. Kaxanu nëngaw këbo biyi bulunda irexëm in.» ¹⁷ Ata wëlik endey eŋo, gë angol gë angol, dek ebar ed *Yude* el xali yabët.

End bësëfan bër Šaŋ Batis eŋ

¹⁸ Ata *Šaŋ Batis* wël ko beŋo dek ga sëfë-tandëra këno bësëfan bërexëm bën. ¹⁹ Ŵac këbi bësëfan bëxi do laŵën këbi gër Axwën Yesu eno mëkaw: «Wëj nde ex afexën ar kë yowënd an? Angëmëne ax gi ex na wëj, mo cëni nde ašëxen?» ²⁰ Ga ħat këni gër Yesu re këni: «Šaŋ Batis laŵënëgu këbo mi mëka ba wëj ex afexën ar kë yowënd an, do ang ax gi ex na wëj, mo cëni nde ašëxen?» ²¹ Ata amëd aŋo dëŋ baxo rind Yesu becarax beŋo: afakën bëšëxwëra do gë bëseÿik bëranjëm; anëcët bangoc bañëŋenax gër bela; ašiwët bëšiwëk bëranjëm. ²² Yesu yaka këbi: «Gërëgako yeyin

eno tēfētaxēnēx Šaṅ Batis bēbēr wateli kēne bēn, do gē bend wēleli kēne beṅ. Pelēxēno mēne bēšiwēk bēn nē ewatēra exēni, bēseṅik bēn nē eyexēra exēni, bēr gē ameṅ bēn nē emēn exēni, bapaxo baṅ nē ewēlēra exēni. Pelēxēno bēte mēne bēšēsēk bēn nē ekani exēni gēr ecēs do bēxaṅyēnaxik bēn nē nang exēni Atēfētān aṅ. ²³ Awa nēngandēraleṅo ar bayik aṅo ṅepēgēnand na endam an.»

²⁴ Ga baka kēni bērolawēn or Šaṅ Batis bēn, Yesu ko yeyanēnd en Šaṅ Batis eṅ mondako: «Ine ye ban en nēkonēgu gēr ladawe? Andēs and kē lēfērērirand ekoc nde? ²⁵ Noṅo wa ye ban eno nēkonēgu? Ar šudarak mokēbēn gē banjēm banjekax nde? Ax gi ex na nde bēr gē banjēm banjekax bēn, bēr betak bēn, gēr eyang ed emun hi kēni? ²⁶ Do noṅo wa ye ban eno nēkonēgu? Ax gi ex na nde alaṅwēnel ar Kaxanu? Eyo ar watēgu kēno an, nēmēc alaṅwēnel ar Kaxanu exo. ²⁷ Endexēm eṅ ṅēgw kēni gēr akayēta and Kaxanu:

“Nēkod nē edēngwalilemo arolawēn an Exi ṅacan fēna in †.”

²⁸ «Dal in kēmūn felēnd, šēf gēr bēr rēw kēnebi mondēw bēsoxari, gabatak aṅo nēmbēta ex na or gapak ol Šaṅ Batis. Barikan ar xurik ex ba gēr owun or Kaxanu an xuca kēṅo.»

²⁹ Ata gēr bulunda ir baxēt baṅo, do gēr *bēsēf bēr šagale* šanaya bax end šenene end Kaxanu eṅ, mēṅ bani yexēnēnd gēr ed exo Šaṅ Batis ebi buyix. ³⁰ Barikan *ofariseṅ* ok do gē bēsēyali bēr *acariya and Moyis* bēn, ga bani ḥēpēnd ebi buyi Šaṅ, yepēn kēni mondako ang ṅandi baṅo Kaxanu ebi pexēn ak.

³¹ «Gē noṅo kēmēni wātinali bela bēr gē okey oko bēn? Gē noṅo ngwa wēndēr kēni? ³² Gē obaš or ṅēpak nē yangana fo wēndēr kēni. Ga barērēgu kēni, imēxwēr imat kēnebi rend imēxwēr icandaṅ iṅ: “Farixēn kēmūn acēroti aṅ, an mane na! Ṽēwēn kēmūn ojēkan od oṅaṅ, an tes ex na.” ³³ Šaṅ Batis ga yow ko, abaxo yamb na ecemar, abaxo šēb na ngoy, barikan wēn re kēno: “Gē bēyēl exo.” ³⁴ And yow kēme wēno Asēniṅ ar ala an, kēme yambērand, kēme šēbērand. Barikan kēne rend: “Ala ajo ṅambēran gē ošēb fo xwēnda ko, lawo ir bēsēf bēr šagale do gē bēwēndēran hi ko.” ³⁵ Barikan

gēr bela bējo kēn nangaxēn mēne er ṅandi kēṅo Kaxanu in šenene ex gayik bēn aṅa ṅa kēni endam eṅ.»

End Yesu gēr iciṅ ind fariseṅ eṅ

³⁶ *Fariseṅ* ir bano wācēnd Simoṅ in wāc baṅo Yesu exo ye eni yambēra gēr ndēbēn. Ata Yesu ḥat ko, do ṅēpa kēni gēr eyambēran. ³⁷ Asoxari aṅwēndēran ebax na gēr angol. Ga wēl ko mēne Yesu yowēk na gēr iciṅ ind fariseṅ, wēlanēgu kēṅo angiri nē šēlakuṅ ir ekaṅ ed *alēbatēr*.

³⁸ Ga baka ko gand epoy ed Yesu, ler gēr osapar, ko sesēnd. Ongwēn oṅ kē šarēnd gēr osapar or Yesu or baxo wēgarand oṅ, do ko fēxwēcērand gē omban ondexēm oṅ. Axoš baxo xošēnd bēte gē angiri in. ³⁹ Ga wat ko eṅo, fariseṅ ir wāc baṅo Yesu in, ko yēlarand: «Kido ala ajo, alaṅwēnel ebaxo, anang nang doxo mēne asoxari ar kēṅo lēkērand an aṅwēndēran hi ko.» ⁴⁰ Yesu re ko: «Simoṅ, ṅēṅ ṅandi ke na mi mēka.» Yaka ko: «Oko asēyali, mēkale!» ⁴¹ Re ko bēte Yesu: «Mondako ri bani bela bēxi ga ṅomēxa kēni kodī. Aṅanar an wēd ko batama keme band kodī, axinēm an batama ofēxw oco. ⁴² Ga sēkwān kēni bēn tak bēxi eni maš in, ar ṅomēx babi an seban kēbi. Awa gēr bela bēxi bējo, noṅo wa kēṅo ḥan nēmēc ar ebax eno maš kodī an?» ⁴³ Yaka ko Simoṅ: «Yēla kēme ar seban kēṅo batama keme an.» Re ko bēte Yesu: «Ata šenene xiti kēy!»

⁴⁴ And šena ko gand asoxari aṅ, re ko: «Simoṅ, wat kēyo nde asoxari ajo? Gē ongwēn ondexēm oṅ neḥ ko osapar oram oṅ, do fēxwēc ko gē omban oṅ. Bari wēj aye yēle na men me nebara osapar oṅ and lilēgu kēme ro gēr iciṅ indey aṅ. ⁴⁵ Bēte and ḥatēgu kēme aṅ, aye kaca ex na eye mega. Barikan asoxari ajo, elod ga lilēgu kēme axo teḥ ex na emegara ed osapar oram el. ⁴⁶ Ogu ay koš ex na gēr gaf, barikan mēṅ angiri xoš ke gēr osapar oram. ⁴⁷ Ga re kēme bamena bandanjēm seban kēmo mēṅ kēṅo balaxēnēnd mondako endam eṅ. Barikan ar seban kēmo bamena bapēnēfēne an, tēkēr fo kēṅo bal endam eṅ.» ⁴⁸ Yesu fel kēṅo bēte asoxari an: «Anēka seban kēmi bamena bandey baṅ.» ⁴⁹ Bēr bani yambērand gē Yesu bēn wēl kēni eyeyan elo do kēni yēlarand: «Noṅo ngwa hi ko ar kē sebanēnd beṅṅēnax ajo?» ⁵⁰ Barikan Yesu fel kēṅo

† 7.27 *Malaxi* 3.1

asoxari an: «Ga xwëta këye, fexaxën këy!
Mañil gë emëkw eyemax!»

End bësoxari bër enga end Yesu eñ

8 Ga xucak eñ, Yesu ko sëfërand gë angol gë angol, hik atëm, hik atil ko femërand do ko reyarand end Atëfëtan and owun or Kaxanu eñ. Enga emat hi bani gë bësëfan epëxw gë bëxi bën, ² gë bësoxari bër fakën babi ga nęcët këbi bëyël bën do gë ocëxwëra ok. Asoxari añanar añ ebaxo: Mari ir bano wacënd bëte Madëlen ata gër ndexëm nęcët babi Yesu bëyël bëcongëbëxi. ³ Asoxari axinëm an bano wacënd Yowana, alindañ ar Cusa, añëxëta ar kodî ir Erod an. Asasën an, bano wacënd Sisan do gë bësoxari bëranjëm bër bax wëlagund bacota bandëbën eno dëcaraxënënd Yesu.

End apënëtal and ar oned eñ

⁴ Ata amëxwër atëm barërëgu këni gër ed hi baxo Yesu, ga xaniraw këni gër ßangol bandanjëm. Ata Yesu fel këbi apënëtal año: ⁵ «Mondako ri baxo ar oned ga nëca ko gër oşënga. Ga ko fan enedfa eñ, mar lapak gër fëña, bela bën wëñëra këni, do oşël or gër orën ol hël këni dëk. ⁶ Bëte mar lapak gër ebar ed gë aparëfac. And lëgëk añ hañëk gayik obar ok ax nëmb bana. ⁷ Bëte mar lapak gër odëmbën. And lëgëk añ, odëmbën ok xëşak tęc. ⁸ Bëte mar lapak gër ebar ejekax. And lëgëk añ, rafëk do rëwëk: anjëra amat keme.» Ga ha-ta ko Yesu apënëtal año, re ko bëte: «Ax gi ex na nde dëk fo wël kën, awa!» ⁹ Ata wëka këno bësëfan bërexëm bën ebi pañën apënëtal año. ¹⁰ Yaka këbi: «Wën yël këñun Kaxanu en nang beconëşon bend owun orexëm beñ. Barikan bëşëxe bën gë ßapënëtal këni wëlënd do ado eni nëkonënd, ani watënd na, ado eni baxëtënd abi pënin na gë tøkër ak. ¹¹ Awa baxëtïn er wacayak apënëtal año in: enedfa eñ, eyeyan ed Kaxanu el ex. ¹² Fëña ir gër ed lapak enedfa in ex bela bër kë wëlënd awël dëñ eyeyan ed Kaxanu el, barikan şabucara in exo yow exo dëxët gër oñëkw orebën dëk er wël këni in këdi këni wa do eni pex. ¹³ Ebar ed gë aparëfac el ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el eni kwëtaya gë onënga fo. Bari ani gi ex na gë odëmbët, er këni wand amëd fo, do

and kë hatëgu ocëmu añ atañ këbi şenand eni teß wap. ¹⁴ Enedfa end lapak şit gër odëmbën eñ exëni bela bër kë wëlënd awël dëñ eyeyan ed Kaxanu bën, barikan eni teß ocëmu ok, ocal od napul ok, do gë benëngax bend gër aniyan beñ ex këşa eyeyan elo. Ata er wël këni in ex tøkwan enëngwët ed ola orebën el. ¹⁵ Enedfa end lapak gër ebar ejekax eñ exëni bela bër kë wëlënd eyeyan ed Kaxanu, gë onden, do gë emëkw ejekax bën, eni kwëtaya aye do eni balëkënali şenene, eni dëkaya xali ebi nëngwëtën ola orebën ol. Do and kë hatëgu ocëmu añ, kemënali.»

End amatinali and lambo eñ

¹⁶ «Ala ax pëtënënd na lambo do exo ñoß, ba exo dılali në angañ. Barikan yañ gër akañaya ko xañ ebi ñobaxënënd bër kë lilënd bën. ¹⁷ Mëñ ex, er şonayak ax bo na, er beñ ax bo na; dëk kë xerët angoben añ. ¹⁸ Awa wën titinayindën ang kën baxëtënd ak, gayikwa Kaxanu ayël këño yël ar şotëk an, bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xañ këño in dëñ.»

End bobinëm bor Yesu do gë nëm eñ

¹⁹ Nëm gë bobinëm bor Yesu hatëgu këni gër ed hi baxo. Bari ani kor bana eno tëka në end amëxwër and xeta baño eñ. ²⁰ Ata fel këno: «Nëkodëbi fac norix gë bobinëx, añandi yandi këbi de en watër.» ²¹ Yaka ko Yesu: «Bër kë baxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind ang rek ak bën ex nëma iram do gë bëmañe bëndam beñ.»

End gër anjer eñ

²² Akey amat, Yesu gë bësëfan bërexëm bën fëra këni në ikuluñ, ata re ko Yesu: «Kegëtane anjer añ!» Ata këni xegëtand. ²³ Ga këni xas, Yesu këño raşënd. Hatëguk ekoc etëm do ikuluñ iñ kë rëmbayand xali şerëcerara këbi bësëfan bën. ²⁴ Ata këno nëngëtënd Yesu: «Asëyali, asëyali, enemilene!» Ga nëngëta ko, Yesu xeñëxaxën ko ekoc el do gë men ond bax xanind bomeñ bomeñ oñ, ata yeriri anjer añ. ²⁵ Ata wëka këbi bësëfan bën: «Ba wën xali gërëgako ane kwëta ex na nde?» Bën ga xap këbi anjiñ añ, këbi şaranënd do këni

wëkarënd: «Noÿo ngwa hi ko ala ajo? Ado ekoc el dëŋ gë men oŋ ari kē rind er ko re in.»

End ala ar bëyël bëranjëm eŋ

²⁶ And xegëta këni anjer aŋ, Yesu gë bësëfan bërexëm bën ħat këni gër ebar ed Bëšerasa, ed fabër bax gë ed *Galile* el. ²⁷ And baxo šëpë-tand Yesu aŋ, asošan abat ko yowënd aped-fed ga xaniw ko gër angol. Ala ajo, bëyël bëranjëm lil baŋo, elod anëka fo hi baxo tēb gë eman eŋ, do gër banapëra rëfa baxo, axo bo bana nē ici-ŵ. ²⁸ And sëkar këni gë Yesu aŋ, ala ajo ħer ko, lapaya ko gër osapar do ko rend: «Ineŵa yir këbo Yesu, wëj Asëniŵ ar Kaxanu an, mëŋ Ar-hik-yaŋ gër orën an? Axara xara këmi këreyëbo narën na!» ²⁹ Yesu are babi rend ban-goc bañëŋënaŋ baŋ eni can gër ala ajo ado ga xëda bano elod anëka fo. Laŋ mopokëra bano fokërand gë gweyele-gweyele gër otaxan do gër osapar. Barikan dëŋ-dëŋ baxo xotërand do bëyël bën eno cëñëta gër apuÿ. ³⁰ Ata Yesu wëka këŋo: «Ake këni ŵacënd?» Yaka ko: «Benga sir-sir këne ŵacënd.» Gayikwa, bëyël bëranjëm lil bax gër ala ajo mëŋ ŵacayaxën baxo mondako. ³¹ Ata bëyël bën këno xarand Yesu kërebi cëñëta na gër ambëxw and siwëk gë etël këm. ³² Ler gër ed ebani na, bam-bëxwëbëxw bandanjëm banëbi xadacërand na kap gër etënd. Ata bëyël bën këno xarand Yesu: «Këla, cëñëtalëbo mëni dël bam-bëxwëbëxw baŋo!» Ata ŵa ko Yesu. ³³ Bëyël bën ga šan këni na gër ala ajo, lil kënëbi bam-bëxwëbëxw baŋ. Ata ang hi bani gër ed kwëre kwëre ak, lapaya këni gër anjer do noÿeli këbi dëk kece in. ³⁴ Bëxadac bën ga wat këni eŋo, šapërrera këni bër, do sëfëtërax këni endey eŋo gër angol do gër ocënga. ³⁵ Ata bela bën šandëra këni do ye këni gër onang, gër ed hi baxo Yesu. Ga ħat këni, sëk këno asošan ar lil bano bëyël an moñëpa, ga šudara ko do bakar këŋo aye onden oŋ. Ata yëdara këni. ³⁶ Bër wat bax endey eŋo bën, fel kënëbi mondake fak ko ar gë bëyël an. ³⁷ Ata amëxwër and dëk Bëšerasa aŋ, wëka këno Yesu exo can ebar edebën el, gayikwa dëk ebani anjiÿ aŋ.

Yesu fëra ko gër ikuluŋ do kwël këni ŵaÿind gë bësëfan bërexëm bën. ³⁸ Ata asošan ar lil bano bëyël an xemëna ko këŋo xarand Yesu exo ma exo gi ar enga endexëm. Barikan Yesu

Ĥëp ko do yaka këŋo: ³⁹ «Maÿil gër ekun edey eyëbi tëfëtandërax dëk er rin ki Kaxanu in.» Ga ŵaÿi ko ala ajo, ko sëfëtëraxënd dëk angol aŋ er rin këŋo Yesu in.

End endënaŵ do gë end asoxari eŋ

⁴⁰ And bakaw ko Yesu ekeg elo aŋ, amëxwër atëm xaca këno gayikwa bën dëk baŋo šëninind. ⁴¹ Ata ħatëgu ko asošan ar bano ŵacënd Yayëros. Mëŋ alëngw ar aciŵ acaleya hi baxo. Ga lapaya ko gër osapar or Yesu, këŋo xarand exo ma eni tëfër gër ndebën. ⁴² Endënaŵ emat end šot baŋo eŋ šëxwëra bax mbaŋ xarak ecede baŋo sëkënd bëniy epëxw gë bëki. And bani yend aŋ, amëxwër aŋ këno fimelirand Yesu xali šëndën këno.

⁴³ Do asoxari ebaxëna šit gër amëxwër, ar baŋo yexayaxënënd ošat elod bëniy epëxw gë bëki. Napul irexëm in faÿ baxo dëk gër bëxora, bari gabatak aŋo pakën bana. ⁴⁴ Na nëfënëfa ko xali gër epoy ed Yesu, do xwixwëta ko am-bana and acud andexëm aŋ. Ata xëdo këŋo ošat oŋ kwël na fo. ⁴⁵ Aŋo re ko Yesu: «Noÿo wa xwixwëta ke?» Ga këni yax dëk bela bën, Piyer re ko: «Oko Asëyali, amëxwër aŋ ga xeta këni do këni fimelirand!» ⁴⁶ Barikan Yesu yaka ko: «Ala xwixwëta ke na mëŋ nangaxën këme mëne panga indam šanëk na.» ⁴⁷ Asoxari an wata ko mëne anëka dëŋ fëlët këŋo Yesu, sëka këŋo gë anjiÿ fo. Lapaya ko gër osapar orexëm, reya ko xali këno wëlënd dëk bulunda in nē end ine xwixwëtaxën baŋo Yesu do ang fak ko ataŋ ataŋ ak. ⁴⁸ Barikan Yesu fel këŋo: «Abiŵën, ga xwëta këye fakaxën këy! Maÿil gë emëkw eyemax!»

⁴⁹ Ga ko yeyan mondako Yesu, ħatëgu ko ala ga hiw ko gër iciŵ ind alëngw ar aciŵ acaleya, ata re ko: «Awa anëka xor këŋo endënaŵ endey eŋ, ine këyo soroli mama Asëyali an.»

⁵⁰ Barikan Yesu ga wël ko eŋo, fel këŋo alëngw ar aciŵ acaleya an: «Kwëtale afak ko fak, kërey yëdara na.» ⁵¹ And ħat këni gër iciŵ aŋ, Yesu, gabatak axo ma bana eni dël gë mëŋ lëf gër ed ebaxo endënaŵ ang ax gi ex na Piyer, gë Šaŋ, gë Šak, gë sëm do gë nëm ir endënaŵ.

⁵² Bela bër yow bax na bën dëk bax sesërand do bano ŵaŵërand endënaŵ eŋ. Ata re ko Yesu: «Këren tes na, axo cës ex na, araš fo raš këŋo.» ⁵³ Ata bër wël bax bën këno yepënënd

ga nang këni mëne endënaŵ eŋ ašës dëŋ šës ko. ⁵⁴ Yesu lëk këŋo gër ataxan do xeŷ ko: «Abi-ŵën, kanill!» ⁵⁵ Ga bakar këŋo onjën oŋ, ataŋ xani ko kwengweremët. Yesu re ko eno yël eyamb yamb. ⁵⁶ Bëxarëk bër endënaŵ bën šaran këbi xali. Barikan Yesu fel këbi eni cësi-nali eŋo do ala këreno pel na.

End epemëra ed bësëfan epëxw gë bëxi eŋ

9 Akey amat, Yesu ŵac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën do yël këbi panga iŋ do gë or gapak or enëbi ŋŵayaxënënd dek bëyël bën do enëbi pakënxënënd bela bën ošëxwëra or ex yo. ² Laŵën këbi eni pemërand end owun or Kaxanu eŋ do enëbi pakënënd bësëxwëra bën. ³ Ata re ko: «Gër ed kën ye yo, ŷoweŷ këren mëlalind na: ax gi ex na ošët, ax gi ex na am-baŋ, ax gi ex na šëlafana, ax gi ex na kodî. Bëte këren mëlalind na ala kala bacuŋ baki. ⁴ Gër iciŵ ind kën ħat do enun kwëtaya yo, bayiyindën na xali yatir kën xuca. ⁵ Gër ed këni ħëp enun kwëtaya, pëxwëcayindën obar od lëka këŋun gër osapar ok en kucaxën, ata kë hi osede or këbi šëndënëŋ bela bëjo.» ⁶ Ga ye këni bësëfan bën, këni femëraxënd Atëfë-tan aŋ, gë angol gë angol, do kënëbi fakënëxënd bësëxwëra bën gër ed këni ye yo.

End Erod eŋ

⁷ Erod ir wun bax gër ebar ed Galile, awël baxo wëlënd dek beŋër bani rind Yesu gë bësëfan bërëxëm bën. Ata wëlandëra këŋo gayik bela bën are bani rend mëne *Šaŋ Batis* xaniwëk gër ecës, ⁸ bëjo mëne alaŵën Eli bakawëk. Bëjo bëte mëne alaŵënel abat ang ebani akarëk ak, xaniwëk gër ecës. ⁹ Barikan Erod re ko: «Wëno ga fodëtën këŋo wa gaf in Šaŋ Batis. Do noŷo cëŋ ex ar kë rind bend këme wëlënd beŋo an?» Ata ko šaland eŋo wat Yesu.

End eñëmbën ed mburu eŋ

¹⁰ Oparëxanda od ye bax ok ga bakaraw këni gër Yesu, sëfëtandëra këno dek beŋër riw bani bën. Ata ŵëla këbi në er këni hix bën fo, ler në ingol ind bani ŵacënd Betësayida. ¹¹ Barikan bela bën ga nangëra këni, sëf kënebi bamëxwër bamëxwër. Yesu ga xaca këbi, këbi

felërand end owun or Kaxanu eŋ do këbi fakënënd bër bax šaland eni pak bën.

¹² Apenëka aŋ, bësëfan epëxw gë bëxi bën xe-ta këno Yesu do re këni: «Pelalëbi tan bela bën eni capërëra gër bëngol do gër ocënga od ler ler ro eni calarax në er këni laki do er këni yamb gayik ro gër ed hi këne apuŷ ex.» ¹³ Yesu yaka këbi: «Yëlinëbi wën dëŋ er këni yamb in!» Re këni bëte: «Biyi bamburu baŋjo gë oxan oxi fo šot këmëni! Angëmëne cëŋ aye këne yeye ene yëcuye er këni yamb dek bulunda ijo in.» ¹⁴ Xarak er hi bani bësöšan bën fo në owëli oco. Ata Yesu fel bësëfan bërëxëm bën: «Pelinëbi eni ñëpara imëxwër kala bela ofëxw oco.» ¹⁵ Ga ri këni mondako bësëfan bën, bela bën yëpara këni dek. ¹⁶ Yesu ŵed ko ŋat bamburu baŋjo baŋ do gë oxan oxi ol, ga xeŋa ko orën ol, šëkwa këŋo Kaxanu end eyamb yamb eŋ. Hëmbëndër ko bamburu baŋ do yël këbi bësëfan bën enëbi cetëra amëxwër aŋ. ¹⁷ Na yambëra këni xali ŵed këni bën dek. Bësëfan bën ŵedara këni bacaxaken band bayitara babi baŋ, bakange epëxw gë baki.

End osede or Piyer eŋ

¹⁸ Akey amat, Yesu ga ko šalera nacët ako, bësëfan bërëxëm sëf këno. And ħata ko cale aŋ, ŵëka këbi: «Noŷo hi këme wëno? Ine wëleli kënebi bela bën?» ¹⁹ Yaka këno: «Bërëmar are këni rend mëne wëj ex *Šaŋ Batis*! Bëjo, wëj ex Eli, bëjo bëte alaŵënel ar Kaxanu ar yow bax akarëk aŋ do xaniw ko gër ecës hi këy.» ²⁰ Wëka këbi bëte: «Do wën cëŋ, noŷo kën rend hi këme?» Yaka ko Piyer: «Wëj ex Afexën ar laŵëneliw këŋo Kaxanu an!»

²¹ Ata Yesu ga xëŋa këbi, re ko mëne ala këreno pel na eŋo. ²² Baš ko mëne mëŋ Asëñiŵ ar ala an, asoro ko soro mbaŋ, eno cus bëxarëk bër Bëšëwif bën, gë *bëšadaxan bëlëngw* bën do gë bëšalen bën xali eno daŵ. Barikan exo kani gër ecës yatir akey atasën. ²³ Fel këbi bëte bën dek: «Angëmëne ala eŋo yandi exe tëf, tebëlexo eŋal ed gaf irexëm fo el. Gilexo key yo key aŵelëk ar exo toro në end oŵac oram do exe tëf. ²⁴ Ar këŋo bal yo end enjëw endexëm fo, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin enjëw endexëm në end oŵac oram an, afexën ko fexën. ²⁵ Do ineŵa këŋo feca ar kë šotëra dek beŋër gër ngwën ro an, xarak

anambëra nambëra ko, do enjëw endexëm eñ ex nemi? ²⁶ Enimin, ar këño šëfënan yo endam, do exo ñep er re këme in, wëno Asëñiŵ ar ala an mondako fo ke šëfënanëd endexëm eñ yatir këme bakaw gë enjaran endam eñ, gë end Fabaxanu eñ, do gë end omeleka omënëk eñ. ²⁷ Dal in këmun felënd, wën bër hik ro bëjo, bërëmar ani cësëra na watërëxe owun or Kaxanu ol.»

End enëngwëtara ed Yesu eñ

²⁸ Ata xucak bakey banjongëbatas ga felëra këbi beño, Yesu wac këbi Piyer, gë Šak, do gë Šaṅ eno daṅëta yaṅ gër etënd exo calex. ²⁹ And baxo šalend aṅ, dëxas irexëm in nëngwëtak. Banjëm bandexëm baṅ fešëk xali kë yegënd jing-jing. ³⁰ Ata šanayaw këni bela bëxi, do këni yeyandërand gë Yesu: *Moyis* do gë Eli ebax ³¹ gër enjaran do këni xanarënd gë Yesu end ecës ed baño hatënëgund gër Yerusalem eñ. ³² Amëd aṅo Piyer gë bošandaŵ dek ebani akwëd aṅ. Bari abi daš bana ga šanayawëk enjaran end Yesu eñ xali wat kënebi bela bëxi bër bërëxandi baño bën. ³³ Ga këni felar Yesu gë bela bëxi bëjo, Piyer re ko: «Asëyali, bon yek ene bayiye ro! Dine baner batas, amat andey, aṅo and Moyis do aṅo and Eli.» Piyer axo nang bana er baxo rend in. ³⁴ Ga ko yeyan mondako, fedawëk aṅar do laḅ këbi kwëc. Ata bësëfan bësas bën dek ebani anjiŷ aṅ ga labeli këbi aṅar aṅ. ³⁵ Gër aṅar aṅo wëlik oniŵ: «Ajo ex Asëñiŵën ar yata këmo an, baxëtindëno!» ³⁶ And šësinak oniŵ aṅ, Yesu bayi ko gabat. Ata bësëfan bën šësinali këni endey eṅo do gabatak ano pel bana bakey band bëtëraw bax baṅ.

End lëmëta ir gë bëyël eñ

³⁷ Ga xeyëk, Yesu gë Piyer, gë Šak, do gë Šaṅ këni šëland etënd el, ata amëxwër atëm and bela xaca kënebi. ³⁸ Gër amëxwër aṅo, xeyëgu ko ala: «E, Asëyali, kaŷënanëlexi lëmëta iram in, mëñ fo šot këmo. ³⁹ Angoc aṅëñëxax lil këño. And ko šangëna aṅ, lëmëta in exo ñer xali, exo wëc, exo ñatëndërend oŷënga oṅ gë ocupërëšup ok gër etëŷ. And këño narëndëra mondako aṅ, mbaṅ kë nëkand eṅo kocaxën. ⁴⁰ Axara xara këmëni bësëfan bërey bën eno

ṅway angoc aṅëñëxax aṅo, bari ano kor ex na.» ⁴¹ Ata re ko Yesu: «Ata wën anjex and bela bër gë oṅpëgënan hi kën de. Xali niŷe fa këme bayi gë wën? Xali niŷe fa këmun buṅan? Mëlawëyo ro asëñix!» ⁴² Lëmëta in ga këño sëka Yesu, ayël an šangën këño. Reba këño šet, do ko xënëcëtarand gër ebar. Barikan Yesu xeyëxaxën këño angoc aṅëñëxax aṅ, fakën këño lëmëta in, do wäš këño sëm. ⁴³ Dek bër hi bax na bën šaran këbi ga wat këni mëne pan-ga ind Kaxanu iṅ itëm ex.

Nand babi šarandëra end ri baxo Yesu mondako na, mëñ fel këbi bësëfan bërexëm bën: ⁴⁴ «Wën cëñ baxët in aye er këmun felënd gërëgako in: Wëno Asëñiŵ ar ala an, alëxw këne lëxw gër otaxan od bela.» ⁴⁵ Bari bësëfan bën abi pëni bana eyeyan elo; end šonayak ebax gër orenik orebën mëñ sëkwanaxën bani ebi pëni, do bani yëdand eno mëka ebi paŷën.

End asëfan alëngw eñ

⁴⁶ Ata bësëfan bën këni šampërend end ba noŷo ŷap këño exo gi alëngw gër enga endebën eñ. ⁴⁷ Ga nang ko Yesu ang bani yëland gër oŷëkw orebën ak, felaw këño itox do xwët këño ler gër ndexëm. ⁴⁸ Ata re ko: «Ar këño xwëtaya yo itox ang iṅo ro ak, në end oŷac oram, wëno dëñ xwëtaya ke. Do ar ke xwëtaya yo, anëka xwëtaya këño ar laŷënëgu ke an. Enimin, ar ŷak exo bana gër enga endewën an, ex alëngw an.»

⁴⁹ Ata re ko Šaṅ: «Asëyali, ga watëgu këmo biyi ala ar këbi ŷayënd bëyël gër bela gë oŷac orey ol. Afel fel këmo exo teb gayik axi tëfënd na ang biyi ak.» ⁵⁰ Yaka ko Yesu: «Këreno pel na exo teb gayik ar bayi aṅun merelind na an, arewën hi ko.»

End gër ingol ind Bësamari eñ

⁵¹ Ga kë saxëgu bakey band ebax exo dëxëta gër ngwën ro baṅ, Yesu faŷ ko gër emëkw exo ye yaṅ gër Yerusalem. ⁵² Ata lëngwali këbi bërolawën. Ga ye këni, hat këni në ingol ind gër ebar ed *Samari* eno këñënanëx. ⁵³ Bari bër gër ingol bën hëp këni eno kaca Yesu gayik gër Yerusalem baxo yend. ⁵⁴ Ga wat këni eṅo, bësëfan Šak do gë Šaṅ re këni: «Axwën, ŷandi ki nde mi mac xofux or gër orën ol ebi

cor bela bëjo?»⁵⁵ Yesu, ga faß këbi, këbi rexërand.⁵⁶ Ata Yesu gë bësëfan bën xuca këni në ingol icëxe.

End etëf ed Yesu eņ

⁵⁷ And hi bani gër fëña aņ, abat re ko: «Yesu, wëno gër ed këy ye yo asëf këmi sëf.»⁵⁸ Ata Yesu yaka këņo: «Ojakëra ok gë owaņi exëni bëte oşël or gër orën ol gë oyël exëni, bari wëno Asëñiŵ ar ala an, ado gë añombe ak axe gi ex na.»⁵⁹ Fel këņo bëte ala aşëxe: «Wëj tēfëguye wëno.» Yaka ko: «Axwën tebanële me ye pere mo mëxwëtaŵ faba iram.»⁶⁰ Re ko Yesu: «Tebëlëbi bësësëk bën eni mëxwëtar. Barikan wëj yel ey tēfëtërax end owun or Kaxanu eņ.»⁶¹ Re ko ala aşëxe: «Axwën, gër ed këy ye yo wëno asëf këmi sëf, barikan tebële mëni pelaw pere gër ndëbi.»⁶² Yaka ko Yesu: «Ar kë ŷanënd gë şariņ yo do, exo nëkonand gand epoy, axo gi ex na ar şenene gër owun or Kaxanu.»

End bësëfan ofëxw ocongoxi gë bëxi eņ

10 Ga xucak eņo, Axwën an sana këbi bëte bela ofëxw ocongoxi gë bëxi bësëxe do laŵën këbi eni ye bëxi bëxi dek bangol baņ do dek ed ebax exo ye mëņ el.² Eni yexën fel këbi: «Ekana ed benëda el anëka ħatëk mbaņ ex andiyen aņ, bari ani nēmb ex na bërândiyen bën. Awa karayino Axwën oşënga an ebi panaw bëte bërândiyen bësëxe.³ Yeyin, në eðaŵën emun ang opeŷ od şit gër ojëlemu fo.⁴ ŷoweŷ këren mëlalind na: ax gi ex na kodı gër bëmboto, ax gi ex na ambaß, ax gi ex na bapedf. Bëte kërenëbi cëmand na bër kën fedënd gër fëña bën.⁵ Gër iciŵ ind kën ħat yo deyindën pere: "Cotin obetak or ŵëlanëgu këmun ol!"⁶ Angëmëne ala exëna ar gë obetak, mëņ kë şot obetak olo! Angëmëne ala ax gi ex na, eņun bayi.⁷ Baiyindën gër iciŵ iņo na; yambindën do cebindën er kënun yël in. Arandiyen an alëba këno lëband. Këren dëfarand na de gë iciŵ gë iciŵ.⁸ Gër angol and kën ħat yo do bela bën enun kwëtaya, yambindën er kënun yël in.⁹ Pakëninđëñëbi bësëxwëra bën do pelindëñëbi bela bën mëne owun or Kaxanu ol ħatëñëgu këbi.¹⁰ Barikan gër angol and kën ħat do bela bën eni nęp

enun kwëtaya, yeyin gër ßakwëndaya bandëbën, en de:¹¹ "Obar od angol andewën od lëkak gër osapar orebi oņ këmi fëxwëcand. Nangin mëne owun or Kaxanu ol ŵëlaw bami nęş gër ndewën ro."¹² Ga re këme yatir kiti, bër lëg bax gër Sodom bën këbi sax gë bela bër angol aņo bën †».

End bangol band Koraseņ do gë Betësayida eņ

¹³ «Eñëņëanax etëm këņun wëcan wën bela bër lëgëk gër bëngol bënd Koraseņ do gë Betësayida bën! Kido becarax bend ri këme gër ndewën beņ wat bani bela bër gër owar or Tir do gë Sidoņ bën, anëka fo nëngwët doni ola orebën ol do eni denitara në end beñëņë-nax bendeñë mocuda ojabote do moñëpa gër eyëwën.¹⁴ Mëņ ex yatir kiti, bela bër lëg bax gër owar or Tir do gë Sidoņ bën abi copa na ang këņun şopa wën ak.¹⁵ Do wën bela bër gër angol and Kafarënaŵum bën, ako nde yëla kën yaņ gër orën këņun fela Kaxanu? Bëtëdëņ, gëd gër wur ir bësësëk këņun lat.¹⁶ Ar këņun baxët an wëno baxët ke do ar këņun beş an wëno beş ke. Ar ke beş an, në ebeş eņo ar laŵënëgu ke an.»

¹⁷ Bësëfan ofëxw ocongoxi gë bëxi bër laŵën babi Yesu bën bakaraw këni gë onënga fo do këni rend: «Axwën, ado bëyël bën dëņ ari bani rind er këmëni fel gër oŵac orey in.»¹⁸ Yesu yaka këbi: «Awat bamo watënd Sindan ga ko latiw elod gër orën ang ebingara fo.¹⁹ Ayël yël këmun panga iņ enëbi bëñaxënënd bandën baņ, oxwël ol, do gë dek panga ind arangoŷëra iņ, do eñëņëanax aņun gi na.²⁰ Barikan nëngandëraleņun end ga ŷëgw ko Kaxanu omac odewën ok yaņ gër orën eņ, bari kërex gi na gayik bëyël kë rind er kën re in.»

²¹ Amëd aņo, Yesu ŷëm ko gë onënga or yël baņo Angoc Amënëk ol, ata ko rend: «Aşëkwa këmi şëkwand Faba, wëj Axwën ar orën gë ebar an gayik aşon şon këyëbi beņo bërenik bën, bër gë onden bën, do nangën këyëbi bërëtoc bën. Eyo, Faba mondako ebax anjëlän andey aņ.²² Faba sebën ke dek beŷ bën, do ang nang ke wëno Asëñiŵ ak, ala axe nang ex na mondako. Bëte ang nang këmo wëno Asëñiŵ ak, ala aņo nang ex na mondako. Wëno do gë

† 10.12 Añanar 19.24-28

ar ýandi ke mo nangën an fo, nang këmo.»
²³ Ga šena ko gand bësëfan, fel këbi: «Nëngandëraleğun wën bër kë watënd er kën watënd in! ²⁴ Ga re këme, bëlaŵënel bëranjëm do gë bemun bendanjëm ýandi babi eni wat er kën watënd in, bari ani wat ex na. Aýandi ýandi babi eni wël er kën wëlënd in, bari ani wël ex na.»

End apënëtal and Asamari eḡ

²⁵ Ata yow ko na ašalen eḡo di atëy. Wëka këḡo: «Asëyali, ineŵa këme ri me cotaxën aniyan and din aḡ?» ²⁶ Yesu yaka këḡo: «Ine ýëḡw këni gër acariya? Wëḡ ine fën këy?» ²⁷ Yaka ko ašalen an: «Ŋanëlo Kaxanu, Axwën arey an, gë yomb irey ak ðek, gë anjëlan andey ak ðek, gë panga indey ak ðek, gë aniyan andey ak ðek. Do bëte balindëlexi end ašandax eḡ, ang ki balënd end gaf irey ak.» ²⁸ Re ko Yesu: «Ata šenene yaka këy! Diyind mondako ata këy šot aniyan and din aḡ.» ²⁹ Barikan ašalen an ga ýandi këḡo exo masinaya mëne ar šenene hi ko, wëka këḡo Yesu: «Do noýo wa ex ašandaŵën an?» ³⁰ Ata Yesu yaka këḡo: «Mondako bax end asošan ar xani bax gër Yerusalem do ko yend gër Yeriko. Ĥat ko në er xaš bani bërek bëxeýax gër fëña. Ga radën këno, sëra këno, xandëra këno ðek oýënga oḡ. And xëm këno xali bel ko aḡ, seḡ këno bëðëcët gër ebar, në emëkw na fo do kwël ye këni. ³¹ Nangërexe eḡo, ašadaxan abat ko yend bëte fëña ir ond gër Yeriko in. Ga šanan këḡo ala ajo, beš këḡo kwël gë enëkona këm. ³² Ĥatëḡu ko bëte na *arandëwëra and Lewi*. Ga wat këḡo ala ajo, mëḡ bëte beš këḡo gë enëkona këm. ³³ Barikan and Ĥatëḡu ko *Asamari* na gër ed hi baxo ala ajo aḡ, wat këḡo bëðëcët gër ebar. Ata xaýënan këḡo. ³⁴ Ga sëka këḡo, fëxwëcëra këḡo gë ngoy ed sembaýëra ko el. Bëte nëmëra këḡo gë ogu, fëlëndëran këḡo. Fela këḡo, xwët këḡo yaḡ gër fali irexëm, do kwël wëla këḡo gër iciŵ ind bëliyer eḡo korax. ³⁵ Ga xeyëk, Asamari an yëpët ko batama baki band kodí yël këḡo axwën iciŵ ind bëliyer an do re ko: “Koranële ala ajo. Angëmëne kodí ir yël këmi in ax gi ex na gwac, gwëre mi ŋatati yatir këme bakaw.”» ³⁶ Yesu ga Ĥata ko apënëtal aḡo, wëka këḡo ašalen an: «Gër bela bësas bër sëk baḡo ala ajo, ar fe wa hik ašandaŵ arexëm

an?» ³⁷ Yaka ko ašalen an: «Ar xaýënan baḡo an.» Ata re ko Yesu: «Awa wëḡ bëte yel ey dixënd mondako.»

End Marët do gë Mari eḡ

³⁸ Ga këni ye Yesu gë bësëfan bërexëm bën, Ĥat këni në ingol. Ga xaca këbi asoxari ar bano wëacënd Marët, wëla këbi gër ndebën. ³⁹ Marët gë iminëm itoxari ebaxo do bano wëacënd Mari. Mari ýëpa ko gër osapar or Axwën do këḡo baxëtënd. ⁴⁰ Ata Marët mëḡ ko xëlënd gabat gër atoxari. And sëka ko gër Yesu aḡ, re ko: «Axwën, aýapan nde ýapan ki ga seḡ ke Mari gabat gër atoxari? Pelëlo wa exe ðëca.» ⁴¹ Yaka këḡo Axwën an: «Marët, Marët, wëḡ er këy rendërand do këy xëlënd gër edi ed bebëranjëm. ⁴² Xarak emat ýapëk exi balënd gër aniyan. Eḡo sana ko Mari do ala ax gi ex na ar këḡo xan.»

End Cale eḡ

11 Akey amat, Yesu bax šalerand gër ed ebani gë bësëfan bërexëm bën. And Ĥata ko aḡ, asëfan abat wëka këḡo: «Axwën, tëyalilëbo wa cale iḡ ang sëyali këbi *Šaḡ Batis* bësëfan bërexëm ak.» ² Ata re ko Yesu: «And kën šalend aḡ, deyindën: “Faba, nangëralexëni ðek mëne oŵac orey ol oŵënëk ex yowëlex owun orey ol! ³ Yëlindëbo key yo key er këmi yamb in! ⁴ Tebanindëbo bamena bandëbi baḡ, Ang këmëni sebanënd ak biyi bëte bela bër këbo wënanënd bën. Këreyëbo tebeli na eñëḡënaḡ eḡ.”» ⁵ Yesu baš ko bëte: «Cale iḡ er wëndërek gë endey end ala ar yek gëmëð gër lawo irexëm eḡo kara: “Lawo, yëluye wa bamburu batas. ⁶ Lawo iram Ĥatëḡuk gër ndebi, do amo cotën ex na er ko yamb in.” ⁷ Angëmëne lëf gër ed laki ko yakaw ko lawo irexëm mondako: “Wëḡ, këreyëbo nëḡëtëra na ðe, ebët el anëka fëra këmi, wëno gë obaš oram ol anëka lakira këmi, ame kor na me kani mi yël bamburu.” ⁸ Ga re këme, ala ajo axani ko xani eḡo yël er këḡo xarand lawo irexëm in. Ga këḡo lëbëlëba ko xanixën eḡo yël ðek bebër këḡo xarand bën, bari ax gi ex na ðe gayik lawo irexëm exo. ⁹ Do

wëno mëŋ këme rexënënd: "Karayindëno Kaxanu eŋun yëlëraxën, calayindën en cotaxën, tēmbindën enun pērētēnaxën ebēt el."

¹⁰ Gayikwa ar kē xarand an, ayël këno yëlënd; ar kē šaland an, ašot ko šotënd, do ar kē sēm-bënd an, afērētēn këno fērētēnënd ebēt el.

¹¹ Ang hi kën ro ako, sēm ir itox nde exëna ir këŋo yël andën asēñiŋ, xarak ekan xara këŋo?

¹² Ba eŋo yël ekwël, xarak eñeŋen xara këŋo?

¹³ Angëmëne ang xwēj kën yo, anang nang kën eyël ed er yek obaš orewën el, kaš ex ngwa Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an, ayël këbi yël Angoc Amënëk aŋ bër këŋo xarand bën.»

¹⁴ Ata Yesu këŋo nēcētënd angoc añëŋënax nē amuma. And šan ko angoc añëŋënax aŋ, ala an ŋana ko ko yeyandërand šenene. Ata bela bën ang ebani amëxwër ak šarandëra këbi.

¹⁵ Barikan bërëmar këni rend: «Wëni ba ax gi ex na nde gē panga ind *Ÿëngëtir* iŋ, emun end bëyël eŋ këbi nēcētënd bëyël bën!»

¹⁶ Bëte bēšëxen këni šaland eno di atëy. Wëka këno ebi din ecarax eni nanganaxën mëne gër orën xaniw ko. ¹⁷ Ga nang ko Yesu ang bani yëländ ak, re ko: «Angëmëne bela bër owun obat ebi kucarënd, owun olo alati kē lati, do bëciŋ bēŋ ex yëcar imat imat.

¹⁸ Angëmëne Sindan ebi merelind bër ex gër owun orexëm bën, mon-

dake ke bayi owun orexëm ol gayikako kën rend mëne gē panga ind *Ÿëngëtir* iŋ këmëni nēcētënd bëyël bën?

¹⁹ Angëmëne wëno gē panga ind *Ÿëngëtir* iŋ këmëni nēcētënd bëyël bën do obaš orewën ol cēŋ, gē panga ind noŋo kënëbi nēcētënd?

Mëŋ rexën këme obaš orewën ol fo këŋun xiti!

²⁰ Barikan angëmëne gē panga ind Kaxanu iŋ këmëni nēcētënd bëyël bën, awa wën anëka hatënëgu këŋun owun or Kaxanu ol.

²¹ And ko nēkonand ala ar gē ojaŋ aŋ yangana irexëm gē oŷënga or emer aŋ, bebër šotëra ko bën abayi këŋo bayi.

²² Barikan, angëmëne ala ar xuca këŋo ojaŋ exo yow do eŋo kor, ata këŋo xwëca ðek oŷënga or emer or xwëta ko eŋ, do ebi yëlëra bela bën bebër xan këŋo bën.

²³ Ar ami bar ex na an, ar angoŷëra andam ex. Do ar bayik axe ðëcand na ebar an, nē eyëc exo.»

End angoc añëŋënax eŋ

²⁴ «And ko šan angoc añëŋënax nē ala aŋ, gër ed timëriŋ ko yend exo calarax ateyëtaya.

Angëmëne axo cot ex na, ata exo yëlara:

"Bakaleme tan gër iciŋ indam, gër ed šanëgu këme!" ²⁵ And ko hat aŋ exo tēk wacaca, ga fat këni do ŋaŋën këni. ²⁶ Ata ebi yen bangoc banjongëbaki bacëxe band xuca këŋo oxeŷ, eni ðil, do eni ðëg lëf gër ala ajo. Awa ala ajo exo torond nēmëc ang baxo sorond añanar ak.»

²⁷ Ga ko yeyan mondako Yesu, asoxari abat gër amëxwër, bacan këŋo: «Nëngandëraleŋo asoxari ar rëŋ ki do yerin ki an!» ²⁸ Yaka këŋo Yesu: «Ey dedo wa, nëngandëralebi bër kē baxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind er rek bën!»

End amatinali acaraxik eŋ

²⁹ Amëd aŋo bani ŷëmbërëgund kaš-kaš bela bën do këno xetand Yesu. Ata na ŋana ko ko rend: «Bela bër gē okey oko bën bëŷëŋënax exëni do këne wëkand ecarax. Ecarax end rin

baŋo Kaxanu Yonas eŋ fo këni wat, ax gi ex na ecëxen.

³⁰ Ang hi baxo Yonas amatinali gër Bëninif ak, mondako fo këme hi wëno Asëñiŋ ar ala an amatinali gër bela bër gē okey oko.

³¹ Emun etoxari end gër ebar ed Saba eŋ, axani ko xanið yatir këbi xiti Kaxanu bela bër gē okey oko bën. Anëp këbi nëpëð gayik mëŋ nē ebar ed caw xaniw baxo yow ko gër Yerusalem eŋo mëkara *Salomon*, emun end gē orenik os-

ëm eŋ. Xarak wëno Asëñiŋ ar ala an wa xuca këŋo Salomon.

³² Bëninif bën axani këni xanið, yatir kiti, enëbi nëp bër gē okey oko bën gayik bën anëngwët nëngwët bani ola orebën ol ga wël këni epemëra ed Yonas el. Xarak wëno Asëñiŋ ar ala an xuca këŋo Yonas.»

Amatinali and lambo aŋ

³³ «Ala ax pëtënënd na lambo do exo kwët nē er beŋ ba exo ŋob gē enëp. Barikan yaŋ gër akaŋaya ko xaŋ ebi ŋobaxënënd bër kē lilënd bën.

³⁴ Bangës bandey baŋ ex lambo ir eman in. Angëmëne bamëngw bayik ðek eman kē xërikëra. Bari angëmëne ax bëngw ex na, ðek eman kē hi gër ecamëðan.

³⁵ Awa titinal këdi kē nëngwëta angoben andey aŋ ecamëðan.

³⁶ Angëmëne ðek eman endey eŋ xërikërak xali gē bebët iðatak ax gi ex na gër ecamëðan, ðek kē xërikëra ang kē xërikërand sam exi ŋoband lambo ak.»

End Ofariseŋ do gë bēšalen eŋ

³⁷ Nand baxo yeyan Yesu mondako na, *fariseŋ* ibat xara kēŋo exo ma eni yambērax gēr ndebēn. Ga ħat kēni, ŷēpa kēni gēr aŋam-bēraya. ³⁸ Ata fariseŋ in ŝaran kēŋo mbaŋ ga wat ko mēne Yesu axo nebara bana ang rēp bax ak dāmana eni yambēraxēn. ³⁹ Ata Axwēn Yesu re ko: «Wēn ofariseŋ ok, ed fac-fac el kēn wēnēnayand ang ar kē nebēnd odēyamb ed fac-fac el fo, xarak ed lēf-lēf el dēk buyarēk. Lēf gēr oŷēkw orewēn ŋamba ind bela, do gē oxeŷ fo xēñēk. ⁴⁰ Ata wēn ofariseŋ ok and an yēlarand na dēŋ ex dē! Ax gi ex na nde Kaxanu ri kēŋo ala an gē eman do gē emēkw? ⁴¹ Yēlērāyindēnēbi bēxaŷēnaxik bēn gē emēkw epešax, ata fo kēn hi bēwēnēk. ⁴² Bari aŋun ye ex na wēn ofariseŋ ok! Aŷaš kēno wāšēnd Kaxanu *dim* ir esēngēng in, ir egwērend in, gē ir dēk bebēlēg bebēr ex nē andēda bēn, do kēn langanganēnd or ŝenene ol do gē aŋana and Kaxanu an! Beŋo don rind nēmēc, kwēyarēxe bebēr bayik bēn. ⁴³ Aŋun ye ex na wēn ofariseŋ ok gayik bon ħan kēn eñēpa ed gēr ed kēnun wat bela dēk el, lēf gēr baciŷ bacaleya. Bēte bon ħan kēn enun cēmarand gēr bapedēraya. ⁴⁴ Wēn aŋun ye ex na gayik ang bañeg band lēmayak, do kēni wēñērand bela nangērēxe fo hi kēn!»

⁴⁵ Ata ašalen yeyaneli kēŋo Yesu: «Asēyali, ang kēy yeyanēnd ako, biyi bēšalen bēn kēyēbo ŝirēnd bēte.» ⁴⁶ Ata yaka kēŋo Yesu: «Wēn bēšalen bēn bēte, aŋun ye ex na gayik ang kēnēbi sēyalind bela ak mbaŋ sibēk, xarak wēn gē tēkēr ak an tēyind na en tēf er kēn rend in. ⁴⁷ Wēn aŋun ye ex na gayik wēn kē bayēnd bañeg band bēlaŷēnel bēr Kaxanu baŋ xarak bēxarēk bērewēn bēn dēŋ laŷ kēbi! ⁴⁸ Awa wēn ex otēde od bēxarēk bērewēn ok. Ga kēn bayēnd ako bañeg baŋ, aħan ħan kēn bebēr ri kēni bēn. Bēn laŷ kēnēbi bēlaŷēnel bēn, wēn kēn bayēnd bañeg bandebēn baŋ! ⁴⁹ Mēŋ rexēn ko Kaxanu gē orenik orexēm ol: “Alaŷēneli kēmēni laŷēneli bēlaŷēnel bēram bēn do gē oparēxanda odam ok. Bari kan mar enēbi dāŷ, mar enēbi dixēra, ⁵⁰ mēŋ kēmēni xitixēn bela bēr gē okey oko bēn, do mēni mēka end ošat or dēk bēlaŷēnel bēr laŷēra kēnēbi bēxarēk bērebēn eŋ, elod ga ŷanak ng-

wēn in. ⁵¹ End ošat or Abel eŋ kēmēni ŷana emēka el do me ŋata end ošat or Sakari eŋ, mēŋ ar laŷ kēno gēr yangana ir Aciŷ and Kaxanu an, fēco angēb fēco ebēt. Aŷēka kēmēni ŷēka beŋo bela bēr gē okey oko bēn.” ⁵² Etēm hi kēŋun wēn bēšalen bēn! Acoketaya and onangēran aŋ rēxēt kēn. Wēn dēŋ an dīlēnd na, bēte bēr ŷandi kēbi eni dīl bēn, anēbi tebēnd na eni dīl.»

⁵³ And ŝan ko Yesu na gēr iciŷ ind fariseŋ aŋ, bēšalen bēn do gē ofariseŋ ok ga xoŷēn kēno xali, ŷana kēni kēno wēkarand bēdanjēm.

⁵⁴ Mama bano wēkarand mondako exo yakaxēn gē etēŷ edexēm el dēŋ end kēno bonaxēn eŋ.

End bēconēšon eŋ

12 Ga xucak eŋo, bela bēn barērēgu kēni owēli owēli gēr Yesu xali hi kēni amēxwēr atēm, do kēni wēñelirēnd. Ata kēbi felēnd pere bēsēfan bērexēm bēn mondako: «Kwēŷētayin lewir ir *ofariseŋ* in, gayikwa bēn bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēni. ² Asorora fo kēni sororand, gayik er kēni ŝonēnd in ax bo na, do end beŋ ax bo na. ³ Mēŋ ex, end kēn yeyan gēmēd eŋ, goyat kēni wēlēra; end kēn nēkēnēkar lēf gēr banakaya band lēngwe eŋ, yaŋ gēr oyur kēni femēra. ⁴ Wēn odawo ok kēmūn felēnd: Kērenēbi camēnd na bēr kē laŷēnd eman fo bēn. ⁵ Afel kēmūn fel ar ŷapēk eno camēnd an. Camino ar sam eŋo dāŷ ala an, exo cot or gapak or exo dāp enjēw eŋ gēr xodux. Awa ajo ex ar ŷapēk eno camēnd an. ⁶ Ax gi ex na nde afan kēnēbi fanēnd bēnder bēŋo batama baki? Bari Kaxanu inder gimatak aŋo kwēyand na. ⁷ Ado aye nang ko Kaxanu bēmban bēnjēgwe hik gēr ogaf odewēn. Mēŋ ex, kēren yēdarand na. Asēfan abat aram xurik ex kēbēn gē bēnder bēdanjēm.»

End eyeyandēran ed sam-sam eŋ

⁸ «Ga re kēme, ar kē reyand yo poyoma mēne aram hi ko, wēno Asēñiŷ ar ala an mondako fo kēme ŷana me deyand endexēm eŋ gēr omeleka od Kaxanu. ⁹ Bari kan, ar ke yaxēta poyoma an, mondako fo kēmo yaxēta gēr omeleka od Kaxanu. ¹⁰ Do ar ke yeyanan yo aŷēŋēn, wēno

Asëñiŵ ar ala an, Kaxanu aseban kënjo seban. Barikan, ar kënjo šir Angoc Amënëk an, eteban axo cot na. ¹¹ And kënun ŷana enun mëlarend kiti ed baciŵ bacaleya band bëshewif aŋ, do gër bër gapak, kereŋun yëbund na end mondake kën yakad eŋ. ¹² Angoc Amënëk aŋ kënjun felëf amëd aŋo dëŋ ang kën yakad ak.»

End apënëtal and ar gë napul eŋ

¹³ Gër amëxwër, ala yeyaneli baŋo na Yesu, re ko: «Asëyali pelëlo abaŷe exe cet er sebëtan kënëbo bëxarëk in.» ¹⁴ Yesu yaka kënjo: «Noŷo ri ke wëno axiti arewën, ba arëc arewën?»

¹⁵ Na ex fel këbi ðek ang ebani ak: «Eŋan ed kodî el ax ye ex na, gër ga ex yo kwëŷetayin! Ala an, ang kënjo yera yo ax gi ex na napul in kë lëkaya aniyandexëm aŋ.» ¹⁶ Ata šom ko gë apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ar gë napul an. Ga ŷandëra ko, šot ko xali eyamb el.

¹⁷ Wëlan kënjo ang ko wëxëta ak. Ga laki ko gëmëd, ko yëlarand: “Mondake këme ri eyamb elo? Në ine këme wëxëta? ¹⁸ Yo! Anëka nang këme ang këme ri ak. Owur oŋ këme yam me bay or nëmëc oŋo ex këñaxën ðek eyamb edam el do gë napul iram in. ¹⁹ And këme ri mondako aŋ do mo pel enjëŵ endam eŋ: dodo wëno anëka yera ke! Napul iram in mbaŋ ex, bëniy bëndanjëm ke nëka. Gogo ošëb do gë ayamb alaki fo bayi ke!” ²⁰ Na rew ko Kaxanu: “Ata wëj and aŷ yëlarand na dëŋ ex ðe! Gëmëd go dëŋ këme xana enjëŵ endey! Do er wëxëta këy ijo noŷo wa kë xwën?” ²¹ Mondako kënjo hi ar xwëndak ebar ed napul fo an xarak aŋo balënd na end Kaxanu eŋ.» ²² Ata Yesu fel këbi bëte bëshëfan bën: «Mëŋ këme rexënënd, këren dendërand na end aniyandewën eŋ, end er kën yamb eŋ, ba end er kën šuđa eŋ. ²³ Ax gi ex na nde aniyand ala aŋ xëbënëk nëmëc gë eyamb yamb in, do eman eŋ nëmëc banjëm baŋ? ²⁴ Ax gi ex na nde anang nang kënëbi baŋërak baŋ: ani ñandërand na, ani kanarand na. Ani gi ex na gë owur, ani gi ex na gë bacac. Barikan, Kaxanu alëba këbi lëband. Xarak, wën xucak ex këbën gë ošël ol. ²⁵ Gako wën ang hi kën ako, noŷo wa kë xor exo baša bakey gër aniyandexëm gë odendëran?

²⁶ Gayikako an kor na en cakën bakey bandewën baŋ, ine kën rendëraxënënd end bebër bayik eŋ? ²⁷ Kwitayin ang kë hind opëtëfët od

ondës ak, ax diyenind na, ax banënd na bacole. Barikan mbaŋ kë yend owat ol. Ado *Salomon* dëŋ, gë ðek enjaran endexëm ak, mëŋ emun end gë napul isëm eŋ, abaxo ye na gwër fo gë ondës oŋo. ²⁸ Wën ata ekwëta etil šot kën ðe! Angëmëne Kaxanu mondako ko fëŷëpëŷënd ondës ond lëgëk dorogër apuŷ oŋ, xarak ecan gër xodux këni lap, kaš fo kënjun fëŷëpëŷ wën bëte! ²⁹ Do wën, kereŋun bund na ocal od er kën yamb, ba er kën šëb. Këren torond na mama gër banjëlan. ³⁰ Enimin, bebijo ðek, bela bër benëŋ becëxe bën këbi balënd ocal ok. Anang nang ko Sorix irewën Kaxanu mëne aŷap ŷapëk en cot bebijo. ³¹ Kemënayindën ocal od owun or Kaxanu ok, ata kënjun sënd bebijo ðek. ³² Wën bër ex imëxwër ind sëf ke bën, këren yëdarand na. Wën yata kënjun Faba gër owun orexëm. ³³ Panin bacota bandewën baŋ do kodî in enëbi yëlëra bëxaŷëanaxik. Cëlayayin në er bayik ax ŋesi na. Napul irewën in gil ex ir yaŋ gër orën gër ed ax kwët na: fën gër ed arek ax gi ex na, oyame ani gi ex na. ³⁴ Gayikwa gër ed ex napul irewën kë hind bëte anjëlan andewën aŋ. ³⁵ Giyindën din bëwëlëk, kapayindën enar eŋ, do odambo odewën ok bayilex ga kë lëkënd. ³⁶ Giyin ang bëriyenin bër šëni kënjo axwën arebi an ga ye baxo ekana. And ko ħatëgu aŋ, eno përetë-naxën sam exo tëmbëgu gër ebët. ³⁷ Nën-gandërayindëlebi bëriyenin bëjo, bër këbi sëk ga šëni këno moñëpa bën! Dal in këmun felënd, axwën an dëŋ kë nëmbara banjëm band andiyen, ebi pel eni ñëpara gër ed këni yambëra, do ebi ðëbara. ³⁸ Angëmëne exo ŋatëgu emëd ekarëk el, ba oxeya ol do ebi tək dašërëxe, mbaŋ këbi nëngandëra bëriyenin bëjo. ³⁹ Aye fëni kënjun, ar nangëk amëd and ko yow arek aŋ, aferëna ko ferëna, aŋo teb na exo ðil gër iciŵ indexëm. ⁴⁰ Wën bëte, këñë-narayindën key yo key gayik ata këme ħatëgu wëno Asëñiŵ ar ala an amëd and an yëla bana na aŋ.»

End apënëtal and bëriyenin eŋ

⁴¹ Na wëka ko Piyer: «Axwën, biyi nde këyëbo rend gë apënëtal aŋo, ba bela ðek nde?» ⁴² Yaka ko Axwën an: «Axwën an anëngandëra kënjo nëngandëra end aŷëxëta ar napul ar gë onden eŋ. Ga xwëta kënjo kënjo sebënanaxën eyamb

yamb in ebi yëlënd bërexëm bën in nand kë ÿapënd na. ⁴³ Aye këño nëngandërad ariyenin ar këño sək axwën arexëm an ga ko ri er sebënan baño in. ⁴⁴ Dal in këmün felënd, ata këño xwëtënan ðek napul irexëm in. ⁴⁵ Barikan angëmëne xadëp ijo exo dend: "Axwën aram an cëñ axo bo ex na ngëñ exo ñatëgu", do exo kwënda ekem ed okadëp ocandañ otoşan ok do gë okadëp otoxari ok, do exo kwënda bëte oşeb, gë ñambëran. ⁴⁶ Ata ko wäyiw axwën ar xadëp an yatir bayik axo yëla bana do në amëd and axo nang ex na. Aşewëra këño şewëra do eño narëndëra xali ang kënëbi narënënd bër gë oñepëgënan ak. ⁴⁷ Xadëp ir kë nang aye er Ĥan ko axwën arexëm in do exo dind mama dëñ xali eño pënga, bacewën bandanjëm ko şot. ⁴⁸ Bari xadëp ir bayik ax nang ex na an do exo dind bebër ax ñap ex na bën, axwën añ təkër fo këño şew. Ar sebënan këno mbañ an mbañ këno wëka exo deya ba mondake ri ko. Do ar xwëta këno mbañ do fëxwën këno bebëranjëm an gë pit fo këno nëyali.»

End acapëra and në end Yesu eñ

⁴⁹ Yesu, ga Ĥata ko eño, re ko bëte: «Angodux yow këme me pëtën gër ebar, ako ÿandi ke ex ðëkëdo anëka. ⁵⁰ Xobuyi or këme buyi ol, toro ind këme soro in ex. Barikan, monëkan nëkan ke ex ñatëgu! ⁵¹ Ako nde yëla kën mëne eni cot bela bën angwëlëra añ yowaxënëgu këme gër ebar ro? Bëtëdëñ, ga re këme, axucarëra wa këbi ÿana ebi kucarërand në end oñac oram! ⁵² Mëñ ex, në ekun ed bela bëco axucar këbi xucar: bësas enëbi kel bëxi, do bëxi enëbi mereli bësas. ⁵³ Bëte në ekun ebat, sëm in ebi kucar gë asëñiw, do nëm in gë abiw. Bëte nëm ir eñër in ebi kucar gë asoxari ar asëñiw an.»

⁵⁴ Yesu fel këbi bëte amëxwër añ: «And kën wat añar ga xaniwëk acëla-eñañ, atañ kën rend: "Në eyow ex tëb in." Ata ex ñat go. ⁵⁵ Do and kë xaniw ekoc ambëtëb añ, are kën rend: "Ayëka kë yëka." Ata ex ñat go. ⁵⁶ Wën bëyëñë-nax bër kë labayand hi kën, mondake kën xorënd en nang bebër kën watënd gër orën do gër ebar bën, do kën sëkwënënd eñun pëni bebër ko rind Kaxanu bakey baño bën? ⁵⁷ Do ine kën sëkwanaxënënd eñun pëni er ÿapëk en dind in? ⁵⁸ And këñun xucar gë ala do en yend gër kiti añ, kemënal en ketën gër fëña fo.

Ketënin ðamana en ñat këdi këbi fel axiti an eni mëla gër alëngw ar bënëkona exi përax. ⁵⁹ Ga re këme, ay can na necëtërexe ðek kodfi irey in xali gër biye ifelatar.»

End enëngwët ed ola eñ

13 Amëd año, bela yow bax na fel këno Yesu end Bëgalile bër lañ babi *Pilat* eñ. Er fel bano mëne kwël gër ed ri këni şadaxa fo bar ko Pilat oşat orebën oñ gë or oyel orebën oñ. ² Ata Yesu yaka këbi: «Ako nde yëla kën bër Ĥaş kënëbi bëjo xurik ex gi bëwendëran gër ðek ebar ed Bëgalile el? ³ Bëtëdëñ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën ðek mondako fo kën nemi.» ⁴ Wëka këbi bëte: «Ayëla nde yëla kën mëne bela epëxw gë bën-jongëbësas bër nemik ga wëcan këbi baciw batëndëndër band gër Silowe bañ, xurik eni mendëra gë ðek Bëyerusalem bën?» ⁵ Yaka ko mëñ fo: «Bëtëdëñ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën ðek mondako fo kën nemi.»

End apënëtal andan eñ

⁶ Yesu fel këbi bëte apënëtal año: «Mondako ri baxo ala ga rëd ko andan gër andëda and *reseñ* andexëm. And niyitak añ, yow ko exo kwëca ondan oñ, sək ko ax dëw ex na. Yow ko bëte iniy ikënëñ sək ko mondako fo. ⁷ Ga bakaw ko iniy itasën in sək ko mëne andan añ ax dëw ex na. Ata fel këño aşën ar andëda an: "Elod bëniy bëtas këme yowënd gër ekwëca ed fig bari ame təkënd na ga rëwëk. İjoşël tan, ebar fo kë nexënënd."» ⁸ Ata yaka këño: «Axwën, and doyijo añ, tebël! Wëno, anac këme nac jey do me di ndëbur in. ⁹ Bamat şana arëw kë rëw. Angëmëne ax dëw ex na, gwëre ey joşëd.»

End asoxari aseñik eñ

¹⁰ Yatir *akey and eteyëta* ed Bëşëwif, Yesu babi sëyalind në aciñ acaleya. ¹¹ Yatijo asoxari ar señin bano bëyël elod bëniy epëxw gë bën-jongëbëtas yow baxëna na. Arëngwën rëngwën bano, do abaxo xor na gë təkër ak exo dëngwëta. ¹² Yesu, ga wat këño asoxari ajo, re ko: «Wëj, doru këy fak!» ¹³ Na ex Ĥëmba, atañ asoxari an rëngwëta ko, do këño şëkwand Kax-

anu. ¹⁴ Ata xoŷ ko alëngw ar aciŵ acaleya an gayik Yesu afakën fakën këŋo ašëxwëra an yatir akey and eteyëta. Fel këbi amëxwër aŋ: «Bakey banjongamat ex band andiyen baŋ, yowëndën enun pakën bakey baŋo, bari ax gi ex na gë akey and eteyëta!» ¹⁵ Axwën Yesu yaka ko: «Wën bëŷëŋënaŋ bër kë labayand hi kën! Ax gi ex na nde ala kala, yatir akey and eteyëta, afët këŋo fëtënd engas endexëm eŋ, ba fali irexëm in eŋo mëla gër añambëraya, do gër ed ko šëb men?» ¹⁶ Asoxari ajo, ar andëwëra and *Abëraxam* ex do Sindan fok baŋo mondëngw elod bëniy epëxw gë bënjongëbëtas. Mondake wa bayik aŋun ñapan ex na mopët yatir akey and eteyëta?» ¹⁷ Ga ko yeyan mondako Yesu, šëfënanëra këbi dek bër šus baŋo bën. Barikan, bërãnjëm nëngandëra bafi gër amëxwër ga këni wat dek benjekax bend baxo rind beŋ.

End apënëtal and atëx and mutarëd eŋ

¹⁸ Yesu re ko bëte: «Gë ine wëndërek owun or Kaxanu ol? Gë ine këme wätinali?» ¹⁹ Watin gër wëndërek in: ang *enjëliŋ end mutarëd* end nef ko ala në andëda andexëm fo ex. Ga lëgëk, rafëk, ata ošël or gër orën ol yëlëra këni gër benini.» ²⁰ Šom ko bëte: «Gë ine këme wätinali bëte owun or Kaxanu ol?» ²¹ Watin gër wëndërek in: ang lewir ir nëgali ko asoxari gë pix ga sëyi ko okilo otas fo; and wëtëk aŋ fufëk dëm.»

End ebët ed mërey eŋ

²² Yesu, ga ko ye ond gër Yerusalem oŋ ko xucand bangol baŋ: baŋo batil, baŋo batëm, do këbi sëyalirand. ²³ Ata wëka ko ala: «Axwën, mbaŋ nde exëni bër kë fex bën?» Yaka ko Yesu: ²⁴ «Kemënayin en dël gër ebët ed mërey. Ga re këme, bërãnjëm këbi xacëraf eni dël bari ani korëd na. ²⁵ And ko xani axwën iciŵ an do exo përa ebët aŋ xarak wën fac bayi kën, ata kën ŷana en tëmënd do eno macënd: "Axwën! Axwën, përetënëlebo!" Ata këŋun yakaw mëŋ: "Wën nobën ex wa? Wëno amun nang ex na de?" ²⁶ Do wën en dend: "Kwital wa, gë biyi ga bane yambërande do bane šëbërande andamat, gër opëña od angol andëbi do bayëbo sëyalirand." ²⁷ Ata eŋun yakaw bëte: "Ga re

këme, ame nang ex na ba feye xaniw kën. Ado pacanaxëne wën dek bëwendëran bëjo."

²⁸ Awa and kënebi ŷana enëbi watënd bëxarëk bërewën aŋ: *Abëraxam*, gë *Isak*, gë *Yakob* do gë dek bëlaŵënel bër Kaxanu bën lëf gër orën, xarak wën fac lap kënun, ata kën ŷana en tesënd do en ŋatayand ebasa el. ²⁹ Bër kë lil gër orën bën, er këni yowëraw: bëjo apënënan, bëjo acëla-ënan, bëjo ambëng, do bëjo ambëtëb. Bën kë hi gër ñambëran. ³⁰ Awa mëŋ ex bëmnan bën kë hi bëlëngw do bëlëngw bën bëmnan.»

End Yerusalem eŋ

³¹ Amëd aŋo *Ofariseŋ* sëka baŋo Yesu, do fel këno: «Erod në ecala exi! Angëmëne ay gër ex na, alaŵ ki laŵ!» ³² Yesu yaka ko: «Yeyin eno pelëx yakëra ijo, dorogë ecan në enëcët emëni bëyël bën gër bëla, do në epakën emëni bëšëxwëra bën, nambik këme ħata dek. ³³ Awa dorogë ecan ŷapëk me kuca, nambik me ŋat gër Yerusalem gayik ax mënd ex na alaŵënel ar Kaxanu exo cës në angol acëxe.» ³⁴ Ata Yesu ko ŷawënd angol and Yerusalem aŋ: «E Yerusalem, wëŋ këbi laŵënd bëlaŵënel bën do wëŋ këbi fëtërand gë oxaŷ xali eni cës bër ki laŵëneligund Kaxanu bën. Wëno aŷandi baxe ŷandi mëni bar obaš orey ol ang këbi barënd ecare obaš orexëm dila gër obafe odexëm ak. Bari wën an aŋun ñandi ex na. ³⁵ Awa Kaxanu aŷaŋëta ko ŷaŋëta angol andewën aŋ. Ga re këme, ane wat na xali yatir kën red: "Dodo bëtalexo ar kë yowënd gë oŵac or Axwën an!"»

End ašëxwëra eŋ

14 *Akey and eteyëta* ed Bëšëwif ebax, Yesu ye ko në iciŵ ind alëngw ar *ofariseŋ* eni yambërax. Bër ebax na bën këno nëkonand aye Yesu. ² Ašëxwëra hi bax na gër iciŵ iŋo, ata këno sitinalind ba afakën këŋo fakën. ³ Ata Yesu wëka këbi bëšëyali bëšälën bën do gë ofariseŋ ok: «Mondake rek acariya andëbi aŋ end akey and eteyëta eŋ? Aŷap nde ŷapëk epakën ed ašëxwëra el?» ⁴ Ata bën xor këni. Yesu mëŋ, ħëmna këŋo ašëxwëra an, fakën këŋo do fel këŋo exo maŷi. ⁵ Aŋo wëka këbi bëte: «Ang hi kën ro ako, noŷo këŋo seš cëpëtërexe ataŋ asëniŵ ba engas endexëm

and ko lati polo në andu yatir akey and eteyëta aņ?»⁶ Kaš-kaš wëlan babi ang këni yaka ak.

End ñambëran eņ

⁷ Ata Yesu fel këbi apënëtal bër wac banëbi ñambëran bën ga këni xašer eno ketëna axwën ofëna an. Re ko: ⁸ «And ki wac ala ñambëran aņ, këreyëņo ketëna na këdi ko ĥatëgu ar xuca ki or gapak. ⁹ Mbaņ ki šëfënan and këy xani ey ñëpax gër šaņ aņ. ¹⁰ Barikan, and këni wac në ñambëran aņ, yel ey ñëpa gër šaņ. And ko ĥatëgu axwën ofëna aņ, ata ki fel: “E lawo, tëkanaw ro!” Mondako ki rafën ogës od dek bela bër xetëra kën gër eyambëran bën. ¹¹ Mëņ ex ar kë wasinayand mëne ar gapak hi ko an, mëņ fo këņo šëfënan. Ar bayik ax dafënanand na an, Kaxanu këņo rafën.» ¹² Yesu, ga ĥata ko eņo fel këņo axwën ofëna an: «And këyëbi wac bela en yambëra ecemar ed goyat ba ed genëka aņ, këreyëbi macënd na odawo odey, ba bobinëx, ba bër nëng irey, ba bër gë napul, ba bëraketa andey gayik bën axor këni xor eni mašën. ¹³ Barikan, macindëbi bëxaýë-naxik, bëseýik, bëšiwëk. ¹⁴ Aye ki nëngandëra gayik bën ani cot na er këni wašën in. Kaxanu ki wašënëd yatir këni xani gër ecës bër šenene bën.»

End apënëtal and ñambëran itëm eņ

¹⁵ Ga baxët këno Yesu ga ko yeyan mondako, rew ko ala: «Nëngandëraleņo ar kë hixeli gër ñambëran ind gër owun or Kaxanu an.» ¹⁶ Yesu yaka këņo: «Mondako ri baxo ala ga wac këbi bëranjëm ñambëran. ¹⁷ And feyëtëra këni aņ, lawën këņo ariyenin abat gër bër wacëgu babi ebi pelëx: “Yowën ngwa, anëka feyëtera këni.” ¹⁸ Barikan, abat abat këni reyand okaya ga xey këbi eni yaka. Aņanar an re ko: “Wëno ošënga yëc këme na do afo me ye me nëkonëgu. Axara xara këmi pelëxëyo axwën arey aņ exe teban.” ¹⁹ Axinëm an re ko: “Oxey epëxw or ýaneý yëc këmëni do afo mëni tëyi ekap el. Axara xara këmi pelëxëyo axwën arey aņ exe teban.” ²⁰ Re ko bête ašëxen: “Wëno cëņ ecede fo ýër këme, mëņ bayik ame kam na me yeli.” ²¹ Ga baka ko ariyenin an, felëx këņo dek beņo axwën ofëna an. Ata mëņ xoý ko xali, do re ko: “Awa kucal ataņ eyëbi macëraw bela

bën gër bakwëndaya do gër ocanditëra. Macuyëbi ado eni gi bëxaýëanaxik, bërëgofo, bëseýik, bëšiwëk.” ²² Ga bakaw ko ariyenin an, re ko: “Axwën anëka wacëraw këmëni ang re bay ak, barikan yer bayik bañëpara baņ.” ²³ Ata axwën ofëna an fel këņo bête ariyenin an: “Tëfël opëña ok, do tar okece ok, nëýali-wëyëbi bela bën eni yow xali eni pëxw gër ici-w indam ro. ²⁴ Ga re këme, bër felawëk bëjo gabatak ax tëyi na ecemar edam el.”»

End etëf ed Yesu eņ

²⁵ Amëxwër atëm baņo sëfand Yesu. Ata šena ko fel këbi: ²⁶ «Ar ke sëf wëno an, balindëleņo endam eņ nëmëc: gë end nëm gë sëm eņ, gë end alindaw eņ, gë obaš orexëm eņ do gë end bobinëm eņ. Balindëleņo bête endam eņ nëmëc gë end aniyandexëm eņ dëņ. Aņo fo ko hixën enim ašëfan aram. ²⁷ Ar këņo xey yo toro do gë ecës në end o'wac oram, axo kor na exo gi ašëfan aram. ²⁸ Ang hi kën ro ako, ar këņo ýandi exo bay baciw batëndëndër an pere ko ýëpa exo pën kodí in, exo nangaxën ba aĥataxën ko ĥataxën obay ol. ²⁹ Angëmëne exo ñana obay ol do exo di mondako dëņ orëda oņ, do exo takëndër, alëš këno ýana eno dëšënd bela bën. ³⁰ Are këno ýana eno dend: “Ala ajo anëka sëkwan ko ngëņ obay ol, axo kor ex na exo ŋata.”» ³¹ Yesu re ko bête: «Emun end kë yend eņo mereli ecandaw eņ, anëkon ko nëkon ba awënd wëndëk gë ocoroda owëli epëxw odexëm ok eni cëxwar gë ar gë owëli alapem an. ³² Angëmëne aņo mëndan ex na, caw fo ko bayiw arangoýëra an ebi dawën bela eno mëka mondake këni ri angwëlëra aņ. ³³ Mëņ ex, ar ax teb ex na dek er šot ko exe të-faxën an, axo kor na exo gi enim ašëfan aram.»

End ongal eņ

³⁴ «Ongal oņ er šenene ex, barikan and kë xac aņ edap fo kë bayind? ³⁵ Ongal okacax oņ ofë-cak ax gi ex na gër ebar, bête ax gi ex na ndëbur, alap fo ex. Awa ar gë anëf an baxëtëlexo.»

End apënëtal and ifey eņ

15 Akey amat, dek bësëf bër šagale bën, gë bëwendëran bën sëka këno Yesu eno

baxët. ² Ata *Ofarisej* ok do gë bëshalen bën ga këno rena, këni rend: «Ajo er wata ko ebar ed bëshendëran eni yambëra gë bën.» ³ Ga wata ko Yesu, fel këbi apënëtal aņo. ⁴ «Ang hi kën ro ako, ala ebi cot opej kême do eņo nem ibat. Abi teb na nde ofëxw ocongonax gë ocongonax ok gër apuj eņo calaxën ir nem këņo in?» ⁵ And këņo wat aņ, ata këņo weniw gë onënga fo. ⁶ Do and ko hat gër iciw aņ, ebi macëraw bęcandaw bën do gë bëraketa bën, exo de: “Ene məkënaraye wac këmum, ifej ir nem bamo in wat këmo!” ⁷ Awa ga re kême, mondako fo këbi nengandërand nëmec Kaxanu gë bër hi këni gër orën bën end awendëran abat ar nengwëtëk ola orexëm eņ gë end bela ofëxw ocongonax gë bëcongëbënax bër šenene, bër bayik abi bal ex na eni nengwët ola orebën bën.»

End apënëtal and asoxari ar nemëk kodi eņ

⁸ «Angëmëne asoxari exo cot batama epëxw band kodi do exo dapëta amat lëf gër anakaya, ax gi ex na nde ata ko fëtën lambo exo pat aye iciw iņ gër ocal? ⁹ And ko wat aņ, awac këbi wac bęcandaw bën do bësoxari bëraketa bën, ebi pel: “Ene məkënaraye wac këmum, atama and kodi and nem bame aņ wat këme.” ¹⁰ Awa ga re kême mondako këbi nengandërand omeleka ok gër lëngw ir Kaxanu and ko nengwët awendëran abat ola orexëm aņ, do exo teb beñëņenax bënd baxo rind beņ.»

End apënëtal and itox ind nambërak eņ

¹¹ Ata re ko bête Yesu: «Mondako ri baxo ala ar gë ocambenjar oki. ¹² Akey amat, šambenjar ibeja in fel këņo sëm: “Faba, yëlële tan ošet oram ol gër napul ir këmi bëteliđ in.” Ata sëm šetëndër këbi. ¹³ Ga xeyërak, šambenjar ibeja in nëmb ko đek er šot baxo in gë kodi, do ye ko kwël në ebar ed caw, gër ed nëxendërax baxo napul irexëm in gë eñac. ¹⁴ And nexën ko đek aņ, bayi ko taxan. Ata fëtëk eņo gër ebar elo. ¹⁵ Eņo eņ ga xumak, lil ko oxadac or bam-bëxwëbëxw. ¹⁶ Bandëmar đek baņo yandind exo yamb er banëbi xobëndënd bam-bëxwëbëxw in, bari ala abaņo yël na. ¹⁷ Amëd aņo fëris këņo onden oņ, ata yana ko ko

yëlarand: “Aseb fo këni sebënd ecemar el bërندیen bën gër ndëbi. Do wëno kême rind me cës eņo eņ ro. ¹⁸ Mañileme saxëk. And kême hat aņ me de: E faba, awenan wënan këmo Kaxanu do awenan wënan këmi wëj bête. Ado wëno ame bo ex na itox indey! Këreye macënd na asëñiwën!” ¹⁹ Gileme arandiyen andey fo.” ²⁰ Ga yëlara ko na mondako, xani ko do kwël waji ko. Caw fo bayiw baxo ga watëgu këņo sëm. Ga xañënan këņo, xacëra këņo gë ongër fo, wëga këņo bëxiđ gër egëla. ²¹ Ata re ko asëñiw: “E faba, awenan wënan këmo Kaxanu do awenan wënan këmi wëj bête. Ado wëno ame bo ex na itox indey! Këreye macënd na asëñiwën!” ²² Barikan, sëm fel këbi bëriyenin bën: “Maraliwën acud and gë oñaņën aņ. Dëmino anëna aņ gër imasa, do pedino baped baņ gër osapar. ²³ Yebëguno engasëkwëlëxwël eņ, enëņo ñaše. Doro ofëna osëm këmo rin asëñiwën. ²⁴ Yowën, er yëla bame anemi nemi ko barikan wajiw ko abëngw. Anem nem bamo barikan anëka wat këmo.” Ata yowëraw këni bela bën gër ofëna. ²⁵ Xarak šambenjar ixarëk in gër ošënga hi baxo. And baxo waji gër iciw genëka aņ, wël ko angoņ aņ; bela ga këni wandëra gër yanganana. ²⁶ Ata wac këņo ariyenin abat eņo mëka ba ine ex gër iciw. ²⁷ Yaka ko: “Abinëx wajiwëk do gayik abëngw fo hatëgu ko, sorix hasën këņo engasëkwëlëxwël eņ.” ²⁸ Mëņ ga xoỹ ko na, hisa ko kwël, hëp ko exo dıl gër iciw. Ata sëm šan ko eņo karaw. ²⁹ Ga këņo yifara exo hat gër iciw, yaka këņo: “Wëno bëniy bëndan-jëm këmi riyeninënd ang xadëp fo, elod ame ñëp ex na bapela bandey baņ, bari elod aye yël ex na imeci ind këmo yak wëno gë bëcanda-wën bëndam bën!” ³⁰ Barikan and hatëgu ko asëñix aņ, hasën këyo yer engasë eņ, xarak mëņ yambëk napul irey in gë bësoxari bëshëxwëpëtaxik.” ³¹ Ata re ko sëm: “Oko asëñiwën, wëj elod aye teb ex na do eram in er ey ex!” ³² Įatëgu gër ofëna or rin këmo abinëx ir yëla bame anemi nemi ko barikan wajiw ko abëngw, anem nem bamo anëka wat këmo!”»

End apënëtal and awwëxëta ar kodi eņ

16 Yesu fel këbi bête bësëfan bën apënëtal aņo: «Mondako ri baxo ala ar šot baņo awwëxëta ar napul irexëm. Ga wata këno mëne

aŵëxëta ar napul an në enëxen exo napul in, fut këno gër axwën arexëm. ² Axwën an ga ŵac këno aŵëxëta ar napul an do ŵëka këno: "Ine këme wëlënd? Deyal ang ŵëlaya këy napul iram ak? Yeye exe nëkone gayik ay bayi na aŵëxëta ar napul iram!" ³ Damana exo teboxën andiyen, aŵëxëta ar napul an re ko: "Mondake këme ri gayikako axwën aram an në ekan exe andiyen and emëlaya ed napul aŵ? Ýaneý in axe yël ex na do okar ok ašëfën ex." ⁴ Ata re ko: "Yo anëka nang këme ang re këme ak ene dëcaxënënd bela bën ecan ecan and këme seþ andiyen and emëlaya ed napul aŵ." ⁵ Ata ŵac këbi abat abat bër ýomëxara bax bën. Wëka këno aýanar an: "Wëj, yëgwe ýomëxa bayo axwën aram an?" ⁶ Yaka ko: "Bapeya keme band ogu ond olif." Aŵëxëta ar napul an re ko: "Awa kanal ikayëta in, gërëgako bapeya ofëxw oco fo këy ŵaš." ⁷ Wëka këno axinëm an: "Wëj cëŵ yëgwe ýomëxa bay?" Yaka ko: "Ojabote keme od bële." Fel këno: "Kanal ikayëta in, gërëgako ojabote ofëxw ocongosas këy ŵaš." Hata këbi dek mondako. ⁸ Ata axwën an šëkwa këno aŵëxëta ar napul asëmbak ajo.» Ata re ko bëte Yesu: «Mondako këni rind bela bër këbi balënd end aniyen and gë okey oko fo bën. Bën kë xëñënan end ecan ecan eŵ nëmëc gë bër ex gër angobën bën. ⁹ Mëŵ këme rexënënd calayindënëbi odawo gë napul isëmbak in, ata kën barëxëd gë bën gër aniyen and din yaŵ gër orën. ¹⁰ Ar hik mokwëta gë beþ beþësil an mondako fo këno bal beþër xëbënëk. Ar sëmbak gër beþër bayik ax ñëmb ex na an mondako fo ko sëmba gër beþ bërannëm. ¹¹ Awa angëmëne an gi ex na bër mokwëta gë napul isëmbak ir gër ngwën ro in, noýo kënun sebënan napul ir däl in? ¹² Awa angëmëne an gi ex na bër mokwëta gër er xwën ko ala ašëxe in, noýo kënun xwëtënan enjekax end däl eŵ? ¹³ Ariyenin gabatak axo kor na exo gi xadëp ir bëxwën bëxi. Enimin, afo eŵo ŵan abat do eŵo cus ajo an. Afo eni wëlër gë abat do ebi koýër gë ajo. Mëŵ ex, an kor na enëbi bara Kaxanu gë kodí in.» ¹⁴ Ata *Ofariseŵ* ok, ga hi bani bëhan bër kodí, këno lëšënd Yesu ga wël këni dek er baxo rend in gayik bën end kodí xurixën babi. ¹⁵ Ga wata këbi Yesu, re ko: «Ata wën dëŵ ex de bër kë ŵasinayand ang bër šenene fo gër ogës od

bela. Barikan, Kaxanu dek ko watënd oŵëkw orewën oŵ. Er këbi xëbënanënd bela in ejo ecusëšus ex gër Kaxanu. ¹⁶ Xali and yow ko *Šaŵ Batis* aŵ, er ebax *acariya and Moyis* aŵ do gë eyeyan ed bëlaŵënel el, gërëgako, owun or Kaxanu ol këni femërand ang Atëfëtan fo, ala kala në enëýëtëra exo exo dälaxën. ¹⁷ Xarak er saxëk ex dëxëta ebar el gë orën ol gë ex pëxwëcaya inëgw imat gër acariya and Kaxanu.

¹⁸ «Asošan ar këno fela yo alindaŵ do eŵo ñër ašëxen, në emenan eŵo aýanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an. Do asošan ar këno ýër yo asoxari ar fela këno icën indexëm, orekar këni rind gë asoxari ajo.»

End Lasar do gë ar gë napul eŵ

¹⁹ Ata re ko bëte Yesu: «Mondako ri baxo ar gë napul. Mëŵ banjëm banjekax bambarax, gë banjëm band xaf-xaf band xemënëk acanji fo baxo šudarand. Do key yo key ñambëran fo bax gër iciŵ indexëm. ²⁰ Axayëanaxik ar bano ŵacënd Lasar bax renarand na gër ebët ed iciŵ ind ar gë napul. Okejën fo baxo dek eman eŵ. ²¹ Ako baŵo ýandind exo medara gër ed baxo yambërand ar gë napul an. Ado odaŵët fo baŵo sëkand eno daýëndëra okejën ok. ²² Akey amat, axayëanaxik ajo šës ko, wëla këno omeleka ok gër ed hi ko *Abëraxam*. Wëla këno omeleka ok. Šës ko bëte ar gë napul an do ŵëxëta këno. ²³ Ata hix këni bën tak gër wur ir bëšësëk: axayëanaxik an gër ed ko *Abëraxam* do ar gë napul an gër ed ex toro. Ga xeŵa ko, wat këno caw *Abëraxam* ga bëxena këno Lasar. ²⁴ Ata ŵac ko: "E šaca *Abëraxam*, kaýënanëlexi wa wëno! Pelëlo Lasar exo ñëmb ebasa el gër men do exo yow exe tabinan gër aniŵ. Mbaŵ këme sorond gër xodux ro." ²⁵ Yaka ko *Abëraxam*: "Šaca, kwital wa ang beta bay gër aniyen andey ak, xarak Lasar mëŵ asoro baxo sorond. Gërëgako mëŵ anëka yera këno xarak wëj në toro ey. ²⁶ Adofa ambëxw atiŵax fani këbo na wën gë biyi. Biyi ro ar ýandi këno exo yeli an axo kor na bëte wën fën ala ax kor na exo yow ro." ²⁷ Ga wël ko eŵo, wëka ko bëte ar gë napul an: "Këla šaca *Abëraxam*, gayik mondako ex, daŵënëlo ngwa Lasar gër ndëbi. ²⁸ Bëmaýe bënjo sebëtagu këmëni. Mëlanëlebi osede orexëm ol, këdi këni yow

bën bëte ro gër wur ir toro!" ²⁹ Abëraxam yaka ko: "Oko ašot ga šot kënëbi wa *Moyis* do gë bëlaŵënel bën, baxëtindëlenëbi." ³⁰ Ar gë napul an re ko bëte: "Ali ababak eŋo Šaca Abëraxam! Angëmëne ar nemik sêkëx këbi aŋo fo këni ŵa eni nëngwët ola orebën ol." ³¹ Na re ko Abëraxam: "Angëmëne ani tëf ex na er re këni *Moyis* do gë bëlaŵënel in, ani gi na ani ma na, ado exo kanido ala gër ecës do ebi təkëx, ani ma na."»

End eteban eŋ

17 Ga xucak eŋo, Yesu fel këbi bësëfan bërexëm bën: «Gër aniyān, afo ex gi bebër kē lēnanēnd eñēŋēnax. Bari aŋo ye ex na ar këbi lēnanēnd eñēŋēnax bela an! ² Er sax doŋo eno kapeli gë angaŷ and këni Ĥoxixēnēnd eyamb do eno đap gër ngu, gë eŋo đēnan eñēŋēnax eŋ asëfan aram. ³ Diyindën gë onden oŋ! Angëmëne abinëx ŵendërak na, pelëralo. Angëmëne anēngwët nëngwët ko ola orexëm ol, tebanëlo. ⁴ Ado exi menan banjongëbaki gër amëdëna do exo yeli banjongëbaki exi mëka eyo teban, tebanido.»

End ekwëta ed Kaxanu eŋ

⁵ Oparëxanda od Axwën ok xara këno: «Bašënlëbō wa ekwëta ed Kaxanu el.» ⁶ Axwën Yesu yaka ko: «Ado ex bado yo ekwëta edewën el gwër gë *enjëli* end *mutarëd*, axor xor don en de: "Wëj atëx aŋo, bicayal fa ey dëdayax gër ngu." Ata ridox ang re kën ak. ⁷ Angëmëne ang hi kën ro ak, ala eŋo cot xadëp gër ošënga, ba gër oxadac or oyel, do exo ŋatëgu genëka, afel nde këŋo fel exo ñëpa ataŋ gër eyambëran? ⁸ Pere këŋo fel xadëp irexëm in: "Nëmbaral fa eye cemëranaxën, xali me yambëra do me cebëra. And këme ŵed aŋ, wëj bëte, axor këy xor ey yambëra do ey cebëra". ⁹ Xadëp ijo, aŋo cëkwa na gayik er fel baŋo in fo ri ko. ¹⁰ Mondako fo ex endewën eŋ. And kën ri đek er fel këŋun Axwën in, deyindën: "Er ŷapëk mi di in ri kën ang okadëp fo".»

End bër gë ameyë eŋ

¹¹ Ond gër Yerusalem oŋ bayi baxo ga ko ye Yesu. Ata ko xucand fëco ebar ed *Samari* fëco

ed *Galile*. ¹² Ga ko Ĥat në angol, xacëra këno bela epëxw bër gë ameyë. Caw fo bayi bani ga këni re: ¹³ «Axwën Yesu, Axwën Yesu, kaŷënanëlexi biyi!» ¹⁴ Sam ga wat këbi, fel këbi: «Yeyin enun nëkonëx bësadaxan bën.» Ata ga këni ye, šan këbi ameyë aŋ do ŵën këni. ¹⁵ Ga fak këni na bën đek, abat ko xeŷënd ga këŋo šëkwa Kaxanu do wërëšëta ko gër Yesu. ¹⁶ Ga Ĥat ko, foxi ko, rëngw ko eyiŷ el ŋëš gër ebar, gër osapar or Yesu do këŋo šëkwand. *Asamari* ebax. ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Ax gi ex na nde bela epëxw bën đek fakën këmëni? Do feye cëŋ exëni bëcongëbënax bën? ¹⁸ Ar gër ebar ed *Samari* ajo fo nde xwitak exo bakaw eŋo cëkwa Kaxanu?» ¹⁹ Na fel këŋo ar bakaw bax an: «Poxital ey maŷi, ga xwëta këyo Kaxanu fakaxën këy!»

End Owun or Kaxanu eŋ

²⁰ *Ofariseŋ* ok ŵëka baŋo Yesu ebi pel ba nand feye kë yow owun or Kaxanu ol. Ata yaka këbi: «Ala ax wata na nand kë yow owun or Kaxanu na. ²¹ Mëŋ ex, ala ax de na: "Ro ex" ba "Fën ex" enimin owun or Kaxanu ol lëf gër oŵëkw orewën ex.» ²² Ata fel këbi bëte bësëfan bën: «Në eyow ex bakey band këŋun ŷandid ene wat wëno Asëñiŵ ar ala baŋ, bari ane watëd na. ²³ Ata kënun ŷana enun pelënd mëne Asëñiŵ ar ala an ro exo ba fën exo. Këren kašërëd na gër ed kënun fënëtan. ²⁴ Enimin, ang kë wingarand cidët orën ak xali eni watëra bela bën, mondako fo kë hid yatir këme bakaw wëno Asëñiŵ ar ala an. ²⁵ Barikan pere fo këme soro mbaŋ do ene cus bela bër gë okey oko bën. ²⁶ Ang hi babi bela bën angwën and ebaxo Nowe ak këbi hi yatir këme bakaw wëno Asëñiŵ ar ala an. ²⁷ Er xwënda bani bela bën: ñambëran, ošëb, eñërër, eñërëndër, xali lil ko Nowe gër Akuluŋ. Fënga këbi tēb itēm, ŷëmëk ebar el do men oŋ nemindëra këbi bën đek. ²⁸ Bëte ang hi babi bela bën angwën and ebaxo ar bano ŵacënd Lot ak këbi hi. Er xwënda bani ñambëran, ošëb, opane, ŷaneŷ, ebay ed baciŵ. ²⁹ Barikan, yatir hër ko Lot angol and Sodom aŋ, mungu fët bax gër orën do sēbandëra këbi xodux, laŵëra këbi bën đek. ³⁰ Mondako fo kë hid yatir këme šanayaw wëno Asëñiŵ ar ala an. ³¹ Yatijo, ar ex yaŋ në ejur ed këbe an xarak oŷënga orexëm

oŋ lëf ex, kërexo pedanëd na exo gëraxën. Bëte ar ex gër apuŷ an kërexo maŷid na, gërëxëdëlexo. ³² Kwitayindën end alindaŷ ar Lot eŋ. ³³ Ar kë šala exo pexën enjëŷ endexëm an fo, anemin ko nemin. Do ar kë ŵa exo nemin an, afexën ko fexën. ³⁴ Ga re këme, yatir këme ħatëgu gëmëd ijo fo kë hi mondako: bela bëxi bër kë laki në angaŷ amat, abat mo mëla, ajo mo teŷ. ³⁵ Gër ed këni sënërand bësoxari bëxi: abat mo mëla, ajo mo teŷ. ³⁶ [Gër ed këni ŷandërand bësošan bëxi: abat mo mëla, ajo mo teŷ.] ³⁷ Ata bësëfan bën ŵëka këno Yesu: «Do Axwën, feye wa kë ħatëgu eŋo?» Yaka këbi: «Gër ed ex eman embërëk, fën këni barërënd oyafe ol.»

End cale eŋ

18 Axwën Yesu këbi sëyalind mëne ax gi ex na motëkwëra cale iŋ. Ata fel këbi apënëtal aŋo. ² Re ko: «Mondako ri baxo axiti ar hi bax në angol. Mëŋ abaŋo yëda na Kaxanu, bëte end ala abaŋo bal na. ³ Bëte, asoxari asebëta sebëta hi bax na gër angol aŋo, ar bax yend key yo key eŋo pel: “Kitilëbo gë arangoŷëra andam an.” ⁴ Axiti an laŋ baxo ħëpënd eŋo yakali, bari asoxari an aŋo cena bana. Ata akey amat, axiti an ga lëbëlëba këŋo, yëlara ko: “Wëno amo yëdand na Kaxanu, bëte end ala axe balënd na. ⁵ Barikan, anëka lëbëlëba ke end asoxari ajo eŋ. Exe tebaxën afo mëni kiti gë ar xucar këbi an.” ⁶ Ga ħata ko apënëtal aŋ, Axwën an šom ko: «Wat kën nde mëne axiti asëmbak ajo ayakali yakali baŋo asoxari an? ⁷ Do Kaxanu abi yakali na nde bër yata këbi bën? And këno ŷana eno calend ciš wec aŋ, abi yakali na nde sam eŋo ŋatan? ⁸ Ga re këme, ataŋ ataŋ këbi yakali or šenene or këni ŵëkand ol. Barikan, and këme bakaw wëno Asëñiŷ ar ala aŋ, asëkati nde këme sëkati ekwëta ed Kaxanu el gër ebar ro?»

End apënëtal and bër cale eŋ

⁹ Bërëmar bax yëland bën bër šenene hi këni do banëbi yafënd bošandaŷ, Yesu fel këbi apënëtal aŋo. ¹⁰ Re ko: «Mondako ri bani bela bëxi ga ye këni eni calex gër Aciŷ and Kaxanu: *fariseŋ* do gë *asëf ar šagale*. ¹¹ Fariseŋ in

ŷana ko ko šalend mokwëša: “Kaxanu aye ri këy gayik wëno ame gi ex na asëmbak ang exëni bela bëranjëm. Ame dekand na, amëni yifand na bela, ame dind na orekar, ado ame gi ex na ang asëf ar šagale ajo. ¹² Wëno, baki këme siŷind gër loxo do dek er šot këme yo aŷed këme wëdënd *dim* in.” ¹³ Amëd aŋo fo bëte baxo šalend nacët ako asëf ar šagale an. Ado abaxo yëxw na exo dënëta do exo keŋa orën ol. Emëkw el baxo xëmënd do ko rend: “E Kaxanu, kaŷënanëlexi wëno aŷëndëran ajo!”» ¹⁴ Yesu, ga ħata ko apënëtal aŋ, šom ko: «Ga re këme, asëf ar šagale an ŵaŷik gër ndebën ar šenene, xarak ax gi ex na fariseŋ in. Gayikwa ar kë rafënanand yo, Kaxanu alat këŋo lat, barikan ar kë banand an arafën këŋo rafën.»

End obaš eŋ

¹⁵ Bela babi ŵëlaw obaš gër Yesu gë bëndoyer ak ebi calen mokwëtan otaxan ok. Barikan, bësëfan bën ga wat kënëbi bëjo xeŷëanaxën kënëbi. ¹⁶ Ata ŵac këbi Yesu do re ko: «Tebëgunëbi obaš ol eni yow gër ndam. Kërenëbi ŋŵaŷ na gayik bër ex ang bën ak bën kë xwën owun or Kaxanu ol. ¹⁷ Dal in këmün felënd, afo ar ŵak end Kaxanu ang itox an fo kë lil gër owun olo.»

End ar gë napul eŋ

¹⁸ Ata alëngw ar Bëšëwif ŵëka këŋo Yesu: «Asëyali, wëj ar šenene an, ine ŷapëk me di me cotaxën aniyän and din aŋ?» ¹⁹ Yesu yaka këŋo: «Ineŵa këye ŵacaxënënd ar šenene? Ar šenene ax gi ex na, ang ax gi ex na Kaxanu. ²⁰ Wëj anang nang këy bapela band Moyis baŋo: “kërey dind na orekar, ala këreyo đawëd na, kërey dekand na, kërey nëgwëšënd na, pëbindëbi norix gë sorix.”» ²¹ Ata re ko ala ajo: «Elod itox sëf këme dek bapela baŋo.» ²² Ga wël ko eŋo Yesu re ko: «Emat bayik ey di bëte. Panël dek acota andey aŋ, eyëbi yëlëra kodï in bëxaŷëanaxik bën, ata këy šot napul yaŋ gër orën. And këy ri mondako aŋ yowëd eye tëf.» ²³ And wël ko eyeyän elo an, alëngw ar Bëšëwif an hi ko ŷëmërot, gayikwa ar gë napul isëm hi baxo. ²⁴ Yesu, ga wat këŋo ŷëmërot, re ko: «Bon këbi yëka bër gë napul bën eni dilaxën gër owun or Kaxanu! ²⁵ Gelemba saxëk

exo kuca në imëd ind icëkwër gë exo dîl ar gë napul gër owun or Kaxanu.»²⁶ Ata bër baço baxëtënd, re këni: «Do noÿo ngwa kë fex?»²⁷ Yaka ko Yesu: «Er ax mënd ex na gër bela in, gër Kaxanu awënd wëndëk.»²⁸ Na rew ko Piyer: «Do biyi wa ga sebëraw këmi ako dëk mi tëfaxën?»²⁹ Yaka këno: «Dal in këmun felënd, ar kë sebëra dëk në end owun or Kaxanu eÿ: iciw, alindaw, obaš, bobinëm, nëm gë sëm, afex ko fex.»³⁰ Gërëgako dëno ko šotëra nëmëc bebër sebëraw ko bën, do ecan ecan, aniyar and din aÿ.»

End ecës ed Yesu eÿ

³¹ Ga xucak eÿo, Yesu wac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën do fel këbi: «Awa, në yene de yaÿ gër Yerusalem. Nangin mëne dëk er ebax exe gi wëno Asëniw ar ala in, aÿata kë ħata, ang yëgw këni bëlawënel bër Kaxanu ak.»³² Gayikwa alëxw këne lëxw gër bër ax gi ex na Bëšëwif, ene dëšëra, ene dixëra do ene tëpandëra.³³ And këne xëmër aÿ ene daw. Barikan, axani këme xani gër ecës yatir akey atasën.»³⁴ Ga baxët këno Yesu, bësëfan bën abi pëni bana gë təkër ak er re ko in, eÿo abi paÿën bana.

End ašiwëk eÿ

³⁵ Yesu ga ko ħat gër angol and Yeriko, sək këno ašiwëk ga yëpa ko okararan ler gër fëña.³⁶ Ašiwëk an wël këbi bela ga këni xuca, ata wëka ko ba ine ex.³⁷ Yaka këno: «Yesu Iŕënasaret kë xucand.»³⁸ Na wacar ko: «Yesu, Yesu, Asëniw ar *Dafid*, kaÿënanëlexi wa wëno!»³⁹ Bër sëfër bani gë Yesu bën këno xeÿëanaxënënd: «Wëj, cësinal fa!» Barikan mëno aÿo baš ko okeÿ oÿ: «Asëniw ar *Dafid*, Asëniw ar *Dafid*, kaÿënanëlexi wa wëno!»⁴⁰ Ga xwëša ko Yesu, re ko eno mëlanëgu ašiwëk an. And ħateliw këno aÿ, wëka këno: ⁴¹ «Wëj, inewa yandi ki mi din?» Yaka ko: «Axwën me ciwëta yandi ke!»⁴² Ata re ko bëte Yesu: «Ciwëtal, ga xwëta këye ako!»⁴³ Ataÿ ataÿ watëra ko, këno šëkwand Kaxanu do kwël sëfa këno Yesu. Bülunda in dëk ga wat këni eÿo, këno šëkwand bëte Kaxanu.

End Saše eÿ

19 Ata Yesu ko xucand angol and Yeriko aÿ.² Ala baxëna ar bano wacënd Saše gër angol aÿo. Mëno hi bax alëngw ar bësëf bër ša-gale an, do hi baxo ar gë napul isëm.³ Gayikako mëno mbaÿ rom baxo, wata ko mëne ax mënd bana eÿo wat Yesu šit gër enga xarak bon bal baço eÿo nang.⁴ Ata hër ko eÿo kašëx yaÿ në anak gayik Yesu fëña ijo sëf baxo.⁵ And ħat ko Yesu dila gër atëx aÿ, xeÿa ko do wac këno: «Saše, maral ey pedaw doro gër ndewën këme ħat.»⁶ Ata Saše, joc gër ebar do kwël sëfër këni gë Yesu gë onënga fo.⁷ Dëk bër ebax na bën këni rendërand: «Yama gër iciw ind awendëran ajo nde ko yend?»⁸ And ħat këni aÿ, Saše xwëša ko, šena ko gand Yesu, do re ko: «Awël nde Axwën, ja mërëxand këmëni yëlëra kodî iram in bëxaÿëanaxik bën. Awa, ar yamba këmo yo bakëlëbëd banax këmo wäšën.»⁹ Yaka ko Yesu: «Awa doro fex këni wëj gë ekun edey el. Wën bëte bërändëwëra and *Abëraxam* hi këni.»¹⁰ Ocal od bër nemëk fëña ir Kaxanu ok yow këme wëno Asëniw ar ala an, mëni pëxëanaxën.»

End apënëtal and emun eÿ

¹¹ Ga këno baxët bër hi bax na bën, Yesu reya ko apënëtal aÿo, gayik anëka hi bani dam gër Yerusalem do bela bën bani yëland mëne yatijo dëno kë šanaya owun or Kaxanu ol.¹² Ata re ko Yesu: «Mondako bax end ar rëw bano në ekun ed bër gapak ga ye ko në ebar ed caw eno mašëgu owun ol.»¹³ Wac këbi bela epëxw gër bëriyenin bërexëm do yël këbi ala kala kaÿe ir bon eni cënan damana exo bakaw.¹⁴ Barikan bër angol amat gë mëno bën ašus šus bano. Ata lawën kënebi bela eno pelëx abi ħandi ex na exo mun gër ebar edebën.¹⁵ And wäšëgu këno owun aÿ, wäÿiw ko. Wac këbi bëriyenin bër yël babi kaÿe bën eni nëkon ala kala ba yëgwe šënan ko.¹⁶ Ata sëka ko aÿanar an re ko: «Axwën, wëno kaÿe ir yël baye in bakëlëbëd epëxw šënan këme.»¹⁷ Ata yaka këno: «Yo šenene ex, wëj ariyenin ayekax hi këy. Təkër fo bax er sebënan bami in, do ga lëkayali këy ako aye, ar mokwëta hi këy. Wëj owun or bangol epëxw këy xwën.»¹⁸ Sëka ko

axinëm an, re ko: "Axwën, wëno kaņe ir yël baye in bakëlëbëd banjo šënan këme." ¹⁹ Ata yaka këņo: "Yo wëj kë xwën owun or bangol banjo." ²⁰ Sëkaw ko ngwa, asasën an, re ko: "Axwën, kanal kaņe irey in, gë anjëm fel bame me mëxwëtaxën. ²¹ Ayëda yëda bame oxem orey ol. Wëj er bayik ay kwën ex na in ayata këy yatand, do gër ed bayik ay tëw ex na axana këy xanand yëy." ²² Yaka këņo: "Ata gë er re këy in fo këmi nëp, wëj xadëp ixwëlaraxik ijo! Ga nang bay ako mëne ala axemax hi këme, mëne er bayik ame kwën ex na in awed këme wëdënd er bayik ame kwët ex na, axana këme xanand enedä end bayik ame nedä bana eņ? ²³ Ineŵa bayik ay mëla bana kaņe iram in gër bër šënanëdox mëņ xanati dome gë yëy?" ²⁴ Ata fel këbi bër hi bax na bën: "Kanino fa kaņe ir lëkaya ko in, eno yël ar šënanëk bakëlëbëd epëxw an." ²⁵ Ata re këni bëjo: "Ok, axwën, mëņ anëka ga šot ko wa mbaņ kaņe in!" ²⁶ Yaka këbi: "Ga re këme ar šot an, abaš këno baš, bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaņ këņo in dëņ. ²⁷ Gërëgako, tërawënëbi bërangoŷëra andam bën, bër xey babi me mun bën. Ijašinëbi gër ed yëpa këme ro dëņ!" ²⁸ Ga ħata ko apënëtal aņ, Yesu lëngw ko ond yaņ gër Yerusalem oņ.

²⁹ Bëngol bënd bani wacënd Betëfage do gë Betani ebaxëna ler gër Yerusalem, gand etënd ed gë bañarëka. Ga ko ħat Yesu, lawën këbi bësëfan bëxi. ³⁰ Re ko: «Yeyin gër ingol ind gër lëngw. And kën ħat aņ, ata këno sëk mokap ipali ind elod ala aņo nëpaxën ex na. Pëtino eno mëlaw. ³¹ Angëmëne ala wëka këņun ba ine këno fëtaxënënd, deydën mëne Axwën Yesu rek momëlan.» ³² Bër lawën babi bën ye këni do sëkëx këni ang fel babi Yesu ak. ³³ Ga këno fët ipali eņ, bëxwën bën re këni: «Wën, ineŵa këno fëtaxënënd ipali iņ?» ³⁴ Yaka këni: «Axwën Yesu rek momëlan!» ³⁵ Na wëlan këno ipali iņ labëra këno gë banjëm bandebën baņ. Yesu yëpa ko yaņ. ³⁶ Ga ko ye bela bën këni rendërand banjëm bandebën baņ tar fëna in. ³⁷ Ga këni šëla etënd ed gë bañarëka el, këni sëkand angol and Yerusalem aņ. Bësëfan bën do gë bela bër hi bax na bën këno sëkwand Kaxanu šor, gë onënga fo ga bani xwita dek becarax bënd wateli bano Yesu beņ. ³⁸ Ata këni rend:

«Yo anëka ħatëgu ko emun eņ, Betalexo ar yowënd gër oŵac or Axwën Kaxanu an!

Elod yaņ gër orën wëlanëgu këbo aketëxeta aņ.

Do gë enjaran end Kaxanu eņ.»

³⁹ Ata ofariseņ od wateli bax ok këno rend Yesu: «Asëyali, kexëlëbi bësëfan bërey bën!»

⁴⁰ Yesu yaka këbi: «Ga re këme, bën eni šësi-nand yo, oxaņ oņ kë yana ex keyënd!»

End Yesu gër Yerusalem eņ

⁴¹ Yesu ga ko ħat gër Yerusalem wat ko angol aņ; ata yana ko ko yawënd. ⁴² Er baxo rend: «E wën Bëyerusalem bën, en nangëdo er wëlanëgu këmun in, en nangëdo wa mëne obe-tak ex. Bari gërëgako an kor na eņun pëni.

⁴³ Gayikwa në eyow ex bakey band kënun xul ang okece fo bërangoŷëra andewën bën, do an korëd na enëbi cana. ⁴⁴ Wën Bëyerusalem bën, dek kënun lawëra. Ameņ and gë oxaņ an-jëlëtërëx ax bayi na, dek këni yëcëra. Beņo dek këņun ħatëneņgu gayikako an wata ex na amëd and nëngaw këņun Kaxanu eņun dëca aņ.»

End Yesu gër Aciw and Kaxanu eņ

⁴⁵ Ga ħat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ga sëk këbi bela bër bax fanëndërand na bën, wäy këbi do ko rend: ⁴⁶ «Wën ba an wëlënd na nde er re ko Kaxanu gër akayëta andexëm in: "Aciw andam aņ and cale ex. Do wën nëngwët kën emaņi ed bërek."» ⁴⁷ Mondako babi sëyalirand bela bën key yo key gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Do *bëšadaxan bëlëngw* bën, gë bëšalen bën, gë bëxarëk bër Bëšëwif bën ašala bani šaland osit or eno daŵaxën. ⁴⁸ Bari ani nang bana mondake këno ri gayik bulunda in dek babi ħaxënënd gër obaxët.

End or gapak or Yesu eņ

20 Akey amat, Yesu këbi sëyalind bulunda in do këbi nangënënd Atëfëtan aņ, gër Aciw and Kaxanu. Ata ħatëgu këni *bëšadaxan bëlëngw*, gë bëšalen do gë bëxarëk bër Bëšëwif. ² Wëka këno: «Pelëlëbo fa ba gë or gapak or fe këyëbi sëyalixënënd bela bën?»

Deyal ba nobën yël ki or gapak olo?»³ Yesu ya-ka këbi: «Wëno bëte emat fo këmün wëka. ⁴ Peline ba noÿo yël baŋo *Ŝaŋ Batis* or gapak or bafi buyixënënd bela ol? Ba Kaxanu nde ba bela bën nde?»⁵ Barikan bën, nekënëkar këni: «And këne yakaye mëne Kaxanu laŵënëgu baŋo aŋ, ata ko re ine cëŋ bayik anëŋo kwëta exe na? ⁶ Bëte and këne yakaye mëne bela bën laŵënëgu baŋo aŋ, ata bulunda in ðek kënëbo fëtëra xali enëbo ðaŵ gayik aŵa ŵa këni mëne *Ŝaŋ Batis* alaŵënel ar Kaxanu exo.»⁷ Awa ya-ka këno mëne ani nang ex na ba feye xaniw bax or gapak or *Ŝaŋ Batis* ol. ⁸ Ata Yesu re ko: «Wëno bëte amun pel na gë or gapak or fe këme rixënënd beŋo.»

End apënëtal and bëyan bëxeÿax aŋ

⁹ Ata ÿana ko bëte Yesu këbi felënd bulunda in apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ar gë andëða and *reseŋ*. Ga xani ko ðamana, sebënan këbi bëyan eno cetërend *reseŋ* in and kë sëg aŋ. Ata kwël ye ko në er caw do nekaw ko xali. ¹⁰ Ga sëgëk *reseŋ* in, laŵën këŋo ariyenin abat gër bëyan eno yëlëgu ošet orexëm ol gër er rëwëk gër andëða and *reseŋ*. Barikan bën sëra këno, fëmëra këno do šëñëta këno taxan. ¹¹ Axwën andëða an laŵën këŋo bëte ariyenin ašëxe. Ga hat ko, širëra këno gë otebën sebën këm, fëmëra këno do ŵaÿ këno taxan. ¹² Laŵën këŋo bëte اساسën. Sembayëndëra këno do ŵaÿ këno mëŋ bëte. ¹³ Ata re ko axwën andëða and *reseŋ* an: “E, do wëno mon-dake këme ri? Asëñiŵën ir pëlot gër yomb iram an fo këmo laŵën. Bamat bëyan bën afëb këno fëb mëŋ.” Ata laŵën këŋo, ye ko. ¹⁴ Sam ga watëgu këno, bëyan bën xetan këbi: “Ajo ex ðe ar kë bëteli andëða an, ðaŵënëŋone ebo bayixën.” ¹⁵ Ga hatëgu ko na, ŵëlën këno, lap këno yabët kece in do laŵëx këno.» Ga hata ko Yesu apënëtal aŋo, wëka këbi: «Mondake wa yëla kën këbi ri axwën andëða and *reseŋ* an bëyan bëjo? ¹⁶ Ax gi ex na nde ata ko yow ebi ðaŵëra do ebi tebënan andëða and *reseŋ* aŋ bëyan bëšëxe?» Ata bër hi bax na bën ga wël këno, re këni: «Kar kar, kërex gi na mondako ðe!» ¹⁷ Yesu faß këbi do wëka këbi: «Gër akayë-ta and Kaxanu, afëni nde fëni këŋun oñëgw od rek:

“Ekaÿ ed šus bani bëbay el,

Hik ekëla ed gër ebaŵ ed aciŵ el?

¹⁸ Ar kë wëc gër ekaÿ elo an, exo gëbira. Do ar këŋo wëcan an eŋo tëka bëlëbël.”»

¹⁹ Ga hata ko Yesu eŋo, *bëšadaxan bëlëngw* bën do gë bëšalen bën ÿandi këbi eno tëra kwël na fo, barikan bulunda in banëbi yëdand. Aye fëni bafi mëne bën dëŋ bafi rend gë apënëtal aŋo.

End šagale eŋ

²⁰ *Bëšadaxan bëlëngw* bën do gë bëšalen bën ÿana këni ocal od osit or eŋo bonaxën Yesu ok. Sana kënëbi bela eno tëfërand ang bërëwäk endexëm fo, eno wëlelixën er këno lëxwaxën gër alëngw, gër or gapak or gofërener. ²¹ Ga sëka këno Yesu, re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne šenene fo këyëbi sëyalind bela bën. Ado ala ayo yëdand na, axi kolanënd na eyo pel ðal in ar er yo. Šenene fo këy sëyalind er re ko Kaxanu in. ²² Biyi, Sesar, emun etëm end gër Rom eŋ këmo yëlënd niy yo niy šagale in. Pelëlebo tan ba aÿap nde ÿapëk? Ba mi mefënd nde ba mi teb nde?» ²³ Ga wata ko Yesu osit orebën ol, yaka këbi: «Mëlanëgune tan atama and kodï.» ²⁴ Ga fëxwën këno, wëka këbi: «Dëxas ir noÿo wa ex gër atama aŋo?» Ya-ka këni: «Ir Emun etëm end gër Rom ex!» «Do oŵac ol cëŋ?» Yaka këni: «Or Sesar.» ²⁵ Ata re ko Yesu: «Awa mašino Sesar er xwën ko in, do Kaxanu er erexëm in!» ²⁶ Ata bën haxën këbi na poyoma. Mo caran dëŋ šaran bafi ang yaka baxo ak.

End Yesu do gë ekani ed gër ecës eŋ

²⁷ *Osaduseŋ* ok bax rend mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Akey amat, yow këni mar gër Yesu. Wëka këno: ²⁸ «Asëyali, *Moyis* ga ÿëgwën këbo mëne and ko šës asošan do eŋo tebëta alindaŵ gë itox këm, abinëm këŋo bëteli. Obaš or kënëbi rëw ol, ar šësëk an këbi xwën. ²⁹ Awa biyi ÿeÿ wëlan këbo na. Ocambenjar ocongoki ebax aminëmëra. Iÿanar in ÿër ko, šës ko gë obaš këm. ³⁰ Ata bëteli këŋo ixinëm in asoxari an. ³¹ Mondako šësëra këni bën bëcongëbëxi bën ðek ado gabatak aŋo cotën ex na itox. ³² Ata šës ko bëte asoxari an. ³³ Gërëgako, yatir ekani ed bëšësëk, alindaŵ ar noÿo wa ko hi gayikako bën ðek bëcongëbëxi bën aÿër ÿër

bano?»³⁴ Yesu yaka kēbi: «Gēr ebar ro fo ex eñēr el. ³⁵Barikan, and kēni xanira bela gēr ecēs aṅ, bër kēbi sana Kaxanu gēr aniyān and kē yowēnd bēn, ani ñērēr na. ³⁶Bētēdin ani cēs na gayik ata kēni hi ang omeleka fo. Obaš or Kaxanu kēni hi and kēni xani gēr ecēs aṅ. ³⁷Enimin, ekani ed gēr ecēs exēna. Mēṅ wā-cayaxēn baxo Axwēn an yatir šanayaxēn baṅo Moyis gēr acēc and gē xodux: Kaxanu ir *Abēraxam*, gē ir *Isak* do gē ir *Yakob*. ³⁸Gēr ogēs od Kaxanu ado exo cēs ala an abēngw exo. Mēṅ abi kwēnēnd na bēšēsēk.» ³⁹Bēšalen bër hi bax na bēn, ga wēl kēno Yesu, re kēni: «Asēyali, ata šenene dēṅ yaka kēy!»⁴⁰ Ata elod yatijo, ala bax yēxw na eṅo mēka yēy Yesu.

End Yesu do gē Dafid eṅ

⁴¹ Yesu wēka kēbi bēte bēšalen bējo: «Mondake wa kēni rexēnēnd bela bēn mēne Afexēn an, ejiw ed *Dafid* ko hi?

⁴² Ax gi ex na Dafid dēṅ yēgwēk gēr akayēta and Calemoñēw †:

“Axwēn Kaxanu fel kēṅo Axwēn aram an:
Yow ey ñēpa ro gand liw iram,

⁴³ xali mēni nēmbēta bērangoyēra andey bēn eni gi ambēñaxēn andey.”

⁴⁴ Dafid mēṅ dēṅ ke wācēnd Axwēn arexēm do mondake cēṅ hi kēme Asēñiw?»

⁴⁵ Ga kēno baxēt dek amēxwēr aṅ, fel kēbi bēsēfan bēn: ⁴⁶ «Titinaliyēndēnēbi bēšalen bēn; bēn mbaṅ kēbi nēnganēnd eni yexērand gē bocud bond gēsēc boṅ, do bela bēn enēbi cēmarand gēr bapedēraya. Mbaṅ ḥan kēni bañēpara band gēr lēngw baṅ gēr baciw bacaleya. Gēr ed kē hi ñambēran mbaṅ ḥan kēni eketēna ed axwēn ofēna el. ⁴⁷ Mondako wata kēni ašale ašale xarak bēn kēbi lēxēlēxēnd *bē-soxari bēsebēta sebēta* bēn xali gē bēcīw ak. Mēṅ ex kiti indebēn iṅ gē pit fo kē yēka.»

End asoxari asebēta sebēta eṅ

21 Ata ga rēnēta ko Yesu, wat kēbi bër gē napul bēn ga kēni xwēt kodī in gēr ak-wētaya and oyēl gēr yangana ir Aciw and Kaxanu. ² Ḥatēgu ko asoxari asebēta sebēta, axayēnaxik. Xwēt ko bētama bēki bēnd kodī.

³ Yesu, ga wat kēṅo, re ko: «Dal in kēmun

felēnd, asoxari asebēta sebēta, axayēnaxik ajo, xwētēk nēmēc. ⁴ Gayikwa bër gē napul bējo, ocandēn ok fo wēlaw kēni oyēl ol, bari asoxari ajo, er ko liyaxēnēnd in wēlaw ko, ado ga xayēn ko.»

End Aciw and Kaxanu eṅ

⁵ Ata bēreṅmar kēni šēkwēnd Aciw and Kaxanu aṅ. Gē oxaṅ oyekax bay bani do ṅaṅen bani gē bebër wēlaraw bani bela gēr oyēl or Kaxanu bēn. Ata re ko Yesu: ⁶ «Nē eyow ex bakey band ax bayi na beṅ bēn ang kēn watēnd ak. Ekaṅ eyēlētērēx ax bayi na, dek kē yēcar.» ⁷ Na wēka kēno bēsēfan bēn: «Asēyali, nand fe wa kē yēcar Aciw and Kaxanu aṅ? Mondake kēmi nangēd mēne anēka kē ḥatēgund beṅo? Amatinali nde exēna?» ⁸ Yaka kēbi Yesu: «Titinayin, ala kēreṅun yifaḍ na. Bēranjēm kē yow, abat abat, gē oṅac oram ol eni dend: “Wēno ex Afexēn an, do anēka saxēguk ekwēt ed ngwēn el”, Kērenēbi tēfēd na. ⁹ And kēn wēl anēka wonjok aniyān aṅ do nē emerēra exēni bela bēn, kēreṅun yēbud na gayik afo ex ṅatēgu beṅo. Bari ax gid na pere ekwēt ed ngwēn el.» ¹⁰ Re ko bēte Yesu: «Er kēni ṅana eni merērand bela bēn, gē enēng gē enēng, do gē ebar gē ebar. ¹¹ Bēte bangēm-gēm kēbi ṅana ebi ḍawērand bela bēn do nē ed mar ocēxwēra otēm do gē enjo. Gēr orēn, ašanaya kē ṅana ex canayarand beñigēnaxik do becarax betēm eni nangaxēn bela bēn mēne ḍam ex ekwēt ed ngwēn el. ¹² Barikan, ḍamana ex ṅatēgu beṅo dek, bela bēn axēmēra kēnun ṅana enun kēmērand do enun narēndērand wēn bër wāk endam bēn. Bēšewif bēn alēxw kēnun ṅana enun dēxwēnd gēr baciw bacaleya bandebēn, do enun pērand. Aṅwēla kēnun ṅana enun mēland gēr bemun betēm do gēr bēlēngw nē end oṅac oram. ¹³ Mondako kēn ṅana en deyaraxēnēnd osede oram ol. ¹⁴ Kēren yēlarand na gana-gana fo ang kēn ṅana en yakand ak. ¹⁵ Wēno kēṅun ṅana eṅun yēlēnd orenik or enēbi bonaxēnēnd dek bērangoyēra andewēn ol. ¹⁶ Bēxarēk bērewēn, bēmaṅ bēndewēn, bēcandaṅ bēndewēn, do gē odawo odewēn dēṅ kēṅun ṅana eṅun dēxwēnd nē end oṅac oram, do ang hi kēn ak, bēranjēm enēbi ḍawēra. ¹⁷ Bela dek kēṅun šus nē end oṅac oram. ¹⁸ Bari ṅowēy

† 20.42 Calemoñēw 110.1

ani koran na benjẽw bendewën bej. ¹⁹ Ga buja buja kën, benjẽw bendewën bej kã fex.»

End Yerusalem eñ

²⁰ «And kën wat ga xul këni ocoroða Yerusalem añ, nangin mēne eyēcar ed angol el Ĥatēguk. ²¹ Ata bër gër ebar ed *Yude* bën gërēxēdēlexēni gand osēnd. Bër gër angol and Yerusalem bën canēxēdēlexēni do bër gër ocēnga bën këreni maĩid na gër angol. ²² Bakey band toro band kã Ĥatēgu baño, kiti ind këbi xiti Kaxanu bela in kã ĥid ang yēgw këni gër akayēta andexēm ak. ²³ Gã bakey baño, mocopara këbi šopara bēsoxari bër gã bacēl bën do gã bër këbi yerinēnd obaš bën. Oxoŷ or Kaxanu ol këbi wēcan Bēyisērayel bën do eni toro mbañ gër ebar edefēn. ²⁴ Bērēmar enēbi dāwēra gã duxuma, bējo enēbi capēreli oxadēp gër dek benēng becēxe. Ata benēng bejo eni bēñēra Yerusalem in xali ex kwēt amēd and këbi sebēn Kaxanu añ.»

End omakaw ond Yesu eñ

²⁵ «Becērēcaxik kã šanaya na gër eñan, gër facañ do gër owal. Do gër ebar, benēng bend bela bej eni yēdara xali ebi bēlandēra sam eni wēlēnd ongēbēr ond men ond angwēngw oñ. ²⁶ Ayēdara këni ŷana eni yēdarand bela bën xali eni takēndērand gër ošēn or etēm end kã Ĥatēgu gër ebar ed lēgēra këni el. Gayikwa bebēr gã panga gër orēn bën kã sēngērēbē-tara. ²⁷ Ata këne watēgu wēno Asēñiŷ ar ala an ga këme šēlaw gã añar añ. Do mbañ kã šanaya panga in do gã enjaran endam eñ. ²⁸ Awa and kã ŷana eñatēgu bejo añ, dēngwē-tayin do dēnētayin gayik apexa andewën añ dam ex.»

End apēnētal and andan eñ

²⁹ Yesu fel këbi bēte apēnētal año: «Nēkoyin andan añ do gã dek batēx bacēxe bañ. ³⁰ And kën wat ga nētērak añ aye kën nangēnd mēne ecaša el dam ex. ³¹ Bēte mondako fo ex, and kën wat becarax betēm gër ngwēn ro añ, nangindēn mēne owun or Kaxanu ol dam ex. ³² Dal in kēmun felēnd, ani cēsēra na dek bela bër gã okey oko bën ñatēgurēxe bejo dek. ³³ Orēn ol gã ebar el axuca kã xuca. Barikan

eyeyan edam el ed din ex. ³⁴ Titinayin këren kwēnda na ñambēran, gã ošēb, gã odendēran od aniyān, këdi kã sib oŷēkw orewēn oñ do en nambina, do eñun pēnga akey año. ³⁵ Titinayin këdi këñun Ĥatēnēgu bërēxadēt akey año. Gayikwa ang ebēn ed oxan fo këbi xul bela bën dek ebar el. ³⁶ Caleyindēn key yo key do këren nambinand na ado tēkēr ak, en koraxēn en cana dek er këñun yowēnēgund in. Mondako kën hixēn bēwēlēk and këme Ĥatēgu wēno Asēñiŷ ar ala an.» ³⁷ Goyat bañi sēyalirand Yesu bela bën gër Aciŷ and Kaxanu do genēka exo maĩi gër etēnd ed gã bañarēka. ³⁸ Mopēd gēbēr, bulunda in dek bani yend gër Aciŷ and Kaxanu eno baxēt.

End etēra ed Yesu eñ

22 Ofēna or mburu ind gã lewir kēm, or këni wacēnd Ofēna or Apexa ol, bax Ĥatēgund. ² Ata *bēšadaxan bēlēngw* bën do gã bēšalen bën këni šaland eno dāw yir fo Yesu gayikwa ayēda banēbi yēdand bulunda in. ³ Ang ebani bēsēfan bër Yesu bën epēxw gã bēxi ak, abat bano wacēnd Yuda Isēkariyot. Ga lil ko Sindan in gër emēkw ed asēfan ajo ⁴ xani ko xwiriš, ye ko gër ed barēr bani bēšadaxan bēlēngw bën, do gã bemun bend bēnēkona bër Aciŷ and Kaxanu, eni wēlērēx ang ko ri ebi tēranaxēn Yesu ak. ⁵ Ga këbi nēngandēra, xet këbi eno yēl kodī. ⁶ Yuda ga xana ko, ko šaland nand kã ŷap eño tēra Yesu xarak amēxwēr añ ani nang ex na.

End ecemar ed ofēna ar apexa eñ

⁷ Akey añanar and loxo ir bani yamb mburu ind gã lewir kēm añ ebax. Yatijo banēbi šadaxand opeŷ od Ofēna or Apexa ok! ⁸ Ata Yesu ga lawēn këbi Piyer gã Šañ, re ko: «Doro ex Ofēna or Apexa ol! Yeyin en cemērax ene yambēraye.» ⁹ Wēka këno: «Feye wa ŷandi ki mi cemērax?» ¹⁰ Yesu yaka këbi: «And kën Ĥat gër angol añ, ata kën fed gã ala ar lēbinak epeya ed gã men. Tēfidēno xali gër iciŷ ind ko lil. ¹¹ Pelidēno axwēn iciŷ an: “Axwēn an ga re ko ba feye ex aciŷ and gër ed këmi yambēra ecemar ed ofēna or Apexa el wēno gã bēsēfan bēram bën?” ¹² Aŷasin këñun wāsinēd aciŷ and yañ and gã beŷ dek. Fēn kën šemērax ed

ofëna el.»¹³ Ata Piyer gë Şaŋ ye këni, sêkëx këni beŷ bën ang fel babi ak do şemërax këni ecemar ed Ofëna or Apexa ol.

End ecemar ed Axwën eŋ

¹⁴ Ga Ĥatëk apëxëd aŋ, Yesu gë oparëxanda odexëm ok ŷëpara këni gër eyambëran.¹⁵ Ata re ko Yesu: «Awël nde, mbaŋ ŷandi baxe ene yambëraye andamat ecemar ed Ofëna or Apexa el, đamana me toroxën. ¹⁶ Ga re këme, doro këme feland ecemar ed ofëna ar Apexa el xali yatir këne yambëraxëye gër owun or Kaxanu.»¹⁷ Ga yeyan ko na mondako, wëd ko andëmba and gë ngoy aŋ. Şëkwa këŋo Kaxanu do re ko: «Kanayin ngoy iŋo en yëlar wën đek. ¹⁸ Ga re këme, doro fela këme ngoy iŋ xali yatir kē Ĥatëgu owun or Kaxanu ol.»¹⁹ Bëte wëd ko ŋat amburu amat, ga şëkwa këŋo Kaxanu, hëbëndër ko do şet këbi bësëfan bën. Re ko: «Mburu iŋo ex eman endam end yël këŋun Kaxanu eŋ! Cetëringdën ene kwitaxën.»²⁰ And faŷ këni eyambëran aŋ, wëd ko bëte ŋat andëmba and gë ngoy aŋ, ga yël këbi eni yëlar, re ko: «Ngoy iŋo ex oşat oram or kē şar en cotaxën eter ekaşax ed gë Kaxanu oŋ. ²¹ Xarak, ar ke lëxw an gër ed këne yambërande ro dëŋ exo! ²² Eyo, wëno Asëñiŵ ar ala an alaŵ këne laŵ ang ŷëgw këni ak. Barikan kata itëm hi këŋo ar ke lëxw an.»²³ Ata bësëfan bën ŷana këni emëkar el ba noŷo ex ar këŋo lëxw Yesu an.

End asëfan alëngw eŋ

²⁴ Ga xucak eŋo, bësëfan bën këni şampërend end ba noŷo ex asëfan alëngw eŋ. ²⁵ Ata re ko Yesu: «Bemun bënd bër benëng becëxe beŋ awëña kënebi wëñand bela bër ex gër owar orebën bën, do bër gapak bën are kënebi rend "Bëyekax exëni".^{†26} Kërex gi na đe mondako gër ndewën. Ar gapak an, gilexo ang itox fo. Do alëngw an, diyenindëlexo ang xadëp fo. ²⁷ Do noŷo wa ex ar gapak an? Ar ŷëpak do këno lëband an nde, ba alëba an nde? Ax gi ex na nde ar këno rëtënënd an ex ar gapak an? Do wëno cëŋ, ax gi ex na nde ang xadëp fo hi këme mërëxand irewën? ²⁸ Wën xemënak xali doro, ane nacëta ex na gër ocë-

mu odam. ²⁹ Mëŋ ex, ang yël ke Faba ³⁰ mëŋ këne yambëraxëde do ene cebëraxëde andamat gër owun oram do nē bañëpara band owun këne xetënad enëbe kitixëne benëng epëxw gë beki bënd bulunda ir Isërayel beŋ.»

End Piyer eŋ

³¹ Ga xucak eŋo, Yesu wëc këŋo Piyer: «Simon, Simon, anëka ŷandi këŋo đe Sindan eŋun kabasa ang bële fo. ³² Barikan wëno aşalen şalen këmi exi bayixën ekwëta ed xwëta këye el, kërex capër na đek đek. Do wëj and këy bakawëd aŋ, kemënidëbi bobinëx.»³³ Ata re ko Piyer: «Axwën, wëno aşelëk hi këme mi tëf xali lëf gër epëra do xali gër ecës.»³⁴ Yesu yaka këŋo: «Piyer, ga re këme, doro đamana exo yata ecare el wëj anëka këy yaxëta bakëlëbëd batas.»

End bësëfan eŋ

³⁵ Ga xucak eŋo, Yesu wëka këbi bësëfan bën: «And laŵën bamun en pemëra Atëfëtan aŋ, kodı këm, ambaş këm, şaped këm ŷeyë nde şanëx ban na?» Yaka këni: «Bëtëdëŋ.»³⁶ Aŋo re ko: «Gërëgako, ar gë kodı an, cëlayalexo, ar gë ambaş an, şaxalexo, do ar gë duxuma këm an panëlexo acud andexëm aŋ exo yëcaxën. ³⁷ Gayikwa afo ex ŋata endam end ŷëgw këni eŋ: "Gë bëwëndëran bën bar kënebi enga emat †." Do enimin, er ebax exe gi in nē eŋata ex.»³⁸ Ata re këni bësëfan bën: «Axwën, nëkodı oduxuma oki.» Yaka këbi: «Gwac ex go!»

End cale ind Yesu eŋ

³⁹ Ga şanëgu ko Yesu na gër ed hi bani, ye ko ang wër baŋo ak gër etënd ed gë bañarëka, ata sëf këno nët bësëfan bërëxëm bën. ⁴⁰ Ga Ĥat këni, fel këbi: «Caleyin këdi këŋun xor eñëŋëxax eŋ.»⁴¹ Mëŋ ga nacëta këbi, foxi ko do ko şalend: ⁴² «Faba, ga ŷandi ŷandi ki pangacënële kata iŋo. Dil ang ŷandi ki wëj ak, kërex gi na ang ŷandi ke wëno ak.»⁴³ Ata şanayaxëneŋu këŋo meleka elod gër orën do başën këŋo ojaŵ ok. ⁴⁴ Ga şaminak emëkw edexëm el, Yesu xemëna ko nëmëc cale iŋ. Asëwëtëwë irexëm in hik ang oşat fo do kē şarënd gër ebar. ⁴⁵ And foxita ko cale aŋ, baka

† Gër ebar ed Bëgërek, oŵac olo banëbi yëlënd bemun beŋ.

†† 22.37 Esayi 53.12

ko gër bësëfan. Sëk këbi ga rašëra këbi ga bon këbi ocëmu ok. ⁴⁶ Ata wëka këbi: «Wën ineŵa këjun rašëraxënënd? Kanin en cale, en kwëÿë-taxën eñëñenax eñ.»

End etëra ed Yesu eñ

⁴⁷ Ga ko yeyan bayi baxo Yesu ga ĥatëgu këni na enga end bela. Ar bano wăcënd Yuda an, asëfan abat ang ebani epëxw gë bëxi ak, lëng-wënëgu bax. Ga sëkar këni gë Yesu, wëga këño bëxiĭ. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Oko Yuda, momega nde këye lëxwënd wëno Asëñiŵ ar ala an?» ⁴⁹ Ga wat këni er bax ĥatëgund in, bësëfan bën re këni: «Axwën mëni taŵëra nde gë duxuma in?» ⁵⁰ Ata abat wëlën këbi, saŵ këño xadëp ir *ašadaxan alëngw* in baĉ anëf and liŵ aņ. ⁵¹ Barikan Yesu re ko: «Tebin, gwac ex!» Na ga lëk këño asošan ajo gër anëf, fakën këño.

⁵² Ata Yesu wëka këbi *bëšadaxan bëlëngw* bën, gë bemun bend bënëkona bër Aciŵ and Kaxanu beņ do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën: «Ba arek nde hi këme mëñ yowaxënëgu kën gë oduxuma do gë okwëlekwële ene tëraxën?» ⁵³ Key yo key ga bane fedërënde wa gër Aciŵ and Kaxanu do ane tëra bana? Barikan, anëka ĥatëguk apëxëd andewën aņ do gë and panga ind ecamëĉan aņ.»

⁵⁴ And sëra këno Yesu aņ, wëla këno monas xali gër yangana ir iciŵ ind *ašadaxan alëngw*, ata Piyer këbi sëfëgund nacët ako. ⁵⁵ Ga fëtën këni xodux mërëxand ir yangana, ÿëpara këni jey gër oyesa do Piyer xetëna këbi moñëpa.

⁵⁶ Ata endënaŵ emat wat këño and ĥoba këño xodux aņ. Ga fab këño, re ko: «Ajo gë ar sëra këno ajo ebani.» ⁵⁷ Barikan Piyer ga ko yax ko rend: «Abiŵën, wëno amo nang ex na ðe!»

⁵⁸ Ga nëkanak, ala ašëxe xwita këño Piyer do re ko: «Wëj bëte ar enga end ar sëra këno ajo hi këy ðe!» Yaka këño: «Wëno ame gi ex na ðe gër enga eņo!» ⁵⁹ Bëte ga xucak apëxëd amat, ala ašëxe ko rend: «Enimin, gayikako asošan ajo Agalile ex, gë mëñ ebani.» ⁶⁰ Aņo re ko Piyer: «Wëj er këy rend ijo, wëno ame nang ex na!» Ata yata ko ecare el. ⁶¹ Axwën Yesu nëkona ko gand Piyer, ga fabër këni, Piyer xwita ko afel fel baņo mëne doro ðamana exo yata ecare el, anëka këño yaxëta bakëlëbëd ðatas. ⁶² Piyer šan ko kwël do ko sesëxënd ga fulët këño otes.

⁶³ Ata bër sëra baņo Yesu bën këno lëšërand do këno xëmërand. ⁶⁴ Bandëmar eni pëĉ ðangës baņ eno këm do eno mëka: «Wëj alaŵënel ar Kaxanu an, nangënëlebo ngwa ba noÿo xëm ki!» ⁶⁵ Mondako bano širërand gë otebën sebën këm. ⁶⁶ Ga wecak, amara and bëxarëk bër Bëšëwif aņ, gë bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëšalen bën wëla këno Yesu gër akwëndaya andebën. ⁶⁷ Ata wëka këno: «Angëmëne wëj ex Afexën an, pelëlebo!» Yesu yaka këbi: «And këmun fel aņ, ane ma na, ⁶⁸ bëte and këmun wëka aņ, ane yaka na. ⁶⁹ Elod gërëgako, nangin mëne awat këne wat wëno Asëñiŵ ar ala an ga xetëna këmo Kaxanu gand liŵ, gër owun orexëm.» ⁷⁰ Ata xeÿ këni šor: «Ba wëj nde ex Asëñiŵ ar Kaxanu an?» Yaka këbi: «Go ðeņ ex!» ⁷¹ Ata re këni bëte: «Osede ax bo ex na ene wële. Ax gi ex na nde ðiyi ðek ðeņ wël këneņone?»

End gër eyang ed Pilat eñ

23 *Bëšadaxan bëlëngw* bën, gë bëšalen bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën xani këni bën ðek do wëla këño Yesu gër *Pilat*. ² Ga këno nagašandëra këni rend: «Biyi fënga këño ala ajo ga këbi šoñ bër enëñ endebi bën eni teĉ emedën ed šagale owun or Sesar el. Bëte gë andexëm ko wăcayand Afexën do emun endebi.» ³ Ata Pilat wëka këño Yesu: «Wëj nde ex emun end Bëšëwif eņ?» Yesu yaka ko: «Wëj wăc ke ðe mondako!» ⁴ Pilat fel këbi bëšadaxan bëlëngw bën do gë ðek amëxwër aņ: «Wëno amena and këmo nëpaxën ala ajo ame wat ex na.» ⁵ Barikan bën ga xemëna këni, këni rend: «Ašoñ këbi šoñënd bela bën eni ñëp owun orewën ol, ðek ebar ed *Yude* el këbi sëyalind mondako ga ÿanaw ko gër ed *Galile*, xali gër Yerusalem ro.» ⁶ And wël ko eņo aņ, Pilat wëka këbi ba Yesu Agalile exo. Yaka këno mëne go ðeņ ex. ⁷ Pilat ga wata ko mëne Yesu ar gër owun or Erod, emun end gër ebar ed Galile eņ, hi ko fel këbi eno mëlan gayik bakey baņo na gër Yerusalem yow baxo.

End gër yangana ir Erod eñ

⁸ Erod nëngandëra këño and wat këño Yesu aņ. Enimin, elod anëka fo ÿandi baņo eņo nang gayik awël baxo wëlënd bend ko rind beņ do

ayar baxo yarënd eņo wat ga ko ri ecarax.

⁹ Ata Erod wëkara kęno xali Yesu, bari gematak aņo yaka bana. ¹⁰ *Bëšadaxan bëlęngw* bën do gë bëšalen bën xemëna kęni kęno nagašandërand Yesu. ¹¹ Erod gë bënëkona bërëxëm bën rixëra kęno eņo yepë-naxën. Erod, and lëšëra kęno xali fed kęno aņ, šud kęno ocud ombarax ang emun fo. And fed kęno aņ, šëñëta kębi eno bakali gër *Pilat*.

¹² Yatijo hi bani odawo Erod do gë *Pilat*, xarak bërangojëra ebani.

End kiti ind Yesu eņ

¹³ Ga ĥateli kęno Yesu, *Pilat* wac kębi *bëšadaxan bëlęngw* bën, gë bëxarëk bën do gë bër hi bax na bën. ¹⁴ Re ko: «Wën wëlanëgu ke ala ajo do re kën mëne mëņ kębi šoñënd bu-lunda in. Ax gi ex na nde ogës odewën dęņ wëkara kęmo? Wëno cęņ amo kor na monëp gë bend nagašandëra kęno wën beņ. ¹⁵ Bëte Erod dęņ aņo korëguw ex na eņo nëp mëņ bakalixëneņgu kęno gër ndam ro. Amena ax gi ex na and kęmo laŵaxën. ¹⁶⁻¹⁷ Ocorođa odam ok këmëni sebën eno ceŵëra do motebët.» ¹⁸ Ata na xej kęni šor: «Tebëtëlo Barabas! Tebëtëlo Barabas do eyo đaw ajoj!» ¹⁹ Xarak Barabas ijo andepëra hi baxo gayik axožen xožen banëbi mëņ gë bošandaŵ bëlęngw bër angol bën do wëreli banëbi xali laŵ kęno ala. ²⁰ *Pilat* wëka kębi gašëxe ba nojyo sana kęno eņo, xarak mëņ Yesu jandi baņo eņo tebët. ²¹ Ata yaka kęni šor: «Ali, pikalo gër kërëwa! Pikalo gër kërëwa!» ²² Wëka kębi bëte atasën aņ: «Ineŵa wën ko? Ga re kęme amena amo wateli ex na and kęmo laŵaxën. Asebët kęmo sebët and kęno šewëra ocorođa aņ.» ²³ Aņo xej kęni kaš-kaš mëne eņo pika. ²⁴ Ata *Pilat* ŵa ko ex gi ang wëka bani ak. ²⁵ *Pilat* sebët kęno Barabas, ar fëra bano gayik ala laŵ baņo yatir xanin bani emer gër angol an. End Yesu eņ cęņ, seb kębi ocorođa ok eno dixëra ang jandi kębi ak.

End gër kërëwa eņ

²⁶ Ocorođa ok ga kęno wëla Yesu gër ed kęno fikax, fed kęni gë *Simoņ Ibësiren* ga hiw ko gër ošęga. Ga nęjali kęno, lapara ko osëx or kęno fikaxën Yesu ol do kęno sëfand Yesu gë

andepoy. ²⁷ Ata engä end bela kënëbi sëfand. Bësoxari bën ga kęno jãŵ Yesu kęni renitand.

²⁸ Yesu and nëkona kębi aņ, re ko: «Wën bë-soxari Bëyerusalem, tesin endewën eņ do gë end obaš orewën eņ, kërëne ñaŵ na wëno!

²⁹ Në eyow ex bakey band kën jana end dend: “Nëngandëralebi bësoxari bëboroxok bën, bër elod ani dëw ex na do elod ano yerin ex na itox bën!” ³⁰ Amëd aņo, bela bën are kęni jana eni dend: “Osënd wëcaninëbo! Bëtënd wëginëbo!”

³¹ Ga kęne narënënd ako wëno ar ex osëx ošëkët an, kaš kënun narëndëra wën bër ex otëx oņažëk bën.» ³² Yatijo, bërëk bëxi banëbi wëlalind gë Yesu enëbi đawëx. ³³ And ĥat kęni gër ed bani wacënd «Egor» aņ, fika kęno Yesu mërëxand ir bërëk bëxi: abat gand liŵ, ajo gand šame. ³⁴ Ata Yesu ko rend: «Faba tebanëlëbi, gayikwa ani nang ex na er kęni rind in.» Ocorođa ok ri kęni bëñak eni cetëraxën banjëm bandexëm baņ. ³⁵ Bulunda ir Bëšëwif in xwëšaraw kęni ler na do kënëbi nëkonënd. Barikan bëlęngw bën ga kęno lëš Yesu kęni rend: «Ga babi fexën wa bešëxen bën, pexënayalexo gë andexëm dęņ angëmëne mëņ ex ar yata kęno Kaxanu an!» ³⁶ Alëš bano lëšënd bëte ocorođa ok; and kęno sëka aņ, eno nën ngoy iņerëk ³⁷ do eni dend: «Angëmëne wëj ex emun end Bëšëwif eņ, pexënayal gë andey dęņ!» ³⁸ Oñęgw fikali bani na në ingomb gomb yabët gaf irexëm in mondako: «Ajo ro ex emun end Bëšëwif eņ.» ³⁹ Ata arek abat gër bër fika banëbi gë Yesu kęno širënd: «Ax gi ex na nde wëj ex Afexën an? Pexënayal gë andey eyëbo pexëanaxën biyi bëte!» ⁴⁰ Barikan arek axinëm an kęno xexënd mondako: «E wëj ba ayo yëdand na nde Kaxanu? Ax gi ex na nde andamat nëp kënëbo?» ⁴¹ Biyi cęņ, er hi kębo ijo šenene ex, gayikwa oxej orebi fo bakaxënënd. Barikan mëņ jowej axo men ex na.» ⁴² Ata re ko bëte: «Yesu, këla, kwitayi de axwita wëno yatir këy bakaw gër ngwën gë owun orey ol.» ⁴³ Yaka kęno: «Awël nde, đal in kęmi felënd, doro dęņ wëj gë wëno aĥat ke ĥate gër arayen.» ⁴⁴ Anëka bax ĥatënd eñan eņ keņ gër gaf ga šamëđanëk đek ebar el xali hik poxoš gaf in: ⁴⁵ Eñan eņ ašilipa šilipa bax. Ata ĥesik cidët anjëm amëgax and bax wedind lęngwe ir Aciŵ and Kaxanu aņ. ⁴⁶ Aņo xej ko Yesu: «Faba, anëka kęmi ŵašëlind angoc andam aņ.» Ga

yeyan ko na mondako, kwël xoti ko. ⁴⁷ Alëngw ar ocoroḍa an ga wat ko ang šës ko Yesu ak, šëkwa këŋo Kaxanu mondako: «Enimin, ala ajo ar šenene ebaxo.» ⁴⁸ Amëxwër and bër yow bax onëkon aŋ, këni renitaxënd tar fëña in ga wat këni mëne anëka xor këŋo Yesu. ⁴⁹ Dek bër nang baŋo Yesu bën, gë bësoxari bër laŋëtaraw baŋo elod gër ebar ed *Galile* bën xwëšara këni nacët ako do këno nëkonënd.

End gër aŋeg eŋ

⁵⁰ Gër Amara and bëxarëk bër Bëšëwif, asošan ar gë onden, ar šenene ebax na do bano wacënd Yosef. ⁵¹ Gër Arimate, angol and Bëšëwif, xaniw baxo; axo gixeli bana gër bër xiti baŋo do narëndëra baŋo Yesu ga baxo šenind owun or Kaxanu ol. ⁵² Mëŋ ye bax gër *Pilat* xara këŋo eman end Yesu eŋ. ⁵³ Pilat ga wä ko, Yosef fedali ko eman eŋ. Fëlëra këŋo gë këpas, do wëxëta këŋo në yeg ir fës bani në aparëfac, gër ir elod ala ano mëxwëtaxën banna. ⁵⁴ Yatijo bax yānand *akey and eteyëta aŋ* do Bëšëwif bën anëka bani xëñënarand. ⁵⁵ Bësoxari bër laŋëtaw baŋo Yesu elod gër ebar ed *Galile* bën, ga sëfa këno Yosef, wat këni yeg in do ang wëxëta këŋo ak. ⁵⁶ Ataŋ wäyi këni eni barërax ogu onëngax do gë angiri eni košaxënëḍ gër eman end Yesu. Ata ang rek *acariya and Moyis* ak, fëb këni akey and eteyëta aŋ.

End ekani ed gër ecës eŋ

24 Yatir akey aŋanar and loxo, bësoxari bër ebax bësëfan bën ye këni mopëḍ gëbër gër yeg ir Yesu ga wëla këni ogu onëngax ond šutëra bani oŋ. ² Sëk këni angaŋ and wedi bax lilaya ir yeg aŋ ga xënik gë bebët. ³ Ga lil këni gër yeg, nema këni eman end Axwën Yesu eŋ, ⁴ ata wëlandëra këbi. Aŋo šanayaxën kënëbi bësosaŋ bëxi gë banjëm band jing-jing. ⁵ Ga yëdara këni, bësoxari bën, rën këni do faḥ këni laŋ ebar el. Ata bësosaŋ bëjo wëka kënëbi: «Ineŋa këno šalaxënënd abëngw an gër bësësëk ro? ⁶ Axo bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës. Kwitayin ang baŋun felënd and hi ban gër ebar ed *Galile* ak. ⁷ Ga baŋun felënd mëne afo eno dëxw mëŋ Asëñiŋ ar ala an gër bëwendëran do eno pika gër kërëwa exo cës.

Barikan, axani ebax exo kani gër ecës akey atasën aŋ.» ⁸ Ata xwita këni bësoxari bën mëne mondako dëŋ felëra babi Yesu. ⁹ Ga šan këni na gër yeg, baka këni eni tëfëtërax dek eŋo gër bësëfan epëxw gë abat do gër dek bësëfan bësëxe bën. ¹⁰ Er hi bani: Mari Madëlen, gë Yowana, gë Mari nëm ir Šak do gë bësoxari bër laŋët babi bën reyax këni gër oparëxanda od Yesu mëne go dëŋ ex. ¹¹ Barikan oparëxanda ok ani kwëta bana eye-yan ed bësoxari el. Er bani yëland anëx ex. ¹² Ata xwiriš Piyer hër ko xali gër yeg. Ga yëkwa ko lëf, wat ko gër ebar ebun ed bënjëm bënd šeriraxën bano Yesu bëŋ. Ata wäyi ko kwël ga šaran këŋo endey eŋo.

End bësëfan bëxi eŋ

¹³ Do kwël yatijo fo, bësëfan bëxi bër Yesu xani bax gër Yerusalem këni yend gër ingol ind këni wacënd Emawus, në šapakan epëxw gë amat. ¹⁴ Tar fëña in bani xanarënd bend Yesu beŋ. ¹⁵ Ga këni rendëra, Yesu mëŋ dëŋ šoma këbi do kwël këni sëfërend. ¹⁶ Aye dëŋ bano watënd barikan afod fod babi do bani sëkwanënd eno kwita in. ¹⁷ Ata wëka këbi: «Bend ine ngwa kën xanarënd tar fëña in?» Ga logën këbi, xwëša këni. ¹⁸ Yaka ko ar bano wacënd Këlewopas an: «Wëj gabat ex ar yow bax gër Yerusalem an do nem këy er xucak bakey baŋo in?» ¹⁹ Ata wëka ko bëte: «End ine ngwa?» Yaka këno: «End Yesu Ibënasaret eŋ wa. Gër ogës od Kaxanu do gër od bela, alaŋwënel ar bax rind becarax ebaxo do babi sëyalirand Bëyisërayel bën gë or gapak. ²⁰ *Bëšadaxan bëlëngw* bën do gë bemun bendebi beŋ lëxw baŋo eno nëpaxën do eno ḍaŋaxën mopika gër kërëwa. ²¹ Biyi cëŋ ako yëla bami mëne mëŋ ex ar laŋwëngu baŋo Kaxanu an ebi dacët bulunda ir Isërayel in gër otaxan od bërangoŷëra andebën. Do doru ex akey atasën aŋ elod ga xucak beŋo dek. ²² Dal ex mbaŋ dëŋ šaran këbo er reya këni bësoxari bërëmar, bër enga endeḥi in. Aye ye bani gëbër fo gër yeg ir Yesu. ²³ Ga nema këni eman endexëm eŋ, bakaw këni, felati kënëbo mëne omeleka šanayaxën këbi do re këni mëne abëngw exo. ²⁴ Aye ye bani bëte bësëfan bërëmar gër yeg do sëk këni beŋ bën ang reya këni bësoxari ak. Bari mëŋ ano watëgu ex na.»

²⁵ Ata re ko Yesu: «Wën and fod kënjun dëj ex de! Owëkw orewën oñ aleg legëk ekwëta ed dek bend reya këni bëlaŵënel bër Kaxanu el!
²⁶ Ax gi ex na nde ako bax exo toro Afexën an, ðamana exo bakanaxën enjaran endexëm eñ?»
²⁷ Ga ýana ko Yesu gër bakayëta band *Moyis* do gër dek band bëlaŵënel, faýën këbi bendexëm beñ ebi pënixën. ²⁸ Ga këni hat gër Emawus, Yesu ýandi këño exo kuca. ²⁹ Ata bësëfan bëxi bën xara këno eño key na. Re këni: «Bayine ro, në ecëla ex eñan eñ, anëka wëdëk!» Ata wa ko do kwël hat këni gër ndebën. ³⁰ And ýëpa këni gër eyambëran añ, Yesu wëd ko amburu añ, šëkwa këño Kaxanu, hëbëndër ko do šet këbi. ³¹ Amëd año fëdët këbi onden oñ, ata xwita këno, barikan na dëj nem këno bëd-fëd. ³² Ata këni wëkarënd: «Abaxi hi na nde ñar gër emëkw and babo felërawënd gër fëña añ, do and babo faýënënd Oñëgw Omënëk añ?» ³³ Ga xani këni na, baka këni kwël gëmëd fo gër Yerusalem. Sëkëx kënebi bësëfan epëxw gabat bën gër ed barër bani, gë bër babi sëfarand bën. ³⁴ Ata xacali kënebi mëne enimin Axwën Yesu axani dëj xani ko gër ecës do mëne Simoñ šanayaxën këño. ³⁵ Bën bëte reya këni mëne gë Yesu sëfërëx bani xali hat këni gër ndebën, do mëne gër eyambëran fo xwita këno and hëbëndër ko mburu añ.

³⁶ Ani ñata bana eño, Yesu šanayaw ko mëñ dëj mërëxand, do fel këbi: «Kaxanu yëlëjñun wa aketëxeta añ!» ³⁷ Na lëk këbi anjiý atëm do këbi rëgëndërand gayik er yëla bani angoc andexëm añ ex. ³⁸ Barikan mëñ wëka këbi: «Ineŵa wëlandëraxën kënjun gër owëkw orewën? Ineŵa bayik an kwëta ex na mëne wëno dëj ex? ³⁹ Nëkoyin otaxan ok gë osapar oñ, wëno dëj ex. Dëkërayine tan! Aye nang kën mëne

angoc axo gi ex na gë eman ang këne watënd ak.» ⁴⁰ And yeyaneli këbi mondako añ, wäsindëra këbi bambënut bañ gër otaxan do gër osapar. ⁴¹ Ado ga nëngandëra babi ani ma ba na pere mëne Yesu dëj ex. Ata mëñ wëka këbi: «Eyamb yamb nde ex na?» ⁴² Yël këno aton and ekan ebëkawëka. ⁴³ Ga xana ko, yak këño ogës odebën dëj. ⁴⁴ Ata re ko: «And hi bane në erebat añ, afel bamun felënd mëne añata kë hatata dek bebër ýëgw këni gër *acariya and Moyis* gë bëlaŵënel bër Kaxanu bën do er rek gër Calemoñëw endam in.» ⁴⁵ Ata na dëj fërëtën këbi onden ond ebi pënixën er rek akayëta and Kaxanu in. ⁴⁶ Ata fel këbi: «Mondako ga ýëgw këni gër akayëta and Kaxanu mëne wëno Afexën an, anarëndëra ebax ene narëndëra xali, ene ðaw. Barikan me kani gër ecës yatir akey atasën añ. ⁴⁷ Do end enëngwët ed ola eñ, gë end etëfan ed beñëjñax eñ, bësëfan bërexëm bën afemëra këni ýana eni pemërand gër owac orexëm gër dek benëng bend bela, ga ýana ýana këni gër Yerusalem. ⁴⁸ Wën bësëfan bën ex bër otede ok. ⁴⁹ Er beya bañun Faba in alaŵëneli këmun laŵëneliw. Cëniyin gër angol and Yerusalem xali eñun yël Kaxanu panga indexëm ind yañ iñ.»

End Yesu yañ gër orën eñ

⁵⁰ Ga xucak eño, Yesu wëla këbi bësëfan bërexëm bën gand ingol ind Betani. Yën ko otaxan ok do këbi šalenënd. ⁵¹ Nand babi šalenënd na, kwël dëj këni sebëtarënd, ga ko šëg end orën eñ, xali šilipax ko. ⁵² Amëd año šale këno do baka këni gër Yerusalem gë onënga osëm. ⁵³ Key yo key bani fedërënd cale iñ gër Aciw and Kaxanu do bano šëkwand Kaxanu.

Ŝaŋ

Lilaya in

Akayëta aŋo, Ŝaŋ, asëfan abat ar Yesu Kërisët, ýëgwëk. Areya ko reyand mëne Yesu ex Eyeyan ed hik ala el. Mëŋ ex Asëñiŵ ar Kaxanu an, Afexën ar bëya baxo Kaxanu alaŵënëli këŋo laŵënëliw gër ngwën an. Gër akayëta aŋo becarax benjongëbeki bend ri ko Yesu eni maxën bela bën mëne mëŋ ex Asëñiŵ ar Kaxanu an. Gayikwa ar kë ŵa mëne Yesu ex Asëñiŵ ar Kaxanu an, kë ŝotënd aniyand and din ir din and wëlawënëgu këbi benëŋ bend bela beŋ ðek gër ebar ro. Er ex gër akayëta in:

End eyeyan ed Kaxanu do gë epemëra ed Ŝaŋ Batis eŋ: 1.1-34.

End eyata ed bësëfan eŋ: 1.35-51.

Beclarax benjongëbeki bend Yesu beŋ: 2.1-12.50.

End ecës ed Yesu do gë ekani ed gër ecës eŋ: 13.1-20.1-10.

End canaya ed Yesu gër bësëfan bërexëm ak: 20.11-21.25.

End eyeyan ed Kaxanu eŋ

1 Elod gër ýanar hik eyeyan el, do Eyeyan el ebar gë Kaxanu, do Eyeyan el hik Kaxanu. ² Elod gër ýanar hi këni, Eyeyan el do gë Kaxanu. ³ Er ex yo gë mëŋ ri ko Kaxanu, do ýoweý ax gi ex na er bayik axo di ex na gë mëŋ. ⁴ Gër eyeyan elo ŝanëguk aniyand aŋ, do aniyand aŋ ex angoben and bela aŋ. ⁵ Angoben aŋ ðobak ecamëðan el, do ecamëðan el aŋo kwëtaya ex na.

⁶ Akey amat, ðatëgu ko ala, ga laŵënëgu këŋo Kaxanu, oŵac orexëm ol ex Ŝaŋ. ⁷ Mëŋ yow bax exo gi sede, eni kwëtaxën angoben aŋ ðek bela bën. ⁸ Ŝaŋ ayow fo yow baxo exo gi sede ir angoben in axo gi bana mëŋ dëŋ angoben aŋ. ⁹ Eyeyan el ex angoben and ðal and këŋo ðoband ala ar ex yo aŋ; ayow yow bax gër ngwën. ¹⁰ Ayow yow bax gër ngwën, barikan ngwën in elod aŋo nang ex na, xarak Kaxanu, pað gë angoben ri ko ngwën in. ¹¹ Angoben aŋ yowëk gër ebar edexëm, do bërexëm bën ðëp këni eno kwëtaya. ¹² Barikan, bër xwëta këŋo bën ðek, bër xwëtak oŵac orexëm bën, këbi yëlënd panga ind eni gixën obaŝ or

Kaxanu. ¹³ Kaxanu dëŋ ri këbi obaŝ orexëm gë oŋandi odexëm ok, ax gi ex na gë oŝat do gë oŋandi od eman, ax gi ex na ang këno rëwënd ala ak, ax gi ex na dëŋ oŋandi od ala. ¹⁴ Eyeyan ed Kaxanu el hik ala, lëg ko gër ebar edebi, wat këmi enjaran endexëm eŋ, enjaran en Asëñiŵ ar tañ, ar xaniwëk gër Faba Kaxanu eŋ, ýëm ko gë oyekax ol do gë ðal in. ¹⁵ Ata Ŝaŋ Batis ga ko reya poyoma endexëm eŋ, xeý ko: «Mëŋ ex ar bame rend: “Ar ke sëfëgund an, lëngwatëgu ke gayik mëŋ anëka hi ko ðamana me gixën.”» ¹⁶ Ata biyi ðek këbo yëlënd ðek oyekax orexëm ol do këbo baŝënënd key yo key. ¹⁷ Gayikwa acariya aŋ pað gë *Moyis* yowëk gër ngwën, oyekax ol do gë ðal in yowëk gë Yesu *Kërisët*. ¹⁸ Elod ala aŋo wat ex na Kaxanu, barikan Asëñiŵ ar tañ an, ar pëlot gër yomb irexëm an fo nangën këbo.

End osede or Ŝaŋ Batis eŋ

¹⁹ Baxët in osede or reya baxo Ŝaŋ Batis gër Bëŝëwif bër xaniw bax elod gër Yerusalem ga laŵënëgu këñëbi bëŝadaxan do gë *bërandëwëra and Lewi*, eno mëkara mondako: «Wëj noýo wa hi këy?» ²⁰ Ata mëŋ axo yax ex

na, yaka kēbi fac: «Wēno, ame gi ex na de Afexēn an!»²¹ Wēka kēno bēte: «Noŋo cēŋ hi kēy? Ba wēj nde ex Eli?» Yaka kēbi bēte: «Ali, ame gi ex na Eli.» Re kēni bēte: «Do wēj nde ex alaŋwēnel ar Kaxanu ar bax yowēnd an?» Yaka kēbi: «Bētēdēn!»²² Aŋo re kēni: «Noŋo wa hi kēy? Mi bakaxēn gē eyaka gēr bēr laŋwēngu kēbo! Wēj dēŋ noŋo kēy rend hi kēy?»²³ Yaka ko Şaŋ:

«Wēno ex oniŋ or kē xeŋēnd gēr *ladawe* ol, Wēno kē rend:

“Dēbētīn fēña ir Axwēn in”,
mondako re baxo alaŋwēnel *Esayi*†».

²⁴ Ata bērolaŋwēn bēr wēkara bēn *Ofariseŋ* ebax. ²⁵ Wēka kēno: «Ine cēŋ kēyēbi buyixēnēnd bela bēn gayikako ay gi ex na Afexēn an, ay gi ex na Eli, ay gi ex na bēte alaŋwēnel ar kē yowēnd an?»²⁶ Şaŋ Batis yaka kēbi: «Wēno gēr men kēmēni buyind bela bēn. Barikan, ala ex na mērēxand irewēn, ar ano nang ex na; mēŋ ke sēfēgund! ²⁷ Wēno ado axe ŋap ex na me pēt ogux od baped bandexēm ok.»²⁸ Mondako xuca bax eŋo gēr ingol ind Betani, ekeg *Yurēdeŋ* in, gēr ed babi buyirand Şaŋ Batis bela.

End şadaxa eŋ

²⁹ Nē ecan ijo, Şaŋ Batis watēgu kēŋo Yesu ga ko yow. Ata fel kēbi bēr xeta baŋo bēn: «Nēkodo ar kēŋo şadaxa Kaxanu exo dēxētaxēn amena and ngwēn an ††. ³⁰ Mēŋ bamo rend: “Ar ke sēfēgund an lēngwatēgu ke gayik mēŋ anēka hi ko damana me gixēn.” ³¹ Wēno amo nang bana. Eno nangaxēn bulunda ir Isērayel in kēmēni buyixēnēnd bela bēn gēr men.»³² Şaŋ Batis areya reya baxo bēte: «Awat wat kēmo Angoc Amēnēk aŋ ga ko fedaw, elod gēr orēn, ang edēxwēte epeşax fo, lapa ko gēr ndexēm, do bayi ko laŋ gēr ola orexēm. ³³ Wēno dēŋ amo nang bana. Ar laŋwēngu ke mēni buyind bela an fel baxe: “Ar kēyo wat ga lapaxēn kēŋo Angoc Amēnēk aŋ, do exo bayi laŋ gēr ola orexēm kē buyind gē Angoc Amēnēk aŋ.” ³⁴ Awa wēno ga wat kēmo kēme reyaxēnēnd mēne mēŋ ex Asēñiŋ ar Kaxanu an.»

† 1.23 *Esayi* 40.3 †† Ar ex gi moŋateli: Nēkoyino xondo ir edafe ir kēŋo şadaxa Kaxanu in.

End bēsēfan bēŋanar eŋ

³⁵ Nē ecan ijo, Şaŋ Batis gē bēsēfan bēxi bērexēm baka kēni gēr ed babi buyirand bela. ³⁶ Ata Şaŋ Batis, ga wat kēŋo Yesu ga ko xuca, re ko: «Nēkoyino wa ar kēŋo şadaxa Kaxanu an!»³⁷ Bēsēfan bēxi bēŋo ga wēl kēno, sēf kēno kwēl Yesu. ³⁸ And nēkona ko aŋ, wat kēbi ga kēno sēfa. Ata wēka kēbi: «Ineŋa kēn şaland?» Yaka kēno: «Rabi» (Asēyali), mi nang gēr ed lēg kēy ŋandi kēbo. ³⁹ Ata re ko Yesu: «Awa yowēn en nang.» Ga sēfa kēno eni nangēx gēr ed lēg ko, bayix kēni gē mēŋ xali eŋan eŋ pox-oş gaf in.

⁴⁰ Andēre, abinēm ar Simoŋ Piyer, ebax asēfan abat gēr bēxi bēr wēl baŋo Şaŋ Batis do sēfa bano Yesu bēn. ⁴¹ Ga yen kēŋo pere Simoŋ, ar acēl amat gē mēŋ an, felēgu kēŋo: «Biyi anēka watēgu kēmo wa Afexēn an» (Kērisēt). ⁴² Ata Andēre wēlaw kēŋo gēr Yesu. Ga fabēr kēni gē Simoŋ, Yesu re ko: «Wēj ex Simoŋ, asēñiŋ ar Şaŋ! Gērēgako, Kefas nēngwēt kēmi.» (Ekaŋ).

⁴³ Nē ecan ijo, Yesu xani ko ond gēr ebar ed *Galile* oŋ, do fed kēni gē Filip. Yesu fel kēŋo: «Tēfēle wēno.»⁴⁴ Filip, Abetēsayida hi baxo, angol amat gē Andēre do gē Piyer. ⁴⁵ Filip ga yen kēŋo Natanayel fel kēŋo: «Biyi anēka wat kēmo wa ar re kēno gēr acariya and *Moyis* do bakayēta band bēlaŋwēnel an: Yesu Ibēnasaret, asēñiŋ ar Yosef an.»⁴⁶ Ata re ko Natanayel: «Ine? Enjekax end fe ngwa kē xaniw gēr Nasaret?» Yaka ko Filip: «Yow eyo wat!»⁴⁷ Yesu wat kēŋo Natanayel ga ko yow gēr ndexēm, re ko: «Dodo nēkoyino Ayisērayel ar dal an! Anēx ax gi ex na gēr ndexēm.»⁴⁸ Wēka kēŋo Natanayel: «Feye ngwa nang kēye?» Ata re ko Yesu: «Damana exi yenēli Filip gogo nde wa wat bami moŋēpa dila gēr andan.»⁴⁹ Aŋo re ko Natanayel: «Asēyali, awa wēj ex Asēñiŋ ar Kaxanu an! Wēj ex emun end bulunda ir Isērayel eŋ!»⁵⁰ Re ko bēte Yesu: «Ba gayik afel fel kēmi dila gēr andan wat bami nde xwētaxēn kēye, awat kēy wat bēnd xucak eŋo.»⁵¹ Re ko bēte Yesu: «Dal in kēmun felēnd, awat kēn wat orēn ol fol do omeleka od Kaxanu ok ga kēne semēra wēno Asēñiŋ ar ala an, oko yaŋ yaŋ, oko gēd gēd.»

End ecarax eñanar eŋ

2 Ga xucak bakey baki, hik ekana gër ingol ind Kana, gër ebar ed *Galile*. Mari, nëm ir Yesu na baxo. ² Ga wac këno Yesu gër ekana elo, yow ko mën bête gë bësëfan bërëxëm ak. ³ Ga xwëtëk ngoy iŋ, nëm ir Yesu sëka këŋo, re ko: «Ngoy abi bo ex na de!» ⁴ Yaka këŋo Yesu: «Asoxari, ineŋa bar ke wëj gë wëno gër endey eŋo? Apëxëd andam aŋ ax yow ex na pere.» ⁵ Mari fel këbi bëriyenin bën: «Diyidën er këŋun fel yol!» ⁶ Ata gër iciw iŋo baŋpeya banjongamat band oxaŋ ofësëpës hi bax na. Gër baŋpeya baŋo bani yifënd men ond bani nebaraxënënd Bëšëwif oŋ, ang rëp bax ak. Apeya kala gwër oditër keme ašand. ⁷ Ata re ko Yesu: «Yifin tan men oŋ apeya kala cëm.» Yifëra këni cëm cëm. ⁸ Re ko bête: «Dëmbëni-no gërëgako enjar end ofëna eŋ exo tëyix.» Rëmbën këno do yëlëx këno. ⁹ And sëyi ko enjar end ofëna aŋ, men oŋ nëngwëtak ngoy, (axo nang bana feye xaniwëk ngoy iŋo, xarak bëriyenin bër rëmb bax men bën anang nang bani). ¹⁰ Enjar end ofëna eŋ wac këŋo icën iŋ, re ko: «Oko wëj ay nang ex na nde mëne and këy nęcët ngoy inëngax xali ebi kor bela aŋ, anëbi tëndënd na bête? Do wëj këy nęcëtë-gund ngoy inëngax iŋ xali gërëgako.» ¹¹ Mondako ri baxo Yesu ecarax eñanar eŋ gër ingol ind Kana, gër ebar ed *Galile*. Mondako wacin babi enjaran endexëm eŋ bësëfan bërëxëm bën, ata xwëta këno.

¹² Ga xucak ekana el, Yesu baka ko gër angol and Kafarënowum. Sëfër këni gë nëm, gë bobinëm do gë bësëfan bërëxëm bën. Bakey bapënëfëne fo rix bani.

End Yesu gër Aciw and Kaxanu eŋ

¹³ Ofëna or Apexa or Bëšëwif ol dam hi bax. Ata Yesu ko yend yaŋ gër angol and Yerusalem. ¹⁴ Ga hat ko, sëk këbi bëfan bër oxey, gë bër opeŋ, gë bër olëxwëte do gë bënëmb bër kodî gër yangana ir Aciw and Kaxanu, dila në baner. ¹⁵ Na ga lëkw ko ongux wayëra këbi dek eni can yangana ir Aciw and Kaxanu in, gë opeŋ ak, do gë oxey ak. Yamëra ko bakwëtaya band bënëmb bër kodî baŋ, ata yišarëk batama baŋ. ¹⁶ Fel këbi bëfan bër

olëxwëte bën: «Nęcët in bëbijo ro! Ba an nang ex na nde mëne Aciw and Faba aŋ and cale ex, do wën nëngwët këni aciw and apanëraxën?»

¹⁷ Ata bësëfan bërëxëm bën xwita këni oñëgw od rek: «Ebalëkënali ed Aciw andey el, ang xodux fo ke šorënd †!» ¹⁸ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën fel këno Yesu: «Afo ey di ecarax mi nangaxën mëne wëj aŋap ŋap ki eyëbi ŋwaŋënd bela bën gër Aciw and Kaxanu!» ¹⁹ Yaka këbi: «Namin tan Aciw and Kaxanu aŋo do wëno me kanin në bakey batas.» ²⁰ Re këni bête bëlëngw bër Bëšëwif: «Ba ay nang ex na nde mëne bënëy ofëxw onax gë bënjongimat bayaxën këni Aciw and Kaxanu aŋo? Do wëj këy rend bakey batas fo këy ri kaninaxën?» ²¹ Barikan, Yesu ga yaka këbi mondako end Aciw and Kaxanu and baxo rend eŋ, end eman endexëm eŋ baxo yeyanënd. ²² And xaniw ko gër ecës aŋ, bësëfan bërëxëm bën xwita këni eyeyan elo, ata xwëta këni Oñëgw Omënëk ok do gë er babi fel Yesu in.

²³ And hi baxo Yesu gër Yerusalem, gër ofëna or Apexa aŋ, bëranjëm xwëta baŋo ga këni wat becarax bend baxo rind beŋ. ²⁴ Bari Yesu abi kwëta bana gayik dek fo nang babi, ²⁵ ax gi bana eno pel end ala gayikwa gë andexëm dëŋ baxo nangënd er ex gër emëkw ed ala in.

End Yesu do gë Nikodem eŋ

3 Alëngw ar Bëšëwif ebaxëna gër enga end *Ofariŋeŋ* ar bano wacënd Nikodem. ² Akey amat, ye ko gëmëd gër Yesu re ko: «Asëyali, aye nang këmi mëne wëj Kaxanu lawënëgu ki eyëbo tëyali endexëm eŋ. Ala ax kor na exo di becarax bend wateli këmi beŋ angëmëne ani bar ex na gë Kaxanu.» ³ Yesu yaka këŋo: «Dal in këmi felënd, ar ano dëw ex na gašëxe an axo kor na exo wat owun or Kaxanu ol.» ⁴ Ata re ko Nikodem: «Mondake ko xor ala eno dëw gašëxe and ko xar aŋ? Axor nde ko xor exo baka gër acël and nëm eŋo dëwxaxën gašëxe?» ⁵ Yaka këŋo bête Yesu: «Dal in këmi felënd, ar ano dëw ex na gë men do gë Angoc an, axo kor na exo dil gër owun or Kaxanu. ⁶ Ar rëw këŋo ala an, ala fo hi ko do ar rëw këŋo Angoc and Kaxanu an, ar angoc hi ko. ⁷ Wëj kërexi caran na end re këme afo enun dëw gašëxe eŋ. ⁸ Ekoc el gand ed këŋo ŋandi kë xocënd do

† 2.17 *Calemoñëw* 69.10

awël fo këy wël ga kë rëm. Bari ay nang na ba feye xaniwëk do ba feye kë yend. Awa mon-dako fo ex end ar rëw këŋo Angoc and Kaxanu eŋ.»

⁹ Ata wëka ko bëte Nikodem: «Mondake kë xor ex gi eŋo?» ¹⁰ Yaka këŋo Yesu: «Okò, wëj këbi sëyalind end Kaxanu eŋ bulunda ir Isërayel in nde do nem këy eŋo? ¹¹ Dal in, këmi felënd biyi end nang këmi këmun sëyalind, osede orebi ol end wat këmi ex! Bari wën an mand na er këmi reyand in. ¹² Angëmëne në edeya me bend gër ebar ro beŋ wën an mand na do mondake kën wã bend yaŋ gër orën beŋ? ¹³ Elod ala axo ye ex na yaŋ gër orën; wëno Asëñiŵ ar ala an fo fedawëk. ¹⁴ Ang xaŵ baŋo *Moyis* andën and yawale gër ladawe ak, mondako fo këne xaŵ wëno Asëñiŵ ar ala an ¹⁵ do ar ke xwëta yo aŝot ko ŝot aniyand din aŋ.

¹⁶ «Gayikwa Kaxanu mbaŋ Ĥan këbi bela bër gër ngwën ro bën, mëŋ yëlxën këbi Asëñiŵ ar tañ arexëm an, do ar këŋo xwëta yo exo cot aniyand din aŋ. ¹⁷ Enimin, Kaxanu ebi pexë-naxën bela bën laŵënëgu këŋo Asëñiŵ arexëm an gër ngwën ro, ax gi ex na ebi në-paxën. ¹⁸ Ar këŋo xwëta Asëñiŵ ar Kaxanu an aŋo nöp na. Bari ar aŋo kwëta ex na an anëka nöp këŋo gayik axo kwëta ex na oŵac or Asëñiŵ ar tañ ar Kaxanu ol. ¹⁹ Awa në eŋo këbi nëpaxën Kaxanu: ga yowëk angoben aŋ gër ngwën ro, bela bën ŝus këni, do Ĥan këni ecamëdan el gayik bebër këni rind bën ax ye ex na. ²⁰ Ata ar kë wëndërand an kë ŝusënd angoben aŋ, do axo təkand na këdi kë fëlëtar beñëŋenax bend ko rind beŋ. ²¹ Barikan, ar kë rind end dal an kë səkand angoben aŋ eni wataxën bela bën mëne bebër ko rind bën gë Kaxanu këni rind.»

End or gapak or Yesu eŋ

²² Ga xucak eŋo, Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ye këni gër ebar ed *Yude*, xeyërax këbi fën bakey do kënëbi buyind bela bën. ²³ *Şaŋ Batis*, gër ed këbi buyind bela bayi baxo gër Enoŋ, ler gër ingol ind Salim gayik mbaŋ ebax men oŋ. Fën bani yend bela bën ebi buyix. ²⁴ Amëd aŋo ano përa bana pere *Şaŋ Batis*.

²⁵ Ata akey amat, bësëfan bërëxëm bën këni şampërend gë Aşëwif abat end mondake këni

rind eŵunëtan el. ²⁶ Ga sëka këno *Şaŋ Batis*, re këni: «Asëyali, ar yow bax ekeg ed *Yurëdeŋ* xali reya bay endexëm an, në ebuyi ebi de bela bën do dek mëŋ fo këno sëfënd.» ²⁷ Ata *Şaŋ Batis* yaka këbi: «Ala an er ŝot ko yo, orën ol yël këŋo. ²⁸ Wën dëŋ awël wël këne ga këme reya mëne ame gi ex na Afexën an, alëngwa fo lëngwaw exe tëfëraxënëgu. ²⁹ Icën iŋ wa këŋo xanand endënaŵ end eñër eŋ, ax gi ex na lawo ir këŋo laŋët in. Alaŋëta an, alaŋët fo këŋo laŋëtënd, do mbaŋ këŋo nëngandërad ga këŋo wëlënd icën iŋ. Mëŋ ex, wëno dek hi këme onënga ol. ³⁰ Ado wëlil exo mëŋ do wëno ene kwëya bela bën.

³¹ «Ar xaniwëk yaŋ gër orën an yëmbëta këbi dek bela bën. Ar gër ebar an, ar gër ebar fo ex do end gër ebar fo ko yeyanënd. Ar xaniwëk yaŋ gër orën an nëmëca këbi dek bela bën.

³² Er watëgu ko in do er wëlëgu ko gër orën in ko reyand. Ala ax ma ex na osede orexëm ol.

³³ Barikan ar wãk osede orexëm an reyak mëne Kaxanu dal exo. ³⁴ Kaxanu yël këŋo gë etëyin këm Angoc andexëm aŋ ar laŵënëgu këŋo an. Mëŋ ex er ko reyand in gër Kaxanu xaniwëk. ³⁵ Sëm in bon Ĥan këŋo Asëñiŵ do beŷ dek sebënan këŋo. ³⁶ Ar wãk end Asëñiŵ ar Kaxanu eŋ ŝotëk aniyand din aŋ. Ar aŋo kwëta ex na an axo cot na aniyand aŋo, do oxoŷ or Kaxanu ol laŋ ex gër ndexëm.»

End asoxari Asamari eŋ

4 Ata Axwën Yesu nang ko mëne *Ofariseŋ* ok wël bax mëne bësëfan bërëxëm bën yëmbëk nëmëc gë bër *Şaŋ Batis* bën, bëte bër këbi buyind bën yëmb nëmëc. ² Enimin, bësëfan bërëxëm bën babi buyind, ax gi ex na Yesu mëŋ dëŋ. ³ Ata na ga xani ko gër ebar ed *Yude* wãŷi ko gër ed *Galile*. ⁴ Afo ir ebar ed *Samari* in ebax exo kuca. ⁵ Ga ko ye, Ĥat ko gër angol and bani wãcënd Sikar, ler gër oşënga or *Yakob* or yël baŋo asëñiŵ Yosef. ⁶ Na bax andu and *Yakob* aŋ. Yesu, ga sëkwëra ko oñe oŋ, yëpa ko ler gër andu, xarak amëd aŋo eñan eŋ keŋ gër gaf hi bax.

⁷ Na yow ko asoxari *Asamari* edëmb ed men. Ata re ko Yesu: «Yëludë wa me ceß.»⁸ Xarak, bësëfan bërëxëm bën gër angol ye bani eni yëcëraw er këni yamb in. ⁹ Ata re ko asoxari an: «Yama wëj Aşëwif nde ke xarand men ond

eceb wëno Asamari?» (Rexën baxo mondako asoxari an, Bëşewif bën abani sëkar na gë Bësamari bën.)¹⁰ Ata Yesu yaka kënjo: «Kido anang nang bay er ko yëlënd Kaxanu in do ki-do afëni fëni baxi noŋo hi këme wëno ar ki xarand men ajo an, wëj dëŋ xaradoxe. Ata yël domi men ond kë yëlënd aniyani oŋ.»¹¹ Na re ko asoxari an: «Oko axwën, ay gi ex na gë siwo ir këy rëmbaxën, do andu aŋ atiŋax ex. Feye wa këy şotëgu men ond kë yëlënd aniyani oŋo?»¹² Yakob, axarëk arebi an sebëtan këbo andu aŋo. Gër aŋo bani şebënd mëŋ gë bosëniŋ do gë oyel orebën ol. Ba wëj nde xuca kënjo?»¹³ Ata yaka ko Yesu: «Ar kë şeb yo men oŋo ro, asel kënjo sel gaşëxe.»¹⁴ Barikan men ond këme yëlënd oŋ, ar kë şeb an din aŋo tel na. Men oŋo ang epëndin fo kë ŋana ex deŋënd gër ola orexëm xali gër aniyani and din.»¹⁵ Ata re ko asoxari an: «Axwën yëlële ngwa men oŋo, mëŋ bayik axe ŋana na exe telënd din do me teb eyow ed gër andu ro el.»¹⁶ Re ko Yesu: «Yel eyo macëgu icën indey iŋ, en tëfërëgu.»¹⁷ Yaka ko asoxari an: «Ame gi ex na gë icën.» Na re ko Yesu: «Dal reya këy mëne ay gi ex na gë icën.»¹⁸ Bësoşan bëco şapër kën do gë ar ŋëpa kën gërëgako an, axo gi ex na icën indey. Ata dal dëŋ reya këy.»¹⁹ Na re ko asoxari an: «Axwën, anëka nang këme mëne wëj alaŋwënel ar Kaxanu hi këy.»²⁰ Bëxarëk bërebi bën gër etënd elo bano şalend Kaxanu, do wën Bëşewif bën kën rend mëne gër Yerusalem fo hi ko mocale.»²¹ Ata re ko Yesu: «Abiŋwën, kwëtale ga re këme, ayow kë yow apëxëd and këno ŋana eno calend Faba në er ex yo, xarak ax gi ex na gër etënd elo fo, bëte ax bo na gër Yerusalem fo.»²² Wën Bësamari bën, ano nang ex na ar këno şalend an. Biyi Bëşewif bën nang kënjo gayik paŋ gë enëŋ endebi eŋ këni fexaxën dek bela bën.»²³ Barikan, në eyow ex (ado gërëgako dëŋ ex) amëd and bër kënjo şalend enim Faba, gë angoc do gë dal bën. Ata bër kënjo şalend mondako bën këbi şaland.»²⁴ Kaxanu angoc hi ko, do bër kënjo şalend bën, afo eno calend gë angoc aŋ do gë dal in.»²⁵ Na rew ko asoxari an: «Anang nang këme mëne në eyow exo Afexën an, (mëne ngëŋ *Kërisët*). And ko hatëgu aŋ, mëŋ këbo sëfëtan beŋ bën dek.»²⁶ Yaka kënjo Yesu: «Wëno ar ki yeyanelind ajo dëŋ ex!»

²⁷ Aŋo hatëgu këni bësëfan bën. Aşaran şaran babi ga sëk këno Yesu ga kënjo felëra asoxari end Kaxanu eŋ. Barikan, gabatak aŋo mëka bana ba ine baŋo wëkand do ba ine baŋo felëraxënënd.»²⁸ Ata asoxari an seb ko na ipeya ind men iŋ, ŋara ko gër angol felëx këbi bela bën: «Yowën eno nang ar felëra ke dek bebër ri këme an. Ba axo gi ex na cëŋ Afexën an?»²⁹ Ata ga şanëgu këni angol aŋ, ye këni bura-bura gër ed hi baxo Yesu.»³¹ Amëd aŋo, bano felënd bësëfan bën: «Awël nde Asëyali, yambëral.»³² Re ko: «Eyamb yamb exëna ed an nang ex na.»³³ Na bësëfan bën këni wëkarënd ba ala wëlanëgu kënjo na eyamb yamb.»³⁴ Ata re ko Yesu: «Andiyen and ŋandi kënjo ar laŋwëngu ke xali me eŋata aŋ ex eyamb yamb iram in.»³⁵ Ax gi ex na nde are kën rend opacaŋ onax fo bayik ekana ed benedä el? Awa ga re këme: Dënëtayin en wataxën benedä beŋ ga feşëk gër ocënga. Ekana fo bayik.»³⁶ Aşos këno şosënd axana ar enedä end aniyani and din an ebi nëngandëraxën andamat aned an do gë axana an.»³⁷ Gër endey eŋo, enimin, dal ex: Abat kë nedënd, aşëxen kë xanand eyamb el.»³⁸ Wëno laŋwën kënjun en kana benedä beŋ gër ed an tëw ex na. Bëşëxen riyenik do wën, alil fo lil kënëbi gër andiyen.»

³⁹ Yatijo, gër angol and Bësamari aŋo bëranjëm ŋa bax end Yesu eŋ ga wël këno asoxari an ga ko reya mëne afelëra felëra kënjo dek er ri ko gër aniyani andexëm in.»⁴⁰ Bësamari bën ga barërëgu këni gër ed hi baxo Yesu, xara këno exo bayi yatijo gër angol andebën. Ga ŋa ko, xey kënjo bakey baki.»⁴¹ Në eŋo yëmbëraxën bani nëmëc bër ŋa bax eyeyan edexëm bën.»⁴² Afel bano felënd asoxari an: «Abo ex na de ga ŋa këmi gayik wëj fel këbo. Gë andebi aŋo dëŋ baxët këmo do nang këmi mëne enimin, mëŋ ex Afexën ar ngwën an.»

End pakën ed itox eŋ

⁴³ Ga xucak bakey baki baŋo, Yesu xuca ko ond gër ebar ed *Galile* oŋ.»⁴⁴ Mëŋ dëŋ reya bax mëne alaŋwënel ar Kaxanu an, ano pëbënd na gër ed rëw këno.»⁴⁵ And hat ko gër ebar ed *Galile* aŋ, Bëgalile bën xaca këno gayik awat wat bani dek bebër ri baxo gër Yerusalem bën,

yatir Ofëna or Apexa. Bën bête, aye ye bani gër ofëna olo.

⁴⁶ Awa Yesu baka ko gër ingol ind Kana gër ebar ed Galile, gër ed nengwët baxo men oŋ hik ngoy. Ata gër angol and Kafarënewum, ar bët bax gër emun an šëxwërayili baŋo na asëñiŋ. ⁴⁷ Gogo nde ga wël ko mène Yesu bakawëk gër Galile, ga xaniw ko gër ebar ed Yude. Ata wãra ko eŋo karaw end itox indexëm eŋ gayik nê emëkw na fo bayi baxo. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Wën angëmëne ane watëlind na be-carax do gë becërëcaxik, din ane kwëta na!» ⁴⁹ Yaka këŋo ala ajo: «Axwën, cêlaye gër ndëfi këdi ko nemi itox indam iŋ.» ⁵⁰ Re ko Yesu: «Maŋil, asëñix anëka bëngw ko.» Ga wãa ko er re ko Yesu in, wãyi ko. ⁵¹ Ga ko šëla, fed këni gë bëriyenin bër gër iciŋ indexëm bën. Fel këno mène itox indexëm iŋ abëngw exo, anëka fak ko. ⁵² Wëka këbi ba nand fe fak ko. Yaka këno: «Ganëka and hik eñan poxoš gaf aŋ, xoc këŋo.» ⁵³ Ata xwita ko sëm mène amëd aŋo dëŋ fel baŋo Yesu itox indey iŋ abëngw exo. Ata wãa këni end Yesu eŋ mëŋ gë ekun edexëm el dëk. ⁵⁴ Eŋo bax ecarax ekinëm end ri baxo Yesu gër ebar ed Galile eŋ ga xaniw ko gër ed Yude.

5 Ga xucak eŋo, hik bête ofëna or Bëšëwif. Yesu ye ko yaŋ gër Yerusalem. ² Xarak gër Yerusalem, ler gër Ebët ed Opeŋ, anjer † hi bax na and bani wãcënd gë eyeyan ed Bëšëwif el Betësada. Mokece xece bani do seba bani odilaya oco. ³⁻⁴ Dila gër odilaya oko bani renarand bëšëxwëra bëranjëm: bëšiwëk, gë bëseŋik, gë bërëgoŋo. ⁵ Šëf gër bëšëxwëra bëjo, ala baxëna arëgobo elod bënuy ofëxw osas gë bën-jongëbëtas. ⁶ Ata Yesu wat këŋo gër ed laki ko. Ga wata ko mène elod anëka fo ko lakirand na, wëka këŋo: «Wëj, aŋandi nde ŋandi ki ey pak?» ⁷ Yaka këŋo: «Asošan, ame gi ex na gë ar ke lap polo gër anjer and kë šangënanand men aŋ. Awa nand ke xacërand na, gogo nde exo cëgët ašëxen.» ⁸ Ata Yesu re ko: «Kanil ey međ anakaya andey aŋ, ey ye!» ⁹ Ataŋ ga fak ko ala ajo, wëd ko anakaya andexëm aŋ do ko yexërand šenene. Xarak yatijo *akey and eteyë-ta* bax. ¹⁰ Bëlëngw bër Bëšëwif bën këno rend ala ar fakëk an: «Xey wëj wa, ba ax gi ex na nde doro ex akey and eteyëta aŋ? Ax ñap ex na ey dëbina anakaya andey aŋ!» ¹¹ Na yaka këbi:

† Anjer aŋo anac nac hi bax.

«Ar fakën ke an fel ke dë me dëbina anakaya andam aŋ do me ye.» ¹² Wëka këno: «Noŋo wa ex ar fel ki ey međ anakaya andey do ey yexëra an?» ¹³ Ar fakëk an axo nang bana ba noŋo ex do bête Yesu anëka hi baxo šit gër amëxwër and hi bax na.

¹⁴ Ga xucak eŋo, Yesu sëk këŋo ala ajo gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Fel këŋo: «Awa gayikako anëka fak këy, tebël emendëran el këdi ki wëcan end nëmëc eŋo.» ¹⁵ Aŋo ye ko ala ajo felëx këbi bëlëngw bër Bëšëwif bën mène Yesu fakën këŋo. ¹⁶ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën mëŋ bano rixëraxënënd Yesu gayik eŋo baxo rind yatir akey and eteyëta. ¹⁷ Yesu yaka këbi: «Faba key yo key ko riyenind, wëno bête mondako fo këme riyenind.» ¹⁸ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën këni šaland eno daŋ Yesu, ga baxo rend cëŋ mène Kaxanu ex Sëm, er wãcaya bax mène gwër fo hi këni gë Kaxanu. Bari ax gi ex na gayik ayepën baxo yepënënd fo akey and eteyëta aŋ.

End or gapak eŋ

¹⁹ Ata yaka këbi Yesu: «Dal in këmun felënd, wëno Asëñiŋ in ŋoweŋ ame dind na gë oñandi odam. Barikan, er këmo watelind Faba in këme rind. Do dëk er ko rind Faba in, mondako fo këme rind wëno Asëñiŋ in. ²⁰ Faba ahan han ke wëno Asëñiŋ in do aŋasin ke wãsinënd dëk bebër ko rind bën. Bête aŋasin ke wãsin bebër nëmëcax beŋo, ado wën ašaran këŋun šaran. ²¹ Ata Faba ang këbi xaninënd bëšëšëk do këbi liyanënd ak, mondako fo këmo liyan wëno Asëñiŋ in ar ŋandi ke an. ²² Bête Faba, ala aŋo kitind na, wëno Asëñiŋ in sebën ke dëk kiti iŋ ²³ ene pëbaxën dëk ang fëb këno mëŋ ak. Ar axe pëb ex na wëno Asëñiŋ an, aŋo pëb ex na Faba, mëŋ ar laŋwëngu ke an.

²⁴ «Dal in këmun felënd, ar ke baxëtënd do eŋo kwëta ar laŋwëngu ke an, anëka šot ko aniyand din aŋ do axo ye na gër kiti. Anëka xuca ko ecës el, do hat ko gër aniyand. ²⁵ Dal in këmun felënd, amëd aŋ nê eyow ex, (ado gërëgako dëŋ ex) bëšëšëk bën awël këni wël oniŋ or Asëñiŋ ar Kaxanu ol. Bër kë wël bën axani këni xani gër ecës do eni dïya. ²⁶ Enimin, ang exo Faba mëŋ dëŋ aniyand ak, mondako fo yël

ke wëno Asëñiŋ me gi wëno bëte aniyān aŋ.
²⁷ Wëno yël ke or gapak or mëni kitixën bela ol gayik wëno ex Asëñiŋ ar ala an. ²⁸ Këreŋun caran na eŋo: Në eyow ex amëd and këni wël dek bër ex gër bañeg bën oniŋ oram ol. ²⁹ Ata eni kanira gër ecës: bër bax rind enjekax bën eni ye gër aniyān and din do bër bax rind eñëŋenax bën eni ye gër kiti. ³⁰ Faba, mëŋ ar laŋwëngu ke an ke felënd ang këmëni xiti bela ak, ŋoŋweŋ ame dind na gë oñandi odam ok. Do kiti indam iŋ ind ūenene ex gayik oñandi od ar laŋwëngu ke ok këme ūaland, ax gi ex na odam ok.»

End osede or bend Yesu eŋ

³¹ «Angëmëne wëno fo kë reyand osede or gaf iram ol, end këme reyand eŋ ax gi ex na ðal. ³² Ašëxen kë reyand osede oram ol, do anang nang këme, er ko reyand endam in ðal ex. ³³ Wën laŋwën bābi bela gër *Şaŋ Batis*. Ga ħat këni, awël wël bano ga ko reya ðal in. ³⁴ Wëno cëŋ, end osede oram eŋ, ax gi ex ala kë reyand, bārikan en pexaxën këmūn felaxënënd eŋo. ³⁵ Şaŋ, er hi baxo ang lambo ir fëtën këni ex ŋoðand fo. Do wën anëŋandëra nëŋandëra këŋun amëd gë angoben andexëm aŋ. ³⁶ Wëno, osede or këme reyand ol nëmëcak or Şaŋ Batis ol gayik bebër yël ke Faba me dind bën këŋun ŋasinënd mëne mëŋ dëŋ laŋwëngu ke. ³⁷ Do Faba mëŋ ar laŋwëngu ke an dëŋ kë reyand endam eŋ. Wën, elod an wël ex na oniŋ orexëm ol, elod an wat ex na dëxas irexëm in. ³⁸ Gayikako an ma ex na end wëno ar laŋwëngu ke eŋ, an kwëtaya ex na eyeyan edexëm el gër oŋëkw orewën. ³⁹ Wën kën balëkënalind Oñëgw Omënëk ok ga yëla kën mëne aniyān and din aŋ kën ūot, xarak oñëgw oko dëŋ kë reyand endam eŋ. ⁴⁰ Wën aŋun ñandi ex na en yëlaya gër ndam en cotaxën aniyān and din aŋ!

⁴¹ «Wëno ame caland na ene cëkw bela. ⁴² Bari aye nang këme mëne wën ano ŋan ex na Kaxanu. ⁴³ Wëno mëŋ laŋwëngu ke gë oŋac orexëm ol, bari wën ane kwëtaya ex na. Barikan angëmëne ašëxen exo yow axwëtaya këno xwëtaya xarak Kaxanu aŋo ðaŋwënguw ex na! ⁴⁴ Wën bër kë ūëkwërend bëjo, wën bër ax caland na en wat enjaran end Kaxanu fo bën, mondake wa kën xor ene kwëta? ⁴⁵ Këren

yëla na mëne wëno këŋun lëxw gër Faba. *Moyis*, mëŋ ar xwëta këno an, këŋun lëxw. ⁴⁶ Kido end Moyis eŋ ŋa ban, aŋa ŋa don bëte endam eŋ gayik endam ŋëgw ko. ⁴⁷ Bari angëmëne an ma ex na oñëgw odexëm ok, mondake kën ŋa er këme rend in?»

End ecarax end mburu eŋ

6 Ga xucak eŋo, Yesu xegëta ko anjer and *Galile* and bani ŋacënd bëte anjer and Tiberiyad aŋ. ² Bela bëranjëm baŋo sëfand gayik awat bani watënd becarax, ga bābi fakën bësëxwëra bën. ³ Ata Yesu, ga sëfër këni gë bësëfan bën yaŋ në etënd, ŋëparax këni ⁴ xarak anëka bābi saxëgund Ofëna or Apexa or Bësëwif ol. ⁵ Yesu ga nëkona ko, wat këbi amëxwër atëm ga këni yow gand ed hi bani. Ata ŋëka këŋo Filip: «Feye wa këne yëcëguye er këni yamb bela bëjo in?» ⁶ Ga baŋo ŋëkand mondako, atëy fo baŋo rind gayik anang nang baxo er ko ri in. ⁷ Ata yaka ko Filip: «Ado ene yëcëgudoye yo mburu iŋ batama band kodi okeme oki, exo cotaxën ala kala tëkër, ax gi dona gwac.» ⁸ Ašëfan abat, Andëre, abinëm ar Simoŋ Piyer, re ko: ⁹ «Ake ro inëmëta exëna ðe ind gë bamburu baŋo band *orëš*, gë oxan oxi. Ine ngwa kë fecā, bela bër go bën?» ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Pelinëbi eni ñëpara gër ebar.» Xarak na gër ed ebani mbaŋ lëg bax ondës oŋ. Er hi bani bësošan bën fo gwër në owëli oco. ¹¹ Yesu, ga ŋwed ko bamburu baŋ, ūëkwa këŋo Kaxanu do ūetëra këbi bër hi bax na bën. Mondako fo ri baxo gë oxan ol do ar ex kala yamb ko xali ŋwed ko. ¹² And ŋwed këni aŋ, fel këbi bësëfan bën: «Bārikan bacaxaken band bayitarak baŋ, ŋoŋweŋ kërex nemi na.» ¹³ Ata ga bārëra këni, fëxw këbi bakange epëxw gë bāki gë bacaxaken band mburu ir orëš ir bayitara bābi in. ¹⁴ Ga wat këni ecarax end ri baxo Yesu eŋ, bela bën këni rend: «Enimin, mëŋ ex alaŋwën ar bax yowënd gër ngwën ro an.» ¹⁵ Ata Yesu, ga wata ko mëne aŋandi ŋandi bābi eno nëŋali exo gi emun endebën, nacëta ko gašëxe gabat yaŋ gër etënd.

End gër anjer eŋ

¹⁶ Apenëka aŋ, bësëfan bërëxëm bën ūëla këni xali gër bëŋa ir anjer. ¹⁷ Ata fëra këni polo

në ikuluŋ eni yexën gër Kafarënewum, ekeg elo. Anëka xwëyar bax do Yesu abi tēfëgu bana pere. ¹⁸ Mbaŋ bax xocënd do men oŋ kē xanind gër anjer bomeŋ bomeŋ. ¹⁹ Ga xas kēni gē ikuluŋ iŋ nē ɓapakan ɓanjo, xali ɓanjongamat, watëgu kēno Yesu ga ko ye yaŋ gër men ang gër ebar eŋaŋëk fo. And hi ko ɗam gër ikuluŋ aŋ, ɓēsëfan ɓën yëdara kēni. ²⁰ Ata re ko Yesu: «Wëno ex, kēren yëdara na!» ²¹ Aŋandi ŋandi babi ɓēsëfan ɓën eno mëlali gër ikuluŋ iŋ. ɓarikan anëka ɗat bani gër ebar, gër ɓëŋa ir gër ed bani yend.

End eyamb ed aniyan eŋ

²² Nē ecan ijo, amëxwër and ɓër ɓayi bax ekeg elo aŋ, xaman kēni mēne ikuluŋ imat fo ɓayi bax na gër ed hi bani do mēne Yesu ani ye bana gē ɓēsëfan ɓën. ²³ Ata ɓëkuluŋ ocëxe ɗatëguk gër Tiberiyad, ler na gër ed yambëra bani mburu ind ŷëmbën baxo Axwën an and šëkwa kēŋo Kaxanu aŋ. ²⁴ Ga wata kēni mēne Yesu gē ɓēsëfan ɓërexëm ɓën ani bo bana na, fëra kēni gër ɓëkuluŋ ɓëŋo do kwël ye kēni gër Kafarënewum eno calax. ²⁵ Ga sëkëx kēno ekeg elo, wëka kēno: «Asëyali, nand fe wa yow këy ro?» ²⁶ Yesu yaka kēbi: «Dal in këmün felënd, ga yambëra kën xali wëd kën këne šalaxënënd, ax gi ex na ga fëni kēŋun ɓecarax ɓend këme rind ɓeŋ. ²⁷ Diyenindën end eyamb ed kē ɓayi xali gër aniyan and din eŋ, ɓari ax gi ex na end eyamb ed kē nemi ecan ecan eŋ. Eyamb ed aniyan and din el, wëno Asëñiŵ ar ala an kē yëlënd gayik wëno yata ke Faba Kaxanu.» ²⁸ ɓër gër amëxwër ɓën wëka kēno: «Ineŵa ŷapëk mo din Kaxanu gër andiyen andexëm?» ²⁹ Yaka kēbi: «Er ex andiyen and Kaxanu in, ene kwëta wëno ar laŵënëgu ke an.» ³⁰ Wëka kēno ɓëte: «Do ecarax end fe këyëɓo ŵasin mi kwëtaxën? Ine këy ri?» ³¹ ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën eyamb ed bani wëcënd *man* el bani yambënd gër ladawe, ang ŷeg kēni ak: eyamb ed xaniwëk gër orën el babi yëlënd Kaxanu. ³² Ata re ko Yesu: «Dal in këmün felënd, Faba babi yëlënd eyamb ed ɗal ed xaniwëk gër orën el ɓëxarëk ɓërewën ɓën, ax gi ex na *Moyis*. Mëŋ fo kēŋun yëlënd ɓëte doro doro eyamb ed ɗal ed xaniwëk gër orën el. ³³ Gayikwa eyamb ed ko yëlënd Kaxanu el ex ar fedawëk gër orën

an, do ko yëlënd aniyan gër ngwën ro an.»

³⁴ Ata re kēni: «Awa Axwën, yëlindëɓo ngwa din eyamb elo.» ³⁵ Yesu fel kēbi: «Wëno ex eyamb ed kē yëlënd aniyan el. Ar ke sëf an din aŋo kor na enjo eŋ, ar kē ŵa endam an din aŋo tel na. ³⁶ Ga re këme, wën awat wat këne, ɓari ane kwëta ex na. ³⁷ Dek ɓër ke yël Faba ɓën asëf këne sëf do din amëni ŋŵaŷ na.

³⁸ Gayikako gër orën fedaw këme, er yow këme me dind oŋandi od ar laŵënëgu ke ok, ax gi ex na me dind oŋandi odam. ³⁹ Er ŷandi kēŋo ar laŵënëgu ke in ex gabatak këremo tak na gër ɓër yël ke: axanin këmo xaninëd gër ecës yatir *akey apelatar*. ⁴⁰ Eŋo ex enimin, er ŷandi kēŋo Faba in: ar ke wat yo wëno Asëñiŵ do exe kwëta an ašot ko šot aniyan and din aŋ. Ata këmo xanin gër ecës, yatir *akey apelatar*.»

⁴¹ Ata ɓëšëwif ɓën kēni wunëwunand endexëm eŋ ga wël kēno ga ko re mēne mëŋ ex eyamb ed fedawëk gër orën el. ⁴² Er bani rend: «Ajo ba axo gi ex na nde ngwa Yesu, asëñiŵ ar Yosef? Ax gi ex na nde anang nang kënëɓene nēm gē sēm? Mondake cëŋ ko rend mēne gër orën fedaw ko?» ⁴³ Yesu ga wata kēbi, re ko: «Këren ŋunëŋuna na. ⁴⁴ Ala ax kor na exo yëlaya gër ndam, ang ax gi ex na Faba, mëŋ ar laŵënëgu ke an, wëlaw kēŋo. Do wëno ata këmo xanin gër ecës, yatir *akey apelatar*. ⁴⁵ Ga ŷëgw kēni wa ɓëlaŵënel ɓën gër okayëta mēne: Kaxanu kēbi ŷana eɓi tēyalind ɗek ɓëla ɓën. Ar kē ɓaxët osëyali orexëm an do exo ma, ayëlaya ko yëlaya gër ndam. ⁴⁶ Eŋo ax macaya ex na mēne ala wat kēŋo na Faba Kaxanu, ang ax gi ex na ar xaniwëk gër ndexëm an. ⁴⁷ Dal in këmün felënd, ar ŵak endam an šotëk aniyan and din aŋ. ⁴⁸ Wëno ex eyamb ed kē yëlënd aniyan el. ⁴⁹ ɓëxarëk ɓërewën ɓën yambëguk eyamb ed kēni wëcënd man el gër ladawe, ɓarikan ašës šës kēni. ⁵⁰ Nangin mēne ar kē yamb eyamb ed fedawëk gër orën an, axo nemi na. ⁵¹ Wëno ex eyamb eɓëngw ed šëlawëk gër orën el. Angëmëne ala exo yamb eyamb elo, din ir din ko liya, do eyamb ed këmo yël el ex eman endam eŋ exo ɗiyaxën gër ngwën ro.» ⁵² Ga wël kēno, ɓëšëwif ɓën kēni šampërend: «Mondake wa ko xor ebo yël eman endexëm eŋ ene yambe?» ⁵³ Na re ko Yesu: «Iyo ɗal in këmün felënd: angëmëne an yamb ex na eman end wëno Asëñiŵ ar ala eŋ do an cëɓ ex na

† 6.31 *Andocane 16.4, 15*

oşat oram oŋ, anıyan ax gi ex na gër ola orewën. ⁵⁴ Ar kē yamb eman endam do exo ceb oşat oram an kē şot anıyan and din aŋ do wëno axanın kēmo xaninedf gër ecës, yatir akey apelatar. ⁵⁵ Enimin, eman endam eŋ eyamb ex do oşat oram oŋ eşeḃ-ceḃ ex. ⁵⁶ Ar kē yamb eman endam do exo ceb oşat oram an ke şosa do mi gi din arabat. ⁵⁷ Faba mēŋ ar lawënēgu ke an abēngw exo do wëno gē mēŋ liya kēme. Ar ke yamb an gē wëno kēmi liya. ⁵⁸ Nēkoyin ro eyamb ed fedawēk gër orēn el, ax gi ex na ang ed yambēgu kēni bēxarēk bērewën do nemira kēni el. Ar ke yamb an din ir din ko liya». ⁵⁹ Mondako sēyali babi Yesu gër aciŵ acaleya and gër Kafarēnawum.

End anıyan and din eŋ

⁶⁰ Ga baxēt kēno na, bēsēfan bēranjēm gër bër baŋo sēfarand re kēni: «Eyeyan elo dek sibēk. Ba noŋo kē xor cēŋ exo baxēt?» ⁶¹ Yesu, ga wata ko mēne bēsēfan bēn nē eŋunēwuna exēni, wēka kēbi: «Ba end re kēme eŋ nde şodo kēŋun? ⁶² Do and kēne wat, wëno Asēñiŵ ar ala an ga kēme baka yaŋ gër ed hi bame aŋ cēŋ? ⁶³ Angoc aŋ kē yēlënd anıyan aŋ, eman eŋ ŋoŵeŷ ax kor na ex di. Bend fel kēmun beŋo bend Angoc ex do beŋo kē yēlënd anıyan aŋ. ⁶⁴ Bari ang hi kēn ro ako, bēreŋmar ane kwēta ex na.» Gayikwa Yesu aye nang babi, elod gër ŷanar bër ax ma ex na endexēm bēn. Bēte anang nang baxo noŋo bax ar kēŋo lēxw an. ⁶⁵ Ata ko rend: «Mēŋ kēmun felaxēnēnd mēne ala ax yow na gër ndam ang ax gi ex na Faba wēlaw kēŋo.» ⁶⁶ Ata elod amēd aŋo, bēsēfan bērexēm bēranjēm bakana kēni gand epoy, seb kēni etēfēra edexēm el. ⁶⁷ Ata Yesu wēka kēbi bēsēfan epēxw gē bēxi bēn: «Do wën cēŋ, aŋun ŋandi ex na nde ene teḃ?» ⁶⁸ Yaka ko Simoŋ Piyer: «Axwën, biyi gër noŋo wa kēmi ye? Wēŋ ga ex wa ar gē eyeyan ed anıyan and din ir din an. ⁶⁹ Do biyi wāk endey eŋ ga nang kēmi mēne wēŋ ex Awēnēk ar Kaxanu an.» ⁷⁰ Yesu yaka kēbi: «Ax gi ex na nde wëno yata kēŋun, wën bēsēfan epēxw gē bēxi bēn? Barikan, abat şabucara exo!» ⁷¹ Yuda, asēñiŵ ar Simoŋ Isēkariyot, baŋo rend gayikwa gër bēsēfan epēxw gē bēxi, mēŋ ebax ar kēŋo lēxw an.

End bobinēm bor Yesu eŋ

⁷ Ga xucak eŋo, Yesu ko sēfērand ebar ed Galile el. Aŋo ŋandi bana exo ye gër ed Yude gayik bēlēngw bër Bēsēwif bēn aşala bani şaland eno dāŵ. ² Xarak, dam ebax Ofēna or Bēsēwif or baner ol. ³ Ata bobinēm bor Yesu re kēni: «Kanil ey ye gër ebar ed Yude eni watēx dek bēsēfan bērey bēn bebēr kēy rind bēn. ⁴ Ar kē şaland eno nang bela an, axo dind na beŷ gër ed ano watēnd na. Angēmēne becarax beŋo kēy rind, masiyanal gër ngwën ro.» ⁵ Enimin bobinēm dēŋ ano kwēta bana. ⁶ Ata Yesu yaka kēbi: «Apēxēd andam aŋ ax ŋatēgu ex na pere, barikan andewën aŋ and din ex. ⁷ Bela bër gër ngwën ro bēn ani kor na enuncus. Barikan aşus şus kēne wëno gayik areya kēme reyand mēne bandixa bandebēn baŋ bañēŋēnax ex. ⁸ Yeyin ngēŋ wën yaŋ gër ofēna. Wëno ame ye na gër ofēna olo gayik apēxēd andam aŋ ax ŋat ex na pere.» ⁹ And re ko eŋo aŋ, Yesu bayi ko gër ebar ed Galile.

End Ofēna or baner eŋ

¹⁰ And ye kēni bobinēm gër ofēna aŋ, Yesu ye ko bēte yir fo, aŋo ŋandi bana eno wat bela bēn. ¹¹ Ata bēlēngw bër Bēsēwif bēn kēno şalarand gër ofēna do kēni wēkarēnd: «Awa feye exo ajo?» ¹² Ata gër bēmēxwēr, onēkēnēkar od nē endexēm ok mbaŋ ebax. Bēreŋmar are bani rend: «Ala ar şenene exo.» Bēsēxen bēn: «Ali anambeli kēbi nambelind bela bēn!» ¹³ Bari ala abax yeyan na poyoma endexēm eŋ, ga banēbi yēdand bēlēngw bër Bēsēwif bēn.

¹⁴ Anēka hi bax loxo ir ofēna in mērēxand and ye ko Yesu yaŋ gër Aciŵ and Kaxanu aŋ, gër ed babi sēyalirand bela. ¹⁵ Ata bēlēngw bër Bēsēwif bēn, ga kēbi şaran, kēni wēkarēnd: «Mondake nang ko Oñēgw Omēnēk ok mēŋ ar ax tēya ex na an.» ¹⁶ Ata yaka kēbi Yesu: «Osēyali oram ol, or ar lawënēgu ke ex, bari ax gi ex na oram. ¹⁷ Ar ex aŵelēk ar exo di oŋandi od Kaxanu an, anang ko nang osēyali oram ol, ba gër Kaxanu nde xaniwēk ba wëno fo nde kē yeyandērand. ¹⁸ Ar kē yeyandērand er yerētēk ko gē andexēm an, eno cēkwēnd ko şaland. Barikan, ar kē şaland enjaran end ar lawënēgu

kêŋo an, ar d'al hi ko do osëmbak ax gi ex na gër ndexëm. ¹⁹ Ax gi ex na nde *Moyis* yël kêŋun acariya and Kaxanu aŋ? Barikan wën, gabatak ax tefënd na acariya aŋo. Ineŋa kën şalaxënënd ene d'aw? ²⁰ Ata amëxwër aŋ yaka këno: «Wëj ar gë bëyël ey! Noŋo kē şaland exi d'aw?»

²¹ Yesu yaka këbi: «Emat fo ri këme do wën dek şarandëra kêŋun. ²² *Moyis* sëyali kêŋun oxac or bëtox bëtoşan ol, (xarak ax gi ex na *Moyis* yerëtëk gayikako gër bëxarëk xaniwëk). Do ax gi ex na nde wën axac këno xacënd ala an yatir *akey and eteyëta* dëŋ? ²³ Angëmëne axac këno xacënd ala yatir *akey and eteyëta* këdi kën yepën *acariya and Moyis* aŋ, ineŋa xoŷënaxën këne wëno ar fakën kêŋo yer ala an gë *akey and eteyëta* aŋ? ²⁴ Tebin ekiti ed bela el ang kêŋun wëndanënd wën ak. Kitiyindën şenene!»

²⁵ Ata Bëyerusalem bërëmar këni rend: «Ax gi ex na nde ajo këno şaland eno d'aw?

²⁶ Barikan nêkofo wa ga ko yeyandërand poyoma, do ala aŋo kexënd na! Anëka nde xwita këno bëlëngw bën mène mën dëŋ ex Afexën an? ²⁷ Barikan, ajo ro anang nang këne gër ed xaniw ko. Xarak Afexën an and ko yow aŋ, ala ax nang na gër ed xaniw ko.» ²⁸ Ata Yesu, ga këbi sëyalira bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu, xeŋ ko: «Wën anang nang këne do anang nang kën gër ed xaniw këme! Barikan wëno ame yow ex na gë oñandi odam. Ar laŋwënëgu ke an d'al exo, bari ano nang ex na. ²⁹ Wëno anang nang këmo, gayikwa gër ndexëm xaniw këme, do mën laŋwënëgu ke.» ³⁰ Bela bën këni şaland eno tëra, bari gabatak aŋo tëra bana gayik ax ŋat bana pere apëxëd andexëm aŋ. ³¹ Ata gër amëxwër, bëranjëm ŵa këni end Yesu eŋ do këni rend: «And ko yow Afexën aŋ, becarax bënd ko ri beŋ anëmëca nde kē nëmëca bënd ajo beŋ?»

End etëra ed Yesu eŋ

³² *Ofariseŋ* ok wël kënëbi bëranjëm gër amëxwër ga këni nêkënëkar end Yesu eŋ. Ata *bëşadaxan bëlëngw* bën do gë *Ofariseŋ* ok laŋwën kënëbi bënëkona bën eno tëraw. ³³ Ata re ko Yesu: «Në erebat bayi këne pere imëd, me bakaxën gër ar laŋwënëgu ke. ³⁴ Aşalara këne şalara bari ane wat na. Do gër ed këme

hi, wën an kor na en yeli.» ³⁵ Ata këni wëkarënd Bëşewif bën: «Feye ngwa ko ye do enëŋo neme? Aye nde ko ye ed şapërëra këni Bëşewif gër bër enëng ecëxe, ebi tëyalirax bër ani gi ex na Bëşewif bën? ³⁶ Ine ngwa ŵacayak eyeyan ed wëleli kënëŋo elo: “Aşalara këne şalara bari ane wat na. Do gër ed këme hi, wën an kor na en yeli.”»

End akey apelatar and Ofëna or faner eŋ

³⁷ Yatir *akey apelatar* and ofëna ebax akey atëm aŋ. Ata Yesu, ga xani ko xwiriş, xeŋ ko: «Ar sel kêŋo an, yowëlexo mo yël exo ceb. ³⁸ Ar ke xwëta an, men ond këmo yël oŋ ang oŷëm or men ond aniyan fo kē ŷana ex pesënd gër yomb irexëm, ang rek Oñëgw Omënëk ak.»

³⁹ End Angoc and Kaxanu and ebax eni cot bër kêŋo xwëta eŋ baxo yeyanënd mondako. Amëd aŋo, Angoc aŋ axo yow bana pere gayik ax ŋat bana and kē şanaya enjaran end Yesu eŋ. ⁴⁰ Bërëmar gër amëxwër ga wël këni er baxo yeyanënd in, këni rend: «Enimin, ajo ex Alaŵënel an.» ⁴¹ Bëjo këni rend: «Ajo ex Afexën an!» Bëşëxen re këni: «Ba gër ebar ed *Galile* nde ebax exo kaniw Afexën an? ⁴² Ax gi ex na nde Oñëgw Omënëk dëŋ rek mène Afexën an ar andëwëra and *Dafid* ko hi do ar gër Betëlexem, angol and *Dafid* aŋ?» ⁴³ Ata bër gër amëxwër bën xucarëra këbi nē end Yesu. ⁴⁴ Bërëmar aŋandi ŷandi babi eno tëra, bari gabatak ax yëxw bana eŋo.

End bëlëngw bër Bëşewif eŋ

⁴⁵ Bënëkona bën, ga baka këni gër *bëşadaxan bëlëngw* do gër *Ofariseŋ*, wëkax kënëbi: «Ine cëŋ bayik ano mëlax ex na?» ⁴⁶ Yaka këni bënëkona bën: «Ar kē yeyanënd mondako, biyi elod amo wël ex na.» ⁴⁷ Ata yaka kënëbi *Ofariseŋ* ok: «Wën bëte, anëka nde seŋ këno eŋun nambeli? ⁴⁸ Awat nde wat këno alëngw ar Bëşewif ba fariseŋ ir ŵak endexëm? ⁴⁹ Bari amëxwër aŋo, bër ŵe këbi exëni, ani nang ex na *acariya and Moyis* aŋ!» ⁵⁰ Ata Nikodem, ar ye bax gëmëd eni watër gë Yesu an, wëka këbi: ⁵¹ «Acariya andeŋi aŋ, anëp nde kêŋo nöpënd ala xarak bëxiti bën ano baxët ex na pere do ani nang ex na pere er ri ko in?» ⁵² Yaka këno: «Agalile nde hi këy wëj bëte? Calal

aye ata këy wat mēne alaŵēnel gabatak ax kaniw ex na gēr ebar ed *Galile*.»

End asoxari ar orekar eŋ

⁵³ [Ata ga xucak eŋo, ala kala ŵaŷi ko gēr ici-ŵ indexēm. †

8 Ga xucak eŋo, Yesu ye ko yaŋ gēr etēnd ed gē baŋarēka. ²Barikan mopēd gēbēr, ga baka ko gēr Aciŵ and Kaxanu, barērēgu këni dēk bulunda in. Ga ŷēpa ko, këbi sēyali-rand. ³Ata *bēšalen* do gē *Ofariseŋ* sērāw këno asoxari ar fēnga këno nē orekar. ⁴Ga xwēšan këno mērēxand, re këni: «Asēyali, asoxari ajo nē orekar fēngaw këmo. ⁵Acariya and *Moyis* aŋ ga rek mēne bēsoxari bērako bēn mopētēra ŷap këbi xali eni cēs. Awa wēj ake re këy?»

⁶Ga re bani eŋo, atēy bano rind eno na-gašanaxēn. Barikan Yesu rēngw ko do ko ŷēg-wēnd gē imasa iŋ gēr ebar. ⁷Ga këno nēŷali ebi pel ang këni ri ak, Yesu ga rēngwēta ko, re ko: «Ar gē eñēŋēnax kēm an, ŋanaleŋo epēt el.» ⁸Rēngw ko gašēxe do ko ŷēgwēnd bēte gēr ebar. ⁹And wēl këni eyeyan elo aŋ, šapērēra këni abat abat, ga ŷana këni bēxarēk bēn. Bayi këni Yesu gē asoxari an na gēr ed xwēšan bano mērēxand. ¹⁰Ata rēngwēta ko Yesu, ŵēka këŋo asoxari an: «Oko feye exēni bēr baxi lēxwēnd bēn? Ala axi nēp ex na nde?» ¹¹Yaka ko asoxari an: «Axwēn, gabatak axe nēp ex na!» Ata re ko Yesu: «Wēno bēte ami nēp na. Maŷil, bēte din kērey mendēra na mondako.»]

End angoben and ngwēn eŋ

¹²Yesu, ga bakan ko osēyali ol, ko rend: «Wēno ex angoben and ngwēn aŋ, ar ke sēf an angoben and kē wēland gēr aniyān aŋ ko šot, din axo gi na gēr ecamēdan.» ¹³Ga wēl këni eŋo, *Ofariseŋ* ok re këni: «Awa wēj gē andey këy reyand osede orey ol, do osede olo ax gi ex na dāl.» ¹⁴Ata Yesu yaka këbi: «Aŷap ŷapēk ene kwēta ado ga këme reyand gē andam aŋo dēŋ er eme in. Osede oram ol dāl ex gayikwa wēno anang nang këme gēr ed xaniw këme do gēr ed këme yend. Bari wēn, an nang ex na gēr ed xaniw këme, bēte an nang ex na gēr ed këme yend. ¹⁵Wēn bela fo hi kēn do këne

xitind. Wēno ala amo kitind na. ¹⁶Do angēmēne wēno xiti këŋo ala an, kiti iŋo ind dāl kē hi gayik ame gi ex na gabat: gē Faba, mēŋ ar laŵēnēgu ke an, bar këmi. ¹⁷Aŷēgw ŷēgw këni gēr acariya andewēn mēne osede or këni reya bela bēxi bējo dāl ex. ¹⁸Wēno dēŋ kē reyand osede or hi këme ol do bēte Faba, mēŋ ar laŵēnēgu ke an, nē edeya exo endam eŋ.» ¹⁹Ata ŵēka këno: «Feye ngwa hi ko sorix?» Yaka këbi: «Wēn ane nang ex na wēno, bēte ano nang ex na Faba. Kido anang nang bane, anang nang dono Faba.» ²⁰Mondako felēra babi Yesu ga këbi sēyali ler gēr akwētaya and oyēl, gēr yangana ir Aciŵ and Kaxanu. Bari gabatak aŋo tēra bana gayik ax ŋat bana pere apēxēd andexēm aŋ.

End Ar yaŋ gēr orēn eŋ

²¹Yesu fel këbi bēte: «Ga këme yend ako, wēn ašalara këne šalara bari ane wat na. Awa eñēŋēnax endewēn eŋ këŋun nemin. An kor na ene tēfēli gēr ed këme yend.» ²²Na *Bēšēwif* bēn këni rend: «Ga ko rend ako ane kor ex na enēŋo tēfe gēr ed ko yend, ba alaŵaya nde ko laŵaya?» ²³Ata re ko Yesu: «Wēn bēr gēd ro hi kēn, wēno ar yaŋ hi këme, ame gi ex na ar ngwēn iŋo ro. ²⁴Mēŋ felaxēn kēmūn mēne beñēŋēnax bendewēn beŋ këŋun nemin. Angēmēne an kwēta ex na mēne Wēno ex ar hi këme an, beñēŋēnax bendewēn beŋ këŋun nemin.» ²⁵Ata ŵēka këno: «Do wēj, noŷo ngwa hi këy?» Yaka këbi Yesu: «Ax gi ex na nde elod gēr ŷanar felēra kēmūn? Ado nē end ineŵa ngwa kēmūn yakaxēn? ²⁶Wēno bebēranjēm reyadome endewēn eŋ mun kitixēn. Barikan, ar laŵēnēgu ke an kē reyand dāl in do er wēleli këmo in këme reyand gēr ngwēn ro.» ²⁷Bela bēn abi pēni bana mēne end *Sēm Kaxanu* eŋ babi felērand mondako. ²⁸Ata re ko Yesu: «And këne xaŵ wēno *Asēniŵ* ar ala aŋ, ata kēn nang mēne wēno hik do ŷoŵēŷ ame dind na gē or gapak oram. Er kēmūn felēnd in, Faba sēyaliw ke. ²⁹Wēno gē ar laŵēnēgu ke an bar këmi, axe teb ex na gabat gayik wēno din këme rind er ŧan ko in.» ³⁰Ga wēl këni eyeyan elo, bēranjēm ŵa këni endexēm eŋ.

† *Bengas bend gēr Atēfētan and Şaŋ 7.53 xali 8.11 ax gi ex na gēr bakayēta bakarēk.*

End edacët ed gër oxadëp eŋ

³¹ Ata Yesu fel këbi Bëšëwif bër w̃a bax endexëm bën: «Ga xwëtaya xwëtaya kën gër onden ondwën er këme sëyalind in, ata kën hi enimin bësëfan bëram. ³² Anang kën nang däl in do däl ijo këŋun racët gër oxadëp.» ³³ Ata yaka këno: «Biyi bërändëwëra and *Abëraxam* bën nde këyëbo rend aracët këyëbo racët gër oxadëp? Biyi elod ami gi ex na okadëp, mon-dake cëŋ këy xorënd ey de: “Bër yaya kën hi?”» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Dal in këmum felënd, ar kë wëndërand yo xadëp ir eñëŋenax hi ko. ³⁵ Ar hik asëniw̃ an kë bayind laŋ gër ekun ed rëw̃ këno. Bari xadëp in axo bond na din. ³⁶ Awa angëmëne wëno Asëniw̃ ar Kaxanu an racët këŋun gër oxadëp, bëtëdin an bo na okadëp. ³⁷ Anang wa nang këme mëne wën bërändëwëra and *Abëraxam* hi kën. Barikan nê ecalane ene daŵ. Eyeyan edam el xey këŋun en kwëtaya. ³⁸ Wëno, er watëgu këme gër Faba in këmum felënd. Do wën, kën rind er wël kën gër sorix irewën in.» ³⁹ Yaka këno: «*Abëraxam* ex dë, axarëk arebi an.» Ata re ko bête Yesu: «Angëmëne obaš or *Abëraxam* hi kën, diyindën bebër baxo rind bën. ⁴⁰ Barikan gërëgako, wën nê ecalan ene daŵ, wëno ar fel këŋun däl ir wëlëgu këme gër Kaxanu an. Eŋo, *Abëraxam* elod axo di ex na. ⁴¹ Wën, bebër wateli këno sorix irewën bën kën rind.» Ata yaka këno: «Biyi ami gi ex na dë obaš or rëw̃ kënëbi nê asëk alakirand fo; Kaxanu gabat ex Faba irebi.» ⁴² Ata re ko Yesu: «Kido Kaxanu ebax Sorix irewën, ahan han done gayik gër ndexëm šanëgu këme xali yow këme. Mëŋ lawënëgu ke, ame yow ex na ayow fo. ⁴³ Er bayik aŋun penixënënd na eyeyan edam in, an korënd na en baxët. ⁴⁴ Šabucara in ex sorix irewën, mëŋ kën rixënënd oñandi odexëm ok. Mëŋ elod gër ŋanar hi ko anemin ar bela. Axo deyand na däl in gayik ado däl dëŋ ax gi ex na gër ndexëm. Nand ko nëgwëšënd yo ola orexëm ol kë šanayand gayik anëgwëš exo. Gër ndexëm ŋanak enëgwëš eŋ. ⁴⁵ Wëno ar këŋun felënd däl an, ane kwëta ex na! ⁴⁶ Ang hi kën ro ako, noŋo kë xor ex deya mëne wëno na wëndëra këme na? Angëmëne däl in këmum felënd, ine cëŋ bayik ane kwëtaxënënd na? ⁴⁷ Ar Kaxanu an abaxët ko baxët eyeyan ed

Kaxanu el. Wën an baxëtënd na gayik an gi ex na bër Kaxanu.»

⁴⁸ Aŋo yaka këno Bëšëwif bën: «Ax gi ex na nde däl këmi rend mëne wëŋ *Asamari* ey, ar gë bëyël ey?» ⁴⁹ Na re ko Yesu: «Ame gi ex na ar gë bëyël. Wëno Faba fëb këmo, bari wën ayepan këŋun yepanënd endam eŋ, ane pëb ex na.» ⁵⁰ «Wëno ame caland na ene cëkw bela. Abat ex ar kë šaland ene cëkw an, do mëŋ ex ar kë xitind an.» ⁵¹ «Dal in këmum felënd, ar kë xwëtaya eyeyan edam an, din axo tëyi na ecës el.»

⁵² Ata re këni Bëšëwif bën: «Gërëgako, anëka dëŋ nang këmi mëne enimin wëŋ ar gë bëyël ey. *Abëraxam* ašës šës ko, bëlawënënel bër Kaxanu bën bête ašës šës këni, do wëŋ këy rend mëne ar kë xwëtaya eyeyan ed ey an din axo tëyi na ecës el. ⁵³ Ba wëŋ nde xuca këŋo *Abëraxam*, axarëk arebi an, gayikako mëŋ ašës šës ko? Bëlawënënel bën ašës šës këni bête. Wëŋ noŋo këy yëland hi këy?» ⁵⁴ Ata yaka ko Yesu: «Angëmëne wëno fo kë šëkwayand, enjaraŋ endam eŋ xaf-xaf ex. Faba wa ke šëkwënd, mëŋ ar kën rend mëŋ ex Kaxanu, ar xwën këŋun an! ⁵⁵ Ado wëno wa nang këŋo, wën ano nang ex na. Wëno anëgwëš hi dome ang wën ak kido are bame rend mëne amo nang ex na. Barikan, anang wa nang këmo xali xwëtaya këme eyeyan edexëm el. ⁵⁶ End *Abëraxam*, axarëk arewën eŋ cëŋ, gë onënga fo baxo yëlarand end yatir këme yow eŋ. Ata and wat ko akey aŋo aŋ fuŋara këŋo.» ⁵⁷ Na re këni Bëšëwif bën: «Ado wëŋ axi tək ex na pere bëniy ofëxw oco nde këy rend awat wat këyo *Abëraxam*.» ⁵⁸ Yesu yaka këbi: «Dal in këmum felënd, dāmana exo gi *Abëraxam* wëno hik.» ⁵⁹ Ga wël këni eŋo, wëdëra këni ñat oxaŋ oŋ eno pëtëraxën. Na ga ŋaf ko Yesu kwël šan ko *Aciw̃* and Kaxanu aŋ.

End Yesu do gë ašiwëk eŋ

9 Akey amat, Yesu ga ko xuca nê ingol wat këŋo ala ar rëwëli këno mondewëli ošiw̃. ² Wëka këno bësëfan bërëxëm bën: Asëyali, noŋo wa wëndërak mëŋ rëwaxën këno ala ajo ašiwëk? Ba mëŋ nde ba bëxarëk bërëxëm nde? ³ Yaka këbi Yesu: Ax gi ex na mëŋ, ax gi ex na bëxarëk bërëxëm bën wëndërak. Barikan, gë ošiw̃ orexëm olo këbi w̃asin Kaxanu bela bën

bebër ko rind bën. ⁴ Diyenindênêŋone Kaxanu, mên ar lawênêgu ke an nand ŷapêk na gayik ayow kê yow amêd and ala ax kor na eŋo diyenin. ⁵ Nê amêd and hi kême gër ebar ro na, wêno ex angoben and ngwên aŋ. ⁶ Ga yeyan ko mondako, sêp ko gër ebar. Nega ko obar ok gë bato bandexêm baŋ do nêm kêŋo aşiwêk an gër bangês. ⁷ Fel kêŋo: «Yel ey dexasax gër anjer and Silowe.» (Owac olo er wacayak Arolawên). Awa ga ye ko, rexasax ko do nand baxo wêrêşêtand na şiwêta ko. ⁸ Bêraketandexêm bën do dëk bër baŋo watêrand ga ko xararand bën keni wêkarênd: «Ax gi ex na nde ajo bax xararand moñêpa?» ⁹ Bêrêmar keni rend: «Mên ex.» Bêjo: «Ali, awêndêr fo wêndêr keni.» Barikan, mên ko rend: «Wêno dên ex dë.» ¹⁰ Ata na wêka keno: «Mondake wa şiwêta kêy?» ¹¹ Yaka ko: «Ar keno wacênd Yesu an negak obar, nêm ke gër bangês do fel ke me ye me dexasax gër anjer and Silowe. Ga ye kême rexasaw kême, şiwêta kême.» ¹² Wêka keno bête: «Do feye wa exo ala ajo?» Yaka kêbi: «Wêno ame nang ex na.»

¹³ Na wêla keno ar şiwêtak an gër *Ofariseŋ*. ¹⁴ Xarak yatir nega baxo Yesu obar do şiwêtaxên kêŋo ala ajo *akey and eteyêta* ebar. ¹⁵ Ata Ofariseŋ ok wêka keno bête ba mondake şiwêta ko. Yaka kêbi: «Obar nega baxo gë bato bandexêm baŋ do nêm ke gër bangês, ataŋ ga rexasa kême, watêra kême.» ¹⁶ Ofariseŋ odêmar are bani rend: «Yesu axo kaniw ex na gër Kaxanu gayikako axo pêbênd na akey and eteyêta aŋ.» Bête odêmar are bani rend: «Kido awêndêran ebaxo adoxo xor na exo di becarax bend kênêŋo watelinde beŋ.» Ata nê eŋo xucarêra babi. ¹⁷ Wêka keno bête ar şiwêtak an: «Do wêj ake yêla kêy end ar şiwêtak ki ajo eŋ?» Yaka ko: «Alawênêl ar Kaxanu exo.»

¹⁸ Bari, bëlêngw bër Bêşewif bën ani kwêta bana mêne aşiw dên şiw baxo ala ajo. ¹⁹ Ata wêka kênêbi bexarêk bërêxêm bën: «Ajo nde ex asêniw arewên ar kên rend mêne aşiwêk rêw keno an? Do mondake cên ko watêrand gêrêgako?» ²⁰ Yaka keni bexarêk bërêxêm bën: «Biyi er nang kêmi mêne itox indebi exo, do aşiwêk rêw kemo. ²¹ Barikan end mondake ko watêrand gêrêgako eŋ, ami nang ex na. Ami nang ex na bête ba noŋo şiwêtak kêŋo. Mêkayino mên dên, afirik ga exo wa, afel kêŋun fel.»

²² Ga banêbi yêdand bëlêngw bër Bêşewif bën yakaxên bani mondako. Awêl wêl bani mêne ar kê wê yo mêne Yesu ex Afexên an, aŋaŋ kêno wêŋ gër aciw acaleya andebên. ²³ Mên rexên bani bexarêk bërêxêm bën mêne afirik exo, eno mêkara mên dên. ²⁴ Ofariseŋ ok ga wac kêno akinêm ar şiwêtak an, re keni: «Cêkwalo Kaxanu. Ala ajo awêndêran hi ko. Biyi cên mondako nang kêmi.» ²⁵ Yaka kêbi: «Angêmêne awêndêran hi ko wêno ame nang ex na. Emat ex end nang kême eŋ: aşiwêk hi bame, gêrêgako nê ewatêra me.» ²⁶ Ata wêka keno gaşêxe: «Ake nde ri ki? Mondake şiwêtak ki?» ²⁷ Yaka kêbi: «Anêka ga fel kêmun wa do wên ane baxêt ex na. Ineŋa ŷandixên kêŋun ene wêl gaşêxe? Ba en gi wên bête bêsêfan bërêxêm nde ŷandi kêŋun?» ²⁸ Na şirêra keno keni rend: «Wêj wa ex asêfan arexêm an. Biyi cên bêsêfan bër *Moyis* hi kêmi. ²⁹ Biyi er nang kêmi mêne *Moyis* wêlanêgu kêbo eyeyan ed Kaxanu el. Bari ajo, ami nang ex na gër ed xaniw ko.» ³⁰ Yaka kêbi: «Awa wêno nê ecaran exe end mêne wên an nang ex na gër ed xaniw ko eŋ. Barikan mên şiwêtak ke dë! ³¹ Anang nang kêne mêne Kaxanu abi yakalind na cale iŋ bêsêndêran bën. Barikan, ar fêb kêŋo Kaxanu an, ar kê rind oñandi odexêm an, ajo kêŋo yakalind cale iŋ. ³² Elod ane wêl exe na end ala ar kêbi şiwêtak bër rêweli kênêbi oşiw. ³³ Kido ala ajo axo kaniw bana gër Kaxanu, ŷoŋewê adoxo xor na exo di.» ³⁴ Ata yaka keno: «Yama wêj ar rêw keni aŷêŋênax gër beñêŋênax an nde kêbo sêyalind gêrêgako!» Ata wêŋaŋ kêno exo can.

End oşiw or onden eŋ

³⁵ Ata Yesu wêl ko mêne aŋaŋ wêŋaŋ kêno ala ajo. Ga fed keni, wêka kêŋo: «Wêj axwêta nde xwêta kêyo Asêniw ar ala an?» ³⁶ Yaka ko: «Asêyali, noŋo wa hi ko mên kêmo xwêtaxên?» ³⁷ Na re ko Yesu: «Nê ewat dên eyo, wêno ar ki felarênd ajo.» ³⁸ Ata re ko ar şiwêtak an: «Axwên, axwêta xwêta kêmi.» Na foxi ko, do kêŋo şalend. ³⁹ Re ko bête Yesu: «Wêno kiti wêlaw kême gër ngwên ro: bêsîwêk bën eni watêrand, do bër kê watêrand bën eni ciw.» ⁴⁰ *Ofariseŋ* od xeta baŋo ok ga wêl keni eyeyan elo, wêka keno: «Ba biyi bête bêsîwêk nde hi kêmi?» ⁴¹ Yesu yaka kêbi: «Kido aşiw şiw ban,

an mendëra dona. Barikan, ga kën rend ako awatëra kën watërand amena andewën aŋ monëka lëka këjun.»

End axadac ayekax eŋ

10 Ata re ko bëte Yesu: «Dal in këmun felënd, ar bayik ax dëlënd na gër ebët ed kece ir opeŷ, do ko radand mondaða an, arek axeŷax exo. ²Barikan, ar kë lilënd gër ebët an, mëŋ ex axadac ar opeŷ an. ³Anëkona ar ebët an këŋo šëngëntënënd exo dëlaxën, do opeŷ ok axwita këni xwitand oniŵ orexëm ol. Ata këbi ŵac fac opeŷ odexëm ok ir ex kala gë oŵac orexëm ol eni can do kwël eno tëfa. ⁴And këbi nëcët dëk opeŷ odexëm aŋ, exo dëngw do bën eno tëfand ga ŵër këni oniŵ orexëm ol. ⁵Ala ar ano nang ex na an, ado ebi macërand, ano tëfa na. Ata këni šapër eno ŋawëta gayik ani mër ex na oniŵ or bëliyer ol.»

⁶Apënëtal aŋo fel babi Yesu, bari bela bën abi pëni bana er baxo rend in.

⁷Yesu fel këbi bëte: «Dal in këmun felënd, wëno ex ebët ed gër ed këni lilënd opeŷ el.⁸Dek bër yowëk d'amana me ŋatëgu bën bërek bëxeŷax ex. Bari opeŷ ok anëbi baxët ex na. ⁹Wëno ex ebët el! Ar kë xuca gër ndam an afex ko fex. Alil ko lil, ašan ko šan do exo cot er ko yamb in. ¹⁰Arek an er ko yowënd wayët: orek, edaŵ, enëxëndëran. Barikan wëno er yow këme eni cot oyel oram ol aniyan aŋ do gë obetak or din ol.

¹¹«Wëno ex axadac ayekax an. Axadac ayekax an, ayëlaya ko yëlayand aniyan andexëm aŋ, aŵelëk hi ko exo cës në end oyel orexëm. ¹²Barikan, ariyenin an axadac fo këbi xadacënd oyel ol, abi kwën ex na. Sam ebi watëgu ojëlemu ok, oyel ol këbi ŷaŋëtand exo gër. Ata ojëlemu ok, oko enëbi tëra oyel ol, oko enëbi yëc eni capërëra. ¹³Ariyenin an ahër ko hërënd gayik në end acosa fo këbi xadaxënënd oyel ol, aŋo balënd na endebën eŋ. Wëno ex axadac ayekax an. ¹⁴Anang nang këmëni oyel oram do bën anang nang këne; ¹⁵ang nangër këmi wëno gë Faba ak. Aŵelëk hi këme me yëlaya aniyan andam aŋ gër ecës në end oyel oram na. ¹⁶Oyel ošëxe šot këmëni na or ax gi ex na gër kece ijo ro, afo mëni mëlau. Oyel olo, awël këni ŷana eni wëlënd oniŵ oram ol do mëni bar eni gi kece iŋat,

mëni kaxadaxënënd wëno gabat. ¹⁷Faba iram aŋan ŋan ke gayik aŵelëk hi këme me cës në end oyel oram. Ado me yëlaya gër ecës, axana këme xana aniyan andam aŋ and xani gër ecës aŋ. ¹⁸Ax gi ex na ala ke laŵ, barikan gë andam aŋo dëŋ këme yëlaya. Ašot šot këme ojaŵ od me tebaya ene dāŵ, bëte ašot šot këme ojaŵ od me kani gër ecës. Mondako ex apela and yëlëgu ke Faba aŋ.» ¹⁹Ata xucarëra këbi gašëxe Bëšëwif bën ga wël këni eyeyan elo. ²⁰Bëranjëm këno rend Yesu: «Ajo ar gë bëyël exo! Ado ašenëk ex, ineŵa këno baxë-taxënënd?» ²¹Bëjo këni rend: «Eyeyan elo ax gi ex na de ed ar gë bëyël. Bëyël bën anëbi kor na enëbi ciwët bela.»

End emëšen ed Yesu eŋ

²²Amëd and gë ayem isëm aŋ hi bax, ata hik ofëna or Aciŵ and Kaxanu ol gër Yerusalem †.

²³Ga yow ko Yesu gër Aciŵ and Kaxanu, ko yexërand gër yangana, gër lilaya ir ŵacan bano *Salomoŋ*. ²⁴Ata xeta këno jey Bëšëwif bën do ŵëka këno: «Xali niŷe wa këyëbo seb mi cakirand endey eŋ? Angëmëne wëj ex Afexën an pelëlëbo fac.» ²⁵Yesu yaka këbi: «Ga fel këmun wa, bari ane kwëta ex na. Er kë reyand osede oram in ex bandixa band këme rind gër oŵac or Faba baŋ. ²⁶Bari wën ane kwëta ex na gayik an gi ex na oyel oram.

²⁷Oyel oram ol aŵër aŵër këni oniŵ oram ol. Wëno anang nang këmëni do bën asëfa këne sëfand. ²⁸Wëno këbi yëlënd aniyan and din aŋ. Din ani nemi na do ala ax kor na ebi kwëcët ga lëkaya këmëni ako. ²⁹Faba, mëŋ ar ŷëmbëta këbi bela dëk an, yël ke oyel olo. Do ala ax kor na ebi kwëcët gër otaxan odexëm. ³⁰Wëno gë Faba, arabat hi këmi.» ³¹Ata Bëšëwif bën ga wël këni eŋo, ŋat oxaŷ oŋ gašëxe eno pëtëra xali eno dāŵ. ³²Ata re ko Yesu: «Mbaŋ ex benjekax bend gër Faba bend ŵasin këmun beŋ. Do në end fe ŷandixën këjun ene pëtëra?»

³³Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën yaka këno: «Wëj ar ex ala fo do këy rend mëne Kaxanu hi këy, në ecir eyo Kaxanu. Në eŋo ŷandixën këbo mi pëtëra, ax gi ex na në end enjekax end ri këy.» ³⁴Yesu yaka këbi: «Ga ŷëgw këni wa gër acariya andewën mëne Kaxanu rek: Wën

† Gë ofëna olo bani xwitand Bëšëwif bën akey and fërët këni Aciŵ and Kaxanu aŋ.

bëte okaxanu hi kën. ³⁵ Oñëgw Omënëk mon-dako w̄ac kēbi okaxanu b̄er w̄ëlanëgu kēbi eyeyan ed Kaxanu b̄ën (do ḡer Oñëgw Omënëk, gabatak ax kor na exo yep̄ën).

³⁶ W̄ëno yata ke Faba Kaxanu do law̄ënëgu ke ḡer ngw̄ën ro. Do w̄ën kēne rend mēne n̄e ecir emo gayik ako re kēme w̄ëno ex Asēñiŵ.

³⁷ Angēmēne ame dind na b̄andixa b̄and Faba baŋ, kērene kw̄ëta na! ³⁸ Barikan, n̄e ediyenin emo Kaxanu ado b̄ayik ane kw̄ëta ex na. En mado wa ndakaŋ endam eŋ n̄e end b̄andiyen baŋo. Ata aye nanḡëdon mēne w̄ëno ḡe Faba arabat emi.»

³⁹ Ata na B̄ëšewif b̄ën kēni şaland bëte eno t̄ëra Yesu, b̄arikan şana kēbi na. ⁴⁰ Ga xeḡëta ko na gaşëxe *Yurëdeŋ* in, ħat ko ḡer ed babi buyirand bela *Şaŋ Batis* and anëka fo aŋ, ata b̄ayix ko f̄ën. ⁴¹ B̄ëranj̄ëm s̄ëfa baŋo do kēni rend mēne Şaŋ Batis, ecarax gematak axo di exëna; b̄arikan d̄ek b̄eb̄er reya ko end Yesu b̄ën d̄al ex. ⁴² Ata f̄ën b̄ëranj̄ëm w̄ax kēni end Yesu eŋ.

End Lasar eŋ

11 Aşëxw̄ëra baxëna ar bano w̄acënd Lasar ḡer ingol ind Betani, ḡer ed l̄ëg bani m̄ëŋ ḡe b̄obin̄ëm, Mari do ḡe Mar̄ët. ² Mari ijo ebax asoxari ar xoş baŋo Axw̄ën Yesu ḡe angiri do f̄ëxw̄ëc̄ën baŋo osapar oŋ ḡe omban ondex̄ëm oŋ. Abin̄ëm Lasar şëxw̄ëra bax. ³ Ata b̄ër ḡe abaŷe, Mari do ḡe Mar̄ët, law̄ën kēni ḡer Axw̄ën Yesu eno pel̄ëx mēne ar ħan k̄ëŋo an şëxw̄ërak. ⁴ Yesu ga w̄ël ko eŋo yaka ko: Oşëxw̄ëra olo ax gi ex na or ec̄ës, or eni watax̄ën bela b̄ën enjaran end Kaxanu ex. Ḡe oşëxw̄ëra olo kēni wat ola or Kaxanu ol ḡer Asēñiŵ arex̄ëm. ⁵ Yesu mbaŋ baŋo bal̄ënd end b̄ër amim̄ënëra eŋ: Mar̄ët, ḡe Mari do ḡe Lasar. ⁶ Barikan, ga w̄ël ko mēne Lasar şëxw̄ërak b̄ayix ko ḡer ed hi baxo b̄akey b̄aki. ⁷ Ḡer akey atas̄ën, fel kēbi b̄ësëfan b̄ën: «Bakane ḡer ebar ed *Yude*.» ⁸ Re kēni b̄ësëfan: «E As̄ëyali, ax n̄ëka ex na b̄ëlëngw b̄ër B̄ëšewif ga bani şaland eni p̄ëtëra ḡe oxaŷ oŋ do k̄ëy rend ene b̄akaye f̄ën.» ⁹ Ata Yesu yaka kēbi: «Ax gi ex na nde ḡer am̄ëd̄ëna b̄ap̄ëx̄ëd ep̄ëxw ḡe b̄aki ex? Ar k̄e yex̄ërand goyat an axo naw̄ërand na gayik aye ko wat̄ërand ḡe angoben and ḡer ngw̄ën ro aŋ. ¹⁰ Barikan ar k̄e

yex̄ërand ḡëmëd an anaw̄ëra ko naw̄ërand gayik axo gi ex na ḡe angoben.» ¹¹ Yesu, ga ħata ko eyeyan elo, fel kēbi bëte b̄ësëfan b̄ën: «Lasar, lawo irebi n̄e okw̄ëd exo. Barikan yene mo n̄ënḡët̄ëx.» ¹² Ata yaka k̄ëno b̄ësëfan: «Axw̄ën, angēmēne araş raş k̄ëŋo, afak ko fak.» ¹³ Enimin, er ŷandi baŋo Yesu efi p̄ëni mēne Lasar aşës d̄ëŋ ş̄ës ko. Er ȳëla bani b̄ësëfan b̄ën mēne end okw̄ëd fo ko yeyan̄ënd. ¹⁴ Ata Yesu fel kēbi fac: «Lasar anëka ş̄ës ko. ¹⁵ Er n̄ëngan ke ga ş̄ës ko nand b̄ayik ame ye bana m̄ëŋ kēne xw̄ëtax̄ën w̄ën. Ḡërëgako yene ḡer ed exo.» ¹⁶ Ata fel kēbi Toma, ir n̄ënḡët bano Didim, b̄ësëfan b̄ëşandaŵ: «Yene, biyi bëte ene c̄ësëx̄ëye ḡe m̄ëŋ.»

¹⁷ Yesu, and ħat ko ḡer ingol ind Betani aŋ, s̄ëk ko mēne anëka ri baxo Lasar b̄akey b̄anax ḡer ŷeg. ¹⁸ Ingol ind Betani iŋ ax ŋaw̄ër bana ḡe Yerusalem in, n̄e b̄apakan batas fo bax. ¹⁹ B̄ëyude b̄ëranj̄ëm bax yow̄ënd en̄ëbi c̄ëma Mar̄ët ḡe Mari ga lap k̄ëno imaŷe indeb̄ën iŋ. ²⁰ And w̄ël ko Mar̄ët mēne Yesu k̄e ħat̄ëgund aŋ, xac̄ëra k̄ëŋo. Mari b̄ayi ko moñëpa ḡer iciŵ. ²¹ Ga fed kēni ḡe Yesu, Mar̄ët re ko: «Axw̄ën, kido ro hi bay abaŷe axo c̄ës dona. ²² Barikan, ado ḡërëgako d̄ëŋ anang nang kēme mēne d̄ek er k̄ëyo xara yo Kaxanu aye ki yakali.» ²³ Ata re ko Yesu: «Abin̄ëx axani ko xani ḡer ec̄ës.» ²⁴ Re ko Mar̄ët: «Anang nang kēme mēne axani ko xani ḡer ec̄ës and kēni xanira b̄ëşës̄ëk aŋ yatir *akey apelatar*.» ²⁵ Ata re ko Yesu: «W̄ëno k̄e xanin̄ënd ḡer ec̄ës, w̄ëno ke ȳëlënd aniyān aŋ. Ar k̄e w̄a endam an ḡe aniyān ak ko b̄ayi ado exo c̄ës. ²⁶ Ar k̄e liyand do exe kw̄ëta w̄ëno an, ec̄ës el din aŋo d̄ëkaya na. Aŵa nde w̄a k̄ëy eŋo?» ²⁷ Yaka ko Mar̄ët: «Iyo, Axw̄ën aŵa w̄a kēme mēne w̄ëj ex Afex̄ën an, Asēñiŵ ar Kaxanu an, ar ebax ex yow ḡer ngw̄ën ro an.»

²⁸ Ga ħata ko Mar̄ët eyeyan elo, baka ko ḡer iciŵ. Ata w̄ac k̄ëŋo, Mari abin̄ëm do n̄ëk̄ënëka k̄ëŋo: «As̄ëyali aŋ anëka yow ko, n̄e emac exi.» ²⁹ Sam ga w̄ël ko eŋo, Mari xani ko xwiriş, w̄ara ko ḡer ed hi baxo Yesu. ³⁰ Yesu axo ŋat bana pere ḡer ingol, ḡer ed fed bani ḡe Mar̄ët fo b̄ayi baxo. ³¹ B̄ëyude b̄ër xet̄ëna baŋo Mari ḡer iciŵ do bano yifarand b̄ën wat k̄ëno ga xani ko aŷand. Ata ga ko şan s̄ëfa k̄ëno ga ȳëla bani mēne ḡer ŷeg ko yend exo denitarax. ³² And ħat ko Mari ḡer ed hi baxo Yesu aŋ, la-

paya ko gër osapar orexëm, ko rend: «E Axwën, kido ro hi ba ay abaÿe axo cës dona.»
³³ And wat ko Yesu mène në edenita exo Mari aŋ do bête në etes exëni Bëyude bër sëfaw baŋo bën, hi këŋo ñar eman eŋ do şamina ko gër onden ondexëm. ³⁴ Wëka këbi: «Feye wa wëxëta këno?» Yaka këni: «Axwën yow mi masin.» ³⁵ Yesu ses ko. ³⁶ Bëyude bërëmar re këni: «E, awa mbaŋ baŋo balënd de end Lasar eŋ!» ³⁷ Bëjo këni rend: «Oko, ax gi ex na nde mëŋ şiwët këŋo aşıwëk an? Axo kor dona nde eŋo pakën Lasar këdi ko şës?»

³⁸ Yesu, ga hi këŋo na bête ñar eman eŋ, sëka ko ŷeg in. ŷeg ijo oxel ebax do fëŋ bani lilaya in gë angaÿ. ³⁹ Ata re ko Yesu: «Dëxëtin tan angaÿ aŋ.» Na rew ko Marët, imaÿe ind aşësëk iŋ: «Axwën, anëka nëmu ko, akey anaxën aŋ ex doru!» ⁴⁰ Yaka ko Yesu: «Ami pel ex na nde ga xwëta xwëta këye awat këy wat enjaran end Kaxanu eŋ?» ⁴¹ Ata wedit këni angaÿ aŋ. Yesu ga xeŋa ko orën ol, re ko: «Faba, aye ri këy ga yakali këye. ⁴² Wëno, anang nang këme mène din këye yakalind. Barikan, në end amëxwër and ex ro aŋo këme yeyanënd eni maxën mène wëj dëŋ lawënëgu ke.» ⁴³ And ħata ko aŋ, xeÿ ko: «Lasar, canëgu!» ⁴⁴ Ata aşësëk an şanëgu ko, osapar oŋ do gë otaxan ok moceri gë bëcole, do dëxasin mopël kwëc gë anjëm. Ata re ko Yesu: «Pëtërayino tan do tebino exo ye.»

End osit or etëra ed Yesu eŋ

⁴⁵ Ata Bëyude bër anjëm, bër yowëraw bax gër Mari bën, ga wat këni er ri ko Yesu in, wa këni endexëm eŋ. ⁴⁶ Barikan mar ye këni gër *Ofariseŋ* eni deyax er ri baxo Yesu in. ⁴⁷ Ata *bëşadaxan bëlëngw* bën do gë Ofariseŋ ok wacër këni. Ga ŷëpaxën këni endey eŋ gër *Amara* këni wëkarënd: «Mondake wa këne riye? Ala ajo cëŋ në eñëmb ex de becarax bend ko rind beŋ. ⁴⁸ Angëmëne aseŋ seb këneŋone, dek këni wa endexëm eŋ. Ata *Bërom* bën eni yow eni ñam Aciw and Kaxanu aŋ do enëbo yëcëra enëŋ endebi eŋ.» ⁴⁹ Ata Kayif, mëŋ ar hi bax *aşadaxan alëngw* niy ijo an, re ko: «Ata wën ŷowëÿ an nang ex na de paŋ gë endey eŋo. ⁵⁰ An nang ex na nde mène abat ŷapëk exo cës në end bulunda ir Isërayel dek gë ex yëcar enëŋ endebi eŋ.» ⁵¹ Yeyanaxën baxo

mondako in, ax gi bana anjëlan andexëm fo. Ga hi baxo *aşadaxan alëngw* aniy aŋo, yeyanaxën baxo ang ala wën el fo mène Yesu kë şës eni pexaxën bulunda ir Isërayel in. ⁵² Enimin, ebi baraxën Kaxanu ekun ebat obaş orexëm ol gër benëŋ dek ko şësaxën, ax gi ex na në end Bëşëwif fo. ⁵³ Ata elod yatijo xetan babi eno daw. ⁵⁴ Yesu aŋo seb ko eyerëxa ed wat-wat gër Bëşëwif el. Ga xani ko na, ye ko kwël gand ladawe, në angol bani wacënd Efërayim. Fën xeyërax babi gë bësëfan bërëxëm bën. ⁵⁵ Anëka saxëgu bax Ofëna or Apexa ol, ata Bëşëwif bën këni yend yaŋ gër Yerusalem eni wunëtarax damana ex ŋatëgu Ofëna or Apexa ol. ⁵⁶ Ga këno şalara Yesu këni wëkarënd gër Aciw and Kaxanu: «Mondake yëla kën, ayow nde ko yow gër ofëna?» ⁵⁷ Bëşadaxan bëlëngw bën do gë Ofariseŋ ok afel fel banëbi bela bën mène ar kë nang yo gër ed exo Yesu exo deyad eno tëraxën.

End angiri eŋ

12 Bakey banjongamat bayi bax ofëna or Apexa ol. Ata Yesu ye ko gër ingol ind Betani, gër ed lëg baxo Lasar, ar xanin baŋo gër ecës an. ² Fën aşëmëran şëmëran bano. Ata Marët këbi lëband, do Lasar hi ko şëf gër bër bax yambërand. ³ Na wëdëgu ko Mari icëlakuŋ ir angiri ir këni wacënd *nar*, ir xem bax akanji mbaŋ. Xoş ko osapar or Yesu oŋ, do këŋo fëxwëcënd gë omban ondexëm. Ata otëner onëŋgax oŋ xëñëk dek iciw iŋ. ⁴ Aŋo re ko Yuda Isëkariyot, aşëfan ar ebax eŋo dëxw Yesu an: ⁵ «Inëwa bayik ane pan exe na angiri ijo batama okeme otas, do kodı ir şot done in enëbe dëcaraxëne bëxaÿëanaxik bën.» ⁶ Rexën baxo eŋo mëŋ arek ebaxo, ax gi ex na de ga bal baŋo end bëxaÿëanaxik eŋ. Yama ga baxo yambënd nde kodı ir bano fëxwënënd exo mëxwëta gër imboto in. ⁷ Barikan Yesu re ko: «Tebëlo de, gana-gana fo xoş ko eman endam eŋ ond gër ŷeg oŋ. ⁸ Wën din gë bëxaÿëanaxik bën ga hi kën wa, bari wëno ame bo na din gë wën.»

⁹ Ga wël këni amëxwër and Bëyude aŋ mène Yesu yowëk gër Betani barëreŋu këni. Eno wat bête Lasar, ar xanin baŋo gër ecës an barëraxënëgu bani, ax gi ex na në endexëm fo. ¹⁰ Ata *bëşadaxan bëlëngw* bën xetan këbi eno

daŵ bête Lasar ¹¹ gayik Bêşewif bër anjëm bafi ħawêtand ga bano xwêtand Yesu.

End Yesu gër Yerusalem eŋ

¹² Ga xeyëk, amëxwër and bër yowërawëk gër ofëna aŋ wël këni mène Yesu kē yowënd gër Yerusalem. ¹³ Ata ga saŵëgu kēni benid bend baŋeŷ, xaca këno do kēni sarënd:

Hosana, betalexo ar kē yowënd gē oŵac or Axwën an,

Betalexo emun end bulunda ir Isërayel eŋ.

¹⁴ Ata Yesu ŷëpa ko yaŋ nē ipali. Mondako ŋata baxo er ŷëgw baxo alaŵënel ar Kaxanu an endexëm eŋ:

¹⁵ Këren yëdara na, wën bër gër *Siyon* bën, Watino emun endewën eŋ,

Nē eyow exo, mo ñëpa yaŋ nē ipali.

¹⁶ Amëd aŋo bësëfan bërëxëm bën abi pëni bana pere eŋo. Barikan, and wat kēni enjaran end Yesu aŋ xwita kēni mène end ŷëgw baxo alaŵënel eŋ ex. Mëŋ xacaxën bano mondako bela bën.

¹⁷ Amëxwër and bër ebax yatir ŵac baŋo Lasar exo canëgu gër ŷeg aŋ areya bani reyand end wateli bano eŋ. ¹⁸ Nē end ecarax end wël bani ri ko eŋo xacaxën bano Yesu burabura. ¹⁹ Ata *Ofariseŋ* ok kēni rexërend: «Awat kën watënd mène ŷoŵeŷ an kor na: ngwën iŋ ðek mëŋ fo këno sëfënd.»

End benëng becëxe eŋ

²⁰ Bela bër benëng becëxe yow bax na gër Ofëna or Apexa gër Yerusalem, eno cale Kaxanu. ²¹ Ata sëka këno Filip, asëfan ar lëg bax gër Betësayida an, ingol ind gër ebar *Galile*. Wëka këno: «Asoşan, biyi Yesu ŷandi këbo mo wat.» ²² Ga wël ko eŋo, Filip fel këŋo Andëre, ata bën bëxi ħateli kēni endey eŋ gër Yesu.

²³ Yesu yaka këbi: «Dodo anëka ħatëguk apëxëd and kē şanaya enjaran endam eŋ, wëno Asëñiŵ ar ala an. ²⁴ Dal in këmun felënd, enedā end bële end ani wëg ex na gër ebar eŋ, ax cënanand na, emat fo kē bayind. And kēni lap do eni wëg aŋ kē şënanand bon. ²⁵ Ar kē ħan nëmëc anıyan andexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kē şus anıyan andexëm and gër ngwën ro an kē şot anıyan and din aŋ. ²⁶ Ar këŋo ŷandi exe diyeninënd an, tēfëgulexe. Do

gër ed këme hi yo na ko hi mëŋ bête. Ar ŷandi këŋo exo gi ariyenin aram an, Faba këŋo ŵaşën.»

En ecës ed Yesu eŋ

²⁷ «Gërëgako yomb iram in anëka şaminak. Ine këme re? Ba, Faba dacëtële gër toro iŋo nde? Barikan, me toro mondako yowaxënëgu këme. ²⁸ Faba, dafël ex oŵac oreŷ ol gër bela!» Ata wëliwëk oniŵ yaŋ gër orën do kē rend:

«Anëka rafën këme do arafën këme rafën gaşëxe.» ²⁹ And wël kēni bër gër amëxwër bën oniŵ olo aŋ, mar kēni rend mène orën ol xëmak, bëjo kēni rend: «Meleka yeyaneli këŋo.»

³⁰ Ata re ko Yesu: «Nē endewën wëlixënëk ðe oniŵ olo, ax gi ex na nē end oŵac oram.

³¹ Gërëgako wa ex kiti ind ngwën iŋo iŋ, gërëgako këno ŵaŷ emun end gër ngwën ro eŋ.

³² Do wëno and këne yën yaŋ nē osëx aŋ këmëni bar bela bën ðek eni gi bëräm.» ³³ Ata gē eyeyan elo nangën bafi Yesu ang ko şës ak.

³⁴ Yaka këno bër gër amëxwër bën: «Biyi er fënën kënebo gër bakayëta band acariya andëbi mène Afexën an din ir din ko liya. Mondake cëŋ këyëbo felënd mène Asëñiŵ ar ala an afika këno fika? Noŷo ngwa ex Asëñiŵ ar ala ajo?» ³⁵ Ata Yesu yaka këbi: «Ga bayik ako təkër angoben and këŋun ħoband aŋ yexërayindën nē amëd and hi kën gē angoben aŋ këdi këŋun fënga ecamëdan aŋ. Ar kē yexërand gër ecamëdan an axo nangënd na gër ed ko yend. ³⁶ Nē amëd and hi kën gër angoben aŋ, kwëtayin angoben aŋ, en gixën obaş or angoben.» Ga yeyan ko mondako Yesu, ħawëta këbi do nem këno.

End oŋëpëgënan od Bêşewif eŋ

³⁷ Bêşewif bën, ado ga bani watënd awat dëŋ becarax bëdanjëm bend baxo rind Yesu beŋ, ano kwëta bana. ³⁸ Mondako ħatak er ŷëgw baxo alaŵënel *Esayi* in:

«Axwën, noŷo ngwa ŵak er reya këmi in? Noŷo ngwa watëk panga indeŷ iŋ?»

³⁹ Ang sëkwanënd bani eno kwëta Yesu ak, Esayi aŷëgw ŷëgw ko bête:

⁴⁰ «Axwën Kaxanu fëðëk bangës bandebën baŋ, Mëŋ xemënëk ogaf odebën ok,

Kēdi kēni watēra, kēdi kēbi fēni gēr onden ondebēn,

Kēdi kēni nēngwēt ola orebēn ol do eni pak.»

⁴¹ Ejo re baxo Esayi ga wat ko enjaran end Axwēn eŋ do Yesu baŋo rend mondako. ⁴² Ado šēf gēr bēlēngw dēŋ, bēranjēm ŵa bax end Yesu eŋ. Bari, ga banēbi yēdand *Ofariseŋ* ok, abani reyara na poyoma kēdi kēnēbi ŵaŷ gēr aciŵ acaleya. ⁴³ Awa bēn er kēni ħan bēla in fecan babi gē enjaran end Kaxanu eŋ.

End eyeyan ed Yesu eŋ

⁴⁴ Ata xeŷ ko Yesu: «Ar ke xwēta an anēka ŵa ko bēte end ar laŵēnēgu ke eŋ, ax gi ex na wēno fo xwēta ke. ⁴⁵ Ar kēŋo xēbēnan endam an, end ar laŵēnēgu ke eŋ xēbēnan kēŋo bēte. ⁴⁶ Wēno ex angobēn aŋ, er yow kēme gēr ngwēn ro mēni ŋoba dek bēr kē ŵa endam bēn, kēdi kēni bayi gēr ecamēdan. ⁴⁷ Ar kē baxēt er kēme rend in do axo kwētaya ex na an, ax gi ex na wēno kēŋo nēp gayik ame yow ex na mēni nēp bēla bēr gēr ngwēn ro bēn. Barikan, mēni pexēn yowaxēnēgu kēme. ⁴⁸ Ar šus ke an do exo ŋēp er re kēme in ar enēp ex. Eyeyan edam el fo kēŋo nēp yatir *akey apelatar*. ⁴⁹ End kēme yeyanēnd eŋ ax gi ex na endam, apela and Faba ex, mēŋ ar laŵēnēgu ke an. Mēŋ dēŋ felēgu ke eyeyan elo do gē er ŷapēk me tēyalind in. ⁵⁰ Do anang nang kēme mēne apela andexēm aŋ kē yēlēnd aniyan and din ir din aŋ. Awa er kēme rend in, ang felēgu ke Faba ak kēme yeyanēnd.»

End enēbēn ed osapar eŋ

13 Nē ecan bayi bax Ofēna or Apexa ol, Yesu nang ko mēne anēka ħatēguk amēd and ko rēxēta gēr ngwēn ro aŋ exo baka gēr Sēm Kaxanu. Mbaŋ ħan babi bēsēfan bērexēm bēn ado ga babi sebēnd gēr ebar ro. Ata ŵasin kēbi aŋana aŋo xali gēr eŋata. ² Ga kēni yambēra ed genēka el, šabucara in anēka šoñ baŋo gēr emēkw Yuda, asēñiŵ ar Simoŋ Isēkariyot, eŋo dēxw Yesu. ³ Do Yesu anang nang baxo mēne beŷ dek sebēnan kēŋo Sēm, gēr ndexēm xaniw ko do fēn ko baka. ⁴ Gēr ed bani yambērand na, xani ko xwiriš, šudēta ko acud atēm aŋ do xapa ko anjēm gēr edum. ⁵ Ata ga rēmb ko men nē inēp, ŷana ko kēbi nebēnēnd

osapar oŋ bēsēfan bēn do kēbi fēxwēcēnēnd gē anjēm and xapa baxo gēr edum aŋ. ⁶ Na re ko Simoŋ Piyer and ħat ko gēr ndexēm aŋ:

«Axwēn, yama wēj nde eye nebēn osapar oŋ!»

⁷ Yaka kēŋo Yesu: «Er kēme rind in, anang kēy nang and kē bašana aŋ, bari ax gi ex na gērēgako.» ⁸ Ata re ko bēte Piyer: «Din ame ma na eye nebēn osapar oŋ.» Aŋo re ko Yesu:

«Angēmēne ami nebēn ex na yo osapar oŋ,

awa ŷoŵeŷ axe bar ex na.» ⁹ Yaka ko Simoŋ Piyer: «Awa angēmēne mondako ex Axwēn,

kērex gi na osapar oŋ fo. Nebēnēle bēte otax-

an ok gē gaf in.» ¹⁰ Ata re ko bēte Yesu: «Ar

buyirak ecede an, dek eman eŋ ŵēn ko. Os-

apar oŋ fo ko nebara. Do wēn bēwēnēk hi kēn,

bari ax gi ex na wēn dek de.» ¹¹ Yesu aye nang

baŋo ar kēŋo lēxw an, mēŋ rexēn baxo mēne

ax gi ex na bēn dek ŵēnēk.

¹² And faŷ ko enebēn ed osapar aŋ, Yesu šudā

ko acud atēm aŋ do baka ko gēr ed bani yam-

bērand. Ata ŵēka kēbi: «Afēni nde fēni kēŋun

er rin kēmun in? ¹³ Wēn ke ŵacēnd Asēyali do

Axwēn, ata dal kēn reyand gayik go dēŋ ex.

¹⁴ Awa angēmēne anebēn nebēn kēmun os-

apar oŋ wēno ar ex Axwēn do Asēyali arewēn

an, wēn bēte aŷap ŷapēk en nebēndērēnd os-

apar oŋ. ¹⁵ Amatinali rin kēmun, en dixēnēnd

wēn bēte ang rin kēmun ak. ¹⁶ Dal in kēmun

felēnd, xadēp in aŋo kucand na or gapak

axwēn arexēm an, parēxanda in aŋo kucaxēnd

na ar laŵēn kēŋo an. ¹⁷ Ga fēni fēni kēŋun eŋo,

anēngandēra kēŋun nēngandēra angēmēne

enimin mondako dēŋ kēn rind. ¹⁸ Anang nang

kēmēni bēr yata kēmēni bēn, amun dend na de

wēn dek. Barikan afo ex ŋata endam end ex

gēr Oñēgw Omēnēk eŋ: «Ar bar kēmi enēp

ebat dēŋ ke šenaxēn.» ¹⁹ Kwēl gērēgako fo kē-

mun nangēnēnd eŋo dāmana ex ŋatēgu. Do

and kē ħatēgu aŋ, ene kwētaxēn mēne wēno

dēŋ ex ar hi kēme an. ²⁰ Dal in kēmun felēnd,

ar kēŋo xana arolaŵēn oram an, wēno dēŋ

xana ke. Do ar ke xana an, anēka xana kēŋo

bēte ar laŵēnēgu ke an.»

End alēxw ar Yesu eŋ

²¹ Ga yeyan ko mondako, Yesu šamina ko gēr onden ondexēm. Reya ko bēte: «Dal in kēmun felēnd, wēn bēsēfan bēram bēn, abat ke lēxw.»

²² Ata bēsēfan bēn kēni nēkonēndērēnd do

këni yëlarand ba noŋo këŋo rend. ²³ Asëfan ar lëka baŋo mbaŋ Yesu an, xetëna baŋo gër ed bani yambërand. ²⁴ Simoŋ Piyer ga xëwa këŋo, fel këŋo eŋo mëka ba noŋo këŋo rend. ²⁵ Ata asëfan ajo xayaxën këŋo Yesu gër emëkw do wëka këŋo: «Axwën, noŋo wa këyo rend?» ²⁶ Yaka këŋo Yesu: «Ar këmo fëxwën aton and mburu and ŷesëna këme aŋ, ajo ex ar ke lëxw an.» Ata ŷesëna ko aton aŋ do fëxwën këŋo Yuda, asëniw ar Simoŋ Isëkariyot.

²⁷ Sam ga xana ko Yuda aton aŋ, Sindan lil këŋo. Ata Yesu fel këŋo: «Er këy rind in, dil aŋand.» ²⁸ Bër hi bax gër eyambëran bën, gabatak aŋo pëni bana ba ine felaxën baŋo Yesu eŋo. ²⁹ Enimin, Yuda bax lëkayand imboto ind kodî in, ata bësëfan bërëmar yëla këni mëne exo yëcëraw beber hi bax eni dixën ofëna bën lawën baŋo Yesu. Bëjo yëla këni ba ebi yël ŷey bëxaŷëanaxik bën fel baŋo exo ye. ³⁰ Ga yamb ko na Yuda aton and mburu aŋ, şan ko ataŋ. Anëka bax xwëyarënd.

End apela angaşax eŋ

³¹ Ga şan ko Yuda, Yesu re ko: «Gërëgako, Kaxanu anëka wăsin këbi bela bën enjaran endam eŋ, wëno Asëniw ar ala an. Anëka wat këni enjaran endexëm eŋ gër ola oram.

³² Angëmëne awasin wăsin këmëni bela bën enjaran end Kaxanu eŋ, Kaxanu bëte awasin këbi wăsin enjaran endam eŋ. Do gogo ko ri mondako. ³³ Obaş oram, anëka saxëguk amëd and këne şapëre aŋ. Wën aşalara këne şalarad do ang fel këmëni bëlëngw bër Bëşëwif ak, gër ed këme yend an kor na en yeli. Wën bëte mondako fo këmun felënd gërëgako. ³⁴ Apela angaşax këmun yëlënd: Balëringdëleŋun! Ang ke balënd wëno endewën ak balëringdëleŋun mondako. ³⁵ Ata mondako këni nangëra bela dek mëne wën bësëfan bëräm hi kën, angëmëne abalër këŋun balërend.»

³⁶ Ata Simoŋ Piyer re ko: «Axwën feye ngwa këy ye?» Yaka këŋo Yesu: «Gër ed këme ye ay kor na eye tëfëli gërëgako. Barikan, ecan ecan asëfeli këye sëfëli.» ³⁷ Wëka ko bëte Piyer: «Axwën, në end ine këme sëkwanaxën mi tëfëli gërëgako? Wëno awelëk hi këme me yëlaya aniyan andam aŋ ene daŵ në endey.» ³⁸ Yesu yaka këŋo: «Re këy wëj awelëk hi këy ey yëlaya xali eni daŵ në end oŵac oram! Dal

in këmi felënd, dămana exo yata ecare el wëj anëka këye yaxëta batas.»

End fëna ir gër orën eŋ

14 Yesu fel këbi bëte: «Këreŋun bëlandërand na gër oŵëkw orewën! Kwëtayino Kaxanu do kwëtayine wëno. ² Mbaŋ ex baciw baŋ gër ekun ed Faba do wëno axëñënan këmun xëñënanëx gër ed kën hi. Afel nde fel domun kido ax gi bana mondako? ³ Awa and këme ye do mun këñënanëx në er kën hi aŋ, abakanëgu këmun bakanëgu mun mëlaxën en gix wën bëte gër ed hi këme. ⁴ Wën, anang nang kën fëna in.» ⁵ Ata re ko Toma: «Axwën, gayikako gë enang ak dëŋ ami nang ex na gër ed këy yend, mondake këmi nang fëna in?» ⁶ Yaka ko Yesu: «Wëno ex fëna in, wëno ex dăl in, bëte wëno ex aniyan aŋ. Ala ax ŋat na gër Faba xarak axe tëf ex na. ⁷ Angëmëne anang nang këne, anang këno nang bëte Faba. Do gërëgako anëka nang këno do në ewat eno dëŋ.» ⁸ Ata Filip re ko: «Axwën, ga wăsin wăsin këyëbo Sëm in ata gwac këbo hi.» ⁹ Ata re ko Yesu: «Elod anëka fo hi këme gë wën, do wëj Filip aye nang ex na! Ar ke watënd an, në ewat eŋo Faba. Mondake cëŋ këy rexënënd mun masin Faba? ¹⁰ Aye kwëta ex na nde mëne wëno gë Faba arabat hi këmi? Er këme rend in ax gi ex na de eyeyan ed or gapak oram. Bandiyen band këme rind baŋ, Faba mëŋ ar hi këmi arabat an kë rind. ¹¹ Kwëtayine mëne wëno gë Faba arabat hi këmi. Ndakaŋ kwëtayine në end beber kën watënd ga këme rind beŋ. ¹² Dal in këmun felënd, ar kë ŵa endam an, ari ko ri beber këme rind bën. Ado beber nëmëcak bend këme rind beŋ ko ri gayik në ebaka eme gër Faba. ¹³ Dek er këno wëka yo gër oŵac oram, arin këmun rin, en wataxën enjaran end Faba eŋ gër wëno Asëniw. ¹⁴ Angëmëne en mëka ŷey gër oŵac oram, ari këme ri.»

End angoc Amënëk eŋ

¹⁵ «Angëmëne ahan han këne, asëf kën sëf bapela bandam baŋ. ¹⁶ Do wëno ata këmo xara Faba, eŋun daŵëneliw Arëca aşëxe, exo gixën din gë wën. ¹⁷ Arëca ajo ex Angoc and dăl aŋ. Angoc and dăl aŋo, bër gër ngwën ro bën, ani

kor na eno cot gayik ani ñana na eno watënd, bête ano nang na. Barikan wën, anang nang këno gayik, moketënara këŋun ýana eŋun ketënarand, ado lëf gër ola orewën ko hi din. ¹⁸ Abaka këme bakaw gër ndewën, amun teb na ang bëndëkak fo. ¹⁹ Ro bakey fo bayik, bela bër gër ngwën ro bën ani bo na ga këne watënd. Barikan wën, awat këne ýana ene watënd gayik wëno aliya këme liyand, wën bête aliya kën liya. ²⁰ Ata yatijo, këŋun fëni mëne wëno gë Faba arabat hi këmi. Bête wëno gë wën arabat hi këne. ²¹ Ar nangëk anang dëŋ bapela bandam do ko sëfënd an, ajo ex ar ñan ke an. Ar ke ñan an, Faba aňan këŋo ñan. Wëno bête aňan këmo ñan, do aŵasinaya këme ŵasinaya gër ndexëm.» ²² Ata Yuda, ax gi ex na de Yuda Isëkariyot, rew ko: «Axwën, ine cëŋ këy ŵasinaya gër ndëfi fo, do eyëbi teb bër gër ngwën bën?» ²³ Yaka këŋo Yesu: «Ar ñan ke yo, axwëtaya ko xwëtaya eyeyan edam el, do Faba aňan këŋo ñan. Ata biyi mi yow mi dëg gër ola orexëm. ²⁴ Ar bayik axe ŋan ex na an, axo kwëtayand na eyeyan edam el. Do eyeyan ed këne wëlëhind el ed Faba ex mëŋ ar laŵënëgu ke an, ax gi ex na edam. ²⁵ Wëno eŋo këmun felënd nand bayi këne në er ebat na. ²⁶ Barikan, Arëca an exo Angoc Amënëk and këŋun laŵëneliw Faba gër oŵac oram aŋ. Mëŋ këŋun sëyali beŋo dek, mëŋ këŋun xwitan dek bebër fel këmun bën. ²⁷ Aketëxeta aŋ këmun sebënënd, aketëxeta andam aŋ ex, wëno, amun yëlënd na ang këni yëlënd bela gër bër ngwën ro ak. Këreŋun bëlandërand na gër oŵëkw orewën, këreŋun yëbund na. ²⁸ Awël wël këne ga re këme mëne aye këme ye, barikan abakaw këme bakaw mërëxand irewën. Angëmëne aňan ñan këne, anëngandëra këŋun nëngandëra ga këme bakand ako gër Faba, gayik mëŋ rafëk nëmëc wëno. ²⁹ Gërëgako dëŋ këmun felërand, ðamana ex ŋataxënëgu bend këme yeyanënd beŋ, ene kwëtaxën and kë hatëgu aŋ. ³⁰ Wëno ame bo na ga këmun felërand mbaŋ, gayikwa ar wëňak ngwën an në eyow exo, paß gë wëno cëŋ, ojaŵ aŋo gi ex na. ³¹ Barikan, afo eni nangëra bër gër ngwën ro bën mëne wëno aňan ñan këmo Faba, do ang ke felënd ak dëŋ këme rind. Ado kaniwën ene yeye.»

End atëx and reseŋ eŋ

15 «Enimin, wëno ex atëx and *reseŋ* aŋ, do forëta enini end sosa ke do ax dëwënd na eŋ. Faba ex axwën andëdca an.² Aforëta ko forëta enini end sosa ke do ax dëwënd na eŋ. Barikan enini end kë rëwënd eŋ, afëŷëpëŷ ko fëŷëpëŷ ex dëŵaxënënd nëmëc. ³ Eyeyan ed sëyali këmun el wënën këŋun. ⁴ Baiyiin ga sosa këne, ang këme bayi wëno ga sosa këmun ak. Enini end sösëtak gër atëx and reseŋ eŋ, ax dëwënd na gabat. Wën bête mondako fo kën sëkwan edi ed benjekax el angëmëne an bayi ex na ga sosa këne. ⁵ Wëno ex edëp ed atëx and reseŋ el, do wën ex benini beŋ. Ar bayik ga sosa ke an, ang sosa këmun ak, benjekax bendanjëm ko ýana exo dind. Angëmëne an bayi ex na ga sosa këne, ado gë enjekax gematak an kor na en di. ⁶ Ar sösëta ke an, fac këno lap exo ŋaŷëx ang enini end saŵ këni fo. Do benini beŋaŷëk beŋ, abar këni barënd eni ðap gër xoðux ex ñeg. ⁷ Angëmëne wën en bayi ga sosa këne do bête en dëkaya gër ojomb odewën eyeyan edam el, karayindën er ýandi këŋun yo, aŵot kën ŷot. ⁸ Watin ang kë ýana ex canayand enjaran end Faba eŋ: and kën rind benjekax bendanjëm do eni watënd bela aŋ; do enëbi masinënd mëne bësëfan bëram hi kën. ⁹ Ang ñan ke Faba ak, wëno bête mondako fo ñan këmun. Kwëtayayin aŋana andam aŋ. ¹⁰ Angëmëne asëf sëf kën bapela bandam baŋ ang sëf këme wëno band Faba ak do bayi këme gër aŋana andexëm, mondako fo kën bayi wën bête gër aŋana andam. ¹¹ En cotaxën onënga oram ol do en gixën dek onënga ol felaxën këmun eŋo. ¹² Acariya andam aŋ ex: balërindëleŋun andewën rewën aŋ, ang ke balënd endewën ak. ¹³ Aŋana and xucak ex daf aŋ ex and ar kë ŵa exo cës në end odawo odexëm aŋ. ¹⁴ Wën odawo odam hi kën angëmëne ari kën rind er këmun felënd in. ¹⁵ Bëtëdin amun mac na okaðëp odam gayik xadëp in axo nangënd na er ko rind axwën arexëm in. Gërëgako wën odawo këmun ýana mun macënd gayikako dek bebër nangëgu këme gër Faba bën, wën fo nangën këmun. ¹⁶ Wëno wa yata këŋun, ax gi ex na wën. Ata mëŋ sëyaliraxën këmun pere mun daŵëanaxën en ye do en dix gër ngwën benjekax bend kë bayi laŋ. Do er këno xara yo Faba gë oŵac

oram ol, ayakali kēŋun ŷana eŋun yakalind.
 17 Er kēmun felēnd in: balērindēleŋun mbaŋ
 andewēn rewēn aŋ.»

End ecus ed Yesu do gē odexēm eŋ

18 «Angēmēne bēr gēr ngwēn ro bēn ašus šus
 kēnun, nangin mēne wēno šus kēne pere. 19 Ki-
 do bēr gēr ngwēn ro hi ban, bela bēn ahan
 hanēdonun gayik andamat hi don. Bari an gi
 ex na bēr gēr ngwēn ro. Wēno yata kēŋun mēŋ
 šusaxēn kēnun. 20 Kwitayin er fel kēmun in:
 xadēp in aŋo kucand na or gapak ol axwēn
 arexēm an. Angēmēne wēno arixēra rixēra
 kēne, arixēra kēnun rixēra wēn bēte.
 Angēmēne abaxēt baxēt kēni eyeyan edam el,
 abaxēt kēni baxēt edewēn el. 21 Barikan beŋo
 dek kēnun ŷana enun dind nē end oŋac oram
 gayik ano nang ex na ar laŷēnēgu ke an. 22 Ki-
 do ame yow bana do amēni pelēra bana end
 Kaxanu eŋ, ani gidona gē amena. Gērēgako,
 eyax abi gi ex na gēr amena andebēn. 23 Ar ke
 šus yo anēka šus kēŋo bēte Faba. 24 Kido ame
 di bana ogēs odebēn bend elod ala ax di ex na
 beŋ, ani gi dona gē amena. Gogo aye wateli
 kēne becarax beŋ. Barikan šus kēnēbo wēno
 gē Faba. 25 Ata mondako hik ex ŋataxēn eye-
 yan ed ŷēgw kēni gēr acariya andebēn el:
 “Ašus fo dēŋ šus kēne †.”»

26 «Alaŷēneliw kēmun laŷēneliw Arēca ar kē
 xaniw gēr Faba an, Angoc and dal aŋ. And ko
 yow aŋ mēŋ kē ŷana ex deyarand endam eŋ.
 27 Do wēn bēte, areyara kēn ŷana en deyarand
 endam eŋ gayik elod nand ŷana kēme andiyen
 na bar kēne.»

16 Yesu re ko bēte: «Eŋo fel kēmun kēdi
 kēŋun šena en dap ekwēta edam el.
 2 Aŷayēra kēnun ŷana enun ŋŷayērand gēr
 baciŷ bacelaya. Ado nē eyow ex amēd and
 kēni ŷana eni yēland bēr kēŋun laŷēnd bēn
 mēne nē ediyenin eno mondako Kaxanu.
 3 Mondako kēni ŷana eni dind gayik ano nang
 ex na Faba, ane nang ex na wēno. 4 Mēŋ fe-
 laxēn kēmun mondako, en kwitaxēnēnd mēne
 anangēn nangēn bamun and kē hatēgu amēd
 and toro indewēn aŋ. Amun pel bana eŋo elod
 gēr ŷanar gayik nē er ebat bane hinde. 5 Gogo
 nē ebaka eme gēr ar laŷēnēgu ke do ala axe
 mēkand na ba feye kēme yend. 6 Ga wēl kēn er

re kēme in wēlandēraxēn kēŋun gēr oŷēkw.
 7 Er kēmun felēnd in dal ex: ga ye ye kēme
 mbaŋ kēŋun sax gayik angēmēne ame ye ex
 na, Arēca an axo yow na. Barikan, ga ye ye
 kēme aŋo kēmun laŷēneliw. 8 Do and ko yow
 aŋ, mēŋ kēbi ŷana ebi nangēnēnd bela bēr gēr
 ngwēn ro bēn ang wēn kēni ak, gē end šenene
 eŋ do gē kiti iŋ. 9 Aŷen wēn kēni ga hēp kēni
 ene kwēta. 10 End šenene eŋ ex ga kēme
 bakand gēr Faba do mēne wēn an bo na ga
 kēne wat. 11 Kiti iŋ ex gayik ar ŷēŋak ngwēn
 an anēka nēp kēno.»

12 «Bendanjēm bayi ke mun pelēra, bari an
 kor na eŋun pēni gērēgako. 13 And ko yow Arē-
 ca arewēn an, Angoc and dal aŋ, anangēn
 kēŋun ŷana eŋun nangēn dal in dek. Dek er
 kēŋun ŷana eŋun pelēnd in, awēlēgu wēlēgu
 ko, ax gi na er or gapak orexēm. Gana gana fo
 kēŋun ŷana eŋun tēfētānēnd bebēr kē yowēnd
 bēn. 14 Enjaran endam eŋ kēŋun ŷana eŋun
 masinēnd gayik endam ko ŷana exo medēnd
 eŋun tēfētān. 15 Dek er xwēn ko Faba in, wēno
 xwēnēk. Mēŋ rexēn kēme mēne Arēca arewēn
 an endam ko ŷana exo medēnd eŋun tēfē-
 tandēra.»

End odendēran eŋ

16 «Tēkēr fo bayik ene nema do bēte ax nēka
 na ene wat gašēxe [ga kēme bakand gēr Fa-
 ba].» 17 Ata bēsēfan bērēmar bērexēm kēni
 ŷēkarēnd: «Ine ŷacayak er kēbo felēnd ijo:
 “Tēkēr fo bayik ene nema do bēte ax nēka na
 ene wat. Bēte ga kēme bakand gēr Faba kē hi
 mondako”.» 18 Er bani rend: «Oko ine ngwa ŷa-
 cayak “tēkēr fo bayik ene nema?” Abo pēni ex
 na ba ine ko rend.» 19 Ga wata ko Yesu mēne
 anēka ŷandi kēbi eno mēkara, re ko: «Nē
 emēkar en end er re kēme mēne tēkēr fo bayik
 ene nema do bēte ax nēka na ene wat.

20 «Dal in kēmun felēnd, bela bēr gēr ngwēn
 ro bēn gēr onēnga kēni ŷana eni gind xarak
 wēn nē etes en do nē edenitan. Barikan ecami-
 na edewēn el anēngwēta kē nēngwētaŋ onēn-
 ga. 21 Asoxari ar ŷanar kēni orēŷ aŋ, ašēmura
 kēŋo šēmurand gayik apēxēd and ko soro aŋ
 anēka dēŋ hatēk. Barikan and kēŋo rēŷ itox
 aŋ, axwēya ko xwēyand ayambēn irexēm in
 nand kēŋo nēngandērand mēne ala yowēk gēr
 ngwēn. 22 Awa wēn bēte gērēgako, ašamina

† 15.25 *Calemoñēŷ* 35.19

şamina kën gër oŵëkw orewën. Barikan, and këne watëre gaşëxe aŋ, anëngandëra këŋun nëngandëra, ala aŋun nëxenën na onënga orewën ol.»

²³ «And kë ħatëgu akey aŋo aŋ, an ñana na ene mëkarand. Iyo, d̄al in këmun felënd, er këno xara yo Faba gër oŵac oram, ayël këŋun yël. ²⁴ Xali gërëgako ŷoŵëŷ an kara ex na gër oŵac oram. Karayindën en cotaxën. Ata kën şot onënga osëm ol.»

End angora and ngwën eŋ

²⁵ «Wëno din gë ßapënëtal bamun felërand, barikan në eyow ex amëd and këmun ŷana mun tēfëtanënd kerët end Faba eŋ xarak ax gi ex na gë ßapënëtal. ²⁶ Amëd aŋo, axara kën ŷana en karand gër oŵac oram, ame de ex na mëne wëno këŋun ŷana eŋun mëkanënd beŷ beŋ gër Faba. ²⁷ Faba mëŋ dëŋ aħan ħan këŋun ang ħan ke wëno ak, do wën aħa ŵa kën mëne gër ndexëm xaniw këme. ²⁸ Wëno gër Faba xaniw këme do yow këme gër ebar ro. Gërëgako aseß këmun sebënd gër ebar me ßaka gër Faba.» ²⁹ Ata ßësëfan bërexëm ßën yaka këno: «Watël gërëgako, kerët këy yeyanënd do ŷoŵëŷ ayëbo pelënd na gë apënëtal. ³⁰ Gërëgako, aye fëni këbo mëne wëj d̄ek nangëra këy do mëne ay cënind na exo ŋeßëta ala exi mëkara. Mëŋ xwëtaxën këmi mëne wëj gër Kaxanu xaniw këy.» ³¹ Yaka këbi Yesu: «Kën rend anëka ŵa kën endam eŋ gërëgako? ³² Awa në eyow ex amëd aŋ, ado anëka dëŋ ħatëguk, and kën şapër ala kala gand ed ko faß do ene teß gabat. Bari, ame gi na gabat gayik gë Faba hi këmi. ³³ Mondako këmun felërand en cotaxën obetak ol gër ndam. Mbaŋ këŋun şopali gër ngwën ro. Barikan, kapinayin wëno xorën këŋun ngwën iŋ.»

End cale ind Yesu eŋ

17 Yesu ga yeyan ko mondako, xeŋa ko orën ol do ko şalend: «Faba, anëka ħatëguk amëd aŋ. Masinëlëbi bela ßën enjara end wëno Aşënix eŋ mëŋ këmëni ŵasinaxën wëno ßëte enjara endey eŋ. ² Wëj yël ke or gapak ol gër ala ar ex yo, mëni yëlayaxënënd wëno ßëte aniyand din aŋ d̄ek bëer yël këye ßën. ³ Xarak, aniyand din aŋ ex

enang mëne enimin, wëj gabat ex Kaxanu do ßëte enang ed wëno Yesu Kërisët, ar laŵëneliw këyëbi an. ⁴ Anëka ŵasin këmëni enjara endey eŋ bela ßën gër ebar ro, ga ħa-ta këme ako er yëlëgu baye me di in. ⁵ Awa gërëgako, Faba, wëj dëŋ, masinëlëbi enjara endam end lëkaya bame and hi baxe në erebat d̄amana ex gixën ngwën eŋ. ⁶ Anangën nangën këmëni oŵac orey ol bela bëer yatan këye gër ngwën ro ßën. Wëj xwën babi, wëno yël këye, do ßën xwëta këni eyeyan edey el gër oŵëkw. ⁷ Gërëgako anëka anang nang këni mëne d̄ek bëer yël këye ßën gër ola orey xaniwëk. ⁸ Gayikwa afel fel këmëni eyeyan ed xwëtënan bay el, do enimin axana xana këni ga nang këni mëne gër ndey xaniw këme, do aħa ŵa këni mëne wëj dëŋ laŵënëgu ke. ⁹ Bën bëer yël këye ßën këmëni şalenënd gayik wëj xwën këbi. Amëni calenënd na bëer gër ngwën ßën d̄ek. ¹⁰ Er xwën këme yo wëj xwënëk do er xwënëk yo wëno xwënëk. Gër ndeßën şanayak enjara endam eŋ. ¹¹ Bën kë ßayi gër ngwën, wëno ame ßayi na ga këme ßakalind ako gër ndey. Faba, wëj Aŵënëk an, kaxalëbi gë oŵac orey ol, oŵac or yël këye olo eni gixën arabat ang hi ke ßiyi ak. ¹² And hi bame gë ßën gër ngwën aŋ, anëkona bamëni nëkonand gë oŵac orey ol, oŵac or yël këye olo. Axaxa xaxa këmëni, do gabatak amo tak ex na ang ax gi ex na ar ebax ex nemi an, ex ŋataxën er rek Oñëgw Omënëk in. ¹³ Awa gogo Faba në eyeli eme, do mondako këme yeyanëlinde gër ngwën ro eni cotaxën d̄ek onënga ol. ¹⁴ Wëno afel fel këmëni eyeyan edey, do bëer gër ngwën ßën aşus şus këneßi gayik ani bo ex na bëer gër ngwën, ang wëno ak, ame gi ex na ar gër ngwën. ¹⁵ Faba, ami karand na eyëbi dëxët gër ngwën ro, barikan kaxalëbi këdi këbi wëna Aŷëŋëx an. ¹⁶ Ani bo ex na bëer gër ngwën, ang ßayik ame gi ex na wëno ßëte ar gër ngwën ro. ¹⁷ Kwënyalëbi gë d̄al in, gayikwa eyeyan edey el ex d̄al in. ¹⁸ Ang laŵënëgu këye gër ngwën ak, wëno ßëte mondako fo këmëni laŵënënd gër ngwën. ¹⁹ Do wëno, ayëlaya këme yëlayand wëno dëŋ në endeßën mëŋ këni yëlayaxën ßën ßëte gë d̄al in.

Ekaran ed bërēwāk el

²⁰ «Ax gi ex na bër sebēnan kēye bēn fo kēmēni šalenēnd. Faba, ašalen kēmēni šalenēnd bēte bër ke xwēta and kēnēbi sēfētan endam bēn, ²¹ eni gixēn bēn dek arabat ang hi ke arabat wēno gē wēj ak. Cosalenēbo eni gixēn arabat bēn bēte, eni maxēn bela bēn mēne wēj lawēnēgu ke gēr ngwēn ro. ²² Do wēno ayēl yēl kēmēni enjaran end yēl kēye eŋ, eni gixēn arabat ang hi ke biyi ak. ²³ Gilemi arabat wēno gē bēn, ang hi ke arabat wēj gē wēno ak, eni gixēn enimin arabat, eni nangēraxēn ngwēn iŋ dek mēne wēj lawēnēgu ke, do mēne ahan han kēyēbi ang han kēye ak. ²⁴ Faba er ŷandi ke, bër yēl kēye bēn eni gi bēte gēr ed kēme hi, eni wataxēn ang xēbēnēk enjaran endam ak, enjaran end yēl kēye da-mana ey dēdaxēn ngwēn eŋ gayik ahan han kēye. ²⁵ Faba, wēj ar šenene an, bër gēr ngwēn ro bēn ani nang ex na. Barikan, wēno anang nang kēmi do bër yēl kēye bēn anang nang kēni mēne wēj lawēnēgu ke. ²⁶ Anangēn nangēn kēmēni oŵac orey ol, do anangēn kēmēni nangēn bēte, eyēbi ŋanaxēn ang han kēye ak do wēno me gi gēr oŵēkw orebēn.»

End etēra ed Yesu eŋ

18 Yesu, ga hata ko na cale iŋ, xani kēni gē bēsēfan bērexēm bēn eni yexēn gēr epe-sa ed Kedēroŋ, gēr ed hi bax andēda and gēr ed bani lilēnd mēŋ gē bēsēfan bērexēm bēn. ² Yuda, ar ebax eŋo dēxw an, anang nang baxo andēda aŋo gayik Yesu gē bēsēfan bērexēm bēn laŋ bani yend fēn. ³ Ata Yuda lēngweliw kēbi enga end ocoroŋa do gē bēnēkōna eŋ eno tēraxēn Yesu ga lawēnēgu kēnēbi *bēšadaxan bēlēngw* bēn do gē *Ofariseŋ* ok. Bērēmar lēkayaw kēni benjeb, bējo oŋambo, do bējo bēte oŷēnga or emer. ⁴ Ga nang ko Yesu er ebax eŋo gihin, xacēra kēbi, do wēka kēbi: «Noŷo wa kēno šaland?» ⁵ Yaka kēno: «Yesu Ibēnasaret.» Re ko: «Wēno ex.» Ata Yuda, ar baŋo lēxwēnd an, xwēša kēni gē bēn. ⁶ And re ko Yesu: «Wēno ex.» anacēta nacēta kēni, do wēcēra kēni rebe-rebe gēr ebar. ⁷ Wēka kēbi gašēxe: «Noŷo kēno šaland?» Yaka kēni: «Yesu Ibēnasaret.» ⁸ Re ko bēte Yesu: «Ga re kēme

wēno ex. Awa angēmēne wēno kēne šaland, tebinēbi bējo eni ye.» ⁹ Mondako hata bax er fel babi Yesu in: «Gēr bër yēl kēye, gabatak amo tak ex na.»

¹⁰ Simoŋ Piyer, mēŋ ar gē duxuma an, regēgu ko, do saŵ ko baŋ anēf and liŵ and xadēp ir *ašadaxan alēngw* aŋ. Xadēp ijo, Malēkos bano ŵacēnd. ¹¹ Ata Yesu re kēŋo Piyer: «Mašēl fa duxuma in gēr acēmar. Akalama and yēl ke Faba aŋ, ame ceb na nde †?»

End Yesu gēr iciŵ ind An isošan eŋ

¹² Ata enga end ocoroŋa eŋ, gē emun endebēn eŋ, do gē bēnēkōna bër sana banēbi Bēšēwif bēn sēra kēno Yesu do xap kēno gēr otaxan. ¹³ Wēla kēno pere gēr iciŵ ind An isošan gayik aŷaraŵēn ar Kayif hi baxo, *ašadaxan alēngw* ar aniy aŋo an. ¹⁴ Ata Kayif ijo re bax mēne abat fecā bax exo ecēs gē eni cēs dek enēŋ end Bēšēwif eŋ.

End eyaxēta ed Yesu eŋ

¹⁵ Simoŋ Piyer gē asēfan ašēxe an ako dēŋ sēfa banēbi bër sēra baŋo Yesu bēn. Asēfan aŋo, anangēr nangēr bani gē *ašadaxan alēngw* an. Ata sēfa kēŋo Yesu xali gēr yangana irexēm. ¹⁶ Barikan Piyer mēŋ bayi ko fac, ler gēr ebēt. Asēfan ašēxe an, ar nangēr bani gē *ašadaxan alēngw* an, šan ko, yeyandēra kēni gē endēnaŵ end hi bax anēkōna ar ebēt eŋ, do lēnēgu kēŋo teb Piyer. ¹⁷ Ata endēnaŵ end hi bax anēkōna ar ebēt eŋ wēka kēŋo Piyer: «Ax gi ex na nde wēj bēte asēfan ar ala aŋo hi kēy?» Yaka kēŋo: «Ame gi ex na de asēfan arexēm.» ¹⁸ Awa okaŋēp ok do gē bēnēkōna bēn xodux fētēn bani do bani yesand gayik ayem bax yemēnd. Ata Piyer šoma kēbi gēr oyesa.

End Yesu gēr iciŵ ind ašadaxan alēngw eŋ

¹⁹ Na gēr ed hi bani, An isošan, *ašadaxan alēngw* an kēŋo wēkarand Yesu end bēsēfan bērexēm do gē end osēyali orexēm eŋ. ²⁰ Yesu yaka kēŋo: «Wēno cēŋ kerēt kēmēni felērand bela bēn. Din ga kēme sēyalirand wa gēr bacīŵ bacaleya do gēr Aciŵ and Kaxanu, ed kēni barērēnd dek Bēšēwif el, do econēšon ame di ex na.» ²¹ «Nē end ineŵa kēye wēkaraxēnēnd?

† End toro ind ko soro eŋ baxo yeyanēnd mondako.

Mëkaralëbi bër baxe baxëtënd bën, anang nang këni bënd bame yeyanënd beŋ.» ²² Ga yeyan ko mondako, anëkona abat, gër bër ebax na bën, şên këŋo Yesu, do re ko: «Ba mondako nde këyo yakand *aşadaxan alëngw* an?»

²³ Ata re ko Yesu: «Angëmëne ame yeyan ex na şenene, deyal mondake lif këme. Barikan, angëmëne şenene yaka këme, ine këye xëmaxënënd?» ²⁴ Ga faŷ ko na An isoşan emëkara ed Yesu el, fel këbi eno mëla gër Kayif, *aşadaxan alëngw* ar niy ajo an.

²⁵ Amëd aŋo, gër oyesa baya baxo Simon Piyer, wëka këno: «Ax gi ex na nde wëj bête asëfan ar ala ajo hi këy?» Mëŋ ga ko yax, ko rend: «Ali, ame gi ex na de asëfan arexëm.» ²⁶ Xadëp ibat ir *aşadaxan alëngw*, ir hi bax nëng ibat gë ar sawën baŋo Piyer anëf an, wëka këŋo: «Ax gi ex na nde gë wëj watëgu këmun gër andëdä?» ²⁷ Piyer yax ko gaşëxe. Ata amëd aŋo dëŋ yata ko ecare el.

End Yesu gër eyang ed Pilat eŋ

²⁸ Ata ga wëd këno Yesu na gër iciw ind Kayif, wëla këno gër eyang ed *Pilat*, gofërener in. Gëbër fo baya bax ga hateli këno. Bari bën ani ŋat bana ŋëş gër yangana këdi këni buyarënya do ebi cëba ecemar ed Ofëna or Apexa el. ²⁹ Ata Pilat ga şanëgu ko ebi kaca, wëka këbi: «Në end amena and fe wëlxënëngu këno ala ajo?» ³⁰ Yaka këno: «Kido axo gi bana awendëran amo mëlawëdona gër ndey ro.»

³¹ Ata re ko Pilat: «Mëlxënëno eno kitix gë acariya andewën aŋ.» Yaka këno: «Biyi Bëşëwif bën abo ŋap ex na enëp ed ala do mo dāw el.» ³² Mondako bax ex ŋata er re baxo Yesu in end ang ko şës eŋ. ³³ Ata Pilat lil ko gër aciw and kiti, yëpa ko. Ga wëlanëgu këno Yesu, wëka këŋo: «Wëj nde ex emun end Bëşëwif eŋ?» ³⁴ Yesu yaka këŋo: «Er këye wëkand in, anjëlan andey dëŋ nde ex ba and bëşëxen nde ex?» ³⁵ Ata re ko Pilat: «Ba wëno Aşëwif nde eme? Bër enëng endey do gë *bëşadaxan bëlëngw* bën wëlaw ki de gër ndam ro. Ine wën këy?» ³⁶ Yaka ko Yesu: «Owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro. Kido or gër ebar ro hi bax, bëriyenin bëram bën awer wer doni këdi këne lëxw Bëşëwif bën gër bëlëngw bërebën. Bari, owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro.»

³⁷ Ata re ko Pilat: «Awa wëj emun nde ey?» Ya-

ka ko Yesu: «Go dëŋ ex, emun hi këme. Në eŋo yowaxënëgu këme gër ebar ro, rëw këne me deyaxën däl in. Ar ex ar däl an, abaxët ko baxët er këme reyand in.» ³⁸ Ata wëka këŋo Pilat: «Ine ex ngwa däl in?» Ga yeyan ko mondako, şan ko gaşëxe gër ed hi bani Bëşëwif do fel këbi: «Wëno amena and këmo nëpaxën ala ajo ame wat ex na. ³⁹ Awa gayikako wën rëpënëk mo tebët andepëra amat Ofëna or Apexa kala, aŋandi nde yandi këŋun mo tebët emun end Bëşëwif eŋ?» ⁴⁰ Ata gaşëxe, xëy këni şor: «Ali këreyëŋo tebët na mën! Tebëtëlo Barabas.» Xarak, Barabas ijo arek axeŷax ebaxo.

End enëp ed Yesu eŋ

19 Ata *Pilat* sebën këbi ocoroda ok, wëla këno Yesu eno cewërax. ² Ga xën këni ekamote ed odëmbën, şëxw këno, şud këno bête ocud ombarax. ³ Ata ŋëş bano sëkand eni de: «Aşëma këmi şëmand wëj emun end Bëşëwif eŋ?» Ata eno cën yac. ⁴ Pilat şan ko gaşëxe, fel këbi Bëşëwif bën: «Awa në enëcëtelemo en nangaxën mëne amena and këmo nëpaxën ame wat ex na.» ⁵ Ata nëcët këno Yesu, gë ekamote ed odëmbën el, do gë ocud ombarax eŋ. Pilat re ko: «Nëkoyino ngwa ala an.» ⁶ And wat këno aŋ, *bëşadaxan bëlëngw* do gë bënëkona bër Aciw and Kaxanu bën, xëy këni şor: «Pikalalo, Pikalalo!» Yaka këbi Pilat: «Medino eno pikax gë andewën dëŋ, wëno cëŋ amena and këmo lawxën amo watali ex na.» ⁷ Yaka këno Bëşëwif bën: «Biyi acariya şot këmi na, do acariya aŋo ga rek ar këŋo şir yo Kaxanu, ar edāw exo. Awa ajo, ga ko rend ako mëne Aşëniw ar Kaxanu hi ko në ecir eŋo Kaxanu.» ⁸ And wël ko Pilat eyeyan elo aŋ yëdara ko kaş-kaş. ⁹ Ga lil ko gër aciw and kiti, wëka këŋo Yesu: «Wëj feye wa xaniw këy?» Barikan, Yesu xor ko. ¹⁰ Re ko bête Pilat: «Ba wëno nde këye xoranënd? Ay nang ex na nde mëne aşot şot këme or gapak or mi tebët, bête aşot şot këme or gapak mi pika?» ¹¹ Yesu yaka këŋo: «Yoweŷ aye koran dona kido ax gi ex na orën ol yël ki or gapak ol. Mëŋ ex, ar lëxw ke gër ndey an wëndërak nëmëc.» ¹² Ata elod amëd aŋo baxo şaland Pilat ang ko ri eŋo tebëtaxën ak. Barikan, Bëşëwif bën xemëna këni xëyënd: «Angëmëne asebet sebët këyo

yo, ay gi ex na lawo ir *Sesar*. Gayikako ar kē re yo emun hi ko, arangoŷëra and *Sesar* ex.»

¹³ Ga wël ko Pilat eyeyan elo, nēcēt kēŋo Yesu do ŷëpa ko gēr aciŵ and kiti, gēr ed bani ŵacënd gē eyeyan ed Bēšëwif el: «Gabata», mēne ngēŋ «Gēr oxaŷ ofēsëpēs». ¹⁴ Yatijo bax ex űana genëka Ofëna or Apexa ol. Eñan eŋ keŋ gēr gaf hi bax. Ata Pilat ga nēkona gand Bēšëwif re ko: «Nēkoyino wa emun endewën eŋ!» ¹⁵ Ata bën yaka kēno űor: «Ar eðaŵ ex! Ar eðaŵ ex! Pikalo!» Re ko Pilat: «Yama emun endewën eŋ nde mo pika?» Yakaw kēni bēšadaxan bëlëngw bën: «Biyi cēŋ emun endebi eŋ, *Sesar* gabat ex!» ¹⁶ Pilat seb kēŋo Yesu gēr otaxan od ocoroða, bën ŵëla kēno eno pikax.

End epika ed Yesu eŋ

¹⁷ Ata ocoroða ok kēno ŵëland Yesu eno pikax. Lëbin kēno mēŋ dēŋ kërëwa in, do ko űanënd angol aŋ ond gēr ed kēni ŵacënd «Golëgota», gē eyeyan ed Bēšëwif el, mēne ngēŋ «Itënd ind ang egor». ¹⁸ Fën fikax bano Yesu gēr kërëwa. Andamat fika banëbi mēŋ gē bërek bëxeŷax bëxi: ajo gand liŵ, ajo gand űame. ¹⁹ Ata *Pilat* re ko eni ñëgw nē ingomb-gomb: «Yesu Ibënasaret, emun end Bēšëwif eŋ». ²⁰ Bēšëwif bëranejëm bax fënënd oñëgw oko, gayikwa gēr ed fika bano Yesu gēr kërëwa ler gēr angol hi bax. Bëte oñëgw oko gē oyeyan osas ŷëgw bani: eyeyan ed Bēšëwif, gē *Lateŋ*, do gē *Gërek*. ²¹ Bēšadaxan bëlëngw bën fel kēno Pilat mēne kërëxo ñëgw na: «Emun end Bēšëwif eŋ». Barikan, exo ñëgw mēne ala ajo rek: «Wëno ex emun end Bēšëwif eŋ». ²² Ata Pilat yaka ko: «Er ŷëgw kēme in kē bayi.» ²³ And faŷ kēni ocoroða ok epika ed Yesu aŋ, ŵed kēni banjëm bandexëm baŋ do bar kēni obun onax do űetër kēni űoroda kala ebun. Ata bayëtak acud and gē osëf kēm, and baxo sëndand aŋ. ²⁴ Re kēni: «Kërene űes ex na. Dine bëñak, exo medaxën abat.» Mondako ħata bax Oñëgw Omënëk od rek: «Aűetër űetër kēni banjëm bandam baŋ, Bëñak ri kēni exo medaxën abat acud atëm andam aŋ †.»

Mondako ri bani ocoroða oko. ²⁵ Ata ler gēr kërëwa ir fikaxën bano Yesu, xwëšara bani nēm, do gē abinëm ar nēm. Na fo xwëša bani

bëte Mari alindaŵ ar Këlopas, do gē Mari Madëlen. ²⁶ Yesu ga wat kēŋo nēm ler gēr asëfan ar lëka baŋo, re ko: «Nëma, nēkodo asëñix!» ²⁷ Fel kēŋo bëte asëfan an: «Nëkodo norix!» Ata asëfan an kwël yatijo fo ŵëla kēŋo nēm ir Yesu gēr ndebën. ²⁸ Ga xucak eŋo, Yesu ga nang baxo anang mēne gërëgako, anëka xwëtëk bebër ebax exo di gēr ngwën ro bën, re ko, ang reya bax gana-gana fo Oñëgw Omënëk ak: «Men sel ke.» ²⁹ Ipeya ind gē ngoy iŋerëk hi baxëna ler na. Ga ŷëmb kēni er ñalu-ñalu, fiš kēni nē icët, do yënën kēno űëš gēr etëŷ exo yëmbëmba. ³⁰ And yëmbëmba ko ngoy iŋerëk aŋ, Yesu re ko: «Dodo ðek ħata kēme.» Ata ga bex ko, xoti ko. ³¹ Yatijo bax ŷanand genëka Ofëna or Apexa ol. Bēšëwif bën axey xey babi enëbi teb bēšësëk bën yaŋ gēr okërëwa gē *akey and eteyëta* eŋ, ga bani fëbënd akey aŋo. Ga ŵëka kēno Pilat exo ma ebi pel ocoroða ok, eni gëbëra bëngonëŋ bër fika banëbi bēŋ do eni pedali beman beŋ. ³² Ata ocoroða ok hëb kēni bëngonëŋ bënd aŷanar ar fikali bano bēŋ, hëb kēni bëte bënd axinëm bēŋ. ³³ And bakan kēno Yesu aŋ, sëk kēni mēne anëka űës ko, ata ani gëb ex na bëngonëŋ bēŋ. ³⁴ Barikan, űoroda ibat ŵed ko ñat ecori eŋ, xwëš kēŋo Yesu gēr ambëb. Ata űanëk men gē oűat. ³⁵ Ar watëk mongwat beŋo reyak do osede orexëm ol ðal ex. Mēŋ anang nang ko mēne ðal reya ko. En maxën wën bëte. ³⁶ Mondako ebax eŋo ex űataxën Oñëgw Omënëk od rek: «Acapar andexëm gamatak ax gëbi na.» ³⁷ Nē ešëxe Oñëgw Omënëk ok are rek bëte: «Awat kēno watëd ar sënga bano gēr ambëb an.»

End emëxwëta ed Yesu eŋ

³⁸ Ata Yosef Ibarimate, asëfan ar beŋ hi bax ar Yesu ga babi yëdand bëlëngw bër Bēšëwif bën. Yesu, ga xoti ko, Yosef ye ko gēr *Pilat* do ŵëkax kēŋo eŋo tebën eman eŋ exo pedali. Ata Pilat sebën kēŋo. Awa ga bakaw ko gēr ed fika bano Yesu, fedali ko eman eŋ. ³⁹ Ata Nikodem, ar ye bax amat gëmëd gēr Yesu eŋo mëkara an, yow ko bëte do ŵëlaliliw ko nē okilo ofëxw osas ogu ond bar bani gē *mir* do gē alowe. ⁴⁰ Bën bëxi fedali bax eman end Yesu eŋ, nëmëra kēno ogu onëngax oŋo do űerira kēŋo gē bënjëm, ang rëp bax gēr Bēšëwif emëxwë-

† 19.24 *Calemoñëw* 22.19

tan ed ašesək ak. ⁴¹ Ata gër ed fika bano Yesu, andeďa bax na do gër andeďa aŋo, hi bax ŷeg ir elod ašesək ano mēxwētaxēn bana. ⁴² Gër ŷeg ijo wēxēta bano Yesu gayik anēka bax ŷanand akey and eteyēta and Bēšewif aŋ.

End ekani ed gër ecēs eŋ

20 Yatir akey aŋanar and loxo, mēď-mēď fo ƒayi bax ga fēďa ko Mari Madēlen gër ŷeg. Wat ko mēne angaŷ and wedixēn bani lilaya ir ŷeg aŋ awedita weditak. ² Hēr ko gër ed hi bani Simoŋ Piyer gē asēfan ar lēka ƒaŋo Yesu an, fel kēbi: «Anēka nēcēt kēno Axwēn an gër ŷeg do ƒiyi ane nang exe na ba feye rēfali kēno.» ³ Ata Piyer, gē asēfan ašēxe an, ŷan kēni eni ye gër ŷeg, ⁴ bēn tak bēxi bax hērēnd. Ata asēfan ajo, ga ŷand kēŋo Piyer, ħatēt ko gër ŷeg. ⁵ Ga yēkwa ko lēf, wat ko gër ebar ebun ed bēnjēm el, ƒari axo dīl ex na. ⁶ Ata ħatēgu ko Simoŋ Piyer, mēŋ ar ƒaŋo sēfēgund an. Lil ko ƒoxay gër ŷeg, wat ko lēf ebun ed bēnjēm el. ⁷ Wat ko ƒēte anjēm and fēlaxēn bani gaf ir Yesu aŋ do gē bēnjēm bēŋ. Anjēm aŋo momopa bax bebēt išēxe, ax gi bana ŷode-ŷode. ⁸ Ata asēfan ar ħatēt bax gër ŷeg an, lil ko ƒēte. Ga wat ko, aŋo fo wā ko. ⁹ Xali amēd aŋo abi pēni bana pere Oñēgw Omēnēk od rek mēne Yesu axani ebax exo kani gër ecēs ok. ¹⁰ Ata ƒesēfan bēxi ƒējo wāŷi kēni.

End Yesu do gē Mari Madēlen eŋ

¹¹ Barikan, Mari Madēlen ga ƒayi ko fac ler gër ŷeg, ko sesēnd. Kwēl gē otes ok fo, rēngw ko, do yēkwa ko lēf gër ŷeg. ¹² Ata wat kēbi omeleka oki gē ƒanjēm ƒapešax ga ŷēpa kēni gër ed xwēt bani eman end Yesu eŋ: ibat gër ed bax gaf, ijo gër ed bax osapar. ¹³ Na wēka kēno: «Wēj, ineŷa kēy sesaxēnēnd?» Yaka kēbi: «Anēka wēgēt kēno Axwēn aram an do ame nang ex na ba feye rēfali kēno.» ¹⁴ Ga ko yeyan mondako, nēkona ko gand epoy, ata wat kēŋo ala mo kwēša. Bari axo nang bana mēne Yesu ex. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Wēj, ineŷa kēy sesaxēnēnd? Noŷo wa kēyo ŷaland?» Mari Madēlen, ga yēla ko mēne axwēn andeďa an ex, re ko: «Awēl nde, angēmēne wēj rēfali kēŋo, pelēle ba fe xwēt kēyo mēŋ kēmo xana.» ¹⁶ Aŋo re ko Yesu: «Mari!» Ata ga ŷena ko, yaka

ko: «Rabuni!» Gē eyeyan ed Bēšewif el (Asēyali aram). ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Kēreye dēkēra na de, ame ƒaka ex na pere gër Faba. Barikan, yel eyēfi pelēx ƒēmaŷe ƒēndam bēŋ mēne nē ebaka me yaŋ gër Faba, ar ex Faba irewēn ƒēte. Nē ebaka me gër Kaxanu ir xwēn ke, ar ex Kaxanu ir xwēn kēŋun.» ¹⁸ Ata Mari Madēlen ye ko efi nangēnēx ƒesēfan bēn mēne Axwēn an ŷanayaxēnēgu kēŋo. Ata ħateli ko dek ƒend felēgu kēŋo ƒeŋ.

End Yesu do gē ƒesēfan ƒērexēm eŋ

¹⁹ Kwēl yatir akey aŋanar aŋo fo, genēka, ƒesēfan bēn abarēr ƒarēr bani nē aciŷ do fērara kēni dek owēt oŋ, ga banēfi yēdand ƒēlēngw ƒēr Bēšewif bēn. Ata na ŷanayaxēn kēbi Yesu, xwēša ko mērēxand do fel kēbi: «Obetak ol gil ex gē wēn!» ²⁰ And yeyaneli kēbi mondako aŋ, wāšindēra kēbi ƒambēnut ƒaŋ gër otaxan do gër ambēƒ. Ata ƒesēfan bēn nēngandēra kēbi ga wat kēno Axwēn an. ²¹ Yesu fel kēbi gašēxe: «Obetak ol gil ex mērēxand irewēn! Ang laŷwēnēgu ke Faba ak, wēno ƒēte mondako fo kēmūn laŷwēnēnd.» ²² Ga ħata ko eyeyan elo, ħēm kēbi, do re ko: Dilēlexo Angoc Amēnēk aŋ gër oŷēkw orewēn. ²³ Bēr kēnēfi seban ƒeñēŋēnax bēn, Kaxanu aseban kēbi seban do ƒēr kēnēfi fenan bēn, Kaxanu afenan kēbi fenan.

End Yesu do gē Toma eŋ

²⁴ Ang ebani ƒesēfan bēn epēxw gē bēxi ak, Toma, ar nēngwēt ƒaŋo Didim an, axo gi bana yatir ŷanaŷaxēn ƒabi Yesu. ²⁵ Bēsēfan ƒēšan-ďaŷ fel kēno mēne Axwēn an ašanaŷaxēn ŷanayaxēn kēbi yatir ƒayik axo gi bana. Ata yaka kēbi: «Wēno angēmēne ame wat ex na gër otaxan odexēm ƒambēnut ƒand sembaŷēn ƒaŋo opēŷet ƒaŋ, angēmēne ame ŋēmba ex na ƒēte ambēƒ and sēnga bani aŋ, din ame ma na.» ²⁶ Ga xucak ƒakey ƒanjongēbatas, fedēr kēni gašēxe ƒesēfan bēn gēr iciŷ, yatijo Toma na baxo. Owēt oŋ dek fērara bani; ata ga ŷanaŷaxēn kēbi Yesu, xwēša ko mērēxand, do re ko: «Gil ex obetak ol mērēxand irewēn!» ²⁷ Ata fel kēŋo Toma: «Tēkaliw tan ebasa edey el ro, do nēkoď otaxan odam ok. Tēkaliw ataxan andey aŋ, ŋēmbal ƒēte ambēƒ andam aŋ.

Ande këni gil ar gë ekwëta, kërey gi na ar gë oŋëpëgënan!» ²⁸ Ata Toma yaka këŋo: «Wëj ex Axwën aram an! Wëj ex Kaxanu ir xwën ke in.» ²⁹ Na re ko Yesu: «Ga wat këye nde xwëtaxën këye? Nëngandërayindëlebi bër xwëta ke watërëxe bën.»

³⁰ Yesu ari ri ko bête ogës od bësëfan bërëxëm becarax becëxe bendanjëm, bend ani ñëgw ex na gër akayëta aŋo ro. ³¹ Bebër yëgw këni bën, aÿëgw yëgw këni en maxën mëne Yesu ex Afexën an, Asëñiŵ ar Kaxanu an. Do gë ekwëta elo, en cotaxën aniyana aŋ gër oŵac orexëm.

End gër anjer and Tiberiyad eŋ

21 Ga xucak eŋo, Yesu şanaxën këbi bête bësëfan bën. Gër bëŋa ir anjer and Tiberiyad şanaxën babi mondako. ² Er barër bani: Simoŋ Piyer, gë Toma, ar nëngwët bano Didim an, gë Natanayel İbëkana ir gër ebar ed *Galile*, gë bosëñiŵ bor Sebede do gë bësëfan bëxi bësëxe. ³ Ata na, re ko Simoŋ Piyer: «Wëno gër edapëran këme ye doru.» Yaka këno boşandaŵ: «Asëf këmi sëf, biyi bête.» Ga ħat këni gër anjer, fëra këni polo në ikuluŋ do lapëra këni wec. Bari yoweÿ ano tëra ex na. ⁴ Gëbër, Yesu ħatëgu ko gër bëŋa na gër ed hi bani, bari bësëfan bën ani nang bana mëne Yesu ex. ⁵ Ata Yesu wëka këbi: «Obaş oram, oxan nde sëra kënëbi na?» Yaka këno: «Ali.» ⁶ Ata fel këbi: «Awa dāpin ebën el gand liŵ ir ikuluŋ ata kën wat.» And lap këni aŋ sëkwān këni ecëpët el ga fëxw këni oxan ol. ⁷ Ata asëfan ar baŋo Yesu mbaŋ aŋ fel këŋo Piyer: «Xey Axwën an ex de!» Sam ga wël ko na Simoŋ Piyer mëne Axwën an ex, şudā ko acud andexëm aŋ gayik tēb gë eman eŋ fo bayi baxo, do lapaya ko na gër anjer. ⁸ Bësëfan bësandaŵ xasëgu këni gë ikuluŋ iŋ ga lasëgu këni ebën el pëxw gë oxan ol, ani ŋawëta bana bon ebar el. ⁹ Ga şëpëta këni ekeg gër ebar, sëk këni angwara and oxan do gë bamburu. ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Mëlawënëbi ro mar oxan or sëraw kënëbi ol.» ¹¹ Simoŋ Piyer şëpëtëgu ko ebën el gë bongān keme gë ofëxw oco gë osas. Ado ga sëra banëbi oxan ol go, ebën el ax ŋesi bana. ¹² Ata Yesu ŵac këbi: «Yowën en yambëra.» Asëfan gabatak ax yëxw bana eŋo mëka: «Noÿo wa hi këy?» Gayikwa anang nang bano mëne Axwën

an ex. ¹³ Ga sëka ko Yesu gër angwara, ŵed ko mburu iŋ do şetëra këbi. Mondako fo şetëra babi oxan ol. ¹⁴ Yesu, atasën babi şanaxënënd bësëfan bërëxëm bën elod ga xani ko gër ecës.

End ofelar or Yesu gë Piyer eŋ

¹⁵ Ga faÿ këni eyambëran el, Yesu wëka këŋo Simoŋ Piyer: «Simoŋ, asëñiŵ ar Şaŋ, aħan nde ħan këye nëmëc ang ħan këne boşandax ak?» Yaka ko: «Iyo Axwën, aye nang këy mëne aħan aħan këmi.» Ata re ko: «Awa kadācindëbi opeÿ odam ok.» ¹⁶ Wëka këŋo akinëm: «Simoŋ, asëñiŵ ar Şaŋ, aħan nde ħan këye?» Yaka ko: «Iyo Axwën, aye nang këy mëne aħan nde ħan këmi.» Fel këŋo: «Awa dëkayayindëbi opeÿ odam ok.» ¹⁷ Wëka këŋo atasën: «Simoŋ, asëñiŵ ar Şaŋ, aħan nde ħan këye?» Ata aŋo, şamina ko Piyer në end ine wëkaxën këŋo atasën. Yaka ko: «Axwën, wëj beÿ dek nang këy. Anang nang këy mëne aħan ħan këmi.» Yesu re bête ko: «Awa kadācindëbi opeÿ odam ok.» ¹⁸ «Dal in këmi felënd, and bayi bay şambenjar aŋ, gë andey bay şudārand, gë andey bay xapand enar eŋ gër edum, do gë andey bay yend gër ed yandi ki yo. Barikan, and këy xar aŋ, onëxar oŋ këy yana ey yënënd exi kapaxën ašëxe enar eŋ, do exi mëla gër ed bayi axi ħandi na.» ¹⁹ Ata Yesu mondako nangën baŋo Piyer ang ko şës ak ex canaxën enjaran end Kaxanu eŋ. Ata ga ħata ko fel këŋo bête: «Wëj tēfëguye!» ²⁰ Piyer ga nëkōna ko, wat këŋo asëfan ar lëka baŋo Yesu an ga këbi sëfa. Asëfan ajo xaya bax gër emëkw ed Yesu and bani yambërand, do wëka baŋo ba noÿo ex ar këŋo lëxw an? ²¹ Piyer ga wat këŋo ga këbi sëfa, wëka këŋo Yesu: «Do ajo cëŋ Axwën, ine këŋo hi?» ²² Yaka këŋo Yesu: «Angëmëne aÿandi yandi ke exo bayi abëngw xali me bakaw, wëj ine bal ki?» ²³ Wëj cëŋ, tēfëguye.» Ata elod yatijo wëli bax gër bëmaÿe mëne asëfan ajo din axo cës na. Enimin, Yesu aŋo pel bana de mëne axo cës na. Er re baxo: «Ga yandi yandi ke exo bayi abëngw xali me bakaw wëj ine bal ki?» ²⁴ Asëfan ajo reyak osede olo, do mëŋ fo yëgwëk beŋo dek. Do biyi anang nang këmi mëne er reya ko in dāal ex. ²⁵ Yesu ari ri ko bête bebëranjëm. Kido eni ñëgwëdo dek gë betil

ak, ame yëla ex na axëñ xëñ dox gër ngwën ro
okayëta od yëgw doni ok.

Bandixa

Lilaya in

Akayëta and Bandixa band oparëxanda aŋ ex akinëm and ÿëgw ko Luk aŋ. Endey Yesu end ÿana baxo gër akayëta añanar andexëm eŋ fakët ko. Akayëta aŋo këbo nangënend ang ÿanak Amara and Yesu ak, yatir ofëna or Peŋëtekot, gër angol and Yerusalem. Bëte mondake Amara aŋ yodëk gër ebar ed Samari, xali gër owar ošëxe. Akayëta and oparëxanda aŋo kë sëyalind mondake ko riyenind Kaxanu gë bela bër ÿëmëk gë Angoc Amënëk bën. Angoc Amënëk aŋ këŋo yëlënd ar ÿëmëk gë mënŋ an, ekapina ed gër epemëra ed Atëfëtan el, gë ekemëna ed gër toro ind gër andiyen and Axwën Yesu Kërisët el. Er ex gër akayëta in:

End eñana ed Amara and Yesu gër Yerusalem eŋ: 1.1–8.3.

End Amara and Yesu gër ebar ed Samari eŋ: 8.4–9.31.

End Amara and Yesu gër benëng becëxe eŋ: 9.32–15.35.

End Amara and Yesu xali gër Rom eŋ: 15.36–28.31.

Lilaya in

1 Tewofil, gër akayëta añanar andam sëfëtan këmi dek bebër ÿana baxo ko rind Yesu bën, do ang babi sëyalirand bela ak, ² xali yatir baka ko gër Kaxanu, yaŋ gër orën. Barikan ðamana exo yexën afelëra felëra babi gë panga ind Angoc Amënëk iŋ, oparëxanda od yata këbi ok. ³ And soro ko do šës ko aŋ, gër ogës odebën šanaya baxo bakëlëbëd bandanjëm. Eno wat abëngw šanaya baxo mondako ebi pënixën mënë mënŋ dënŋ ex. Do në bakey ofëxw onax felëra babi bend owun or Kaxanu beŋ. ⁴ Ata na gër ed xeta bano, fel këbi këreni ŋawëta na angol and Yerusalem aŋ, barikan eni cëni er beya baxo Faba Kaxanu ayël këbi yël in. ⁵ Ax gi ex na nde *Şaŋ Batis*, gër men babi buyind bela bën? Barikan Kaxanu, gë bakey band kë yowënd baŋo abuyi këŋun buyi gë Angoc Amënëk aŋ.

End omakan ond gër orën eŋ

⁶ Gër ed xeta bano na, wëka këno: «Axwën, gërëgako nde këy xanin owun or gër ebar ed Isërayel ol?» ⁷ Yaka këbi: «Faba gabat kë

sanand gë gapak orexëm ol bamëd baŋ do nand këŋo hatan exo di er ÿandi këŋo in, ax gi ex na wën kë nang. ⁸ Barikan wën, panga kën šot na, and ko fedaw Angoc Amënëk gër ola orewën aŋ. Ata en gi otede odam ok gër Yerusalem, gër dek ebar ed *Yude* el, gër ebar ed *Samari*, do xali gër ed sëlëk ngwën.» ⁹ And hata ko eyeyan elo aŋ, ÿana ko ko šëgënd end orën eŋ xali šiliparax ko gër baŋar. ¹⁰ Bën ga xeŋan këbi end orën eŋ, wat kënëbi bërëxadët bela bëxi gë banjëm bapeşax ga xwëša këni ler gër ndebën. Ata re ko abat: ¹¹ «Wën Bëgalile bëjo, ineŋa xeŋa kën laŋ ako orën ol? Yesu ir wat këno ga këŋo wëla Kaxanu end orën eŋ, ang wat këno ga ko šëg ak ko bakaw.»

End abëteli ar Yuda eŋ

¹² Ga xucak eŋo, oparëxanda ok xani këni na gër etënd ed gë bañarëka, këni bakand gër Yerusalem. Në *apakan* amat fo bax gër ed hi bani, ani ŋawëta bana angol aŋ. ¹³ Ga lil këni gër angol, barër këni gër aciŋ and yaŋ, gër ed wër babi epedër. Er ebani: Piyer, gë Şaŋ, gë Şak, gë Andëre; gë Filip, gë Toma, gë Barëtelemi, gë Maco, gë Şak, asëniŋ ar Alëfe, gë

Simon, aŵer an, do gë Yud, asëniŵ ar Šak.¹⁴ Bën dek xet babi eni kemëna cale in gë bëmaŷe bëtoxari bëŋ, gë Mari, nëm ir Yesu, do gë bobinëm bor Yesu.¹⁵ Ang bani barërënd bakey baŋo ak, er hi bani në bela keme gë alapem. Ata Piyer ga xani ko mërëxand ir bëmaŷe, re ko: ¹⁶ «Bëmaŷe, ax gi ex na nde aŷata bax ex ŋata Oŋëgw Omënëk od rek mēne gë Angoc Amënëk aŋ reya baxo *Dafid*, emun eŋ, mēne Yuda ebax ebi dëngweli bër këŋo sēra Yesu bën.¹⁷ Yuda, ar enga endebi hi baxo do andiyen amat bar bane.¹⁸ Axana xana baxo kodī ir fanaxën baŋo Yesu gër ecēs in. Gë akanji and osëmbak aŋo yëcaxën ko ošënga or gër ed wëc ko acëloŷ-šëloŷ do wëlëfëtak dek oxul orexëm ol.»¹⁹ Ga wëlik endey eŋo dek Yerusalem in wacaxën këni ošënga olo gë eyeyan ed Bëšëwif el: «Xakelëdama» mēne ngëŋ ošënga or gë ošat.

²⁰ Barikan aŷëgw ŷëgw këni gër akayëta and Calemoŋëw:

«Cenëkëlex iciŵ indexëm in,
Ala kërex dëg na! Do:

Bëtëlexo ašëxen andiyen andexëm aŋ †!»

²¹ Awa ar kë bëteli andiyen andexëm an, tananëŋone gër bër laŋëtara këbo nand bane yexërande gë Axwën Yesu na,²² elod ga buyi këŋo *Šaŋ Batis* xali yatir šëg ko end orën eŋ. Gilexo bëte sede ir watëk ang biyi ak ang xani ko Yesu gër ecēs ak.

²³ Ata sana kënëbi bëxi: Yosef ir bano wacënd Barësabas do nëngwët bano Yusëtos do gë Macas.²⁴ Ata ga xeta kënëbi, šale këni mondako: «Axwën, wëj ar nangëk er ex gër oŵëkw or bela dek an, masinëlëbo ar yata këyo an gër bëmaŷe bëki bëŋo.²⁵ Comalebo gër andiyen and laŵën këyëbo mi din aŋo do gër ofarëxanda. Bëtëlexo gër amëd and seŋ ko Yuda do ye ko gër ed sana ko.»²⁶ Na ga ri këni bëñak, ind fit bani in wëd ko Macas. Ata oparëxanda ok, ang bayi bani epëxw gabat ak, baša këno Macas gër enga endebën.

End Angoc Amënëk eŋ

2 Yatir Ofëna or *Peŋëtekot*, bësëfan bër Yesu bën barër këni dek në er eŋat.² Ata na bërëxadët, wëliwëk angëbër gër orën do kë rëmëgund ang ekoc etëm fo xali lilëk dëñ gër

† 1.20 Calemoŋëw 69.26

aciŵ, gër ed ŷëpara bani.³ Šanaŷarak bebër ang okodux, šapërërak, do lapandëra këbi ala kala ang ebani ak.⁴ ŷëmëra këni bën dek gë Angoc Amënëk aŋ do këni yeyanënd oyeyan ošëxe ang babi hëbëtënd Angoc ak.⁵ Xarak, na gër Yerusalem yowëraw bani Bëšëwif bër šenene ga xaniraw bani gër dek benëng becëxe bend ex dila gër orën, lëgëra këni gër Yerusalem.⁶ And wël këni angëbër aŋo aŋ, wara këni bura-bura gër ed hi bani od Yesu. Ga hat këni, wëlandëra këbi ga kënëbi wël ala kala eyeyan ed yeri ko el.⁷ Ga šarandëra këbi na xali xurik, këni wëkarënd: «Oko ax gi ex na nde bën dek Bëgalile fo exëni?»⁸ Mondake cëŋ kënëbe wël nde ala kala eyeyan ed yeri ko el?⁹ Ax gi ex na nde biyi er hi këne: Bëparët, Bëmedi, Bëhelamit, bër lëgëk gër ebar ed Mesopotami, bër gër ed *Yude*, Bëkapados, Bëpoŋ, bër gër ebar ed Asi?¹⁰ Ax gi ex na nde ro fo exëni bëte bër gër: Fëriši, Paŋëfli, Mišëra, bër gër ebar ed Libi gand Siren fëco? Ax gi ex na nde ro exëni bëte: Bëšëwif, *Bërom*,¹¹ Bëšëwif, bëšalek, Bëkëret do gë Bënaire në ewëlen bene de ala kala gër eyeyan ed yeri ko el ga këni sëfët becaraxik bend Kaxanu bëŋ.»¹² Mbaŋ wëlandëra babi ga kënëbi nëkon do bani wëkarënd: «Ine ex ngwa endey eŋo?»¹³ Barikan bërëmar, ga kënëbi lëš këni rend: «Wëni, bëjo bër wëdëk ngoy ex!»

End epemëra ed Piyer eŋ

¹⁴ Ata Piyer gë bošandaŵ, epëxw gë abat bën, xani këni do xwëša këni. Re ko Piyer: «Wën Bëyude bën do gë wën dek bër yowërawëk gër Yerusalem ro bën, wëno këŋun nangën er ex in. Awa baxëtine de aye!¹⁵ Ang kën yëland ak, bela bëjo ani med ex na de ngoy, gëbër fo ga bayik wa.¹⁶ Barikan doro hatak er reya baxo gana-gana fo alaŵënel Yowel in mēne¹⁷ Kaxanu rek:

“Gër bakey bapelatar, aŷëmën këmëni ŷëmën gë Angoc andam aŋ bosëniŵ do gë bobiŵ borewën

eni yeyanaxënënd ang bëlaŵënel fo, ocambenjar odewën ok eni watënd bebër ŷapëk eni dind bën, do bëxarëk bërewën bën eni watënd odakeli.

Ocambenjar ok do gë odënaŵ odewën ok kë ŷana ex watënd gë odakeli bendam bëŋ.

Bëxarëk bërewën bën gë odakeli këni ýana eni watënd bëte.

¹⁸ Iyo gër bëriyenin bëram, bësošan bën, bakey baño, këmëni ýëmën gë Angoc andam aň,

do bën eni yeyandërand ang bëlaŵënel fo.

¹⁹ Becaraxik këme ri yaň gër orën Do gëd gër ebar, bananganëme, gë ošat, gë xodux do gë okwëcën. ²⁰ Ata eňan eň ex đob xali ex camëđan wur in, Do facaŵ in, ex bar ang ošat fo, đamana ex ŋataxënëgu akey and Axwën Kaxanu aň

Akey akëbëanaxik an, akey atëm an.

²¹ Ata ar këňo šalend yo Kaxanu gër oŵac or Axwën, afex ko fex."

²² «Wën Bëyisërayel, baxëtin end këme reyand eň, end Yesu Ibënasaret eň. Kaxanu laŵënëgu baño do paß gë mëň baxo rind bananganëme, becarax do gë bërëcaxik. Wën dëň anang nang kën eňo. ²³ Kaxanu, mëň ar kë nangënd beý đek đamana ex gixën an, faý ko gër emëkw ex kuca end Yesu eň mondako. Mëň sebën këňun do wën lëxw këno gër otaxan od bëwendëran bësëm xali laŵ këno mopika në osëx. ²⁴ Bari axani xani ko gër ecës, Kaxanu racët këňo gayik amënd bana eňo đëkaya panga ind ecës iň. ²⁵ Ax gi ex na nde Dafid bax rend:

"Laň bamo watënd Axwën Kaxanu an gër lëngw iram,

Gand liŵ iram hi ko këdi këme yëdara.

²⁶ Mëň fuňaraxën ke gër emëkw edam,

Do këme yeyandërand gë onënga fo.

Gër eman endam dëň aseyëta këme seyëta, gër eyar ed këme yarënd.

²⁷ Gayikwa gër wur ir bësësëk, ay tebëx na enjëŵ endam eň,

Aye tebëx na wëno Aŵënëk arey an me bër.

²⁸ Wëj ŵasin ke opëña od ke ŵëla gër aniyar ok,

Wëj ke yël onënga osëm ol and ke bare aň."

²⁹ «Wën bëmaýe, aýap ýapëk mun pel kerët end Dafid, axarëk arebi eň. And šës ko aň, ŵëxëta këno, do ýeg irexëm in gër ndëbi ro dëň bayik xali doro. ³⁰ Barikan ga hi baxo alaŵënel nangaxën baxo mëne Kaxanu yašarëk: "Arandëŵëra andexëm këňo yata na exo bëteli owun orexëm ol." ³¹ End Afexën eň

baxo reyand gana-gana fo mëne axani ko xani gër ecës, Kaxanu axo teb na eman endexëm eň ex bër gër wur ir bësësëk. ³² Yesu ijo, Kaxanu axanin xanin këňo gër ecës do biyi đek ex otede od wat këňo abëngw ok. ³³ Kaxanu bakali këňo gër liŵ irexëm yaň orën eňo ketënax gër owun orexëm, do yël këňo Angoc Amënëk aň. Ata Yesu ga xana këňo Angoc Amënëk aň yëlëgu këbo and beya bašo Sëm ak, ang kën watënd do kën wëlënd ak. ³⁴ Ax gi ex na nde Dafid elod axo cëg ex na end orën eň? Barikan mëň bax rend:

"Axwën Kaxanu fel këňo Axwën aram an, Nëpal gand liŵ iram,

³⁵ Xali mëni đat bërangoýëra andey bën eyëbi bëñaxën †."

³⁶ «Awa wën đek Bëyisërayel bën nangin aye mëne Yesu ijo, Kaxanu yata këňo do yël këňo or gapak or exo gixën Axwën do Afexën, xarak wën fika baño gër kërëwa.»

³⁷ Bër gër amëxwër bën ga wël këni eňo, lëk këbi gër oŵëkw. Ata ŵëka kënëbi Piyer do gë oparëxanda ocandaŵ ok: «Bëmaýe, ine këmi ri biyi?» ³⁸ Yaka këbi Piyer: «Nëngwëtin ola orewën ol do enun buyi, gaf gë gaf, gër oŵac or Yesu Kërisët eňun tebanaxën Kaxanu bame-na bandewën baň ata këno šot Angoc Amënëk aň. ³⁹ End ayël këňun yël Angoc Amënëk eň, Kaxanu abeya beya baňun wën bëte, gë obaš orewën ak, gë bela bër ex caw ak do gë đek bër këbi ŵacëraw Axwën Kaxanu ang këni ýëmb yo.» ⁴⁰ Ata Piyer, bendanjëm becëxe sënd babi ga ko reya end Yesu eň. Afel babi felënd gë obal osëm: «Tanayin en pex do en can gër enga end bësëmbak bër gë okey oko.» ⁴¹ Bër ŵa bax eyeyan ed Piyer bën buyi kënëbi. Er hi bani and yatijo aň fo në bela owëli otas.

End Amara aňanar eň

⁴² Bën đek xemëna bax ebaxët ed osëyali or oparëxanda ol, gër ebaýër ed gë angwëlëra, gër ecetër ed eyamb yamb, do gër cale. ⁴³ Bër fac bën mbaň bani fëbënd Amara andëbën aň, ga banëbi watënd oparëxanda ok ga këni ri becarax do gë bërëcaxik bendanjëm. ⁴⁴ Dek bërëŵak end Axwën bën hi bax andamat do gër angwëlëra. ⁴⁵ Afan bani fanënd napul

† 2.35 Calemoňëŵ 110.1

irebën in, gë bacota ßaŋ do bani ŝetërend kodî in dek ang hi bani ak, ala kala eno yël ang ex oñandi odexëm ak. ⁴⁶ Key yo key bani xemë-nand eni pedër gër Aciw̃ and Kaxanu. Mbaŋ bani wëlërend do bani yambërand gë onënga fo, do gë emëkw eyemax. ⁴⁷ Ašale bano šalend Kaxanu do Bëyisërayel bën dek babi nën-ganënd endebën eŋ. Ata Axwën an, key yo key babi ßašëgund ßela ßër babi fexënënd bën, gër Amara andebën.

End epakën ed aseŷik eŋ

3 Akey amat, Piyer gë Šaŋ këni yend cale gër Aciw̃ and Kaxanu, apenëka aŋ, eñan eŋ poxoš gaf in. ² Gër Aciw̃ and Kaxanu bano w̃ëlawënd key yo key ar rëw̃ këno aseŷik eno kwët gër ebët ed bani w̃acënd Ebët Ejekax, ebi kararaxënënd ßër kë lilënd bën. ³ Aseŷik an ga wat këbi Piyer gë Šaŋ ga këni lil gër Aciw̃ and Kaxanu, xara këbi eno yël kodî. ⁴ Ata Piyer do gë Šaŋ ga xwëša këni, faß këno laŋ. Aŋo re ko Piyer: «Wëj, nëkonëlëbo tan aye.» ⁵ Ga këbi nëkon, ko yëland ŷeŷ këno yël na. ⁶ Ata re ko Piyer: «Wëno kodî axe gi ex na, kaŋe axe gi ex na, ßari er šot këme in ayël ayël këmi yël, gër oŵac or Yesu Kërisët Ibënasaret, kanil ey yexëra!» ⁷ Piyer sëra këno dëp gër ataxan and liw̃, xanin këno. Ataŋ ocom od osapar orexëm ok bëngwëk. ⁸ Aseŷik an xani ko kwengweremët do ko yexërand. Piyer gë Šaŋ lilëx këni gë mëŋ ak lëf gër Aciw̃ and Kaxanu. Ga ko yët ŝenene, ko radërand do këno šëk-wand Kaxanu.

⁹ Bulunda in dek wat ßaŋo ga ko yexëra do ga këno šëkwa Kaxanu. ¹⁰ Bër ßaŋo xwitand bën këni rend: «Ajo bax ŷëpand gër Ebët Ejekax ed Aciw̃ and Kaxanu exo karara.» Ata na ga šarandëra këbi xali xurik, sëkwan këni eni nang ba ine hi këno ala ajo. ¹¹ Ababi ħawëta na Piyer gë Šaŋ do ßër ošaran bën dek këni hërërarawënd do këni liland gër lilaya ir w̃acan bano *Salomon*, gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.

¹² Ga wat këbi Piyer ang ßarëreŋu këni ak, re ko: «Wën Bëyisërayel, ineŵa këŋun šaranënd eŋo? Bëte ineŵa kënebo fabaxënënd ßiyi? Yëla kën gë panga indebi, ba në end oŵënëk orebi nde ko yexëraxënënd ala ajo? ¹³ Nangin mëne Kaxanu, mëŋ ar yata këbi bëxarëk bërebi

Abëraxam, gë *Isak* do gë *Yakob* an, ašëkw šëkw këno Yesu ariyenin arexëm ar laŵënëgu këno an. Barikan wën yaxëta këno do lëxw këno eŋo ðaŵ *Pilat*, xarak mëŋ asebët ŷapan baŋo eŋo tebët. ¹⁴ Wën yaxëta baŋo aŵënëk an, ar ŝenene an do xara bano Pilat eŋo tebët alaŵ ar ßela. ¹⁵ Wën laŵ ßaŋo ar xwënëk aniyan an, ßarikan Kaxanu xanin këno gër ecës do ßiyi ex otede od watëk eŋo ok. ¹⁶ Ga xwëta këmo Yesu mëŋ fakënoxën këno ala ajo xali w̃acëwacaxën ko mondako. Iyo ga xwëta këno Yesu fakaxën ko aye ar nang këno do këno watënd ajo.

¹⁷ «Gërëgako bëmaŷe anang nang këme mëne wën gë bëlëngw bërewën bën an nang bana, mëŋ rixën kën eŋo. ¹⁸ Gë etëŷ ed bëlaŵënel el reya baxo Kaxanu mëne mbaŋ hi bax exo toro Afexën an. Ata gë er ri kën in ħata ko Kaxanu er fëna baxo in. ¹⁹ Nëngwët in ola orewën ol do en ßakana end Kaxanu eŋ, eŋun teßanaxën ßamena ßandewën ßaŋ. ²⁰ Ayow kë yow ßakey ßand këŋun racët Axwën Kaxanu gër ocëmu odewën. Gë ßakey ßaŋo fo këŋun laŵënëliw Yesu, Afexën ar yatan këŋun an. ²¹ Barikan, yaŋ gër orën ko ßayi xali Kaxanu exo kanindëra beŷ bën dek, ang fel babi elod akarëk aŋ eni deyara bëlaŵënel bëwënëk bërexëm ak. ²² Ax gi ex na nde *Moyis* re bax mëne Kaxanu, Axwën arewën an, alaŵënel ar ang mëŋ ak këno yata gër enëŋ endebî do bëte ene baxëtëde dek er këbo fel in. ²³ Barikan ar enëŋ endebî ar kë ħëp eŋo baxët alaŵënel ajo an, cëfëyëtiyidëno gër bulunda eno ðaŵëx. ²⁴ Dek bëlaŵënel ßër Kaxanu bën, ga ŷana ko Samiyel xali gë ßër bëtëraw, gana-gana fo reya bani end ßakey ßand hi këne ßaŋo. ²⁵ Wën ex obaš or bëlaŵënel ßër Kaxanu ol do Kaxanu, gë bëxarëk bërewën bën ser bani paß gë Abëraxam yatir fel baŋo mëne benëŋ bend gër ebar ro beŋ dek kë šot obetak ol në end arandëwëra arexëm. ²⁶ Wën ex bëŷanar ßër laŵënëliw këŋun Kaxanu ariyenin arexëm ar yata këno an. Gër ndewën laŵënëgu baŋo eŋun yël obetak ol do eŋun ßakali gër enjekax, eŋun wërëšët en teb betëmbak bend kën rind beŋ.»

End Piyer do gë Şaŋ eŋ

4 Ata Piyer gë Şaŋ, gër ed banëbi felëra bulunda bayi bani and ħatëgu këni na gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu bēşadaxan bën, gë alëngw ar bënëkona an do gë *Osaduseŋ* ok.
² Mbaŋ xoŷën banëbi Piyer gë Şaŋ ga sêk kënëbi ga kënëbi sēyalind bulunda in mēne ekani ed gër ecēs exēna gayikako Yesu axani xani ko gër ecēs. ³ Ata ga sēra kënëbi, fel kënëbi bënëkona bën enëbi përa na aye xali ex weca gayik anëka xwēyar bax. ⁴ Barikan, bēranjēm ŵa këni end baxo reyand Piyer eŋ. Ata dek bēsēfan bër Yesu bën başarëgu këni bēsoşan bën fo nē owëli oco.

⁵ Ga xeyëk, bëlëngw bër Bēşewif bën, gë bēxarëk bën do gë *bēşalen* bën fedër këni gër Yerusalem. ⁶ Na fo bani bēte Xanas, alëngw ar bēşadaxan ar niy ijo an, gë Kayif, gë Şaŋ, gë Alekēsandër, do dek bër hi bax nēng ir *bēşadaxan bëlëngw* in. ⁷ Gër ed ŷëpara bani na, ŵëlaw kënëbi mērëxand Piyer do gë Şaŋ. Ŵëka kënëbi: «Wën pelinëbo fa gë panga ind fe do gër oŵac or noŷo fakënoxën këno ala ajo?» ⁸ Ata Piyer ga ŷëm ko gë Angoc Amënëk aŋ, yaka këbi: «Wën bëlëngw bër bulunda bën, ⁹ wën bēxarëk bën, wën nde këbo ŵëkarand doro mun pel end enjekax end şot ko aseŷik do mondake fak ko? ¹⁰ Awa nangin wën dek ang barërëgu kën ro ak, nangëlexëni bēte Bēyisērayel bën dek mēne gë panga ind oŵac or Yesu *Kërisët* Ibēnasaret, ir fika bano wën do xanin këŋo Kaxanu gër ecēs iŋ, xwēşaxën ko abëngw ala ajo ang këno watënd ak. ¹¹ Ang rek Oñëgw Omënëk ak, Yesu *Kërisët* ex:

“Ekaŷ ed şus kën wën bēbay el,
 Xarak ekaŷ elo ex ed ekëla el, ed gër ebaŵ el †.”

¹² Apexa aŋ gër Yesu *Kërisët* gabat ex gayikwa dila gër orën ro, oŵac oşëxe ax gi ex na or këne şotaxëne apexa aŋ.»

¹³ And wat këni mēne Piyer gë Şaŋ gë anjiŷ këm banëbi yakand aŋ, şaran këbi gayikwa bela bërëtoc, bër ax tēya ex na fo hi bani. Bēte axwita xwita banëbi mēne bën hi bax gë Yesu.

¹⁴ Ga këno nēkon aseŷik ar fakën bano an, wëlan këbi ang kënëbi yaka ak. ¹⁵ Ata fel kënëbi eni can na gër Amara and bēxarëk eni

wëlëraxën bën fo. And şan këni Piyer gë Şaŋ aŋ, bēxarëk bën këni ŵëkarënd: «Mondake kënëbe riye bela bējo? ¹⁶ Gayikako ecarax end ri këni eŋo Yerusalem in dek nangëra këni, biyi ane kor ex na ene wëlëbële. ¹⁷ Barikan, këdi kë wëli kaş-kaş endey eŋo gër Bēyisērayel, besanëbene mbaŋ do cēbanëbëne din ala këreno pelënd na end oŵac olo eŋ.» ¹⁸ Ga ŵacëgu kënëbi Piyer gë Şaŋ eni bakaw lëf, we-sara kënëbi xali, şëban kënëbi edeyara el do gë etëyali ed bela end oŵac or Yesu el. ¹⁹ Yaka këni Piyer gë Şaŋ: «Şenene nde ex gër ogës od Kaxanu mi baxët endewën eŋ do mi teb end re ko mēŋ eŋ? Ata wën kë xiti de! ²⁰ Biyi cēŋ, er wat këmi mongwat in do gë end wël këmi mongwël eŋ, ami kor na mi cēsinali.» ²¹ Ata ga wesara kënëbi gaşëxe sebët kënëbi eni ye, ani yëxw bana enëbi nēp ga banëbi yëdand bulunda in. Enimin, bër hi bax na bën dek baŋo şëk-wënd Kaxanu end er wat bani eŋ. ²² Aseŷik ar fak bax gë ecarax eŋo an, bēniy ofëxw onax aşand hi baŋo.

Ed cale ind bēsēfan bër Yesu eŋ

²³ And sebët kënëbi aŋ, Piyer gë Şaŋ baka këni gër ed barër bani boşandaŵ do sēfë-tandërax kënëbi dek ang wesara banëbi *bēşadaxan bëlëngw* bën do gë bēxarëk bër Bēşewif ak. ²⁴ Ga baxët kënëbi, xetan këbi bën dek eni cale. Ata këni şalend: «Axwën Kaxanu, wēj rik orën ol, gë ebar el. Wēj rik angwëgw aŋ do gë dek bebër hik polo bën. ²⁵ Wēj fel baŋo gë Angoc Amënëk aŋ *Dafid*, axarëk arebi an, ariyenin arey an, exo de:

“Ineŵa wonjoxënëk banjëlan band bër benëng becëxe baŋ? Do ineŵa şotaxën këni banjëlan band gë ofëcak këm?

Ineŵa këni yëlaraxënënd ang bēşenëk fo?

²⁶ Bemun bend gër ebar ro beŋ xanixën këŋo Axwën an,

Do gë bëlëngw bën xel këŋo Ar yata këyo an †.”

²⁷ «Ata dal ex Axwën Kaxanu, gër angol and Yerusalem ro, Erod gë Poŋës *Pilat* axel xel këno Yesu, ariyenin aŵënëk arey an, ar yata këyo an. Bër ax gi ex na Bēşewif bën do gë bamëxwër band Bēyisērayel baŋ xanixën këno. ²⁸ Dek er fëna bay elod gër ŷanar ari këy

† 4.11 *Calemoñëw* 118.22

†† 4.26 *Calemoñëw* 2.1-2

ri gë panga indey in, ĥata këni. ²⁹ Do gërëgako Axwën Kaxanu, ax gi ex na nde aye wat këy ang kënebo wesarand ak? Mëŋ ex dëcalëbo biyi bëriyenin bërey bën mi kapina mbaŋ gër epemëra ed eyeyan edey. ³⁰ Masinëlëbo panga indey iŋ eni pakaxënënd bëshëxwëra bën. Bëte diyind becarax do gë bërëcaxik gër oŋac oŋwënëk or Yesu ol, ariyenin aŋwënëk arey an.» ³¹ And šale këni mondako aŋ, ebar el rëgëk na gër ed hi bani. Ĵëm këni bën dek gë Angoc Amënëk aŋ. Ata ga šapër këni na këni sëfëtërand eyeyan ed Kaxanu el gë anjiŋ këm.

End aminëmëra and bërëŋak eŋ

³² Amëxwër and bërëŋak end Yesu bën hi këni onden omat, anjëlän amat. Er šot ko ala kala in, oxwën or bela dek ebax, ala abax xwë-naya na napul irexëm in. ³³ Oparëxanda ok areyara bani reyarand gë panga itëm osede or mène Axwën Yesu axani xani ko gër ecës ol, do oyekax osëm šot bani bën dek. ³⁴ Ar xaŋënëk ax gi bana gër bëshëfan. Dek bër hi bax gë ocënga bën, gë bër gë bëciŋ bën, afan bani fanënd eni mëlaw kodı in. ³⁵ Dek bani ŋwëlawënd eni kwët gër osapar or oparëxanda. Ata bën bax šetënd ala kala ang hik obal orexëm ak.

³⁶ *Arandëŋwëra and Lewi* ar bano ŋacënd Yosef an, do nëngwët bano oparëxanda ok Barënabas mène ngëŋ «Axemën ar bëmaŋe an» xaniw bax gër ebar ed Šipër. ³⁷ Ga fan ko ošënga orexëm ol, ŋwëlaw ko kodı in do xwët ko gër osapar or oparëxanda.

End Ananias do gë Safira eŋ

5 Barikan bër gë ašan, Ananias do gë Safira hi baxëna. Ananias ga fan ko ošënga orexëm ol, ² šona ko mar kodı in ga xet këbi ga alindaŋ exo di mondako. Ŵwëlaw ko kodı ir bayi bax in xwët ko gër osapar or oparëxanda. ³ Ata re ko Piyer: «Ananias, ine sebxën këyo Sindan xëñ ko gër emëkw edey xali këy nëgwëšënd gër Angoc Amënëk, xarak ašona šona këy mar kodı ir fanaxën këy ošënga in. ⁴ Ošënga olo, orey hi bax, and fan këy aŋ akanji and yël këni aŋ, andey hi bax. Ine yëlaraxën këy endey eŋo? Awa Kaxanu wa ŋandi baxi eyo yifa, ax gi ex na bela.» ⁵ Sam ga wël ko na eye-

yan elo, Ananias węc ko kërud, xoti ko kwël na fo. Ata dek bër wël bax endey eŋo bën lëk këbi anjiŋ atëm. ⁶ Ocambenjar ok xani këni, fëlëra këno, ŋwëla këno, do ŋwëxëtax këno.

⁷ And xucak në bapëxëd batas aŋ, lilëgu ko alindaŋ ar Ananias nangërëxe er xucak in. ⁸ Ata ŋwëka këŋo Piyer: «Pelële ba gë akanji aŋo dëŋ fanaxën kën ošënga orewën ol?» Yaka ko: «Iyo go dëŋ fan këmi.» ⁹ Aŋo re ko Piyer: «Mondake wa xet baŋun en tëyi eno yifa Angoc and Axwën aŋ? Awa nëkodëbi gër ebët bër ŋwëxëtagu këŋo icën indey bën, bëte bën fo ki ŋwëla.» ¹⁰ Ataŋ Safira węc ko kërud gër osapar or Piyer, xoti ko. Ga lilëgu këni ocambenjar ok, sëk këno ašësëk. Na ŋwëla këno do ŋwëxëtax këno ler gër icën indexëm. ¹¹ Dek bër gër Amara and Yesu bën do gë bër bax wëlënd endey eŋo bën babi lëkënd anjiŋ atëm.

End becarax bend oparëxanda eŋ

¹² Becarax do gë bërëcaxik bendanjëm bani rind oparëxanda ok gër ogës od Bëyisërayel. Bërëŋak bën dek abarër bani barërënd gë anjëlän amat, dıla gër lilaya ir aner and ŋwacan bano *Salomoŋ*, gër yangana ir Aciŋ and Kaxanu. ¹³ Ala ašëxe abax yëxw na ebi tëka. Barikan bulunda in mbaŋ banëbi šëkwënd. ¹⁴ Ata kaš-kaš bani ŋëmbërënd bela bër ŋak end Axwën bën xali hi këni amëxwër atëm and bësošan do gë bësoxari. ¹⁵ Aŋwëlara banëbi ŋwëlarawënd bëshëxwëra bën gër opëña oňangax od gër angol and Yerusalem do enëbi kwëtëra tar fëña in: bëjo në bëngaŋ, bëjo në bandago ebi kwixëtaxën ndakaŋ abat abat eñaŋ end Piyer eŋ. ¹⁶ Bela bëränjëm bax xani-rawënd bangol band ler gër Yerusalem baŋ do banëbi ŋwëlawënd bëshëxwëra do gë bër babi soronënd bangoc baňëŋënaŋ, do bën dek bani fakërand.

End toro ind oparëxanda eŋ

¹⁷ Ata *ašadaxan alëngw* an do dek gë bër hi bani Amara amat bën, mène ngëŋ amara and *Osaduseŋ* eŋ, këbi yakëraxind mbaŋ end oparëxanda eŋ xali yen kënebi. ¹⁸ Ga sëra kënebi, fëra kënebi gër epëra ed gër angol. ¹⁹ Barikan yow gëmëd meleka ir Axwën in, fërëtëra ko owët or epëra oŋ, nëcët këbi

oparëxanda ok, do fel këbi: ²⁰ «Yeyin gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu, enëbi pelëra bulunda in dek bend Aniyan and din bej.» ²¹ Ga wël këni ejo, ye këni mopëd gëbër kënëbi sëyaliraxënd bela bën gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.

Ata *aşadaxan alëngw* an gë bër hi bani Amara amat bën, wacër këni gë bëxarëk bër Bëyisërayel bën. Ga yëpara këni gër ed bani fedërend, law̃ën këni enëbi yen oparëxanda ok gër epëra. ²² Bënëkona bën ga hat këni, nema kënëbi. Ata ga wërëşeta këni, reyax këni: ²³ «Ga hat këmi sək epëra el mopëra aye, do gë bënëkona bën mokwëşara ala kala gër ebët ed fel këno, bari and fërët këmi owët aq, ala gabatak amo tək ex na lëf.»

²⁴ Ga wël këni ejo, alëngw ar bënëkona bër Aciw̃ and Kaxanu an do gë *bëşadaxan bëlëngw* bën wëlandëra këbi, do këni wëkarënd ba mondake kē ħata endey ejo. ²⁵ Ata ħatëgu ko na ala ko sëfëtënd: «Bër fëra banëbi bën, gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu kënëbi sëyalirand de bela bën.»

²⁶ Alëngw ar bënëkona an do gë boşandaw̃ yen kënëbi. Ga sëraw kënëbi wëlaw kënëbi endëmane fo gayikwa ayëda banëbi yëdand bër gër amëxwër bën ba afëtëra kënëbi fëtëra gë oxaŷ. ²⁷ Ga ħateli kënëbi, xwëşan kënëbi gër lëngw ir Amara and bëxarëk. Ata re ko *aşadaxan alëngw* an: ²⁸ «Ax gi ex na nde wën şëban bamun etëyali ed end oŷac olo eŷ? Nëkof gër angol and Yerusalem ro, osëyali orewën olo fo xëñëk. Bëte biyi kënëbo nëpënd end ecës ed ala ajo eŷ!» ²⁹ Ata Piyer gë oparëxanda ocandaŷ ok yaka këni: «Biyi edi ed er re ko Kaxanu in ŷapan këbo, ax gi ex na er re këni bela. ³⁰ Kaxanu, mëŷ ar xwënëk këbi bëxarëk bërebi an xanin këŷo Yesu ga law̃ bano wën mopika nē osëx. ³¹ Kaxanu wa fela këŷo gë ataxan and liw̃ andexëm aq, do hi ko Emun do Afexën ebi yëlxën Bëyisërayel bën enëngwëta ed dek ola orebën el do gë etëban ed beñëŷenax bendebën el. ³² Biyi do gë Angoc Amënëk and këbi yëlënd Kaxanu bërëwāk endexëm aq, biyi ex otede od watëk beŷo ok.» ³³ Ga kënëbi baxët, bër yëpara bax bën xoŷ këni xali xurik. Ata ŷandi këbi enëbi daŷ monaŷ. ³⁴ Ata *Fariseŷ* ir bano wacënd Gamaliyel in, aşalen ar ħan bano mbaŷ bulunda ir

Isërayel an dek, xani ko gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif, re ko enëbi nęcët oparëxanda ok imëd. ³⁵ Ata re ko: «Wën Bëyisërayel, yëlarayin aye ang ŷandi këŷun enëbi di bela bëjo ak. ³⁶ Ax nëka ex na ga wat banëŷone ala ar bano wacënd Tëdas, ga baxo rend mēne mēŷ ar gapak hi ko. Sëfa këno bela okeme onax. And laŷ këno aq, dek bër xwëta baŷo xali këno sëfarand bën şapërëra këni, gabatak ax bayi ex na. ³⁷ Ga xucak end Tëdas eŷ, bëtëgu ko Yuda, Agalile an, angwën and Oñëgw od bela aq. Mëŷ bëte gë bësëfan hi baxo. Laŷ këno do dek bër ŷa bax endexëm bën şapërëra këni †. ³⁸ Mëŷ ex gërëgako ga re këme, kërex bayi na ga këŷun balënd end bela bëjo eŷ; tebëtinebi eni ye. Angëmëne er këni şaland eni di in end bela fo ex, ayëcar këni yëcar. ³⁹ Barikan angëmëne gër Kaxanu xaniwëk, an kor na enëbi yëc. Mëŷ ex, yëlarayin aye këdi këno sakëreli Kaxanu.» Ata bër gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif bën ŷa këni eyeyan ed Gamaliyel el. ⁴⁰ Wac kënëbi oparëxanda ok, şëwëra kënëbi xali, şëban kënëbi eyeyandëra ed end oŷac or Yesu el, do kwël sebët kënëbi. ⁴¹ Ata oparëxanda ok şan këni gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif, gë onënga fo gayik Kaxanu yata babi eni toro nē end oŷac or Axwën Yesu. ⁴² Ata key yo key banëbi sëyalirand bela bën gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu do gër bëciw̃. Ani teb bana etëyali ed Atëfëtan and Afexën Yesu Kërisët el.

End eyata ed ojakër eŷ

6 Ata gë bakey baŷo, bësëfan bër Yesu bën kwël dëŷ bani başërëgund. Ata bësëfan bër kë yeyanënd Gërek bën anëp banëbi nëpënd bër kë yeyanënd ed Bëşëwif bën gayik *bësoxari bësebeta sebëta* bër enga endebën bën alanganbanëbi langanganënd gër acetëra and key yo key. ² Ga nang këni ejo, oparëxanda epëxw gë oki ok bar kënëbi amëxwër and bësëfan aq, do re këni: «Ax ñap na mi teb andiyen and eyeyan ed Kaxanu aq do mi kwënda ecet ed eyamb-yamb. ³ Fëcak enëbi yata wën dëŷ ro gër Amara bësoşan bëcongëbëxi, bër gë osede or şenene, bër yëmëk gë Angoc Amënëk do gë orenik, do biyi mēni

† Bërom bën aŷëgw banëbi bela bën gaf gë gaf eni nang ba yëgwe hi këni.

kwëtënan andiyen aḡo. ⁴Biyi cëḡ yëlayalemi gër cale do gër andiyen and eyeyan ed Kaxanu.»

⁵ Ga wël kënî eḡo, ang ebani ak ðek nëngan këbi. Ata yata kënëbi: Ecen, ar xwëta baḡo mbaḡ Kaxanu do ḡëm baxo gë Angoc Amënëk an, gë Filip, gë Përokor, gë Nikanor, gë Timoḡ, gë Parëmenas, do gë Nikola Ibaḡecoš, ašalek an †. ⁶ Ga wëlaw kënëbi gër oparëxanda, bën šalen kënëbi and mokwëtan otaxan ok. ⁷ Eye-yan ed Kaxanu el kwël dëḡ bax ḡañënd do kënî ḡëmbërënd kaš-kaš bësëfan bën gër Yerusalem. Ata amëxwër atëm and bëšadaxan xwëta baḡo Yesu.

End etëra ed Ecen eḡ

⁸ Ecen, ga ḡëm ko gë oyekax do gë panga, ko rind bërëcaxik do gë becarax mërëxand bu- lunda ir Isërayel. ⁹ Bëšëwif bër hi bax gër aciw acaleya and bani wacënd and Okadëp otebësebët aḡ, gë Bëšëwif Bësiren, gë Bëhalekësandëri, do gë bër xaniraw bax gër owar or Silisi do gë Asi bën kënî šampërend gë Ecen. ¹⁰ Bari abani xorënd na eni cembët orenik or baḡo yëlënd Angoc and Kaxanu ol and baxo yeyanënd aḡ. ¹¹ Ata šoñëra kënëbi gë kodî bësošan bërëmar, ata bën kënî rend: «Biyi awël wël këmo ga ko reya bend šëban kënî Moyis do gë Kaxanu.» ¹² And yëlëta- w kënëbi bulunda in, gë bëxarëk bën, do gë *bëšalen* aḡ, yow kënî gër ed hi baxo Ecen. Ga sëra këno na, wëla këno dimb-dimb gër *Amara* and bëxarëk bër Bëšëwif. ¹³ Šalaw kënëbi ot- ede onëḡwëš, do bën këno nëḡwëšandërand mondako: «Ala ajo kë reyarand bend yepënënd Aciw amënëk aḡo †† do *acariya* and *Moyis* aḡ. ¹⁴ Gayikwa biyi awël wël këmo ga ko re mëne Yesu Ibënasaret ayam ko yam aciw aḡo do anëḡwët ko nëḡwët bapela band yël këbo Moyis baḡ.» ¹⁵ Ata ðek bër gër *Amara* and bëxarëk bën faš këno laḡ Ecen. Wat kënî dëxas irexëm in ga nëḡwëtak jing-jing ang ir meleka fo.

† Nikola ijo ar enëḡ bër ax gi ex na Bëšëwif ar šalek cale ind Bëšëwif ebaxo. †† Aciw and Kaxanu and Yerusalem aḡ bani wacënd bëte mondako.

End epemëra ed Ecen eḡ

7 Ata *ašadaxan alëḡw* an wëka këḡo Ecen: «Dal dëḡ nde ex end kënî rend eḡo?» ² Ya- ka këḡo Ecen: «Wën bëmaḡe, gë faba bën, baxëtine! Kaxanu, mëḡ ar gë enjaran an, šanaḡaxën baḡo *Abëraxam*, axarëk arebi an and hi baxo gër ebar ed Mesopotami aḡ, ða- mana rëfaxënëḡu ko gër ed Xaraḡ. ³ Mondako fel baḡo: “Canël ebar edey el do gë ekun edey el, do yel gër ebar ed këmi wäsin †.” ⁴ Amëd aḡo šan ko *Abëraxam* ebar ed *Bëkalëde* el do ye ko lëḡëx ko gër Xaraḡ. And šës ko sëm aḡ, Kaxanu xucaliw këḡo ro gër ebar ed lëḡëra kën gërëgako. ⁵ Bebët gibatak aḡo yël bana oxwën ol gër ebar elo ro, ado gër ko xwët sapar dëḡ. Barikan bëya këḡo mëne ayël këbi yël oxwën ol, mëḡ do gë andëwëra andexëm aḡ and ko xuca aḡ, xarak angwën aḡo *Abërax- am* axo gi bana gë obaš. ⁶ Kaxanu afel baḡo: “Bërandëwëra andey bën ro kënî xanid eni ye në ebar ediyer. Fën kënëbi rixëd okadëp do enëbi dixëra xali në bëniy okeme onax. ⁷ Barikan wëno këbi xitid enëḡ end bër kë rix okadëp odebën eḡ. And kë xuca eḡo aḡ, ašan kënî šanëḡud eni yow ro ene caleratind †.” ⁸ Ata Kaxanu yata këḡo eter el *Abëraxam* gë oxac ol. *Abëraxam* ga rëw këḡo *Isak*, xac këḡo yatir sëk këḡo bakey banjongëbatas. Mondako fo ri baxo *Isak* ga rëw këḡo *Yakob*. Bëte *Yakob* mondako fo xacëra babi odëmëta epëxw gë oki, od hik bëxarëk bërebi ok. ⁹ «Bëxarëk bërebi bëḡo, fan baḡo *Yosef* gayik ayakëraxi babi yakëraxind endexëm eḡ. Do bër yëc baḡo bën wëla këno gër ebar ed Mis- ëra. Barikan Kaxanu gë mëḡ hi bani. ¹⁰ Aracët racët baḡo gër ðek ocëmu odexëm, yël këḡo oyekax orexëm ol do gë orenik ol gër lëḡw ir *Farawoḡ*, emun end gër ebar ed Misëra eḡ. Emun eḡo yata baḡo *Yosef* hi ko alëḡw ar ebar ed Misëra do gë ðek ekun edexëm an. ¹¹ Angwën aḡo lil babi enjo gër ebar ed Misëra xali gër ed *Kanahaḡ*. Ata bëxarëk bërebi bën mbaḡ šëmura babi, abani šot na er kënî yamb in. ¹² Ga wël ko *Yakob* mëne eyamb exëna gër ebar ed Misëra, lawën këbi añanar bëxarëk bërebi bën. ¹³ And lawën këbi akinëm aḡ, xwi- ta këno *Yosef* and fel këbi mëne mëḡ ex imaḡe

† 7.3 Añanar 12.1 †† 7.7 Andocane 3.12

indebën iŋ. Aŋo fo nang ko Farawoŋ enëng end fe hi ko Yosef. ¹⁴ Ata Yosef lawën ko enëbi yen sëm Yakob do gë ekun edexëm el dek, ang hi bani bela ofëxw ocongoxi gë bëco. ¹⁵ Mondako šëla baxo Yakob gër ebar ed Misëra, gër ed šësërax këni mëŋ gë bëxarëk bërebi bën. ¹⁶ Awaŋyeli waŋeliraw kënebi gër Sišem do wëxëtara kënebi gër yeg ir yëc baxo Abëraxam, gë kodi, gër otaxan od bosëniw bor Amor, gër Sišem.

¹⁷ «Ga kë saxëgu amëd ebax exo ŋata Kaxanu er bëya baŋo Abëraxam aŋ, bërandëwëra and Yakob bën šënar këni mbaŋ gër ebar ed Misëra, ¹⁸ xali bëtëgu ko emun ecëxe, end aŋo nang bana Yosef. ¹⁹ Ata emun eŋo ŋana ko këbi sitinaxënënd enëng endebi eŋ do këbi rixërand bëxarëk bërebi bën. Anëŋyali bafi nëŋyalind bësoxari bër enëng endebi bën enëbi ñaŋëtand bëtošan bëndoyer bëŋ, këreni bayi na ga këni liya. ²⁰ Angwën aŋo rëw këno *Moyis*, ata bëxarëk bërexëm bën wat këno mëne itox ikëbëanaxik exo gër ogës od Kaxanu. Nëm yerin këŋo opacaŋ otas gër iciw ind sëm. ²¹ And ŋaŋëta këŋo aŋ, abiw ar Farawoŋ, wëda këŋo do rafën këŋo ang asëniw ar rëw këŋo mëŋ dëŋ. ²² And raf ko aŋ, Moyis sëya ko dek onangëran ol or Bëmisëra ol, ata hi ko ar gapak, ar xamëk eyeyan do gë edi ed beŋ dek. ²³ And šot ko bëniy ofëxw onax aŋ, Moyis yëlara ko ebi tëka bër enëng endexëm bën, Bëyisërayel bën. ²⁴ Watëx këŋo Amisëra ga këŋo xëm Ayisërayel abat, ata yakan këŋo ar enëng endexëm an. Ga këŋo wašan, ang ŋap bax acariya ak, ar bano xëmënd an, laŋ monaŋ Amisëra an. ²⁵ (Er yëla baxo mëne bër enëng endexëm bën afëni këbi fëni mëne Kaxanu wëlanëgu bafi apexa aŋ paŋ gë mëŋ, bari abi pëni bana.) ²⁶ Në ecan ijo, Moyis sëk këbi Bëyisërayel bëxi ga këni xëmër. Ga këŋo xacëra ebi bakali gër angwëlëra ko rend: “Okowën bër aminëmëra hi kën. Ineŋa kën xëmëraxënënd?” ²⁷ Barikan ar baŋo xëmënd ašandaŋ an, fim këŋo Moyis, re ko: “Wëj noŋo wa yata ki ey gi alëngw do axiti arebi? ²⁸ Ba ŋandi ki nde eye daŋ wëno bëte ang laŋ këyo ganëka Amisëra ak?” ²⁹ Ga wël ko eŋo, Moyis hër ko yëba gër ebar ed Majaŋ, gër ed rëwëx këbi bëtošan bëki.

³⁰ «Ga xucak bëniy ofëxw onax, meleka šanayaxën këŋo gër *ladawe*, ler gër etënd ed Sinayi, në acëc and gë xodux or bax yegënd xafa-xafa. ³¹ Ga wat ko, Moyis šaran këŋo xali, and baxo sëkand exo kamanaxën, wël ko oniŋ or Axwën Kaxanu ol: ³² “Wëno ex Kaxanu, ar yata këbi bëxarëk bërey an Abëraxam, gë Isak do gë Yakob.” Moyis ga këŋo rëgën, seŋ ko onëkon ol. ³³ Ata re ko Axwën Kaxanu: “Pëdëtal baped band gër osapar oreŋ baŋ, gayikwa gër ed hi këy ro ebar ecëbax ex. ³⁴ Awat këme watënd etëm end hi këbi Bëyisërayel, bulunda iram eŋ, gër ebar ed Misëra. Awël këme wëlënd ang këni wëcarënd ak: anëka fedaw këme mëni dacëtaxën. Gërëgako yow mi daŋwën gër ebar ed Misëra.”

³⁵ «Moyis, ar yaxëta bano do bano rend: “Wëj noŋo yata ki ey gi alëngw do axiti arebi an”, Kaxanu laŋwën baŋo gër ebar ed Misëra ang alëngw do afexën gë panga ind meleka ir šanaŋaxën baŋo gër acëc and gë xodux iŋ. ³⁶ Mëŋ necëtëgu këbi Bëyisërayel bën ga ko ri bëcërecaxik do gë bëcarax fën gër ebar ed Misëra, gër angwëngw ambarax, do gër *ladawe*, xali nëkak bëniy ofëxw onax. ³⁷ Moyis ijo fel bafi Bëyisërayel bën: “Kaxanu këŋo yataŋ, ar enëng endewën exo gi alaŋwënel ar ang wëno ak.” ³⁸ Bëte and hi bani gër *ladawe* aŋ, Moyis ijo hi bani gë meleka ir baŋo felërand gër etënd Sinayi in, and hi bani bëxarëk bërebi gër *ladawe* aŋ. Awël wël baxo eyeyan ed aniyand ed bafi hatelinënd el. ³⁹ Bari bëxarëk bërebi bën abi ñandi bana eno baxët, are bano rend exo pacana; baŋjëlän bandëbën baŋ bakali bani gër ebar ed Misëra. ⁴⁰ Ata fel këno *Aharoŋ*: “Wëj, dinëlëbo tan bëbër kë hi Kaxanu irebi, enëbo dëngwelixënënd fëna in. Moyis, ar necëtëgu këbo gër ebar ed Misëra cëŋ, biyi ami nang ex na ba ine rix këŋo.” ⁴¹ Gë bakey baŋo ri bani Bëyisërayel bën atox and ang atombo fo. Ata gër eðaŋ elo ri bani šadaxa, gër er ri bani gë otaxan odebën in, ri bani ofëna †. ⁴² Ata Kaxanu hawëta këbi do seŋ këbi këni xëland bëbër bani watënd yaŋ gër orën. Eŋo yëgw këni gër akayëta and bëlaŋwënel:

“Wën ekun ed Isërayel
ba wëno nde bane hašënënd oyel,

arin nde bane rinënd ocađaxa
bëniy ofëxw onax bënd ri kën gër ladawe
bëj?

⁴³ Aŵëlara ban wëlarand aner and Molok aŋ
do gë emal ed kën wacënd Refaŋ el,
batox baŋo rinaya kën en poxixënënd gër
lëngw irebën!

Awa wëno bête aŵay këmün wāy
yabët ebar ed Babilon el †!"

⁴⁴ «Kaxanu yël babi aner and Osede aŋ
bëxarëk bërebi bën, gër ladawe. Aner aŋo,
Moyis ri bax ga wätinali baxo gë and wäsin
baŋo Kaxanu aŋ.⁴⁵ And xana këni aner aŋo aŋ,
bëxarëk bërebi bën do gë Yosuwe, ar babi
lëngwëlin an, Ĥateliw këni gër ebar ed xwën
bani benëng bend wāy babi Kaxanu gër lëngw
irebi eni bëtaxën bëj. Mondako hi bax aner
aŋo xali angwën and *Dafid* aŋ,⁴⁶ mëj ar šot
bax oyekax gër lëngw Kaxanu an, mëj ar wë-
ka baŋo Kaxanu exo ma eŋo din edëg ed din
gër ekun ed Jakob.⁴⁷ Barikan asëñiŵ *Salomon*
bay bax aciŵ aŋo.⁴⁸ Xarak, Ar-hik-yaŋ an axo
dëgënd në er rik otaxan od bela, ang yëgw ko
alaŵënel mène Axwën Kaxanu rek:

⁴⁹ "Orën ol ex añëpara and owun oram aŋ,
do ebar el, ambëñaxën andam.

Aciŵ and fe këne bayën?

Feye nde kë hi ateyëtaya andam aŋ?

⁵⁰ Ax gi ex na nde ataxan andam aŋ rik er ex
yo †?"

⁵¹ «Ata wën bela bër kë wëšind mbaŋ hi kën
de. Oŵëkw orewën oŋ afarëdađi farëdađik, do
banëf bandewën baŋ axem xemëk. Wën din
këno wëšenënd Angoc Amënëk aŋ, ang bani
rind bëxarëk bërewën ak.⁵² Alaŵënel ar fe
bayik ano dixëra ex na bëxarëk bërewën bën?
Ax gi ex na nde alaŵëra laŵëra kënëbi bër
babi nangënënd gana-gana fo mène Ar šenene
an në eyow exo? Ar šenene ajo, wën lëxw
këŋo, wën laŵ këŋo.⁵³ Ax gi ex na nde omele-
ka ok wëlanëgu kënün acariya and Kaxanu aŋ
wën bulunda ir Isërayel in? Bari an ma ex na
en tëf!»

End ecës ed Ecen eŋ

⁵⁴ Er wël bani in axurixën xurixën babi, ata
ala kala ko Ĥatënd ebasal, ga logëndëra këbi.
⁵⁵ Barikan Ecen, ga yëm ko gë Angoc Amënëk

† 7.43 Amos 5.25-27 †† 7.50 Esayi 66.1-2

aŋ, xeŋa ko orën ol. Wat ko enjaran end Kax-
anu eŋ, wat këŋo bête Yesu mokwëša gër liŵ ir
Kaxanu.⁵⁶ Ata re ko: «Orën ol wafërëluŋ këme
watënd, bête në ewat emo Asëñiŵ ar ala an ga
xwëša ko gër liŵ ir Kaxanu.»⁵⁷ Ata bër baŋo
wëlënd bën šoya këni banëf baŋ, ga yoŋali
këno na, wëlën këno andamat bën dek.⁵⁸ Šon-
jorëra këno xali necët këno angol and
Yerusalem aŋ, do fëtërax këno gë oxaŵ xali laŵ
këno. Otede † ok axwët xwët bani banjëm ban-
debën band bani gër osapar or šambenjar ir
bano wacënd Sol.⁵⁹ And bano fëtërand aŋ,
Ecen ko šalend mondako: «Axwën Yesu, kanal
angoc andam aŋ!»⁶⁰ And foxi ko aŋ, xeŵ ko
acakax: «Axwën, këreyëbi nöp na eñëjënax
eŋo!» And Ĥata ko aŋ eŋo aŋ, Ecen raš këŋo
gër ecës.

8 Ata Sol, moñapan yapan baŋo ga laŵ
bano këno Ecen.

End edixëra ed Amara eŋ

Yatijo fo yana bax edixëra eyëkaxik ed bër
gër Amara and gër Yerusalem el. Bësëfan bën
dek hër këni angol aŋ, (bayi këni wayët
oparëxanda ok). Mondako šapërëra bani bëjo
gër ebar ed *Yude*, do bëjo gër ed *Samari*.
² Bela bër šenene wëxëta këno Ecen sam ga
yāwëra këno.³ Xarak amëd aŋo yana baxo Sol
yëc bër Amara and Yerusalem bën. Gë ebët gë
ebët baxo sëfërand bëciŵ bëj ebi dëbëtëraw:
hik asošan, hik asoxari, ebi đapëx gër epëra.

End Filip gër ebar ed Samari eŋ

⁴ Bër šapër bax bën hërëra këni do këni
reyaraxënd Atëfëtan aŋ.⁵ Ata Filip šëla ko në
angol and gër ebar ed *Samari* do ko
femëraxënd end Afexën eŋ.⁶ Bela bën,
bamëxwër bamëxwër, gë anjëlan amat, bani
xwëtand er babi felënd Filip in, ga këni wël do
ga këni wat becarax bend baxo rind bëj.
⁷ Gayikwa bangoc bañëjënax bax šandërand
gër bela bëranjëm, and kënëbi Ĥerëndëra aŋ.
Bête bëseŷik do gë bërëgobo bëranjëm bax
fakënd.⁸ Ata onënga osëm hi bax gër angol
aŋo.

⁹ Xarak ala ar bano wacënd Simoŋ hi baxëna
gër angol aŋo, ašarinara baxo šarinarand gë

‡ Bër laŵ baŋo bën banëbi rend otede gayik bën wël bax
amena and laŵaxën baŋo aŋ.

mbej indexëm iŋ. Gër bulunda ir ebar ed Samari baxo rind mondako do baxo rend mëne ar gapak hi ko. ¹⁰ Ata *Bësamari* bën dek, hik itox, hik axarëk, axwëta xwëta bano, do bani rend: «Ala ajo dëŋ ex ar gë panga ind Kaxanu, ind ex Panga itëm an.» ¹¹ Axwëta xwëta bano gayik elod anëka fo baxo šarinarand gë mbej indexëm iŋ. ¹² Barikan and xwëta këno Filip aŋ, mëŋ ar babi felërand Atëfëtan and owun or Kaxanu do gë oŋac or Yesu *Kërisët* aŋ, ŵa këni enëbi buyi, hik asošan, hik asoxari. ¹³ Simoŋ mëŋ dëŋ ŵa ko buyi këno, ata abaŋo nacëta na Filip ga baŋo šaranënd becarax do gë bërë-caxik bend baŋo watelind beŋ.

¹⁴ Oparëxanda od gër Yerusalem ok, ga wëlëx këni mëne *Bësamari* bën axana xana këni eye-yan ed Kaxanu el, laŵënëgu kënebi Piyer do gë Šaŋ. ¹⁵ Ga šëla këni gër angol aŋo, šal-endëra kënebi eno cotaxën Angoc Amënëk aŋ. ¹⁶ (Gayikwa Angoc Amënëk aŋ axo pedaw bana pere gër ola orebën. Xobuyi or gër oŋac or Axwën Yesu ol fo buyi banëbi.) ¹⁷ Ata Piyer gë Šaŋ šalendëra kënebi mokwëtan otaxan ok, ataŋ šot këno Angoc Amënëk aŋ. ¹⁸ And wat ko Simoŋ mëne bela bën ašot këno šotënd Angoc Amënëk aŋ gë ekwëtan ed otaxan ed oparëxanda el, ŵëlanëgu këbi kodî Piyer gë Šaŋ ¹⁹ do re ko: «Yëline wëno bëte or gapak olo, mëŋ këŋo ŷana eŋo cotënd Angoc Amënëk aŋ ar këmo xwëtan otaxan an.» ²⁰ Ata re ko Piyer: «Kodî irey in nemilex do exi mëlali gayikako wëj ako yëla këy anjëla and ko yëlënd Kaxanu aŋ ayic këni yicënd gë kodî. ²¹ Wëj eŋo ax mënd ex na ang këy šot gayikako axi űap ex na dëŋ. Gayikwa emëkw edey el asëmba sëmbak gër ogës od Kaxanu. ²² Awa tebël anjëlan añëŋëxax aŋo, do karalo Axwën an exi teban oñandi od emëkw edey ok, angëmëne eŋo awënd wëndëk. ²³ Gayikwa në ewat eme mëne wëj mokëda xëda ki oyakëraxi ol do gë osëmbak ol.» ²⁴ Yaka këŋo Simoŋ: «Awa karanine wën dëŋ gër Axwën, kërexe gi na er re kën ijo.» ²⁵ Ata Piyer gë Šaŋ baš këni osede ol do epemëra ed eyeyan ed Axwën Yesu el. Ga këni ŵaŷi ond gër Yerusalem oŋ, këni femëraxënd Atëfëtan aŋ tar fëña in gër bëngol bënd *Bësamari*.

End Filip do gë Abecopi eŋ

²⁶ Ga xucak beŋo, meleka ir Axwën Kaxanu in fel këŋo Filip: «Yel gand ambëtëb, tëfël fëña ir xaniwëk gër Yerusalem do šëlak gër Gasa, ir ladawe in.» ²⁷ Ata Filip xani ko do ye ko. Xarak, šambenjar Ibecopi ijo, ar gapak ar gër eyang ed Kaŋëdas, emun etoxari end gër ebar ed Ecopi eŋ, anëkona ar dek napul ir emun etoxari elo an, yow bax cale gër Yerusalem.

²⁸ Ga ko ŵaŷi, ŷëpa yaŋ gër šaret irexëm, ko fënërand mongwëli oniŵ ol, akayëta and alaŵënel *Esayi* aŋ. ²⁹ Ata Angoc Amënëk aŋ fel këŋo Filip: «Maral ey tëka šaret ijo.» ³⁰ Filip ga hër ko, sëka ko, wël këŋo Abecopi an ga ko fën akayëta and alaŵënel *Esayi* aŋ, ŵëka këŋo: «Afëni nde ki fëning er këy fënënd in?» ³¹ Yaka këŋo: «Mondake këme xor ex pëni, angëmëne ala axe paŷën ex na?» Ata ŵac këŋo Filip eŋo ketëna yaŋ gër šaret.

³² Gër ed labët baxo akayëta, er ŷëgw baxo alaŵënel an:

«Alas las këno ang ifeŷ ir eŋaš fo.

Ang xondo ir ax tesënd na gër lëngw ar kë ħašënd omban ondexëm fo hi ko, axo yeband na etëŷ el.

³³ Gë ešana ed bana ko el xanaxën këno er xwën ko in.

Gër bër anjex andexëm, noŷo kë reya?

Gayikwa aniyan andexëm aŋ rëxët këni gër ebar.»

³⁴ Ata Abecopi an ŵëka këŋo Filip: «Këla pelële, noŷo këŋo rend alaŵënel an? Mëŋ dëŋ nde ba ala ašëxe nde?» ³⁵ Ata ħëbëta ko Filip, ŷana ko gër Oñëgw oko dëŋ nangëxaxën këŋo Atëfëtan and Yesu aŋ. ³⁶ Ga këni ye kwël, ħat këni ler në anjer. Abecopi an re ko: «Nëkodfa men oŋ, ine bayik, aye buyi na nde exe capëraxëne?» ³⁷ [Yaka këŋo Filip: «Angëmëne aŵa ŵa këy gë emëkw edey el, awënd wëndëk mi buyi.» Aŋo re ko Abecopi an: «Wëno aŵa ŵa këme mëne Yesu *Kërisët* ex Asëñiŵ ar Kaxanu an.»] ³⁸ Fel këbi bëhëreli bër šaret bën eni kwëša. Ata mëŋ gë Filip fëra këni polo gër anjer. Filip buyi këŋo. ³⁹ And šëpëta këni aŋ, Angoc and Axwën aŋ ŵed këŋo űat Filip, Abecopi an anema fo nema këŋo. Mondako fakët baxo đamana irexëm in gë onënga fo. ⁴⁰ Filip mëŋ cëŋ, watayax ko gër angol and Asot, do ko

femëraxënd Atëfëtan and Yesu aŋ gër angol gë angol, tar fëña in, xali ĥat ko gër Sesare.

End Sol gër fëña ir Damas eŋ

9 Barikan amëd aŋo, anjêlan and Sol aŋ er hi bax wayët ebi narëndërand bësëfan bër Axwën Yesu bën xali ebi ðawërand. Ga ye ko gër *ašadaxan alëngw*, ² xara kënjo eŋo yël okayëta od ebi tëraraw bër kē sëfënd end Yesu bën gër baciw̄ bacaleya band gër angol and Damas, do ebi mëlau mokap gër Yerusalem: hik asoxari, hik asošan. ³ Ata gër fëña, and hi ko ðam gër Damas aŋ, xul kënjo bërëxadët an-goben and xaniw bax gër orën. ⁴ Wëc ko bëdëcët gër ebar do ko wëlënd oniw̄: «Sol, Sol, ineŵa këye rixëraxënënd?» ⁵ Yaka ko Sol: «Axwën, wëj noŷo ŵa hi këy?» Wël ko bête: «Wëno ex Yesu, ar këyo rixërand an. Ata wëj mo ñëka ki yëka.» Sol ga wëlandëra kënjo, kënjo rëgënënd. Aŋo wëka ko: «Axwën ine ŷandi ki me di?» Ata re ko Axwën an: ⁶ «Kanil ey ŋat gër angol, fën këni felëx er ŷandi ke ey di in.» ⁷ Bër hi bani enga emat bën ĥaxën këbi laŋ ako gër ed xwëšara këni. Dek dëŋ bani wëlënd oniw̄ ol, bari ala abano wat na. ⁸ Ata ga xani ko na gër ebar Sol, aĥeda yo aĥeda, abaxo watëra na. Monas fo las bano xali ĥat këni gër Damas. ⁹ Okey otas ri baxo watërarëxe, yambërarëxe do cebërexe men.

¹⁰ Xarak na gër angol and Damas asëfan ar Yesu hi baxëna do bano wacënd Ananias. Axwën Yesu ga šanayaxën kënjo në lakeli wac kënjo: «Ananias, Ananias!» Yaka ko: «Ayaka, Axwën!» ¹¹ Re ko bête Axwën an: «Kanil ey tëf fëña ir këni wacënd “Ir gwer-gwer in” xali gër iciw̄ ind Yuda eyëbi mëka ar këno wacënd Sol, Ibëtarës. Gër ed ko šalerand ¹² wat kënjo në lakeli ar këno wacënd Ananias ga lilëgu ko do xwëtan kënjo otaxan ok exo watëraxën gašëxe.» ¹³ Yaka ko Ananias: «Axwën, wëno bëränjëm wël këmeni mëne ala ajo mbaŋ këbi rixërand gër Yerusalem bër yata këyëbi bën. ¹⁴ *Bëšadaxan bëlëngw* bën yëlëgu kënjo or gapak or ebi tëraxën ðek bër kē šalend oŵac orey bën.» ¹⁵ Barikan Axwën Yesu fel kënjo bête Ananias: «Yel mondako dëŋ, wëno yata kënjo ala ajo. Wëno yata kënjo ebi nangëndërand end oŵac oram eŋ bela bër benëŋ becëxe bën, gë bemun beŋ, do gë Bëy-

isërayel bën. ¹⁶ Aŵasin këmo wasin ang ko soro në end oŵac oram ak.» ¹⁷ Ata ŵa ko Ananias do kwël ye ko. And ĥat ko gër iciw̄ aŋ, wat kënjo Sol. Ata re ko: «Abaŷe Sol, Axwën Yesu ir šanayaxënëgu ki gër fëña, laŵënëgu ke ey watëraxën gašëxe do ey ñëm gë Angoc Amënek aŋ.» Ga xwëtan kënjo otaxan ok šalen kënjo. ¹⁸ Ataŋ xobëtak gër bangës bebër ang okop, ata Sol watëra ko gašëxe. Na ga xani ko, buyi këno. ¹⁹ And yambëra ko aŋ, wacëwaca ko gašëxe. Mondako šoma babi bësëfan bër Yesu bën gër Damas xali xeyëra këbi bakey bandanjëm.

²⁰ Ataŋ kwël na gër Damas fo ŷana baxo Sol ko femërand gër baciw̄ bacaleya mëne Yesu ex Asëniw̄ ar Kaxanu an. ²¹ Ata ðek bër baŋo wëlënd bën, ga këbi šaran këni rend: «Ax gi ex na nde ajo këbi rixërand bër kënjo šalend Yesu bën gër Yerusalem? Ax gi ex na nde bête ebi tërara do ebi mëlau mokap bësadaxan bëlëngw bën yow ko gër Damas ro?»

²² Barikan Sol kwël dëŋ baxo xapinand do babi wasinënd kerët Bëšëwif bër lëg bax gër Damas bën mëne Yesu ex Afexën an.

²³ Ga xeyërak bakey bandanjëm, Bëšëwif bëjo wëlër këni eno ðaw̄ Sol, ²⁴ ata Sol nang ko. Gëmëd, gë goyat bano xašënd gër owët or angol ga ŷandi këbi eno ðaw̄. ²⁵ Barikan akey amat gëmëd, bësëfan bošandaŵ yëla këno gë engux yabët amëŋ and angol aŋ, polo në akange. Ata and hix ko fac aŋ, kwël ye ko.

End Sol gër Yerusalem eŋ

²⁶ Ga ĥat ko gër Yerusalem, xacëra kënjo ebi coma gër Amara and bësëfan. Bari ayëda bano yëdand bën ðek gayik ano kwëta bana mëne arëwāk end Yesu dëŋ hi ko. ²⁷ Ata Barënbabas wëla kënjo Sol gër oparëxanda, sëfëtan këbi mëne Axwën Yesu šanayaxën kënjo gër fëña ir Damas xali felëra kënjo. Sëfëtan këbi bête ang baxo femërand kerët end oŵac or Yesu eŋ poyoma gër angol and Damas. ²⁸ Amëd aŋo fo šoma këbi Sol. Ata mëŋ kwël ko yexërand do ko femërand poyoma end oŵac or Axwën eŋ gër Yerusalem. ²⁹ Afelëra babi felërand bête Bëšëwif bër kē wëlënd eyeyan ed Gërek bën. Barikan bën mbaŋ bani šampërend gë mëŋ xali këni šaland eno ðaw̄. ³⁰ Bëmaŷe bëŋ ga nang këni eŋo, wëla këno Sol gër angol and

Sesare, do rëcax këno exo kucax gër Tarës. ³¹ Ata Amara and gër dëk ebar ed *Yude* aņ, gë and gë bër gër ebar ed *Galile* aņ, do gë and gër ebar ed *Samari* aņ anëka šot bax amëd aņo eteyëta el. Bër gër amara bën kwël dëņ bani xemëndërend gër ekwëta, gër epëb ed Axwën Yesu, do bani yëmbërend gë ekapina ed babi yëlënd Angoc Amënëk el.

End Ene eņ

³² Ata amëd aņo Piyer anëngara babi nëngarand bëwënëk bën gër owar oņo. Ata akey amat, šëla ko gër angol and Lida. ³³ Ga ĥat ko, sëk këņo asošan ar bano wăcënd Ene ga laki ko në andago. Aseyi seyi baxo elod bëniy bënjongëbëtas. ³⁴ Ata Piyer fel këņo: «Ene, Yesu *Kërisët* dorodë dëņ fakën ki. Kanil ey dëkw anda go aņ.» Ataņ Ene xani ko xwiriš. ³⁵ Ata dëk bër gër Lida bën do gë bër ebar ed Saroņ bën ga nangëra këni eņo, wă këni end Axwën Yesu eņ.

End ekanin ed gër ecës Tabita eņ

³⁶ Bëte gër angol and Yope, asëfan asoxari ebaxëna do bano wăcënd Tabita, mēne ngëņ Dorëkas gë eyeyan ed Gërek el. Benjekax bëndanjëm baxo rind do babi rëcarand bëxaÿë-naxik bën. ³⁷ Ata bakey band hi baxo Piyer gër ebar edebën baņ, Dorëkas šëxwëra ko xali xor këņo. Ga buyi këno xwët këno në aciw and yaņ. ³⁸ Angol and Yope aņ do gand Lida aņ ax ŋawër bana bon. Ga wël këni bësëfan bër Yesu bër gër Šafa bën mēne Piyer gër Lida hi ko lawën kënebi bësoshan bëxi eno karaw exo maraw aņand gër ndebën. ³⁹ Ata xwiriš Piyer, sëfër këni gë bën. And ĥat këni aņ, wëla këno gër aciw and yaņ, gër ed xwët bano ašësëk. Ata dëk *bësoxari bësebëta sebëta* bën sëka këno gë otes fo do këno wăsinërand bacud band sëfëndëra babi Dorëkas baņ, and bayi baxo abëngw aņ. ⁴⁰ Ata re ko Piyer eni can dëk bela bën. Ga foxi ko, ko šalend. And rënëta ko aņ nëkon këņo ašësëk an, re ko: «Tabita, kanil!» Ataņ xëwëta ko. Ga wat këņo Piyer, xani ko kwengweremët do yëpa ko. ⁴¹ Piyer lëk këņo gër ataxan, xanin këņo, Tabita xwëša ko ceg. Piyer wăc këbi bëwënëk bën do gë bësoxari bësebëta sebëta bën. Ga lilëgu këni sëk këno Tabita abëngw. ⁴² Ata endey eņo nangëra

këni dëk angol and Yope aņ do bëranjëm wă këni end Axwën eņ. ⁴³ Piyer xeyëra këņo na gër Yope bakey bandanjëm gër iciw ind ar bano wăcënd Simoņ, abox ar banar an.

End Piyer gër iciw ind Korëney eņ

10 Asošan hi baxëna ar bano wăcënd Korëney gër angol and Sesare. Alëngw ar ocoroda od xaniw bax gër ebar ed Rom hi baxo. ² Gë ekun edexëm el dëk bano šalend Kaxanu gë obal osëm. Bëte mëņ mbaņ babi rëcarand Bëšëwif bëxaÿë-naxik bën, do baxo šalerand key yo key. ³ Ata akey amat, and hik eňan poxoš gaf aņ, meleka ir Kaxanu šanayaxën këņo në lakeli lëf gër ed hi baxo. Ga fabër këni, meleka in wăc këņo: «Korëney, Korëney!» ⁴ Ga ĥaxën këņo Korëney, yëdara ko xali ata wëka ko: «Ineŋa Axwën?» Yaka ko meleka in: «Kaxanu lawënëgu ke mi pel mēne ayakali yakali ki cale indey iņ, bëte awat wat ko benjekax bënd këyëbi rinënd bëxaÿë-naxik beņ, do mbaņ këņo nënganënd endey eņ. ⁵ Awa gërëgako, dăwënëlëbi bela gër angol and Yope eno macëgu Simoņ, ar nëngwët këno Piyer an. ⁶ Gër tokora irexëm Simoņ, abox ar banar an, këno sëk, në iciw ind ler gër bëņa ir angwëngw.» ⁷ Sam ga ye ko meleka ir felëra baņo mondako in, Korëney wăc këbi bëriyenin bëxi eni tëfër gë šoroda ibat, ir lëka baņo do sana këņo šëf gër od fëb bax aye end Kaxanu. ⁸ Ga sëfëtan këbi dëk, lawën këbi eni ye gër Yope.

⁹ Në ecan ijo, në fëņa fo bayi bani bërolawën bën. Tëkër fo bayi bax eni ŋat gër angol. Piyer ye ko yaņ gër ejur ed aciw and ĥatëk eňan keņ gër gaf aņ exo calerax. ¹⁰ Na ga xor këņo enjo eņ, yandi këņo exo yambëra. Nand bano šemërand na yelix këņo ikwëd do ko lakelind. ¹¹ Wat ko fol orën ol do er ang andago gë ogux gër oŋaw onax ga kë fedaw endëmane gër ebar. ¹² Wat këbi bëte gër er ang andago aņo dëk oŋacar ol: or gë sapar onax, gë or kë yexërand xadă-xadă ol, do gë ošël or gër orën ol. ¹³ Wël ko oniŋ: «Piyer kanil, dăwëlëbi oŋacar olo eyëbi yakëra!» ¹⁴ Barikan Piyer yaka ko: «Ali Axwën, elod ame yamb ex na er šëbak, elod ame yamb ex na ebuyaraxik.» ¹⁵ Wël ko akinëm: «Er re ko Kaxanu aŋwën wënëk in, wëj kërey yëland na abuyar bu-

yarëk.»¹⁶ Piyer wël ko eŋo ßakëlëbëd ßatas, ata ßakak er ang andago in yaŋ gër orën.¹⁷ Ga nëngëta ko, wëlandëra këŋo do ko yëlarand ba ine wacayak lakeli ir wat baxo ijo. Ata amëd aŋo ßatëgu këni bër lawënegu babi Korëney bën, ga wëkaraw këni tar angol aŋ gër ed ex iciw ind Simoŋ. Sëmb këni gër ebët ed iciw,¹⁸ do wëka këni: «Ro nde exo Simoŋ, ar nëngwët këno Piyer an?»

¹⁹ Në eyëlara ßayi baxo Piyer end er wat baxo gër lakeli eŋ. Ata Angoc and Kaxanu aŋ fel këŋo: «Bela ßësas ki şaland,²⁰ maral ey pe da en tëfër gë bën. Kërexî nöpëgënan na gë tükër ak, wëno lawënegu këbi.»²¹ Ga feda ko Piyer, yaka këbi: «Wëno ex ar këno şaland an. Inewa lawënegu kënun ro?»²² Yaka këno: «Korëney, emun end ocoroða eŋ, ala ar şenene, ar fëbëk end Kaxanu an, lawënegu këbo. Enëng end Bëşëwif eŋ ðek, enjekax fo këni reyand endexëm eŋ. Meleka ir Kaxanu rek mi yowënegu eyëbi pelëra mëŋ gë ekun edexëm el.»²³ Ga ßata këni, Piyer fel këbi eni ðil gër iciw do ebi key na.

Ga keyëk, sëfër këni kwël. Bëmaŷe bënd lëg bax gër Yope bëndëmar laŋëta këno.²⁴ Në ecan ijo ßat këni gër Sesare. Piyer sëk këbi Korëney gë bërexëm bën, do gë oðawo odexëm ok ga şëni këno.²⁵ And lil ko Piyer aŋ, Korëney xaca këŋo, foxi ko gër lëngw irexëm eyiŷ el nşë gër ebar.²⁶ Ata Piyer ga lëk këŋo gër ataxan, xanin këŋo, re ko: «Kanil, wëno ala fo hi këme ang wëj ak.»²⁷ Ga fulira këni Piyer gë Korëney, sëfër këni lëf gër ed ßarëreŋu bani bela bëranjëm.²⁸ Ata re ko Piyer: «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne aşëba şëba këŋo Aşëwif an edëkër el do gë edil ed gër iciw ind ar enëng ecëxe an? Bari wëno Kaxanu wasin ke mëne ala gabatak ax gi ex na aßuyaraxik, bëte gabatak ax gi ex na ar mo kwëŷëta.²⁹ Mëŋ ex and lawëneli kën ene macëgu aŋ, ame nöp ex na me yow. Awa deyayin në end ine wacaxënegu këne.»

³⁰ Ata re ko Korëney: «Doro anëka sëkëk ßakey ßanax ga şanaŷaxën ke asoşan ar gë ßanjëm ßand jing-jing nand bame şalerand eñan eŋ keŋ gër gaf na. Ga sëka ke, re ko:³¹ «Korëney, Kaxanu anëka yakali ki cale indey iŋ. Bëte awat wat ko benjekax bënd këyëbi rinënd bëxaŷëanaxik ßeŋ.³² Dawënelëbi bela

gër Yope eno macëgu Simoŋ, ar nëngwët këno Piyer an. Gër iciw ind ar këno wacënd Simoŋ, abox ar ßanar an këno sëk, ler gër bëŋa ir angwëngw.»³³ Ga wël këme eŋo, ataŋ lawëneli këme eni macëgu, ðek yek ga yow këy ako. Awa gërëgako, biyi ðek nëkodëbo ro gër ogës od Kaxanu wëj fo ßaxët këmi. Pelëlëbo ðek er re ko Axwën in.»

³⁴ Ata ga ßëbëta ko Piyer, re ko: «Enimin, ecede fëni ke mëne gër ogës od Kaxanu bela bën ðek andamat hi këni, ar fit këno ax gi ex na.³⁵ Barikan ar fëb këŋo an, ar sëfëk end şenene an, enëng end exo yo, Kaxanu ahan këŋo ßan.³⁶ Eyeyan ed këmun felënd elo, Bëyisërayel bën lawëneliw babi ga nangën këbi Atëfëtan and angwëlëra and gë Kaxanu paß gë Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex Axwën ar bela ðek an.³⁷ Anang nang kën endey end xucak gër ebar ed *Yude* eŋ, ga ŷanawëk gër ed *Galile* amëd and baxo reyand *Şaŋ Batis* end xobuyi eŋ.³⁸ Anang nang kën mëne Kaxanu ŷëmën baŋo Yesu Ibënasaret gë Angoc Amënëk aŋ do gë panga iŋ. Mëŋ baxo rixënënd enjekax eŋ gër ed ko ye yo. Gë Kaxanu ßar bani mëŋ babi fakëanaxënënd bëte bëşëxwëra bën do babi racëtënd bër babi narënëndërand şabucara bën.³⁹ Biyi ex otede od ðek bëbër ri ko gër ebar ed Bëşëwif do gër angol and Yerusalem ok. Barikan law këno mopika në osëx.⁴⁰ Kaxanu xanin këŋo gër ecës yatir akey atasën do yël këŋo panga ind exo canaya wat-wat⁴¹ gë ogës od biyi bër ex otede od sanan baŋo ganagana fo Kaxanu ok. Biyi bër bax yambërand do bax şëbërand gë mëŋ bën fo wat këŋo and xani ko gër ecës aŋ, ax gi ex na bela ðek.⁴² Biyi lawën këbo mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër Bëyisërayel do mi deyarand mëne Kaxanu dëŋ yata këŋo exo gi axiti ar bëbëngw do gë bëşësëk an.⁴³ Dek bëlawënel bër yowërawëk gër ngwën ro bën areya reya këni osede olo: ar këŋo xwëta yo Yesu Kërisët, aşot ko şot etëban ed bëñëŋëanax bëndexëm el paß gë oŷac orexëm ol.»

⁴⁴ And baxo yeyan mondako Piyer aŋ, Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër ðek bër baŋo ßaxëtënd.⁴⁵ Ata Bëşëwif bërëwak end Yesu bën, bër laŋëtaw baŋo Piyer bën, şaran këbi ga wat këni mëne Kaxanu ayël yël këbi Angoc Amënëk aŋ bër ax gi ex na Bëşëwif bën.

⁴⁶ Awël banëbi wëlënd ga këno šëkwa Kaxanu gë oyeyan ošëxe. Aņo re ko Piyer: ⁴⁷ «Bër ŷëmëk gë Angoc Amënëk ang biyi ak bën, anëbe teb ex na buyirëxe gër men.» ⁴⁸ Ata re ko enëbi buyi gë oŵac or Yesu *Kërisët* ol. Bër buyi kënebi bën xara këno exo baša bakey na gër ed hi bani.

End Piyer gër Yerusalem eņ

11 Oparëxanda ok gë bëmaŷe bënd lëg bax gër ebar ed *Yude* bën wël këni mëne bër ax gi ex na Bëšëwif bën në ema exëni bën bête eyeyan ed Kaxanu el. ² Do and baka ko Piyer gër Yerusalem aņ, Bëšëwif bër ŵa bax end Yesu bën ga këno hëbandëra këni rend: ³ «Wëj gër bër ax gi ex na Bëšëwif ye bay do bête yambëraraw kën andamat!»

⁴ Ata Piyer sëfëtan këbi endey eņo elod ang ŷanak ak xali gër eņata. Re ko: ⁵ «Wëno gër Yope hi bame. Akey amat ga këme šalera, ata yelix ke ikwëd do Kaxanu ŵasin ke er ang andago ga xap këni gër oŵaŵ onax. Ga xaniwëk yaņ gër orën, fedawëk xali gër ed hi bame. ⁶ Wëno nëkon këme aye me nang ba ine ex, wat këmëni oŵacar: olo oyel, olo obapuŷ, olo or kë yexërand xadfa-xadfa gër ebar, do gë ošël or gër orën ol. ⁷ Wël këme bête oniŵ ga ke fel: "Piyer kanil! Daŵlëlëbi oŵacar olo eyëbi yakëra!" ⁸ Yaka këme: "Ali Axwën, wëno elod ame yamb ex na er šëbak ba ebuyaraxik."

⁹ Rek akinëm oniŵ ol elod gër orën: "Er re ko Kaxanu aŵën wënëk in, wëj kërey yëland na mëne abuyar buyarëk." ¹⁰ Mondako ŵasin baxe Kaxanu er ang andago in bakëlëbëd batas, damana bakaxënëk dek yaņ gër orën. ¹¹ Fedëk cey ga ħatëgu këni gër iciŵ bësöšan bësas ga xaniw këni gër Sesare. ¹² Ata fel ke Angoc Amënëk aņ mi tëfër gë bën, kërexe ñepëgënan na. Laņëta këne bëmaŷe bënjongimat bëņo xali ħat këmi biyi dek gër iciŵ ind Korëney. ¹³ Korëney sëfëtan këbo ang šanayaxën këņo meleka lëf gër iciŵ indexëm do fel këņo: "Daŵënëlëbi bela gër Yope eno macëgu Simon, ar nëngwët këno Piyer an.

¹⁴ Mëņ ki fel eyeyan ed ki nangën ang këy ri ey pexaxën ak, wëj gë ekun edey el dek." ¹⁵ Do and bamëni felërand aņ, Angoc Amënëk aņ fedaw ko gër ndebën ang fedaw baxo gër ndëbi ak gër ŷanar. ¹⁶ Ata wëno xwita këme

eyeyan ed fel bašo Axwën el: "*Šaņ Batis* babi buyind bela bën gër men, barikan wëno këņun ŷana eņun buyind wën gë Angoc Amënëk aņ."

¹⁷ Gayikako Kaxanu ayël ayël këbi bën Angoc Amënëk aņ bête ga ŵa këni end Axwën Yesu *Kërisët* eņ ang biyi ak, mondake cëņ ħëpën do mo Kaxanu?» ¹⁸ And baxët këni endey eņo aņ, bër baņo hëbandërand Piyer bën šësina këni imëd. Ata ga këno šëkwa Kaxanu, këni rend bën dek: «Awa Kaxanu ayël nde yël këbi bête enëngwët ed ola el bër ax gi ex na Bëšëwif bën, eni cotaxën aniyan and däl aņ.»

End Amara and gër Aņëcoš eņ

¹⁹ And laŵ këno Ecen aņ, arixëra banëbi rixërand mbaņ bësëfan bën xali šapërëra këni: bëjo gër ebar ed Fenisi, bëjo gër Šipër, bëjo bête xali gër angol and Aņëcoš, do kënebi sëfëtantëraxënd end Kaxanu eņ Bëšëwif bën fo. ²⁰ Barikan gër bër šapër bax bëjo, Bëšipër do bër xaniw bax gër angol Siren hi bax na, ga ħat këni gër Aņëcoš, felëra kënebi end Axwën Yesu eņ Bëšëwif bër kë wëlënd eyeyan ed Gërek bën, do nangën kënebi Atëfëtan andexëm aņ. ²¹ Ga banëbi felërand gë panga ind Axwën iņ xwëtaxën banëbi bëranjëm do yëlayara këni gër Axwën. ²² Bër gër Amara and gër Yerusalem bën wëlëx këni endey eņo. Ata laŵën këno Barënbabas exo ye gër Aņëcoš. ²³ And ħat ko aņ, wat ko oyekax or Kaxanu ol gër bërëŵak. Ga nëngandëra këņo na mbaņ, ŷana ko këbi felërand eni dëkaya gë emëkw el dek end Axwën eņ. ²⁴ Enimin Barënbabas mbaņ nënga baxo, moņëm ŷëm baxo gë Angoc Amënëk aņ do xwëta baņo bête mbaņ Kaxanu. Ata bësëfan bër Axwën bën këni ŷëmbëregund gër Amara xali hi këni amëxwër atëm.

²⁵ Ata Barënbabas ye ko gër angol and Tarës eņo calaraw Sol. ²⁶ Ga sëk këņo, ŵëlaw këņo gër Aņëcoš. Na ri këni yer iniy iņ ga kënebi sëyalira end Axwën eņ bela bëranjëm gër Amara aņo. Ata na gër angol and Aņëcoš ŷana këni bela bën emac ed bësëfan el okëreceņ.

²⁷ Bakey baņo xaniraw bani gër Yerusalem bëlaŵënel do yow këni gër angol and Aņëcoš. ²⁸ Gër engä endebën hi baxo ar këno ŵacënd Agabus an. Ga xani ko akey amat, Angoc and Kaxanu aņ fel këņo exo deya mëne enjo etëm kë ħatëgu dek ebar el. Enimin, ata ħatak mon-

dako dëŋ and wun ko Këlod gër Rom aŋ. ²⁹ Ata bësëfan bën xetan këbi, ala kala gë er šot ko gë andiyen andexëm in, enëbi dëcara bëmaŷe bënd gër ebar ed *Yude* bëŋ. ³⁰ Mondako ri bani. Ata er bar bani in yeli këni Barënas gë Sol enëbi pëxwënëx bëlëngw bën.

End toro ind Šak do gë Piyer eŋ

12 Ata angwën aŋo, Erod ir wun bax gër ebar ed *Yude* sëra këbi bërëmar gër Amara and gër Yerusalem ebi narëndëra. ² Fel këbi ocoroĊa ok eno ŋaš Šak, abinëm ar Šaŋ. ³ Ga wat ko mène anëngan nëngan këbi Bëšëwif bën eŋo, laŵën ko eno tëraw bëte Piyer. Bakey band ofëna or bani yambënd mburu ind gë lewir këm baŋ hi bax. ⁴ Ga sëra këno, wëla këno gër epëra. Eno nëkonaxën Piyer gër epëra, sana këbi ocoroĊa epëxw gë ocongibat, šetëndër këbi bëmëxwër bënax, imëxwër kala ocoroĊa onax. Er ŷandi baŋo eŋo kiti gër ogës od Bëšëwif and kë xuca Ofëna or Apexa aŋ. ⁵ Awa mondako lëkaya bano Piyer gër epëra. Barikan, bër gër Amara bën gë eteyëta këm bano šalenënd.

⁶ Në ecan baŋi bax Erod eŋo kiti Piyer. Ata mëŋ këŋo rašënd gëmëĊ gër ed fokëra këno gë ogweyele-gweyele oki, do ocoroĊa od baŋo nëkonand ok: ibat gand liŵ, ijo gand šame, oko xaš këni gër ebët. ⁷ Ata šanayaw ko bërëxadët meleka ir Axwën do angoben aŋ ħobak lëf gër ed fëra bano Piyer. Meleka in xëm këmo pa pa gër ambëb exo nëngëtaxën, re ko: «Kanil aŷand!» Ata wëcëk ogweyele-gweyele od fokaxën bano gër otaxan ok. ⁸ Re ko meleka in: «Kapal enar endey eŋ do peĊal baped baŋ.» Piyer ri ko ang fel këŋo ak. Re ko bëte: «Dabayal gë acuĊ atëm andey aŋ do tëfawëye.» ⁹ Piyer šan ko do kwël sëfa këŋo. Bari er yëla baxo mène alakeli ko lakelind, axo nang bana mène ang nëcët baŋo meleka ak Ċal dëŋ ex. ¹⁰ Xuca kënebi ocoroĊa ok, imëxwër iŋanar iŋ do gë ikinëm iŋ, ħat këni gër epëra ed dun. Epëra elo hi bax eni pelata Ċamana eni canaxën. Ata ga fërëtayak gë andexëm, šan këni do sëf këni fëña ir gër angol. Ata Piyer nem këŋo bëĊf-bëĊf meleka in. ¹¹ Piyer ga bakar këŋo na onden oŋ, re ko: «Gërëgako anëka fëni ke Ċal ex Axwën an laŵënëgu këŋo meleka irexëm in exe dacët gër otaxan

od Erod do gër Ċek er bani šënind ene di bulunda ir Bëšëwif in.» ¹² Ga fëni këŋo na eŋo, ye ko gër iciŵ ind Mari, nëm ir Šaŋ, ar nëngwët bano Marëk an. Fën barër bani okëreceŋ odanjëm do bano šalenënd. ¹³ And sëmb ko Piyer gër ebët aŋ, sëka ko endënaŵ end bano wacënd Roda exo baxët. ¹⁴ Ga xwita ko oniŵ or Piyer ol, hër ko gë onënga fo reyax ko mène Piyer kë sëmbëgund gër ebët. ¹⁵ Yaka këno: «Wëj ba ašen nde šen ki!» Barikan mëŋ xemëna ko ko rend mène Piyer ex. Bën re këni: «Awa angoc andexëm aŋ ex.» ¹⁶ Amëd aŋo Piyer ko sëmbënd tuŋ gër ebët. Ga fërëtën këno, šaran këbi xali ga wat këno. ¹⁷ Ata gë ataxan aŋ fo Piyer fel këbi eni cësinara, reya ko Ċek ang nëcëtëgu këŋo Axwën gër epëra ak. Fel këbi bëte enëbi tëfëtan eŋo Šak do gë bëmaŷe bëŋ. Ata ga šan ko na, ye ko kwël në ešëxe.

¹⁸ Ga xeyëk, wonjok xali gër epëra. OcoroĊa ok këni wëkarënd ba feye exo Piyer. ¹⁹ Erod re ko eno calara, bari ano wat ex na. Ata re ko enëbi mëkara ocoroĊa od baŋo nëkonand Piyer ok do re ko enëbi Ċaŵ. Ata Erod ga xani ko na gër ebar ed *Yude*, ye ko kwël gër angol and Sesare. Fën xeyërax baŋo bakey bandanjëm.

End enemi ed Erod eŋ

²⁰ Amëd aŋo, Erod axoŷën xoŷën babi bela bër lëg bax gër owar or Tir gë Sidon bën. Barikan bën xetanëgu këbi eno nëngaw. Ata ga xor këno Bëlasëtus, anëkona ar aciŵ and emun an, ŵa ko ebi Ċaŋëta gër Erod eni wëlëreŋu, gayik er bani yamb in gër ebar edexëm bax xaniwënd. ²¹ Yatir akey and sana bani, Erod ga ŷaŋënaraw ko gë banjëm band owun baŋ, ŷëpa ko gër aŋëpara andexëm do ko yeyanënd. ²² Ata xeŷ këni šor bulunda in: «Oniŵ olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala! Oniŵ olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala!» ²³ Ata na dëŋ meleka ir Axwën fëm këŋo Erod gayik ga ŵa baxo eno cëkw ang Kaxanu fo. Ata ga fur këno oŷen, yamb këno kwël na fo, xali xoti ko.

²⁴ Barikan amëd aŋo kaš-kaš bax ŷaŋënd eyeyan ed Axwën Kaxanu el. ²⁵ Barënas gë Sol ga faŷ këni andiyen and eŋateli ed olaŵën gër Yerusalem aŋ, baka këni gër Aŋëcoš. Ata wëlali këno Šaŋ, ar nëngwët bano Marëk an.

End damana iyanar ir Pol eņ

13 Gër Amara and gër Aņęcoș, bêlaŵênêl do gë bësëyali hi bax na: Barënabas, gë Simoņ ir nëngwët bano Niger, gë Lusiyoș Ibësiren, gë Manayeņ ar raf bani në er ebat gë Erod ir wun bax gër ebar ed Galile an, do gë Sol. ² Akey amat ga barër këni eno cale Axwën an, siŵi këni. Ata Angoc Amënêk aņ fel këbi: «Pitinëbi Barënabas gë Sol eni ye gër andiyen and fana këmëni.» ³ Ga këni ħata etiŵi el, ŝalen kënëbi mokwëtan otaxan ok do seb kënëbi ye këni.

End Barënabas do gë Sol eņ

⁴ Ata Barënabas gë Sol, ga lëngweli këbi Angoc Amënêk aņ, ŝëla këni gër angol and Selësi do ŵedëx këni kuluņ in ond gër ebar ed Šipër oņ. ⁵ Ga ħat këni gër angol and Salamin, ŷanax këni këni femërand eyeyan ed Kaxanu el gër baciŵ bacaleya band Bëšëwif. Šaņ Marêk ebax ariyenin arebën an. ⁶ Ata ga ye këni cangët oșir ol, ħat këni gër angol and Pafos. Sëkëx këno așaki ar bano ŵacënd Bar Yesu. Așëwif ebaxo do baŷi yifand bela bën mënê alaŵênêl ar Kaxanu hi ko. ⁷ Do ala ajo na gër eyang ed gofërëner Serêșus Polus hi baxo. Serêșus Polus, ala ar nangëra bax mbaņ, hi baxo. Ga ŷandi këņo gë oșal oșem exo wël eyeyan ed Kaxanu el, ŵac këbi Barënabas do gë Sol. ⁸ Barikan Elimas, awejax an (mondako bani ħatelind oŵac orexëm ol) aĥëp baxo ĥëpënd end bani reyand Barënabas do gë Sol eņ, do baxo ŝaland ang këņo ri gofërëner in exo űëp ekwëta ed Axwën el. ⁹ Ata Sol, mëņ ar bano ŵacënd bête Pol an, ga ŷëm ko gë Angoc Amënêk aņ faŷ këņo teliņ awejax an, re ko: ¹⁰ «Wëj emëkw edey el er ŷëmëk wayët gë osit do gë owër. Asëñiŵ ar ŝabucara hi këy, arangoŷëra and đek end ŝenene end ex yo. Ay teb na nde etëb ed ŷapela band gwer-gwer band Axwën el? ¹¹ Gërëgako, awël nde: panga ind Axwën iņ ki xëm, așiŵ këy ŝiŵ do bakey këy ri watërëxe eņan eņ.» Ataņ Elimas ŷana ko ko nemërand do kwël faņan këņo oșiŵ ol. Ga ko ŝenara këņo ŝaland ala ar këņo las. ¹² And wat ko eņo gofërëner aņ, ŵa ko end Axwën eņ. End sëyali bano eņ lëk baņo gër emëkw.

End Pol do gë Barënabas gër Aņęcoș ir Pisidi eņ

¹³ Pol gë bër enga endexëm bën ga xani këni na gër Pafos, ŵed këni kuluņ in eni yexën gër Perêș, gër ebar ed Paņęfili. Barikan Šaņ Marêk seb këbi do kwël wërêșeta ko gër Yerusalem. ¹⁴ Gër Perêș na, xucax këni xali ħat këni gër Aņęcoș ir gër ebar ed Pisidi. Yatir *akey and eteyëta*, lil këni gër aciŵ acaleya and Bëšëwif, do ŷëpa këni. ¹⁵ Ga fën këni gër akayëta and acariya do gër band bêlaŵênêl, bêlëngw bër aciŵ acaleya bën re këni: «Bëmaŷe, angëmëne gë eyeyan ed kë xemënënd gër ekwëta hi kën, deyayin.» ¹⁶ Ata xwiriș Pol, ga xwëša ko re ko: «Wën Bëyisërayel do wën bër ax gi ex na Bëšëwif bër këņo fëbënd Kaxanu bën, baxë-tine! ¹⁷ Kaxanu, mëņ ar xwënêk bulunda ir Isërayel an, yata këbi bëxarêk bërëbi bën. Ga ŝënanën këbi angwën and hi bani gër ebar ed Misëra aņ, nęcëtëgu këbi gë panga indexëm iņ. ¹⁸ Wëlaya këbi në bëniy ofëxw onax gër ladawe. ¹⁹ Nemin këbi bela bën benëng ben-jongëbeki gër ebar ed *Kanaņ* do yël këbo oxwën or ebar ed edebën ol biyi bulunda irexëm in, ²⁰ xali nëkak në bëniy okeme onax gë ofëxw oco. Ata Kaxanu yël këbi bêlëngw bëxiti xali angwën and bëtëgu ko Samiyel, alaŵênêl an. ²¹ Bëxarêk bërëbi bën xara këno Kaxanu ebi yël emun. Ata yël këbi Sawul, asëñiŵ ar Kiș, ar andëŵëra and Beņęșame. Sawul wun ko bëniy ofëxw onax. ²² And lat këņo gër owun Sawul aņ, Kaxanu yata këņo *Dafid*, ar reya baxo osede olo an: "Wëno ŝala baņo Dafid, asëñiŵ ar Isayi an, ala ar ex ang emëkw edam an, ar kë ri đek oņandi odam an." ²³ Ata gër andëŵëra and Dafid rëŵ këno Yesu, ga beya baxo Kaxanu alaŵênêli këbi laŵênêliw Afexën bulunda ir Isërayel in. ²⁴ Damana exo yowaxënëgu Yesu, *Šaņ Batis* bax femërand gër đek bulunda ir Isërayel end xobuyi or enëngwët ed ola eņ. ²⁵ And baxo ħatand andiyen andexëm aņ, Šaņ Batis are baxo rend: "Wëno ame gi ex na Afexën an, ang kën yëland ak. Barikan në yow exo gand epoy edam, ar axe ñap ex na me pët ogux od ŷaped bandexëm ok." ²⁶ «Awa bëmaŷe, wën bosëñiŵ bor *Abëraxam* do gë wën bër ax gi ex na Bëšëwif bër këņo

fëbënd Kaxanu bën, Kaxanu biyi dek laŵëneliw këbo eyeyan ed apexa elo.

²⁷ Barikan Bëšëwif bër gër Yerusalem bën do gë bëlëngw bërebën bën abi pëni ex na noŷo hi ko Yesu, bëte abi pëni ex na bend yëgw këni bëlaŵënel eŷ, xarak akey and eteyëta kala këni fënënd gër cale beŷo. Bend yëgw këni bëlaŵënel beŷ ĥata këni and xiti këno Yesu aŷ.

²⁸ Fel këno *Pilat* gofërëner in, eŷo daŵ xarak mëŷ amena and këno laŵaxën ano wateli bana. ²⁹ Mondako ĥata këni dek er yëgw këni end Yesu in xali laŵ këno gër kërëwa. Ga fedali këni eman eŷ, wëxëta këno në yeg.

³⁰ Barikan Kaxanu xanin këno gër ecës.

³¹ Šanayaxëndëra këbi bakey bandanjëm bër hi bax enga endexëm bën elod gër ebar ed *Galile*, xali ĥatëgu ko gër Yerusalem. Gërëgako bëjo ex otede odexëm ok gër bulunda ir Isërayel. ³² Do biyi këŷun nangënënd Atëfëtan aŷo: Kaxanu, er beya babi bëxarëk bërebi in, ³³ këbo rinënd gërëgako biyi obaš orebën ol ga xanin këno Yesu gër ecës. Eŷo yëgw këni gër Calemoñëw gër atëngët akinëm:

“Wëj ex Asëñiŵën doro, wëno ex Sorix †.”

³⁴ Kaxanu are re baxo mène axanin këno xanin Yesu gër ecës do eman endexëm eŷ ax bayi na gër embër. Eŷo yëgw këni mène Kaxanu re bax:

Ayël këmun yël er beya bamo Dafid in, Eŵënëk ex, er kën xwëta ex †. ³⁵ Are re ko bëte Kaxanu gër ed yëgw këni:

“Ar yata këyo an aŵënëk exo, ayo teb na exo bër ‡.”

³⁶ «Amëd and bayi baxo abëngw aŷ, Dafid ari baxo rind oñandi od Kaxanu ok. Barikan and šës ko aŷ, wëxëta këno gër ed wëxëta kënebi bëxarëk bërexëm, do wër ko gër yeg. ³⁷ Bari ar xanin këno Kaxanu gër ecës an, axo bër ex na.

³⁸ Bëmaŷe, awa nangi mène: paß gë Yesu *Kërisët* kën šot eteban ed beñëŷnax el, gayikwa gë etëf ed dek bebër rek *acariya* and *Moyis* el an kor ex na en gi bër šenene. ³⁹ Do ar xwëta këno Yesu an kë hind ar šenene. Ax gi ex na nde egi ed bër šenene paß gë *acariya* and *Moyis* el bayi an kor bana? ⁴⁰ Mëŷ ex titinayin këdi këŷun hi er yëgw këni bëlaŵënel bër Kaxanu in:

† 13.33 Calemoñëw 2.7 †† 13.34 Esayi 55.3 ‡ 13.35 Calemoñëw 16.10

⁴¹ “Wën bër kë yepënënd end Kaxanu bën, baxëtine.

Caranëleŷun do capërin.

Ecarax end këme ri eŷ,

Ado enun tëfëtan yo, an kwëta na”.»

⁴² Pol gë bër enga endexëm bën šan këni na gër aciŵ acaleya. Bër baxët babi bën xara kënebi eni bakaw enëbi pelëra gašëxe, gë akey and eteyëta and kë bëtëgund aŷ. ⁴³ Ga këni šapër gër aciŵ acaleya, and faŷ këni cale aŷ, Bëšëwif bëranjëm do gë *bëšalek* kënebi laŷëtand Pol gë Barë nabas. Ata Pol gë Barë nabas ga këni xanarëra gë bën, xor kënebi eni ma eni dëkaya end Kaxanu eŷ, mëŷ ar yël këbi oyekax orexëm an. ⁴⁴ Ga bëtëguk akey and eteyëta aŷ, dek angol aŷ barërëgu këni eni baxët eyeyan ed Axwën el. ⁴⁵ Bëšëwif bën ga wat kënebi amëxwër aŷ, yakëraxi këbi xali. Ata ŷana këni na këni šembëtënd end baxo reyand Pol eŷ do këni širënd. ⁴⁶ Pol gë Barë nabas fel kënebi kerët: «Wën Bëšëwif bën yata baŷun pere Kaxanu eŷun nangën eyeyan edexëm el. Barikan ga xey këŷun ako en baxët, gë andewën dëŷ lëcaya kën aniyän and din aŷ. Gërëgako biyi bëla bër ax gi ex na Bëšëwif këmëni ŷana mëni pelërand. ⁴⁷ Er këmi rind biyi ijo, Axwën an fel babi eni dind bulunda ir Isërayel in and re baxo:

“Wëj yata këmi ey gi angoben and benëng becëxe aŷ

Ey pemërand apexa aŷ xali gër ed sëlëk ebar †.”»

⁴⁸ Ata bër ax gi ex na Bëšëwif bën këbi nëngandërand ga këni wël eŷo, do këni šëkwënd eyeyan ed Axwën el. Dek bër yata këbi Kaxanu eni cot aniyän and din bën ŵa këni end Yesu eŷ. ⁴⁹ Ata bëla bën mondako wëlëra këni eyeyan ed Axwën el dek ebar ed Pisidi el.

⁵⁰ Barikan Bëšëwif bën šoñ kënebi bësoxari bër gapak bëšalek bën, gë bëlëngw bër angol bën, enëbi dixëra Pol gë Barë nabas do enëbi ŷŵaŷ eni can ebar edebën el. ⁵¹ Enëbi cëndë naxën bëjo, Pol gë Barë nabas fepe këni obar od lëka bax gër osapar ok eni canaxën ebar elo, do ye këni kwël gër Ikoñom †. ⁵² Ata bësë-

†† 13.47 Esayi 49.6 †† Axwën Yesu fel babi oparëxanda odexëm ok eni pepend obar od lëkak gër osapar orebën oŷ gër ed këni ĥëp bëla bën enëbi baxët in.

fan bën dek ebani onënga ol do ÿëmëra bani gë Angoc Amënëk aņ.

End Pol do gë Barënabas gër Ikoñom eņ

14 Pol gë Barënabas ga ĥat këni gër Ikoñom, ye këni bête gër aciŵ acaleya and Bëšëwif yatir akey and eteyëta. Ga xamën këni eyeyan el, bëranjëm gër amëxwër and Bëšëwif do gë bër ani gi ex na Bëšëwif ŵa këni end Yesu eņ. ² Ata Bëšëwif bër xey babi eni ma end Yesu bën šoñ kënëbi bër ax gi ex na Bëšëwif bën enëbi yëlan eñëñenax bëmaÿe bëņ, Pol do gë Barënabas. ³ Barikan mbaņ nëka bani na gër Ikoñom. Axwën an xayaxën bano mëņ xemënaxën bani epemëran ed end Kaxanu el gë anjiÿ këm. Yama Axwën an ga babi yëlënd nde oyekax orexëm ol mëņ bani rixënënd becarax do gë becërëcaxik eni nangëraxën bela bën mëne end këni reyand eņ đal dëņ ex. ⁴ Ata angol aņ dek xucarëra këbi: bëjo bar këni gë Bëšëwif bën, bëjo gë Pol do gë Barënabas, oparëxanda ok. ⁵ Bëšëwif bën, gë bër ax gi ex na Bëšëwif bër bar bani bën, do gë bëlëngw bërëbën bën xetan këbi enëbi mereli Pol gë Barënabas do enëbi pëtëra gë oxaÿ xali eni cës. ⁶ Barikan bën ga wata këni eņo, hër këni gër bangol band ebar ed Likawoni: gër Lisëtër, gër Derëb, do gër band ler ler. ⁷ Fën femërax bani bête Atëfëtan and Yesu aņ.

End Pol do gë Barënabas gër Lisëtër eņ

⁸ Gër angol and Lisëtër, ala hi baxëna arëgobo, mondako rëŵ bano do elod axo yexëra bana. ⁹ Ata akey amat këņo baxëtënd Pol ga këbi felëra end Kaxanu eņ. Pol ga faß këņo ala ajo, wat ko mëne axor ko xor exo pak gayik axwëta xwëta këņo Kaxanu. ¹⁰ Ata xeÿ ko: «Wëj kanil!» Ataņ xani ko xwiriš ala ajo do ko yexërand. ¹¹ Ga wat këni er ri baxo Pol in, amëxwër aņ xeÿ këni gë eyeyan edebën: «Bangoc wa nëngwëtaŵëk bela do fedaw këni gër ndëbi ro.» ¹² Ata nëngwët kënëbi omac ok: Barënabas këno ŵacënd Sës do Pol Erëmes gayik mëņ bax yeyanënd. ¹³ Ata ga bax edaš ed Sës el ler angol, alaš an ŷaņëndëraw këbi gë opëtëfët ogaš do lasëgu këbi na gër ebët ga ŷandi këbi mëņ gë amëxwër aņ enëbi űašën

šadaxa Barënabas gë Pol. ¹⁴ Oparëxanda ok and wël këni eņo aņ, ĥes këni banjëm bandebën baņ, ŵara këni mërëxand ir amëxwër do kënëbi rend bela bën: ¹⁵ Lawo bën ineŵa kën rixënënd eņo? Biyi bête bela fo hi këmi ang wën ak, ami gi ex na đe bangoc. Er yow këmi mun nangën Atëfëtan aņ, en đapaxën bebër gë ofëcak këm bëjo, do eno calexënënd Kaxanu, mëņ ar gë aniyän an, mëņ ar rik orën gë ebar an, mëņ ar rik *angwëngw* aņ do gë dek bebër ex polo an. ¹⁶ Akarëk aņ, Kaxanu aseß seb babi dek bela bën eni dind enëng kala ang këni yëland ak. ¹⁷ Barikan axo teß bana, emasi-nayan el paß gë benjekax bend këbi rinënd bela beņ. Gako wën ayël këņun yëlënd tëß in, gë eyamb ed kën xanand gë ekol el, do gë onënga ol gër oŵëkw orewën. ¹⁸ Gë ojaŵ fo xor banëbi bela bëjo gë end bani yeyanënd eņ, xali seb këni eņašën šadaxa el. ¹⁹ Ata ga ĥatëgu këni Bëšëwif bër gër bangol band Aņëcoš do gë Ikoñom bën, šoñ kënëbi bër gër Lisëtër bën enëbi pëtëra. Ga fëtëra këno xali Pol, xëx këno do nęcët këno angol aņ, ga bani yëland anëka šës ko. ²⁰ Barikan ga xeta këno bësëfan bën, xani ko, do baka ko gër angol. Ga xeyëk, Pol gë Barënabas sëfër këni ond gër angol and Derëb oņ.

End Pol gë Barënabas gër Aņëcoš ir gër Siri eņ

²¹ Ga faÿ këni epemëra ed Atëfëtan el na gër angol aņo, do ga ri kënëbi bëranjëm bësëfan bër Yesu, Pol do gë Barënabas baka këni end bangol band Lisëtër gë Ikoñom eņ, do kwël ŵaÿix këni gër Aņëcoš. ²² Ata xemëndërax kënëbi tar fëña in bësëfan bën do xara kënëbi eni kemënali ekwëta ed Axwën el. Fel kënëbi mëne ar ŵak end Yesu an, ax mënd ex na exo đil gër owun or Kaxanu toro këm. ²³ Pol gë Barënabas sanan kënëbi bëlëngw gër bamara bandebën do ga ĥata këni etiŵi el, šalen kënëbi. Do đamana eni yexën seb kënëbi gër otaxan Axwën ar xwëta këno an. ²⁴ Ga xucak eņo, ye këni cangët ebar Pisidi el do ĥat këni gër ed Paņëfli. ²⁵ And femëra këni eyeyan ed Kaxanu el gër angol and Perëš aņ, šëlxax këni gër Atali, ler gër bëņa ir angwëngw. ²⁶ Fën ŵedëx bani kuluņ in, do baka këni kwël gër Aņëcoš, gër ed xaran banëbi oyekax or Kaxanu

ol damana eni yexën gër andiyen and riw bani. ²⁷ Ga ĥat këni, bar kënebi Amara aņ, do sêfêtandëra kënebi dek er ri ko Kaxanu paĥ gë bën in do ang fêrêtën këbi ebët el bër ax gi ex na Bêšëwif bën eno kwëta Axwën Yesu. ²⁸ Ata mbaņ nêka bani na gë bêsëfan bër hi bax na bën.

End apeda and gër Yerusalem eņ

15 Bela xaniw baxëna gër ebar ed *Yude* do yow këni gër Amara and gër Aņëcoš. Ata ga kënebi sëyalira bëmaņe bëņ këni rend: «Angëmëne wën anun kac ex na, ang rëpëk gër *acariya* and *Moyis* ak, an kor na en pex.» ² Ga ĥëp këni eņo Pol gë Barënabas, šampëre këni xali gë bëjo. Xetan këbi dek Amara aņ enëbi đawën Pol gë Barënabas gë bëmaņe bëndëmar eni ye eni wëlërëgu gë oparëxanda ok do gë bëlëngw bën yaņ gër Yerusalem. ³ Ata bër gër Amara bën yëlëra kënebi bërolawën bën er bax eni yambëxënd gër đamana in. Ga ye këni xuca end ebar ed Fenisi do gë ed *Samari* eņ, këni reyaraxënd end bela bër ax gi ex na Bêšëwif bër xwëta baņo Axwën eņ. Do dek bëmaņe bënd bax wël eņo bëņ mbaņ bafi nëngandërand. ⁴ Ga ĥat këni gër Yerusalem xaca kënebi Amara aņ, gë oparëxanda ok, do gë bëlëngw bën. Ata bërolawën bën sêfêtandëra kënebi dek er ri ko Kaxanu paĥ gë bën in. ⁵ Barikan ga xani këni na bër engä end *Ofariseņ* od ŵa bax end Yesu bën, këni rend: «Kacëlenëbi đe bësöšan bër ax gi ex na Bêšëwif bër ex bêsëfan bën do pelinëbi eni tëfënd *acariya* and *Moyis* aņ.»

⁶ Ata oparëxanda ok gë bëlëngw bën barër këni eni ketën endey eņo. ⁷ Ga fëtëk ongejër, xani ko xwiriš Piyer ko rend: «Bëmaņe anang nang kën mëne wëno Ašëwif yata ke Kaxanu elod gër ŷanar eni wëlxën gër etëj edam Atëfëtan and Yesu aņ bër benëng becëxe bën. Abaxët këni baxëtënd Atëfëtan aņ do këni ŵand. ⁸ Do Kaxanu, mëņ ar kë nangënd er ex gër emëkw ed ala in, areya reya ko mëne bër ax gi ex na Bêšëwif bën aŵa ŵa këni, ga yël këbi Angoc Amënëk aņ ang yël këbo biyi ak ebo masinaxën mëne abi cus ex na.

⁹ Epitëndër axo di ex na ed gë biyi do gë bën, gayikako aŵënën wënën ko oŵëkw orebën oņ ga xwëta këno, epitëndërend ed gë biyi gë bën

ax bo ex na. ¹⁰ Awa gërëgako, ineŵa këno ŷanaxënënd Kaxanu ga kënebi nëŷalind ako bêsëfan bën oxadac or sëkwän këne biyi gë bëxarëk bërebi ol? ¹¹ Ecëñëxët këren di đe gayikako biyi gë bën paĥ gë oyekax or Axwën Yesu ol ŵa këne mëne afex fex këne.»

¹² Ata šësinara këni dek ang barërëgu bani ak. Baxët kënebi Barënabas gë Pol ga këni reya becarax gë bërëcaxik bend ri ko Kaxanu bëņ paĥ gë bën gër owar or bër ax gi ex na Bêšëwif. ¹³ And šësina këni aņ, Šak re ko: «Bëmaņe, baxëtine! ¹⁴ Simoņ areya reya ko mëne aňanar sana këbi Kaxanu bër kë hi bulunda ir oŵac orexëm bën. ¹⁵ Ata end reya ko eņo moped fedëk gë end re këni bëlawënel eņ. Ga jëgw këni mëne Kaxanu rek:

¹⁶ "And kë nekana aņ, abakaw këme bakaw. Axanin këme xanin aner and *Dafid* and wëcëk aņ.

Axanin këme xanin bameņ band wëcëk baņ

¹⁷ Mëņ këne šalaxën wëno Axwën an bela bër bayik bën,

Iyo dek benëng bend bela bend kë šalend gër oŵac oram.

Mondako re ko Axwën an,

¹⁸ mëņ ar rik bej bër hik monang elod din ir din beņ †."

¹⁹ «Wëno cëņ er ŷapan ke mëne kërenëbe cëndën ex na bër ax gi ex na Bêšëwif bër këņo šalend Kaxanu bën. ²⁰ Barikan nëgwën bene kayëta eni nangaxën mëne afo eni kwëjëtand bemuyaraxik bend olaš beņ, gë asëk alakirand fo in, gë eyamb ed oŵacar or šësëk űaşërëxe ol, do gë eyamb ed ošat el. ²¹ Bela bën wa elod akarëk aņ awël këni wëlënd *acariya* and *Moyis* aņ ga këni femërand angol kala yatir *akey* and *eteyëta* gër baciŵ bacaleya bandëbi.»

End kayëta ir benëng becëxe eņ

²² Ata oparëxanda ok gë bëlëngw bën do dek Amara aņ xetan këbi enëbi tana na gër ndëbën bër kënebi laŵën gër Aņëcoš eni tëfër gë Pol do gë Barënabas. Ata sana kënebi bëmaņe bënd fëb kënebi: Yud, ar nëngwët bano Barëšabas an do gë Silas. ²³ Fëxwën kënebi kayëta ir jëgw bani mondako: «Biyi bëmaņe bëndewën bëņ, gë oparëxanda ok, do gë bëlëngw bën, këņun šëmand wën bëmaņe bënd ax gi ex na

† 15.18 Amos 9.11-12

Bêşewif, wên bër ex gër Añëcoş do gër owar Siri gë Silisi bën. ²⁴ Awêlati wêlati kēmi mēne nē end osēyali or bela bër gër ndebi ro wēlandēraxēn kēḡun gër oŵēkw orewēn, xarak biyi amēni dāwēnēli ex na. ²⁵ Mēḡ ex, biyi ḡapanēli kēbo mēne aye yek mēni tana bela bër kēmēni laŵēnēli eni tēfērēli gë Barēnabas do gë Pol, bën bër ex bēmaḡe bēnd pēlot gër ojomb odebi bēḡ. ²⁶ Bēn lēxwayak nē end oŵac or Axwēn arebi Yesu *Kērisēt*. ²⁷ Awa Yud do gë Silas laŵēnēli kēmēni, gër etēḡ edebēn kēn wēl end ḡēḡw kēmi gër kayēta eḡ. ²⁸ Enimin Angoc Amēnēk aḡ do gë biyi ḡapanēli kēbo mēne bayil ex er ḡapēk in fo, kēremun dēbin na edēb ecēxe. ²⁹ Mēḡ ex, kwēḡētayindēn ḡas er oŵacar or kēnēbi ḡašēnd gër olaš eḡ, gë eyamb ed ošat el, gë ḡas er oŵacar or šēsēk ḡašērēxe eḡ, do gë asēk alakirand fo in. Bēḡo kēn seb. Bon šēma kēmūn.»

³⁰ Bērolaŵēn bën ye kēni ond gër Añëcoş oḡ. Ga ḡat kēni, ŵac kēnēbi bēreŵak bën do fēxwēnēx kēnēbi kayēta in. ³¹ And fēn kēni kayēta aḡ, nēngandēra kēbi xali gayik er ḡēḡw kēni in axem xemēn babi gër ekwēta. ³² Yud gë Silas bër ebax bën dēḡ bēlaŵēnel, xemēndēra kēnēbi bēmaḡe bēḡ gër ekwēta gë eyeyan ed mbaḡ. ³³ Ga xeyēra kēbi na gër Añëcoş, felar kēni gë onēnga fo gë bēmaḡe bēḡ eni bakaxēn gë emēkw eyemax gër bër laŵēnēḡu babi. ³⁴ [Barikan, Silas sana ko exo bayi na gër Añëcoş.] ³⁵ Mondako xeyēra babi Pol gë Barēnabas na gër Añëcoş. Ata bën gë bēlēngw bēšēxe bēranḡēm asēyalira banēbi asēyalirand Amara aḡ eyeyan ed Axwēn el do afemēra bani femērand bēte Atēfētān andexēm aḡ.

End dāmana ixinēm ir Pol eḡ

³⁶ And xucak bakey aḡ, Pol fel kēḡo Barēnabas: «Nēnga beye tan bēmaḡe bēḡ dēk gër bangol band sēfētāraw ke end Axwēn eḡ, ata ke nange ba mondake hi kēni.» ³⁷ Ata Barēnabas ḡandi kēḡo eḡo mēlali Šaḡ ir nēngwēt bano Marēk. ³⁸ Eno mēlali ar šapaya bax elod gër ebar ed Paḡēfli an, ar ḡaḡēta babi gër andiyen andebēn an, Pol aḡo ḡapan bana. ³⁹ Gë endey eḡo mbaḡ xucar babi, ata šapēr kēni. Barēnabas ye kēni gë Marēk ond gër ebar ed Šipēr oḡ. ⁴⁰ Pol sana kēḡo Silas, bēmaḡe bēḡ

ga xarandēra kēnēbi oyekax or Axwēn ol, kwēl ye kēni. ⁴¹ Ye kēni cangēt ebar ed Siri el do gë ed Silisi el. Bër gër bamara bën banēbi xemēndērand gër ekwēta.

End Pol do gë Timote eḡ

16 Ata Pol ḡat ko gër angol and Derēb do xucax ko gër and Lisētēr. Fēn sēkēx kēno asēfan ar Yesu ar bano ŵacēnd Timote. Nēm Ašēwif ebaxo, do sēm Agērek. ² Bēmaḡe bēnd gër Amara and gër Lisētēr bēḡ, do gë bēnd gër and Ikoḡom bēḡ, areya bani reyand mēne Timote ar šenene ex. ³ Ata Pol ḡandi kēḡo exo gi ar enga endexēm. Xac kēḡo nē end Bēšewif bër lēḡ bax gër ebar elo eḡ gayik bën anang nang bani mēne sēm ir Timote Agērek ebax. ⁴ Pol gë bër enga endexēm bën kēni yexērand gë angol gë angol. Bend re kēni oparēxanda do gë bēlēngw bër gër Yerusalem bēḡ banēbi sēfētāndērand bēsēfan bën eni tēfaxēn. ⁵ Do bela bër gër bamara bën kwēl bani xemēnand gër ekwēta do bani ḡēmberēnd gë akey gë akey.

End lakeli ir Pol eḡ

⁶ Angoc Amēnēk aḡ aḡo teb bana Pol exo pemēra eyeyan ed Kaxanu el gër ebar ed Asi. Ata mēḡ gë bër enga endexēm bën ye kēni cangēt ebar ed Fēriši el do gë ed Galasi el. ⁷ Ga ḡat kēni ler gër ebar ed Misi, xacērax kēbi eni ye gër ed Bitini, bari Angoc and Yesu aḡ abi teb bana eni ye. ⁸ Xucax kēni gër ebar ed Misi, do šēlax kēni gër Tērowas, gër bēḡa ir angwēngw. ⁹ Ata gēmēd, Pol wat kēḡo nē lake-li ala ar lēḡ bax gër ebar ed Masedēwan ga kēḡo xara: «Kēla, yow ir ebar ed Masedēwan in, eyēbo dēca!» ¹⁰ Gë lakeli ir Pol ijo fēni kēbo mēne Kaxanu anēka ḡandi kēḡo mēni nangēn Atēfētān and Yesu aḡ bela bër gër ebar ed Masedēwan bën. Ataḡ šala kēmi ang kēmi ri mi yexēn fēn ak.

End Pol do gë Lidi eḡ

¹¹ And xani kēmi na gër Tērowas aḡ xuca kēmi gë kuluḡ in sēw, ond gër Samotēras oḡ do ḡat kēmi nē ecan ijo gër Neyapolis. ¹² Na xani kēmi do xuca kēmi ond gër Filip oḡ. Angol and Filip aḡ hi bax atēm and gër ebar ed

Masedewan aŋ do xwën bani *Bërom* bën. Fën xeyërax babo. ¹³ Ata yatir *akey and eteyëta*, šan këmi angol aŋ, do ye këmi ler në lar, gër ed yëla bami fën këni šalend Bëšëwif bën. Ga ŷëpa këmi, felëra këmëni end Kaxanu eŋ bë-soxari bër fedër bax bën. ¹⁴ Do asoxari hi bax na na do bano wacënd Lidi, afan ar banjëm bambarax, ar baŋo šalend Kaxanu, do ar xaniw bax gër angol and Catir. Gë oŋal osëm baxo baxëtënd gayik Axwën an fëdëtën baŋo onden oŋ. Ata wã ko er baxo sëfëtënd Pol in. ¹⁵ And wã këni do buyi kënëbi mëŋ gë bër ekun edexëm aŋ, wac këbo do re ko: «Angëmëne ayëla yëla kën mëne enim xwëta këmo Axwën an, ŋatëne gër ndebi xali yatir kën xuca.» Mondako nëŷali babo xali wã këmi.

End Pol do gë Silas gër epëra eŋ

¹⁶ Akey amat ga këmi ye gër ed këmi šalerand, fed këmi gë endënaŵ end lil baŋo angoc and oŋaki. Ašakin babi šakinënd bela bën do bano šotëraxënënd kodi ir mbaŋ bëxwën bërëxëm bën. ¹⁷ Ata ga këbo sëfa, biyi do gë Pol, ko xeyënd: «Bela bëjo bëriyenin bër Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën exëni, fëna ir Apexa in kënun nangënënd.» ¹⁸ Mondako ri baxo bakey bandanjëm. Ata ga xëñ këŋo Pol fel këŋo angoc aŋ: «Ga re këme gër oŵac or Yesu *Kërisët*, canël gër endënaŵ eŋo.» Ataŋ šan ko angoc aŋ.

¹⁹ Ga wat këni bëxwën bër endënaŵ eŋo bën mëne ax bo na ga këno šotëraxën, sëra kënëbi Pol gë Silas, do wëla kënëbi gër yangana ir angol enëbi kitix bëlëngw bën. ²⁰ Ga hateli kënëbi gër bëxiti re këni: «Bela bëjo kë wonjonënd angol andebi aŋ, Bëšëwif exëni ²¹ do kënëbi sëyalirand bela bën bacariya band ax ñap ex na ene wële do ene tefe biyi bër hi këne gër owun or Rom bën.» ²² Ata amëxwër aŋ wërinaw këni bête, bëxiti bën fel kënëbi enëbi cudëtëra Pol gë Silas do enëbi ceŵëra. ²³ Ga šëwëra kënëbi xali xurik, wëla kënëbi gër epëra do fel këno anëkona an ebi titinalind aye. ²⁴ Ata ga wël ko eŋo, anëkona an wëla këbi lengwe lëf gër epëra do fokeli ko osapar orebën gë osëx osibax.

²⁵ Emëd ekarëk el, Pol gë Silas këni šalend do këno yasënd Kaxanu, bandepëra baŋ kënëbi baxëtënd. ²⁶ Ata hatëguk bërëxadët andëgël

and ebar: edëda ed aciŵ and epëra el, šangënak, ataŋ na dëŋ, dëk owët oŋ fërëtararak, do ogweyele-gweyele od fokëraxën banëbi bandepëra ok xotirak. ²⁷ Anëkona an nëngëta ko, and wat ko owët wafërëluŋ aŋ, reg ko duxuma in gër acëmar. Exo daŵaya ŷandi baŋo ga baxo yëland anëka hër këni bandepëra baŋ.

²⁸ Nand exo kwëšaya na xeyëgu ko Pol: «Ali, kërey kwëšaya na, biyi dëk ro bayi këmi.»

²⁹ Ata anëkona ar bandepëra an xaraw ko lambo. Hërëgu ko lapaya ko mo poxi gër osapar or Pol gë Silas do ko rëgënd anjÿ aŋ. ³⁰ Nęcët këbi fac wëkax këbi: «Bësošan, ineŵa këme ri me pexaxën?» ³¹ Pol bën yaka këŋo: «Kwëtalö Axwën Yesu, ata kën fex wëj do gë ekun edey el.» ³² Felëra kënëbi end Axwën eŋ mëŋ gë bër ekun edexëm bën. ³³ Kwël gëmëd fo wëla këbi anëkona ar bandepëra an do xorax këbi ed sembaŷëra bani el. Ata Pol gë Silas buyi kënëbi mëŋ gë bër ekun edexëm bën. ³⁴ Wëla këbi yaŋ gër iciŵ indexëm do lëbax këbi. Anëngandëra nëngandëra babi end ga wã këni end Kaxanu eŋ mëŋ gë bër ekun edexëm bën.

³⁵ Ga xeyëk, bëxiti bën laŵën kënëbi ocoroda eno pel anëkona an ebi tebët bela bëjo.

³⁶ Anëkona an hateli ko endey eŋ gër Pol, re ko: «Bëxiti bën ga re këni mun tebët. Awa gërëgako canin en ye gë emëkw eyemax.»

³⁷ Barikan Pol yaka këbi ocoroda ok: «Yama ga šëwëra kënëbo wat-wat gë bela nde dãmama enëbo përaxën kitirëxe biyi bër xwën këbo owun or Rom bën do ŷandi këbi enëbo tebët yir. Yowëlexëni bën dëŋ enëbo tebët.»

³⁸ Ocoroda ok hateli këni eyaka elo gër bëxiti. Ata yëdara këni ga nang këni *Bërom* exëni.

³⁹ Yow këni, wëka këni mëne Pol gë Silas enëbi tešan. Ata kwël sebët kënëbi do xara kënëbi eni can angol aŋ. ⁴⁰ And šan këni gër epëra aŋ, wãŷi këni gër iciŵ ind Lidi. And wat kënëbi bëmãŷe aŋ, xemëndëra kënëbi do kwël ye këni.

End Pol do gë Silas gër Tesalonik eŋ

17 Pol gë Silas ga këni ye, xuca këni ir owar or Amëfipolis do gë Apolini in hataxën këni gër Tesalonik, gër ed hi bani Bëšëwif bën gë aciŵ acaleya. ² Ata ang wër baŋo ak, Pol ye ko gër cale. *Akey and eteyëta* kala xali sëkëk oŋoxo otas, bani xanarërand bend rek Oñëgw Omënëk beŋ gë bela bër bax

barërëgund na bën. ³ Afelëra babi felërand ebi pëni mëne Afexën an asoro bax exo toro xali eno daŵ, barikan exo kani gër ecës. Are re baxo bëte: «Do Yesu ir këmun sëfëtand ijo, mënj ex Afexën an.» ⁴ Ata Bëšëwif bërëmar do gë *bëšalek* bër ani gi ex na Bëšëwif bërënjëm xor kënëbi ŵa këni end Yesu eņ, do sëf kënëbi Pol gë Silas. Aŵa ŵa bani bëte bësoxari bër gapak bërënjëm. ⁵ Barikan ga yakëraxi këbi na Bëšëwif bërëmar, bar kënëbi bëšëxwëpë-taxik, bëmëxwër bëmëxwër gër opëña xali wonjok angol aņ. Bela bëjo ye këni gër iciŵ ind Yasoņ gër ocal od Pol gë Silas enëbi mëla gër ed barërëgu këni do enëbi kitix. ⁶ Ga nema kënëbi, sëra kënëbi Yasoņ do gë bëmaņe bëndëmar, ŵëla kënëbi gër bemun bend gër angol do ga kënëbi lëxw këni rend: «Bër wëlëk dek ebar bën yowëk gër angol andëbi ro, ⁷ do Yasoņ xwëtaya këbi. Bela bëjo dek kë rend mëne ar këno ŵacënd Yesu an ex emun endëbën eņ mënj bayik ani pëbënd na bacariya band Sesar baņ.» ⁸ Eyeyan elo, wëlëk onden ond bela bër barërëgu bax na bën do gë ond bemun oņ, nang këni mëne endey eņo ecëmuk dëņ ex. ⁹ Enëbi tebëtaxën Yasoņ gë bër sëra banëbi gë mënj bën, afo ga nęcët këni kodi.

End Pol gë Silas gër Bere eņ

¹⁰ Bëmaņe bëņ fel kënëbi Pol gë Silas eni naŵa gëmëd do kwël eni ye gër Bere. Sam ga hat këni, lil këni gër aciŵ acaleya and Bëšëwif. ¹¹ Bëšëwif bër gër Bere na bën nënga babi onden oņ nëmëc gë bër gër Tesalonik bën. Bën ataņ gë obal osëm bani baxëtënd eyeyan ed Kaxanu el. Key yo key bani ŵëkarënd end Oņëgw Omënëk od bani fënënd eņ eni kamanaxën ba er kënëbi felënd in go dëņ ex. ¹² Ata mbaņ hi bani bela bër ŵa bax end Yesu bën. Na fo bani bësoxari bëgërek bër gapak do gë bësošan bërënjëm. ¹³ Barikan and nangëgu këni Bëšëwif bër gër Tesalonik aņ mëne Pol në pelërabî end Kaxanu eņ gër Bere, yow këni enëbi coņ bela bën eno takërelî. ¹⁴ Ata bëmaņe bëņ naŵali këno ataņ Pol exo ye gand bëņa ir angwëngw, barikan Silas do gë Timote bayi këni na. ¹⁵ Bër laņëta baņo Pol bën ŵëla këno xali gër angol and Aten. Ata ga këni wërëšëta, Pol laŵën këbi enëbi pelëx Silas gë Timote eno tëfëgu ataņ ataņ.

End Pol gër angol and Aten eņ

¹⁶ And babi šënind Silas gë Timote gër Aten aņ, Pol wëlandëra këņo gër onden ondexëm ga ko wat angol aņ yer olaš fo. ¹⁷ End Kaxanu eņ bani xanarënd gë bela bën: gë Bëšëwif bën do gë bëšalek bën, gër aciŵ acaleya andëbën, do key yo key gë bër bani fedëra gër yangana ir angol bën. ¹⁸ Fed këni akey amat Pol gë bësëyali bër bend *Epikur* bën, do gë bër bend *Sëtoyi* bën, këni xanarënd. Ata bërëmar aŵëkar bani ŵëkarënd: «Ine ko rend ar xorëk eyeyan ajo?» Bëjo yaka këni: «Ajo er këbo wëndanënd mëne bend cale ind bangoc banangërëx ko femërand.» Enimin Pol end Atëfëtan and Yesu eņ do gë end ekani ed gër ecës eņ babi sëfëtandërand. ¹⁹ Ata ŵëla këno Pol gër bëlëngw bër bax fedërënd gër *Ayeropaš*. Ga hateli këno ŵëka këno: «Axor nde këmi xor biyi mi nang osëyali oxašax or këyëbi sëyalirand bela olo?» ²⁰ Bend këmi wëlelind beņo mocaraxi šaraxik. Awa biyi aņandi ŷandi këbo de mi nang er ex in.» ²¹ Er bani xwëndand Bëhaten bën do gë bëliyer bën eyeyandëran do gë ebaxët ed bend kë hatëgund na gër angol fo.

²² And xwëša ko Pol mërëxand gër Ayeropaš aņ, re ko: «Wëno er wat këme mëne wën Bëhaten bën, mbaņ këņun balënd end cale eņ. ²³ Ga këme yexëra gër opëña od angol andewën, awat wat këme angëb gë oņëgw od rek: "Kaxanu inangërëx xwënëk!" Awa wëno end Kaxanu inangërëx ir këno šalend ijo eņ yow këme mun tëfëtan. ²⁴ Kaxanu ir rik ngwën do gë dek bebër ex gër ngwën bën hik Axwën ar orën gë ebar an. Mënj axo dëgënd na në baciŵ bacaleya band bay këni bela. ²⁵ Mënj ala aņo dëband na, ala aņo dinënd na ŷëŷ. Mënj kë yëlënd aniyan aņ, gë onjën oņ, do gë beŷ bën dek. ²⁶ Mënj ri këbi paß gë ala abat dek benëng bend bela beņ. Mënj fitëndërëk bapaxëd baņ, yël këbi bela bën eni dëgëra ebar el dek do xer ko ed kë sël olëg orebën el. ²⁷ Mondako ri ko Kaxanu ebi kacëraxënënd bela bën ocal odexëm ok, do angëmëne awënd wëndëk eno nambanënd, xarak abo űawëtax na biyi bela bën. ²⁸ Paß gë Kaxanu këne liyande, këne šangënarande, do hi këne bela. End këme rend eņo bëyul bërewën bën dëņ are re këni:

“Biyi bëte obaş orexëm hi këne...”²⁹ Awa gayikako bër nëng ir Kaxanu hi këne, ax ñap ex na enëjo mëndinalinde gë kaņe, gë kodî ba gë ekaŷ. Bëbijo dek ala an kë wëdënd gë orenik orexëm ol exo di edaş, xarak edaş el ax gi ex na Kaxanu.³⁰ Gër ŷanar Kaxanu aseban babi sebanënd beņo dek gayik bela bën abani nang na bend bani rind beņ. Barikan gërëgako benëng beņ dek këbi wacënd eni nëngwët ola orebën ol.³¹ Gayikwa asana sana ko akey and yatir këbi xiti ebar el dek gë or ŷenene ol paḅ gë ala ar yata këņo an. Bela bën dek wasin këbi mène ari ko ri eņo, and xanin këņo ala ajo gër ecës aņ.»

³² And wël këno Pol ga ko yeyan end ekani ed gër ecës aņ, bërëmar këno lëšënd, bëjo këni rend: «Awa gwëre mi baxët bëte akey acëxe.»

³³ Ata Pol seb këbi na, ye ko kwël.³⁴ Barikan bërëmar sëf këno do wa këni end Yesu eņ. Šëf gër bër wa bax bëjo hi bani: Deni, alëngw abat ar gër Ayeropaš, gë asoxari ar bano wacënd Damaris an do gë bela bësëxe.

End Pol gër angol and Koreņët eņ

18 Ga xucak eņo, Pol Ĥawëta ko angol and Aten aņ do kwël ye ko gër Koreņët.

² Sëkëx këņo ar këno wacënd Akilas, Ašëwif ar rëw bano gër ebar ed Poņ. Ecede Ĥatëgu bani gë alindaŷ Përisil ga xaniw këni gër ebar ed Itali. Këlod, emun etëm eņ, re bax mène Bëšëwif bën dek eni dëxëta na gër angol and Rom. Ata Pol lëkër këni gë bën.³ Ga bani rind andiyen amat bën dek, Pol ye ko lëgëx këni në er ebat: bëban bër baner hi bax.

⁴ Akey and eteyëta kala, Pol do gë bela bën axanar bani xanarënd gër aciŷ acaleya, do ax-or babi xorënd eni ma end baxo femënd eņ Bëšëwif bën do gë bër benëng becëxe bën.

⁵ And Ĥatëgu këni Timote gë Silas ga xaniw këni gër ebar ed Masedëwan aņ, Pol yëlaya ko wayët gër edeyaran ed end Kaxanu. Aŷasin babi wasinënd kerët Bëšëwif bën mène Yesu ex Afexën an.⁶ Barikan Bëšëwif bën aširëra bano širërand ga babi xeyënd eno baxët. Ata Pol ŷëngëra ko banjëm bandexëm baņ do fel këbi: «Wën kë wën angëmëne an pex ex na, wëno cëņ Kaxanu axe nëpëd na. Awa gërëgako bër ax gi ex na Bëšëwif bën fo këmëni ŷana mëni pelërand.»⁷ Ga xani ko na, ye ko

kwël gër iciŷ ind ar këno wacënd Titiyos Yusëtos, ar bano šalend Kaxanu do lëg baxo ler gër aciŷ acaleya.⁸ Barikan Kërisëpos, alëngw ar aciŷ acaleya an, gë ekun edexëm ak dek, wa bani end Axwën eņ. Do Bëkoreņët bëranjëm bër baņo baxët Pol bën wa këni end Axwën eņ. Ata Pol buyi këbi.

⁹ Akey amat gëmëd, Axwën an šanayaxën këņo Pol në lakeli do fel këņo: «Pelërayindëbi bela bën, kërey yëdara na bëte kërey cësina na!¹⁰ Mbaņ ŷëmb këni gër angol aņo ro bër xwën këmëni bën. Wëno ki nëkonand, do ala axi tëra na exi dixëra.»¹¹ Ata Pol ŷëpa ko iniy gë opacaŷ ocongibat na gër Koreņët do këbi sëyalirand bela bën eyeyan ed Kaxanu el.

¹² And hi ko Galiyoņ gofërëner ir gër ebar ed Akayi aņ, Bëšëwif bën wëlër këni eno mereli Pol. Ga sëra këno, wëla këno gër aciŷ and kiti¹³ do këno nagašandërand: «Ajo ang këbi sëyalind bela eno calend Kaxanu ak alandar landarëk gë ang rek acariya andebi ak.»¹⁴ Dama exo yeyanëgu Pol, Galiyoņ yaka këbi: «Kido etëmbak, ba amena atëm ri baxo ala ajo, abuņa buņa dome mun baxët wën Bëšëwif bën ang ŷapëk ak.¹⁵ Barikan angëmëne ecampëre ed osëyali, ba ed omac, ba end acariya andewën, eņo endewën fo ex. Wëno dëņ xey ke me gi axiti arewën.»¹⁶ Ata waŷ këbi eni can na gër aciŷ and kiti. Bën dek busëtaxën këno Sosëten, alëngw ar aciŷ acaleya an.¹⁷ Ga sëra këno xëmëra këno na gër yangana ir aciŷ and kiti, bari Galiyoņ aņo bal bana eņo.

End Pol gër angol and Aņëcoš eņ

¹⁸ Ga xucak eņo, Pol ŷëpa ko na gër Koreņët xali nëkak. Akey amat, ga fela këbi bëmaŷe bëņ sëfër këni kwël gë bër gë ašan mène ngëņ Përisil do gë Akilas ond gër ebar ed Siri oņ; gë kuluņ yex bani. Egor šëk bano Pol gër angol and Saņëkëre gayik abaņaya baņaya baxo.

¹⁹ And Ĥat këni gër angol and Efes aņ, Pol seb këbi bër enga endexëm bën. Ga lil ko gër aciŷ acaleya këbi felërand end Kaxanu eņ Bëšëwif bën.²⁰ Ata bën wëka këno eņo keyëra na gër ndebën. Barikan mëņ ga Ĥëp ko,²¹ re ko: [«Afo me gixeli gër ofëna or kë Ĥatëgund gër Yerusalem]. Abaka këme bakawëd angëmëne aŷa wa ko Kaxanu.» Ga xani ko na gër Efes,²² ye ko gë kuluņ in xali gër Sesare. Ĥatëx ko

yaŋ gër Yerusalem ebi cëmax bëmaÿe bënd gër Amara bëŋ, do sëlaxënëx ko gër Aŋëcoş.

End damana isasën ir Pol eŋ

²³ Pol ga xeyëra këŋo na gër Aŋëcoş, xuca ko kwël do këbi sëfërand bësëfan bën ebi kemën gër ekwëta. Ga ÿana ko gër ebar ed Galasi Ĥatax ko gër ed Fërişi. ²⁴ Aşewif ar rëw këno gër angol and Alekësandëri Ĥatëgu bax gër Efes, do bano wacënd Apolos. Mbaŋ xam baxo eyeyan el do sëya baxo bëte mbaŋ Oñëgw Omënëk ok. ²⁵ Aye sëya baxo ang këno sëfënd Axwën ak do gë emëkw el dek baxo yeyanënd. Şenene baxo sëfëtënd end Yesu eŋ, barikan xobuyi or *Şaŋ Batis* ol fo nang baxo. ²⁶ Poyoma baxo reyarand end Yesu eŋ gër aciw acaleya. Ga wël këno Përisil gë Akilas, sëfër këni gër ndebën do felërax këno eŋo pëni şenene ang këno sëfënd Kaxanu ak. ²⁷ Ata Apolos ga ÿandi këŋo exo kuca ond gër ebar ed Akayi oŋ, bëmaÿe bëŋ fel këno exo kemëna do ÿëgwën kënebi kayëta bësëfan bër fën bën eno kacax aye. And Ĥat ko aŋ, paŋ gë oyekax or Kaxanu ol mbaŋ rëcarax babi bër wä bax bën. ²⁸ Poyoma babi xorënd Bëşewif bën and këni şampëre aŋ. Gër Oñëgw Omënëk babi wäsinënd mëne Yesu ex Afexën an.

End Pol gër angol and Efes eŋ

19 And hi baxo Apolos gër Koreŋët aŋ, Pol ye ko, osënd osënd fo, cangët ebar ed Asi el, Ĥataxën ko gër Efes. Fën ga fedëx këni gë bësëfan, ² wëka këbi: «Wën aşot nde şot këno Angoc Amënëk aŋ and wä këno Yesu aŋ?» Yaka këno: «End Angoc Amënëk exëna eŋ, biyi elod ami wël ex na dëŋ.» ³ Wëka këbi bëte: «Xobuyi or fe wa buyi kënun?» Yaka këni: «Xobuyi or *Şaŋ Batis* ol.» ⁴ Ata re ko Pol: «Bela bën anëngwët bani nëngwëtënd ola orebën ol, ebi buyixën Şaŋ Batis. Afel babi felënd eno kwëta ar këŋo sëfëgund an, mëne ngëŋ Yesu.» ⁵ Ga wël këni eŋo, buyi kënebi gër oŋac or Axwën Yesu. ⁶ Pol ga şalen këbi mokwëtan otaxan ok, ÿëmëra këni gë Angoc Amënëk aŋ, ata ÿana këni këni yeyanënd ang bëlawënel fo. ⁷ Er hi bani imëxwër ind bëla epëxw gë bëxi.

⁸ Ata Pol aye baxo yend gër aciw acaleya and Bëşewif, gër ed babi felërand kerët xali

opacaŋ otas. Do axor babi xorënd eni ma end owun or Kaxanu eŋ. ⁹ Barikan Bëşewif bërëmar oŋwëkw orebën oŋ xemën bani do këni Ĥëpënd. Ado ayepën bani yepënënd Cale ind Axwën iŋ, gër ed këni barërëgu amëxwër. Ata ga Ĥawëta këbi Pol, nęcët këbi bësëfan bën, do këbi felëraxënd key yo key end Kaxanu eŋ gër lekol ir ar bano wacënd Tiranos. ¹⁰ Mondako baxo rind Pol xali nëkak bëniy bëki. Ebar ed Asi el dek wël këni eyeyan ed Axwën el: hik Bëşewif, hik bër ani gi ex na Bëşewif. ¹¹ Ata Kaxanu ko rind paŋ gë otaxan od Pol ok becarax bend elod ala ax wël bana ¹² xali këni wëdënd banjëm band xwixwëtak eman endexëm baŋ enëbi kwëtanaxën bëşëxwëra bën. Ocëxwëra ok ex can, bëte bangoc bañëŋënaŋ baŋ eni can gër bëla bër lil banëbi.

End bosëniw bor Sefa eŋ

¹³ Bëşewif ex baxëna bër bax sëfërand bangol baŋ do banëbi nęcëtënd bangoc bañëŋënaŋ baŋ gër bëla. Ata axacëra babi xacërand edi ed mondako el gë oŋac or Axwën Yesu ol do bani rend: «Canin gër ala ajo, gë oŋac or Yesu ir këŋo femënd Pol ol!» ¹⁴ Bër bax rind mondako bën, ocambenjar ocongoki ebani bën dek bosëniw bor Sefa, *aşadaxan alëngw* abat. ¹⁵ Akey amat, angoc añëŋënaŋ aŋ yaka këbi paŋ gë oniŋ or gër ar lil baxo ol: «Wëno anang nang këmo Yesu, bëte anang nang këmo Pol. Do wën wa nobën hi kën?» ¹⁶ Ga wëlën këbi ar gë angoc añëŋënaŋ an, nëŋ ko nëmëc bën dek. Ga xurik xëme in, sembaŋën këbi ata şan këni iciw ind gër ed hi bani iŋ do hër këni abat abat teŋ gë eman eŋ. ¹⁷ Bëşewif bën do gë bër ani gi ex na benëng becëxe bër lëg bax gër Efes na bën, nangëra këni dek endey eŋo. Ata yëdara këni bën dek do fëb këni mbaŋ oŋac or Axwën Yesu ol. ¹⁸ Bërëwäc end Yesu bëranjëm bax yowënd gër ed exo Pol eni put bend bani rind bëŋ. ¹⁹ Bëşaki bëranjëm wëlaraw bax bakayëta band bani rixënënd oşaki baŋ, do şor këni ogës od bëla dek. Bër fënëta bax akanji and bakayëta baŋo bën sëk këni mëne aĤat Ĥat dox batama band kodı owëli ofëxw oco. ²⁰ Ata eyeyan ed Kaxanu el kë ÿañënd gë panga ind Axwën iŋ do kwël këni ÿëmbërend bërëwäc end Yesu bën.

End emer ed gër angol and Efes eṅ

²¹ Ga xucak beṅo, Pol faṅ ko gër emëkw edexëm exo ye gër Yerusalem do exo kuca ir owar or Masedëwan do gë Akayi in. Are baxo rend: «And këme hix fën aṅ, aṅandi ṽandi ke me ṅatëx gër angol and Rom.» ²² Lëngwali këbi bër baṅo rëcarand bëxi, Timote do gë Erasët, gër ebar ed Masedëwan do mënṅ bayi ko pere na gër ed Asi. ²³ Amëd aṅo ṽanak bongeyër në end Cale ind Axwën eṅ xali wonjok angol aṅ. ²⁴ Ata asap ar bano wacënd Demetëriyos bax sapënd na gë kodî bëciw bëcaleya, do bëfan bër bëciw bëṅo bën mbaṅ bani šotëraxënënd. ²⁵ Ga barëgu këbi bëjo do gë bësap bëšandaw, re ko: «Bësošan, aye nang kën wën dek mëne obetak orebi ol gër andiyen aṅo ex. ²⁶ Awat kën watënd bëte awël kën wëlënd, mëne ax gi ex na ro gër Efes fo, barikan dek ebar ed Asi el, Pol ijo këbi xorënd bela bën eni ma end ko femërand eṅ. Ata mondako wërëšët këbi amëxwër and bela eni ma mëne olaš or ri këni bela gë otaxan odebën oṅ, ax gi ex na mokwëta, ang Kaxanu ak. ²⁷ Ax gi ex na andiyen andëbi aṅ fo kë nëxe na. Aciw acaleya and Arëtemis, kaxanu isoxari aṅ kë yep. Owëlik orexëm ol kë yep bëte xarak bela bën, ebar ed Asi el dek, gë ngwën iṅ dek, mënṅ këno šalend.»

²⁸ Ga wël këni eyeyan elo, logën këbi do këni xeṽënd: «Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in! Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in!» ²⁹ Ata wonjok dek angol aṅ. Ga wëra këni dek enga eṅ ond gër aciw and bapeda aṅ, wëlali këneḅi Gayiyos do gë Arisëtarëk, bër xaniw bax gër ebar ed Masedëwan do hi bani enga gë Pol bën. ³⁰ Pol aṅandi ṽandi baṅo exo ye eno watëx bela bëjo, bari ano teḅ bana bëšëfan bën. ³¹ Bëte odawo odëmar odexëm od hi bax bër gër owun na gër ebar ed Asi ok, lawënëgu këneḅi eno kara Pol mëne kërexo ye na gër aciw and bapeda. ³² Amëd aṅo wonjok Amara aṅ: bërëmar eni keṽ endey, bëjo eni yakaw ecëxe. Ado bëranjëm ani nang bana në end ine barëraxënëgu bani na. ³³ Ata ga fit këno na Alekësandër, Bëšëwif bën šonjorëra këno xali gër lëngw ir Amara. Ata lambaca këbi Alekësandër ga ṽandi këṅo exo nëgwëšët bend këno yëlanënd beṅ. ³⁴ Bari and nang këni

bela bën mëne Ašëwif ex aṅ, këni xeṽënd šor xali nëkak bapëxëd baki. Er bani rend: «Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in! Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in!»

³⁵ Ata emun end angol eṅ ga fel këbi bela bën eni cësinara, re ko: «Noṽo wa nemëk mëne wën Bëhefes bën hik bënëkona bër aciw acaleya and Arëtemis do gë atox andexëm and latiwëk elod gër orën bën?» ³⁶ Cësinara in gayikako ala ax de ex na mëne enëgwëš ex do këreṅun nëkandëra na mama. ³⁷ Enimin, bela bër wëlalaw këneḅi bëjo, gebatak ani yepën ex na, bëte ano cir ex na Kaxanu isoxari irebi in. ³⁸ Awa angëmëne Demetëriyos gë bër bar këni andiyen bën ala xoṽën këno na, mëlalexëni endey eṅo gër ogofërener gë bakey band kiti baṅ. ³⁹ Angëmëne bend kën xwëne exëna, gwëre ene nëpaxëne gër Amara and kiti. ⁴⁰ Enimin, gë endey end xucak doro eṅo, ata këni yëla bëlëngw bën enëḅe mereliye xëñëna këne gayikako er ṽapëk ene barëraxëne ax gi ex na.» Ata ga ḥata ko eyeyan elo, fel këneḅi amara and bela aṅ eni capër.

End Pol gër owar or Masedëwan do gë Gëres eṅ

20 Ga xwëtëk emer el gër Efes, Pol wac këbi bëšëfan bën do ga këni felar xemën gër ekwëta do kwël ye ko gër ebar ed Masedëwan. ² Er ye baxo cangët ebar elo do këbi xemënënd gër ekwëta bëšëfan bën xali ḥat ko gër Gëres. ³ Fën xeyërax baṅo opacaṽ otas. Do ga ko ye exo medëx kuluṅ in ond gër ebar ed Siri oṅ, wël ko mëne Bëšëwif wëlërek eno denan eñëṅënaḅ, ata saxan këṅo exo baka ir Masedëwan in. ⁴ Bër baṅo laṅëtand bën er ebani: Sopater, asëniw ar Piros ar gër Bere an, gë Arisëtarëk do gë Sekundos Atesalonik an, gë Gayus Aderëb an, gë Timote, gë Tišik do gë Tërofim, bër lëg bax gër ebar ed Asi bën. ⁵ Bëjo lëngwa bax do šënix këneḅo gër Tërowas. ⁶ Ga xucak ofëna or mburu ind gë lewir këm ol, wëdëx këmi kuluṅ in gër angol and Filip. Yatir akey anjoxën, ḥat këmi gër Tërowas do seyëtax këmi loxo.

End ofelar or Pol gër Tërowas ol

⁷ Yatir oganjar, barër këmi genëka mi yamb ecemar ed aminëmëra el. And kë weca aḡ hi bax exo ye Pol, ata këbi felërand end Kaxanu eḡ bër barërëgu bax na bën xali wëdëk mbaḡ. ⁸ Gër aciw̃ and yaḡ and gër ed barër bami odambo odanjëm xawëra bani na jey. ⁹ Pol, ga nëka ko gër eyeyan, şambenjar ir këno wacënd Otikos in, yëpa ko gër opaḡa od fonetër, do këḡo raşënd. And bëro këḡo akwëd aḡ, yolëta ko elod gër aciw̃ atëndëndër atasën, lati ko parëxad, xanin këno aşësëk. ¹⁰ Pol feda ko eḡo nëkon, ga fela këḡo lapara këḡo do re ko: «Gë enjëw̃ ak bayi ko, këren yëdara na.» ¹¹ And baka ko Pol yaḡ gër aciw̃ aḡ, şet ko mburu iḡ do yamb këni. Ga fakët ko eyeyan el, felëra këbi xali wecak. Ga kë fënëgu eñan eḡ ye ko kwël. ¹² Do şambenjar ir lati bax in w̃aḡeli këno abëngw. Eḡo mbaḡ xemën babi bën dek gër ekwëta.

End Pol gër angol and Mile eḡ

¹³ Biyi lëngwa këmi mi medëx kuluḡ ir këbo wëla gër angol and Asos in, gër ed hi bax mi pedëx gë Pol. Mondako bax mi di gayik mëḡ gë osapar yandi baḡo exo yeli. ¹⁴ And sëk këbo gër Asos aḡ wëdëx këmo polo gër kuluḡ do xucax këmi ond angol and Mitilen oḡ. ¹⁵ Fën xucax këmi gë kuluḡ in, hat këmi në ecan iḡo gër angol and Kiyos. Gër akey akinëm, hi këmi gër angol and Samos, do gër atasën fo hat bami gër Mile. ¹⁶ Enimin er yandi baḡo Pol exo kuca caparëxe gër Efes këdi ko şacaya gër ebar ed Asi. Exo ḡat gër Yerusalem d̃amana ex gi Ofëna or *Peḡetekot* ol baḡo nëkanaxënënd mondako.

End bëlëngw bër gër Amara and Efes eḡ

¹⁷ Gër angol and Mile na, Pol lawën ko eni yow bëlëngw bër Amara and gër Efes bën. ¹⁸ And hatëgu këni aḡ, re ko: «Aye nang kën mondake bame liyand key yo key gë wën elod yatir hatëgu këme gër ebar ed Asi. ¹⁹ Axwën an bamo riyeninënd ang xadëp fo, gë otes ok do gë ocëmuk od bane rinënd Bëşëwif bër bax şaland ene dixëra ok.» ²⁰ Asëfëtan bamun sëfëtanënd bëte, asëyali bamun sëyalind dek bënd

yap bax en nang beḡ gër ed kën barër, do gër bëciw̃, yoweỹ amun con ex na. ²¹ Gër Bëşëwif do gër bër ani gi ex na Bëşëwif bame reyarand eni nëngwët ola orebën ol gër ogës od Kaxanu do eno kwëta Axwën Yesu. ²² Gërëgako Angoc Amënëk aḡ ke nëḡalind me ye gër Yerusalem do ame nang ex na ine ke hix. ²³ Gër angol and këme hat yo, Angoc Amënëk aḡ afel ke felënd mëne asëra këne sërax do me toro mbaḡ. ²⁴ Barikan wëno cëḡ end aniyan andam eḡ axe yëkaxën ex na nangëde axëbënaxik hi këme. Obal oram ol ex, me bayi ga këme rind andiyen and fana ke Axwën Yesu aḡ xali me ḡata: me deyarand Atëfëtan and oyekax or Kaxanu aḡ.

²⁵ «Wëno er yow bame gër ed hi kën wën dek me pemëra end Owun or Kaxanu eḡ. Barikan gërëgako anang nang këme mëne apelatar këne watërënde. ²⁶ Mëḡ këme reyaxënënd doru: Wën dek ang yow kën ro ako angëmëne abat exo nemi, ax gi ex na wëno ke wëkaxëd Kaxanu. ²⁷ Bënd yandi këḡo Kaxanu exo di beḡ dek nangën këmun, yoweỹ amun con ex na.

²⁸ Nëkonayindën de ogaf odewën ok, diyayindën şenene. Gayikako Angoc Amënëk aḡ fana këḡun en gi bëxadac, nëkonayindën Amara and Kaxanu and yëc ko gë oşat or Asëniw̃ oḡ. ²⁹ Anang nang këme mëne and këme fuḡëtax aḡ, bela bër xeḡëk ang ojëlemu këḡun lil na, abi kaḡënan na amara andewën. ³⁰ Ado gër Amara andewën dëḡ bela kë yana na ex deyarand benëgwëş xali enëbi nambeli bësëfan bërëmar. ³¹ Awa wën titinayin do en kwitand mëne elod bëniy bëtas, hik goyat, hik gëmëd, ongwën baxe şarënd and bamun xexërand aḡ.

³² «Do gërëgako anëka këmun sebënd gër otaxan od Kaxanu. Gë eyeyan ed oyekax orexëm el, gë panga indexëm iḡ këḡun rëca en bayi ga xwëta këno eḡun yëluxën er fënan këbi dek bër wënën këbi in. ³³ Abame şala na kodı, ba kaḡe ba banjëm band ala. ³⁴ Wën anang nang kën gë otaxan odam oko dëḡ bame riyenind me cot er bami liyaxënënd wëno gë bër enga endam in. ³⁵ Gër ga hik yo aḡasin w̃asin këmun mëne mondiyeni ex en cotëraxën mëḡ kën yana enëbi dëcaxënënd bër gë ojaḡ këm bën. Kwitayindën eyeyan ed Axwën Yesu el ga re ko: “Onënga ir ala ar kë

yëlënd in kë nëmëcand gë ir ar këno yëlënd in.”»³⁶ Ga ĥata ko Pol eyeyan el, foxi këni bën dek do šale këni.³⁷ Bën dek bax renitand do bano wëgarand Pol gër egëla.³⁸ Mbaŋ šamina bani ga re ko mëne yatijo bano feland ewat el. Ata kwël laŋëta këno xali gër kuluŋ.

End đamana ir Pol gër Yerusalem eŋ

21 And šapër këmi gë bër laŋëta bafo aŋ, ye këmi gë kuluŋ in šëw, ond gër angol and Kos oŋ. Ga xeyëk, xucax këmi gër Rod, do ĥatëx këmi bête gër Patara.² Ga sëkëx këmi kuluŋ ir xëñëna bax ond gër ebar ed Fenisi oŋ, fëra këmi do kwël wëlaw këbo.³ And hi këmi wat-wat gë ebar ed Šipër aŋ, kuluŋ ir bafo wëland in sebak gë ocame ok, do fabëk gand ebar ed Siri mi ŋataxën gër Tir. Fën hi bax eni ped-alira olëb or wëlaw bax kuluŋ oŋ.⁴ Ata sëk këmëni na bësëfan do xeyëra këbo loxo gë bën. Aŋo nangën këbi Angoc Amënëk aŋ eno pel Pol mëne kërexo ye na yaŋ gër Yerusalem.⁵ Barikan and xucak loxo ijo aŋ, fakët këmi oñe oŋ. Laŋëta kënebo bën dek gë bësoxari ak do gë obaš ak xali nęcët kënebo angol aŋ. Gër bëŋa ir angwëngw, foxix bami mi cale.⁶ Pol ga felarëra këmi na, fëra këmi gër kuluŋ do bën kwël wäŋira këni.

⁷ Ga këmi ĥata oñe ond gë kuluŋ oŋ, ye këmi ambađ and bangol band Tir gë Pëtolemayis aŋ. Fën šëpëtax bami mi cëmar gë bëmaŷe bëŋ do wëdëx këbo gër ndebën.⁸ Në ecan ijo, ĥat këmi gër Sesare, xeyërax këbo bakey gër iciw ind Filip. Filip ijo, gër imëxwër ind *ojakër* ocongoki od gër Amara and Yerusalem hi baxo. Bête afemëra ar Atëfëtan and Yesu hi baxo.⁹ Odënaŋ obeja onax šot babi do bën bax yeyandërand ang bëlaŋwënel bësoxari fo.¹⁰ Ga xeyëra këbo bakey bandanjëm, ĥatëgu ko na alaŋwënel ar Kaxanu, ar bano wäcënd Agabus ga xaniw ko gër ebar ed *Yude*.¹¹ Wëd ko ñat enar end Pol eŋ, xapaya ko mađ osapar oŋ gë otaxan ok do re ko: «Baxët in end rek Angoc Amënëk eŋ, ar xwënëk enar eŋo ro an mon-dako këno xapëx Bëšëwif bën gër Yerusalem do eno dëxw gër otaxan od bër ax gi ex na Bëšëwif.»¹² Ga wël këmi eŋo, biyi gë bër barërëgu bax na bën, xara këmo Pol kërexo ye na yaŋ gër Yerusalem.¹³ Pol yaka këbo: «In-eŋa kën sesaxënënd do kën yëbunënd mon-

dako yomb iram in? Wëno cëŋ aŋelëk hi këme ene pokëra, do ado gido ene đaw gër Yerusalem në end oŋac or Axwën Yesu eŋ.»

¹⁴ Ga wata këmi mëne ax bo ex na mo kor gër eŋo, seb këmi eyeyan el do mi cësinaxën in re këmi: «Awa dilexo Axwën an er ŷandi këŋo in.»

¹⁵ Ga xeyëra këbo bête na, xëñënara këmi do kwël ye këmi yaŋ gër Yerusalem.¹⁶ Ata bësëfan bërëmar bër sëfërëgu bami elod gër Sesare bën bëteli kënebo gër ed hi bax mi ŋat, gër iciw ind Mënasoŋ, ar hi bax anëka fo asëfan do xaniw baxo gër ebar ed Šipër an.

End Pol gër Yerusalem eŋ

¹⁷ And ĥat këmi gër Yerusalem aŋ, bëmaŷe bëŋ xaca kënebo gë onënga fo.¹⁸ Në ecan ijo, sëfër këmi gë Pol gër iciw ind Šak. Ata sëkëx kënebo fën bête dek bëlëngw bër Amara and Yerusalem bën.¹⁹ And šëmarëra këmi aŋ, Pol ŷana ko këbi sëfëtanënd gë betil ak bebër ko rind Kaxanu pađ gë andiyen andexëm bën gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif.²⁰ Bën ga këno baxët, këno šëkwand Kaxanu. Ata re këni: «Awël nde abaŷe, Bëšëwif bën owëli owëli exëni bërëwëk end Yesu bën do bën dek momal këbi balënd end *acariya and Moyis* eŋ.²¹ Xarak, awëlati wëlati këmi mëne wëj këbi sëyalind dek Bëšëwif bër lëgërak gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif bën, eni teb etëf ed *acariya and Moyis* el, gë ekac ed obaš orebën el do gë etëf ed bend rëpëk el.²² Mondake ex mo ndi gayikako aye këni nangëra mëne wëj yowëk? ²³ Mëŋ ex, afo ey ma ey di er këmi fel in. Nëkodëbi bësosaŋ bënax bër enga endebi, abaŋaya baŋaŷa këni.²⁴ Macëlëbi en ye en wunëtarax do cosënëlëbi enëbi cëk lir-lir ogaf ok. Ata aŋo fo këni nangëra mëne wëj bête asëf këy sëfënd er rek acariya in. Mondako fo këni nangëra bête mëne er fel kënebi këy rind in ax gi ex na đal.²⁵ End bër ax gi ex na Bëšëwif bërëwëk end Yesu eŋ cëŋ, ga re këmi eni teb eyamb ed ŷas er oŋacar or ĥaš kënebi gër olaš eŋ, gë ŷas er oŋacar or šësëk ŋašërëxe eŋ, gë eyamb ed ošat el, do gë asëk alakirand fo in.»²⁶ Ga xeyëk, Pol wëla këbi bësosaŋ bëjo, wunëtarax këni, do lilëx këni gër Aciw and Kaxanu. Ata felëra këbi nand fe kë xwëtëk bakey band owunëtan baŋ mëŋ këni rixën ala kala šadaxa irexëm in.

End etëra ed Pol eŋ

²⁷ Ga kē xwēt baŋkey baŋjongēbaki baŋd owunētan baŋ, Bēšēwif bēr xaniw bax gēr ebar ed Asi bēn wat kēno Pol gēr Aciw and Kaxanu. Ata ga šoñ kēnēbi dēk amēxwēr aŋ, sēra kēno ²⁸ do kēni xeyēnd: «Bēyisērayel, marawēn! Nēkoyino wa ro ala ar kēbi sēyali-rand bela dēk, gēr ed ko ye yo, mēne enēbo cus ŋiyi Bēšēwif bēn. Mēŋ fo kēbi sēyalirand bēte eni yepēn *acariya and Moyis* aŋ do gē Aciw and Kaxanu aŋ. Ado lēf gēr Aciw and Kaxanu lēn kēbi bēr ani gi ex na Bēšēwif do buyarēn kēni aciw amēnēk aŋo.» ²⁹ Yeyanaxēn bani mondako in, Pol gē Tēroŋim Ibefes watēgu banēbi ga sēfēr kēni gēr angol. Mēŋ yēlaxēn bani mēne Pol alēn lēn kēŋo ajo lēf gēr Aciw and Kaxanu. ³⁰ Ata wonjok dēk angol aŋ do hērērāw kēni bulunda in bebēt ir ex yo. Ga sēra kēno Pol na gēr Aciw and Kaxanu, šon-jorēra kēno xali nēcēt kēno, do fēra kēni ataŋ owēt oŋ. ³¹ Amēd and bani šaland ang kēni ri eno dāwaxēn ak, emun end enga end ocoroda Obērom eŋ wēlēx ko mēne dēk angol and Yerusalem aŋ wonjok. ³² Ataŋ bar kēbi ocoroda ok gē bēlēngw bērebēn bēn do wāraw kēni gēr ed barērēgu bani Bēšēwif. And watēgu kēnēbi emun eŋ gē ocoroda odexēm ok aŋ, seb kēni ekēm ed Pol el. ³³ Ga sēka kēbi emun end ocoroda eŋ, xana kēŋo Pol. Fel kēbi ocoroda ok eno pokēra gē ogweyele-gweyele oki. Wēka kēŋo ba noŋo hi ko do ine ri ko. ³⁴ Barikan ga bani xeyērānd bēr gēr amēxwēr bēn, bērē-mar eŋo, bējo ecēxe, emun end ocoroda eŋ sēkwan ko eŋo pēni ŋey mērēxand na. Ata re ko eno mēla endēmane fo Pol gēr akēbe ang gē oxaŋ †. ³⁵ And hāteli kēno Pol gēr lilaya ir akēbe aŋo aŋ, afo ga fela kēno ocoroda ok gayik aŋwēlēn bano wēlēnēnd bēr gēr amēxwēr bēn. ³⁶ Ga sēfēgu kēno na bēn dēk kēni xeyēnd: «Ajo ar eđaw ex! Ajo ar eđaw ex!»

End eyeyan ed Pol gēr Yerusalem eŋ

³⁷ And hi bax eno mēlax lēf gēr akēbe aŋ, Pol wēka kēŋo emun end ocoroda aŋ: «Axor nde kēme xor me yeyan ŋeyŋ?» Yaka kēŋo: «Awēl

† Akēbe and gē oxaŋ aŋo «Antoniya» bani wācēnd. Gēr akēbe aŋo babi xeyērānd ocoroda ob Rom ok and kēni yow gēr Yerusalem aŋ.

nde wēl kēy eyeyan ed Gērek el? ³⁸ Awa Amisēra ar bar babi bela bēxeŋax owēli onax an, ax gi ex na wēj. Ax nēka ex na ga wēla babi gēr ladawe, šoñ kēbi enēbo mereli.» ³⁹ Ata re ko Pol: «Wēno Ašēwif hi kēme dē, gēr Tarēs rēw kēne, angol angwēlik and gēr ebar ed Silisi aŋ. Axara xara kēmi, tebēle mēni pelēra bulunda in.» ⁴⁰ Emun end ocoroda eŋ wā ko. Ga xwēša ko Pol yaŋ ako gēr lilaya ir akēbe and gē oxaŋ, lambaca kēbi bulunda in. And šēsina kēni aŋ, yirēk mbaŋ. Ata yeyan ko eyeyan ed arameyēn el:

22 «Bēmaŋe do gē faba bēn, gērēgako baxētine mun yaka ga nagašan kēne ako.» ² And wēl kēno ga ko yeyan arameyēn aŋ, yirēk kaš-kaš. Ata re ko Pol: ³ Wēno Ašēwif hi kēme, gēr Tarēs ir Silisi rēw kēne, fēco gēr ebar ed Sisili. Barikan ro gēr Yerusalem raf kēme do Gamaliyel sēyali ke me tēfēnd šenene acariya and bēxarēk bērebi aŋ. Mbaŋ baxe balēnd end Kaxanu eŋ ang kēŋun balēnd wēn dēk dorō ak. ⁴ Arixēra rixēra kēmēni xali eni cēs bēr sēfēk Cale ind Axwēn bēn. Axap bamēni xapēnd mēni mēlaxēn gēr epēra bēsošan bēn do gē bēsoxari bēn. ⁵ *Ašadaxan alēngw* an do gē dēk bēr ex gēr Amara and bēxarēk bēn, otēde odam exēni. Bēn dēŋ ŋēgwēn baxe okayēta od bame wēland gēr bēmaŋe bēnd lēgēk gēr Damas. Do wēno mēŋ bame yexēnēnd mēni kapēgu bērēwāk bēn do mēni mēlaw ro gēr Yerusalem mēni kađacati gē toro iŋ.

⁶ «Ga hi kēme gēr fēña do ga kēme ri me ŋat gēr Damas, eñan eŋ keŋ gēr gaf, watēgu kēme bērēxadēt angoben ga hōbaw ke elod gēr orēn do xul ke. ⁷ Wēc kēme bēdēcēt gēr ebar do kēme wēlēnd oniŋ ga ke wēka: “Sol, Sol ineŋa kēye rixēraxēnēnd?” ⁸ Yaka kēme: “Wēj noŋo wa hi kēy Axwēn?” Yaka ke: “Wēno ex Yesu Ibēnasaret, ar kēyo rixērānd an.” ⁹ Bēr enga endam bēn awat wat bani angoben aŋ bari ani wēl bana oniŋ or ar baxe yeyanelind ol. ¹⁰ Ata wēka kēme: “Ineŋa kēme ri Axwēn?” Yaka ke Axwēn an: “Kanil ey ŋat gēr Damas, fēn kēni felēx dēk er ŋapēk ey di in.” ¹¹ Ga nemēra kēme bēd-bēd nē end enjaran end angoben and wat bame eŋ, bēr sēfēr bami bēn las kēne monas fo xali hāteli kēne gēr Damas.

¹² «Xarak na gër angol and Damas, asošan ar šenene paß gë acariya hi bax na do bano w̃acënd Ananiyas. Bëšewif bër gër Damas bën dek enjekax fo bani reyand endexëm eñ.

¹³ Mëñ xacaw baxe, re ko: “Abaýe Sol, watéral gašexe.” Sam ga yeyan ko mondako, wëno ši-wëta kème do wat kèmo. ¹⁴ Baš ko: “Kaxanu, mëñ ar yata kèbi bëxarëk bërëbi an, yata ki wëj bête ey nangaxën oñandi odexëm ok, eyo wat Ar šenene an, do ey wël eyeyan el gër etëý edexëm dëñ. ¹⁵ Wëj sede irexëm këy hi, gër lëngw ir bela dek këy ýana ey kwëšand ey deyaraxën er wat këy do wël këy in. ¹⁶ Do gërégako ine këy šenind? Kanil eni buyi! Dëxë-talex beññenax bendey beñ and këy šale gër oñac orexëm añ.”

¹⁷ «Ga bakaw kème gër Yerusalem ro, kème šalerand gër Aciw̃ and Kaxanu, ata lakeli kème. ¹⁸ Wat kèmo Axwën an ga ke fel: “Maral ey can aýand angol and Yerusalem añ gayik bër lëgëk ro bën ani baxët na osede oreý ol.” ¹⁹ Yaka kèmo: “Axwën bën dëñ aye ga nang kèni wa mène wëno amat amat bame sëfënd baciw̃ bacaleya bañ gër ocal od bërëw̃ak endey bën. And këmëni sëra añ, mëni këmëra do mëni përa. ²⁰ Do and law̃ kèno Ecen, sede irey añ, wëno dëñ na bame. Ašëkwa šëkwa bamëni bër law̃ këño bën do lëkayan bamëni banjëm bandebën bañ.” ²¹ Ata Axwën an fel ke: “Yel gayik caw kèmi lawën, gër bër ax gi ex na Bëšewif.”»

End Pol do gë emun end ocoroða eñ

²² Mondako baxët bano xali ĥat ko gër eye-yan elo. Barikan xeý kèni šor: «Ala arako rako an, ar edaŵ ex! Ax ñap ex na exo bayi ga ko liya gër ebar!» ²³ Ata ga logën kèbi kèni xeý, kèni šudëtand banjëm bañ do kèni xaninënd yañ ebëkwërëbëkw el. ²⁴ Emun end ocoroða eñ fel kèbi odexëm eno dënëx Pol gër akèbe and gë oxaý do eno ceŵërax. Mondako bax eno nëýali exo deya në end ine kèno yoba-lixënënd bela bën. ²⁵ Barikan and xap kèno eno ceŵaxën añ, Pol wëka këño alëngw ar ocoroða an: «Aýap nde ýapëk paß gë acariya andewën añ eno ceŵ gë ogux ar xwën këño owun or Rom an, xarak ano kiti ex na pere?» ²⁶ Sam ga wël ko eyeyan elo, alëngw ar ocoroða an ye ko gër emun endebën do wëka këño: «Mondake

këy ri? Ala ajo ar xwën këño owun or Rom exo ðel!» ²⁷ Emun end ocoroða eñ yow ko do re ko: «Wëj pelële fa, ar xwën këño owun or Rom nde hi këy?» Yaka këño Pol: «Iyo, ar xwën këño owun or Rom hi kème.» ²⁸ Re ko bête emun end ocoroða eñ: «Wëno kodí ir bon nęcët kème me gixën ar xwën këño owun or Rom?» Re ko Pol: «Do wëno mondëweli rëweli kène.» ²⁹ Atañ nacëta kèni bër hi bax eño mëkara bën. Emun end ocoroða eñ yëdara ko ga nang ko mène Pol ar xwën këño owun or Rom hi ko xarak mëñ re bax eno kap.

End Pol do gë bëxarëk bër Bëšewif eñ

³⁰ Nè ecan ijo, ga ýandi këño exo nang aye në end ine kèno lëxwaxënënd Bëšewif bën, re ko eno pëtëgu Pol. Fel kèbi *bëšadaxan bëlëngw* bën do gë Amara and bëxarëk bër Bëšewif añ ðek eni barër. Ga wëlaw këño Pol xwëšan këño mërëxand irebën.

23 Pol ga faß kèbi Amara and bëxarëk añ, re ko: «Bëmaýe wëno gë onden onjekax fo liya kème gër ogës od Kaxanu xali gë akey and doru año.» ² Ata Ananiyas *ašadaxan alëngw* an, fel kèbi bër hi bax ler gër Pol bën eno këm gër etëý. ³ Año re ko Pol: «Wëj wa ki xëm Kaxanu, ey di kère amey and fešën kèni ex! Ýëpa këy eye kiti gë acariya añ do këy lifënd bête acariya añ ga këy rend ako ene këm.» ⁴ Bër hi bax ler gër Pol re kèni: «Yama *ašadaxan alëngw* ar Kaxanu an nde këyo širënd?» ⁵ Yaka ko Pol: «Awa *ašadaxan alëngw* an nde ex. E bëmaýe ame nang bana. Akayëta and Kaxanu añ ga rek: “Këreyëño yeyanan na eññenax alëngw ar bulunda irey an.”» ⁶ Ga nang ko mène na gër Amara, *Osaduseñ* gë *Ofariseñ* barërëgu bax, Pol xeý ko: «Bëmaýe wëno Fariseñ hi kème, orëw̃ or Ofariseñ. Nè end eyar ed kème yarënd ekani ed bëšësëk el kène xitixënënd doru.» ⁷ And yeyan ko mondako añ, *Ofariseñ* ok gë *Osaduseñ* ok kèni xeýerënd, na šetërëk Amara añ. ⁸ *Osaduseñ* ok kè rend enimin ekani ed gër ecës ax gi ex na, meleka ax gi ex na, angoc ax gi ex na, xarak *Ofariseñ* ok bën beño ðek aŵa ŵa kèni. ⁹ Ata fëtëk ongeýër, *bëšalen* bër engä end *Ofariseñ* bën xani kèni xemëna kèni kèni rend: «Biyi cëñ amena amo wateli exëna ala ajo. Bamat angoc ba meleka yeyaneli këño.» ¹⁰ Ga xumak

ekeyer el, emun end ocoroda eḡ yédara ko ga baxo yèland ašosètëra këno šosètëra Pol. Ata laŵën këbi ocoroda ok eno kanaw, do eno mèla gër akëbe and gë oxaŷ. ¹¹ Yatijo gëmëd, Axwën an šanaŷaxën këḡo Pol do fel këḡo: «Kapinal! Ang reya këy endam gër Yerusalem ro ak këy reyax gër Rom.»

End edaŵ ed Pol eḡ

¹² And xeyëk aḡ, Bëšëwif bën xetan këbi eno daŵ Pol. Yašar këni mëne afo eno daŵ pere eni yambëraxën, do eni cebëraxën. Angëmëne ax gi ex na mondako ebi wëcanëd kata. ¹³ Bër xetan babi eḡo bën në bela ofëxw onax hi bani. ¹⁴ Ye këni gër *bëšadaxan bëlëngw* do gër bëxarëk bër Bëšëwif do re këni: «Biyi ayašar yašar këmi mëne afo mo daŵ pere Pol mi yambëraxën. Angëmëne ami de ex na mondako ebo wëcanëd kata. ¹⁵ Awa wën Amara and bëxarëk aḡ wëlërin eno kara emun end ocoroda eḡ eḡun mëlanëḡu Pol nangëde en kaman enim endexëm eḡ ŷandi këḡun fo. Biyi bëŵelëk hi këmi mo daŵ damana exo ḡatëḡu ro.» ¹⁶ Aŷiŵ ar Pol an wëleli këbi eḡo. Ata ye ko gër akëbe and gë oxaŷ, lilëx ko eḡo nangënëx Pol. ¹⁷ Ata Pol ŵac këḡo alëngw ar ocoroda abat do re ko: «Bëteli tan šambenjar ijo gër emun endewën. Gë endey exo end këḡo sëfëtan.» ¹⁸ Alëngw an ŵed këḡo do bëteli këḡo gër emun. Ga Ĥat këni, re ko: «Pol andepëra an ŵac ke do xara ke mo bëteliw šambenjar ijo ro. Gë endey exo end ki sëfëtan.» ¹⁹ Ata emun eḡ las këḡo nacët ako do wëka këḡo: «Ineŵa ŷandi eye tëfëtan?» ²⁰ Yaka ko: «Yama Bëšëwif bën ga xetan këbi nde eni mëka eyëbi mëlanëḡu ecan Pol gër Amara, nangëde eni kaman endexëm eḡ ŷandi këbi fo. ²¹ Këreyëbi yakad na. Bela ofëxw onax exëni bër xëñënak eno daŵ bën. Ayašar yašar këni mëne afo eno daŵ pere eni yambëraxën do eni cebëraxën. Angëmëne ax gi ex na mondako ebi wëcanëd kata. Anëka ŵel këni, gërëgako wëḡ fo šëni këni.» ²² Ata emun end ocoroda eḡ xëḡa këḡo šambenjar in mëne ala këreḡo pel na end nangën këḡo eḡo. Seb këḡo baka ko kwël.

End Pol gër lëngw ir Felikës eḡ

²³ Ata emun end ocoroda eḡ ŵac këbi bëlëngw bëxi do re ko: «Barinëbi ocoroda okeme oki, od gë opanac ok, ofëxw ocongoxi do od gë bendoka ok, okeme oki. Këñënayin en ye gër Sesare and kë ŵed aḡ. ²⁴ Tanayinëbi bëte opanac eno mëlaxën Pol xali eno ḡatelixën abëngw gër Felikës, gofërëner in.» ²⁵ Ata emun eḡ ŷëḡw ko kayëta mondako: ²⁶ «Wëno Këlod Lisiyas ki ŷëḡwënëlin, wëḡ Felikës, gofërëner in! Ašëma šëma këmi! ²⁷ Ala ar këmi laŵënelilind ajo, Bëšëwif bën sëra baḡo do alaŵ laŵ dono kido ami ḡatëḡu bana aḡand wëno gë ocoroda odam ok, do racët këmo ga nang këme ar xwën këḡo owun or Rom hi ko. ²⁸ Ga ŷandi ke me nang në end ine këno na-ḡašandërand, ŵëla këmo gër Amara and bëxarëk bër Bëšëwif. ²⁹ Sëk këme mëne në end bend gër acariya andebën këno na-ḡašandërand. Amena amo wateli ex na and ŷapëk exo gixën monaŵ ba mopokëra gë gweyele-gweyele. ³⁰ Ga nangën këne osit or këni šënarand eno daŵaxën ol këmo laŵënelilind ataḡ. Afel fel këmëni bër këḡo na-ḡašandërand bën eni yeli do eno dëxwëx gër ndey.» ³¹ Ata ocoroda ok ri këni end fel këbi emun endebën eḡ. Ŵed këno Pol do ŵëla këno gëmëd fo xali gër angol and Aḡëtapatëris. ³² Në ecan ijo, baka këni gër akëbe ang gë oxaŷ do seb këñëbi bër gë opanac bën eno mëlax Pol. ³³ And Ĥat këni gër Sesare aḡ, fëxwën këno kayëta in gofërëner in do re këni: «Awa nëkodo Pol.» ³⁴ Ga fën ko kayëta in, gofërëner in ŵëka këḡo gër ebar ed fe xaniw ko. Ga nang ko ab Silisi ex, gofërëner in re ko: ³⁵ «And këni Ĥatëḡu bëte bër lëxw ki aḡ fo këmi wëkara.» Ata fel këbi ocoroda ok eno kwëtëx gër eyang ed Erod.

End edëxw ed Pol eḡ

24 Ga xucak bakey banjo, Ananiyas, *ašadaxan alëngw* an, šëla ko gër Sesare. Sëfër këni gë bëxarëk bër Bëšëwif bërëmar do gë ar bano ŵacënd Terëtilos. Andiyen and ala ajo aḡ hi bax, bandëmar enagašan, baḡo eyakan ed bela gër kiti. Ga Ĥat këni, ŵac këno Pol ebi yaka gër gofërëner. ² And ŵëlaw këno

aŋ, Terëtilos ŷana ko këŋo lëxwënd mondako: «Felikës, wëj gofërëner in, enëng endebi eŋ paß gë owun orey ol ŝot këmi obetak or ðal ol, do gë ðebër nëngwëtak bebët ir ex yo gër ebar elo ro bën. ³ Felikës, wëj ar gapak an, biyi ðek nëngan këbo end andiyen andey aŋ do këmi ŝëkwand mbaŋ. ⁴ Barikan këdi ki lëbëlëba kaŝ-kaŝ, axara xara këmi wëj ar gë onden onëngax an, eyëbo baxët. ⁵ Biyi er wat këmi in mëne ala ajo aŷëŋëanax ex. Gër ed ko ye yo kë fëtënd ðongeŷër gër ðek Bëŝëwif gër ed exëni yo gër ebar ro. Ata mëŋ ex alëngw ar Bënasareŋ an, Bëŝëwif bër ŝapayak cale bën. ⁶ Axacëra xacëra këŋo exo yepën Aciw and Kaxanu aŋ, biyi sëra këŋo. [Er ŷandi babo mo kiti gë acariya andebi aŋ. ⁷ Barikan yow ko Lisiyas, emun end ocoroða eŋ, xana këŋo foroŝe gër otaxan odebi ⁸ do re ko mëne bër këŋo nagaŝanënd bën eni yow gër ndey ro]. Wëj dëŋ axor këy xor eyo mëkara ey nangaxën ðek er këmo nagaŝanënd biyi in.» ⁹ Do ga këni xëmëyëtarä Bëŝëwif bën këni rend mëne go dëŋ ex endey eŋo.

End Pol gër lëngw ir Felikës eŋ

¹⁰ Ata gofërëner in lambaca këŋo Pol exo yeyan. Re ko Pol: «Anang nang këme mëne wëj elod bëniy bëndanjëm hi këy axiti ar bela bër enëng endebi an. Awa wëno gë ekwëta këmëni yaka bër ke lëxwënd gër lëngw irey bën. ¹¹ Ang këy xor ey mëkara wëj dëŋ ak, eced fo sëkëk ðakey epëxw gë ðaki, ga këme ye yaŋ gër Yerusalem mo calex Kaxanu. ¹² Ala axe tæk ex na lëf gër Aciw and Kaxanu; ala axe tæk ex na gër ðaciw ðacaleya. Bëte ala axe tæk ex na gër angol ga këmi ŝampëre gë aŝëxen, ba ga këmëni ŝoñ bela na amëxwër eni meraxën. ¹³ Bër ke nagaŝanëndërand bëjo ani kor na eni masin mëne er këni reyand gërëgako in ðal ex. ¹⁴ Areya këme reya ro gër lëngw irey: aŝale këmo ŝalend Kaxanu ang bëxarëk bëram ak, gë cale ind këni rend bën enëgwëŝ ex iŋ. Barikan aŷa ŷa këme ðe ðek er ŷëgw këni gër *acariya and Moyis* do gër ðakayëta band bëlaŷënel bër Kaxanu in. ¹⁵ Wëno bëte ayar këme yarënd ang këni yarënd bën ak mëne Kaxanu axanin këbi xani gër ecës bër ŝenene bën do gë bëŝëmbak bën. ¹⁶ Mëŋ ex, wëno bëte axemëna xemëna këme me ðayi laŋ gë onden

onjekax ex gi din end ŝenene eŋ gër ogës od Kaxanu do gër od bela. ¹⁷ Ga ri këme bëniy bëndanjëm yerëxe gër Yerusalem, wëlan bamëni edëca bër enëng endam bën do kwël me kwëtëx oyël oram ol gër Aciw and Kaxanu. ¹⁸ Ata bën sëk këne aŷunëtarak lëf gër Aciw and Kaxanu, bela axe keta bana, end ŝode-ŝode ax gi bana. ¹⁹ Barikan Bëŝëwif bër xaniw bax gër ebar ed Asi hi bax na na. Bën ŷap bax eni kwëŝa gër lëngw irey ro ene dëxw angëmëne endey xoŷën këne na. ²⁰ Ado bëjo ro dëŋ deyalexëni ngwa ba etëmbak end fe xitixën këne bëxarëk bën gër Amara andebën. ²¹ Angëmëne cëŋ ga xeŷ bame mërëxand irebën: «Në end ga ŷa këme ekani ed gër ecës exëna eŋ këne xitixënënd doro gër lëngw irewën!»

²² Felikës ga nang baxo aye end cale ind Axwën Yesu eŋ, fela këbi eni ðakaw akey acëxe gër kiti. Er re baxo: «And ko yow Lisiyas, emun end ocoroða eŋ, axaman këme axaman endey endewën eŋo.» ²³ Ata fel këŋo alëngw ar ocoroða an eŋo mëla Pol gër epëra ðari këreŋo pokërad na bëte, ebi tebënd bërexëm bën eno dëcara.

²⁴ Ga xeyërak, Felikës sëfërëgu këni gë Dërusil, asoxari Aŝëwif ar ŷër baŋo an. Laŷën ko eno mëlaw Pol. Na baxët këŋo ga ko reya end ekwëta ed Yesu *Kërisët* eŋ. ²⁵ Barikan ga ko yeyan end eðiya ed gë or ŝenene eŋ, gë end ekwëŷëta ed ðetëmbak eŋ, do mëne Kaxanu axiti këbi xiti bela bën akey amat, ata yëdara ko Felikës do re ko: «Gwac ex and doro aŋ, ðakal, and ke ðatan aŋ aŷac këmi ŷac.»

²⁶ Ayëla baxo, yëland bëte mëne kodï këŋo yël na Pol, mëŋ baxo laŷëanaxënënd laŋ eno mëlaw eni kanar gë mëŋ. ²⁷ Mondako xucak bëniy bëki, Felikës ga rëfali këno owun ol ðëtëgu ko Porëŝos Fesëtis. Do ebi din oyekax Bëŝëwif bën, Felikës sëb këŋo Pol gër epëra.

End Pol do gë Fesëtis eŋ

25 Bakey ðatas ga xucak elod ga ðatëgu ko Fesëtis na gër Sesare, ye ko yaŋ gër Yerusalem. ² Ata *bëŝadaxan bëlëngw* bën gë bëxarëk bër Bëŝëwif bën xacali këno endey end Pol eŋ. Axara xara bano ³ exo ma ebi din oyekax ga ŷëlaw ŷëlaw këŋo Pol gër Yerusalem. Xarak bën anëka bani xëñënan

enëbi kaš bëwëla bën gër fëña eno daŵaxën.
⁴ Fesëtis yaka këbi mène Pol gër Sesare xwë-
 taya këno do mène mëñ gogo ko baka fën. ⁵ Re
 ko bëte: «Awa bër gapak bër gër Amara an-
 dewën bën, tēfērēlemi do angēmēne eñēñenax
 exēna gër ala ajo eno dëxwëx.»

⁶ Fesëtis baka ko gër Sesare, aņo keyëra ba-
 na na gër Yerusalem nēmēc bakey ban-
 jongēbatas ba epëxw. Nē ecan ijo, ga yēpa ko
 gër aciŵ and kiti, laŵën ko eno mēlaw Pol.

⁷ And ĥateliw këno Pol aņ, Bēsēwif bër xaniw
 bax gër Yerusalem bën xeta këno do këno na-
 gašanērand betēm bendanjēm bend ani kor
 bana eno masin axiti an mène dāl dēñ këni
 reyand. ⁸ Barikan ga këbi yaka, Pol re ko:
 «Wëno yoweŷ ame men ex na. Ame dīf ex na
 acariya and Bēsēwif aņ, ame men ex na paß gē
 Aciŵ and Kaxanu aņ, do amo menan ex na
 Sesar.» ⁹ Fesëtis ga yāndi këno ebi din oyekax
 Bēsēwif bën, wëka këno Pol: «Yāndi ki nde ey
 ye yaņ gër Yerusalem eni kitix xarak wëno me
 gixeli?» ¹⁰ Pol yaka këno: «Ga xwëša këme ako
 gër aciŵ and kiti and Sesar, awa ro fo yāpēk
 ene kiti. Wēj dēñ aye nang këy mène gematak
 amēni menan ex na Bēsēwif bën. ¹¹ Angēmēne
 aŵen wën këme, bëte angēmēne ari ri këme
 amena and yāpēk ene daŵaxën, ame mëka ex
 na ene kwēyētali ecēs el. Bari angēmēne end
 dāl ax gi ex na gër bend këne nagašanērand,
 gabatak ax kor na exe dëxw gër otaxan
 odebën. Wëno Sesar wëka këme exe kiti gër
 Rom!» ¹² Fesëtis ga wëlērēgu këni gē bela bër
 baņo rēcarand gër kiti bën, fel këno Pol: «Awa
 gayikako Sesar re këy exi kiti, aye këy ye gër
 lēngw irexēm.»

End Pol, gē Agēripa do gē Berenis eņ

¹³ Ga xeyërak, emun end bano wācënd Agēri-
 pa eņ sēfērēgu këni gē Berenis na gër Sesare
 eno cēma Fesëtis. ¹⁴ Ga babi xeyërand na ban-
 danjēm, Fesëtis ga këno felëra Agēripa, emun
 eņ, endey end Pol eņ, re ko: «Felikēs ala seß
 këno na ro gër epëra kitirēxe. ¹⁵ And ye bame
 gër Yerusalem aņ, *bēsadaŵaxan bēlēngw* bën gē
 bēxarēk bër Bēsēwif bën lëxw këno gër ndam
 do re këni mo nēp. ¹⁶ Ayaka yaka këmēni mēne
Bērom bën ani wata ex na enēp ed ala, xarak
 ala ajo abi yaka ex na pere bër këno lëxwënd
 bën gër bend këno nagašanënd. ¹⁷ Ayow yow

bani ro gër Sesare, bëte wëno amēni cac ex
 na, ataņ nē ecan ijo yēpa këme gër aciŵ and
 kiti do re këme eno mēlaw ala ajo. ¹⁸ Bër këno
 lëxwënd bën ga xani këni yeyandëra këni. Bari
 amena gamatak gër band bame yēland wëno
 ari ri ko ani deya ex na. ¹⁹ Er bani šampërend
 wayët bend cale indebën do gē end ala ar
 këno wācënd Yesu. Bën këni rend ašēs šēs ko,
 barikan Pol mëñ ko rend mēne abēngw exo.
²⁰ Wëno cēñ, ga wēlandëra ke gē endey end
 mondako eņo, wëka këmo Pol ba aŷandi yāndi
 këno exo ye gër Yerusalem eno kitix.

²¹ Barikan Pol re ko mēne endey endexēm eņo,
 emun etēm end gër Rom eņ kē xiti. Ata fel
 këmēni ocoroda ok eno kwëtaya gër epëra xali
 mēni daŵën eno mēla gër Sesar.» ²² Ata re ko
 Agēripa: «Wëno aŷandi yāndi ke bëte mo baxët
 ala ajo.» Yaka këno Fesëtis: «Awa ecan, awël
 këyo wël.»

²³ Ga xeyëk, Agēripa gē Berenis sēfērēgu
 këni sir-sir gē enga end bër laņëtēgu babi eņ:
 gē bemun bend ocoroda beņ, do gē bela bër
 gapak bër angol and Sesare bën, lil këni gër
 aciŵ and kiti. Ga laŵën ko Fesëtis, wēlaw këno
 Pol. ²⁴ Ata re ko Fesëtis: «Agēripa wēj emun eņ,
 do wën dēk ang barērēgu këne ro ak, awat
 këno watënd ala ajo. Bulunda ir Bēsēwif in
 dēk lëxw këno gër ndam hik gër Yerusalem,
 hik ro gër Sesare. Caw ako bani xeyënd mēne
 aņo ñap ex na exo bayi ga ko liya. ²⁵ Wëno cēñ
 afēni fēni ke mēne amena and këno laŵaxën
 ax gi ex na. Barikan ga re ko mëñ dēñ mēne
 Sesar, emun etēm end gër Rom eņ, këno xiti,
 yapanaxën ke mo daŵëneli. ²⁶ Barikan er kē-
 mo yēgwën gē endey eņo in, ame cot ex na.
 Mēñ wēlaxënēgu këmo gër ed barērēgu këne
 ro, adofa eyo wël Agēripa, wēj emun eņ. And
 këyo wëkara aņ, wëno ašot këme šot er këme
 yēgw in. ²⁷ Wëno mo daŵëneli andepëra ñēg-
 wērēxe bend lëxwaxën këno gër kiti beņ, axe
 yexënan ex na.»

End Pol do gē Agēripa eņ

26 Agēripa fel këno Pol: «Anëka sebën kë-
 mi eyeyan el, eyëbi yaka bër ki lëxwënd
 bën.» Ata Pol ga yën ko ataxan aņ, yāna ko ko
 rend: ² «Agēripa, wēj emun eņ, awa doro wëno
 mbaņ nēngan ke ga këmēni yakand ako gër
 lēngw irey Bēsēwif bën gër dēk bend këne na-

gašandërand bej. ³ Gayikako aye nang këy bend rëpëk gër Bëšëwif do gë bend këni šampërend bej, awa axara xara këmi ey buņa eye baxëtaxën.

⁴ «Bëšëwif bën dek anang nang këni aniyandam aņ elod and hi bame šambenjar aņ. Anang nang këni mëne šëf gër bër enëng endam hi bame gër Yerusalem. ⁵ Bën elod anëka fo nang këne, do axor këni xor eni deya, ga ŷandi ŷandi këbi, mëne wëno aniyand ofariseņ bame liyand, bën bër ex amara and Bëšëwif and kë balëkënalind enim cale indebi aņ. ⁶ Barikan doro wëlaw këne gër kiti në end ga ŷa këme mëne anëka ĥatëguk er bani yarënd bëxarëk bërebi in, er beya babi Kaxanu in. ⁷ Do bandëwëra epëxw gë baki band bulunda irebi baņ, band këņo šalend Kaxanu gëmëd gë goyat baņ, ayar këni yarënd er beya baxo Kaxanu in ex ŋata amëd and liya këni bën aņ. Mëņ ex wëj emun eņ, nangël mëne në end ga ŷa këme anëka ĥatëguk er këni yarënd ijo in këne nagašandëraxënënd Bëšëwif bën! ⁸ Ineŷa hi kën gë oņëpëgënan od mëne ax mënd ex na ex gi đal mëne Kaxanu axanin këbi xaninënd bëšëk bën eni bakaw gër aniyand?

⁹ «Wëno er bame yëlend aņap ŷap ke me kemëna mbaņ me wëlëbël oŷac or Yesu Ibënasaret ol. ¹⁰ Eņo bame rind gër Yerusalem: wëno dëņ babi sëränd bëwënenëk bëranjëm do mëni mëla gër epëra, gë or gapak or bane yëlënd *bëšadaxan bëlëngw* ol. Do and këni xetan enëbi đaw aņ, wëno šëf gër bër bax rend đawëlenëbi bame hind. ¹¹ Ata gër dek baciŷ bacaleyä band Bëšëwif asoron bamëni soronënd mëni nëŷalixën eno cir Kaxanu. Ga ke xureli ekoŷën ed xoŷën bamëni el, xali gër bangol baniyer bamëni yenënd.»

End osede or Pol eņ

¹² «Mondako xani bame ond gër Damas oņ ga laŷën këne *bëšadaxan bëlëngw* bën gë okayëta ir baxe yëlënd or gapak ok. ¹³ Agëripa, wëj emun eņ, and hik eņan keņ gër gaf aņ, gër fëna watëgu këmi, elod gër orën angoben and kë ŷegënd nëmëc eņan eņ ga ĥobaw këbo wëno gër bër engä endam bën. ¹⁴ Wëcëra këmi dek rebe-rebe gër ebar do wël këme oniŷ ga ke yeyaneli gë eyeyan ed arameyeņ el: “Sol,

Sol, ineŷa këye rixëraxënënd? Mama fo këy legënant ang ejel ed këņo xacërand exo mëši xarak gë bebër kesëkes këno facënd el.” ¹⁵ Ata wëka këme: “Axwën, wëj noŷo wa hi këy?” Yaka ko Axwën an: “Wëno ex Yesu, ar këyo rixërand an. ¹⁶ Barikan kanil, ey kwëša gër osapar orey gayik në eņo šanaŷaxën këmi: asana sana këmi ey gi ariyenin aram do sede iram ey tëfëtaxënënd bebër wateli këye bën do gë bebër këmi ŷasinëd bën. ¹⁷ Wëno ki racët mërëxand ir Bëšëwif do gë bër ax gi ex na Bëšëwif do këmi laŷënënd gër ndëbën ¹⁸ eyëbi pëđëtaxën bangës baņ, eni can gër ecamëdan, eni đilaxën gër angoben; eni can gër mbëna ind Sindan, eni đilaxën gër owun or Kaxanu. Do angëmëne aŷa ŷa këni, eni cotaxën eteban ed beņëņëtax bendebën el do gë er fenan këmëni bër wënenëk pađ gë ekwëta ed xwëta këne el.”

¹⁹ «Awa nangël Agëripa wëj emun eņ mëne wëno ame ŋëp ex na me tëf er ŷasin ke orën in. ²⁰ Barikan ga ŷana këme gër Damas, ye këme gër Yerusalem, sëf këme dek ebar ed *Yude* el, do ŷaw këme gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif. Afel fel këmëni bela bën eni nëngwët ola orebën ol, eno kwëta Kaxanu do eni di bebër ŷapëk eni dind bër nëngwëtëk ola orebën bën. ²¹ Në end eņo sëraxën këne Bëšëwif bën gër Aciŷ and Kaxanu, do xacëra këbi ene đaw. ²² Barikan Kaxanu nëkona ke gë oyekax orexëm ol. Mëņ bayixën këme abëngw xali doro do këme reyarand gër ed këni barër bela, hi këni bërëtoc, hi këni bër gapak, wayët er re bani aĥatëgu kë ĥatëgu *Moyis* gë bëlaŷënel bër Kaxanu in. ²³ Er reya bani ijo ex mëne Afexën an asoro bax exo toro xali eno đaw do mëne mëņ kë hid aņanar ar kë xani gër ecës an. Mëņ këbi sëfëtëtandëra angoben and apexä aņ Bëšëwif bën do gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën.» ²⁴ Ata Pol ga ko yeyan mondako Fesëtis fërëfata ko do xeŷ ko: «Pol, wëj anëka šen ki! Onangëran osëm orey ol šenën ki!»

²⁵ Yaka këņo Pol: «Ali, alëngw Fesëtis, axe cen ex na đe. Barikan eyeyan ed đal ed gë onden el këme reyand. ²⁶ Emun eņ anang nang ko beņo dek, do wëno mëņ këme yëxwaxënënd me yeyan kerët. Gayikwa afëni fëni ke mëne ŷoweŷ axo nem ex na, enimin, beņo dek ax gi ex na beconëšon. ²⁷ Agëripa, wëj emun eņ, aŷa

nde w̃a këy er re këni bëlaw̃enel b̃er Kaxanu in? Anang nang këme mëne ãwa w̃a këy.»

²⁸ Ata Agëripa fel këŋo Pol: «Tëkër fo bayik eye kor me gi këreceŋ!» ²⁹ Yaka këŋo Pol: «Bayik tëkër fo bayik mbaŋ, kido Kaxanu ãwa w̃a ko en gido ang wëno ak wëj gë dek b̃er ke baxëtënd b̃en xarak, anun pokërax na gë gweyele-gweyele!»

³⁰ Ata emun eŋ Agëripa, gë gofërener in Fesëtis, gë Berenis do gë dek b̃er yëpara bax na b̃en xani këni. ³¹ Ga këni w̃a yira këni rend: «Gër ala ajo, amena and këno law̃axën ba eno pokëraxën gë gweyele-gweyele, ax gi ex na.» ³² Agëripa fel këŋo Fesëtis: «Ala ajo ar etebët hi doxo kido axo de bana eŋo kiti Sesar.»

End emëla ed Pol gër Rom eŋ

27 And fa y këni gër o w̃ekw mëne mi ye gë kuluŋ in ond gër ebar ed Itali oŋ, gë alëngw ar ocoroŋa od emun etëm end gër Rom eŋ hi bami, do Yuliyus bano w̃acënd. Mëŋ law̃en bano ebi mëla Pol do gë bandepëra b̃acanda w̃. ² Kuluŋ ir angol and Adëramit babo w̃eland. Ata xasëk gër angwëngw b̃eŋa fo b̃eŋa fo, ebar ed Asi el. Ga xucak ebar elo, w̃ela këbo gand eti w̃ax. Arisëtarëk, ar gër ebar ed Masedëwan do hi baxo Atesalonik an, na baxo polo gër kuluŋ gë biyi.

³ Në ecan ijo, hat këmi gër b̃eŋa ir angwëngw and gër Sidoŋ. Ata Yuliyus ga likina baxo pa b̃ gë Pol, seb këŋo exo ye gër odawo odexëm do eno yëlaraw šëlafana. ⁴ Ga fakët këmi na oŋe oŋ, kuluŋ irebi in sëfak b̃eŋa ir gand ošir or Šipër in gayik aped fed bax xocëgund b̃ongoc b̃oŋ. ⁵ Ata ga xas këmi cangët angwëngw and jey gër owar or Silisi do gë Paŋëfili aŋ, hat këmi gër Mira, gër ebar ed Lisi. ⁶ Fën šotënëx babo alëngw ar enga end ocoroŋa an kuluŋ ir këbo w̃ela ir Alekësandëri in ond gër Itali oŋ. Ata nembëta këbo gër kuluŋ ijo. ⁷ Bakey bandanjëm xas bami endëmane fo. Hat këmi gë oja w̃ fo gër angol and Kënidos. Do ga bax xocënd mbaŋ ekoc el sëkwan këmi mi kwëša gër b̃eŋa. Ata xuca këmi gër angol and Këret gand bebët ir Salëmone. ⁸ Kwël gë enëyër el fo sëfa këmi b̃eŋa in, hataxën këmi gër ed këni w̃acënd «Bakegëtaya Banjekax», ler gër angol and Lase.

⁹ Bandanjëm xeyëra babo yerëxe mbaŋ do kwël bax hīgënënd ekas ed gë kuluŋ el gayik anëka xuca bax eti w̃i ed gë amëd and gë ayem el. Mëŋ felaxën b̃abi Pol b̃er bax yerëtënd end oŋe b̃en: ¹⁰ «Lawo b̃en, wëno er këme watënd mëne angëmëne kwël fakët këne oŋe ond gë kuluŋ oŋ, oŋe oŋo ax gi na ond gë enemi këm, do ond gë er kë nëxena këm gër o yënga or këne w̃elande, do b̃ete ax gi na ond gë enemi ed aniyen ande bi këm.» ¹¹ Barikan Yuliyus, alëngw ar ocoroŋa an, xwëta ko nëmëc er re bani abërëš an do gë axwën ar kuluŋ in, yepan këŋo er yeyan baxo Pol in. ¹² Nëmëc eŋo, eni b̃ayi gër b̃eŋa ir angwëngw aŋo na gë amëd and gë ayem aŋ, abi mëndan bana. Ata yëmbëta këni bëla b̃er rek eni dëkwët anjëm and këni xa w̃ënd yaŋ gër kuluŋ aŋ ex kasaxën. Axacëra b̃abi xacërand, angëmëne awënd wëndëk eni ŋat gër Fenikës, gër b̃eŋa ir angwëngw and gër Këret. Ga hi bax xegëtaya in ambëtëb ir acëla-eñan do gë ambataš ir acëla-eñan, fën yandi b̃abi ebi kucax amëd and gë ayem aŋ.

¹³ Ingoc ind xaniw bax ambëtëb bax xocënd ata yëla këni axor këni xor eni di er fëna bani in. Ne y këni eni cëpët dun isibax ir kë xwëšaxënënd kuluŋ in, do këni xasënd b̃eŋa fo b̃eŋa fo ler gër Këret. ¹⁴ Barikan gogo nde ga rëmëguk ekoc etëm ed tēb ed këni w̃acënd «Ekoc ed ambataš ir apën-eñan» ga xaniwëk gand ošir. ¹⁵ Ata ekoc etëm ed tēb elo lëfërirak kuluŋ in xali sëkwanëk ex kas aped-fed do kwël sebaya këmi këbo w̃eland sam-sam. ¹⁶ Ata ga këbo ri ebo kucali gand ambëtëb and ošir osil or këni w̃acënd Kahuda aŋ, b̃eriyeni b̃er gër kuluŋ b̃en gë oja w̃ xor këni ikuluŋ ind ecëpëtaxën iŋ. ¹⁷ Ga në y këni yaŋ, w̃ed këni ogux ok šerixën këni jey *kuluŋ isëm* in. Do ga bani yëdand ebi capali gër Sirët, do kuluŋ in ex dëgwayax gër efini, fedali këni anjëm and bax xasaxënënd aŋ. Mondako bami xasënd sam-sam. ¹⁸ Ga xurik ang babo lëfërira ekoc etëm ed tēb ak, në ecan ijo, b̃eriyeni b̃er gër kuluŋ b̃en lap këni olëb orëmar polo gër angwëngw. ¹⁹ Do yatir akey atasën, b̃eriyeni b̃ejo dëŋ lap këni o yënga or kë xasaxënënd kuluŋ oŋ. ²⁰ Ata mondako ri këmi ba key bandanjëm watërexe and goyat aŋ eñan eŋ do and gëmëd aŋ, o w̃al oŋ. Ata ga këŋo b̃endër ekoc

etëm ed tēb el, seb këmi eyëlara ed afex këmi fex el.

²¹ Abami yambëra na elod anëka fo. Ata ga xani ko xwiriš Pol, re ko: «Kido abaxët baxët bane and re bame ene bayiye gër Këret aŋ, oÿënga or nëxenarak oŋ ax nëxena dona do or lap kën oŋ an d'ap dona. ²² Barikan gërëgako er këmun felënd in ene kapinaye, ala gabatak ax nemi na. Kuluŋ in fo këŋo noÿeli. ²³ Yama meleka ir Kaxanu ir xwën ke do këmo šalend in ga šanayaxën ke gëmëd felëra ke. ²⁴ Re ko: "Pol ahat këy hat gër kiti ind Sesar, kërey yë-dara na. Do Kaxanu wa seban këŋun wëj do gë dek bër bar kën kuluŋ bën." ²⁵ Mëŋ ex, bë-sošan kapinayin! Wëno axwëta xwëta këmo Kaxanu mëne ang fel ke ak kë hi. ²⁶ Biyi në bëŋa ir ošir këbo šilenix.»

²⁷ Yatir sèkëk bakey epëxw gë banax gëmëd, ekoc etëm ed tēb el në emëla babo gër angwëngw and këni wacënd Mediterane. Emëd ekarëk el, bëriyeni bër gër kuluŋ bën hik këbi nangëde ebar këmi sèkand na fo. ²⁸ Lap këni atëyixën and etiwax aŋ sèk këni ometër ofëxw osas gë ocongoki. Ga wëla këbo imbađ, lap këni gašëxe atëyexën aŋ, sèk këni etiwi el ometër alapem gë ocongotas. ²⁹ Ata ga bani yëdand ba ekoc el aħëyën kë ħëyën kuluŋ in gër bëŋa ir gë bongaŷ, lap këni odun on-ax okwëšaxën ok gand epoy ed kuluŋ do këni yarënd ex weca. ³⁰ Barikan bëriyeni bër gër kuluŋ bën ašala bani šaland eni naŷa na gër kuluŋ. Ata këni fedalind ikuluŋ itil iŋ polo gër angwëngw ga këni ri nangëde eni kas elod na gër ecën ed kuluŋ fo ŷandi këbi eni d'apaxën nacët odun okwëšaxën ok. ³¹ Ata Pol fel këbi ocoroda ok do gë alëngw arebën an: «Angëmëne bela bëjo ani bayi ex na yo polo gër kuluŋ, wën an pex na de.» ³² Ata ocoroda ok saŷ këni bad ogux od ikuluŋ ind ecëpë-taxën ok do seb këni latik polo gër angwëngw. ³³ Damana ex wecaxën, Pol ga wac këbi bela bën dek, fel këbi eni kapina do eni yambëra. Ata re ko: «Doro sèkëk bakey epëxw gë banax elod ga kën šëninđ gë enjo eŋ. ³⁴ Mëŋ këmun felaxënënd en kapina do en yambëra. Mondako fo kën fexaxën. Ala ax cës na, ado gë emban ematak an d'apëta na.» ³⁵ Ga ħata ko eye-yan elo, wëd ko amburu, šëkwa këŋo Kaxanu ogës od bela dek, šobëta ko do ko yambënd.

³⁶ Ata bën dek ga xapina këni, yambëra këni. ³⁷ Biyi dek er hi bami polo gër kuluŋ bela okeme oki gë ofëxw ocongoxi gë bëcongabat. ³⁸ And yambëra këni bën dek aŋ, ŷëfënd këni eyamb el gër men eni bašëtaxën asibëtiba ir kuluŋ in.

End enoÿeli ed kuluŋ eŋ

³⁹ Ata ga wecak, nemëra këni bëriyeni bër gër kuluŋ bën xali ani kwita ex na ebar el. Wat këni moňang gër ed ħëfësëk angwëngw aŋ ebar el. Ata ŷandi këbi eni mëla fën kuluŋ in angëmëne awënd wëndëk. ⁴⁰ Ata šëpët këni odun okwëšaxën ok, eni kasaxën polo gër angwëngw. Fët këni ogux od xapaxën bani amërëšaya ok do lëkwët këni yaŋ anjëm akasaxën atil and gër lëngw ir kuluŋ aŋ, ebo kocelixën gand bëŋa. ⁴¹ Barikan kuluŋ in šëši këŋo në amun and edini mërëxand ir bengux bëki bend men. Aŋo rëgwayak ecën ed kuluŋ el. Do men oŋ ga bax xanind bomeŋ bomeŋ gë ojaŷ od mbaŋ, ŷoyëk epoy ed kuluŋ el xali ħëbirak.

⁴² Ocoroda ok ŷandi këbi enëbi d'aw bandepëra baŋ këdi ko naŷa amat exo kas xali exo kegëta. ⁴³ Barikan alëngw ar ocoroda an ga faŷ baxo gër emëkw edexëm eŋo pexën Pol, šëban këbi eni di er faŷ bani in. Fel këbi bër xam bax men bën eni d'ëngwa gër men do eni kas xali eni kegëta gër ebar. ⁴⁴ Bër kë bayi bën ebi kacëra eni kas bërëmar gë bangomb-gomb baŋ, bëjo gë baton band šangëtarak gër kuluŋ baŋ. Do mondako xegëta bani bën dek bëbëngw gër ebar.

End Pol gër ošir or Malët eŋ

28 Ga xegëta këmi mondako bëbëngw, nang këmi mëne gër ošir or gër ed xegëta bami na, Malët këni wacënd. ² Bër lëg na bën xaca kënëbo aye fo. Ga bax sëbënd do bax yemënd, wëla kënëbo dek ler në xodux or fëtën bani. ³ Pol barëgu ko imok ind obeňët exo d'ëxwaxën gër xodux nangërëxe andën wëdëli këŋo na. Ata ga yëkak xodux ol, ekifoxifo el šanëgu ko gër imok, do lara ko gër ataxan andexëm. ⁴ And wat këno ekifoxifo el ga lara ko gër ataxan and Pol aŋ, bër lëg bax na gër ed ebani bën këni felërend andebën rebën: «Awa

ala ajo, alaŵ ar bela dëŋ exo, gayikako ecede fexëgu ko gër angwëngw, kiti iŋ aŋo teb ex na exo diya.»⁵ Barikan Pol wërëngënja këŋo andën aŋ bërëfët gër xodux do ŷoweŷ aŋo gi ex na.⁶ Er bani šënind bela bëjo eno wat ga këŋo bëlan ataxan aŋ, ba exo wëc kërud. Barikan ga šënira këni xali nëkak, wat këni mëne ŷoweŷ aŋo gi ex na. Nëngwët këni anjëlän aŋ do këni rend mëne Pol angoc exo.

⁷ Ler na, iciŵ hi bax na ind xwën baxo alëngw ar gër ošir olo do bano ŵacënd Pubëliyos. Mëŋ xwëtaya baŋo ang odawo odexëm fo do lakira këmi bakey batas gër ndebën.⁸ Sëm ir Pubëliyos monaki hi baxo. Ašëxw šëxw baŋo do lëk baŋo angërel and gë ošat. Ga lil ko Pol gër ed laki baxo, šalen këŋo mokwëtan otaxan ok, ata fak ko.⁹ Ga xucak eŋo, yowëraw këni bëšëxwëra bëšëxe bër lëg bax na gër ošir, bën bëte fakëra këni.¹⁰ Ata mbaŋ fëb banëbo bela bën do and fakët këmi dmana aŋ, fenitaran kënebo ocëlafana od ŷap bax mi mëlali ok.

End Pol gër Rom eŋ

¹¹ Ga xucak opacaŵ otas, ŵëla këbo kuluj ir gër Alekësandëri in, ir bani ŵacënd «Josëkir»[†] in. Kuluj ijo na gër ošir olo xuca baŋo amëd and gë ayem aŋ.¹² Ga ŵat këmi gër bëŋa ir angwëngw, ler gër angol and Sirakis, xeyëx këbo bakey batas.¹³ Ga xanik na kuluj ir baŋo ŵëland in, xasëk bëŋa fo bëŋa fo xali gër angol and Regiyo. Në ecan ijo, ekoc el ambëtëb bax xocënd, ata bakey baki fo ri bami ŵataxën këmi gër angol and Pusol.¹⁴ Fën sëkëx bamëni bëmaŷe bënd xara baŋo mi teyëta loxo na gër ndebën. Ata mondako xuca këmi ond gër angol and Rom oŋ.¹⁵ Ga wëlëx këni endëbi eŋ, bëmaŷe bënd gër angol aŋo bëŋ xacaw kënebo xali gër lumo ir gër Apiyus, do xali gër ed bani ŵacënd «Baciŵ band bëliyer batas». Pol, sam ga wat këbi šëkwa këŋo Kaxanu do xapina ko.

End epëmëra ed Pol gër Rom eŋ

¹⁶ And ŵat këmi gër Rom aŋ, ŵëla kënebi bandepëra baŋ gër epëra. Barikan fel këno Pol exo dëg në ešëxen, gë šorodä ir baŋo nëkonnand in.¹⁷ Ga xucak bakey batas, Pol ŵac këbi

bëlëngw bër Bëšëwif bën. Do and barërëgu këni aŋ, ga këbi felëra ko rend: «Bëmaŷe, wëno afëra fëra bane gër Yerusalem do lëxw këne gër otaxan od *Bërom*, xarak ŷoweŷ ame men ex na. Amëni menan ex na Bëšëwif bën, bëte ame yepën ex na bebër rëpën këni bëxarëk bërebi bën.¹⁸ And ŵëkara këne Bërom aŋ aŷandi ŷandi babi ene tebët gayik amena and këne laŵaxën ane wateli ex na.¹⁹ Barikan Bëšëwif bën ga hëp këni ene tebët in, nëŷali këne me mëka exe kiti Sesar. Xarak, mëni bar kiti bër enëng endam gë Bërom bën, gë təkër ak axe ŵandi ex na.²⁰ Në end endey eŋo xara këmun en yow ene watëre do mun pelëra. Ga ŵa këme mëne er këni yarënd bulunda ir Isërayel in anëka ŵatëguk fokëraxën këne gë gweyele-gweyele ijo.»

²¹ Bëšëwif bër yow bax na bën yaka këno: «Biyi kayëta ir xaniwëk gër ebar ed *Yude* ir gë endey eŋo ami kana ex na. Bëte imaŷe gimatak ax yow ex na gë endey end këbo felati, ba gë eñëŋëxax end ri këy.²² Barikan aŷandi ŷandi këbo mi wël er këy yëland wëj in gayik cale ind sëf këy iŋo gër ed ex yo kë fëtënd akucara.»

²³ Ata fënëta këni akey and këni bakaw aŋ na gër iciŵ ind Pol. Ga ŵatëguk akey aŋo, nëmëc ŷëmb bani bër yow bax bën. Gër eyeyan edexëm, Pol areya reya baxo end owun or Kaxanu eŋ. Gë *acariya and Moyis* aŋ do gë er ŷëgw këni bëlaŵënel bër Kaxanu in baxo šaland ebi kor eno kwëta Yesu, elod gëbër xali genëka.²⁴ Bërëmar xor këbi xali ŵa këni end babi felënd eŋ, bëjo hëp këni eni ma in.²⁵ Ga këni šapër ketërëxe në end emat, fëco bërëŵak bën, fëco bër hëpëk bën. Pol baš ko wayët eŋo: «Dal reya baxo Angoc Amënek aŋ and babi felërand bëxarëk bërewën aŋ gë etëŷ ed alaŵënel *Esayi* el:²⁶ “Yel gër bulunda ijo eyëbi pel:

Aye kën ŷana en wëlënd bari aŋun pëni na; aye kën ŷana en nëkonënd bari ŷoweŷ an wat na.

²⁷ Gayik oŵëkw or bulunda ijo oŋ afarëdädi farëdädik;

Banëf baŋ šoya këni do bangës baŋ xëŵ këni; këdi këni wat gë bangës bandëbën baŋ, këdi këni wël gë banëf bandëbën baŋ; këdi këbi fëni gë oŵëkw orebën oŋ,

[†] Oŵac olo gër bendacan bënd Bëgërek wëdëgu bani. Bëtöx bëca bënd wëli bax mbaŋ hi baxëna bënd banëbi ŵacënd Casëtor gë Polikës do banëbi ŵacënd bëte «Josëkir ok».

do eni nëngwëta mëni pakënaxën.”

²⁸ «Awa nangingin mëne apexa and yëlëgu këbo Kaxanu aŋo, alaŵëneli laŵëneliw këbi bër ax gi ex na Bëšëwif bën: bën abaxët këni baxët.»

²⁹ And ħata ko Pol eyeyan elo aŋ, Bëšëwif bën ŵaŷira këni do këni šampërexënd. ³⁰ Mondako

ŷëpa baxo Pol bëniy bëki na gër iciŵ ind ŵed baxo luwas. Na bafi xacand đek bër bax yowënd eno wat bën. ³¹ Afem baxo femënd end owun or Kaxanu eŋ do bafi sëyalind end Axwën Yesu *Kërisët* eŋ gë anjiŷ këm do ala abaŋo šëban na.

Bërom

Lilaya in

Akayëta aŋo, Pol ŷëgwën babi Okëreceŋ od gër Rom ok eni këñnaxën ekaca edexëm el and këbi nënga aŋ. Er baxo ŷaland ebi pëni ŷenene Atëfëtan and Yesu and baxo femërand aŋ. Er ŷëgw ko gër akayëta aŋo in kë nangënënd mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el kë fexënënd ax gi ex na acariya and Moyis aŋ. Aŷed ŷed ko amatali and Abëraxam aŋ ebi pënixën mëne apexa and gë ekwëta aŋ ax gi ex na osëyali or mëŋ Pol fo. Bëte gayikako Kaxanu këbi fexënënd bërëŷak end Yesu Kërisët bën paŋ gë ekwëta el, axor këni xor eni dïyand gër angwëlëra gë edëca ed Angoc Amënëk el. Er ex gër akayëta in:

End Pol eŋ do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1-17.

End ang ex ngwën gër ogës od Kaxanu eŋ: 1.18-3.20.

End apexa and gë ekwëta eŋ: 3.21-4.25.

End aniyang aŋaŷax and kë yëlënd ekwëta eŋ: 5.1-8.39.

End apexa and bulunda ir Isërayel eŋ: 1.11-36.

End ang ŷapëk ediya ed gër Amara and Yesu eŋ: 12.1-15.13.

Bepelatar bënd ŷëgw ko Pol eŋ: 15.14-16.27.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, ariyenin ar Yesu *Kërisët* an, parëxanda ir ŷac këŋo in. Mëŋ dëŋ yata ke me gi parëxanda irexëm do me pemërand Atëfëtan and Kaxanu aŋ. ² Atëfëtan aŋo, paŋ gë bëlaŷënel bërexëm bën beya babo Kaxanu elod anëka fo ang rek Oñëgw Omënëk ak. ³ Gër Atëfëtan aŋo reya ko end Asëñiŷ eŋ, ar rëŷ këno ala gër ebar ro, gër andëŷëra and *Dafid*, ejiŷ edexëm. ⁴ Aŷanaya ŷanayak mëne Yesu Kërisët, Axwën arebi an, Asëñiŷ ar Kaxanu dëŋ exo gayik axani xani ko gër ecës gë panga ind Angoc and oŷënëk in. ⁵ Paŋ gë mëŋ ŷot këmi oyekax ol do gë ofarëxanda ol, mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër benëŋ bënd bela dek, eni kwëtaxën oŷac orexëm ol, eni tëfaxën er re ko in. ⁶ Wën bëte ŷëf gër benëŋ beŋo hi këñ gayikako Kaxanu yata këŋun në end Yesu Kërisët. ⁷ Wën dek bër gër angol and Rom, bër hik pëlöt gër yomb ir Kaxanu Faba irebi bën, mëŋ yata këŋun en gi

bëŷënëk do en cot oyekax ol, do gë obetak ol, paŋ gë Axwën Yesu Kërisët.

End okëreceŋ od gër Rom eŋ

⁸ Wën ang xwëta këno Kaxanu ak, ngwën in dek nangëra këni. Wëno në eŋo këmo ŷëkwaxënënd Kaxanu paŋ gë oŷac or Yesu Kërisët ol. ⁹ Kaxanu, mëŋ ar këmo ŷalend gë onden onjekax an, do këme femërand Atëfëtan and Asëñiŷ arexëm aŋ, ex sede iram ir mëne din këmun ŷalënënd. ¹⁰ Laŋ këme xarand, gër cale indam, me cot aŷot, ga ŷa ŷa ko Kaxanu, amëd and ŷapëk mun nëngali aŋ. ¹¹ Gayikwa wëno dek ŷandi ke ene nangëre mun cetaxën mar banjëla band oyekax band yël ke Angoc Amënëk baŋ en kemaxën wën bëte gër ekwëta ed Kaxanu. ¹² Ado me dedo wa and këme hatëli aŋ ene baŷëndëre banjëlan biyi bër bar këne gër ekwëta ed Kaxanu bën.

¹³ Bëmaŷe, aŷandi ŷandi ke en nang mëne bakëlëbëd bandanjëm fënarali këme me yeli ene nangëre. Er këme ŷaland eni nëmbër gër

enëng endewën bër xwëta këjo *Kërisët* bën ang yëmb këni gër benëng becëxe ak. Bari xali doro Kaxanu axe tebëli ex na pere. ¹⁴ Wëno ang ar bayir këni aňomëx fo hi këme paß gë Bëgërek bën, paß gë bënangërarëx bën, paß gë bërenik bën, do gë bëfëñirëx bën. ¹⁵ Ata wën bër lëgëk gër Rom bën ejo yandi ke me yeli mun nangën bëte.

End panga ind Atëfëtan eñ

¹⁶ Wëno, epemëra ed Atëfëtan ajo ol axe cëfëñënanand na gayik gë ajo ko nëcëtënd Kaxanu panga indexëm iñ. Ar wëak yo këjo fexëñënd: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe. ¹⁷ Enimin, Atëfëtan ajo këbo wësinënd mondake ri ko Kaxanu ebi kwëtaxën bela bën bër šenene. Ejo gë ekwëta kë yanand bëte gë ekwëta kë hatand, ang rek Oñëgw Omëñëk ak: «Ar xwëta këjo Kaxanu an ex a wëñëk an do mondako ko šotaxën aniyan and din añ †.»

End emenan ed Kaxanu eñ

¹⁸ Enimin Kaxanu, elod gër orën xo yëñëgu këbi bela bën gayik ano pëbënd na, do xwënda këni osëmbak xali këni wëlëbëlënd dal irexëm in gër osëmbak. ¹⁹ Awat këni watënd bebër yapëk eni wat eno nangaxën Kaxanu bën gayik mëñ dëñ këbi wësinënd. ²⁰ Enimin, Kaxanu ar din exo. Bari ado ga exo ar anëjo watënde na, ola orexëm ol gë panga indexëm iñ kerët kë watind gër bebër ri ko gër ngwën ro. ²¹ Mëñ ex, ala ax kor na exo yax mëne ajo nang ex na Kaxanu. Gayikako, awatënd aye dëñ enjaran endexëm eñ, gë bebër ri ko bën, bela bën ano pëbënd na Kaxanu, bëte ano cëkwand na. Barikan mondako wëlandëraxën këbi gër onden ondebën gë banjëlän band gë ofëcak këm, o wëkw orebën oñ xulëk ecamëdan el. ²² Ado ga këni rend mëne bën areni reni këni, bëšëñëk exëni, arafëñara fo këni rafëñarand. ²³ Anëngwët nëngwët këni enjaran end Kaxanu eñ, mëñ ar ax cësënd na an, ano calend na. Gër ed hi bax eno calend nëmb këni këni xëland olaš or wätinali këni gë bela xarak ala an ašës ko šësënd. Bëte olaš

orëmar wätinali këni gë ošël, gë o wëacar or gë osapar onax do gë o wëacar or xadä-xadä.

²⁴ Ata në ejo seboxën këbi Kaxanu eni dëxwaya gër obuyaraxik do gër o wëkw orebën ebi yandind o hay gë becëfëñaxik fo. ²⁵ Anëmb nëmb këni end dal end Kaxanu eñ gë enëgwëš, afëb këni fëbënd do ašale këni šalend er ri ko in gër ed ebax eno calend Kaxanu gabat, mëñ ar betak din ir din an. Amen!

²⁶ Në ejo seboxën këbi bëte Kaxanu eni dind becëfëñaxik bend yëla këni gër o wëkw orebën: bësoxari bën seb këni er yapëk asošan gë asoxari eni dind in, do këni rind asoxari gë asoxari er ax ñap ex na in. Ata mondako këbi wëcanënd kiti ind o hay orebën iñ. ²⁷ Bëte bësošan bën seb këni er yapëk asošan gë asoxari eni dind in këbi yandirënd do këni rind asošan gë asošan er ax ñap ex na in.

²⁸ Gayikako abi bal ex na eno nang Kaxanu, Kaxanu seb këbi gë orenik osëmbak orebën ol eni dind becëfëñaxik. ²⁹ Ata gër onden ondebën xëñëk: osëmbak, gë oxe y, gë ajana and kodï, gë njifa, gë oyakëraxi, gë eda w ed bela, gë batakëra, gë enëgwëš, gë eñac. ³⁰ Bëte hi këni: bërena, bëxapëndër, bëšus bër Kaxanu, bër xo yët-xo yët, bërafëñan, bë y angëñaran, bëwërax, bëwëšën bër bëxarëk bërebën, bëfëñirëx, ³¹ bër ax gi ex na mokwëta, bër gë emëkw eperëk, bër gë axa yëñan këm. ³² Ado ga nang këni aye apela and šenene and Kaxanu and rek bër xwëndak bejo bën bër ecës exëni, mondako dëñ bayi ga këni wëndërand, bëte kënëbi šëkwënd bër këbi sëfëtelind bën.

End enëp ed bela eñ

2 Wëj ar hi këy yo awa ga këyëbi nëpënd ako bošandax nangël mëne xaya axi gi ex na. Gë andey këy lëxwayand ga këyëbi nëpënd ako xarak wëj dëñ bebër këni rind bën ari këy rind. ² Anang nang këne mëne bër watak mondako bën gë dal in këbi xiti Kaxanu. ³ Awa wëj ar këbi nëpënd bošandax ajo xarak bebër këni rind bën ari këy rind, yëla këy nde ašana këyo šana Kaxanu yatir kiti? ⁴ Ba ayaf nde yaf këyo Kaxanu? Ay watënd na nde dëk benjekax bend yël ki ga nënga ko xali ki buñanaxëñënd? Ay nang ex na nde mëne ey nëngwëtaxën ola osëmbak orey ol ki yifaraxëñënd gë onënga orexëm olo? ⁵ Gayikako

† 1.17 Abakuk 2.4

aŵëši këy wëšind, axey xey ki ey nëngwët emëkw edey el, asaŷ këy saŷënd oxoŷ or Kaxanu or këy hatën yatir akey and oxoŷ, do yatir kiti ind šenene ind Kaxanu. ⁶ Ata ar ex yo er ko rind in këŷo ŵaşën Kaxanu: ⁷ Bër xemënak laŷ edi ed benjekax bën ga këni šaland enjaran eŷ, gë epëb el, gë aniyand and gë ecës këm aŷ, këbi yël aniyand and din aŷ. ⁸ Bari gë oxoŷ osëm këbi xiti bër sanak gë andebën dëŷ eni mëšenënd dal in do ebi kor osëmbak ol. ⁹ Ala ar kë wëndërand an këŷo bon kata iŷ do gë toro itëm iŷ: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe! ¹⁰ Barikan, Kaxanu ayël këŷo yël ar kë rind benjekax an, enjaran eŷ, gë or gapak ol do gë obetak ol: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe! ¹¹ Gayikwa epitëndër ed bela ax gi ex na gër Kaxanu.

¹² Dek bër enëng ecëxe bër kë wëndërand nangërëxe *acariya* bën, *acariya* këm këbi nöp Kaxanu and këni šësëra aŷ. Bëte dek Bëšëwif bër kë wëndërand anang aye *acariya* bën, gë *acariya* and nang këni aŷo fo këbi nöp and këni šësëra aŷ. ¹³ Bër kë rind ari dëŷ er rek *acariya* in këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene, ax gi ex na bër kë baxëtënd abaxët fo bën.

¹⁴ Bër enëng ecëxe bën angëmëne ari këni rind gë andebën aŷo dëŷ er re ko Kaxanu gër *acariya* in, xarak elod ani wël ex na, anëka hi këni ang bër gë *acariya* fo. ¹⁵ Gër ola orebën kë watind mëne er rek *acariya* in gër oŵëkw orebën yëgw ko Kaxanu, onden ondebën oŷ dëŷ këbi xadacënd: baŷo ebi nöp, baŷo ebi yakan. ¹⁶ Ang këme rend gë Atëfëtan and këme femërand ak, eŷo kë šanaya yatir këbi xiti Kaxanu bela bën paŷ gë Yesu Kërisët.

End Acariya and Moyis eŷ

¹⁷ Gërëgako wëŷ ar rek Ašëwif hi këy an këmi rend. Re këy aŵa ŵa këy er kë rend *acariya* in xali këy rafënanand mëne Kaxanu xwën ki.

¹⁸ Anang nang këy oŷandi odexëm ok do asëyali sëyali këni er rek *acariya* in xali këy xorënd ey nang enjekax end ŷapëk ey dind eŷ. ¹⁹ Bëte wëŷ ar xwëtak mëne alas ar bëšiwëk hi këy an, aŵasin ar fëña an, ang angoben and këbi hōband bër gër ecamëdan fo hi këy.

²⁰ Wëŷ ga nang këy aye dal in gayik *acariya* aŷ nang këy këyëbi xadacaxënënd bëfënrëx bën, këyëbi sëyalixënënd bër ŷoŵëŷ ax nang ex na

bën. ²¹ Wëŷ ar këbi sëyalind bošandax an, ay tëyaliyand na gë andey! Wëŷ ar kë femërand mëne ax gi ex na mondeka an, këy rekand!

²² Këy rend ax gi ex na mo ndi orekar do këy rind orekar ol! Šus këy olaš oŷ, bari këy šonand bebër gër bangëb bën! ²³ Wëŷ kë rafënanand mëne Acariya aŷ nang këy, bari ayo pëb ex na Kaxanu, gayikako ari këy rind er šëban ko in! ²⁴ Wën Bëšëwif bën: në endewën këni renaraxënënd oŵac or Kaxanu ol bër benëng becëxe bën, ang rek Oŷëgw Omënëk ak.

²⁵ Dal ex gër ar enëng end Bëšëwif, oxac ol er ŷapëk ex angëmëne asëf ko sëfënd er rek *acariya* in! Bari angëmëne axo tëf ex na ata ko hi ang axacërëx fo. ²⁶ Awa angëmëne ar enëng ecëxe axacërëx an asëf ko sëfënd bapela band šenene band *acariya* baŷ, anëka hi ko ang Ašëwif axac xac fo. ²⁷ Axacërëx ar kë sëfënd šenene Acariya an bandixa bandexëm baŷ ki nöp wëŷ axacëxax an, wëŷ ar nangëk oŷëgw od *acariya* ok xarak ay tëfënd na er rek in. ²⁸ Ar hik enim Ašëwif an ax gi ex na ar rëw këno gër enëng end Bëšëwif ba ar xac këno fo gër eman endexëm. ²⁹ Ar hik enim Ašëwif an, gër onden ondexëm hi ko. Bëte ar hik enim axacëxax an gër emëkw edexëm nëngwët këŷo Angoc Amënëk aŷ, bari ax gi ex na ga xac këno ang rek *acariya* ak. Mëŷ ex, ar hik enim Ašëwif an, Kaxanu këŷo šëkwënd, ax gi ex na bela.

End benjekax bend Bëšëwif eŷ

3 Awa Bëšëwif bën, oyekax or fe wa xuca kënebi benëng becëxe beŷ? Ineŵa ex ofëcak or oxac orebën ol? ² E, mbaŷ ex bebër xuca kënebi bën. Eñanar eŷ, bën xwëtënan baŷi pere Kaxanu eyeyan edexëm el. ³ Do gayikako Bëšëwif bërëmar gë oŷepëgënan exëni, oŷepëgënan odebën ok ayepën nde yepënëk ekwëta ed Kaxanu el? ⁴ Adokiŷ! Ado eni gi bela bën dek bënëgwëš, Kaxanu mëŷ din ar dal fo exo, ang rek Oŷëgw Omënëk ak:

«Ey gixën ar šenene gë er këy yeyanënd in, do and kën šampërend gë ala aŷ eyo bon.»

⁵ Barikan angëmëne paŷ gë osëmbak orebi ol kë šanayand or šenene or Kaxanu ol, mondake këne yeyane? Kaxanu asëmbak nde exo and ko seŷ ex canaya oxoŷ aŷ? Ang këni yëlarand bela fo këme rend mondako. ⁶ Adokiŷ! Kaxanu, mondake xiti doŷi bela bër gër ngwën ro bën

kido axo gi bana din ar šenene? ⁷ Do angëmëne gë enëgwêš endam eņo dëņ kē šanayand dal irexëm in do kē ŷañënd enjaran end Kaxanu eņ, inecëņ ke nëpaxën ang aŷendëran ar këņo xiti fo? ⁸ Awa ineŷa bayik ane dende na, ang kēni rend kēmi sëyalind bër kēbo renarand bën: «Mendërandëne ex canayaxën oyekax ol!» Ata bela bëjo, aŷap ŷap kēbi kiti ind Kaxanu iņ.

End mbëna ind eñëņnax eņ

⁹ Awa ine këne reye? Ba biyi Bëšëwif bën nde xuca kën bene oxëbën ol bër benëņg becëxe bën? Ax gi ex na gër beŷ dek. Gayikwa anëka reya këne osede or kēbo nëpënd ol: biyi dek, hik Bëšëwif, hik bër benëņg becëxe bën, awëña wëña kēbi eñëņnax eņ. ¹⁰ Gër Oñëgw Omënëk ga rek:

«Ala ar šenene ax gi ex na, ado gabatak.

¹¹ Ar këņo fënrind ax gi ex na, ar këņo šaland Kaxanu ax gi ex na.

Dek nambëra këni, dek šëxwëpët këni.

¹² Ar kē rind enjekax ax gi ex na, ado gabatak.

¹³ Osëŷ orebën oņ ang ŷeg ir wafërëluņ fo ex, Odiŷ odebën ok njifa fo ex,

Er kē šanënd gër osëŷ orebën in ongwëc ond saŷ-orang fo ex.

¹⁴ Er kē šanënd gër osëŷ orebën in owër do gë ekare ed bela fo ex.

¹⁵ Bën din bëŷwelëk bër edaŷ ed bela fo hi këni.

¹⁶ Gër ed këni xuca yo ŷeŷ dek kē nëxenand do tar fëña in këni sebëtand kata iņ.

¹⁷ Aketëxeta and gë bela ani nang ex na.

¹⁸ Ado gë təkër ak ano yëdand na Kaxanu.»

¹⁹ Anang nang këne mëne dek er kē rend Acariya in Bëšëwif bën kēbi fedënalind do ala ar ex yo gër ngwën ro exo wat mëne aŷendëran exo gër ogës od Kaxanu. ²⁰ Enimin, ala gabatak ax kor na exo gi ar šenene gër lëngw ir Kaxanu paß gë acariya aņ gayikwa acariya aņ dëņ kēbi nangënënd bela bën mëne bëŷwendëran exëni.

End apexa and bela eņ

²¹ Barikan gërëgako, Kaxanu ŷasin kēbo mondake këņo xwëtënd ala an ar šenene xarak ax gi ex na ga ko sëfënd er rek acariya

in. Ado gër acariya aņo do gër okayëta od bëlafwënel bër Kaxanu dëņ kē reyand eņo.

²² Dek bër xwëta këņo Yesu Kërisët bën kēbi xwëtënd Kaxanu bër šenene. ²³ Gayikwa epitëndër ax gi ex na: bela bën dek wënan këno Kaxanu, do mëņ ħawëtaxën kēbi enjaran endexëm eņ. ²⁴ Kaxanu, gë oyekax orexëm ol fo kēbi xwëtënd bela bën bër šenene paß gë edacët ed ex gër Yesu Kërisët, mëņ ar kēbi racëtënd el. ²⁵ Kaxanu laŷëneliw këņo Kërisët exo gi angunëtan, ošat orexëm oņ ex dëxët bama band bër xwëta këņo baņ. Eņo ri ko Kaxanu ebi masinaxën bela bën mëne šenene exo. Akarëk aņ, gë beñëņnax bend bani rind bela beņ er baxo rind nangëde axo watënd na gayik abuņan babi buņanënd. ²⁶ Gërëgako, gë ebuņa ed buņa baxo Kaxanu el šanayak or šenene orexëm ol, ga kēbi wënenënd bër këņo xwëtand Yesu bën, xarak axo d'if ex na acariya aņ.

²⁷ Awa end ko rafënxën ala nde exëna? Gë acariya and fe? And bandixa aņ nde? Ali, barikan paß gë acariya and ekwëta aņ. ²⁸ Enimin, anëka ŷa këne mëne ar xwëta këņo an hik ar šenene an, xarak ax gi ex na ga sëf ko er kē rend acariya in. ²⁹ Kaxanu ir benëņg dek exo, axo gi ex na ir Bëšëwif fo. ³⁰ Gayikako Kaxanu ibat fo ex, dek bër xwëta këno Kërisët bën kēbi xwët bër šenene në end ekwëta eņ: hi këni bëxacëxac, hi këni bëxacërëx. ³¹ Awa gayikako axwëta xwëta kënëņone Kërisët do Kaxanu xwët kēbo bër šenene, acariya aņ ayep nde yepëk? Bëtëdfën, mondako ako ex wa epëb ed Acariya el.

End amatinali and Abëraxam eņ

4 Awa kwitane tan end *Abëraxam*, axarëk ar biyi Bëšëwif eņ. Er šot baxo in ba në end oyekax orexëm nde šotaxën baxo? ² Kido Kaxanu në end benjekax bend baxo rind xwëtaxën baņo ar šenene Abëraxam, arafëna rafëna doxo. Bari Kaxanu axo watënd na beŷ bën mondako. ³ Ado enimin, ax gi ex na nde are rek Oñëgw Omënëk ok: «Abëraxam axwëta xwëta baņo Kaxanu mëne ari ko ri er beya baņo in. Ata Kaxanu xwët këņo ar šenene.» ⁴ Ax gi ex na nde ar kē riyenind an acosa ko šotënd? Er këno šosënd in er ŷapëk ex, ano yëlënd na ayël fo. ⁵ Bari ar bayik ŷoŷeŷ axo di ex na an do eņo kwëta axwëta fo Kaxanu, mëņ ar kēbi yëlënd

or êenene bësëmbak an, në end ekwëta edexëm elo këjo wënën Kaxanu. ⁶ Ata *Dafid*, onënga or ar wënën këjo Kaxanu ol xarak benjekax axo di ex na an ko yëwënd:

⁷ «Nëngandëralebi bër seban këbi Kaxanu bama bën,

Nëngandëralebi bër rëxëtën këbi beñëñenax bën.

⁸ Nëngandëralejo awendëran an gayikako Axwën an ajo nëp ex na!»

⁹ Do onënga olo or bëxacëxac bën fo nde ex? Bëxacërëx bën cëñ, abi nëngandërand na nde mondako fo? Ax gi ex na nde are këne rende mëne Abëraxam, ga xwëta baño Kaxanu hixën ko ar êenene? ¹⁰ Awa nand fe hi baxo ar êenene? Ba and hi baxo axacëxac añ nde? Adokiñ! And hi baxo axacërëx añ. ¹¹ Eyo Abëraxam, damana eno kac, hi baxo ar êenene ga xwëta baño Kaxanu. Oxac olo amatinali fo bax mëne ar êenene hi ko. Ata elod yatijo hi ko axarëk ar dek bër këbi xwëtënd Kaxanu bër êenene and këno xwëta añ ado bayik anëbi kac ex na. ¹² Abëraxam fo hik bëte axarëk ar bëxacëxac an, bër këjo sëfëtelind gër ekwëta ed Kaxanu bën and bayik ano kac bana pere añ.

End ekwëta ed Abëraxam eñ

¹³ Kaxanu beya babi *Abëraxam* gë bërändëwëra andexëm bën mëne ayël këbi yël oxwën or ebar ol. Ga xwëta baño Kaxanu şotaxën baxo or êenene olo, ax gi ex na ga sëf baxo acariya añ. ¹⁴ Angëmëne bër sëfëk acariya bën fo kë şot bebër beya ko Kaxanu bën, ar këjo xwëta axwëta fo an, ayepeli këjo yepeli. Er beya ko in awo kë wo. ¹⁵ Bari ax gi ex na ako: Kaxanu, mbañ këbi xoñënd bela bën gayik ani tëfënd na er rek Acariya in. Do gër ed ax gi ex na Acariya, amena ax gind na. ¹⁶ Awa pañ gë ekwëta ed Kaxanu el hixënëk mondako, ex gixën oyekax, do ex şataxën er beya baxo Kaxanu in gër dek andëwëra and Abëraxam añ. Mondako hik gër bebër gër acariya, do gër bebër ekwëta ed Abëraxam, mëñ ar ex axarëk ar biyi dek an. ¹⁷ Enimin Kaxanu fel baño Abëraxam gër Oñëgw Omënëk: «Wëno yata ki ey gi axarëk ar benëng bendantjëm». Ata gër ogës od Kaxanu, mëñ ex axarëk ar biyi dek an gayik mëñ hi bax ar xwëta baño an. Awa wa baxo mëne axanin

këbi xaninënd bësësëk bën dëñ eni baka eni gi bëbëngw, do bebër elod ax gi ex na bën añac fo ko wacënd ex gi. ¹⁸ Abëraxam ayar yar baxo gër ed eyar ax gi bana, do xwëta këjo Kaxanu. Ata në ejo hixën ko axarëk ar benëng bendantjëm ang fel baño Kaxanu gër Oñëgw Omënëk ak: «Mondako këni yëmb bërändëwëra andey bën †.» ¹⁹ And fel baño mondako añ, Abëraxam dam hi bax ejo tək bëniy keme. Aye nang baxo mëne ecës fo bayi baño. Do alindañ Sara, ado ga hi baxo asoxari aboroxok anëka xuca baxo gër ecot ed itox. Mondako dëñ bayi baxo ga xwëta këjo Kaxanu mëne ayël këbi yël er beya babi in. ²⁰ Barikan pañ gë ebeya ed beya baño ayël këjo yël itoşan el, oñëpëgënan ax gi bana gë təkër ak gër emëkw ed Abëraxam, gayik axwëta xwëta baño Kaxanu. Ata mondako şanaya bax gër ola orexëm enjaran end Kaxanu eñ. ²¹ Aye fëni baño mëne er ko beya Kaxanu in gë panga indexëm iñ axor ko xor exo di. ²² Ata mëñ yëgw këni end Abëraxam eñ mëne gayik aña wa baxo xwëtaxën baño Kaxanu ar êenene. ²³ Barikan, ax gi ex na mëñ gabat kë hi ar êenene an ang yëgw këni ak: «Kaxanu xwët baño ar êenene.» ²⁴ Biyi bëte gër ogës odexëm bër êenene xwët këbo ga wa këne ako mëne mëñ dëñ xanin këjo gër ecës Yesu, Axwën arebi an. ²⁵ Kaxanu, gër otaxan od bela sëb baño Yesu exo cës në end beñëñenax bendebi. Bëte, xanin këjo gër ecës ene cotaxëne biyi bër wa këne endexëm bën or êenene ol.

5 Awa biyi ga xwëta kënëñone Kaxanu hixën këne bër êenene. Anëka şot këne aketëxeta añ gë mëñ gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ² Në endexëm şotaxën këne oyekax or Kaxanu ol. Ata gë oyekax olo xemëna këne xali gërëgako. Mëñ ex, në nëngandëraño ga këne yarënde ako akey and këne bare gër enjaran endexëm añ. ³ Ado ang këne soroye yo nëngandëraño gayik anang nang këne mëne toro ijo këbo sëyalind ebuña el. ⁴ Ga buña këne nangaxën këne mëne axem xem këne do gë ekemënan elo këne yaraxënënde er beya ko Kaxanu ayël këbo yël in. ⁵ Eyar ed këne yarënde el abo yepeli na, Kaxanu, gë Angoc Amënëk añ yël këbo añana andexëm añ gër owëkw orebi. ⁶ Enimin, nand sitara bane na,

† 4.18 Añanar 15.5

nand bayi bane bërangoŷëra and gë Kaxanu na, sês ko *Kërisët* në endëbi and ĥatan këŋo aŋ. ⁷ Mbaŋ yëkak ewat ed ar hik aŷelëk ar exo cës në end aŷandaŷ ado exo gi aŷandaŷ ajo ar ŷenene. Bamat ala exëna ar ŷadox exo cës në end aŷandaŷ ar kë rind benjekax bëndanjëm. ⁸ Barikan, amëd and bayi bane biyi bëwendëran aŋ, aŷasin ŷasin këbo Kaxanu yëgwe këŋo balënd endëbi eŋ ga ŷa ko exo cës *Kërisët* në endëbi. ⁹ Do gayikako në end oŷat or Asëniŷ xwëtaxën këbo Kaxanu gërëgako bër ŷenene, mondake bayik aŋo pexën na yatir akey and kiti? ¹⁰ Gayikwa angëmëne and hi bane bërangoŷëra and Kaxanu aŋ, wëlër këne gë mëŋ gë ecës ed Asëniŷ el, kaŷ fo këbo fexën paŋ gë aniyan and Asëniŷ aŋ, gayikako awëlër wëlër këne gë mëŋ. ¹¹ Ado nëmëc na këbo nëngandërand end Kaxanu eŋ gayik në end Yesu *Kërisët*, Axwën arebi eŋ, wëlëraxën këne gë mëŋ gërëgako.

End Adam aŋ do gë Yesu eŋ

¹² Në end amena and ala abat, Adam, yowaxënëguk eñëŋëxax eŋ gër ngwën ro. Eñëŋëxax eŋ ŷëlaliwëk ecës el, do ecës el lëk këbi dek bela bën gayik dek fo wëndëra këni. ¹³ Ata eñëŋëxax eŋ xulëk ngwën iŋ, bari Kaxanu ababi xiti na bela bën xali yëlëgu këŋo acariya aŋ Moyis. ¹⁴ Barikan, elod amëd and wëndëra ko Adam xali nand ĥatëguk *acariya and Moyis* na, ecës el xëda babi bela bën ado bayik ano mëŷen bana Kaxanu ang Adam ak. Ata Adam ijo, amatinali and ar bax yowënd an fo hi baxo. ¹⁵ Oyël or wëlawëk oyekax or Kaxanu ol ax cilar ex na gë təkër ak gë er wëlawëk amena and Adam in. Ado ga ŷañëk ecës el gër bela në end amena aŋo, er wëlawëk oyekax or Kaxanu paŋ gë Yesu *Kërisët* in xucak panga iŋ. ¹⁶ Oyekax or ko yëlënd Kaxanu ol xurik ex këbën, gë amena and ala abat and nëpaxën këbi bëranjëm aŋ. Ata në end oyekax olo këbi xwëtaxënënd Kaxanu bëranjëm bër ŷenene, ado ga ŷëmbëk bamena bandebën baŋ. ¹⁷ Gayikwa paŋ gë ala abat, gë amena and ala abat, xëñaxënek ecës el gër ngwën. Barikan paŋ gë Yesu *Kërisët* gabat, këni ŷotaxënënd bela bën nëmëc oyekax or Kaxanu ol: ayël fo këbi yëlënd benjekax beŋ do këbi xwëtënd bër

ŷenene, do awun këni wunëd gër aniyan paŋ gë Yesu *Kërisët* gabat.

¹⁸ Awa Kaxanu në end amena amat nëpaxën këbi dek bela bën. Bëte në end andixa and ŷenene amat këbi yël or ŷenene or kë yëlënd aniyan ol. ¹⁹ Enimin ga wëŷi ko ala abat, hixën këni bewendëran bela bëranjëm. Bëte ga ŷa ko ala abat kë hixën bër ŷenene bela bëranjëm. ²⁰ Xarak acariya aŋ er yowëk ex nëm-baxën eñëŋëxax eŋ gër bandixa band bela. Barikan gër ed ŷëmbëk eñëŋëxax kë ŷëmbërend kaŷ oyekax or Kaxanu ol. ²¹ Mondako ŷañëk eñëŋëxax eŋ xali wëña këbi bela bën gë ecës el. Bëte mondako fo ŷañëk oyekax or Kaxanu ol gë or ŷenene ol eni cotaxën bela bën aniyan and din aŋ paŋ gë Yesu *Kërisët*, Axwën arebi an.

6 Gërëgako eyeyan nde bayik na? Ba ene kwëndaye beñëŋëxax nde ex nëmberaxën oyekax or Kaxanu ol? ² Bëtëdëŋ! Biyi bër sês këne në end eñëŋëxax bëjo, mondake këne liyaye gë eñëŋëxax eŋ? ³ An nang ex na nde xobuyi or buyi kënëbo ol ŷacayak mëne anëka bar këne gë Yesu *Kërisët* gër ecës edexëm? ⁴ Awa xobuyi olo ŷacayak mëne anëka wëg kënëbo gë *Kërisët*. Ata Faba Kaxanu gë panga indexëm iŋ xanin këŋo gër ecës. Do bëte gë panga iŋo fo këbo yëlënd ene diyaye aniyan angaŷax aŋ. ⁵ Enimin, gayikako abar bar këne ecës el gë *Kërisët*, abar këne bare bëte gë mëŋ gër ekani ed gër ecës. ⁶ Anang nang këne mëne nand fika këno Yesu na, ola osëmbak orebi ol fikali këni, ex dëxëtaxën gër aniyan andëbi eñëŋëxax end rëweli kënëbo eŋ. Mëŋ ex, biyi ane bayiye na okađëp od eñëŋëxax. ⁷ Gayikwa ar sësëk an ar ŷenene hi ko, aŷapër ŷapër këni gë eñëŋëxax eŋ. ⁸ Gayikako biyi gë *Kërisët* bar këne gër ecës edexëm, awa kwëtanëŋone mëne gë mëŋ këne liyaye bëte. ⁹ Ax gi ex na nde anang nang këne mëne *Kërisët* axani xani ko gër ecës do bëte din axo cës na, ecës el ax kor na eŋo bëña? ¹⁰ Amat fo sês ko ex dëxëtaxën eñëŋëxax eŋ gër ola or bela. Gërëgako gër aniyan andexëm er ĥan ko Kaxanu fo ko rind. ¹¹ Ata wën bëte watayayindën ang bëŷëk fo paŋ gë eñëŋëxax eŋ. Bëte watayayindën ang bëbëngw bër kë rind er ĥan ko Kaxanu fo gayikako gë Yesu *Kërisët* bar kën aniyan aŋ. ¹² Awa kërëx bayi na ga wëña

këjzun eñjënax eñ. Këren bayi na ga sêf kën oñandi oñjënax od eman ok. ¹³ Wal ir eman endewën gîbatak kërey yëlaya na gër eñjënax, ang eyënga ed osëmbak fo. Barikan, yëlayayin wën dëj gër andiyen and Kaxanu, ang bër kè liyand bër xaniwëk gër ecës fo. Do wal ir beman bendewën ir ex yo yëlino Kaxanu gë ðek beman bendewën ak ang eyënga ed or şenene fo. ¹⁴ Kaxanu gë oyekax orexëm ol lëkaya këjzun, an bayi ex na ga wëña këjzun acariya añ. Mëj ex, këren bayi na ga wëña këjzun eñjënax eñ.

End ediyenin ed er şenene eñ

¹⁵ Awa ine ngwa ex? Ba asëk awendëra fo nde hi këbo gayik paß gë oyekax ol ser këne gë Kaxanu, do ax gi ex na paß gë acariya añ. Bëtëdëj! ¹⁶ Anang nang kën mëne and këno sêf ala do en dind ang ýandi këno ak, aña wa kën eñun bëña. Mëj ex, gërëgako tanayin: angëmëne eñjënax eñ sêf kën, ecës el kën şot. Do angëmëne Kaxanu sêf këno ata këjzun xwët bër şenene. ¹⁷ Barikan në end oyekax or Kaxanu eñ, wën bër ebax okadëp od eñjënax bën, aña wa kën gë emëkw el ðek, en tëf er kè rend osëyali or sebënan kënun in. ¹⁸ Ga racët këjzun ako gër eñjënax, anëka hi kën okadëp od or şenene. ¹⁹ Ga sitara kën këme xafëxafinaxënënd mondako er këme rend in. Enimin, ayëlaya yëlaya ban gë ðek beman bendewën bej gër obuyaraxik do gër eñjënax, mëj ban rixënënd eñjënax eñ. Gërëgako yëlayayin gë ðek beman bendewën ak, ang okadëp fo gër ema end şenene en gixën bëwënëk. ²⁰ Gayikwa and hi ban okadëp od eñjënax añ, aban xor na en di end şenene eñ. ²¹ Do ineña ban şotënd? Ax gi ex na nde becëfënxaxik bend kè hatelind gër ecës fo şot kën? ²² Barikan gërëgako ga şan kën ako gër mbëña ind eñjënax do hi kën okadëp od Kaxanu, bandixa bandewën bañ band oñwënëk ex, do gër aniyen and din kën hata. ²³ Acosa and ar watak edi ed beñjënax añ ecës el ex. Barikan, er ko yëlënd ayël fo Kaxanu in ex, aniyen and din and paß gë ebar ed bar kën gë Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

End amatinali and eñer eñ

⁷ Bëmaýe, wën bër nangëk aye acariya hi kën. Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ala an nand bayi ko abëngw na fo këno sëränd acariya añ? ² Ax gi ex na nde mondako ex end asoxari ar ýer këno eñ? Acariya añ asëra këno sëränd gër eñer and ko liyand icën indexëm añ. Barikan and ko şës icën añ, axo bayind na ga sëra këno acariya añ. ³ Angëmëne eni ðaki gë asoşan aşëxe xarak icën indexëm iñ abëngw bayi ko, orekar ko rind. Bari and ko şës icën añ ado eni nërërëx gë asoşan aşëxe axo dind na orekar. Amëd año anëka sebët këno acariya añ. ⁴ Ata bëmaýe, ako fo ex endewën eñ. Nand şës ko *Kërisët* gër kërëwa na, wën bëte aşës şës kën eñun tebëtaxën acariya añ. Awa ga xani ko gër ecës, mëj xwën këjzun ene dixënënde benjekax bend han ko Kaxanu. ⁵ Gayikwa and wëña bafo oñandi od eman añ, acariya añ bax şërëyëtënd betëmbak bend gër ola orebi bej mëj bane rixënënde bend kè wëland gër ecës bej. ⁶ Barikan gërëgako, Kërisët aracët racët këbo gër mbëña ind acariya, ane bo ex na gër mbëña ind acariya akarëk. Gayikwa aşës şës këne paß gë acariya and ri bafo okadëp añ. Gërëgako gër owun oxaşax or Angoc Amënëk hi këne.

End andiyen and acariya eñ

⁷ Awa eyeyan nde bayi na? Eñjënax nde ex Acariya añ? Bëtëdëj! Paß gë acariya añ ga nang këme wa er ex eñjënax in. Enimin, ame nang dona er ex eñangen el kido ax de bana acariya añ: «Eñangen ed er xwën ala aşandax in ax ye ex na †.» ⁸ Ata eñjënax eñ wëdëk er rek acariya in do lënan ke eñangen ed bebëranjëm el. Kido acariya ax gi bana, eñjënax eñ axe bëña dona mondako. ⁹ Wëno abëngw ebame, and bayi acariya ax gi bana añ. Barikan, and hatëguk apela añ, eñjënax eñ liyak. ¹⁰ Amëd año şës këme wëno. Ata apela and hi bax exe mëlanëgu aniyen añ wëlanëgu ke ecës el. ¹¹ Ata amëd año wëlak eñjënax eñ, wëdëk apela añ, yifa ke do lën ke gër ecës. ¹² Acariya añ ewënëk ex, apela añ

† 7.7 Acariyakinëm 5.21

bëte eŵënëk ex, er ŝenene ex, do eyekax ex. ¹³ Awa do eyekax in nde wëlanëgu ke ecës el? Bëtëdëŋ! Eñëŋënax eŋ wa laŵ ke gë er yek in. Mondako ŝanayak mëne enimin eñëŋënax eŋ er ax ye ex na ex ga wëdëk apela aŋ laŵaxën ke.

End gër ola or ala eŋ

¹⁴ Enimin, anang nang këne mëne acariya er Angoc and Kaxanu ex. Barikan gë ola oram ol, ala fo hi këme, ar fanayak gër eñëŋënax. ¹⁵ Enimin, er këme rind in ame nangënd na. Er ŝus këme in këme rind, do këme sëkwanënd er ŷandi ke in. ¹⁶ Angëmëne axe ñandi ex na me di bebër këme rind bën, në ecanaya ex aŵa ŵa këme mëne acariya aŋ eyekax ex. ¹⁷ Eñëŋënax end ŝota ke eŋ kë rind eŋo, bari ax gi ex na wëno. ¹⁸ Anang nang këme mëne enjekax eŋ ax gi ex na gër ndam, mëne ngëŋ gër eman endam. Gayikwa axor ex exe ñandind me di enjekax eŋ, bari ame korënd na enjekax eŋo. ¹⁹ Eñëŋënax end ŝus këme eŋ këme rind do enjekax end ke ŷandind me di eŋ ame dind na. ²⁰ Angëmëne me dind end ŝus këme eŋ, eñëŋënax end ŝota ke eŋ kë rind, bari ax gi ex na wëno. ²¹ Awa wëno acariya aŋo wat këme: nand ke ŷandi yo me di enjekax na, eñëŋënax eŋ ke wëdind. ²² Aye ke nënganënd gëd gër yomb iram end Acariya and Kaxanu eŋ. ²³ Barikan, acariya acëxe sëra ke na do ke wërelind gër onden ondam xali ke lënanënd eñëŋënax eŋ. ²⁴ Dek xata ke wëno! Noŷo wa kë racët eman endam end ke wëland gër ecës eŋo? ²⁵ Cëkwanëŋone Kaxanu paŋ gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an! Awa mondako dëŋ hi këme gër onden ondam xadëp ir acariya and Kaxanu, barikan gë eman endam eŋ hi këme xadëp ir acariya and eñëŋënax.

End ediya ed gë Angoc and Kaxanu eŋ

8 Awa gërëgako, bër bar këni gë Yesu Kërisët bën kiti abi bayi ex na. ² Enimin, and këni bar ala gë Yesu Kërisët aŋ, Angoc Amënëk and këŋo yëlënd aniyan aŋ kë nëm-band ex gi acariya andexëm aŋ. Wëno acariya aŋo racët ke, abayi ex na ga wëña ke eñëŋënax eŋ do gë ecës el. ³ Eŋo acariya aŋ ax kor bana ex di gayik bela bën asitara sitara këni

gër ola orebën. Barikan Kaxanu axor xor ko exo di eŋo: laŵëneliw këŋo Asëñiŵ, gë eman end wëndërek gë end bëwendëran ebi dacë-taxën gër eñëŋënax. Mondako xiti ko eñëŋënax end ŝota babi bela eŋ. ⁴ Mondako ri ko Kaxanu ene cotaxëne gër ola orebi or ŝenene or paŋ gë acariya ol biyi bër këne liyande ang këbo xadacënd Angoc Amënëk ak, xarak ax gi ex na ang këŋo ŷandind eman ak. ⁵ Enimin, bër kë rind ang këbi ŷandind ak fo bën, oñandi od eman ok këni rind. Barikan bër ŵak ebi kadac Angoc Amënëk bën bend ŝenene këni rind. ⁶ Ar xwëndak end oñandi od eman an, gër xodux ko yend. Barikan ar ŵak eŋo kadac Angoc Amënëk an, gër aniyan and obetak ko yend. ⁷ Eyo, Kaxanu mbaŋ këbi ŝusënd bër xwëndak end oñandi od eman bën. Ani tëfënd na acariya and Kaxanu aŋ. Bëte ado ebi ñandido eni tëf in, ola orebën ol dëŋ kë sëkwan. ⁸ Do bër wëña këbi oñandi od eman bën ani korënd na eni di er ñan ko Kaxanu in.

⁹ Barikan wën an bayi ex na ga ŝota këŋun oñandi od eman ok, Angoc and Kaxanu aŋ këŋun xadacënd angëmëne enimin gër ola orewën lëg ko. Ar bayi aŋo cot ex na Angoc and Kërisët an axo gi ex na arexëm.

¹⁰ Angëmëne Kërisët alëg lëg ko gër ola orewën gayik bër ŝenene hi kën, Angoc Amënëk aŋ ayël këŋun yël aniyan aŋ ado ex cës eman endewën eŋ. ¹¹ Kaxanu xanin këŋo Yesu Kërisët gër ecës. Angëmëne Angoc andexëm aŋ alëg lëgëk gër ola orewën, Kaxanu, mëŋ ar xanin këŋo Kërisët gër ecës an, aliyan ko liyan beman bendewën bend kë ŝëŝ beŋo, gë Angoc Amënëk and lëgëk gër ola orewën aŋ. ¹² Bëmaŷe, ang bër gë aŋomëx fo hi këne, bari ax gi ex na de eman eŋ do gë oñandi odexëm ok yomëxa kënëbene. Mëŋ ex kërene bayiye ex na ga këne liyande ang këbo ŷandind ak. ¹³ Angëmëne wën aliya kën liyand ang ex oñandi od eman ak, anemi kën nemi. Barikan, angëmëne gë panga ind Angoc Amënëk iŋ kën laŵënd bamërëwëra bañëŋënax bandewën baŋ, aŝot kën ŝot aniyan and din ir din aŋ. ¹⁴ Enimin, dek bërëŵak oxadac or Angoc Amënëk bën, obaŝ or Kaxanu hi këni. ¹⁵ Kaxanu aŋo ñandi ex na en gi ang oxadëp fo do eno yëdand. Barikan gë Angoc Amënëk ya-ta këŋun en gi obaŝ orexëm. Angoc aŋo

nangën këbo mëne aŷap ŷapëk enëŷo macënde Kaxanu: Aba! (Faba!) ¹⁶ Angoc Amënëk aŷ dëŷ hik sede irebën in do këbo felënd gër onden ondefi mëne obaŷ or Kaxanu hi këne. ¹⁷ Do angëmëne obaŷ or Kaxanu hi këne, axwën xwëne këne biyi bëte er xwën ko in, gwër fo gë Kërisët. Barikan afo ene yëxwe gër ga yëkak yo toro indexëm in mëŷ këne ŷotaxëne enjaran endexëm end këŷo yël Kaxanu eŷ.

End obetak or ecan ecan eŷ

¹⁸ Wëno aye fëni ke mëne gër ga këne soroye yo gër aniyen and gërëgako, toro ino ax cilar ex na gë enjaran end fenin këbo Kaxanu eŷ. ¹⁹ Ngwën ind ri ko Kaxanu in dëk nëkan këŷo ex ŷatëgu amëd and kë ŷanaya ola or yël këbi Kaxanu obaŷ orexëm ol. ²⁰ Enimin, er gë ofëcak këm in wëñak ngwën ind necëtëgu ko Kaxanu in, xarak ax gi ex na dë ga ŷandi baŷo hixënëk mondako. Në end ar lënan këŷo eñëŷenax an hixënëk mondako. Barikan eyar ed këne yare exëna. ²¹ Ngwën in aŷeni ŷënik gë onënga fo amëd and këŷo racët Kaxanu gër oxadëp or beñëŷenax aŷ. Amëd aŷo kë bakaw enjaran eŷ, do gë oxwën or obaŷ or Kaxanu ol gër ebar ro. ²² Anang nang këne mëne ngwën in dëk në eŷwëcar ex, në etoro ex ang asoxari ar orëw fo. ²³ Bëte biyi bër ŷana këbo Kaxanu monjël Angoc Amënëk bën aŷëcar këne wëcar nde gër ojomb odebi. Aŷeni ŷëni këne exo ŷata Kaxanu eyata ed yata këbo el do gë apexa and eman endebi aŷ. ²⁴ Gayikwa gë eyar ed ŷot këne el fexaxën këne. Xarak ga wat këne watënde er bane yarënde in, ax bo ex na eyar: er këne watënde in ayar nde këne yare bëte? ²⁵ Barikan angëmëne ayar këne yarënde er bayik ane watënde na in, aŷeni këne ŷëninde gë ekemënan. ²⁶ Bëte Angoc Amënëk aŷ fo këbo rëcand gër ositara orebi. Gayikwa ane nangënd ex na er ŷapëk ene karande and këne ŷalerand aŷ. And këbo xaranënd aŷ aŷëcar ko wëcarënd do ala ax kor na eŷo tëfëteli. ²⁷ Do Kaxanu mëŷ ar kë watënd er ex gër oŷëkw in, aye ko nangënd er ex gër anjëlän and Angoc in. Ang këŷo ŷandi ak këbi xaranënd bërëwëk end Kaxanu bën. ²⁸ Anang nang këne mëne er këbi hi yo gër aniyen andebën bër ðan këŷo Kaxanu bën, bër yata këbi ang fëna baxo ak

bën, enjekax endebën ex. ²⁹ Gayikwa bër yata këbi ang fëna baxo ak bën, eni mënderaxën gë Asëñiŷ yata këbi. Do Asëñiŷ ar Kaxanu ajo mondako ko hi ikarëk in gër ekun ed gë bëmaŷe bëndanjëm. ³⁰ Bër yata këbi elod anëka bën aŷac wac këbi; anëngwët nëngwët këbi eni gixën bër ŷenene. Bëte bër nëngwët këbi eni gi bër ŷenene bën yël këbi enjaran endexëm eŷ.

End aŷana and Kaxanu eŷ

³¹ Ine këne baŷe? Angëmëne gë Kaxanu bar këne noŷo kë hi arangoŷëra andebi an? ³² Asëñiŷ dëŷ seb këŷo ŷës ko në endebi, aŷo beŷeli ex na toro in. Ax gi ex na nde gë oyekax orexëm ol dëk këbo yëlëra gë Asëñiŷ ak? ³³ Noŷo këbo nagaŷandëra biyi bër yata këbo Kaxanu bën? Gabatak! Bër ŷenene hi këne gër ogës odexëm. ³⁴ Noŷo këbo nëp? Gabatak! Në endebi ŷës ko Yesu Kërisët. Bëte nëmëc na, xaniw ko gër ecës do ŷëpa ko gër liŷ ir Kaxanu yaŷ gër orën. Fën këbo xaranëxënd! ³⁵ Noŷo këbo ŷapëreli gë Afexën an ga ðan këbo ako? Toro in nde, ba anjij aŷ nde? Edixëra ed kënëbo rixërand el nde, ba enjo eŷ nde? Oxaŷën ol nde, ba ecës el nde? Ba ecës ed mopoðëtën gaf el nde? ³⁶ Ba ðata nde kë ðata Oñëgw Omënëk od rek:
«Ga wä këmi endey eŷ këbo fecexënënd ecës el key yo key
Ang opeŷ od eŷaŷ fo kënëbo lasërand †.»
³⁷ Barikan gër beŷo dëk, biyi axor xor këne. ŷoweŷ abo kor na ebo capëreli gë aŷana and Kërisët aŷ. ³⁸ Wëno mopëni fëni ke mëne ŷoweŷ ax kor na ebo capëreli gë aŷana and ðan këbo aŷ: ax gi ex na ecës el, ax gi ex na aniyen aŷ, ax gi ex na omeleka ok, ax gi ex na bangoc band wunëk baŷ; ax gi ex na bend doro, ax gi ex na bend ecan, ³⁹ ax gi ex na bebër fangak yaŷ gër orën, ax gi ex na bebër fangak gëd gër ebar. Er necëtëgu ko Kaxanu mëŷ dëŷ in ax kor na ebo capëreli gë aŷana andexëm aŷ, ax kor na ebo capëreli gë aŷana and wasinën këbo paŷ gë ebar ed bar këne gë Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

† 8.36 Calemoñëw 44.23

End bulunda ir Kaxanu eŋ

9 Wëno ar bar këmi gër *Kërisët* hi këme do ðal in këmun felënd, ame nëgwëšënd na. Ga ke xadacënd Angoc Amënëk aŋ këme nangaxënënd bëte gër onden ondam mëne ðal ex. ² Mbaŋ wëlandëra ke do laŋ ke yambënënd gër emëkw edam. ³ Gayikwa aŋandi ŋandi doxe me gi wëno dëŋ ar ŵe ke, ar šapër këni gë *Kërisët*, në end bëmaŋe bëndam, end bela bër nëng iram eŋ. ⁴ Bën ex *Bëyisërayel* bën, bën yata këbi Kaxanu eni gi obaš orexëm do eni kwën enjaran endexëm eŋ, gë banëkëra baŋ, gë acariya aŋ, gë cale iŋ, do gë beber beya këbi Kaxanu bela bën. ⁵ Bën ex obaš or bëxarëk bër *Isërayel* bër yata baŋi Kaxanu ol. Gër enëng endebën rëw këno *Kërisët* ala, xarak Kaxanu ir wunëk gër beŋ ðek exo. Cëkwënëŋone din ir din. Amen! ⁶ Gayikako Bëšëwif bëranjëm ani pex ex na ax gi ex na gayik Kaxanu axo di ex na er beya baxo in, ax gi ex na ðe ðek obaš or *Yakob* ol hik enim enëng end *Isërayel*. ⁷ Ax gi ex na ðek bër ex gër andëwëra and *Abëraxam* bën hik obaš orexëm. Ax gi ex na nde Kaxanu fel baŋo *Abëraxam*: «Bër andëwëra and *Isak* bën fo hik bërandëwëra andey bën.» ⁸ Gër eyeyan elo këne watënde mëne ax gi ex na bër ex obaš orexëm bën fo hik obaš or andëwëra and beya bano *Abëraxam* ol. ⁹ Enimin Kaxanu beya baŋo *Abëraxam* mondako: «Awa šana nand këme bakaw gë dorog na, alindax Sara anëka ki rëwën lëmëta †.» ¹⁰ Do mondako fo bax end bëša eŋ, odëmëta oki od rëw kënebi *Rebeka* do gë *Isak*, axarëk areŋi ok. ¹¹ Damana ebi dëw *Rebeka* do eni di enjekax ba eñëŋenax Kaxanu yata baŋo abat, ang fëna baxo mëŋ dëŋ ak. Iyo ala ar këŋo yata Kaxanu an aŋo yatand na në end ga ri ko bandixa bandexëm. ¹² Kaxanu afel fel baŋo *Rebeka*: «Lëmëta ixarëk in kë hi xadëp ir ibeja in.» ¹³ Ang rek oñëgw omënëk ak:
«Wëno ðan këŋo *Yakob*, do šus këmo *Esawu*†.»

End yata ed benëng becëxe eŋ

¹⁴ Do gër endey eŋo, ine këne reye? Osëmbak nde ex na gër Kaxanu? Bëtëdëŋ! ¹⁵ Ga felaxën baŋo wa *Moyis*: «Wëno end ar ŋandi ke exe kaŋënan eŋ ke xaŋënanënd, gër ar ŋandi ke me nënga an këme nëngand †.» ¹⁶ Awa mëŋ ex, Kaxanu gabat këŋo yatand ar këŋo xaŋënan an, ax gi ex na ðe ba ga ŋandi këŋo ala ajo, ax gi ex na ga xemëna ko. ¹⁷ Oñëgw Omënëk ok rek mëne Kaxanu fel baŋo *Farawoŋ*: «Wëno yata ki ey mun mëŋ këme nęcëtaxën gër aniyan andey panga indam iŋ eni nangëraxën bela bën, ebar el ðek, oŵac oram ol †.» ¹⁸ Kaxanu axaŋënan këŋo axaŋënan ar ŋandi këŋo eŋo masin axaŋënan irexëm an këŋo wësinënd axaŋënan in, do ar këŋo ŋandi eŋo kemën gaf an këŋo xemënënd.

¹⁹ Axor ex eye mëka: «Inecëŋ këbo fedënalixënënd Kaxanu? Enimin, ala ax kor na exo ŋëp er këŋo ŋandi Kaxanu exo di in?» ²⁰ Do wëŋ noŋo wa hi këy xali kën šampërend gë Kaxanu? «Er ko bayënd abay in aŵëka nde këŋo wëkand ar këŋo bayënd an: «Ineŵa rixën këye mondako †.» ²¹ Abay an axo kor ex na nde exo dind ang këŋo ŋandind gë omak ond nega ko oŋ?»

²² Kaxanu aŵasin wësin këbi ebuŋa etëm edexëm el bela bër ŋap bax ebi wëcan oxoŋ orexëm do gë panga indexëm xali eni nemi bën. ²³ Aŋandi ŋandi baŋo ex canaya mondako ang rafëk enjaran endexëm ak gër bër xëñëna baxo ebi masin axaŋënan irexëm in, bër xëñëna baxo ebi yël enjaran endexëm eŋ elod gër ŋanar bën.

²⁴ Ata biyi ex bër yata këbo Kaxanu bën mar gër ir Bëšëwif, mar gër bër ax gi ex na Bëšëwif. ²⁵ Eŋo ŋëgwaxën ko Ose: «Bër ax gi bana bulunda iram bën, këmëni wacëf bulunda iram. Bër amëni ŋan bana bën, aŋan këmëni ðanëd †.» ²⁶ Gër ed baxo rend Kaxanu bela: «Wën an gi ex na bëram kënebi ŋana enëbi macënd obaš or Kaxanu. Wëno Axwën ar aniyan an †.»

† 9.9 Añanar 18.10-14 †† 9.13 Añanar 25.23

‡ 9.15 *Andocane* 33.19 †† 9.17 *Andocane* 9.16 †† 9.20 *Esayi* 29.16 ††† 9.25 *Ose* 2.25 ††† 9.26 *Ose* 2.1-3

²⁷ Alawënel *Esayi* are re baxo end bulunda ir Isërayel eḡ:

«Ado bulunda ir Isërayel in eni ñëmb yo ang oyiñi fo, bëfëñëpëne kë fex.

²⁸ Gayikwa, Axwën Kaxanu ðek ko ĥata eye-yan edexëm el gër ebar ro, do aḡand ko ri †.»

²⁹ Bëte are re baxo *Esayi* gana-gana fo:

«Kido Axwën Ar bengä bend gër orën an axo pit bana andëwëra amat gër bulunda ir Isërayel

ala ax ßayi dona ang gër ßangol ßand Sodom gë Gomor ak ††.»

End apexa and Isërayel eḡ

³⁰ Awa ine ßayik? Bër ax gi ex na Bëšëwif bën, bër abax šala na eni gi bër šenene bën, ri këbi Kaxanu bër šenene ga xwëta këno Yesu Kërisët. ³¹ Xarak Bëšëwif bër bax šaland eni gi bër šenene paß gë acariya bën asëkwan sëkwan këni eni tef er rek acariya in. ³² Ineḡa sëkwanaxën këni? Gayik gë ojaḡ odebën ok bani šaland eni gi bër šenene, kwëtarëxe Kërisët. Men fokëraxën këni ekaḡ ed këbi fokërend bela el. ³³ Ang yëḡw ko *Esayi* ak:

«Ekaḡ xwët këme na gër *Siyon*, ed këni fokërend bela el.

Ekaḡ elo këbi rebënd.

Barikan, ar kë ḡa endexëm an din aḡo cena na.»

10 Bëmaḡe er ḡandi ke gër emëkw edam do këmo xarand Kaxanu in, Bëšëwif bën eni pex. ² Wëno ar nang këbi aye kë reyand mëne mbaḡ këno balëkënalind Kaxanu, ßari ḡoweḡ abi pëni ex na endexëm eḡ. ³ Bën gë andëbën këni šaland or šenene ol, ani nang gi ex na ba mondake ko rind Kaxanu eni gixën bela bën bër šenene gër ogës odexëm. Mondako ĥaca këni fëña irebën in ga seß këni ir Kaxanu in. ⁴ Gayikwa *Kërisët* fo xorëk exo di ðek er rek *acariya and Moyis* in. Mëḡ ex ar kë ḡa yo endexëm an, exo gi ar šenene.

End apexa and gër Kërisët eḡ

⁵ Enimin, *Moyis* aḡëḡw yëḡw ko end or šenene or paß gë acariya eḡ: «Ar kë sëf ðek er rek acariya in kë liya.» ⁶ Baxët in ang ko yeyanënd end or šenene or paß gë ekwëta el:

«Kërey de na gër emëkw edey, noḡo wa kë ye yaḡ gër orën?» Eḡo, epedaliw ed *Kërisët* ex.

⁷ Bëte kërey de na: «Noḡo kë šëla gër wur ir gëd?» Eḡo enëcëtëḡu ed Kërisët gër wur bëšësëk ex. ⁸ Baxët in bëte er re ko Moyis in: «Eyeyan el gër ndey ex, gër etëḡ edey do gër emëkw edey.» Ata eyeyan elo ex ed ekwëta ed këmi femërand el. ⁹ Enimin, angëmëne, gë etëḡ edey el dëḡ, këy reyand mëne Yesu ex Axwën an, do angëmëne gë emëkw edey el, axwëta xwëta këy mëne Kaxanu axanin xanin këḡo gër ecës, afex këy fex. ¹⁰ Gayikwa and ko ḡa ala gër emëkw aḡ ko hind ar šenene gër ogës od Kaxanu, and ko reya gë etëḡ edexëm aḡ ko fexënd. ¹¹ Oñëḡw Omënëk ok are rek: «Ar këḡo xwëta yo Kaxanu, aḡo yepeli na.»

¹² Gër Kërisët epitëndër ax gi ex na: Ašëwif an do gë ar ax gi ex na Ašëwif an arabat hi këni. Biyi ðek Axwën abat xwën këbo, mëḡ anëḡa nëḡa ko gër ðek bër këḡo xëland bën.

¹³ Gayikwa ar kë xëla yo oḡac Axwën ol, afex ko fex.

¹⁴ Mondake cëḡ këno xëla ar ano kwëta ex na an? Do mondake këno xwëta wëlërëxe pere endexëm eḡ? Do mondake këni wël endexëm eḡ bëfemëra këm? ¹⁵ Do mondake kënebi šot bëfemëra angëmëne ala abi ðawën ex na? Ang rek Oñëḡw Omënëk ak: «Bon yek ewat ed bër kë yowënd gë eyeyan ejekax el.» ¹⁶ Ax gi ex na ðek fo ḡa këni Atëfëtan aḡ. Gër endey eḡo are re ko Alawënel *Esayi*: «Axwën, noḡo wa ḡak end femëra këmi eḡ?» ¹⁷ Awa ekwëta el, gër eyeyan ed këne wëlënde kë xaniwënd do eyeyan elo ed Kërisët ex.

¹⁸ Barikan me mëka: Bëšëwif bën ani wël ex na nde? Aye wël këni, Oñëḡw Omënëk ok ga rek †:

«Dek ebar el wëlik oniḡ orebën ol do eyeyan edebën el, xali gër lëḡëra bela.»

¹⁹ Me mëka bëte: Bulunda ir Isërayel in, afëni dëḡ nde fëni këbi er wël këni in? Moyis ex aḡanar ar yëḡwëk:

Ayakëraxi këḡun yakëraxi në end enëḡ end këmun šëxwëndër eḡ.

«Axoḡënaya këni xoḡënaya në end bër ßayik ane nang bana. ²⁰ Do *Esayi* ayëxw yëxw ko exo deya:

Gër bër abaxe šala na šanaya këme,

† 9.28 *Esayi* 10.22 †† 9.29 *Esayi* 10.22-23

‡ 10.18 *Calemoñëḡ* 19.5

gër bër abax wëkara na endam wësinaya këme †.»

²¹ Barikan end Bëyisërayel eñ, re ko:
«Lañ këmëni lambacand bulunda in bulunda iwëšik do ir xorëk ecampëre in †.»

End Bëyisërayel eñ

11 Awa aŵëka këme wëkand: Kaxanu aŷaŷëta nde ŷaŷëta këbi bulunda irexëm in? Adokiñ! Wëno bëte Ayisërayel hi këme! ar andëwëra and *Abëraxam*, gër ekun ed Beñëšame. ² Bër yata këbi elod gër ŷanar bën abi ŷaŷëta ex na. An nang ex na nde Oñëgw Omënëk od rek mëne alaŵënel Eli arendëra rendëra baxo end Bëyisërayel eñ gër Kaxanu? ³ Are baxo rend: «Axwën, bangëb bandey bañ yëlëtëra këni, bëlaŵënel bërey bën laŵ kënebi. Wëno gabat bayik do këni šaland ene daŵ wëno bëte †.» ⁴ Er yaka baño: «Ay nang ex na nde bësošan owëli ocongoki lëkaya këmëni bër elod ani poxi ex na gër eðaš ed këni wëcënd Bahal?» ⁵ Andamat gërëgako, afeni feni mar Bëyisërayel gë oyekax orexëm ol. ⁶ Ax gi ex na ba ri këni ŷeŷ yataxën këbi. Kido ako hi bax, oyekax or Kaxanu ol ax gido na oyekax. ⁷ Ine këme re bëte? Er këni šaland Bëyisërayel in, ani cot ex na. Barikan bër yata këbi Kaxanu bën šotëk; bëšëxen bën xemën këni ogaf ok.

⁸ Eno rek Oñëgw Omënëk ok †:
«Kaxanu fëdëk onden ondebën oñ, bangës bandebën bañ ax watënd na banëf bandebën bañ ax wëlënd na xali doro.»

⁹ Men rexën baxo *Dafid*:
«Ñambëran ind sëf këni inñ gilex amene gilex ebën ed këbi sëra ebi kitixën Kaxanu.

¹⁰ Kulëlebi ecamëdan el eni nemëraxën do dëngwënëlebi or lañ †.»

¹¹ Awa aŵëka këme wëkand: Ba afokër nde fokër këni xali wëc këni or lañ? Adokiñ! Eño ax gi na gër aniyan! Barikan në end amena andebën eñ, šotaxën këni apexa añ, benëng becëxe beñ, ebi yakëraxixën Bëšëwif bën.

¹² Awa angëmëne gë amena andebën añ be-taxën këni bela bër benëng becëxe, angëmëne gë angwëcen andebën añ yeraxën këbi bela

bën, awa nëmëc këni beta and këni šot Bëšëwif apexa añ.

End apexa and benëng becëxe eñ

¹³ Wën bër benëng becëxe bën këmun rend: Wëno ex parëxanda ir Yesu in gër wën benëng becëxe, do mbañ këme rafënalind andiyen andam añ. ¹⁴ Ebi yakëraxixën bër enëng endam bën do mëñ këni fëxaxën mar, angëmëne awënd wëndëk, këme rixënënd andiyen año. ¹⁵ Gayikwa angëmëne eñawëta ed hawëta këbi Kaxanu Bëšëwif el, hixënëk angwëlëra and mëñ do gë benëng becëxe añ, ineŵa kë hi and këbi bakan añ? Ax gi ex na nde ekani ed gër ecës kë hi?

¹⁶ Angëmëne bër xwën këbi Kaxanu elod gër ŷanar bën bëwënëk exëni, dek bër yata këbi gërëgako bën bëwënëk exëni bëte. Angëmëne atëx añ Kaxanu xwënëk gë odëmbët ak, awa gë odini ak dek xwën ko. ¹⁷ Bulunda ir Isërayel in ex añarëka and rëd ko Kaxanu añ, do Bëšëwif bën exëni odini ok. Barikan asaŵ saŵ ko odini odëmar. Do wëj ar ax gi ex na ašëwif an, enini end añarëka amapuŷ hi këy, do Kaxanu šosali ki gër añarëka andëdërëd. Gërëgako gë onomb ond kë yësëgund gër odëmbët od añarëka andëdërëd oñ këy nëtënd.

¹⁸ Kërey dafënand na wëj ar šosali ki ašosali fo Kaxanu an. Ga rafëna këy rafënand, kërey kwëya na mëne enini fo hi këy, odëmbët ok lëbina ki. ¹⁹ Bamat are këy re: «Benini saŵ ko Kaxanu šosalixën ke.» ²⁰ Dal ex! Barikan Kaxanu asaŵ saŵ këbi bër ex benini bën në end oñëpëgënan odebën. Do wëj ga xwëta këyo bayixën këy gër ed šosali këni. Awa yëdalo Kaxanu, kërey dafënara na. ²¹ Angëmëne Kaxanu asaŵ saŵ ko odini od añarëka andëdërëd ok, asaŵ ki asaŵ wëj bëte. ²² Nangël mëne Kaxanu anënga nënga ko, bëte axeŷ xeŷ ko: axeŷ xeŷ ko gër bër wëndërak, do anënga nënga ko gër ndey angëmëne alëkaya lëkaya këy onënga orexëm ol. Awa angëmëne ax gi ex na mondako, wëj bëte saŵ ki saŵ. ²³ Angëmëne Bëšëwif bën ani bo ex na ga këbi hëpëgënan, Kaxanu ašot šot ko panga ind ebi cosalixën gašëxe inñ. ²⁴ Do angëmëne wëj ar hi bax enini end añarëka amapuŷ an Kaxanu saŵëgu ki do šosali ki gër andëdërëd xarak ay gi ex na enini

† 10.20 Esayi 65.5 †† 10.21 Esayi 65.2 † 11.3 Añanar and bemun 19.18 †† 11.8 Esayi 6.9 †† 11.10 Calemöñëw 69.23

end añarëka andëdërëcf, nangël mëne mbaŋ kęno sax ebakali ed odini od saŋ baxo el.

²⁵ Bëmaŋe, gayikwa axe ñandi ex na en nem end šonayak eŋo, kędi kën yëla mbaŋ reni kën. Gër bulunda ir Isërayel, mar axem kęni xemënëk ogaf ok do mondako kę bayi xali eni pedër đek bër yata kębi gër benëng becëxe beŋ. ²⁶ Amëd aŋo fo kęni fex đek Isërayel in; eŋo ŷęgw kęni:

«Afexën an gër *Siyon* ko xaniw.

Bamena band bërändëwëra and *Yakob* baŋ ko rexët.

²⁷ Mondako kę hi eter ed kęme ri gę bën el and këmëni seban beñęŋenax bendebën aŋ t.»

²⁸ Eyo paß gę Atëfëtan aŋ, Bëšëwif bën ahi hi kęni bërangoŷëra and gę Kaxanu, nę endewën. Barikan paß gę eyata el, Kaxanu ahan han kębi nę end bëxarëk bërëbën eŋ. ²⁹ Gayikwa Kaxanu axo kanand na er ko yëlënd in bęte oyekax ol do gę etana edexëm el ax nęngwëtant na. ³⁰ Enimin, ang bano wëšenënd Kaxanu wën benëng becëxe akarëk ak, Bëšëwif bën aŋwëšen kęno wëšen bęte. Do barikan gërëgako, wën ašot šot kën axaŷënan ir Kaxanu in, nę end emëš Bëšëwif. ³¹ Bęte andamat ex, gërëgako aŋwëšen kęno wëšenënd Kaxanu, eŋo kaŷënanaxën Kaxanu endewën eŋ.

³² Gayikwa Kaxanu dęŋ seb babi benëng bend bela beŋ eno męšenënd, ebi masinaxën axaŷënan irexëm in.

³³ Ata Kaxanu bon raf ko, orenik orexëm ol, banjëlan bandexëm baŋ mbaŋ siwëk! Er faŷ ko gër emëkw edexëm in, ang ko rind beŷ ak, ala ax nangënd na. ³⁴ Enimin, ala ax gi ex na ar kę nangënd ojëlan od Axwën ok, ala ax gi ex na ar hik afelëra arexëm. ³⁵ Ala ax gi ex na ar yël kęno ŷeŷ Kaxanu, do Męŋ exo cena eŋo mašen. ³⁶ Beŷ bën đek gër ndexëm xaniwëk paß gę męŋ hik. Enjaran eŋ męŋ xwënëk din ir din. Amen!

End aniyän angašax eŋ

12 Awa bëmaŋe axara xara kęmun, gayikako Kaxanu axaŷënan xaŷënan kęno endewën eŋ, kemënayin eno yël beman bendewën beŋ ang šadaxa ibęngw, iwënëk, ir ko han fo. Mondako ex cale ind ang ŷapëk in.

† 11.27 Esayi 27.9

² Këren điyand na gër ngwën ro ang kęni liyand bër aŋo kwëta ex na *Kërisët* ak. Barikan tebino Kaxanu exo nęngwët onden ondwën oŋ, eŋun pënixënënd er ŷandi kęno en dind in: enjekax eŋ, gę er han ko in do gę er šenene in.

³ Paß gę oyekax or yël ke Kaxanu ol kęmun felaxënënd ala kala ang hi kën ak, dindëlexo gę oxor or ekwëta ed yël kęno Kaxanu el, kęren dafënarand na. ⁴ Enimin, biyi eman emat fo šot kęne. Barikan gër eman eŋo owal odanjëm barëk do wal ir ex yo gę andiyen andexëm ex. ⁵ Awa biyi ado ga ŷëmb kęne, eman emat hi kęne gër *Kërisët* do ašosar šosar kęne ang owal fo andebi rebi aŋ. ⁶ Ala kala gę anjëla pit hi ko, ang yël kęno Kaxanu ak paß gę oyekax orexëm ol. Angëmëne ang hi kęne ak ala yël kęno na epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el, pemindëlexo gę ekwëta, ang rek eyeyan elo ak. ⁷ Angëmëne eŋo yël andiyen and edëcara ed bela aŋ, kemënalexo ebi đëcarand. Angëmëne osëyali ex, tęyalindëlebi bela bën.

⁸ Ar yël kęno ekemën ed bela an, kemënalexo ebi kemënënd. Ar gę anjëla and ebi yëlërand an, kemënalexo ebi yëlërand bela bën gę obal osëm. Ar yël kęno edęngweli ed bela el, đęngwelindëlebi šenene. Ar yël kęno axaŷënan an, đëcarayindëlebi bela bën gę onęnga fo.

⁹ Aŋana andewën aŋ gilex aŋana and đal. Cusin eñęŋenax eŋ, do đëkaleŋun enjekax eŋ. ¹⁰ End aŋana and gër aminëmëra and gër Yesu eŋ cęŋ, đëkëringdën gę oŷëkw onęngax fo andewën rewën aŋ. Ala kala đęngwindëlexo gër epëb ed bošandaŷ. ¹¹ Kemënayindën gę obal osëm, kęreŋun kwëlarënd na. Caleyindën gę onden onjekax, do diyenindëno Axwën an ang okadëp fo. ¹² Nęngandërayindëleŋun end er kën yarënd eŋ. Buŋayindën sam en torond do caleyindën din. ¹³ Đëcarayindënëbi okëreceŋ ocandax ok. Mëlayayindënëbi aye bëliyer bën.

¹⁴ Calenindënëbi bër kęŋun rixërand bën, karanindënëbi benjekax, kęrenëbi karend na. ¹⁵ Nęngandërayindëleŋun andamat gę bër kębi nęngandërand bën, tesindën gę bër kę sesënd bën. ¹⁶ Wëlëringdën andewën rewën aŋ. Ñandiyindëleŋun en di bebër bak bën, kęren yëland na wën bësëm hi kën. Këren yëland na bęte mëne wën fo ex bër nangërak bën.

¹⁷ Ala kęreno mašenënd na eñęŋenax end rin kęŋun eŋ. Kemënayin en dind enjekax end

këni ðan bela ðek eŋ. ¹⁸ Angëmëne awënd wëndëk, diyindën gë oxor orewën ol en co-taxën angwëlëra and gë bela ðek aŋ. ¹⁹ Wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo këren kitindën na gë andewën beŋ bën. Barikan tebënino Kaxanu oxoŋ ol, gayikwa aŋëgw ŷëgw këni:

«Wëno ki wäŝan!

Wëno kë wäŝënd eñëŋënaŋ end këni rind eŋ, re ko Axwën an †.»

²⁰ Bëte are re ko: «Angëmëne ar xoŷër këŋun an xor këŋo enŋo eŋ, yëlëlo er ko yamb in. Angëmëne men sel këŋo, yëlëlo exo ceb. Angëmëne mondako këy rind ata këŋo hi nangëde oyen or gë xodux xob këy gër gaf irexëm †.» ²¹ Bënal eñëŋënaŋ eŋ gë enjekax eŋ, bari kërexi bëna na ecëñëxët eñëŋënaŋ eŋ.

End epëb ed bëlëngw eŋ

13 Ala kala pëbindëlebi bëlëngw bën gayik alëngw ar ex yo Kaxanu yël këŋo olëngw ol. Bëlëngw bër hik yo, Kaxanu këbi yëlënd owun ol. ² Gayikako mëŋ rëpënëk owun ol, ar këŋo xeyënd olëngw an anëka këŋo wëŝënënd Kaxanu. Bër kë ðëpënd eŋo bën awa Kaxanu anëp këbi nöp. ³ Enimin, angëmëne enjekax këy rind, bëmün beŋ ani gi ex na monjëda. Barikan angëmëne eñëŋënaŋ këy rind, yëdalëbi. Ba këreyo yëdand na alëngw an nde ŷandi ki? Awa diyind enjekax eŋ ata ko ðan endey eŋ ⁴ gayik mëŋ ariyenin and Kaxanu hi ko ey dixënënd enjekax eŋ. Bari angëmëne eñëŋënaŋ eŋ këy rind, yëdalo alëngw an gayik ax gi ex na mama fo ŝot ko ojaŋ od exi kadac gë ayambën in. Enimin, Kaxanu fana këŋo exo gi ariyenin ar Kaxanu gër ekaðac ed ar kë rind eñëŋënaŋ yo. ⁵ Mëŋ ex, aŋap ŷapëk eyëbi pëb bëlëngw bën, xarak ax gi ex na këdi ki xoŷën Kaxanu fo, barikan ga nang këy mondako ŷapëk ey dind.

⁶ Gayikako bëriyenin bër gofërene bën, Kaxanu këno riyeninënd mëŋ kën wëdaxënënd ŝagale in. ⁷ Awa maŝino ala kala er ŷapëk eno maŝ in: meðënino ŝagale in ar ŷapëk exo kana an; ar ŷapëk eno cos ŷeŋ an, cosino; ar ŷapëk eno yëda an, yëdayino; ar ŷapëk eno pëb an, pëbino.

End ebalër eŋ

⁸ Ala këren bayir na ŷeŋ ang ax gi ex na ebalër ed andewën rewën el. Ar ðan këŋo aŝandaŋ aŋ anëka ðata ko er rek acariya in. ⁹ Enimin, ðapela baŋo: «Ax gi ex na mondi orekar ol, ax gi ex na monaŋ, ax gi ex na mondeka, ax gi ex na moñandi er xwën ko aŝandax in» do gë ðek band bayik baŋ, gër eyeyan elo barëk: «Balindëlexi end aŝandax eŋ ang ki balënd end gaf irey ak.» ¹⁰ Ar këŋo balënd end aŝandaŋ eŋ aŋo menan na: aŋana aŋ kë ðatand er rek acariya in.

End omakaw ond Kërisët eŋ

¹¹ Balëkënalijindën nëmëc baŋo gayikako anang nang kën bebër këne liyande gë okey oko bën: anëka ðatëguk apëxëd and en nëngëta gër akwëð aŋ. Elod ga xwëta këneŋone Kërisët, gërëgako xurik ex taxëgu akey and kë ðata apexa andëbi aŋ. ¹² Anëka wëðëk mbaŋ, gogo kë xey. Awa tebëne betëmbak bënd këne rinde gër ecamëðan beŋ, do cuðane ang acud fo oŷënga or emer or angoben oŋ. ¹³ Diyandëne ŝenene, gë end këne ŝonënde këm. Kwëŷëtane ekureliran el, gë oŝëb ol, gë aŝëk alakirand fo in, gë eñac eŋ, gë batakëra baŋ, do gë oyakëraŋ ol. ¹⁴ Matino Axwën Yesu Kërisët do din këren teb na eŋun ðëngwëna oñandi od eman ok këdi kën wata bënd këŋo eman nënganënënd beŋ.

End enëpër eŋ

14 Mëlayayindëno aye ar sitarak gër ekwëta an, gë ecampëre këm. ² Gako ang hi kën ako, ar xemëk gër ekwëta an afëni fëni këŋo mëne mëŋ axor ko xor exo yamb beŋ ðek. Barikan ar sitarak an, bebëlëg bër wicëgu këni në andëða fo ko xor exo yamb, ax gi ex na beŋ ðek. ³ Ar kë yambënd beŋ ðek an, këreŋo cus na ar bayik ax yambënd na an. Do ar ax yambënd na an këreŋo nöp na ar kë yambënd beŋ ðek an gayik Kaxanu bën tak bëxi wëlaya këbi. ⁴ Wëŋ noŋo wa hi këy mëŋ këyo nöpaxënënd ariyenin ir ala an? Xwëŝa ko gër andiyen ba wëc ko, Axwën arexëm an nangëk. Do axwëŝa wa ko xwëŝa gayik Axwën an axor ko xor eŋo kwëŝan.

† 12.19 Acariyakinëm 32.35 †† 12.20 Andorenik 25.21-22

⁵ Ang hi kën ako, abat exo yëland akey exëna and xucak ex këbën, ajo exo yëland dek gwër fo xëbënëk, ala kala paÿëlexo gër emëkw edexëm ang ko yëland ak! ⁶ Ar këjo xëbënanënd nëmëc bakey bandëmar an, ejo pëbaxën Axwën an ko rixënënd mondako. Ar kë yambënd beÿ dek an, në end Axwën ko yambaxënënd gayik ašëkwa këjo šëkwand Kaxanu. Ar bayik ax yambënd na an, në end Axwën bayik axo yambëxënënd na gayik mëj bëte ašëkwa këjo šëkwand Kaxanu. ⁷ Enimin, gabatak ax dïyand na në end gaf irexëm fo. Bëte gabatak ax cësënd na në end gaf irexëm fo. ⁸ Angëmëne aliya këne liyande, në end Axwën këne liyande do angëmëne ašës këne šësënde në end Axwën këne šësënde. Awa këne liyande ba këne šësënde, mëj xwën këbo. ⁹ Angëmëne *Kërisët* ašës šës baxo do xani ko gër ecës, exo gixën Axwën ar bëšësëk do bëbëngw rixën ko mondako. ¹⁰ Mëj ex wëj ine këyo nëpaxënënd imaÿe indey iŋ? Wëj ine cëj këyo šusaxënënd imaÿe indey iŋ? Enimin akey amat, biyi dek ayaka këne yakaye gër kiti ind Kaxanu ebo kitixën. ¹¹ Ga ÿëgw këni:

«Wëno Axwën aniyand an rek,
bela bën dek afoxi këni foxi gër lëngw iram
do ala kala gë eyeyan ed enëng endexëm el,
ko ÿana ejo duwand Kaxanu †!»

¹² Mondako këne yakaye abat abat gër lëngw ir Kaxanu ene deyaxëne ba mondake bane liyande.

End edënan ed eñëjënax abinëx eŋ

¹³ Awa kërene kitirënde na andëbi rebi aŋ. Barikan calayindën en kwëÿëta edi ed er këjo lënan eñëjënax imaÿe indewën iŋ, do exo dïf. ¹⁴ Wëno aye nang këme do fëni ke ga bar këmi gë Axwën Yesu, mëne eyamb eyamb ebuyaraxik ax gi ex na. Barikan angëmëne ala exëna ar kë yëland er hi bax exo yamb in ebuyaraxik ex, awa ebuyaraxik ex gër ndexëm, kërexo yambëd na. ¹⁵ Angëmëne në end eyamb yamb këyëjo šëndënënd imaÿe indey iŋ, awa ayo masinënd na mëne abal ki balënd endexëm eŋ. Këreyëjo nemin na imaÿe indey iŋ në end er këy yambënd, xarak *Kërisët* në endexëm šës ko bëte. ¹⁶ Awa angëmëne bošan-dax arena kënun rena, këren yambënd na

† 14.11 Esayi 45.23

eyamb yamb ed kën yëland wën ejekax ex.

¹⁷ Enimin owun or Kaxanu ol ex, end or šenene ex, gë end obetak ex, do gë end onënga paŋ gë Angoc Amënëk aŋ, ax gi ex na end eyamb yamb, ba ešëb-ceb. ¹⁸ Gayikwa ar këjo sëfënd mondako Kërisët ang xadëp fo an, Kaxanu anëngan këjo nënganënd endexëm eŋ do bëte bela bën anëngan këbi nënganënd endexëm eŋ.

¹⁹ Awa calandëne ene diye er këbo wëlanëgu aketëxeta in do gë er këbo xemën gër ekwëta ed Kaxanu andëbi rebi in. ²⁰ Wëj kërey nëxen na andiyen and Kaxanu aŋ në end eyamb yamb. Dal ex mëne eyamb yamb ir ex yo emënëk ex, bari ax ye ex na edënan ed ala eñëjënax el në end eyamb yamb el. ²¹ Aye yek ekwëÿëta ed dek er këjo lënan eñëjënax imaÿe indey iŋ, hik ÿas, hik ngoy do gë dek bebër bayik bën. ²² Ekwëta ed šot këy gër emëkw edey el, bayilexi wëj fo gër lëngw ir Kaxanu. Nëngandërayindëlejo ar bayik ax nëpayand na mëj dëj an gër bebër ko sanand exo yamb bën. ²³ Barikan ar këjo hëpëgënanënd an, anëp nëp këno gayik er ko rind in ax gi ex er gër ekwëta. Xarak dek er bayik ax gi ex na er gë ekwëta in, eñëjënax ex.

End aminëmëra and gër Kërisët eŋ

15 Bëmaÿe, biyi bër xem këne gër ekwëta bën, aÿap ÿapëk enëbe bujanënde bëmaÿe bënd sitarak bëj, kërene calande na er këbo nënganënd biyi fo in. ² Ang hi këne ak, ala kala calayindëlexo exo dind er këjo nëngan ašandaŋ in, er yek do kë xemënënd gër ekwëta in. ³ Enimin, *Kërisët* abaxo šala na exo di er këjo nënganënd mëj fo in. Ax gi ex na nde endexëm eŋ aÿëgw ÿëgw këni:

«Ocir od bër baxi širënd ok,
wëno bane širënd †?»

⁴ Gayikwa dek er ÿëgw këni gër akarëk in, biyi këbo sëyalind, ene cotaxëne er këne yarënde in, gë ekemëna do gë ekapina ed këbo yëlënd Oñëgw Omënëk el. ⁵ Kaxanu, mëj ar këjun rëcand en kemaxën do en kapinaxën an, këjun yëlënd angwëlëra aŋ andewën rewën ang këjo ÿapanënd Yesu Kërisët ak. ⁶ Ata mondako këjun xet wën dek do eno cëkwënd gë oniŋ

†† 15.3 Calemoñëw 69.10

obat Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën arebi an!

End Atëfëtan aŋ gër benëng dek eŋ

⁷ Awa mëlayarin wën bëte ang wëlaya këŋun *Kërisët* ak në end enjaran end Kaxanu na. ⁸ Ga re këme Kërisët yow bax hi ko ariyenin ar Bëšëwif do ħata ko beber bëya babi Kaxanu bëxarëk bërebën bën ex watixën dal ir Kaxanu in. ⁹ Bëte ayow yow baxo në end bër ax gi ex na Bëšëwif eno duwaxën Kaxanu në end ax-aÿënan irexëm ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Mëŋ ex, ašëkw këmi ŷana mi cëkwënd gër Amara and bër ax gi ex na Bëšëwif do ayas këme yas oŵac orey ol †.»

¹⁰ Are re rek bëte:

«Wën bër ax gi ex na Bëšëwif bën, nëngandërayindëleŋun gë bër ex bulunda ir Kaxanu bën!» ¹¹ Do bëte:

«Cëkwindëno Axwën an wën dek bër ax gi ex na Bëšëwif bën!

Benëng bend bela beŋ dek cëkwindëleno †.»

¹² Aÿëgw ŷëgw ko bëte alaŵënel *Esayi*:

«Arandëwëra and Isayi an kë šanayaw Axani ko xani ebi kađac bër benëng becëxe, Do bër benëng becëxe bën, ayar këni ŷana eni yarënd endexëm eŋ ‡.»

¹³ Awa Kaxanu, mëŋ ar këno yarënd an, yëlëleŋun onënga ol gë obetak or ex yo ga xwëta këno ako. Do ang kën yarënd ak bašërel ex gë panga ind Angoc Amënëk in!

End andiyen and Pol eŋ

¹⁴ Endewën eŋ cëŋ bëmaÿe, mo pëni fëni ke mëne gër oŵëkw orewën oyekax, gë orenik lëbëk do mëne axor kën xor en pelërend andewën rewën aŋ. ¹⁵ Barikan gër bend mar, ayëxw yëxw këme de mun ñëgwënëli mun kwitanaxën bend nang kën anang dëŋ. Mondako ŷëgwënëli këmun gayik wëno Kaxanu ya-ta ke gë oyekax orexëm ol ¹⁶ me gi ariyenin ar Yesu *Kërisët* gër bër ax gi ex na Bëšëwif. Axemëna xemëna këme de gër andiyen aŋo, gër epemëra ed Atëfëtan and Kaxanu. Mondako këni yëlayaxën gër ndexëm bër ax gi ex na Bëšëwif bën ang šađaxa ir këŋo nëngan, šađaxa ir ko wënën Angoc Amënëk fo. ¹⁷ Awa

† 15.9 *Acariyakinëm* 32.43 †† 15.11 *Calemoñëw* 117.1
‡ 15.12 *Esayi* 11.1, 10

ga bar këmi gë Yesu Kërisët këme xoraxënënd me cëkwaya në end andiyen and këmo rinënd Kaxanu na. ¹⁸ Kërisët kë riyenind paß gë wëno eni maxën end Kaxanu eŋ bela bër ax gi ex na Bëšëwif bën, ŷoweÿ ame yëxw na me deya mëne wëno rik gë andam. Ata gë eyeyan ed bamëni felënd el do gë er bame rind in riyeni ko ¹⁹ gë panga ind Angoc Amënëk in, mëŋ bax ŷasinayaxënënd becarax do gë bërëcaxik. Ga ŷanaw këme gër Yerusalem xali ħatëgu këme gër ebar ed Iliri, asëfëtan sëfëtandëraw këmëni bela bën Atëfëtan and Kërisët aŋ. ²⁰ Mbaŋ xemëna këme enangën ed Atëfëtan el gër ed bayik elod ani wël bana end Kërisët. Mondako riyeni këme këdi këme bëteli edëđa ed ala ašëxe. ²¹ Mondako rek Oñëgw Omënëk ok:

«Awël këni wël bër anëbi tëfëtan bana bën, Afëni këbi fëni bër elod ani wël bana endexëm bën †.»

²² Në end andiyen aŋo bayik ame korëli ex na bakëlëbëd bandanjëm mun nëngali. ²³ Barikan gërëgako, në er këme riyeni ax bo ex na gër owar oŋo, do bëniy rik elod ga ŷandi ke xali me yeli gër ndewën. ²⁴ And këme yend ond gër ebar ed Esëpañ aŋ, yëla këme awatër këne watëre me kucaxënëx. And këbo xeyëra bakey do exe nëngandëra təkër na gër ndewën aŋ, ata laŋëtax done.

²⁵ Barikan gërëgako në eye me gër Yerusalem, okëreceŋ od fën ok këmëni wëlanënd ŷeÿ. ²⁶ Enimin, bëmaÿe bënd gër bama band gër owar or Masedëwan do gë Akayi bëŋ barëndërëk kodfi enëbi dëcaxën bëwënëk bër xaÿënëk gër Amara and Yerusalem bën. ²⁷ Moñandi ŷandi babi eni di eŋo, do aÿap ŷapëk enëbi dëca mondako. Gayikwa angëmëne bër ax gi ex na Bëšëwif bën ašot šot këni apexa aŋ, aÿap ŷapëk enëbi dëcarand Bëšëwif bën gë napul ir gër ngwën ro ir šot këni in. ²⁸ Wëno and këmëni fëxwën olaŵën olo aŋ, ašapali këme šapali gër ndewën and këme xani ond gër ebar ed Esëpañ aŋ. ²⁹ Anang nang këme mëne and këme yeli ene watëre aŋ, oyekax osëm or *Kërisët* këmun wëlanëli.

³⁰ Barikan axara xara këmun, bëmaÿe, gë Axwën Yesu Kërisët do gë aŋana and Angoc

†† 15.21 *Esayi* 52.15

Amënëk aŋ, kemënayin en calend ang bër okaxër fo, do karanindëne oyekax ol gër Kax-anu. ³¹ Karayindëno exe dacët gër otaxan od Bëšëwif bër ax ma ex na end Kërisët gër ebar ed *Yude* bën këdi këne sëra. Karanine ene kaca šenene fo okëreceŋ od gër Yerusalem ok, do eni kana gë onënga fo andiyen and oyël or këmëni wëlanënd aŋ. ³² And kë hi mondako aŋ fo këme xor me yeli gër ndewën gë onënga fo, angëmëne aŋa ŋa ko Kaxanu me teyëtaxëd bakey. ³³ Awa Kaxanu yëlëleŋun obetak orexëm ol wën dek! Amen!

Ecëmar el

16 Anëka këmo laŋwënëlinde gër ndewën Febe, imaŋe indebi ind ex *jakër* isoxari gër Amara and gër Saŋëkere iŋ. ² Mëlayayino šenene në end Axwën ang kënëbi wëlayand bëwënëk ak. Giyin bëwëlëk bër eno dëcara gër er këŋo bal yo gayik mëŋ mbaŋ këbi rëcarand bëmaŋe bëndanŋëm, ado wëno dëŋ mbaŋ ke rëcarand.

³ Cëmayinëbi Përisëka gë icën indexëm iŋ Akilas, bër bar këmi andiyen and Yesu *Kërisët* bën. ⁴ Bën ex bër fece këbi ecës eni pexëanaxën aniyan andam bën. Dek bamara band bër benëŋ becëxe baŋ këbi šëkwand, ax gi ex na wëno fo. ⁵ Cëmayinëbi bëte bër gër Amara and gër iciŋ ind Akilas gë Përisëka bën. Cëmayino lawo iram Epayinetos, ar pëlöt gër yomb iram an, ar hik efaŋ eŋanar ed xana ko Kërisët gër ebar ed Asi el. ⁶ Cëmayino Mari, mëŋ mbaŋ riyenin këŋun. ⁷ Cëmayinëbi bëram bën, bër fëra banëbo në erebat bën: Andëronikos do gë Yuniyas. Bën mbaŋ wëli këni gër oparëxanda gër andiyen and Axwën, do bën lëngwëtëk gë wëno gër oxëreceŋ. ⁸ Cëmayino Ampëliyatos, ar ke balënd mbaŋ ga bar këmi gër Axwën an. ⁹ Cëmayino Irëbeŋ, ar bar këmi gër andiyen and Kërisët an. Cëmayino bëte Esëtakis, lawo ir ke balënd mbaŋ in. ¹⁰ Cëmayino Apeles, gër aniyan andexëm šanayak mëne and xwëta këŋo dëŋ ex Kërisët. Cëmayinëbi bër gër ekun ed Arisëtobul bën. ¹¹ Cëmayino Erodiyoy, aram an. Cëmayinëbi bërëŋwak end Axwën gër ekun ed Narësis bën. ¹² Cëmayinëbi Tërifena gë Tërifosa, bëmaŋe bëtoxari bëndam bënd riyenin këŋo mbaŋ Axwën bëŋ. Cëmayino Perësid, imaŋe itoxari ind ex pëlöt gër yomb

iram iŋ, mëŋ bëte mbaŋ xemëna ko gër andiyen and Axwën. ¹³ Cëmayinëbi Rufos, ar yata këŋo Axwën an, do gë nëm irexëm ir wëlaya baxe wëno ang itox indexëm ak. ¹⁴ Cëmayinëbi Aseŋëkëritos, gë Fëlegoy, gë Erëmes, gë Patërobas, gë Erëman, do gë bëmaŋe bënd hi këni në er ebat bëŋ. ¹⁵ Cëmayinëbi Filologos, gë Yuliya, gë Nereya, gë iminëm itoxari indexëm iŋ, gë Olumëpas, do gë dek bëmaŋe bënd exëni Amara amat bëŋ. ¹⁶ Awa cëmarin andewën rewën aŋ, do en megarëra ang bëmaŋe bënd acël amat fo gayik okëreceŋ hi këni. Bamara band Kërisët baŋ dek këŋun šëmand.

Bapela bapelatar baŋ

¹⁷ Bëmaŋe axara xara këmun, titinalindënëbi bëxapëndër bën, gë bër kë lënanënd eŋëŋenax bën, do gë bër kë šembëtënd er kënun sëyalind bën, kwëŋëtayinëbi. ¹⁸ Gayikwa bërako rako bën okadëp od bacël bandebën fo hi këni, ani gi ex na okadëp od Kërisët, Axwën arebi an. Barikan gë oyeyan onëngax oŋ kënëbi yifand bër gë onden ond šenene bën. ¹⁹ Barikan wën, bela dek nangërak mëne mbaŋ këno baxëtënënd Axwën an. Ata wëno dek ke nënganënd endewën eŋ. Barikan ŋandi ŋandi ke en gi gë orenik or en tëfaxënënd benjekax bëŋ, do en kwëŋëtaxënënd dek beŋëŋenax bëŋ. ²⁰ Nangin mëne Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd obetak an, gogo këŋo lat Sindan dila gër osapar orewën. Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleŋun oyekax orexëm ol!

²¹ Timote, ar bar këmi andiyen and Kërisët an këŋun šëmand. Ašëma kënun šëmand bëte bëram bën: Lusiyos, gë Yasoŋ, do gë Sosipater. ²² Wëno Terëtiyos, aŋëgw an këŋun, šëmand wën bër bar këne gër Axwën bën. ²³⁻²⁴ Ašëma këŋun šëmand Gayiyos, axwën iciŋ ind gër ed hi këme an, do gë bër gër Amara and gër ndebën bën. Ašëma këŋun šëmand bëte Erasët, aŋwëxëta ar kodï ir angol an, do gë imaŋe ind këno wacënd Karëtos iŋ.

Cale ipelatar iŋ

²⁵ Duwanëŋone Kaxanu, mëŋ ar xorëk eŋun kemën an, ang këme femërand Atëfëtan and Yesu *Kërisët* ak, ang ex enang ecarax end šon

baxo Kaxanu elod ga ŷanak aniyani ak.

²⁶Barikan gërégako, ecarax eŋo ŷanayak paŋ
gë Oñëgw od bëlaŵënel ok, ang bafi felënd
Kaxanu ak, mëŋ ar hik din aŋ, enëfi
nangëndëra bëla bëni. Mondako ri ko eno kwë-

taxën, do eno tëfaxën bëniëŋ bëŋ ðek. ²⁷Awa
Kaxanu, mëŋ ar ex gabat ar gë orenik an,
kwënëlexo din ir din enjaran eŋ paŋ gë er ri ko
Yesu Kërisët in! Amen!

1 Bëkoreņët

Lilaya in

Akayëta aņo ex añanar and yëgwën babi Pol Okëreceņ od gër Amara and Koreņët aņ. Mëņ ebax aņanar ar nangëndëra babi Atëfëtan and Yesu Kërisët aņ. Okëreceņ oko axucarëra babi xucarërand gër Amara andeñën xali fitarëra këni bëmëxwër bëmëxwër. Bërëmar ari bani rind orekar ol xali abat yëraya këņo asoxari ar sëm an. Bëte añacër bani wacërënd gër kiti iņ gër bër ax gi ex na okëreceņ. Pol ayaka yaka babi bëte ga wëkara bano: end eñër ed okëreceņ eņ, gë end olaş eņ, gë end ecemar ed Axwën eņ, gë end banjëla band Angoc Amënek eņ, do gë end ekani ed gër ecës eņ. Akayëta aņo kë sëyalind mondake yapëk eni dind bërëwëk end Yesu Kërisët bën gë bamërëwëra band fitarëk kë gë eyeyan ed Kaxanu baņ. Er ex gër akayëta in: Ecëmar el do gë cale ind ecëkwa iņ: 1.1-9.
 End egi ed arabat në end Yesu eņ: 1.10-2.16.
 End ekwëta ed osëyali or oparëxanda eņ: 3.1-4.21.
 End ola or yapëk gër Amara eņ: 5.1-7.40.
 End yas er oyel or haş kënebi gër olaş eņ: 8.1-11.1.
 End ang yapëk cale ind Amara eņ: 11.2-14.40.
 End er wacayak ekani ed gër ecës eņ: 15.1-58.
 Bëbër fëna baxo Pol bën: 16.1-12.
 Bapela bëpelatar baņ: 16.13-24.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, ar yata këņo Kaxanu ga yandi këņo me gi parëxanda ir Yesu Kërisët an do gë abaýe Sosëten, **2** këņun yëgwënëlinde wën Amara and Kaxanu and gër Koreņët aņ. Yesu Kërisët yata këņun do wac këņun en gi bulunda iwënek irexëm, wën bër kë xëland oñac orexëm bën ang biyi ak do gë dek bër këņo şalend gër ed ex yo ar ex Axwën arebën, do arebi an. **3** Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End benjekax bend gër Yesu Kërisët eņ

4 Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu nand ex yo end oyekax or yël këņun paş gë ebar ed bar këmi gë Yesu Kërisët el. **5** Gayikwa ga bar këni gë mëņ şotaxën këni enjekax end ex yo, eyeyan

ed ex yo, do gë onangëran or ex yo, **6** gayikako osede or Kërisët ol aşanaya şanayak gër ola orewën. **7** Awa gërëgako, gër banjëla band ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm na, gamatak an can ex na and këno şëninde exo canayaw Yesu Kërisët, Axwën arebi aņ. **8** Mëņ këņun xemën bëte xali gër eņata en gixën gë end kënun nëp këni yatir ko bakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an. **9** Kaxanu ar mokwëta hi ko, mëņ ex ar wac këņun gër ebaýer ed në end Asëniw Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

End bakucara band gër Amara eņ

10 Bëmaýe, axara xara këmun gër oñac or Yesu Kërisët, Axwën arebi an, wëlërinde. Cotin anjëlan amat, onden omat, oñandi obat, do këreņun kucarërand na gër amara andewën. **11** Bëmaýe, yama bër ekun ed Këlowe bën ga felati këni nde mëne batakëra exëna

mërëxand irewën. ¹² Awël wël këme mène ala kala mondako ko yeyanënd: «Wëno ar Pol hi këme!» Ajo exo de: «Wëno ar Apolos hi këme!» Ajo bëte: «Wëno ar Kefas hi këme!» Ajo bëte: «Wëno cëj ar enga end *Kërisët* hi këme!» ¹³ *Kërisët* nde şapërëk mondako? Pol nde fika bano në endewën? Gër oŵac or Pol nde buyi kënun? ¹⁴ Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu gayik ang hi kën ak, gabatak amo buyi ex na, ang ax gi ex na Kërisëpos do gë Gayiyos. ¹⁵ Ata ala ax kor na exo de mène gër oŵac oram buyi kënun. ¹⁶ Iyo abuyi buyi këmëni bëte bër ekun ed Sëtefanas bën, gër ga ex yo, ame nang ex na ba ala aşëxe buyi këmo na. ¹⁷ *Kërisët* laŵënëgu ke me pemërand Atëfëtan aŵ gër bela. Xarak ax gi ex na me yeyanënd gë orenik or bela, ax gi ex na mëni buyind, këdi kë yep ecës ed şës ko Kërisët gër kërëwa el.

End panga do gë orenik or Kaxanu eŵ

¹⁸ Enimin, epemëra ed ecës ed *Kërisët* gër kërëwa el, ofënrëx ex gër bër nambërak. Barikan, gër biyi bër fex këne, panga ind Kaxanu ex. ¹⁹ Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek: «Alaŵ këme laŵ orenik or bërenik ol, Awëlëbël këme wëlëbël onden ond bër nangërak oŵ †.»

²⁰ Feye exo arenik an? Feye exo aşalen an? Feye exo ar kë şampërend bend gër ngwën ro an? Ax gi ex na nde Kaxanu wëlëbëlëk orenik or bër gër ngwën ro ol xali hik ofënrëx? ²¹ Enimin, gayikako bërenik bër gër ngwën ro bën gë orenik orebën ol ano nang ex na Kaxanu, ata gë ofënrëx or epemëra el ŷapan këjo Kaxanu ebi pexënënd bër ŵak bën. ²² Gayikwa Bëşëwif bën kë ŵëkand becarax do bër benëng becëxe bën këni şaland orenik ol. ²³ Xarak biyi, end *Kërisët* ir fika bano eŵ këmi femërand, ata endey eŵo këni fokërend Bëşëwif bën, bëte eŵo ofënrëx ex gër bër ax gi ex na Bëşëwif. ²⁴ Barikan gër bër ŵacëgu këbi Kaxanu, hi këni Bëşëwif, hi këni bër benëng becëxe, *Kërisët* ijo, panga do orenik or Kaxanu exo. ²⁵ Gayikwa ofënrëx or Kaxanu ol renik nëmëc orenik or bela ol, do ositara or Kaxanu ol nëmëcak ojaŵ od bela ok.

²⁶ Bëmaŷe, yëlarayin nobën hi kën, wën bër ŵac këjun Kaxanu bën: bërenik ax gi ex na

gër owat or bela, bangwëlik ax gi ex na, bër gapak bën ani nëmëb ex na mërëxand irewën. ²⁷ Barikan Kaxanu wa sanak bebër fënrëxik gër ngwën ro bën ebi bëlandëraxën bërenik bën. Bëte mëj yata këbi bër sitarak gër ngwën ro bën ebi cëfënanaxën bër gë ojaŵ bën. ²⁸ Kaxanu sanak bëte bebër bak gër ngwën ro bën, bebër yaf këni bela bën, bebër ŷoweŷ ax gi ex na bën, exo yepëanaxën bebër fëb këni bën. ²⁹ Mëj ex, ala ax kor na exo dafëna gër lëngw ir Kaxanu. ³⁰ Xarak paŵ gë mëj baraxën kën gë Yesu Kërisët. Yesu Kërisët ŵëlanëgu këbo orenik or Kaxanu ol do bëte gë or şenene ol, oŵënëk ol do gë apexa aŵ. ³¹ Awa ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ar kë rafënanand an, dafënalexo gër bend ri ko Axwën ††.»

End osëyali or kërëwa eŵ

2 Endam eŵ cëj bëmaŷe, and yeli këme gër ndewën aŵ, mun nangën end şon baxo Kaxanu eŵ, ame yeli bana ang ar këno şëkwënd gër eyeyan do gër orenik fo. ² Gayikwa er ŷapan baxe and hi bane në erebat aŵ, me nang wayët end Yesu *Kërisët* eŵ fo, Yesu Kërisët ir fika bano. ³ Wëno dëj er yeli bame gër ndewën gë ola ositarak do ayëdara bame yëdarand xali baxe rëgënënd. ⁴ Osëyali oram ol do gë epemëra edam el ax gi bana gë orenik or eni maxën bela. Barikan, aŵa ŵa kën në end panga ind Angoc and Kaxanu ind bax şanayand eŵ. ⁵ Mondako bax, eno kwëtaxën Kaxanu në end panga indexëm, bari ax gi ex na në end orenik or bela.

End orenik or Kaxanu eŵ

⁶ Enimin, orenik dëj ex er këmi femërand gër bela bër gë ola or faŷayak gër ekwëta in: orenik olo ax gi ex na or gër ngwën iŵo ro, ax gi ex na bëte or bemun bend gër ngwën iŵo ro, bemun bend kë nemira beŵo. ⁷ Barikan orenik oxëbënoxik or Kaxanu, or şonaya bax ol këmi femërand. Orenik olo fenan baŵo Kaxanu ene cotaxëne enjaran eŵ, damana exo di ngwën iŵ. ⁸ Bemun bend gër ngwën ro bej dek, gematak ax nang bana orenik olo. Gayikwa kido anang nang bani, ano pika dona Axwën ar gë enjaran an. ⁹ Barikan ang rek Oñëgw Omënëk ak:

† 1.19 Esayi 29.14

†† 1.31 Yeremi 9.23

«Er angës and ala ax wat ex na in,
er anëf and ala ax wël ex na in,
do er emëkw ed ala ax yëlara ex na in
Kaxanu afenan fenan këbi bër ħan këņo bën
†.»

¹⁰ Xarak eņo biyi nangën këbo Kaxanu paß gë
Angoc Amënëk aņ. Gayikwa Angoc aņ kë xam-
anënd er ex yo xali gë bend šonayak gër Kax-
anu ak. ¹¹ Bend gër ala beņ, onden ondexëm
oņ kë nangënd ax gi ex na ala ašëxe. Awa bête,
bend gër Kaxanu beņ Angoc and Kaxanu aņ kë
nangënd, ax gi ex na ala. ¹² Xarak biyi, Angoc
and xaniwëk gër Kaxanu aņ šot këmo mi nan-
gaxën bend yël këbo Kaxanu paß gë oyekax
orexëm beņ, bari amo cot ex na angoc and gër
ngwën ro aņ. ¹³ Do biyi bend këmi yeyanënd
beņ bebër kë sëyalind Angoc and Kaxanu ex
gë eyeyan ed kë xaniwënd gër Angoc and Kax-
anu el, ax gi ex na bend kë sëyalind orenik or
bela.

¹⁴ Ar aņo cot ex na Angoc Amënëk gër ola
orexëm an, axo kwëtand na bend Angoc and
Kaxanu beņ. Gayikwa gër onangëran orexëm
bend Angoc and Kaxanu beņo, ofënrëx ex, axo
kor na eņo pëni gayik gë Angoc and Kaxanu fo
ko xor eņo pëni. ¹⁵ Barikan, ar šot këņo Angoc
and Kaxanu an kë xorënd ex kiti beŷ ðek,
xarak mëņ dëņ ala aņo kitind na. ¹⁶ Gayikwa
gër Oņëgw Omënëk are rek:

«Noŷo nangëk anjëlan and Axwën aņ?

Noŷo xorëk eņo tëyali Axwën an †?»

Barikan biyi, anjëlan and *Kërisët* aņ šot këmi.

End bëriyenin bër Kaxanu eņ

3 Bëmaŷe wëno cëņ, er bamun felërand
ang bër ex bela fo, ang bër bayik obaš gër
ekwëta ed *Kërisët* fo, ax gi ex na ang bër šot
këņo Angoc Amënëk. ² Omër bamun yëlënd en
ceb ax gi ex na ecomar, gayikwa an kor dona
en yamb. Ado xali gërëgako dëņ an kor na
³ gayik ano cot ex na Angoc Amënëk aņ. En-
imin, ga xwënda kën ako oyakëraxi, bakucara
mërëxand irewën, ax gi ex na nde beņo kë
wäsinënd mëne ano cot ex na Angoc Amënëk
aņ? ⁴ And ko rend abat: «Wëno ar Pol hi këme»
do ajo: «Wëno ar Apolos hi këme» ax gi ex na
nde oyeyan or bela fo ex?

⁵ Awa noŷo ex Apolos? Do noŷo ex Pol? Ax gi
ex na nde biyi bëxi bëriyenin bër Kaxanu fo hi
këmi? Paß gë er felëra këmun in xwëtaxën
këno Axwën an, ala kala ang yël këņo Kaxanu
ak riyeni këmi. ⁶ Wëno nedf këme, Apolos xoša
ko, barikan Kaxanu rafën ko. ⁷ Do ar nedëk an,
gë ar xošak an, ŷoweŷ ani gi ex na. Kaxanu
gabat, mëņ ar kë rafënënd an, ex ar gapak an.
⁸ Ar nedëk an do gë ar xošak an, gwër fo exëni.
Kaxanu ašos këņo šos ala kala ang riyeni ko
ak. ⁹ Gayikwa gër andiyen aņo, bër šoma këņo
Kaxanu fo hi këmi. Wën ex ošënga orexëm ol,
wën ex këbe ir ko bayënd in.

¹⁰ Gë anjëla and yël ke Kaxanu aņ riyeni
këme ang abay ar xamëk obay fo. Wëno bayëk
edëða ed aciŷ el, do ašëxen bëtëguk bay ko
ameņ aņ. Barikan, ala kala balëkënalilexo ang
ko bayënd ak. ¹¹ Enimin, gaßatak ax kor na exo
bay edëða ecëxe, ed fitarëk gë ed ex el, mëne
ngëņ Yesu Kërisët. ¹² Gër edëða elo, ado eni
bay bela bën: abat gë kaņe, ajo bête gë kodfi,
ajo bête gë oxaŷ oxëbënëanaxik, ajo bête gë
otëx, ajo gë ecub, do ajo bête gë onji,
¹³ ašanaya kë šanaya yatir kiti er ex andiyen
and ala kala in. Xodux ol kë nęcët ang xëbënëk
andiyen and ala kala ak. ¹⁴ Ala ajo ašot ko šot
acosa, angëmëne er bay ko in ax ñeg ex na.
¹⁵ Barikan angëmëne aŷeg ŷegëk, acosa axo
cot na. Dal ex afex ko fex, barikan ang ar fece
këņo amëra fo ko hi.

¹⁶ An nang ex na nde mëne wën ex aciŷ and
Kaxanu aņ? Bête an nang ex na nde mëne An-
goc and Kaxanu aņ gër ola orewën lëg ko?

¹⁷ Ar kë nëxen Aciŷ and Kaxanu an, Kaxanu
anemin këņo nemin. Gayikwa Aciŷ and Kax-
anu aņ er wënëk ex do wën ex aciŷ aņo.

¹⁸ Ala kërex yifaya na: angëmëne ala
mërëxand irewën exo yëland mëne arenik ar
ang ŷapëk gër ngwën ro ak hi ko, gilexo
afënrëx, exo gixën enim arenik. ¹⁹ Gayikwa
orenik or gër ngwën ro ol ofënrëx ex gër Kax-
anu. Ga rek gër Oņëgw Omënëk:

«Kaxanu këbi sëränd bërenik bën gë bamene
bandebën baņ fo †.»

²⁰ Are rek bête:

«Axwën an anang nang ko banjëlan band
bërenik baņ.

Anang nang ko mëne ax gi ex na gë ofëcak †.»

† 2.9 Esayi 64.3 †† 2.16 Esayi 40.13

‡ 3.19 Yob 5.13 †† 3.20 Calemoňëw 94.11

²¹ Awa mēņ ex, kēren dafēnand na nē end er ri ko ala gayikwa wēn xwēnēk dēk: ²² hik Pol, hik Apolos, hik Kefas, hik ngwēn iņ, hik aniyān aņ, hik ecēs el, hik bend gērēgako, hik bend ecan ecan. Wēn xwēnēk dēk. ²³ Ata *Kērisēt* xwēn kēņun wēn bēte do Kaxanu xwēn kēņo Kērisēt.

End oparēxanda od Kērisēt eņ

4 Awa wēn aņap ŷapēk enēbo watēnd ang bēriyenin bēr Kērisēt, bēr xwētēnan kēnēbi beconēšon bend Kaxanu fo. ² Gayikwa ar xwētēnan kēno napul an, aņap ŷapēk exo gi ar mokwēta. ³ Wēno cēņ ado ene kitind bela bēn, hik wēn, hik nē aciŵ and kiti, axe balēnd na gē tēkēr ak. Wēno dēņ ame nēpayand na. ⁴ Gayikwa onden ondam oņ ŷoweŷ axe nēpēnd na. Axwēn an ex ar ke xitind an, bari ax gi ex na dē nē eņo hixēn kēme ar šenene. ⁵ Awa mēņ ex, wēn kēren kitind na andiyen and ala aņ, xarak ax űatēgu ex na pere akey and kiti aņ. Cēniyin exo bakaw Axwēn an, mēņ kē hōba kerēt beconēšon bend gēr ecamēdan beņ. Bēte mēņ kē nēcēt banjēlan band gēr oŵēkw or bela baņ. Ata Kaxanu eņo cēkw ala kala ang riyeni ko ak.

⁶ Bēmaņe, eņun pēnixēn yeyanaxēn kēme endam eņ do gē end Apolos eņ. Mondako kēn sēya mēne ax gi ex na monēmēca er ŷēgw kēni gēr Akayēta and Kaxanu in. Ata bayik ala ax pitaya na, do exo dafēnalind imēxwēr ind sana ko iņ xali eņo merelind ar imēxwēr icēxe an. ⁷ Enimin, ineŵa xuca kēyo ašandax an? Ineŵa šot kēy xarak ani yēl ex na monjēl? Do angēmēne monjēl fo yēl kēni er šot kēy in, ineŵa kēy rafēnaxēnēnd nangēde ani yēl ex na monjēl?

⁸ Yama wēn, anēka wa ŵed kēn, anēka šotēra kēn, anēka ŷana kēn emun el biyi kēm. En munēdo wa enim dēņ ata wun done andamat! ⁹ Gayikwa wēno er hixēnan ke mēne Kaxanu yepēn kēbo biyi oparēxanda ok. Biyi ex bēr ŷoweŷ ami gi ex na bēn, er hi kēmi ang bēr eđaŵ fo. Omeleka ok do gē bela bēn kēnēbo nēkonēnd ang bebēšaraxik fo. ¹⁰ Biyi bēfēnirēx hi kēmi nē end Kērisēt, barikan wēn, areni reni kēn gēr Kērisēt. Biyi bērētoc kēmi, barikan wēn bēr gapak hi kēn. Wēn ašēkw kēnun šēkwēnd, barikan biyi ayepēn kēnēbo

yepēnend. ¹¹ Xali gērēgako, biyi er hi kēmi: bēr kēbi rind enjo, bēr kēbi selēnd men, bēr gē banjēm kēm, bēr kēnēbi xēmērand, bēr gē edēg kēm. ¹² Bēte gē otaxan odebi oko dēņ kēmi riyenind gē toro mi cotaxēn er kēmi liyaxēn in. Ado enēbo cirērand bela bēn, biyi mēni calenēnd, hik enēbo dixērand, mi buņand. ¹³ Hik eni nēxenēnd omac odebi ok, biyi mēni pelēnd bend kēbi fuņara. Ata biyi ex batēxēsēx band ngwēn baņ, bēr šus kēnēbi bela dēk xali gērēgako bēn.

¹⁴ Mun tēyalixēn ang obaš or pēlot gēr yomb iram fo ŷēgwēnaxēli kēmun mondako, ax gi ex na mun cēfēninaxēn. ¹⁵ Enimin, ado enēbi cotēdo bēxadac bēr end *Kērisēt* owēli epēxw, wēno ex sorix irewēn gayik wēno sēfētandēra kēņun xali ŵa kēn Atēfētan and Yesu *Kērisēt* aņ. ¹⁶ Awa axara xara kēmun, tēfētelindēn ola oram ol. ¹⁷ Nē eņo laŵēnaxēnēli kēmo Timote, mēņ ar ex asēniŵēn ir hān kēmo mbaņ, do hi ko ar mokwēta gēr bend Axwēn. Mēņ kēņun ŷana eņun kwitanēnd ang kēme liyand nē end Yesu *Kērisēt* ak. Beņo kēme sēyalind gēr dēk bamara band okēreceņ.

¹⁸ Fēn gēr ndewēn, bērēmar afufēnara kēni fufēnarand ga kēni yēland mēne wēno amun nēngali na. ¹⁹ Xarak wēno gogo kēme yeli angēmēne aŵa ŵa ko Axwēn an. Ata kēme nang ba ine kēni xor eni yeyan do eni di bēr kē rafēnarand bējo. ²⁰ Gayikwa owun or Kaxanu ol gē panga ex, ax gi ex na ayeyandērand fo. ²¹ Ine ŷandi kēņun? Ba me yeli gē engwēša nde, ba me yeli gē aņana do gē onden onjekax nde?

End eñac eņ

5 Gēr ed ex yo wēlik mēne gēr ndewēn, bērēmar watak eñac eņ, xali abat ŷērāya kēņo moñērāya dēņ asoxari ar sēm an. Xarak, ado bēr aņo kwēta ex na Kaxanu bēn dēņ ani dind na mondako. ² Wēn ases don sesēnd, ecēñēxēt kēn rafēnarand! Arenita don renitand do eno űŵaŷ ar rik eņo an, mērēxand irewēn! ³ Wēno cēņ, ado bayik ame gi ex na fēn gē eman endam eņ, gē onden oņ, nangēde nē erebat hi kēne fo, anēka nēp kēmo ar rik endey endako rako an, nangēde nē erebat hi kēne fo. ⁴ And kēn barēr gēr oŵac or Axwēn Yesu aņ, gē panga ind Yesu Axwēn arebi iņ, on-

den ondam oŋ ašoma këŋun šoma. ⁵ Awa ala ajo, dëxwino gër Sindan ex nemixën ola osëm-bak orexëm ol, do ex pexaxën angoc andexëm aŋ yatir ko bakaw Axwën!

⁶ Ata end kën rafënaxën ax gi ex na dë! Aye nang kën: Tëkër fo këni rind lewir in ex pufë-naxën dek pix ind negali këni iŋ. ⁷ Wunëtayin ngwa eñëŋënax end ex ang lewir ixacax fo eŋ, en gixën bela bëwënëk, bër ang pix ingašax ind gë lewir këm fo. Ado anëka hi kën bëwënëk gayikwa *Kërisët* yëlayak šadaxa në endëbi gë Ofëna or Apexa ol. ⁸ Awa mëŋ ex, dindëne Ofëna or Apexa ol gë mburu ind gë lewir këm, gë oŋëkw oŋwënëk do gë däl in. Bari kërene yambënde ex na mburu ind gë lewir ixacax iŋ: lewir ir bandixa batëmbak do gë oxeŋ iŋ.

⁹ Ga ŷëgwënëli këmun wa gër kayëta iram mëne këren dëkërend na gë bër yëlayak gër eñac bën. ¹⁰ Bari ame de ex na dë ax ñap ex na en dëkërend gë bër kë yëlayand gër ngwën ro gër aŋana and kodî, gër orek, ba gër olaš bën. Kido mondako bax, wën afo en canëdo gër ngwën ro. ¹¹ Gërëgako, er ŷëgwënëli këmun mëne këren dëkërend na gë imaŷe ind kë rend këreceŋ hi ko, do exo yëlaya gër eñac, gër aŋana and kodî, gër olaš, gër ocir, gër ošëb ba gër orek. Do ado gë ala arako rako an, këren yambërand na dëŋ. ¹² Enimin, ba wëno nde këbi xiti bër ax gi ex na okëreceŋ bën? Do bër ex okëreceŋ bën cëŋ, ax gi ex na nde wën ŷapëk enëbi kitind? ¹³ Bër ax gi ex na okëreceŋ bën, Kaxanu këbi xiti. Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Iŋwaŷino asëmbak an mërëxand irewën †.»

End ekitir ed bëmaŷe eŋ

6 Këreceŋ ir xucar këbi gë këreceŋ išan-daŵ in, mondake ko yëxwënd eŋo mëla kiti gër bësëmbak, xarak gër bëwënëk wëla doŋo? ² An nang ex na nde mëne bëwënëk bën këbi xiti bela bër gër ngwën ro bën? Do angëmëne wën këbi xiti bër gër ngwën ro bën, an kor na nde en kiti bend xafëxafak gër aniyän ro beŋ? ³ An nang ex na nde mëne biyi kënëbe xitiye omeleka ok? Do bend gër aniyän aŋo ro beŋ nde këne sëkwane? ⁴ Xarak, wën and këŋun xucar në end bend gër aniyän aŋo

ro aŋ, bër ŷoweŷ ani gi ex na gër Amara bën këŋun xitind! ⁵ Mondako këme yeyanënd eŋun cëfënanaxën. Arenik gabatak ax gi ex na nde ar kë xor ebi kiti bëmaŷe beŋ? ⁶ Barikan imaŷe iŋ eŋo mac kiti imaŷe ind xucar këbi iŋ gër bër ax gi ex na okëreceŋ. ⁷ Awa gayikako wën aŷacër kën wacërënd kiti, ošoŷik orewën ex. Ado enun menan, ineŵa bayik an buŋand na? Ineŵa bayik an buŋand ado enun kwëcand bacota bandewën baŋ? ⁸ Wën wa këbi wënanënd bošandaŵ borewën do wën wa këbi xwëcand bošandaŵ borewën xarak bëmaŷe bëndewën exëni! ⁹ An nang ex na nde mëne bësëmbak bën ani gi na bër owun or Kaxanu? Këren yifayand na gë andewën aŋ dëŋ gayikwa bër xwëndak eñac bën, bër olaš bën, bër kë rind orekar bën, bësöšan bësöxari bën, bër kë lakind asöšan gë asöšan bën, ba asoxari gë asoxari bën, ani dël na gër owun or Kaxanu. ¹⁰ Bëte bërek bën, bër hanëk kodî bën, bëšëb bën, bër wër këbi ocir bën, ba bërek bëxeŷax bën, ani gi na bër owun or Kaxanu. ¹¹ Do xarak bërëmar gër ndewën na, mondako hi bani. Barikan Kaxanu wënën këŋun, mëŋ fit këŋun, mëŋ ri këŋun bër šenene paŋ gë oŷac or Axwën Yesu *Kërisët* ol, do paŋ gë Angoc and Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo aŋ.

End oxëbën or eman eŋ

¹² Wëno er ex yo xor këme me di, barikan ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak. Er ŷandi ke yo këme xor me di, barikan wëno, gebatak axe ñandi ex na exe bëña. ¹³ Eyamb yamb in er acël ex do acël aŋ er eyamb yamb ex. Akey amat, Kaxanu anemin ko nemin eyamb yamb in do gë acël aŋ. Barikan eman eŋ, ax gi ex na end eñac, end Axwën ex, ang hi ko Axwën ak, ar eman. ¹⁴ Ata Kaxanu, mëŋ ar xanin këŋo gër ecës Axwën an, axanin këbo xanin gër ecës biyi bëte, gë panga indexëm iŋ. ¹⁵ An nang ex na nde mëne beman bëndewën beŋ owal od eman end *Kërisët* ex? Do aŷed nde këme wëd owal od *Kërisët* ok, me cosali në eman end asoxari aŷacaxik? Bëtëdëŋ! ¹⁶ An nang ex na nde mëne asöšan ar laki këni gë asoxari aŷacaxik an, eman emat hi këni gë asoxari ajo? Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Bën tak bëxi, eni

† 5.13 *Acariyakinëm* 17.7

gi eman amat †.» ¹⁷Barikan ar yëlayak gër Axwën an, angoc amat hi këni gë Axwën an.

¹⁸Ata gëringdën mongër eñac eñ. Eñëjënax end ko ri yo ala, fac ir eman ex. Barikan ar yëlayak gër eñac an eman endexëm eñ dëñ ko wënanënd. ¹⁹An nang ex na nde, mëne beman bendewën beñ ex Aciw and Kaxanu and gër ed hi ko Angoc Amënëk and yël këñun do lëgëk gër ola orewën añ. Wën an kwënaya ex na wën dëñ. ²⁰Gayikwa Kaxanu yëc këñun gë akanji atëm. Awa pëbindëno gë beman bendewën beñ.

End eñër eñ

7 End yëgwënëgu këne eñ këmun yakand mëne aye yek asošan an këreño tëkand na asoxari an. ²Barikan, këdi kën xwënda eñac eñ, asošan kala nërëleño asoxari, do asoxari kala cotëleño icën. ³Icën iñ dinindëleño alindañ er yäpëk icën eño dinënd alindañ in. Bëte asoxari an dinindëleño icën iñ er yäpëk asoxari eño dinënd icën in. ⁴Asoxari an axo kwën ex na eman endexëm eñ, icën indexëm iñ xwënëk. Bëte asošan an axo kwën ex na eman endexëm eñ, alindañ xwënëk. ⁵Wën bër yërërëk bën, këren capërënd na angañ añ angëmëne ax gi ex na angwëlëra, en yëlayaxën imëd fo gër cale. And kë xuca añ, bakayin angañ amat këdi kën sëkwan emëlaya ed ogaf odewën el, do eñun nanjët Sindan in.

⁶End këme rend eñ angwëlëra ex, ax gi ex na apela. ⁷Añandi yandi ke eni gido bela bën ang wëno ak. Barikan ala kala gë anjëla hi ko, anjëla and yël këño Kaxanu: abat anjëla año, ajo anjëla acëxe.

⁸Bësošan bër gë eñër këm bën do gë *bë-soxari bësebëta sebëta* bën, ga re këme bon yek eni bayido ang wëno ak. ⁹Bari angëmëne ani kor na emëlaya ed ogaf odebën el, nërëlexëni, gayikwa mondako yäpëk gë ebi corënd oñandi ok.

¹⁰End okëreceñ od yërërëk eñ cëñ, Axwën an rek mëne asoxari an këreni capër na gë icën indexëm iñ, ax gi ex na wëno rek eño.

¹¹Barikan angëmëne ašapër šapër këni gë icën indexëm iñ, bayilexo icën këm. Angëmëne ax gi ex na mondako, bakarëlexëni gë icën in-

dexëm iñ. Do asošan an këreño pela na asoxari arexëm an.

¹²End bër yërërëk gë bër ax gi ex na okëreceñ eñ cëñ, wëno dëñ kë rend, ax gi ex na Axwën an: angëmëne imañe ind ex këreceñ iñ eño cot asoxari ar ax gi ex na këreceñ, do asoxari ajo exo ma eni nëpa, këreño pela na.

¹³Bëte angëmëne asoxari ar ex këreceñ an eño cot icën ind axo gi ex na këreceñ, do icën iño exo ma eni nëpa, kërexo can na gër eñër.

¹⁴Gayikwa icën ind axo gi ex na këreceñ iñ, asoxari ar exo këreceñ an këño wënënënd. Bëte asoxari ar axo gi ex na këreceñ an, imañe ind ex këreceñ iñ këño wënënënd. Kido ax gi bana mondako, obaš orewën ol obuyaraxik hi doni xarak añwën dëñ wën këni. ¹⁵Barikan angëmëne ar axo gi ex na këreceñ an yandi këño acapëra añ, capërëlexëni eñër el. Amëd año, imañe iñ, hik asošan an, hik asoxari an, yoweñ año tëra na. En diyand gër angwëlëra wac këñun Kaxanu. ¹⁶Enimin wëj asoxari an, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën icën indey iñ? Bëte wëj icën iñ, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën alindax?

End oñandi od Kaxanu eñ

¹⁷Awa ala kala diyayindëlexo ang hi baxo and wacëgu këño Axwën ak, do ang ex anjëla and yël këño Kaxanu ak. Mondako re këme eni dind gër Bamara cëk. ¹⁸Ar hi bax axacëxac and wacëgu këño Kaxanu an, bayilexo axacëxac do ar hi bax axacërëx an, këreno kac na.

¹⁹Oxac ol yoweñ ax gi ex na, bëte oxacërëx ol yoweñ ax gi ex na. Er yäpëk in ex edi ed ang rek bapela band Kaxanu el. ²⁰Ata ala kala bayilexo ang hi baxo and wacëgu këño Kaxanu ak.

²¹Angëmëne xadëp hi bay and wacëgu ki Kaxanu añ, kërey dendërand na. Barikan angëmëne axor ex ey gi ar yaya, kemënal exi gi mondako. ²²Enimin, xadëp ir wacëgu këno gër Axwën in, Axwën an racët këño. Bëte ala ar yaya ar wacëgu këno an, xadëp ir *Kërisët* hi ko. ²³Yama gë akanji atëm ga racët këñun nde Kaxanu. Awa këren gind na okadëp od bela.

²⁴Bëmañe, ala kala bayilexo gër lëngw ir Kaxanu ang hi baxo and wacëgu këno ak.

† 6.16 Añanar 2.24

End bër gë eñer këm eñ

²⁵ End odënaŵ obeja eñ cëñ, ax gi ex na apela and Axwën. Barikan wëno dëñ kër rend, wëno ar hik ar mokwëta në end axaŷënan ir Axwën an. ²⁶ Awa ßaxët in end ŷapan ke eñ, në end ßakey ßañëkaxik ßand hi këne gërëgako baño añ, ala kala bayilexo mondako. ²⁷ Angëmëne gë asoxari ŷërër kë, kërey cala na en capër. Angëmëne ay gi ex na gë asoxari, këreyëño cala na asoxari. ²⁸ Barikan, angëmëne mon-dako dëñ këy ŷër, ay mendëra na. Bëte angëmëne endënaŵ emeja eñ aŷër këno ŷër, axo mendëra na. Barikan fo nangin mëne bër ŷërërëk bën mbañ këbi ŷana ebi cëmurand, do mëñ ŷandi ke en kwëŷëtado.

²⁹ Bëmaŷe, ßaxët in er re këme in: amëd and bayi këbo añ anëka kë romënd. Gërëgako bër gë bësoxari bën, gilexëni ang bër gë bësoxari këm fo. ³⁰ Bër kë sesërand bën, gilexëni ang ani tesënd na fo, bër këbi nëngandërand bën, ang bër abi nëngandërand na fo, do bër kë yëcërand beŷ bën, ang ani cotëra ex na fo. ³¹ Do bër kë riyenind gë bebër gër ebar ro bën, gilexëni ang ani diyenind na enim fo. Gayikwa ngwën iño ang hik ak, axuca kë xuca.

³² Xarak wëno, aŷandi ŷandi ke en gi gë odendëran këm. Ar bayik ax nër ex na an, bend Axwën këño balënd, aŷala ko ŷaland exo di er këño nënganënd Axwën in. ³³ Barikan ar ŷërëk an, abal këño balënd bend gër ngwën ro beñ, aŷala ko ŷaland exo di ang këño nënganënd alindaŵ ak. ³⁴ Do mondako ko ŷetëndërend ßandixa ßandexëm bañ. Mondako fo ex end asoxari aŷërërëx eñ do gë end endënaŵ emeja eñ. Er këni ŷaland eni di wayët ang këño nënganënd Axwën ak, eni gixën bëwënëk gër eman do gër angoc. Xarak, asoxari ar ŷër këno an, bend gër ngwën ro beñ këño balënd ga ko ŷaland exo di ang këño nënganënd icën indexëm ak. ³⁵ End ofëcak orewën këme yëanaxënënd mondako, ax gi ex na mun cëndën. Er ŷandi ke en cot aniyand and ŷenene, do en yëlaya wayët gër Axwën fo, këreñun yaja na.

³⁶ Šambenjar ir yëlak mëne ax ñap ex na eño teb endënaŵ emeja end yata baño eñer eñ axo mendëra ex na. Angëmëne anëka këño ŷanand oñandi odexëm ok, dilexo er ŷandi këño in,

nërëleño. ³⁷ Barikan ŷambenjar ir faŷëk gër emëkw edexëm mëne año nër na endënaŵ emeja end yata baño eñ, enjekax ri ko. Barikan mëñ dëñ faŷëk eño gër emëkw edexëm exo bayixën nangërëxe asoxari, ala año nëŷali ex na. ³⁸ Ata ar këño ŷër endënaŵ emeja end yata baño an, enjekax ri ko. Bari ar año nër ex na an rik er yek nëmëc in.

³⁹ Asoxari ar ŷër këno an, abar ßar këni gë icën indexëm iñ ang kë nëka yo aniyand and icën añ. Xarak, and ko ŷës icën añ, axor ko xor exo ye eño nër asoŷan aŷëxe, ar ex mëñ bëte këreceñ. ⁴⁰ Barikan, ang këme yëland wëno ak, asoxari ajo nëmëc kë ŷana eño nëngandërand angëmëne exo bayi icën këm. Wëno bëte, këme yëland, aŷot ŷot këmo Angoc and Kax-anu añ.

End ŷas er gër olaŷ eñ

8 End ŷas er oyel or ŷadaxa kënebi gër olaŷ eñ cëñ, biyi ðek gë enang nang hi këne, aŷot ŷot këne onangëran ol. Barikan onangëran ol ndafënan kë lënanënd, xarak aŷana añ axemën kë xemënënd ekwëta el. ² Angëmëne ala exo yëland mëne ŷeŷ nang ko na, axo nang ex na pere ang ŷapëk exo nangëdo ak. ³ Barikan ar ñan këño Kaxanu an, Kax-anu anang nang këño.

⁴ Awa end eyamb ed ŷas er oyel or ŷadaxa kënebi gër olaŷ eñ, anang nang këne mëne Kaxanu ibat fo ex, do mëne eðaŷ el ŷoweŷ ax gi ex na gër ngwën ro. ⁵ Gayikwa angëmëne bela exëna bër kë yëland okaxanu exëna, od ex gër orën do gër ebar, awa okaxanu ok do gë bëxwën bën, aŷëmb ŷëmb këni. ⁶ Barikan, biyi er nang këne mëne Kaxanu ibat fo ex do mëñ ex Sëm in. Mëñ rik ðek beŷ bën do biyi në endexëm këne liyaxënënde. Bëte Yesu *Kërisët* gabat ex Axwën arebi an. Mëñ rik ðek beŷ bën do Kaxanu paß gë mëñ yël këbo aniyand añ.

⁷ Bari ax gi ex na ðek fo ŷot këni onangëran olo. Enimin, bërëmar aŷër wër baŷi ekwëta ed eðaŷ el. And këni yambënd ŷas er oyel or ñaŷ kënebi gër eðaŷ añ, er këni yëland ŷadaxa dëñ ex. Ata onden otitarak ondebën oñ ex buyar. ⁸ Xarak ax gi ex na eyamb yamb këbo sëkalind gër Kaxanu: ga yamb yamb këne, ŷoweŷ abo ßaŷëta na; ga ane yamb exe na, ŷoweŷ abo ßaŷën na. ⁹ Barikan titinayindën, er këñun ŷa-

panënd in kërebi dënanënd na eñëjënax bër sitarak gër ekwëta bën. ¹⁰ Gayikwa angëmëne ar sitarak an exi watënd wëj ar gë onangëran an ga këy yambënd ýas er oyel or háš kënëbi gër edaş eñ, ax gi ex na nde mëj ar sitarak gër onden an, ata ko yëla axor ko xor exo yamb mëj bëte? ¹¹ Ata imaýe ititarak ind racët këjo *Kërisët* gë ecës edexëm in, mondako ko nemi në end onangëran orey. ¹² Ga kënëbi wënanënd mondako bëmaýe bënd sitarak bën, do ga kën nëxenënd mondako onden ondebën oñ, *Kërisët* mëj dëj këno wënanënd. ¹³ Mëj ex, angëmëne në end eyamb yamb këremo dënan eñëjënax eñ imaýe indam in, din ame yamb na ýas er olaš eñ këdi ko wëndëra imaýe indam in.

End ofarëxanda or Pol eñ

9 Wëno ar yaya hi këme do parëxanda hi këme. Awat wat këmo Yesu, Axwën arebi an. Ata wën ex enjekax end šanëk gë andiyen and fana ke Axwën eñ. ² Angëmëne gër bela bëshëxe wëno ame gi ex na parëxanda, ndakañ wën aña wa kën mëne parëxanda hi këme. Gayikwa wën ex nanganëme ir mëne parëxanda ir Axwën dëj hi këme. ³ Mondako këmëni yakand bela bër ke xitind bën. ⁴ Ba wëno gë Barënbabas fo nde bayik abo ñap ex na eyambëran el do gë ecebëran el? ⁵ Abo ñap ex na nde mo ñër ala kala imaýe itoxari ind gër Axwën? Ami kor na nde mo mëlarand ang këni rind oparëxanda ocëxe ok, gë bobinëm bor Axwën do gë Kefas? ⁶ Ba wëno gë Barënbabas fo nde ýap këbo mi dïyand gë er këmi šotënd gë andëbi dëj in? ⁷ Noýo kë yend gër ošoroða do exo cosayand gë andexëm? Noýo kë rind andëða and *reseñ* do axo yambënd na reseñ in? Noýo këbi xadacënd oyel do axo cebënd na omër oñ?

⁸ Ba wëno ala fo nde kë yeyandërand mondako? Ax gi ex na nde end këme rend eño na fo ex bëte gër *acariya*? ⁹ Enimin, ga ýëgw këni wa gër *acariya*: «Engaş end ki wëñnënd bële eñ, ax gi ex na mokap etëý edexëm el †.» Ba Kaxanu end ogaš fo nde këjo balënd? ¹⁰ Enimin, në endëbi wa rexën ko eño. Iyo në endëbi ýëgwaxën këni eño. Gayikwa ar kë ýanënd bële an aýap ýapëk exo yarënd mëne ayamb ko yamb.

Bëte ar kë wëñnënd an, aýap ýapëk exo yarënd ošet orexëm ol. ¹¹ Angëmëne biyi nedën këjun napul ir gër orën in, axureli nde këbo xureli angëmëne axana këmi xanand gër ndewën napul ir gër ngwën ro in? ¹² Gayikako ayëlëra kënëbi yëlërand oparëxanda ocëxe ok, kaš ex ngwa biyi. Barikan, ošet or ýap këbo enëbo yël olo, ami mëka ex na. Ecëñëxët, a汪agën汪agën këbo mi bayi kanarëxe këdi këmi wedi Atëfëtan and *Kërisët* añ.

¹³ An nang ex na nde mëne bër kë riyenind gër Aciw and Kaxanu bën, gë bebër këni wëlarawënd oyël bën këni yambërand? Bëte bër kë šadaxand gër angëb bën, ašet kënëbi šetënd er šadaxa këni gër angëb in? ¹⁴ Awa Axwën an mëj rexën ko mëne bër kë femërand Atëfëtan bën eni dïyand gë er kënëbi yëlënd në end Atëfëtan año in.

¹⁵ Wëno cëñ, bebër ýap ke ene yëlënd bëjo, gamatak ame mëka ex na. Ado amun ýëgwëlinnd na ene dawënelixënëgu. Ecës el saxan ke, gë ex yep end këme rafënxënënd eño.

¹⁶ Enimin, epemëra ed Atëfëtan el, ax gi ex na er këme rafënannd. Gayikwa andiyen and nëýali ke Kaxanu ex, ax gi ex na er këme rafënxën. Dal ex kido abame femërand na Atëfëtan añ, axata xata doxe! ¹⁷ Kido ga ýandi ke fo bame femërand, gë acosa hi dome. Barikan angëmëne ga ýandi ke këme femërand, andiyen and xwëtënan këne ex. ¹⁸ Ine ex acosa andam añ? Ga këme femërand Atëfëtan añ acosa këm. Bebër ýap bax ene yëlënd në end Atëfëtan año bën, ame kwëñe ex na ene yëlënd.

¹⁹ Gayikwa ado ga hi këme ar yaya gër bela dek, wëno dëj rixayak xadëp ir bela dek, mëni cotaxën bër Yesu *Kërisët* bëranjëm. ²⁰ And këme hi gë Bëshëwif añ, me gi ang Ašëwif fo, eno kwëtaxën Yesu. Bëte and këme hi gë bër kë sëfënd acariya añ, me gi ang bën ak, ado bayik ame bo ex na gër mbëña ind acariya año, eno kwëtaxën Yesu. ²¹ And këme hi gë bëwendëran añ, me gi ang bën ak eno kwëtaxën Yesu. Barikan wëno ame gi ex na de ar gë acariya and Kaxanu këm, gayik *Kërisët* lëkaya ke gë acariya andexëm añ. ²² And këme hi gë bësitarak añ, me gi ang bën ak eni pëxaxën bësitarak bën. Mondako rixaya këme er ex yo, gër bër ex yo, eni pëxaxën ang ex yo,

† 9.9 *Acariyakinëm* 25.4

bërëmar. ²³ Do bejço dek këme rind në end Atëfëtan and Yesu me cotaxën ma indam iŋ gër bejnekax bend wëlawëk.

End bëxašër eŋ

²⁴ Aye nang kën mène bër kë xašërënd gër ambelëraya bën, dek ang exëni ak këni hërënd. Barikan abat fo kë hatëtënd do mën këno fupand. Awa kemënayin en gërënd aye en ŋatëtaxën. ²⁵ Dek bër kë xëñënanand okašër bën, ašëbanaya këni šëbanayand bendanjëm. Mondako këni rind enëbi pupaxën gë er kë ne-mind. Barikan biyi gë er bayik ax nemind na këbo fupa Kaxanu. ²⁶ Awa wëno ahër këme hërënd, bari ax gi ex na ahër fo. Bëte ang aŋwëjër fo hi këme, bari ame bëŋarënd na aŋwëjar fo. ²⁷ Ecëñëxët, motoroli këme sorolind eman endam eŋ, ang end xadëp fo wëlaya këme, këdi këme hata gë acosa këm, xarak wëno kë femërand gër bela bësëxe.

End olaš eŋ

10 Bëmaŋe, end hi babi bëxarëk bërebi eŋ, axe ñandi ex na en bayi nangërexe: bën dek babi labënd aŋar aŋ, bën dek xegëta bax angwëngw aŋ. ² Bën dek buyi bax xobuyi or *Moyis* ol, kwëc gër aŋar do polo gër angwëngw. ³ Bën dek bax yambënd eyamb ebat, ed bax xaniwënd gër orën el. ⁴ Do bën dek bax šebënd ešëb ceß ir bax xaniwënd gër orën in. Ašëb bani šebënd gër angaŋ and Kaxanu, and babi sëfarand aŋ. Do angaŋ aŋo hi bax Kërisët. ⁵ Barikan bëranjëm ang hi bani ak, abani ri na bend këŋo nënganënd Kaxanu beŋ, mën šësëraxën këni gër ladawe.

⁶ Bend hi babi bejço, bamatinali band këbo felërand ex këdi këne šote oñandi oñëŋëxax, ang bëxarëk bërebi ak. ⁷ Këren gi ex na bër xwëtak olaš, ang bëxarëk bërëmar ak. Oñëgw Omënëk ok ga këbi fëlëtënd wa mondako: «Bulunda in xwënda këni ñambëran do gë ošëb. Ata xani këni eni nëxira †.» ⁸ Kërene yëlayaye na gër eñac ang yëlaya bani bërëmar ak xali akey amat, šës këni bela owëli alapem gë otas. ⁹ Kërenëŋo ŋanaxënënd ex na *Kërisët* an ang bano ŋanaxënënd bërëmar ak, ata šësëra këni ga hatëra kënëbi bandën. ¹⁰ Bëte këren

† 10.7 *Andocane* 32.6

ŋunëŋunand na ang bani wunëŋunand bërëmar ak, ata šësëra këni ga laŋwëra këbi meleka ir ecës in. ¹¹ Betëm bejço dek hi babi bëxarëk bërebi bën. Do er yëgwaxën këni ang amatinali and këbo felëra fo ex, biyi bër hatënëgu këbo bakey bapelatar band ngwën bëjo. ¹² Awa ado en yëland mène axor kën xor en kwëŋëta eñëŋëxax eŋ, titinayin këdi këŋun naŋëta! ¹³ Atëy ax gi ex na and bayik abi gind na bela. Barikan Kaxanu mokwëta hi ko, atëy gamatak axo teb na, eŋun ŋatënëgu na xarak ax gi ex na and kën xor. Gër atëy aŋo fo ko necët er kën xoraxën in.

¹⁴ Mën ex, wën bër ke balënd mbaŋ bëjo, kwëŋëtayin ekëla ed olaš el. ¹⁵ Ang bër gë onden fo këmun felërand, do kamanin wën dëŋ end këme rend eŋo. ¹⁶ Ešëb ceß ir këne yëlarënde gër ecemar ed Axwën in and këne šalend aŋ, ang gi ex na nde ejo ex ebaŋyër ed gër ošat *Kërisët* el? Do amburu and këne šetërende aŋ, wacayak bëte ebar ed bar këne gër *Kërisët* gë eman endexëm el. ¹⁷ Gayikako amburu amat fo këne šetërende biyi bër hi këne bëranjëm, awa eman emat hi këne.

¹⁸ Kwitayinëbi enëŋ end Bëyisërayel eŋ: and bani barërend cale do eni yambënd ŋas er oyel or šadaxa kënëbi gër angëb eŋ, abar bani barënd gë Kaxanu. ¹⁹ Ine ngwa këme rend? Ba mène ŋas er oyel or šadaxa kënëbi gër olaš eŋ ŋeŋ ex nde? Ba mène edaš el ŋeŋ ex nde? ²⁰ Bëtëdëŋ! Barikan er këni šadaxand gër edaš in, bëyël kënëbi šadaxanënd, ax gi ex na Kaxanu. Xarak, axe ñandi ex na en bar gë bëyël bën. ²¹ Wën an kor na en yëlarënd andëmba and Axwën aŋ do gë andëmba and bëyël aŋ. An kor na en yambënd ecemar ed Axwën el do gë ecemar ed bëyël el. ²² Ba eŋo yakëraxi Axwën an nde ŋandi këbo? Ba ojaŋ nde xuca kënëŋone?

End eyamb yamb eŋ

²³ Wëno axor këme xor me dind er ex yo, bari ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak. Ÿoweŋ ax cëba ex na, bari ax gi ex na er ex yo kë xemënënd gër ekwëta. ²⁴ Ala kala calayindëlexo ofëcak or ašandaŋ ol, ax gi ex na orexëm fo. ²⁵ Yambindën dek er këni fanënd gër marëse in. Këren mëkarand na kë-

di kënjun wëlandëra gër onden ondegwën.

²⁶ Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:

«Axwën Kaxanu xwënëk ebar el do gë dëk beber hik gër ebar bën †.»

²⁷ Angëmëne ar ax gi ex na kërecej wac kënjun eyambëran do wën en ma en ye, yambin er kënun rëdën yo. Këren mëkand na en nang ba aÿap ÿap kënjun, këdi kën wël onden oÿ.

²⁸ Barikan angëmëne ala exo de: «ÿas eÿo er oyel or şadaxa kënebi gër edaş ex de.» Awa në end ar fel kënjun eÿo eÿ, këren yamb na këdi kën wël onden oÿ. ²⁹ And këme rend: «Këdi kën wël onden oÿ», end onden ond aşëxen eÿ këme yeyanënd, ax gi ex na end onden ondegwën eÿ. Enimin, ineŵa ke nëpaxën anjëlan and ala aşëxe gër er këme yëland aÿap ÿap ke in?

³⁰ Angëmëne wëno oşet oram ol këme xanand gë ecëkwa, ine cëj këne renaxën në end er këme şëkwand me yambaxën in?

³¹ Awa kën yambërand nde, kën şëbërand nde ba kën rind er ex yo, calayindën ex canaya enjaran end Kaxanu eÿ. ³² Këren gi na ang ekaÿ ed këni fokërërand bela fo, ax gi ex na benëng becëxe, ax gi ex na Bëşëwif, ax gi ex na bër gër Amara and Kaxanu bën. ³³ Awa ola orewën ol gilex ang oram ak: gër beber këme rind axemëna këme xemënan, eÿo nëngan ala kala. Ofëcak or bela dëk këme şaland, ax gi ex na oram fo, eni pexaxën bëranjëm.

11 Tëfëtelindëne ang këmo şëfëtelind wëno bëte *Kërisët* ak.

End bësoxari gër cale eÿ

² Aşëkwa këmun şëkwand end ga këne xwitand gër end ex yo eÿ, do end ga kën şëfënd bamërëwëra baÿ, ang sëyali këmun ak. ³ Aÿandi ÿandi ke en nang bëte mëne *Kërisët* ex alëngw ar asoşan kala an, asoşan an ex alëngw ar asoxari an, do Kaxanu ex alëngw ar *Kërisët* an. ⁴ Asoşan ar kë şalend, ba kë yeyanënd ang alaŵënel fo monaß gaf an, aÿo pëbënd na *Kërisët*, alëngw arexëm an.

⁵ Barikan asoxari ar kë şalend, ba kë yeyanënd ang alaŵënel asoxari fo, dăberëxe gaf an, në ecëfënin eÿo icën indexëm iÿ: er hi ko ang aşëk şëk këno fo. ⁶ Ata cëkëleno saxëk, angëmëne axo dăbënd na gaf irexëm in! Dabindëlexo gaf in, angëmëne aşëfën ex eno

† 10.26 Calemoñëw 24.1

kacan omban oÿ, ba eno cëk lir-lir. ⁷ Asoşan an aÿo ñap ex na exo dăbënd gaf in, gayikako mëj ex eñaŵ eÿ do gë enjaran end Kaxanu eÿ. Xarak, asoxari an ex enjaran end asoşan eÿ.

⁸ Enimin, Kaxanu nëcëtëgu këjo asoxari an gër eman end asoşan, aÿo nëcëtëgu ex na asoşan an gër eman end asoxari ††. ⁹ Bëte Kaxanu ri këjo asoxari an në end asoşan, aÿo di ex na asoşan an në end asoxari. ¹⁰ Mëj ex, aÿap ÿapëk asoxari an exo dăbënd gaf in, eni wataxënënd omeleka ok mëne afëß fëß këjo icën indexëm iÿ. ¹¹ Barikan gër biyi bër bar këne gë Axwën bën, asoxari an axo gi ex na asoşan këm, bëte asoşan an axo gi ex na asoxari këm. ¹² Enimin, ang şanëgu ko asoxari an gër asoşan ak, asoxari an këjo rëwënd bëte asoşan an. Do eÿo dëk gër Kaxanu xaniwëk.

¹³ Kamanin gë andewën aÿ dëj: aÿap nde ÿapëk asoxari an eÿo calend Kaxanu dăberëxe gaf in? ¹⁴ Ola or ala ol dëj kënjun sëyalind mëne aşëfën ex angëmëne asoşan an eÿo cak omban oÿ. ¹⁵ Xarak, omban ocakax oÿ enjaran ex gër gaf ir asoxari, gayikwa Kaxanu yël këjo omban ocakax ang elabaxën ed gaf fo.

¹⁶ Angëmëne ala exëna ar hanëk ecampëre ed gër endey eÿo el, biyi cëj afo mër ex na mondako do bëte gër dëk Bamara band Kaxanu abi mër ex na mondako.

End ecemar ed Axwën eÿ

¹⁷ Ang këmun felëra gërëgako ak, arexëra këmun rexëra. Amun cëkw na gayik and kën fedër aÿ en nëjënaxën nëmëc kën fedërënd, ax gi ex na en yexën nëmëc. ¹⁸ Eñanar eÿ, awël wël këme mëne, and kën fedër gër cale aÿ, bakucara exëna mërëxand irewën. Ado eÿo, wëno təkër fo ŵa këme. ¹⁹ Afo ex gi wa bakucara andewën rewën aÿ eni canayaxën mërëxand irewën bër kë xemënan gër atëy bën. ²⁰ Awa wën and kën fedër aÿ, ax gi ex na en cetëraxën ecemar ed Axwën el. ²¹ Gayikwa and kën yambërand aÿ, ala kala anëkan këjo nëkanënd exo dëdăya mëj gabat ecemar edexëm el. Ata abat eÿo yambënënd enjo eÿ, ajo eÿo ñawënd. ²² An gi ex na nde gë bëciw bënd gër ed kën yambëraw do en ceberaw? Ba Amara and Kaxanu aÿ nde kën yepënënd ga kënebi şëfëninënd ako bër ŵoweÿ ani cot ex na

†† 11.8 Añanar 2.21

bën? Ine këmun fel? Ašëkwa nde këmun šëkwa? Ali, gër endey eņo amun cëkwa na.

²³ Gayikwa wëno, er sëyali ke Axwën do nangën këmun in ex: Axwën Yesu ga wëd ko amburu aņ, yatir lëxw këno gëmëd. ²⁴ Šëkwa këņo Kaxanu, hëmbëndër ko, do re ko: «Ejo ex eman endam eņ, wën yël këmun. Diyindën mondako ene kwitaxënënd.» ²⁵ Bëte and yambëra këni aņ, wëd ko andëmba and gë ngoy aņ do re ko: «Ejo ex ošat oram oņ, ošat or eter ekašax ed Kaxanu gë bela el. Diyindën mondako ene kwitaxënënd nand kën šëbënd yo.» ²⁶ Gayikwa, nand kën yambënd yo mburu iņo, do nand kën šëbënd yo ngoy iņo, ecës ed Axwën el kën sëfëtënd mondako xali exo bakaw.

²⁷ Mëņ ex, ar kë yamb mburu iņo do exo ceb ngoy ind andëmba and Axwën iņ, xarak aņo ñap ex na an, anëka wënan ko eman end Axwën eņ, do gë ošat orexëm oņ. ²⁸ Awa ala kala kamanindëlexo ola orexëm ol, damana exo yambaxën mburu iņ, do exo cebaxën ngoy iņ. ²⁹ Gayikwa ar kë yamb mburu iņo, do exo ceb ngoy iņo an pitëndërëxe eter ed gë Axwën el, kiti indexëm fo yamb ko do šëb ko. ³⁰ Mëņ ex, mërëxand irewën bëranjëm šëxwërak, bëranjëm seyik, do bëranjëm šësëk.

³¹ Angëmëne gë andëbi dëņ këne xitiyande, Axwën an afo kiti na. ³² Barikan, Axwën an awërëšët këbo wërëšët gë bebër këbo xitind bën këdi këbo nëp andamat gë bër gër ngwën bën.

³³ Awa bëmaņe, and kën fedër en yambaxën ecemar ed Axwën aņ, cëwirindën andewën rewën aņ. ³⁴ Angëmëne ala xor këņo na enjo eņ, yambërawëlexo pere gër ndëbën, ata bayik an mëlawa na kiti iņ.

Omëka od bayik ok cëņ, ayaka këmun yakad and këme yelid aņ.

End banjëla eņ

12 Bëmaņe, end banjëla band ko šëtëndërënd Angoc Amënëk beņ cëņ, axe ñandi ex na en bayi nangërëxe. ² Anang nang kën ang hi ban ak, ang hi ban bër aņo kwëta ex na Kaxanu fo, ang exëni benëng bend bela bëdanjëm ak. Asëk ašëlara fo baņun wëlarand gër eņëņëna do baņun nambërand gër bëtëmbak, gër olaš or ax

yeyandërand na. ³ Mëņ këmun felaxënënd mëne ala ax kor na exo yeyanënd gë Angoc and Kaxanu aņ do exo dend: «Katalaņo tan katala Yesu!» Bëte ala ax kor na exo dend: «Yesu ex Axwën an!» xarak ax gi ex na Angoc Amënëk aņ nangën këņo eyeyan elo.

⁴ Ata Angoc Amënëk amat fo ex, barikan mëņ kë šëtëndërënd banjëla band fitarëk.

⁵ Bandiyen baņ afitar fitarëk, barikan Axwën abat fo këno rinënd. ⁶ Bandixa baņ afitar fitarëk, barikan Kaxanu ibat fo kë rind er ex yo gër bër ex yo. ⁷ Angoc Amënëk aņ këņo yëlënd ala kala anjëla and gë ofëcak or bela dek. ⁸ Enimin, Angoc amat aņo fo këņo yëlënd, abat eyeyan ed orenik, do ajo eyeyan ed onangëran. ⁹ Angoc aņo fo këņo yëlënd abat ekwëta el, do ajo banjëla band epakën ed bëšëxwëra el. ¹⁰ Bëte Angoc aņo fo këņo yëlënd abat anjëla and exo dind becarax; ajo anjëla and edeyara ed bend re ko Kaxanu; ajo, anjëla and epitëndër ed bangoc el; ajo, anjëla and exo yeyanënd oyeyan ošëxe; ajo bëte, anjëla and exo űatelind oyeyan oņo. ¹¹ Angoc amat aņo fo kë rind beņo dek. Mëņ kë šëtëndërënd banjëla baņ ang këņo űandind ak: eņo yël ala kala anjëla and fitak.

End amatinali and eman eņ

¹² Enimin, eman end ala eņ, emat fo ex ado ga kë barënd owal odanjëm. Do gayikako, abar kë barënd dek owal ok eman emat ado ga űëmbëk, mondako fo ex end Kërisët eņ. ¹³ Gayikwa ene gixëne eman emat, gër Angoc Amënëk amat buyi këbo biyi dek: hik Bëšëwif bën, hik bër benëng becëxe bën, hik okadëp ok, hik bër yaya bën. Do gë Angoc Amënëk aņo fo űëmb këne biyi dek.

¹⁴ Mondako fo ex end eman end ala eņ, owal odanjëm barëk, ax gi ex na wal ibat. ¹⁵ Kido sapor in are bax rend gayikako ax gi ex na ataxan, ax gi ex na wal ir eman. Ata nde wacaya dox mëne anëka rëxëtak gër eman? ¹⁶ Kido anëf aņ are bax rend, gayikako ax gi ex na angës, ax gi ex na wal ir eman, wal ir eman dëņ bayi dox. ¹⁷ Kido eman end ala eņ angës fo hi bax, mondake doxo wëlerand? Kido eman end ala eņ anëf fo hi bax, mondake doxo wëranënd? ¹⁸ Yama Kaxanu ga šomëndërëk nde dek owal od eman ok ang űandi këņo ak.

¹⁹ Kido ðek owal ok erebat fo hi bax, eman ax gi dona. ²⁰ Awa gërégako owal odanjëm barëk, barikan eman emat fo ex. ²¹ Angës aņ ax kor na ex de mëne aņo balënd na end ataxan eņ. Bëte gaf in ax kor na ex de mëne aņo balënd na end osapar eņ. ²² Ecëñëxët, owal od eman od sitarak nëmëc ok dëņ, gë ofëcak ex. ²³ Owal od këne yëlande ašëfën šëfënëk enëcët ok, nëmëc këne fëbënde. Do mondako këne šonënde nëmëc owal od ax ñap ex na eni watënd bela ok. ²⁴ Xarak, owal od ýapëk eni watënd ok, ane conënd ex na. Enimin, Kaxanu rik mondako eman eņ ene pëbaxënënde nëmëc owal od ax ñap ex na eni watënd bela ok. ²⁵ Dek owal ok kë rëcarënd këdi kë šapër eman eņ. ²⁶ Do angëmëne wal ibat kë sorond, ðek owal od eman ok kë sorond. Bëte angëmëne wal ibat ex mocëkw, ðek owal ok këņo nëngandërand.

²⁷ Awa wën ðek eman emat hi kën, eman end *Kërisët* eņ do ala kala wal hi ko. ²⁸ Xarak, Kaxanu xwët këbi gër Amara and bërëwëk endexëm: ga ýana këni oparëxanda, bëtëgu këni bëlawënel, bëtëgu këni bëte bësëyali. Kaxanu axwët xwët këbi bëte bër gë anjëla and edi ed becarax, bër gë anjëla and epakën ed bësëxwëra, bër gë anjëla and edëcara ed bela, bër gë anjëla and olëngw, do bër gë anjëla and eyeyan ed oyeyan ošëxe. ²⁹ Dek oparëxanda fo nde exëni? Dek ðek fo nde këni yeyanënd ang bëlawënel fo? Dek bësëyali fo nde exëni? Dek fo nde këni rind becarax? ³⁰ Dek fo nde šot këni banjëla band epakën ed bësëxwëra? Dek fo nde këni yeyanënd oyeyan ošëxe? Dek fo nde këni hatelind oyeyan ošëxe oņ? ³¹ Awa balëkënalindën ocal od banjëla band xëbënëk nëmëc ok.

Do wëno awasin këmun wësin fëña ir xëbënëk nëmëc in.

End aņana eņ

13 Ado me yeyanënd oyeyan or bela oņ, do gë or omeleka oņ, xarak aņana axe gi ex na, ang atëmb and këni sëmbënd fo hi këme, ang etala ed kë wëling fo hi këme. ² Ado me gi areyara ar bend Kaxanu, anang ar ðek beconëšon, do ar nangërak ðek. Ado me cot ekwëta ed kë sëngërebëtënd osënd el dëņ, xarak aņana axe gi ex na, ýoweý ame gi ex na. ³ Ado

mëni cetërand napul iram in ðek bëxaýëanaxik bën; ado me dëxwënd eman endam eņ gër xodux, xarak aņana axe gi ex na, ofëcak axe gi ex na.

⁴ Ar gë aņana an abuņa ko buņand, anënga nënga ko, aņo yakëraxind na, axo dafënanand na, axo pufënanand na. ⁵ Axo dind na end ax ñap ex na eņ, aņo balënd na endexëm fo, axo wërënanand na, ala aņo penanënd na eñëņëanax.

⁶ Bëte ar gë aņana an, end ðal eņ këņo fatënd, ax gi ex na osëmbak ol. ⁷ Aseban ko sebanënd end ex yo, awa ko wëwand end ex yo, ayar ko yarënd end ex yo, abuņa ko buņand end ex yo.

⁸ Aņana aņ er din ir din ex. Edeyara ed bend Kaxanu el, ayep kë yep. Oyeyan ošëxe oņ, ayep kë yep. Bëte onangëran ol ayep kë yep.

⁹ Gayikwa bend Kaxanu beņ, mar fo këne nangënde, mar fo këne reyande ang bëlawënel fo. ¹⁰ Barikan and kë faýaya beý ðek aņ, er ebox mar fo in ayep kë yep.

¹¹ And hi bame itox aņ, ang itox fo bame yeyanënd, ang itox fo bame yëlarand, do ang itox fo baxe fëning bendey beņ. Barikan and nangaya këme aņ, aseb seb këme osoxëtox ol. ¹² Doro doro, awat këne watënde beý bën ang në anangoye fo, mëd-mëd fo. Barikan awat këne wat kerët. Gërégako bendëmar fo nang këme. Barikan anang këme nang ang nang ke Kaxanu ak.

¹³ Awa gërëkako betas beņo kë bayi: ekwëta el, eyar el do gë aņana aņ. Barikan aņana aņ xëbënëk nëmëc.

End cale eņ

14 Calayindën en gi bër gë aņana. Nandindëleņun en cot banjëla band Angoc Amënek baņ, adofa anjëla and eyeyan ed ang ala wënel fo aņ. ² Enimin, ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an, Kaxanu këņo yeyanelind, ax gi ex na bela gayik er ko rend in ala aņo pëning na. Angoc Amënek aņ wa këņo hebëtënd exo yeyanënd bend šonayak beņ. ³ Ar kë yeyanënd ang ala wënel fo an, bela bën këbi felërand: bër gër Amara bën këbi xemënënd gër ekwëta, bën këbi felënd eni kapina, bën këbi bašënanënd banjëlan. ⁴ Ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an, ola orexëm ol ko xemënënd gër ekwëta, ar kë yeyanënd ang ala wënel fo an, Amara aņ ko xemënënd.

⁵ Aÿandi ÿandi ke wën ðek en yeyanënd oyeyan oşëxe. Barikan en yeyanënd ang bëlaŵënel ÿandi ke nëmëc. Ar kë yeyanënd ang alaŵënel an xëbënek nëmëc gë ar kë yeyanënd oyeyan oşëxe an. Angëmëne cëŋ ahateli ko hatelind, axemën këbi xemën bër gër Amara bën. ⁶ Do gërëgako bëmaÿe, ofëcak nde kën şot na angëmëne me yeli gër ndewën, do me yeyandërand oyeyan oşëxe gër ed ebax mun mëlanëli, end nangën ke Kaxanu eŋ: onangëran ol, edeyara ed bend Kaxanu el, ba osëyali ol?

⁷ Angëmëne acëroti aŋ, gë atëmb aŋ andamat kë wëlind, mondake ko bara ala xarak er këni farixënd in, gë er këni sëmbënd in axo pitëndërend na? ⁸ Do angëmëne ofarix or *kereloŋ* ol ax wëlind na şenene, noÿo kë xëñë-nara ond gër emer oŋ? ⁹ Andamat ex gë endewën eŋ, angëmëne end kën yeyanënd gë oyeyan oşëxe eŋ, ala ax ŋatelind na, noÿo këŋo fëni? Ata ayeyandëra fo kën yeyandërand. ¹⁰ Oyeyan or bela oŋ moñëmb ÿëmbëk gër ngwën ro. Do eyeyan ed ex yo bër kë yeyanënd bën awëlëraxën këni wëlëraxënënd. ¹¹ Awa angëmëne ame wëlënd na er ko rend ar ke yeyanelind in, aliyer hi këme gër ndexëm do mëŋ bëte anangërarëx këmo xwët. ¹² Mondako fo ex endewën eŋ, gayikako banjëla band Angoc Amënëk baŋ kën şaland, awa kamënin ðe aye ediyenexën el. Barikan gilex ekemënaşën ed ekwëta ed bër gër Amara el.

¹³ Mëŋ ex, ar kë yeyanënd oyeyan oşëxe an, karaleŋo Kaxanu eŋo yël anjëla and exo ŋatelixënënd bebër ko reyand bën. ¹⁴ Gayikwa angëmëne gë oyeyan oşëxe këme şalend, gë angoc andam aŋ këme şalend, bari gër onden ondam ame nangënd na er këme rend in. ¹⁵ Do mondake ÿapëk me dind? Awa aşale këme ÿana me calend gë Angoc aŋ. Bëte aşale këme ÿana me calend gë onden ondam oŋ. Aÿëwëra këme ÿana me ñëwërand gë Angoc aŋ, bëte aÿëwëra këme ÿana me ñëwërand gë onden ondam oŋ. ¹⁶ Enimin, angëmëne gë Angoc Amënëk aŋ fo, këy xarand oyekax ol gër Kaxanu, ar ax nang ex na end oyeyan oşëxe an, mondake cëŋ ko yaka «Amen», gayikako aŋo pënin na er këy rend in? ¹⁷ Dal ex mëne ang këy şalend ak ðek xëbënek, bari ala aŋo kemënënd na gër ekwëta.

¹⁸ Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu gayik wëno ðëŋ këŋo şalend gë oyeyan oşëxe oŋ nëmëc wën ðek. ¹⁹ Barikan and këme hi gër Amara aŋ, er ke fecanënd me deya benjo bend këbi fëni bela, gë me deya bendey owëli epëxw gë oyeyan oşëxe.

²⁰ Bëmaÿe, këren gi na ðe ang obaş fo gër epitëndër ed beÿ. Giyin bëxarëk gër epitëndër ed beÿ, barikan gër edi ed eñëŋënaş, giyin ang obaş fo. ²¹ Gër acariya ÿëgw këni: «Gë bela bër kë yeyanënd oyeyan oşëxe, gë ofërëya or bëliyer, këmëni ÿana mëni pelërand bulunda ijo, barikan ani ñana na ene baxëtënd, re ko Axwën an †.»

²² Awa gër bër ax gi ex na bërëŵak, oyeyan oşëxe oŋ, nanganëme ex, bari ax gi ex na nanganëme gër bërëŵak. Bëte edeyara ed bend Kaxanu el, nanganëme ex gër bërëŵak, bari ax gi ex na gër bër ax ma ex na. ²³ Gako Amara ðek eni barër gër cale, bën ðek eni yeyanënd oyeyan oşëxe do eni ŋatëgu ngwa na bër obaxët, bër ax nang ex na end oyeyan oşëxe, ba bër ax gi ex na bërëŵak, ani yëla na nde mëne anëka şenëkët këŋun? ²⁴ Barikan angëmëne wën ðek en yeyanënd ang bëlaŵënel fo do exo ŋatëgu ar ax gi ex na këreceŋ, ba ar ax nang ex na end oyeyan oşëxe, wën ðek këŋo fëlët, wën ðek këŋo nöp. ²⁵ Bend şonayak gër emëkw edexëm beŋ kën şonët. Ata mëŋ and ko foxi eyiÿ el ŋëş gër ebar aŋ, aşale këŋo ÿana eŋo calend Kaxanu do exo dend:

«Enimin, Kaxanu ro hi ko mërëxand irewën!»

End bend şoðe-şoðe gër cale eŋ

²⁶ Awa bëmaÿe, mondako ÿapëk en dind. And kën fedër gër cale aŋ, diyindën abat abat er këŋun xemën gër ekwëta in: hik ar gë oyëkan an, hik ar gë osëyali an, hik ar kë reya end Kaxanu an, hik ar kë yeyan gë eyeyan ecëxe an, hik ar kë ahateli eyeyan elo an.

²⁷ Angëmëne bela exëna bër kë yeyan gë oyeyan oşëxe, yeyanëlexëni abat abat, bëxi ba bësas, ata gwac kë hi. Bëtëlexo ar kë ahateli er re këni an. ²⁸ Angëmëne er këni rend bër gë anjëla and oyeyan oşëxe in, xarak ahateli ax gi ex na, cësinalexëni gër Amara. Er ebax eni

† 14.21 Esayi 28.11-12

yeyan in, bayilebi bën fo do gë Kaxanu. ²⁹ End bër kē yeyanënd ang bëlaŵënel fo eŋ cëŋ, bëxi ba bësas yeyanëlexëni, do bër këbi baxëtënd bën, yixëtindëlexëni er wël këni in.

³⁰ Angëmëne ala ašëxe exo cot amëd aŋo dëŋ, end nangën këŋo Kaxanu, awa cësinalexo aŋanar an. ³¹ Enimin, wën dëk axor kën xor en yeyanënd ang alaŵënel ar Kaxanu fo, abat abat, eni tēyaxën yēy, do eni kemaxën gër ekwëta bër kē baxëtënd bën. ³² Onden ond bëlaŵënel oŋ abana kē banand gër bëlaŵënel bëšandaŵ. ³³ Gayikwa gër ed hi ko Kaxanu, obetak fo ex, ax gind na šofe-šofe.

Ang këni rind dëk bëwënëk bën gër Bamara bandebën ak, ³⁴ bësoxari bën cësinayindëlexëni gër Amara, gayikwa ax ñap ex na eni yeyandërand. Pëbindëlenëbi bëcën bëndebën bëŋ, ang rek *acariya* ak.

³⁵ Angëmëne yēy yandi këbi na eni tēya, mëkayindëlenëbi bëcën bëndebën bëŋ gër bëciŵ. Gayikwa ax ye ex na asoxari an exo yeyanënd gër Amara. ³⁶ Ba gër ndewën nde šanëguk eyeyan ed Kaxanu el? Gër ndewën fo nde hatëlik?

³⁷ Angëmëne ala exo yëland mëne alaŵënel ba ar gë Angoc Amënëk hi ko, nangëlexo mëne end yëgwënëli këmun eŋo, apela and Axwën ex. ³⁸ Do angëmëne axo nang ex na eŋo, awa mëŋ bëte ala aŋo nang na.

³⁹ Awa bëmaŷe, ñandindëleŋun en yeyanënd ang bëlaŵënel fo, do këren cëbanënd na eye-yan ed oyeyan ošëxe el. ⁴⁰ Barikan diyindën er ex yo ang yäpëk ak, do šenene.

End Atëfëtan eŋ

15 Bëmaŷe, baxëtine mun kwitan Atëfëtan and nangën këmun aŋ, and xwëta kën do xemënali kën šenene aŋ. ² Gë Atëfëtan aŋo šot kën apexa aŋ, angëmëne ang nangën këmun ak xwëtaya kën gër oŵëkw orewën. Angëmëne anëngwët nëngwët kën Atëfëtan aŋo, ekwëta edewën el yoweŷ ax gi ex na.

³ Endey eñanar end sëyali këmun eŋ, end sëyali bane wëno bëte eŋ:

«Kërisët wa šësëk nē end beñëŋenax bendeŋi, ang rek Oñëgw Omënëk ak †.» ⁴ Afel bamun felënd mëne Yesu awëg wëg bano, barikan xani ko gër ecës akey atasën aŋ, ang re bax

Oñëgw Omënëk ak. ⁵ And xani ko aŋ, pere šanayaxën babi Kefas do gë oparëxanda epëxw gë oki ok. ⁶ Ašanayaxën šanayaxën babi bëte bëmaŷe bëŋ, ang hi bani bela okeme oco axuca, do bën dëk wat këno. Bëranjëm ga këni liya bayi këni, bërëmar fo šësëk. ⁷ Ata šanayaxën këŋo Šak do bëte dëk oparëxanda ok. ⁸ And šanayaxën këbi bën dëk aŋ, šanayaxën ke wëno, ar hik ang itox ind rëw këno ŋatërëxe amëd and yäpëk aŋ fo. ⁹ Gayikwa wëno xurik ex ba gër oparëxanda od Yesu dëk. Gayikako arixëra bamëni rixërand bër gër Amara and Kaxanu bën, wëno ax ñap ex na ene macënd parëxanda. ¹⁰ Barikan oyekax or Kaxanu ol rik hixën këme er hi këme in, do oyekax or rin ke olo, ax gi ex na or gë ofëcak këm. Ecëñëxët, wëno riyenik nëmëc bën dëk. Barikan oyekax or Kaxanu or ex gër ndam ol riyenik, ax gi ex na wëno. ¹¹ Awa hik wëno, hik bën mondako këmi femërand, do mondako ex ekwëta ed fexaxën kën el.

End ekani gër ecës eŋ

¹² Xarak, angëmëne afem këni femënd mëne *Kërisët* axani xani ko gër ecës, inecëŋ këni rexënënd bërëmar gër ndewën na mëne ekani ed bëšësëk ax gi ex na? ¹³ Angëmëne ekani ed gër ecës ax gi ex na, awa *Kërisët* axo kani ex na gër ecës. ¹⁴ Do angëmëne *Kërisët* axo kani ex na gër ecës, awa epemëra ed këmi femërand el gë ofëcak këm ex, do bëte ekwëta edewën el ed gë ofëcak këm ex. ¹⁵ Ata biyi er hi këmi ang otede od këŋo nëgwëšanënd Kaxanu fo, gayikako areya këmi reyand mëne mëŋ xanin këŋo *Kërisët* gër ecës, xarak aŋo kanin ex na, angëmëne dal ex mëne bëšëk bën ani kanind na gër ecës. ¹⁶ Enimin, angëmëne bëšëk bën ani kanind na gër ecës, *Kërisët* axo kani ex na gër ecës. ¹⁷ Awa wën ga kën ri beñëŋenax beŋ bayi kën, angëmëne *Kërisët* axo kani ex na gër ecës, ekwëta edewën el ofëcak këm ex. ¹⁸ Do bërëwëk end *Kërisët* bër këbi rašënd gër ecës bën, anëka nemi këni. ¹⁹ Angëmëne gër aniyan and ebar ro fo këne yarënde end *Kërisët* eŋ, awa biyi ex bër xurik ex kaŷën gër bela dëk.

²⁰ Barikan dal dëŋ wa ex, *Kërisët* axani xani ko gër ecës: mëŋ ex aŋanar ar xanik an, eni koraxënënd eni kani bër këbi rašënd gër ecës

bën. ²¹ Awa gayikako në end ala abat fo yowaxënëguk ecës el, bëte në end ala abat fo yowaxënëguk ekani ed gër ecës el. ²² Enimin, ang këni šësënd dek bela bën në end ga bar këni ola ol gë Adam, bën dek mondako fo këni xani gër ecës në end ga bar këni ola ol gë Kërisët. ²³ Barikan axanira këni xanira ala kala gër enga endexëm: *Kërisët* mëj ayanar ar xanik gër ecës an, bëte eni kaniraxën bërëwāk endexëm bën and ko bakaw aņ. ²⁴ Ata ex ņatëgu ngwa ekwët ed ngwën el, do *Kërisët* eņo maš owun ol Faba Kaxanu, and ko wëña olëngw or ex yo, gë or gapak or ex yo, gë pan-ga ind ex yo. ²⁵ Gayikwa *Kërisët* afo exo mun ebi bëñaxën dek bërangojëra andexëm bën. ²⁶ Ata arangojëra afelatar ar këņo wëña an, ex ecës el. ²⁷ Enimin, Oņëgw Omënëk ok are rek: «Ayël yël këņo owun ol gër bej dek †.» Barikan and rek mēne gër bej dek wun ko aņ, aye nang këne mēne ax gi ex na gë Kaxanu ak, mëj ar yël këņo owun olo an. ²⁸ Do and ko wun *Kërisët* gër bej dek aņ, ata mëj Asëñiŵ dëj kë yëlaya gër ar yël këņo mbëña ind bej dek an, exo gixën Kaxanu dek gër bela dek.

²⁹ Kido ax gi bana mondako, ine doni rind bër kënëbi buyind në end bër šësëk eņ? Ineña kënëbi buyixënënd angëmēne bësësëk bën ani kanind na gër ecës? ³⁰ Do biyi cëj, ineña këbo feceraxënënd ecës el apëxëd and ex yo? ³¹ Bëmaje, wëno key yo key wa ga fecerand ecës el. Barikan ga ke nëngandërand endewën eņ këme yeyanaxënënd mondako ga bar këne ako gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an.

³² Angëmēne në end banjelan band bela fo bami wërënd gë oŵacar ol gër Efes, ofëcak nde këmi šot na? Angëmēne bësëk bën ani kanind na gër ecës, dindëne ngwa ang futëk Oņëgw Omënëk ak:

«Yambërandëne do cebërandëne gayikwa ecan ašës këne šëse †.»

³³ Ala këreņun yifađ na:

«Ebar ed gë bela bësëmbak el, këbi nëxenënd bër šenene bën.»

³⁴ Ata bakarëleņun de onden oņ do tebin emendëran el. Enimin, ang hi kën ak, bërëmar ano nang ex na Kaxanu. Eņun cëfënanaxën këme yeyanënd mondako.

End eman engasax eņ

³⁵ Barikan ala kë wëka na: «Mondake wa këni xanind bësëk bën? Gë eman end fe këni bakawënd?» ³⁶ Ar kë yeyanënd mondako an, afëñirëx exo! Wëj wa er këy nedënd in, ax gi ex na nde ašës kë šësënd đamana ex điyaxën gašëxe? ³⁷ Do enjëlir eņ këy nedënd eņ, bamat enjëlir end bële, ba end eneđa ecëxe, ay nedënd na gë aňamb. ³⁸ Ata Kaxanu kë rind eneđa kala gë aňamb, ang këņo yandi ak, eneđa kala gë aňamb andexëm. ³⁹ Bëbër gë onjën bën ani gi ex na gë eman emat: pit ex eman end bela eņ, pit ex eman end oŵacar eņ, pit ex eman end ošël eņ, do pit ex eman end oxan eņ. ⁴⁰ Beman bënd gër orën exëna, bëte beman bënd gër ebar exëna. Barikan enjaran end beman bënd gër orën eņ, ax gi ex na andamat gë end beman bënd gër ebar eņ. ⁴¹ Ax gi ex na nde eňan eņ gë oye orexëm ex, facaw in gë oye orexëm ex, do oŵal oņ oye orebën pit. Oŵal oņ dëj afitar fitarëk oye ol: emal kala gë enjaran endexëm ex.

⁴² Awa mondako fo ex end ekani ed bësësëk eņ. Ala ar wëg bano gë eman end kë šësënd an, exo nëngëtaŵ gër ecës gë eman end din ax cës na. ⁴³ Ar wëg bano gë eman end enjaran këm an, exo nëngëtaŵ gër ecës, gë eman end gë enjaran. Ar wëg bano gë eman etitarak an, exo nëngëtaŵ gër ecës gë eman end gë ojaŵ. ⁴⁴ Gë eman end këñëbo wëg eņ, ošapar do gë oňas ex, ata ene nëngëtaŵëye gër ecës gë eman end angoc. Gayikako eman end gë ošapar do gë oňas exëna, bëte eman end gë angoc exëna. ⁴⁵ Mëj rexënëk Oņëgw Omënëk ok: «Adam, ala ayanar ar bax liyand an, hi baxo gë eman end gë ošapar do gë oňas †.» Ar hik Adam ifelatar an, exo angoc and kë liyanënd an. ⁴⁶ Ar gë eman end gë ošapar do gë oňas an, hik ayanar an, ax gi ex na ar ex angoc an; ar ex angoc an bëtëguk. ⁴⁷ Ala ayanar ar ri këņo Kaxanu gë obar an, gër ebar xaniw ko. Ala axinëm an cëj, gër orën xaniw ko. ⁴⁸ Ala ar ri këņo Kaxanu gë obar an, ang bela bër gër ebar ro ak hi ko. Ar gër orën an cëj, ang bër gër orën ak hi ko. ⁴⁹ Do ang šot këne gër ola orebi eňaw end ar ri këņo Kaxanu gë obar ak,

† 15.27 Calemoñëw 8.7 †† 15.32 Esayi 22.13

‡ 15.45 Aňanar 2.7

mondako fo këne şote eñaŵ end ar gër orën eŋ.

⁵⁰Bëmaŷe, ga re këme: oyas ok do gë oşat oŋ ax kor na ex dıl gër owun or Kaxanu. Eman end kë şësënd eŋ, ax kor na ex ŋat gër anıyan and din ir din. ⁵¹Baxëtine mun nangën econëşon eŋo: abo daşëra na biyi đek gër ecës, barikan biyi đek këne nëngwëtaye gë be-man bendeŋi ak. ⁵²Ang ŷandëk eŋëpar ed angës ak, mondako fo kë ŷand enëngëtara ed bëşëk el gë eman end din ax cës na eŋ, and kë wëli ofarix or *kereloŋ* ifelatar aŋ, biyi đek këne nëngwëtaye. ⁵³Eman end kë nemind eŋ, afo ex nëngwëta eman end din ax nemi na, do eman end kë şësënd eŋ, ex nëngwëta eman end din ax cës na.

⁵⁴Eman end kë şësënd eŋ, and kë şuda eman end din ax cësënd na, do eman end kë şësënd eŋ ex gi eman end din ax cës na, amëd aŋo fo kë Ĥata er rek Oñëgw Omënëk in:

«Dodo anëka xor këno ecës el,
ecës ax bo ex na †!

⁵⁵Do wëj ecës el,

feye ex panga indey iŋ?

Feye ex anjif andey aŋ ††?»

⁵⁶Anjif and ecës aŋ ex, eñëŋënax eŋ. Do panga ind eñëŋënax iŋ ex, acariya aŋ. ⁵⁷Barikan, cëk-wanëŋone Kaxanu ga yël këbo angora aŋ paŋ gë Yesu Kërisët, Axwën areŋi an!

⁵⁸Awa wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, kemin mbaŋ ang bebër ax têngërebë-tand na fo. Kemënayindën key yo key gër andıyen and Axwën ga nang kën ako mëne er kën riyeind in ax gi na gë ofëcak këm gër ebar ed bar kën gë Axwën an.

End amarënen eŋ

16 End amarënen and kënëbi rëcaraxën okëreceŋ od gër Yerusalem eŋ cëŋ, wën bëte barin đek ang fel këmëni bër gër Bamara band ebar ed Galasi ak. ²Yatir akey aŋanar and loxo, ala kala pitindëlexo kodı in, ang ex ojaŵ odexëm ak, do exo mëxwëta gër iciŵ indexëm. Këren cëni na me ŋatëli en dixën amarënen andewën aŋ. ³And këme Ĥatëli aŋ, gë okayëta këni yeli bër kënëbi sana eni mëla oyël orewën gër Yerusalem bën. ⁴Angëmëne

afo me ye wëno bëte, awa đamana ibat këmi yed.

End odamana od Pol eŋ

⁵Anëngali këmun nëngali and këme sëfëra đek ebar ed Masedëwan aŋ (gayik ayeli këme yeli, end bangol band gër ebar elo eŋ đamana me ŋataxënëli gër ndewën). ⁶Bamat bakey bandanjëm ke xeyëra gër ndewën. Ado ba na ke xuca amëd and gë ayem aŋ, ene yëlëraxën şëlafana ir këme sëfaxënëx fëña iram in. ⁷Aŋo axe ñandi ex na mun wat ang ar okucan fo: ayar këme yarënd me nëka monëka dëŋ na gër ndewën, angëmëne aŵa ŵa ko Axwën an.

⁸Barikan gër Efes cëŋ, fën këme bayi xali gë ofëna or *Peŋëtekot* ol. ⁹Gayikwa Kaxanu fërëtën ke ebët eñangax, mo dinaxën andıyen atëm, ado ga ŷëmb këni bër ke ŵereli bën.

¹⁰Do and ko Ĥatëli Timote aŋ, mëlayayino ang bayik axo yëdara na na gër ndewën. Gayikwa ang wëno ak këŋo riyeind Axwën an. ¹¹Awa ala këreŋo yaf na đe! Yëlërawëđëno şëlafana ir ko rixënëgu đamana iyekax, xali gër ed hi këme ro, gayik aşëni şëni këmo wëno gë bëmaŷe bëŋ.

¹²End abaŷe Apolos eŋ cëŋ, bandanjëm xara këmo enun nëngali, mëŋ gë bëmaŷe bënd engadexëm bëŋ. Barikan aŋo ñandi ex na pere exo yeli gërëgako. Ayeli ko yeli, and ko şot amëd aŋ.

End bapela bapelatar eŋ

¹³Awa wën, titinayin, kemënayin gër ekwëta, giyin bëfirik, kemin. ¹⁴Diyindën er ex yo gë aŋana!

¹⁵Bëmaŷe, apela aŋo këmun başëlınd. Anang nang kën mëne Sëtefanas gë ekun edexëm el đek, exëni bëŷanar bërëŵak gër ebar ed Akayi bën. Do bën mbaŋ ŵa këni andıyen and edë-cara ed bëŵënëk aŋ. ¹⁶Wën bëte, mayindën olëngw or bela bër ang bën ol, do gë đek bër këni riyeind do këni sorond andamat bën.

¹⁷Wëno mbaŋ nëngandëra ke ga nëngaw këne Sëtefanas, gë Forëtunatus do gë Akayos. Ga wat këmëni ata hi ke ang wën đek wat këmun fo. ¹⁸Gayikwa emëkw edam el do gë edewën el yemën këni. Awa wën kamënin epëb ed bela bërako rako el.

† 15.54 Esayi 25.8 †† 15.55 Ose 13.14

¹⁹Bër gër Bamara band gër ebar ed Asi bën dek, ašëma kënun šëmand. Akilas gë Përisil do gë bër Amara and gër iciw̃ indebën bën dek, kënun šëmand mbaḡ gër oḡac or Axwën.

²⁰Ašëma šëma kënun bëmaḡe bëḡ dek. Cëmarëxën andewën rewën aḡ do megarërayin emegar emënëk, ang bër acël amat fo.

²¹Wëno Pol ŷëgwëlik gë ataxan andam aḡ dëḡ ecëmar elo. ²²Ar aḡo ḡan ex na Axwën an, katalenḡo! «Maranata», mëne ngëḡ «Axwën an në eyow exo!»

²³Oyekax or Axwën Yesu ol gil ex gë wën!

²⁴Wën dek ḡan këm̄un ga bar këne ako gë Yesu Kërisët.

2 Bëkorejët

Lilaya in

Akayëta aŋo ro ex akinëm and yëgwën babi Pol okëreceŋ od gër Korejët aŋ gayik ax bo bana ga wëlër na ŝenene gë mëŋ. Bendey betas yëgw ko Pol gër akayëta aŋo. Eñanar eŋ, ayaka yaka babi ga bani yepënënd ofarëxanda orexëm ol. Gayikwa gër ofarëxanda aŷëmb yëmbëk oyot ok do gë beŋigënaxik beŋ. Barikan, Pol abuŋa buŋa baxo beŋo dek, mëŋ ex ax ñap bana eno yepënënd. Ekinëm eŋ, Pol fel babi eni bar er kënëbi rëcaraxën okëreceŋ od ŝëmura babi gër Yerusalem ok. Etasën eŋ, Pol afel fel babi kërenëbi baxëtënd na oparëxanda od ŝanayaw bax gër Amara andebën do bani sëyalirand becëxen ok. Oparëxanda oko arafënara bani rafënarand. Xarak, parëxanda ir däl in, abana ko banand, aŵa ko wänd exo gi ang ar sitarak fo exo cotaxën ojaŵ od Kaxanu ok. Bëte abi nëyalind na okëreceŋ ok eno yëlërand napul in. Gayikwa Kaxanu ayël fo ko yëlënd oyekax orexëm ol, yoweŷ axo mëkand na. Er ex gër akayëta in: Ecëmar el do gë ecëkwa ed Kaxanu el: 1.1-11.

End andiyen and parëxanda ir Kaxanu eŋ: 1.12-2.17.

End aŋana and Yesu Kërisët eŋ: 3.1-7.16.

End edëcar ed okëreceŋ eŋ: 8.1-9.15.

End ofarëxanda or Pol eŋ: 10.1-13.10.

Bepelatar beŋ: 13.11-13.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët in, ang yandi këŋo Kaxanu ak, do gë imaŷe in-debi iŋ Timote, këŋun yëgwënëlinde wën bër ex Amara and Kaxanu and gër angol and Korejët bën, do gë dek bëwënëk bër ex gër ebar ed Akayi bën. ² Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol, do gë obetak ol!

End ekemëndër eŋ

³ Cëkwanëŋone Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi Yesu Kërisët, Sëm ir xwënëk axaŷënan ir ex yo. Mëŋ exo Kaxanu, ar kë xemënënd nand ex yo.

⁴ Kaxanu këbo xemënënd gër oyot od ex yo, ene koraxënënde biyi bëte enëbe kemëne bër kë sorond gër oyot od ex yo, paŋ gë ekemën ed këne ŝotënde gër ndexëm el. ⁵ Enimin, ang kë yëmb yo toro ind këne soronde në end

Kërisët iŋ, mondako fo kë yëmb bëte ekemën ed këne ŝotënde gë Kërisët el. ⁶ Angëmëne asoro këmi sorond gër oyot, mun kemë-naxënënd, end apexa andewën këmi sorox-ënënd. Angëmëne Kaxanu axemën xemën këbo, mun kemë-naxënënd wën bëte këbo xemë-naxën, en cotaxën ojaŵ od en buŋaxën toro indimat gë biyi. ⁷ Do er këmun yarënënd in mokwëta ex, gayikwa anang nang këmi mëne ang ŝoma kënëbo gër toro ak, aŝoma kënëbo ŝomand bëte gër ekemën.

⁸ Enimin bëmaŷe, oyot od hi babo gër ebar ed Asi ok, abo ñandi ex na en nem. Yama mokëba ga xëba babo nde, nëmëc ang xor këmi mi buŋa ak. Abami yëla na bëbëngw këmi bayi. ⁹ Gër oŵëkw orebi dëŋ ŵa bami mëne ecës edebi el dëŋ hatënegu babo mondako. Ata mokwëtaxën Kaxanu, mëŋ ar këbi xan-inënd bëšëk an hixën babo eŋo, këdi këmi xwëta ogaf odebi ok. ¹⁰ Mëŋ racët këbo, do

aracët këbo racët gër ecës edako rako elo. Iyo biyi, mëj ex ar kënëjo yarënde an, do axwëta xwëta kënëjone mëne aracët këbo racët bëte. ¹¹ Wën bëte arëca kënëbo rëcand ga kënëbo šalenënd ako. Ata Kaxanu ayaka ko yaka cale ind kënëbo šalenënd bëranjëm iñ. Ayël këbo yël enjekax eño, do bëranjëm këjo ýana eño cëkwand në endebi.

End eteb ed damana ir Pol eñ

¹² Gayikwa onënga orebi ol ex, osede or šot këmi gër onden ondebi ol. Aliya liya këmi gë ola or toc do gë d'al ir xaniwëk gër Kaxanu in, mërëxand ir bela dek, adofa gër ndewën, gë oyekax or Kaxanu ol, bari ax gi ex na gë orenik or gër ngwën ro ol. ¹³ Er kën fënënd do këjun fënind in ýëgwënëli këmun, ax gi ex na ecëxen. Yëla këme afëni këjun fëni aye, ¹⁴ ang fëni këjun dëj mar mëne në endebi na këjun nëngandërad ang këbo nënganënd biyi bëte endewën ak, yatir akey and Yesu, Axwën arebi añ.

¹⁵ Ata wëno gë ekwëta elo ýandi baxe mun nëngali pere, en cotaxën oyekax oxinëm.

¹⁶ Bëte yëla këme axuca këme xucax elod gër ndewën na ond gër ebar ed Masedëwan oñ, do me kaniw gër Masedëwan me bakaxënëgu na gër ndewën, ene yëlëraxën er këme yexën ond gër ebar ed *Yude* oñ. ¹⁷ Ga fëna këme me di eño, ba ar kalay-kalay nde hi këme? Ba and këme fëna me di ýey añ, oñandi odam fo nde këme rind, do me dend amëd año fo: baño «Iyo», baño «Ali»? ¹⁸ Kaxanu, mëj ar ex mokwëta an, anang nang ko mëne eyeyan ed wëleli kënëbo el, ax gi ex na baño «Iyo», do baño «Ali». ¹⁹ Gayikwa wëno, gë Silas, do gë Timote afem fem këmi gër ndewën na mëne gër Yesu Kërisët, Asëñiw ar Kaxanu an, «Iyo» fo ex, ax gi ex na baño «Iyo» do baño «Ali».

²⁰ Ang ýëmbëk yo bebër beya këbo Kaxanu bën, Kërisët ex «Iyo» irexëm in. Awa mëj ex, paß gë mëj këne rende «Amen», and kënëjo šalende Kaxanu end enjaran endexëm añ.

²¹ Do Kaxanu ex ar këbo xemënënd biyi gë wën an, ga bar këne gë Kërisët an. Mëj yata këbo mo diyeninaxënënd. ²² Mëj fo ri këbo nanganëme irexëm in ga xwët këjo Angoc Amënëk añ gër oñëkw orebi. Ata gë Angoc

año këne nangaxënënde mëne becërecaxik fenin këbo na.

²³ Wëno sede iram in Kaxanu ex gër aniyandam, d'al in këme reyand. Er saxan ke me cës gë me nëgwëš in. Ame bakali ex na fën gër Korejët, gayik axe ñandi bana mun dexëra.

²⁴ Biyi abo ñandi bana mi bëña ekwëta edewën el gayik gë ekwëta elo xwëšaxën kën gër andiyen and xel këne gë onënga fo añ.

2 Wëno cëj, afañ fañ bame gër emëkw edam këreme bakali na gër ndewën këdi këne xofëtare gë ecaminan. ² Gayikwa angëmëne në endam kën šaminand, në end nobën cëj ke nëngandëraxën? Ba në end bër šaminak në endam nde? ³ Mondako ýëgwënëli këmun, këdi këme šamina and këme hatëli añ end bër ebax exe nëngandërado eñ. Wën dek xwëta këmun: onënga oram ol, onënga or wën dek ex. ⁴ Gë oyot otëm, gë emëkw ed šaminak mbañ, gë ongwën od mbañ, ýëgwënëli këmun. En nangaxën mëne mbañ ñan këmun rixën këme mondako, bari ax gi ex na, ga ýandi ke en caminara.

End eteban ed awendëran eñ

⁵ Angëmëne ala exo di er kën šaminaxën, wën dek kë šamina, ax gi ex na wëno kë šamina. Barikan këdi ke xureli, me dedo wa bërëmar fo kë šaminara. ⁶ Ala arako rako an, gwac këjo hi and këno rexëra bëranjëm añ. ⁷ Er yek nëmëc in ex, eno teban do eno pel exo kemëna këdi këjo bon ecamina ed xurik. ⁸ Awa axara xara këmun, ebal ed këjun end ala ajo el, nëmëcal ex. ⁹ Ata në eño ýëgwëanaxënëli këmun bëte mondako. Atëy ex, me nangaxën ba abaxët kën baxëtënd end këmun fel yo. ¹⁰ Ar këno seban wën an, wëno bëte aseban këmo seban. And këmo seban ala añ, angëmëne ýey exëna er këmo sebanaxën, aseban këmo seban në endewën, ogës od Kërisët. ¹¹ Mondako këme rind këdi këmo seß Sindan ebo d'ila, gayikwa noño cëj nemëk oñandi odexëm ok.

End ecaminara ed Pol eñ

¹² And hat këme gër angol and Tërowas, me pemërax Atëfëtan and *Kërisët* añ, asëk sëk bame ebët ed fërëtën baxe Axwën el. ¹³ Bari axe gi bana fuñ gër onden ondam, gayik amo

tëk bana abaṅe Tit. Ata ga fela këmëni na, xuca këme kwël ond gër ebar ed Masedëwan oṅ.

End angora eṅ

¹⁴ Ata cëkwanëṅone de Kaxanu, mëṅ ar këbo wëland din gër engä end angora and *Kërisët* an. Paḅ gë biyi këni nangaxënënd bela bën endexëm eṅ, gër ed ex yo, ang angiri inëṅax fo.

¹⁵ Biyi hi këne enimin angiri inëṅax in. Kërisët yël këṅo angiri ijo Kaxanu. Angiri ijo, këbi wëranënd bër sëfëk fëña ir apexä bën, do bëte bër nambërak bën. ¹⁶ Gër bër nambërak, otëner ond ecës ex. Barikan gër bër fexëk, otëner ond aniyan ex. Do noṅo xorëk exo di andiyen aṅo? ¹⁷ Bela exëna bër rik eyeyan ed Kaxanu el acotëraxën and napul. Barikan, biyi gë onden ond šenene këmi femërand, ga laṅwënëgu këbo Kaxanu. Ogës odexëm do ga bar këmi gë Kërisët këmi yeyanaxënënd.

End bëriyenin bër eter ekašax eṅ

3 Gašëxe nde këmi ṅana mi yelind gër ndewën, ang bër laṅwënalik gë andebën dëṅ? Ba aṅap nde ṅapëk mi mëlalind okayëta od kë reyand nobën hi këmi, ang këni rind bërëmar ak? Bëte ba wën nde ṅapëk enëbo ṅëgwënënd okayëta oko? ² Wën ga ex wa kayëta irebi in, ir ṅëgw këni gër oṅëkw orebi in, ir nang këni do këni fënënd bela dek in. ³ Mongwati watik mëne wën ex kayëta ir ṅëgw ko *Kërisët* do xwëtënan këbo gër andiyen andëbi in. Kayëta ijo, gë Angoc and Kaxanu, mëṅ ar kë yëlënd aniyan aṅ, hixënëk, xarak ax gi ex na gë oṅëgw. Gër eman do gër oṅëkw or bela ṅëgw ko, ax gi ex na në bangomb-gomb band oxaṅ ofësëpës.

⁴ Mondako ex ekwëta ed xwëta këmo Kaxanu el, paḅ gë Kërisët. ⁵ Ax gi ex na gë andëbi aṅo dëṅ këmi xorënd mi nang er ex yo, nangëde gër ola orebi xaniwëk. Barikan, biyi er këmi xorënd in, gër Kaxanu kë xaniwënd. ⁶ Mëṅ fo ri këbo bëte bër xorëk eni gi bëriyenin bër eter ekašax ed gë Angoc and Kaxanu el, eter ed ax gi ex na gë oṅëgw el. Gayikwa Angoc aṅ aliyan kë liyanënd, barikan oṅëgw ok alaṅ kë laṅwënd.

⁷ Andiyen and ecës aṅ, and ex gër oṅëgw od në oxaṅ aṅ, gë enjaran ebax, xali Bëyisërayel

bën abani yëxw na eni nëkon dëxax ir *Moyis* in. Enjaran bax ṅegënd gër dëxas irexëm, xarak end ex kuca bax. ⁸ Ax gi ex na nde andiyen and wëlawëk këṅo Angoc aṅ nëmëcak ecot ed enjaran el? ⁹ Angëmëne andiyen and wëlawëk kiti aṅ gë enjaran hi bax, andiyen and wëlawëk or šenene aṅ nëmëcak enjaran eṅ. ¹⁰ Do dene dëṅ mëne enjaran end šanaya bax akarëk eṅ ašilipa šilipak and ħatëguk enjaran end gërëgako aṅ gayik eṅo xurik ex këbën. ¹¹ Enimin, angëmëne er bax xucand in gë enjaran hi bax, er kë ḅayi laṅ nëmëcak enjaran eṅ.

¹² Awa biyi ga šot këmi eyar ed mondako elo, yëxwëraxën këmi nëmëc. ¹³ Biyi ami dind na ang *Moyis* ak, mëṅ ar bax labënd gë anjëm dëxas irexëm an, këdi këni wat Bëyisërayel bën ekwët ed enjaran end er bax xucand el. ¹⁴ Barikan er baxo rind *Moyis* ijo, ašiwën šiwënëk onden ond Bëyisërayel oṅ. Enimin xali doru, and këni fënënd poyoma bakayëta band eter ekarëk ḅaṅ, anjëm and kë labënd aṅ, abayi bayik, ax dëxëta ex na gayik ebar gë Kërisët el fo kë rëxëtënd. ¹⁵ Xali doru, and këni fënënd Akayëta and eter ekarëk aṅ, anjëm kë labënd na oṅëkw orebën oṅ. ¹⁶ «Barikan and këno xwëta Axwën aṅ, anjëm and kë labënd aṅ arëxëta kë rëxëtand †.» ¹⁷ Xarak Angoc aṅ ex Axwën ajo. Do gër ed hi ko Angoc and Axwën, fën ex orëyaya el. ¹⁸ Biyi dek bër gë odëxas od labët këni ok, anëkon këne nëkonënde gë axëbënan, ang në anangoye fo, enjaran end Axwën eṅ. Anëṅwëta nëṅwëta këne ene cotaxëne eñaṅ emat gë Axwën an, do enjaran eṅ kwël ex ḅašarënd. Mondako ex andiyen and Axwën aṅ, mëṅ ar ex Angoc an.

End napul ir në ḅapeya eṅ

4 Awa gayikako andiyen aṅo sebënan këbo Kaxanu, gë axaṅënan ir wäsin këbo in, kërebo cena na. ² Aseb seb këmi bend beṅ, becëfënaṅaxik beṅ. Ami dind na beṅ bën gë osit, do ami nëmbëtënd na eyeyan ed Kaxanu el. Ecëñëxët, dal in këmi reyand kerët, ata mondako hi këmi bër mokwëta gër onden ond ala kala, do gër lëṅgw ir Kaxanu. ³ Barikan angëmëne Atëfëtan and këmi femërand aṅ aloḅ lobëk, gër bër nambërak lobëk. ⁴ Ata

† 3.16 *Andocane* 34.34

Atëfëtan aŋo aloŋ lobëk gër bër gë oŋepëgënan, gër bër ŝiwën këbi angoc and rixayak kaxanu ir gër ngwën ro bën. Mëŋ bayik ani watënd na angoben and Atëfëtan and enjaran end Kërisët aŋ, mëŋ ar ex eñaŋ end Kaxanu an. ⁵ Enimin, epemëra edebi el ax gi ex na end ola orebi. Er këmi femërand mëne Yesu Kërisët ex Axwën an, do biyi ex bëriyenin bërewën bën në end Yesu. ⁶ Gayikwa Kaxanu rek: «Angoben aŋ pëtëlex gër ecamëdan.» Ata mëŋ dëŋ ex angoben and fëtëk gër oŋëkw orebi aŋo. Aŋandi ŷandi këŋo ebo ŋoba gë enang ed enjaran end Kaxanu end fëtëk gër dëxas ir Yesu Kërisët eŋ.

⁷ Barikan biyi wëlayak napul ijo gër ola orebi, ang në ofeya fo, ex watixën kerët mëne panga ikëbëanaxik ind ex gër ola orebi iŋo, ind Kaxanu ex, ax gi ex na indebi. ⁸ Gand ed ex yo kënëbo ŝëndënd bela bën, bari ami bele na. Awëlandëra këbo wëlandërand, bari aŋo yëbu ex na. ⁹ Arixëra kënëbo rixërand, bari anëbo ñaŋëta ex na. Axëba këbo xëband ocëmu ok, bari ami cës ex na. ¹⁰ Din wëlaya këmi gër ola orebi, gër beman bendebi, ecës ed Yesu el, ex canayaxën bëte aniyan and Yesu aŋ, gër beman bendebi. ¹¹ Gayikwa biyi bër këne liyande bën, din këbo fecerand ecës el në end Yesu, ex canayaxën bëte aniyan and Yesu aŋ, gër beman bendebi bend kë ŝës beŋo. ¹² Ata ecës el mondako kë riyenind gër ola orebi, barikan gër ola orewën aniyan ex.

¹³ Do gayikako Angoc amat fo ŝot kënëŋone, and kë yëlënd ekwëta aŋ, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ga ŵa këme, mëŋ yeyanaxën këme †.» Biyi bëte ga ŵa këmi, mëŋ yeyanaxën këmi. ¹⁴ Ga nang këmi mëne ar xanin këŋo Axwën Yesu gër ecës an, axanin këbo xanin gër ecës biyi bëte gë Yesu, do ebo canayali andamat gë wën gër ed hi ko. ¹⁵ Gayikwa eŋo dek në endewën ħataxënëguk, eni nangëraxën bela bëranjëm oyekax or Kaxanu ol. Ata bër këŋo ŝëkwand Kaxanu end enjaran endexëm bën, eni ŷëmbërend.

End ola oxaŝax eŋ

¹⁶ Ata mëŋ ex, biyi kërebo cena na. Ado ex biwënd ola or fac fac ol, ola or lëf lëf ol, key yo key kë bëtënd. ¹⁷ Gayikwa oyot od këbo hi yo

† 4.13 Calemoñëw 116.10

gërëgako, ŷoweŷ ax gi ex na paŋ gë enjaran etëm end din ir din end këne ŝot eŋ. ¹⁸ Bëte biyi er ax gi ex na mongwat in këmi watënd, ax gi ex na er mongwat in. Gayikwa er mongwat in ax nëkand na, bari er ax gi ex na mongwat in din ir din ex.

5 Enimin, gër ebar ro gë eman këne liyande. Eman eŋo ex ang aner and kë nëxenara akey amat fo. Barikan, anang nang këne angëmëne olëg or gër ebar ro ol anëxena nëxenak, aŝot ŝot këne yaŋ gër orën, këbe ir bay ko Kaxanu in. Olëg olo or din ir din ex, or ax di ex na otaxan od bela ex. ² Bëte biyi aŵëcar këne wëcarënde gër aniyan and gërëgako. Dek nëkan këbo ene cudfaye eman ed gër orën eŋ yaŋ gër eman end ebar ro eŋ, ³ angëmëne däl ex and këne ŝudfaye aŋ, anëbo pënga na tëb gë eman eŋ. ⁴ Gayikwa nand këne liyande gër eman eŋo na, aŵëcar këne wëcarënde, axëba këbo xëband toro iŋ. Er ŷandi këbo in, ax gi ex na ene cudfëtaŷe, barikan ene cudfaye eman end gër orën eŋ. Ata aniyan aŋ ex gël eman end kë ŝësënd eŋ. ⁵ Do Kaxanu ga rëw këbo wa ene dixëne eŋo, mëŋ ar yël këbo Angoc andexëm an ene nangaxëne mëne aŝot këne ŝote bebër fenin këbo bën.

⁶ Awa biyi, din këmi xapinand ga nang këmi mëne nand bayi këmi gër ndebi, gër eman endebi na, caw ħawëta këmo Axwën an, ang bër yëba fo. ⁷ Gayikwa gë ekwëta el këmi liyand, ax gi ex na gë owat ol. ⁸ Barikan mondako dëŋ këmi xapinand do këbo fecanënd mi gi bër yëba, mi ħawëta caw eman eŋ, do mi dëgaxën gër ndebi, ler gër Axwën. ⁹ Bëte dămana beŷ bën dek, aŝala këmi ŝaland Axwën an eŋo nënganënd endebi eŋ, hi këmi gër ndebi nde, hi këmi gër yëba nde. ¹⁰ Gayikwa biyi dek afo enëŋo yakaye Kërisët gër kiti. Ata ala kala exo kana bebër baxo rind, and baxo liyand gër eman endexëm aŋ: hik enjekax, hik eñëŋëx.

End ebakali ed angwëlëra eŋ

¹¹ Awa ga nang këmi epëb ed Axwën el këmi ŝalaxënënd mëni kor bela bën eni ma endexëm eŋ. Kaxanu cëŋ, aye nang këbo de biyi. Do wën bëte, këme yëland, anang nang kënëbo gër onden endewën. ¹² Biyi ami ñana na gë andebi aŋo dëŋ mi deyand gër ndewën nobën hi këmi. Barikan ayël yël këmun amëd

and en dafënaxënënd endebi eḡ en co-taxënënd end kënëbi yakaxën bër kē rafë-narand në end bebër fac, xarak ax gi ex na në end bebër gër emëkw. ¹³ Enimin, angëmëne anemëra nemëra këmi gër onden, në end Kaxanu hixën këmi mondako. Angëmëne gē onden bayi këmi, në endewën bayixën këmi gē onden. ¹⁴ Gayikwa aḡana and *Kërisët* aḡ këbo xadacënd biyi bër fëni këbo mēne angëmëne ala abat exo cēs në end bela dek, awa bela dek šësək. ¹⁵ Do angëmëne në end bela dek šës ko, bër kē liyand bën në ediyaxëni ang bër xwën këbi ar šësək do xanik gër ecēs në endebën an. Barikan ani diyand na ang bër xwënyak fo.

¹⁶ Awa mēḡ ex, gërëgako ala amo nang ex na ang hi ko ala fo. Ado ga nang këmo *Kërisët* ang ala fo, gërëgako ax bo ex na ga nang këmo mondako. ¹⁷ Angëmëne ala eni bar gē *Kërisët*, ola oxašax šot ko. Bekarëk beḡ anëka rëxëtak, dek bengašax fo nëmbak gër ola orexëm. ¹⁸ Do eḡo dek gër Kaxanu xaniwëk, mēḡ ar bakali-wëk angwëlëra and mēḡ gē bela aḡ paḡ gē *Kërisët*. Ata biyi ex bër sebënan këbo andiyen and ebakaliw ed angwëlëra el. ¹⁹ Gayikwa Kaxanu bax riyenind paḡ gē *Kërisët* exo bakalixënëgu angwëlëra and mēḡ dëḡ, do gē bela bër gër ngwën ro aḡ, kitirëxe në end bamenä bandebën eḡ. Do biyi fana këbo ene deyarande eyeyan ed angwëlëra el.

²⁰ Biyi gër oḡac or *Kërisët* këmi yeyanënd, Kaxanu mēḡ dëḡ këbi ḡacënd bela bën gē etëy edebi el. Axara xara këmun gër oḡac or *Kërisët*, wëlërin gē Kaxanu! ²¹ Ar elod axo mendëra ex na an, Kaxanu nëmb këḡo amena andebi aḡ, ene gixëne biyi bër šenene gër ogës od Kaxanu.

6 Gayikako biyi barëk andiyen aḡ gē Kaxanu, këmun felaxënënd en kemënali oyekax orexëm ol, kërex gi ex na or gē ofëcak këm. ² Gayikwa are re ko:

«And ḡap bax aḡ, yakali këmi cale indey iḡ, gē akey and ḡap bax mi pexën aḡ, xangëta këmi †.»

Ata gërëgako ex and ḡapëk enim aḡ, gërëgako ex akey and apexa aḡ.

End bëriyenin bër Kaxanu eḡ

³ Biyi gematak ami dind na er këḡo wë-landëraxën ala gër ekwëta edexëm, këdi këni yëla mēne ḡeḡ wënak na gër andiyen andebi. ⁴ Ecëñëxët, gër bebër ex yo do ang ex yo, aḡasinaya këmi ḡasinayand mēne bëriyenin bër Kaxanu gē däl hi këmi. Mbaḡ këmi buḡand oyot ok, gē toro iḡ, gē ocënd ok, ⁵ gē xëme in, gē and kënëbo fërand aḡ, gē bend šoḡe-šoḡe beḡ, gē gër bandiyen bañëkaxik, gē bakey band abo dašënd na baḡ, do gē band këmi šanënd eyamb yamb baḡ. ⁶ Barikan, aḡëlaya ḡëlaya këmi aniyen andebi aḡ gër oḡwënëk, gër onangëran, gër ebuḡa, gër obëḡw or onden, gër Angoc Amënek, gër aḡana and däl and gē eñëḡenax end šonayak këm. ⁷ Aḡëlaya ḡëlaya këmi bëte aniyen andebi aḡ gër eye-yan ed däl, gër panga ind Kaxanu. Oḡëḡa or šenene këne ḡeraxënënde, bëte gē oḡo fo këne xwëšaxënënde. ⁸ Bela bën er kënëbo rind: baḡo afëb, baḡo alëšëra; baḡo ašëkw, baḡo ayepën. Axwët kënëbo xwëtënd baḡo bënëḡwëš, xarak biyi däl in këmi reyarand. ⁹ Bëte axwët kënëbo xwëtënd ang bër anëbi nang ex na fo, xarak anang nang kënëbo; ang bëšësək fo, xarak aliya këmi liyand; ang bër nëp kënëbi fo, xarak anëbo daḡ ex na; ¹⁰ ang bër šaminak fo, xarak din këbo nëḡandërand; ang bëxaḡënyaxik fo, xarak bëranḡëm kē šotërand në endebi; ang bër ḡoweḡ ami cot ex na fo, xarak beḡ dek xwën këmi.

¹¹ Wën oḡawo odebi od gër Korejët ok, biyi däl in bamun felënd kwëlay, gē oḡëkw orebi oḡ dek këbo balënd endewën eḡ. ¹² Wën an cënd ex na gër oḡëkw orebi, barikan aḡana and ḡan kënëbo aḡ bašëtak. Biyi cëḡ, ax gi ex na tēkër këbo balënd endewën eḡ. ¹³ Ata ang obaš oram fo këmun felërand. Wën bëte balindëleḡun endebi eḡ gē oḡëkw orewën oḡ!

End banëkëra eḡ

¹⁴ Këren dëkërend na gē bër ax gi ex na okëreceḡ bën në bamara band ax ḡap ex na. Enimin, abar nde këni barënd end šenene eḡ do gē eñëḡenax eḡ? Anëkëra nde hik na mërëxand ir angoben do gē ecamëdan?

¹⁵ Angwëlëra nde hik na mërëxand ir *Kërisët*

† 6.2 Esayi 49.8

do gë Beliyal? Acetëra nde hik na mërëxand ir arëŵak end Kaxanu an do gë ar ax ma ex na an? ¹⁶ Eter nde hik na mërëxand ir Aciŵ and Kaxanu do gë olaŝ oŋ? Enimin, biyi ga hi këne wa Aciŵ and Kaxanu aŋ, mëŋ ar kë yëlënd aniyan an, ang re ko Kaxanu gër Oñëgw Omënëk ak:

«Alëg këme lëg, do aliya këme liya mërëxand irebën;

Kaxanu irebën këme hi, do bën eni gi bulunda iram.» ¹⁷ Bëte:

«Canin bamara bandebën baŋ, do capayayin; këren dëkënd na ebuyaraxik in, do wëno aŵëlaya këmun ŵëlaya re ko Axwën an.

¹⁸ Ata me gi Sorix irewën, do wën en gi bosëniŵën do gë bobiŵën bo-ram, re ko Axwën ar xorëk beŷ dek an †.»

7 Wën bër ke balënd mbaŋ bëjo, gayikako bendako rako beya këbo Kaxanu, mënënëne beman beŋ do gë onden oŋ, ebuyaraxik kërex gi na. Tebëne oŵënëk ol ex paŷaya gër anjiŷ and Kaxanu.

End onënga or Pol eŋ

² Balindëleŋun endebi eŋ gë oŵëkw orewën! Biyi cëŋ ala amo menan ex na, ala amo dëxëlëx ex na, ala amo yamba ex na. ³ Ax gi ex na mun kiti këme rexënënd eŋo, gayikwa anëka fel bamun: «Ang këbo balënd endewën gër oŵëkw orebi ak din kë bayi: këmi liyand nde, ba šës këmi nde.» ⁴ Ekwëta ed xwëta këmun el, mbaŋ rafëk. Mbaŋ ke nënganënd endewën eŋ, mo kemën dëŋ ke xemënënd, ado dek hi këme onënga ol mërëxand ir oyot od hi këbo ok.

⁵ Enimin, elod ga hat këmi gër ebar ed Masedëwan, ami cot ex na gë təkër ak eteyëta el. Mocënd šënd bami gand ed ex yo gë emere-li ed banëbo ŵerelind bër fac el, do gë anjiŷ and gër oŵëkw orebi aŋ. ⁶ Barikan Kaxanu, mëŋ ar këbi xemënënd bër kë banand an, axemën xemën këbo and hatëgu ko Tit aŋ. ⁷ Ado ax gi ex na ga hatëgu ko Tit fo xemën këbo. Barikan gë ekemën ed xemënëgu këno wën el, xemënati këbo. Asëfëtanati sëfëtanati këbo ang këŋun balënd endebi ak, ang sesëra kën në endebi ak, do ang kën balëkënalind endam ak. Ata wëno dek eme onënga ol.

⁸ Angëmëne në end kayëta iŝëxe ir yëgwënëli këmun in šaminara ban, axe cena ex na. Eyo, anang nang këme mëne në end kayëta ijo ašamina šamina ban amëd. Bamat ašena šena ke, ⁹ barikan gërëgako, anëngandëra ke nëngandërand. Axe nëngandërand na de në end ga šamina ban, barikan gayik ecamina elo anëngwët nëngwëtëk oŵëkw orewën oŋ. Ecamina elo end han ko Kaxanu eŋ rik. Biyi cëŋ, eñëŋëxax gematak amun denan ex na.

¹⁰ Enimin, ecamina ed në end Kaxanu el, anëngwët kë nëngwëtënd dek ola el. Aŵëla kë ŵëland gër apexa, do ala aŋo cenand na. Barikan, ecamina ed në end bend gër ngwën ro el, anemin kë neminënd. ¹¹ Awa watin ngwa gërëgako er šot kën gë ecamina ed në end Kaxanu in: obal osëm! Ado nëmëc na, ayaka yaka kën, axoŷ xoŷ kën, ayëdara yëdara kën, abal këŋun balënd endebi eŋ, ayakëraxi këŋun yakëraxind endebi eŋ, aŵa ŵa kën mëne šenene dëŋ rexëra këmun! Ado ašanaya šanayak mëne aŵën wën kën gër endey eŋo.

¹² Awa angëmëne aŷëgwënëli yëgwënëli këmun, ax gi ex na mo dexëra ar ŵendërak an, ba ar ŵenan këno an. Barikan en wataxën gë bangës bandewën baŋ dëŋ obal osëm or këŋun balënd endebi eŋ, gër lëngw ir Kaxanu. ¹³ Mëŋ ex, biyi mbaŋ xemën këbo endey eŋo.

Ata mbaŋ fuŋara këbo ga wat këmi bëte ang nëngandëra këŋo Tit endewën ak, onden ondexëm fuŋara këŋo endewën eŋ. ¹⁴ Angëmëne wën ašëkw bamun šëkwënd ogës od Tit, axe cëfënan ex na. Barikan ang bamun felënd din dal ak, mondako fo šanayak mëne ecëkw ed bamun šëkwënd ogës odexëm el, dal dëŋ ex. ¹⁵ Ata Tit nëmëc këŋo balënd endewën eŋ, ga ko xwitand ang bano baxëtënënd ak. Gayikwa axwëtaya xwëtaya bano, ang bano fëbënd do ban rëgënd endexëm ak. ¹⁶ Wëno cëŋ, anëngandëra ke nëngandërand ga xor këme mun kwëta gër end ex yo.

End amarënen eŋ

8 Bëmaŷe, anangën këmun nangënënd mondake šanayak oyekax or Kaxanu ol gër Bamara band okëreceŋ band gër ebar ed Masedëwan. ² Ado ga šëmura babi në end oyot otëm, dek exëni onënga ol, gayikako gër ox-aŷën osëm orebën olo dëŋ ŵasin kënëbo mëne

† 6.18 Esekiyel 37.27

bën ani kwëj ex na. ³ Wëno kë reyand osede olo mëne, gë oxor orebën ol, ado nëmëc oxor orebën ol, do ga ýandi këbi, barëra këni oyël orebën ol. ⁴ Biyi monëýali kënëbo nëýalind mi ma mi kemëna, eni gi šëf gër andiyen and amarënen and edëca ed bëwënëk aþo. ⁵ Ata nëmëc ang bami yarënd ak bar këni. Gayikwa pere yëlaya këni bën dëj gër Axwën, ðamana yëlayaxën këni gër otaxan odebi, ang ýandi baþo Kaxanu ak. ⁶ Mëj ex, biyi axara xara këmo Tit exo bakali gër ndewën exo ñata andiyen and oyekax or amarënen and oyël orewën aþ, ang ýana baxo ak. ⁷ Ang šotëra kën mbaþ er ex yo: ekwëta el, gë eyeyan el, onangëran ol, gë obal osëm or er ex yo, bëte aþana and ñan këmun aþ, awa canayalex ošotëra osëm orewën ol, gër andiyen and oyekax aþo.

⁸ Do er këme rend ijo, ax gi ex na ðe apela, atëy wa këmun rind paþ gë obal osëm or këjñun balënd end bëšëxe bër ex gër amarënen aþo ol, me nangaxën ba aþana andewën aþ and ðal dëj ex. ⁹ Gayikwa anang nang kën oyekax or Yesu Kërisët, Axwën arebi ol: mëj ar šotërak an, yow baxo hi ko axaýënaþik në endewën na, en gixën wën, paþ gë oxaýën orexëm ol, bër šotërak.

¹⁰ Aþo cëj, er këme rend in apela ex, gër endey eþo: ofëcak orewën ex, wën bër, elod nuwuba, hi kën bëýanar gër amarënen aþo, do wën ex bëýanar bër rik bën. ¹¹ Awa gërëgako, ñatayin ebar ed amarënen aþo el, ex gixën er kën rind ijo gwër fo gë oñandi od en di ok. ¹² And këjño ýandi enim ala exo yël aþ, Kaxanu axana ko xanand oyël ol ga nëkon nëkon ko er šot ko ala aþo in, bari ax gi ex na paþ gë er bayik axo cot ex na in.

¹³ Gayikwa gër amarënen aþo, en tëf acariya and cey gë cey ex, ax gi ex na en ðëxëlëxaya enëbi ðëcaxën bëšëxen. ¹⁴ Gër endey eþo, ošotëra orewën or gërëgako ol këbi rëcand eni cot er šan këni in, eþun ðëcaxën bëte ošotëra orebën ol, en cot er šan kën in, ex gixën mondako acetëra and cey gë cey. ¹⁵ Ga rek wa Oñëgw Omënek ok:

«Ar šotëra bax mbaþ an, ýoweý ax kuri bana, do ar šot bax təkër fo an, ýoweý axo can bana †.»

End Tit do gë bër enga endexëm eþ

¹⁶ Cëkwaneþone Kaxanu, mëj ar rik gër emëkw ed Tit obal osëm or këjño balënd endewën ol, ang këbo balënd biyi ak. ¹⁷ Gayikwa gë onënga fo ýa ko ekemën ed xemënëli këmo, exo bakaxënëli in, ado gë andexëm aþo dëj sana ko exo yeli gër ndewën. ¹⁸ Asëfëreli këni sëfëreliind gë imaýe ind këno šëkwërand gër Bamara ðek, në end andiyen and ko rind gër epemëra ed Atëfëtan iþ. ¹⁹ Adofa, bër gër Bamara bën sana këjño mi tëfëreli gë mëj gër emëla ed amarënen aþo. Emëla ed amarënen and oyekax aþo el, sebënan kënëbo gër andiyen andebi, ex canayaxën enjaran end Axwën eþ, do ex gixën osede or mëne biyi and ýandi baþo dëj ex.

²⁰ Në end amarënen atëm and sebënan kënëbo aþo, aþo ñandi ex na enëbo dexëra gër andiyen andebi. ²¹ Gayikwa biyi šenene fo ýandi këbo mi mëlayand er yek in ogës od bela, xarak ax gi ex na ogës od Axwën fo.

²² Anëka këmo lawënelilind imaýe indebi iþ, eni tëfëreli gë Tit do gë bër enga endexëm bën. Biyi axwëta xwëta këmo asošan aþo. Awasin wasin këbo bakëlëbëd bandanjëm mëne aýandi ýandi këjño eþun ðëca. Moñandi ýandi këjño edëca edewën el gayik mbaþ xwëta këjñun. ²³ Do end Tit eþ, ar enga emat gë wëno hi ko. Do në edi exo gër ndewën andiyen and ebax mun din aþ. Awa bëmaýe bënd sëfëreli këni bëj cëj, oparëxanda od Bamara, do enjaran end Kërisët exëni. ²⁴ Awa kacayinëbi šenene, watëlexëni aþana andewën aþ bër gër Bamara bën. Nangëlexëni mëne ðal bami rafënan endewën eþ gër lëngw irebën.

End edëcara ed bëmaýe eþ

9 End andiyen and edëcara ed bëwënëk bër gër Yerusalem eþ, ine ngwa këmun ýëgwënaþënëli? ² Anang nang këme ang ýandi baþun en di ak, do wëno gë eþo këme rafënan endewën eþ gër bëmaýe bënd gër ebar ed Masedëwan. Ga re këme: «Bëmaýe bënd gër ebar ed Akayi bëj, elod nuwuba hi këni bëwelëk gër amarënen and oyël olo.» Do wën ang ýandi baþun en di ak, bëranjëm ýandi këbi enun tëfëтели. ³ Awa anëka këmëni lawënelind

bëmaÿe bëj, tëkëlexëni mëne edafënali ed rafënarali këmuni el, ðal dëj ex, abo yepeli na. Ata tëkëlenun de bëwëlëk ang reyati këme ak. ⁴ Kërene ðajëtali na wa bëmaÿe bënd gër ebar ed Masedëwan bëj, do enun tëk an gi ex na bëwëlëk. Kërex nëngwëta na end ex ekwëta edebi el ošëfën orebi, me dedo wa ošëfën orewën. ⁵ Awa wëno er yëlara këme mëne aÿap ÿapëk mëni kemënëli bëmaÿe bëj eni ðëngwali gër ndewën, eni baraxën enjekax end beya kën ari kën ri eñ. Enjekax eño, gilex end wëlëk ang enjekax fo. Kërex gi ex na end nëÿali kënun në end oxwëj orewën fo.

⁶ Enimin, ar kë nedënd tëkër fo an, tëkër fo ko xanand. Barikan ar kë nedënd mbañ an, mbañ ko xanand. ⁷ Ala kala yëlëlexo ang faÿ ko gër emëkw edexëm ak, gë ecamina këm, gë enëÿali këm. Gayikwa: «Kaxanu ahan këño ðanënd ar kë yëlënd gë onënga an †.» ⁸ Do Kaxanu ašot šot ko panga ind eñun yëlëra mbañ benjekax bend ex yo, en cotëraxën din, nand ex yo, ðek er ÿapëk en ðiyaxënënd in. Bëte ašot kën ÿana en cotënd mbañ er kën ÿana en dixënënd enjekax ed ex yo, ⁹ ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Mbañ këbi yëlërand bëxaÿënaixik bën, or šenene orexëm ol din kë nëkand ††.»

¹⁰ Xarak, Kaxanu mëj ar këño yëlënd enedfa aned an, mëj ar këño yëlënd eyamb yamb an, ayël këñun yël enedfa añ. Enedfa eño ašënan ko šënan, do arafën ko rafën er kë rëw or šenene orewën in. ¹¹ Ata mondako kën šotëra er ex yo, do axor kën xor en bayi bër nëngak. Ata bela bëranjëm këño šëkwa Kaxanu në end beber kënebo fëxwënënd mëni yëlërax eñ. ¹² Gayikwa andiyen and amarënen año añ abaš bašëk ecëkwa ed këno šëkwand Kaxanu el, ax gi ex na edëcara ed bëwënëk eni cotaxën er šan këni fo el. ¹³ Gayikako andiyen and amarënen año mbañ xëbënëk, bëwënëk bën ašëkw këno šëkw Kaxanu ga këni watënd mëne wën poyoma wa kën Atëfëtan and *Kërisët* añ. Bëte ašëkw këno šëkw në end onënga orewën or šanayak gër edëca edebën do gër ed bela ðek. ¹⁴ Ata bën ga han kënun mbañ kënun šalenënd, në end oyekax osëm or šënan ko Kaxanu paß gë wën. ¹⁵ Cëkwënëñone Kaxanu mëj ar rin këbo oyël oxëbënaixik an!

End eyaka ed Pol eñ

10 Wëno Pol, axara xara këmuni gë onden onjekax oñ do gë onënga or *Kërisët* ol. Wëno ga kën rend wa mëne ayëda këmuni yëdand and këne fabëre añ. Barikan and këmuni ðawëta añ, ayëxw këme yëxwënd mun dexëra mbañ. ² Axara xara këmuni, and këme yeli añ, kërene nëÿali na fa mun masin mëne ame yëdand na mun dexëra. Ado anëka këme fënalind mëni dexëra bërëmar ga këni rend mëne biyi ang këmi liyand ak, oñandi od eman ex. ³ Enimin, angëmëne biyi ang këmi liyand ak, oñandi od beman bendebi ex, bari ami merënd na ang këño ÿandind beman bendebi ak. ⁴ Gayikwa oÿënga or šot këmi do këmi wëraxënënd oñ, ax gi ex na or gër ngwën ro. Barikan axor xorëk, gë Kaxanu, eñam ed baciw bakemax el. Ayepën këmi yepënënd banjëlän batëmbak bañ. ⁵ Ayepën këmi yepënënd ðek beber këni fëbënd bën, xarak beber xucarëk gë enang ed Kaxanu ex. Do anjëlän and ex yo këmi bonënd, ex maxënënd end *Kërisët* eñ. ⁶ Bëte bëwëlëk hi këmi monëp ar kë wëšind yo, and kë faÿaya ema ed wa kën añ.

⁷ Kamanindën aye beÿ bën! Angëmëne ala exo yëland ar gër *Kërisët* hi ko, nangëlexo bëte eño: angëmëne ar *Kërisët* hi ko, biyi bëte bër *Kërisët* hi këmi! ⁸ Ado ex gido arafëna këme rafënanand tëkër gë or gapak or yël këbo Axwën mun kemënaixënënd do mun wërëšëtëraxënënd ol, axe cëfënan dona. ⁹ Axe ñandi ex na mun yëbun gë okayëta od këmuni ÿëgwënëlınd ok. ¹⁰ Gayikwa are këne rend: «Gër okayëta odexëm, mbañ xeÿ ko do mbañ xem ko. Barikan, and ko yow do ene pabëre añ, exo gi yemur-yemur, do eyeyan edexëm el ex gi edëšëgënaixik.» ¹¹ Awa ar kë yeyanënd mondako an, nangëlexo mëne yomb ir këmi šotënd and këmuni ÿëgwënëlınd okayëta añ, ado bayik ane gind ex na në erebat, gë yomb ijo fo këmi hi gër bandixa bandebi, and këmi yeli gër ndewën añ.

¹² Biyi ami yëxw na mëni tëfëteli, ba mi ketënali ola orebi ol, gë or bër kë šëkwayand gë andebën ol. Awa bëfëñirëx exëni ga këni šëkwayand ako gë andebën. Ata ga këni xetënalıyand do këni watinalıyand gë andebën añ, hixën këni bëfëñirëx. ¹³ Biyi cëj, abo ñandi ex

† 9.7 Acariyakinëm 15.10 †† 9.9 Calemoñëw 112.9

na mi dafënanand nëmëc ang ÿapëk ak. Barikan, axetënali këmi xetënali er hi këmi in gë edëca ed rëca këbo Kaxanu këmi xemëanaxënënd gër andiyen and sebënan këbo xali ñhatelili këbo gër ndewën. ¹⁴ Biyi gër ed sël këmi ami dadand na, nangëde ami ñatëli ex na gër ndewën. Gayikwa xali gër ndewën ñhateli këmi gë Atëfëtan and Kërisët aq. ¹⁵ Ata ami dafënalind na de bandiyen band bela bësëxe baq, nangëde biyi dëq rik. Barikan, ga kën xemënd ako gër ekwëta, ayar këmi yarënd mëni ñatën bela bëranjëm, jey gër ed lëg kën fën. Abo ñandi ex na mi dafa gër ed fel këbo Kaxanu mi tël. ¹⁶ Angëmëne mondako ex, biyi ata këmi xor mi pemëra Atëfëtan aq gër owar ošëxe, gër ed bayik elod ala ax pemëra ex na pere. Abo ñandi ex na mi diyeni gër ed riyeni këni anëka bësëxen do mi dafënalind er ri këni in. ¹⁷ Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Ar ÿandi këqo exo dafënanand an dafënayindëlexo gër Axwën †!» ¹⁸ Gayikwa Axwën an, ar lawënëgu këqo an këqo šëkwënd, ax gi ex na ar kë šanayand gë andexëm an.

End ofarëxanda or Pol eq

11 E kido wën axor xor ban en buqa təkër ošënek oram ol... barikan abuqa dëq buqa këne! ² Gayikwa wëno ga ke balënd mbaq endewën eq ke yakëraxixënënd gë oyakëraxi or Kaxanu ol. Gër Kërisët wëla këmun ang endënañ emeja fo, emënëk, en ñamaxën gë mëq gabat. ³ Yama andën aq, gë osit orexëm ol ga yifa baqo nde wa Xawa. Awa wëno ayëda këme yëdand ba mondako fo wënak onden ondewën oq, sebaxën kën owënëk or në end Kërisët ol. ⁴ Eninim, wën ata këno wëlaya ala ayanar ar yelik do exo pemërand end Yesu ir fitarëk gë ir nangën këmun in, ba exo gi gë angoc and fitarëk gë and hik gë wën aq, ba eno wëleli «Atëfëtan» and fitarëk gë and sëfëtan këmun aq. ⁵ Xarak, anang nang këme mëne oparëxanda otëm oko, ÿoweñ ane kuca ex na! ⁶ Angëmëne gër enënga ed etëñ fo, wëno ÿoweñ ame gi ex na, bari ax gi ex na mondako fo gër onangëran. Ga wësin këmun wa kerët ejo gër er ex yo do nand ex yo.

⁷ Ga nangën këmun ako Atëfëtan and Kaxanu aq gë acosa këm, do ga bana këme en gixën bër gapak, awendëra nde wëndëra këme?

⁸ Bela bër gër Bamara bacëxe bamëni lëxëlëxënd gayik bën baxe yëlënd acosa, me diyenixën gër ndewën. ⁹ Do and bame šan ÿeñ gër ndewën aq, ala gabatak abamo sëkwëran na. Gayikwa bëmañe bënd gër ebar ed Masedëwan bëq, baxe wëlandëranëgund er bame šanënd in. Nand ex yo, axe ñandi bana mun tëkwëran, do mondako këme bayi. ¹⁰ Gë dal ir Kërisët ir ex gër ola oram in, ala axe cëban na er këme rafënanxënënd ijo gër owar or Akayi. ¹¹ Në end inecëq? Gayik amun ñan ex na nde? Kaxanu anang nang ko!

¹² Ang riyeni këme gër ndewën cosërëxe ak, mondako fo këme riyeni bëte, me dëxëtaxën akaya and bër këfi ÿandind eni dafënanand mëne gwër fo hi këmi aq. ¹³ Bela bëjo oparëxanda onëgwëš exëni, gë osit këni riyenind. Anëngwëtara fo nëngwëtara këni oparëxanda od Kërisët. ¹⁴ Do ejo ax caraxi ex na, gayikwa Sindan mëq dëq anëngwëtara ko nëngwëtarand meleka ir angoben. ¹⁵ Awa ax caraxi ex na angëmëne bër këqo riyeninënd bën, anëngwëtara këni nëngwëtarand bëriyenin bër or šenene. Axana këni xana gër ejata er ÿapëk eni kana në end bandixa bandebën in.

End oyot od Pol eq

¹⁶ Ga këme rend wa gašëxe mëne ala kërexe kwët na ašënek. Me dedo, buqayin endam eq ang end ašënek fo, me koraxënënd wëno bëte me dafënanand təkër. ¹⁷ Er këme rend ijo, ax gi ex na de end fel ke Axwën, barikan ang ašënek fo këme yeyanënd, arafëna këme rafënanand.

¹⁸ Gayikako bëranjëm kë rafënarand ado ga hi këni bela fo, wëno bëte arafënara këme rafënarara. ¹⁹ Wën bërenik bën aña wa kën enëbi buqa bësënek bën. ²⁰ Enimin, abuqa kën buqand enun bëñand, enun yamband, enun dëxëlëxënd, enun dixërand gë ndafënan, enun këmënd gër odëxas! ²¹ Ga re këme ošëfën ex ejo: er hixënan ke mëne ola ositarak wësin këmun.

Barikan, me yeyan ngwa ang ašënek fo: er këni yëxw yo bela bëjo, wëno bëte ayëxw yëxw këme! ²² Bësëwif nde exëni? Wëno bëte Ašëwif

† 10.17 Yeremi 9.23

hi këme. Bëyisërayel nde exëni? Wëno bëte Ayisërayel hi këme. Bërandëwëra and *Abëraxam* nde exëni? Wëno bëte arandëwëra and *Abëraxam* hi këme. ²³Bëriyenin bër *Kërisët* nde exëni? Me yeyan ngwa ang ašenëk fo, wëno hik nëmëc. Bandiyen bañëkaxik bañ, wëno rik nëmëc; gër epëra, wëno hik nëmëc; gër xëme, wëno xëm këne nëmëc. Lañ fecera ke ecës el: ²⁴bakëlëbëd banjo xëm këne Bëšëwif bën bakëmen ofëxw osas gë banjongëbanax. ²⁵Bakëlëbëd batas fëmëra këne gë xwëlekwële; amat fëtëra këne gë oxaÿ; bakëlëbëd batas yëla këme me cës polo gër angwëngw and sëwayak kuluñ añ; amat hi bame ciš wec polo gër angwëngw. ²⁶Lañ baxe fecerand ecës el gër ofamana od gë osapar, gër beñigëanaxik bend gër oyeb; gër beñigëanaxik bend bërek bëxeÿax; gër beñigëanaxik bend Bëšëwif; gër beñigëanaxik bend bër ax gi ex na Bëšëwif; gër beñigëanaxik bend gër bangol; gër beñigëanaxik bend gër ladawe; gër beñigëanaxik bend gër angwëngw; gër beñigëanaxik bend mërëxand ir bër ax gi ex na enim okëreceñ. ²⁷Lañ gër andiyen do gër toro; lañ dašërëxe, lañ gë enjo eñ do cebërëxe men; lañ gër etiwi; lañ gër ayem; lañ tëb gë eman eñ. ²⁸Do ame yeyan ex na end ke balënd nëmëc eñ; ang ke šëmund key yo key gër banjëlan bandam në end Bamara dek. ²⁹Noÿo sitarak, xarak wëno bëte ame cot ex na banjëlan batitarak? Noÿo këno lënanënd eñëñëanax eñ, xarak wëno axe corënd na eño gër emëkw?

³⁰Angëmëne arafëna këme rafëna, në end ositara oram këme rafëna. ³¹Ata Kaxanu, Sëm ir Axwën Yesu, mëñ ar këno šëkwënd din an, anang nang ko mëne ame nëgwëšënd na. ³²And hi bame gër Damas añ, gofërëner ir emun Aretas in, axwët xwët babi bënëkona šit gër angol exe tëraxën. ³³Barikan ga šon këne polo në akange, nəcët këne në fonetër ir amëñ and xecexën këni angol añ. Mondako šana këmo.

End odakeli od Pol eñ

12 Awa afo me dafëna ngwa..., dal ex, ofëcak ax gi ex na. Barikan asëfët këme sëfët end odakeli od wat këme eñ, do gë bebër nangën ke Axwën bën. ²Wëno këreceñ nang këmo na, doro anëka sëkëk bëniy epëxw gë

bënax. Gë eman endexëm ak nde bayi baxo? Ba axo gi bana gë eman endexëm ak? Ame nang ex na. Kaxanu mëñ, anang nang ko. Ata ala ajo watayax ko yañ gër arayen. ³Do anang nang këme mëne ala ajo, hi baxo gë eman endexëm ak nde, ba gë eman endexëm këm nde? Kaxanu mëñ, anang nang ko. ⁴Ala ajo awataya watayax baxo gër arayen do wëlëgu ko bend ala ax kor na exo tëfët, bend ax ñap ex na ala exo yeyandërand. ⁵Wëno arafëna këme rafëna end ala ajo eñ, bari endam eñ dëñ, ame dafëna na, ang ax gi ex na end ositara oram eñ. ⁶Kido aÿandi ÿandi baxe me dafënara, ame gi dona ašenëk, gayikwa dal in dome reyand. Barikan, ašësinali këme šësinali eño, këdi ko yëla ala mëne wëno nëmëc bend ke watelind do ke wëlelind beñ hi këme, në end oxëbën or bend nangën ke Axwën beño.

⁷Bëte këdi ke xureli ndafënan in, ošëxwëra or ke narënënd hik gër eman. Meleka ir Sindan ke xëmënd këdi ke xureli ndafënan in.

⁸Bakëlëbëd batas, xara këmo Axwën an exe dëxëtën ošëxwëra olo. ⁹Barikan mëñ er yaka ke: «Oyëkax oram ol gwac exi, gayikwa panga indam in nëmëc kë šanayand gër ositara orey.»

Awa wëno nëmëc këme ÿana me dafënanand gër ositara oram, ex dongoxën panga ind Kërisët in gër ola oram. ¹⁰Anëngan ke nënganënd bëte gër ositara oram, gër ocir od këne širërand, gër ocëmu, gër edixëra ed këne rixërand, gër oyot, në end Kërisët. Enimin, and këme sitara añ, këme šotënd ojaŵ ok.

End odendëran od Pol eñ

¹¹Ang ašenëk fo këme yeyandërand, wën nëÿali ke de me di mondako. Enimin, wën ga hi dox wa bër ke yakanënd bën. Bër xwët kënebi oparëxanda otëm bëjo, ÿoweÿ ane kuca ex na, ado bayik ÿoweÿ ame gi ex na. ¹²Bebër kën nangaxën mëne parëxanda hi këme bën, ašanaya šanayak gër ndewën, gë ebuña ed buña këme gër toro el, gë bananganëme bañ, gë becarax beñ, do gë bërëcaxik bend bame rind beñ. ¹³Enjekax end feye rin këmëni Bamara bacëxe bañ do seš këmun wën? Ba gayik gabatak amo tëkwëran bana edëba edam el gër ndewën nde? Awa tebanine ngwa osëmbak olo!

¹⁴ Watin mëne aŵelëk hi këme mun nëngali atasën. Do bëte ala amo tëkwëran na edëba edam el. Gayikwa wën këmun şaland, ax gi ex na er şot kën in. Enimin, bëxarëk bën wa ŷapëk enëbi kwëtënënd beŷ bën obaş ol, bari ax gi ex na obaş ol. ¹⁵ Wëno cëŋ, gë emëkw el dek këmun yëlëra er şot këme in, do wëno dëŋ ayëlaya këme yëlaya në endewën. Angëmëne nëmëc ħan këmun, do wën tëkër fo nde këne ħan?

¹⁶ Dal ex! Wëno dëŋ amun tëkwëran bana. Barikan ang ala awërax fo, asitinaxën bamun sitinaxënënd! ¹⁷ Ayambara nde yambara këmun paß gë bër bamëni laŵënëlınd bën?

¹⁸ Afelëli felëli këmo Tit exo kemëna exo yeli gër ndewën, do eni tēfērëli mēŋ gë imaŷe iŋ. Tit ayambara nde yambaraw këŋun? Ax gi ex na nde wëno gë mēŋ, ola obat do onden omat şot këmi?

¹⁹ Bamat elod anëka fo kën yëland mëne biyi ayakanaya këmi yakanayand gër lëngw irewën. Gër lëngw ir Kaxanu, do ga bar këmi gë Kërisët këmi, yeyanaxënënd mondako. Do dek beŋo, wën këmun rinënd, wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ beŋo, en kemaxën gër ekwëta. ²⁰ Gayikwa ayëda këme yëdand ba amun tëk na ang ŷandi ke ak, and këme ħatëli aŋ. Do wën bëte ane tëk na ang ŷandi këŋun ak. Ayëda këme yëdand ba asëkeli këmun sëkeli bongeŷër, gë oyakëraxi, gë ecusër, gë ebal ed wayët end gaf irexëm fo el, gë odenar, gë oxapëndër, gë ndafënan, do gë bend şodeşode. ²¹ Ayëda këme yëdand and këme ħatëli aŋ, Kaxanu, mēŋ ar yata ke aŋ, ba aşëfënin ke şëfënin në endewën, do me tesëra në end bëranjëm bër kë ŵwendërand, ang bani ŵwendërand gër ŷanar ak. Bëjo ani nëngwët ex na ola orebën ol xali eni teß dek beßër bani rind bëjo: obuyaraxik ol, asëk alakirand fo in, do gë eñac end ex yo.

Bapela bapelatar baŋ

13 Atasën an këmun nëngali. Do ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Endey end ex mok-iti yo, gil ex er reya këni otede oki ba otas †.»
² And nëngali bamun akinëm aŋ, afel fel bamun eŋo. Do doro and ane bayi exe na në

† 13.1 Acariyakinëm 19.15

erebat aŋ, gana-gana fo këmëni rend bër ŵwendërak elod anëka fo bën, do gë bër kë ŵwendërand gërëgako bën: angëmëne anëngali nëngali këmun, ala amo kwëda na de.

³ Gayikako aşala kën şaland en nang mëne ayeyan dëŋ ko yeyanënd Kërisët gë etēŷ edam el, awat kën wat. Mēŋ cëŋ, afanga fanga ko de paß gë wën, axo gi ex na ar gë ojaŵ këm.

⁴ Gayikwa afika fika bano ang ar gë ojaŵ këm fo. Barikan, aliya ko liyand gë panga ind Kaxanu iŋ gë mēŋ. Biyi bëte ojaŵ këm hi këmi, ga bar këmi, gë mēŋ këmi liyand në endewën na gë panga ind Kaxanu iŋ.

⁵ Tëyiyin tan en kaman wën dëŋ ola orewën ol, en nangaxën ba gë ekwëta el kën liyand. Kamanin wën dëŋ ola orewën ol. An nang ex na nde mëne Yesu Kërisët gër ola orewën hi ko? Bamat er ban şaland en tëk gër ola orewën in, an tëk ex na. ⁶ Barikan, wëno er këme yarënd in, en wat mëne gër ola orewën hi ko, en maxën mëne biyi ami dif ex na andiyen andëbi aŋ. ⁷ Biyi ayar këmi yarënd Kaxanu, këren mendëra na. Er ŷandi këbo in, ax gi ex na ex canaya ang xamën këmi andiyen andëbi ak. Barikan, mun watënd wën ga kën rind benjekax beŋ, ado ga hik nangëde alif lif këmi andiyen andëbi aŋ fo. ⁸ Gayikwa biyi ami ŋëpënd na dal in, barikan din dal in këmi sanand. ⁹ Biyi anëngandëra këbo nëngandërand and këmi hi gë ojaŵ këm aŋ, xarak amëd aŋo, wën mbaŋ şot kën ojaŵ ok. Er këmi yarënd endewën in, en gi bër faŷayak. ¹⁰ Mēŋ ex, ado bayik ane gi exe na në erebat, eŋo këmun ŷëgwënëlınd ga xey ke and këme yeli aŋ me keyënara gë or gapak or yël ke Axwën ol, me kemëanaxënënd beŷ bën, ax gi ex na me ñamaxënënd.

¹¹ Bëmaŷe, end këme xor me de me ŋataxën eŋ ex, nëngandërayindëleŋun, calayindën en gi bër faŷayak, kemëndëringdën gër ekwëta, wëlëringdën, diŷayindën gër aketëxeta, do Kaxanu, mēŋ ar gë aŋana do gë obetak an mërëxand irewën ko hi. ¹² Cëmarindën andewën rewën aŋ gë emegar emënëk. Aşëma kënun şëmand dek bëŵënëk bën.

¹³ Oyekax or Yesu Kërisët, Axwën arebi ol, gë aŋana and Kaxanu aŋ, do gë anëkëra and Angoc Amënëk aŋ, gilex gë wën dek!

Bëgalat

Lilaya in

Akayëta and Bëgalat aŋo, Pol yëgwën babi bër gër bamara band Yesu Kërisët band gër ebar ed Galasi bën. Bësëyali bënëgwëš babi felërand mëne ado ga xwëta këno Yesu Kërisët, afo enëbi kacënd eni pexaxën. Xarak ax gi ex na mondako sëyali babi Pol. Ga re baxo mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el gabat kë yëlënd or šenene ol. Eni nangaxën mëne osëyali orexëm ol dal dëŋ ex, Pol xwitan këbi end Abëraxam eŋ. Paß gë ekwëta ed xwëta baŋo Kaxanu el hixën baxo ar šenene, xarak amëd aŋo Acariya and Moyis aŋ ax gi bana. Mëŋ ex paß gë ekwëta ed Yesu Kërisët el, bënëŋ bend bela beŋ dek këni šotënd or šenene ol gër ogës od Kaxanu. Er ex gër akayëta in:

End ofarëxanda or Pol do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1-2.21.

End ekwëta ed Yesu Kërisët eŋ: 3.1-4.31.

End aniyand ar yëmëk gë Angoc Amënëk eŋ: 5.1-6.10.

Bepelatar beŋ: 6.11-18.

Ecëmar el

1 Wëno Pol këŋun yëgwënëlin. Faba Kaxanu yata ke me gi parëxanda paß gë Yesu *Kërisët* ir xanin këŋo gër bësësëk: ax gi ex na paß gë ala, bëte ax gi ex na ga sana këne bela. ² Gë bëmaŋe bënd hi këmi ro bëŋ këmun yëgwënëlin wën do gë dek bëmaŋe bënd gër bamara band Yesu band gër ebar ed Galasi bën. ³ Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët, axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol, gë obe-tak ol. ⁴ Axwën *Kërisët* wāk šës ko në end bamena bandebi ebo dacëtaxën gër aniyand atëmbak and gë okey oko aŋo, ang yandi këŋo Kaxanu Faba irebi ak, ⁵ mëŋ ar hik gë enjaran end din ir din an! Amen!

End oxalay kalay or Bëgalat eŋ

⁶ Mbaŋ šaran ke wëno ang seß këno Kaxanu xarak mëŋ sana këŋun paß gë oyekax or *Kërisët* ol do kën sëfënd aŋand ako Atëfëtan acëxe. ⁷ Enimin, Atëfëtan acëxe ax gi ex na. Barikan bela ex na bër këŋun felënd becëxen ga yandi këbi eni nëngwët Atëfëtan and

Kërisët aŋ. ⁸ Barikan ado ex gido ar enga endam, ba meleka ir xaniwëk gër orën, yelik eŋun nangënënd Atëfëtan and fitarëk gë and sëfëtan këmun wëno aŋ, kataleŋo! ⁹ Ang felëra këmun gër ŋanar ak këmun xënënan wëno gërëgako: angëmëne ala eŋun pelënd Atëfëtan and fitarëk gë and nangën këmun biyi aŋ, kataleŋo!

¹⁰ Do gërëgako ene cëkwënd bela nde këme šaland ba exe cëkwënd Kaxanu nde? Ba këme šaland ene ŋanënd bela nde ca? Kido ene ŋan bela bame šaland, ame gi dona xadëp ir Kërisët.

End Pol eŋ

¹¹ Ga re këme bëmaŋe, Atëfëtan and nangën këmun aŋo ax gi ex na endey end bela. ¹² Yesu *Kërisët* mëŋ dëŋ nangën ke, ax gi ex na ga sëfëtan ke ala, bëte ax gi ex na ga sëyali ke ala. ¹³ Wën enimin, awël wël kën ang bame liyand ak, and bayi bame gër cale ind biyi Bëšëwif aŋ? Wëno babi rixërand wa gë oŋeŋ osëm bërëwāk end *Kërisët* bën, bër Amara and Kaxanu bën. Mo calara bamëni šalarand

mëni daŵ bën dek. ¹⁴ And bayi bame gër cale ind biyi Bëšëwif aŋ, wëno nëmëca babi bënd anjex andam bëŋ gër epëb ed bapela band sëyali kënëbo bëxarëk bërebi baŋ. ¹⁵ Barikan yatir fed këmi gë ar fit ke elod gër acël and nëma an, aŵac ŵac ke gë oyekax orexëm ol.

¹⁶ Anangën nangën ke Asëniŵ arexëm an mëni tēfētanaxënënd endexëm eŋ bër ax gi ex na Bëšëwif bën. Ata ga xucak eŋo, wëno ame ye ex na de mo mëkara ala. ¹⁷ Bëte ame ye ex na gër oparëxanda oñanar yaŋ gër Yerusalem. Barikan ye këme šëw gër ebar ed Arabi damana bakaxanëgu këme gër Damas. ¹⁸ And xucak bëniy bëtas aŋ fo yexën këme yaŋ gër Yerusalem mi nangër gë Kefas. Ata xeyërax ke bakey epëxw gë banjo gër ndebën. ¹⁹ Bari parëxanda išëxe ami watër bana angëmëne ax gi ex na Šak, ar acël amat gë Axwën Yesu an. ²⁰ End këmun felënd eŋo, Kaxanu anang nang ko mëne dal ex, ame nëgwëšënd na.

²¹ Ga xucak eŋo, ye këme bëte gër owar or Siri do gë Silisi. ²² Xarak, ala axe nang bana amëd aŋo (gër bamara band bërëŵak end *Kërisët* gër ebar ed *Yude*). ²³ Awël fo bani wëlënd mëne ar babi rixërand an anëka nëngwëta ko. Gërëgako mëŋ këbi nangëndërand bela bën ekwëta ed *Kërisët* ed baxo xemënan end exo daŵ el. ²⁴ Do në endam bano šëkwaxënënd Kaxanu.

End Pol do gë oparëxanda ocandaŵ eŋ

2 Ata ga sëkëk bëniy epëxw gë bebënax, baka këmi gë Barë nabas yaŋ gër Yerusalem. Aŵëla wëla bamo bëte Tit. ² Kaxanu šëdët baxe me baka gër Yerusalem. Asëfëtan sëfëtan këmëni bëlëngw bër Amara bën ang këme femërand Atëfëtan aŋ gër bër ax gi ex na Bëšëwif ak. Anacët nacët bamëni bëlëngw bër gapak bën, këdi këme hërëra ahërëra fo, do me di andiyen and gë ofëcak këm. ³ Tit mëŋ, Agërek ar sëfër bami an, ala aŋo nëyali bana eno kac. ⁴ Këme reyaxënënd dek ako, bela hi bax na bër bax rend okëreceŋ exëni xarak enëgwës këni rind. Bën nëfënëfa bax gër enga endebi ga ŷandi babi eni bël or yaya or yël këbo Yesu Kërisët ol, do enëbo bëña. ⁵ Ata end bëjo eŋ gë təkër ak ami ma ex na ex bayixën nëngwëtarëxe dal ir Atëfëtan in gër oŵëkw orewën aŋ.

⁶ End bëlëngw bër gapak bër Amara bën eŋ cëŋ, er hi bani damana eni gixën okëreceŋ in, wëno axe bal ex na gayikwa gër ogës od Kaxanu bela bën dek gwër fo exëni! Bari bëlëngw bër gapak bëjo Ŷoweŷ ane nëyali bana me di. ⁷ Awat wat bani mëne Kaxanu xwëtënan këbo Atëfëtan aŋ. Wëno mëni nangëndërand bëxacërëx bën, do Piyer bëxacëxac bën. ⁸ Kaxanu mëŋ ar yata këŋo këŋo Piyer exo gi parëxanda ir Bëšëwif an fo yata ke wëno bëte me gi ir bër ax gi ex na Bëšëwif. ⁹ Do and wat këni oyekax or yël këbo Kaxanu aŋ, ata Šak, gë Kefas do gë Šaŋ, bën bër ex bëlëngw bër gapak, bër fëb kënëbi mbaŋ bën, lëkër këmi bataxan band liŵ baŋ, gë wëno do gë Barë nabas, ex watixën mëne anëkëra exëna gër andiyen andebi: mi yend mi pemëra, wëno gë Barë nabas, gër benëŋ becëxe, do bën gër Bëšëwif. ¹⁰ Er xara banëbo fo mëni kwitand axwita bëxaŷëanaxik bën do eŋo gë obal osëm bame rind.

End akucara and Pol gë Piyer aŋ

¹¹ Barikan and yow ko Kefas gër Aŋëcoš aŋ, fabër këmi do nëp këmo gayik aŵen ŵen baxo. ¹² Damana eni yow Bëšëwif bër laŵënëgu babi Šak bën, bër bax balëkënalind end oxac bën, Piyer, andamat bani yambërand gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën. Barikan and hatëgu këni Bëšëwif bër laŵënëgu babi Šak aŋ Piyer, ga babi yëdand, nacëta këbi bër ax gi ex na Bëšëwif bën. ¹³ Ata Bëšëwif bëšëxe bër ŵa bax end Yesu bën sëfëteli këno bëte Piyer gër amëna andexëm xali lënan këno Barë nabas dëŋ gër egi ed ang bëŷëŋënaŋ bër kë laŵayand el. ¹⁴ And wat këme mëne ani dind na šenene aŋ, ang kë sëyalind dal ir Atëfëtan ak, rexëra këmo poyoma Kefas mondako: «Wëj ašëwif hi këy, barikan këy liyand ang bër ax gi ex na Bëšëwif ak, ay masinaŷad na ang ašëwif ak. Do mondake cëŋ këy xor eyëbi nëyalind bër ax gi ex na Bëšëwif bën eni diyand ang Bëšëwif ak?»

End apexa and benëŋ dek eŋ

¹⁵ Biyi, bëxarëk bërebi bën Bëšëwif ebani, ane gi exe na bëwendëran bër ax gi ex na Bëšëwif. ¹⁶ Anang nang këne mëne ala ar xwëta këŋo Yesu *Kërisët* an hik ar šenene an, bari

ax gi ex na gayik asëf sëf ko er rek *acariya and Moyis* in. Biyi bëte aña wa këne end *Kërisët* eņ ene gixëne bër šenene paß gë ekwëta ed xwëta këneņone el, ax gi ex na gayik asëf sëf këne er rek *acariya and Moyis* in. Ala ax gind na ar šenene ga xemëna ko etëf ed *acariya* el. ¹⁷ Barikan angëmëne gër ocal od or šenene gër *Kërisët*, hi këne biyi bëte bëwendëran, *Kërisët* nde këbo lënanënd eņëņenax eņ? Adokiņ! ¹⁸ Angëmëne me bakan ecëņëxët me dind bend gër *acariya* bend seß këme beņ, wëno dëņ kē nēpayand. ¹⁹ Enimin, wëno dëņ ašës šës këme paß gë *acariya* aņ me dīyaxënënd ang ŷandi këņo Kaxanu ak. Afika fika këne gë *Kërisët*, ²⁰ ax gi ex na wëno kē liyand. *Kërisët* kē liyand gër ola oram. Do aniyand andam and gërëgako gë eman aņ këme liyand gë ekwëta ed xwëta këmo Asëñiŵ ar Kaxanu el, mëņ ar ħan ke do yëlaya ko nē endam an. ²¹ Mëņ ex, axe cena ex na end oyekax or rin ke Kaxanu eņ. Enimin kido ga sëf këne *acariya* aņ fo hixën këne bër šenene, awa mama fo šës ko *Kërisët*.

End *acariya* do gë ekwëta eņ

3 Wën Bëgalat bën ata and aņun pëniwand na dëņ ex de! Noŷo wa yifa këņun? Ax gi ex na nde afaŷën faŷën këmun dek er wacayak ecës ed Yesu *Kërisët* gër kërëwa in? ² Emat fo ŷandi ke mun mëka ene nangën: Ba ga sëf kën *acariya* aņ nde šotaxën këno Angoc Amënëk aņ? Ba ga baxët kën do xwëta kën Atëfëtan aņ nde? ³ Mëņ ex, wën ata and aņun pëniwand na dëņ ex. Angëmëne enimin gë panga ind Angoc Amënëk iņ ŷana kën, mondake cëņ nëngwët kën do kën liyand gë ojaŵ odewën ok? ⁴ Do dek er hi kënuņ gër aniyand andewën in, ahi fo nde hi këņun? Ax mënd ex na eņun gi ahi fo. ⁵ Ar yël këņun Angoc Amënëk an, ar kē rind becarax mërëxand irewën an, ba ga sëf kën *acariya* aņ nde ko rixënënd, ba ga xwëta kën Atëfëtan aņ nde?

⁶ Ax gi ex na nde *Abëraxam* axwëta xwëta baņo Kaxanu mëņ hixën baxo ar šenene gër ogës odexëm †? ⁷ Mëņ ex, nangin mëne bër xwëta këņo Yesu bën fo hik obaš or *Abëraxam* ol. ⁸ Oņëgw Omënëk ok fëna bax mëne axwët këbi xwët bër šenene ga xwëta xwëta këno

Kërisët. Kaxanu fel baņo *Abëraxam* endey enëngax eņo: «Benëng beņ dek kē beta nē endey.» ⁹ Mondako këni šot obetak ol dek bër xwëta këņo Kaxanu ang *Abëraxam* bën. ¹⁰ Do dek bër kē yëland šenene hi këni gër ogës od Kaxanu bën nē end ga këni rind er rek *acariya and Moyis* bën, anëka xata këbi gayik anëp këbi nëp Kaxanu. Enimin aŷëgw ŷëgw këni: «Katalëņo ar ax tēf ex na dek er ŷëgw këni gër akayëta and *acariya and Moyis* an †.» ¹¹ Ala ax gind na šenene gër ogës od Kaxanu gayik *acariya* sëf ko do eņo dal ex. Ga ŷëgw këni: «Ala ar ke liyand šenene an axwëta xwëta këņo Kaxanu ‡.» ¹² Xarak, etëf ed *acariya* el mbaņ fitarëk gë ekwëta ed Kaxanu el. Gër Oņëgw Omënëk ga rek: «Ar kē wa exo dind dek er rek *acariya* an kē liya gë beņo †.» ¹³ *Kërisët* racët këbo gër kata ind ebax ebo wëcan iņ gayik abane xor exe na ene tēfe er rek *acariya* in. Enimin ga ŷëgw këni gër Oņëgw Omënëk: «Ala ar xaŵ këno yo nē osëx ar xata këņo exo ‡.» ¹⁴ Ga šës ko Yesu *Kërisët* këni šotaxën bër ax gi ex na Bëšëwif bën oyekax or beya baņo Kaxanu *Abëraxam* ol. Biyi dek mondako këneņo šotaxëne Angoc Amënëk and beya këbo Kaxanu aņ gayik axwëta xwëta këneņone *Kërisët*.

End *acariya* do gë ebeya eņ

¹⁵ Bëmaŷe baxët in amatinali aņo: Angëmëne ala exo ñëgw aye end acota and ko sebëta eņ, er re ko in gabatak ax yepënënd na, gabatak ax bašënd na ŷëŷ. ¹⁶ Xarak Kaxanu mondako beya baņo *Abëraxam*. Bend beya baņo beņo, xwën bani *Abëraxam* do gë ar andëwëra andexëm an. Oņëgw Omënëk ok ax de ex na gë bër andëwëra andexëm bën këdi këni yëla bela bën end bër anjëm ko yeyanënd. Barikan ala abat fo këņo rend mëne ngëņ *Kërisët*. ¹⁷ Mëņ këme rexënënd: Kaxanu, er beya baņo *Abëraxam* in abayi bayik. *Acariya* and ħatëguk ga xucak bëniy okeme onax gë ofëxw osas aņ, ax kor ex na ex yepën. Kido axor xor bax, end beya baņo eņ ax gi dona. ¹⁸ Angëmëne er xëñëna baxo Kaxanu ebo yël in paß gë *acariya* aņ këne šotënde, abo yël dona nē end ga beya ko.

† 3.6 *Añanar* 15.6

†† 3.10 *Acariyakinëm* 27.26 ‡ 3.11 *Abakuk* 2.4 †† 3.12 *Andolewit* 18.5 ‡† 3.13 *Acariyakinëm* 21.23

Xarak Kaxanu ga beya baŋo Abëraxam yëlahën baŋo oyekax orexëm ol.

¹⁹ Do ineŵa hixënëk acariya aŋ? Në end bama band bela fedalixënëgu baxo Kaxanu acariya aŋ, xali exo ŋataxënëgu arandëwëra and Abëraxam ar beya baŋo an. Acariya aŋo omeleka laŵëneliw babi Kaxanu wëlaw këni gër Moyis. Ata hi ko mondako Moyis, ahatelindër ar Kaxanu gë bulunda ir Isërayel an. ²⁰ Barikan Kaxanu, and beya baŋo Abëraxam gë arandëwëra andexëm ak, ahatelindër ax gi bana, Kaxanu gabat ebaxo.

End ofëcak or acariya eŋ

²¹ Acariya aŋ ayepën nde kë yepënënd bend beya këbo Kaxanu beŋ? Adokiŋ! Kido acariya ebaxëna and kë yëlënd aniyen, or ţenene ol paŋ gë acariya aŋo hi dox mocot. ²² Barikan Oñëgw Omënëk ok beŷ bën ðek sërak gë eñëŋënaŋ eŋ, eni cotaxën ðek bela bën er beya ko Kaxanu ayël këbi yël in gayik axwëta xwëtak këno Yesu Kërisët. ²³ Damana ex ŋataxënëgu ekwëta ed *Kërisët* el, acariya aŋ babo xadacënd ene cënixëne ekwëta ed ebax ebo nangën Kaxanu el. ²⁴ Ata acariya aŋ mondako hi bax axadac arebi xali enëŋo kwëtaye *Kërisët* ene gixëne bër ţenene. ²⁵ Do ga ħatëgu ko ako ar xwëta kënëŋone an, ane bayi exe na gër oxadac or acariya.

²⁶ Gërëgako wën ðek anëka hi kën obaŝ or Kaxanu ga xwëta këno ako Yesu Kërisët. ²⁷ Enimin, wën ðek bër buyi kënun xobuyi or *Kërisët* bën, anëka bar kën gë mëŋ. ²⁸ Mëŋ ex; Aŝëwif ax gi ex na, ar ax gi ex na Aŝëwif ax gi ex na, xadëp ax gi ex na, asoŝan ax gi ex na, asoxari ax gi ex na. ²⁹ Gayikwa abar bar këne gë Yesu Kërisët, bërändëwëra and *Abëraxam* hi kën, wën ex bër kë bëteli er beya baŋo Kaxanu ayël këŋo yël in.

4 Ejo këme rend: ang kë nëka yo ga bayi ko itox ar kë bëteli napul ir sëm an ani pitarënd na gë xadëp in, xarak mëŋ dëŋ ex axwën ar napul ðek an. ² Mëŋ abaxët këbi baxëtënd bër këŋo xadacënd do hi këni bëwëxëta bër napul irexëm bën xali ex ŋat and fënëta ko sëm exo bëteli aŋ. ³ Ata biyi bête mondako fo ex endebi eŋ; and bayi bane ang obaŝ fo aŋ, bapela band ex yo babo wëñand gër ngwën ro. ⁴ Barikan and ħatan këŋo Kax-

anu aŋ, laŵëneliw këŋo Asëñiŵ rëw këŋo asoxari, do sëf ko acariya aŋ, ⁵ ebo dacëtaxën biyi bër hi këne okadëp od acariya, ene gixëne obaŝ or Kaxanu. ⁶ Do ga hi kën ako obaŝ orexëm, laŵënelixënëgu këbo gër oŵëkw orebi Angoc and Asëñiŵ aŋ. Në end Angoc aŋo kënëŋo wacaxënde Kaxanu: «*Aba!*» Faba! ⁷ Mondako hi kën obaŝ or Kaxanu, an bayi ex na okadëp. Do angëmëne obaŝ or Kaxanu hi kën ayël këŋun yël oyekax or fenan këbi obaŝ orexëm ol.

End obal od Pol eŋ

⁸ Akarëk aŋ, ano nang bana Kaxanu, do mëŋ hixën ban okadëp od bebër ban xëland, xarak abi ñap ex na. ⁹ Barikan gërëgako ga nang këno ako Kaxanu, me dedo mëŋ ga nang këŋun ako, mondake cëŋ kën bakand gër oxadëp or bapela band gë ofëcak këm baŋo? ¹⁰ Ax gi ex na nde wën kë yëland mëne: bakey exëna, opacaŵ exëna, bapëxëd exëna, bëniy exëna, bënd xucak ex këbën? ¹¹ Ata wëno mbaŋ këme yëdand ðe endewën eŋ, bamat ba asorora fo bame sororand në endewën na.

¹² Bëmaŷe bëndam, axara xara këmun, giyin ang wëno ak gayikako wëno bête ang wën ak hi këme. Ŷoweŷ ane menan ex na. ¹³ Aye nang kën mëne ame bëngw bana and bame femërand añanar Atëfëtan and Kaxanu aŋ gër ndewën, do gematak dëŋ ane menan ex na. ¹⁴ Ang ţëxwëra bame ak, ane cus bana bête ane kwëŷëta bana, wëlaya këne ang meleka ir Kaxanu fo, ang Yesu *Kërisët* mëŋ dëŋ. ¹⁵ Do feye ex onënga orewën ol? Gayikwa osede orewën olo këme reyarand, kido awënd wënd bax, axor xor don en dëxët bangës bandewën baŋ do ene yël. ¹⁶ Awa ba arangoŷëra andewën nde hi këme ga këmun felënd ako ðal in?

¹⁷ Bër këŋun wasinënd mëne abal këbi balënd endewën bëjo anun ŋan ex na. Er ŷandi këbi enëbo capërelw wëno gë wën, do wën eŋun balënd endebën fo. ¹⁸ Ebalëkënali ed beŷ el er ţenene ex nand ex yo, barikan ax gi ex and hi këne në erebat aŋ fo. Do ang baŋun balënd endam ak bayiŷin ga këŋun balënd mondako fo. ¹⁹ Wën obaŝ oram, angëmëne me kwitand ang soro këme në endewën na, gaŝëxe ke yambënënd ang asoxari ar orëw fo. Do gë ayambën ijo këme bayi xali nand kën

wëndër ðek gë *Kërisët* gër ola orewën na.
²⁰ Enimin oñandi odam ok ex me gido gërë-
 gako dëñ mërëxand irewën, mëñ nangaxën
 dome ba mondake felëra domun. Ata ðek wë-
 landëra ke ðe endewën eñ.

End Sara do gë Agar eñ

²¹ Wën bër ýandi këñun en tëf *acariya and
 Moyis* bën, peline ba afëni dëñ nde fëni këñun
 er ýëgw ko Moyis in? ²² Ga ýëgw ko wa mène:
 «*Abëraxam* bëtox bëki šot babi, iñanar iñ gë
 asoxari ar hi bax xadëp an, do ikinëm iñ gë
 asoxari ar yaya an. ²³ Itox ind asoxari axadëp
 iñ rëw këno ga ýandi babi eno cot. Barikan ind
 asoxari ar yaya iñ rëw këno ga beya babi Kax-
 anu. ²⁴ Gër endey eño amatinali exëna gayik-
 wa bësoxari bëxi bëjo ex oser oxi or gë Kaxanu
 oñ. Eter eñanar el ex ed gër etënd ed Sinayi el,
 elo ex ed gë oxadëp el: mëñ ex *Agar*.» ²⁵ Ata
 Agar ex etënd ed Sinayi el gër ebar ed Arabi.
 Kaxanu fën yëlëgu këño acariya añ Moyis.
 Agar angol and Yerusalem and gërëgako añ,
 mëñ gë obaš orexëm ol okadëp exëni.

²⁶ Barikan Yerusalem ir yañ gër orën in ex
 asoxari ar yaya an, mëñ ex nëma irebi. ²⁷ Mëñ
 ýëgwaxën këni:

«Nëngandëralexi wëj asoxari aboroxok an,
 Nëngandëralexi wëj ar ax dëwënd na an!
 Depërayind onënga ol,
 wëj ar elod ax tëyi ex na ayambën ir orëw an.
 Gayikwa wëj ar fela këni gër eñër an,
 Obaš orey ol kë ýëmb nëmëc
 Gë or asoxari ar bayik gër eñër an †.»

²⁸ Bëmaýe ga hi kën obaš or Kaxanu mëñ dëñ
 beya këñun ang beya baño *Isak* ak. ²⁹ Do ang
 hi bax akarëk ak, itox ind rëw këno gë oñandi
 od bela fo iñ baño rixërand ind rëw këno gë
 oñandi od Angoc and Kaxanu iñ, mondako fo
 ex bëte gërëgako. ³⁰ Xarak ine rek Oñëgw
 Omënëk ok: «Iñwayëlëbi asoxari ar ex xadëp
 an do gë asëñiñ, gayikwa asëñiñ din ani bëteli
 na andamat gë asëñiñ ar asoxari ar yaya an
 †.» ³¹ Mëñ ex bëmaýe, pënileñun aye eño: Obaš
 or asoxari ar yaya ol hi këne, ane gi exe na or
 asoxari axadëp ol.

End oyekax or oxëreceñ eñ

⁵ Ene canaxëne gër oxadëp or acariya
 racëtaxën këbo *Kërisët*. Awa ðëkayayin
 šenene eño do këren baka na gašëxe gër ox-
 adac or gë oxadëp.

² Wëno Pol ga re këme angëmëne mondako
 kën yëland bër šenene hi kën gayik axac xac
 kënun, er ri ko *Kërisët* in ýoweý añun yël na.
³ Ga këme reyand wa bëte: ar rek axac këno
 xac yo, tëfindëlexo ðe ðek er kë rend acariya
 in, gematak kërexo ðifënd na. ⁴ Anëka šapër
 kën gë *Kërisët* wën bër ýandi këñun en gi
 šenene gër ogës od Kaxanu gayik asëf sëf kën
 acariya bën. Nangin mène an gi ex na šëf gër
 bër yël këbi Kaxanu oyekax orexëm. ⁵ Biyi cëñ
 pañ gë Angoc Amënëk añ këne šëninde mène
 gë ekwëta el këne šote or šenene or këne
 yarënde ol. ⁶ Gër bër barëk gër Yesu *Kërisët* er
 xëbënëk in ex ekwëta ed kë wásinayand gë
 ebalër el, ax gi ex na oxac ol, ax gi ex na bëte
 oxacërëx ol.

⁷ Šenene ýana ban oxëreceñ orewën ol, noýo
 cëñ yifa këñun xali seb kën ðal in? ⁸ Endey end
 yifaxën kënun eñ, ax kaniw ex na ðe gër Kax-
 anu, mëñ ar sana këñun an. ⁹ Ax gi ex na nde
 lewir ir təkër fo kë fufënënd ðek pix ind negali
 këni iñ? ¹⁰ Wëno axwëta xwëta këmün mène
 ang këme yëland ak ata mondako dëñ kën yë-
 land wën bëte ga bar këne gë Axwën an. Ar
 këñun yëbun an, hi ko yo ar hi ko, Kaxanu
 anëp këño nëp.

¹¹ Wëno cëñ bëmaýe, kido abayi bayi bame
 ga këme femërand end oxac eñ, arixëra nde
 done rixërand? Kërëwa in, er këni fokërend
 bela in, ax bo dona. ¹² Bër këñun yëbunënd gë
 oxac bëjo kemënalexëni eni kacërend
 oyëxwëyët.

End ediya ed Angoc Amënëk eñ

¹³ Bëmaýe, wën cëñ Kaxanu racët këñun gër
 oxadëp, do an bayi ex na okadëp.
 Balërendëleñun do ðëcarindën andewën
 rewën, kërex gi na akaya and en dind er ex
 oñandi od eman in. ¹⁴ Dek *acariya and Moyis*
 añ në apela amat barëk, and kë rend:
 «Balindëlexi end ašandax eñ, ang ki balënd
 end gaf irey ak †.» ¹⁵ Barikan angëmëne wën

† 4.27 Esayi 54.1 †† 4.30 Añanar 21.10

en ɲatërënd, do en yambarënd andewën rewën aɲ, titinayin dɛ kēdi kën laŵër.

¹⁶ Awa ga re kēme: dīyayindën ang kēɲo ʒandind Angoc Amēnek ak ata kën seb etēf ed oñandi od eman el. ¹⁷ Gayikwa oñandi od eman ok axucar xucarēk gē od Angoc Amēnek ok. Oñandi od Angoc Amēnek ok axucar xucarēk gē od eman ok ado mbaɲ xucarēk xali wën an korënd na en di er kēɲun ʒandi in. ¹⁸ Barikan angēmēne Angoc Amēnek aɲ kēɲun xadacënd, an bayi na ga kēɲun xadacënd acariya aɲ. ¹⁹ Xarak anang nang kēne mēne oñandi od eman ok kē lēnanënd: gēr orekar, gēr obuyaraxik, gēr eñac, ²⁰ gēr ekēla ed olaŝ, gēr oŝaki, gēr ecusēr, gēr ekeɲēr ed gē bela, gēr oyakēraxi, gēr oxeɲ, gēr ebañēr ed bela, gēr ecapēreli ed bela, gēr osēmbak, ²¹ gēr oħateɲi, gēr oŝeb, gēr ekureliran, do gēr bendako rako. Enimin, nē ekwitan emun ang fel kēmum ak: bër kē liyand mondako bën din ani dīl na gēr owun or Kaxanu.

²² Barikan bër kēbi xadacënd Angoc Amēnek bën kē liyand: gē aɲana, gē onēnga, gē obetak, gē ebuɲan, gē oyekax, gē obēngw or onden, gē ekwēta, ²³ gē anjus do acariya ax cēban ex na beɲo. ²⁴ Awa bër bar kēni gē Yesu *Kērisēt* bën, anēka fikali kēni beman bendebën beɲ do gē oñandi oñēɲenax odebën ok gēr kērēwa ir *Kērisēt*. ²⁵ Angēmēne gē Angoc Amēnek aɲ kēne liyande, dīyandēne ang kēbo xadacënd ak. ²⁶ Kērene dafēnarande na, kērenēbe ñanaxēnēnde na bēcandaŵ bēɲ, kērebo yakēraxind na.

6 Bēmaɲe, angēmēne eno pēnga ala gēr amena and ko rind, amena and ex yo, wën bër kēɲun xadacënd Angoc Amēnek bën wērēsētino endēmane. Wën bēte titinayin kēdi kēɲun naɲēta do en mendēra ang mēɲ ak. ² Dēcarindën andewën rewën aɲ gēr ocēmu gayik mondako kën ʒana en tēfënd acariya and *Kērisēt* aɲ. ³ Angēmēne ala exo yēland mēne mēɲ ala asēm hi ko, xarak ʒoweɲ axo gi ex na, gaf irexēm fo ko yifand. ⁴ Ala kala dafēnayindēlexo gabat nē end er ko xorënd exo di

‡ 5.14 Andolewit 19.18

eɲ, xarak ax gi ex na exo matinalind gē er aŝēxen in. ⁵ Gayikwa ala kala gē er ko rind in ko yaka gēr Kaxanu.

⁶ Ar kēno sēyalind eyeyan ed Kaxanu an, cetindēleɲo dɛk napul irexēm in asēyali arexēm an. ⁷ Kēren yifaya na: Kaxanu ala aɲo mēkēñaxënd na. Er ko nefënd ala in, ejo fo ko xanand bēte. ⁸ Ar kē liyand ang kēɲo ʒandind eman an er kē rēwënd oñandi od eman in ko xana, mēne ngēɲ ecēs el. Barikan ar kē liyand ang kēɲo xadacënd Angoc Amēnek an, er kē rēwënd Angoc Amēnek in ko xana, mēne ngēɲ, aniyan and din ir din aɲ. ⁹ Kērebo barēbarand na edi ed benjekax el gayik axana kēne xanaye oyekax or kēne rinde ol and kē Ĥat amēd aɲ angēmēne abo cena ex na. ¹⁰ Awa mondako ex dɛ, ga ŝot kēne ako amēd aɲ, dindēne benjekax ebi yeraxën bela bën dɛk, ado dɛk dɛk in bër ekun ed ekwēta bën.

¹¹ Watin oñēgw oko ro ang rafēk ak, ata kën nang mēne wēno dēɲ ʒēgwēlik. ¹² Dek bër kēbi ʒandind enēbi cēkwënd nē end er ex gēr eman bën kēɲun nēɲalind enun kac kēdi kēnun ʒana enun dixērاند nē end ga kën femērاند ecēs ed *Kērisēt* gēr kērēwa el. ¹³ Gayikwa bën bër kēnēbi xacënd bën dēɲ ani tēfënd er rek acariya in. Barikan emat fo ʒandi kēbi: wën enun kac eni dafēnaxēnënd mēne nē end endebën xacaxën kēnun. ¹⁴ Wēno emat fo ex end kēme rafēna eɲ: end kērēwa ir Yesu *Kērisēt*, Axwën arebi eɲ. Gēr kērēwa ijo ŝēs kēme do ecēs elo ŝapēreli kēbo wēno gē bend gēr ngwën ro beɲ. Mēɲ ex wēno ame bo ex na ga kēme sēfënd bend gēr ngwën ro beɲ. ¹⁵ Gayikwa gēr Kaxanu, xac kēni nde, ani kac ex na nde, mēɲ ax gi ex na eɲo kēɲo balënd. Er kēɲo balënd in ex ola oxaŝax or ŝot kēy ol. ¹⁶ Dek bër kē sēfënd osēyali or apela aɲo ro bën, Kaxanu ayēl kēbi yēl obetak ol do gē axaɲēnan in bër Isērayel ir Kaxanu bën!

¹⁷ Gērēgako ala kērexe baŝēn na toro iɲ gayik gēr eman endam ro ex bambēnut band nē end Yesu baɲ. ¹⁸ Bēmaɲe, Axwën Yesu *Kērisēt* yēlēleɲun oyekax orexēm ol gēr onden ondewën! Amen!

Bëhefes

Lilaya in

Akayëta aŋo ro, parëxanda Pol yëgwën babi Okëreceŋ od gër angol and Efes ok. Amëd aŋo, gër epëra hi baxo gayik Atëfëtan and Yesu aŋ baxo femërand.

Pol yëgwëk mëne er fënëta baxo Kaxanu ari ko ri in ĥata ko paß gë Yesu Kërisët. Yesu Kërisët šonëtëk angwëlëra and bela andebën rebën aŋ, do gë angwëlëra and gë Kaxanu gë bela aŋ. Mëŋ ex gër Amara, bulunda ibat ir Kaxanu, hi këni Bëšëwif bën do gë benëng becëxe beŋ. Bulunda ibat ir Kaxanu ijo ang eman end ala fo ex: owal odanjëm, barikan eman emat. Bëte bulunda ijo ang aciŵ fo ex: osingiri oranjëm, aciŵ amat. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë cale iŋ: 1.1-23.

End bulunda ir Kaxanu paß gë Yesu Kërisët eŋ: 2.1-3.21.

End angoben and bulunda ir Yesu Kërisët eŋ: 4.1-6.24.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang yandi këŋo Kaxanu ak. Wëno këŋun yëgwënëlinde wën bëwënëk bër xwëta këŋo Kërisët gër angol and Efes bën. ² Awa Fababa irebi Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End oyekax or gër Kërisët eŋ

³ Cëkwanëŋone Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën arebi an! Mëŋ yël këbo obetak or ex yo yaŋ gër orën paß gë Angoc andexëm aŋ gayik abar bar këne gë Kërisët. ⁴ Do ga bar këne ako gë Kërisët, sanaxën këbo Kaxanu d'amana exo dixën ngwën iŋ ene giye bëwënëk, bër gë end kënebo nöp këm gër ogës odexëm. Ga ĥan këbo ⁵ yataxën këbo anëka fo ene giye obaš orexëm paß gë Yesu Kërisët. Mondako ri ko gayik aŋandi aŋandi këŋo ebo masin onënga orexëm ol. ⁶ Mondako ri ko enëŋo cëkwaxënënde Kaxanu në end oyekax ošaraxik orexëm or yël këbo ga bar këne gë Asëñiŵ ar ex pëlot gër yomb irexëm an.

⁷ Ga bar këne gë mëŋ, šotaxën këne apexa aŋ paß gë ošat orexëm oŋ, gë eteban ed bamena

el, në end oyekax osëm orexëm eŋ. ⁸ Ata Kaxanu, oyekax olo yël këbo ngëŋ mbaŋ, ene cotaxëne dek orenik ol do gë onangëran ol.

⁹ Anangën nangën këbo enjekax end yandi baŋo exo di do šon baxo eŋ. Ata mondako fëna baxo exo di paß gë Asëñiŵ. ¹⁰ Er fëna baxo ijo aĥata ko ĥata gër bakey bapelatar: exo baraxën beŷ bën dek gër owun or Kërisët, hik bebër gër orën, hik bebër gër ebar ro.

¹¹ Ga bar këne gë Kërisët šotaxën këne er beya baxo Kaxanu ayël këbo yël in, biyi bër sana babo anëka fo bën, ang fëna baxo ak.

¹² Awa mondako ri ko end biyi bëŷanar bër xwëta këneŋone Kërisët, ene duwaxëne enjaraŋ endexëm eŋ.

¹³ Ga bar këne gë mëŋ, wëlxën këne eyeyan ed d'al el, Atëfëtan and apexa andewën aŋ. Bëte ex gixën nanganëme ir mëne mëŋ xwën këŋun in, Kaxanu ayël yël këŋun Angoc Amënëk and beya baŋun aŋ gayik axwëta xwëta këno Kërisët. ¹⁴ Angoc Amënëk aŋ ex ošet or yana këbo eyël ol, d'amana ex ŋataxënëgu er fenin këbo Kaxanu gër apexa and rin këbo in, ene duwaxëne enjaraŋ endexëm eŋ.

End cale ind Pol eņ

¹⁵ Wëno awël wël këme ga këni rë bela bën mène wën mbaņ xwëta këno Axwën Yesu. Bëte mbaņ këņun balënd end dëk bërëwäk endexëm eņ. Mëņ ex, ¹⁶ laņ këmo šëkwand Kaxanu endewën eņ and këmun šalenënd aņ. ¹⁷ Kaxanu ir Axwën arebi, Yesu Kërisët, mëņ ar ex Faba ir gë enjaraņ an, këmo xarand eņun yël Angoc and orenik, and këbo nanganënënd enim noņo hi ko aņ. ¹⁸ Axara këmo xarand Kaxanu eņun ŋoba gër onden endewën mëņ kën nangaxën ang xëbënëk er këni yarënd bër wac këbi gër apexa in do ine ex enjaraņ etëm end fenin këbi bërëwäk eņ. ¹⁹ Bëte axara këmo xarand eņun nangën ang rafëk do ang yañëk gë etël këm, panga ind šotën këbo biyi bër wäk endexëm bën. Ang rafëk panga indexëm ak wäsin këbo Kaxanu ²⁰ and xanin këņo *Kërisët* gër ecës aņ, do wëla këņo yëpax ko gër liw irexëm yaņ gër orën. ²¹ Ata *Kërisët* mondako wëña këbi ngëņ dëk bangoc band gë panga band këbi wëñand bela baņ, gë bakeyax baņ, do gë dëk band bayik baņ. Owac orexëm ol xucak dëk omac od këni wacërand gër ngwën iņo ro ok do gër ind kë yowënd. ²² Awa er hik yo, Kaxanu axwët xwët ko dila gër mbëña ind *Kërisët*. Bëte mëņ sana këņo exo gi emun end Amara and bërëwäk endexëm eņ. ²³ Amara aņo ex eman endexëm eņ do gë Angoc andexëm aņ yëmëk dëk ex canayaxën paß gë mëņ dëk ola orexëm ol.

End apexa and paß gë oyekax eņ

2 Wën cëņ, anëka hi ban de bësësëk në end bamena bandewën, në end beñëņëx bëndewën. ² Aliya ban liyand gër mbëña ind bebër gër ngwën ro, dila gër angoc and šotëk or gapak mërëxand ir orën gë ebar aņ. Angoc aņo këbi šoñënd bër këņo wëšenënd Kaxanu bën. ³ Ado biyi dëk dëņ ang bela bëjo ak hi bane. Ang ex oñandi oñëņëx od eman ok fo bane liyande, do sëf bane wayët banjëlan bandëbi fo. Do mëņ xoynaxën babo Kaxanu ang xoyn këbi bëjo ak. ⁴ Barikan Kaxanu ar gë axayënan isëm exo në end aņana atëm and han këbo aņ, ⁵ and nemi bane në end bamena bandëbi aņ, abakali bakaliw këbo gër aniyana-

damat gë *Kërisët* yatir xanin këņo gër ecës. Ata gë oyekax or Kaxanu ol fex kën. ⁶ Ga bar këne gë Yesu *Kërisët* xaninaxën këbo gër ecës andamat, do wëla këbo ene ñëpaxëye në er ebat yaņ gër orën.

⁷ Mondako ri ko Kaxanu ebi masinaxën bela bën, ang këni bëtëraw bandëwëra baņ gër ngwën ak, ang rafëk oyekax ošaraxik orexëm, or necët ko gër Yesu *Kërisët* në endëbi ak. ⁸ Enimin, wën ga xwëta këno Kaxanu fexëxaxën këņun gë oyekax orexëm ol. Eņo oyël orexëm ex, ax gi ex na er feyët kën gë andewën. ⁹ Awa gayikako ax gi ex na në end benjekax bend ri kën gë andewën fexaxën kën, ala ax kor na exo daf na. ¹⁰ Enimin biyi Kaxanu ri këbo, bëte mëņ fo nëngwët këbo ga bar këne gë Yesu *Kërisët* ene dixënënde benjekax bend xëñëna baxo elod gër yanar beņ.

End ebarër ed gër Kërisët eņ

¹¹ Awa kwitayindën eņo: akarëk aņ wën er hi ban bër anëbi dëw ex na Bëšëwif, bëxacërëx, ang banun wacënd bër xac kënebi ak, xarak oxac orebën olo or gër eman fo ex, or ri këni bela fo ex. ¹² Ata wën er hi ban amëd aņo, gë Afexën këm, bër abi ñap bana en dëg gër ebar ed Isërayel, bëliyër gër bebër beya ko Kaxanu, gë er kën yar këm, gë ekwëta ed Kaxanu këm gër ngwën. ¹³ Barikan gërëgako, ga bar kën ako gë Yesu *Kërisët*, ado ga hawëta bano Kaxanu, gë ošat or Yesu *Kërisët* oņ sëkaliw këņun gër ndexëm. ¹⁴ Gayikwa në end *Kërisët* šotaxën këne angwëlëra aņ, mëņ ar bar këbi eni gi arabat Bëšëwif bën do gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën. Ayam yam ko amëņ and šapëreli babi xali šusëraxën bani aņ. ¹⁵ Kaxanu ayepën yepën ko gë ecës ed *Kërisët* el bapela band šëba bax gër *acariya and Moyis* do babi šapërelind Bëšëwif do gë bër ax gi ex na Bëšëwif baņ. Mondako ri ko ebi baraxën Bëšëwif bën do gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën eni cot angwëlëra aņ do eni gi dëk bulunda ibat. ¹⁶ *Kërisët* šësëk gër kërëwa ebi baraxën eni gi eman emat, do eni wëlëraxënënd gë Kaxanu. Mondako law ko angoyëra and Bëšëwif do gë bër ax gi ex na Bëšëwif aņ. ¹⁷ Ata ebo nangëxaxën angwëlëra aņ biyi bër sëka baņo Kaxanu gë wën bër hawëta baņo bën yowaxënegu baxo *Kërisët*. ¹⁸ Enimin, ga

bar këne gë mëŋ biyi dëk, Bêšewif, gë bër ax gi ex na Bêšewif, šotaxën këne fëna ir ene ŋataxëne gër Faba gë panga ind Angoc Amënëk iŋ.

¹⁹ Awa mondako ex, wën an bo ex na bëliyer, an bo ex na bër yeba. Barikan wën anëka hi kën bër bulunda ibat gë bëwënëk, bër ekun ed Kaxanu. ²⁰ Wën ang oxaŋ fo hi kën, do Kaxanu wëd këŋun bayaxën ko Aciw andexëm aŋ. Edëda ed aciw aŋo el exëni oparëxanda ok, gë bëlaŋwënel bën, do Yesu *Kërisët* exo ekaŋ ekëla el. ²¹ Gër ndexëm kë ŋëpand këbe ir këni bay yo ex gixën gër Axwën, Aciw and Kaxanu amënëk. ²² Wën dëk bëte, ga bar kën ako gë mëŋ, abar bar kën gë bërëwäk bëšëxe bën do hi kën andamat iciw ind gër ed lëg ko Kaxanu gë Angoc andexëm iŋ.

End andiyen and Pol eŋ

3 Mëŋ ex, wëno Pol ašale këmo šalend Kaxanu, wëno andepëra and këŋo riyeninënd Yesu *Kërisët* aŋ në end wën bër ax gi ex na Bêšewif. ² Yëla këme awël dëŋ wël kën mëne Kaxanu rin ke oyekax ga fana ke mun nangën oyekax olo. ³ Yama er šon baxo elod akarëk in ga nangën ke nde, do wëno këmun ŋëg-wënëlınd bengas bepënëfëne beŋo. ⁴ And kën fën aŋ, axor kën xor eŋun pëni ang këme watënd kerët er šonayak gër *Kërisët* in. ⁵ Akarëk aŋ, er šonaya bax ijo, Kaxanu abi nangën bana bela bër bandëwëra band anëka fo bën. Gërëgako Kaxanu anangën nangën këbi gë Angoc andexëm aŋ oparëxanda omënëk od ex bëlaŋwënel bërexëm ok. ⁶ Er nangën këbi mëne bër ax gi ex na Bêšewif bën ašot këni šot er fenin babi Bêšewif in. Eman emat hi këni, do erebat beya këbi paŋ gë ebar ed bar kën gë Yesu *Kërisët* el, do paŋ gë Atëfëtan aŋ.

⁷ Wëno gë oyekax or Kaxanu ol hixën këme ariyenin arexëm gë panga indexëm iŋ. ⁸ Ayël yël ke oyekax olo wëno ar xurik ex ba gër dëk bërëwäk mëni nangëxënënd napul isëm ir *Kërisët* in bër ax gi ex na Bêšewif bën. ⁹ Kaxanu yël ke bëte oyekax olo mëni masinaxënënd kerët, bën dëk mondake ħatak er šon baxo elod nand ri ko ngwën na. ¹⁰ Gërëgako, Amara aŋ ŋandi këŋo ebi nangëndërand ang rafëk orenik or Kaxanu ak bangoc band

wunëk gër bela baŋ do gë baķeyax band ex yaŋ gër orën baŋ. ¹¹ Ang fëna baxo elod din ir din ak ħata ko paŋ gë Yesu *Kërisët*, Axwën arebi an. ¹² Ga bar këne gë mëŋ xwëtaxën këneŋone, do šotaxën këne ekapina ed ŋapëk enëŋo tëkaxënënde Kaxanu gë anjŋ këm el. ¹³ Awa axara këmun xarand, këreŋun cena na gayik në endewën këme sorond: toro iŋo enjaran endewën ex.

End aŋana and Kërisët eŋ

¹⁴ Mëŋ ex, afoxi këme foxind mo cale Faba Kaxanu ¹⁵ gayik enëng end bela, end ex yo gër ndexëm xaniwëk: hik gër orën, hik gër ebar. ¹⁶ Gayikako mëŋ obetak or gë etël këm šot ko, axara këmo xarand eŋun yël panga iŋ paŋ gë Angoc andexëm aŋ en kemaxën gër oŋëkw orewën. ¹⁷ Axara këmo xarand *Kërisët* exo dëg gër oŋëkw orewën gë ekwëta ed xwëta këno el, en dëgaxën gër aŋana ang atëx and gë odëmbët otiwax fo. ¹⁸ Ata amëd aŋo kën ŋana en korënd eŋun pëni andamat gë okëreceŋ ocandaŋ ok ang ŋangëk, ang šakëk, ang siwëk do ang songinak aŋana andexëm ak. ¹⁹ Mondako kën nang aŋana and *Kërisët*, and xucak dëk orenik orewën aŋ xali Kaxanu eŋun ñëmën gë dëk ola orexëm ol.

²⁰ Awa Kaxanu, mëŋ ar xorëk exo di dëk gë etël këm an, ayël këbo yël nëmëc gër ga këneŋo xaraye, do nëmëc gër ga këne yare. ²¹ Cëkwënëŋone gër Amara and Yesu *Kërisët* ang kë bëtëraw dëk bandëwëra band bela baŋ xali din ir din. Amen!

End eman emat eŋ

4 Wëno andepëra and Axwën Yesu aŋ axara xara këmun, kemënayin en diyand ang ŋapëk eni diyand bër sana këbi Kaxanu ak. ² Banayindën gër dëk bandixa bandewën, en nënga do en buŋand. Buŋarindën andewën rewën aŋ do balëringdeleŋun. ³ Gayikako Angoc and Kaxanu aŋ bar këŋun xali hi kën eman emat, kemënayin en kwëtaya angwëlëra aŋ.

⁴ Enimin, eman emat fo ex,
Angoc amat fo ex,
Bëte wën Kaxanu sana këŋun,
En yarënd erebat fo.

⁵ Axwën abat fo ex,

Ekwëta ebat fo ex
Do xobuyi obat fo ex.

⁶ Kaxanu ibat fo ex
Do mëŋ fo hik Sëm ir bela dek,
Mëŋ xorëk beŋ dek,
Mëŋ kë riyenind gër ola or bela dek,
hi ko gër bela dek.

⁷ Barikan biyi dek ang hi këne ak, ala kala an-
jëla pit yël këŋo na Kaxanu do *Kërisët* ex ar kë
šetëndërend an. ⁸ Mëŋ yëgwaxën këni gër
Akayëta and Kaxanu:

«Aye ye ko yaŋ gër ed songinak,
Awëlali wëlali këbi bërangoŷëra gë mëŋ,
Banjëla yëlëra këbi bela bën †.»

⁹ Do ineŵa wacayak aye ye ko yaŋ? Ax gi ex
na nde mëne ašëla šëla ko gër ngwën ind
bëšësëk, gëd gër ebar? ¹⁰ Ar šëla bax gër
bëšësëk an fo yek bëte yaŋ gër orën, exo mu-
naxën bebët ir ex yo. ¹¹ Mëŋ yël këbi bër gër
Amara bën banjëla band eni gi: bëjo oparëxan-
da, bëjo bëlawënel, bëjo bëfemëra, bëjo bëx-
adac bër bamara, bëjo bëte bëšëyali bër eye-
yan edexëm. ¹² Mondako ri ko enëbi tëyal-
ixënënd andiyen and Kaxanu aŋ bërëwak bën
eni gixën eman end *Kërisët* emat, ¹³ xali ene
cotaxëne biyi dek ekwëta edebat do enëŋo
nange andamat Asëniw ar Kaxanu an. Mon-
dako ri ko bëte ene ŋatëanaxëne ola or faŋayak
or *Kërisët* ol. ¹⁴ Angëmëne mondako ex, ane
bäyie na ang obaš or kënebi yifand bëšëyali
bësitik fo. Bëte ane bäyie ang batëxësëx band
kë lëfërirand ekoc fo, ala abo mëkëñaxën na,
ala abo nambeli na. ¹⁵ Barikan ga këne
reyande gë aŋana fo dal in këne nëngwëtaye
xali ene təkëne ola or *Kërisët* ol, mëŋ ar ex
emun end Amara an. ¹⁶ Ang kë šosarënd aye
owal gër eman ak exo dafaxën ala an, biyi dek
mondako bar këne do në edaf ex gër aŋana
eman emat end hi këne eŋ.

End aniyan angašax and okëreceŋ eŋ

¹⁷ Awa baxëtin er këmun felënd in, er këme
reyand gër oŵac or Axwën in: këren dīyand na
ang këni liyand bër aŋo kwëta ex na *Kërisët*
bën gë ofëñirëx or banjëlan bandebën ol.
¹⁸ Onden ondebën oŋ šiwëk ga këno wëšenënd
Kaxanu do aniyan and ko yëlënd Angoc an-
dexëm aŋ ani cot ex na, gayik ano nang ex na

† 4.8 *Calemoñëw* 68.19

Kaxanu. ¹⁹ Ga këni liyand gë ašëfën këm
yëlayaxën këni gër eñac, do këbi balënd wayët
bemuyaraxik fo.

²⁰ Barikan wën bër sëyak end *Kërisët* bën, ax
gi ex na mondako ŷapëk en dīyand.

²¹ Angëmëne enimin awël dëŋ wël kën end
Yesu eŋ do angëmëne asëyali sëyali kënun dal
irexëm in, ²² afo en cudëta ang acud akarëk fo
ola oxarëk orewën ol, mëne ngëŋ en teb oñan-
di oñëŋëñax ok, betëmbak bend wër baŋun
beŋ gayik ayifa këŋun yifand, eŋun mëlaxën
gër ecës. ²³ Tebëñino Angoc and Kaxanu aŋ
exo nëngwët oŵëkw orewën oŋ do gë onden
ondewën oŋ. ²⁴ Cudayin ang acud angašax fo
ola or nëngwëtën këŋun Kaxanu ol, en gixën
bër dal, do en dīyand aniyan and gë or šenene,
gë oŵëñëk.

²⁵ Mëŋ ex, tebin enëgwëš eŋ! Ala kala
yeyanindëlexo dal in gër ašandaŵ gayik ang
owal od eman emat fo hi këne. ²⁶ Angëmëne
axoŷ xoŷ këñ, këren mendëra na. Këren pena
na oxoŷ ol xali ex nëka, eñan eŋ kërex cëla na
gër oxoŷ orewën. ²⁷ Këreno teb na šabucara in
eŋun dīla. ²⁸ Ar bax rekand an, tebëlexo orek
ol. Kemëñayindëlexo exo cot er sëw ko mëŋ
dëŋ in, eŋo dëcaxënënd ar šëndëk an. ²⁹ Eye-
yan eñëŋëñax kërex canënd na gër osëŷ
orewën. Eyeyan ejekax fo, ed kë bašënd ekwë-
ta, ed këbi rinënd oyekax bër kë wëlënd bën
ŷapëk ex canënd gër osëŷ orewën. ³⁰ Këren
dind na er ko šaminaxën Angoc Amëñëk and
Kaxanu in. Paŋ gë mëŋ yata këŋun Kaxanu xali
yatir ko ħata apexa andewën aŋ. ³¹ Epena ed
oxoŷ el, batakëra baŋ, oxeyër oŋ, odenar ok, gë
owër ol, do gë oxeyër or ex yo, dëxëtalex gër
Amara andewën. ³² Masindëringën onënga ol,
bëngwin mbaŋ, do balëringëñun mbaŋ.
Tebandëringën ang këŋun sebanënd Kaxanu
ak paŋ gë ebar ed bar këne gë *Kërisët*.

End aniyan and gë angoben eŋ

5 Awa tëfëtelindëno ngëŋ Kaxanu gayikako
obaš or pëlot gër yomb irexëm hi këñ.
² Balëringëñun gër aniyan andewën ang
këŋo balënd *Kërisët* endëbi ak xali yëlaya ko
mëŋ dëŋ në endëbi šadfaxa ir nëngan këŋo
Kaxanu.

³ Asëk alakirand fo in, gë obuyaraxik or ex
yo, gë aŋana and kodī aŋ, kërex gi na gër Ama-

ra andewën. Ax ñap ex na eni dind mondako bër ex bëwënëk bën. ⁴ Cëkwayindëno Kaxanu do en teb eyeyandëra ed beñëñenax el, gë ed ofëcak këm el, gë ekwënd ed becëfëñaxik el. ⁵ Nangin aye mëne bër lëxwayak gër asëk alakirand fo, gër obuyaraxik, do gër añana and kodi and ex edaâ bën, ani cot na owun or *Kërisët* do gë Kaxanu ol.

⁶ Ala këreñun yifa na gë eyeyan ed gë ofëcak këm el, gayikwa në eño këbi xitixën Kaxanu bër këño wëšenënd bën. ⁷ Awa wën këren barënd na gë bela bërako rako bën. ⁸ Damana en maxën end Axwën eñ, ola orewën ol ecamëdan fo hi bax. Barikan gërëgako, gër angoben and Axwën hi kën. Diwayindën ang obaâ or angoben fo. ⁹ Bela bër kë liyand gër angoben bën anënga këni nëngand, šenene hi këni, do bër dal hi këni gër dek bebër këni rind. ¹⁰ Calayindën en nang er ñan ko Axwën in ¹¹ do kërenëbi barand na bër watak bend gë ofëcak këm bën, bend gër ecamëdan beñ, ado pëlëtindënëbi. ¹² Enimin, er këni rind gër ecamëdan in, ašëfën šëfëñëk edeya el.

¹³ Barikan angoben añ dek kë fëlëtënd beño and kë ñoba añ. ¹⁴ Do dek er ñobak in axana kë xanand angoben añ. Mëñ rexën ko:

«Nëngëtal wëj ar ki rašënd an,
Kanil mërëxand ir bëšësëk,
Ata ki ñoba *Kërisët*.»

¹⁵ Awa kamanindën aye ang kën liyand ak: diwayindën ang bërenik fo, këren gi na bër ang gë onden këm fo. ¹⁶ Nand kën šot amëd and en di enjekax na, diyin enjekax eño. Këren teb na ex kuca axuca fo amëd año gayik bela bër gë okey oko bën, beñëñenax fo wata këni. ¹⁷ Awa calayindën eñun pëni er ýandi këño Axwën en dind in, këren gi na bëfëñirëx.

¹⁸ Nëmindën gë Angoc Amëñëk añ, këreñun ñawënd na ngoy, gayik ngoy iñ beñëñenax fo kë lënanënd. ¹⁹ Kemëndëringdën gër ekwëta, ñëwërayindën ojëkan od këñun yëlënd Angoc and Kaxanu ok, ojëkan od cale ok. Nëwërayindën, yasindëno Axwën an gë oñëkw orewën oñ dek. ²⁰ Cëkwayindëno Faba Kaxanu nand ex yo, në end ex yo, gër oñac or Axwën arebi Yesu *Kërisët*.

End bësoxari do gë bësošan eñ

²¹ Buñarindën andewën rewën añ do pëbindëno mondako *Kërisët*. ²² Awa wën bësoxari bën baxëtindën end bëcën bëndebën eñ, ang kën baxëtënd end Axwën ak. ²³ Gayikwa icën iñ ex emun end alindañ eñ ang hi ko *Kërisët* emun end Amara and fexën ko ak. ²⁴ Ata ang këni baxëtënd end *Kërisët* ak bër gër Amara andexëm bën, bësoxari bën dek mondako ýapëk eni baxëtënd end bëcën bëndebën eñ.

²⁵ Wëj icën in, ñanëlo alindax ang ñan ko *Kërisët* Amara andexëm ak xali yëlaya ko mëñ dëñ gër ecës. ²⁶ Exo mënëñaxën Amara añ gë men oñ do gë eyeyan ed Kaxanu el rixën ko mondako. ²⁷ Er ýandi këño eni gi bër gër Amara bën: gë enjaran, bëyekax, bër garëgar, bër šenene, bëwënëk, do bër gë end këyëbi nëp këm. ²⁸ Awa icën iñ, ang ñan ko eman endexëm ak ýapëk eño ñan alindañ. Ar ñan këño asoxari arexëm an mëñ dëñ ñanayak. ²⁹ Ax gi ex na nde ala an axo cusënd na eman endexëm eñ? Barikan alëba ko lëband, afëýëpëý ko fëýëpëýënd, ang këbo rinënd *Kërisët* biyi bër gër Amara andexëm ak, ³⁰ gayik owal od eman endexëm hi këne. ³¹ «Mëñ ex, Asošan an ašan ko gër sëm do gë nëm eni dëkëraxën gë asoxari arexëm an, xali bën bëxi eni gi eman emat †.» ³² Gër eyeyan elo, dal isëm šonayak na. Wëno ga re këme mëne amatinali and anëkëra and *Kërisët* gë Amara andexëm ex. ³³ Gër ga hik yo, ala kala ñanëleño alindañ ang ñanaya ko ak do asoxari an pëbindëleño icën indexëm iñ.

End obaâ do gë bëxarëk bërebën eñ

6 Wën obaâ ol, baxëtëningdënëbi bëxarëk bërewën bën gayikako bër Axwën Yesu hi kën. Edi ed mondako el šenene ex. ² Akayëta and Kaxanu rek: «Pëbindëbi sorix gë norix ††». Apela año ex añanar and gë er bëya ko Kaxanu añ. ³ Er bëya ko mëne ar kë sëf apela año an, abeta ko beta, do exo cot aniyän acakax gër ebar ro.

⁴ Wën opaba ok, kadacindënëbi šenene obaâ orewën ol, do bakalindënëbi gër fëña ir ýandi

† 5.31 Añanar 2.24 †† 6.2 Andocane 20.12

kêno Axwën, kêrebi dëbëlêband na endewën eņ.

End okadëp do gë bëxwën bërebën eņ

⁵ Wën bër ex okadëp bën, baxëtënindënëbi bëxwën bërewën bër ex gër ebar ro bën. Yë-dayindënëbi do pëbindënëbi gë emëkw epeşax, ang këno fëbënd *Kërisët* ak. ⁶ Ax gi ex na en dind mondako gër ogës odebën fo nangëde bër kë şaland enëbi ŋan bela fo. Diyindën mondako ang okadëp od *Kërisët* od kë rind oñandi od Kaxanu ok gë oŵëkw orebën oņ dek. ⁷ Diyindën andiyen andebën aņ gë oŵëkw ofeşax nangëde Axwën an këno riyen-inënd fo, bari ax gi ex na ang okadëp od bela. ⁸ Ala ar er yo, hi ko xadëp, axo gi ex na xadëp, nangëlexo mène axana ko xana gër Axwën ata cey enjekax end ri ko eņ. ⁹ Endewën cëņ, wën bëxwën bën, mëlayayindënëbi şenene okadëp odewën ok, kërenëbi besarand na. Nangin mène Axwën abat şot këno wën gë bën yaņ gër orën do gër ogës odexëm epitëndër ed bela ax gi ex na.

End emer ed gë bangoc bañëņax eņ

¹⁰ End këme xor de me ŋataxën eņ: calayindën en kem gë dek panga ind Axwën iņ. ¹¹ Kaxanu ayël yël këņun dek oŷënga or emer oņ. Awa baxayindën oŷënga or emer oņo en kwëşaxën aye mëņ këņun sëkwanaxën şabucara and këno ŷandi eņun mereli aņ. ¹² Enimin, emer elo ax gi ex na ed gë bela, ed gë bangoc bañëņax ex: bangoc band wunëk yaņ gër orën baņ, gë band këbi wëñand bela gë ecamëdan baņ, gë bangoc bakeŷax baņ, do gë dek band bayik baņ. ¹³ Awa medindën dek oŷënga or emer or yël këņun Kaxanu oņ, mëņ kën xwëşaxën aye yatir emer.

¹⁴ Kemënayin gër emer elo: kapayindën dal in ang apëxw fo, cudayindën or şenene ol ang acud and yawale fo. ¹⁵ Pedayindën Atëfëtan and kë yëlënd obetak aņ, mène ngëņ: giyindën bëwëlëk bër en ye gër epemëra. ¹⁶ Medindën bëte ang angwak fo ekwëta ed xwëta këno *Kërisët* el. Mëņ kë ŷana eņun kakanaxënënd bepës bend gë okodux bend këņun lejaxënënd Aŷëņax beņ. ¹⁷ Cëxwayindën Apexa and yël këņun Kaxanu aņ ang ekamote ed emer fo. Medindën bëte ang duxuma fo eyeyan edexëm ed këņun yëlënd Angoc Amënëk el. ¹⁸ Caleyindën nand ex yo gë Angoc and Kaxanu aņ. Karayindëno er ex yo do calenindënëbi dek okëreceņ ok, këren nambinand na. ¹⁹ Calenindëne wëno bëte exe dëca Kaxanu me cotaxënënd er këme reya in do me kapinaxënënd gër epemëra ed er şonëtëk Atëfëtan in. ²⁰ Ado wëno në eņo hixën këme andepëra ga yata ke *Kërisët* me gi afemëra ar Atëfëtan andexëm, do me kapinand gër epemëra elo ang ŷapëk ak.

Ofelar ol

²¹ Endam eņ cëņ, mène bebër këme rind bën, dek këņun nangënëx Tişik, mëņ ar ex gër Axwën imaŷe indebi ind ħan këneņone aye biyi dek iņ do hi ko ariyenin ar Kaxanu ar mokwëta. ²² Mama dëņ lawënëli këmo, en nangaxën er hi këfo in, do eņun kemëxaxën gër onden.

²³ Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlebi obetak ol bëmaŷe bëņ, aņana aņ, do gë ekwëta el. ²⁴ Dek bër ħan këņo din ir din Yesu *Kërisët* Axwën arebi bën, cotëlexëni oyekax ol!

Bëfilip

Lilaya in

Akayëta aŋo ro Pol yëgwën babi okëreceŋ od gër Amara and Filip ok. Amara aŋo, Pol yana bax and baxo yend ðamana ixinëm ir epëmera ed Atëfëtan and Yesu Kërisët aŋ. Ebi cëkwaxën, ebi pelëraxën, do ebi kemënxën gër ekwëta yëgwënxën babi kayëta ijo ro. Enimin, Pol asoro baxo sorond gayik ani gi bana në erebat. Awël wël baxo mène bela bësëxe këbi sëyalirand bend këbi nambelirand. Fel këbi enëbi kwëyëtant bër barak enëgwëš do gë ðal bën, do gë bër kërind bend šode-šode gër bamara bën. Er ex gër akayëta in: Pol šëma këbi do šëkwa këbi Okëreceŋ od gër Filip ok: 1.1-11. Eđiya ed gër ebanan në end Kërisët el: 1.12-2.18. Ekemën el do gë apela aŋ: 2.19-4.9. Bapela bapelatar baŋ, ecëkwa el, do gë ofelar ol: 4.10-23.

Ecëmar el

1 Wëno Pol do gë Timote, okadëp od Yesu Kërisët ok, këŋun yëgwënëlinde wën ðek bëwënëk bër Kërisët bër ex gër Angol and Filip bën, gë bëlëngw bën do gë *ojakër* od gër Amara andewën ok. ² Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët Axwën, arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End cale ind Pol eŋ

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu nand këmun xwita yo. ⁴ Ašalën këmun šalenënd wën ðek, do nand këme šalend yo gë onënga fo këme šalend. ⁵ Mondako këmun šalenënd gayik wën ke rëcarand gër andiyen and epemëra ed Atëfëtan, elod yatir wã kën xali gërëgako. ⁶ Aye fëni ke mène Kaxanu, mëŋ ar yanak andiyen anjekax aŋo gër ola orewën an, asëf ko sëf xali exo ŋata gë akey and ko bakaw Yesu Kërisët baŋ. ⁷ Aŋap yäpëk mun yëlanënd wën ðek mondako gayik gë emëkw edam el ðek ke balënd endewën eŋ. Hi këme ar fokëra këno, hi këme gër eyakan ed Atëfëtan ebi kemënxën bela bën, wën gë wëno oyekax obaŋ bar këbo. ⁸ Enimin, Kaxanu ex sede iram

in mène gë emëkw edam el ðek han këmun, ang han këŋun Yesu Kërisët ak.

⁹ Er këmun xaranënd and këme šalerand aŋ, aŋana andewën aŋ ex bašërënd xali en nangëra do eŋun pëninde šenene beŋ bën ðek.

¹⁰ Ata fo kën yana en nangënd epitëndër ed er xëbënëk el, en gixën bër ðal, bër gë end kënebi nëp këm, xali yatir ko bakaw Kërisët.

¹¹ Or šenene or yël këŋun Yesu Kërisët ol, ašanaya kë šanaye aye gër ola orewën eno cëkwaxënënd do eno duwaxënënd Kaxanu.

End eñañ ed Atëfëtan eŋ

¹² Bëmaŋe, aŋandi yandi ke en nang mène er hi ke ijo in, wëlixënëk kaš-kaš Atëfëtan aŋ.

¹³ Enimin, ðek ocoroda od kë nëkonand eyang ed gofërener ok do gë bela bën ðek bebët ir ex yo, anang nang këni mène në end andiyen and Kërisët fokëraxën këne. ¹⁴ Ado ga fokëra këne, xemënxën këni bëmaŋe bëndanjem gër ekwëta ed Axwën. Në eŋo yëxwëra këni kaš-kaš epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el gë anjiŋ këm. ¹⁵ Bërëmar cëŋ, ðal ex gë oyakëraxi do anjëlän and ene bañëreli këni femënd end Kërisët eŋ. Barikan bësëxen bën këni femërand gë anjëlän anjekax. ¹⁶ Bëjo ex ngëŋ

bër ðan ke bën, ga fëni këbi mëne Kaxanu xwët ke ro me gi sede ir Atëfëtan and Yesu.

¹⁷ Xarak bër kë reyarand end *Kërisët* gë oñan-di od eni wëli bën, anjëlän andebën aŋ ax ye ex na. Er këni şaland me toro nëmëc gër ed fokëra këne ro.

¹⁸ Angëmëne end *Kërisët* eŋ gë anjëlän añeñenax këni sëfëtërand ba gë ðal dëŋ, axe bal ex na! Gër ga hik yo wëno në nëngandëraxe, do anëngandëra ke nëngandëra bëte. ¹⁹ Aye nang këme mëne gër ga şenarak yo endey eŋo, wëno afex këme fex gayik wën aşalen këne şalenënd, do arëca ke rëca Angoc and Yesu *Kërisët* aŋ. ²⁰ Barikan er këme şëninđ gë enëkan in, er këme yarënd in, gë emëkw el ðek xwëta këme mëne gërëgako ang din ir din ak, enjaran end *Kërisët* eŋ aşanaya kë şanaya gër eman endam, bayi këme abëngw nde ba laŋ këne nde. Angëmëne mondako ex, ýoweý axe cëfënan na. ²¹ Wëno cëŋ *Kërisët* ex aniyan andam aŋ do ecës el ofëcak oram ex.

²² Barikan angëmëne aye yek me bayi ga këme liyand me tëfaxën andiyen andam gër beki beŋo end këme sana eŋ, ame nang ex na.

²³ Oñand oki ke nëyalirand gër onden: bandëmar aŋandi ke ýandind me cës mëŋ këme ye gër ed exo *Kërisët*. Ata wëno eŋo ýëmbëk exe yexënan. ²⁴ Barikan në endewën na, bayileme ga këme liyand saxëk. ²⁵ Ado endey eŋo end fëni ke dëŋ ex, anang nang këme mëne abayi këme bayi abëngw mun kemënxënënd wën ðek, en cotaxën nëmëc ekwëta el do eŋun nëngandëraxënënd. ²⁶ Abakali këme bakali gër ndewën mëŋ këŋun ýana eŋun nëngandërand din end Yesu *Kërisët* eŋ sam ene watënd gaşëxe.

²⁷ Barikan fo eŋo këmun sebënanënd: ðiyayindën ang rek Atëfëtan and *Kërisët* and sëyali kënun ak. Angëmëne anëngali nëngali këmun, amun nëngali ex na, wëlindëleme ga këni rend mëne axemëna xemëna kën gër angwëlëra, gë emëkw ebat kën xaxërend ex ñañ ekwëta ed kë yëlënd Atëfëtan el. ²⁸ Bër këŋun wërelind bën, kërenëbi teß na enun dëgënen ojomb ok. Angëmëne mondako ri kën, ata kë hi nanganëme ir mëne bën bër nambërak exëni do mëne gër ndewën nanganëme ir anëka fex kën ex gër Kaxanu. ²⁹ Enimin, end *Kërisët* eŋ, Kaxanu wa yël këŋun

oyekax xarak ax gi ex na eno kwëta fo, barikan en torond në endexëm bëte. ³⁰ Eyo axaxër kën xaxërend ang bane watënd ga këme xaxër ak, do gërëgako awël kën wël bëte ga këni yeyan mëne gër okaxër oŋo bayi këme.

End ola or *Kërisët* eŋ

2 Awa angëmëne wën axemëndër kën xemëndërend ga bar kën gër *Kërisët*, angëmëne gë ebalër edewën el arëcar kën rëcarënd, angëmëne Angoc and Kaxanu aŋ ayël këŋun yëlënd angwëlëra aŋ gër amara andewën do angëmëne gër oŵëkw orewën axaŷënan do gë etebandër exëna, ² ðiyayindën mondako ene başënxën onënga ol. Pëniyindëleŋun beý bën andamat do cotin ebalër ebat, onden omat, anjëlän amat gër oŵëkw orewën. ³ Banayindën do nëkonindënëbi bëcandaŋ bëŋ ang bër xwuca këŋun ekëbën fo. Ýoweý këren dind na gë ambañëra, bëte ýoweý këren dind na gë ndafënan. ⁴ Ala kala balindëleŋo end boşandaŋ eŋ, këreŋo balënd na bend gaf irexëm fo. ⁵ Ang hi kën ak, banjëlän bandewën baŋ gindëlex ang band Yesu *Kërisët* ak:

⁶ Ado ga hi këni ola obat gë Kaxanu, abaxo xemëna na exo masinaya gwër fo gë Kaxanu.

⁷ Barikan mëŋ dëŋ sebayak ðek er hi ko in exo gixën xadëp, ata ola orexëm ol hik ang or bela ak, owati orexëm ol ang ala ar toc fo bax.

⁸ Gë andexëm bana baxo xali ŵa ko exo cës, ecës ed mopika gër kërëwa el.

⁹ Gayikwa mondako ri ko, Kaxanu şud këŋo owun ol, do yël këŋo oŵac or nëmëcak ðek oŵac or ex yo,

¹⁰ eni poxixënënd ðek bela bën gër lëngw irexëm do eni ðuwaxënënd oŵac or Yesu hi këni bër gër orën, hi këni bër gër ebar ba bër ðila gër ebar.

¹¹ Do ala kala gë eyeyan end enëng endexëm el,

ko ýana exo dend mëne Yesu *Kërisët* ex Axwën an, do ar gë enjaran end Kaxanu an.

Ata mondako këno ýana eno ðuwand bëte Fa-ba Kaxanu.

End aniyān and oxëreceŋ eŋ

¹² Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, gayiyako din këne wëlënënd, wëlënindëne nëmëc gërëgako nand këne watërënde na, ax gi ex na nand bayik ane watërënde na fo. Awa canayayindëlex gër ola orewën mëne afex fex kën gë epëb el, do gë eyëda ed Kaxanu el.

¹³ Kaxanu këŋun yëlënd oñandi ok do gë ojaŵ od en dixënënd bend ñan ko mëŋ beŋ.

¹⁴ Diyindën er hik yo gë odendëran këm, gë ecampëre këm. ¹⁵ Ata kën hi bër gë end kënëbi nöp këm do bëwënëk, obaš or Kaxanu or šenene, en watixënënd ang oŵal fo mërëxand ir bela bësëmbak, do bëŷëŋënaŋ bër gër ngwën ro ¹⁶ ga hi kën ako bëwëlaya bër eyeyan ed kë yëlënd aniyān bën. Paŋ gë eŋo ke nëngandëraf yatir ko bakaw Kërisët, gayik awati kë wati kerët mëne gë andiyen and këmo rinënd Kaxanu aŋ ax gi ex na and gë ofëcak këm. ¹⁷ Ekwëta ed xwëta këno wën *Kërisët* el ang ešëbëceŋ ir këni xošënd në šadaxa ir këno rinënd Kaxanu fo ex. Do ado ex gido alaŵ këne laŵ, abaš fo baš dome ošat oram oŋ gër šadaxa irewën, awa mbaŋ ke nëngandëraf andamat gë wën dek ak. ¹⁸ Wën bëte nëngandëraleŋun mondako fo, do nëngandëraleŋun andamat gë wëno.

End Timote eŋ

¹⁹ Yëla këme ga bar këne gër Axwën Yesu, alaŵënëli këmo laŵënëli aŷand Timote gër ndewën. Do and ko bakaw aŋ exe kemënatı wëno bëte gë benjekax bendewën bend ke sëfëtanatı beŋ. ²⁰ Gayikwa gabatak ax gi ex na ar hi këmi anjëlan amat, ar këŋun rendërand endewën eŋ gë emëkw epešax. ²¹ Dek bër bayik bën bendebën fo këbi balënd, ax gi ex na bend Yesu *Kërisët* beŋ. ²² Barikan mëŋ Timote, wën dëŋ aye nang kën ang wëlaya ko šenene ola orexëm ak. Ariyeni riyeni këni gë wëno ang itox ind këŋo rëcarand sëm fo, ang xadëp fo, gër epëmëra ed Atëfëtan. ²³ Awa yëla këme mëne alaŵënëli këmo laŵënëli gër ndewën sam exe pëni aye endam eŋ. ²⁴ Ado aye nang këme ga xwëta këmo ako Axwën mëne wëno dëŋ gogo këmun nëngali.

End Epafërodit eŋ

²⁵ Yëla këme gërëgako mëne aŷap ŷapëk exo maŷili Epafërodit, abaŷe iram, ar xel këmi andiyen amat an, ariyenin ar xet këmi gër emer an, parëxanda ir laŵënëgu bano exe mëlandëraw beŷ in. ²⁶ Ga ñan këŋun mbaŋ wën dek šëmuraxën baŋo ga wëlëx kën mëne ašëxwëra šëxwëra baxo. ²⁷ Ata mbaŋ šëxwëra baxo xali ðam gër ecës, barikan Kaxanu axaŷënan xaŷënan këŋo endexëm eŋ. Gë wëno ak xaŷënan këŋo këdi ke šëmura kaš-kaš.

²⁸ Mëŋ felaxënëli këmo exo bakali aŷand, eŋun nëngandëraxën and këno wat aŋ, do wëno exe yema təkër emëkw el. ²⁹ Awa kacayidëno gë onënga fo, abaŷe irewën ex gër Axwën. Pëbindënëbi bela bër ang mëŋ ak bën. ³⁰ Në end andiyen and *Kërisët* eŋ yëla ko exo cës. Ecës el fece këŋo exe dëcaraxën gër ed hi bax ene dëcara wën na.

End or šenene or gër ogës od Kaxanu eŋ

3 Gërëgako bëmaŷe, nëngandërayindëleŋun ga hi kën ako bër Axwën. Gayikako apexa andewën ex, wëno cëŋ axe këñënd na mun ñëgwënëliind beŋo fo beŋo fo. ² Titinalindënëbi odaŋët ok, bër ax tëyalind na šenene end Kaxanu bën. Titinalindënëbi ga këni sëyalind mëne afo enun kac en pexaxën. ³ Enimin biyi bër këne šalende gë panga ind Angoc and Kaxanu do këbo nëngandërand ga bar këne gë Yesu *Kërisët* hi këne bër xac kënëbi enim bën. Ane kwëta ex na bend bela beŋ.

⁴ Egel wëno, axor xor dome me kwëta bend ola oram beŋ. Awa angëmëne bela ex na bër kë yëland mëne bën aŷap ŷap këbi eni kwëtantand bend ola orebën beŋ, wëno wa ŷap doxe nëmëc. ⁵ Wëno gër enëŋ end Bëyisërayel rëw këne do xac këne yatir sək ke bakey banjongëbatas. Bëxarëk bëram bën bërandëwëra and Beŋëšame hi këni. Ata Ašëwif ar rëw këno Bëšëwif dëŋ hi këme, and raf këme aŋ hi këme *fariseŋ* do bame sëfënd *acariya and Moyis* aŋ. ⁶ End ebalëkënëli ed bend cale cëŋ, hi bame arixëra ar Amara, do end or šenene or kë yëlënd acariya ol cëŋ, hi bame gë end këne nöp këm.

⁷Barikan ga xwëta këmo Kërisët, bebër bame yëland ofëcak oram ex bën ax bo ex na ga ke xëbënanënd. ⁸Enimin, enang or nang këmo Yesu Kërisët, Axwën aram el, xucak gë beÿ bën ðek. Në endexëm sebaxën këme ekëbënan beÿ ðek el, xali këme watënd ang bebuyaraxik fo mëñ këmi wëndëraxën gë Kërisët. ⁹Ga ðar këmi gë mëñ, hixën këme ar şenene. Awa or şenene olo, Kaxanu yël ke gayik axwëta xwëta këmo Kërisët. Ax gi ex na or şenene or xamën këme gë andam gër etëf ed *acariya and Moyis*. ¹⁰Awa gërëgako, er xurik exe bal in ex monang nëmëc *Kërisët* mëne ngëñ me nang anëkëra and gë panga ind xanin këño gër ecës in, do gë toro indexëm in. Iyo aÿandi ÿandi ke mi ðar gër ecës, ¹¹do angëmëne awënd wëndëk me kani gër ecës.

End oxëreceñ eñ

¹²Ax gi ex na ðe anëka şot këme eño ba anëka ðatën këme oÿwënëk ol. Barikan gër ocal bayi këme me ðëkayaxën gayikako wëno bête Yesu *Kërisët* lëkaya ke. ¹³Bëmaÿe endam eñ cëñ, ame yëland na mëne anëka lëkaya këme oÿwënëk ol. Barikan ekëbënenaxik emat këme rind: me pabaxën aye er këme şaland me ðëkaya in, ame nëkonand na gand epoy. ¹⁴Ahër këme hërënd me ñataxën gër ed kë sëlënd okaşër, me cotaxën acosa and ke wacelind Kaxanu yañ gër orën paß gë Yesu *Kërisët* añ.

¹⁵Awa biyi bër wën këne bën, yëlarandëne mondako. Do angëmëne gër eño anjëlan andewën añ afitar fitarëk, Kaxanu aÿasin këñun wäsin er ex in. ¹⁶Barikan fo, bayine ga këne sëfënde andamat er sëya këne gër Atëfëtan in.

¹⁷Bëmaÿe, tëfëtelindëne wëno do nëkonindënëbi bër kë liyand ang wäsin këmun ak bën. ¹⁸Gayikwa bëranjëm kë liyand ang bërangoyëra and *Kërisët* fo, mëñ ar şësëk gër kërëwa an. ¹⁹Aniyan andebën añ gër enemi kë ðata gayik bën abi pedënd na beñëñenax bend këni rind beñ, abi balënd na ado gë təkër ak end Kaxanu eñ, enjaran endebën eñ ex gër bebër dobi şëfënan fo, do bend gër ngwën ro fo këbi balënd. ²⁰Biyi cëñ, bër xwën këbo owun or gër orën hi këne. Fën ko xaniw Axwën Yesu Kërisët, afexën arebi an, mëñ ar kënëño şeninde an. ²¹Mëñ kë nëngwët beman ben-

debi bend sitarak beñ gë panga ind ko wunaxën gër beÿ ðek in ex gixën ang eman end gë enjaran endexëm ak.

4 Wën bëmaÿe bënd ke balënd do xofi ke mbañ bën, në endewën ke nëngandëraxënënd, në endewën fo bête këne fëbaxënënd! Mëñ ex, kemënayin en bayi ga sëf këno Axwën an!

Bapela bapelatar bañ

²Axara xara këmëni Efodi, gë Señetik eni wëlërend ga hi këni ako bër Axwën. ³Eyo, wëj ar ðar ke andiyen an, wëj ar lëkayak aye andiyen año an, axara xara këmi dëcalëbi arëca, gayikwa bën mbañ xemëna bani ang bër okaxër fo gë wëno gër andiyen and epëmëra ed Atëfëtan. Na fo hi bani bête Këlema do gë bëşëxe bër xel bami andiyen año bën, omac odebën ok aÿëgw ÿëgw ko Axwën an gër *Akayëta and aniyen*.

⁴Nëngandërayindëleñun din ga hi kën ako bër Axwën. Ga re këme bête nëngandërayindëleñun. ⁵Nangëralëxëni bela bën ðek obëngw or onden ondwën ol; gogo ko ðakaw Axwën an. ⁶Er ex yo mëkayindëno Kaxanu, end ÿoweÿ kërën dendërand na. Nangëninindëno Kaxanu oñandi odewën ok paß gë cale in, këlayindëno do cëkwayindëno. ⁷Ata obetak or ko yëlënd Kaxanu ol, obetak or nëmëcak onangëran or ex yo kë xaxa oÿëkw orewën oñ en bayixën bër Yesu Kërisët.

⁸Gërëgako, bëmaÿe balëkënalindën: ðek er ex ðal in, ðek er ÿapëk in, ðek er şenene in, ðek er wënëk in, ðek er yek gër ogës od bela in, do gë ðek er këni şëkw in. Beño ÿapëk ex këñ gër banjëlan ðandewën. ⁹Er sëya kën do şot kën gër ndam in, er wëleli këne do wateli këne in, diyindën mondako. Ata kë bayi gër ndewën obetak or ko yëlënd Kaxanu ol.

Ecëkwa el

¹⁰Wëno mbañ nëngandëra ke do këmo şëkwand Axwën an ga këme watënd mëne wën abal këñun balënd gaşëxe endam eñ. Enimin din këñun balënd endam eñ, amëd and ene dëcaraxën añ fo bayi an cot bana. ¹¹Ame yeyanënd na ðe mondako gayik ÿeÿ şan këme na. Wëno enimin, asëya sëya këme enën-

gandëra ed and şotëra këme el, bëte gë enëngandëra ed and ame cotëra ex na el. ¹² Awër wër ke ediya ed gë ocënd el, bëte awër wër ke ediya ed gë ecotëran el. Nand ex yo do gër ed ex yo, asëya sëya këme ediya ed baņo me med aye, baņo me bayi gë enjo; baņo me cotëra, baņo me can. ¹³ Beņo dek këme xorënd me buņa gë panga ind ke yëlënd *Kërisët* iņ. ¹⁴ Aye ri kën ga şoma këne ako gër ocënd.

¹⁵ Wën Bëfilip bën aye nang kën mēne and şanëgu këme gër Ebar ed Masedëwan aņ, me ñanaxën epëmëra ed Atëfëtan el, wën fo rëcara baxe. Amara acëxe axe dëcara bana.

¹⁶ Ado and hi bame gër angol and Tesalonik aņ dëņ, alawënelili lawënelili këne bakëlëbëd baki er këme liyaxën in. ¹⁷ Wëno er këme şaland Kaxanu exo cënan bacota bandewën baņ, bari ax gi ex na ene yëlërand bela. ¹⁸ Dek şot këme

bëbër ŷap bax me cot bën, bakey band ecotëran baņ ex. Ata gwac şotëra këme ga xana këme ako er lawëneliw këne paş gë Epafërodit in. Ang angiri inëngax fo ex, şadaxa ir xana ko Kaxanu. ¹⁹ Awa Kaxanu arëcara këņun rëcara mbaņ paş gë Yesu *Kërisët* en cotëraxën dek bëbër kën liyaxën bën mēne ngëņ, napul ir gë enjara in. ²⁰ Duwanëņone Faba irebi Kaxanu, mēņ ar gë enjara in end din ir din an. Amen!

Epelar el

²¹ Cëmayinëbi dek bër hik bëwënek gër Yesu *Kërisët* bën. Aşëma şëma kënun bëmaŷe bënd hi këmi enga emat bëņ. ²² Dek okëreceņ ok këņun şëmand, adofa od bër ekun ed *Sesar* bën. ²³ Oyekax or Axwën Yesu *Kërisët* ol, gilex gër onden ondwën!

Bëkolos

Lilaya in

Akayëta aŋo Pol yëgwën babi okëreceŋ od gër Amara and Kolos ok. Amara aŋo, Epafëras yana bax and hi baxo Pol gër epëra, në end epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët aŋ. Pol, elod abi nënga bana okëreceŋ oko, mëŋ yëgwënaxën babi akayëta aŋo ro. Asitin sitin babi mëne këreni mand na osëyali or enëgwëš or bend šonayak ol, gë or ecale ed omeleka el, do or gë ecus ed eman el. Pol xwitan këbi mëne Yesu Kërisët gabat ex ar kë nangënënd enimin noyo hi ko Kaxanu an, do eyeyan edexëm el fo yäpëk ex kaďacënd aniyän and oxëreceŋ aŋ. Yesu Kërisët fo ex ar nëmëca këbi đek bëlaŵënel bër Kaxanu an. Mëŋ ex, paď gë Kërisët fo yäpëk ecale ed Kaxanu el. Er ex gër akayëta in:

End cale ind Pol eŋ: 1.3-14.

End Axwën ar ngwën do gë Amara eŋ: 1.15-20.

End andiyen and Pol gër Amara eŋ: 1.24-2.5.

End ekwëyëta ed bësëyali bënëgwëš eŋ: 2.6-23.

End aniyän angašax eŋ: 3.1-4.6.

Ofelar ol: 4.7-18.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, parëxanda ir Yesu *Kërisët* hi këme ang yändi këŋo Kaxanu ak. Gë abaŷe Timote këmun yëgwënëlınd ² wën bëmaŷe bëmënek, bër mokwëta gër ebar gër ed *Kërisët* hi kën gër Angol and Kolos. Faba irebi Kaxanu yëlëleŋun oyekax ol do gë obetak ol!

Ed cale ind ecëkwa in

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi Yesu Kërisët and këmun šalenënd wën đek aŋ do nand ke šalend yo.

⁴ Enimin, awëlati wëlati këmi mëne mokwëta xwëta këno Yesu *Kërisët* do bëte mbaŋ ħan kënebi đek okëreceŋ ok. ⁵ Mondako kën rind në end er fenin këŋun Kaxanu yaŋ gër orën do kën yarënd eŋ. Er kën yarënd ijo, elod gër yänar wël kën paď gë Atëfëtan and ex eyeyan ed đal aŋ. ⁶ Atëfëtan aŋo ħatëlik gër ndewën do ang këbi nëngwëtënd bela bën gër ed ex yo gër ngwën ro xali këni yëmbërend bër ŵak

bën, mondako këŋun nëngwëtënd do kën yëmbërend wën bëte elod yatir wël kën do nang kën enim oyekax or Kaxanu ol. ⁷ Ax gi ex na nde Epafëras sëyalira këŋun? Mëŋ ga hik wa icandaŵën indebi ind ex pëlot gër yomb irebi in, do ar ex ariyenin ar *Kërisët* ar mokwëta an. ⁸ Afelati felati këbo end aŋana and yël këŋun Angoc Amënek eŋ.

⁹ Mëŋ ex, biyi bëte din këmun šalenënd elod yatir wël këmi eŋo. Axara këmo xarand Kaxanu en nëm gë Angoc andexëm and kë yëlënd orenik ol đek, en nangaxën oňandi odexëm ok. ¹⁰ Do mondako kën liyaxën ang këŋo yäpanënd Axwën ak, sam en dind din benjekax bend këŋo yändind beŋ. Iyo axara këmo xarand eŋun nëngwët en dixënënd bandixa banjekax band ex yo, do eno nangaxën nëmëc Kaxanu. ¹¹ Axara këmo xarand bëte Kaxanu eŋun yël panga itëm indexëm in, en cotaxën enjaran end gë ojaŵ endexëm eŋ gër ekwëta ed xwëta këno do en buŋaxënënd ang këŋun yëka yo, gë onënga fo. ¹² Awa cëkwayindëno Faba Kaxanu,

mëj ar sana këjun en gi šef gër bër kë šot er fenin këbi bëwënëk gër angoben andexëm bën. ¹³ Mëj racët këbo gër mbëña ind ecamëdan do wëla këbo gër owun or Asëñiŵ ir ex pëlot gër yomb irexëm. ¹⁴ Ga bar këne gë Asëñiŵ šotaxën këne Apexa aŋ, gë eteban ed beñjënax bendebi el.

End ola or Kërisët eŋ

¹⁵ Kërisët ex eñaŵ end Kaxanu eŋ, eñaŵ end Kaxanu, mëj ar bayik anëjo watënde na an.

Mëj ex Asëñiŵ ar Kaxanu ar hik đamana exo dixën bej dek an.

¹⁶ Gayikwa gë mëj ri ko Kaxanu dek bej bën gër orën do gër ebar, bebër wat-wat bën do gë bebër watërexe bën, dek bangoc band wunëk baŋ, gë baakeyax baŋ do gë dek band bayik baŋ. Dek bej bën ri ko Kaxanu paŋ gë Asëñiŵ do exo kwën Asëñiŵ.

¹⁷ Mëj hik đamana ex gixën bej dek, mëj kë barënd do kë lëkayand dek bej bën.

¹⁸ Mëj ex gaf ir eman in, mëne ngëj emun end Amara aŋ.

Gër ndexëm ŷanak aniyan aŋ, Mëj ex ayanar ar xanik gër ecës an, exo gixën ayanar gër bej dek. ¹⁹ Kaxanu wa ŷandi baŋo ola orexëm ol dek ex gi gër Asëñiŵ.

²⁰ Do paŋ gë mëj ŷandi këjo exo bakaliw angwëlëra and mëj gë bej dek aŋ, gë angwëlëra and mëj gë bebër ex gër ebar aŋ,

do gë angwëlëra and gë bebër ex gër orën aŋ paŋ gë ošat or Asëñiŵ or šarëk gër kërëwa oŋ.

²¹ Wën cëj, akarëk aŋ anëka hi ban bëliyer do bërangojëra and gë Kaxanu paŋ gë banjëlän bañjënax baŋ do gë bandixa bañjënax bandewën baŋ. ²² Barikan gërëgako angwëlëra and wën gë Kaxanu aŋ bakawëk paŋ ecës ed Asëñiŵ el, en gixën bëwënëk, bëyekax do bër gë end kënëbi nëp këm gër ogës odexëm. ²³ Mondako kë hi angëmëne abayi bayi kën ga lëg kën gër ekwëta edexëm, cenarëxe do tebërëxe eyar ed er kë yëlënd Atëfëtan el. Atëfëtan aŋo wël kën, afem këni femënd gër ed yo gër ebar ro. Wëno Pol, Kaxanu fana ke me gi ariyenin arexëm.

End andiyen and Pol eŋ

²⁴ Anëngandëra ke nëngandërand gërëgako ga këme sorond në endewën na gër eman endam. Me ŋata mondako toro ind soro ko Kërisët në end Amara andexëm iŋ. ²⁵ Wëno ariyenin ar Amara hi këme. Kaxanu fana ke në endewën na me nangënaxën dek eyeyan edexëm el. ²⁶ End er šon babi Kaxanu bela bën elod akarëk eŋ, ang bëtëraraw këni bandëwëra ak këme rend. Gërëgako wa wësin këbi bëwënëk bërexëm bën. ²⁷ Wën bër ax gi ex na Bëšëwif bën ŷandi baŋo Kaxanu eŋun masin ekëbënaxik end šon baxo eŋ mëne ngëj: Kërisët exo dëg gër ola orewën, en cotaxën enjaran end kën yarënd eŋ. ²⁸ End Kërisët ijo eŋ këmi femërand eni wëlëraxën dek bela bën. Anangën këmëni nangënënd, do asëyali këmëni sëyalind gë orenik orebi ol dek eni ŋatënaxën owënëk ol, and këni bar gë Kërisët aŋ. ²⁹ Wëno në eŋo këme xemë-naxënënd gër andiyen gë panga ind ke yëlënd Kërisët do kë riyenind gër ola oram iŋ.

2 Aŷandi ŷandi ke, enimin en nang okaxër otëm ond këme xaxërend në endewën oŋ, në end okërecej od gër Lawodise do në end dek bër bayik elod ax wat ex na dëxas iram ok. ² Er këme šaland en kemëna, eŋun bar aŋana aŋ, en dëkër mbaŋ, do eŋun cëdëtara aye gër onden ondewën, en nangaxën ola or Kërisët or šon baxo Kaxanu ol. ³ Gër ola or Kërisët šon-ayak dek napul ir orenik do gë onangëran in. ⁴ Eŋo këmun nangënënd mëj bayik ala aŋun yifa na gë eyeyan enëngax. ⁵ Ado bayik ane watënd na, axetëna xetëna këmun gë onden ondam oŋ, awat këme watënd gë onënga fo ang kën wëlërend šenene ak, do ang xem kën gër ekwëta ed xwëta këno Kërisët ak.

End ola or Kërisët ol gër bela eŋ

⁶ Gërëgako ga wëa kën ako end Axwën Yesu Kërisët eŋ, điyayindën šenene ga bar kën ako gë mëj. ⁷ Kaxanu rëd këjun gër ndexëm ang atëx and gë odëmbët otiwax fo do në ebay eŋun ang amëj and aciŵ fo. Awa kemënayin gër ekwëta ang sëyali kënun ak do cëk-wayindëno mbaŋ.

⁸ Titinayin, ala këreḡun tëra na gë osëyali or bapela band orenik or gë njifa do gë ofëcak këm, xarak bend rëpën këni bela fo ex, bend gër ngwën ro fo ex, ax gi ex na bend Kërisët. ⁹ Ata ðek ola or Kaxanu ol gër *Kërisët* ex xali gër eman endexëm. ¹⁰ Do wën ga bar kën gë mëḡ şotëraxën kën ðek beḡ bën. Mëḡ wa wëña këbi ðek ðek bangoc band këbi wëñand bela baḡ, do gë baķeḡax baḡ do gë ðek band bayik baḡ.

¹¹ Ga bar kën gë *Kërisët* xacaxën kënun bête oxac or ko xacënd ol, ax gi ex na or ri këni bela. Er wacayak mène anëka rëxët ko oñandi od eman od baḡun lënanënd eñëḡenax ok.

¹² Do xobuyi or buyi kënun ol wätinalik mène wën anëka şës kën do wëḡ kënun gë *Kërisët*. Bête anëka xani kën gër ecës andamat gë mëḡ, ga xwëta kën er ri ko Kaxanu ga xanin këḡo gër ecës gë panga indexëm iḡ. ¹³ Wën anëka nemi ban në end bamena bandewën gayik axo dëxët bana pere oñandi oñëḡenax odewën ok. Barikan gërëgako axanin xanin këḡun gër ecës andamat gë *Kërisët*. Aseban seban këbo ðek bamena bandebi baḡ.

¹⁴ *Kërisët*, and şës ko gër kërëwa, afëxwëc fëxwëc ko ðek oñëḡw od babo lëxwënd paḡ gë bapela band Kaxanu ok, ax bo ex na ga këbo şëndënënd. ¹⁵ Mondako şudëtëra këbi owun ol ðek bangoc band këbi wëñand bela baḡ, do gë ðek baķeḡax baḡ. And şës ko Yesu gër kërëwa aḡ, poyoma fëlët këbi enëbi watëra bela ðek gër enga end bër xor këbi.

¹⁶ Mëḡ ex elod yatijo, ax ñap ex na eḡun nëpënd ala në end er kën yambënd, në end er kën şëbënd, në end ofëna, në end epëb ed akey and kë fënëgund facaw, do gë *akey and eteyëta*. ¹⁷ Beḡo ðek eñaḡ end *Kërisët* ir bax yowënd fo bax ðamana exo ḡatëḡu. ¹⁸ Bër kë rend motoroli ex eman bën, mocale exëni omeleka ok, kërenëbi tebënd na enun nëp. Bëḡo aşëkwër këni şëkwërënd në end oðakeli odebën, afufënara këni fufënarand në end banjëlän bandebën, xarak band bela fo ex, ofëcak ax gi ex na. ¹⁹ Bela bëḡo ano cosa ex na *Kërisët*, mëḡ ar ex gaf ir eman end kë rafënd ga şosarëk owal ok, gë bangën baḡ, do gë ocom an. Kido mondako hi bax araf doni rafënd gë edaf ed kë xaniwënd gër Kaxanu el.

End aniyan and gë Kërisët eḡ

²⁰ Angëmëne aşës şës kën gë *Kërisët* gër bapela band bër gër ngwën ro, ine cëḡ kën bakaxënënd gër mbëña ind bacariya band gër ngwën ro, nangëde në end bend gër ngwën ro kën liyaxënënd? ²¹ Inecëḡ kën wäxënënd enun pel: ax gi ex na momed, ax gi ex na motëyi, ax gi ex na monëk...? ²² Beḡo ðek ado ga şëbak doru, ayep kë yep ecan; bapela do gë osëyali or bela fo ex. ²³ Dal ex mène beḡo nangëde orenik fo ex ga kë rend mopëb ex bapela band cale baḡ, mo manaya ex do mo toroli ex eman eḡ. Beḡo bend këḡo nëḡanënd eman fo ex, ofëcak ax gi ex na.

3 Awa angëmëne axani xani kën gër ecës gë *Kërisët*, calayindën bend yaḡ gër orën beḡ, bend gër ed yëpa ko *Kërisët* gand liḡ ir Kaxanu beḡ. ² Balindëleḡun bend er hik yaḡ gër orën beḡ, këreḡun balënd na bend gër ebar ro beḡ. ³ Wën anëka şës kën do aniyan andewën aḡ anëka şon ko Kaxanu gër *Kërisët*. ⁴ Enimin, *Kërisët* ex aniyan andewën aḡ do and ko şanayaw aḡ, wën bête aşanaya kën şanaya gë mëḡ gër enjaran endexëm.

End ola oxarëk paḡ gë oxaşax eḡ

⁵ Awa ðawin er wërëk gër ebar ro in: asëk alakirand fo in, obuyaraxik ol, eḡan ed becëfë-naxik el, oñandi oñëḡenax ok, do gë aḡana and kodı and ex andamat gë ekëla ed olaş aḡ. ⁶ Në end bamena baḡo këbi xitixën Kaxanu bela bër këḡo wëşenënd bën. ⁷ Ata wën gër bame-na baḡo yëlaya ban ðe akarëk aḡ, and ban liyand mondako aḡ. ⁸ Barikan gërëgako, ðapin caw ðek beḡo: oxoḡ ol, owër ol, emer el, odena ok. Ado becëfë-naxik beḡ kërex canënënd na gër etëy edewën. ⁹ Ax gi na monëḡwëşandër. Wën anëka şudëta kën ola oxarëk ol do gë bebër wër baḡun akarëk bën. ¹⁰ Anëka şuda kën ola oxaşax ol, anëka hi kën bela bëxaşax, en cotaxën eñaḡ end Kaxanu eḡ, mëḡ ar necëtëḡu këḡun gër aniyan an. ¹¹ Epitëndër ax bo ex na: Aşëwif ax gi ex, Agërek ax gi ex na; axacëxax gi ex na, axacërëx ax gi ex na; Aḡapuḡ gi ex na, Asit ax gi ex na; xadëp ax gi ex na, ar gi ex na ax gi ex na. Barikan anëka hi

kën wën dek arabat: *Kërisët* ex dek do gër wën dek.

¹² Awa gayikako Kaxanu sana këjün en gi bëwënek do bër ðan këbi, canayayindëlex gër ola orewën: axayënan in, gë oyekax ol, gë ebanan el, gë onënga ol, gë ebuja el. ¹³ Bujarindën andewën rewën aq do tebandëringdën. Angëmëne ala ejo menan ašandaŵ, tebanëlejo ang këjün sebanënd Axwën Yesu ak wën bëte. ¹⁴ Er yapëk en balëkënalind nëmëc in ex, ejun balërend. Ebalër el këjün bar en gixën enimin bëwënek. ¹⁵ Obetak or *Kërisët* or waceli këjün Kaxanu en gixën eman emat ol, këñël ex gër oŵëkw orewën. Cëkwayindëno din Kaxanu! ¹⁶ Eyeyan ed *Kërisët* el, gë oxëbën orexëm ol dek, nëmëlex gër oŵëkw orewën. Tëyalirindën do pelëringdën gë dek orenik ol, gë oyekax ol paß, gë Ocalemonëŵ ok, ojëkan od cale ok, gë od këno yasaxënënde Kaxanu ok, od këjün yëlënd Angoc Amënek ok. Yasindëno gë emëkw el dek në end oyekax or rin këjün. ¹⁷ Er kën rind yo, hik eyeyan, hik andiyen, diyindën në end oŵac or Axwën Yesu. Cëkwayindëno Faba Kaxanu paß gë mëj.

End ekun eñ

¹⁸ Wën bësoxari bën, baxëtindën end bëcën bëndewën eñ, ang yapëk eni dind bër bar këni gë Axwën ak bën. ¹⁹ Wëj asošan an, ñanëlo alindax do këreyëjo masinënd na owër.

²⁰ Wën obaš ol, baxëtindën gër bej dek end bëxarëk bërewën eñ gayik ejo këjo nënganënd Axwën an. ²¹ Wën opaba ok, kërenëbi cëndënënd na obaš orewën ol këdi këbi šena.

End okadëp do gë bëxwën eñ

²² Wën okadëp ok, diyindën dek er kënun felënd bër xwënek beman bendewën in. Baxëtindën xarak ax gi ex na nand kënun watënd fo nangëde bela nangëde kënebi riyeninënd. Baxëtindën gë emëkw epešax, yëdayindëno Axwën an. ²³ Er kën rind yo, diyindën gë emëkw el dek. Axwën an këno rinënd, ax gi ex na bela. ²⁴ Ga nang ako mëne Axwën afupa këjün fupa gë er fenin këjün in. Diyeninino ang okadëp od ar ex enimin Axwën do *Kërisët* an. ²⁵ Gayikwa ar kë rind bëtëmbak

an, acosa and bëtëmbak aq ko xana: epitëndër ax gi ex na.

⁴ Awa wën bëxwën bën, dinindënëbi gwër fo bend šenene bej okadëp odewën ok. Nangin mëne wën bëte gë Axwën hi kën yaq gër orën.

End apela bapelatar baq do gë epelar el

² Wën dek kemënayin gër cale key yo key, perënayin do cëkwayindëno Kaxanu.

³ Karanindënëbo bëte gër Kaxanu, ebo përetë-naxën ebët ed mi pemaxënënd eyeyan edexëm el, do mi deyaraxënënd end šonayak gër *Kërisët* end fëraxën këne eñ.

⁴ Calenindëne wëno mëj këme yana me yeyanënd end šonayak ejo ang yapëk me yeyanënd ak.

⁵ Diyayindën gë onden oñ mërëxand ir bër ax gi ex na okërecej. Nand kën šot amëd and en di enjekax na, diyin enjekax ejo. ⁶ Eyeyan edewën el giyindëlex din ed gë oyekax, ed lamb këni gë ongal. Nangindën ang yapëk eno yakand ala kala ak.

⁷ Awa end Tişik eñ cëj, mëj ar ex gër Axwën imaÿe ind pëlöt gër yomb an, mëj ar mokwëta an, icandaŵën ind gër oxadëp iñ, dek këjün felërax endam eñ. ⁸ Mama dëj laŵënëli këmo en nangaxën er hi këbo in, do ejun kemë-naxën gër onden. ⁹ Gë Onesim, imaÿe ind pëlöt gër yomb iñ, ind mokwëta iñ, këmëni laŵënëlingd; mëj ar ex arewën an, afelëra këjün felërax dek er xucak ro in.

¹⁰ Awa Arisëtarëk, andepëra acandaŵën aq, këjün šëmand. Ašëma këjün šëmand bëte Marëk, imaÿe ind Barënbabas iñ. Endexëm eñ fel këmun mëne and ko ðatëli gër ndewën aq, mëlayayidëno aye †. ¹¹ Bëte Yesu, ar nëngwët këno Yusëtos an, ašëma këjün šëmand. Gër Bëšëwif, bën bësas bëjo fo ex, bër ke rëcarand gër andiyen and enangën ed bela owun or Kaxanu el. Bën mbaq xemën këne wëno.

¹² Epafëras arewën an, ašëma këjün šëmand, xadëp ir Yesu *Kërisët* hi ko. Ata mokemëna xemëna ko ecalen edewën el en gixën bëwënek, ejun pënixënënd šenene dek er yandi këjo Kaxanu in do en bayixën gër fëña ir sëf këni. ¹³ Wëno kë reyand osede or mëne mbaq ko sëwënd në endewën na, në end

† 4.10 Bandixa 15.35-38

okëreceŋ od gër Lawodise na, do në end od gër Hiyerapolis na. ¹⁴ Demas, gë Luk axora ar ke balënd mbaŋ an, ašëma kënun šëmand bëte.

¹⁵ Cëmayinëbi bëmaŷe bënd gër Lawodise bëŋ. Cëmayino Niŋëfa do gë bër gër Amara and hik gër iciw̃ indexëm bën. ¹⁶ And kën fën kayëta ijo ro na gër ndewën aŋ, diwidën dek er kën xor in eni pëanaxën bëte bër gër Amara

and gër Lawodise bën. Wën bëte pëniwidën kayëta iram ir kë xaniw gër Lawodise in.

¹⁷ Pelino Arëšip exo mëlaya do exo dind aye andiyen and xwëtënan këŋo Axwën aŋ, mëŋ ko ħataxën šenene.

¹⁸ Ata wëno Pol dëŋ këŋun šëmalind do këme ŷëgwënd gë andam dëŋ. Kwitayindën mëne wëno gër epëra hi këme. Awa yëlëleŋun Kax-anu oyekax ol!

1 Bëtesalonik

Lilaya in

Akayëta aŋo, Pol ÿëgwën babi Okëreceŋ od gër Amara and Tesalonik ok. Amara aŋo, Pol ÿana bax. Ebi tëyalixën ekemëna ed gër ekwëta xali gër ecës el ÿëgwënaxën babi. Enimin, bela bëjo awëlandëra wëlandëra babi end okëreceŋ od bax šësënd xarak Yesu Kërisët axo bakaw ex na pere ok. Ata Pol sëyali këbi mëne yatir ko bakaw Yesu Kërisët, bësësëk bër wëk endexëm bën axanira këni xanira gër ecës eno kaca Axwën an, andamat gë bërëwëk bër kë bayi bëbëngw bën. Er ex gër akayëta in:

End ekwëta ed Bëtesalonik do gë andiyen and Pol eŋ: 1.4–3.13.

End ošën or Yesu Kërisët eŋ: 4.1–5.22.

Ofelar ol: 5.23–28.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, gë Silas, do gë Timote këŋun ÿëgwënëlin. Ašëma këmun šëmand wën bër gër Amara and Yesu *Kërisët* and Bëtesalonik bën. Wën bër xwën kënun Faba Kaxanu do gë Axwën *Kërisët* bën, cotiyin oyekax ol do gë obetak ol.

Ekwëta ed okëreceŋ od gër Tesalonik el

² Endewën cëŋ, biyi din këmo šëkwand Kaxanu do këmun xaranënd laŋ wën dek gër cale indebi. ³ Enimin, and këmo šalend Faba Kaxanu aŋ axwita këmun xwitand në end dek bebër kën rind ga xwëta këno Axwën Yesu Kërisët, në end ga han këno do xemëna kën gër eyar ed akey andexëm. ⁴ Bëmaŷe, anang nang këmi mëne Kaxanu ahan han këŋun do mëŋ sana këŋun. ⁵ Atëfëtan and dal and wëlanëli këmun aŋ, aŷa ŷa kën ga rëca këŋun Angoc Amënëk aŋ gë panga indexëm iŋ, ax gi ex na gë eyeyan el fo. Do wën awat wat kënëbo biyi ang bami liyand gër ndewën ak xali nang kën mëne oyekax orewën ex. ⁶ Do wën dëŋ asëfëtelu sëfëtelu kënëbo biyi do gë Axwën an ga ŷa kën eyeyan ed Kaxanu el, gë onënga or këŋun yëlënd Angoc Amënëk ol ado

ga ban sorond amëd aŋo. ⁷ Mondako hixën kën bër motëfëtelu gër ogës od dek bërëwëk end Yesu gër ebar ed Masedëwan do gër ed Akayi. ⁸ Gayikwa eyeyan ed Axwën el na gër ndewën wëlik pere dek ebar ed Masedëwan el, ado ax gi ex na gër Masedëwan fo, barikan xali gër ed Akayi wëlik. Ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el, gër ed ex yo nangëra këni, xali biyi ŷoweŷ ami baš na. ⁹ Bela bën dek kë reyand mëne ang ŷapëk eno dekayand aliyer ak lëkaya banëbo biyi. Areyä këni reyand bëte mëne aseŷ seŷ kën olaš oŋ eno calexënënd Kaxanu do eno diyeninaxën ang okadëp fo, Kaxanu mëŋ ar kë yëlënd aniyan do hi ko dal an. ¹⁰ Wën ašëni këno šëninnd Yesu, Ašëniw arexëm ar xanin këŋo gër ecës an. Mëŋ kë xaniw gër orën ebo dacët gër kiti ind kë yowënd.

End andiyen and Pol aŋ gër Tesalonik eŋ

2 Enimin bëmaŷe, wën dëŋ aye nang kën ekwëtaya ed xwëtaya banëbo and yeli bami el, ax gi ex na gë ofëcak këm gër ndewën. ² Ang nang kën ak, asoro soro këmi gayik arixëra rixëra kënëbo gër angol and Filip. Barikan, në end ga xwëta këmo Kaxanu xemëna xën bami mun nangëna xën Atëfëtan andexëm aŋ, ado ga bani hëpënd bërëmar na gër

ndewën. ³ Do and bamun felënd en kemëna gër ekwëta ed Kaxanu aṅ, er bami rend in ax gi bana enambeli, ax gi bana obuyaraxik, bëte ax gi bana osit. ⁴ Barikan gayikako Kaxanu ri babo atëy xali wat ko mëne aṅap ṽapëk ebo kwëtënan Atëfëtan aṅ, biyi ayeyan këmi yeyanënd ang këṅo nëngan Kaxanu, mëṅ ar watënd er gër oṽëkw ak, ami yeyanënd na ang këbi nëngan bela ak.

⁵ Enimin, aye nang kën mëne elod amo pel ex na ala bend këṅo nëngan fo. Bëte Kaxanu ex sede iram in mëne elod amo pel ex na ala end këṅo nëngan ebo yëlxën kodî. ⁶ Biyi ami caland na enëbo cëkwënd bela: ax gi ex na wën, ax gi ex na bela bësëxe. ⁷ Gayikako oparëxanda od *Kërisët* hi këmi, axor xor domi mun nëṽali enëbo yëlërand. Barikan abana bana këmi mërëxand irewën. Er babo balënd endewën eṅ ang këṅo balënd asoxari obaš orexëm or këbi lëband fo. ⁸ Ex canayaxën ang këbo balënd endewën ak, aṅandi ṽandi dobo mun yël aniyandebî aṅo dëṅ gayik mbaṅ wërër këne, ax gi ex na mun nangën Atëfëtan and Kaxanu aṅ fo. ⁹ Bëmaṽe, yëla këme axwita kën xwitand andiyen andebî aṅ, do gë toro indebî iṅ: ga bami riyenind ciš wec, ga ṽandi babo gabatak kërexo cëndën na fën gër ndewën edëba edebî el. Mondako nangëanaxën këmun Atëfëtan and Kaxanu aṅ. ¹⁰ Wën do gë Kaxanu ex otede odebî ok mëne biyi ang bami liyand ak aṽën wënëk, šenene ex do gë end këneṽo nëp këm ex gër ogës od wën bërëwak. ¹¹ Bëte anang nang kën mëne biyi er wëlaya bamun ala kala ang këbi wëlayand sëm in obaš orexëm ak. ¹² Afel bamun felënd en kapinand do en kemënanand. Axara bamun xarand bëte en diyand šenene, ang këṅo ṽapanënd Kaxanu ak, mëṅ ar këṅun wacelind owun orexëm do gë enjaran endexëm an.

¹³ Awa mëṅ ex, biyi laṅ këmo šëkwand Kaxanu ga wä kën eyeyan edexëm ed sëfëtan këmun el. Enimin eyeyan ed Kaxanu dëṅ ex, mëṅ këṅun nëngwëtaxënënd wën bërëwak bën, ax gi ex na eyeyan ed ala. ¹⁴ Dal ex bëmaṽe, end hi këbi bër wak end Yesu Kërisët gër Bamara band Kaxanu band ex gër ebar ed Yude eṅ, eṅo fo hi këṅun wën bëte. Mëṅ kën soroxënënd gër otaxan od bër hi kën ebar ebat bën, ang soro këni bën bëte gër otaxan od *Bëyude* ak.

¹⁵ Bën laṽëra këbi bëlaṽënel bën, bën fo bëte laṽ këṅo Axwën Yesu, do bën fo rixëra këbo. Er hi këni bërangoṽëra and gë bela dek do endebën eṅ Kaxanu aṅo nënganënd na. ¹⁶ Bën këbo šëbanënd mi pemëra Atëfëtan and Kaxanu aṅ gër bër ax gi ex na Bëšëwif këdi këni fex, ata mondako këni bašënd bamena bandebën baṅ. Barikan aḥatën ḥatën këbi oxoṽ or Kaxanu ol.

End oṅandi od Pol eṅ

¹⁷ Endebî eṅ cëṅ bëmaṽe, beman beṅ fo ḥawëta këṅun imëd, ax gi ex na oṽëkw oṅ. Dek nëkan këbo ene watëre gayik mbaṅ ṽandi këbo ene kofëtare, axacëra xacëra këbo gë oxor ol. ¹⁸ Biyi bakëlëbëd bandanjëm xacëra këbo mun nëngali ado dek dek in wëno Pol, barikan Sindan wedîli këbo. ¹⁹ Awa enimin, në end nobën këmi yaraxënënd mëne Kaxanu ašos këbo šos? Në end nobën këbo nëngandëraxënënd yatir ko bakaw Yesu, Axwën arebî an? Ax gi ex na nde në endewën? ²⁰ Iyo wën ex enjaran endebî eṅ, wën ex onënga orebî ol.

3 Bëte ga sëkwëra këmi ošëni ol, xetan këbo mi bayi mondako dëṅ na gër Angol and Aten. ² Ata laṽënëli këmo imaṽe indebî iṅ Timote, ar xel këmi andiyen and Kaxanu, epemëra ed Atëfëtan and *Kërisët* an. Eṅun dëcara do eṅun kemën gër ekwëta yeli ko ³ mëṅ bayi gabatak aṅo cena na në end toro ind këne soronde gërëgako iṅo. Enimin, wën dëṅ anang nang kën mëne toro iṅo, afo ebo gi. ⁴ And hi bami fën gër ndewën aṅ, afel bamun felënd gana-gana fo mëne mbaṅ këne soroye. Do ax gi ex na nde mondako dëṅ hik ang nang kën ak? ⁵ Mëṅ ex, ga bayitëraxën ke endewën eṅ laṽëtaxënëli bamo Timote exo nangëgu ba ga xwëta këno *Kërisët* bayi kën gayik ayëda këme yëdand ba anëka yifa këṅun šabucara in do andiyen andebî aṅ dek ex gi and gë ofëcak këm.

⁶ Barikan ecede ḥatëgu ko Timote ga hiw ko gër ndewën. Benjekax fo felati këbo endewën eṅ, mëne ga xwëta këno Kërisët do ga këṅun balërënd bayi kën. Xali doru, benjekax fo kën xwitand endebî eṅ. Anangënati nangënati këbo mëne mbaṅ xofi këṅun ang xofi këbo biyi bëte wën ak. ⁷ Bëmaṽe, ado ga šëmura këbo do

këmi sorond, mondako dëŋ xemëna këmi gër ekwëta gayik awël wël këmi ang xemëna kën wën ak. ⁸ Gërëgako, aliya këmi liyand, gayikako wën axemëna xemëna kën gër etëf ed Axwën. ⁹ Awa biyi axor këmi xor mo cëkwa Kaxanu ang yapëk ak end dek benjekax bend rin këŋun eŋ do gë onënga or yël kënëbo gër lëngw irexëm ol. ¹⁰ Ciš wec këmo xarand Kaxanu ebo yël fëña ir mi yelixënëli, ene kofëtare do mun natan dek bend yapëk en nang beŋ en kemaxën nëmëc gër ekwëta ed xwëta këno Kërisët.

¹¹ Awa Kaxanu, mëŋ ar ex Faba irebi an dëŋ do gë Yesu Axwën arebi an, ŋacanëlenëbo fëña ir këbo wëlali xali gër ndewën in. ¹² Axwën an, dëcaleŋun eŋun balërend nëmëc andewën rewën aŋ do eŋun balënd end bela dek ang këbo balënd biyi bëte endewën ak.

¹³ Kemënëlexo ekwëta ed ex gër oŵëkw orewën el, do ola orewën ol ex gi oŵënëk, or šenene gër lëngw ir Kaxanu, Faba irebi, xali yatir këni bakaw Yesu, Axwën arebi an do gë dek bëwënëk bërexëm bën. Amen.

End oŵënëk eŋ

4 Bëmaŋe, end këme xor me de me ŋataxën eŋ ex mun kara gër oŵac or Axwën Yesu, en kemëna en diyand ang sëyali këmun ak, eŋo nënganaxënënd Kaxanu endewën eŋ. Ata wën mondako dëŋ kën liyand, awa kemënayin en bayi gër eŋo! ² Enimin, biyi anangën nangën këmun ang re ko Axwën Yesu yapëk en diyand ak. ³ Oñandi od Kaxanu ok ex en yëlaya gër oŵënëk, mëŋ ex kwëŷëtayin asëk alakirand fo in. ⁴ Ang hi kën ak, ala kala nangëlexo emëlaya ed asoxari gër oŵënëk do gër epëbër el. ⁵ Këren tëfënd na oñandi otëmbak od eman ok, ang këni rind bela bër benëŋ becëxe bër bayik aŋo nang ex na Kaxanu bën. ⁶ Awël nde, gër beŋo ala këreŋo yamba na imaŋe indexëm iŋ, ala këreŋo menan na. Axwën an cëŋ, anëp ko nëpënd de në end dek betëmbak bendako rako beŋ ang fel këmun do xënënan këmun ak. ⁷ Gayikwa Kaxanu wac këbo gër oŵënëk, ax gi ex na ene diyande gër obuyaraxik. ⁸ Awa ar kë hëp bapela baŋo an, ax gi ex na end ala hëp ko. End Kaxanu wa hëp ko xarak mëŋ këŋun yëlënd Angoc Amënëk aŋ.

⁹ End eŋun balërend gër aminëmëra eŋ cëŋ, ax gi ex na end kën šala enun ñëgwënëli. Osëyali or Kaxanu ol mëŋ dëŋ këŋun wäsinënd mëne aŋap yapëk eŋun balërend andewën rewën aŋ. ¹⁰ Mondako kënëbi rinënd dek bëmaŋe beŋ, ebar ed Masedëwan el dek. Awa bëmaŋe, axara xara këmun kemënayin en dind nëmëc mondako dëŋ! ¹¹ Kemënayin mbaŋ en diyand gër aketëxeta, ala kala balëkënalindëlexo bendexëm beŋ, do diyenindën gë andewën dëŋ en cotëraxën ang bamun felënd ak. ¹² Angëmëne mondako kën liyand, ata kënun fëb bër ax gi ex na okëreceŋ bën, do an gi na bër mondëcara fo.

End bërëwäk bësësëk eŋ

¹³ Bëmaŋe, end bërëwäk do këbi rašënd gër ecës eŋ, aŋo ñandi ex na en bayi nangërexe këdi kën šaminara ang bësëxen ak, ang bër gë er këni yarënd këm ak. ¹⁴ Enimin, gayikako aŋa wä këne mëne Yesu ašës dëŋ šës baxo do axani xani ko gër ecës, awa mane mëne Kaxanu axanin këbi xanin bëte bërëwäk bën, ado ebi dašënd gër ecës, eni gixën gë Yesu. ¹⁵ Awa baxëtin er këmun felënd in, eyeyan ed Axwën Yesu ex de: bërëwäk bër këbi rašënd gër ecës bën kë hatët gër apedëraya, gë biyi bër këne bayiye bëbëngw xali yatir ko bakaw Kërisët bën, ado gë təkër ak anëbe cand ex na.

¹⁶ Gayikwa, Axwën Yesu dëŋ këbo nangën mëne yatijo ex akey andexëm aŋ. Awa awël këne wële bëte oniŵ or alëngw ar omeleka an do gë ofarix or *kereloŋ* ir Kaxanu ol. Ata Axwën an exo cëlaw elod gër orën do eni kani-ra pere bërëwäk end Kërisët bër këbi rašënd gër ecës bën. ¹⁷ Ata biyi bër këne bayiye bëbëngw bën, ene cëge andamat gë bën gër baŋar, gër ekaca ed Axwën gër anguxar and gër ed ex ekoc. Do mondako këne bare din ir din gë Axwën an. ¹⁸ Awa kemëndëringdën andewën rewën aŋ gë eyeyan elo.

End omakaw ond Axwën eŋ

5 Bëmaŋe, end akey do gë apëxëd and ko bakaw Axwën eŋ, ax gi ex na er kën šala enun ñëgwënëli. ² Enimin, wën dëŋ anang nang kën mëne yatir ko bakaw Axwën Yesu, ang arek ar kë sisand gëmëd fo ko yow. ³ And

këni ýana eni dend bela: «Dodo anëka šot këne angwëlëra aň do anëka yirëk oŵer oň!» ata amëd aňo dëň këbi fënga kata iň bërëxadët, ang këňo fëngand ayambën asoxari ar orëŵ fo do xali gabatak aňo pece na.

⁴Bari wën bëmaýe, an bo ex na ðe bër ecamëdan eňun nambitaxën ang arek fo akey aňo. ⁵Wën ðek anëka hi kën bër angoben, anëka hi kën bër goyat. Ane bo exe na ðe bër xwën këbi gëmëd in, ane bo exe ex na bër ecamëdan. ⁶Awa mëň ex perënane, gine bër gë anjus, do kërebo dašënd na, ang këbi rašënd bësëxen ak.

⁷Bër këbi rašënd bën, gëmëd këbi rašënd do bër këbi ýawënd ngoy bën, gëmëd këbi ýawënd. ⁸Barikan biyi bër angoben bën, gine wa bër gë anjus: gil ex tan angwak andëbi aň ekwëta ed xwëta kënëňone Axwën Yesu el, do gë ebalër ed këbo balërënd el. Gil ex bëte apexa and këne yarënde paň gë Yesu *Kërisët* aň, ekamote edëbi el. ⁹Gayikwa Kaxanu fënan këbo apexa aň paň gë Yesu *Kërisët*, Axwën arebi an, abo penan ex na oxoý. ¹⁰Yesu *Kërisët* ga šës ko wa në endëbi na ene ðiyaxënënde andamat gë mëň: šës këne nde, ba bayi këne bëbëngw nde. ¹¹Awa mondako kën ýana en kemëndërënd andewën rewën aň. Do bëte ala kala dëcaýindëleňo ašandaŵ exo kem gër ekwëta ed *Kërisët* ang kën rind laň ak.

Bapela bapelatar baň

¹²Bëmaýe, axara xara këmun nangin epëb ed bër fana këbi Axwën Yesu enun kaðacënd do enun pelërand endexëm bën. ¹³Balindëleňun mbaň endëbën eň do ŋaninëbi aye në end

andiyen and këni rind eň. Bëte wën wëlëringdën andewën rewën aň.

¹⁴Bëmaýe, ga re këmi: pelërayindënëbi bër kë liyand gë anjus këm bën, yifarayindënëbi bër šaminak bën, dëcaýindënëbi bër sitarak bën, buňarindën wën ðek. ¹⁵Awa wën ðek, ala kala calayindëlexo ebi dinënd benjekax bošandaŵ, do gë bela bën ðek. Titinayin, ala këreňo mašënënd na ašandaŵ eňëňëna end renan këňo eň.

¹⁶Nëngandërayindëleňun din,

¹⁷Caleyindën key yo key,

¹⁸Cëkwayindëno Kaxanu gër end ex yo.

Eňo këňun ŵëkand en dind gër aniyen andewën ga bar kën ako gë Yesu *Kërisët*.

¹⁹Këren ðomin na xodux or Angoc Amënek or hik gër ndewën ol,

²⁰Këren yepënënd na bënd kë xaniwënd gër Kaxanu beň.

²¹Yixëtindën ðek er kënun fel yo, kwë-tayayindën er yek in.

²²Kwëýëtayayindën eňëňëna end ex yo.

²³Awa Kaxanu, mëň ar xwënëk obetak an, pitëlexo mëň dëň ola orewën ol ðek en gixën bërëxëm fo. Kwëtayalexo gër or šenene angoc aň, gë enjëŵ eň, do gë eman eň, gë end këni nëp këm, xali yatir ko bakaw Yesu *Kërisët*, Axwën arebi an! ²⁴Ar ŵac këňun an, ar mokwëta hi ko: mëň kë ħata eňo. ²⁵Bëmaýe, calenindënëbo biyi bëte.

²⁶Cëmayinëbi ðek bëmaýe bëň do megaridën gë bën ang bër šanëk acël amat fo.

²⁷Axara xara këmun gë oŵac or Axwën ol, pënidën kayëta ijo ro eni wëlxën ðek bëmaýe bëň. ²⁸Yesu *Kërisët*, Axwën arebi an, yëlëleňun wën ðek oyekax ol!

2 Bëtesalonik

Lilaya in

Akayëta aŋo ro Pol ýëgwën babi bête okëreceŋ od gër Amara and Tesalonik ok. Ebi pënixën ſenene end omakaw ond Yesu Kërisët eŋ. Okëreceŋ odëmar na gër Tesalonik, abani riyenind na gayik gogo ko bakaw Yesu Kërisët. Ebi wërëſëtaxën, Pol ýëgwën këbi mëne d’amana exo bakaxënëgu Yesu Kërisët, beŋo kë xuca pere gër ngwën: eyepan ed ekwëta ed Kaxanu el; gë cale ind enëgwëſ in; gë eñëmbër ed betëmbak el; gë ecanayaw ed Arangoýëra and el. Do gayikako beŋo ax gi bana pere, okëreceŋ ok aýap ýap bax eni bayi ga këni riyenind këdi këno sëkwëran ala aſëxe edëba edebën el.

Er ex gër akayëta in:

End ekemëna ed gër andiyen and Kaxanu eŋ: 1.1-12.

End eyepan ed Atëfëtan and Yesu Kërisët eŋ: 2.1-12.

End ekwëtaya ed Atëfëtan do gë cale eŋ: 2.13-3.5.

End bërëwák bëxwëlaraxik eŋ: 3.6-15.

Ofelar ol: 3.16-18.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, gë Silas, do gë Timote këŋun ýëgwënëlinde. Aſëma këmun ſëmand wën bër gër Amara and Bëtesalonik bën, amara and xwën këni Kaxanu Faba irebi do gë Axwën Yesu Kërisët aŋ. ² Awa Kaxanu, Faba irebi do gë Axwën Yesu Kërisët, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol.

End yatir kiti eŋ

³ Bëmaýe, cëkwayindëlemo din Kaxanu endewën eŋ. Mondako ýapëk gayikako ekwëta ed xwëta këno wën el do gë ebalër ed këŋun balërënd el anëka dëŋ kë rafënd. ⁴ Biyi cëŋ gë onënga fo këmi reyarand endewën eŋ gër bamara band Kaxanu gayik wën and mokemëna xemëna kën gër ekwëta. Bête abuŋa buŋa kën ado ga rixëra kënun, do soro kën mbaŋ. ⁵ Toro ind kën sorond ijo këbo wäſinënd mëne Kaxanu ſenene ko xitind, do mëne wën bër ýap këbi en gi gër owun or Kaxanu hi kën. Ata në end owun olo kën soroxënënd. ⁶ Enimin Kax-

anu end ſenene ko ri, aſäſën këbi wäſën toro iŋ bër këŋun sorënënd gërëgako bën. ⁷ Bête ſenene fo ko ri ga racët racët këŋun gër toro ene teyëtaxëne wën gë biyi yatir këni ſanayaw elod gër orën gë panga iŋ, Axwën Yesu do gë omeleka odexëm ok. ⁸ Er këni ſanayaw gë an-godux atëm enëbi nëpaxën bër aŋo nang ex Kaxanu bën, do gë bër hëpëk eni ma end Atëfëtan and Yesu, Axwën arebi bën. ⁹ Ata kiti ind ýap këbi iŋ dëŋ këbi hatënëgu: laŋ këbi ýana ebi bëlandërand, do eno nacëta din ir din Axwën an, mëŋ ar gë panga ind gë enjaran an. ¹⁰ Eŋo kë hi yatir ko bakaw. Ata aſëkw këno ýana eno cëkwënd bëwënëk bërëxëm bën, dek bër wák endexëm bën ayas këno ýana eŋo yasënd. Ahixeli kën hixelid ga wä kën ako end Kërisët eŋ and wël kën osede orebi aŋ.

¹¹ Mëŋ ex, biyi din këmun ſalënënd. Axara këmo xarand Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an, eŋun dëca eni gi bela bër ýap këbi aniyen and wäceli këŋun aŋ. Axara këmo xarand bête eŋun dëca gë panga indexëm iŋ en koraxënënd en di oyekax or ex yo, do andiyen

and gë ekwëta and ex yo. ¹² Ata bela bën në endewën këni šëkwaxën oʋac or Yesu, Axwën arebi ol, do enun pëb wën bëte në endexëm. Mondako kë hi beŋo đek në end oyekax or Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët.

End emëš epelatar eŋ

2 Axara xara këmun bëmaŋe, end yatir ko bakaw Axwën Yesu Kërisët eŋ do ang këne barëre ler gër ndexëm ak këmun xarand, ² këreŋun yebuđ na aŋand gër onden on-dewën. Ado enun pelënd mēne akey and ko bakaw Axwën Yesu aŋ anëka ĥatëguk ba enun pelënd mēne Kaxanu rek, eŋo këreŋun tesēnēđ na. Bëte ado enun mēlanēli kayëta do eni dend mēne biyi ŷëgwēnēli këŋun, eŋo këreŋun tesēnēđ na. ³ Ala këreŋun yifad na gë tēkërak. Gayikwa afo ex gi pere beki beŋo: eñanar eŋ, bela bën eno mēšendëra xali Kaxanu; ekinēm eŋ, exo canayaw Aŷëŋënax an, ar fađ këŋo enemi an. ⁴ Aŷañëreli ar Kaxanu an exo do ayepën ko yepēnēnd đek er këni xē-land bela in. Mēŋ ex ar kë yëxw exo ñëpa gër lēngwe gër Aciw and Kaxanu do exo dend Kaxanu hi ko an. ⁵ Kwitayin mēne afël bamun felënd eŋo and yeli bame gër ndewën aŋ. ⁶ Wën aye nang kën er wedi këŋo gërëgako in, barikan ašanaya ko šanaya and kë ĥat akey andexëm aŋ. ⁷ Awa anëka ŷanak kë šanayand eñëŋënax end šonaya bax eŋ. Barikan afo exo dëxëta pere ar këŋo wedind gërëgako an, ex canayaxën kerët. ⁸ Amēd aŋo fo ko šanayaw Aŷëŋënax an, do Axwën Yesu eŋo đaw gë on-jën ond kë šanēnd gër etëŷ edexëm oŋ, yatir ko bakaw. ⁹ Er ko šanayaw Aŷëŋënax ajo gë panga ind Sindan iŋ đek, exo dind becarax, bananganēme, do gë bërëcaxik bend ex yo ebi yifaxēnēnd bela bën. ¹⁰ Gë đek banjifa band osëmbak baŋ këbi ŷana ebi naŋëtēnd bër nam-bërak bën gayik ani kwëtaya ex na gër oŷëkw aŋana and đal and fexën dobi aŋ. ¹¹ Mēŋ ex, Kaxanu këbi laŷwēneliw panga ind kë nambe-lind iŋ eni kwëtaxēnēnd enëgwëš eŋ. ¹² Ata në eŋo këbi nēpaxën Kaxanu đek bër ĥëpëk eni kwëta đal bën, do bër këbi nēnganēnd edi ed betëmbak bën.

End apexa eŋ

¹³ Biyi cëŋ, end wën bëmaŋe bënd ĥan këŋun Axwën beŋo, aŋap ŷapëk mo cëkwand din Kaxanu. Gayikwa Kaxanu sana këŋun en gi bëŷanar gër apexa, gër oŷwēnek or ko yëlënd Angoc Amēnek ol, do gër ekwëta ed đal. ¹⁴ En gixën mondako ŷac këŋun gë Atëfëtan and nangën këmun aŋ, en cotaxën bëte enjaran end Yesu Kërisët, Axwën arebi eŋ. ¹⁵ Awa bëmaŋe, đëkayayin aye do tēfindën laŋ bend sēyali këmun hik gë etëŷ el, hik gë kayita ir ŷëgwēnēli këmun in.

¹⁶ Yesu Kërisët, Axwën Arebi an dëŋ, do gë Kaxanu Faba irebi, mēŋ ar ĥan këbo an, mēŋ ar yël këbo në end oyekax orexëm ene cot ex eyar ejakax do gë ekapina ed din ir din an, yëlëlenun, ¹⁷ ojaŷ ok en kemaxën gër oŷëkw gër edi ed enjekax end ex yo do en yeyanaxēnēnd enjekax end ex yo!

End cale eŋ

3 Bëmaŋe, end këme xor me de me ŋataxën eŋ ex, calenindēnēbo biyi ex wëlixën nēmëc eyeyan ed Axwën ed këmi femërand el, do eni cëkwaxēnēnd bela bën ang gër ndewën ak. ² Karayindëno bëte Kaxanu ebo dacët gër otaxan od bela bëxëŷax do bëŷëŋënax, gayikwa ax gi ex na đek fo šot këni ekwëta el.

³ Axwën an cëŋ mokwëta hi ko. Axemën këŋun xemën do axaxa këŋun xaxa eŋun bešaxën Aŷëŋënax an. ⁴ Ga bar këmi gë Axwën an fënixën këbo mēne wën në edi en, do ari kën ri bëte er këmun felënd in. ⁵ Axwën an wërëšëtëlexo oŷëkw orewën oŋ gand aŋana and Kaxanu do gër ebuŋa ed ko yëlënd.

End andiyen eŋ

⁶ Ga re këmi bëmaŋe, gër oŷac or Axwën Yesu Kërisët, nacëtayino imaŋe indewën ik-wëlaraxik iŋ xarak ax gi ex na ang sēyali këmun biyi ak. ⁷ Wën dëŋ anang nang kën ang ŷapëk enëbo tēfëtelind ak gayik ami kwënda bana oxwëlar and hi bami gër ndewën aŋ. ⁸ Ciš wec bami riyenind këdi ko soro ala edëba edebi el xarak ami tēw ex na gë andebi dëŋ mi yambëraxën. ⁹ Biyi dëŋ ŷandi babo mi điyand mondako enëbo tēfëtelixēnēnd xarak enimin

aŷap ŷapëk enëbo dëband. ¹⁰ Enimin, and hi bami gër ndewën aŷ, afel bamun felënd: «Angëmëne ala eŷo key andiyen aŷ, awa kërexo yambërand na.»

¹¹ Xarak anangati nangati këmi mëne na gër ndewën bërëmar bëxwëlaraxik exëni, ŷoweyŷ ani dind na ang ax gi ex na edilaya ed gër bend abi paß ex na el. ¹² Ata bëjo këmëni rend de, gër oŷac or Axwën Yesu Kërisët, xara këmëni: diyenindëlexëni ang ŷapëk ak eni co-taxën eyamb ed sëw këni gë andëbën dëŷ el.

¹³ Wën cëŷ bëmaŷe, këren tëkwëra na edi ed ang ŷapëk el. ¹⁴ Do angëmëne ala exëna ar ħëpëk er ŷëgw këmi gër kayëta ijo ro an, tisino

aye, do këreno ßaraß na eŷo cëfënanaxën.

¹⁵ Pelërayino ang imaŷe indewën fo, ßari këreno nacëta na ang arangoŷëra andewën fo.

Ofelar ol

¹⁶ Axwën an, mëŷ ar gë obetak an, yëlëleŷun mëŷ dëŷ obetak ol, nand ex yo, do ang ex yo! Awa Axwën an gilexo gë wën dëk. ¹⁷ Ofelar ol cëŷ, wëno Pol ŷëgwëlik gë ataxan andam aŷ dëŷ. Mondako këme ħatand dëk okayëta ßand këme ŷëgwënd ßaŷ.

¹⁸ Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleŷun wën dëk oyekax ol!

1 Timote

Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Pol yëgwën baŋo Timote, ar enga emat gë gër andiyen and Kaxanu an. Gër akayëta aŋo osëyali or Pol ol ex: end bësëyali bënëgwêš eŋ; gë end ang yäpëk ecale ak; do gë end ang yäpëk exo dīyand alëngw ar Amara ak.

Er ex gër akayëta in:

End aniyand and gër Amara eŋ: 1.1–3.13.

End ekwëta ed däl eŋ do gë end osëyali or enëgwêš eŋ: 3.14–4.5.

End bapela band bëlëngw bër bamara eŋ: 4.6–6.21.

Ecëmar el

1 Wëno Pol kë yëgwëlinde kayëta ijo ro. Parëxanda ir Yesu *Kërisët* hi këme ang re këni Kaxanu, mëŋ ar fexën këbo an, do gë Kërisët, ar kënëŋo yarënde an. ² Wëj Timote këmi yëgwënëlinde, wëj ar hik enim asëniwën ga bar ke ako ekwëta edebat. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol, axaÿënan in do gë obetak ol!

End bësëyali bënëgwêš eŋ

³ Në ekwitan emi end fel bami dāmana me yexën gër ebar ed Masedëwan eŋ mëne ey bayi na gër Angol and Efes do eyëbi dexërand bërëmar eni teš osëyali or bënëgwêš ol. ⁴ Pelindëbi eni teš ebalëkënali ed bendacan el, do gë end omac or gër bandëwëra band këni reyarand gë eŋata këm eŋ. Beŋo ecampëre fo kë wëlawënd. Beŋo ala aŋo dëcand na exo kemëna emelëya ed šenene ed bend Kaxanu, ar gë ekwëta. ⁵ Er këme šaland gë apela aŋo in ex, ebalër ed gë owëkw owënëk el, gë onden onjekax, do gë ekwëta ed däl. ⁶ Bërëmar ga langangan këni beŋo, nambëraxën këni gër oyeyandëran or gë ofëcak këm. ⁷ Arafëna këni rafënanand mëne bësëyali bër *acariya and Moyis* hi këni xarak abi pëni ex na er këni

sëyalind in, bëte abi pëni ex na er këni balëkënalind edeyara in.

⁸ Aye nang këne mëne acariya aŋ er šenene ex angëmëne ey tëfënd ang kë rend ak.

⁹ Nangëne mëne er kë rend acariya in bësëxwëpëtaxik bën, gë bëwëšik bën, gë bësëmbak bën, gë bëwendëran bën, gë bëyepën bër bend Kaxanu bën, gë bëlaŋ bër bëxarëk bërëbën bën, do gë bëlaŋ bër bela bën këbi rend. Abi dend na bër šenene bën. ¹⁰ Bëte afaš faš këbi bër yëlayand gër eñac bën, gë bër kë rind asošan gë asošan, er këni rind asošan gë asoxari in, gë bëfan bër okadëp bën, gë bënëgwêš bën, gë bër kë yašarënd gër enëgwêš bën, do gë dek bër hëpëk osëyali or däl bën. ¹¹ Eŋo kë rend Atëfëtan and xwëtënan ke aŋ, and enjaran end Kaxanu, mëŋ ar gë onënga aŋ.

End oyekax or Kaxanu eŋ

¹² Wëno gë emëkw edam el dek këmo šëkwand Yesu *Kërisët*, Axwën arebi an, mëŋ ar yël ke ojaŋ od me dixënënd andiyen andexëm an. Gayik axwëta xwëta ke sebënanaxën ke andiyen aŋo. ¹³ Dāmana exe tanaxën Axwën an gër andiyen andexëm aŋo, wëno ašir bamo širënd, arixëra bamo rixërand, abamo faxëtën na. Barikan mëŋ lëkaya baxe gë axaÿënan isëm ado bayik amo kwëta bana, abame nang

na mène në emenan emo, në end oņëpëgënan od lëb bax gër emëkw edam ok. ¹⁴ Ata Axwën arebi an, mondako xureli këņo gër ndam oyekax ol, gë ekwëta el, do gë aņana and gër Yesu *Kërisët* aņ. ¹⁵ Eyeyan elo ed mokwëta ex do ed ħapëk momëxwëta: Yesu *Kërisët* ayow yow baxo gër ngwën ebi pexën bëwëndëran bën do wëno ex ar xurik me mendëra an.

¹⁶ Barikan Kaxanu gë axaņënan wëlaya ke ex canayaxën gër wëno awendëran asëm ajo dek ebuņa ed Yesu *Kërisët* el, ang amatinali and bër këņo xwëta eni cotaxën aniyan and din aņ.

¹⁷ Ar wunëk nand ex yo an,
ar ax cësënd na an,
ar anëņo watënde na an,
ar ex gabat Kaxanu an,
xwënëk owëlik ol do gë enjaran eņ din ir din!
Amen!

¹⁸ Asëniwën Timote, apela and këmi sebënanënd aņ andamat ex gë bend reya këni anëka bëlawënel endey eņ. Awa wëj kwitayind eyeyan elo ey kemënaņën ang ar okaxër fo. ¹⁹ Mëlayal ekwëta ed xwëta këyo Kaxanu el, bëte bayilexi onden onjekax. Onden onjekax oņo bërëmar abi bo ex na, do në eņo lapaxën këni ekwëta ed *Kërisët* el. ²⁰ Gër engä eņo hi këni Imene do gë Alekësandër. Mëņ lëxwaxën këmëni gër Sindan eni tëyaxën mène ax gi ex na mocir Kaxanu.

End cale eņ

2 Awa ga re këme đamana beņo dek, kemënaņindën cale iņ, karayindëno Kaxanu, caleayindëno, këlayindëno do cëkwayindëno në end bela dek. ² Calenindënëbi bemun beņ do gë dek bër ex bëlëngw bën, ene diyaxënënde aniyan and gë aketëxeta, and gë emer këm, ene balëkënalixënënde end Kaxanu eņ, do ene diyaxënënde ang ħapëk ak. ³ Eņo aye yek do aņan ħan ko Kaxanu, Afexën arebi an, ⁴ mëņ ar ħandi këņo eni pex dek bela an do eni ŋatën enang ed end đal el.

⁵ Enimin, Kaxanu ibat fo ex,
bëte aňatelindër ar Kaxanu gë bela abat fo ex,
mène ngëņ ala ar këno wacënd Yesu *Kërisët* an.

⁶ Ayëlaya yëlaya ko mëņ dëņ akanji ebi dacëtaxën dek:

osede olo wäsin këbo nand ħapëk na mène Kaxanu ħandi këņo eni pex dek bela bën.

⁷ Në eņo yataxën ke Kërisët me gi afemëra, parëxanda do asëyali bër benëng becëxe eni gixën gër ekwëta do gër đal. Er këme rend iņo đal ex, ame nëgwëšënd na.

⁸ Awa er ħandi ke gër ed ex yo, bësošan bën eni yënënd otaxan omënek, eni calend gë emëkw epešax, gë oxoņ këm do gë ecampëre këm.

⁹ Er ħandi ke bëte, bësoxari bën eni cudarand šenene, këreni cudand na banjëm band xaw. Këreni ŋaņënarand na gë bamël, këreni bakarand na kaņe, gë oyeri, do gë bebër xemëk akanji. ¹⁰ Barikan gër oye orebën watindëlex bandixa banjekax ang ħap këbi bësoxari bër fëb këņo Kaxanu. ¹¹ And këni sëyalind aņ, bësoxari bën cësinayindëlexëni do eni baxëtënd aye. ¹² Asoxari an cësinayindëlexo, amo yël ex na or gapak or exo tëyalind ol, amo yël ex na eņo bëňand asošan an. ¹³ Enimin Kaxanu, Adam ħana këņo ebay el, bayaxën këņo Xawa. ¹⁴ Do šabucara in wa yifa këņo asoxari an exo dëngw gër emëšen ed Kaxanu, aņo yifa ex na Adam, asošan an. ¹⁵ Barikan fo afex ko fex, ga rëw rëw ko angëmëne exo bayi gër ekwëta, gër ebal ed bela, gër eyëlaya ed gër owënek, do gër ebana.

End bëlëngw eņ

3 Eyeyan elo ed mokwëta ex: asošan ar ħandi këņo enim exo gi alëngw gër Amara an, andiyen anjekax ħandi këņo exo dind.

² Awa aņap ħapëk, alëngw an exo gi ar gë end këno nëp këm, icën ind asoxari abat, ar gë anjus, ar ye këņo onden, ar šenene, ar këbi xwëtayand aye bëliyer, ar xamëk osëyali. ³ Gilexo ar bëngw këņo onden, ar këni wëlërend gë bela, ar kë xwëyëtand aņana and kodi, kërexo gi na ašeb, kërexo gi na axeyax.

⁴ Kadacindëlexo aye ekun edexëm el, do obaş orexëm ol eni gi bër kë baxëtënd apela ang ħapëk ak. ⁵ Enimin, angëmëne ala axo kam ex na ekađac ed ekun edexëm el mondake cëņ ko wëlaya Amara and Kaxanu aņ? ⁶ Alëngw an, kërexo gi na đe ar wäk ecede end Yesu këdi këņo fufën ndafënan iņ do exo gi ar këņo nëp

Kaxanu andamat gë şabucara in. ⁷ Aşap şapëk bër ax gi ex na okëreceş bën eni deyand osede oyekax end ola orexëm eş, këdi kë nêxena oşac orexëm ol, do eşo tëra şabucara in gë bamene bandexëm baş.

End ojakër eş

⁸ Ojakër ok bête aşap şapëk eni gi bër mopëb, bër ax gi ex na gë odexas oki, bër abi kurelind na ngoy iş, do këreni gi na bër kë şotënd kodi gë enëgwëş. ⁹ Aşap şapëk eni mëlayand end ekwëta end şonët ko Kaxanu gë onden onjekax eş. ¹⁰ Canayalex pere gër bandixa bandebën mène bër şenene exëni eni şanaxën andiyen and ojakër aş, angëmene gë end kënebi nöp këm exëni. ¹¹ Bête bësoxari bër ex ojakër bën aşap şapëk eni gi bër mopëb, bër gë anjus, bër mokwëta gër beş dek, këreni gi na bëxapëndër. ¹² Jakër in gilexo icën ind asoxari abat, kadacindëlebi şenene obaş orexëm ol, do mëlayayindëlexo aye ekun edexëm el. ¹³ Ojakër od kë rind şenene andiyen andebën ok bër gër amara bën dek afëb kënebi fëbënd, do axor këni xorënd eni yeyan gë or gapak osëm end ekwëta ed bar këbo gër Yesu Kërisët eş.

End ekwëta eş

¹⁴ Timote, mondako këmi şëgwënëlınd kayëta ijo ado ga këme yarënd mi nëngali gogo dëş. ¹⁵ Bari angëmene ame yeli ex na gërëgako, anang nang këy ang şapëk ey diyand gër ekun ed Kaxanu ak. Ekun elo ex Amara and Kaxanu and wëlayak dal aş, ang xëcar ir aciş fo. ¹⁶ Endey end Kërisët end şon baxo Kaxanu elod ga şanak ngwën aş cëş, iyo aşap şapëk enang ed mène mbaş rafëk el:

Kërisët şanayaw bax gë eman,
Angoc Amënëk aş wäsin këbo mène ar şenene ex,
gër omeleka şanaya ko,
endexëm eş sëfët këni gër benëng bend bela,
bëranjëm wäk endexëm eş gër ngwën,
Kaxanu wëla këşo gër orën gë enjaran eş.

End bëseşali bër benëgwëş eş

4 Barikan Angoc and Kaxanu aş rek kerët mène gër bakey bapelatar, bërëmar

ayepan këbi yepan ekwëta ed Kërisët el do eni kwënda etëf ed bend bangoc band këbi nambelind bela, do gë osëşali or bend bëşël. ² Bën ex bër kë wänd enëbi yifa bëşëşenax bër kë labayand bën, gë bënëgwëş bën, do gë bër şor kënebi gër onden gë endun end lëxw bani xali warëk bën †. ³ Bela bëşo kë sëşalind mène bërëwäk end Yesu do nang këni dal bën këreni şërend na, bête këreni yambënd na bëbërëmar xarak Kaxanu rik eni yambënd do eno cëkwand. ⁴ Dek er ri ko Kaxanu in aye yek, şoweş ax gi ex na er monap angëmene aşëkwa këno şëkwand en yambaxën. ⁵ Enimin, er ex yo kë wënënd gë eyeyan ed Kaxanu el do gë cale iş.

End ola or ariyenin ar Kërisët eş

⁶ Angëmene bapela başo këşëbi sëşalind bëmaşë bëş, ata key hi ariyenin ayekax ar Yesu Kërisët. Mondako kë şanaya gër ola orey mène bend ekwëta beş do gë osëşali or këş sëfënd din ol ang eyamb yamb fo hik gër aniyen andey. ⁷ Barikan cusëlëbi bër kë sëşalind bendacan bend kë yepënënd bend Kaxanu bën gayik bësoxari bëxarëk këbi balënd bendacan beşo. Kemënal ey diyand ang şapëk exo diyand ar këşo balënd bend Kaxanu ak. ⁸ Edi ed bëbër kë bëngwënënd eman el ofëcak dëş exëna. Barikan ofëcak or ar këşo balënd bend Kaxanu ol xucak ex këbën. Gayikwa Kaxanu abeya beya këşo ar kë rind mondako an aniyen and gërëgako aş do gë and kë yowënd aş. ⁹ Eyeyan elo ed dal ex, ed mokwëta aye ex. ¹⁰ Biyi asoro këne soronde gër andiyen, axemëna këne xemënande gër ekwëta, ang bër okaxër fo gayik ayar këneşo yarënde Kaxanu, mëş ar gë aniyen an, adofa dek dek in bërëwäk endexëm bën.

¹¹ Ata beşo şapëk eyëbi pelënd, do eyëbi tëşalind eni dind. ¹² Awa wëş cëş, gil ar şenene, do bërëwäk bën korindëlexëni eni tëfëteli: eyeyan edey el, gë bandixa bandey baş, gë aşana andey aş, gë ekwëta edey el, do gë oşënëk orey ol. Gayik şambenjar fo bayi këş, ala kërexi yaf na. ¹³ Xali yatir këme yeli,

† Amëd aşo, mondako banëbi şorënd bëlaw bër bela bën do gë okadëş od babi naşand bëşwën bërebën ok ang kënebi rind oxey nanganëme fo ak.

balëkënalind opën od akayëta and Kaxanu ok gër Amara. Pelindëbi eni kemëna gër etëf ed er këni wëlelind in bëte kemënal eyëbi tëyalind. ¹⁴ Anjëla and re baxo alaŵënel mëne Kaxanu yël ki në end oyekax orexëm aŋ, ašot šot këy and xwëtan këni otaxan, do šalen këni engu end bëlëngw bër gër Amara eŋ. Do wëj kërey d'anggan na. ¹⁵ Balindëlexi mbaŋ beŋo, yëlayal gë emëkw el dek gër andiyen andey. Ata këni ŷana eni watënd bër gër Amara bën dek mëne ola orey ol ang këŋo ŷapanënd Kaxanu ak dëŋ hik. ¹⁶ Titinalind aniyan andey aŋ do gë osëyali orey ol. Balëkënalind beŋo dek. Enimin, angëmëne mondako këy rind afex kën fex wëj, do gë bër ki baxëtënd bën.

End bapela eŋ

5 Ar xarëna ki gër Amara an, pelëralo ang sorix fo, këreyëŋo dexëra na kwëlay-kwëlay. Do ocambenjar ok, pelërayindëbi ang bëmaŷe fo. ² Asoxari axarëk an, pelëralo ang norix fo, do bësoxari bëbeja bën, pelërayindëbi gë oŵënek, ang bëmaŷe fo.

³ Dëcarayindëbi *bësoxari bësebëta sebëta* bën angëmëne ani gi ex na gë ar këbi rëcarand. ⁴ Angëmëne asoxari asebëta sebëta an gë obaš exo ba gë ejiŵ bën exo, bën tëyalexëni emëlaya edexëm el. Mašëninidëlenëbi bëxarëk bën edëba ed lëba kënebi el eni wataxënënd bër hi këni ekun ebat bën ekwëta edebën el gayik eŋo këŋo nënganënd Kaxanu. ⁵ Ar hik enim asoxari asebëta sebëta an, ar bayik gabat an, ajo ex ar këŋo yarënd Kaxanu an. Ciš wec xemëna ko cale iŋ do gë okar od eŋo dëca ok. ⁶ Barikan asoxari asebëta sebëta, ar xwëndak amëkëna and gë bësošan an, anëka nemi ko ado ga bayi ko mopër. ⁷ Eŋo ŷapëk eyëbi pelënd bësoxari bësebëta sebëta bën eni diyaxënënd gë end kënebi nëp këm.

⁸ Angëmëne ala eŋo key emëlaya ed bërexëm el, adofa bër ekun edexëm bën, anëka lap ko ekwëta edexëm el, anëka ŷëŋën ko nëmëc gë ar elod axo gi ex na këreceŋ an.

⁹ Eno nëgwaxën asoxari asebëta sebëta an gër akayëta and bësoxari bësebëta sebëta, təkëleŋo pere bëniy ofëxw ocongebat do gilexo ar ŷër baŋo asošan abat fo. ¹⁰ Bela bën deyayindëlexëni mëne ari baxo rind benjekax beŋo: aye babi ŵëlayand obaš orexëm ol, gë

emëkw epešax babi xacand bëliyer bën, anebën babi nebënënd osapar oŋ bërëŵak bën, arëcara babi rëcarand bër šëmura këbi bën, do benjekax bënd ex yo baxo rind.

¹¹ End bësoxari bëbeja bësebëta sebëta eŋ cëŋ, aŷandi këbi ŷandid enëbi nër gašëxe, do eno teš Kërisët. Men ex, këreyëbi nëgwënd na gër akayëta and bësoxari bësebëta sebëta.

¹² Bësoxari bësebëta sebëta bër sebëk eyëla eňanar ed yëlaya bani el monëp exëni. ¹³ Mondako hixën këni bëxwëlaraxik, do këni sëfërand bëciŵ bëŋ gë omëkara. Bëte er xurik ex nënën in ex, ga wata këni eyeyan gë ofëcak këm el, do gë edil ed gër bënd ax gi ex na bëndebën el. ¹⁴ Awa wëno er këmëni xaranënd bësoxari bëbeja bësebëta sebëta bën enëbi nërënd gašëxe, enëbi cotënd obaš, do eni mëlayand šenene ekun edebën el, këdi këni šot bërangoŷëra andëbi bën er kënebo renaraxën. ¹⁵ Bërëmar cëŋ anëka šapa këni do këno sëfënd Sindan in. ¹⁶ Angëmëne asoxari arëŵak ebi cot bësoxari bër nëng irexëm bësebëta sebëta, kemënalexo ebi dëcarand këdi këbi lenga emëlaya edebën el bër gër Amara bën do eni təkwan edëcaran ed bësoxari bësebëta sebëta bër ax gi ex na gë ar këbi rëcarand bën.

End epëb ed bëlëngw bër Amara eŋ

¹⁷ Bëlëngw bër Amara bër kë xadacënd šenene bën, aŷap ŷapëk enëbi pëbënd do enëbi dëcarand adofa bër xemënak gër epemëra ed end Kaxanu do gër osëyali bën.

¹⁸ Ga rek wa Oňëgw Omënek ok:

«Këren kapënd na etëŷ ed engas end këŋun wëñënd bële eŋ.» Do

«Ar kë riyenind an ŷap këŋo acosa aŋ †.»

¹⁹ Ar këŋo lëxwënd alëngw ar Amara xarak axo gi ex na gë otede oki ba otas, këreyëŋo yaka na. ²⁰ And ko wëndëra ala gër Amara aŋ, dexëralo poyoma eni yëdaraxën bëte bër bayik bën.

²¹ Axara xara këmi gë obal osëm, gër lëngw ir Kaxanu, gër ir Yesu Kërisët, do gër ir omeleka omënek: tanal ey dind dek bebër këmi felënd bëjo, do ŷoweŷ kërey dind na gë epitëndër ed bela. ²² Kemënal wëj dëŋ ey gi din aŵënek fo. Kërexë nëkanënd na etana ed ala mokwëtan

† 5.18 Andocane 25.4

otaxan exo gixën alëngw el, gë ala këren bar na gër beñëñenax bendexëm. ²³ Gayikako laŋ ki yambënënd acël aŋ xali ey ðaki, cebind təkər ngoy iŋ, tebël eceb ed wayët men fo el.

²⁴ Na fo exëni bër gë bamena band wat-wat ðamana kiti ex gixën indebën iŋ. Bëte na fo exëni bër kē šonënd bamena bandebën do and kē nēka aŋ fo kē šanayand. ²⁵ Andamat ex gë bandixa banjekax baŋ: band ax watind na ataŋ baŋ dëŋ ax bayi na ga šonayak.

End okadëp eŋ

6 Dek bër ex gër oxadëp bën, pëbindëlenëbi mbaŋ bëxwën bërebën bën ang ŋapëk ak, mëŋ bayik bër fac bën ani denara na oŋac or Kaxanu ol, ani yepën na osëyali orebi ol. ² Bërëŋwak bër ex okadëp bën kërenëbi yafënd na bëxwën bërebën bën ado ga hi kēni bëmaŋe bēndebën gër ekwëta. Bëte gayikako bën bërëŋwak, bër ħan kēbi Kaxanu kēnëbi riyeninënd, kēbēnēlex nēmēc andiyen andebën aŋ.

End osëyali eŋ

Eŋo ŋapëk eyëbi tēyalind do eyëbi pelënd eni di. ³ Angëmēne ala exo tēyalind becēxen, bend fitarëk gë eyeyan ed ðal ed Yesu Kërisët, Axwën arebi el, angëmēne axo tēfënd na bebër sëyali kēmun mēne aŋapan kēŋo ŋapanënd Kaxanu bën, ⁴ awa ajo ar fufën kēŋo ndafēnan hi ko, ar nemërak hi ko. Mokaŋ kēŋo xanjënd ecampère el do gë ekeyër ed nē end bēndey bëtil el. Mondako kē ŋanand oyakëraxi ol, gë oŋer oŋ, gë odenar ok, do gë eyëlandër ed beñëñenax el. ⁵ Bakucara band bela bëjo baŋ ax kwëtënd na gë ekwët. Baku-cara band bër gë onden otëmbak ex, band bër ax bo ex na gër ðal ex, band bër kē yëland mēne ekwëta ed xwëta kēno Kaxanu el acotëraxën ex. ⁶ Eyo ðal ex mēne, ebalëkēnali ed bend Kaxanu el acotëraxën atēm ex angëmēne anëngandëra ki nëngandërand gë er šot këy in. ⁷ Enimin ŋoweŋ ane mëlaw exe na gër ngwën ro, bëte ŋoweŋ ane mëlaye na. ⁸ Awa angëmēne ašot kēne šotēnde eyamb yamb in, do gë banjëm baŋ, gwac ebo. ⁹ Barikan bër kē faŋënd gër oŋëkw orebën mēne afo eni gi bër gë napul bën kē wēcënd

gër eñëñenax. Bën kēbi sërاند ang amene fo oñandi odanjëm, oñandi opëñirëx, oñandi oñëñenax. Do oñandi oko kēbi sëwënd eni nēx-ena do eni nambëra. ¹⁰ Enimin, aŋana and kodi aŋ ex anëmbët and gër ed kē ŋanawënd toro ind ex yo. Ata bërëmar ga ħan kēni kodi in, ħawëtaxën kēni ekwëta ed Kaxanu el, do səkaxën kēbi oyot odanjëm.

Bapela bapelatar baŋ

¹¹ End wëj ala ar Kaxanu eŋ cëŋ, kwëŋëtäl beŋo. Calayind aniyand and šenene, and ħan ko Kaxanu, and gë ekwëta; aniyand and gë aŋana and bela, and gë ebuŋa, and gë onden omëng-wëk. ¹² Kaxëring okaxër onjekax ond ar xwëta kēŋo Kaxanu oŋ, kwëtayal aye aniyand and din and ŋaceli ki aŋ. Ax gi ex na nde ga šot këy aniyand aŋo rixën bay osede oyekax ol do wël kēni otede odanjëm? ¹³ Gër lëngw ir Kaxanu, mëŋ ar kēbi yëlënd aniyand dek bebër gë onjën an, do gër lëngw ir Yesu Kërisët, mëŋ ar reya bax osede oyekax gër lëngw ir Poŋës *Pilat* an, kēmi felënd eŋo: ¹⁴ kwëtayal apela aŋ do ey bayi, aŋwënëk do ar gë end kēno nēp kēm xali yatir ko bakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ¹⁵ Abaka ko bakaw and kēŋo ħatan Kaxanu aŋ, mëŋ ar ex gë onënga do axwën owun an, ar ex enim Emun an, ar ex Emun end bemun an, do Axwën ar bëxwën an. ¹⁶ Mëŋ gabat ex ar ax cēsënd na an, mëŋ ex ar lëgëk gabat gër angoben an, angoben and ala ax təkand na aŋ, angoben and elod ala ax wat na aŋ, angoben and ala ax kor na exo nēkon aŋ. Mëŋ xwënëk enjaraŋ eŋ do gë panga ind din ir din iŋ! Amen! ¹⁷ Pelëralëbi bër šotëk napul ir gër ngwën ro bën, këreni ðafēnand na. Pelëläbi eno kwëtand Kaxanu, mëŋ ar kē yëlënd ðēm beŋ ðek, ebo nëngandëraxënënd an. Do këreni kwëtand na napul ir kē xor ex kwët ijo. ¹⁸ Pelëläbi eni dind enjekax eŋ, napul irebën in gilex añësa and bandixa banjekax. Dëcarayindëlenëbi bela bën gë emëkw epešax, këreni kwëjēnalind na. ¹⁹ Do Taŋëndëlexëni mondako napul isēm ir kēni xanað ecan ecan in, eni ðëkayaxën aniyand and ðal aŋ.

²⁰ E Timote, kwëtayal aye er xwëtënan ki Kaxanu in. Kwëÿëtal eyeyan ed kë yepënënd bend Kaxanu el, tebël eyeyandëra ed ax bašënënd na ekwëta el. Kwëÿëtal ecampëre ed në end onangëran or fuđac ol. ²¹Bërëmar

cëŋ, ga bani sošanand mëne ašot šot këni onangëran olo, sebaxën këni ekwëta ed Kaxanu el.

Awa Kaxanu yëlëleŋun oyekax orexëm ol!

2 Timote

Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and yëgwën baŋo Pol Timote aŋ. Epela el dëŋ baŋo feland mondako gayikwa anang nang baxo mène ecës el ðam ex. Pol axwitan xwitan baŋo mène bër fana këbi Kaxanu eni pemërand Atëfëtan and Yesu bën ani kor na eni dind andiyen aŋo xarak abi cëmura ex na. Mëŋ baŋo felaxënënd Timote exo kapina ang šoroda fo. Barikan ebi kwëÿëtand bër wër këbi ecampëre, gë batakëra, do gë bër kë yepënënd ekwëta bën.

Er ex gër akayëta in:

End bapela band yël baŋo Timote eŋ: 1.1-2.26.

End ekapina do gë emëlaya ed ekwëta xali gër eŋata eŋ: 3.1-4.8.

Bepelatar beŋ do gë ofelar ol: 4.9-22.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, parëxanda ir Yesu *Kërisët* hi këme ang yandi këŋo Kaxanu ak. Mëŋ fana ke me tefëtërand end aniyen and beya baxo ayël këbo yël paß gë Kërisët eŋ. ² Wëŋ Timote këmi yëgwënënd, wëŋ ar ex asëniwën ar pëlot gër yomb iram an. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol, gë axaÿënan in do gë obetak ol.

End ecëkwa do gë ekemën eŋ

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu, mëŋ ar këmo riyenind ang bano riyeninënd bëxarëk bëram ak †. Ašale këmo šalend gë onden onjekax, do nand këme šalerand yo, hik gëmëd, hik goyat, wëŋ ašalen këmi šalenënd. ⁴ Mokofi xofi ke do aÿandi yandi ke mi watëdo exe nëngandëraxën, ga këme xwitan ang šar baxi ongwën and baxe felarënde ak. ⁵ Axwita këme xwitan bëte ekwëta ed ðal ed xwëta këyo *Kërisët* el. Ekwëta elo gër Loyis, ejix isoxari yänawëk, bëtaxënëk gër norix Enis. Do aye nang këme wëŋ bëte ašot šot këy ekwëta elo. ⁶ Mëŋ ex, kemënalil anjëla and yël ki Kaxanu

† Bëxarëk bër Pol bën Bëšëwif bër bax sëfënd aye end Kaxanu hi bani ang rek gër kayëta ir Bëfilip 3.4-5 ak.

and šalen këmi mokwëtan otaxan aŋ. Kërey ðangangan na këdi kë riwa. ⁷ Enimin angoc and yël këbo Kaxanu aŋ, and gë ojaŵ, and gë aŋana, do and gë orenik exo, axo gi ex na angoc and gë anjiÿ. ⁸ Mal ey torond në end Atëfëtan and Yesu eŋ ang këme sorond wëno ak. Deyarayind osede or Axwën arebi ol, kërex i cëfënanënd na. Bëte kërex i cëfënanënd na endam eŋ, wëno andepëra andexëm aŋ. Barikan toroye në end Atëfëtan eŋ gë panga ind Kaxanu iŋ.

⁹ Kaxanu, gë panga iŋo fexën këbo

do waceli këbo oÿwënëk ol,

xarak ax gi ex na ðe ga ri këne benjekax,

barikan ga fëna baxo exo di mondako

në end oyekax or yël këbo paß gë Yesu

Kërisët eŋ,

ðamana exo dixën ngwën iŋ.

¹⁰ Oyekax olo šanayak gërëgako

and šanayaw ko Yesu Kërisët, Afexën arebi aŋ.

Mëŋ rëxëtëk panga ind ecës iŋ

do nëcëtënëgu këbo angoben and aniyen aŋ,

aniyan and gë ecës këm aŋ,

aniyan and këbo nangënënd Atëfëtan aŋ.

¹¹ Gë Atëfëtan aŋo hi këme afemëra, parëxanda, do asëyali. ¹² Bëte gër andiyen aŋo

buña kême toro ind kême sorond in, bari axe cêfênan na. Gayikwa aye nang kême noyo ex ar xwêta kême an, do mopêni fêni ke mêne ax-or ko xor exo kaxa er xwêtênan ke in, xali yatir *akey apelatar*.

¹³ Mëlayal eyeyan emênêk ed wëleli këye elo, gilex eyeyan ed këy sêf asêf gë ekwêta ed xwêta këyo Yesu Kërisêt el do gë añana and hik gër ndexëm aņ. ¹⁴ Kwëtayal gër emëkw edey benjekax bend xwêtênan ki Kaxanu pab gë Angoc Amênêk and lëgëk gër ola orebi aņ.

End Onesifor do gë ekun edexëm eņ

¹⁵ Timote, anang nang këy mêne dek bër gër ebar ed Asi bën şapëran ke, ado Fişel do gë Erëmoşen dëņ gër enga eņo exëni. ¹⁶ Axwën Yesu mëlayalebi gë axaýênan Onesifor do gë ekun edexëm el gayik mëņ laņ baxe felënd me kemëna. Ado ga hi kême andepëra, abaņo şêfênan na endam eņ. ¹⁷ Ecëñëxët and yow ko ro gër Rom aņ, aşalara şalara ke gë obal osëm xali wat ke. ¹⁸ Awa Axwën Yesu mëlayaleņo gë axaýênan ir Axwën Kaxanu in, xali yatir *akey apelatar*. Wëj dëņ anang nang këy nëmëc bela dek ang rëcara ke gër Efes ak.

End şoroda ir Kërisêt eņ

2 Awa wëj cëņ asëñiñwën, kemënëlexi Yesu *Kërisêt* gë oyekax orexëm ol. ² Do bebër wëleli këye ga kême sêfët mërëxand ir otede odanjëm bën, kwêtênanëlëbi bela bër mokwêta, bër kë xor bën bête enëbi tëyalind bêsëxe. ³ Ang şoroda iyekax ir Yesu Kërisêt fo, mal ey torond ang kême sorond wëno ak. ⁴ Angëmëne ar yëlayak gër oşoroda an aýandi ýandi këņo eņo nenganënd alëngw arexëm an endexëm eņ, axo kwëndand na bend anıyan and bër ax gi ex na ocoroda beņ. ⁵ Ar kë xaşërënd an, ala aņo cosënd na angëmëne axo tëf ex na şenene bacariya band okaşër baņ. ⁶ Aýan ar sëwëk gër osënga orexëm an ýapëk exo gi aýanar ar kë yamb er ko xana in. ⁷ Pënilexi er kême rend in: Axwën an ayël ki yël onden ond exi pënixënënd beý dek eņ.

⁸ Kwitayind end Yesu Kërisêt eņ, mëņ ar xanik gër ecës an, mëņ ar exo andëwëra and *Dafid* an. Eņo ex Atëfëtan and kême femërand aņ. ⁹ Në end Atëfëtan aņo kême soroxënënd

xali fokëra këne nangëde ar wëndërak fo. Bari eyeyan ed Kaxanu el cëņ, ala ax kor na exo pokëra. ¹⁰ Mëņ ex, wëno axapina xapina kême me buñand toro ind ex yo, eni cotaxën bela bër yata këbi Kaxanu bën apexa and gë enjaran end din ir din aņ, and ko yëlënd Yesu Kërisêt aņ. ¹¹ Eyeyan elo ed mokwêta ex:

angëmëne gë Kërisêt şës këne,
bête gë mëņ fo këne liyade. ¹² Angëmëne ax-emëna xemëna këne,
bête gë mëņ këne wunëde;
angëmëne enëņo yaxëtaye,
mëņ bête yaxëta këbo yaxëtađ.

¹³ Mëņ ar mokwêta ko bayi,
angëmëne ax bo ex na ga xwêta kënëņone,
gayik mëņ din ar hi ko an ko bayi.

End ariyenin ar Kaxanu eņ

¹⁴ Awa beņo ýapëk eyëbi kwitanënd gër Amara, gër lëngw ir Kaxanu dëņ, mêne eni kwëýëtand ecampëre ed bend gë ofëcak këm el, ecampëre ed bend këbi nambelind bër obaxët el. ¹⁵ Wëj, kemënal eyëbi tëyalind şenene eyeyan ed đal el, ey canayaxënëđ gër lëngw ir Kaxanu ang ar xamênêk andıyen and fana këņo fo, ang ariyenin ar aņo cêfênan na.

¹⁶ Kwëýëtal bend kë yepënënd bend Kaxanu beņ, tebël eyeyandëran ed ax başënënd na ekwêta el gayik bër watak mondako bën, oyeyandëran oņo fo këbi şapërelind gë Kaxanu. ¹⁷ Eyeyan edebën elo ang ikejën ind kë ýañënd fo ex. Imene do gë Filet şêf gër bela bëjo hi këni. ¹⁸ Bën ga lap këni end đal eņ, këni reyaraxënënd mêne anëka xucak ekani ed gër ecës el, do bërëmar wëlandëra këbi gër ekwêta ed xwêta këno Kaxanu. ¹⁹ Barikan Amara and rëđ ko Kaxanu aņ, abayi kë bayi, ang rek Oñëgw Omênêk ak: «Axwën an anang nang këbi bër xwën këbi bën.» Do «Ar kë hebëtand yo exo mac oñac or Axwën ol, ñawëtalexo osëmbak ol †!»

²⁰ Ar gë napul an, odëyamb od şot ko gër iciw indexëm ok mar od otëx ex do mar od gë omak, ax gi ex na odëyamb od kaje do od kodi fo. Odëyamb od xalanj ok, laņ ko rixëraxënënd, barikan odëyamb okëbëanaxik ok, gë bakey band ofëna fo ko rixëraxënënd. ²¹ Awa angëmëne ala exo wunëta do exo teb

† 2.19 Bandopën 16.5

betëmbak bej, ata ko hi ang edëyamb ed këni rixëraxënënd yatir ofëna fo, ata ko hi ar yëlayak gër Axwën, do paß gë ola orexëm ol, ko ýana exo dind benjekax bend ex yo.

²² Awa wëj Timote, kwëýëtal betëmbak bend këni rind ocambenjar gë odënaŵ bej. Calayind or šenene ol, gë ekwëta el, gë aņana aņ, gë angwëlëra aņ, do gë oyekax ol, andamat gë bela bër këņo šalend Axwën Kaxanu gë emëkw emënëk bën. ²³ Koranëlëbi bër këbi ýandind en yeyandëra bepënrëx, bend gë ofëcak këm bën. Anang nang këy mēne beņo gë ekeýër fo kē ĥatand. ²⁴ Xarak ariyenin ar Axwën an ax ñap ex na eni keýërënd gë bela. Ecëñëxët, er ýapëk exo gi: ar bēngw këņo onden gër bela đek, ar xamëk osëyali, do ar kē buņand mbaņ. ²⁵ Gilexo ar këbi wërëšëtënd endëmane fo bër xorëk ecampëre bën, do exo yëland mēne Kaxanu arëca këbi rëca eni nēngwët ola orebën ol ebi pënixënënd đal in. ²⁶ Gilexo bēte ar këbi wërëšëtënd endëmane fo ebi bakaraxën onden oņ, do eni gēnjë-tayaxën gër bamene band šabucara, mēņ ar sëra babi eni dind oñandi odexëm an.

End bakey bapelatar eņ

3 Wëj Timote, nangël wa mēne gër bakey bapelatar, mbaņ kē yëka. ² Gayikwa bela bën axwëj këni xwëj, do eni gi bēñan bër kodī. Afufënara këni ýana eni pufënarand, do eni dafënarand. Ašir këno ýana eno cirënd Kaxanu, do enëbi mēšenënd bëxarëk bërëbën bën. Ašus këni ýana eni cusënd bend Kaxanu bej, do ado ebi din ala enjekax ano ýana na eno cëkwand. ³ Oŵëkw orebën oņ mbaņ kē farëđadī xali eni gi gë axaýënan kēm, bërëna, bër gë anjus kēm, bëxeýax, bër šusëk enjekax. ⁴ Ayaçëta kënëbi ýana enëbi yaxëtand bërëbën bën, do eni gi xoýët xoýët. Ndafënan indebën iņ këbi šiwën, do eni ñan bendebën bej nēmëc Kaxanu. ⁵ Aliya këni ýana eni điyand nangëde bër xwëta këņo Kaxanu fo, xarak gër oŵëkw orebën aĥëp ĥëp këni panga ind ekwëta iņ. Ata nacëtalëbi caw bela bërako rako bën. ⁶ Šëf gër bela bëjo exëni, bër kē lilënd gër bëciŵ do kënëbi yifand bësoxari bësitarak gër ekwëta bën, bësoxari bër ŵër këbi beñëņëxax bën, bësoxari bër kē sëfënd

oñandi od ex yo. ⁷ Bësoxari bëjo din këni sëyand, bari din ani korënd na eni nang đal in.

⁸ Ang bani ĥëpënd Yanes gë Yambëres end Moyis ak, bër kē sëyalind benëgwëš bën mondako fo këni ĥëpënd eni kwëta đal in †. Ata bëjo bër gë onden otëmbak exëni, do ekwëta edebën el đek yepëk. ⁹ Barikan enëgwëš end bela bëjo eņ đek kē fëlëtar, ang ebax end Yanes do gë Yambëres ak. Ala ax bo na ga këbi baxët.

End aniyand Pol eņ

¹⁰ Wëj cëņ, aye sëf këy er kēme sëyalind in, bēte aye wat këy ang ŵëlaya kēme ola oram ak. Anang nang këy bebër kēme fënand me di bën. Anang nang këy bēte ekwëta edam el, ebuņa ed buņa kēme el, ang ke balënd end bela ak, ang xemëna kēme ak. ¹¹ Anang nang këy bēte ang narëndëra kēne ak, do ang soro kēme gër angol and Aņëcoš, gër and Ikoñom, do gër and Lisëtër ak. Bēte toro ind fe bayik ame buņa ex na? Barikan Axwën an din ke racëtënd gër toro ind ex yo. ¹² Đek bër këbi ýandind eni điya ang këņo ýapanënd Yesu Kërisët ak bën, arixëra kënëbi ýana enëbi dixërand. ¹³ Barikan bëýëņëxax bën, gë bëyifa bën din këni ýana eni mendërand do eni basënd eñëņëxax eņ, enëbi nambelind bësëxe ang nambëra këni bën ak.

¹⁴ Barikan wëj, bayil ga xwëtaya këy bend sëya këy do fëni ki mēne đal đëņ ex bej, ga nang këy ako noýo sëyali ki. ¹⁵ Elod inëmëta ga nang këy wa Oñëgw Omënëk ok. Awa Oñëgw Omënëk oko fo kē xor exi yël orenik ol, ey cotaxën apexa and këbi yëlënd Yesu Kërisët bër xwëta këņo aņ. ¹⁶ Oñëgw Omënëk od ex yo gër Kaxanu xaniwëk do ofëcak or kē ŵëlawënd ol ex: osëyali ol, gë ewërëšët ed bër kē lifënd el, gë edebët ed bësëmbak el, gë ekađac ed gër or šenene el, ¹⁷ exo gixën ala ar ŵak end Kaxanu an, ar kē xorënd exo di enjekax end ex yo.

End epemëra ed Atëfëtan eņ

4 Awa Timote, gër lëngw ir Kaxanu do gë ir Yesu Kërisët, mēņ ar kē bakaw ebi kiti bela an, hi këni bëbëngw, hi këni bësësëk, kē-

† 3.8 Andocane 7.11-22

mi xarand gë obal osëm. Axara këmi xarand në end akey and ko bakaw eņ, në end owun orexëm eņ, ² pemërayind Atëfëtan aņ, deyarayind nand ex yo, saxan ki nde, lakan ki nde. Wërësëtindëbi bela bën, dexërayindëbi, kemëningdëbi, buņanindëbi and këyëbi sëyalirand aņ. ³ Gayikwa në eyow ex amëd and bela bën abi ñana na ebi ñandind or osëyali or ðal ol. Ga këbi ýana ebi kanjënd ebaxët ed oñandi odebën el, ašala kënebi ýana enëbi caland bësëyali bër bësëyali. ⁴ Banëf bandebën baņ këni ħawëtali gë ðal in, do eni kwënda obaxët or bendacan. ⁵ Barikan wëj, gil gë anjus gër beý dek, buņayind ado ey torond, pemërayind Atëfëtan aņ, balëkënalijind andiyen and fana ki Kaxanu aņ.

⁶ Wëno cëņ, anëka hi këme ang ešeþ-ceþ ir këni xošënd në šadaxa fo, do oñe ondam oņ dëņ ħatëguk mondako. ⁷ Anëka xaxër këme okaxër ond ýap bax me kaxër oņ, aħata ħata këme andiyen andam aņ, do aye wëlaya këme ekwëta ed xwëta këmo Kërisët el. ⁸ Ata elod gërëgako, acosa and or šenene and fenin ke aņ, Axwën Yesu, mëņ ar ex axiti ar šenene an, ayël ke yëlëd yatir *akey apelatar*. Ayël këbi yël bëte bër ħan këņo do këno šëningd exo bakaw bën, axi gi ex na wëno fo.

Bepelatar beņ

⁹ Kemënal ey yow aýand ro gër ed hi këme. ¹⁰ Demas cëņ, aýaņëta ýaņëta ke gayik bend gë okey oko xëbënan këņo nëmëc, kwël ye ko ðe gër Tesalonik. Këresaņës aye ye ko gër

ebar ed Galasi, do Tit, gër ed Dalëmasi. ¹¹ Luk gabat bayik ro gë wëno. Awa tëfëregudën gë Marëk and këy yowënd aņ gayik mbaņ ke rëcati gër andiyen. ¹² Alaŵën laŵën këmo Tişik gër Efes. ¹³ And këy yowënd aņ, mëlaliwëd ocuð otëm ond sebëgu bame gër Tërowas, gër iciŵ ind Karëpos oņ. Mëlaliwëd bëte bakayëta baņ, adofa bakayëta band monëkw baņ. ¹⁴ Alekësandër, asap an, mbaņ rixëra ke. Axwën an, aŵaşën këņo ŵaşën bandixa bandexëm baņ. ¹⁵ Wëj bëte kwëýëtalö gayik mong-wërëna wërëna baxo ga xey këņo osëyali orebi ol.

¹⁶ Yatir ŵac ke añanar axiti an, gabatak ax yow bana exe ðaņëta: dek šapëran bane. Bari Kaxanu kërebi nëp na në eņo. ¹⁷ Axwën an wa laņëta baxe, do xemën ke, eni wëloxën Atëfëtan aņ paþ gë wëno, dek benëņg beņ. Do Axwën an mondako racët ke gër etëý ed yëraņ. ¹⁸ Aracët ke racët gër eñëņënax end ex yo, afexën ke fexën, do exe mëla yaņ gër orën, gër ed wun ko. Duwanëņone mëņ ar gë enjarian end din ir din an! Amen!

Ofelar ol

¹⁹ Ašëma këmëni šëmand Përisëka, gë Akilas do gë bër ekun ed Onesifor bën. ²⁰ Erasët cëņ, gër Koreņët bayiw ko, do Tërofim fo sebëgu këmo ašëxwëra gër Mile. ²¹ Kemënal ey yow ðamana ex ŋatëgu ayem in. Ebulos, gë Pudeņës, gë Linos, gë Këloja, do dek bëmaýe bëņ ki šëmand. ²² Awa Axwën an gilexo gër onden ondey! Yelëleņun oyekax orexëm ol!

Tit

Lilaya in

Kayëta ijo Pol yëgwën baŋo Tit, ar enga endexëm gër epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët an. Afel fel baŋo Tit ebi yata bëlëngw bër bamara band gër ošir or Këret. Axwitan xwitan baŋo mondake yäpëk eni gi bëlëngw bër bamara bën. Bëte afelëra felëra baŋo Tit mondake yäpëk exo diyand šenene gër Amara: gë bëxarëk bën, gë bësoxari bëbeja bën, gë ocambenjar gë odënaŋ ok, do gë okadëp ok. Mëŋ alëngw an yäpëk eno tëfëtelind. Afel fel baŋo bëte Tit kërebi teb na bësëyali bënëgwëš bën eni tëyalind bend gë ofëcak këm beŋ. Er ex gër akayëta in:

End osëyali or Pol eŋ: 1.1-4.

End ola or bëlëngw bër Amara eŋ: 1.5-16.

End aniyand gër Amara eŋ: 2.1-3.11.

Ofelar ol: 3.12-15.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, ariyenin ar Kaxanu an, kë yëg-wënëlınd kayëta ijo ro. Parëxanda hi këme, Yesu Kërisët do gë Kaxanu fana këne mëni nangënënd end däl eŋ bër sana kënëbi bën, eno kwëta, eni diyand ang këbi yandind ak ² do eni yarënd aniyand and din ir din aŋ. Da-mana exo dixën ngwën iŋ beya babi Kaxanu aniyand aŋo, xarak mëŋ axo nëgwëšënd na. ³ And hatan këŋo Kaxanu, mëŋ ar ex afexën arebi aŋ, anëcëtëgu nęcëtëgu ko eyeyan edexëm ed xwëtënan ke me pemërand el. ⁴ Tit, wëj ar hik enim asëñiwën, ga bar ke ekwëta edebat an, asëma këmi šëmand. Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol do gë obetak ol!

End bëlëngw bër amara eŋ

⁵ Wëno er sefaxënëgu këmi gër Këret in ex, ey paŋ eketënëgu ed beber bayi bax el, do bëte eyëbi tana bëlëngw gër Amara and angol kala, ang fel bami ak. ⁶ Ala ar këyo sana exo gi alëngw an, gilexo icën ind asoxari abat fo, ar gë end këno nęp këm. Bëte gilexo sëm ir obaš or wak end Yesu, or ax nac ex na, or ax mëšind

na. ⁷ Enimin, aŋap yäpëk alëngw ar amara an exo gi ar gë end këno nęp këm, gayikako ar xwëtënan këno bend Kaxanu hi ko. Kërexo pufënarand na, kërexo gi na xoŷët xoŷët, kërexo gi na ašëb, kërexo gi na axeŋax, kërexo caland na exo cot kodı in gë osëmbak.

⁸ Barikan gilexo ar këbi lëkayand aye bëliyer, ar hanëk enjekax, ar šenene, arenik, aŋwënek, ar xamëk emëlaya ed gaf irexëm. ⁹ Kwëtalexo aye eyeyan ed däl el, bayilex ang sëyali këno ak, exo koraxënënd ebi kemën gë osëyali or šenene ol, do ebi masinaxënënd bër kë šampërend bën ang këni lifënd ak.

¹⁰ Enimin, moñëmb yëmb këni bëwëšik bën, bësëyali bër bënëgwëš bën, do gë bënambeli bën, adofa gër enga end Bëšëwif bërëwak end Yesu. ¹¹ Bëjo yäpëk eyëbi cëmin gayikako yer oxun oŋ këni wëlënd gë osëyali or enëgwëš or këni šotaxënënd kodı gë osëmbak ol. ¹² Ar hi këni ebar ebat do hi ko alaŋwënel re këbi:

«Wën Bëkëret bën din bënëgwëš hi kën, ang oŋacar oxeyax fo hi kën, bongëleŷ bokwëlaraxik hi kën.»

¹³ Osede olo däl dëŋ ex, mëŋ ex dexërayindëbi mbaŋ eni cotaxën ekwëta eke-max. ¹⁴ Tebëlexëni obaxët or bënëgwëš bend

Bêšewif ol, bend ex bapela band bela bër kē ħēpēnd dal beŋ. ¹⁵ Er ex yo, aŵēnēn wēnēk gēr bēwēnēk, bari ŷoweŷ ax men ex na gēr bër buyarēnayak, do hi kēni gē oŋēpēgēnan bēn: onden ondebēn oŋ buyarēk. ¹⁶ Mondako kēni sošanand mēne anang nang kēno Kaxanu. Barikan bandixa bandebēn baŋ kēbi fēlētēnd. Bējo bër mocus exēni, bēwēšik exēni, bër kē sēkwanēnd eni di enjekax exēni.

End osēyali or dal eŋ

2 Wēj cēŋ, pelindēbi bend rek osēyali or dal beŋ. ² Pelindēbi bēsošan bēxarēk bēn eni gi bër gē anjus, bër mopēb, bērenik, bër xemēk gēr ekwēta, gēr ebal ed bela, do gēr ebuŋan.

³ Pelindēbi bēsoxari bēxarēk bēn eni dīyand ang bër yēlayak gēr Kaxanu fo. Kēreni gi na bērena bër bela, kēreni gi na okadēp od ekurelira ed ngoy. Tēyalindēlexēni enjekax eŋ.

⁴ Masinindēlenēbi bēsoxari bēbeja bēn ang ŷapēk ebi balēnd end bēcēn bēndebēn do gē obaš orebēn ak. ⁵ Tēyalindēlenēbi eni gi bēsoxari bër gē anjus, bēwēnēk, bër ye kēbi onden, bër kē fēŷēpēyēnd bēcīw bēndebēn, bër bēngw kēbi onden, bër kēbi baxētēnēnd bēcēn bēndebēn. Ata bayik ala ax űana na exo denand eyeyan ed Kaxanu el.

⁶ Pelindēbi bēte ocambenjar ok do gē odēnaŵ ok eni gi bērenik. ⁷ Gēr ga hik yo, wēj dēŋ aŷap ŷapēk ey gi ar motēfēteli gēr benjekax bend kēy rind. Do and kēy sēyalind aŋ, ola orey ol gilex or dal, or mopēb. ⁸ Gilex bēte eyeyan emēnēk ed ala ax kor na exo cembēt. Angēmēne mondako ex, ata kēŋo wēlandēra ar kēbo űañērelind an do eñēŋēnax end kēbo yēlan, axo cot na.

⁹ Pelindēbi okadēp ok enēbi wēlēnēnd gēr beŷ dek bēxwēn bērebēn bēn, eni kemēnand ebi nēnganaxēn endebēn eŋ, kēreni camperend na er kēnēbi felēnd in. ¹⁰ Bēte watiyindēlex gēr ola orebēn mēne bër mokwēta hi kēni, ŷoweŷ kēreni dekand na. Mondako kēni fēbaxēn osēyali or Kaxanu, Afexēn arebi ol.

¹¹ Gayikwa ašanaya šanayak gēr bela dek oyekax or Kaxanu or kē yēlēnd apexa ol. ¹² Ata oyekax olo kēbo sēyalind ene kwēŷētande be-

cusēsus beŋ, gē oñandi od gēr ngwēn ro ok do ene cotaxēne gē okey oko dēŋ, aniyān and gē orenik, and gē onden, and šenene, and kē wēlayand bend Kaxanu. ¹³ Mondako kēne šēnixēne er gē onēnga ir kēne yarēnde in, do gē akey and kē šanayaw enjaran end Yesu Kērisēt aŋ, mēŋ ar ex Kaxanu, ar xwēn kēbo do fexēn kēbo an. ¹⁴ Mēŋ dēŋ yēlayak nē endebēi ebo dacētaxēn gēr eñēŋēnax end ex yo do ebo mēnēn, ene gixēne bulunda ir xwēn ko, ir kē balēkēnalind edi ed benjekax in.

¹⁵ Mondako ŷapēk eyēbi tēyalind, eyēbi kemēnēnd do eyēbi wērēšētēnd gē dek or gapak or šot kēy ol, ala kērexi yaf na!

End aniyān and oxēreceŋ eŋ

3 Kwitanindēbi bēreŵak bēn mēne aŷap ŷapēk enēbi baxētēnēnd bēlēngw bēn do gē bemun beŋ. Diyindēlexēni er kēni rend in, do gindēlexēni bēwēlēk eni di enjekax end ex yo. ² Pelēlēbi eni gi bër mongwēlēr, bër bēngwēk, do eni nēnga gēr bela dek, ala kēreno denand na. ³ Enimin, biyi bēte damana enēŋo nange Kērisēt, er hi bane bēfēnirēx, bēwēšik, bēnambērak, okadēp od oñandi oñēŋēnax do gē od benēngax betēmbak. Mbaŋ xēŷ bane, do babo yakēraxirand, bane xoŷēndērēnde do bane šusērēnde andebēi rebi aŋ.

⁴ Barikan and ħatan kēŋo Kaxanu Afexēn arebi aŋ,

ŵasin kēbo biyi bela bēn oyekax orexēm ol do ang ħan kēbo ak. ⁵ Nē end axaŷēnan irexēm fo rixēn ko mondako, bari ax gi ex na de ga ri kēne bend šenene. Afexēn fexēn kēbo gē xobuyi or andēŵa angašax ol do gē enēngwēt ed ko nēngwētēnd Angoc Amēnēk el. ⁶ Kaxanu yēl kēbo dēm Angoc Amēnēk aŋ paŋ gē Yesu Kērisēt, Afexēn arebi an ⁷ ebo kwētaxēn bër šenene paŋ gē oyekax orexēm ol, ene cotaxēne aniyān and din and kēne yarēnde aŋ. ⁸ Awa eyeyan elo dal ex do aŷandi ŷandi ke eyēbi kēnēnanēnd bër xwēta kēŋo Kaxanu bēn gē obal osēm ebi bēroxēn edi ed benjekax el. Awa eŋo ayeyek do ofēcak or bela ex!

⁹ Barikan kwēŷētal oyeyandēran ofēnirēx oŋ, gē or bend bandēwēra oŋ, gē oxēŷēr oŋ do gē ecembētēndēr ed nē end *acariya and Moyis* el

¹⁰ Ar kē wēlawēnd bakucara gēr amara an,

pelëralo amat xali baki, bari ŋwayido angëmëne axi baxët ex na. ¹¹ Anang nang këy mène ala arako rako an, asëmbak ex, ar kë wëndërand ex do gë andexëm dëŋ ko nē-payand.

Bapela bapelatar baŋ

¹² And këmo lawënëli Arëtemas ba Tişik aŋ, kemënayid eye kacali gër Nikopolis gayik gër emëkw edam faÿ këme exe kuca fën amëd and gë ayem aŋ. ¹³ Kemënal eyëbi yëlëra šëlafana,

Senas, asëyali ar *acariya* an do gë Apolos eni kucaxën gër d'amana irebën, yoweÿ këreni can na. ¹⁴ Aÿap yapëk bëmaÿe bendeŋi bënd ex bërëwak bëŋ eni tēja egi ed bënëngax el, do gindëlexëni din bëwelëk gër edi ed benjekax, enëbi dëcaraxënënd bër šëmura këbi mbaŋ bën; këreni d'iyand na wa gë ofëcak këm.

¹⁵ Awa bër enga endam bën dek ki šëmand. Cëmalëbi bër ex odawo odeŋi ga bar këne ek-wëta ebat bën.

Kaxanu yëlëleŋun wën dek oyeŋax ol!

Filemoŋ

Lilaya in

Akayëta aŋo Pol yëgwën këreceŋ ir baŋo Filemoŋ. Ar Xadëp irexëm ir bano wacënd Onesim, naŋa baŋo. Ga fed këni gë Pol wël ko end Yesu Kërisët eŋ, wãa ko do hi ko mëŋ bëte këreceŋ. Ata Pol fel këŋo exo maŋi gër axwën arexëm Filemoŋ. Yëgw kayëta ijo ro eŋo karaxën Filemoŋ eŋo kaca gë eteban Onesim. Gayikwa angwën aŋo, xadëp ir naŋak in, asoron bano soronënd, bandëmar alaŋ bano laŋënd. Er sëyali ko Pol gër kayëta aŋo ro in ex ebalër ed bërëwãk end Kërisët el, aŋap yãpëk ex canayand gër banëkëra bandëbën. Mëŋ ex Pol axara baŋo Filemoŋ eŋo kaca Onesim gë obal gayikako anëka hi baxo arëwãk end Kërisët ang mëŋ ak. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë ecalen ed Filemoŋ el: 1-3.

End Onesim eŋ: 4-22.

Ofelar ol do gë cale ipelatar iŋ: 23-25.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, ar fëra këno në end Yesu Kërisët an, wëno gë abaŋe Timote ki yëgw-wënëlinde wëj Filemoŋ. Wëno mbaŋ ke balënd endey eŋ, wëj ar ßar këne andiyen amat an.
2 Gër kayëta ijo ro, aßar ßar këmun wëj gë Apiya, imaŋe itoxari indeßi iŋ, gë Arëßip ar xel këmi hi enga endemat an, do gë ßër gër Amara and hik gër iciw indey bën. **3** Faba ireßi Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët, yëlëlenun oyeakax ol do gë obetak ol.

End aŋana aŋ do gë ekwëta ed Filemoŋ eŋ

4 Din këmi xwitand mi calen do këmo ßëkwand Kaxanu ir xwën ke. **5** Awëlati wëlati këme mëne wëj mbaŋ xwëta këyo Axwën Yesu, bëte mbaŋ ki balënd end ðek okëreceŋ ocandax eŋ. **6** Ga ßar këne ako ekwëta edebat, anang nang këy ðek er yek eyëßo din në end Kërisët in. Awa masinëläßo ngwa. **7** Wëno mbaŋ nëngandëra ke do mbaŋ xemën ke aŋana andey aŋ. Aßaŋe Filemoŋ, enimin okëreceŋ odanjëm yema këbi oŋëkw oŋ në endey.

End emëka ed Pol eŋ

8 Mëŋ ex, ga yël ke Kërisët or gapak ol, anëŋali anëŋali domi er yãpëk ey di in, ßari ame di na. **9** Er yãpan ke mi kara mo kara ga nang këme ako gë aŋana hi këy. Wëno Pol, anëka xar këme bëte waca ke hi këme gër epëra në end Yesu Kërisët. **10** Axara këmi xarand end Onesim eŋ †. Asëñiŋwën iram hi ko elod yatir wãa ko end Kërisët eŋ ro gër epëra. **11** Baŋkey ßand xucak ßaŋ, ofëcak abaxi rin na. Barikan gërëgako, arin këßo rin wëj gë wëno. **12** Anëka felëli këmo exo maŋili ado ga lëkër këmi mbaŋ. **13** Dek yãndi baxe exo ßayi gër ndam ro, exe dëcarand ang do ye rëcara wëj ak ang hi këme gër epëra në end Atëfëtan ak. **14** Bari gematak axe ñnandi bana me di xarak axe wëlër exe na pere këdi këmi nëŋali eye din oyeakax olo.

15 Bamat imëd fo ßapër ban gë Onesim eŋun ketaxën din. **16** Barikan gërëgako nëmëc xadëp hi ko. Imaŋe ind ki bal mbaŋ hi ko, axo bo ex na xadëp fo. Wëno gë pit ke balënd endexëm eŋ xarak wëj doxi balënd nëmëc gayik xadëp

† Onesim ijo xadëp hi bax. Anaŋa naŋa baŋo Filemoŋ, ar xwën baŋo an, hër ko ðup gër angol and fëra bano Pol.

irey exo. Bête arey hi ko ga ɓar kën ako gër Axwën Yesu. ¹⁷ Awa angëmëne wëj gë wëno aɓar ɓar ke, kwëtayalo Onesim ang xwëtayadoye wëno ak. ¹⁸ Angëmëne aŵenan ŵenan ki, wëno këye ŵëkaɗ, do angëmëne ŷey ŷomëxa ki na, wëno ki ŵaşënëɗ. ¹⁹ Ata wëno Pol kë ŷëgwëlind gë ataxan andam aŋ dëŋ: wëno aŵaşën këmi ŵaşën. Wëj aniyan andey aŋ dëŋ ga ŷomëxa këye wa, ɓari ami pel na. ²⁰ Eyo aɓaŷe, dëcale mondako në end Kërisët, yemënël emëkw edam el ga ɓar ke ako gër ndexëm.

²¹ Anang nang këme mëne aŵa këy ŵa er këmi ŷëgwënëlinɗ gër kayëta ijo ro in. Aye fëni

ke mëne nëmëc er xara këmi in këy ri. ²² Gërëgako këñënanëxëye bête aciŵ, yëla këme mëne aseɓët këne sëɓëtëli gayik Kaxanu ayakali këŋun yakali cale indewën iŋ.

Epelar el

²³ Epafëras, imaŷe ind fëra kënëbo në ereɓat në end Yesu Kërisët iŋ, ašëma këŋun šëmand. ²⁴ Ašëma kënun šëmand bête ɓër ɓar këmi andiyen ɓën: Marëk, gë Arisëtarëk, gë Demas do gë Luk. ²⁵ Oyekax or Axwën Yesu Kërisët ol gil ex gër onden ondeŵën!

Bêšewif

Lilaya in

Kayêta ir Bêšewif ijo ala ax nang ex na ba noŷo yëgwëk. Er kë reyand mène Yesu Kërisët nëmëca këbi Moyis do gë ðek bëlaŷwënel bër Kaxanu bën. Gayikwa mëŋ šësëk gër kërëwa šadaxa ir din ir din ir këbo seŷanaxënd Kaxanu beñëŋëxax in. Ga ħata ko ðek er ebax exo di eni pexaxën bela in, Yesu Kërisët abaka baka ko gër Sëm. Do mëŋ rix këŋo ar din ir din. Akayêta aŋo ro këbi sëyalind Bêšewif bërëŷak end Kërisët bën mène aŷap ŷapëk eno tëf mëŋ fo, këreni bakan na cale ikarëk indebën iŋ. Er ex gër akayêta in:

End enëngwët do gë emënën ed ngwën eŋ: 1.1–2.4.

End apexa and wëlaw ko Yesu Kërisët eŋ: 2.5–4.13.

End ar gër orën eŋ: 4.14–6.12.

End eter ed gë šadaxa ir Yesu eŋ: 6.13–10.39.

End ekwêta ed xwëanaxënënd këbo Kaxanu eŋ: 11.1–13.25.

End Asëniŷ ar Kaxanu eŋ

1 Akarëk aŋ, Kaxanu bakëlëbëd bakëlëbëd do gë bamatinali bandanjëm felëra këbi bëxarëk bërebi bën paŷ gë bëlaŷwënel bën.

²Barikan gër bakey ŷapelatar band hi këne baŋo, afelëra felëra këbo paŷ gë Asëniŷ. Ata Kaxanu paŷ gë Asëniŷ irexëm ijo ri ko ngwën iŋ do mëŋ fo ex ar sana këŋo exo kwën beŷ ðek an.

³Gër Asëniŷ ijo šanayak oye or enjaran end Kaxanu ol,

gër ndexëm fo watik enimin ola orexëm ol, bëte mëŋ fo lëkayak ngwën iŋ gë eyeyan epangak edexëm el.

And rin këbi bela šadaxa ir angunëtan and beñëŋëxax aŋ,

abaka baka ko yëpax ko yaŋ gër orën, gër liŷ ir Kaxanu, mëŋ ar gë owun osëm an †.

End Yesu do gë omeleka eŋ

⁴Asëniŷ ijo nëmëca këbi or gapak ol omeleka ok

mëŋ yëlawën këŋo Kaxanu oŷac or wëlik nëmëc gë orebën ol. ⁵Enimin Kaxanu, elod aŋo pel ex na meleka:

«Wëŋ ex Asëniŷwën, wëno wa rëŷ ki doru.»

Do bëte:

«Wëno kë hi Sëm do mëŋ exo gi Asëniŷwën.»

⁶Barikan Kaxanu and baŋo laŷwënegund Asëniŷ gër ngwën ro aŋ, mëŋ ar hik ðamana exo dixën beŷ ðek an, are re ko:

«ðek omeleka od Kaxanu ok, poxiyindëlexëni eno cale ††!»

⁷End omeleka eŋ cëŋ, are re ko:

«Omeleka od Kaxanu ok bangoc exëni, Bëriyenin bërexëm exëni ang xodux or xafaxafa fo.»

⁸Barikan end Asëniŷ eŋ, are re ko:

«E Kaxanu, ayël yël këyo din ir din acët and owun orex and ex acët and or šenene aŋ.

⁹Aħan ħan këy end šenene eŋ do šus këy eñëŋëxax eŋ.

E Kaxanu, Kaxanu sana ki,

mëŋ xoŷ ki gë ogu exi nëngandëraxënënd do mondako sana ki gayikako abal këŋo balënd

endey eŋ nëmëc gë end bošandax eŋ ‡.»

† 1.3 Calemoñëŷ 110.1

†† 1.6 Acariyakinëm 32.43 ‡ 1.9 Calemoñëŷ 45.7-8

¹⁰ Do bëte:

«Axwën, wěj rik edëða ed ebar el elod gër ÿa-nar

do orën ol, andiyen andey ex.

¹¹ Orën ol gë ebar el ašapër kë šapër axar kë xar ang banjëm fo.

Barikan wěj din ir din këy bayi. ¹² Alongomira këy longomira ang bacuð bakarëk fo, do ey nëm̄ba ang këni nëm̄band bacuð bacëxe ak.

Barikan wěj din ar hi këy an këy bayi, ola orey ol or din ir din ex †.» ¹³ Kaxanu nande fel këno na meleka:

«Ñëpal gand liw̄ iram ro

xali mëni bar bërangoÿëra andey bën eni gi ambëñaxën andey ††?

¹⁴ Ax gi ex na nde omeleka ok ex ßangoc ßand këno riyeninënd Kaxanu ßaŋ? Ax gi ex na nde bën këbi lawëndërand eni di andiyen and edë-cara ed bër kë šot Apexa bën?»

End apexa akëbënaxik eŋ

2 Mëŋ ex, aÿap ÿapëk ene ßalëkënalinde mbaŋ eyeyan ed wël këne el këdi këbo nambeli ala. ² Enimin, angëmëne eyeyan ed wëlaw këni omeleka el ed mokwëta ex, angëmëne Kaxanu šenene nöp babi bër wëndërak do hëp bax eni kwëta bën, ³ mon-dake kënëŋo šanaðe biyi angëmëne alangan-gan langangan këne apexa and xëbënëk mon-dako aŋo? Axwën Yesu ga ÿanak wa etëfëtëran ed apexa aŋo el bëtaxën këni bër baŋo ßaxët bën ene nangaxëne mëne ðal dëŋ ex. ⁴ Ax gi ex na nde wa Kaxanu afëb baxo fëbënd osede orebën ol ga babi yëlënd panga ind bani rixënënd becarax iŋ, gë bërëcaxik ßend ex yo, do gë ßanjëla ßand babi yëlënd Angoc Amënëk ßaŋ ang këno ÿandi ak?

⁵ Gayikwa ngwën ingašax ind këne rende ayow kë yow iŋ, Kaxanu abi yël ex na owun ol omeleka ok. ⁶ Barikan ala rek na gër Oñëgw Omënëk:

«Kaxanu, ine ngwa hi ko Asëñiŋ ar ala an, mëŋ ki ßalaxënënd mondako endexëm eŋ?

Noÿo ngwa hi ko mëŋ këyo fëÿëpëÿaxënënd mondako?

⁷ Tëkër fo w̄a bay exo ßana gër omeleka,

† 1.12 Calemoñëw̄ 102.26-28 †† 1.13 Calemoñëw̄ 110.1

Ata wěj šuð këyo owun or gë enjaran ol do gë or gapak ol.

⁸ Beÿ bën ðek xwët këy ðila gër osapar orexëm †.»

Kaxanu, ga ßar ko ako beÿ bën ðek gër owun orexëm, ÿoweÿ ax bayi ex na. Dal ex gërëgako ane watënde ex na mëne gër beÿ ðek wun ko.

⁹ Barikan awat kënëŋone wate Yesu, mëŋ ar ßana bax imëd fo gër omeleka an. Awat kënëŋone wate ga wun ko, gë enjaran eŋ do gë or gapak ol gayik mëŋ sorok ecës el. Gë oyekax or Kaxanu ol, šësaxën baxo Yesu në end bela ðek. ¹⁰ Enimin, Kaxanu rik beÿ bën ðek do mëŋ xwënëk. Do ga ÿandi këno ebi mëla bela bërãnjëm gër enjaran endexëm, seß këno Yesu exo toro, exo gixën awelëk ar ebi mëlanaxënëgu apexa an.

¹¹ Gayikwa ar kë wënënënd an do gë bër wënën këbi bën, në arabat šanëgu këni. Mëŋ ex, Yesu aŋo cëfënan ex na ebi mac bëmaÿe, ¹² and re ko:

«Asëfëtan këmëni sëfëtan oŋac orey ol bë-maÿe bën,

ayas këmi yas mërëxand ir amara †.»

¹³ Do bëte:

«Wëno axwëta këmo xwëta Kaxanu.» Bëte are re ko: «Nëkodëbo wëno gë bela bër yël ke Kaxanu bën †.»

¹⁴ Awa gayikako bela bëjo bër gë beman exëni, Yesu ahi hi baxo bëte gë eman ang bën ak. Ašës šës ko eŋo koraxën ar wëña babi bela gë ecës an, mëne ngëŋ šabucara in. ¹⁵ Mondako ri ko ebi dacëtaxën ðek bër bax liyand gër oxadëp bën ga bani yëdand ecës el. ¹⁶ Enimin ðal ex, bërãndëwëra and *Abëraxam* bën yow baxo ebi dëca mondako, bari ax gi ex na omeleka. ¹⁷ Bëte aÿap ÿap bax eni bar andëwëra amat gë bobinëm, exo gixën *ašadax-an alëngw* ar gë axaÿënan do ar mokwëta gër andiyen and Kaxanu, ebi dinaxën bulunda in šadaxa ir angunëtan ir beñëŋëx in.

¹⁸ Gayikako mëŋ dëŋ anang nang ko er ex atëy in do gë er ex toro in, axor ko xor ebi dëca bër këbi faß atëy bën.

† 2.8 Calemoñëw̄ 8.5-7 †† 2.12 Calemoñëw̄ 22.23 †† 2.13 Esayi 8.18

End Yesu do gë end Moyis eŋ

3 Wën bëmaŷe bëmënëk bëŋ, wën bër hik šef gër oŷac or Kaxanu or ŷac këŋun gër orën bën, awa kamanino Yesu, mënŋ ar këne reyarande poyoma mëne mënŋ laŷwëngu këŋo exo gi parëxanda do *ašadaxan alëngw*. ² Ar mokwëta hi baxo gër ogës od Kaxanu ang hi baxo *Moyis* akarëk ak, mënŋ ar laŷwëngu baŋo do xwëtënan baŋo dek bër gër iciŷ indexëm an. ³ Ata Kaxanu, ga xwëta këŋo mbaŋ Yesu yëlaŷen këŋo enjaraŋ end nëmëcak end Moyis eŋ. Gayikwa ar bayëk iciŷ an xëbënëk nëmëc gë iciŷ ind bay ko iŋ. ⁴ Enimin, iciŷ ind ex yo ala bayëk, xarak Kaxanu ex ar bayëk beŷ dek an. ⁵ Moyis cëŋ, ahi hi baxo ariyenin ar xwëta baŋo do xwëtënan baŋo dek bër gër iciŷ indexëm bën exo deyaxënënd osede or er ko re in. ⁶ Barikan *Kërisët* ar mokwëta hi ko ang Asëñiŷ fo gër iciŷ indexëm. Xarak iciŷ iŋo, biyi ene angëmëne abayi këne bayinde ga xwëta këneŋone, do angëmëne abayi këbo bayind eyar ed këne ŷaŋelinde el.

End emëšen ed Kaxanu eŋ

⁷ Mënŋ rexën ko Angoc Amënëk aŋ:
«Doro, angëmëne en wëlënd oniŷ or Kaxanu ol,
⁸ këren mëšind na gër oŷëkw orewën ang bani ŷëšind bëxarëk bërewën ak, yatir ri babi Kaxanu atëy gër ladawe.
⁹ Gër ladawe, bëxarëk bërewën bën ari bani rind bend këmëni xoŷënaŷen beŋ do awat wat bani bendam beŋ
¹⁰ xali bëniy ofëxw onax.
Mënŋ xoŷënaŷen bamëni banjex bandebën baŋ,
do re këme: “Banjëlan bandebën baŋ din këbi nambelind
do ani nang ex na bapela bandam baŋ †.”
¹¹ Awa ga xoŷ këme ako, yašar këme: Bëjo din ani ŋat na gër ebar ed xëñënan këmëni eni teyëtax †!»
¹² Awa gër amara andewën titinayin de bëmaŷe, kërexo gi na ar gë emëkw eparëfađik, ed gë oŋëpëgënan, ed këŋo ħawëtand Kaxanu, mënŋ ar gë aniyan an. ¹³ Barikan

kemëndëringend andewën rewën aŋ key yo key nand kën xorënd en de «Doro». Gabatak kërex mëšind na gayik edi ed eñëŋënaŷ end kë nambelind këŋo ŷetëŷetënd. ¹⁴ Enimin, abar wa bar këne gë *Kërisët* angëmëne alëkaya lëkaya këne xali gër eŋata ekwëta ed šot këne el, end dal end ŷa këne elod gër ŷanar eŋ. ¹⁵ Ga rek ako Oñëgw Omënëk:

«Doro angëmëne awël wël kën oniŷ or Kaxanu ol,
këren mëšind na gër oŷëkw orewën ang yatir emëš end bëxarëk bërewën ak †.»
¹⁶ Xarak, nobën ex bër wël bax awël dëŋ oniŷ or Kaxanu barikan ŷëšen këno bën? Ax gi ex na nde dek bër šanëgu bax gër ebar ed Misëra ga lëngweliw këbi *Moyis* bën? ¹⁷ Bëte nobën ex bër babi xoŷënenend Kaxanu xali nëkak bëniy ofëxw onax bën? Ax gi ex na nde bër bax ŷwendërand bën, bër nemirak do lapëra kënebi gër ladawe bën? ¹⁸ Do bëte nobën ex bër re baxo Kaxanu mëne din ani ŋat na gër ebar ed xëñënan babi eni teyëtax bën? Ax gi ex na nde bër kë ŷëšind bën? ¹⁹ Biyi awat këne watënde aye mëne bela bëjo ani kor bana eni ŋat në end oŋëpëgënan odebën eŋ.

4 Awa biyi yëdarandëne de gayikako eteyëta ed ebeya këbo Kaxanu el abayi bayik xali doro. Gabatak këreŋo wew na eŋo.
² Gayikwa biyi bëte anangën nangën kënebo Atëfëtan aŋ ang nangën banëbi bëxarëk bërebi ak. Bari bën eyeyan ed wël bani elo ŷoweŷ ani cotaxën bana gayikwa ani kwëta bana. ³ Enimin, biyi bër xwëtak eyeyan elo bën, aħat këne ħate gër eteyëta ed re baxo:
«Awa ga xoŷ këme ako, bëjo din ani ŋat na gër ebar ed xëñënan bamëni eni teyëtax †.»
Kaxanu anëka faŷ baxo andiyen andexëm aŋ elod nand ri ko ngwën na. ⁴ End akey anjongakinëm eŋ, na ex na gër ed rek gër Oñëgw Omënëk: «Ata Kaxanu seyëta ko yatir akey anjongakinëm, ga faŷ ko dek andiyen andexëm aŋ †.» ⁵ Oñëgw Omënëk ok are rek bëte: «Din ani ŋat na gër ebar ed xëñënan këmëni eni teyëtax †!» ⁶ Awa gayikako bërëmar fo kë ħat gër eteyëta elo do mëne bëŷanar bër nangën banëbi Atëfëtan aŋo bën ani dıl bana në end emëš ende bën, ⁷ Kaxanu asana sana ko akey,

† 3.10 *Calemoñëw* 95.10 †† 3.11 *Calemoñëw* 95.7-11

‡ 3.15 *Calemoñëw* 95.7-8 †† 4.3 *Calemoñëw* 95.11 †† 4.4 *Añanar* 2.2 ††† 4.5 *Calemoñëw* 95.11

mêne ngëj «Doro», and re baxo elod anëka fo paß gë *Dafid* ang rew këme ecede ak:

«Doro angëmêne en wël oniŵ or Kaxanu ol, këren mëši na gër oŵëkw orewën †.»

⁸ Enimin, angëmêne Yosuwe ahateli hateli babi Bëyisërayel bën gër ebar ed ebax eni teyëtax, Kaxanu axo yeyan dona end akey acëxe. ⁹ Awa akey and eteyëta and bulunda ir Kaxanu exëna, ang akey anjongakinëm ak. ¹⁰ Gayikwa ala ar kë hat gër eteyëta elo an, anëka seyëta ko andiyen andexëm aŋ ang seyëta ko Kaxanu andexëm ak. ¹¹ Awa biyi marane ene nate gër eteyëta elo, ala kërex nambëra na në end emëš endexëm, ang ri bani bëxarëk ak.

¹² Gayikwa eyeyan ed Kaxanu el kë yëlënd aniyan aŋ. Ahaš kë hašënd ga hakëk nëmëc duxuma ir fëco ahak fëco ahak. Ahaš kë hašënd nêš gër ed fitarëk enjëw eŋ do gë angoc aŋ, nêš gër ocom, nêš gër odëngëš. Axiti kë xitind oñandi ok do gë banjëlan band ex gër emëkw ed ala baŋ. ¹³ Er ri ko Kaxanu in ax conayand na gër ogës odexëm: kerët ko watënd beŷ bën dek, do gër lëngw irexëm këne xwëšade ene deyaye dek bend ri këne gër aniyan andebi beŋ: hik benjekax, hik beñëjënax.

End ašadaxan alëngw eŋ

¹⁴ Gayikako *ašadaxan alëngw* ar šot këñëjone an, mêne ngëj Yesu, Asëñiŵ ar Kaxanu an, yaŋ gër orën baka ko, awa balëkënalindëne bend këne reyarande poyoma beŋ. ¹⁵ *Ašadaxan alëngw* ar šot këñëjone an, aye nang ko ang sitara këne ak, gayikako mëj dëj atëy and ex yo hi këŋo. Barikan gamatak axo tëkwan ex na do axo di ex na eñëjënax. ¹⁶ Awa tëkane gë anjiŷ këm añëpara and owun and Kaxanu aŋ, mëj ar gë oyekax do gë axaŷënan an, ebo dëcaxënënd nand ŷapëk na.

5 Enimin, *ašadaxan alëngw* ar ex yo, ala këno fitënd mërëxand ir bela, eno pëxwë-naxën andiyen and Kaxanu aŋ. Awa mëj ebi dinënd ocađaxa ok gë bebër këni wëlarawënd bën do gë oyel or këñëbi lasëgund ol, eni cotaxën eteban ed beñëjënax bendebën el gër Kaxanu. ² *Ašadaxan alëngw* an abuŋan këbi buŋanënd bër sitarak bën do gë bër kë lifënd

† 4.7 *Calemoñëw* 95.7-8

baŋpela bën gayikako mëj dëj asitara sitara ko, do alif ko lifënd bandëmar. ³ Në end ositara orexëm olo ŷapëk exo dixënënd šadaxa ir beñëjënax bendexëm in andamat gë ir beñëjënax bend bulunda dek in. ⁴ Xarak ala ax yatand na gë andexëm dëj or gapak or exo gixën *ašadaxan alëngw* ol. Ar kë hi an, Kaxanu këŋo yatand ang yata baŋo *Aharoŋ*, akarëk ak. ⁵ Mondako fo ex end *Kërisët* eŋ, axo yata ex na gë andexëm enjaran end exo gi *ašadaxan alëngw* eŋ. Barikan Kaxanu yata këŋo and fel baŋo:

«Wëj ex Asëñiŵën, wëno wa rëw ki doro ††.»

⁶ Ang rek bëte gër Oñëgw Omënëk ak: «Wëj ašadaxan ar din ir din hi këy ang ebaxo *Melëkisedek* ak †.»

⁷ And hi baxo *Kërisët* gër ebar ro aŋ, ašale baxo šalend akey amat, oniŵ ol kë wëlind caw do ongwën oŋ kë šarënd. Kaxanu, mëj ar xor bax eŋo dacët gër ecës an, baŋo xarand do ayakali yakali baŋo cale indexëm iŋ gayik abaxët baxo baxëtënd endexëm eŋ. ⁸ Ado ga exo Asëñiŵ ar Kaxanu, toro ind ex yo soro ko, exo nangaxën ang yëkak ema ed ebaxët ed Kaxanu ak. ⁹ And faŷ ko aŋ, šotën këbi apexa and din ir din dek bela bër këŋo baxëtënd Kaxanu bën. ¹⁰ Ata Kaxanu sana këŋo exo gi *ašadaxan alëngw* ang hi baxo *Melëkisedek* ak.

End eŋawëta ed Kaxanu eŋ

¹¹ Gër endey eŋo, bendanjëm ebax mun pelëra do bend lakëk ebax mun paŷën gayik wën aŋun pëñind na aŷand. ¹² Enimin, wën anëka hi don bësëyali bër bend lakëk gayikako elod anëka fo wël këñ eyeyan ed Kaxanu el. Barikan mocala këñ šaland enun tëyali baŋpela band saxëk gër eyeyan elo baŋ. Xali gërëgako omër fo këñ šebënd gayik an korënd na en yamb ecemar. ¹³ Xarak ar kë šebënd omër fo an, axo kor na eŋo pëni eyeyan ed kë yëlënd or šenene el: itox imeja fo bayi ko. ¹⁴ Barikan ecemar el, mêne ngëj bend lakëk gër eyeyan ed Kaxanu beŋ, bëxarëk kë yambënd, bër fëni këbi epitëndër ed enjekax do gë eñëjënax gër bandixa bandebën bën.

6 Awa mëj ex, ga seß këne ako etëya ed bend saxëk gër eyeyan ed *Kërisët* el, tëyane bend lakëk beŋ, nëngwëtërexe edëda

†† 5.5 *Calemoñëw* 2.7 † 5.6 *Calemoñëw* 110.4

el mène ngëj: enëngwët ed ola el, gë ekwëyë-ta ed bend gë ofëcak këm el, gë ekwëta ed Kaxanu el, ² gë ewunëtaran ed gë men el, gë ecalen ed moñëmba el, gë ekani ed gër ecës el, do gë kiti ind din ir din ind yatir kē xwët ng-wën iñ. ³ Biyi osëyali or ÿap kēbi bēxarëk ol kēne sēfe angēmēne aŵa ŵa ko Kaxanu.

⁴ Bela exēna bër ĥoba kēbi Kaxanu gë ðal irexëm in, sëyin kēbi oyël or gër orën ol, do yël kēbi Angoc Amënëk añ. ⁵ Anang nang kēni onēnga or kē yëlënd eyeyan ed Kaxanu ol do ang fangak ngwën ind kē yowënd ak. ⁶ Do bela bëjo and kēni bakan ola oxarëk orebën añ, ax mēnd ex na ang kēni nēngwëta gašëxe ak. Gayikwa ata kē hi nangēde gašëxe kēno fikand Asëñiŵ ar Kaxanu an, do kēno šëfëñind poyoma.

⁷ Enimin, ebar ed gër ed kē sēbënd lañ el, awët kē wëtënd do enedfa end nef kēni yo ofë-cak kēbi yëlënd na bëned bën. Kaxanu wa kēbi rinënd oyekax olo. ⁸ Barikan angēmēne gër ebar elo, odëmbën do gë araf gēmëd fo lëguk, ebar elo ofëcak abi yël na, ax ye ex na, do ecor fo bayik.

⁹ Wën bëmaÿe bënd kēbo balënd mbañ bëjo, ado ga kēmun felërand mondako, aŵa ŵa kē-mi mène wën ašot kën šot er xëbënëk nēmëc in, mène ngëj apexa añ. ¹⁰ Enimin, Kaxanu ar šenene hi ko, axo gi ex na asëmbak, axo kwëya na andiyen andewën añ, bëte axo kwëya na ang ĥan kën oŵac orexëm ak, ga kēnëbi rë-carand ako bërëŵak endexëm bën. ¹¹ Barikan er ÿandi kēbo ala kala exo bayi gë obal osëm or këjo balënd ol, en cotaxën dek bebër kën yarënd bën. ¹² Tëfëtelindënëbi bër xwëta këjo Kaxanu bën do bër buñak bën gayik bela bërako rako bën kēbi yël Kaxanu bend beya ko beñ, bari kēren ðangangan na.

End ebeya ed Kaxanu eñ

¹³ Enimin, Kaxanu and beya këjo *Abëraxam* añ, gër oŵac orexëm fo yašar baxo gayik ar xuca këjo ax gi ex na. ¹⁴ Are re baxo: «Dal ex, wëno mbañ kēmi yël obetak ol do obaš orey ol moñëmb kēni ÿëmb †». ¹⁵ Ata *Abëraxam* ga buña baxo, šotaxën baxo end beya baño Kaxanu eñ. ¹⁶ Bela bën gër oŵac or ar ÿëmbëta kēbi kēni yašarënd do eyašar elo kē ŵasinënd

† 6.14 Añanar 22.17

mène ari dëj kēni ri end re kēni eñ, ata gë eyašar elo kē yirënd ecampëre el. ¹⁷ Ata andamat ex gë end *Abëraxam* eñ, bërändëŵëra andexëm bën ebax eni cot bebër beya baño Kaxanu ayël këjo yël bën. Do exo nangaxën *Abëraxam* mène ari dëj ko ri er beya këjo in, Kaxanu baš ko yašar ko. ¹⁸ Kaxanu, ebeya ed beya ko el do gë eyašar ed yašar ko el din axo nēngwët na. Awa biyi kemënëlebo bejo gër ekwëta ed xwëta kēnëjone, gayikako dek seb kēne ene cënixëne bebër kēne yarënde ene cote bën. ¹⁹ Ang kē xwëšaxënënd kuluñ in gër bëña nē end odun okwëšaxën od kēni lapënd polo gër men ok, mondako fo ex eyar ed kēne yarënde elo, mēj ÿëmaxënëk benjëŵ bendëbi beñ. Nē end bebër kēne yarënde bejo kēne xucaxënënd anjëm amëgax and bax weñind lëngwe ir Aciŵ and Kaxanu añ do kēne ĥatëndë ²⁰ lëf gër ed lëngwa ko Yesu nē endëbi, mēj ar hik din ir din *ašadaxan alëngw*, ang hi baxo *Melëkisedek* ak.

End Melëkisedek eñ

⁷ *Melëkisedek* ijo, er hi baxo emun end angol and Salem do *ašadaxan* ar nang baño Kaxanu, mēj ar ex yañ gër orën an. Yatir xaca baño *Abëraxam* ga hiw ko gër emer ed xorëgu babi bemun bendanjëm el, ašalen šalen baño. ² Ata *Abëraxam* mēj bëte yël këjo *dim* ir dek bebër xandëraw babi bemun bejo in. Xarak and kēne ĥateliye er ŵacayak oŵac orexëm añ, ata kēne sēke mène eñanar eñ, «Emun end or šenene» hi ko. Ekinëm eñ, emun end Salem mène ngëj «Emun end obetak» hi ko bëte. ³ Endexëm ani ñëgw ex na mène ar gë nēm, gë sëm do gë bërändëŵëra hi ko. Bëte ani ñëgw ex na nand ÿanak aniyan andexëm do gë nand xwëtëk na. Do ga wëndër kēni mondako gë *Asëñiŵ* ar Kaxanu an, hixën ko din ir din *ašadaxan*.

⁴ Watin mène *Melëkisedek* ar gapak hi baxo, mēj yëlxën baño *Abëraxam*, axarëk arebi an, dim ir bebër xandëraw babi bemun gër emer in. ⁵ *Bërändëŵëra* and *Lewi* bër kē rind andiyen and ocaðaxa bën ÿap babi ebar ed dim ir *Bëyisërayel* el, mène ngëj dim ir bë-maÿe bëndëbën in ang rek *acariya* and *Moyis* ak, xarak bën dek bulunda ir bër rëŵ kēbi *Abëraxam* exëni. ⁶ *Melëkisedek* axo gi bana ar

andewëra and Lewi. Barikan mênj xana bax dim in gër otaxan od Abëraxam, do šena ko šalen këjo ar beya baño Kaxanu an! ⁷ Xarak aye nang këne mène ar gapak an këjo šalenënd ar toc an. ⁸ Do bërandewëra and Lewi bën ado ga hi bani bër ebax ex cës akey amat, mondako dëj bani xanand dim in. Barikan Melëkisedek mênj, lañ abëngw exo ang këni reyand ak. ⁹ Ado Lewi, sëm ir bër kë xanand dim bën, ayël yël baño Melëkisedek dim in paß gë Abëraxam: ¹⁰ gayikwa gër ošat or sëm Abëraxam bayi baxo yatir fedër bani Melëkisedek gë Abëraxam.

¹¹ Awa kido bela bën ahatën bani hatënënd or šenene ol paß gë ošadaxan or bërandewëra and Lewi ol, gayikwa gër ošadaxan olo ex andëp and *acariya and Moyis* and yël bafi Kaxanu Bëyisërayel añ, ineña yowaxënëgu doxo ašadaxan ašëxe, ar ang Melëkisedek ak, xarak axo gi ex na ar andewëra and *Aharon*? ¹² Gayikwa and nëngwëtak ošadaxan añ, anëngwëta nëngwëtak bëte acariya añ. ¹³ Do Yesu, Axwën arebi an wa, fab këjo endey eño. Xarak gër nëng irexëm gabatak ax gi bana ar bax riyenind gër angëb. ¹⁴ Enimin, ðek fo nang këne mène Axwën arebi an arandewëra and Yuda hi ko. Xarak *Moyis* axo de bana mène bërandewëra año bën axor këni xor eni gi bëšadaxan.

End ašadaxan ar ang Melëkisedek eñ

¹⁵ Watin bëte end ðal end këbo wäsin kerët mène ašadaxan ašëxe ar yowëk ajo, awëndër wëndër këni gë *Melëkisedek*. ¹⁶ Yesu ex ašadaxan ajo, do gë panga ind aniyand and din ir din in hixën ko, ax gi ex na paß gë acariya and rëpën këni bela fo añ. ¹⁷ Gayikwa osede olo reyak Oñëgw Omënëk ok:

«Ašadaxan ar din ir din hi këy ang *Melëkisedek* ak †.»

¹⁸ Mondako yepën ko Kaxanu acariya akarëk añ gayik ax bayi bana gë panga, ax bo bana gë ofëcak. ¹⁹ Enimin, *acariya and Moyis* añ ax korënd na ex şata er ýandi këjo Kaxanu in. Barikan paß gë eyar ekëbënëanaxik ed šot këne el, axor këne xore enëjo təkaye Kaxanu.

²⁰ End ašadaxan ajo eñ, ayašar yašar baxo Kaxanu, barikan end bëšadaxan bëšëxe eñ,

† 7.17 *Calemoñëw* 110.4

axo yašar bana. ²¹ Ayašar yašar baxo and fel baño Yesu añ:

«Wëno Axwën an yašarëk, axe cena na, ašadaxan ar din ir din hi këy †.»

²² Mênj ex, Yesu ex ar lëkayak eter ed gë Kaxanu ed nëmëcak eter eñanar an.

²³ Bëte bëšadaxan *bërandewëra and Lewi* bën ayëmb yëmb këni ang bëtëra këni gër andiyen año ak gayik ecës el bafi rëxëtënd.

²⁴ Barikan Yesu mênj din ir din ko liyand, ošadaxan orexëm ol ala ax bëteli na. ²⁵ Bëte mênj fo xorëk ebi pexën din ir din bër këjo sëkand Kaxanu ga xwëta këno bën gayikako din ir din ko liyand ebi karanaxënënd gër Kaxanu.

²⁶ Biyi cëñ, *ašadaxan alëngw* arako ýap bax enëjo cote: awënëk, ar ax təkand na eñëjënax, ar gë amena këm, ar ani barënd na gë bëwendëran. Ata Kaxanu, *ašadaxan alëngw* ajo wëla këjo gër ed xucak ex tongina yañ gër orën. ²⁷ Ax gi bana exo dind ocađaxa ok key yo key ang baxo rind *ašadaxan alëngw* ašëxe ak në end bamena bandexëm do në end band bulunda. Amat fo ri ko šadaxa in and yëlaya ko mênj dëj añ. ²⁸ Enimin, paß gë *acariya and Moyis* añ bano sanand ala asitarak exo gi *ašadaxan alëngw*. Barikan paß gë eyašar ed bëtëguk gër acariya año el, Kaxanu asana sana këjo Ašëñiŵ, mênj ar fañayak din ir din an.

End ašadaxan alëngw arebi eñ

8 Gër bend këne rende ðek, eño xurik ex këbën: *ašadaxan alëngw* šot këñëjone na. Aýëpa ýëpa ko gër liŵ ir añëpara and owun or Kaxanu yañ gër orën. ² Fën ko riyenixënd, lëf gër Aciŵ amënëk, lëf gër aner and ðal, and ri ko Axwën Kaxanu, xarak ax gi ex na and ri këni bela.

³ Enimin *ašadaxan alëngw* ar ex yo, ala këno sanand ebi dinënd ocađaxa ok bulunda in gë bebër këni wëlarawënd bën do gë oyel or këñëbi lasëgund ol. Awa *ašadaxan alëngw* arebi an afo exo cotënd bebër ko rixën ocađaxa. ⁴ Kido gër ebar ro hi baxo, axo gi dona dëj ašadaxan gayik bela exëna bër kë rind ocađaxa ang rek *acariya* ak. ⁵ Cale ind këni lëgwelind bëšadaxan bëjo in, etëfëtëli ed

†† 7.21 *Calemoñëw* 110.4

bebër ex yaŋ gër orën fo ex. Andamat ex gë end *Moyis* eŋ, and baxo rind aner and Kaxanu aŋ. Yama Kaxanu sitin baŋo mondako: «Nëkonël de aye, ey dixën ang aner and wãsinëgu këmi yaŋ gër etënd ak †.» ⁶Barikan, gërëgako Yesu ex ašadfaxan ar kë rind andiyen and xucak ekëbën gë and eter eñanar gayikako mëŋ ex ahatelindër ar eter ed wëlanëgu këbo bekëanaxik bend beya këbo Kaxanu an.

⁷ Enimin, kido eter eñanar el šenene ebox, ang yandi baŋo Kaxanu ak, axo nëmb dona gë eter ecëxe. ⁸Barikan Kaxamu are re babi bulunda irexëm in mondako:

«Wëno Axwën an ga re këme, në eyow ex amëd and këme ri eter ekašax gë bulunda ir Isërayel do gë ir Yuda aŋ.

⁹ Afitar kë fitar gë eter ed ri bame gë bëxarëk bërebën el

and necëtëgu këmëni gër ebar ed Misëra aŋ. Bën bayik ax tef ex na bapela band eter elo baŋ

ata wëno seß këme ebal ed endebën el.

Wëno Axwën an kë yeyanënd mondako.

¹⁰ Do watin eter ed këme ri gë bulunda ir Isërayel el.

And kë xuca bakey baŋo aŋ, wëno Axwën an ga re këme:

“Gër onden ondebën këme xwët bacariya bandam baŋ,

gër oŵëkw orebën këme yëgw.

Wëno Kaxanu irebën këme hi

do bën eni gi bulunda iram.” ¹¹ Gabatak aŋo ñana na eŋo tëyalind, ar angol amat gë mëŋ an,

Gabatak aŋo ñana na eŋo pelënd imaŷe indexëm iŋ:

“Wëj nangëlo Axwën an.”

Enimin dek fo këne nang,

hik obaš ol, hik bëxarëk bën.

¹² Gayikwa axaŷënan ke xaŷënan xali mëni teban betëmbak bendebën beŋ,

do ame ñana na me kwitand

beñëŋëanax bendebën beŋ ††.»

¹³ Gayikako Kaxanu wacëk eter ekinëm el «Eter ekašax», eñanar el anëka xarëk. Xarak aye nang këne er xarëk in anemi kë nemind.

End cale eŋ

9 Gër eter eñanar, bapela hi baxëna band bax rend mondake yapëk ex gi cale iŋ, bëte aner and ri bani na gër ebar ro eno calexënënd. ² Lëf gër aner aŋo šetëndër bani baciw baki gë anjëm and xaŵ bani aŋ. Aciw añanar aŋ bani wacënd: «Gër ed wënëk». Na xwët bani lambo ir gë ojana ocongoki in, gë atabël aŋ do gë bamburu band oyël baŋ. ³ Aciw akinëm aŋ, and yabët anjëm amëgax aŋ, bani wacënd: «Gër ed wënëk nëmëc». ⁴ Lëf na xwët bani: furëno ir kaŋe, ir bani šoraxënënd ašuru ir xwëšëna bani gë angiri in do gë kangara ir nëngi bani gë kaŋe in. Polo gër kangara ir bax watinalind eter ed gë Kaxanu ijo el hi bax ikes ind kaŋe ind šëlxën bani: eyamb ed këni wacënd *man* el, gë ošët or *Aharoŋ* or nët bax xali fëtëfëtik ol, do gë oxaŷ oxi or ang bangomb-gomb or yëgwaxën baxo Kaxanu bapela band eter oŋ. ⁵ Yaŋ gër atënda and kangara, fiš banëbi batox bapësëfës band watinalind banëbi omeleka od gë enjaran od kënebi wacënd *Cerubeŋ*. Eñaŵ endebën eŋ bax labënd atënda and kangara aŋ, gër ed bani xošënd ošat or angunëtan and beñëŋëanax oŋ. Bari ax gi ex na gërëgako këmun faŷen beŋo dek, gë betil ak.

⁶ Mondako bani xwëtërand beŷ bën lëf gër aner and eter do bëšadfaxan bën laŋ bani lilënd «Gër ed wënëk», eni dixën bebër rëp bax gër cale bën. ⁷ Barikan «Gër ed wënëk nëmëc», *ašadfaxan alëngw* an gabat bax lilënd amat fo gër iniy gë ošat or eni cotaxën eteban ed bend lif këni oŋ, mëŋ do gë bulunda in.

⁸ Nand bayi bax aner and eter eñanar na, Kaxanu axo përet bana pere «Gër ed wënëk nëmëc» ang këbo wäsinënd Angoc Amënëk ak.

⁹ Endey eŋo apënëtal and amëd and hi këne ex. Er wacayak mëne oyël oŋ do gë ocafaxa od eter eñanar ok abax xor na ex mënen oŵëkw or bër baŋo šalend Kaxanu oŋ.

¹⁰ Bapela baŋo band bax sëyalind wayët bend eman fo bax: bend eyamb yamb, bend ešebëceß, gë bend ewunëtaran ed gë men do gë bend rëp bax xali exo nëngwëtëra Kaxanu beŋ.

¹¹ Barikan and yow ko Yesu aŋ, hi ko *ašadfaxan alëngw* ar benjekax bend šot këne gërë-

† 8.5 *Andocane* 25.40 †† 8.12 *Yeremi* 31.31-34

gako an. Aner and gër ed riyeni ko aŋ xurik ex kēbēn gē and gër ebar ro aŋ, ado ax gi na and ri kēni bela. ¹² Mēŋ amat fo lil ko «Gër ed wēnēk nēmēc» gē ošat orexēm oŋ dēŋ, xarak ax gi ex na de gē ošat or obeci, ba or oxey. Ata mondako ri ko ebo cotēnaxēn apexa and din ir din aŋ. ¹³ Enimin ang rēp bax ak, aŋwēnēn babi wēnēnēnd bër buyarēnayak bēn, ošat or obeci do gē or ogaš or banēbi širēcirēnd oŋ, gē eyēwēn ed šambana ir ixey ir šadaxa kēno momēlēn ed banēbi fanēnd el, ¹⁴ kaš ex ngwa ošat or Kērisēt, mēŋ ar gē amena kēm ar yēlayak gër Kaxanu gē panga ind Angoc and din oŋ. Aŋwēnēn ko wēnēn oŋwēkw orebi oŋ gër bandixa band gē ofēcak kēm, enēŋo calexēnēnde Kaxanu, mēŋ ar kē yēlēnd aniyān an!

¹⁵ Ata mondako hi ko ngēŋ Yesu aŋhatelindēr ar Kaxanu gē bela gër eter ekašax: ašēs šēs ko ebi dacētāxēn bēwēndēran bēn, bër babi nēpēnd bapela band eter eŋanar bēn. Bēn waceli kēbi apexa and din and beya baxo ayēl kēbi yēl aŋ.

¹⁶ Gayikwa gër ed ex kayēta ir obēteli, ir yēgw ko ala ang kēni šetērēd napul irexēm bër kē bētelid in, pere fo ko šēs ala ajo ex gixēn mondi end yēgw ko eŋ. ¹⁷ Kayēta ir obēteli in, enimin and ko šēs ar yēgwēk aŋ fo kēni fēnēnd, ofēcak ax yēlēnd na angēmēne ar yēgwēk an abēngw bayi ko. ¹⁸ Mēŋ ex, ado eter eŋanar el dēŋ axo pēb bana Kaxanu and bayik ošat ax car bana pere aŋ. ¹⁹ Gayikwa *Moyis*, pere fēnēn babi apela kala gër acariya, wēl kēni dek bulunda in dāmana wēdaxēn ko ošat or oxey do gē or obeci oŋ, bar ko gē men oŋ. Ga wēd ko omban ombarax ond opeŋ do gē opat od atēx and kēni wacēnd *isop*, yēmb ko gër ošat. Ata ga ko širēcir akayēta aŋ do gē dek bulunda in, ²⁰ ko rend:

«Watin ošat or seraxēn kēn gē Kaxanu oŋ †.»

²¹ Mondako fo širēcir baxo gē ošat oŋ aner aŋ do gē dek oŋyēnga or cale or hi bax lēf na oŋ. ²² Ata ang rēpēk gër acariya ak, bebēranjēm bani wēnēnēnd mocirēcir gē ošat oŋ, ex mēnaxēn. Do angēmēne ošat ax car ex na, Kaxanu axo tebanēnd na beŋēŋēnax beŋ.

End šadaxa ir Yesu eŋ

²³ Angēmēne ocađaxa od gē ošat kē wēnēnēnd bebēr ex gër ebar ro bamatinali band bebēr yaŋ gër orēn bēn, awa bebēr ex yaŋ bēn bēte gē ocađaxa od xurik ex kēbēn kē wēnēnēnd. ²⁴ Enimin, *Kērisēt* alil dēŋ lil ko gër orēn, ebo karanēxēnd gër Kaxanu gērēgako. Axo dīl ex na nē aner and cale and ri kēni bela, and hik amatinali fo aŋ. ²⁵ Bēte alil lil ko gër orēn xarak ax gi ex na exo yēlayax šadaxa bakēlēbēd bandanjēm, ang baxo rind *ašadaxan alēngw* ak, mēŋ ar bax lil niy yo niy «Gër ed wēnēk nēmēc» gē ošat or oyel oŋ. ²⁶ Kido Kērisēt axo dīl bana amat fo, bakēlēbēd bandanjēm soro doxo elod ga ŋanak ngwēn iŋ. Barikan gērēgako, and saxēguk ekwēt ed beŋ dek aŋ, šanayaw ko amat fo exo dāwaxēn mbēna ind eŋēŋēnax iŋ gē šadaxa ir rin kēbi in. ²⁷ Ala an amat fo ko šēsēnd, ata Kaxanu eŋo kiti. ²⁸ Mondako fo ex bēte end Kērisēt eŋ, amat fo yēlaya ko šadaxa gër ebar ro exo dēxētāxēn beŋēŋēnax bend bela bēranjēm. Do abaka ko bakaw akinēm ebi pexēn bër šēni kēŋo bēn, xarak ax gi ex na exo dēxēt eŋēŋēnax eŋ.

10 Enimin, *acariya and Moyis* aŋ, er hik wayēt eŋaŋ end benjekax bend kē yowēnd, ax gi ex na benjekax beŋo dēŋ. Mēŋ ex, acariya aŋ din ax kor na ebi yēl ola or faŋayak ol bër kēŋo sēkand Kaxanu bēn paš gē ocađaxa od rēpēk niy yo niy ok. ² Kido ocađaxa oko aŋwēnēn bax wēnēnēnd, elod anēka fo seš doni edi el gayikako amat fo wēnēn dobi bër kēŋo šalend Kaxanu mondako bēn xali eni kwēya beŋēŋēnax bendebēn beŋ. ³ Barikan ocađaxa oko babi xwitanēnd niy yo niy beŋēŋēnax bendebēn beŋ. ⁴ Gayikwa ošat or ogaš do gē or obeci oŋ ax kor na dēŋ ex dēxēt beŋēŋēnax beŋ. ⁵ Mēŋ ex, *Kērisēt* and yow ko gër ngwēn ro aŋ, afel fel kēŋo Kaxanu: «Wēj axi ŋandi ex na šadaxa, axi ŋandi ex na eni yēl yēy, barikan wēj yēl ke eman. ⁶ Wēj ay cala ex na ocađaxa: hik od momēlēn, hik od eteban ed beŋēŋēnax ††.»

⁷ Ata re kēme bēte:

† 9.20 *Andocane 24.8*

†† 10.6 *Andolewit 1.3*

«Në eyeli eme gër ngwën ang yëgw këni gër akayëta and monëkw ak,
në eyeli eme Kaxanu, me di oñandi odehy ok ang yëgw këni endam ak gër Oñëgw Omënëk †.»

⁸ Er yāna baxo re ko:

«Wëj axi ñandi ex na ocaɗaxa,
axi ñandi ex na eni yëlëra beÿ,
do ay cala ex na ocaɗaxa
hik od momëlën, hik od eteban ed beñëñë-
nax.»
Xarak ocaɗaxa oko, ang rëpëk gër acariya ak dëñ ebax.

⁹ Baš ko bëte:

«Wëno er yow këme me di oñandi odehy ok.»
Awa mondako yepën ko ngëñ ocaɗaxa okarëk ok ex bëtaxën irexëm in. ¹⁰ Në end oñandi oko, wëanaxën këne paß gë šadaxa ir eman end Yesu Kërisët ir rëxëtëk amat fo beñëñëx in.

¹¹ Ašadaxan ar ex yo, axwëša baxo xwëšand key yo key exo di andiyen andexëm añ. Lañ baxo rind ocaɗaxa ok, oko fo, oko fo, bari din abax xorënd na ebi dëxëtën bëla bën beñëñë-nax beñ. ¹² Barikan Kërisët mëñ, amat fo yëlaya ko šadaxa ir beñëñëx do ye ko kwël yëpax ko din ir din gand liw ir Kaxanu. ¹³ Do gërëgako, Kaxanu fo këño šëninde eño korën din ir din bërangoyëra andexëm bën xali eni gi ambëñaxën andexëm. ¹⁴ Enimin, paß gë šadaxa ibat fo yël këbi din ir din ola or faÿayak ol bëla bër wënen këbi bën. ¹⁵ Ata Angoc Amënëk añ reyak kerët gër ndebi endey eño and re ko:

¹⁶ «Axwën an rek:

“Nëkoyin eter ed këme ri gë bën el
and kë xuca bakey baño añ,
alën këme lën bacariya bandam bañ gër
oñëkw orebën,
aÿëgw këme yëgw gër onden ondebën ††.

¹⁷ Din ame ñana na me kwitand beñëñëx bendebën beñ,

bëte din ame ñana na me kwitand betëmbak bendebën beñ #’.»

¹⁸ Xarak gër ed hik eteban ed beñëñëx, šadaxa ir eteban ed beñëñëx ax bond na ga këni rind.

End etëkar ed gë Kaxanu eñ

¹⁹ Awa bëmaÿe, alil fo bayi këbo gë anjiÿ këm xali «Gër ed wënek nëmëc» paß gë ošat or Yesu oñ. ²⁰ Fëña ixašax ir kë yëlënd aniyan fëretën këbo Yesu and ħesik anjëm amëgax and bax wedind «Gër ed wënek nëmëc» añ. Xarak anjëm año bax wätinalind eman endexëm eñ. ²¹ Ata biyi, ašadaxan alëngw wa šot këneñone, Kaxanu yata këño exo kaɗacënd ekun edexëm el. ²² Awa təkandëneñone Kaxanu gë ofal osëm or ɗal, kwëtandëneñone gë anjëlän añ ɗek. Oñëkw orebi oñ wënen ko gë ošat or Yesu oñ, anjëlän añëñëx ax bo ex na. Bëte bëman bendebi beñ neb ko gë men omënëk. ²³ Kwëtayane šenene end këne yarënde eñ, end këne reyarande poyoma eñ, kërebo ñëpëgënanënd na gayik ar bëya këbo an, mokwëta hi ko. ²⁴ Nëkonarëndëne andebi rebi añ, ene tëfëtëlixënënde gër añana do gër bandixa banjekax. ²⁵ Kërene ñawëtand ex na amara andebi añ ang wata këni bërewwak bëremar ak. Barikan kemëndëreñëne andebi rebi añ, adofa ga nang këne ako mëne anëka kë saxëgund akey and ko bakaw Axwën añ.

²⁶ Enimin, angëmëne mama dëñ këne wëndërande ga nang këne ako aye ɗal in, nangëne mëne šadaxa ir eteban ed beñëñëx ax gi ex na. ²⁷ Er këbo bayi wayët ošën or gë anjiÿ atëm kiti ind Kaxanu in, angodux atëm and këbi šoraxën bër këño wëšenënd bën.

²⁸ Ala ar wëndërak paß gë acariya and Moyis an, alañ këno lawënd gë axaÿënan këm angëmëne otede oki ba otas reyak mëne awat wat këno ga ko wëndëra. ²⁹ An yëland na nde mëne pit fo kë yëka kiti ind ar këño yaf Asëniw ar Kaxanu an, ar kë yepën ošat or seraxën këni Kaxanu gë bëla do wëanaxën këbi oñ. Ar kë rind mondako an në ecir eño Angoc Amënëk and nangën këño oyekax or Kaxanu añ. ³⁰ Gayikwa anang nang këneñone ar rek: «Wëno kë xitind, wëno kë wašananënd †. Wëno kë šosënd bandixa bañ do bëte Wëno Axwën an këbi xitind bulunda iram in †.»

³¹ Mbañ këño yëkaɗ ar faß këño kiti ind Kaxanu, mëñ ar kë yëlënd aniyan an.

† 10.7 Calemoñëw 40.7-9 †† 10.16 Yeremi 31.33 ‡ 10.17 Yeremi 31.34

†† 10.30 Acariyakinëm 32.35 ‡† 10.30 Acariyakinëm 32.36

³² Kwitayin er hi baŋun gër ŷanar in, and ħoŋa kēŋun end ɗal end Kaxanu aŋ. Bakey baŋo, mbaŋ šënd ban do mbaŋ soro kēn, barikan xemēna kēn mondako dēŋ. ³³ Bandēmar poyoma banun širērand do banun rixērand. Do bandēmar anjēlan andewēn aŋ gand bër kēnēbi rixērand ang wēn ak bēn bax šaŋēnd. ³⁴ Enimin, axaŷēnan baŋun xaŷēnanēnd bandepēra baŋ. Aŷa ŷa kēn gē onēnga fo enun kandēra bacota bandewēn baŋ, ga nang kēn mēne bacota band xucak ex kēbēn, band kēŋun bayi din ir din baŋ, šot kēn. ³⁵ Awa gē er kēn yarēnd ijo kēn šotaxēn oyēl osēm, kēren ɗangangan na. ³⁶ Enimin, aŷap ŷapēk en buŋand mbaŋ do en kemēnalind oñandi od Kaxanu ok, eŋun yēlaxēn er beya ko in.

³⁷ Gayikwa Oñēgw Omēnēk ok rek:

«Tēkēr fo bayi, ax nēka na exo ŋatēgu ar kē yowēnd an, axo ɗegēnaw na.

³⁸ Ar šenene an, gē ekwēta ed xwēta ke el ko liyand,

barikan angēmēne aseŋ seŋ ke, wēno axe nēngan na endexēm eŋ †.»

³⁹ Biyi cēŋ, axwēta xwēta kēnēŋone Kaxanu ex pexaxēn beŋjēw bendeŋi beŋ, ane gi exe na bër kēŋo seŋēnd Kaxanu do eni nemi bēn.

End ekwēta eŋ

11 Ekwēta el ex, ema ed enim mēne Kaxanu ayēl dēŋ kēbo yēl bēnd kēne yarēnde beŋ do mēne beŋer ane watēnde na bēn ahi dēŋ hik. ² Paŋ gē ekwēta el, reyaxēn kēni osede oyekax or bēxarēk bër ŷa bax endexēm bēn.

³ Paŋ gē ekwēta el, nang kēne beŋer kēne watērande gēr ngwēn bēn, Kaxanu nēcētēguk gēr beŋer bayi ane watēnd ex na. ⁴ Gē ekwēta el, rixēn baxo Abel šaɗaxa ir xēbēn bax nēmēc gē ir ri baxo Kaŷe in. Gē ekwēta el, šotaxēn ko osede or mēne ar šenene hi ko, ang reya ko Kaxanu dēŋ ga xana ko ocaɗaxa od Abel ok. Gē ekwēta el, ko yeyanēnd Abel xali gērēgako ado ga šēs ko.

⁵ Gē ekwēta el, yexēn ko Enok abēngw xali gēr Kaxanu xarak axo cēs ex na mocēs. Enimin, ɗamana Kaxanu eŋo mēlaxēn Oñēgw Omēnēk reyak mēne Kaxanu anēngan baŋo nēnganēnd endexēm eŋ. ⁶ Ala ax kor na exo

dind er kēŋo nēngan Kaxanu in angēmēne aŋo kwēta ex na. Gayikwa ar kēŋo sēkand Kaxanu an, afo exo ma mēne ahi dēŋ hi ko do mēne ašos kēbi šosēnd bër kē šaland eno nang bēn.

⁷ Gē ekwēta el, nangaxēn baxo Nowe beŋer elod ala ax wat bana pere bēn. Kaxanu wa sitin baŋo do mēŋ balēkēnali ko xali ri ko Akuluŋ and fexaxēn bani mēŋ gē ekun edexēm el. Nowe ga ri ko eŋo, nēpaxēn babi beŋa bër hi bax angwēn aŋo gēr ebar ro bēn. Ata nē end ekwēta elo, šotaxēn ko or šenene ol gēr Kaxanu.

⁸ Gē ekwēta el, ŷaxēn baxo *Abēraxam* exo ye gēr ebar ed beya baŋo Kaxanu ayēl kēŋo yēl oxwēn el, and ŷac kēŋo aŋ. Alama fo lama baxo fēña in nangērēxe gēr ed ko yend. ⁹ Gē ekwēta el, yexēn baxo ang ar yeŋa fo, gēr ebar ed beya baŋo Kaxanu. Do nangēde aliyer fo baxo lēgērand nē baner. Mondako bani lēgērand *Isak* do gē *Yakob* bērandēwēra andexēm bēn xarak bēn bēte erebat beya babi. ¹⁰ Gayikwa *Abēraxam* ašēni baxo šēnind angol and gē bameŋ band gē edēda ekemax aŋ, angol and bayi ko Kaxanu ang yēla ko aŋ.

¹¹ Bēte gē ekwēta el, xoraxēn baxo Sara exo cot acēl ado ga xar baxo do hi baxo bēte asoxari aboroxok. Anang nang baxo mēne Kaxanu, mēŋ ar beya baŋo an, ar mokwēta exo. ¹² Mēŋ ex, nē ala abat, ar xar bax xali xurik, šanēgu kēni obaš or ŷēmbēk ang oŷal or gēr orēn ak, ang eɗini ed gēr beŋa ir angwēngw ak. Do obaš olo, ala ax kor na efi pēn.

¹³ Beŋa bējo ɗek, Kaxanu xwēta bano xali šēs kēni cotērēxe beŋer beya kēbi bēn. Barikan awat bani watēnd beŋo xali kēbi nēngandērand ado ga bayi bax caw. Areyara bani reyaxēnd poyoma mēne bēn bēliyer do bër okucan fo hi kēni gēr ebar ro. ¹⁴ Enimin, eyeŋan edebēn elo kēbo ŷasinēnd mēne bēn ebar ed gēr ed kēni lēg bani šaland. ¹⁵ Kido axofi xofi babi ebar ed gēr ed šanēgu kēni el, ašot šot bani amēd and eni bakaxēn aŋ. ¹⁶ Barikan eɗēg ed xurik ex kēbēn bani šaland, mēne ngēŋ eɗēg ed gēr orēn el. Mēŋ ex, Kaxanu aŋo cēfēnan ex na eno dend mēne Kaxanu irebēn exo gayikwa mēŋ xēñēnan kēbi angol.

¹⁷ Gē ekwēta el, hi baxo *Abēraxam* aŷelēk eŋo meɗ aseñiŷ *Isak* do eŋo caɗaxa and ri

† 10.38 *Abakuk* 2.3-4

baŋo Kaxanu atëy aŋ. Asëñiŵ arexëm ar tañ an hi bax eŋo caďaxa mondako, xarak Kaxanu anëka beya baŋo beberanjëm. ¹⁸ Kaxanu ga fel baŋo wa: «Paď gë Isak këni šënar bërändëwëra andey bën †.» ¹⁹ Abëraxam axwëta xwëta baŋo Kaxanu mëne axor xor ko eŋo kanin ala an ado exo cës. Ata Kaxanu në eŋo wăšaxën baŋo Abëraxam asëñiŵ: endey eŋo apënetal ex.

²⁰ Isak, paď gë ekwëta el xaraxën baŋo Kaxanu beber ŷap bax ebi yël Yakob do gë *Esawu* ecan ecan bën. ²¹ Yakob, paď gë ekwëta el šalen babi mopoxi bosëñiŵ bor Yosef. Ga xemëna xën ko ošët orexëm ol, xaraxën baŋo Kaxanu đamana exo kotixën. ²² Yosef, paď gë ekwëta el reyaxën baxo đamana exo koti mëne Bëyisërayel bën ašan këni šanëď ebar ed Misëra el. Afel fel babi ang këni rid ošapar orexëm ak. ²³ Bëxarëk bër *Moyis* bën, paď gë ekwëta el šonaxën bano Moyis opacaŵ otas elod ga rëw këno. Awat wat bani mëne itox ikëbëna xik hi baxo do ani yëda bana eni ƚep end re baxo emun eŋ.

²⁴ Moyis bëte, paď gë ekwëta el, hëpaxën baxo and raf ko aŋ eno dend mëne asëñiŵ ar abiŵ ar *Farawoŋ* hi ko. ²⁵ Er fecan baŋo eno dixërand andamat gë bër ex bulunda ir Kaxanu bën xarak axor xor baxo eŋo nëngandërand amëd fo gë bër kë rind beñëŋëna x bën. ²⁶ Napul ir gër ebar ed Misëra in mbaŋ xëbën bax, barikan Moyis fecan këŋo eno cus ang ebax eno cus Afexën ak gayik caw baxo watënd acoſa and kë yowënd aŋ. ²⁷ Paď gë ekwëta el šanaxën baxo ebar ed Misëra el yëdarëxe oxoŷ or emun ol gayik axemëna xemëna baxo ang ar këŋo watënd Kaxanu fo, mëŋ ar ex beŋ an. ²⁸ Bëte paď gë ekwëta el rinaxën babi *Ofëna* or *Apexa* ol bulunda ir Isërayel in ang fel baŋo Kaxanu ak. Do ošat or oyel or ħaš banëbi oŋ fel babi eni nëm gër owët or bëciŵ bëndëbën këdi ko lil meleka ir këbi laŵënd bëtox bëñanar in.

²⁹ Bëyisërayel bën, paď gë ekwëta el xegëtaxën bani Angwëngw Ambarax and šapër bax eni kucaxën ang gër ebar eŋaŷek fo aŋ. Xarak and xacëra këbi Bëmisëra enëbi tëfa aŋ, men oŋ bakak do sëwëra këbi. ³⁰ Bëte paď gë ekwëta el yamëraxën bani bameŋ band xecexën

bani angol and Yeriko baŋ, ga bëta këni bakey banjongëbaki. ³¹ Raxab, asoxari aŷacaxik an paď gë ekwëta el bayik axo nemixën bana gë bërangoŷëra bën gayik ašon šon babi gë oyekax ocambenjar oki od Bëyisërayel od yow bax yir fo gër enang ed ebar edebën ok.

³² Bëte end fe bayik me deya? Amëd aŋ bayik ame cot na mun pelëraxën enimin end Šedewoŋ eŋ, end Barak eŋ, end Samësoŋ eŋ, end Yefëte eŋ, end *Dafid* eŋ, end Samiyel eŋ do gë bend bëlaŵënel bëšëxe bër Kaxanu beŋ. ³³ Paď gë ekwëta el xoraxën banëbi bër gër owar ošëxe bën. End šenene eŋ sëf bani, ašot šot bani er beya babi Kaxanu in, bëte ašëmin šëmin banëbi ojëraŋ. ³⁴ Alomin lomin bani bongodux botëm, afece fece babi ecës ed moŋaš gë duxuma el. Ašëxwëra šëxwëra bani barikan fak këni. Afanga fanga bani gër oŵer xali wăŷ kënebi ocoroďa oďiyer ok. ³⁵ Bësoxari bër xwëta baŋo Kaxanu bën axana xana banëbi bërebën bër xanik gër ecës bën. Do bër xwëta baŋo Kaxanu bërëmar, mbaŋ narëndëra banëbi xali gër ecës bari ani ma bana enëbi dacët eni cotaxën aniyen and xucak ex këbën aŋ, and këni xanid gër ecës aŋ. ³⁶ Bëjo bëte alëšëra banëbi lëšërand, ašëw banëbi šëwënd, afokëra banëbi fokërand, do afëra banëbi fërand. ³⁷ Bëjo bëte alaŵ banëbi laŵënd mopëtëra gë oxay, bëjo bëte aħaš ħaš banëbi gë otaganguŋ do gë oduxuma. Bëjo bëte bër gë iciŵ këm hi bani, ayexëra fo bani yexërand do bani šudand bacuď band banar band opeŷ do gë band obeci. Bën ŷoweŷ ani cot bana do bëla bën arixëra banëbi rixërand, anarëndëra banëbi narëndërand. ³⁸ Do bëla bëjo axuri xurik ang ye bani ak, ado bër gër ngwën ro bën abi ñap bana eni diyand andamat gë bëjo! Barikan ed oďadawe el, ed osënd el bani yexërand do ebani lakirand gër okel do gër batimba.

³⁹ Do end bëla bëjo đek eŋ, osede oyekax reya këni ga xwëta baŋo Kaxanu, bari ani cot bana er beya ko in. ⁴⁰ Enimin, Kaxanu beber xurik ex këbën wëxëtan këbo. Mëŋ ex, ax ñap bana eni ƚatënëdo ola or faŷak ol biyi këm.

End ekapina ed gër ocopak eŋ

12 Awa biyi bëte, gayikako otede odanjëm xeta këbo, tebëne bend këbo wedind

† 11.18 Añanar 21.12

ene yexêne anëngw lëngw beŋ do gë eñëŋë-nax end këbo šerand aŋand eŋ. Ang bër kē xašërënd xali gër eŋata fo, kemënane biyi bête gër ekwëta xali gër eŋata. ² Pabënëŋone din Yesu fo. Mëŋ nedëk ekwëta el gër oŵëkw orebi, bête mëŋ fo kē rafënënd xali ex paŋaya. Ga baxo yeland end onënga or ko šot eŋ, ŵaxën baxo eno daŵ nē kërëwa, ado ga šëfën bax ecës ed mondako el. Barikan gërëgako, anëka xetënax këŋo Kaxanu gër liŵ ir añëpara and owun orexëm. ³ Enimin, yëlayindën end Yesu eŋ, mëŋ ar buŋak eni pabër gë bēwendëran bër šus baŋo bën kēdi kën sēkwëra do eŋun cena. ⁴ Gër emer ed gë eñëŋë-nax, wën an mer ex na pere xali ex car ošat oŋ. ⁵ Axwëya nde xwëya kën ang bamun felërand en kemëna gër bend Kaxanu ak, ang obaš orexëm fo mondako:

«Asëñiŵën, yëlarayind and ki wërëšëtënd Axwën aŋ

do kërëxi cenand na and ki rexërand aŋ.

⁶ Gayikwa Axwën an awërëšët këbi wërëšëtënd bër ħan këbi bën, ašëw këbi šëwënd bër ex obaš orexëm bën †.»

⁷ Awa wën, eŋun wërëšëtaxën kën soroxënënd gayik ang obaš orexëm fo ŵëlaya këŋun. Axarëk ar fe bayik aŋo wërëšëtënd na itox indëxëm iŋ? ⁸ Bari angëmëne Kaxanu aŋun wërëšëtënd na ang këbi wërëšëtënd dek obaš orexëm ak, awa wën an gi ex na enim obaš orexëm.

⁹ Gayikako ala kala gë faba ir baŋo wërëšëtërand do ir fëb këŋo hi këne, awa aŋap ŷapëk enëŋo pëbe nëmëc Kaxanu, mëŋ ar ex Faba ir bangoc an, ene cotaxëne aniyän aŋ.

¹⁰ Opaba odebi ok, awërëšët banëbo wërëšëtënd ang babi ŷapanënd ak nē bakey fo. Barikan Kaxanu, ene betaxëne do ene cotaxëne ola oŵënëk ol ang mëŋ ak, këbo wërëšëtaxënënd. ¹¹ Dal ex mëne ašamina ko šaminand ala an and këno wërëšëtënd aŋ, aŋo nëngandërand na. Barikan and kē nekana aŋ, ašot ko šotënd obetak ol do gë or šenene ol pab gë ewërëšët elo.

¹² Awa mëŋ ex, kangëtayin otaxan od sēkwërak ok do kemënin olëkëna or këŋo rëgënënd oŋ. ¹³ Bête dīyayindën aniyän and

šenene eni kemaxën gër ekwëta bër sitarak bën, bari kërëni wëcënd na.

End bapela eŋ

¹⁴ Calayindën angwëlëra and gë bela dek aŋ do gë oŵënëk ol gayik angëmëne an cot ex na beŋo, gabatak aŋo wat na Axwën an. ¹⁵ Titi-nayin, ala kërëx dëcaya na oyekax or Kaxanu ol; ala kërëx pena na oxoŷ gër emëkw edexëm xali ex dëg do ex gi gë odëmbët gayik angëmëne mondako kën rind ata kē wonjo gër amara andewën do bëränjëm eni buyar. ¹⁶ Titi-nayin, kërëni wata na asëk alakirand fo in! Kërëni dind na ang ri baxo *Esawu* ak, mëŋ ar bax yepënënd bend Kaxanu ga fan baxo oxarë-nak orexëm gë ece mar an. ¹⁷ Anang nang kën mëne ga nekana, and ŷandi baŋo exo bëteli obetak aŋ, sëm afela fela baŋo. Ado ga baxo sesënd, er ri baxo in ax mënd bana exo nëngwët.

¹⁸ And sëka këno Kaxanu aŋ, an tēka bana er kën xor en dëkëra: ax gi bana angodux and xafa-xafa; ax gi bana ecamëdan, ax gi bana on-goc otëm. ¹⁹ Bête an wël bana ofarix or *kere loŋ*, an wël ex oniŵ or Kaxanu ol ang wël bani Bëyisërayel akarëk ak xali re bani gwac baxët këni. ²⁰ Gayikwa oŵëkw oŋ yëbu babi, and re ko Kaxanu: «Ar kē xwixëta yo etënd elo, ado ex gi emacar, pëtërayidëno gë oxaŷ xali exo cës †.» ²¹ Er bani watënd in, aŷigën ŷigën bax xali re ko *Moyis*: «Dek eme anjiŷ aŋ xali ke rëgënënd †!»

²² Barikan wën etënd ed *Siyon* el, angol and Kaxanu aŋ, mëŋ ar gë aniyän an, sëka kën. Yerusalem ir yaŋ gër orën in, gër ed këni fedërënd ofëna omeleka ok owaxe owaxe, sëka kën. ²³ Asëka sëka kën amara and obaš olëngw or Kaxanu aŋ, amara and bër ŷëgw këbi Kaxanu yaŋ gër orën aŋ, mëŋ ar ex axiti bela dek an, axiti ar beŋjëw bend bër šenene bër gë ola or faŷayak an. ²⁴ Asëka sëka këno Yesu, mëŋ ar ŵak ex car ošat orexëm ebo ŵunëtaxën an. Mondako hi ko aŷatelindër ar eter ekašax ed ri ko Kaxanu gë biyi el. Do ošat orexëm oŋo kē yeyänënd nëmëc gë or Abel oŋ.

²⁵ Titinayin, kërëni nöpënd na eno baxët ar këŋun felërand an. Enimin, angëmëne Bëyisërayel bër bax ħëpënd eno baxët *Moyis*, mëŋ

† 12.6 Andorenik 3.11-12

†† 12.20 Andocane 19.12-13 ‡ 12.21 Acariyakinëm 9.19

ar babi felërand gër ebar bën, ano cana bana Kaxanu gër kiti, kaš ex ngwa biyi. Anëjo canaye na angëmëne anëjo baxëtënd ex na ar këbo felërand elod gër orën an. ²⁶ Akarëk aŋ, and kë wëli oniŋ or Kaxanu aŋ, ebar el arëg bax rëgënd. Barikan doro doro, Kaxanu abeya beya këbo mondako: «Bëte amat bayik, wëno dëŋ kë sëngërëbëtëra, ax gi na ebar el fo, barikan gër orën ak ðek †.» ²⁷ Eyeyan ed rek «Bëte amat bayik» el këbo wësinënd mëne bebër ri ko Kaxanu do kë sëngërëbëtand bën, ašapër kë šapër ex bayixën bebër ax kor na ex têngërëbëta bën.

²⁸ Bëte gayikako owun or ax têngërëbëtand na ol šot këne, calendëŋone Kaxanu ang këŋo nëngan ak, gër ekwëta el do gër anjiŋ aŋ.

²⁹ Gayikwa Kaxanu mëŋ ar xwën këbo an, ahi hi ko bëte ang xodux or kë bëlënënd fo ††.

End aniyand aneene eŋ

13 Kemënayin eŋun balërënd andewën rewën aŋ, ang bër acël amat fo. ² Këren kwëyand na ekwëtaya ed bëliyer el gayik bërëmar mondako xwëtaya banëbi omeleka, nangërëxe. ³ Kwitayindënëbi bandepëra baŋ nangëde gër bën bar kën gër epëra fo. Kwitayindënëbi bër kënebi rixërand bën gayikako wën bëte gër beman bend kë xor ex toro hi kën.

⁴ Eñër el, gilex er fëb këni bela ðek, do angaŋ and bër gër ašan aŋ, ewënëk. Kaxanu axiti këbi xiti bëŋacaxik bën do gër bër kë rind orekar bën. ⁵ Bebër kën rind gër aniyand andewën bën, këren dind na në end aŋana and kodî. Nëngandërayindëleŋun gër er šot kën in gayikwa Kaxanu mëŋ dëŋ are re ko:

«Din ami teb na do din ami ñaŋëta na †.»

⁶ Mëŋ ex, axor këne xore ene deye gër anjiŋ këm:

«Axwën an ex ar ke rëcarand an;
ÿoweŋ ame yëdara na
gayikwa eñëŋëna end fe ngwa ko xor exe di ala?»

⁷ Kwitayindënëbi bër ex bëlëngw bërewën bën, bër nangën këŋun eyeyan ed Kaxanu bën. Calayin en nang ang bani liyand ak xali xwëtëk bakey bandebën baŋ.

Tëfëteliyindënëbi gër ekwëta edebën. ⁸ Ang hi baxo Yesu Kërisët ganëka ak, mondako fo hi ko doro, bëte xali din ir din. ⁹ Ala këreno teb na eŋun yifa gër osëyali or fitarëk gër or nang kën ol. Bon yek en kemëna gër oyekax or Kaxanu ol gër oŋëkw orewën. Bari kërex gi na gër šapela band bebër ŋapëk, ba bebër ax ñap ex na en yambënd gayik bër sëfëk beŋo bën ofëcak ani cotaxëne ex na.

¹⁰ Bëšadaxan bër gër aner and cale and Bêšewif bën abi ñap ex na eyamb ed er këne šadaxande biyi gër angëb andebi in. ¹¹ Enimin, ŋas er oŋacar or banëbi hašënd eŋ, nacët edëg el bani bënëlënëxënd. Ošat oŋ fo baxo wëland *ašadaxan alëngw* an lëf «Gër ed wënëk nëmëc» eŋo karaxën Kaxanu eteban ed beñëŋëna el. ¹² Mëŋ ex, Yesu bëte nacët angol aŋ narëndëra bano xali laŋ këno, ebi mënë-naxën bulunda in gër ošat orexëm oŋ. ¹³ Awa biyi bëte, canëne edëg el, ene yexëne gër ndexëm do buŋane enëbo cus ang šus bano mëŋ ak. ¹⁴ Gayikwa gër ebar ro, biyi ane cot exe na angol and bayi laŋ aŋ. Barikan ašala këne šalande and kë yowënd aŋ. ¹⁵ Awa paŋ gër Yesu, yëlënëŋone Kaxanu gër etël këm, šadaxa ir oŋëkan in, mëne ngëŋ gër etëŋ edebi el, yasëndëne poyoma oŋac orexëm ol. ¹⁶ Këren kwëyand na edi ed benjekax el do gër edëcar el gayikwa beŋo ocaŋaxa od këŋo nënganënd Kaxanu ex.

¹⁷ Baxëtindën er kënun felënd bëlëngw bërewën in, mayindën en di er kënun felënd in. Enimin, bën ex bër kë nëkonand benjëw bendewën bën do Kaxanu aŋëka këbi wëkax ba mondake bani rind eŋo. Diyindëlexëni gër onënga fo andiyen aŋo, këreni ŋwëcarënd na gayik angëmëne mondako ex, wën ofëcak an cot na. ¹⁸ Calenindënëbo biyi, mokwëta xwëta këmi mëne onden onjekax fo šot këmi do nand ex yo, aŋandi ŋandi këbo mi diyand šenene, ang ex yo. ¹⁹ Ga re këme, kemënayin ene karanënd Kaxanu exe yëlëli fëna ir këme bakaxënëli aŋand fën gër ndewën in.

Bendey bepelatar beŋ

²⁰ Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd obetak an, axanin xanin këŋo gër ecës Yesu, Axwën arebi an, exo gixën axadac ašëm paŋ gër ošat orexëm or rinaxën këbo eter ed din ir din oŋ. ²¹ Bëte

† 12.26 Agey 2.6 †† 12.29 Acariyakinëm 4.24 † 13.5
Calemoñëw 118.6

Kaxanu yêlêleşun ojaŵ od en koraxênênd dek er yek gër oñandi odexëm in. Do er ñan ko in, dilexo gër ola orebi, paß gë Yesu Kërisët, mën ar xwënêk enjaran din ir din an! Amen!

Ofelar ol

²²Bëmaÿe, axara xara këmun: buşayin en baxët eyeyan ed këşun xemën elo gër ekwëta edewën. Ado er ÿëgwënëli këmun ijo, ax cak

ex na. ²³Dek ŷandi ke en nang mëne imaÿe indebi in Timote, anëka sebëtëli këno, axo bo ex na gër epëra. Angëmëne ataŷ hatëgu ko ro, gë wëno këmi sëfërëli ene watërëxëye. ²⁴Cëmayinëbi bëlëngw bërewën bën do gë dek bër ex bulunda ir Kaxanu bën. Bëmaÿe bënd ro gër Itali bën ašëma kënun šëmand. ²⁵Awa Kaxanu yêlêleşun oyekax orexëm ol wën dek!

Ŝak

Lilaya in

Akayëta aŋo Ŝak, asëfan abat ar Axwën Yesu, yëgwën babi bërëwëk bën, dek ang ŝapërëra këni ed ex Owun or Bërom ak. Paß gë akayëta ano sëyali këbi end ekwëta do gë end bandixa eŋ. Mëŋ yëgwaxën ko mëne: ax gi ex na mocus axayënaxik an do eyo ŋan ar gë napul an fo. Bëte aŋëgw ko mëne ar balëkënalind cale an, kadacëlexo aniw andexëm aŋ, mëne ngëŋ tebëlexo asëk ayeyandërand fo in. Bëte kërexo dafënarand na. Do angëmëne ar ŝotërak hi ko, diyindëlexo benjekax gë napul irexëm in.

Er ex gër akayëta in:

End orenik do gë oñandi oñëŋënax eŋ: 1.1-27.

End epëb ed bela el, ekwëta el, do gë bandixa eŋ: 2.1-26.

End ekamën ed eyeyan el do orenik or yaŋ eŋ: 3.1-18.

End ekwëyëta ed ndafënan do gë odenar eŋ: 4.1-12.

End bër gë napul eŋ: 4.13-5.6.

End ebuŋan do gë cale eŋ: 5.7-20.

Ecëmar el

1 Wëno Ŝak, ariyenin ar Kaxanu do gë Axwën Yesu *Kërisët* an, këŋun yëgwënëlin wën bandëwëra Epëxw gë baki band bulunda ir Kaxanu band yëcarëk baŋ. Ašëma këmun šëmand!

End ekwëta do gë orenik eŋ

²Bëmaŋe bëndam, nëngandërayindëleŋun mbaŋ në end batëy bandanjëm band këŋun ŝatënegund eŋ. ³Nangin mëne mondako kë sëyand ebuŋa el angëmëne ekwëta edewën el ga xemëk bayik gër atëy. ⁴Xarak, ebuŋa el afo ex ŋata andiyen andexëm aŋ en gixën bër gë ola or faŋayak, bër ŝenene gër ex yo, do yowëy an can na. ⁵Angëmëne ang hi, abat exo can orenik ol, karaleŋo Kaxanu, mëŋ ar këŋo yëlënd ayël fo ar ex yo, xarak aŋo dexëra ex na; do ayël dëŋ këŋo yël. ⁶Barikan karaleŋo de gë ekwëta, gë oŋëpëgënan këm gayik ar kë xarand gë oŋëpëgënan an, ang men ond angwëngw ond kë ŝangënënd do kë xaninënd

ekoc fo hi ko. ⁷Ala arako rako an kërexo yëland na yëy ko ŝot na gër Axwën: ⁸ar kë sëkwanënd exo tana anjëlän amat fo hi ko, ar kalay-kalay gër dek bandixa bandexëm hi ko.

End axayënaxik do gë ar gë napul eŋ

⁹Imaŋe ikëreceŋ ind xaŋënëk iŋ, nëngandërayindëleŋo gayik Kaxanu këŋo yëlënd or gapak ol. ¹⁰Barikan imaŋe ind ex gë napul iŋ nëngandërayindëleŋo gayikako në end Kaxanu ko banaxënënd ga nang ko mëne axuca ko xuca ang opëtëfët od ondës fo. ¹¹Ax gi ex na nde and kë fën eñan aŋ, oyat oyëkax ok aŝayën kë ŝayënënd ondës oŋ, opëtëfët ok ex binira do oye orexëm ol ex biw? Ata mondako fo ex end ar gë napul eŋ, abiw ko biw gër bandixa bandexëm.

End banaŋëta eŋ

¹²Nëngandëralindëleŋo ar kë buŋand gër atëy an! Enimin, ar buŋak gër atëy aŋ, Kaxanu afupa këŋo fupand gë ekamote ed angora el, mëne ngëŋ aniyän and din ir din and beya ko

ayël këbi yël bër ħan këŋo aŋ. ¹³ Ala ar këŋo naŋëtand an, kërexo dend na: «Kaxanu ke naŋëtënd!» Gayikwa eñëŋënax gematak ax kor na eŋo naŋët Kaxanu. Bëte mëŋ dëŋ ala gabatak aŋo naŋëtënd na. ¹⁴ Barikan ala kala gë andexëm ko naŋëtayand, and ko yëlaya gër er ŷandi këŋo, do gër er ŷetëŷet këŋo aŋ.

¹⁵ And ko sëf ala oñandi oñëŋënax aŋ, oñandi oko kë rëwënd eñëŋënax eŋ, do eñëŋënax eŋ and kë fanëta aŋ ex mëlawa ecës el.

¹⁶ Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, këren yifayand na: ¹⁷ oyël oxëbënënaxik, gë oyël oyekax or ex yo, yaŋ gër Faba ir ban-goben kë xaniwënd. Mëŋ axo nëngwëtand na, axo dóbënd na. ¹⁸ Gayikako Kaxanu, mëŋ dëŋ faŷëk gër emëkw edexëm ex gi mondako, gë eyeyan ed däl el rëw këbo, ene gixëne bëŷa-nar gër dek bebër nëcëtëgu ko do xwën ko bën.

End ebaxët ed eyeyan ed Kaxanu eŋ

¹⁹ Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, nangin mëne ala kala gilexo ar ŷandëk ebaxët, ar legëk eyeyan, ar ax koŷënd na aŷand.

²⁰ Gayikwa oxoŷ or ala ol ax dind na er ex ŷenene gër Kaxanu in. ²¹ Bëte, ga kën xwëŷëtand ako emuyaraxik end ex yo, do eñëŋënax end ex yo, kwëtayayin gë onden onjekax eyeyan ed Kaxanu, ed lëgëk gër oŷëkw orewën el, eyeyan ed xorëk eŋun pexën el.

²² Këren yifayand na gë andewën, diyindën ari dëŋ ang kë rend eyeyan ed Kaxanu ak, këren baxëtënd na abaxët fo. ²³ Enimin, angëmëne ala exo baxëtënd Eyeyan ed Kaxanu el do axo dıyand na ang kë rend ak, er hi ko ang ar kë nëkonënd dëxas irexëm in në anangoye fo do ko watayand ang hi ko ak.

²⁴ Barikan and ko nëkonaya aŋ, ataŋ exo kwëya ang hi ko ak, and ko ye aŋ. ²⁵ Barikan ar kë yëkwand gër acariya and ŷenene an, acariya and kë yëlënd orëyaya aŋ, abalëkënali ko balëkënalind er ko watënd in. Ari ko rind ang kë rend ak, axo baxëtënd na abaxët fo do kwël exo kwëya. Ata ala ajo anëngandëra kë ŷana eŋo nëngandërand gër dek bebër ko rind.

²⁶ Angëmëne ala exo yëland mëne ašalek hi ko xarak asëk ayeyandërand fo wër këŋo, mëŋ dëŋ kë yifayand. Ata cale indexëm iŋo ofëcak

këm ex. ²⁷ Cale imënëk iŋ, ind ex däl gër lëngw Faba Kaxanu iŋ ex: edacët ed gër ocëmu bëtox bëndëkak, gë bësoxari bësebëta sebëta el do gë ekwëŷëta ed dek betëmbak bënd gër ng-wën el.

End epëb do gë eyaf ed bela eŋ

2 Bëmaŷe bëndam, epitëndër ed bela ax gi ex na gër ekwëta ed xwëta këno Yesu Kërisët, mëŋ ar ex Axwën ar gë enjaran an.

² Gako bela bëxi eni dılëli gër amara andewën: aŷanar an exo dënw anëna and kaŋe, do exo cudaw banjëm banjekax; axinëm an exo gi ax-aŷënaxik, do exo cudaw mëŋ bëte banjëm bamuyaraxik. ³ Ata wën eŋun bal nëmëc end ar gë banjëm banjekax eŋ do eno pel: «Wëj yow ey ñëpa ro gër ed këni ŷëpand bër gapak!» Barikan eno pel axaŷënaxik an: «Wëj cëŋ yel ey kwëšax fën!» ba «Ñëpal gër ebar ro, gër ed këme wëñërand ro!» ⁴ Ax gi ex na nde epitëndër ed bela el ex mondako? Do ax gi ex na nde bëxiti bësëmbak hi kën?

⁵ Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, awël nde: Ax gi ex na nde Kaxanu yata këbi bër ex bëxaŷënaxik ogës od bela bër gër ng-wën ro bën? Ax gi ex na nde mëŋ yata këbi eni cotaxën mbaŋ ekwëta el? Ax gi ex na nde mëŋ yata këbi eni gixën sëf gër owun or beya këbi bër ħan këŋo ol? ⁶ Barikan wën, ašëfënin këno sëfëninënd axaŷënaxik an! Ax gi ex na nde bër gë napul bën këŋun rixërand? Ax gi ex na nde bën këŋun wëland gër kiti? ⁷ Ax gi ex na nde bën ex bër kë renand oŷac oyekax or yël kë-nun Kaxanu ol?

⁸ Enimin, ŷenene kën rind angëmëne asëf sëf kën er kë rend acariya and Emun in gër Oñëgw Omënëk: «Balindëlexi end ašandax eŋ ang ki balënd end gaf irey ak †.» ⁹ Barikan angëmëne pit pit kënëbi fëbënd bela bën, aŷen kën wënënd do acariya aŋ anëka sëra këŋun ga lif kën ako. ¹⁰ Enimin ar kë sëfënd dek er rek acariya in, barikan exo dıf apela amat, anëka lif ko dek acariya aŋ. Ar kë lif apela amat xarak aye sëf ko dek bacëxen baŋ, acariya aŋ anëp këŋo nëp gayik dek bapela baŋ lif ko. ¹¹ Gayikwa ar rek: «Ax gi ex na mon-di orekar an» fo rek bëte: «Ax gi ex na monaŷ ala». Awa angëmëne wëj ay di ex na orekar ol

† 2.8 Andolewit 19.18

barikan eyo đaw̄ ala, anëka w̄endëra këy paḃ acariya aṅ. ¹² Awa mēṅ ex, yeyandërayindën do diyindën beṽ bën ang bela bër kënëbi xiti gë acariya and kë yëlënd orëyaya fo ol.

¹³ Gayikwa ar kë xitind gë axaṽënan këm an, Kaxanu gë axaṽënan këm këṅo xiti mēṅ bête. Barikan axaṽënan in w̄ëñak kiti iṅ.

End ekwëta eṅ

¹⁴ Bëmaṽe, ineṽa këṅo fëca ar kë rend mëne ašot šot ko ekwëta an xarak ekwëta elo ax gi ex na gë bandixa? Afexën nde këṅo fexën ekwëta elo? ¹⁵ Angëmëne imaṽe iṅ, hi ko itošan, hi ko itoxari, exo can banjëm band ko šuda, ba exo can er ko yamb key yo key in, ¹⁶ do abat ang hi kën ak eṅo pel: «Awa gwëre, yeyin gë emëkw eyemax! Ayem kë yemënd đe, cudarayin do yambërayin xali en med!» Gayikako mēṅ dēṅ aṅo yël ex na er ṽapëk in, ofëcak nde ex na? ¹⁷ Ata mondako fo ex đe end ekwëta eṅ: ekwëta ecësëk ex angëmëne ar šotëk an ṽoweṽ axo dixënënd na.

¹⁸ Barikan bamat ala kë re na: «Wëj ekwëta el šot këy do wëno bandixa baṅ. Masinële ekwëta edey ed gë bandixa këm el, ata wëno gë bandixa bandam baṅ këmi w̄asin ekwëta el.»

¹⁹ Ax gi ex na nde aṽa w̄a këy mëne Kaxanu ibat fo ex? Awa aye yek: bëyël bën bête aṽa w̄a këni eṅo do këbi rëgëndërand. ²⁰ ṽandi ki nde ey nang wëj ar gë onden okafëxaf ajo mëne ekwëta ed ar ax dind na bandixa banjekax el gë ofëcak këm ex? Axi ñandi ex na nde ey nang? ²¹ Ay nang ex na nde mëne *Abëraxam*, axarëk arebi an dēṅ, nē end er ri baxo in hixën ko ar šenene gër ogës od Kaxanu? Ga w̄ed baṅo asëñiṽ *Isak* eṅo cadaxa gër angëb.

²² Wat kën mëne ekwëta el do gë bandixa baṅ andamat bax riyenind ex paṽayaxën ekwëta el.

²³ Mondako ĥata bax Oñëgw Omënëk od rek: «Abëraxam, ga xwëta baṅo Kaxanu hixën ko ar šenene gër ogës odexëm †.» Do nē eṅo këno w̄acaxënënd lawo ir Kaxanu. ²⁴ Watin mëne nē end bandixa band ri ko, ko hixënënd ala an ar šenene gër ogës od Kaxanu, ax gi ex na gë ekwëta el fo. ²⁵ Bête asoxari ar hi bax aṽacaxik ar bano w̄acënd Raxab an, ahi hi baxo ar šenene gër ogës od Kaxanu nē end bandixa band ri baxo. Ga xaca babi wa bërolaw̄ën Bëyisërayel

† 2.23 Añanar 15.6

bën do fel babi eni maṽi fëña išëxe.

²⁶ Angëmëne eman end ala eṅ, onjën këm ex, ecësëk ex. Andamat ex end ekwëta eṅ, angëmëne gë bandixa këm ex, ecësëk ex.

End aniṽ eṅ

3 Bëmaṽe bëndam, këren gi na fa đek bësëyali fo. Nangin mëne kiti ind biyi bësëyali iṅ gë pit fo kë yëka. ² Biyi đek alif këne lifënde bandanjëm. Angëmëne ala ex na ar bayik ax đifënd na gër eyeyan, anëka faṽaya ko gër or šenene. Axor ko xorënd exo mëlaya đek eman endexëm eṅ. ³ Angëmëne ayapën kënëbe yapënënd dun opanac ok eni maxënënd eni di er ṽandi këbo in, gë beman bendebën ak kënëbe lasënde. ⁴ Bête awat nde wat kën okuluṅ ok: ado ga rafëk yo, ado ga kë fimërand bongoc botëm fo, gë amërëšaya atil kë xasënd gand ed këṅo ṽandi ahëreli an. ⁵ Andamat ex end aniṽ eṅ: ado ga hik esil gër eman, barikan bebësëm kë sošanand. Bête watin mëne ingođux itil kë šorënd akwët atëm! ⁶ Xarak aniṽ aṅ ex bête xodux ex, ngwën ind betëmbak ex. Aniṽ aṅ wal ir eman ex, barikan abuyarën kë buyarënënd đek eman eṅ, do ašor kë šorënd ola ol gë xodux or kiti ol. ⁷ Oṽacar or ex yo, hi këni or xada-xada, hi këni or gër men, hi këni bacël, ala an axor xor ko ebi nambin, do ari dēṅ ri ko mondako. ⁸ Bari aniṽ aṅ, ala ax kor na ex nambin: eñigënaṽik end ala ax korënd na ex; yer ongwëc ond kë laṽënd fo ex. ⁹ Gë aniṽ aṅ kënëṅo šalende ar hik Axwën arebi do Faba irebi an. Bête gë aniṽ aṅ fo kënëbe xarende bela bër ri këbi Kaxanu gër eñaṽ endexëm bën. ¹⁰ Nē etëṽ ebat kë šanëgund obetak ol do gë ekare el. Awa bëmaṽe, ax ñap ex na ex gi mondako. ¹¹ Nē añësa amat nde kë šanëgund men onëṅax oṅ do gë men ombax oṅ? ¹² Bëmaṽe, andan aṅ ax dëwënd na oyarëka; atëx and *reseṅ* aṅ ax dëwënd na ondan. Gër añësa and men ond gë ongal ax canëgund na men onëṅax.

End orenik eṅ

¹³ Noṽo renik, do noṽo ex ar gë onden an, mërëxand irewën? Awa ala ajo necëtindëlexo bandixa banjekax bandexëm baṅ gër ola or šenene orexëm, gë obëṅw or onden do gë

orenik. ¹⁴Barikan angëmëne gër oŵëkw orewën xëñëk wayët oyakëraxi, gë oxoŷ, ba gë ebal ed gaf irewën fo el, këren dafënarand na. Gayikwa angëmëne mondako ex, end ðal eŷ kën ŝonënd në enëgwëŝ en. ¹⁵Orenik olo ax gi ex na or xaniwëk yaŷ gër orën: orenik or gër ebar ro fo ex, or ala fo ex, or ŝabucara ex. ¹⁶Enimin, gër ed ex oyakëraxi do gë ebañër, na fo kē hind bëte bënd ŝode-ŝode beŷ, do gë etëmbak end ex yo. ¹⁷Barikan orenik or xaniwëk yaŷ gër orën ol er ex gë oŵënëk, gë aketëxeta, gë angwëlëra, gë onden, gë axaŷënan isëm, gë benjekax, gë epitëndër këm, gë orenik or ðal, do gë eñëŷenax end ŝonayak këm. ¹⁸Xarak, bër ŝenene bën kē nedënd aketëxeta aŷ gë ola or bëraketëxeta bën.

End oxalay-kalay eŷ

4 Feye wa kē xaniwënd batakëra baŷ do gë oxeŷër oŷ mërëxand irewën? Ax gi ex na nde beber ðan kën bën kē xaxërend ðek eman endewën eŷ? ²Er ðan kën in, an cotënd na, ata en ðëb gë oyakëraxi ol, eno ðaŵ ala; barikan ŷoweŷ an cotënd na. Ata en baŝ oxeŷër oŷ do gë batakëra baŷ, bari ŷoweŷ an cotënd na gayik ano karand na Kaxanu. ³Ado eno kara, aŷun yakalind na gayik ang kën xarand ak, ax ye ex na. En dixënënd beber ðan kën këno xarand. ⁴Ata wën ang bër rind orekar fo hi kën! An nang ex na nde ar ðanëk ngwën an, Kaxanu aŝus këŷo ŝusënd? Awa ar faŷëk gër emëkw edexëm exo gi aŷan ar ngwën an, awa arangoŷëra and Kaxanu hi ko. ⁵Ako nde yëla kën are fo kē rend Oñëgw Omënëk ok: «Kaxanu aŷan ðan këŷo, xali këŷo yakëraxind angoc and yël këbo aŷ exo ðëg gër ola orebi aŷ.» ⁶Barikan oyekax or yël këbo ol rafëk nëmëc, ang kē rend bëte Oñëgw Omënëk ak: «Kaxanu aŷereli këbi wërelind bër kē rafënarand bën, barikan oyekax orexëm ol këbi yëlënd bër kē banand bën †.» ⁷Awa mayindën aŷa end Kaxanu eŷ; ŷëpindën end ŝabucara eŷ, ata këŷun hër caw. ⁸Tëkayino Kaxanu ata këŷun sëka mëŷ bëte. Wën bëwendëran bëjo, mënënin otaxan odewën ok, do wunëtin oŵëkw orewën oŷ, wën bër gë benjëw bënd kalay-kalay bëjo! ⁹Nangin mëne

† 4.6 Andorenik 3.34

and xaŷën kën dëŷ ex, denitayindën, tesindën! Olëŝ orewën ol nëngwëtal ex otes, do onënga orewën ol nëngwëtal ex ecamina! ¹⁰Banayin gër lëngw ir Axwën, ata këŷun fela yaŷ.

End odenar eŷ

¹¹Bëmaŷe, ax gi ex na mondenar andewën rewën aŷ. Ar këŷo renand, ba këŷo nëpënd imaŷe indexëm an, anëka ko renand acariya aŷ, do axiti ar acariya hi ko. Angëmëne axiti këy xitind acariya aŷ, axiti hi këy, ay bo ex na afëb ar acariya. ¹²Gayikwa abat fo ex anëcët ar acariya an, do mëŷ fo ex axiti an. Mëŷ gabat xorëk eŷo pexën ala an do eŷo nemin. Barikan wëj noŷo ngwa hi këy ga këyo xitind ako, aŝandax?

End ndafënan eŷ

¹³Awa gërëgako baxëtine, wën bër kē rend: «Doro ba ecan gër angol aŷo këne yeye, yer iniy iŷ këne ŷëpaxëye fën. Ari këne ŷana ene dinde beber këne ŝotëraxëne napul, do mbaŷ këne ŝotëraye.» ¹⁴Er këŷun hi ecan ecan in, an nang ex na? Enimin, er hi kën ang okëbina od kē ŝanayand, do kē nëkand tēkër fo ex capëraxën. ¹⁵Ecëñëxët er don rend: «Angëmëne Axwën an aŷa ŷa ko, aliya këne liyaye, do eŷo gë eŷo këne ride.» ¹⁶Barikan gërëgako, ga kën soŝanarand mëne bebesëm kën ri, arafënara fo kën rafënarand. Xarak, etoŝanara end mondako el ax ye ex na gë tēkër ak. ¹⁷Awa ala an aŷwendëra ko wëndërand angëmëne exo nang anang edi ed enjekax el do axo dind na.

End bapela band bër gë napul eŷ

5 Awa gërëgako, baxëtine wën bër gë napul bën! Tesin, keŷin mokeŷ gayik betëm këŷun wëcan! ²Napul irewën in iwërëk ex, oyame ŷamak banjëm bandewën baŷ. ³Kaŷe in do gë kodı irewën in ayaner yanerëk. Ata ayaner ijo kē hi osede or këŷun lëxw gër kiti ol, do aŷas kē ŷana ex ŷasënd beman bëndewën beŷ ang xodux fo. Yama gër bakey bapelatar baŷo nde ŝala kën en gi gë napul isëm! ⁴Acosa and bër riyenik gër ocënga odewën do yambara kënëbi aŷ, këŷun lëxwënd mokeŷ. Do otes od bër kē xanand

beneda bendewën ok Ĥatëk xali gër banëf band Axwën, mën ar xorëk beÿ dek an. ⁵ Aliya liya kën gër ebar gë ecotëra ed napul, do gë bebër kënun xëbënanënd el. Abët bët kën ang oŵacar or ejaş fo. ⁶ Wën anëp nëp këno ar şenene an, alaŵ laŵ këno, xarak mën abaxo Ĥëp na endewën eŷ.

End ebuŷan eŷ

⁷ Awa bëmaÿe, buŷayin xali yatir ko bakaw Axwën. Aŷan an aşeni ko şëninđ ebar el xali ex cënan benedfa bend ko liyaxënënd beŷ. Abuŷa ko buŷand elod gë ecaşa ebeja xali gë ekol, exo kanaraxën benedfa tęgët beŷ do gë bendundu. ⁸ Wën bëte buŷayindën, kapinayindën gër oŵëkw orewën gayikwa akey and ko bakaw Axwën aŷ đam ex. ⁹ Bëmaÿe, këren đëxwërend na këdi kënun xiti Kaxanu. Axiti an cëŷ, gër ebët xwëşa ko đe. ¹⁰ Bëmaÿe, end toro eŷ do gë end ebuŷan eŷ, tëfëtelinëfi bëlaŵënel bër laŵëndëraw bafi Axwën bën. ¹¹ Are këne rende mëne bër buŷa bax bën abeta beta këni. Awël wël kën ang buŷa baxo Yob ak, bëte anang nang kën ang Ĥata baxo anıyan and yël baŷo Axwën ak. Gayikwa Axwën an gë axaÿënan hi ko, do monënga nënga ko †. ¹² Bë-

† 5.11 Yob 1.20-22

maÿe, ax gi ex na dëŷ monjaşaran, hik orën ol, hik ebar el, hik er ex yo. Deyindën tuŷ: «Iyo» angëmëne iyo ex eyakal do deyindën «Ali» angëmëne ali ex eyakal këdi kën hi bër kiti.

¹³ Ala ar kë sorond mërëxand irewën an, calelexo. Ar gë onënga an, ñerëŵëralexo oŷëkan od cale. ¹⁴ Ar şëxwërak an, macëlefi bëlëngw bër Amara bën. Do bën calenëleno sam eno nëm ogu gër oŵac or Axwën. ¹⁵ Cale ind gë ekwëta iŷ afakën këŷo fakën aşëxwëra an, do Axwën an eŷo kanin. Angëmëne aŵendëra ŵendëra ko, aseban këŷo seban. ¹⁶ Awa putindën beñëŷenax beŷ andewën rewën aŷ, do en calendërënd, en pakaxën. Cale ind ar şenene iŷ mbaŷ fangak. ¹⁷ Eli, ala ebaxo ang biyi ak. Barikan aşale şale baxo kërex tëb na, do ax tëb bana gër ebar xali xucak bëniy bëtas gë opacaŵ ocongibat. ¹⁸ Bëte ga şale ko gaşëxe, orën ol sëbëk, do ebar el şënanëk benedfa beŷ.

¹⁹ Bëmaÿe bëndam, angëmëne ala exo nambëra xali exo ŷaŵëta đal in, do abat mërëxand irewën eŷo bakaliw, ²⁰ nangëlexo mëne ar këŷo wërëşët aŵendëran gër fëña ir nambëra ko an, aracët ko racët anıyan andexëm aŷ gër ecës, do beñëŷenax bendanŷëm ko lab.

1 Piyer

Lilaya in

Akayëta aŋo ro Piyer ÿëgwën babi okëreceŋ od ŝapër bax gër Owun or Rom ok. Arixëra banëbi rixërand do bani sorond mbaŋ gayik aŵa ŵa këni end Yesu Kërisët eŋ. Piyer ga wël baxo end toro indebën eŋ, xwitanaxën babi mëne Kaxanu mbaŋ ye ko do aŷap ŷapëk eni bayi ga xwëta këno. Afel fel babi bëte Kaxanu sana këbi eni gi bulunda ir bër fexën këfi Kërisët. Are re baxo bëte eni kemëna eni gi bela bër këŋo riyeninënd Kërisët, gayikako Angoc and Kaxanu aŋ gër ola orebën hi ko. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1.1, 2.

End eyar ed apexa el, do gë oŵënëk eŋ: 1.3-2.3.

End bulunda ir Kaxanu, end olëngw do gë ebuŋan ed gër toro eŋ: 2.4-25.

End eñër do gë ebalër gër aminëmëra eŋ: 3.1-22.

End toro ir aŋ Yesu Kërisët eŋ do gë end oyekax eŋ: 4.1-19.

Epëb ed bëlëngw bër gër amara el do gë eperëna el: 5.1-11.

Epelar el do gë ekaran ed benjekax el: 5.12-14.

Ecëmar el

1 Wëno Piyer, parëxanda ir Yesu *Kërisët* in këŋun ÿëgwënëlinde wën bër sana këŋun do ŝapër kën gër owar or Poŋ, gë Galasi, gë Kapados, gë Asi do gë Bitini bën. ² Faba Kaxanu kë nangënd beŷ bën ðek ðamana ex gixën. Gë enang elo yata këŋun gë epit ed fit këŋun gë Angoc andexëm el, en tëfaxënënd endexëm eŋ do eŋun ŵunëtaxën gë oŝat or Yesu Kërisët oŋ. Awa cënarëlex ðe oyekax ol do gë obetak ol gër ola orewën!

End eyar ed apexa eŋ

³ Cëkwaneŋone Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi, Yesu Kërisët. Gë axaŷënan isëm irexëm in rëŵ këbo gaŝëxe paŋ gë ekani ed Yesu Kërisët gër ecës el ene cotaxëne eyar ed gë aniyar el.

⁴ Mondako ri ko ene cotaxëne er din ax cësënd na in, er beya këbo in, er din ax buyarënd na in, er din ax nëngwëta na in. Kaxanu ejo fenin këŋun yaŋ gër orën. ⁵ Wën këŋun nëkonand gë panga ind Kaxanu in, gë ekwëta ed xwëta

këŋo el en cotaxën apexa and kë ŝanayaw gër bakey bapelatar aŋ.

⁶ Ata wën mbaŋ këŋun nëngandërand ado ga ŷapëk en caminara imëd në end batëy bandanjem band hi këŋun gërëgako baŋ. ⁷ Batëy baŋo kë ŵasinënd oxëbën or ekwëta edewën ol. Mëŋ xëbënëk nëmëc kaŋe ir ŵënënek xodux do kë nemind fo. Ado ga hi baŋun batëy baŋo, mondako bax ex gi eŋata ed ekwëta edewën el gë ecëkw, gë enjaran, do gë epëb, and ko ŝanayaw Yesu Kërisët aŋ. ⁸ Wën ahan han këno, ado bayik elod ano wat ex na. Gërëgako dëŋ axwëta xwëta këno ado bayik ano watënd na, do aŝot ŝot kën onënga or gë enjaran, or ala dëŋ ax kor na exo tëfët. ⁹ Aŝot ŝot kën apexa and enjëŵ, and ex acosa and ekwëta edewën aŋ.

¹⁰ Ata apexa aŋo bani ŝaland gë obal osëm eni nang bëlaŵënel bër bax reyarand end oyekax or fenin këŋun Kaxanu eŋ. ¹¹ Mokemëna bani xemënan eni nang nand feye do bënd fe fënëta ko Angoc and Kërisët and ebax gër ola orebën aŋ. Yama Angoc aŋo ga babi

nangënënd nde gana-gana fo toro ind Kërisët ij do enjaran end ebax exo cot eņ and ko fis aņ. ¹² Kaxanu anangën nangën babi mēne wēn xwēnek eyeyan ed laŵēnegu babi eni deyara el, ax gi bana ed fab babi bēn bēlawēnel. Bēfemēra bēr Atēfētan bēn aŵēlaw fo wēlaw bani bebēr kēnun sēfētanēnd gērēgako gē panga ind Angoc Amēnek and xaniwēk gēr orēn ij. Gēr beņo kēbi xacērand eni yēkwa omeleka ak ga ŷandi kēbi eni nangēdo.

End oŵēnek eņ

¹³ Awa yēlarayindēn aye, giyin gē anjus, kwētīn dek eyar edewēn el gēr oyekax or kēņun wēlanēgu Yesu Kërisët and ko šanayaw aņ. ¹⁴ Ang obaš or kēņo baxētēnēnd fo, kēreņun balēnd na end oñandi od šot ban gēr onangērarēxe orewēn eņ. ¹⁵ Barikan ang wēn ko ar sana kēņun ak, wēn bēte mēnin mondako fo gēr bend kēn rind yo. ¹⁶ Gayikako aŷēgw ŷēgw kēni: «Bēwēnek kēn hi gayik wēno aŵēnek hi kēme †.»

¹⁷ Do angēmēne axēla kēno xēland Kaxanu ang Sorix irewēn fo, xarak mēņ kēbi xitind bela bēn gē epitēndēr kēm, ala kala gē bebēr ri ko bēn, dīyayindēn gē anjiŷ and Kaxanu nand hi kēn gēr yeba na. ¹⁸ Enimin, anang nang kēn mēne Kaxanu aņun dacēt ex na gē bebēr kē nemind: gē kodī ba gē kaņe. Gēr ola or gē ofēcak kēm, or rēweli kēnun bēxarēk bērewēn racēt kēņun. ¹⁹ Barikan gē ošat oxēbēnaxik or Kërisët or racēt kēņun oņ, ošat or šarēk ang or ifeŷ iwēnek do ifēngwēk, and šadaxa kēno fo oņ. ²⁰ Mēņ ex ar sana kēņo Kaxanu gana-gana fo, damana exo dixēn ngwēn an. Do mēņ šanayaw ko gēr bakey bapelatar baņo nē endewēn na, ²¹ wēn bēr xwēta kēno Kaxanu paš gē mēņ bēn. Kaxanu xanin kēņo gēr ecēs do yēl kēņo enjaran eņ. Mondako bax, ex gixēn ekwēta edewēn el do gē eyar edewēn el gēr Kaxanu.

²² Gayikako aŵēnēnaya wēnaya kēn ga ŵa kēn đal in, en cotaxēn aminēmēra and gē eñēņax end šonayak kēm aņ. Awa balērindēleņun mbaņ andewēn rewēn aņ, gē anjēlan ak dek do gē emēkw epešax. ²³ Enimin, bēr rēw kēbi Kaxanu gašēxe hi kēn, xarak ax gi ex na de gē eneda end kē šēsēnd, bari gē

† 1.16 Andolewit 19.2

eneda end ax cēsēnd na, gē eyeyan ed din ir din ed gē aniyān and Kaxanu el.

²⁴ Gayikwa ala ar kē liyand yo, ang andēs fo hi ko, dek enjaran endexēm eņ, ang opētēfēt fo ex. Andēs aņ ahaŷ kē haŷēnd do opētēfēt ok aŵini kē ŵinind ††.

²⁵ Barikan eyeyan ed Axwēn el, din ir din kē bayind. Eyeyan elo ex Atēfētan and nangēn kēnun aņ.

End cale ingašax eņ

2 Awa tebin oxey or ex yo, osit or ex yo, egi ed bēŷēņax bēr kē labayand el, oyēkēraxi ol do gē odena od ex yo.

² Nandiyindēleņun ang omēr omēnek fo eyeyan ed Kaxanu el ang kēbi ŷandind omēr bēndoyer ak, en pirixēn gēr apexa, ³ gayikako anang dēņ nang kēn ang nēnga ko Axwēn ak.

⁴ Tēkayino ar ex ekaŷ ebēngw ed lap bani bela an. Xarak, mēņ ex ed yata ko Kaxanu el, ed xēbēnan kēņo el. ⁵ Ang kēni barēnd oxaŷ ex gi aciŷ ak, wēn bēte barērin ang oxaŷ obēngw fo, en gixēn Aciŷ amēnek, bēšadaxan bēwēnek, eno dinaxēnēnd Kaxanu, paš gē Yesu Kërisët, ocadaxa od onden, od ko ŷana exo űanēnd. ⁶ Gayikwa are rek gēr Oñēgw Omēnek:

«Watin ga kēme xwētēnd gēr Siyoņ ekaŷ ekēla,

elo sana kēme, elo xēbēnan ke.

Do ar kē ŵa endexēm an,
din aņo cēfēnan na †.»

⁷ Awa ekaŷ elo kēņun yēlēnd epēš el, wēn bēr xwēta kēņo bēn. Barikan gēr bēr aņo kwēta ex na:

«Ekaŷ elo ex ed lap bani bēbay el
xarak mēņ ex ekēla el †.»

⁸ Do bēte:

«Ekaŷ elo kēni fokērēnd bela bēn,
ekaŷ elo kēbi rebēnd †.»

Ga xey kēbi eni tēf eyeyan ed Kaxanu el, bēte gayik mondako bax ebi gi.

⁹ Barikan wēn cēņ, er hi kēn andēwēra and sana ko Kaxanu, bēr gē ošadaxan or emun, enēng emēnek, bulunda ir xwēn ko. Mondako hik en tēfētēraxēnēnd becērēcaxik bend ri ko

†† 1.24 Esayi 40.9 † 2.6 Esayi 28.16 †† 2.7 Calemoñēw 118.22 †† 2.8 Esayi 8.14

ar nēcētēgu kējun gēr ecamēdan do wēla kējun gēr angoben akēbēnaxik andexēm an.
¹⁰ Wēn anēka hi kēn gērēgako bulunda ir Kaxanu, xarak akarēk aṅ, an gi bana bulunda. Kaxanu abaṅo xaṅēnan na endewēn eṅ. Barikan gērēgako axaṅēnan kēṅo xaṅēnanēnd.

¹¹ Wēn bēmaṅe bēnd ke balēnd mbaṅ bēṅo, axara xara kēmūn gayikako bēr okucan, do bēliyer fo hi kēn, kemēnayin en kwēṅyēta oṅandi od eman od kē wērelind enjēw ok.

¹² Mēlayayindēn šenene ola orewēn ol mērēxand ir bēr aṅo kwēta ex na Kērisēt bēn. Do gēr ed kēnun nangašandērand, watindēlexēni bandixa banjekax bandewēn baṅ, eno cēkwaxēn Kaxanu yatir kēbi ḥatēn.

End epēb ed owun eṅ

¹³ Ang ṽapēk gēr Axwēn ak, pēbindēn olēngw or ex yo. Pēbindēno emun eṅ, mēṅ ar ex ar gapak an. ¹⁴ Pēbindēnēbi ogofērēner ok gayik emun eṅ fana kēbi enēbi nēpēnd bēwēndēran bēn do enēbi cēkwand bēr kē rind benjekax bēn. ¹⁵ Enimin oṅandi od Kaxanu ok ex, paḥ gē benjekax bend kēn rind beṅ, eni cēmīnd bela bēsitarak bēn, bēr ṽoweṽ ax nang ex na bēn. ¹⁶ Diyayindēn ang bērēyaya fo, bari kēren ḍabayand na gē orēyaya olo en dixēn eṅṅēnax eṅ ado bayik ṽoweṽ aṅun cēba ex na: giyin okaḍēp od Kaxanu. ¹⁷ Pēbindēnēbi bela ḍek, ṅanindēnēbi bēmaṅe bēṅ, yēdayindēno Kaxanu, do pēbindēno emun eṅ.

End oxēreceṅ eṅ

¹⁸ Wēn bēriyenin bēr gēr bēcīw bēn, yēdayindēnēbi bēxwēn bērewēn bēn do mayindēn endebēn eṅ ado eni nemēri, bari ax gi ex na bēr bēngwēk do nēnga kēni bēn fo.

¹⁹ Gayikwa oyekax kēn šot ga buṅa kēn buṅand en toro nē end Kaxanu, gē amena kēm. ²⁰ Enimin, ašēkw nde kēno šēkwēnd ar kē buṅand gēr toro nē end ga wēndēra ko an? Barikan angēmēne abuṅa kēn buṅand nē end ga kēn rind benjekax, enjekax ex gēr ogēs od Kaxanu.

²¹ Nē eṅo yataxēn kējun Kaxanu gayik Kērisēt,

mēṅ bēte, mondako soro ko nē endewēn na, eno tēfētēlixēnēnd,

en tēfaxēnēnd banjēta bandexēm baṅ. ²² Bari mēṅ elod axo mendēra ex na, bēte elod ala ax wēl ex na enēgwēš gēr etēṽ edexēm.

²³ And bano širērand aṅ ababi wāša na, and baxo sorond aṅ, ala abaṅo wesa na. Barikan asebēn sebēn kēṅo amaša aṅ ar kē xitind šenene an.

²⁴ Mēṅ dēṅ lēbinak bamena bandēbi baṅ gēr eman endexēm and fika kēno gēr kērēwa do šēs ko nē end beṅṅēnax bēndēbi aṅ. Mondako šēs kēne ene capēraxēne gē beṅṅēnax beṅ,

ene dīyaxēnēnde anīyan and šenene. Gē tembaṽ indexēm iṅ kēn fakaxēnēnd.

²⁵ Enimin, anēka hi ban ang oyel or nambērak fo †.

Barikan gērēgako anēka baka kēn gēr ar ex axaḍac do anēkona arewēn.

End eñer eṅ

3 Bēte wēn bēsoxari bēn, mayindēn aṽa end bēcēn bēndewēn eṅ. Angēmēne mondako kēn rind, axor kēnēbi xor bēcēn bēndēmar ado ga bani ḥēpēnd end Kaxanu eṅ. Axor kēnēbi xor gē eyeyan kēm, gē ola orewēn ol, ² angēmēne eni watēnd gēr anīyan andewēn mēne aṽēn wēn kēn do mēne wēn afēb fēb kēnēbi. ³ Oṅaṅēnaran odewēn ok kērex gi na or fac: olap, gē baṅepe band kaṅe, gē bēṅwēn bēnd kaṅe, gē orēxēr or kaṅe do gē banjēm bakēbēnaxik. ⁴ Barikan gil ex lēf gēr emēkw, oṅaṅēnaran od din ax biwēnd na, od onden onēnga, do ond angwēlēra. Ata oṅaṅēnaran od mondako ok, mbaṅ kēṅo xēbēnanēnd Kaxanu. ⁵ Oye olo šot bani bēsoxari bēwēnēk bēr angwēn bēn, bēr xwēta baṅo Kaxanu bēn ga banēbi fēbēnd bēcēn bēndebēn bēṅ. ⁶ Gako Sara, afēb fēb baṅo *Abēraxam* xali baṅo wācēnd: «Axwēn aram ††.» Odēnaṽ odexēm hi kēn angēmēne ari kēn rind benjekax beṅ, xarak er kēn yēdand gebatak aṅun yēbun ex na.

⁷ Bēte wēn bēcēn bēṅ, mēlayayindēnēbi endēmane fo bolindaṽ borewēn gēr eñer edewēn, ga nang kēn mēne ola orebēn ol ax kēme na bon. Pēbindēnēbi, gayikwa bēn bēte

† 2.25 Esayi 53.4-6 †† 3.6 Añanar 18.12

așot këni șot aniyan and ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm aņ. Diyindën mondako, ata bayik ŷoweŷ ax bedi na cale indewën iņ.

End ebalër eņ

⁸ Awa wën wëlëringdën, balëringdeleņun ang bër acël amat fo, cotindën anjêlan amat, bêng-wëlex onden ondwën oņ, banayindën. ⁹ Ax gi ex na momașen eņeņenax eņ ge eņeņenax, do ocir ok ge ocir. Ecëñëxët, karanindënebi benjekax boșandax, gayikwa në eņo yataxën këņun Kaxanu en cotaxën obetak or fenin këņun ol. ¹⁰ Enimin, Oñëgw Omënëk ok ga rek:

«Ar ŷandi këņo exo űan aniyan aņ do exo cot bakey banjekax an, etëŷ edexëm el tebëlex odena ok, do ge etitaxën ed bela el.

¹¹ Kwëŷëtalexo beñeņenax beņ do diyindëlexo benjekax.

Calayindëlexo aketëxeta aņ, do kemënayindëxelo exo űatën.

¹² Gayikwa bangës band Axwën baņ anëkona këbi nëkonand bër űenene bën, do ge banëf bandexëm baņ, abaxët ko baxëtënd cale indebën iņ.

Barikan așus këbi űsusënd bër kë rind beñeņenax bën †.»

¹³ Do wën nobën cëņ këņun rinan eņeņenax angëmëne benjekax kën balëkënalind? ¹⁴ Ado enun toronënd në end or űenene eņ, nëngandërayindëleņun! Kërenëbi yëdand na do këreņun bëlandërand na. ¹⁵ Barikan, pëbindëno Kërisët, mëņ aŷwënëk an, ang Axwën fo, gër oŷëkw orewën. Giyindën laņ bëŷwelëk bër eno yakand kerët ar këņun ŷëka yo eno pelëra ine kën yaraxënënd er kën yarënd in. ¹⁶ Barikan, yakayindën endëmane fo, do ge onden onjekax. Ata bër këņun űirërand në end ola or űenene or yël këņun Kërisët bën cëfënanindëlebi gër ed ebax enun yëlan ŷeŷ. ¹⁷ Enimin, pecanëleņun en torond ga kën rind enjekax eņ angëmëne mondako ŷandi këņo Kaxanu, bari ax gi ex na ga ŷwendëra kën.

¹⁸ Gayikwa Kërisët amat fo soro ko do șes ko në end beñeņenax, mëņ ar űenene, në end bela bësëmbak, eņun mëlaxën gër Kaxanu. Eman endexëm eņ laŷ bani, barikan Angoc Amënëk

aņ xaninëgu këņo abëngw. ¹⁹ Gë angoc andexëm aņ ye baxo Kërisët ebi tëfëtandërax endexëm eņ bangoc band gër epëra baņ.

²⁰ Akarëk aņ, bangoc baņo baņo ŷëșenënd Kaxanu. Mëņ abuņan buņan babi xali fika ko Nowe Akuluņ and fëxaxën bani mëņ ge bela bëcongëbëxi polo gër men aņ. ²¹ Eņo ex amati-nali and xobuyi or këņun fëxënënd gërëgako el, bari ax dëxëtënd na abuyar ir eman in.

Xobuyi olo onden onjekax ex gër lëngw ir Kaxanu paș ge ekani ed Yesu Kërisët gër ecës el. ²² Mëņ ex ar bakak yaņ gër orën do ŷëpax ko gand liŷ ir Kaxanu an, mëņ ex ar këno baxëtënënd omeleka an, bangoc band wunëk baņ do ge band ge panga baņ.

End aniyan angașax eņ

4 Awa gayikako Kërisët asoro soro ko gër eman endexëm, wën bëte giyin bëŷwelëk ang bër emer fo en torond mondako fo. Gayikwa ar sorok gër eman endexëm an, anëka űapër këni ge eņeņenax eņ, ² exo diyaxënënd bakey band bayi këņo gër ebar baņ ang këņo ŷandind Kaxanu ak, ax gi ex na ang ex oñandi oñeņenax ak. ³ Enimin akarëk aņ, gwac xwënda ban edi ed bebër űan këni bër aņo kwëta ex na Kërisët bën: asëk alakirand fo in, oñandi oñeņenax ok, ekureliran el. Ata wën monjëlaya ban yëlayand gër ñambëran in, gër oșëb ol, do gër ekëla ed olaș el, xarak așëba űëbak. ⁴ Gërëgako așaran këbi űaranënd ga kënun watënd mëne an bo ex na ga kën xașërënd ge bën gër eñac, mëņ kënun renaraxënënd. ⁵ Barikan bën ayaka këno yakađ ar ŷapëk ebi kiti bela bëbëngw do ge bëșësëk an. ⁶ Enimin, mëņ nangëanaxën kënebi Atëfëtan aņ bëșësëk bën dëņ eni diyaxënënd ge Angoc and Kaxanu aņ ang ak ado ga xiti kënebi ang đek bela ak.

End oyekax eņ

⁷ Ekwët ed beŷ đek el anëka saxëguk. Awa giyin bërenik do bër ge anjus, en kemë-naxënënd gër cale. ⁸ Damana beņo đek, balëringdeleņun mbaņ andewën rewën aņ, gayikwa aņana aņ alaș kë labënd beñeņenax bëndanjëm. ⁹ Mëlayarindën aye ang këno ŷëlayand aliyer gër bëciŷ bëndewën ak, xarak an űunëņunand na. ¹⁰ Ala kala

† 3.12 Calemoñëŷ 34.13-17

diyenindëlebi boşandaŵ gë anjela and yël kënjo Kaxanu, në end oyekax orexëm aŋ. Angëmëne mondako kën rind ata kën hi bër xwëtan kënëbi banjela band ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm. ¹¹ Ar yël kënjo eyeyan an, deyarayindëlexo bend re ko Kaxanu beŋ. Ar yël kënjo edëcara ed bela an, dë-carayindëlebi gë ojaŵ od yël kënjo Kaxanu ok. Gër end ex yo, cëkwëndino Kaxanu paŋ gë Yesu Kërisët, mëŋ ar gë enjaran do gë panga ind din ir din an. Amen!

End toro eŋ

¹² Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, ga kën sorond ako, atëy añëkaxik ex, këreŋun caranënd na nangëde ax ñap ex na fo. ¹³ Ecëñëxët, nëngandërayindëleŋun ga kën sorond, ang soro ko Kërisët ak. Mondako ŷapëk ex gi eŋun nëngandëraxënëd nëmëc yatir ko nęcëtëgu dek enjaran endexëm eŋ. ¹⁴ Ado enun cirërand në end oŵac or Kërisët nëngandërayindëleŋun, gayikwa Angoc and gë enjaran aŋ, and Kaxanu aŋ, gër ola orewën hi ko! ¹⁵ Barikan wën, gabatak kërexo torond na në end ga laŵ kënjo ala, në end ga rekara ko, në end ga wëndëra ko ba në end ga lil këbi bela gër bendebën. ¹⁶ Angëmëne ga hi ko këreceŋ ko soroxënënd, cëkwayindëleŋo Kaxanu në end oŵac olo, këreŋo cëfënanënd na. ¹⁷ Gayikwa anëka hatëguk kiti ind kë ŷana gër ekun ed Kaxanu iŋ. Xarak angëmëne gër ndëbi kë ŷanand kiti iŋ, mondake kë ħata gër bër ħëpëk eni kwëta Atëfëtan and Kaxanu bën? ¹⁸ Ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Angëmëne alak lakëk exo pexaxën ar ŷenene an, mondake cëŋ kë hi end asëmbak eŋ, do gë end aŵendëran eŋ †?» ¹⁹ Awa bër kë sorond gër edi ed benjekax gayik Kaxanu ŷandi kënjo ebi gi mondako bën, tebayalexëni gër otaxan odexëm, mëŋ ar ex mokwëta an.

End emëlayan ed okëreceŋ eŋ

5 Awa bëlëngw bër ex mërëxand irewën bën ŷandi ke mëni pelëra gërëgako. Wëno dëŋ alëngw hi këme ang bën ak, sede ir toro ind *Kërisët* hi keme, do bëte ahixeli këme hixeli gër enjaran endexëm and ko ŷanayawëgu

aŋ. ² Kadfacindënëbi ŷenene bër gër amara and xwëtënan kënŋun Kaxanu bën. Nëkon-ayindënëbi gë emëkw el dek ang ħan ko Kaxanu ak, xarak ax gi ex na në end acosa fo, bëte ax gi ex na ga kënun nëŷalind. ³ Ola orewën ol gilex or këni xor eni tēfëtelind bër gër amara bën. Kërenëbi bëñand na nangëde wën xwën këbi fo. ⁴ Do and ko ŷanayaw alëngw ar bëxadac aŋ, aŷos kënŋun ŷos gë ekamote ed owun ed gë enjaran ed din ir din el.

⁵ Bëte ocambenjar ok gë odënaŵ ok, baxëtindënëbi bëlëngw bën. Banayindën gër banëkëra bandewën, gayikwa are rek gër Oñëgw Omënëk:

«Kaxanu ayël këbi yëlënd oyekax orexëm ol bër kë banand bën,

barikan aŵereli këbi wërelind bër kë rafënanand bën †.»

⁶ Awa wën banayindën gër lëngw ir Kaxanu, mëŋ ar gë panga an, eŋun dafëanaxën and kënjo ħatan aŋ. ⁷ Kwëtinayindën gër ndexëm dek bebër kënŋun sibanënd gër banjelan bandewën bën, gayikwa mëŋ afëŷepëŷ kënŋun fëŷepëŷënd.

⁸ Giyin gë anjus, këren nambinand na. ŷabucara in, arangoŷëra ar gë wën an cëŋ, abëtëra kënŋun bëtarand ga ko ŷaland noŷo kënjo yamb ang yëraŋ ir kënjo sisand emacar end kënjo yamb fo. ⁹ Ijëpindën endexëm eŋ do kemë-nayin gër ekwëta ga nang kën ako mënne oyot od obat kënŋun wëcanënd gë bëmaŷe bëndewën bënd gër ngwën ro bëŋ. ¹⁰ And kën soro imëd aŋ, Kaxanu mëŋ ar gë oyekax an, mëŋ ar ŷaceli kënŋun enjaran end din ir din end ex gër Yesu Kërisët eŋ, axanin kënŋun xanin, abaŷën kënŋun abaŷën ojaŵ ok do axemën kënŋun xemën en gixën bër rëd këbi aye. ¹¹ Mëŋ ga xwënëk wa owun ol din ir din! Amen!

Epelar el

¹² Silas, imaŷe ind xwëta këmo gër Axwën iŋ, rëca ke mun ñëgwënëli bepënëfëne beŋo. Aŷandi ŷandi ke me deya oyekax or däl or Kaxanu ol, mun kemëanaxën, awa kemënayin mbaŋ! ¹³ Bërëŷak bër hik gër Babilon bën, bër yata këbi Kaxanu ang wën ak bën, kënŋun ŷëmand. Aŷëma kënŋun ŷëmand bëte asëniwën Marëk.

† 4.18 Andorenik 11.31

†† 5.5 Andorenik 3.34

¹⁴ Cëmarëxën momegar ang bëmaÿe bënd
këbi balërënd fo. Awa wën ðek bër xwën
këqun Kërisët bën, cotin obetak ol.

2 Piyer

Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and yëgwën babi Piyer bamara band okëreceŋ band lapar bani gë bëlaŵënel bënëgwëš baŋ. Në end osëyali or fudac orebën eŋ, bëreŵak bëranjëm wëlandëra babi do bani wëkarënd në end ine ko legëanaxënegund Axwën an ga re baxo mène gogo ko bakaw. Piyer aŋyëgwën këbi mène Axwën an axo dëgënanand na. Barikan abuŋa ko buŋand xali ala kala exo nëngwët ola orexëm ol do exo teb beñëjënax beŋ. Er ex gër akayëta in:

End or šenene do gë end bëlaŵënel eŋ: 1.1-21.

End ekwëyëta ed osëyali or onëgwëš eŋ: 2.1-22.

En ošën or omakaw ond Axwën eŋ: 3.1-18.

Ecëmar el

1 Wëno Simoŋ Piyer, ariyenin do parëxanda ir Yesu *Kërisët* an, këŋun yëgwënëlinde kayëta ijo wën bër gë ekwëta ed xëbënëk ang edebi ak bën, paŋ gë or šenene or Kaxanu do gë Afexën Yesu *Kërisët* ol. ² Oyekax ol do gë obetak ol bašërël ex gër ndewën ga nang kënëfi ako Kaxanu do gë Yesu, Axwën arebi an.

End oxëreceŋ eŋ

³ Kaxanu ayël yël këbo gë panga indexëm iŋ dëŋ dek bebër kë yana ene dıyaxënënde ang ex ola or Kaxanu ak mëŋ ar wacëgu këbo gë enjaran endexëm eŋ do gë ekëbëanaxik endexëm an. ⁴ Paŋ gë enjaran eŋo do gë ekëbëanaxik eŋo, yël këbo Kaxanu bebër beya babo bën, en koraxën en cana osëmbak or gër ngwën ol or oñandi oñëjënax ok do en cotaxën ola or Kaxanu ol. ⁵ Awa në end eŋo dëŋ, kemë-nayin gë obal osëm en bašaxën gër ekwëta edewën owerëgweran ol, do gër owerëgweran, onangëran ol. ⁶ Bašin gër onangëran, egi ed gë anjus el do gër egi ed gë anjus el, ekemënal el. Bašin gër ekemëna, epëb ed Kaxanu el. ⁷ Bëte bašin gër epëb ed Kaxanu, ebalër ed gër aminëmëra and oxëreceŋ el do

gër ebalër ed gër aminëmëra and oxëreceŋ, aŋana aŋ. ⁸ Enimin, angëmëne benjekax beŋo ahi hik gër ola orewën do ex ñëmb, an ñana na en bayind gë bandixa banjekax këm, an gi na gë odëwëreŵen këm, gër enang ed Yesu *Kërisët*, Axwën arebi el. ⁹ Barikan ar šanëk beŋo an, axo watërand na aye, xali hi ko ang ašiwëk fo. Axwëya xwëya ko angunëtan and bamena band baxo rind and ganëka aŋ.

¹⁰ Bëte bëmaŋe, kemënayindën en balëkënali nëmëc oŵac or wac këŋun do gë eyata ed yata këŋun Kaxanu el. Angëmëne mondako kën rind, din an pokër na. ¹¹ Ata Kaxanu mondako këŋun fërëtëanaxën ebët eñangax, en dılxën gër owun or din ir din or Yesu *Kërisët*, mëŋ ar ex Axwën arebi do Afexën arebi an.

¹² Mëŋ ex bëte, wëno din këmun yana mun kwitanënd beŋo ga nang kën anëka do lëkaya kën dıal ir šot kën in. ¹³ Yëla këme aye yek, nand bayi këme gër eman eŋo na, mun nëngëtënd gë bend këmun xwitanënd beŋo.

¹⁴ Gayikwa Yesu *Kërisët*, Axwën arebi an, anangën nangën ke mène gogo këme šës.

¹⁵ Barikan gë oxor oram ol këme ri mun tebëtanaxën er këŋun yana eŋun kwitanënd, nand ex yo, beŋo dek.

End enjaran eŋ

¹⁶ Enimin, biyi ex otede od watëk ola oxëbë-naxik or Yesu *Kërisët*, Axwën arebi ol gë bangës bandebi baŋo dëŋ. Anangën nangën këmün panga indexëm iŋ do gë omakaw on-dexëm oŋ, xarak ax gi ex na gë bendacan bend xamën këni bela. ¹⁷ Gayikwa Faba Kaxanu yël këŋo or gapak ol do gë enjaran aŋ yatir wëli bax oniŵ orexëm ol gër enjaran ekëbë-naxik eŋo ga kë re: «Ajo ex Asëñiŵën ar pëlot gër yomb iram an, wëno monëngan ke nënganënd endexëm eŋ †.» ¹⁸ Biyi dëŋ wël bax oniŵ olo ga wëliwëk gër orën and ebami gë Axwën Yesu *Kërisët* yaŋ gër etënd emënëk aŋ.

¹⁹ Biyi cëŋ, er reya këni bëlaŵënel in, er mok-wëta nëmëc ex. Awa wën aŋap ŋapëk eŋun balënd end eyeyan elo eŋ. Er hik ang lambo ir kë ħoband gër ecamëdan fo xali ex canayaw angoben aŋ do emal ed oxeya el ex ŋoband gër oŵëkw orewën. ²⁰ Damana beŋo dëk, anang nang kën mëne gër Oñëgw Omënëk, eyeyan ed alaŵënel ed ex anjëlän and ala, ax gi ex na. ²¹ Gayikwa, alaŵënel abax yeyanënd ex na ang baxo yëland ak. Angoc Amënëk aŋ babi ŵas-inënd bëlaŵënel bën gër onden ondebën end Kaxanu end këni reya eŋ.

End bësëyali bënëgwëš eŋ

2 Akarëk aŋ, bëlaŵënel bënëgwëš hi bax na gër bulunda ir Isërayel. Bëte mondako fo këni xani bërëmar mërëxand irewën eni gi bësëyali bënëgwëš, eni dïlaliw benëgwëš bend kë nambelind do eno yaxëtand Axwën an, mëŋ ar racët këbi an. Ata bëjo mocala këni šaland enemi ed bërëxadët el. ² Bëranjëm këbi sëf gër aniyän atëmbak andebën, do bësëxen bën në endebën këni ŋana eni cirënd fëña ir däl in. ³ Bësëyali bëjo, ga ħan këni napul in kë-nun ŋana enun yifand gë bend këni yerëtënd bën fo beŋ, enun dëxëlëxaxënënd. Barikan kiti indebën iŋ elod anëka fo wël bax, do enemi edebën el ax gi ex na mocëni!

⁴ Omeleka od ŵendëra bax ok, Kaxanu aŋo kaŷënan bana endebën eŋ. Alap lap këbi gër ambëxw atiŵax do xap këbi gë ogweyele-gweyele gër acamëdan ang gë gweyele-

gweyele fo eni cënixën kiti iŋ. ⁵ Bëte Kaxanu alaŵ laŵ babi gë oŷëm ol, bela bësëmbak bër ebax akarëk bën, angwën and baxo femërand Nowe end aniyän and šenene aŋ. Barikan fexën këbi Nowe do gë bela bëcongëbëxi bësëxe. ⁶ Bëte Kaxanu anëp nëp babi bër gër Sodom do gë Gomor bën and bëlën ko bangol baŋo aŋ. Mondako ri baxo eni nangaxën dëk bësëmbak bën mëne mëŋ axiti ko xitind. ⁷ Barikan aracët racët baŋo Lot, mëŋ ar šenene ar bax xoŷërand, në end eñac end bëŵëšik bëjo eŋ. ⁸ Gayikwa ar šenene ar bax liyand gër bangol band Sodom do gë Gomor ajo, key yo key baŋo yambënënd gër emëkw ed šenene edexëm në end eñëŋë-nax end baxo watënd do baxo wëlënd eŋ. ⁹ Awa eŋo këbo ŵasinënd mëne Axwën an axam xam ko edacët ed bër šenene gër ocëmu el. Barikan afeni këbi fenind bësëmbak bën ebi nëpaxën yatir kiti. ¹⁰ Adofa anëp këbi nëp bër këbi ŷetëŷetënd edi ed bemuyaraxik bën, bër kë xašërend gër edi ed oñandi od eman do këni yepënënd or gapak or Axwën bën.

Bësëyali bënëgwëš bëjo, axwëta xwëta këni ogaf odebën ok do arafëna këni rafënannd mëne ani yëdand na ecir ed bangoc bacaraxik band gër orën el. ¹¹ Xarak omeleka od xuca këbi ojaŵ do gë panga ok dëŋ anëbi nëpënd na, ani kwëšand na gër lëngw ir Axwën Kax-anu enëbi cir. ¹² Barikan bën ari këni rind ang bër gë onden këm fo, ang oŵacar fo, oŵacar or eŋaš or xwël kënëbi do enëbi dfaŵ xali eni bër ol. Ašir këni širënd er bayik ani nang ex na in. ¹³ Osëmbak orebën olo axana këni xana ang acosa fo. Monëngan këbi nënganënd eyëlaya ed gër oñandi od eman ogës od bela dëk el. Ošëfën orewën ex and këni yow gër ed kën fedër ñambëran aŋ, opëna odewën ok këni buyarënënd. ¹⁴ Bangës bandebën baŋ yer orekar fo ex, do din abi pedënd na eñëŋë-nax eŋ. Ayifa kënëbi yifand bela bër sitarak bën, monjëlaya yëlaya këni gër aŋana and kodï. Ata bëjo obaš or xata këbi fo exëni. ¹⁵ Ga seb këni fëña ir šenene in, nambëraxën këni ga sëf këni fëña ir Balam, asëñiŵ ar Bosor in, mëŋ ar ħan bax acosa and exo dixën osëmbak an. ¹⁶ Barikan fali, mëne ngëŋ emacar, yeyan bax ang ala fo do rexëra baŋo në end amena andexëm,

† 1.17 Maco 17.5

alawënel ar šenëkët baŋo an, xali xwëšan këŋo.

¹⁷Bësëyali bënëgweš bëjo, ang bandu band gë men këm fo exëni; ang ebed ed šapërelük ekoc fo exëni. Ata bën šëni këbi acamëdan aŋ.

¹⁸Gayikwa ahefëta këni hebetand eni deya bend gë ofëcak këm, bend gë ndafënan itëm. Mondako këni rind enëbi yifaxën gë oñandi oñacaxik od eman ok bela bër šanëguk gë ojaŋ fo gër otaxan od bër kë liyand gër enam-bëran bën. ¹⁹Bela bëjo abeya beya banëbi mëne aniyand and yaya kënebi yël, xarak bën dëŋ okadëp od bebër kë nemind exëni. Gayikwa ala kala xadëp ir er wëña këŋo hi ko.

²⁰Enimin, angëmëne asef sef këni bemuyaraxik bend gër ngwën ro beŋ paß gë enang ed nang këno Yesu Kërisët, Axwën do Afexën arebi el do eni bakan beŋo xali ebi bëña gašëxe, awa nëmëc këni nëxena ang nëxena bani añanar ak. ²¹Er fecadox këreni nang dona aniyand and šenene aŋ, gë eni nang aye dëŋ, do eni mašan epoy apela amënek and sëyali kënebi aŋ. ²²Awa bën anëka hi këbi eye-yan ed ðal ed orenik ed kë rend: «Laŋët iŋ anëka bakan ko exo yamb er wis baxo in †.» Bëte: «Ambëxwëbëxw anëm and buyi bano ecede-ecede aŋ, anëka rëgwaya ko gašëxe gër egway.»

End omakaw ond Axwën eŋ

3 Wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, kayëta ixinëm in këmun yëgwënëlinde. Gër okayëta oki oko, këmun xwitanënd bend nang kën aye beŋ, en nëngëtaxën gër onden on-dewën. ²Ata kën yana en kwitand bend reya këni, akarëk aŋ, bëlawënel bëwënek beŋ do gë apela and oparëxanda odewën aŋ, apela and ex and ar ex Axwën do Afexën arebi aŋ. ³Nan-gin mëne ðamana beŋo ðek, gër bakey bapelatar, bela bër kë sëfënd oñandi oñëŋë-nax do këni sanënd mbaŋ kë šanayaw na. ⁴Do are këni yana eni dend: «Feye ngwa exo ar beya bax mëne abaka ko bakaw an? Gayikwa elod ga rašëra këbi gër ecës bëxarëk bën, beŋ bën ang ebax elod and yanak ngwën ak bayik ††.»

⁵Enimin, bëjo mama dëŋ këni xwëyand mëne akarëk aŋ, paß gë eyeyan ed Kaxanu el

† 2.22 Andorenik 26.11 †† 3.4 Esay 5.19

hixënek orën ol do gë ebar el, do ebar el šanëguk gër men do xangëk. ⁶Ngwën ind angwën aŋo iŋ šilipa bax kwëc gër amen.

⁷Xarak Kaxanu, gë eyeyan elo fo re ko ašor ko šor orën ol do gë ebar ed gërëgako el yatir kiti ind këbi nemin bela bësëmbak iŋ.

⁸Barikan emat ex end ax gi ex na mokwëya eŋ, wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo: Gër Axwën, akey amat gwër fo ex gë bëniy wëli do bëniy wëli gwër fo ex gë akey amat.

⁹Axwën an axo ðegënan na gër eŋata ed er beya ko, ang këni yëland bërëmar ak. Ga këŋun buŋanënd ko šëninde wën ðek en nëng-wët ðek ola orewën ol gayik aŋo ñandi ex na ala exo nemi.

¹⁰Barikan akey and Axwën aŋ, ang arek fo kë yow. Yatijo, orën ol ašapër kë šapër gë ongëbër oñigëanaxik. Bebër ex gër orën gë xodux bën, ex pëtëra. Ata ebar el, gë bebërexëm bën ex wati ang ex ak. ¹¹Awa gayikako bebijo ðek afët kë fët, wën nëkonin ba mondake yapëk en ðiyand! Gë ola owënek do gë epëb ed Kaxanu ¹²yapëk en cëninde do en ñandëninde akey and Kaxanu aŋ, akey and kë fëtëra bebër ex gër orën gë xodux aŋ.

¹³Xarak biyi ašëni këne šëni nde bebër beya këbo Kaxanu bën: orën oxašax do gë ebar ekašax, gër ed kë xëñ or šenene ol. Ata biyi eŋo këne šëninde.

¹⁴Wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, awa gër ošën olo, kemënayin eŋun təkati Axwën an bëwënek, bër gë etëmbak këm, gër aketëxeta. ¹⁵Pëniŋun mëne ebuŋan ed buŋan këŋun Axwën arebi el ex apexa andewën aŋ, ang yëgwën këŋun bëte Pol, mëŋ imaŋe ind këbo balënd mbaŋ iŋo, gë orenik or šot ko ol. ¹⁶Mondako ko yëgwënd Pol gër ðek okayëta odexëm and ko yeyanënd beŋo aŋ. Barikan bengas exëna bend lakëk epëni. Ata bër sitarak gër onden do ani piri ex na gër onangëran bën, anëngwët këni nëngwëtënd er kë rend in. Ado mondako fo këni rind gë Oñëgw Omënek ocëxe ok do këni neminayand gë andebën aŋ dëŋ.

¹⁷Awa gayikako gana gana fo nang kën beŋo, wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, perë-nayin ðe këdi kënebi sëfa bela bëwëşik bëjo gër enambëran edebën do en teb ekemëna el.

¹⁸Barikan piriyin gër oyekax do gër enang ed

Yesu Kërisët, Axwën do Afexën arebi el. Mëḡ
xwënëk enjaran eḡ, gërëgako do xali din ir din!
Amen!

1 Şaṅ

Lilaya in

Akayêta aṅo ro Şaṅ, asêfan abat Yesu, yêgwêk ang re kēni okêreceṅ oñanar ak. Amêd aṅo, okêreceṅ ok mbaṅ şopara babi nê end bêsëyali bēnëgwêş eṅ. Anambeli banēbi nambelind ga bani rend mēne Yesu axo gi ex na Afexēn an do axo gi bana dēṅ ala. Paḅ gē er yêgwēn yāndi baṅo ebi dēca eni kemēnalixēnēnd end ḍal end sēyali kēnēbi elod gēr yānar eṅ. Akayêta aṅo kē sēyalind mēne bēr xwēta kēṅo Yesu Kērisēt bēn aṅap yāpēk eni nang mēne and şot kēni dēṅ ex aniyān and din ir din aṅ. Bēte kēreceṅ ir bayik aṅo ḅalēnd na end okêreceṅ ocandaṅ eṅ, axo cot ex na anēkēra and gē Kaxanu and paḅ gē Kērisēt aṅ. Er ex gēr akayêta in:

End eyeyan ed kē yēlēnd aniyān eṅ: 1.1-4.

End enang ed Kaxanu do gē etēfētēli ed eṅ: 1.5-2.6.

End apela angaşax and Axwēn eṅ: 2-17.

End bērangoyēra and Kērisēt do gē obaş or Kaxanu eṅ: 2.18-3.10.

Ed aṅana and Kaxanu aṅ do gē and okêreceṅ eṅ: 3.1-4.21.

End ekor ed ngwēn eṅ: 5.1-21.

End eyeyan ed aniyān eṅ

1 End ar hik elod gēr yānar eṅ, end ar wēl kēmi eṅ, end ar wat kēmo gē ḅangēs ḅandēbi ḅaṅo dēṅ eṅ kēmun yêgwēnēlind. Biyi nēkondēra kēṅo gē axēbēnan, biyi lēkēra kēṅo gē otaxan odebi ok. Mēṅ ex eyeyan ed kē yēlēnd aniyān el. ²Biyi wat kēṅo ar ex eyeyan ed kē yēlēnd aniyān an ga hi ko ala. Biyi reyak osede orexēm ol, mēṅ kēmun sēfētanaxēnēnd mēne ar ex aniyān and din and ler gēr Faba Kaxanu an şanayaxēnēgu kēbo. ³End wat kēmi do wēl kēmi eṅ, kēmun sēfētanēnd wēn bēte, ene ḅaraxēne andamat. Eḅar elo ex ed gē Faba Kaxanu do gē Asēniṅ Yesu *Kērisēt* el. ⁴Eṅo kēmun yêgwēnēlind ebo nēngandēraxēn enim biyi ḍek.

End aniyān and gēr angoben eṅ

⁵Endey end wēl kēmi gēr Kērisēt do laṅwēnēgu kēbo mun tēfētan eṅ ex: Kaxanu angoben hi ko do ecamēḍan ax gi ex na gēr ola orexēm. ⁶Angēmēne are kēne rende mēne gē

mēṅ ḅar kēne do ene bayiye gēr ecamēḍan, bēnëgwêş hi kēne, er kēne rinde in ax gi ex na ḍal. ⁷Barikan angēmēne gēr angoben hi kēne ang hi ko mēṅ gēr angoben ak, abar ḅar kēne do oşat or Yesu, Asēniṅ arexēm oṅ kēbo ṅwunētēnd gēr eñēṅēnax end ex yo.

⁸Gē andēbi kēne yifayande angēmēne ene dende mēne ane mendērande na, ḍal in ax gi ex na gēr ola orebi. ⁹Barikan angēmēne afut kēne futēnde ḅamena ḅandēbi ḅaṅ, Kaxanu, mēṅ ar ex şenene do hi ko mōkwēta an, aseban kēbo seḅan do ebo wunēt gēr ḅetēmbak ḅend ex yo. ¹⁰Kaxanu kēnēṅo xwētēnde anēgwêş angēmēne ene dende ane mendērande na, do eyeyan edexēm el ax gi ex na gēr ola orebi.

End ayakan arebi eṅ

2 Obaş oram, eṅo kēmun yêgwēnēlind mēṅ kēn xwēyētaxēn beñēṅēnax beṅ. Barikan angēmēne ala exo mendēra, ayakan şot kēnēṅone na ler gēr Faba Kaxanu, mēṅ exo Yesu Kērisēt, ar şenene an. ²Mēṅ dēṅ ex an-

gunëtan and sebanaxën këbo Kaxanu bamena bandebi an ngwën iŋ dek, bari ax gi ex na biyi fo.

³ Angëmëne asëf këne sëfënde bapela band Kaxanu baŋ, pënilebo mëne anang nang kënëŋone. ⁴ Anëgwëš ko rind ar kë rend mëne anang nang këŋo Kaxanu xarak axo tëfënd na bapela bandexëm baŋ. Dal ax gi ex na gër ola or ala ajo. ⁵ Barikan ar fëbëk eyeyan ed Kaxanu an ex ar ħan këŋo enim an. Ata mondako këne nangënde mëne abar bar këne gë Kaxanu. ⁶ Ar kë rend mëne abar bar këni gë mëŋ an, aŋap ŋapëk exo dīyand ang baxo liyand Kërisët ak.

End apela angaşax eŋ

⁷ Wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, apela and këmun ŋëgwënëlınd aŋo akarëk ex, ax gi ex na angaşax. Apela akarëk aŋo, eyeyan ed wël kën elod gër ŋanar el ex. ⁸ Barikan ga këmun ŋëgwënëlınd ako apela angaşax dëŋ ex. Dal ir gër *Kërisët* in kë şanayand gër ola orewën gayik ecamëdan el anëka kë şapërend, do angoben aŋ kë ŋañënd. ⁹ Ar kë rend mëne gër angoben hi ko an, do eŋo cus imaŋe indexëm iŋ, gër ecamëdan b̄ayi ko pere. ¹⁰ Ar ħan këŋo imaŋe indexëm an anëka hi ko gër angoben do er këŋo lënan eñëŋenax ax gi ex na. ¹¹ Barikan ar şus këŋo imaŋe indexëm an, gër ecamëdan b̄ayi ko. Gër ecamëdan ko liyand, do axo nangënd na gër ed ko yend, ecamëdan el şiwën këŋo.

¹² Obaş oram, wën këmun ŋëgwënëlınd gayik anang nang kën mëne Kaxanu aseban seban këŋun bamena bandewën baŋ gër oŋac or *Kërisët*. ¹³ Wën opaba këmun ŋëgwënëlınd gayik anang nang këno ar hik elod gër ŋanar an. Wën ocambenjar gë odënaŋw këmun ŋëgwënëlınd gayik axor xor këno Arangoŋëra an.

¹⁴ Obaş oram, wën këmun ŋëgwënëlınd gayik anang nang këno Faba Kaxanu. Wën bëxarëk këmun ŋëgwënëlınd gayik anang nang këno ar hik elod gër ŋanar an. Wën ocambenjar gë odënaŋw këmun ŋëgwënëlınd

gayik axemëna xemëna kën. Bëte axwëtaya xwëtaya kën eyeyan ed Kaxanu el gër oŋëkw orewën do axor xor këno Arangoŋëra an.

¹⁵ Këren ŋan na *ngwën* iŋ, bëte këren ŋan na bebër ex gër ngwën ro bën. Angëmëne ala exo

ŋan ngwën iŋ, aŋana and Faba Kaxanu aŋ ax gi na gër emëkw edexëm. ¹⁶ Enimin dek bebër ex gër ngwën ro bën, bebër gër anıyan bën mëne ngëŋ: oñandi od eman ok, gë eñangen ed bebër kë watënd bangës el do gë edafënali ed napul ir gër ngwën ro el. Beŋo ax gi ex na bend Kaxanu. ¹⁷ Xarak ngwën iŋ do gë oñandi odexëm ok axuca wa kë xuca. Barikan ar kë rind oñandi od Kaxanu an, din ir din ko b̄ayi.

End arangoŋëra and Kërisët eŋ

¹⁸ Obaş oram, gogo kë xwët ngwën iŋ. Do ang wël kën ak, arangoŋëra and gë *Kërisët* kë yowënd na. Xarak anëka ŋëmb këni bërangoŋëra andexëm bën. Mondako këne nangënde mëne ngwën iŋ në ekwët ex.

¹⁹ Bërangoŋëra and Kërisët bëjo gër ndebi ro dëŋ şan këni gayik ani gi bana enim bërëbi. Ki-do bërëbi hi bani ab̄ayi b̄ayi doni.

²⁰ Wën cëŋ, aşot şot kën panga ind yël këŋun Angoc Amënëk iŋ do wën dek anang nang kën.

²¹ Aŋëgwënëlıli ŋëgwënëlıli këmun gayik anang nang kën dal in do mëne enëgwëš ax gind na gër dal. ²² Ar kë ħëpënd mëne Yesu ex Kërisët, anëgwëš hi ko. Ata ajo ex ngëŋ arangoŋëra and Kërisët an gayikako aħëp ko ħëpënd end Faba Kaxanu do gë Asëñiŋw Kërisët eŋ. ²³ Ar ħëpëk yo end Asëñiŋw ar Kaxanu eŋ, aħëp ħëp ko bëte end Faba Kaxanu eŋ. Barikan ar ŋak end Asëñiŋw an, aŋa ŋa ko bëte end Sëm eŋ.

²⁴ Endewën eŋ cëŋ, kwëtayayin de gër oŋëkw orewën er wël kën elod gër ŋanar in. Angëmëne end wël kën elod gër ŋanar eŋ axwëtaya xwëtaya kën, wën bëte axwëtaya kënun axwëtaya Faba Kaxanu do gë Asëñiŋw.

²⁵ Do er beya këbo in ex anıyan and din ir din aŋ.

²⁶ Në end bër këŋun yifand këmun ŋëgwënëlınd eŋo. ²⁷ Endewën eŋ cëŋ, gë Angoc Amënëk and yël këŋun *Kërisët* aŋ bar kën, an caland na eŋun tëyali ala. Gayikako Angoc aŋo këŋun sëyalind dek do er këŋun sëyalind in dal ex, ax gi ex na enëgwëš. Mëŋ ex, dīyayindën ang këŋun sëyalind ak.

²⁸ Awa gërëgako obaş oram, dīyayindën gë Kërisët. Do nand ko şanayaw yo, ata këne b̄ayiye ga xwëta këneŋone, yatijo ecëfënaxik abo təkeli na. ²⁹ Angëmëne anang nang kën

mëne mëŋ ar šenene hi ko, nangin bête ar kë rind yo end šenene, Kaxanu rëw këŋo.

End obaš or Kaxanu eŋ

3 Watin ang ħan këbo Faba Kaxanu ak xali këbo wacënd obaš orexëm! Do enimin obaš orexëm wa hi këne. Gayikako bela bër gër ngwën ro bën anëbo nang ex na, elod ano nang ex na mëŋ bête. ² Wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, gërëgako dëŋ hi këne obaš or Kaxanu. Do ola or këne šote ecan ecan ol, ax canaya ex na pere. Barikan anang nang këne mëne and ko šanayaw Yesu *Kërisët* aŋ, ola orebi ol ang orexëm ak kë hi sam enëŋo wat ang hi ko ak. ³ Ar kë yarënd yo eŋo gër ndexëm, aŋunëta ko wunëtand do exo men ang wën ko mëŋ ak.

⁴ Ar kë rind eñëŋenax yo, er ko rind in amena ex paß gë acariya and Kaxanu aŋ gayik emendëran el edif ed acariya ex. ⁵ Do anang nang kën mëne Kërisët yow bax exo dëxët beñëŋenax bëŋ xarak gër ola orexëm eñëŋenax ax gi ex na. ⁶ Ar bar këni gë mëŋ yo, ax bo ex na ga ko wëndërand. Ar bayik ga ko rind beñëŋenax an, aŋo nang ex na, elod aŋo wat ex na.

⁷ Obaš oram, ala këreŋun yifað na. Ar kë rind end šenene an, ar šenene ex ang exo *Kërisët* ak ar šenene. ⁸ Ar bayik gër beñëŋenax an, ar šabucara ex gayik šabucara in elod gër ŋanar ko wëndërand. Gayikako Asëñiŋ ar Kaxanu an ayow yow ko, exo nëxenaxën bandixa band šabucara baŋ yow baxo. ⁹ Ar rëw këŋo yo Kaxanu, axo mendërand na gayik aniyand and Kaxanu aŋ ex gër ola orexëm. Axo kor na exo bayi gër beñëŋenax gayikako Kaxanu rëw këŋo. ¹⁰ Mondako këni fitarënd bër ex obaš or Kaxanu bën gë bër ex or šabucara bën. Ar bayik ax dind na yo end šenene, axo gi ex na ar Kaxanu. Mondako fo ex end ar aŋo ŋan ex na abinëm eŋ.

End aminëmëra and gër Kërisët eŋ

¹¹ Enimin, endey eŋo wël kën elod gër ŋanar mëne balëringdëlebo andebi rebi aŋ.

¹² Kërenëŋo tëfëteliye na Kaŋe, mëŋ ar bar bani gë Arangoŋëra an xali laŋ këŋo abinëm. Do ineŋa laŋaxën këŋo? Gayikwa bandixa

band mëŋ Kaŋe baŋ bañëŋenax hi bax do band abinëm baŋ band šenene.

¹³ Bëmaŋe, angëmëne bela bër gër ngwën bën ašus šus kënun, këreŋun caran na. ¹⁴ Biyi anang nang këne mëne anëka xani këne gër ecës, do bakaw këne gër aniyand gayik aħan ħan kënëbene bëmaŋe bëŋ. Bari ar šus këfi an, gër ecës bayi ko. ¹⁵ Ar këŋo šus yo imaŋe indexëm, alaŋ ar bela hi ko do aye nang kën mëne alaŋ ar bela an axo cot na aniyand and din ir din aŋ. ¹⁶ Kërisët ga yëlaya ko wa në endebi xali gër ecës mëŋ nangaxën këne er ex aŋana in. Biyi bête aŋap ŋapëk enëbe yële aniyand andebi aŋ bëmaŋe bëŋ. ¹⁷ Angëmëne ar šotërak gër ebar ro eŋo watënd imaŋe indexëm iŋ ga šëmura këŋo, do exo kemën emëkw edexëm el, aŋana and Kaxanu aŋ mon-dake cëŋ kë ŋëpa gër ndexëm? ¹⁸ Obaš oram, aŋana andebi aŋ gilex ðal do canayayindëlex gër bandixa. Kërex gi na gër ofërëya fo, bête kërex gi na eyeyan fo.

¹⁹ Mondako këne nange mëne bër ðal hi këne do ebo gi fuŋ gër oŋëkw orebi gër lëngw ir Kaxanu. ²⁰ Angëmëne oŋëkw orebi oŋ dëŋ këbo nëpënd, kaš ex Kaxanu, mëŋ ar nangëk beŋ ðek an. ²¹ Bëmaŋe wën bër ke balënd mbaŋ bëŋo, ayëxwëra këne yëxwëraye ler gër Kaxanu angëmëne oŋëkw orebi oŋ abo nëpënd na. ²² Er kënëŋo wëkaye yo, ayël këbo yëlënd gayik asëf këne sëfënde bapela bandexëm baŋ do ari këne rinde er ħan ko in. ²³ Watin er re ko ene dind ex in: ene kwëtaye oŋac or Yesu Kërisët, Asëñiŋ arexëm ol, do ebo balëringdënd andebi rebi aŋ, ang rek apela andexëm and yël këbo ak. ²⁴ Ar kë rind er rek bapela bandexëm an, gë Kaxanu bar këni, do Kaxanu na exo gër ola orexëm. Gë Angoc andexëm and yël këbo aŋ këne nangënde mëne alëg lëg ko gër ola orebi.

Epitëndër ed bëlaŋwënel el

4 Wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, ax gi ex na mo kwëta ðek bër kë rend gë Angoc and Kaxanu bar këni bën. Kamanindënebi aye en nangaxën mëne ðal këni reyand gayik bëlaŋwënel bënëgwëš bëranjëm yowëk na gër ngwën ro. ² Mondako këno nang ar bar këni gë Angoc and Kaxanu an: ar kë reyand yo mëne Yesu *Kërisët* ayow yow baxo

hi ko ala gër ebar ro, ajo ar Kaxanu ex.

³Barikan ar kē reyand yo abar bar kēni gē Angoc Amēnek aŋ do exo ŋep mēne Yesu *Kērisēt* gēr Kaxanu xaniw ko, ajo arangoŷera and gē *Kērisēt* ex. Ax gi ex na nde awēl wēl ban mēne arangoŷera gē *Kērisēt* kē yowēnd? Awa gērēgako, anēka hātēgu ko gēr ngwēn ro.

⁴Wēn obaš oram ol, bēr Kaxanu hi kēn do axor xor kēnēbi bēlaŵēnel bēnēgwēs bēn gayik gē ar bar kēn an fangak nēmēc gē angoc and ex gēr ngwēn ro aŋ. ⁵Bēlaŵēnel bēnēgwēs bējo, bēr gēr ngwēn ro fo exēni. Mēŋ kēni yeyanaxēnēnd end gēr ngwēn ro fo do bela bēr gēr ngwēn ro bēn abaxētēn kēnēbi baxētēnēnd. ⁶Barikan biyi bēr Kaxanu hi kēne do ar nang kēŋo Kaxanu an, abaxētēn kēbo baxētēnēnd. Ar ax gi ex na ar Kaxanu an, aŋo baxētēnēnd na. Mondako kēne nangēnde ang fitar kēni ak ar gē Angoc and dāl an gē ar gē angoc and enēgwēs an.

End aŋana and Kaxanu eŋ

⁷Wēn bēmaŷe bēnd ke balēnd mbaŋ bēŋo, balērindēlebo andēbi rebi aŋ gayik aŋana aŋ gēr Kaxanu xaniwēk. Do ar hān kēbi bela an, Kaxanu rēw kēŋo do anang nang kēŋo Kaxanu. ⁸Kaxanu aŋana hi ko, ar šus kēbi bela an, aŋo nang ex na Kaxanu. ⁹Watin ang ŵasin kēbo Kaxanu aŋana andexēm ak: ga laŵēnēgu kēŋo Asēniŵ ar taŋ arexēm an gēr ngwēn ro ene cotaxēne aniyan aŋ paŋ gē mēŋ. ¹⁰Do aŋana aŋo er ex mēne Kaxanu hān kēbo xali laŵēnēgu kēŋo Asēniŵ eŋo wunēt gēr beñēŋēnax bendeŋi, xarak ax gi ex na ga hān kēnēŋone biyi.

¹¹Wēn bēmaŷe bēnd ke balēnd mbaŋ bēŋo, angēmēne mondako hān kēbo Kaxanu, aŷap ŷapēk biyi bēte eŋo balērēnd andēbi rebi aŋ.

¹²Elod ala aŋo wat ex na Kaxanu. Angēmēne abalēr kēbo balērēnd andēbi rebi aŋ, abar bar kēne gē Kaxanu do aŋana andexēm aŋ aye faŷayak gēr ola orebi.

¹³Mondake kēne nangēnde mēne gē Kaxanu bar kēne? Ga yēl kēbo wa Angoc andexēm aŋ.

¹⁴Do biyi, awat wat kēmi eŋo, do mēŋ kēmi reyaxēnēnd mēne Faba Kaxanu laŵēnēgu kēŋo Asēniŵ exo gi Afexēn ar ngwēn an. ¹⁵Ar kē ŵa mēne Yesu, Asēniŵ ar Kaxanu ex, abar bar kēni gē Kaxanu. ¹⁶Do biyi anang nang

kēne do aŵa ŵa kēne mēne Kaxanu aŋan hān kēbo gayik aŋana hi ko. Do ar kēbi hān bela an, abar kēni bar gē mēŋ. ¹⁷Angēmēne aŋana and Kaxanu aŋ afaŷaya faŷayak gēr ola orebi, gē onēnga fo kēne ūeniye akey and kiti aŋ gayik ang kēne liyande gēr ngwēn ro ak awēndēr wēndērēk gē aniyan and *Kērisēt* aŋ.

¹⁸Gēr emēkw ed ar faŷayak aŋana, anjiŷ ax gind na. Do aŋana ax paŷaya ex na gēr emēkw edexēm.

¹⁹Endēbi eŋ cēŋ, aŋan hān kēnēbene Kaxanu gē bela bēn gayik mēŋ ŷanak hān kēbo.

²⁰Angēmēne ala exo dend mēne aŋan hān kēŋo Kaxanu do eŋo cus imaŷe indexēm iŋ, anēgwēs ko rind gayik axo kor na eŋo cus imaŷe ind kēŋo watēnd iŋ do eŋo ŋan Kaxanu, mēŋ ar aŋo watēnd na an. ²¹Awa apela aŋo yēl kēbo Kaxanu: Ar hān kēŋo Kaxanu an, ŋanēleŋo bēte imaŷe indexēm iŋ.

End angora and ngwēn eŋ

⁵Ar ŵak yo mēne Yesu ex *Kērisēt*, Kaxanu rēw kēŋo. Do ar kēŋo hān yo arēw an, aŋan hān kēbi bēte obaš orexēm ol. ²Mondako nang kēne mēne aŋan hān kēnēbene obaš or Kaxanu ol: ga hān kēnēŋone Kaxanu do ga kēne sēfēnde er rek ŋapela bandexēm in. ³Eŋan ed Kaxanu el ex ene dind ex er re ko gēr ŋapela bandexēm in do ŋapela baŋo ax dāk ex na. ⁴Gayikwa ar rēw kēŋo yo Kaxanu, axor xor ko ngwēn iŋ. Do ekwēta ed xwēta kēnēŋone Kaxanu el ex ekor ed ngwēn el. ⁵Noŷo ex ar xorēk ngwēn an? Ax gi ex na nde ar ŵak mēne Yesu ex Asēniŵ ar Kaxanu an?

End Kērisēt eŋ

⁶Yesu *Kērisēt* ex ar yow bax gē men oŋ do gē oŷat oŋ. Gē men do gē oŷat yow baxo, ax gi ex na na gē men oŋ fo. Do Angoc Amēnek aŋ kē reyand eŋo gayik mēŋ ex dāl in. ⁷Enimin, otēde otas kē reyand end *Kērisēt* eŋ: ⁸Angoc Amēnek aŋ, men oŋ do gē oŷat oŋ. Do bēn bēsas axet xet kēbi. ⁹Angēmēne aŵa kēne ŵande osede or bela ol, osede or Kaxanu ol xurik ex gi dāl gayik areya reya ko end Asēniŵ eŋ. ¹⁰Ar ŵak end Asēniŵ ar Kaxanu an, aŷot ko ŷot osede olo gēr onden ondexēm. Barikan ar hēpēk an, anēgwēs xwēt kēŋo Kaxanu

gayikako axo ma ex na er reya ko Kaxanu end Asëñiŵ in. ¹¹ Watin er ex osede olo in: Kaxanu yël këbo aniyān and din aŋ do aniyān aŋo gër Asëñiŵ ex. ¹² Ar ɓar këni gë Asëñiŵ ar Kaxanu an kë šotënd aniyān aŋ, ɓari ar ani ɓare ex na an, axo cotënd na.

End aniyān and din eŋ

¹³ Eŋo këmun ŷëgwënëlınd en nangaxën mëne ašot šot kën aniyān and din aŋ wën ɓër xwëtak oŵac or Asëñiŵ ar Kaxanu ɓën.

¹⁴ Axwëta xwëta këne mëne Kaxanu abaxët këbo ɓaxëtënd and kenëŋo xaraye er ex yo angëmëne ang këŋo ŷandi ak ex. ¹⁵ Awa ga nang këne ako abaxët ko ɓaxëtënd cale indeɓi iŋ, nangëne mëne ašot këne šote er ẁëka këneŋone in.

¹⁶ Angëmëne ala eŋo wat imaŷe indexëm iŋ ga ko ri eñëŋëxax end ax mëland na gër ecës, calenëleŋo. Kaxanu ata këŋo yël aniyān aŋ.

End ɓër kë rind eñëŋëxax end ax mëland na gër ecës eŋ këme rend. Eñëŋëxax exëna end kë ẁëland gër ecës; ame dend na de en calend në end eñëŋëxax eŋo. ¹⁷ Etëmbak end ex yo eñëŋëxax ex, ɓari ax gi ex na eñëŋëxax end ex yo kë ẁëland gër ecës.

¹⁸ Anang nang këne mëne ar rëŵ këŋo Kaxanu yo, axo ɓayi na ga ko ẁendërand. Asëñiŵ ar Kaxanu an këŋo nëkonand do Arangoŷëra an ŷoweŷ aŋo koranënd na. ¹⁹ Anang nang këne mëne ɓër Kaxanu hi këne do ɓela ɓër gër ngwën ɓën dek awëña wëña këbi Arangoŷëra an. ²⁰ Barikan anang nang këne ɓëte Asëñiŵ ar Kaxanu an yow ɓax yël këbo onden oŋ enëŋo nangaxëne Kaxanu, mëŋ ar ex dɓal an. Gë mëŋ Ar ex dɓal an ɓar këne në end Asëñiŵ Yesu Kërisët. Awa Kaxanu, ar dɓal exo do mëŋ ex aniyān and din aŋ.

²¹ Oɓaš oram, kwëŷëtayin olaš oŋ.

2 Şaṅ

Lilaya in

Ar ýëgwëk kayëta ijo an wacaya ko «Axarëk an». Okëreceṅ oñanar od bax fënënd kayëta ijo ok rek mëne Şaṅ, parëxanda ir Yesu Kërisët exo axarëk ajo. Gayikako bend kë sëyalind beṅ awëndër wëndërëk gë bend gër kayëta iyanar ir Şaṅ beṅ. Ata gër osëyali olo er ex: ediya ed gër däl do gër aṅana el do gë ekwëyëta ed bër kë sëyalind bend fitarëk gë osëyali oyanar el. Er ex gër akayëta in:

End ar ýëgwëk kayëta ijo eṅ: 1-3.

End apela and aṅana eṅ: 4-6.

End ekwëyëta ed bësëyali bënëgwëş eṅ: 7-11.

Bapela bapelatar baṅ: 12-13.

Ecëmar el

1 Wëno axarëk an këṅun ýëgwënëlinde wëj Asoxari ar sana këṅo Kaxanu an, do gë obaş oreṅ ol. Wëno enim ḥan këmun, ado dëk bër nangëk däl bën aḥan ḥan kënun bëte, ax gi ex na wëno fo. ² Aḥan ḥan këmun gayik däl in gër oṅëkw oreḥi ex do din kë bayi. ³ Faba Kaxanu, gë Yesu Kërisët, Asëñiŵ, yëlëlenëbo oyekax ol, gë axaṅënan in do gë obetak ol ene diyaxënënde gër däl do gër aṅana.

End däl eṅ do gë end aṅana eṅ

⁴ Mbaṅ nëngan ke ga sëk këmëni obaş oreṅ orëmar ga këni liyand gër däl, ang rek apela and yël këbo Faba Kaxanu ak. ⁵ Do gërëgako wëj Asoxari ajo, axara xara këmi: balërindelebo andëbi rebi aṅ. End këmi ýëgwënëlinde eṅo awël wël këne elod gër yanar, ax gi ex na apela angaşax. ⁶ Aṅana aṅ ex edi ed er kë rend bapela band Kaxanu el. Awa apela aṅo ýapëk ene tëfe gër aniyand andëbi ang wël këne elod gër yanar ak.

⁷ Enimin, bëyifa bëranjëm şanayawëk gër ngwën do këni rend mëne *Kërisët* axo yow bana

hi ko ala. Ata bën ex de bëyifa bën, bëran-goṅëra and Yesu Kërisët bën. ⁸ Titinayin gër aniyand andewën, kërex capër na andiyand andëbi aṅ. Barikan këmënayin en cotaxën acosa anjekax aṅ.

⁹ Ar kë başënd yo bendey becëxe, axo bayi ex na gë end sëyali këbo Kërisët eṅ fo. Ala ajo axo gi ex na ar Kaxanu. Barikan ar xwëtayak osëyali olo an, abar bar këni gë Faba Kaxanu do gë Asëñiŵ. ¹⁰ Angëmëne ala exo yeli gër ndewën do axo mëlali ex na osëyali olo, këreno kacaf na gër iciŵ indewën, këreno cëmaḍ na dëṅ! ¹¹ Gayikwa ar këṅo şëma an anëka şoma këṅo gër bandixa bañëṅënaṅ bandexëm.

Bepelatar beṅ

¹² Ado ga ýëmbëk beşër ýëgwënili domun bën, axe ñandi bana mun pelëra gë oñëgw. Barikan ayar këme yarënd mun nëngali mun pelërax wëno dëṅ, do ebo nëngandëraxën biyi dëk.

¹³ Obaş or imaṅe itoxari indey ind sana këṅo Kaxanu ol aşëma këni şëmand.

3 Şaṅ

Lilaya in

Kayëta ijo, ar bano rend «Axarëk an» ýëgwën baṅo këreceṅ ir këno wacënd Gayos. Er kë sëyalind mëne aṅap ýapëk ekaca ed aye okëreceṅ odiyer el ex canayaxën ebalër ed am-inëmëra and gër Yesu Kërisët aṅ. Bandixa band Gayos baṅ bax wasinënd mëne afëb fëb baxo osëyali olo. Barikan Jotëref abafi wëlaya na okëreceṅ odiyer ok. Mëṅ gër kayëta ijo ro ašekw šëkw këno Gayos do nöp këno Jotëref. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-4.

End apela and Gayos eṅ: 5-8.

End Jotëref eṅ: 9-10.

Ang ýapëk etëfëteli ed Demetëros el: 11-12.

Bepelatar beṅ: 13-15.

Ecëmar el

1 Wëno Axarëk an ki ýëgwënëlinde wëj Gayos, wëj ar ex imaýe ind ðan këmo gë däl in. ² Wëj imaýe ind ðan këmi mbaṅ iṅo, ašalen këmi šalenënd ey beta, exi yera mbaṅ do ey bëngw gër eman endey ang bëngwëk enjëw endey ak.

End bër olawënel eṅ

³ Wëno mbaṅ nëngandëra ke ga sëkati këne bëmaýe do reyati këni mëne šenene fëb këy däl in do gër däl ijo këy liyand. ⁴ Wëno mbaṅ ke nënganënd angëmëne me wëlënd mëne obaš oram ol gër däl këni liyand.

⁵ Wëj imaýe ind ðan këmi mbaṅ iṅo, ang ýap këṅo ar xwëta këṅo Kaxanu ak këy rind gë dek benjekax bend këyëbi rinënd bëmaýe bëṅ ado eni gi bëniyer. ⁶ Areyati reyati këni gër amara andebi ro end ang ki balënd bela ak. Axara këmi xarand eyëbi yëlëra šëlafana ir dāmana irebën ang këṅo ýapan Kaxanu ak. ⁷ Eni deyaraxënënd end oʋac or Axwën eṅ sebëragu këni oxun orebën oṅ, xarak ax gi ex na eni cotëraxën gër bër benëṅ becëxe.

⁸ Awa aṅap ýapëk enëbe mëlayande aye bela

bërako bën ene kelaxëne gë bën andiyen and däl aṅ.

End Jotëref do gë Demetëros eṅ

⁹ Ata kayëta iromax ýëgwënëli këmun Amara andewën aṅ. Barikan Jotëref, mëṅ ar këṅo nënganënd olëngw an, aṅo balënd na end këme rend eṅ. ¹⁰ Mëṅ ex, and këme yeli aṅ, afut këme fut beñëṅëxax bend ko rind beṅ ga këbo rexërand ako. Ado ax gi ex na eṅo fo ko rind: abi mëlayand na bëmaýe bëniyer bëṅ; bër këbi ýandind enëbi mëlaya bën, ebi besara xali do ebi ṅwaý dëṅ gër Amara.

¹¹ Wëj imaýe ind ðan këmi mbaṅ iṅo, tëfëteliendëbi bër kë rind benjekax bën, bari ax gi ex na bër kë rind beñëṅëxax bën. Ar kë rind benjekax an, ar Kaxanu hi ko. Barikan ar kë rind beñëṅëxax an, aṅo nang ex na Kaxanu.

¹² Ata bela bën dek areya këni reyand enjekax end ko rind Demetëros eṅ, në end däl in ex gër emëkw endexëm eṅ. Biyi bëte enjekax fo këmi reyand do aye nang këy mëne osede orebi ol däl ex.

Bepelatar beṅ

¹³Bendanjëm ỹëgwënëli domi, bari axe ñandi ex na mi pelëra gë iñëgwaya. ¹⁴Ayar këme yarënd mi nëngali bakey baṅo dëṅ do axanar

ke xanarëxëye mopabër. ¹⁵Kaxanu yëlëlexi obetak ol! Oɗawo odey ok ašëma këni šëmand. Wëj bête cëmalëbi oɗawo odebi ok, ala kala gë oʋac orexëm ol.

Yud

Lilaya in

Ar ÿëgwëk kayëta ijo an, Yud këno wacënd. Kayëta iromax ijo kë sëyalind mëne bërëwëk end Yesu Kërisët bën këreni tefënd na osëyali or fudac or kë rend mëne bësošan do gë bësoxari bër gër Amara bën asëk alakira fo ex gayik Kaxanu aseban ko sebanënd. Ata Yud aÿëgw ÿëgw ko bamatinali band gër bakayëta bakarëk ebi masinaxën bërëwëk bën mëne Kaxanu axiti ko xitind osëmbak ol. Kayëta ijo hatak gë cale ind kë rend mëne Kaxanu kë yëlënd apexa an pab gë Yesu Kërisët. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-2.

End ekwëta el do gë osëyali onëgwësh eñ: 3-23.

End cale eñ: 24-25.

Ecëmar el

1 Wëno Yud, ariyenin ar Yesu *Kërisët* an, ar acël amat gë Šak an, këñun ÿëgwënëlinde wën bër wacëraw këñun Faba Kaxanu, han këñun, do xwëtaya këñun gër Yesu Kërisët!

² Awa Kaxanu kaÿënanëleño wën do yëlëleñun mbañ, obetak ol do gë añana añ!

End bësëyali bënëgwësh eñ

³ Wën bëmaÿe bënd ke balënd mbañ bëño, gë obal osëm ÿandi baxe mun nëgwënëli end apexa and šot këne biyi dek eñ. Gërëgako nang këme, afo mun nëgwënëli en kemënalixën ekwëta ed këbi yëlënd Kaxanu amat fo bërëwëk el. ⁴ Enimin, bela bëwëšik exëna bër lila këñun yir fo do këni nëmbënd oyekax or ko yëlënd Kaxanu ol gë oñandi oñacaxik. Bën ayaxëta këno yaxëtand Yesu *Kërisët*, mëñ ar ex Asëyali do Axwën an. Ata kiti indebën iñ anëka fo ÿëgw këni.

⁵ Anang nang kën dek bëño, axwitan fo këmun xwitanënd mëne Axwën an racët babi gër oxadëp bulunda ir Isërayel in gër ebar ed Misëra. Barikan alaŵ laŵ babi bër hëp bax eno kwëta bën. ⁶ Kwitayin bëte end omeleka od sak babi or gapak or šot bani ol, Kaxanu

afokëra fokëra këbi or lañ gëd gër acamëdan xali yatir akey atëm and kiti. ⁷ Mondako fo bax bëte end bela bër lëg bax gër bangol band Sodom gë Gomor do gër band hi bax ler ler bañ. Awata wata bani becëfëanaxik do gë eñac xali babi ÿandind laka ir ax nãp ex na in. Gërëgako, asoro këni sorond gër xodux or din ir din, or ax domind na gë edomi. Do toro indebën iño këfo wësinënd ang këbi hid ak dek bër kë rind mondako bën.

⁸ Awa bela bër lila kënun yir fo bëjo mondako fo këni rind: odakeli odebën këni sëfënd do këni buyarënënd beman bendebën bëñ. Ayepën këni yepënënd or gapak or Axwën ol do kënebi širënd bangoc bacaraxik bañ.

⁹ Xarak Mišel, alëngw ar omeleka an, axo yëxw bana eño nëp gë ocir šabucara in, and bani xandërënd eman end *Moyis* añ. Are fo re baño: «Axwën an ki rexëra!» ¹⁰ Bari bela bëjo ašir këni širënd er bayik ani nang ex na in. Do bebër nang këni gë onden këm, ang oŵacar fo bën, anemin këbi nemin. ¹¹ Awa bëjo abi ye ex na ga sëf këni ako fëña ir Kaÿe in. Ang nambëra baxo Balam në end acosa ak nambëra këni. Bëte ang nemi ko Kore ak në end emëšen ed Kaxanu fo nemi këni. ¹² Bëjo abuyarën këni buyarënënd opëna od amara andewën ok. Er

këni xwëndand wayët ñambëran, gë oşeb fo, ani gi ex na gë anjus. End ala abi balënd na, ang ax gi ex na end ogaf odebën fo. Ang banar band barër bax do şapërelük ekoc tēbērēxe fo hi këni. Bēte er hi këni ang batēx bañam-bēyamb band ax dēwënd na fo xali xucak nand ebax ex dēw na. Bakēlēbēd baki şēsēk ga rēt këni. ¹³ Ang kē watind bomuyar gēr angwēngw and kē xanind men bērexadēt bomeŋ bomeŋ ak, mondako fo këni rind bela bējo ex watixēn becēfēnaxik bendebën beŋ. Bēte ang ował or kē yexērand sam-sam gēr orēn fo hi këni. Do Kaxanu fenin kēbi olēg or din ir din ol gēr ed xurik ex camēdan.

¹⁴ Enok, ar ex acongaxinēm gēr andēwēra and Adam an, ayeyan yeyan baxo ang alaŵēnel fo end bela bējo eŋ: «Awēl nde, Axwēn an ayow ko yow gēr ngwēn ro gē omeleka omēnēk odexēm ok owēli, owēli. ¹⁵ Ayow ko yow ebi kiti dek bela bēn do ebi nēp bēsēmbak bēn nē end dek bandixa batēm-bak band kēno renanēnd beŋ, do nē end oyeyan oŷēŋēnax or bēsēmbak or kēno yeyananēnd bēwēndēran oŋ.» ¹⁶ Bela bējo laŋ bēr şaminak fo hi këni. Laŋ këni rendērand end aniyan andebën eŋ, do sēf këni wayēt oñandi odebën fo. Gēr osēy orebën yer ndafēnan itēm fo ex, xarak bela bēn fo kēnēbi yifand gē oyeyan onēngax eni cotaxēn er ŷandi kēbi in.

End aniyan and oxēreceŋ eŋ

¹⁷ Wēn cēŋ bēmaŷe bēnd ke balënd mbaŋ bēŋo, kwitayin end reya bani gana-gana fo

oparēxanda od Yesu Kērisēt, Axwēn arebi eŋ. ¹⁸ Ga banun felënd wa: «Gēr bakey bapelatar, bela bēr kē sanēnd mbaŋ kē şanayaw na, do eni tēfēnd oñandi oñēŋēnax ok, mēne ngēŋ betēmbak beŋ.» ¹⁹ Bēn ex bēyic bēr bamara bēn, ang oŵacar fo këni rind, do Angoc and Kaxanu aŋ ax gi ex na gēr ola orebën. ²⁰ Barikan wēn bēmaŷe bēnd ke balënd mbaŋ bēŋo, ang këni bayēnd aciŵ ak, bayin oxēreceŋ orewēn ol gēr ekwēta emēnēk ed şot kēn. Caleyindēn gē Angoc aŋ. ²¹ Kemēnayin gēr aŋana and Kaxanu ga kēn şēnind ako axaŷēnan ir Yesu Kērisēt, Axwēn arebi, ir kēbo yēlënd aniyan and din ir din in. ²² Kaŷēnanindēleŋun bēr sitarak gēr ekwēta bēn. ²³ Bērēmar afo enēbi dacētēnd gēr xodux eni pexaxēn. Bējo bēte kaŷēnanindēleŋun gē anjiŷ. Ado ax gi ex na dēŋ mokwixēta acud andebën and buyarēnēk beñēŋēnax bendebën aŋ.

Eduwa el

²⁴ Duwanēŋone Ar xorēk gabat eŋun nēkonand kēdi kēn wēndēra an. Bēte duwanēŋone ar xorēk eŋun kwēşan, gē etēmbak kēm an, gēr lēngw ir enjaran endexēm, gē onēnga fo. ²⁵ Mēŋ gabat ex Kaxanu, ar fexēn kēbo paŋ gē Yesu Kērisēt, Axwēn arebi an. Mēŋ gabat xwēnēk enjaran eŋ, panga in, owun ol do gē or gapak ol, elod ga ŷanak ngwēn in, xali gērēgako do din ir din! Amen!

Andofakel

Lilaya in

Ar ÿëgwëk akayëta aŋo an Šaŋ këno ŵacënd. Bend kë Ĥatëgu ecan ecan gër ngwën beŋ ÿëgwë ko ang ŵasindëra baŋo Axwën Yesu ak. Eni kemënaxën gër ekwëta ÿëgwënaxën babi okëreceŋ ok gayik asoro bani sorond në end Yesu Kërisët. Amëd aŋo, anëŷali banëbi nëŷalind bela bën eno calend Emun end Bërom eŋ, bari abani ŵa na eni di mondako. Akayëta aŋo kë sëyalind mëne Kaxanu afenin fenin këbi bacosa bakëbënaxik bër kë xemënalind ekwëta ed xwëta këno bën, do gë bër kënebi laŵëra në end andiyen andexëm bën. Er ex gër akayëta in:

Ecëma ed bamara banjongëbaki el: 1.1-8.

End owun or Kaxanu do gë or Axwën Yesu eŋ: 4.1-5.14.

End beñigënaxik benjongemat do gë bulunda iŵënëk eŋ: 6.1-7.17.

End eñigënaxik enjongekinëm do gë okereloŋ ocongibat eŋ: 8.1-9.21.

End ikayëta ind meleka do gë otede oki eŋ: 10.1-11.19.

End Sindan do gë bulunda ir Kaxanu eŋ: 12.1-18.

End bandixa band bemacar eŋ: 13.1-18.

End oyëkan or bëwënëk do gë kiti ind kë yowënd eŋ: 14.1-20.

End beñigënaxik do gë betëm eŋ: 15.1-16.21.

End kiti ind bër këŋo ŵerelind Kaxanu eŋ: 17.1-19.21.

End owun or bëniy wëli eŋ: 20.1-6.

End kiti ind šabucara do gë ind bësësëk eŋ: 20.7-15.

End ngwën ingašax do gë omakaw ond Yesu eŋ: 21.1-22.21.

Lilaya in

1 Gër akayëta aŋo ex bendey bend nangën këŋo Yesu *Kërisët* në odakeli Šaŋ, ariyenin arexëm beŋ, and laŵënëgu këŋo meleka irexëm gër ndexëm aŋ. Kaxanu nangën baŋo beŋo ebi tëfëtanaxën bëriyenin bërexëm bën eni nangaxën mëne gogo kë Ĥatëgu. ² Ata Šaŋ ex ar reyak osede olo an, gë dek bend wat baxo beŋo, do Yesu Kërisët rek mëne eyeyan ed d'al ed Kaxanu dëŋ ex. ³ Nën-gandëralebi, ar kë fënënd an, gë bër kë baxëtënd, do kë sëfënd eyeyan ed xaniwëk gër Kaxanu bën gayikwa gogo kë Ĥata.

End bamara banjongëbaki eŋ

⁴ Wëno Šaŋ këŋun ÿëgwënëlinde wën bërëŵak bër ex gër bamara banjongëbaki band gër ebar ed Asi bën. Ar hik, hi bax do ko yelind an, yëlëleŋun oyekax ol do gë obetak ol. Bangoc banjongëbaki band ex gër lëngw ir añëpara and owun orexëm baŋ, ⁵ do gë Yesu Kërisët, mëŋ ar ex sede ir mokwëta an, aŋanar ar xanik gër ecës an, do emun end bemun bend gër ebar ro eŋ, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

Yesu Kërisët, mëŋ ar ĥan këbo, racët këbo gër beñëŋenax bendefi gë ošat orexëm an, ⁶ do ar bar këbo hi këne gër owun orexëm an, ar ri këbo bësädaŋan bër Sëm irexëm Kaxanu

an, xwënëk din ir din enjaran eṅ do gë panga iṅ! Amen!

⁷ Nëkoyino ga ko fedawënd gë baṅar baṅ: Ala ar ex yo awat këṅo wat, ado bër xwëš baṅo bën dëṅ awat këno wat do dek benëṅ bend ex gër ebar ro beṅ, arenita këni ṽana eni denitand në endexëm. Iyo, amen!

⁸ Ata Axwën Kaxanu re ko: «Wëno ex aṽanar an, wëno ex afelatar an. Wëno ex ar hik, hi bax do kë yelind an; wëno ex ar xorëk beṽ dek an.»

End ecanaya ed Axwën Yesu eṅ

⁹ Wëno Šaṅ, abaṽe irewën hi këme, ga bar këne gër toro, gër owun do gër ekemënali ed end Yesu Kërisët. Gër ošir or këni wacënd Patëmos hi bame gayik afemëra këme femërand eyeyan ed Kaxanu eṅ, do ga këme reyarand osede or Yesu eṅ. ¹⁰ Ata fedaw ko Angoc Amënëk aṅ gër ndam, yatir oṅanjar. Wël këme oniṽ ang ofarix or *kereloṅ* fo gand epoy edam ¹¹ ga kë re: «Er këy watënd in, nëgwël në akayëta do ey dawëneli gër bamara banjongëbaki baṅo: Efes, gë Sëmirën, gë Perëgam, gë Catir, gë Sarëd, gë Filadelëfi do gë Lawodise.»

¹² Ata ga šena këme mowat ar baxe yeyanelind mondako an, wat këme ofambo od kaṅe. ¹³ Do mërëxand ir ofambo oko, wat këmo ar ang asëniṽ ar ala. Er šudfa baxo ocud od gëšëc do xapa baxo apëxw and kaṅe gër emëkw. ¹⁴ Omban ond gër gaf irexëm oṅ fešëk ang gwëtene fo, ang okëbina fo, do bangës baṅ kë ṽegënd ang eṅan fo. ¹⁵ Osapar orexëm oṅ kë watind ang yawale ir fëtëk në angodux fo, do oniṽ ol kë rëmënd ang oṽëm fo. ¹⁶ Ala ajo, lëkaya ko gër ataxan and liṽ oṽal ocongoxi, gër etëṽ edexëm šanëguk duxuma ir fëco aḥak fëco aḥak, do dëxas in kë ṽegënd ang eṅan gë dek panga indexëm ak. ¹⁷ Ata ga këmo nëkon, wëc këme këruđ gër osapar orexëm. Ata hëmba ke gë ataxan and liṽ aṅ do re ko: «Kërey yëdara na! Wëno ex aṽanar an, wëno ex afelatar an, ¹⁸ wëno ex abëṅgw an. Ašës šës bame barikan gërëgako abëṅgw eme din ir din. Wëno lëkayak bacoketaya band ecës, do gë band wur ir bëšësëk baṅ. ¹⁹ Awa nëgwël de er wat këy in, gë er ex in do gë er kë bëtëgu in. ²⁰ End oṽal ocongoxi or wat key gër ataxan

and liṽ andam eṅ do gë end ofambo ocongoxi od kaṅe eṅ cëṅ, nëkođ er wacayak in: oṽal ocongoxi oṅ exëni bëlaṽwënel bër hik gër bamara banjongëbaki bën do ofambo ocongoxi ok ex bamara banjongëbaki baṅo.»

Kayëta ir Amara and Efes in

2 Nëgwënëlo arolaṽën ar ex gër Amara and ex gër Efes an:

«Baxëtël er ko rend ar lëkayak oṽal ocongoxi gër ataxan and liṽ irexëm in, ar kë yexërand mërëxand ir ofambo ocongoxi od kaṅe an.

² Anang nang këme bandixa bandey baṅ, andiyen andey aṅ do ang xemëna këy në endam ak. Anang nang këme mëne wëṽ ayëbi buṅanënd na bësëmbak bën, bëte ari ri këyëbi atëy bër kë rend oparëxanda hi këni bën, ata sëk këyëbi mëne bënëgwëš exëni. ³ Wëṽ moṽuṅa buṅa këy, motoro soro këy në end oṽac oram, bari axi cena ex na. ⁴ Barikan wëno emat fo šuseli këmi: ga seṽ këy ebal edam el ang baxi balënd gër ṽanar ak. ⁵ Kwital gër ed xëyëtayaw këy. Nëngwëtäl ex ola orey ol do bakanël bandixa baṅanar bandey baṅ. Angëmëne ay nëngwëta ex na dek dek, ata këmi yenëli, mi kan lambo irey in gër ed xwët këy. ⁶ Barikan aḥaneli haneli këmi ga šus këy bandixa band bër *enga end Nikola* baṅ, ang šus këme wëno ak. ⁷ Awa ar gë anëf an baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër ex gër bamara eṅ! Ar kë xor an, ayël këmo yël exo yamb odëwërëwën od atëx and aniyen and hik gër arayen ok, gër ed exo Kaxanu.»

End kayëta ir Amara and Sëmirën eṅ

⁸ Nëgwënëlo arolaṽën ar ex gër Amara and ex gër Sëmirën an:

«Baxëtël er ko rend ar ex aṽanar do afelatar in, ar šës bax do xani ko gër ecës an. ⁹ Anang nang këme toro indey iṅ do gë oxayën orey ol (xarak wëṽ ar gë napul hi këy!) Anang nang këme ang këni renarand ak bër kë rend Bëšëwif exëni, xarak ani gi ex na Bëšëwif: amara and Sindan exëni. ¹⁰ Toro ind ki wëcan iṅ, kërey cam na. Šabucara in wa kë ri enëbi tëra bërëmar gër ndewën na do enëbi mëla gër epëra. Mondako këṅun hi atëy, do en toro

bakey epëxw. Kemënal gër ekwëta ed xwëta këye xali gër ecës, ata këmi şos gë anıyan and din aŋ. ¹¹ Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eŋ. Ar kë xor an, kërexo yëda na ecës ekinëm el.»

End kayëta ir Amara and Perëgam eŋ

¹² Ñëgwënëlo arolaŵën ar ex gër Amara and ex gër Perëgam an:

«Baxëtël er ko rend ar lëkayak duxuma ir fëco aŋak fëco aŋak in. ¹³ Aye nang këme mëne gër ed lëg këy hik añëpara and owun or Sindan aŋ. Barikan wëj alëka lëka ki oŵac oram ol do abayi bayi këy ga xwëta këye. Ado abayi bayi këy ga xwëta këye gë bakey band laŵ këno gër ndewën na Aŋëtıpas, sede iram ir xwëta bamo baŋ in, fën gër ed lëg ko Sindan. ¹⁴ Barikan wëno bendey exëna bend şuseli këmi: ga xwëtaya këyëbi bër kë sëfënd osëyali or Balam bën. Mëŋ ex ar sëyali baŋo Balak mondake këbi lënan eñëŋënaŋ Bëyisërayel an. Ga şoñ babi wa eni yamb ŷas er oyel or haş kënebi gër olaş eŋ do eni kwënda asëk alakirand fo in. ¹⁵ Axwëtaya xwëtaya këyëbi bëte bela bër sëfëk bend këni sëyalind bër *enga end Nikola* bën. ¹⁶ Awa gogo këmi yenëli angëmëne ay nëngwët ex na ola orey ol. Do bela bëjo aŵereli këmëni ŵereli gë duxuma ir kë şanënd gër etëy edam in. ¹⁷ Awa ar gë anëf an baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eŋ!

«Ar kë xor an, ayël këmo yël eyamb ed şonayak do këni ŵacënd *man* el. Ayël këmo yël bëte ekaŷ epeşax ed gër ed yëgw këni oŵac onëngwët el. Oŵac olo ar yël këno an fo kë nangënd, ax gi ex na ala aşëxe.»

End kayëta ir Amara and Catir eŋ

¹⁸ Ñëgwënëlo arolaŵën ar ex gër Amara and ex gër Catir an:

«Baxëtël er ko rend Asëniŵ ar Kaxanu in, ar gë bangës band ang xodux or xafa-xafa an do ar gë osapar or kë yëgënd ang yawale ir lëxw këni gër xodux an. ¹⁹ Anang nang këme bandixa bandey baŋ, gë aŋana andey aŋ, gë ekwëta edey el, gë andıyen andey aŋ, do gë ebuŋa edey el. Anang nang këme bëte mëne

bandixa bandey band gërëgako baŋ yëmbëk gë baŋanar baŋ. ²⁰ Barikan emat fo ex end şuseli këmi eŋ: ga xwëtaya këyo Isabel, asoxari ar kë rend alaŵënel hi ko an. Xarak në enambeli ebi bëriyenin bëram bën ga këbi sëyalind eni kwënda asëk alakirand fo in, do eni yambënd ŷas er oyel or haş kënebi gër olaş eŋ. ²¹ Asebën sebën këmo amëd exo nëngwëtaxën dek dek ola orexëm ol, bari aŋo ñandi ex na exo teb asëk alakirand fo in. ²² Wëno oşëxwëra or këŋo ren në angaŵ këmo lapan do eni toro mbaŋ mëŋ gë bër këni rind orekar bën. Angëmëne anëngwët nëngwët këni ola orebën ol do eni teb beŋo, abi gi na eŋo. ²³ Alaŵ këmëni laŵ obaş orexëm ol eni nangëraxën dek bamara baŋ mëne wëno awat këme watënd er ex gër yomb ir ala in, do gë er ex gër emëkw in: banjëlän baŋ do gë oñandi ok. Do aŵaş këmo ŵaş ala kala er riye ni ko in. ²⁴ Barikan wën dek bër bayik na gër Amara and Catir, bër ax tëf ex na osëyali osëmbak olo bën, din an cala ex na en nang bend këni ŵacënd “Beconëşon bend Sindan beŋ”. Ga re këme, edëbi ecëxe amun dëbin na. ²⁵ Barikan fo er şot kën in, dëkayayın aye xali me yeli. ²⁶ Ar kë xor an, ar lëkayak andıyen andam xali gër eŋata an, ayël këmo yël owun ol gër benëng dek. ²⁷ Gë xwëlekwële ir owun ir ex dun këbi ŷana ebi kadacënd do ang këni nëtënd ofeya fo këbi ŷana ebi nëtënd. ²⁸ Ang yël ke Faba owun ak, ar kë xor an ayël këmo yël wëno bëte amal and oxeya aŋ.

²⁹ «Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eŋ!»

End kayëta ir Amara and Sarëdes eŋ

3 Ñëgwënëlo arolaŵën ar ex gër Amara and Sarëdes an:

«Baxëtël er ko rend ar gë bangoc banjongëbaki band Kaxanu in do ar lëkayak oŵal ocongoxi an: Anang nang këme bandixa bandey baŋ; aye nang këme mëne bela bën aşëkw këni şëkwënd ga këni yëland abëngw ey xarak aşësëk ey. ² Perënal do kemënindebı bër kë re ex cës bën. Awat wat këme mëne bebër këy rind bën ax gi ex na şenene gër ogës od Kaxanu, mëŋ ar xwën ke an. ³ Kwital ang wël këy do ŵa këy eyeyan ed Kaxanu ak. Kwëtayal do

nëngwëtalex dek dek aniyan andey aŋ. Ang arek fo këme yeli, Angëmëne ay perëna ex na. Ay nang na apëxëd and fe këme yeli mi pënga. ⁴Barikan bërëmar gër Amara and Sarëdes na, ani buyarën ex na banjëm bandebën baŋ. Bën banjëm bapeşax baŋo këni şuda ang wëno ak mi tëfëraxën gayik aŋap ŷap këbi. ⁵Ata ar kë xor an mondako këno şud banjëm bapeşax. Oŵac orexëm ol din ŷëgw këme, ame pëxwëc na gër *akayëta and aniyan*. Oŵac olo, afel këmëni fel Faba Kaxanu, do gë omeleka odexëm ok. ⁶Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eŋ!»

End kayëta ir Amara and Filadelëfi eŋ

⁷Ñëgwënëlo arolaŵën ar ex gër Amara and ex gër Filadelëfi an:

«Baxëtël er ko rend Aŵënëk in, ar dal an. Ar lëkayak acoketaya and *Dafid* an. Ar kë fërëtënd do ala ax kor na exo përa an; ar kë fërand do ala ax kor na exo përet an: ⁸Anang nang këme bandixa bandey baŋ. Afërëtën fërëtën këmi ebët ed ala ax kor na exo përa el. Gayikwa wëj alëkaya lëkaya këy eyeyan edam el ado bayik axi ñëmb ex na ojaŵ ok. Ay yaxëta ex na oŵac oram ol. ⁹Ayël këmi yël bër gër amara and Sindan bën, bër kë rend Bëşëwif exëni xarak ani gi ex na Bëşëwif: anëgwëş këni rind. Wëno kë ri eni yeli, eni poxi gër osapar orej, do eni nang mëne ahan han këmi. ¹⁰Gayikako aŵa ŵa këy ga re këme ey buŋa gër toro, wëno dëŋ ki xaxa këdi ki wëcan toro ind kë yowënd gër ngwën ij, ebi dixën atëy dek bela bër gër ebar ro bën. ¹¹Wëno gogo këme yeli. Dëkayal aye er şot këy in, këdi ki xan ala acosa and angora aŋ.

¹²«Ar kë xor an, xëcar ko hi lëf gër Aciŵ and Kaxanu, bëte din axo can na. Gër mëŋ xëcar ijo këme ŷëgw oŵac or Kaxanu ol, gë or angol andexëm ol do gë oŵac onëngwët oram ol. Angol aŋo ex Yerusalem ixaşax ir kë xaniw gër Kaxanu, elod yaŋ gër orën in. ¹³Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eŋ!»

End kayëta ir Amara and Lawodise eŋ

¹⁴«Ñëgwënëlo arolaŵën ar ex gër Amara and ex gër Lawodise an:

«Baxëtël er ko rend ar ex dal in, ar ex sede ir mokwëta enim an, ar ri këni gë Kaxanu ngwën an: ¹⁵Anang nang këme bandixa bandey baŋ. Awat wat këme mëne wëj ay yem ex na, ay yëka ex na. Ndakaŋ ey yemëdo wa, ba ey yëkado wa! ¹⁶Gayikako mërëxand fo hi këy, ay yem ex na, bëte ay yëka ex na, asëp këmi sëp. Ay bo na gër etëy edam. ¹⁷Awa gayikako are këy rend: “Yama wëno ar gë napul an nde, anëka beta këme, obal axe gi ex na.” Bari wëj dëŋ ay nang ex na mëne anëka xata ki, ar moñaŵ ey, axaŷëanaxik ey, aşiŵëk ey do ar tëb gë eman ey. ¹⁸Mëŋ këmi felaxënënd ey yow ey yëc kaŋe ir wënën këme gë xodux in, ey gixën ar gë napul. Yow ey yëc banjëm bapeşax, ey gixën ar şudarak, mëŋ këy rëxëtaxën aşëfën ir tëb gë eman in. Bëte yow ey yëc bëşan bër këy xoş gër bangës ey watëraxën. ¹⁹Wëno, dek bër han këmëni bën arexëra këmëni rëxërand, bëte awërëşët këmëni wërëşëtënd. Awa kemënal gë emëkw edey el dek, do nëngwëtël aniyan andey aŋ! ²⁰Awël nde, wëno gër ebët xwëşa këme do këme sëmbënd. Angëmëne ala exe wël do exe përetën ebët el, alil këme lil mi yambëra, wëno gë mëŋ, do mëŋ gë wëno.

²¹«Ar kë xor an, axetëna ke xetënad gër añëpara and owun oram, ang xor këme wëno do xetëna këmo Faba Kaxanu gër añëpara and owun orexëm ak.

²²«Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eŋ!»

End añëpara and owun or Kaxanu eŋ

4 Ga xucak eŋo, wat këme fol ebët yaŋ gër orën. Ata wël këme ang ofarix or kereloŋ fo, oniŵ or ar yeyaneli baxe gër ŷanar ol ga kë re: «Yow yaŋ ro, mi masin bend kë hatëgu ecan ecan beŋ.» ²Ataŋ, Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër ndam. Wat këme añëpara and owun yaŋ gër orën, do ala ga ŷëpaxën ko. ³Ar ŷëpak an ko watind jing-jing ang ekaŷ ejekax ed këni ŵacënd şasëp do gë ed *sarëdëwan* fo. Do şandiŵ in ga fëlëk añëpara and owun aŋ kë

watind kal-kal ang ekaŷ ed *emërod* fo. ⁴ Ata xwët kēni jey gēr añëpara aŋo, ßañëpara band owun alapem gē ßanax. Ýëpaxën kēni ßëxarëk alapem gē ßënax ga ŝudaraw kēni ßanjëm ßapeŝax do ŝëxwaw kēni oxamote or kaŋe or owun. ⁵ Ata gēr añëpara and owun and mërëxand kē wingarand, kē wëlind odiŵ, do gē bongëbër bond ekëman. Paß gē añëpara aŋo kē hōband ofambo ocongoki od ex ßan-goc ßanjongëbaki band Kaxanu ok. ⁶ Gēr lëngw ir añëpara and owun aŋo ßëte hik anjer, and kal-kal, ang anangoye fo.

Ler gēr añëpara aŋo, xwëŝara kēni ßëbëbëngw ßëbënax, ßëjo mërëxand, ßëjo jey, do hi kēni yer ßangës fo: ßaŋo gand lëngw, ßaŋo gand epoy. ⁷ Ebëngw eŷanar in hi ko ang yëraŋ fo, exinëm in ang engaß fo, esasën in ang dëxas ir ala fo, do enaxën in ang ŝambat ir kē ŝëgënd fo. ⁸ ßëbëbëngw ßëbënax ßëjo hi kēni ala kala gē obafe ocongibat, do eman eŋ yer ßangës fo: amëlëfëlëf do gē amëfacëfac. Ciß wec kēni ýëwërand mondako:

«Aŵënëk, Aŵënëk, Aŵënëk exo Axwën Kaxanu,

mëŋ Ar xorëk ßeŷ ðek an,

mëŋ ar hi bax, hik do ko yowënd an!»

⁹ Do ßëbëbëngw ßën, and këno yasënd ar ýëpak gēr añëpara and owun nē end enjaran, do gē or gapak orexëm eŋ, do and këno ŝëkwënd aŋ, ar kē liyand din ir din an, ¹⁰ ßëxarëk alapem gē ßënax ßën eni poxi gēr lëngw ir ar ýëpak gēr añëpara and owun an, ar kē liyand din ir din an. Do sam eni cëxwëta oxamote or owun oreßën oŋ eni kwët gēr lëngw irexëm, do eni dend:

¹¹ «Aŷap ŷap ki Kaxanu, wëj Axwën arebi an, wëj xwënëk enjaran eŋ, or gapak ol do gē panga iŋ, wëj rik ðek ßeŷ ßën, gayik aŷandi ýandi ki rixën këy ðek ßëbër hik ßën.»

End anobo do gē akayëta eŋ

5 Ata gēr ataxan and liŵ and ar ýëpak gēr añëpara and owun, wat këme akayëta. Oñëgw ok er hi bax oko amëlëfëlëf, oko amëfacëfac. Asabinan sabinan bani ßapakëta ßanjongëbaki gēr akayëta aŋo gē ßañolo band fëtën bani †. ² Wat këmo ßëte meleka ir fangak

mbaŋ, ga ko fem mondako: «Noŷo wa ŷap këŋo exo ðaramët ßañolo ßaŋ do exo ðëkwët akayëta aŋ?» ³ Bari ala aŋo ñap bana exo ðëkwët akayëta aŋo do exo wat oñëgw ok: ax gi ex na gēr orën, ax gi ex na gēr ebar, ax gi ex na gëf gēr ebar. ⁴ Ata wëno këme sesënd mbaŋ gayik ala aŋo ñap bana exo ðëkwët akayëta aŋ do exo wat oñëgw ok. ⁵ Barikan axarëk abat re ko: «Tëbël otes ok, yëraŋ ir gēr ekun ed Yuda in, arandëwëra ar *Daŷid* an, ŷap këŋo. Axor ko xor exo ðaramët ßañolo ßaŋ, ßapakëta ßanjongëbaki ßaŋ, do exo ðëkwët akayëta aŋ.»

⁶ Ata gēr ed hi bani ar ýëpak gēr añëpara and owun an, gē ßëbëbëngw ßëbënax ßën, do gē ßëxarëk ßën, wat këmo mërëxand anobo nangëde ahaß haß bano fo. Wat këme gēr anobo aŋo ofarix ocongoxi do gē ßangës ßanjongëbaki band ex ßangoc ßanjongëbaki band këbi laŵëndërand Kaxanu ðek ebar ßaŋ.

⁷ Anobo aŋ ye ko xana ko akayëta aŋ gēr ataxan and liŵ and ar ýëpak gēr añëpara and owun. ⁸ And xana ko akayëta aŋ, ßëbëbëngw ßëbënax ßën, do gē ßëxarëk alapem gē ßënax ßën lapaya kēni mopoxi gēr lëngw ir anobo. Ala kala lëkaya ko emangi, do gē angalama and kaŋe and ýëmën bani gē aŝururu ir xwëŝëna bani gē angiri. Aŝururu ijo wacayak cale ind bulunda ir Kaxanu iŋ. ⁹ Do ga kēni ýëwë oyëkan oxaŝax kēni rend:

«Wëj ŷap ki ey kana akayëta aŋ, Wëj ŷap ki ey ðaramët ßañolo ßaŋ.

Gayikwa ahaß haß bani ŝaŝaxa,

racëtaxën këyëbi gē oŝat orey oŋ

ßela bër enëng end ex yo,

ßela bër eyeyan ed ex yo,

bulunda ir ex yo

ebi kwënaxën Kaxanu. ¹⁰ Wëj racët këbi eni gi

ßër Kaxanu ir xwën këbo,

ßër owun oŝat, ßëŝaŝaxan do eni bëña ebar

el ðek.»

¹¹ ßëte ga këme nëkon, wat këmëni ßëbëbëngw ßëbënax ßën do gē ßëxarëk alapem gē ßënax ßën ga xeta kēni añëpara and owun aŋ. Wël këme odiŵ od omeleka ok ang exëni owaxe owaxe ak. ¹² Er bani xeŷënd: «Anobo and haß bano ŝaŝaxa aŋ ýapëk exo kwën panga iŋ, gē napul in, gē orenik ol,

† Mondako bani fërand ßapakëta ßaŋ and kēni lëkw aŋ këdi ko lëkwët ala.

gë ojaŵ ok, gë or gapak ol,
gë enjaran eŋ do gë obetak ol.»

¹³Bëte ðek bër hik yaŋ gër orën bën, bër gër ebar bën, bër gëð gër ebar bën, bër polo gër angwëngw bën do bër gër ed hik yo bën, awël bamëni wëlënd ga këni re:

«Ar ÿepak gër añëpara and owun an do gë anobo aŋ,
xwënëk obetak ol do gë or gapak ol,
enjaran eŋ, do gë owun ol din ir din!»

¹⁴Ata bebëbëngw bebënax bën këni yakand:
«Amen!» Bëxarëk bën foxi këni enëbi cale.

End edëkwët ed ikayëta eŋ

6 Ata wat këmo anobo aŋ ga laramët ko añanar ikayëta ind lëkw bani do laram bani gë bañolo bakëlëbëd banjongëbaki iŋ. Wël këme ang ekëman fo oniŵ or ebëngw eña-nar ol gër bebënax ga ko re: «Yow!» ²Ata wat këmo fanac ifeşax. Ar ÿepaxën baŋo an lëkaya ko atumb do yël këno ekamote ed owun do ye ko ang ar xorëk fo exo korëgu bëte.

³And laramët ko gër ed laram bani akinëm aŋ, wël këmo ebëngw exinëm in ga ko re: «Yow!» ⁴Ata şanayaw ko fanac işëxe iwarax, ang xodux fo. Ar ÿepaxën këŋo an yël këno duxuma işakax do gë ojaŵ od exo dëxëtaxën aketëxeta and gër ebar ro aŋ, eni ðawëraxën bela bën.

⁵And laramët ko gër ed laram bani atasën aŋ, wël këmo ebëngw esasën in ga ko re: «Yow!» Ata wat këmo fanac ibanax. Ar ÿepaxën këŋo an lëkaya ko acariya and eyamb gër ataxan. ⁶Do wël këme ang oniŵ fo mërëxand ir bebënax bëjo ga kë re: «Acariya and bële kala, kodï keme do bacariya batas band orëş, atama amat and kodï. Barikan kërey nëxen na ugu oŋ do gë ngoy iŋ!»

⁷And laramët ko gër ed laram bani anaxën aŋ, wël këmo ebëngw enaxën in ga ko re: «Yow!» ⁸Ata wat këmo fanac ir ŷanin-ŷanin, ar ÿepaxën këŋo an këno wacënd «Ecës», do këni laŋëtarand gë wur ir bëşëşëk in. Yël këno owun or bebët ibat gër owebët onax od ebar, ebi nemin bela bën gë duxuma in, gë enjo eŋ, gë ocëxwëra ok, do gë oŵacar or gër apuŷ oŋ.

⁹And laramët ko gër ed laram bani anjoxën aŋ, wat këme ðila gër angëb benjëŵ bend bër laŵ kënebi në end ga lëkaya bani, do bani

reyarand osede or Kaxanu bëŋ. ¹⁰Axeŷ bani xeŷënd mondako: «Axwën, wëj aŵënëk an, do wëj ar ðal an, xali niŷe wa këy şëni eyëbi kiti-xën bela bër gër ebar ro bën? Xali niŷe këyëbo wăşan bër laŵ këbo bën?» ¹¹Ata yël kënebi ala kala acud apeşax do fel kënebi eni cëni təkër xali eni ŋatëgu ðek bęcandaŵ bënd gër andiyen and Kaxanu bëŋ, do gë ðek bë-maŷe bendebën bënd kënebi laŵ ang bën ak bëŋ.

¹²Ata and laramët ko gër ed laram bani anjongamatën aŋ, wat këme andëgël and ebar atëm. Eñan eŋ banëngëk gim-gim, ang anjëm amanax fo facaw in ðek warëk wiridid, ang oşat fo. ¹³Oŵal oŋ xwëcëtarawëk gër orën ang ondan ond wininëk ekoc etëm fo, do wëcëguk gër ebar. ¹⁴Orën ol lëkwayak ang këni lëkwënd akayëta fo, osënd oŋ do gë oşir oŋ rëxë-tak gër ed hi bax. ¹⁵Bemun bend gër ebar ro bëŋ, bër gapak bën, gë bëlëngw bër ocoroða bën, gë bër gë napul bën, gë bër gë ojaŵ bën, gë okadëp ok ðek, gë bër ax gi ex na okadëp bën ŷafëra këni gër okel do gër bangaŷ band gër osënd. ¹⁶Do gër ed ŷafëra këni, këni felënd osënd oŋ do gë bangaŷ baŋ: «Wëcaninëbo, coninëbo caw, këdi këbo wat ar ÿepak gër añëpara and owun an, këdi këbo wëcan oxoŷ or anobo ol. ¹⁷Gayikwa akey atëm and oxoŷ orebën aŋ, anëka hatëguk, do noŷo këŋo fece?»

End bulunda ir Kaxanu eŋ

7 Ga xucak eŋo, wat këmëni omeleka onax ga xwëşara këni gër owebët onax od ebar. Bën sëra bax oxoc onax or ebar oŋ këdi kë xoc, ax gi ex na gër ebar, ax gi ex na gër angwëngw, ax gi ex na në atëx. ²Ata wat këmo gand apën-eñan meleka işëxe ga ko şëg end orën eŋ. Er lëkëya baxo nanganëme ir Kaxanu in, mëŋ ar ex abëngw an. Ga ko xeŷ këbi rend omeleka onax od şëñëta babi eni nëxen ebar el do gër angwëngw ok: ³«Këren dinan na eñëŋëxax ebar el, gë angwëngw aŋ, gë batëx baŋ, xali mëni paŷ edin ed nanganëme el gër eyiŷ bëriyenin bër Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an.» ⁴Ata wël këme yëgwe hi bani bër gë nanganëme bën: owëli këme gë ofëxw onax gë bënax ðek gër bandëwëra band Bëyisërayel. Er hi bani bër gë nangëne me bën:

⁵ gër andëwëra and Yuda, bela owëli epëxw gë bëxi
 gër andëwëra and Ruben, owëli epëxw gë bëxi
 gër andëwëra and Gad, owëli epëxw gë bëxi;
⁶ gër andëwëra and Aser, owëli epëxw gë bëxi;
 gër andëwëra and Nefëtali, owëli epëxw gë bëxi;
 gër andëwëra and Manase, owëli epëxw gë bëxi.
⁷ Gër andëwëra and Simewoŋ, owëli epëxw gë bëxi;
 gër andëwëra and Lewi, owëli epëxw gë bëxi;
 gër andëwëra and Isakar, owëli epëxw gë bëxi;
⁸ gër andëwëra and Sabuloŋ, owëli epëxw gë bëxi;
 gër andëwëra and Yosef, owëli epëxw gë bëxi
 bër gë nanganëme;
 gër andëwëra and Beŋëšame, owëli epëxw gë bëxi.

End amëxwër and gër lëngw ir Kaxanu eŋ

⁹ Ga xucak eŋo, wat këme amëxwër atëm and bela bër ekun ed ex yo, enëng end ex yo, bu-lunda ir ex yo do bela bër eyeyan ed ex yo, ala axo kor dona ebi pën. Axwëšara xwëšara bani gër lëngw ir ar yëpak gër añëpara and owun an, do gë lëngw ir anobo. Bocuď bopešax šudara bani do lëkayara bani benid. ¹⁰ Mondako bani xeÿënd: «Apexa aŋ gër Kaxanu ex, mëŋ ar xwën këbo an, mëŋ ar yëpak gër añëpara and owun an, do gër anobo!» ¹¹ Ata omeleka ok dek xwëšara këni jey añëpara and owun aŋ, gë bëxarëk bën do gë bebëbëngw bebënax bën. Ata foxira këni eyiÿ el nëš gër ebar gër lëngw ir Kaxanu. ¹² Ga këno šale, këni rend: «Amen! Obetak ol, gë enjaran eŋ, gë orenik ol, ecëkwan el, gë or gapak ol, gë panga iŋ do gë ojaŵ ok, Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an, xwënëk din ir din! Amen!»

¹³ Na ex wëka ke axarëk abat: «Nobën ex wa bela bër gë bocuď bopešax bëjo? Feye wa xaniw këni?» ¹⁴ Yaka këmo: «Oko Šaca, wëj anang nang këy!» Ata re ko:
 «Bën ex bër xaniwëk gër toro itëm bën.
 Aneb neb këni bocuď bondebën boŋ,
 Awunëta wunëta këni gë ošat or anobo oŋ.

¹⁵ Mëŋ xwëšaxën këni
 gër lëngw ir añëpara and owun and Kaxanu do këno šalerand ciš wec gër Aciŵ andexëm.
 Ar yëpak gër añëpara and owun an këbi xaxa gër ed lëg ko;

¹⁶ din abi kor na enjo, din abi tel na men;
 oyat abi cor na, ayëka abi di na.

¹⁷ Gayikwa anobo ex mërëxand ir gër ed ex añëpara and owun aŋ, këbi yana ebi kaďacënd.

Awëla këbi yana ebi mëland gër bañësa, gër ed ex men ond aniyan.

Do Kaxanu ebi pëxwëcënënd dek ongwën oŋ gër bangës bandebën.»

End edaramët ed anjongakinëm eŋ

8 Anobo aŋ, and laramët ko gër ed laram bani anjongakinëm aŋ, yerirak gër orën ipëxëd. ² Wat këmëni omeleka ocongoki od kë xwëšand gër lëngw ir Kaxanu ok. Yël kënebi okereloŋ ocongoki.

³ Ata yow ko meleka išëxe, xwëša ko ler gër angëb do lëkaya ko ipeya ind kaŋe ind bani šoraxënënd ašururu ir xwëšëna bani gë angiri in. Yël këno ašururu ir mbaŋ exo cor ex bararaxën gë cale ind dek bëwënëk iŋ gër angëb and kaŋe and ex gër lëngw ir añëpara and owun. ⁴ Ga kë šëni ašururu in gër ataxan and meleka, kë yend gë cale ind bëwënëk iŋ yaŋ gër Kaxanu. ⁵ Meleka in wëd ko ipeya ind këni šoraxënënd ašururu iŋ, xëñëna ko pëxw oÿen or gë xoďux or wëdëgu ko gër angëb oŋ, do lap ko gër ebar. Ataŋ wëlik oxëbër or ekëman, gë oďiŵ, wingarak bandanjëm do ebar el rëgëk.

End okereloŋ ocongoki eŋ

⁶ Ata omeleka ocongoki od lëkaya bax okereloŋ ocongoki ok këni xëñënannd eni parix. ⁷ Meleka iŋanar in farix ko *kereloŋ* in. Wëcëguk gër ebar bebër ang oxaÿ do gë xoďux ga bararëk gë ošat oŋ. Ata ang šetërek ebar el obebët otas ak, bebët ibat yegëk dek gë batëx ak do gë ondës ocëkët ak. ⁸ Meleka ixinëm in farix ko kereloŋ in. Wëcëguk er ang atënd and gë angodux gër angwëngw. Ata angwëngw aŋ ang šetërek obebët otas ak, men oŋ nëngwëtak ošat bebët ibat. ⁹ Ata

šesëra këni bebëngw bër bax liyand gër bebët ir nëngwëta bax men oḡ ošat. Bëte nëxenarak okuluj od hi bax na ok.

¹⁰ Meleka isasën in farix ko kereloḡ in. Wëcëguk amal elod gër orën do kë yegënd ang enjeb fo. Ang šetër bax oyeḡ ok do gë bañësa band men baḡ obebët otas ak, amal aḡo wëcëk gër bebët ibat. ¹¹ Amal aḡo këni wacënd «Pošoḡ iwax». Ata men oḡ wak bebët ibat, do bela bëranjëm šës këni and šeḡ këni aḡ. ¹² Meleka inaxën in farix ko kereloḡ in. Eñan eḡ, gë facaw in do gë ował oḡ loḡërak bebët ibat. Ata goyat in bašëtak mar ekërikëran el do gëmëd in hik mondako fo. ¹³ Ga këme nëkon, wat këmo šambat ga songina ko yaḡ gër orën do ko xeyënd: «Kata! Kata! Kata këbi fënga bër lëgëk gër ebar ro bën and këni farix kereloḡ omeleka otas od bayik aḡ!»

9 Meleka icoxën in farix ko kereloḡ in. Wat këme emal ga wëcëguk gër ebar elod gër orën. Emal elo fëxwën këno acoketaya and ambëxw atiwx aḡ. ² And fërët ko atënda and ambëxw atiwx aḡ, kë šanënd okwëcën ond ang angodux fo. Eñan eḡ šamëdanëk gë okwëcën ond xëñ bax gër ekoc oḡ. ³ Ata gër okwëcën oḡo këni šanënd owure, xul këni ebar el dek. Yël këneḡbi ojaḡ od ang ekwël ed kë yexërand gër ebar fo. ⁴ Fel këneḡbi enëḡbi ŋatënd bela bër gë nanganëme ir Kaxanu këm gër eyiy bën fo, bari këreni dinan na eñëḡnax ondës ond lëgërak gër ebar oḡ, gë bebëlëg bën, do gë opat od batëx ok. ⁵ Er fel banëḡbi enëḡbi narëñënd anarën fo bela bën xali ex nëka opacaḡ oco, bari kërenëḡbi daḡwënd na. Baḡaten bandebën baḡ ang band ekwël fo yambën bax. ⁶ Ata bakey baḡo, bela bën mocala këni yana eni caland ecës el, aḡandi këbi yana ebi yandind eni cës, bari ani cës na. Ecës el mongër këbi yana ebi gërënd.

⁷ Er hi bani owure olo ang opanac od fokëra këneḡbi ond gër emer fo. Gër ogaf odeḡbën bax watind bebër ang oxamote or owun or kaḡe, do odëxas odeḡbën ok hi bax ang od bela fo. ⁸ Omban ondeḡbën oḡ ašak šak bax ang ond bësoxari fo, do oḡënga oreḡbën oḡ ang or ojëraḡ fo. ⁹ Gër oḡëkw oreḡbën xapa bani baḡëxw band dun, do obafe odeḡbën ok axëbër bax xëbërënd ang ocaret od këni lasënd opanac odanjëm od kë wëlënd gër emer fo. ¹⁰ Oceḡ

odeḡbën ok ang bënjiḡ bend oxwël fo hi bax. Gër oceḡ oko hi bax ojaḡ od banëḡbi yambëni-naxënëñd bela ok xali nëkak opacaḡ oco.

¹¹ Emun endebën eḡ ex meleka ir gër ambëxw atiwx in. Oḡac orexëm ol ex gë eyeyan ed Bëšëwif el: «Abadoḡ». Do gë eyeyan ed Bëgërek el: «Apoliyonḡ», mëne ngëḡ «Anemin an». ¹² Kata iñanar in xucak, bayik ex yow betëm beki becëxe.

¹³ Meleka iconḡibatën in farix ko kereloḡ in. Wël këme oniḡ gër oparix onax od ebax gër oḡaw onax or angëḡ and kaḡe and ex gër lëngw ir Kaxanu aḡ. ¹⁴ Oniḡ olo baḡo felënd meleka ir gë kereloḡ in mondako: «Pëtëlëḡbi omeleka onax od xap këneḡbi gër yeḡ isëm ir këni wacënd Efërat ok.» ¹⁵ Ata fët këbi omeleka onax od bax šëñind apëxëd aḡo, akey aḡo, do iniy iḡo ok, enëḡbi daḡaxën bela bën amëxwër amat, gër batas. ¹⁶ Wël këme yëgwe hi këni ocoroḡa od gë opanac ok: owaxe okeme oki.

¹⁷ Mondako wat bamëni gër lakeli opanac ok do gë bër yëpaxën babi bën. Er xapa bani baḡëxw band dun band war bax ang xodux fo, band hi bax ang ekaḡ ed yaseḡët fo do band ang mungu fo. Ogaf od opanac oko er hi bax ang od ojëraḡ fo. Gër osëḡ oreḡbën bax šanënd xodux, gë okwëcën, do gë mungu. ¹⁸ Ata betëm betas beḡo laḡ këbi bela bën amëxwër amat gër batas gë xodux ol, gë okwëcën, do gë mungu, ond bax šanënd gër osëḡ or opanac oḡ. ¹⁹ Gayikwa ojaḡ od opanac oko gër osëḡ do gër oceḡ odeḡbën ebax. Oceḡ oko ang bandën fo bax do hi bax gë ogaf do gë oko banëḡbi yambëniñd bela bën.

²⁰ Bela bëšëxe, bër bayik abi daḡ bana betëm beḡo bën, ani teḡ bana ecale ed bebër bani rind bën el, ani nëngwët bana ola oreḡbën ol, xali eni teḡ ekëla ed bëyël el. Ani teḡ bana olaš or kaḡe oḡ, or kodī oḡ, or yawale oḡ, or oxaḡ oḡ do gë or ex otëx oḡ. Xarak olaš oḡo ax watërand na, ax wëlërand na, ax yexërand na. ²¹ Bela bëḡo ani nëngwët bana ola oreḡbën ol xali eni teḡ bamena baḡo: edaḡwër el, gë obanji ol, gë asëk alakirand fo in do gë orek ol.

End meleka in do gë ikayëta eḡ

10 Ata wat këmo meleka ifangak ga ko fedaw elod gër orën ga labaya ko gë

aŋar, do ŝandiŵ in hik jey gër gaf irexëm. Dëxas in kë ýegënd ang eñan fo, do owonëng orexëm oŋ hik ang okëcar od gë xodux fo. ² Lëkaya ko gër ataxan ikayëta ind lëkwët baxo. Xwëŝa ko, sapor ir liŵ in gër angwëngw do ir ŝame in gër ebar. ³ Ata xeŷ ko ang eŋëra ed yëraŋ fo. And xeŷ ko aŋ, yaka këŋo oxëbër ocongoxi or ekëman oŋ. ⁴ And yeyanëk oxëbër ocongoxi or ekëman aŋ, këme xëñënan me ñëgw er wël këme in. Barikan wël këme oniŵ gër orën ga kë re: «Cësinälil end rek oxëbër ocongoxi or ekëman eŋ, kërey ñëgw na.»

⁵ Ata meleka ir wat bamo ga xwëŝa ko gër angwëngw do gër ebar in, yën ko ataxan and liŵ aŋ end orën eŋ. ⁶ Yaŝar ko gër oŵac or ar kë liyand din ir din an, ar rik orën an do gë ðek bebër gër orën bën; ar rik ebar an do gë ðek bebër gër ebar bën; ar rik angwëngw an do gë ðek bebër gër angwëngw bën. Meleka in re ko: «Endey eŋo gogo kë ĥatëgu, ax nëka na! ⁷ Barikan gë bakey band ko farix kereloŋ meleka icongixinëm baŋ kë ŝonëtaya end Kaxanu eŋ ang nangën babi elod anëka fo bëriyenin bërexëm bën, bëlaŵënel bën.»

⁸ Ata oniŵ or yeyaneliw baxe elod gër orën ol, fel ke gaŝëxe: «Yel ey kana ikayëta iŋ gër ataxan and meleka ir xwëŝak gër angwëngw do gër ebar in.» ⁹ Ye këme gër meleka, do fel këmo exe yël ikayëta iŋ. Yaka ke: «Medël ey gël, ang dingën fo kë ýëw gër etëy edey. Barikan awa kë wa gër acël andey.»

¹⁰ Wëd këme ikayëta iŋ gër ataxan and meleka do hël këme: ýëwëk ang dingën fo gër etëy edam. Barikan and hël këme aŋ, acël andam aŋ wak. ¹¹ Ata fel këne: «Afo ey yeyanënd ang alaŵënel fo bend këbi hi bela beŋ obulunda odanjëm, gë benëng bendanjëm, gë oyeyan oranjëm, do gë bemun bendanjëm.»

End otedede oki eŋ

11 Ata fëxwën këne oŝët do re këni: «Kanil ey tëyi Aciŵ and Kaxanu aŋ ang ýangëk ak, gë angëb aŋ do eyëbi pën bër kë ŝalend lëf na bën. ² Barikan yangana ir fac ir Aciŵ and Kaxanu in, tebël mondako fo. Kërey tëyi na gayik benëng becëxe beŋ sebën këñëbi. Bën kë wëñëra angol amënek aŋ opacaŵ ofëxw onax gë oki. ³ Ayël këmëni otedede oki odam ok eni yeyanënd ang bëlaŵënel fo beŷ bën. Gë

ojabote këni fëlaya do enëbi nangën bela bën end Kaxanu eŋ në bakey wëli gë okeme oki gë ofëxw ocongebat.»

⁴ Otedede oki oko ex bañarëka baki baŋ, do gë ofambo oki od hik gër lëngw ir Axwën ebar ok. ⁵ Angëmëne ala eŋo ýandi ebi yambënin, xodux kë ŝan gër osëy orebën, do enëbi gël bërangoŷëra gë bën bën. Eyo mondako ko ŝës ar këŋo ýandi ebi denan eñëñëanax an. ⁶ Aŝot ŝot këni panga ind eni përa orën ol kërex tëb na ðek bakey band këñëbi nangën end Kaxanu baŋ. Axor exëni eni nëmbët men oŋ oŝat do eni di beñigëanaxik bend ex yo gër ebar nand këbi ýandi yo.

⁷ And këni faŷ osede orebën aŋ, emacar end kë ŝanëgu gër ambëxw atiŵax eŋ ebi mereli, ebi kor do ebi ðaŵ. ⁸ Ata exo ýaŋëta beman bend otedede oki beŋ gër fëña isëm ir gër angol atëm. Angol aŋo ex, gër owat or Kaxanu, Sodom do gë Misëra, na gër ed fika bano Axwën arebën na. ⁹ Bela bër bulunda ir ex yo, gë bër enëng end ex yo, gë bela bër eyeyan ed ex yo, gë bër ebar ed ex yo awat këni wat beman bendebën beŋ bakey batas gë təkër do ala ano teb na ebi mëxwëta në ýeg. ¹⁰ Bela bër lëgëk gër ebar bën ga nëngandëra këbi end ecës edebën eŋ këni rixëned ofëna xali eni yëlërëra beŷ gayik bëlaŵënel bëxi bëjo aŝëndën ŝëndën banëbi.

¹¹ Ga xucak bakey batas gë təkër, angoc and kë yëlënd and aniyan aŋ, xaniwëk gër Kaxanu, lil këbi do xwëŝan këbi ceg. Ata yëdara këni mbaŋ bër babi wat bën. ¹² Wël këni elod gër orën, oniŵ osëm ga këbi fel: «Yowën yaŋ ro!» Ye këni gë aŋar aŋ yaŋ gër orën do bërangoŷëra andebën bën wat këñëbi. ¹³ Ata amëd aŋo dëŋ hik angëmëgëm atëm gër ebar do ang ex owebët epëxw od angol ok, bebët ibat wëcëk. Nemira këni bela owëli ocongoki në end angëmëgëm aŋo. Bër bayik bëbëngw bën yëdara këni, do ŝëkw këni enjaran end Kaxanu eŋ, mëŋ ar gër orën an.

¹⁴ Kata ikinëm iŋ anëka xucak, gogo kë ĥatëgu itasën in.

End kereloŋ icongixinëm eŋ

¹⁵ Ata meleka icongixinëm in farix ko kereloŋ in. Wëlik gër orën odiŵ otëm ga kë re: «Owun or ngwën ol,

Axwën arebi an xwënëk
do gë *Kërisët* irexëm,
din ir din ko wun!»

¹⁶ Bëxarëk alapem gë bënax bër yëpa bax gër
bañëpara band owun, gër lëngw ir Kaxanu
bën, foxi këni eyiŷ el ɲêš gër ebar, ¹⁷ do këni
rend:

«Ayeri këy Axwën Kaxanu,
wëj ar xorëk beŷ dek an,
wëj ar hik do hi bay,
gë panga itëm indey iŷ wun këy.

¹⁸ Axoŷën xoŷën këni benëng beŷ,
barikan gërëgako yowëk oxoŷ orey ol,
amëd and këyëbi xiti bësëk aŷ,
eyëbi pupa bëriyenin bërey bën,
bëlaŷënel bën, gë bëwënëk bën
do gë bër fëbëk oŷac orey bën, hik bër gapak
bën,

hik bërëtoc bën do eyëbi nemin bër kë nem-
inënd ebar bën!» ¹⁹ Aciŷ and Kaxanu and hik
yaŷ gër orën aŷ fërëtayak, watik lëf kangara ir
eter in. Ata wingararak, wëlik odiŷ, gë oxëbër
or ekëman, ebar el rëgëk do kë wëcënd bebër
ang oxaŷ.

End asoxari do gë fato eŷ

12 Ata nanganëme isëm šanayak gër orën:
asoxari ar šudak eňan eŷ, facaw in dila,
gër osapar orexëm do šëxwa ko ekamote ed
owun ed gë oŷal epëxw gë oxi. ² Gë acël ebaxo
do and ħatëk orëŷ aŷ, ko xeŷënd ayambën in
do gë toro ind orëŷ iŷ.

³ Šanayak bëte gër orën nanganëme išëxe:
fato isëm, ir war bax ang xodux fo, ir gë ogaf
ocongoki do gë ofarix epëxw. Er hi bax në gaf
kala ekamote ed owun. ⁴ Gër obebët otas od
oŷal or gër orën, fat ko ibat gë šëb irexëm in
do lapëgu ko gër ebar. Ata fato in buna ko,
fabër këni gë asoxari ar orëŷ an, eŷo gëlxën
itox iŷ sam eŷo dëŷ. ⁵ Rëŷ këŷo itox itošan,
ind këbi xadac benëng beŷ dek gë xwëlekwële
ir dun †. Na Kaxanu wëla këno itox iŷo ler gër
ndexëm, ler gër añëpara and owun andexëm.
⁶ Asoxari an cëŷ, hër ko dɔp gër *ladawe*, gër
ed xëňënan baŷo Kaxanu exo gix, gër ed këno
lëbax bakey wëli gë okeme oki gë ofëxw ocon-
gebat.

† Xwëlekwële ir dun iŷo ŷacayak owun or sibëk mbaŷ

⁷ Ata fëtëk emer gër orën. Mišel gë omeleka
odexëm ok këni wërënd gë fato in. Bëte fato in
do gë omeleka odexëm ok wërëli kënebi. ⁸ Ga
xor kënebi, fato in gë odexëm šan këni në er
këni hi yaŷ gër orën. ⁹ Ata lapëgu këno gëd, fa-
to isëm in, andën akarëk aŷ, and këno ŷacënd
šabucara, do Sindan aŷ, and këbi yifand bela
bër gër ebar aŷ. Lapëgu këno gëd gër ebar ro,
mëŷ gë omeleka odexëm ok. ¹⁰ Ata wël këme
oniŷ osëm yaŷ gër orën, ga kë re:

«Gërëgako anëka ħatëguk apexa aŷ,
gë panga iŷ, gë owun or Kaxanu ol,
mëŷ ar xwën këbo an
do gë owun or *Kërisët* irexëm ol.
Gayikwa anëka lap këŷo gëd,
alëxw ar bëmaŷe bëndëbi an,
ar babi lëxwënd ciš wec gër Kaxanu,
mëŷ ar xwën këbo an.

¹¹ Barikan bën, axor xor këno gë oŷat or
anobo oŷ

do gë eyeyan ed osede orebën el;
ani ŷan ex na nëmëc aniyän andëbën aŷ
ado ga banëbi wesand
mëne alaŷ kënebi laŷ.

¹² Wën bër gër orën bën,
wën bër lëgëk fën bën,
nëngandëraleŷun.

Barikan etëm hi këŷun

wën bër gër ebar bën do wën bër gër
angwëngw bën,

gayikwa šabucara in anëka šëlali ko gë oxoŷ
osëm

ga nang ko mëne bakey band bayi këŷo baŷ
bapënëfëne fo ex.»

¹³ And wataya ko fato in mëne anëka lapëgu
këno gëd gër ebar aŷ, sëf këŷo asoxari ar rëŷ
këŷo itox itošan an. ¹⁴ Ata asoxari an yël këno
obafe oki od šambat isëm ok exo cëgaxën gër
ladawe, gër wur irexëm, gër ed këno lëbax
bëniy bëtas gë təkër, gër ed bayik aŷo ŷatën
na andën aŷ. ¹⁵ Andën aŷ wis ko men ang
oŷëm fo gand epoy ed asoxari eŷo mëlxën.
¹⁶ Barikan ebar el rëca këŷo asoxari an do
hëlëk oŷëm or wis baxo fato ol. ¹⁷ Ga logën
këŷo end asoxari aŷo eŷ, fato in ye ko ebi
merelix bërändëwëra and asoxari bën, bër
fëbëk bapela band Kaxanu do këni reyarand
osede or Yesu bën.

¹⁸ Ata buna ko gër edini ed bēŋa ir angwēngw.

End oŋacar oxi eŋ

13 Ata wat kēmo emacar end gē ofarix epēxw do gē ogaf ocongoki, ga šēpētaw ko gër angwēngw. Er hi bax nē farix kala ekamote ed owun, do ŷēgwēra kēni gër ogaf odexēm, omac od kēŋo širēnd Kaxanu.

² Emacar end wat bamo eŋ, ang ecaŋ fo hi baxo, osapar orexēm oŋ hi bax ang or andaŋ fo do etēy el ang ed yēraŋ fo. Fato in yēl kēŋo panga indexēm iŋ, owun orexēm ol do gē or gapak osēm. ³ Gaf ibat irexēm in mbaŋ sembaŷ bax, ecēs el fo bayi bax. Barikan afak fak baxo.

Ata ga babi šaranēnd end emacar eŋo eŋ, dek ebar el kēŋo sēfēnd. ⁴ Afoxi bani foxind gër lēngw ir fato, eno calexēn gayik mēŋ yēl baŋo owun ol emacar eŋ. Afoxi bani foxind bēte gër lēngw ir emacar eno calexēn do eni dend: «Noŷo wa ex ang emacar eŋo? Do noŷo kē xor eŋo mereli?»

⁵ Ata emacar eŋo šot ko etēy ed bax yeyanēnd gē ndafēnan do gē ed kēŋo širēnd Kaxanu. Asebēn sebēn bano owun ol xali opacaŋ ofēxw onax gē oki. ⁶ Emacar eŋ ga hēbēta ko, kēŋo širēnd Kaxanu maŋ gē eyang edexēm ak, kēbi renarand mēŋ do gē bër lēgēk gër orēn bēn. ⁷ Aseb seb bano bēte ebi mereli bër ex bulunda ir Kaxanu bēn xali xor kēbi. Ayēl yēl bano panga ind ebi bēña ebar el dek: ekun ed ex yo, gē bulunda ir ex yo, gē bela bër eyeyan ed ex yo do gē enēng end ex yo. ⁸ Ata dek bër lēgēk gër ebar bēn, bër bayik omac odebēn ani nēgw ex na gër *akayēta and aniyān* and anobo and šadaxa bano elod ga ŷanak ngwēn aŋ, afoxi kēni ŷana eni poxind gër lēngw ir emacar eno calexēn.

⁹ Awa ar gē anēf an, baxētēlexo de!

¹⁰ Ar ebax eno mēla oxadēp an, aŋwēla kēno wēla gër oxadēp. Ar ebax eno daŋ gē duxuma an, alaŋ kēno laŋ gē duxuma. Mēŋ ex, bēwēnēk bēn, aŋap ŷapēk eni buŋand, kēreni teb na ekwēta el.

¹¹ Ata wat kēmo emacar ecēxe ga šanēgu ko gër ebar. Bēparix bēki šot baxo ang anobo fo, do baxo yeyanēnd ang fato fo. ¹² Panga ind

emacar eñanar iŋ šot baxo do baxo rind becarax gër lēngw ir emacar eŋo. Anēyali babi nēyālind dek bela bër lēgēk gër ebar bēn eno calend emacar eñanar eŋ, end sembaŷ bax dām gër ecēs, bari fak ko eŋ. ¹³ Emacar ek-inēm eŋo becarax betēm baxo rind xali fedaliw ko akey amat, ogēs od bela, xodux ol elod gër orēn xali gër ebar. ¹⁴ Mondako babi nambelind bër lēgēk gër ebar bēn gē becarax bēnd seb bano exo dind gër lēngw ir emacar beŋ. Afel babi felēnd eni di edaŋ ed ang eñaŋ end emacar end saŋ bano gē duxuma do fakēta ko gër aniyān eŋ. ¹⁵ Ašot šot baxo panga ind exo nēngwēt edaŋ elo xali ex yeyandērand, do ebi dāwēnd dek bër ax poxind na eni cale eñaŋ end emacar eñanar bēn. ¹⁶ Anēyali babi nēyālind bela bēn dek, hi kēni bër gapak, bēretoc, bër gē napul, bēxaŷēnaxik, okadēp, bër ax gi ex na okadēp, eni ma enēbi din ala kala nanganēme in, bērēmar gër ataxan and liŋ, bējo gër eyiŷ. ¹⁷ Yama ala abax xor na wa exo yēcēra beŷ ba exo pandēra cotērēxe nanganēme in, oŋac or emacar ol ba nimēro ir oŋac orexēm in.

¹⁸ Awa ro, orenik wēkak. Ar gē onden an, calalexo exo nang er wacayak nimēro ir emacar in. Gayikwa nimēro ir ala ex do er ex: «Okeme ocongibat gē ofēxw ocongebat gē bēnjongimat.»

End oyēkan or bēwēnēk eŋ

14 Ata wat kēmo anobo aŋ mo kwēša yaŋ gër etēnd ed *Siyon* ga xeta kēno bela owēli keme gē ofēxw onax gē bēnax bër šotēk nanganēme ir oŋac orexēm in do gē or Sēm in, gër oyiŷ orebēn. ² Wēl kēme gër orēn oniŋ or ang oŷēm fo, or ang oxēbēr or ekēman etēm fo. Do angoŋ and bame wēlēnd aŋ hi bax ang and bēsēmb bër bēmangi bēdanjēm fo. ³ Bela bējo aŷēw bani ŷēwēnd oyēkan oxaŋax gër lēngw ir aŋēpara and owun do gër lēngw ir bebēbēngw bebēnax, do gër lēngw ir bēxarēk. Bela owēli keme gē ofēxw onax gē bēnax bër racēt kēbi Kaxanu gër ebar ro bēn fo bax ŷēwēnd oyēkan olo. Gabatak ax kor bana exo tēya oyēkan olo.

⁴ Bēn anēbi nang ex na bēsoxari, ani buyarēnaya ex na gē bēn. Bēn kēŋo sēfarand anobo aŋ gër ed ko ye yo. Kaxanu racēt kēbi

mërëxand ir bela eni gixën bëŷanar bër xwën kënëbi mëŷ do gë anobo aŷ. ⁵ Do gër osëŷ orebën, enëgwëš ax gi ex na. Etëmbak ax gi ex na gër ola orebën.

End omeleka otas eŷ

⁶ Ata wat këmo meleka išëxe ga ko šëgëra yaŷ gër orën. Atëfëtan and din baxo xëñënanand ebi nangën bela bër lëgëk gër ebar bën, gë enëŷ end ex yo, gë ekun ed ex yo, gë bela bër eyeyan ed ex yo do gë bulunda ir ex yo. ⁷ Ga ko xeŷ ko rend: «Yëdayindëno Kaxanu do cëk-windëno gayikwa anëka ħatëguk apëxëd and ko xiti ngwën aŷ. Poxiyindën eno calexën ar rik orën, gë ebar, gë angwëngw, do gë bañësa band men an!»

⁸ Meleka ixinëm sëfëgu këŷo iŷanar in do ko rend: «Anëka nëxenak, anëka nëxenak, angol atëm and Babilon aŷ! Mëŷ yëla këbi ngoy ind eñac endexëm iŷ dek benëŷ bend bela beŷ †.»

⁹ Meleka isasën sëfëgu këbi oki oñanar ok. Ga ko xeŷ ko rend: «Angëmëne bela eno cal-end emacar eŷ, gë edaš ed wätinali këno el, do angëmëne eni cot nanganëme irexëm in gër oyiŷ ba gër bataxan, ¹⁰ ašëb këni šëb bën bëte oxoŷ or Kaxanu ol ang ngoy fo. Ang ngoy in-ëmbarëx fo kënëbi xatën andëmba aŷ cëm. Asoro këni ŷana eni torond polo gër xodux, gër mungu gër lëngw ir omeleka omënëk, do gër lëngw ir anobo! ¹¹ Din ir din kë ŷana ex cënind okwëcën ond xodux or këbi šorënd bër këŷo šalend emacar do gë edaš ed wätinali këno bën. Hik gëmëd, hik goyat, ani ñana na eni teyëtand toro iŷ. Mondako fo këŷo hi ala ar šotëk yo nanganëme ir oŷac orexëm in.»

¹² Mondako ex, ebuŷa ed bëwënëk el, ed bër kë sëfënd bapela band Kaxanu do xwëta këno Yesu bën.

¹³ Ata wël këme oniŷ yaŷ gër orën ga kë re: «Ñëgwël: “Nëngandëralebi bëšëk bër xwëta këŷo Axwën do šës këni elod gërëgako bën!” Angoc Amënëk aŷ ga re ko: “Iyo, teyëtalexëni bandiyen bandëbën baŷ gayikwa në etëfa ebi bandixa bandëbën baŷ!”»

† Gër oñëgw odëmar er ŷëgw këni mëne ngoy ind oxoŷ or eñac endexëm iŷ.

End ekanara ed bebër gër ebar eŷ

¹⁴ Ata wat këme aŷar apešax, do gër aŷar aŷo ŷëpa ko ar ang asëñiŷ ar ala fo. Ekamote ed owun ed kaŷe šëxwa baxo, do lëkaya baxo xorom iñakax. ¹⁵ Ga šanëgu ko meleka išëxe gër Aciŷ and Kaxanu, ko xeŷend gand ar ŷë-pak gër aŷar: «Medël xorom in, ey ŷašaxën bebër gër ebar bën gayik anëka sëgëk, anëka ħatëk ekana el.» ¹⁶ Ata ar ŷëpak gër aŷar an lap ko xorom in gër ebar. Ĥašëk dek bebër gër ebar bën.

¹⁷ Meleka išëxe šanëgu ko gër Aciŷ and Kaxanu, and hik yaŷ gër orën aŷ. Mëŷ bëte lëkaya ko xorom iñakax. ¹⁸ Ga šanëgu ko gër angëb meleka išëxe, ir xorëk xodux, ko xeŷend gand ar lëkayak xorom iñakax an: «Medël xorom in ey ŷašaxën bacay band odëwëreŷwen od *reseŷ* band ex gër ebar baŷ, gayik anëka sëgëk.»

¹⁹ Meleka in lap ko xorom irexëm in gër ebar ata ħašëk bacay band atëx and reseŷ and gër ebar baŷ do xobëx ko polo gër akaraxën and kë wätinalind oxoŷ or Kaxanu aŷ. ²⁰ Ga wëla këni reseŷ in gand angol, xobëx këni gër akaraxën and hik fac. Ata šanëk ošat and bani wëñënd gër akaraxën aŷ do ošat oŷo fesëk në bapakan okeme otas. Kido eni përado opanac, ogaf ok fo watidox.

End beñigënaŷik bepelatar eŷ

15 Ata wat këme gër orën nanganëme išëxe, isëm, do išaraxik: omeleka ocon-goki ga lëkaya këni beñigënaŷik benjongëbeki bepelatar beŷ. Gayikwa Kaxanu, paŷ gë beñigënaŷik beŷo ko ħata oxoŷ orexëm ol.

² Wat këme anjer and kal-kal ang anangoye fo ga bararëk gë xodux ol. Wat këmëni bëte bër xor këŷo emacar bën, gë eñaw endexëm ak, gë edaš edexëm el, do gë nimëro ir oŷac orexëm bën. Gër anjer and ang anangoye xwëšara bani do lëkaya këni bemangi bend yël këbi Kaxanu beŷ. ³ Ata këni ŷëwënd oyëkan or *Moyis*, ariyenin ar Kaxanu ol, do gë oyëkan or anobo ol:

«Bandixa bandey baŷ batëm ex, bacaraxik ex, Axwën Kaxanu, wëŷ ar xorëk beŷ dek an, bebër këy rind bën dal ex do šenene ex, wëŷ ex emun end benëŷ eŷ.

⁴ Axwën, noŷo bayik axi pëb na?
 Noŷo bayik ax cëkw na oŵac orey ol?
 Wëj gabat ex aŵënëk an.
 Enimin, benëng beŷ dek ayow këni yow
 eni poxira gër lëngw irey,
 gayik or ŷenene orey ol ŷanayak.»
⁵ Ga xucak eŷo, ga këme nëkon gër orën aciŵ
 and Kaxanu aŷ ga fërëtayak, wat këme aner
 and Osede aŷ. ⁶ Omeleka ocongoki od lëkaya
 bax beŷigëanaxik beŷjongëbeki ok ŷanëgu këni
 gër Aciŵ and Kaxanu. ŷudara këni banjëm
 band xaf-xaf bamënëk, band jing-jing, do xapa
 këni bapëxw band kaŷe gër oŵëkw. ⁷ Abat gër
 bebëbëngw bebënax, fëxwën këbi omeleka
 ocongoki ok bandëmba beŷjongëbaki band
 kaŷe band ebax cëm gë oxoŷ or Kaxanu, mëŷ
 ar hik din ir din an. ⁸ Aciŵ amënëk aŷ lëbëk gë
 okwëcën oŷ në end enjaran end Kaxanu eŷ do
 gë panga indexëm iŷ. Ata ala abax xor na exo
 dël gër Aciŵ and Kaxanu xali xwëtëk beŷigë-
 naxik beŷjongëbeki bend omeleka ocongoki
 beŷ.

End bandëmba beŷjongëbaki band oxoŷ eŷ

16 Ata wël këme oniŵ gër Aciŵ and Kax-
 anu. Ga kë xeŷ oniŵ olo, këbi felënd
 omeleka ocongoki ok: «Awa yeyin en dexëx
 bandëmba beŷjongëbaki band oxoŷ or Kaxanu
 baŷ gër ebar!»

² Meleka iŷanar in lex ko andëmba aŷ gër
 ebar. Ata bela bër ŷot bax nanganëme ir
 emacar in do bani foxind eni cale gër lëngw ir
 edaŷ ed eñaŵ edexëm bën, lëk këbi oŷëxwëra
 oyambëanaxik: beman beŷ hik yer okejën fo.

³ Meleka ixinëm in lex ko andëmba andexëm
 aŷ gër angwëngw. Men oŷ nëngwëtak oŷat
 ang or ala ar haŷ këno fo, do dek oŵacar
 obëngw or hik polo ol ŷësëra këni.

⁴ Meleka isasën in lex ko andëmba andexëm
 aŷ gër oyeŷ do gër baŷësa band men, nëngwë-
 tak dek oŷat.

⁵ Wël këmo meleka ir xorëk men in ga ko re:
 «Wëj ar ŷenene hi këy, wëj ex ar hik, do hi bax
 an,

aŵënëk hi këy gayikako mondako xiti këyëbi.
⁶ Gayikako oŷat or bëwënëk
 do gë or bëlaŵënel oŷ lexëra këni,
 duy dëŷ yël këyëbi oŷat eni cëb.»

⁷ Wël këme oniŵ gër angëb ga kë re:
 «Eyo Axwën Kaxanu, wëj ar xorëk beŷ dek an,
 kiti indey iŷ däl ex do ŷenene ex.»

⁸ Meleka inaxën in lex ko andëmba andexëm
 aŷ gër eñan. Eñan eŷ ŷotëk ojaŵ od ebi corënd
 bela bën gë xodux orexëm ol. ⁹ Ata ayëka isëm
 ŷor këbi bela bën. Barikan bën këni ŷirënd
 oŵac or Kaxanu ol, mëŷ ar baŷi lapanënd
 beŷigëanaxik beŷo gë panga indexëm an. Ani
 nëngwët bana ola orebën ol eno duwaxën.

¹⁰ Meleka icoxën in lex ko andëmba andexëm
 aŷ gër aňëpara and owun and emacar. Ata
 ŷamëdanëk gër ed wun ko, do bela bën këni
 wëcarërand ayambën in. ¹¹ Aŷir bano ŷirënd
 Kaxanu, mëŷ ar hik gër orën an, ga bot këbi
 ayambën ir okejën in. Bari ani nëngwët bana
 ola orebën ol xali eni teb bandixa batëmbak
 bandëbën baŷ.

¹² Meleka icongibatën in lex ko andëmba an-
 dexëm aŷ gër yeŷ isëm ir këni wacënd Efërat
 in. Men oŷ wëxëk eni kegetaxën bemun bend
 kë xaniw apën-eñan beŷ. ¹³ Ata wat këmëni
 bangoc baňëŷëanax batas, band ang ofëkel fo.
 Angoc aňanar aŷ ŷanëgu ko gër etëŷ ed fato,
 akinëm aŷ ŷanëgu ko gër etëŷ ed emacar, do
 atasën aŷ gër etëŷ ed alaŵënel anëgwëŷ.

¹⁴ Bangoc baŷo band ŷabucara ex, bën kë rind
 becarax do këni yend gër bemun bend gër
 ebar dek enëbi bar eno merelexën Kaxanu
 yatir akey atëm andexëm, mëŷ ar xorëk beŷ
 dek an. ¹⁵ Ata re ko Axwën an: «(Awa ang arek
 fo këme yeli.) Nëngandëraleŷo ar këmo sëk
 daŷërëxe an. Amo pënga ex na tëb gë eman eŷ
 do axo ye na gë aŷëfën, cudarëxe banjëm ban-
 dexëm baŷ.» ¹⁶ Ata bangoc baŷo bar kënëbi
 bemun beŷ gër ed këni wacënd gë eyeyan ed
 Bëŷëwif el: «Arëmagedoŷ».

¹⁷ Meleka icongixinëm in lex ko andëmba an-
 dexëm aŷ gër ekoc. Wëliwëk oniŵ osëm lëf gër
 Aciŵ and Kaxanu, gër aňëpara and owun ga
 kë xeŷ: «Anëka xwëtëk!» ¹⁸ Ata wingararak,
 wëlik odiŵ, gë oxëbër or ekëman, do ebar el
 rëgëk mbaŷ. Elod ga hi këni bela bën, ala ax
 wat ex na angëmëgëm andako rako aŷ. ¹⁹ An-
 gol atëm aŷ ŷapërek obebët otas. Bangol band
 benëng bend bela baŷ yëcarëk. Kaxanu abi
 xwëya bana bela bër gër angol atëm and Ba-
 bilon bën. Ata ŷëbën këbi ang ngoy fo oxoŷ os-
 ëm orexëm or hi bax gër andëmba ol. ²⁰ Dek

oŝir oŋ ŝapërək do osënd oŋ yëcarək. ²¹ Ata bebër ang bongaỹ bond sibək gwër nē okilo ofëxw onax wëcandëra këbi bela bën elod gër orën. Barikan bën ŝirëra këno Kaxanu nē end eñigënaxik etëm end hi babi eŋ.

End asoxari aŷacaxik eŋ

17 Ata ang hi bani omeleka ocongoki od lëkayara bax bangalama banjongëbaki ok, ibat yow ko yeyaneli ke. Re ko: «Yow mi masin kiti ind angol atëm, and ex ang asoxari aŷacaxik, ar yëpak yaŋ nē amen aŋ. ² Gë asoxari ajo wata këni bemun bend gër ebar beŋ asëk alakirand fo in, do bela bër gër ebar ro bën anëka xor këbi ang ngoy fo eñac endexëm eŋ.»

³ Ata meleka in wëla ke gë Angoc and Kaxanu aŋ gër ladawe. Watëx këmo asoxari ga yëpa ko yaŋ nē emacar embarax, end gë ogaf ocongoki do gë ofarix epëxw. Do eman eŋ hi ko ðek omac od këŋo ŝirënd Kaxanu fo.

⁴ Asoxari ajo ŝudara ko banjëm bambarax band yek mbaŋ, banjëm band warëgeyan. Yaŋëna ko gë orëxër or kaŋe, do gë oyeri or oxaŷ oyekax. Lëkaya ko andëmba and kaŋe and yëm bax gë becusëŝus, do gë bemuyaraxik bend eñac endexëm beŋ. ⁵ Gër eyiŷ edexëm yëgw këni oŵac or ŝonaya bax: «Babilon, angol atëm aŋ, nëm ir bëŷacaxik, do nëm bër watak becusëŝus betëm bend gër ebar ro.» ⁶ Wat këmo asoxari ajo ga yaw këŋo gë oŝat or bëwënək oŋ do gë oŝat or otede od bax reyarand end Yesu oŋ.

Ga këmo nëkon, ŝaran ke xali xurik. ⁷ Ata re ko meleka in: «Inëwa ki ŝaranaxënënd? Wëno afel këmi fel bend ŝonayak gër asoxari ajo do gër emacar end gë ogaf ocongoki, do gë oparix epëxw end yëpaxën këŋo beŋ. ⁸ Emacar end hi bax do wat bayo eŋ, axo bo ex na. Aŝanëgu ko ŝanëgu gër ambëxw atiŵax do exo cës. Bela bër lëgëk gër ebar bën, bër bayik Kaxanu axo ñëgw ex na omac odebën gër *akayëta and aniyän* nand ri ko ngwën bën, aŝaran këbi ŝaran and këno wat emacar aŋ gayik ahi hi baxo, ŝës ko, bëte exo canayaw.»

⁹ Eŋo, onden ond arenik fo kë xor eŋo pëni. Ogaf ocongoki ok kë wätinalind bëtënd bënjongëbëki bënd yëpaxën ko asoxari bëŋ. Eŋo amatinali ex and bemun beŋjongëbëki bëte:

¹⁰ beŋjo lati këni, emat bayik ga wun ko, bari emun enjongekinëm eŋ axo yow ex na pere. And ko hatëgu aŋ, ax nëka na owun orexëm ol. ¹¹ Ata emun enjongetasën eŋ ex ðe emacar end hi bax do ŝës ko eŋ. Mëŋ fo ex bëte emun enjongetasën, end kë ŝës din ir din eŋ.

¹² Ofarix epëxw or wat këy oŋ ex bamatinali band bemun epëxw bend anëbi maŝ ex na pere owun beŋ. Barikan, awun këni wun apëxëd amat gë emacar eŋ. ¹³ Bën erebat këni ŝaland: eno diyenin emacar eŋ gë panga indebën iŋ, do gë ojaŵ odebën ok. ¹⁴ Aŵereli këno wëreli anobo aŋ. Barikan anobo aŋ ebi kor gayik mëŋ ex Axwën ar bëxwën an, do Emun end bemun eŋ. Gë bër wac këbi, sana këbi do xwëta këno bën kënebi xor.

¹⁵ Meleka in re ko bëte: «Amen and wat këy gër ed yëpa ko asoxari aŷacaxik aŋ ex bamëxwër band bela bër lëgëk gër ebar baŋ, ang fitarëra këni ðek benëng beŋ, do gë oyeyan orebën ak. ¹⁶ Oparix epëxw or wat këy ok do gë emacar eŋ, aŝus këno ŝus asoxari ajo. Axandëra këno xandëra napul ir ŝot ko in do axwëca këno xwëca exo bayi tëb gë eman eŋ. Ayamb këno yamb do eni bëlën er këbi bayita in. ¹⁷ Gayikwa Kaxanu yël këbi gër oŵëkw orebën eni di apënëta andexëm aŋ, eni ŋata apënëta amat, do eno yël owun orebën ol emacar eŋ, xali ex ŋata bend re ko Kaxanu beŋ. ¹⁸ Asoxari ar wat këyo ajo hik angol atëm and wunək gër bemun bend gër ebar ro aŋ.»

End eyëcar ed angol and Babilon eŋ

18 Ga xucak, wat këmo meleka iŝëxe ga fedaw ko elod gër orën. Panga indexëm iŋ itëm ebax do enjaran endexëm eŋ hōbak ebar el. ² Ata ko xeŷend: «Anëka yëcarək, anëka yëcarək Babilon in, angol atëm aŋ! Anëka hik edëg ed bëyël, gë emaŷi ed angoc añëŋë-nax and ex yo, do gë emaŷi ed acël añëŋë-nax and ex yo, gë emaŷi ed emacar eñëŋë-nax, do gë ecusëŝus end ex yo. ³ Mondako kë hi gayikako ðek benëng bend bela beŋ aŝëb ŝëb këni eñac etëm endexëm eŋ ang ngoy fo. Bemun bend gër ebar ro beŋ ari bani rind gë mëŋ eñac eŋ do bëfandëran bër gër ebar bën aŝotëraxën ŝotëraxën këno gë panga ind napul irexëm iŋ.»

⁴ Ata wël kême elod gër orën oniŵ ošëxe ga kē re: «Canin angol and Babilon aŋ, wën bër ex bulunda iram bën, kēdi kēn wëndëra andamat gē Bëbabilon bën, do kēdi kēŋun fënga wën bēte kiti indebën iŋ. ⁵ Gayikwa beñëŋënax bend Bëbabilon beŋ asaŋar saŋarëk xali yaŋ gër orën, do Kaxanu axo kwëya ex na betëm-bak beŋo. ⁶ Mašayinëbi ang banun rind ak. Cosinëbi gē toro iŋ, ang banëbi šosënd bën bēte bela ak. Mašayinëbi bakëlëbëd baki bandixa bandebën baŋ! Gē andëmba and banun rëmbënënd aŋ, dëmbëninëbi baki. ⁷ Ang babi nëngandërand nē end enjaran endebën ak, do nē end napul irebën ak, torolexëni mondako fo. Ang wëli bax napul irebën ak, wëli ex mondako fo toro indebën iŋ do gē edenitaran edebën el! Gayikako Bëbabilon bën are bani rend: “Ang emun etoxari fo yëpa kēne, ane gi ex na asoxari asebëta sebëta, biyi din kata abo gi na.” ⁸ Mëŋ ex, akey amat fo kēbi fënga betëm beŋo: ecës el, gē odenitaran ok, gē enjo eŋ do enëbi đap bëngënj gër angodux. Gayikwa Axwën Kaxanu ex ar gē panga itëm an, ar kēbi xiti an.»

⁹ Dek bemun bend gër ebar bend bax rind eñac gē angol and Babilon beŋ, bemun bend babi nënganënd ñambëran ind gē mëŋ beŋ, ases kēni yāna eni tesënd, arenita kēni yāna eni denitand nē end endexëm and kēni yāna eni watënd okwëcën ond amëra andexëm aŋ. ¹⁰ Nacët ako kēni yāna eni kwëšarand nē end ga kēni yëdand amëra andexëm aŋ, do eni dend:

«Oko etëm endako rako eŋo! Oko etëm endako rako eŋo, angol atëm aŋ!

Oko Babilon, wëj angol apangak aŋo!

Apëxëd amat fo rik ħataxënëguk kiti indey iŋ!»

¹¹ Bëfandëran bër gër ebar bën nē etes exëni, nē edenitara exëni nē endexëm gayik ala ax bo ex na ga kē yëcënd opane odebën ok.

¹² Opane oko er ebax: kaŋe, kodī, oxaŋ oxëbë-naxik, oyeri, banjëm band xaf-xaf, banjëm bambarax, banjëm band gënd-gënd, banjëm band warëgeyan, bëmok bënd otëx od gē otëner onëngax do orëxër or fës kēni gē oÿënga or beñamb, do gē otëx okëbëanaxik. Opane oko er ebax bēte: bebër sap kēni gē yawale, gē odun do bebër fës kēni do gē oxaŋ oyekax or

yër-yër. ¹³ Bēte opane oko er ebax: ugu onëngax ond kēni wacënd *kanel*, angiri, bebëlamb, bëšan bër kēni wacënd mir, ašururu ir xwëšëna bani gē angiri, ngoy, ugu, pix, bële, bengas, opeŋ, opanac, ocaret, okadëp do gē bandepëra.

¹⁴ «Bekëbëanaxik bend yāndi baxi ey cot beŋ anëka šana ki do ħawëta ki caw.

Dek bebër yek do xëbënëk bën awew wew ki, do din ay wat na.»

¹⁵ Bëfandëran bër šotëraxën këŋo bën, nacët ako kēni yāna eni kwëšarand, ga yëda kēni amëra and Babilon aŋ.

Ases kēni yāna eni tesënd,

arenita kēni yāna eni denitand ¹⁶ do eni dend: «Oko etëm endako eŋo! Oko etëm endako eŋo!

Babilon, angol apangak aŋ, angol atëm aŋ and bax šudand banjëm band xaf-xaf do gē bambarax aŋ

angol and bax yaŋënarand gē kaŋe, gē oxaŋ oyekax do gē oyeri aŋ! ¹⁷ Apëxëd amat fo xucak, napul ir go in nemik!»

Dek bēhëreli bër okuluŋ bën, dek bër kēbi wëlarand okuluŋ bën, gē bër kē riyenind gē okuluŋ bën, do gē dek bër kē riyenind gër angwëngw bën xwëšara kēni nacët ako. ¹⁸ Ax-eŋ bani xëyënd ga wat kēni okwëcën ond amëra oŋ. Are bani rend: «Angol and fe wa hi bax ang angol atëm aŋo?» ¹⁹ Afanaya bani fanayand gē obar ok gër ogaf ga kēni ses do ga kēni renita mondako:

«Oko etëm endako eŋo! Oko etëm endako eŋo!

Angol atëm apangak and šotëraxën këno napul

xali beta kēni dek bër gē okuluŋ od gër angwëngw bën,

apëxëd amat fo xucak, ata hik ang ladawe fo!

²⁰ Wën bër gër orën bën nëngandëraleŋun gayik angol aŋo anëka yëcarëk!

Bēte wën bëwënëk bën, nëngandëraleŋun gē oparëxanda ok, do gē bëlaŵënel bën gayik Kaxanu xitik angol aŋo nē end ga narëndëra kēŋun!»

²¹ Ata meleka ifangak wëd ko angaŋ atibax and wëndër bax gē angaŋ and kēni ħoxixënënd eyamb, do ga lap ko polo gër angwëngw, re ko:

«Wěj angol atēm and Babilon aņo,
akëlëbëd amat fo këni lap mondako,
bëtëdin ala axi wat na.

²² Na gër ndey, bët din ala abi wël na bësëmb
bër bëmangi, gë bëyul,
gë bëfarix bër bacëroti ba okereloņ.
Na gër ndey, ari ar beỹ axo gi na,
bëte din na gër ndey ekëbër ed aņoxixën and
eyamb ax wëli na.

²³ Na gër ndey, bëte din angoben and lambo
ax wati na,
ofëna or ekana ax gi na.
Bëfandëran bërey bën hi bax bër banëbi šëk-
wënd gër ed ex yo gër ebar ro
do wěj bayëbi yifand dek benëng bend bela
beņ gë obanji orey iņ.

²⁴ Ata dek beņo ki ĥatënëgu gayik oșat or
bëlaŵënel bër Kaxanu oņ watik gër ndey, oșat
or bëŵënek oņ, do gë oșat or dek bër laŵëra
kënëbi gër ebar ro oņ.»

End edüwan ed gër orën eņ

19 Ga xucak eņo, wël këmëni amëxwër
atēm and bela yaņ gër orën ga këni xeỹ:
«Aleluya! Apexa aņ, gë enjaran eņ do gë pan-
ga iņ,

Kaxanu, Axwën arebi an xwënëk!
² Kiti indexëm iņ đal ex do ind šenene ex
gayikako axiti xiti këbi Bëbabilon bëřacaxik
bër bax buyarënënd ebar gë eñac endebën
bën.

Aŵaša ŵaša këbi gayik bën laŵ këbi
bëriyenin bërexëm bën.»

³ Ata xeỹ këni bëte akinëm:

«Aleluya!
Okwëcën ond amëra and Babilon oņ,
din ir din kë šëni!» ⁴ Bëxarëk alapem gë bënax
bën do gë bešëbëngw bešëbënax bën foxi këni
gër lëngw ir Kaxanu, mëņ ar ex gër aņëpara
and owun do këni rend:

«Amen! Aleluya!»

⁵ Ata ga wëlik oniŵ gër aņëpara and owun, kë
rend:

«Duwayino Kaxanu, mëņ ar xwën këbo an,
wën dek bër gapak bën do gë bërëtoc bën,
wën bëriyenin bërexëm bër këņo fëbënd
bën.»

⁶ Ata wël këme ang epuli ed bela bëranjëm fo,
ang oỹëm fo do ang oxëbër osëm or ekëman fo
ga këni re:

«Aleluya! Gayikwa Kaxanu Axwën, arebi an,
mëņ ar xorëk beỹ dek an anëka wun ko. ⁷ Nën-
gandëralebo, patëlebo gër ecëkw edexëm,
Gayikwa ñambëran ind ekana ir anofo iņ
ĥatëguk,
alindaŵ anëka ko ĥatëgund.

⁸ Ayël yël bano exo cuda banjëm band xaf-xaf,
apeșax labëraw këno, bamënëk, band jing-
jing.»

(Banjëm baņo ŵacayak
or šenene or bëŵënek ol.)

⁹ Meleka in fel ke: «Ñëgwël: “Nëngandëralebi
bër ŵac kënëbi gër ñambëran ind ekana ed
anofo bën!”»

Re ko bëte: «Bend këme rend beņo ex eyeyan
ed đal ed Kaxanu el.» ¹⁰ Ata foxi këme gër os-
apar orexëm mo calexën. Bari mëņ re ko:
«Tebël de, ax gi ex na mondako! Wëno ariyenin
fo hi këme ang hi kën wěj do gë bëmaỹe bën-
dey bënd kë reyarand end Yesu Kërisët beņ.
Poxiyind eyo cale Kaxanu gabat! Gayikwa
osede or Yesu Kërisët ol ex er këni reyarand
bëlaŵënel bën.»

End fanac ifeșax eņ

¹¹ Ata wat këme fol orën ol do fanac ifeșax ga
șanayaw ko. Ar yëpaxën baņo an bano ŵacënd
«Ar mokwëta», do «Ar đal», gayik mëņ kë
xitind do kë ŵerënd gë or šenene ol. ¹² Bangës
bandexëm baņ warëk ang xodux fo, do šëxwa
ko oxamote or owun oranjëm. Yëgw këni gër
ndexëm oŵac or ala ax nang ex na, angëmëne
ax gi ex na mëņ gabat. ¹³ Do šudfa ko acud and
yëmb bani në oșat. Oŵac orexëm ol ex: «Eye-
yan ed Kaxanu el.» ¹⁴ Benga bend ocorođa
bend gër orën beņ, šudfara këni banjëm band
xaf-xaf, bamënëk, bapeșax, do këno sëfarand
moņëpa yaņ në opanac opeșax. ¹⁵ Gër etëỹ
edexëm kë šanënd duxuma iĥakax ir këbi
saŵaxën benëng bend bela beņ. Gë or gapak
osëm këbi xadac, do ebi bëñëra ang këni
wëñënd *reseņ* ak gër akaraxën andexëm.
Ngoy iņo ex amatinali and oxoỹ osëm or Kax-
anu, mëņ ar xorëk beỹ dek aņ. ¹⁶ Gër acud an-
dexëm, do gër emef endexëm yëgw këni oŵac:
«Emun end bemun», do «Axwën ar bëxwën.»

¹⁷ Ata wat këmo meleka ga xwêša ko gër eñan. Ga këbi yeyaneli dek oşel or bax şegërand yaŋ gër orën ol, xeŷ ko: «Yowën, barëregun gër ñambëran itëm ind Kaxanu!
¹⁸ Yowën enëbi yamb bemun beŋ, gë bemun bend ocoroda beŋ, gë bër fangak bën, gë opanac ok do gë bër yëpaxën babi bën, gë okadëp ok gë bër ax gi ex na okadëp bën, gë bër gapak bën do gë bërëtoc bën.»

¹⁹ Ata wat këmo emacar eŋ, bemun bend gër ebar beŋ do gë ocoroda odebën ok ga fedër këni enëbi merelixën ar yëpa bax yaŋ gër fanac ifeşax an, do gë ocoroda odexëm ok.
²⁰ Sëra kënebi emacar eŋ do gë alaŵenel anëgwëş ar bax rind becarax bend babi nambelind bër şot bax nanganëme ir emacar do bani foxind eni calend gër eñaŵ end edaş edexëm bën. Tak bëxi lap kënebi bëbëngw gër anjer and xodux, gër ed fëtëk mungu. ²¹ Bër bayik bën laŵëra këbi duxuma ir bax şanënd gër etëŷ ed ar yëpa bax yaŋ gër fanac an. Do dek oşel ol wëndëra këni ga yamb këni beman bendebën beŋ.

End bëniy wëli eŋ

20 Ata wat këmo meleka ga ko fedaw gër orën ga lëkaya ko acoketaya and ambëxw atiŵax aŋ, do gë gweyele-gweyele isëm.
² Na sëra këŋo fato in, andën akarëk and këno ŵacënd şabucara, do Sindan aŋ. Fok këŋo gë gweyele-gweyele in xali ex kuca bëniy wëli.
³ Yëkëtëx këŋo polo gër ambëxw atiŵax, sënd ko do şëşan ko etëndët el, exo tefaxën enam-beli ed benëng bend bela el xali ex tək bëniy wëli. Do and kë xuca bëniy wëli aŋ, eno tefët ipëxëd.
⁴ Ata wat këme bañëpara band owun. Bër yëparaxën bax bën şot këni or gapak or enëbi kiti-xënënd bela ol. Wat këme bëte benjëŵ bend bër şësëk ga fodëtën kënebi ogaf odebën gë ecëngwa bën, në end ga bani reyarand osede or Yesu, do bani femërand eyeyan ed Kaxanu eŋ. Bën ani poxi bana gër lëngw ir emacar, do gër lëngw ir edaş ed wätinali bano el. Bën ani ma bana enëbi din nanganëme irexëm in ax gi ex na gër eyiŷ, ax gi ex na gër ataxan. Bën xani bax gër ecës, bakaw këni gër aniyan eni munaxën andamat gë Yesu Kërisët xali bëniy

wëli. ⁵ Bëşësëk bëşëxe bën ani kanira bana gër ecës xali xucak bëniy wëli beŋ.

Ekani ed gër ecës eñanar el ex. ⁶ Awa nëngandëraleŋo, do gilexo aŵënëk ar hik şëf gër bër xanik añanar gër ecës an. Ata bën ecës ekinëm el ojaŵ ax cot ex na gër ola orebën. Barikan ariyenin këno ŷana eno diyeninënd Kaxanu do gë *Kërisët* ang bëşadaxan fo do eni mun gë mëŋ bëniy wëli.

⁷ And kë xuca bëniy wëli aŋ, Sindan in asebet këno sebet exo canëgu gër epëra edexëm.
⁸ Aşanëgu ko şanëgu ebi nambelixën benëng bend bela beŋ ang lëgëra këni gër owebet on-ax or ebar ak. Benëng beŋo exëni Gog do gë Magog. Bën kë barëregu gër emer do eni ñëmb ang edini ed gër angwëngw fo. ⁹ Ata wat këmëni ga şan këni do beñëtar këni dek ebar el. Xul kënebi bëwënëk bën gër ed barër këni do gër angol and ex pëlot gër yomb ir Kaxanu aŋ. Barikan fedawëk na xodux elod gër orën do bëlën këbi. ¹⁰ Şabucara in, mëŋ ar babi nambelind an, ŷad këno, do lap këno gër anjer and xodux, gër ed fëtëk mungu, gër ed lap kënebi emacar eŋ, do gë alaŵenel anëgwëş an. Mondako këni ŷana eni torond ciş wec polo na din ir din.

End kiti ifelatar eŋ

¹¹ Ga xucak eŋo, wat këme añëpara and owun atëm apeşax do wat këmo bëte ar yëpak gër añëpara and owun aŋo an. Ebar el do gë orën ol şapërëk xali bebët abi bayi bana.
¹² Aŋo wat këmëni bëşësëk bën, bëjo bër gapak, bëjo bërëtoc, ga xwêşara këni gër lëngw ir añëpara and owun. Ar yëpak gër añëpara and owun an ko labëtërand bakayëta, do gë akayëta acëxe, and aniyan aŋ. Xiti këbi bëşësëk bën, ang yëgw këni gër bakayëta baŋo ak, ang ebax bandixa bendebën ak.
¹³ Angwëngw aŋ şepëtëgu këbi bëşësëk bër hi bax polo bën. Ecës el do gë wur ir bëşësëk in necëtëgu kënebi bëşësëk bër lëkaya banëbi bën do ala kala xiti këno ang ebax bandixa bandexëm ak. ¹⁴ Ata ar yëpak gër añëpara and owun an, lap ko ecës el do gë wur ir bëşësëk in, gër anjer and xodux. Anjer and xodux aŋo ex ecës ekinëm el. ¹⁵ Lap këŋo bëte bëngënj gër anjer and xodux ar bayik yo oŵac orexëm ani ñëgw bana gër *akayëta and aniyan*.

End orën oxaşax do gë ebar ekaşax eñ

21 Ata wat kême orën oxaşax do gë ebar ekaşax. Gayikwa orën oxarëk ol do gë ebar ekarëk el ayëcar yëcar bax, do angwëngw añ ax bo bana. ² Wat kême bëte angol amënëk añ ga kē šëlaw elod gër orën ga xaniwëk gër Kaxanu. Angol año ex Yerusalem ixaşax in do ang endënañ end eñër end ÿañë-narak exo ñataxënd gër icën indexëm fo hi bax. ³ Wël kême oniñ or ar ÿëpak gër añëpara and owun ol ga ko xeñ:

«Edëg ed Kaxanu el anëka hik mërëxand ir bela!

Kaxanu wa bar këni edëg el gë bela bën, bën eni gi bulunda irexëm do mëñ exo gi Kaxanu irebën.

⁴ Afëxwëc ko fëxwëc ðek ongwën ond gër bangës bandebën oñ, ecës ax bo na, otes ax bo na, edenitan ax bo na, ayambën ax bo na. Gayikwa bend aniyana añanar beñ ax bo ex na.»

⁵ Ata re ko ar ÿëpak gër añëpara and owun an: «Gërëgako beñ bën ðek kême nëngwët ex gi bebëxaşax.» Re ko bëte: «Awa ñëgwël beño gayik enimin bend mokwëta dëñ ex.» ⁶ Año re ko: «Anëka hik mondako! Wëno ex ayanar an, wëno ex afelatar an. Bëte wëno kē ÿanand, wëno fo kē ñatand. Ar sel këño an, arëmbënëgu këmo rëmbënëgu gër añësa and men ond kē yëlënd aniyana, axo yëc na monjéc.

⁷ Eño këmo yël ar kē xor an. Wëno Kaxanu këño xwën do mëñ exo gi asëñiñwën. ⁸ Barikan bërëñiyëk bën, gë bër gë oñëpëgënan bën, gë bër watak becusëşus bën, gë bëlañ bër bela bën, gë bër watak eñac bën, gë bëbanj bën, gë bër xwëtak olaş bën do gë ðek bënëgwëş bën, er fenan këmëni in ex anjer and xodux do gë mungu. Ejo ex ecës ekinëm el.»

End Yerusalem ixaşax eñ

⁹ Ata gër omeleka ocongoki od lëkaya bax bandëmba banjongëbaki band ÿëm bax gë beñigënaşax benjongëbaki bepelatar beñ, ibat sëka ke exe pelëra. Ata re ko: «Yow mi masin endënañ end eñër eñ, alindañ ar anobo an.»

¹⁰ Meleka in wëla ke gë Angoc and Kaxanu añ

bëte yañ nē atënd acakax, do wäsin ke angol amënëk añ, Yerusalem in, ga kē fedaw elod gër orën ga xaniwëk gër Kaxanu. ¹¹ Enjaran end Kaxanu eñ baño ñoband, do kē watind ang ekañ ekebenaxik, ekañ ed këni wäcënd *şasëp*, kal-kal ang anangoye fo. ¹² Amëñ and xecexën bani angol año añ, añang ÿang bax, bëte aşak şak bax. Owët epëxw gë oxi hi bax gër amëñ año do omeleka epëxw gë oki xwëşara bax gë ebët gë ebët. Do añëgw ÿëgw bani omac od bandëwëra epëxw gë baki band Bëyisërayel bañ gër ofëra or owët oño. ¹³ Er hi bax apënënan, owët osas, ambëng owët osas, ambëtëb owët osas, do acëla-eñan owët osas. ¹⁴ Er bay bani amëñ año gë orëda epëxw gë oxi do nē ekëlan kala ÿëgw bani oñac obat or oparëxanda epëxw gë oki od anobo ok.

¹⁵ Ar baxe felërand an, esëyixën lëkaya baxo, oşët or kañe. Gë mëñ baxo sëyind angol añ, gë owët orexëm oñ, do gë amëñ and jey añ. ¹⁶ Angol añ er hi bax gë owebët onax od gwër fo gwër fo do acakëşak in gwër fo bax bëte gë añangëñang in. Ata sëyi ko angol añ gë oşët orexëm ol do sêk ko: nē ometër owëli epëxw gë oki. ¹⁷ Meleka in sëyi ko amëñ añ, ata sêk ko nē ometër ofëxw ocongebat gë oco, ang ebax osëyi or bela ak. ¹⁸ Amëñ añ bay bani gë oxañ or şasëp, do angol añ hi bax kañe iñwënëk, kal-kal ang anangoye amënëk fo. ¹⁹ Edëda ed amëñ and angol año el hi bax gë bapax epëxw gë baki, do ÿañën bani gë oxañ oxëbënaşax: apak añanar añ gë şasëp, akinëm añ gë *safir*, atasën añ gë *kalësedëwan*, anaxën añ gë *emërod*, ²⁰ anjoxën añ gë *onikës*, anjongamatën añ gë *sarëdëwan*, anjongakinëm añ gë *kërisolit*, anjongatasën añ gë *beril*, anjonganaxën añ gë *topas*, andepëxwën añ gë *kërisopëras*, andepëxw gë amatën añ gë tirëkwas do andepëxw gë akinëm añ gë *ametisët*.

²¹ Ofëra epëxw gë oxi oñ ebax becambas epëxw gë beki, epëra kala ecambas emat. Fëña isëm ir gër angol in ebax kañe iñwënëk, kal-kal ang anangoye amënëk fo.

²² Aciñ and Kaxanu ame wat ex na gër angol año. Gayikwa aciñ and Kaxanu añ hi këni Axwën Kaxanu, mëñ ar xorëk beñ ðek an do gë anobo añ. ²³ Angol año eñan këm do facañ këm ex gayik enjaran end Kaxanu eñ këño ñoband do anobo añ ex lambo irexëm in.

²⁴ Benëng bend bela beŋ aliya këni ýana eni diyand gër angoben andexëm, do bemun bend gër ebar beŋ eno mëlänëgund enjaran endebën eŋ. ²⁵ Owët or angol oŋ përarëxe kë ýana ex bayind. Ado dëŋ ala ax përa na gayik gëmëd ax gi na. ²⁶ Benëng bend bela beŋ aŵëlanëgu këno ýana eno mëlänëgund enjaran endebën eŋ, do gë owun orebën ol. ²⁷ Barikan, ebuyaraxik gebatak ax dël na gër angol aŋo. Ar watak hecusësus, ba enëgŵës axo dël na. Afo bër ýëgwën kënebi omac odebën gër *akayëta and aniyän* and anobo bën fo kë lil.

End arayan eŋ

22 Ata meleka in ŵasin ke yeß ir men ond kë yëlënd aniyän in. Men oŋo omënek ebax kal-kal ang anangoye fo. Afes bax fesënd elod gër añëpara and owun or Kaxanu do gër and anobo aŋ. ² Wat këme mërëxand ir fëña isëm ir angol aŋo do gër obëŋa oki od yeß, atëx and gë odëwërëwen od kë yëlënd aniyän ok. Atëx aŋo, facañ ir ex yo kë rëwënd, mëne ngëŋ epëxw gë baki gër iniy. Opat odexëm ok këbi fakënënd benëng bend bela beŋ. ³ Eñëŋë-nax ax bo na. Añëpara and owun or Kaxanu aŋ do gë and anobo aŋ kë hi mërëxand gër angol. Bëriyenin bërexëm bën këŋo ýana eŋo calend. ⁴ Awat këni ýana eni watënd dëxas irexëm in, do oŵac orexëm ol exo ñëgw gër oyiŷ orebën. ⁵ Ecamëdän ax bo na, do ala ax ñana na ex caland lambo, ala ax ñana na ex caland angoben and eñan gayik Axwën Kaxanu këbi ýana ebi ñoband. Ata eni mun din ir din.

End omakaw ond Yesu eŋ

⁶ Ata re ko meleka in: «Bend këmi felënd beŋo eyeyan ed ðal, ed mokwëta ex. Axwën Kaxanu, mëŋ ar këbi yëlënd Angoc andexëm bëlaŵënel an, laŵënegu këŋo meleka irexëm in ebi masindëra bëriyenin bërexëm bën bend kë ðatëgu gogo beŋ.» ⁷ Ga re ko Axwën an: «Gogo këme yeli. Nëngandëraleŋo ar kë sëfënd ang rek gër akayëta aŋo ro ak, akayëta and kë nangënënd gana-gana fo er kë yelind aŋ!»

⁸ Wëno Şaŋ wëlëk do watëk beŋo. And wël këme do wat këme aŋ, foxi këme gër osapar

mo cale meleka ir baxe ŵasinëndërand beŋo in. ⁹ Barikan mëŋ re ko: «Tebël ðe, ax gi ex na mondako! Wëno ariyenin fo hi këme ang hi kën wëj do gë bëmaŷe bëndey bënd ex bëlaŵënel bën, do gë ðek bër kë balëkënalind bend gër akayëta aŋo ro bën. Poxiyind eyo cale Kaxanu gabat!» ¹⁰ Ata re ko: «Kërey con na bend ýëgw këni gër akayëta aŋo ro beŋ. Akayëta aŋo kë nangënënd gana-gana fo er kë yowënd in, gayikwa ðam ex ex ŋatëgu.» ¹¹ Ar sëmbak an, kemënalexo kaş-kaş gër osëmbak orexëm, ar buyarëk an, kemënalexo exo buyar kaş-kaş. Ar şenene an kemëlanelexo, nëmëc gër or şenene orexëm, do ar ŵënëk an kemënalexo exo men nëmëc!

¹² Gogo këme yeli do me mëlali acosa aŋ, ala kala mo cos er riyeni ko in. ¹³ Wëno ex aŋanar an bëte wëno fo ex afelatar an. Wëno kë ýanand bëte wëno fo kë ðatand †.

¹⁴ Nëngandëralebi bër kë nebënd banjëm bandebën baŋ ebi ñapaxën eyamb ed atëx and kë yëlënd aniyän el do eni dëlaxën gër owët or gër angol! ¹⁵ Barikan canëlexëni fac bër ex ang oðañët bën, gë bëbanj bën, gë bëŷacaxik bën, gë bëlaŵ bër bela bën, gë bër xwëtak olaş bën, do gë bër ðanëk do ŵër këbi enëgŵës bën!

¹⁶ Wëno Yesu laŵënebi këŋo meleka iram in exo deya osede oram ol gër bamara. Wëno ex arandëwëra and *Dafid* an, wëno ex emal ed kë ðoband oxeya el. ¹⁷ Angoc and Kaxanu aŋ, do gë alindaŵ ar anobo an këni rend: «Yow!» Do ar wël këbi an delexo: «Yow!» Ar sel këŋo an, tëkawëlexo. Ar ýandi këŋo an, dëmbëlexo men ond kë yëlënd aniyän oŋ, men ond ayël fo oŋ.

Eŋata el

¹⁸ Wëno Şaŋ, gë obal osëm këme reyand gër ar kë wël yo eyeyan ed bend bebër kë yowënd ecan ecan do ýëgw këni gër akayëta aŋo beŋ: ar kë baş ýeŷ an, Kaxanu eŋo baş beñigëanaxik bend ýëgw këni gër akayëta aŋo beŋ. ¹⁹ Do ar kë başëta ýeŷ gër eyeyan ed gër akayëta aŋo an, Kaxanu abaşëta ko başëta bëte oşet orexëm or atëx and kë yëlënd aniyän ol, do gë oşet or angol amënek or ýëgw këni gër akayëta aŋo ol. ²⁰ Ar ex sede ir bend ðal beŋo an kë

† Gër Gërek er ýëgw këni: «Alëfa» do gë «Omega», iñëgw iñanar iŋ do gë ipelatar iŋ.

reyand: «Iyo, gogo këme yeli! Amen! Yow
Axwën Yesu!»

²¹ Awa Axwën Yesu yëlëleḡun wën dek
oyekax orexëm ol!